image
not
available

E
3
M

Digitized by Google

13. 22. E. 13

Digitized by Google

13 22.E.43

SCHOLIA AD LEGES REGIAS STYLI:

AVTHORE DOMINO
Chriſtophoro de Paz, Iuriſconſulto Salmanticẽſi, & eiuſdem inclytæ Ciuitatis Decurione, & in Regijs Curijs, quæ Madriti celebrantur Regni Curiali, & Procuratore.

AD DOMINVM FRANCISCVM de Sandoual & Rojas, Ducem de Lerma, Marchionem de Denia, feliciſsimi Regis noſtri Philippi Tertij Cubicularium primum, Hiſpanorum equitum primipilum, & Regiorum equorum præfectum maximum, Caſtellæ Commẽdatarium maiorẽ, & in ſuppremo Status Conſilio ampliſsimum Conſiliariũ, dominum meum excellentiſsimum.

CVM PRIVILEGIO.

MADRITI.

Apud Alphõſum Martinum Typographum,

Anno à Ieſu nato M.DC.VIII.

Expenſis Authoris.

Digitized by Google

SCHOLIA

A[illegible]

STYLI

A[illegible]

C[illegible]pio[illegible]

tic[illegible]

[illegible]

tur[illegible]

[illegible]

AD DOMINVM [illegible]

de S. [illegible]

Dei [illegible]

pri[illegible]

[illegible]

& [illegible]

[illegible]

CVM PRIVILEGIO.

MADRITI.

Apud Alphõsum Martinum Typog[illegible]

Anno [illegible] M.[illegible]C.VII.

[illegible]

Digitized by Google

TASSA.

YO Alonſo de Vallejo Eſcriuano de Camara del Rey nueſtro ſeñor, de los que reſiden en ſu Conſejo, doy feè, que auiendoſe viſto por los ſeñores del, vn libro intitulado Scholia ad leges Styli, compueſto por el Licenciado Don Chriſtoual de Paz Regidor de la ciudad de Salamanca, y Procurador de Cortes por ella, que ante los dichos ſeñores ſe preſento, y con ſu licencia fue impreſſo, taſſaron cada pliego del dicho libro a quatro marauedis y medio: el qual tiene ciento y nouenta y ſiete pliegos y medio, que al dicho precio monta cada volumen ochocientos y ochẽta y ocho mrs y medio en papel, y a eſte precio mandaron ſe venda y no á mas: y que eſta taſſa ſe ponga al principio del, para que ſe ſepa lo que ha de lleuar, y que no ſe pueda vender ni venda de otra manera: y para que dello conſte de mandamiento de los dichos ſeñores del Conſejo, y pedimiento del dicho Licenciado Don Chriſtoual de Paz di eſta feé. En la villa dè Madrid à primero de Diziembre de mil y ſeyſcientos y ocho años.

Alonſo de Vallejo.

Digitized by Google

Errata ſic corriges.

PAgin 23 colũna 1.linea 16 allaturus,allaturæ.pag.17.col.1.lin.36.perpetua,perpe
tua;pa.19.col.1.lin.20.vnus,iudicit.vnius,iudicis.pa.28.col.2.lin.5.ædicti,æditi.
pag 34.col.2.lin.20.coniuges,coniugis pag.36.col.2.lin.38, Antonius, Antoniũ.
pag.37.col.1 lin.33,actiones,actionis.pag.45.col 2.lin.16.a.1.ibidem,lin,38.diuo,
ciuo.pag.50.col.2.lin.31.inſtituta,inſtitoria pagin.92.col.1.lin 20,poſsidet, non poſsidit.
pag.104 in textu manda demanda.pag.125 col.2.lin.16 eſſet,eſſe.pag 129.col.1.lin.1.ſe-
cuare,ſecuari,ibidem lin.4.præſcribitur,perſcribitur.pa 145 col.1.li.4.primus, primus eſt.
pag.145 col.2.lin.22.actori actori,pag.150.col.2.lin 31.ln, vbi pag.167.col.s. lin.22. per-
ſonaſe,perſonale ſit pag.169.col.2,lin.8.familieres,familiares.pag.178.col.1.lin.22.dicatur
datur,pag.191.col.1.lin.11.ſubditerum,ſubditorum.pag.159.col.2.lin.22.iuri.iure.pag.
202.in textu ambas,à ambas.pag.217 col 2.lin.38.titul.titulo.8.pag.240.col.2.lin,8.viola-
gibus,violatoribus.pag.257.col.1.lin.36.conſpectum,conſpectum non.pag.260.col.1 lin.
13.receptationem,reptationem.pag.262.col.2.lin.20.prætermittendum,præmittendum.
pag.264.col,2.lin.23.vt ſugdetur,& ſuadetur.pag.279.col.2.lin.2.ſcriptoris,ſcriptoris.ibi-
dem lin.9.ratione ratione,ibidem lin.pen.additimbus,additionibus,pag 280.col.1.lin.11.
refert,refertur.pag.341.col.2 lin.20.in cornelia.in lege cornelia.pag.351.col.2.lin.5.ſulue,
ſalue.pag.356 col,1.lin.12.requiſitu,requiſitum.pag.360.col.2.lin.17.alios;alius pag.362.
col.1.lin.9.Salitus,Salicitus.pag.364.col.2.lin,19.iduex iudex.pag.365.col.2 lin.2.cecu-
ſet,recenſet.pag.374.in principio.por ſu nombre,por ſu hombre. pagin.401.col.2.lin.10.
furſt.furtum pag 40.402.in lege.lin.3.demad.,demanda.pagin 403.lin.27.Aulum,Aulul.
pag.408 col.2.lin.10 & qualitate,æqualitate.pag.410.col.2.lin.25.fuerunt,ferunt.col.ſe-
quenti lin.15.libro.6.lege.6.pag.419.col.1.lin.penultima.communis,commune.pag.419.
col.2,lin.33.lege.lex.pag.329.col.1.lin.30.imperium, imperitum pagi.326.col.1.line.9.
adulteritum,adulterium ead.pag col.2.lin.33.credultus credulitus.pag.440.col.1.lin.38.
feciſſe,fueſſe.pag.443.col.2.lin.3.integre integro.pag.478.col.1.line.3.ſus, ſeis.pagi.486.
col.2.lin.18 definitis,definitio pag.521.num.6.conceptionis,conceptiuis.pag.535.col.2.
lin.23.plures,pluris.pag.551.col 1,lin.19.peccunia,peccuniæ pag.554.col.2.lin.27.adiiut,
rejuit.pag.559.col.2.lin.4.cuuam,curiam.pag.19.col.1.lin.20.vnus iudicit, vnius iudicis.
pag.591.col.1.lin.2.lege inſtitutus pag.624.col.2.lin.6.compere,competere.lin.ſequẽti.
vigtt,viget.pag.628.col.1.lin.10.quo,qua pag.629.col.2.lin.2.venditi,vendi.pag.630.col.
2.lin.6.meum,inærub.

Vidi hoc volumen, & cum ſuo archetypo cõtuli omnia quæ ſunt adeo verè, & fideliter impreſſa, vt præter, ea, quæ à me proxime ſunt emendata, nulla vnquam in re ab exemplari ſuo diſcedat: Datũ Matriti die decima ſexta menſis Nouembris anni 1608.

Licentiatus Franciſcus
Murcia de la Llana.

E L R E Y.

POR Quanto por parte de vos el Licenciado Don Chriſtoual de Paz Re-
gidor de la Ciudad de Salamanca, nos fue fecha relació, que vos auiades
cópueſto vn libro ſobre las Leys del ſtylo, el qual teniades por muy vtil,
y neceſſario, reſpeto de no auerſe eſcrito ſobre ellas, y auiades pueſto en el mu
cho cuydado y trabajo, y nos ſuplicaſtes os mandaſſemos dar licécia y facultad
para le imprimir, y priuilegio por veynte años, ò como la nueſtra merced fueſ-
ſe: lo qual viſto por los del nueſtro Conſejo, por quanto en el dicho libro ſe hi-
zo la diligencia que la prematica por nos ſobre ello fecha diſpone, fue acor
dado que deuiamos de mandar dar eſta nueſtra cedula en la dicha razon, y nos
tuuimoslo por bien: por la qual vos damos licencia y facultad para que por tiem
po y eſpacio de diez años, cumplidos primeros ſiguientes que corren, y ſe cuen
tan deſde el dia de la fecha deſta nueſtra cedula en adelãte, vos ò la perſona que
para ello vueſtro poder ouiere, y no otra alguna, podays imprimir, y vendir el di
cho libro, q̃ de ſuſo ſe haze mencion: y por la preſente damos licencia, y facultad
a qualquier Impreſſor deſtos nueſtros Reynos, que nombraredes, para qué du-
rante el dicho tiempo, le pueda imprimir por el original que en el nueſtro Cõſe
jo ſe vio, q̃ va rubricado, y firmado al fin de Alonſo de Vallejo nueſtro Eſcriua-
no de Camara, y vno de los que en nueſtro Conſejo reſiden, con que antes q̃ ſe
venda le traygays ante ellos, juntamente con el dicho original, para que ſe vea
ſi la dicha impreſsion eſtà conforme al original ò traygays fé en publica forma,
como por Corretor por nos nõbrado ſe vio y corrigio la dicha impreſsion por
el dicho original, y mandamos al Impreſſor, que aſsi imprimiere el dicho libro,
no imprima el principio y primer pliego del, ni entregue mas de vn ſolo libro
con el original al Autor, ò perſona a cuya coſta lo imprimiere, ni de otra alguna,
para efeto de la dicha correcció, y taſſa, haſta que antes y primero el dicho libro
eſtê corregido, y taſſado por los del nueſtro Conſejo, y eſtandolo hecho, y no
de otra manera pueda imprimir el dicho principio, y primer pliego, en el qual
imediatamente ponga eſta nueſtra licencia, y la aprouacion, taſſa y erratas, ni lo
podays vender, ni vendays vos, ni otra perſona, haſta que eſtè el dicho libro en
la forma ſuſodicha, ſo pena de caer è incurrir en las penas contenidas en la dicha
prematica, y Leyes de nueſtro Reyno, que ſobre ello diſponen: y mãdamos du-
rante el dicho tiempo perſona alguna ſin vueſtra licencia no lo pueda imprimir,
ni vender, ſo pena que el que lo imprimiere aya perdido, y pierda qualeſquiera
libros, moldes, y aparejos que del tuuiere, è mas incurra en pena de cincuẽta mil
marauedis por cada vez que lo contrario hiziere, de la qual dicha pena ſea terce
ra parte para nueſtra Camara, y la otra tercia parte para el juez que la ſentẽciu-
re, y la otra tercia parte para el que lo denunciare, y mandamos a los del nueſtro
Conſejo, Preſidente, y Oydores de las nueſtras Audiencias, Alcaldes, y Algua-
ziles de la nueſtra Caſa y Corte, y Chancilleria, y otras qualeſquier juſticias de
todas las ciudades, villas, y lugares deſtos nueſtros Reynos, y Señorios, y a cada
vno en ſu juridiccion, aſsi a los que aora ſon, como a los que ſeran de aqui adelã
te, que vos guarden, y cumplan eſta nueſtra cadula y merced que aſsi vos haze-
mos, y contra ella no vayan, ni paſſen, ni conſientan yr, ni paſſar en manera algu
na, ſo pena de la nr̃a merced, y de diez mil marauedis para la nr̃a Camara. Fecha
en Valladolid a treynta dias del mes de Agoſto de mil y ſeyſciẽtos y ocho años.

Y O E L R E Y.

Por mandado del Rey nueſtro ſeñor

Tomas de Angulo.

Digitized by Google

Muy Poderoſo Señor.

POR Mandado de Vueſtra Alteza he viſto el libro que ha compueſto el Licenciado Don Chriſtoual de Paz, vezino y Regidor de la ciudad de Salamãca, y Procurador de las preſentes Cortes por la dicha ciudad: el qual es de mucho prouecho para la pratica, por ſer ſobre las Leyes del ſtylo, que tan oluidadas han ſido de los que haſta aora han eſcrito en nueſtros Reynos: por lo qual, y por lo que el Autor merece, dando Vueſtra Alteza licencia, y ſiendo ſeruido dello, me parece que ſe le podra dar para que le pueda imprimir, y ſalga a luz, porque en quanto a nueſtra ſanta Fè Catolica, no tiene coſa contraria, y en quanto a nueſtra profeſsion, terna mucha vtilidad. En Madrid en veynte y ſiete de Agoſto de mil y ſeyſcientos y ocho años.

El Doctor Matute.

Digitized by Google

D. Franciſco de Sandoual & Roxas, Duci de Lerma, Marchioni de Denia, fęlicisſimi Regis noſtri Philippi III. cubiculario primo, Hiſpanorum equitum, & Regiorum equorũ præfecto maximo, Caſtellæ Cõmendatario maiori, & in ſuppremo Status Conſilio ampliſsimo cõſiliario, domino meo excellentiſsimo, D. Chriſtophorus de Paz I. C. Salmanticenſis, & in regijs Curijs Madriti conuocatis Regni Procurator,

S. P. D.

IVSTITIÆ, Dux excellentiſsime, vtpote, virtutum reliquarum, atque adeo rerum omnium Reginæ ac dominæ, cum imperio & auctoritate firmitatem vireſque, tam magnas tribuere ſapientes ſolent, vt ab ipſa & Reges creari, atque conſtitui, & rurſus denuo prolibito (promeritis, inquam) à gubernaculis deijci ac dimoueri affirment: Iuſtitia, ſcilicet, quaſi fundamento firmiſsimo, regum ſolia innixa ſtare & permanere: Nec regum tantum caduca iſta ſolia, verum neque cælum ipſum, firmam ſemper (quod poëtæ canunt) ſuperum ſedem, ſine iuſtitia conſtare, aut diu perennare poſſe. Ex huius enim ſine fine imperio ſtationes parteſque, & cæleſtes ſpiritus, & cælorum orbes, Sol, Luna, Aſtra, elementa, tenent & peragunt ſuas. Sacra reſponſa teſtantur, & gentium philoſophi credidere. Heraclitus certe ſic de ſole alicubi ſcripſiſſe narratur: Sol (proprij curſus) limites non tranſgredietur: ſi faciat, Furiæ ipſum (vltrices) Iuſtitiæ famulæ inſectatæ conſequentur

(&

(& pœnas ſument.) Huiuſmodi cùm ſit conſtantis roboris perpetuitate iuſtitia, ea eſt etiam eximij candoris & pulcritudinis rectitudinisq́ propria cuſtodia & quaſi zelo curioſa & anxia, vt vel leuiſſimo iniquitatis puluere, aut dedecoris macula quapiam aſpergi ſe, aut de honeſtari, minime gētium patiatur. Hoc iuſtitiæ ingenium ſub fabularum inuolucro nobis, vt ſolent, repreſentaturi poëtæ, iuſtitiam, virginem regiam & diuinam, in terris aliquādo viſam, confinxere, Aſtreo, vt aiūt, patre: id eſt, ſtellarum omnium parente & ſatore Deo: nec Virginē ſolum ſed puellam ætate & corporis habitu tenerrimam: vt imperium auctoritatemq́ non à viribus, ſed à dignitate maieſtateq́ habeat, ſecuritatē non ab armis manibusve, ſed à tutela ac patrocinio, primum quidem Dei tutoris & parentis, deinceps verò ab hominibus regibus ac principibus: quorum interſit armis exercitibusque cunctis virginem hanc tueri, & ab iniuria intactam ac inuiolatam ſeruare: à volaturam alioquin quam primum, & patrem, Deum amantiſſimum vltoremque fortiſſimum ploratu & querelis ad iram ac vindictam concitaturam. Prætérquàm quod regna & reſpublicas ex iuſtitiæ fugat atque abſentia grauiſſimæ & præſentes pœnæ ſequuntur. Exulant enim & reginam comitatæ terras linquunt virtutes cæteræ, & cum virtutibus bona omnia. Non pax, non libertas, non opes hominibus reliqua, ſed vitiorum violēta tyrannis, ac malorum labes. Ipſa; certe iuſtitia non ſponte & ex ingenio mortales deſerit aut abeſſe gaudet: Antiquum enim & paternum obtinet: Hominum videlicet beneficio & conſortio imperaſe delectatur. Eo fit, vt ſimul ac regem aliquem aut Principem virum vbiubi terrarum extare cōpeterit, qui ſe amet, protinus ad illum deuolet. Amant verò præcipuè colūtq́ iuſtitiam regū quotquot legitimi cū ſint & paterna traditione ac ſucceſſione ſceptra à Ioue acceperint, qualis Homericus ille rex regum Agamemno, ab eodem regendi & imperandi artem edocti, Diuæ huius pulchritudinis conſcij facti ſunt. Iuſtitiæ namq́ pater ipſe Deus ſupremus primusq́ eſt iuris ſcientiæ magiſter & anteceſſor, atque ex ea profeſſione & artificio illuſtri laude ARISTOTECHNAS, id eſt, optimus artifex ſiue præſtantiſſimæ artis profeſſor, à Pin

daro

daro ſalutatur. Diuinæ huius artis diſcipuli & magiſtri fortiſſimi ac obſeruantiſſimi iam multos annos Hiſpaniæ reges fuiſſe noſcuntur: Atque inter ipſos præcipuè & eximiè, quaſi generoſiſſimi germinis flos lectiſſimus, hodie conſpicitur PHILIPPVS III. Rex noſter, non ſolum fidei, pietatis, iuriſq́; & legum amator, cultor ac propugnator acerrimus, ſed humanitatis, manſuetudinis, probitatis vniuerſæ, ac, verè dicam, Chriſtianæ ſanctitudinis exemplum perſpicuum. Inde eſt quod Diua ipſa iuſtitia regem feliciſſimum, eius conſuetudine & familiaritate delectata, perpetuo præſens virtutū omnium choro ſepiat & exornet, diuinam illi gratiam & bona omnia conciliet. Inter quæ magnum ego DEI OPTIMI MAXIMI beneficium deputo, quod te (Dux excellētiſſime) ipſi comitem & adminiſtrum pararit & adlegerit, quaſi Herculi cuipiam Iolaum, Alexandro Macedoni Hephæſtionem & Craterum, Auguſto Mæcenatē & Agrippam, & maximis quibuſq́; Principibus eximios amicos alios. Non enim oportet aut decet reges humanorum bonorum maximo & ſuauiſſimo amicitiæ carere. Cum præcipue nemo tam excelſa, tamq́; heroica animi & corporis virtute naſcatur, vt tot ac tanta negocia ſolus ſuſtinere valeat, aliquis in partē laborū vocandus. Non multi. Nā magnorum & arcanorū plures conſcios habere, minime expedierit. Te ergo magna felicitate ſui amantiſſimum nactus, magno iudicio, quem rerum publicarum domeſticarumque ſummæ præficeret, Rex elegit, virum natalium ſplendore, honorum ornamentis, dignitate in Hiſpania noſtra facile principem: ſed virtutibus præcipue omnibus probatiſſimum. Vt nulla res tantà ſit, quam non tu conſilio regere, virtute conficere, auctoritate conſeruare poſſis. Verùm anguſtior hic campus, vt in eo laudum tuarum copiæ innumerabiles explicentur. Quo animus oratioque intenderant, vt redeam. Iuſtitiæ inter homines agente, legum interpretes & quaſi oraculorum prophetas, ipſius merito ſacerdotes appellandos, vt extent illamq́; famulaturi ſequantur, neceſſe eſt. In horum numero & cenſu & nos Aliquid nomenque decuſque geſſimus. Ergo, vt ne nihil agerem & ſtudij diu impenſi rationem redderē librum cōſcribere inſtitui,

tui, is mihi publicè vtilis futurus viſus, qui legum Styli à nemine, quod ſciam, antea tentatam explicationem ſiue commentationem contineret. Hunc, ſi non pro dignitate, pro viribus certe laboratum atque confectum excellentiæ tuæ DO, DICO, nominis tui ſplendore ornandum, auctoritate & patrocinio defendendum. Egent enim libri omnes ſemel emiſsi, & inprimis qui legum interpretationem tractant, non minus quam iuſtitia ipſa Principum virorum tutela: & dicari ſolent magnis, dominatione & poteſtate, aut ſapientia claris, vel certe ſcriptori amicis, & beneuolis viris. In te hæc omnia conueniunt, Dux excellentiſsime: Sciunt enim & prædicant omnes, neminem poſt Reges te auctoritate aut dignitate maiorem priſca noſtra ve ſecula vidiſſe: quippe qui apud maximũ Regẽ iure primus maximusque ſis. Eo ingenio & iudicio es natus, ea prudentia & vſus diſciplinà es auctus, vt minorem alteram, quæ à libris, non deſideres. Ex huiuſmodi dicationibus libris fides. Non enim hominibus veriſimile fit, ea ſanum, quemquam animi dementia futurum, vt in doctum, inutilem, de leuibus aut pretij nullius rebus ſcriptum librum Principi maximo, prudentia iudicioque præſtanti, ac ſibi amiciſsimo grati muneris loco ſit oblaturus. Verum ego benignitate, humanitate, præcipuèq́; ſingulari tua erga me beneuolentia & beneficentia fretus & inductus, in minore quam par foret, tibi munuſculo deferendo audatior forte ſum: Nullum tantum fuerat futurũ: Et ignoſces (ſat ſcio) homini non ex arrogantia, ſed ex amore, reuerenter tamen confidenti, & audenti: peculiarique, vt ſoles, gratia & me fouebis & librũ tuebere. VALE.

Comiença la tabla de todas las leyes, que en eſte libro ſe contienen.

Ley Primera de los demandadores, y de los demandados en q̃ no ſon de recebir deſque el pleyto es conteſtado.

Ley ij. Como reciben à los tutores de los huerfanos à acuſar.

Ley iij. Como es tenido à reſpõder aquel à quiẽ fallã en los bienes del deudor, y como ſe libra.

Ley iiij. Como no puede hombre tomar los bienes de ſu deudor à otro que los tenga en ſu poder por ſi miſmo.

Ley v. Donde ſe ha de fazer derecho aquel à quien demandan alguna beſtia q̃ compro de otro.

Ley vj. Como puede el frayle ſin licencia entrar en juyzio.

Ley vij. Como deue embiar à ſu fuero al deudor que fallan en caſa del Rey.

Ley viij. Como los ordenadores de algun concejo deuen ſer emplazados para ante el rey por los q̃ ſe quexarẽ d' ſus ordenãças.

Ley ix. Quando dan la querella al Rey de muerte de hombre en alguna ſu villa, quales deuen librar ay, y quales embiar fuera.

Ley x. Como no puede à vn defẽdedor defẽderle otro defẽdedor.

Ley xj. Como no recibirã perſonero al emplazado.

Ley xij. De la perſoneria de los autos del pleyto.

Ley xiij. Como es reuocado el perſonero ſi ſe alça, y el ſeñor del pleyto pide el alçada.

Ley xiiij. Como no recibiran perſonero en caſa del Rey al q̃ ſe va del pleyto enq̃ anda, ſi ante no paga las coſtas de la rebeldia.

Ley xv. Como recibiran perſonero en todo el pleyto que dan alçada: è otroſi, en el pleyto criminal do no ay muerte.

Ley xvj. Como vale lo que haze el perſonero: maguer no mueſtre perſoneria ſi la tiene, y deſpues la mueſtra.

Ley xvij Como no recibẽ por perſoneros en caſa del Rey los oficiales del Rey ni ſus hombres.

Ley xviij. Del ſalario de los Abogados.

Ley xix. Como deuen partes à las partes los Abogados de algun lugar.

Ley xx. Como el pobre no deue ſer dado preſo al Abogado por el ſalario.

Ley xxj. Que es creydo en el emplazamiento q̃ faze, y de la pena del plazo el Alcalde por ſi.

Ley xxij. Que pena ha de auer el emplazado para caſa del Rey, è de la pena.

Ley xxiij. De los que fian à otros, è como deuen ſer llamados è de la pena.

Ley xxiiij. Como no han de atẽder

der

der à los cogedores mas de nueue dias deſpues que ſon llamados para cuenta.

ley xxv. En que pena caen los que emplazan por pregon en caſa del Rey.

ley xxvj. De la pena en que caẽ los emplazados por carta del rei ſi fuere cõcejo, ò otros hombres.

ley xxvij. En que pena cae el que trae carta del Rey de emplazamiento, y el no viene al plazo

ley xxviij. En que pena cae el emplazado que ſe va de la Corte del Rey.

lei xxix. Como deuen las partes parecer toda via ante el alcalde.

ley xxx. Como no cae enel plazo aquel que embia al perſonero, maguer diga la carta que vengã perſonalmente, y en que pleyto ſe entiende.

ley xxxi. Sobre que coſas emplazan para ante el Rey à querella de ſus oficiales.

ley xxxij. Como no emplazarã para ante el Rey à querella de los hõbres delos oficiales del rei

ley xxxiij. Quien deue ſer emplazado à querella delos eſcriuanos, ò delos Abogados.

ley xxxiiij. Como ſea emplazado ante el Rey el que paſſa cõtra alguno q̃ tiene carta de merced del Rey.

ley xxxv. A que coſas reſpondera el que falla en la Corte del Rey, y à quales no.

ley xxxvj. Que plazo deue auer para emplazar allende los puertos, ò aquende.

lei xxxvij. Para que concejo deuen dar carta de emplazamiento, è para qual no.

lei xxxviij. Como ſe ha de emplazar aquel à quien perdona el Rey la ſu juſticia, ſaluo traycion ò aleue.

lei xxxix. Como ſe ha de emplazar, y de librar, y quien ha de librar el acuſado que mato ſobre gua, maguer aya carta de perdõ, ſaluo aleue, o traycion.

lei xl. Del que es dado por fechor que matò ſobre tregua, le tomaron ſus bienes.

lei xlj. De los que han tregua y ſe fieren entrando vno en los bienes del otro.

lei xlij. Sobre que no pueden reptar mientra han tregua el vno con el otro.

lei xliij. Quales deuen morir matando, ò hiriẽdo ſobre tregua

lei xliiij. Como no ſera emplazado ninguno ante el Rey por denueſtos dichos ſobre tregua.

lei xlv. Como deuẽ librar el Alcalde à quien demanda que firio, o mato ſobre tregua.

lei xlvj. Qual tregua, è ſeguran ça vale entre los hijosdalgo, è qual no.

lei xlvij. Del q̃ es echado por fechor, è ſi prẽde como le puedẽ matar luego, è como le deuẽ oyr è q̃ defenſiones, è como lo deuẽ emplazar, è dar por enemigo.

lei xlviij. Como el q̃ es emplazado para ante los Alcaldes del

lugar

lugar ſobre malfeahor cae en pena, maguer parezca ante el Rey.
Lei xlix. De los q̃ ſon deſafiados ẽ los lugares do mãdaſu fuero deſafiar, como ſe deue librar.
Lei l. Do ha lugar peſquiſa, ò no quando ſe faze quema, ò ſe faze algun malfecho publico, ò cõ cejeramente, è como ſe libra.
Lei lj. Como el Rey contra ſus oficiales, è contra ſeñorio hara peſquiſa.
Lei lij. En que coſa ha peſquiſa, aunque la querella ſea de perſona cierta.
Lei liij. Deſque la peſquiſa es abierta como no deuẽ recebir à otra prueua al querelloſo.
lei liiij. Como el juez deſu oficio ſabra la verdad, maguer la peſquiſa ſea abierta, y en q̃ coſa lo hara
Lei lv. Sobre quales oficiales puede el Rey hazer peſquiſa.
Lei lvj. Si en alguna poſada dã vozes que matã al hueſped, è vienen ayudadores como ſe libra.
Lei lvij. Quando vn hombre ha muchas feridas, y no ſaben de qual murio, y quien gelas dio, como ſe libra.
Lei lviij. Del que mata tornando ſobre ſi deſque fue ferido, aũ que ſea en caſa.
Lei lix. Si puede alguno ferir ò matar al que le viene a matar, ò ferir, è ſi huye deſpues que lo hirio ſi lo purde ſeguir.
Lei lx. Del que amenaza à otro, y deſpues fallan muerto o ferido al amenazado, como ſe ha de librar eſto.
lei lxj. Si alguno ha ferido à otro, y el ferido dize q̃ le firio, mas q̃ no era ferida de muerte, como ſe ha de librar tal pleyto.
lei lxij. Del adulterio como ſe prueua por ſeñales ciertas, maguer no los fallen ſolos en vno.
lei lxiij. Como por la negligẽcia no deue ſer punido ninguno à pena ordinaria.
Lei lxiiij. Que dize maguer aya fueros que no valen teſtimonios de fuera: como è quales, y en q̃ coſas valen otros, y en q̃ no.
Lei lxv. Como y quãdo ſe recibirã fiadores en la cauſa criminal.
Lei lxvj. Si alguno es emplazado ſobre fecho que merezca muerte, ſi ſera preſo, ò ſi eſtara ſobre ſu rayz.
Lei lxvij. De los frutos, ſi es el heredero tenido de los emẽdar.
Lei lxviij. Del deudo, ò calũnia q̃ puedẽ ſer dmãdado al heredero
Lei lxix. Si muchos fuerẽ emplazados, que omezillo pecharan: vno, ò mas.
Lei lxx. Que habla de la edad de diez y ſeys años, ò veinte y cinco años.
Lei lxxi. De las fuerças del q̃ roba à viandantes contra razon que pena ha.
Lei lxxij. Del que roba à viandante, teniendo alguna razõ de le tomar, que pena ha, y como ſe entienden otras leyes del fuero.
lei lxxiij. Quãdo muchos q̃rellã del preſo. E otroſi, q̃ lo puede el Alcalde prẽder, o ſi ſe deue ſal

Digitized by Google

uar deſde la priſion,ò de la pena
lei lxxiiij. Que pena ha quien foradare caſa,o ſubiere por cima de pared,o ventana,o abriere cō llaue alguna puerta.
lei lxxv. Que pena ha el que toman con el furto, o lo fallan en el termino con el.
lei lxxvj. Como ſe hade ſeguir el raſtro de los ganados, y coſas que algunos lleuan furtadas, y quien lo ha de ſeguir.
lei lxxvij. Del que deue morir hiriendo, matando ſobre ſeguro,o tregua.
lei lxxviij. Que pena ha el q̄ hizo,o vſò de falſa moneda,à ſabiendas.
lei lxxix. Quando acuſan, y ay otro pariente mas cercano, como lo han de librar.
lei lxxx. Que habla del q̄ ven de hombre libre,en que pena cae, y como ſe libra.
lei lxxxj. Si muchos denueſtos ſe dizē en vna pelea, como ſe ha de librar eſto.
lei lxxxij. Que la pena que pone el fuero en muger caſada,a la que es deſpoſada por palabras de preſente.
lei lxxxiij. Que pena ha el Iudio que fiere al Chriſtiano, y como ſe entiende.
lei lxxxiiij. q̄ pena ha el Chriſtiano que mata Iudio,o Moro: y como ſe libra.
lei lxxxv. Que pena ha de auer el q̄ deshonra a hijo dalgo,ò a otro q̄ no lo ſea, y que pena deue auer el que mata ſu Alcalde.
Lei lxxxvj. Que el que es hijo de padre hijodalgo, ſera auido por hijodalgo en todas las coſas.
Lei lxxxvij. Quien y como ſe ha de librar el pleyto criminal, que es entre Iudio y Iudio.
Lei lxxxviij. Como ſe juzgaran los pleytos de los Iudios.
Lei lxxxix. Por quales leyes juzgarā los Iudios,por las ſuyas, ò por las de los Chriſtianos.
Lei xc. Como el Rey puede ſaber verdad de los malos fechos criminales de los Iudios, y dar ſentencia en ellos ſegū ſu ley
Lei xcj. Como ſe han de juzgar, y por quien los pleytos en eſta ley contenidos.
Lei xcij. Que el que no proſigue ſu injuria,ò de los ſuyos, no deue ſer recebido acuſaciō, ſino ſe obliga à la pena del Talion.
Lei xciij. Como el marido no puede matar al vno de los adulteros,y dexar al otro.
Lei xciiij. Que eſcriuanos hā de dar fè de los preſos ſueltos ſobre fiança, y de ſus pleytos.
Lei xcv. Que manera terna el Alcalde ſi el acuſado no viene à reſponder à la acuſacion.
Lei xcvj. En que caſos,y quādo vale el teſtimonio de la muger.
Lei xcvij. Que el que comete coſa que merezca muerte eſtando el Rey en el lugar del delito, no le vale la Igleſia.
ley xcviij. Como no ſe deue hazer peſquiſa ſobre feridas,ſino pa

re-

recē liuores, ni ſobre denueſtos.
Ley xcix. Como pueden prender el cuerpo por coſtas ſino tiene bienes.
Ley c. Como no ſe deue recebir defenſion al que nego el maleficio, ſi gelo prueuan.
Ley cj. Como enlos pleytos criminales ni en la ſentencia interlocutoria no ſe recibe apelaciō.
Ley cij. Si alguno fallan muerto, ò liuorado en caſa de otro como ſe ha de librar.
Ley ciij. De los q̄ pidē omezillo à los cōcejos, en cuyos terminos ſe fallā muertos Morosò Iudios
ley ciiij. Que ſi el lego matà clerigo, primero deue la Igleſia auer el ſacrilegio que el Rey el omezillo.
ley cv. Como el Rey deue ſer primero entregado de la calumnia que el querelloſo.
ley cvj. Como el Cogedor deue pagar al Rey ſin embargo todo lo que los pecheros dixerō que han pagado, y ſi deſto el cogedor ſe halla agrauiado, puede hazer cōtra los pecheros, y ellos han de prouar como le pagaron
ley cvij. De lo que ha el alguazil del Cauallero juſticiado.
ley cviij. Como ſe librà quando alguno da querella de otro, y lo faze prender, y ſe va.
ley cix. Quando la coſa furtada ſe fallà en poder de alguno, como ſe ha de librar.
ley cx. Que abierta la peſquiſa, el Alcalde puede inquirir la verdad, y ſi el que muchas coſas dize enla peſquiſa, ſi es ſoſpechoſo, y ſi baſta vn teſtigo de oyda para poner à tormento.
lei cxj. Si el preſo muere en el camino, que pena ha el carcelero que lo traya al Rey.
lei cxij. Como los mayordomos han de dar cuenta à ſus ſeñores, y qual dellos ſera creydo por ſu juramento.
lei cxiij. A cuya coſta deue el alguazil lleuar el preſo al Rey.
lei cxiiij. Que declara que vn marauedi de oro vale ſeis marauedis de agora.
lei cxv. Que pena auran los teſtigos que recibē algo por ſu dicho, ò ſe prueua que dixeron falſo teſtimonio.
lei cxvj. De las fiadurias que ſe hazen ſobre qualquier pleyto haſta que quantia ſe deue tomar la fiaduria, y lo que es valedero.
lei cxvij. De los fueros que mā dan dar fiadores de ſaluo, como ſe ha de librar.
lei cxviij. Sobre q̄ coſas puedē los Alcaldes del Rey prēder los clerigos.
lei cxix. Si alguno matare à hōbre que ande en ſeruicio del Rey, de los plazos que ha de auer y como ſe han de contar.
lei cxx. Como al alguazil del Rey pertenece prender los malfechores que fieren, ò matan por de ſuraſtro, aunque la villa

¶ 3 donde

donde fue fecho el delito ſea de ſeñorio.

Ley cxxj. Que ha de fazer la muger q̃ querella que la forço hombre, y como ſe libra.

Ley cxxij. De la enmiẽda de los fueros y fuerça de muger, como ſe libra.

Ley cxxiij. Como ſe ha de ordenar la peſquiſa q̃ contra alguno ſe haze.

Ley cxxiiij. De los omezillos quien los ha de auer, los ſeñores o los parientes.

Ley cxxv. Quãdo el Rey va à ſus villas, y quiere librar pleytos como ſe ha de hazer.

Ley cxxvj. Si alguno eſta cõdenado por el ſeñor de la villa, y la villa paſſa a otro, como ſe ha de librar.

Ley cxxvij. De los cogedores y hazedores de los padrones de las villas del Rey.

Ley cxxviij. Del q̃ ſale al alarde, y jura mẽtira, que pena merece.

Ley cxxix. De lo que pueden librar los Alcaldes q̃ ſon dados por otros.

Ley cxxx. Si el Rey manda hazer peſquiſa ſobre algun delito, y al tiempo que ſe fizo alguno ſe metio en la Igleſia, como ſe ha de librar.

Ley cxxxj. Que pena ha el que denueſta muger caſada, y como ſe entiende la ley del fuero, que ſobre eſto habla.

Ley cxxxij. Si merece pena el q̃ mata à alguno tras quien va el Alguazil diziendo, matale, matale, y como ſe ha de librar.

Ley cxxxiij. Que la confeſsiõ fecha ante el merino no haze prueua, ſi la niega ante el Alcalde, mas preſumpcion.

Ley cxxxiiij. Que el fiador no deue ſer preſo, ſaluo ſi obligo a ſi con los bienes.

Ley cxxxv. De los q̃ querellan al Rey del Alcalde, como ſe ha de librar.

Ley cxxxvj. Como no pueden acuſar de perjuro al q̃ jura de calumnia.

Lei cxxxvij. Que los paſtores hã de mãdar ſobre ſus ganados ante ſus Alcaldes.

Ley cxxxviij. Que ha de hazer el juez quãdo las partes no vienẽ al termino que les dio para oyr ſentencia, y como ſe ha de librar.

Ley cxxxix. De los plazos que ſon pueſtos en la Corte para yr à oyr ſentẽcia.

Ley cxl. Del que es emplazado para ante el Rey ſobre demãda, como ſe deue librar.

Ley cxlj. Quando el Rey, ò ſus Alcaldes en ſu caſa juzgan à alguno à muerte, y lo perdona el Rey deſpues, ò ſe auienẽ las partes, como ò quanto lleuara el alguazil.

Ley cxlij. De los que matan, ò fieren a los Alcaldes del Rey, como los pueden acuſar los parientes del oficial q̃ es muerto, y el Rey tambien.

TABLA.

Ley cxliij. Quien fiere, ò deshonra, ò mata al Alcalde, que pena ha, ò como ſe libra.

Ley cxliiij. Del que ſe va con algo de ſu ſeñor, ò lo deſampara, que pena ha, è como ſe libra.

Ley cxlv. De los oficiales del Rey, è de los otros hombres de ſu caſa que le furtan alguna coſa

Ley cxlvj. De los robos, ò maleficios que los concejos fazẽ en ſus terminos, ò fuera dellos como ſe libraran, y que teſtigos les valdran para ſu defenſion.

Ley cxlvij. Que pena ha el alcalde que toma algunos bienes de caſa de otro por prenda y los niega, y como los ha de tomar.

Ley cxlviij. Los plazos q̃ aura el que es demãdado ſobre fecho de muerte, o en la peſquiſa le falla culpa do ſobre fecho q̃ no merezca muerte, y como ſe librara.

Ley cxlix. Quando el juyzio ſe reuoca por alçada, do finca el pleyto, è quiẽ, è como ha de conocer del.

Ley cl. Del que ſe agrauia, y no ſe alça al tercero dia, ſi ſera deſpues recebida ſu alçada, è como ſe librara.

Ley clj. Del que ſe alça, como deue ſeguir el alçada.

Ley clij. Como ſe librara quãdo alguno ſe alça, è ſigue el alçada, y requiere al perſonero de la otra parte que mueſtre la perſoneria y no quiere.

Ley cliij. Quãdo aura alçada en los pleytos de los Iudios, y quando no.

Ley cliiij. Quando el juez de la alçada da el pleyto por ninguno, como ſe libra.

Ley clv. Del que querella del Alcalde q̃ no le otorga el alçada del juyzio que dio.

Ley clvj. Que ſon de lueñes, y vienen al alçada, no deuen auer ferial.

Ley clvij. Que el perſonero puede ſeguir el alçada ſin nueua perſoneria.

Ley clviij. Quando la demanda es ſobre muchos articulos. Y el Alcalde juzga ſobre vno, maguer lo alçò la parte puede juzgar ſobre los otros.

Ley clix. Que ſi la parte no viene à tomar el dia q̃ el juez le mãda el alçada deſpues no ge la dara

Ley clx. Quãdo el juez del alçada ha de citar las partes para proceder en ella.

Ley clxj. Que deſpues de dada ſentẽcia, y paſſada en coſa juzgada, no ſe da Audiencia a la parte cõtra execuciõ, y como ſe libra.

Ley clxij. Quantas alçadas han las partes haſta que lleguen ante el Rey.

Ley clxiij. Como en pleyto criminal no ay alçada.

Ley clxiiij. Como el q̃ ſe alça ſi es vẽcido ha d̃ pechar las coſtas.

Ley clxv. En que coſtas ha de ſer condenado el vencido, è como ſe libra.

Ley

Ley clxvj. Quando vn concejo es emplazado, y ha vn perſonero ò mas, y vẽce, que coſtas de ue auer, ò ſi ſon muchos hõbres: y como ſe librara.

Ley clxvij. Como ſe han de taſſar las coſtas contra el que fue dada ſentencia que no vino a oyrla: y ſi ha de ſer citado para la taſſacion.

Ley clxviij. Como por coſtas puede prẽder el cuerpo dl hõbre

Ley clxix. Quãdo el Alcalde cõdena la parte, y le da cierto tiẽpo q̃ pague, y la parte apela, y la ſentẽcia ſe confirma deſde quando corre el tiempo.

Ley clxx. Si auiendo dos hõbres pleyto, y el alcalde da carta ò mãdamiẽto alguno en medio del pleyto no ſe puede apelar dello haſta la ſentencia difinitiua.

Ley clxxj. En que ſentẽcia no ha lugar la ſuplicacion.

Ley clxxij. Del que oye la ſuplicacion, y de lo que juzga no ſe deue enmendar.

Ley clxxiij. Del que es rebelde q̃ no ha lugar de apelar, mas de ſuplicar, ſaluo ſi ouieſſe razõ derecha, porq̃ no pudieſſe venir.

Ley clxxiiij. Como el Alcalde deue pechar las coſtas quãdo recibe à alguno à prueua de coſas que no aprouechan.

Ley clxxv. De las coſas ſobre q̃ han de recebir teſtimonio ante del pleyto conteſtado.

Ley clxxvj. De la excepcion de la deſcomunion como ſe pone, y quando ha lugar.

Ley clxxvij. De los teſtigos q̃ dizen ſus dichos ſeyendo deſcomulgados, ſi valen ſus dichos: y quando ſe les ha de oponer.

Ley clxxviij. Del plazo que ſe da para prouar la excepciõ de excomunion, y de otros plazos.

Ley clxxix. Quien pagara las coſtas à los eſcriuanos que reciben los teſtigos.

Ley clxxx. Como no ſe deue cometer la recepcion de los teſtigos quando ay ſoſpecha que los teſtigos no diran verdad.

Ley clxxxj. Faſta q̃ tiempo ſe puede demãdar el quarto plazo

Ley clxxxij. Como, y quando vale el teſtimonio de la carta del Rey.

Ley clxxxiij. Si alguno demãda alguna coſa, y ſe obliga aprueua, como ſe ha de librar.

Ley clxxxiiij. Como deſpues de dos años paſſados no ſe recibe excepcion de los dineros no contados, mas el Alcalde de ſu oficio puede hazer jurar à la parte ſi gelos contò.

Ley clxxxv. Como ſe librara quando alguno demanda a otro alguna beſtia de cierto color q̃ ſe tomò, y el otro prueua que el tomò por mandado del Alcalde aquel hombre vna beſtia, mas mas no prueua el color della.

Ley clxxxvj. Quando concejo ò otro hombre alguno da carta de

de creécia à otro, ſi el que tal carta dio niega que no mando dezir aquellas coſas que el otro dixo, quien ſera creydo.

Lei clxxxvij. Quando vale la carta de obligació entre los que eſtan auſentes, è quando no.

Lei clxxxviij. Como las partes han de tomar receptores en el pleyto que han de prouar.

Lei clxxxix. De las cartas que ſignan los eſcriuanos q̃ valen, aũque no ſeá eſcriptas de ſu mano.

Lei cxc. Que han de prouar deſpues de la ſentécia dada, e como deuen dar el quarto plazo.

Lei cxcj. Que por las razones que el ſeñor puede recuſar el Alcalde, por eſſas le pueden recuſar ſus familiares.

Lei cxcij. Quando puede el Alcalde compeler à alguno que mueſtre el titulo de ſu poſſeſsió

Lei cxciij. Donde ſe ha de hazer la paga quando alguno hizo poſtura ſobre ſi.

Lei cxciiij. Como ſe deue fazer el teſtamento de algunas coſas, è quien lo deue hazer, y en q̃ pena cae el que viene contra el.

Lei cxcv. Que plazo ha alguno quando ſe tieſta alguna carta en la Chancilleria.

Lei cxcvj. Del derecho del Alguazil de la entrega, è quien lo ha de pagar.

Lei cxcvij. Como vale lo que ſe haze en algun lugar do eſta la Chancilleria: maguer el Rey ſea ydo dende.

Lei cxcviij. De las hazañas de Caſtilla, como deuen ſer auidas por fuero.

Lei cxcjx. Que el que paga parte de la deuda, que no cae en toda la pena.

Lei cc. Que ſi el Rey da fuero, ò ley nueua no ſe entiende à lo paſſado.

Lei ccj. De los diezmos de los puertos, como ſe han de pagar.

Lei ccij. De las ſalinas, è de los mojones dellas, è de los alholies.

Lei cciij. Que los bienes que ſe hallan en poder del marido, è de la muger ſe preſumen comunes de ambos: ſaluo ſi alguno prouare ſer ſuyos: es notable ley

Lei cciiij. Quando cae en pena el que ſaca coſa vedada del Reyno, y quando no.

Lei ccv. Como el marido puede vender los bienes ganados, durante el matrimonio.

Lei ccvj. De los bienes de los mercaderes, y de ſus mugeres, y como ſe han de partir.

Lei ccvij. Quando la muger es obligada à las deudas que haze el marido duráte el matrimonio.

Lei ccviij. Que ſi alguno haze donació à otro, por quita de deuda con condicion que la aya vn hijo del creedor, que aquel la ha de auer, y los otros no gela pueden contar en ſu parte.

Lei ccix. Como los dias de los Apoſtoles no hã d librar pleitos

Lei ccx. En que Paſcuas, y que dias

Digitized by Google

dias ceſſan los juyzios.

Ley ccxj. Quien ha de hazer execucion del juyzio que da el Alcalde del Rey.

Ley ccxij. Del que da todos ſus bienes a ſu fijo por eſcuſar los pechos, como ſe libra.

Ley ccxiij. Como el padre puede ſeñalar el tercio de mejoria al hijo en vna coſa ſeñaladamente.

Ley ccxiiij. Que primero ſe ha de ſacar la quinta parte para el alma que el tercio.

Ley ccxv. Si el acreedor tiene poder de vender de las prendas, ſi el deudor no pagare, ſino las quiſiere vẽder: el deudor es obligado a las vẽder, ò pagar la pena.

Ley ccxvj. Como la pena pueſta por conuencion corre aũque ſea dada ſentencia ſobre ella, faſta que el deudo pague.

Lei ccxvij. Si el Iudio puede ſer perſonero en ſu cauſa, o en agena.

Ley ccxviij. Quando ſon dos juezes quando vale la ſentencia del vno ſin el otro, y quando no.

Ley ccxix. Quando el Rey embia mandar que ſe vendã los bienes de alguno, y el que recibio el mando los vendio ſin ſolemnidad de derecho que no vale la vẽta, è ſi el comprador tiene recurſo contra el vendedor.

Ley ccxx. Que la ley del engaño en mitad del juſto precio no ha lugar en las coſas vendidas en almonedas, ni la ley del tanto por tanto.

Ley ccxxj. Que por las deudas del Rey ſe venderan los bienes del deudor, maguer eſte auſente: pero deſpues que viniere ſera oydo, y el que los tales bienes compro, è los tuuo por año y dia no gelos ſacaran, ni el vendedor ſera obligado.

Ley ccxxij. De la entrega que haze el merino, y ſe va con ella, que es quito el deudor.

Ley ccxxiij. Quando la muger es obligada por las deudas del marido, y quando no.

Ley ccxxiiij. Quando el Rey perdona à alguno ſu juſticia, y no le guardan la carta del perdon, como ſe librara.

Ley ccxxv. Como ſe libra quãdo ſe faze aſsiento en los bienes del menor por rebeldia del tutor

Ley ccxxvj. Que ſi el concejo de la villa principal combida algun ſeñor, que las aldeas han de pechar jũtamente en la coſta.

ley ccxxvij. De los daños que ſe fazen por las puentes no eſtar adobadas que no los pagara el lugar do eſta la puente.

Ley ccxxviij. Que quando el Rey comete alguña cauſa la deue cometer con conſentimiento de partes.

ley ccxxix. Del que fia, ò faze abonado a otro, como es tenido ſi el otro ſe va.

ley ccxxx. Como la ley del fuero del tanto por tanto ha lugar, tambien en el Reyno de Leon, como

como en el de Caſtilla.

Ley ccxxxj. Como puede paſſar el realengo al abadengo, y como no, y quien lo puede hazer, è quien no.

Ley ccxxxij. Como no aurà mas de vn derecho quando la fuerça de muchos priuilegios ſe pone en vno.

Ley ccxxxiij. De los plazos q̃ han los arbitros para librar los pleytos.

Ley ccxxxiiij. Quãdo el Rey, ò el concejo pueden dar los terminos de los lugares, y que la donacion que faze el Rey puede hazer della lo q̃ quiſiere el que la recibio demas de tercio y quinto.

Ley ccxxxv. Quando ſe pueden poner las excepciones perẽtorias ante del pleyto cõteſtado.

Ley ccxxxvj. Quantas maneras ay de defenſiones, y quando y como ſe han de poner.

Ley ccxxxvij. Como el entregador ha de entregar los bienes

Ley ccxxxviij. Quantas coſas embargan el derecho eſcripto.

Ley ccxxxix. Si alguno demãda la coſa preſtada, ò empeñada, y el otro niega que no es aquella, quien ha de prouar.

Ley ccxl. Como quando el Alcalde manda à alguno jurar en el Altar, ò ſobre la Cruz que deue auer fieles.

Ley ccxlj. Que vale coſtumbre q̃ no herede tio cõ ſobrino.

Ley ccxlij. Como el que tiene la coſa por año y dia ſe podra defender contra el q̃ gela demãda.

Ley ccxliij. Que el q̃ faze deuda, ò fiaduria que puede vender ſus bienes faſta que pague.

Ley ccxliiij. Quãdo vale el cõtrato que haze la muger caſada.

Ley ccxlv. Como los yernos no valen por teſtigos en caſa de los ſuegros.

Ley ccxlvj. Que puede dar el marido a ſu muger en arras, y cõmo ſe libra.

Ley ccxlvj. Que la pena pueſta en gran quantidad, no eſtiẽde mas de à los dos tanto.

Ley ccxlviij. Que à quien es dado poder por la parte de entregar no pierde el poder, aunque ſe querelle al juez.

Ley ccxlix. Del que refierra la jura, y la torna à ſu contendor.

Ley ccl. Del que arrienda ganados por años ciertos, como ſe libra.

Ley cclj. Quando el Alcalde libra lo principal deue librar los frutos y coſtas ſi fueren pedidos, ſino pecharlos ha.

Ley cclij. Quando alguno faze algun delito por mãdado de ſu ſeñor, como ſe libra.

Deo gracias.

NIHIL DESPERANDVM CHRISto, duce & auſpice Chriſto, & intemeratæ Virginis Mariç matris eius, necnon B. Diui Franciſci de Paula ſubſidio inuocato.

Ad Rubricam Prima pars.

SVMMARIVM AD SCHOLIA PRImapartis Rubrica legum ſtyli.

1 *DIVERSITAS eſt in iure inter ſtylum Y. Graca, Latina vero litera ſcriptum.*

2 *Stylus, I. Latina litera ſcriptus cũ duabus literis ll. ſcribi debet.*

3 *A ſtilla ſtillicidium ortum fuit.*

4 *Sſtylla diminutiuum eſt, à ſtiria quæ ſignificat guttas frigore concretas à qua ſtiricidium appellatum fuit, ſicut à ſtilla ſtillicidium.*

5 *Differentia eſt inter ſtillicidium, & ſtiricidium.*

6 *Habenti ius ſtillicidij, non permittitur per canales qui guttaria vocãtur in ædes ſeruentes aquam pluuiam dimittere.*

A   7 In-

7 *Intellectus ad reſpōſum Scæuolæ in l. fin. de ſeruitutibus vrbanorum.*

8 *Stillicidij ſeruitus ſuperioris loci eſt.*

9 *Conuincitur Saliceti lapſus qui agē do de ſtillo quoad actum iudiciarium ſtillicidio conuenire dixit, & ab eo fluere.*

10 *Stylum cum litera Y. Græca ſcriptū multifariam accipitur inſtrumentūque aneum, dicebatur quo ſcribebatur in albo.*

11 *Ipſa ſcriptura ſtylus dicta eſt, vt ſic intelligatur, l. 1. C. de ſacroſanctis Eccleſijs, vbi ſtylus accipitur pro ſcripta diſpoſitione, differentiaque inter ſtylum & arbitrium adnotatur.*

12 *Pleniſsima poteſtas à l. 12. tabularum data eſt in hæredis inſtitutione, eademque plena libertas, pijs locis relinquendi tributa fuit.*

13 *Quid ſit nuncupare adnotatur in intelligeturá Iuliani locis in l. Si ita ſcriptum ſit §. Quidam teſtamentum. ff. de bonorum poſſeſsion. ſecundum tabul. & §. fin. de teſtamentis.*

14 *Stylus ordinem arbitrium, verò ſubſtantiam diſpoſitionis reſpicit ſecundum* Bart. *docentem in teſtamento ad pias cauſas, Conſtantinum in dict. l. 1. de Sacroſanctis Eccleſijs, iuris ſolemnitates ſuſtulliſſe, ſicut & alia plura eis indulgentur.*

15 *Stylus pro ordine diſpoſitionis accipitur.*

16 *Intellectus ad l. Si quando. C. de bonis vacantibus, lib. 10.*

17 *Intellectus ad l. Si quis intra. C. de bonis proſcriptorum.*

18 *Intellectus l. Si quis, poſt hæc eodē titulo.*

19 *Intellectus l. fin. C. de poſtulando.*

20 *Stylum etiam modus dicendi dicitur.*

21 *Stylus pro punctione, ac reprehenſione accipitur.*

22 *Stylum pro ordine ponitur.*

23 *Stylus pro conſuetudine accipitur.*

24 *Stylus & conſuetudo diſtant, & numero anteriori.*

25 *Stylus pro communi vſu loquendi ſcribendi, receptaque in tribunalibus praxis ſummitur.*

26 *Ex actu quoque extraiudiciali ſtylum inducitur.*

27 *Stylus an incognitus à iure fuerit?*

28 *Stylum pro præſcriptione ſummitur.*

29 *Stylus pro iudicula accipitur.*

30 *Stylum pro radice recta, & ob longa dicitur.*

31 *Stylus pro iudicio animo, & mente alicuius interpretatur.*

32 *Stylus accipitur pro columna.*

33 *Legum ſtyli Ethymon apponitur.*

34 *In ſtylo eius qui habet poteſtatem legis condēdæ, non requiritur temporis lapſus.*

35 *Stylus qui vim legis obtinet, leges corrigere poteſt.*

36 *Leges fori ſolum locum habent in his, quæ vſus eas admiſit.*

37 *In legibus ſtyli, non deſideratur probatio vſus.*

38 *In legibus fori, ideo requiritur probatio*

Digitized by Google

batio vſus, quia ab ipſo vſu deſcendunt.

39 *Stylus non eſt forus.*

40 *Legum peculiare eſt, vt vſu earũ, non ſit opus.*

41 *Legis promulgatio, & vt à populo recipiatur neceſſaria ſunt ad legis validitatem.*

42 *Poſt promulgationem nefas eſt à lege diſcedere.*

43 *Adnotatur ratio quare vetuſtas in ærario leges reconderet.*

44 *Aerarium pecuniæ tantum publicæ repoſitorium erat, necnon, & res quæ cõmodum Reipub. allaturus erãt ibi apponebantur.*

45 *Pro Rege, & lege, & eius iuſtitia, ſemper præſumitur.*

46 *Refertur ſententia peritiſsimi cauſidici docentis alleganti leges ſtyli, non incumbere earũ vſus probationem, cui author aſſentitur.*

47 *Inter alias Regias, ſanctiones leges ſtyli connumerantur, ſine explicita declaratione.*

48 *Contraria opinio Burgenſis de Paz reijcitur.*

49 *Adhoc vt vſus probatio requireretur in legibus ſtyli opus, erat declaratione.*

50 *Expreſſe non ſancitum, non præſumitur, nec ſub auditur.*

51 *Valet argumentum ſi lex, vel princeps voluiſſet expreſsiſſet.*

52 *A verbis ſtatuti, nunquam recedendum eſt.*

53 *Leges reſtrictè intelligi debẽt, ſi ex eis inducatur iuris correctio.*

54 *Qualibet lex quæ aliam excipit dicitur exorbitans.*

55 *Per legem nouam, nunquam cenſetur derogatum antiquo iuri, niſi quatenus expreſſe ſit dictum.*

56 *Non poteſt in iure argui ab vno caſu, expreſſe excepto ad alium non expreſſe exceptum, neque ab vno expreſſe, conceſſo ad alium, non expreſſe conceſſum.*

57 *Diſpoſitio limitata, limitatum, producit effectum.*

58 *Caſus omiſſus, remanet in diſpoſitione iuris antiqui.*

59 *Non fit extenſio de perſona ad perſonam.*

60 *Hoc ſemper eſt conandum in legibus interpretandis, vt vna aliam, non lædat etiam verba, impropriando.*

61 *Illa interpretatio facienda eſt, ex qua reducitur ſubſtantia rei ad ius primæuum, ſuamque primordialem legem.*

62 *Ad conſeruationem legis, multa permittuntur.*

63 *Extenſio permittitur, vt res ad ſuã naturam redeat.*

64 *In generali diſpoſitione, non comprehenduntur odioſa.*

65 *Odioſum eſt, quidquid à iure recedit.*

66 *Styli leges in deſuetudinem, abiiſſe negatur.*

67 *Multæ legis ſtyli, recopilatæ ſunt in noua legum collectione.*

68 *Non eſt abiicienda lex, quia vetus.*

69 *Apud Eginetas cautum, fuit vt*

qui nouæ legis condendæ cauſam daret execrabilis fieret.

70 Licurgi fictio vt leges perpetuas faceret notatur.

71 Et Iuſtinianus, & ante eum Numa Pomphilius, perpetuas eſſe leges voluerunt.

72 A quo Rege latæ fuerint leges ſtyli.

73 Reges iura condere poſſe, nemo dubitauit.

74 Lex declaratoria non regulatur ſecundum naturam legis, quam declarat.

75 In noua collectione ſunt innumeræ leges declaratoriæ fori, in quibus non requiritur probatio vſus, ſicut in legibus fori deſideratur.

76 Lex fori inſerta in Recopilatione nomen legis ammittit.

77 In ſtylo interpretatiuo, non requiritur vſus probatio.

78 Diuerſitas inter interpretationem intrinſecam & extrinſecam.

79 Styli authoritas tanta eſt, vt etiã ab vno iudice inductus vim habeat legis.

80 Magiſtratus magnæ poteſtatis ſtylum inducere poteſt.

81 Stylum non ligat, niſi vbi receptum eſt.

82 Stylus Curiæ Romanæ non comprehendit alias Eccleſias.

83 Stylus regius omnes ligat.

84 Conſuetudo probatur ex aſſertione excellentis doctoris.

85 Principi aſſerenti de ſtylo credendum eſt.

86 Stylum non ſcriptum vim conſuetudinis habet.

87 Si ſtylus conſuetudini aduerſetur, ſtylo ſtandum eſt.

88 Stylus ſicut lex, obſeruandus eſt.

89 Stylus Curiæ ius facit.

90 Styli tranſgreſſor punitur ſicut qui legi non obtemperat.

91 Stylus ſcriptus omnino ſeruandus eſt ſine vlla diſtinctione, & numero ſequenti.

93 Stylus Curiæ poteſt allegari in deciſionibus cauſarum, ſi ius in contrarium, non reperitur.

94 Si ſtylus à Rege confirmatus ſit ſeruatur, licèt iuri aduerſetur.

95 Nunquam præſumitur ſanctio legum inuſitatarum, & numero ſequenti.

97 Alexander ſeuerus, nunquam ſacrauit aliquam legem, quin priu. conſuluiſſet diſertiſſimos.

98 Pro lege illud recipitur, quod præcedente examine æditum eſt.

99 Leges promulgantur ad reſecandas dubias opiniones.

100 Delata lege non eſt liberè iudicandum, ſed ſecundum eam pronuntiandum.

IN

IN RVBRICA, IBI.

Aqui comiençan las leyes del Eſtilo.

1 STYLVS, ſiue ſtylum an I, Latina, vel Y. Græca litera ſcribatur multũ intereſt, diuerſus enim vtriuſque vocis ſignificatus erit, vt ex infra ad notandis apparebit. Rurſuſque ſtillo cum Lati-
2 na littera I. ſcripto & aliam litteram L. addere debemus duplicique ſcribere, & hinc ſtilla dicetur, ideſt, gutta aquæ enim, vel olei ſtilla, vel gutta in idem cõueniunt: vt author eſt alijs omiſſis Marcialis, prout Calep. verbo, ſtilla refert, ibi: *Atq̃ olei ſtillam donaret opellicus vnctor.* Stillatitiũque eſſe illud, q̃ guttatim ſtillaret ſcripſit Plinius lib. 17. c. 12. in illis verbis: *Stillicidij breuis diffinitio eſt omniũq́, proiectu frondis, ita diffunduntur, vt per ipſas non defluant*
3 *imbres ſtilla ſæua eſt.* Exindeque ſtillicidiũ ortum fuiſſe docet Cicero, lib. 1. de legibus, ibi. *Quam obrem quo me vocas? aut quid hortaris, vt libellos conficiam de ſtillicidiorũ,*
4 *ac parietum iure.* Dicitur enim ſtillicidium à ſtilla eſt autem ſtilla diminutiuũ à ſtiria, quæ ſignificat guttas frigore concretas, vnde ſtiricidium, aut certè cum aqua, adhuc, ſuo continuo ſe rigore continet, & continuo ductu fluit appellatur etiam ſtiria, quia ſimilis, his quæ congelatæ ſunt: ſtilla autem dicitur, cum in minimas guttas diſſipata cadit, quod euenit cũ eſt propè à terra, & aliquantulũ iã abeſt à primo ſuo impetu, quo tãquã viribus ſuis ſe facilè ſuſtinet, &
5 perpetuo fluxu fertur. Quare iuriſconſulti nunquã dicũt ſtiricidiũ pro hac ſeruitute, quoniã ſtiricidiũ magis eſt flumẽ, quã ſtillicidiũ, hæc autẽ differũt, vt ait Barro. lib. 4. de lingua Latina fluuius, q̃ fluat itẽ flumẽ à quo, lege Vrbanorũ prędiorum ſcribitur, ſtillicidia, flumina, aquaq̃ue, vt ita fluãt cadãtque inter hęc, hoc intereſt ſtillicidiũ enim dicitur: Eo q̃ ſtillatim cadat flumen, q̃ fluat continuè, quod innuit Paulus in l. Seruitutes. §. Si antea. ff. de ſeruitut. Vrban. prædiorũ, dũ ait: Si de primatur ſtillicidium grauiorem fieri ſeruitutem, ideſt, pro ſtillicidio flumen, quia ſtillicidium continuo ductu fertur in aream vicini, à qua non longe, abeſt: Quæ ſcripſit Franciſcus Conanus in Commentarijs Iuris ciuilis, libr. 4. capit. 10. numero final. litera. B. à quo tranſcripſit Hotomanus in Cõmẽtario verborũ iuris, verbo, ſti-
6 llicidiũ. Ex quo infertur ei qui

ius ſtillicidij habet non eſſe per-
miſſum per canales qui guttarię
vocantur in ædes ſeruientes a-
quam pluuiam dimittere cum
hoc modo impetuoſius cadat,
quam lege ſeruituris ſtillicidij,
liceat cum hæc propius flumi-
nis ſeruitus ſit, quæ grauior eſt,
& omnino alia ſeruitus, quàm
ſit ſtillicidium, vt docet idem
7 Conanus, dict. numer. fin. Ex qui
bus induci poteſt intellectus ad
reſponſum, Sceuolæ in l. fin. ff. de
ſeruitut. Vrban. prædiorum, in
§. vltimo, vbi ſtillicidij rigor vo
catur, quatenus aqua ex prote-
ctu fertur naturali ſuo impetu,
vſque dum hũc impetum ſuum
remittat, & cadere incipiat, vt
interpretatur Duarenus, ibidẽ.
8 Stillicidij, itaque ſeruitutem ſu
perioris loci eſſe, vt ex hoc ſtilli-
cidium à flumine diſtet, teſtatur
Briſonius de verborum ſignifi-
catione, lib. 17. verbo, ſtillicidiũ,
& in multis iuris partibus de eo
mẽtio ſit, vt videre licet ex. l. Si
domus, & ex. l. Si quid igitur, &
ex l. ſeruitutes. §. Stillicidiũ, & §.
Si ſeruitus. ff. de ſeruitutibus Vr
banorũ, & in l. Si cũ meus. ff. Si
ſeruitus vẽdicetur, & in l. Si ſtil
licidij. ff. Quemadmodũ ſeruitu
tes amittantur, & in l. 1. §. Scien
dũ. ff. de aqua pluuia arcẽda & a-
libi paſsim ex quo fluxit, vt ſtil-
lare, & diſtillare dicamus, ideſt,
guttatim emittere, vt ait Virgi-
lius. 3. Georgic. ibi. *Lentum diſtil-
lat abinguine virus.* & Cicero. 2.
Philippica, in Marcũ Antoniũ,
ibi. *Ille qui præ ſe ſtillantem pugionem
tulit, is à te honoris cauſa nominatur.*
9 Ex quibus manifeſtè cõuincitur
Saliceti Lapſus in l. 2. nu. 23. C.
Quæ ſit lõga cõſuetudo, ad finẽ,
qui agẽdo de ſtylo, quoad actum
iudiciarũ, & extraordinariũ ſtil-
licidio conuenire, dixit: Et ab eo
fluere cũ diuerſa inter ſe ſint, &
omnino repugnãtia, vt inferius
patebit, qui error antea Cyni
fuit, in l. 2. n. 7. C. Quæ ſit longa
cõſuetudo, cuius verba Authore
tacito tranſcripſit Salicetus vbi
ſupra.
10 Stylus autẽ ſiue ſtylũ quoad
noſtras leges attinet cũ Y. Græ-
cã ſcribi debet, & multifariã ac-
cipitur. Antiquitus enim inſtru
mentũ Eneũ dicebatur: quo in al
bo, ideſt, in ceratis tabulis ſcribe
batur, vt ex Plinio cõſtat lib. 34.
c. 14. in illis verbis. *Et cũ ſtylo ſcri-
bere inſtitutũ, vt vetuſtiſsimi autho-
res prodiderũt.* Hincq; ipſã ſcriptu
rã ſtylũ, dici docuit Lucas de Pœ
na in l. 3. C. de bonis vacãtibus,
11 lib. 10. verbo, diligẽs ſtylus. Et ex
his infertur interpretatio ad le-
gem primam. C. de Sacroſanctis
Eccleſijs, in illa verba. *Nihil enim
eſt, quod magis hominibus debeatur,
quã vt ſupremæ voluntatis liber ſit ſty
lus*: vbi ſtylũ pro ſcripta diſpoſi-
tione accipitur, vt ibi Alberic. ex
ponit, ſiue ordinata diſpoſitione,
vt teſtatur Angel. in §. Ex non
ſcripto,

ſcripto, de iure naturali, num. 5.
Salicetus in l. 2. C. Quæ ſit lõga
conſuetudo, num. 23. & melius
Baldus in dict. l. 1. num. 1. qui di-
uerſitatem conſtituit inter ſtylũ,
& arbitrium cum illud ad ſcri-
pturam, hoc ad liberam volunta
tem non ſcriptam referat, nullo
enim præſtantiori nomine, po-
tuit vti Imperator., vt ſignifica-
ret liberam liberalemque relin-
quendi Catholicis Collegijs fa-
cultatem, cum olim nihil ex te-
ſtamento caperent, nam & quod
verius puto prohibita ipſa Col-
legia erant, ſed pietatis cœlo di-
uinique numinis intuitu iuris ri
gore mitigato Cõſtantinus Ma
gnus antiquitate ſublata prædi-
ctam legem tulit, qua liber eſſet
teſtatoris ſtylus, ſimilia iura ſunt
in l. Quid, & in l. Nulli, & in l.
Siquis. C. de Epiſcopis, & Cleric.
12 Quæ libertas, à lege duodecim
tabularum ortum habuit, qua
pleniſsima poteſtas, ſine vlla di-
ſtinctione hæredis inſtituẽdi cõ-
ceſſa erat, cuius meminit Iuſti-
nianus, libr. 2. inſtitutionum; ad
legem falcidiam: & in nouella,
cõſtitutione. 22. Pomponius in
l. Verbis legis. ff. de verborum
ſignificatione. Cicero. libr. 2. de
iuuentione, & lib. 1. Rethor. ad
Herenium, hæc ergo eadem fa-
cultas pijs locis tributa fuit, tàm
ſtylo, quàm arbitrio teſtamen-
to, ſcilicèt, in ſcriptis, vel nuncu
patiuo, vt Accurſius hic, verbo,
ſtylo interpretatur cũ ex duode-
13 cim tabularũ lege, ſatis eſſet ea
præſtare, quę eſſent lingua nũcu
pata: eſt enim nũcupare nõ ſcrip
to, ſed verbo, cauere, vnde teſta-
mentũ nũcupare, dictũ eſt: teſte
Plinio lib. 14. qui de veritate lo-
quẽs, ait: *Alij teſtamẽta ſua nũcupãt, alij mortifera loquũtur, reddituraſque per iugulũ voces nõ cõtinent.* Et Iuſ-
tinus, lib. 34. dę Perdicca loquẽs,
inquit: *Nã etſi nõ voce nũcupatus hæres, iudicio tamẽ electus videbatur.*
Et ſic intelligitur Iuliani locus,
in l. Si ita ſcriptum ſit. §. Quidã
teſtamentũ. ff. de bonorũ poſſeſ-
ſione, ſecundũ tabulas, in illis ver
bis. *Teſtamentũ in tabulis ſibi fecit, filio autem impuberi per nuncupationẽ ſubſtituit:* quem benè explicat Bu
deus, in Annotationibus ad pan
dectas, in interpretatione. l. vlti
mæ, de Senatoribus, folio. 54. ſic
nuncupata voluntas dicitur à Iu
ſtiniano, in titulo de teſtamẽtis
14 §. fin. Bart. tàmen, nu. 5. putat ſty
lum, in dicta. l. 1. ordinem: arbi-
trium vero, ſubſtantiam diſpoſi-
tionis reſpicere, ſentiens vt de li
bero ordine Conſtantinus quo-
que legem ſanxerit, quaſi in teſ-
tamento ad pias cauſas, nulla re-
quiratur iuris ſolemnitas, ſicut
quam plurima alia, his indul-
gentur; nam & earũ contro-
uerſię ſummaria cognitione ex-
plicantur; integrumque lega-
tum eis præſtatur, nihilque falci
diæ, vel Trebelianicæ nomine

ex eis deducitur. Ruſſuſque huiuſmodi relictum ex incertitudine non viciatur, ſoloque nutu pia cauſa inſtitui poteſt,&captatoria inſtitutio in ea locum, habet. l. Hac conſultiſsima. §. Ex imperfecto. C. de teſtamentis, c. Relatum, capit. Cum tibi eodẽ, vbi Doctores latè tractant, ex

15 qua Bart. Explanatione alius ſtyli deſummitur ſignificatus, nẽpè vt ſtylus pro ordine diſpoſitionis accipiatur, quoad plaſque cauſas hic ordo liber ſit, & licèt de hac Bart. opinione prætextu ſolẽnitatis dubitetur, vt videre eſt, ex Scribentibus in dicta. l. 1. quoad noſtram tamen ſtyli ſignificationẽ, omnes conueniunt, & de intellectu huius legis vltra ordinarios videndi ſunt conſulentes relati ab Antonio Auguſtino in Codicis interpretatione ad titulũ de Sacroſanctis Ecclèſijs. l. 1.

16 Eodemquè modo accipiendum putò textum in l. Si quando tertia. C. de bonis vacant. lib. 10. ibi: *Et diligens ſtylus ſigillatim omnia ſcribat.* Vbi ſtylus pro eadẽ ſcriptura ſummitur, ſiue inuentario, vt ibi Accurſius voluit, verbo, Stylus, & placuit Lucæ de Pœna, ibidem, verbo, Diligens: & Ioanni de Platea, numero. 2. & Iacobo Rebuffo ante numerum primum, qui ſtyli verbum, de quo ibi, pro ipſa ſcriptura inuentario incorporatione, ordineque, & ſerie rerum accipiũt, quam legem, ita intelligit Salicetus in dict. l. 2. C. quæ ſit longa cõſuetudo, numer. 23.

17 Et ex eiſdem infertur intellectus ad textum, in l. Siquis intra. C. de bonis proſcriptorum, ibi: *Siquis intra Prouintiam pro qualitate delicti, ſtylum proſcriptionis incurrerit per ordinarij officij ſolicitudinem bonorum eius indago diligentiſſimè celebretur.* Qui textus de ſcriptura quoque inuentarij intelligi debet, vt ex verbis ſupradictis apparet. Ruſuſquè & ſtylus in litera. illius textus pro iudicis ſententia accipitur, vt ibi Accurſius, verbo, Sſtylum interpretatur, & in hunc ſenſum allegatur deciſio illius textus à Ioanne de Platea in dict. l. 3. C. de bonis vacantibus, propè fine, & in. l. Si quando, in ſecunda, eodem titulo, num. 2. & docet Bald. in dict. l. Siquis intra, num. 1.

18 Ex inde etiam deducitur intellectus l. Siquis poſt hac eodẽ titulo. de bonis proſcriptorum: ibi: *Siquis poſt hac ſtylum, quod abſit proſcriptionis exceperit.* Vbi prædicta verba, pro ſententia accipiuntur, & interpretantur ab Scribentibus, ibi, quibus aſſentitur Platea in dict. l. 3. num. fin.

19 In quem ſenſum intelligitur quoque textus in l. fin. C. de poſtulando, ibi: *Ab aduocationis officio remotus ſtylum proſcriptionis, atque perpetui exilij ſpecialiter ſubſtinebit.*

bit. Vbi verbum ſtylum pro ſententia damnationis bonorum Accurſius exponit, verbo, ſtylū, & in hoc ſignificatu communiter recipitur prædicta. l. Ab omnibus iuris interpretibus, ibi.

20 Stylus etiam dicitur, modus dicendi Terentius in Andria, ibi: *Sed tamen diſsimili oratione ſunt facta, ac ſtylo.*

21 Stylus præterea pro punctione, & reprehenſione accipitur, quæ ſcripti., & inuectiuis libellis fieri ſolet, vt inquit Plinius in præfatione, in hæc verba: *Quod ſi hoc Lucilius qui primus condidit ſtyli naſum, dicendum ſibi putauit. Si Cicero mutandum præſertim cum de Republica ſcriberet, quanto nos cauſatius ab aliquo iudice defendimur?* Ad quod alludit ſtylum cenſorium, cuius mentionem facit Cicero, in oratione pro Aulo Cluentio.

22 Vlterius ſtylus pro ordine ponitur, vt conſtat ex l. Si quando. C. de bonis vacantibus, lib. 10.

23 Deinde ſtylus, & pro conſuetudine accipitur à Baldo, in dict. l. Siquis intra, in principio, & in l. 1. C. de Sacroſanctis Eccleſijs, num. .. Bart. tamē, in l. De quibus. ff. de legibus, num. 1. in ſecūda lectura, ait: Diuerſitatem eſſe inter ſtylum & conſuetudinem, ſicut inter genus, & ſpeciem. Cōſuetudo enim ſecundum eum exactis iudiciarijs conſtat, & extraiudiciarijs: præcedente tamē populi conſenſu, ſtylus tamen ex actis iudiciarijs duntaxat, iuxta textum in l. Si poſſeſſor, in fine. ff. de reiuendicatione. l. Circa, in fine. ff. de probationibus. l. Labeo, in principio, de ſtatu hominum. l. 1. §. In honorarijs, de varijs, & extraordinarijs cognitionibus, Bartolum tamen improbat Salicetus, in l. Conſuetudinis, numer. 23. C. Quæ ſit longa cōſuetudo, quippè qui ait his legibus, non probari eius opinionem, cùm tantum loquantur de more iudiciorum ſeruando de ſtylo tamen nihil dicant, teſtatur itaque ſtylum ordinem iudicialem concernere, idem docet Angelus in §. Ex nō ſcripto, de iure naturali, ea nempe ratione, nam & ſtylum Curiæ, & Chācellariæ, dicimus, & tamen non ſemper iudicium reſpicimus: & in quo differat ſtylus, & conſue-
24 tudo videndum eſt apud Cinū, in dict. l. 2. C. Quæ ſit longa conſuetudo, num. 6. & 7. Bart. in l. de quibus. ff. de legibus, ſecunda lectura, num. 10. Bald. ibidem, numer. 19. & 20. Salicet. in l. 2. C. Quæ ſit longa conſuetudo, nu. 23. Angel. in §. Ex non ſcripto, de iure naturali, numer. 5. Decium in Rubrica de conſuetudine, num. 11. & 13. & nouiſsimè Albanum, qui innumeros recenſet in additionibus ad Bart. in repetitione. l. De quibus, nume 10. 19.

25 Rurſus & ſtylus pro commu-
ni vſu loquendi ſcribendi, rece-
ptæque in Tribunalibus praxis
ſummitur, vt Bart. & Alberico
placuit in l.2.C. Quæ ſit longa
conſuetudo, ex textu in capit.
Quam graui de crimine falſi,
ibi. *Tàm in bulla, filo, & charta, quã*
in ſtylo. Mos enim iudiciorum
ſeruandus eſt.l. Si pacto quo pœ
nam, ibi. *More iudiciorum.* C. de
26 pactis. Illud tamẽ verum eſt exa-
ctu quoque extraiudiciali, & ex-
traordinario ſtylum induci, cũ
in communi vſu loquendi ſtylus
Curiæ & Chancellariæ dicatur,
vt ſupradiximus, & tamen iudi-
cialis actus, non ſemper interue-
nit cum & literas, reſcripta, bul-
las, & alios actus, qui extraiudi-
ciales ſunt, ſtylus concernat, iu-
ra itaque ſupradicta, de iudicia-
li more loquuntur, non vero de
ſtylo, cum hoc, tàm ad iudicium,
quàm ad extraiudicium referri
27 poſſit. Quinimo ſtylus incogni
tus à iure fuit, neque in vlla eius
parte in prædicto ſignificatu fit
de eo mentio, cuius rei primus,
author poſt Petrum ab eo rela-
tũ fuit Cynus in l.2.C. Quæ ſit
longa conſuetudo, numer. 7. in
illis verbis. *Et aduertendum eſt,*
quod de conſuetudine nos habemus mẽ
tionem, de vſu etiam in iure de ſtylo,
nihil reperitur. Et refert & ſequi-
tur Angelus in dicto. §. Ex non
ſcripto, de iure naturali, num. 5.
in principio: putò tamen decipi
prædictos grauiſsimos Docto-
res, vt ex ſupradictis legibus cõ-
ſtat, & ex dict. capir. Quàm gra-
ui quæ iura ſtyli meminerunt in
omni ſignificatu.

28 Prætereà, & pro præſcriptio-
ne ſtylus accipitur à Cyno in d.
l.2.num.7.ad finem præſcriptio
nem exponendo. ideſt, præocu-
lis ſcribere, ſicut olim ſtylo fie-
bat, vt ſupra monſtrauimus. Vl-
29 teriùs ſtylus accipitur pro tudi-
cula, ſiue inſtrumento quo vaſis
ſigna imprimuntur: teſte Colu-
mela, libr. 12. cap. 50. Ambroſio
Calepino, verbo, tudicula.

30 Deinde, & pro radice quoque
recta, & ob longa ſtylum Colu-
mela accepit, lib.5.cap.9.ibi. *Om*
nis autem nux, vnam tantum radi-
cem mittit, & ſimplici ſtylo prorripit.
31 Stylus quoque pro iudicio ali-
cuius animo, & mente eius acci-
pitur à Cicerone, in Philippica
ſecunda, in Marcum Antonium
in illis verbis. *Et ſi meus ſtylus ille*
fuiſſet, vt dicitur mihi crede, non ſolũ
actum, ſed totam fabulam cõfeciſſem.
32 Stylum etiam pro ſigno ſigillo
vel ſignaculo accipitur, vt con-
ſtat ex Plauto Bacchidib. actu. 4.
ſcen.4. Illic enim Chryſalus ad
ſcribendam, atque ob ſignandam
epiſtolam adferri, ſibi iubet, ſty-
lum ceram, tabellas, & linum, ni
ſi forſam de calamo hic author
ſenſerit.

33 Poſtremo ſtylus, ſiue ſtylum
quoad noſtræ Rubricæ expoſi-
tionẽ

tionem pro columna accipitur, vndè epiſtylium dicitur capitellum,quod ſuper ipſam columnã collocatur,vt animaduertit, idẽ Calepinus,verbo,ſtylus,& Bald. docuit,in l.de quibus, num. 20. ad finem. ff. de legibus, in illis verbis. *Et dicitur ſtylus quaſi ſtans ad ſimilitudinem ſtyli ferrei, qui eſt ſtabilis,quaſi ferreus.*

33 Cum ſtylus ergo ſiue ſtylum, nomen Græcum ſit,columnamque ſignificans,vt ſuperius oſtẽdi facilis deſcenſus erit ad intellectum noſtræ Rubricæ,eiuſque ethymi, leges enim ſtyli dicemus,ideſt, leges ſtabiles firmaſque & illibatas, ſicut columnas, ex prædicta vocabuli alluſione vſuque ſtylo & praxi perpetuo recipiendas. Cuius ethymologiæ meminit,Rebuffus ex Ambroſio Calepino,eo tamen tacito deſumptæ in Commentarijs ad leges Regias. 3. part.tractatu de conſuetudine,gloſſa.13. articul.2.numer.10.Ex qua ethymologia(ſiue alluſione) quæ proprius,quàm ethymon nuncupabitur,licèt interpretes noſtri pœne omnes,pro eodem ponant,vt conſtat ex Accurſio,& Imola,in l.1.ff.de contrahenda emptione, (ſiue notatione)quo nomine Cicero ethymologiam vocat,vt inquit Boecius in eius topica,quia notam facit rem, de qua prædicatur)infertur interpretatio, ſiue extenſio ad doctrinam Decij, in Rubrica de conſuetudine, numer.35.in verſiculo, Breuiter reſoluendo,docentis in ſtylo eius, qui habet poteſtatem legis condendæ non requiri temporis lapſum,qui allioquin deſideratur,
34 ad ſtyli introductionem, iuxta ad notata à Guid. Pap.conſ. 119. num.4. Itaque cum hæ ſtyli leges æditę ſint a Catholicis Regibus Hiſpaniæ,non recognoſcentibus ſuperiorem, curſus & lapſus temporis in eis non deſiderabitur.

35 Secundo infertur, interpretatio ſiue limitatio, ad gloſſam in cap.fin.verb.conſuetudo,de conſuetudine,libr.6. quæ docuit in ſtylo contra ius requiri temporis longiſſimi lapſum, ſicut in conſuetudine,hæc enim doctrina corruit in ſtylo,qui vim legis obtinet,nam quamuis ius corrigat, & emmendet ipſa promulgatio,ius facit ſecundum,quàm interpretationẽ accipiẽdi ſunt, gloſſa Bart.& Scribentes,in l.Labeo. ff. de ſupelect.legat. & in l. Mater.ff.de inofficioſo teſtamẽto,& in l. Clodius Clodianus. ff. de acquirenda hæreditate, & in cap.fin.de præſcriptio. vbi Bartholomæus Socinus,idem,in cõſilio.260.nu.18.in fine,volum.2. Rebuffus.d.gloſ.13.nu.16.

36 Tertio infertur, vt quanuis leges fori,ſolum locum habeant in his,quę vſus eas admiſsit,& recepit,vt latè expendit Xuarez in proœ-

Digitized by Google

procœmio fori,numer. 1. & ſatis
probatur in l.1.Tauri, quæ eſt.l.
3.titul.1.lib.2. Compil. vbi Scri
bentes,receptiſsima itaque ſen-
tentia,ſit alleganti legem fori,
incumbere eius probationem,vt
reclamante Montaluo in ſuo Re
pertorio,verbo, legis, & in l.10.
titul.11.part.3.& in l.fin.titul.6.
libr.1.fori,contendit Gregor.in
l.7.titul.2.part.1.& in l.28.titul.
15.par.7.Zuarez in dicto proœ-
mio,numer.2.& 3.quibus ſuffra
gantur ad notata a Gloſſatori-
bus dict.l.Tauri,& Compillatio
nis,& à Iacobo Baldeſio,in addi
tionibus ad Rodericum Xuarez
in additione proœmij, ad nume
rum ſecundum, littera D. & ad
numerum tertium,littera. E.do
centibus ad eius vſus probatio-
nem aliquot actus deſiderari, at
37 in legibus ſtyli,neque vſum,ne
que actus requiri probabilius mi
hi ſemper viſum fuit, authori-
tate Rebuffi,ad leges Regias, ti-
tulo de cõſuetudine, art.2. gloſ-
ſa.13.3.part.num,17. Vbi expreſ
ſè firmat in ſtylo pluralitatem
38 actuum nõ requiri. Minimèque
mirum eſt,ſi in legibus fori vſus
probari debeat,cum ex ipſo vſu
originem habuerint, vt ex earũ
39 proœmio videre licèt. Neque
ex his argumentari poterimus
ad ſtyli leges.Cum ſtylus forus
non ſit, vt ex ipſius ſignificatu
ſuperius ad notato conſtat,&ta-
40 men legum peculiare eſt, vt vſu

earum non ſit opus, quia lex nõ
tolitur per deſuetudinẽ, vt ſunt
iura vulgaria. l. vetuſtiſsimam.
41 C.de iure dotium.l. Arriani. C.
de hæreticis, ſolum itaque requi
ritur eius promulgatio, ita vt à
populo recipiatur. l. de quibus.
ff.de legibus,quod & antiquitas
obſeruauit,ferebat enim præco,
legem ad populum ex authori-
tate & iuſſu eam condentis ſub-
ijciente verba, & præſente ſcri-
ba,qui cum illã promulgaſſet,id
demum firmũ erat, ſi in eo quod
lege cauebatur populus author
fieret,ipſaque lata & promulga-
ta,atque in æs inciſſa, & in æra-
rium condita,ita omnes ad ſtrin
gebat,vt eius firma maneret au-
thoritas aduerſuſque eã, ſiquid
factum foret,poſſet non iure fa-
ctum cenſeri, multa quoque per
legem lata aduerſus eum,qui ſe-
cus feciſſet impunè irrogari qui
bat,ſiquid tamen ea promulga-
ta addendum legi foret detrahẽ-
dumvè antequam in foro propo
ſita,& in æs inciſſa fuiſſet facilè,
licebat poſtea vero vetabatur,
quod ſi in lege ferenda populus
aduerſaretur, aut Senatus illam
non reciperet, quippè qui eam
ferri,aut promulgari non ſine-
ret nullius exempli, nullarum-
42 queuirium eſſe cẽſebatur.Hinc-
que fluxit,quod vetuſtas prodi-
dit, videlicèt, leges trinundino
ferendas eſſe, quod tribus nundi
nis proponi leges: demum pro-
mul-

mulgari deberent, ſenſus enim eſt, vt ante legis æditionem populus penſitaret poſt promulgationem, tamen nefas eſſet ab ea diſcedere, vt multis exornat, Alexand. ab Alexandro, Genialium dierum, libr. 6. capit. 23. & docet Macrobius, libr. 1. Satur. cap. 16. Cicero. libr. 2. de diuina-
43 tione. & de legibus libr. 3. Corolariè tamen dubito, quare in ærario vetuſtas leges reconderet? Cum hoc differat ab illo loco publico, in quo acta vrbis, & ciuium recondi cõſueuerunt, quẽ in Hiſpania habemus in oppido, quod appellatur Simancas, vbi omnes leges, & ſanctiones poſtquam promulgatæ ſunt reconduntur, vocanturque Regia archiua, quæ à Romanis tabularia monumẽtorum publicorum dicta ſunt, ærarium tamen pecuniæ tantum publicæ repoſito-
44 rium erat. Animaduerti tamẽ interpretationem eſſe hanc, veteres, ſcilicèt, tanti feciſſe ſanctiones ſuas, vt non in alijs locis publicis, ſed in ærario reconderent, vbi non ſolum pecunia, ſed & res quæ vtilitatem reipublicæ allaturæ erant repo-
45 nebantur, vt conſtat ex Calepino, verbo, ærarium, cum ergo ſtylus in ius redactus ſit, ſemper pro Rege & lege, & eius iuſtitia præſumptio eſt, ſine vſus probatione, cap. Erit autem lex. 4. diſtinctione, cap. Illa, 12. diſtinctione, & plura huius rei congeſſit Tiraquellus de retractu conſanguineorum in proœmio, numero. 77. cuius opinionis nonnulla fundamenta recenſet Burgos de Paz in l. 1. Tauri, numer.
46 280. Demunque in numer. 284. Refert quendam peritiſsimum cauſidicum huius fuiſſe ſententiæ, nempè, vt alleganti legem ſtyli non incumbat eius vſus probatio, cui ego libentiſsimè aſſentior, conſideroque, pro hac parte prædictam legem
47 primam Tauri, quæ eſt. l. 3. titulo. 1. libro. 2. Compilationis, vbi Rex præcipit ſeruari, & cuſtodiri omnes leges & ſanctiones, quanuis allegetur vſum eas non recepiſſe, & ſtatim ſubijcit his deficientibus debere ſeruari leges fori, ſi tamẽ vſus admiſſerit & nõ aliter, de legibus tamẽ ſtyli nõ ſpecialẽ mẽtionẽneq; exceptionẽ fecit, inter alias enim ſan-
48 ctiones implicitè & virtualiter ennumerauit. Neſcio itaquequa ratione ipſe Burgos de Paz in d. l. 1. nu. 184. & ſequentibus ab hac diſcedat ſententia parum enim vrgent eaquæ allegat, ait enim dictã. l. 1. Tauri, quæ eſt dicta. l. 3. titulo primo libro ſecundo Compilationis. Meminiſſe legum, quibus iudicandum ſit, & tamen non facere mentionem, de ſtyli legibus, in hoc enim hallucinatus eſt, vt ſuperius animaduertimus: cum præ-

prædicta. l.Taurina, decidat legibus, & ſanctionibus Regum anteceſſorum, & ſucceſſorum debere lites diffiniri, quis ergo negabit ſtyli leges Regias deci-
49 ſiones eſſe? Ad hoc enim vt legibus ſtyli,nõ iudicaretur opus erat explicita declaratione, iuxta ſingularem doctrinam Archidiaconi,in cap. Seruatis.25.quæſtion.2. Docentis nunquam in intentione principis eſſe ſtylo derogare,quando non exprimit ex textu in capit. Mandatum de reſcriptis. cap. Ex poſita,de arbitris,capit. Cum in illis, de præbendis, libr. 6. c. vltimo, eodẽ
50 tit.in Decretalibus. Quibus accedit textus in l. Si vero. §. de vito ff. Soluto matri.& in l. Si ſeruũ. §. Non dixit prætor,de acquir. hæredit.& text.in Authẽt.de nõ eligend.ſecund.nubẽt.§. Cũ igitur,ibi. *Nec qualibet eſt lex tale aliquid dicens*. Et in l.Diſentiẽtis.C. de repudijs, ibi. *Nulla præcipit iuris cõſtitutio*.& in l.Illã.C. de collationibus,& in c.Is qui, ibi: *Cũ id nõ ſit expreſſũ in iure*, de ſententia ex cõmu.lib.6.& in c.Cõſuluiſti. 2. q.5. ibi. *Quod nõ eſt expreſſe ſanctitũ ſuperſtitioſa nõ eſt inuẽtiõne præſumẽ-
51 dũ*.& docẽt Bald.conſ.228.lib. 3. & conſ.99.lib.4. Si ergo lex, vel princeps,id voluiſſet expreſsiſſet in d.l. Tauri, ſicut expreſsit prædictas ll.fori,in quibus vſum probari voluit,huiuſmodi enim argumentũ validiſsimũ in iure eſt,qua de re plura cõgeſsit Scæpola,in repetitione Authẽticæ, ſed nouo iure,col. 20. in paruis, verſic.Et hoc probo.C. de ſeruis fugitiuis,Euerardꝰ in topi. lega. loco à lege ceſſante,& in puribꝰ caſibus ſimilibus ita arguũt Doctores teſtè Angelo cõſ. 257. Baldo in c. Inter corporalia,de trãſlation.Epiſcopi,n.2. eodẽ Bald. cõſ.202.lib.1.Alex.cõſ.5. libr.3.
52 Ad idẽ eſt optimus text.in.l. ꝙ cõſtituiũ, ibi. *Quãtum ad verba eius*,de militari teſtamento,quẽ Bart.in principio,ibi, inquit frequẽter allegari in materia ſtatutorum,vt à verbis eorũ nũquam recedatur,& in l.Si furioſi, ibi. *De furioſo non loquitur*, C. de nuptijs,ex quo notat Bald.conſ.447. colum.3.verſic. Sciendũ, libr.5. Vbi ſtatutũ non loquitur ceſſare diſpoſitionẽ illiùs,idẽ, in c. Significante,num.5.de appellation. ait,debere inhærere verbis ſtatutorum,neque aliter interpretari quã ſtatuta loquãtur, & in l. Cũ ancillis,nu.6.C. de inceſtis nuptijs,vbi nõ debere à verbis,& determinatione ſtatuti recedi firmat,& ꝙ ſtatutũ nõ determinat, nec nos debere determinare,quia ſeruandũ eſt,prout iacet, & eius rationem non attendendam,ſed caſus in eo formaliter diſpoſitos aſſerit, & in l. Teſtamentum in fine. C. de teſtamentis, docens ſtatuta, tantum diſponere,quantum loquuntur,& nihil præ-

53 præterea, & prædictis ad ſtipula-
tur, quia leges reſtricte intelligi
debent, ſi ex eis iuris correctio
inducatur, etiam ſi ſic ea reſtri-
cte intelligendo, nihil operen-
tur, vt ex pluribus probat Soci-
nus, conſ. 38. numer. 6. volum. 1.
Curtius Iunior, conſil. 1. num. 3.
Socinus, in l. 1. num. 4. de legat.
1. Decius, conſ. 444. num. 5. Go-
zadinus, conſil. 88. numer. 8. Me
nochius, conſil. 5. numer. 3. volu.
1. Et conducit prędictis, nã quę-
54 libet, l. Quæ aliam excipit, vel li
mitat exorbitans dicitur, & ſic
ſtricte interpretari debet, exten-
ſionemque nullatenus patitur.
Lex ius ſingulare. ff. de legibus,
l. Quod vero contra. ff. Eodem,
cap. Quæ à iure communi, de re
gul. iuris, lib. 6. cap. Conſtitutio
nem, & ibi gloſſa, verbo, proro-
gamus, de regularibus, in 6. gloſ.
in cap. In fidei, verbo, Inquiſitio
nis, de hæreticis, eodem libro:
55 Nam vt inquit Oldrald. conſil.
190. nu. 2. per legem nouam nun
quam cenſetur derogatum anti-
quo iuri, niſi quatenus expreſſe
ſit dictum. l. alumnæ. §. Qui fi-
lias, de adimend. legat l. Sanci-
mus. C. de teſtamentis. l. Præcipi
mus. C. de appellation. & tenet
Bart. in l. Omnes populi, nu. 60.
ff. de iuſtitia & iure: idem Bart.
in d. l. Si vero. §. De viro ſoluto
matrimon. Angel. conſ. 210. in
principio, Decius conſ. 444. n. 11.
Pariſius conſ. 49. nu. 70. Neque
argui in iure poteſt ab vno caſu
expreſſe excepto ad alium, non
expreſſe exceptũ; neque ab vno
56 expreſſe, conceſſo ad alium non
expreſſe conceſſum, iuxta tex-
tum in l. Ius ſingular. ff. de legi-
bus, gloſſam in l. à Diuo Pio, in
principio, verbo, à ſe, de re iudi-
cata. Pariſium conſ. 2 num. 68. li
bro. 4. ſicque cum in prædicta. l.
Tauri, excipiantur regula le-
ges fori argumentar nequaquã
poteſt ad leges ſtyli, [illegible] diſpo-
ſitio limitata, effectum quoque
limitatum producat. l. in agris,
de adquirendo rerum dominio.
57 l. Cancellauerat, de his quæ in te
ſtamento delentur, Decius conſ.
58 451. numer. 4. Dicendum itaque
eſt caſum omiſſum remanere in
diſpoſitione iuris antiqui, vulga
ris. l. Comodiſsimè, de liber. &
poſth. l. Si cum dotem in princi-
pio. ff. Soluto matrimonio. l. Si
extraneus, de conditio. ob cauſã
teſtatur Mattheus de Afflictis, de
ciſione. 21. num. 13. Alex. conſil.
53. num. 13. & conſ. 104. num. 20
59 lib. 4. Sicut neque valet argumẽ
tum de vna perſona ad aliã, quan
do agitur de extẽſione. l. Siquis
ita. §. penult. de teſtament. tute-
la, Iaſo. in l. Gallus. §. Et quid ſi
tantum, num. 23. & ibi Aretinus
num. 15. & omnes Scribentes idẽ
Iaſo. in l. Cum res notabil. 6. de-
legat. 1. & conſil. 220. lib. 2. Abb.
conſil. 57. lib. 1. Decius conſ. 287
num. 5. & conſ. 394. num. 2. Qui-
bus

bus concinnit non leuis conſideratio nempè vt prædicta.l. Tauri, ſic intellecta minus corrigat,
60 detrahat, ac deroget alijs iuris Regni legibus,hoc eſt enim ſemper in legibus interpretãdis Conandum, nempè vt quominus fieri poſsit lædantur ab illis aliæ leges,etiam verba impropiãdo, cap.Cum dilectus,vbi gloſſa,verbo,nec iure de cõſuetudine.l. 2, C.de noxalibus, Alexand. conſ. , n. nu.1.lib.1.& conſ.116.nume.
61 11.libr.2. Interpretatioque hæc valde fauorabilis eſſe debet,totiſque viribus adiuuanda,& amplectenda,per quam reducitur ſubſtantia rei ad ius primæuum, & ad ſuam primordialem legem, vel in ea conſeruatur,ob quãtam cauſam ſolent,plerunque legum, &
62 diſpoſitionũ,verba inflecti. Multaque permitti,quæ alias non licerent.l.Si vnus.§.Pactus ne peteret de pactis,cap. Ab exordio. 25.diſtinct.late Felinus,in capit. cum omnes,& in cap.Cum acceſſiſſent,de conſtitutionibus,& in cap.Veniẽs,de præſcriptionibus & ad id allegari ſolet, gloſſa in capit.Statutum,verbo,numerandum,de præbendis,in 6.quæ ait: Tunc ſolum extenſionem fieri debere, vt res de facili ad ſuam
63 naturam redeat, quando per aliquem intellectũ reducitur ad vetus ius, quam gloſſam in hoc ſolemnem dicit Iaſo.in l.1. numer.53.de officio eius cui mandata:& meliorem iuris idem Iaſo.ait,in dict.l.Si vnus.§. Pactus num.6.de pactis, & non paucos referens ſequitur Oroſcius, nu. 76.Ripa,in l.Si conſtante, num. 61.ſoluto matrimon. maternus auus Antonius Gomezius, vir inter primos,qui inter noſtrates celebrantur : & is qui pietatis & aliarum virtutum ſtudium, ſemper edidicit:var.1.tomo, capit.5.num.11.Couarru.libr.3.variarum,capit.6.num.4. Ioan.Gutierr.conſ. 1.num. 37. Tiraquel. de primogen.quæſt.24. num. 6.
64 Rurſus quia in generali diſpoſitione non cõprehẽdũtur,ea quæ odioſa ſunt,capit. Statutum, de electione in 6. l. Cũ quidam, de liberis & poſthu. l. Si vnus. §. Pactus, de pactis.l. Arrianus, de actio.& obligationibus,Bart. in l.2.§.Exercitij,de his qui notantur infamia,Platea in l. Quemadmodum de Agricolis, & cẽſitis, lib.11.Sebaſtianus Medicis,regu
65 la.1. & ratio potiſsima eſt, quia odioſum dicitur: Quidquid à iure recedit,capit.Cum dilectus de conſuetudine,capit.1.& 2. de filijs præsbyterorum,in 6.capit. Quod dilectio, de conſang.& affinitate,docet Bald.in l. Non ſine,numer.2.de bonisque liberis, Corneus conſ.89.volum.3. Aymon Craueta,conſ.170.nu. 3.& conſ.173.vol.1.Vſus ergo neutiquã probandus erit in ſtyli legibus cum legum fori, tantum l.

Tauri;

Digitized by Google

Tauri meminerit, nec extenſio,
à iure permiſſa ſit.
66 Vlterius non obſtat ſecundũ
Burgenſis de Paz fundamẽtum,
dum inquit, ſtyli leges in deſue-
tudinem abijſſe: & ſic niſi vſus
probetur eis iudicari non poſſe:
argumento textus in l. 1. §. Sed
etſi quæ leges. C. de nouo, Codi
ce, Faciendo, in quo omnino de-
cipitur, cum quia illa lex loqui-
tur de legibus poſitis in veteri-
bus libris, vt ex eius ſerie con-
ſtat, tum in legibus quæ noto-
riè in deſuetudinem abierunt,
quę verba non quadrant noſtris
67 legibus ſtyli. Nec enim veteres
leges ſunt, cum ſint conditæ
poſt leges Partitarum, & leges
Fori, neque inuſitatæ cum illis
vtamur, multæque ex his com-
pilatæ ſint in noua legum Colle
ctione, vt conſtat ex. l. 1. 3. 4. & 5.
tit. 9. lib. 5. Cõpilation. & l. 6. tit.
10. codẽ lib. 5. quę ſunt l. 203. 205
& 207. in legibus ſtyli, & alibi ſę
68 pe. Neque abijciẽda lex eſt, quia
vetus ſit, quinimo quæ ingenio-
rum ſubinde locis, temporibuſ-
que interpolata diſtinguitur, &
Prothei modo formam euariat,
neutiquã lex dicenda eſt, vt ver-
bis cœlij vtar. antiq. lection. libr.
18. c. 19. neq, enim leges momẽ-
to ferri debent, ſed iudicio eſſe
perpetuæ, apud Eginetaſque cau
69 tũ fuiſſe, vt qui nouę cõdẽdæ le-
gis cauſã daret, inuiſus, omnib',
& execrabilis fieret, tradit Alex.
ab Alex. gen. dier. lib. 6. ca. 14. q;
Principẽ cõſideraſſe in legũ ſtyli
promulgatione, vel ex ipſa ethy
mologia vocabuli cõſtat, cum le
70 ges ſtyli, id eſt, ſtabiles. Leges nũ-
cupẽtur de Licurgoque, vt leges
ſuas faceret perpetuas proditum
eſt cũ Lacedemonijs dediſſet, coſ
q́, difficiles in ptĩſtinũ ad eas ac-
ceptãdas cognouiſſet finxiſſe ſe
Deũ Apolynẽ ſuper earũ iuſtitia,
vel iniuſtitia cõſulterũ, dũmodo
ſubditi eas, donec reuerſus fuiſſet
ſeruare iurarẽt, prout fecerunt,
quo per acto in patriã, nũquã re-
uerſus eſt iuſſitq́, oſſa ſua poſt o-
bitũ in mare proijci, ne ad patriã
reportarẽtur, & ſic ſuæ leges per
71 petuo ſeruarentur. Ideq́, ferè Nu
ma Pompiliũ feciſſe ſcriptũ eſt,
cũ efferatos Romanorũ animos
ad induendas leges vix inducere
poſſet, vt teſtatur Liuius, lib. 1. ab
vrbe codita, & perpetuã quoque
legem eſſe voluit Iuſtinianus in
l. Hac conſultiſsima. C. de te-
ſtamentis.
72 Deindeq, nõ obſtat. 3. indignũ
doctiſsimo alioqui authore fun-
damẽtũ, inquit enim ſtyli leges,
non eſſe cõditas ab eo, qui autho
ritatẽ habuerit cũ manifeſtũ ſit,
tuliſſe eas Regẽ Illephõſum. IX.
& X. qui ſapiens dictus fuit, & fi-
liũ eius dominum Regem ſan-
ctum, qui vocatus fuit Ferox,
ac dominũ Ferdinãdũ eius nepo
tẽ, qui citati aſſequutus eſt nũcu
pationem, & dominam Reginã

Mariam eius matrē, vt ex Chro-
nicis accepimus, & videre eſt
ex inſcriptione harum legum,
& ex l, 4. & 198. cæteriſque hu-
ius Codicis. Regeſque alijs nō
73 obtemperantes, iura condere
poſſe, nemo dubitauit vulgaria
iura, in cap. Cōſtitutio. ſecunda
diſtinct. l. 1. ff. de conſtitutio. Prin
cipum, Ripa in Rubrica, de con
ſtitutio. num. 7. Andræas de Iſer
nia in procemio cōſtitutionum
in principio, & Doctores notāt
in cap. nouit, de iudicijs, & de
Regis eximia poteſtate ſcripſit
Accurſius, in principio, Rubri-
cæ de hæredibus, & falcidia. Po-
74 ſtremo nihil ad rē facit quartū,
ius fundamētum, ait enim, præ
dictas leges ſtyli, eſſe declaratio-
nes legum fori, vt ex eius inſcri-
ptione liquet. Conſequens ita-
que eſſe, vt ſicut vſus, in earum
obſeruatione præcedere debet:
& hic quoque deſideretur in ſty
li legibus, cui & Azeuedo aſſen-
titur, in dict. l. 3. titul. 1. lib. 2. nu
mer. 11. Nam ſi hæc opinio vera
eſſet, ex ea ſequeretur omnes le-
ges declaratorias legum fori,
nullam aliam vim habere, niſi
quam, & ipſæ leges fori habent.
Leges tamen legum fori declara
toriæ innumeræ ſunt, vt videre
eſt, ex l. 17. 18. 27. & 28. Tauri,
75 quæ ſunt in Copilatione. l. 1. 2.
10. & 11. lib. 5. tit. 6. Rurſus in. l.
7. 8. 9. & 10. & 11 titul. 11. libro. 5.
dictæ nouæ Collectionis, & in
alijs quam plutibus legibus Tau
ri, & Compilationis, quæ fori le
ges interpretantur, & tamen diſ
ceptare de harum validitate, &
an vſus in eis debeat probari in
ciuile profecto eſſet? Quinimo
76 ipſimet authores ſibi ſunt cōtra
rij. Aiunt enim legem fori inſer
tam in Compilatione, vel ab ea
declaratam, tanquam legem
Compilationis eſſe habendam,
nomenque legis fori amittere,
& ſic eius vſum non probandū,
vt teſtatur idem Burgos de Paz,
in dict. l. 1. Tauri, numer. 115. &
Azeuedo in dict. l. 3. num. 13. eos
itaque ex eorum opinione con-
uincere poſſemus, ſummereque
argumentum, vt lex fori à lege
ſtyli declarata, ſtyli lex repute-
tur, quam opinionem ample-
ctitur Rebuffus ad leges Regias
3. parte, in tractatu de conſuetu-
dine, articul. 2. gloſſa. 13. nume-
ro. 17. qui loquitur in proprijs
terminis ſtyli interpretatiui.
77 Et tamen cum multis, reſoluit
in eo, non requiri vſus proba-
tionē, actuum quepluralitatem,
& vltra omnes in huius ſentētiæ
quę veriſsima eſt confirmationē
allego pulchram Baldi doctri-
nam, in capite. 1. numero. 17.
78 de conſtitution. Docentis in-
terpretationem ſtatuti, ſtatu-
tum dici, ſi intrinſeca ſit, & ſub-
ſtantialis, & inſeparabilis à ſta-
tuto, argum. text. in l. Nominis,
& rei. §. Verbū ex legibus. ff. de
ver-

verborum ſignificatione: ſi tamẽ (vt hic euenit) declaratio ſit ſeparata, & extrinſeca, tũc ſtatutum nullatenus dici poſſe, prædicta itaque ſententia omnino amplectenda eſt, nempè vt alijs Regijs legibus deficientibus obſeruandæ ſint prædictæ ſtyli leges, & ſi vſu non approbatæ: in cuius corroborationem non omitto, ea quæ aducit Cynus in l. 2. C. Quæ ſit longa conſuetudo, numero. 23. dum firmat ſtyli authoritatem tantam eſſe. Vt e-
79 tiam ſi ab vno iudice inductus ſit, legis, tamen vim habeat, & Cynum, Salicetus declarat, in dict. l. 2. numero. 23. quippè qui ait etiam plurificatam voluntatem, vnus iudicis, ſtylum non inducere, niſi ſummæ poteſtatis magiſtratus eſſet, quæ opinio
80 communiter recepta eſt. Et ei ad ſtipulatur pulchra deciſio, textus in l. Obſeruandum. ff. de iudicijs, & in l. Labeo. ff. de ſtatu liberis, ibi. *Morem agentium ſequi debemus.* Et docet Baldus in l. fin. C. Quæ ſit longa cõſuetudo, numer. 1. poſt Bart. in l. Iuris peritos, ad finem. ff. de excuſatio. tutorum, quod procedere propter Principis Maieſtatem, cum ab eo magiſtratus creati ſint, tenet Redin. de Maieſtate Principis in interpretatione verſiculi, Sed etiam, per legitimos tramites, numer. 176. & 177. cum ſequentibus: ſi ergo iudex ſtylum inducere poteſt, qui legis poteſtatem habet, hanc in ipſo Rege negare non eſſet ciuile? Authentica multo magis. C. de Epiſ-
81 copis. Quinimo (quanuis receptum ſit ſtylum generaliter non ligare, ſed tantum apud illud tribunal, vbi admiſſum eſt, iuxta Baldi doctrinam, in capit. 2. de feriis, numero. 1. eundem Baldum in l. Certum. C. vnde legitimi, numero. 11. argumento textus, in l. De quibus, in principio à contrario ſenſu. ff. de legibus, quanuis eſſet ſtylus Curiæ Romanæ, qui non comprehendit alias Eccleſias, vt ibidem Bald. ex Bernardo do-
82 cet) ſi tamen eſſet ſtylus Regius omnes ligat: iuxta Abbat. ſen-
83 tentiam in capit. Ex literis, de cõſtitutionibus, quem refert & ſequitur Rebuffus in d. tractat. de conſuetudine, gloſ. 13. num. fin. & his accedit doctrina Bart. in l. De quibus. 4. q. ff. de legibus docentis conſuetudinem probari
84 ex aſſertione cuiuſdã Doctoris dicentis ita de conſuetudine obſeruari, ſolamque ipſius ſimplicem aſſertionem ſufficere, ſine vſus probatione, lapſuſque decẽnio & actuũ pluralitate, arg. tx. in l. Dos à patre. C. Soluto matr. l. Septimo menſe. ff. de ſtatu hominum. l. Antiqui, ſi pars hæreditatis petatur. l. Si pater. ff. de ſolutionibus, quam doctrinã extollit

tollit Xuarez in prooemio fori,
num.17.& licèt non inficier cõ-
trouerſam eſſe hãc opinionem,
85 vt ex multis teſtatur Valdeſius,
in eius additionibus, litera. Q.
Principi tamen aſſerenti de ſty-
lo non credere,eſſet ab omni ra-
tione alienum,diſputationeque
indignum,& contra textum in
Clementina literis de probatio
nibus.
86 Et prædictis conducit ſi ani-
maduertamus Cynum, Bartolũ,
Baldum, Salicetũ,& omnes gra-
uiſsimos patres ſupra citatos lo-
qui in ſtylo non ſcripto, ſed in-
ducto ex tacito,vel expreſſo con
ſenſu,vt conſtat ex Cyno,& Sali
ceto,in d.l.2.num. 23.& 24.qui
prædicto ſtylo non ſcripto vim
conſuetudinis tribuũt,vbi præſ-
criptus eſt,& Baldus docet in l.
Siquis intra.C. de bonis damna
87 torum,vbi firmat etiam ſi ſtylus
conſuetudini aduerſetur. Stylo
ſtandum,argum.l. Defenſionis.
C.de iure fiſci,lib.10. & teſtatur
Iaſo.in l.Si domus.§.In pecunia
delegat.1.num. 5. Et ſtylum vbi
88 viget ſeruãdum eſſe pro lege,vo
luit vulgaris.l.Obſeruandum.ff.
89 de iudicijs,& ſtylum Curiæ face
re ius iuris Pontificij Sectatores
agnoſcunt,ex cap.Ex literis, de
conſtitutionibus, & ſtyli tranſ-
greſſorem puniendum, ſicut ple
90 ctitur qui legi non obtemperat,
teſtatur Baldus in l. Siquis non
dicam rapere.C. de Epiſcopis &
Cleric.nu.3. conſtat ergo ſtylo
non ſcripto tantam authoritatẽ
tribuere omnes Scribentes,vt le
91 gi comparent. Si tamen ſcrip-
tum ſtylum eſſet, tunc omnino
ſeruandum aiunt, ſine vlla vſus
92 probatione, diſtinctione, nec
declaratione, cum tranſierit in
authoritatem legis, vel ſtatuti:
& Baldo placuit in dict.l. Siquis
non dicam rapere ante nume-
rum quartum.C. de Epiſcopis,
& Clericis, itaque cum hæ noſ-
træ leges ſtyli conditæ ſint,ſcrip
tæ, lataeque,ab habente poteſ-
tatem eas condendi, vt diximus
improbum eſſet diſcerere, an
vſus probari debeat cum ſcrip-
tum ius ſit, à Regeque latum.
Quod cõfirmatur pulchra Ab-
batis doctrina in cap. Ex literis
de conſtitut.nu.6.vbi docet ſty-
lum Curiæ poſſe allegari in de-
ciſionibus cauſarum cum ius fa
93 ciat:dum tamen ius non reperia
tur in contrarium,niſi à Rege cõ
firmatus ſtylus eſſet, quo caſu
94 omnino ſeruandus eſt, licèt iuri
aduerſetur,& optimè interpreta
tur Curtius conſ.66.cuius initiũ
eſt ſuper præmiſſa,numer.154.&
in dict.capit.Ex literis ſatis pro-
batur,& in capit.Literas, de iu-
ramento calumniæ, & in capit.
fin. de conſuetudine,ex quo hãc
ſententiam cum pluribus, quos
recenſet admittit Curtius, in
titulo,de conſuetudine in præfa
95 tione. Rurſus, quia vt ſupra
animad-

Digitized by Google

animaduertimus ſtylum inter
cæteros ſignificatus pro vſu acci
pitur,& ſic Rex noſter harum le
gum conditor,leges ſtyli condi-
dit,ideſt leges vſu receptas, ne-
que credendum eſt leges inuſita
tas ennucleaſe contra deciſionẽ
96 textus in l.1. C. de nouo,Codi-
ce faciendo, in illis verbis : *Sed*
Etſi quæ leges in veteribus libris poſitæ
iam in deſuetudinem abierunt nullo-
modo eaſdem vobis ponere permitti-
mus.Præcipuè cum Catholicum
Regem præſumẽdum ſit doctiſ-
97 ſimos viros ellegiſſe ad legũ ſua
rum promulgationem exemplo
Alexandri Seueri,qui nunquam
ſacrauit aliquam legem, quim
prius conſuluiſſet viginti ſaltim
iuriſperitos,&quinquaginta di-
ſertiſsimos,teſte Celio,lib.18.an
tiquarum lectionum.c.19. & ha-
betur in l.Si auiam. C. de inge-
nuis,& manumiſsis, illis verbis.
Si cum peritioribus tractatum habuiſ-
ſes facile cognoſceres. Et in l.Si idẽ,
cum eodem. ff. de iuriſdictione
omnium iudicum, ibi: *Sabino*
98 *&* *Caſio, &* *Proculo placuit.* Ne-
que enim fas eſt pro lege recipi,
quod vitio, & non præcedente
examine æditum ſit, aut pro-
mulgatum : ſitque honeſtum,
iuſtum,poſsibile, ſecundum na-
turam, & conſuetudinem pa-
triæ, loco,temporique conue-
niens, neceſſarium,& vtilẽ ; cap.
Erit autem lex.4.diſtinct.
99 Vlterius quia ſi prædicta opi-
nio vſus probationis in ſtyli legi
bus admittenda eſſet fruſtra præ
dictæ leges æditæ fuiſſent, nec
dubias opiniones reſecarent,cõ-
tra deciſionem textus in l.fin.
C.de præſcriptione longi tem-
poris, & cap.primum, de iura-
mento calumniæ, & regulam,
quæ dubitationis.ff. de regul. iu
ris, gloſſam in cap.1.verbo, Et fi
lio, de ſumma Trinitate,libr.6.
& gloſſam ſecundam, in cap. Li-
cet canon de electione, eodem
libr.6. Abbat.in cap. Certificari,
de ſepulturis, & in cap. Solitæ,
de maioritate, & obedientia,
Carolum Ruinum, conſil. 89.
Philippum Decium in l.2.§.vl-
timo,ad finem, ſi certum peta-
tur, Dominicum in cap. Si Pa-
pa, de priuilegijs, in 6. quibus
adſtipulatur, l.Gallus.§. Nunc,
de lege Velcia de libetis & po-
100 ſthumis. De legibus itaq, poſt-
quam ſemel inſtitutæ ſunt, non
eſſe liberum differere,ſed oppor
tere iudicare ſecundum ipſas,do
cet textus,in cap.In iſtis.4.diſtin
ctio:quod & lege veteri caueba-
tur,his verbis.*Legum iuſta imperia*
ſunto,hiſque ciues modeſtè,& ſine recu
ſatione parento. Quæque lex iuſta
apud veteres diceretur, traditur
ab Alex.ab Alex.Genialium die-
rum, libr. 6.cap.23.& viden-
dus eſt text.in cap.Non
licet.10.diſtin-
ctione.

Digitized by Google

Secunda pars Rubricæ.

SVMMARIVM AD Scholia ſecũdæ partis Rubricæ legum ſtyli.

STyli effectus eſt ambigua declarãdi.

2 In caſibus dubijs declaratione eſt opus.

3 Ab ipſo iure naturæ declaratio deſcendit.

4 Declaratio nulla conſtitutione prohiberi poteſt.

5 Neceſſaria diſpoſitio, non poteſt prohiberi.

6 Legis verba licet præciſa interpretationem admittunt.

7 Declaratio non debet tranſgredi terminos ſuos.

8 Et ſi lege caueatur, vt lex, vel ſtatutũ, nõ poſſit interpretari, accipitur de hominis, nõ de legis declaratione.

9 Diſputatio & interpretatio fori, ſumme neceſſaria eſt.

10 Solum Regi licet legum ambigua interpretari.

11 Stylus dubius, interpretationẽ ſummit à iure communi.

12 Stylus Curiæ ſecularis interpretationem ſummit à iure ciuili, Eccleſiaſticæ à iure Pontificio.

13 Regio iure deficiente interpretatio ſummitur à iure Pontificio.

14 Stylus & praxis iudiciorum, à iure Pontificio fluxit.

15 Legis diſpoſitio ad præterita nõ trahitur.

16 Lex declaratoria ad præterita extenditur.

17 Leges ſtyli, tanquã declaratoriæ ad præteritos caſus extenduntur.

18 Nonnullæ leges ſtyli declaratoriæ ſunt.

18 Aliæ leges ſtyli correctoriæ ſunt.

20 Aliæ leges ſtyli, noui iuris deciſiuæ ſunt.

21 Aliæ leges ſtyli, nec interpretãtur, nec corrigunt, nec nouam ſanctionem adunt, ſed alijs iuribus conueniunt.

22 Innumera iura declaratione & correctione promiſcuè vtuntur.

23 Quando perſpicuè non conſtat, an lex declaret, emmendet nouumvè ius ſtatuat in dubio declaratoria cenſenda eſt.

24 In caſu dubio leges ſtyli, tanquam declaratoriæ cẽſendæ ſunt, & ad caſus præteritos extendendæ.

25 Si ſcriptura eſt contraria inſcriptioni, hæc non inſcriptio attenditur.

26 Lex in aliqua parte declaratoria, in alia vero correctoria, vel noui iuris promulgatiua, ſcinditur, & declaratoria ad præteritos caſus, correctoria vero ad futuros tantum extenditur.

27 Pœna de nouo edita, non extenditur ad factum præteritum, licèt aliàs damnatum eſſet.

28 Diſ-

28 *Diſputatur an leges Tauri, decla*
ratoriæ ſint necne.
29 *Plures leges Taurinæ correcto-*
riæ, aliæ noui iuris deciſſoriæ
ſunt.

Secunda pars Rubricæ.

Por otra manera ſe llamã, declaracion de las leyes del Fuero.

1 HÆC Rubricæ ſe
cunda pars e ſty
li effectu agit, ef-
fectus autem eſt
ambigua, ſcili-
cet, declarare, vt
probatur in cap. Ex literis, de cõ
ſtitutio. vbi Abb. numer. 5. & or
2 dinarij omnes latè tractãt. In ca-
ſibus enim dubijs declaratione
eſt opus, & ea eſt vſus Sũmus Põti
fex in proœmio Clemẽtinarũ il
lis verbis. *Neceſſaria eſt ſuperioris*
authoritas, vt tã per determinatio-
nis oportunæ ſuffragiũ tollat ambigua,
&c. & in proœmio lib. 6. decreta
liũ, ibi. *Nunc antiquorũ declaratio-*
ne, &c. & ibi: *Super hoc cum inſtãtia*
requiſiti à multis ambiguitatem & in
certitudinẽ huiuſmodi diſpendium plu
ribus afferentem omnino tollere, ac elu
cidare: & Imperator in proœmio
Codicis, & in Authentica in me
dio litis. §. Si vero aliqua colla-
3 tione, 8. & alibi ſepè. Et ab ipſo
iure naturæ declarationem deſ-
cendere legimus, in l. 2. §. His le
gibus. ff. de origine iuris, ex quo
§. Ellicit Baldus ibidem, in prin
4 cipio. Interpretationem vt pote
rem admodum vtilem ac neceſ-
ſariam nulla conſtitutione pro-
hiberi poſſe, argumẽtatur enim
de neceſſario ad impoſsibile, vt
ſicut diſpoſitio impoſsibilis nõ
5 valet. Nec etiam neceſſaria pro-
hiberi poſsit, idemque adnota-
uit Baldus in cap. Per trãſlario-
nem, de renuntiatione, nu. 1. ad
medium, & in l. Quãuis in prin
cipio. C. de in ius vocando, vbi
ex prædicta lege docet legis ver-
6 ba licèt præciſſa ſint. Interpreta
tionem tamen admittere, idem
Baldus in l. 1. nu. 77. C. Qui accu
ſare non poſſunt, vbi ait, verbũ,
preciſsũ recipere interpretatio-
nem probabilem & neceſſariam,
idem Baldus in cap. Cum M. Fe
rrarienſis de cõſtitutionibus, n.
28. firmans verba Pontificis, e-
tiã præciſſa recipere interpreta-
tionem, & tacitam conditionẽ,
idem Bald. in cap. 1. eodem tit.
7 num. 16. Docens prædictam in-
terpretationem ita intelligendã
nempè ſi non tranſgrediatur ter
minos ſuos, & de hac re videndę
ſunt, gloſſæ in l. Si pecuniam, in
principio, verſiculo, Neceſſe. ff.
de condition. ob cauſam, & in c.
ex eo, verſicul. Rationis, de ele-
ctione, lib. 5. Bart. in l. Stipulatus
ſum damã. ff. de verborum obli

gationibus, Salicetus in l. fin. C.
de nonnumerata pecunia, Iaſon.
in l. Quamuis ff. de in ius vocan
do, num. 2. Antonius de Buttio,
in cap. 3. de præbendis, Abb. in c.
Propoſuit, & in ca. Suggeſtum,
de appellationibus, quibus ad ſti
pulantur iura, in l. fin. C. de non-
numerata pecunia, & in c. Quē-
admodum, de iure iurando, & in
dict. l. Quamuis. ff. de in ius vo-
8 cando. Neque ommittendus eſt
Baldi ſingularis locus, in l. Om-
nes populi. ff. de iuſtitia & iure,
num. 2. vbi ait: Etiam ſi lege ca-
ueatur, vt lex, vel ſtatutū nō poſ
ſit interpretari, accipi debere de
hominis, & gloſſæ declaratio-
ne, non vero de legis interpreta-
tione. Ruſus, & his conuenit
ipſius Baldi pulchrum in propo
ſito dictum, in dict. l. 1. §. His le-
gibus, ad finē, de origine iuris,
9 inquit enim diſputationem, &
interpretationem fori, ſumme
neceſſariam eſſe, quod conſide-
rans princeps hic, has in fori de-
clarationem ſtyli leges tulit, cui
10 ſolum licet legum ambigua in
terpretari: ſuper eiſque iura pro
mulgare, iuxta iura pervulgaria
in l. fi. C. de legibus. l. 2. §. Siquid
vero. C. de veteri iure enuclean
do. l. 2. & 3. titul. 1. part. 2. l. 3. tit.
11 3. libr. 2. Ordinamenti. Et quan-
do ſtylus dubius eſt aſſummere
interpretationem à iure cōmu-
ni ſtatuti exemplo, docet Abb.
in dict. cap. Ex literis, nume. 5. de
quo eſt omnino videndus Barto
lus in l. Omnes populi. ff. de iuſ-
titia & iure, Innocentius in cap.
Cauſam de reſcriptis, Marianus
in Rubric. de cōſuetudine, Abb.
& ordinarij, in cap. fin. eodem ti
tulo, & in c. Quam graui de cri-
mine falſi, & in c. Adhæc, de ſen-
tentia excommunicationis, & in
cap. Quod ſuper his, de fide inſ-
trumentorum, & in cap. Cauſam
quę, n. 2. de teſtibus, Frāciſcus de
Aretio, conſil. 115. incipit, clariſ-
ſimè & excelentiſsimè, Alexan-
conſil. 36. volum. 2. Guidon. Pa-
pa conſil. 219. Rochus Curtius,
in præfatione ad titulum de cō
ſuetudine, num. 27. Rebuffus. 1.
part. ad leges Regias, tit. de con-
ſuetudine, art. 2. gloſ. 13. nu. 18.
12 Stylumque Curiæ ſæcularis in-
terpretationem recipere à iure
ciuili, Eccleſiaſticæ vero à iure
Pontificio, Author eſt Panormi
tanus, in d. cap. Ex literis, num.
5. & Baldus tractat. in l. 1. C. Qui
bonis cedere poſsint, & in l. 2. C.
de ſucceſſorio ædicto, & in l. Si
nondum. C. de furtis, & in l. Ma
ximum vitium. C. de liberis prę
teritis, & in l. Meminimus. C. de
legitimis hæredibus, & in l. 1. &
3. C. Quæ ſit longa conſuetudo,
& in l. Contractus. C. de fide in-
ſtrumentor. & in l. Ita nobis. C.
de adulterijs, & in l. Acceptā. C.
de vſuris, & in l. Milites. C. de te
ſtamento militis, & in l. Eo quod
à multis, C. Si certum petatur,
&

& in l.1 C.de fide inſtrumento-
rum,&in l.2.C.An ſeruus ex ſuo
facto:& in l.1.C.Per quas perſo-
nas:& in l.Quicumque,C.de ſer
uis fugitiuis:&in l.Cum allegas
C.de vſuris:& in cap.in Eccleſia
de conſtitut.& in cap.Quod Cle
ricis, de foro competenti,Roma
nus in dict.l.2.de ſucceſſorio edi
cto,Ioan.And, in additionibus,
ad Specul.in Rubrica de ſucceſſ.
abinteſtato,in §.1. Ancharra. in
c.1.de conſtitutionibus, gloſſæ
in capit.Poſſeſſor, de regulis iu-
ris,in 6.& in cap. Cum eſſes, de
teſtamentis,& in cap. 1, de noui
operis nunciatione,& in Clemé
tina.2.de iudicijs:& ibidem Car
dinalis,Rebuffus vbi ſupra,num,
13 20.Apud nos tamen putarem e-
go Regio iure defficiente ſum-
mendam eſſe interpretationem
à iure Pontificio, tam apud tri-
bunalia Eccleſiaſtica, vel ſecula-
14 ria. Stylus enim & praxis iudi-
ciorum ab eo fluxit,ad deciſio-
nemque cauſarum, ius Pontifi-
cium ſemper præualuit,&iuri ci
uili anteſertur, quinimo, &
quoad cauſarum deciſionem ius
Pontificium allegari, eoque po-
tius,quam ciuili eſſe dirimẽdas
lites,Baldus docet in l.1,C,Quē-
admodum teſtamenta aperian-
tur,de qua re latè diſſerit Burgos
de Paz in relectione primæ legis
Tauri,ex numer. 590.

15 Vlterius ex noſtra Rubrica a-
nimaduertendum eſt, vt quãuis
regula iuris recepta ſit legis diſ-
poſitionem ad præterita non ex
tendi,cum futura tantum reſpi-
ciat,C,Cognoſcentes, de conſti
tutionibus,cap.fin. eodem titu-
lo. l. Leges & conſtitutiones,C,
de legibus,& in Authent. Vt fa-
ctæ nouę conſtitutiones:& ratio
eſt,ne ſcilicet, aliqui puniantur
ſine cauſa,qui actum ante legis
æditionem geſſerunt,iuxta tex-
tum in capit.2.de conſtitutioni-
bus,ex qua ratione infertur,legẽ
latam duplici intellectu, qui poſ
ſit futura & præterita intueri de
futuris accipiendam, iuxta Pa-
normitani doctrinam in cap. fi,
de conſtitutio.n.3. omnes enim
leges, non ea quæ anteriori tem
pore facta ſunt damnant, ſed in
futurum obſeruanda conſtituũt,
iuxta l.3.Codicis Theodoſiani,
ſub titulo de conſtitutionibus
principum, & ædictis. Hæc ta-
men doctrina admittenda eſt,
quãdo lex correctoria ſit,vel no-
16 ui iuris promulgatiua, legem
vero declaratoriam ad præteri-
ta,extendi nemo dubitauit, cap.
Cum dilecti, de accuſationibus,
Clemẽtina, Statutum,de electio
ne.l.Non dubium,C.de legibus
l.vltima & penultima.C.de Sa-
croſanct.Eccleſijs,& probat tex-
tus in Authen.de filijs natis an-
17 te dotalia inſtrumenta.§.1. Has
itaque noſtras leges ſtyli,quippè
quæ declaratoriæ ſunt, vt ex ea-
rum inſcriptione conſtat, non

ſolum admittemus in his, quæ
acciderint contigerintve, poſt
earum æditionem, ſed ad caſus
præteritos extendemus, iuxta
prædicta iura.
18 Conſidero tamen nonnullas,
huius noſtri voluminis leges de-
claratorias eſſe, vt cōſtat ex l.42.
19 43.47.& alijs. Aliàs correctorias,
vt patet ex l.44.& 45.& alijs. Al-
20 teras noui iuris deciſiuas, vt li-
quet ex lege.9.& 10. iuncta de-
claratione noſtra alteriſque hu-
21 ius voluminis. Aliàs tamē quæ
nec interpretātur, nec corrigūr,
neque nouam ſanctionē ædunt,
ſed alijs iuribus conueniunt, vt
videre eſt, ex l.1.2.3.& 4. & innu
meris infra, ex quo conſtat Re-
gem, hic non ſolum leges inter-
pretatiuas, ſed & correctorias no
uique iuris promulgatiuas, aliàſ-
que alijs concordantes, ædere &
promulgare voluiſſe: & tamen
omnis inſcriptio eſt de lege de-
claratoria, vt patet ex Rubrica,
& ſic nō immerito dubitare poſ
ſemus, an omnes noſtri ſtyli le-
ges ad caſus præteritos trahan-
tur, vel hæ tantum quæ expreſſe
declaratoriæ ſunt, iuxta prædi-
ctam, & per vulgarem legis nō
22 dubium regulam. Rurſus, quia
in numera iura declaratione, &
correctione promiſcue vtuntur,
l.1.§.Qui operas ad Tertulianū
l.1.de origine iuris, l.Sancimus
C.In quibus cauſis in integrum
reſtitutio, non eſt neceſſaria. l
Cum Aquiliana.ff.de tranſactio
23 nibus. In hoc itaque exiſtima-
rem diſtinguēdum eſſe, nempè,
vt quando perſpicuè non conſti
terit, an lex declaret, emmendet,
nouumvè ius conſtituat, tunc in
24 dubio declarare videatur. Sic-
que ſiquid iudico has ſtyli leges
exponere debemus, vt ſcilicet,
declaratoriæ ſint in caſu dubio,
& ad caſus præteritos extendan
tur, quando tamen apertè patet
corrigere, vel ius nouum conſti
tuere, vel ei concinnere, & conue
nire: tunc iuris principium: am-
plectendum ſit, quo docemur le
gem, nunquam de præterito diſ
ponere, vt ſupra ad notatum
eſt.
25 Nec huic veriſsimè explana-
tioni refragabitur ipſa declara-
toria noſtræ Rubricę inſcriptio:
nam ſi ſcriptura eſt cōtraria inſ-
criptioni, illa, non, hæc, attēden
da eſt, iuxta textum in cap. Cum
dilecti, de accuſationibus, vt ex
Baldo, Purpurato, Aretino, &
Caſtrēſi, docet Paz in dict. proœ
mio, num.438.
26 Deinde animaduertēdum eſt
legem, quæ in aliqua eius parte
declaratoria eſt in alia vero par-
te correctoria, vel noui iuris pro
mulgatiua, hoc caſu ſcindi debe
re, ita vt pars legis, quæ declara
toria eſt ad præterita correcto-
ria vero, vel noui iuris deciſiua
ad futura, tantum negocia traha
tur, iuxta textum in cap.2. de cō
ſtitu-

ſtitutio, & Clementinam vni-
cam, iuncta gloſſa, verbo, de cæ-
tero de vſuris & caput vnicum,
de Clericis non reſidentibus, li-
27 br.6. Docet Abb. in cap. fin. de
conſtitutio. numer.8. vbi ſcribit
exemplum in conſtitutione pro
hibente vſurarum exercicium,
ſub pœna publicationis omniũ
bonorum, quo caſu licèt factum
ſit damnatum de præterito,
pœnam tamen publicationis cũ
ſit de nouo ædita, non extẽdi ad
eos, qui vſuras exercuerunt an-
te conſtitutionis promulgatio-
nem firmat, & idem docuit præ
dictus author. 11. num. ſequen-
ti, his verbis. *Niſi partim eſſet de-
claratoria, & partim æditoria, quia
tunc quatenus ædit de nouo dicendum
eſt, vt de conſtitutione noui iuris ædi-
toria*: quam doctrinam extollit
Joan. Crotus in repetitione le-
gis omnes populi. ff. de iuſtitia
& iure.

28 Ex quibus infertur intelle-
ctus ad leges Tauri, an, ſcilicèt,
declaratoriæ, correctoriæ noui-
ve iuris promulgatiuæ ſint, effe-
ctus autem maximus erit futu-
ri, vel præteriti temporis prętex
tu, cum & ad hoc declaratoria
lex extendatur, vt ſuperius ad-
notauimus, & omiſſa longa diſ-
putatione putaui in hac re præ-
dictam generalem regulam acci-
piendam eſſe, videlicet, vt quar-
uis in procemio legum Taurina
rum, de interpretatione & decla
ratione mentio fiat, & ex verbis
procemialibus latoris legis mẽs
patefiat. l fi. ff. de hæred. inſtituẽ
dis. Hæc tamen doctrina admit-
tenda ſit, ſecundum anteriorem
legum ſtyli expoſitionem, vide-
licet, vt in caſu dubio legem de-
claratoriam, non vero correcto-
riam dicamus, vbi tamen corri-
git, vel de nouo ſancit ſcriptura
legis, non autem procemialia,
verba, conſideranda ſint, vt ſu-
pra oſtendimus: in Tauriniſque
legibus omnes declaratorias eſ-
29 ſe minime dicendum eſt. Multę
enim, vt ex earum contextu ap-
paret correctoriæ, vel noui iuris
deciſoriæ ſunt, vt probatur in
l.17. vbi valet melioratio facta fi
lio in poteſtate, quæ de iure com
muni ipſo momento nulla erat,
quia ipſo inſtanti res acquireba-
tur patri, vt in l. Si donationes
quas parentes, C. de donationi-
bus inter virum, & vxorem, & in
l. Si donatione. C. de donatio, &
quinque illius legis deciſiones
iuri contrarias recenſet Telius
Fernandez ibidem, ante nume-
rum primum, & ex num. 1. cum
ſequentibus, deinde l. 44. Tauri,
correctionem continet, dum de-
cidit donationem factam titulo
matrratus, eſſe reuocabilem, cũ
de iure communi, ſi tamen facta
non eſſet filio in poteſtate, irre-
uocabilis eſſet, vulgaris lex per-
fecta donatio. C. de donationi-
bus, quæ ſub modo, cum ſimili-

bus,

bus, lex quoque vndecima ius corrigit, dum diſponit filium naturalem eſſe illum, qui naſcitur ex his qui contrahere matrimonium poterant, & tamē iure Codicis requirebatur cōcubina domi retenta, vt in Authentica, Licèt, verſiculo, Naturalis ex concubina. C. de naturalibus liberis, & in Authentico, Quibus modis naturales efficiantur legitimi. §. Palam, & alia quinque deſiderabantur, quæ congerit Tellus in dicta lege. 11. in principio.

Poſtremo & in l. 4. inducitur iuris communis correctio, inquit enim damnatum ad mortem poſſe teſtari cum inteſtabilis fieret per legem primam. ff. de bonis damnatorum, legem qui vltimo. ff. de pœnis.

Hoc ergo ſolum præcipuum hac in ſecunda Rubricæ parte, animaduertendum eſt, vt quamuis in his ſtyli legibus, Taurinis, & alijs, inſcriptio declaratoria ſit. Nihilominus tamen, ſi ex legis ſcriptura ad quam, potius quam ad Rubricam reſpici debet, aliud ſuadeatur inſcriptioni inhærere, non adſtringamur: & quia de lege declaratoria præſtantiſsimi Commentarij ædicti ſunt: extra rem nihil agere cupiens, meoſque verboſos facere: finem impono diſerte lector. licet innumera alia ſe ſe mihi obijcerent, quibus hanc Rubricæ partem exornare facilè potuiſſem: ſed breuitati operis, & labori tuo conſulens, his dumtaxat quæ ad veritatem eliciēdam concernere videbantur: vſus ſum. itaque longius quam res poſtulabat proficiſci ſum veritus, ad legumque interpretationem deſcendo, quæ cum ſuperius oſtendi præcipuè conditæ ſint à potentiſsimo Alphonſo Cognomento ſapienti, & cum conſilio procerum ſui magni cōſilij, iuſtitia, ſanctitate, veritate, æquitate, æqualitate, & ſapientia refertæ: inuiolabiliter cuſtodiendæ ſunt, ſi alia recentiori lege expreſſe non ſint derogatæ: vſus enim probatio hic minimè deſideratur.

Textus Primus.

ES a ſaber, que ſi alguno pone ſu demāda, y es el pleyto començado por reſpueſta, ſi deſpues ponen o razonan algunas otras coſas en el pleyto, demas de las que puſo en la demanda, las quales ayudariā a la demanda, ſi pueſtas las ouieſſe en la demanda, no las puede poner, ni le deuen ſer recebidas deſpues del pley-

to començado, e conteſtado, que quiere dezir en romance, començado por reſpueſta. Pero es a ſaber, que ſi el demandador requẽta en ſu demanda el fecho, e no haze ſu demanda en el libelo, ni pedimiento, aſsi como ſi dize, conozca o niegue fulano ſi deue ciẽ marauedis que le preſtè. Y el demandado reſponde e dize, que gelo niega, y el demandador trae pruenas, e prueua ſu intẽcion eſtonce, ò en antes que las razones ſean encerradas, deue el Alcalde de ſu oficio dezir al demandador que diga que pide. E ſi el demandador, preguntandogelo el Alcalde, ò el ſin preguntargelo el Alcalde pidiere que condenen al demandado en lo que demanda, ſegun en ſu demanda ſe contiene, o faze pedimiento por otras palabras, valdrà lo que es paſſado en el pleyto, y darà ſentencia el Alcalde, è no ſe desfarà el pleyto, ni el juyzio, maguer el pedimiento fue fecho deſpues del pleyto conteſtado. Mas ſino fiziere pedimiento ante que las razones ſean encerradas, no valdrà lo que paſsò en el pleyto, ni la ſentencia que dio el Alcalde, daran el pleyto por ninguno, y eſto que dicho es de ſuſo, que ſi el pedimiento ſe faze deſpues del pleyto conteſtado: è ante que las razones ſean encerradas, que valdrà el juyzio: y eſto es porque lo touo el Rey Don Alfonſo aſsi por bien, è aſsi ſe guarda en la Corte. E touo el Rey Don Alfonſo aſsi por bien, porque ſe vſaua aſsi eſtõce, de dar en ſu caſa las cartas ſin pedimiento, y el que lleuaua la carta del Rey, no fazia otra demanda, ni otro pedimiento, ſino que la carta del Rey pone por ſu demãda: è porque los hombres otroſi de la tierra, vſauan de hazer ſus demandas ſin otro pedimiento. Mas ſegun derecho fue fallado, que en la demanda ſe auian de hazer el pedimiento, y deſpues el conteſtamiento, y en otra manera que no era valedero el pleyto, ni el juyzio, quia iuxta petitionem ſententia dictanda eſt. Y eſto que dicho es de ſuſo, ha lugar quando el demandado niega la demanda, mas ſi conoce la demanda, maguer pedimiento no aya, valdria.

SVMMARIVM

1 A Litis conteſtatione iudicium incipere, verba huius legis primæ ſtyli probant, quod expreſſe à nulla alia lege deciditur.

2 *A citatione incipere iudicium cum Accurſio multi tenuerunt.*

3 *A litis conteſtatione iudicium incipere de iure communi receptior opinio fuit.*

4 *Iudicium cœptum à citatione, integrum vero & formatum à litis conteſtatione Ripa defendit, cuius improbatur opinio.*

5 *Iudicium propriè à litis conteſtatione impropriè vero à citatione inchoatur.*

6 *Quoad actorem & eius incommodum iudicium principium ſummit ab ipſa citatione.*

7 *Prætextu rei iudicium incipit à litis conteſtatione, & hoc eius commodo & fauore.*

8 *Exceptiones dilatoriæ ante litem cõteſtatam opponuntur.*

9 *Ad impediendum litis ingreſſum dilatoriæ opponitur.*

10 *Quoad innumeros actus iudicium incipit à citatione.*

11 *Improbatur opinio Didaci Perez, qui docuit de iure Regni, niſi lite conteſtata non continuari iuriſdictionem iudicis delegati.*

12 *Per ſolam citationem a delegato emmiſſam, etiamſi nondum ad citati notitiam peruenerit iuriſdictio iudicis delegati perpetuatur, ita vt poſt emanatam citationẽ iuriſdictio delegata non expiret, licet delegans moriatur, ante intimationem citationis.*

13 *Lis fuit inter ducem de Seſa, & Marchionem de Poça ſuper citatione, & litis conteſtatione à qua iudicium inciperet.*

14 *Poſt litem conteſtatam, non poteſt innouari.*

15 *Effectus hic inter alios litis conteſtationis, ex hac ſtyli lege deducitur, nempè vt poſt eam actor noua petens non audiatur.*

16 *Litis conteſtatio habet vim quaſi contractus.*

17 *Super in actione non expreſſis iudicium non conſiſtit.*

18 *Iudex ſuper non petitis, pronunciare non poteſt.*

19 *Inſtrumẽta producta ſuper non petitis, nihil operantur.*

20 *Probatio non poteſt fieri, niſi eam petitio præcedat.*

21 *Super non conteſtatis, non eſt lis.*

22 *Non extenditur iudicium, vltra metas actionis.*

23 *Conuincitur Auendañi lapſus, qui docuit actorem agentem ex vna cauſa, & probantem ex alia poſſe à iudice petere, vt reum condẽnet ex cauſa probata.*

24 *Agens ex vna cauſa obtinere nõ debet, ſi probet ex alia.*

25 *Si ex vna actione agatur, cũ alia*

Digitized by Google

competat, iudex debet abſoluere ab obſeruatione iudicij.

26 *Sine litis conteſtatione, iudicium corruit.*

27 *Si decem petantur, & viginti probentur, vltra decem non poteſt ſententia proferri.*

28 *Appellans iudicatis poteſt ſe opponere, & quomodo accipiatur regula hæc.*

29 *Interpoſita appellatione, res reducitur ad ſtatum, in quo erat tempore prima inſtantiæ.*

30 *Iudex cauſæ appellationis, non cognoſcit vltra ea, de quibus cognouit iudex cauſæ principalis.*

31 *Inſtantia appellationis diuerſa eſt cauſa tamen eadem.*

32 *Intelligitur textus in l. In delictis. §. Si detracta. ff. de noxalibus.*

33 *Intelligitur textus, in §. Si minus, inſtituta, de actionibus.*

34 *Et hoc numero interpretatur d. §. Si minus.*

35 *Quæ ex natura actionis veniunt, conteſtata eſſe videntur.*

36 *In acceſſorijs & virtualiter comprehenſis, non pronuntiatur vltra petita.*

37 *Sufficit rem petere, adhoc vt iudex poſſit condemnare in reſciſionem contractus.*

38 *Reſciſio in petitione rei, comprehenditur, tanquàm neceſſarium antecedens.*

39 *Remedium reſcindens, non eſt ſeparatum à reſciſſorio.*

40 *Poſt litem conteſtatam regulariter actionis mutatio non admittitur vſque ad eo, vt nec partium conſenſus in hoc operari poſſit.*

41 *Ethymologia conteſtationis narratur.*

42 *Aliud Ethymon litis conteſtationis adnotatur.*

43 *Intelligitur textus in l. 1. & alia. ff. Quod iuſſu.*

44 *Interpretatur textus cum alijs, in l. Qui teſtamento. §. fin. ff. Qui teſtamenta facere poſſunt.*

45 *Exponitur textus in l. Priuſquā diſtraheretur. C. de diſtractione pignorum.*

46 *Verbum conteſtatio, actiua & paſſiua ſignificatione ſummitur.*

47 *Litis conteſtatio non ſolum in ciuilibus, ſed & in criminalibus requiritur.*

48 *Improbatur Parladorij interpretatio, dum fictum, & Tiraquellū improbat.*

49 *Atteſtatione & teſtificatione vis, & proprietas litis cōteſtationis deducitur.*

50 *Lis conteſtata dicitur cum iudex per narrationem negocij cauſam audire cœpit.*

51 *Litis conteſtationis diffinitio adnotatur.*

52 *Inter iudiciales actus precipuus, eſt litis conteſtationis.*

53 *Si ommittatur litis conteſtatio, lis nulla eſt.*

54 *Litis conteſtatio, eſt iuris publici.*

55 *In cauſis ſummarijs, non requiritur*

Secunda pars Rubricæ.

SVMMARIVM AD Scholia ſecũdæ partis Rubricæ legumſtyli.

STyli effectus eſt ambigua declarãdi.

2 In caſibus dubijs declaratione eſt opus.

3 Ab ipſo iure naturæ declaratio deſcendit.

4 Declaratio nulla conſtitutione prohiberi poteſt.

5 Neceſſaria diſpoſitio, non poteſt prohiberi.

6 Legis verba licet præciſa interpretationem admittunt.

7 Declaratio non debet tranſgredi terminos ſuos.

8 Et ſi lege caueatur, vt lex, vel ſtatutũ, nõ poſsit interpretari, accipitur de hominis, nõ de legis declaratione.

9 Diſputatio & interpretatio fori, ſumme neceſſaria eſt.

10 Solum Regi licet legum ambigua interpretari.

11 Stylus dubius, interpretationẽ ſummit à iure communi.

12 Stylus Curiæ ſecularis interpretationem ſummit à iure ciuili, Eccleſiaſticæ à iure Pontificio.

13 Regio iure deficiente interpretatio ſummitur à iure Pontificio.

24 Stylus & praxis iudiciorum, à iure Pontificio fluxit.

15 Legis diſpoſitio ad præterita nõ trahitur.

16 Lex declaratoria ad præterita extenditur.

17 Leges ſtyli, tanquã declaratoriæ ad præteritos caſus extenduntur.

18 Nonnullæ leges ſtyli declaratoriæ ſunt.

18 Aliæ leges ſtyli correctoriæ ſunt.

20 Aliæ leges ſtyli, noui iuris deciſiuæ ſunt.

21 Aliæ leges ſtyli, nec interpretãtur, nec corrigunt, nec nouam ſanctionem ædunt, ſed alijs iuribus conueniunt.

22 Innumera iura declaratione & correctione promiſcuè vtuntur.

23 Quando perſpicuè non conſtat, an lex declaret, emmendet nouumvè ius ſtatuat in dubio declaratoria cenſenda eſt.

24 In caſu dubio leges ſtyli, tanquam declaratoriæ cẽſendæ ſunt, & ad caſus præteritos extendendæ.

25 Si ſcriptura eſt contraria inſcriptioni, hæc non inſcriptio attenditur.

26 Lex in aliqua parte declaratoria, in alia vero correctoria, vel noui iuris promulgatiua, ſcinditur, & declaratoria ad præteritos caſus, correctoria vero ad futuros tantum extenditur.

27 Pœna de nouo ædita, non extenditur ad factum præteritum, licèt aliàs damnatum eſſet.

28 Diſ-

28 *Diſputatur an leges Tauri, decla-
ratoriæ ſint necne.*

29 *Plures leges Taurinæ correcto-
riæ, aliæ noui iuris deciſſoria
ſunt.*

Secunda pars Rubricæ.

Por otra manera ſe llamā, declaracion de las leyes del Fuero.

1 HÆC Rubricæ ſe
cunda pars ſtyli
effectu agit, ef-
fectus autem eſt
ambigua, ſcili-
cet, declarare, vt
probatur in cap. Ex literis, de cō
ſtitutio. vbi Abb. numer. 5. & or
2 dinarij omnes latè tractāt. In ca-
ſibus enim dubijs declaratione
eſt opus, & ea eſt vſus Sūmus Pōti
fex in prœmio Clemētinarū il
lis verbis. *Neceſſaria eſt ſuperioris
authoritas, vt tā per determinatio-
nis opportunæ ſuffragiū tollat ambigua,
&c.* & in prœmio lib. 6. decreta
liū, ibi. *Nunc antiquorū declaratio-
ne, &c.* & ibi: *Super hoc cum inſtātia
requiſiti à multis ambiguitatem & in
certitudinē huiuſmodi diſpendium plu
ribus afferentem omnino tollere, ac elu
cidare:* & Imperator in prœmio
Codicis, & in Authentica in me
dio litis. §. Si vero aliqua colla-
3 tione, 8. & alibi ſepè. Et ab ipſo
iure naturæ declarationem deſ-
cendere legimus, in l. 2. §. His le
gibus. ff. de origine iuris, ex quo
§. Ellicit Baldus ibidem, in prin
4 cipio. Interpretationem vt pote
rem admodum vtilem ac neceſ-
ſariam nulla conſtitutione pro-
hiberi poſſe, argumētatur enim
de neceſſario ad impoſſibile, vt
ſicut diſpoſitio impoſſibilis nō
5 valet. Nec etiam neceſſaria pro-
hiberi poſſit, idemque adnota-
uit Baldus in cap. Per trāſlatio-
nem, de renuntiatione, nu. 1. ad
medium, & in l. Quāuis in prin
cipio. C. de in ius vocando, vbi
ex prædicta lege docet legis ver-
6 ba licèt præciſſa ſint. Interpreta
tionem tamen admittere, idem
Baldus in l. 1. nu. 77. C. Qui accu
ſare non poſſunt, vbi ait, verbū,
preciſſū recipere interpretatio-
nem probabilem & neceſſariam,
idem Baldus in cap. Cum M. Fe
rrarienſis de cōſtitutionibus, n.
28. firmans verba Pontificis, e-
tiā præciſſa recipere interpreta-
tionem, & tacitam conditionē,
idem Bald. in cap. 1. eodem tit.
7 num. 16. Docens prædictam in-
terpretationem ita intelligendā
nempè ſi non tranſgrediatur ter
minos ſuos, & de hac re videndæ
ſunt, gloſſæ in l. Si pecuniam, in
principio, verſiculo, Neceſſo. ff.
de condition. ob cauſam, & in c.
ex eo; verſicul. Rationis, de ele-
ctione, lib. 6. Bart. in l. Stipulatus
ſum damā. ff. de verborum obli

gationibus, Salicetus in l.fin. C.
de nonnumerata pecunia, Iaſon.
in l. Quamuis ff. de in ius vocan
do, num.2. Antonius de Butrio,
in cap.3. de præbendis, Abb. in c.
Propoſuit, & in ca. Suggeſtum,
de appellationibus, quibus ad ſti
pulantur iura, in l.fin.C.de non-
numerata pecunia, & in c. Quẽ-
admodum, de iure iurando, & in
dict.l. Quamuis. ff. de in ius vo-
8 cando. Neque ommittendus eſt
Baldi ſingularis locus, in l. Om-
nes populi. ff. de iuſtitia & iure,
num.2. vbi ait: Etiam ſi lege ca-
ueatur, vt lex, vel ſtatutũ nõ poſ
ſit interpretari, accipi debere de
hominis, & gloſſæ declaratio-
ne, non vero de legis interpreta-
tione. Ruſus, & his conuenit
ipſius Baldi pulchrum in propo
ſito dictum, in dict.l.1.§. His le-
gibus, ad finẽ, de origine iuris,
9 inquit enim diſputationem, &
interpretationem fori, ſumme
neceſſariam eſſe, quod conſide-
rans princeps hic, has in fori de-
clarationem ſtyli leges tulit, cui
10 ſolum licet legum ambigua in
terpretari: ſuper eiſque iura pro
mulgare, iuxta iura pervulgaria
in l.fi.C.de legibus.l.2.§.Siquid
vero.C.de veteri iure enuclean
do.l.2.&3.titul.1.part.2.l.3.tit.
11 3.libr.2.Ordinamenti, Et quan-
do ſtylus dubius eſt aſſummere
interpretationem à iure cõmu-
ni ſtatuti exemplo, docet Abb.
in dict.cap.Ex literis, nume.5.de
quo eſt omnino videndus Barto
lus in l.Omnes populi.ff.de iuſ-
titia & iure, Innocentius in cap.
Cauſam de reſcriptis, Marianus
in Rubric. de cõſuetudine, Abb.
& ordinarij, in cap.fin. eodem ti
tulo, & in c.Quam graui de cri-
mine falſi, & in c.Adhæc, de ſen-
tentia excommunicationis, & in
cap.Quod ſuper his, de fide inſ-
trumentorum, & in cap.Cauſam
que, n.2.de teſtibus, Frãciſcus de
Aretio, conſil.115. incipit, clariſ-
ſimè & excelentiſsimè, Alexan.
conſil.36.volum. 2. Guidon.Pa-
pa conſil.119. Rochus Curtius,
in præfatione ad titulum de cõ
ſuetudine, num.27. Rebuffus. 1.
part.ad leges Regias, tit. de con-
ſuetudine, art.2.gloſ.13. nu. 18.
12 Stylumque Curiæ ſæcularis in-
terpretationem recipere à iure
ciuili, Eccleſiaſticæ vero à iure
Pontificio, Author eſt Panormi
tanus, in d.cap.Ex literis, num.
5.& Baldus tractat.in l.1.C.Qui
bonis cedere poſsint, & in l.2.C.
de ſucceſſorio edicto, & in l. Si
nondum.C.de furtis, & in l.Ma
ximum vitium.C.de liberis pre
teritis, & in l.Meminimus.C.de
legitimis hæredibus, & in l.1. &
3.C.Quæ ſit longa conſuetudo,
& in l.Contractus. C. de fide in-
ſtrumentor.& in l. Ita nobis. C.
de adulterijs, & in l. Acceptã.C.
de vſuris, & in l.Milites.C. de te
ſtamento militis, & in l.Eo quod
à multis, C. Si certum petatur,
&

& in l.1. C.de fide inſtrumento-
rum,&in l.2.C.An ſeruus ex ſuo
facto:& in l.1.C. Per quas perſo-
nas:& in l.Quicumque,C.de ſer
uis fugitiuis:&in l.Cum allegas
C.de vſuris:& in cap.in Eccleſia
de conſtitut.& in cap.Quod Cle
ricis, de foro competenti,Roma
nus in dict.l.2.de ſucceſſorio edi
cto,Ioan.And. in additionibus,
ad Specul.in Rubrica de ſucceſſ.
abinteſtato,in §.1. Ancharra. in
c.1.de conſtitutionibus, gloſſæ
in capit.Poſſeſſor, de regulis iu-
ris,in 6.& in cap. Cum eſſes, de
teſtamentis,& in cap. 1. de noui
operis nunciatione,& in Clemẽ
tina.2.de iudicijs:& ibidem Car
dinalis,Rebuffus vbi ſupra,num,
13 20.Apud nos tamen putarem e-
go Regio iure deſficiente ſum-
mendam eſſe interpretationem
à iure Pontificio , tam apud tri-
bunalia Eccleſiaſtica, vel ſæcula-
14 ria. Stylus enim & praxis iudi-
ciorum ab eo fluxit, ad deciſio-
nemq́ue cauſarum , ius Pontifi-
cium ſemper præualuit,&iuri ci
uili antefertur , quinimo , &
quoad cauſarum deciſionem ius
Pontificium allegari , eoque po-
tius,quam ciuili eſſe dirimẽdas
lites,Baldus docet in l.1,C,Quẽ-
admodum teſtamenta aperian-
tur,de qua re latè diſſerit Burgos
de Paz in relectione primæ legis
Tauri,ex numer. 590.
15 Vlterius ex noſtra Rubrica a-
nimaduertendum eſt, vt quãuis
regula iuris recepta ſit legis diſ-
poſitionem ad præterita non ex
tendi,cum futura tantum reſpi-
ciat,C,Cognoſcentes, de conſti
tutionibus,cap.fin. eodem titu-
lo. l. Leges & conſtitutiones,C,
de legibus,& in Authent. Vt fa-
ctæ nouę conſtitutiones:& ratio
eſt,ne ſcilicet, aliqui puniantur
ſine cauſa,qui actum ante legis
æditionem geſſerunt,iuxta tex-
tum in capit.2.de conſtitutioni-
bus,ex qua ratione infertur,legẽ
latam duplici intellectu, qui poſ
ſit futura & præterita intueri de
futuris accipiendam , iuxta Pa-
normitani doctrinam in cap. fi.
de conſtitutio.n.3. omnes enim
leges, non ea quæ anteriori tem
pore facta ſunt damnant , ſed in
futurum obſeruanda conſtituũt,
iuxta l.3.Codicis Theodoſiani,
ſub titulo de conſtitutionibus
principum, & ædictis. Hæc ta-
men doctrina admittenda eſt,
quãdo lex correctoria ſit,vel no-
16 ui iuris promulgatiua , legem
vero declaratoriam ad præteri-
ta,extendi nemo dubitauit, cap.
Cum dilecti, de accuſationibus,
Clemẽtina, Statutum,de electio
ne.l.Non dubium.C.de legibus
l.vltima & penultima.C.de Sa-
croſanct.Eccleſijs,& probat tex-
tus in Authen.de filijs natis an-
17 te dotalia inſtrumenta. §.1. Has
itaque noſtras leges ſtyli,quippè
quæ declaratoriæ ſunt , vt ex ea-
rum inſcriptione conſtat, non

ſolum admittemus in his, quæ acciderint contigerintve, poſt earum æditionem, ſed ad caſus præteritos extendemus, iuxta prædicta iura.

18 Conſidero tamen nonnullas, huius noſtri voluminis leges declaratorias eſſe, vt cōſtat ex l.42.
19 43.47.& alijs. Aliàs correctorias, vt patet ex l.44.&45.& alijs. Al-
20 teras noui iuris deciſiuas, vt liquet ex lege.9.& 10. iuncta declaratione noſtra alteriſque hu-
21 ius voluminis. Aliàs tamē quæ nec interpretātur, nec corrigūt, neque nouam ſanctionē ædunt, ſed alijs iuribus conueniunt, vt videre eſt, ex l.1.2.3.& 4. & innumeris infra, ex quo conſtat Regem, hic non ſolum leges interpretatiuas, ſed & correctorias nouique iuris promulgatiuas, aliáſque alijs concordantes, ædere & promulgare voluiſſe: & tamen omnis inſcriptio eſt de lege declaratoria, vt patet ex Rubrica, & ſic nō immerito dubitare poſſemus, an omnes noſtri ſtyli leges ad caſus præteritos trahantur, vel hæ tantum quæ expreſſe declaratoriæ ſunt, iuxta prædictam, & per vulgarem legis nō
22 dubium regulam. Rurſus, quia in numera iura declaratione, & correctione promiſcue vtuntur, l.1.§.Qui operas ad Tertulianū l.1.de origine iuris, l.Sancimus C.In quibus cauſis in integrum reſtitutio, non eſt neceſſaria. l Cum Aquiliana.ff.de tranſactio
23 nibus. In hoc itaque exiſtimarem diſtinguēdum eſſe, nempè, vt quando perſpicuè non conſtiterit, an lex declaret, emmendet, nouumvè ius conſtituat, tunc in
24 dubio declarare videatur. Sicque ſiquid iudico has ſtyli leges exponere debemus, vt ſcilicet, declaratoriæ ſint in caſu dubio, & ad caſus præteritos extendantur, quando tamen apertè patet corrigere, vel ius nouum conſtituere, vel ei concinnere, & conuenire: tunc iuris principium: amplectendum ſit, quo docemur legem, nunquam de præterito diſponere, vt ſupra ad notatum eſt.

25 Nec huic veriſsimè explanationi refragabitur ipſa declaratoria noſtræ Rubricę inſcriptio: nam ſi ſcriptura eſt cōtraria inſcriptioni, illa, non, hæc, attēdenda eſt, iuxta textum in cap. Cum dilecti, de accuſationibus, vt ex Baldo, Purpurato, Aretino, & Caſtrēſi, docet Paz in dict. proœmio, num.438.

26 Deinde animaduertēdum eſt legem, quæ in aliqua eius parte declaratoria eſt in alia vero parte correctoria, vel noui iuris promulgatiua, hoc caſu ſcindi debere, ita vt pars legis, quæ declaratoria eſt ad præterita correctoria vero, vel noui iuris deciſiua ad futura, tantum negocia trahatur, iuxta textum in cap.2. de cō

ſtitu-

ſtitutio, & Clementinam vnicam, iuncta gloſſa, verbo, de cætero de vſuris & caput vnicum, de Clericis non reſidentibus, li-
27 br. 6. Docet Abb. in cap. fin. de conſtitutio. numer. 8. vbi ſcribit exemplum in conſtitutione pro hibente vſurarum exercicium, ſub pœna publicationis omniũ bonorum, quo caſu licèt factum ſit damnatum de præterito, pœnam tamen publicationis cũ ſic de nouo ædita, non extẽdi ad eos, qui vſuras exercuerunt ante conſtitutionis promulgationem firmat, & idem docuit præ dictus author. 11. num. ſequenti, his verbis. *Niſi partim eſſet declaratoria, & partim æditoria, quia tunc quatenus ædit de nouo dicendum eſt, vt de conſtitutione noui iuris æditoria*: quam doctrinam extollit Joan. Crotus in repetitione legis omnes populi. ff. de iuſtitia & iure.

28 Ex quibus infertur intellectus ad leges Tauri, an, ſcilicèt, declaratoriæ, correctoriæ noui- ve iuris promulgatiuæ ſint, effectus autem maximus erit futuri, vel præteriti temporis prætextu, cum & ad hoc declaratoria lex extendatur, vt ſuperius adnotauimus, & omiſſa longa diſputatione putaui in hac re prædictam generalem regulam accipiendam eſſe, videlicet, vt quaruis in prooemio legum Taurinarum, de interpretatione & declaratione mentio fiat, & ex verbis prooemialibus latoris legis mẽs pateſiat. l fi. ff. de hæred. inſtituẽdis. Hæc tamen doctrina admittenda ſit, ſecundum anteriorem legum ſtyli expoſitionem, videlicet, vt in caſu dubio legem declaratoriam, non vero correctoriam dicamus, vbi tamen corrigit, vel de nouo ſancit ſcriptura legis, non autem prooemialia, verba, conſideranda ſint, vt ſupra oſtendimus: in Taurinisque legibus omnes declaratorias eſ-
29 ſe minime dicendum eſt. Multę enim, vt ex earum contextu apparet correctoriæ, vel noui iuris deciſoriæ ſunt, vt probatur in l. 17. vbi valet melioratio facta filio in poteſtate, quæ de iure communi ipſo momento nulla erat, quia ipſo inſtanti res acquirebatur patri, vt in l. Si donationes quas parentes. C. de donationibus inter virum, & vxorem, & in l. Si donatione. C. de donatio, & quinque illius legis deciſiones iuri contrarias recenſet Tellus Fernandez ibidem, ante numerum primum, & ex num. 1. cum ſequentibus, deinde l. 44. Tauri, correctionem continet, dum decidit donationem factam titulo matrimonij, eſſe reuocabilem, cũ de iure communi, ſi tamen facta non eſſet filio in poteſtate, irreuocabilis eſſet, vulgaris lex perfecta donatio. C. de donationibus, quæ ſub modo, cum ſimilibus,

bus, lex quoque vndecima ius corrigit, dum diſponit filium naturalem eſſe illum, qui naſcitur ex his qui contrahere matrimonium poterant, & tamē iure Codicis requirebatur cōcubina domi retenta, vt in Authentica, Licèt, verſiculo, Naturalis ex concubina. C. de naturalibus liberis, & in Authentico, Quibus modis naturales efficiantur legitimi. §. Palam, & alia quinque deſiderabantur, quæ congerit Tellus in dicta lege. 11. in principio.

Poſtremo & in l. 4. inducitur iuris communis correctio, inquit enim damnatum ad mortem poſſe teſtari cum inteſtabilis fieret per legem primam. ff. de bonis damnatorum, legem qui vltimo. ff. de pœnis.

Hoc ergo ſolum præcipuum hac in ſecunda Rubricæ parte, animaduertendum eſt, vt quamuis in his ſtyli legibus, Taurinis, & alijs, inſcriptio declaratoria ſit. Nihilominus tamen, ſi ex legis ſcriptura ad quam, potius quam ad Rubricam reſpici debet, aliud ſuadeatur inſcriptioni inhærere, non adſtringamur: & quia de lege declaratoria præſtantiſsimi Commentarij ædicti ſunt: extra rem nihil agere cupiens, meoſque verboſos facere: finem impono diſerte lector, licet innumera alia ſe ſe mihi obijcerent, quibus hanc Rubricæ partem exornare facilè potuiſſem: ſed breuitati operis, & labori tuo conſulens, his duntaxat quæ ad veritatem elliciēdam concernere videbantur: vſus ſum. itaque longius quam res poſtulabat proficiſci ſum veritus, ad legumque interpretationem deſcendo, quæ cum ſuperius oſtendi præcipuè conditæ ſint à potentiſsimo Alphonſo Cognomento ſapienti, & cum conſilio procerum ſui magni cō ſilij, iuſtitia, ſanctitate, veritate, æquitate, æqualitate, & ſapientia refertæ: inuiolabiliter cuſtodiendæ ſunt, ſi alia recentiori lege expreſſe non ſint derogatæ: vſus enim probatio hic minimè deſideratur.

Textus Primus.

ES a ſaber, que ſi alguno pone ſu demāda, y es el pleyto començado por reſpueſta. ſi deſpues ponen o razonan alguna: otras coſas en el pleyto, demas de las que puſo en la demanda, las quales ayudariā a la demanda. ſi pueſtas las ouieſſe en la demandа, no las puede poner, ni le deuen ſer recebidas deſpues del pley-

to començado, e conteſtado, que quiere deZir en romance, començado por reſpueſta. Pero es a ſaber, que ſi el demandador requẽta en ſu demanda el fecho, e no haze ſu demanda en el libelo, ni pedimiento, aſsi como ſi dize, conozca o niegue fulano ſi deue ciẽ marauedis que le preſtè: Y el demandado reſponde e dize, que ge lo niega, y el demandador trae pruevas, e prueua ſu intẽcion eſtonce, ò en antes que las razones ſean encerradas, deue el Alcalde de ſu oficio dezir al demandador que diga que pide. E ſi el demandador, preguntandogelo el Alcalde, ò el ſin preguntargelo el Alcalde pidiere que condenen al demandado en lo que demanda, ſegun en ſu demanda ſe contiene, o faze pedimiento por otras palabras, valdrà lo que es paſſado en el pleyto, y darà ſentencia el Alcalde, è no ſe desfarà el pleyto, ni el juyzio, maguer el pedimiento fue fecho deſpues del pleyto conteſtado. Mas ſi no fiziere pedimiento ante que las razones ſean encerradas, no valdrà lo que paſſò en el pleyto, ni la ſentencia que dio el Alcalde, daran el pleyto por ninguno, y eſto que dicho es de ſuſo, que ſi el pedimiento ſe faze deſpues del pleyto conteſtado: è ante que las razones ſean encerradas, que valdrà el juyzio: y eſto es porque lo touo el Rey Don Alfonſo aſsi por bien, è aſsi ſe guarda en la Corte. E touo el Rey Don Alfonſo aſsi por bien, porque ſe vſaua aſsi eſtõce, de dar en ſu caſa las cartas ſin pedimiento, y el que lleuaua la carta del Rey, no fazia otra demanda, ni otro pedimiento, ſino que la carta del Rey pone por ſu demãda: è porque los hombres otroſi de la tierra, vſauan de hazer ſus demandas ſin otro pedimiento. Mas ſegun derecho fue fallado, que en la demanda ſe auian de haZer el pedimiento, y deſpues el conteſtamiento, y en otra manera que no era valedero el pleyto, ni el juyzio, quia iuxta petitionem ſententia dictanda eſt. Y eſto que dicho es de ſuſo, ha lugar quando el demandado niega la demanda, mas ſi conoce la demanda, maguer pedimiento no aya, valdria.

competat, iudex debet abſoluere ab obſeruatione iudicij.

26 *Sine litis conteſtatione, iudicium corruit.*

27 *Si decem petantur, & viginti probentur, vltra decem non poteſt ſententia proferri.*

28 *Appellans iudicatis poteſt ſe opponere. & quomodo accipiatur regula hæc.*

29 *Interpoſita appellatione, res reduci tur ad ſtatum, in quo erat tempore prima inſtantiæ.*

30 *Iudex cauſæ appellationis, non cognoſcit vltra ea, de quibus cognouit iudex cauſæ principalis.*

31 *Inſtantia appellationis diuerſa eſt cauſa tamen eadem.*

32 *Intelligitur textus in l. In delictis. §. Si detracta. ff. de noxalibus.*

33 *Intelligitur textus, in §. Si minus, inſtituta, de actionibus.*

34 *Et hoc numero interpretatur d. §. Si minus.*

35 *Quæ ex natura actionis veniunt, conteſtata eſſe videntur.*

36 *In acceſſorijs & virtualiter comprehenſis, non pronuntiatur vltra petita.*

37 *Sufficit rem petere, adhoc vt iudex poſsit condemnare in reſciſionem contractus.*

38 *Reſciſio in petitione rei, comprehenditur, tanquàm neceſſarium antecedens.*

39 *Remedium reſcindens, non eſt ſeparatum à reſciſſorio.*

40 *Poſt litem conteſtatam regulariter actionis mutatio non admittitur vſque ad eo, vt nec partium conſenſus in hoc operari poſſit.*

41 *Ethymologia conteſtationis narratur.*

42 *Aliud Ethymon litis conteſtationis adnotatur.*

43 *Intelligitur textus in l. 1. & aliæ. ff. Quod iuſſu.*

44 *Interpretatur textus cum alijs, in l. Qui teſtamento. §. fin. ff. Qui teſtamenta facere poſſunt.*

45 *Exponitur textus in l. Priuſquã diſtraheretur. C. de diſtractione pignorum.*

46 *Verbum conteſtatio, actiua & paſſiua ſignificatione ſummitur.*

47 *Litis conteſtatio non ſolum in ciuili bus, ſed & in criminalibus requiritur.*

48 *Improbatur Parladorij interpretatio, dum fictum, & Tiraquellũ improbat.*

49 *Atteſtatione & teſtificatione vis, & proprietas litis cõteſtationis deducitur.*

50 *Lis conteſtata dicitur cum iudex per narrationem negocij cauſam audire cœpit.*

51 *Litis conteſtationis diffinitio adnotatur.*

52 *Inter iudiciales actus precipuus, eſt litis conteſtationis.*

53 *Si ommittatur litis conteſtatio, lis nulla eſt.*

54 *Litis conteſtatio, eſt iuris publici.*

55 *In cauſis ſummarijs, non requiritur*

tur litis conteſtatio, niſi in cauſa ordinaria ſummariè procedatur.

56 *In tribunalibus ſuperioribus litis cõteſtatio non conſideratur.*

57 *Nonnulli negant conteſtationem fieri per confeſsionem.*

58 *Conteſtari verbum, & teſtes producere, vocare & nominare ſignificat.*

59 *Reo inficiante, ſortiuntur ſuum effectum omnes qui ex conteſtatione reſultant.*

60 *Reo fatente, nullæ ſunt partes iudicis.*

61 *Multis per affirmatiuam conteſtari, placuit alijs per dubitatiuam, pluribuſque verbis conteſtatio fiebat.*

62 *Et poſt litem conteſtatam pars declarare poteſt quid petat.*

63 *Sine actione & petitione ſententia proferri, non poteſt.*

64 *Iudicium, non poteſt habere debitã formam, ſi libelli fundamentum ei deficiat.*

65 *Obſcurum libellum à iudicio repellere debet iudex.*

66 *Sine petitione iudicium, non poteſt ſubſiſtere.*

67 *Iura ciuilia deſiderant, vt actio exprimatur.*

68 *Iura Pontificia, non requirunt actionis expreſſionem.*

69 *Duplex expreſſio, eſt explicita, & implicita.*

70 *Libellus certus eſſe debet.*

71 *Intellectus ad. §. In duo. l. Si ex plagis. ff. ad l. Aquiliam.*

72 *Expreſsio actionis factum includit.*

73 *Siquis dicat ſe dominum ſatis concludit rei vendicationem.*

74 *In perſonali actione, requiritur factum expreſſum.*

75 *In reali actione cõcluditur certa actio conformis, in perſonalis, generalis, & informis.*

76 *Obligationes multis modis accipiũtur.*

77 *Iudex iubere debet actorem, vt petitionem incertam declaret.*

78 *Sententia debet eſſe conformis libello.*

79 *Iudex non debet pronunciare, de his qui non veniunt in actione, vel ex eius natura.*

80 *Libellus neceſſarius non eſt, qualis qualis tamen petitio deſideratur, licet verbalis ſit.*

81 *Quando res reſtitui nequit, æſtimatio ſuccedit.*

82 *Quando aliter cauſa expediri nequit, vltra petita, iudex pronunciare poteſt.*

83 *Natura iudicij magis inſpicitur, quam modus agendi.*

84 *In dependentibus vltra petita, iudex pronunciat.*

85 *Et ſi res ſpoliata ſolum petatur, & in pœnam ſpolij iudex condemnare poteſt.*

86 *Et ſi petatur electio confirmari iudex pronunciare poteſt eam infirmandam.*

86 *In conſequutiuis & acceſſorijs, iudex pronuntiare poteſt, licet petitum non ſit.*

88 *Acceſ-*

88 *Acceſſoria dependencia , & conſecutiua , tacitè in eſſe viden tur in libello.*

89 *Acceſſoria , & in compromiſſo continentur, & in iuriſdictione, licet ſtricti iuris ſit.*

90 *In mandato procuratorio , conne xa comprehenduntur.*

91 *Iudicium vniuerſale eſt , quoad omnia capita quæ ei inſunt.*

92 *Si acceſſoria emergunt,ante litem conteſtatam in libello,peti debent ſecus ſi ſuccedunt poſt litis conteſtationem.*

93 *Acceſſoria an quantitate expreſſa in iudicio deduci debeant.*

94 *Sufficit liquidatio in litis proſecutione.*

95 *Per litis conteſtationem,non contrahitur cum iudice.*

96 *Interdum totum petitur,& fit cõdemnatio pro parte.*

97 *Quæ poſt litis conteſtationem eueniunt , multum ſpectant ad iudicis officium.*

98 *In criminalibus iudex , & vltra petita condemnat,& numero ſequenti.*

100 *Ciuile iudicium reſpicit ius radicatum in agente, criminis vero iudicium nequaquam.*

101 *Diuerſitas inter officium nobile, & mercenarium.*

102 *In re cauſa, & actione,ſententia libello conuenire debet, & numeris ſequentibus.*

103 *Reo fatente , nulla ſolemnitas requiritur.*

106 *Confeſſio ordinem iudicij , non deſiderat.*

107 *Si Actor decem petat , & viginti quis confiteatur in eis condemnatio ſit.*

Lex Prima.

IN TEXTV, IBI; Començado por reſpueſta.

Scholium I.

1 PROBAT Ergo hæc lex iudicium incipere à litis conteſtatione, quod nulla alia iuris Regij lege video animaduerſum:quinimo nec iuris communis,inter Scribẽtes tamen cõtrouerſia eſt an ab ea,anvero à ci-
2 tatione lites exordiãtur, & à citatione incipere,Author eſt Acurſius iu l.Vbi cẽptũ.ff.de iudicijs, Scholio.1.vbi Bart.n.3.& adducitur adhoc text.in l. Siquis poſtea.ff.Eodẽ tit.de iudicijs,&tex. in §.fin.Inſtituta, de pœna temere litigantiũ,&in capit.penultimo,de foro competenti, quibus iuribus ſuffragatur principium, de actionibus , vbi Imperator docet iudicium conſiſtere , vbi primum actio intenditur , & ſic antequam Reus reſpondeat, idem Bartol.in l 2.ff. de furtis, Alexand. in Rubrica de inius vocando , Maranta de ordine iudiciorum , 6.parte , numero,
3 2. A litis tamen conteſtatione iudi-

iudicium inchoari, non vero
à citatione, videtur, apertè col-
ligi, ex pulchra deciſione tex-
tus, in cap. Gratum, de officio
& poteſtate iud. deleg. ibi. *Ci-*
tatione facta negocium ſit, quaſi
cœptum. Ex quibus verbis cor-
4 ruit interpretatio Ripæ, in Ru
brica de iudicijs, numero. 47.
& 48. docentis iudicium cœ-
ptum dici à citatione integrum
vero perfectum, & formatum
à conteſtatione, ſic volentis con
ciliare præfatas opiniones. Cui
expoſitioni refragatur, ver-
bum, illud, quaſi cœptum,
dict. cap, Gratum, iuncta. l. Ge-
rit pro hæredæ, de acquirenda
hæreditate, quamobrem dicen-
5 dum erit. Iudicium incipere,
à litis conteſtatione; propriè &
verè, iuxta noſtram legem Im-
propriè vero à citatione, & ſic
intelligantur illa verba, quaſi
cœptum, & omnia iura in op-
poſitum adducta hac diſtinctio-
ne conueniant, quam declara-
tionem, tenuit Paulus in l. 1. nu
mero. 4. C. de iudicijs, Curtius
in Rubrica. ff. de iudicijs, nume
ro. 13. Decius in Rubrica eiuſ-
dem tituli in Decretalibus, nu-
mero. 1. Didacus Perez In Ru-
brica, titul. 1. libr. 2. Ordinamen
6 ti, quæſtion, 7. Quibus addo quo
ad actorem, & ad eius incommo
dum iudicium principium ſum
mere ab ipſa citatione, adhoc, vt
non poſsit apud alium iudicem

reum conuenire, vt eſt de men-
te Bart. in dict. l. Vbi cœptum, n.
3. & 4. Et pulchrè docet Bald. in
l. Ædita. C. de ædendo, numer.
47. verſil. Quia dicit, & Baldi, ver
ba ſunt. *Quia dicit quod ſtatim cum*
eſt propoſita actio in libello intimata:
intelligitur lis quaſi conteſtata, ex par
te agentis, & ideo non poteſt mutari.
7 Prætextu vero rei ab ipſa conte-
ſtatione initium iudicium ſum-
mere eius fauore, ne ei præcluda
tur via excipiendi, & differendi
litem, ſi aliqua dilatoria ei com-
petat, vel reſpiciens perſonam
iudicis, vt declinatoria, vel litiga
toris, videlicet, legitimationis
perſonæ, vt ſi pupillus ſine tuto-
re filius familias, & vxor ſine li-
centia patris, & coniuges lega-
tuſvè, quandiu eſt in legatione,
vt in Rubrica, Qui legitim. per-
ſon. habeant. ſtandi in iudicio. l.
penult. ff. delegatio, vel totam
cauſam, vt exceptio obſcuri li-
belli, vel malæ actionis ante ad-
uentum dici, vt in l. 1. quand.
8 dies legati cedat. Nam cum hæ
omnes, & aliæ dilatoriæ excep-
tiones, opponendæ ſint, ante li-
tis conteſtationem, iuxta textū
in cap. Inter Monaſterium, de re
iudicata, & in l. Exceptionem.
C. de probationibus, & de iure
Regio, in l. 6. titul. 3. part. 3. &
in l. 1. titul. 5. libr. 4. Recopilatio
nis, ideo prædicti rei fauore
non dicitur iudicium cœpium
9 ante eam. Cum ad impidien-
dum

dum litis ingreſſum dilatoria opponatur, textus in capit. Veniens, de teſtibus, ſi cœptum itaque iudicium diceremus à citatione, non poſſet ingreſſum impedire Reus: quod ſenſit Bernard. in dict. cap. Gratum, Scholio. 1. & optimè interpretatur Bald. in dict. l. Ædita, numer. 48 verſicul. Verum, ibi. *Verum dictum Petri, eſſet verum, quod conteſtatio fieret ſtatim, ex parte agentis: ſed ex parte rei non, vt ſint ſalua ſua*
10 *declinatoria*. Quoad omnes vero alios actus a citatione dicimus litem inchoari, quæ ſufficit ad perpetuandam iuriſdictionem iudicis delegati mortuo delegante, vt in dict. cap. Gratum, ſatis probatur cui conuenit, lex Regia. 35. titul. 18. part. 3.
11 Neque ignoro opinionem Didaci Perez in Rubrica, titu. 1. libr. 2. Ordinamenti, qui eſt. 7. aſſerentis, de iure Regni, niſi lite conteſtata non continuari iuriſdictioné delegati. In hoc enim falſus eſt alioqui doctiſsimus vir nam ex prædictis ſupradicta reſolutio verior eſt, & tenenda eique ſuffragatur. l. 35. tit. 18. par. 3.
12 vbi Greg. docet. Quinimo per ſolam delegationem adelegato emiſſam etiam ſi nondum ad citati notitiam peruenerit: iuriſdictio iudicis delegati perpetuata dicetur: ita vt morte delegantis poſt emanatā citarioné ſine vlla intimatione: iuriſdictio delegata non expiret, vt docet Guido Pap. deciſ. 286. num. 4. & deciſio. 416. n. 2. Rota deciſio. 9. tit. de dolo & contumac. in antiquis, quæ omnia ſunt omnino menti com-
13 médanda, nam quāuis hęc quæſtio vulgaris ſit, non alibi, ſic inuenio diſcuſſam, aſsiduaque eſt in Tribunalibus, & in Granarenſi Prætorio, vidi ſatis controuerſam in cauſa Ducis de Seſa, & Baena, & Marchionis de Poça, qui actioné mouit prædicto Duci, ſuper oppido de Baena, quę intimata fuit Duci Romæ, vbi in legatione erat, & ante quā lis eſſet cōteſtata à Duce oppoſuit dilatoriam legationis qua durante nō debebat conueniri. l. 2. §. Legatis de iudicijs, & ſic non adſtringi conteſtari litem, petijtque ſuper hoc pronunciari prius debere, liteque ſuper hac exceptione pendente prædictus Dux in Pintiano Conuentu, mouit actionem Marchioni de Poça ſuper oppido de Poça, cui conteſtando reſpondit Marchio, & reconuenit Ducem ſuper opido de Baena, & deſtitit à ſua actione quā prius, mouerat Granatæ allegans ante litem conteſtatam à Duce, non dici iudicium cœptum, & ex prædictis forſam, & alijs fundamentis demonſtratū fuit, quoad ad Actorem à citatione iudicium inchoari, obtinuitque Dux & cauſa remiſſa ad Granatenſe Prætorium.

IN TEXTV, IBI
No las puede poner.

Scholium.II.

14 NAM Poſt litē cō
teſtatam nō po-
teſt innouari, c.
Accuſatū de Sy-
monia.C.Signi-
ficauit,de eo qui
duxit in matrim.quam pol.c.Ex
literis.c.Quoniam,de iurepatro
natus.l.Senatus, de officio Præſi
dis.l.Fideiuſſor. §.fin. ff. Qui ſa-
tiſd.cogantur.l.Ædita.C.de ędē
do inter plures itaque effectus,li
tis conteſtationis,quos recenſet
Speculator,in titul. de litis con-
teſtatione, verbo, effectus, Bo-
nifacius, in Peregrina, verbo,
litis conteſtatio, quæſtione. 3.
Maranta.6. parte, numero. 10.
Damaudetius. c. 120. Andræas
Gail,pract.obſeruatio,de litis cō
teſtatio.lib.1.obſeruatio.73.vſq,
15 ad 78.Præcipuus eſt qui deduci-
tur ex litera noſtri text. nempè,
vt poſt litem cōteſtatā,actor no-
ua petēs vltra cōtēta in ſua actio
16 ne,non ſit audiendus. Cum litis
conteſtatio habeat vim,quaſi cō
tractus,vt placuit Vlpiano, in l.
3.§.Idem ſcribit. ff. de peculio,
per quam litis conteſtationem,
ita quis obligatur inſtantiæ, vt
ab ea diſcedere,& pęnitere nul-
latenus queat,vt ita intelligatur
textus, in l. Non id circo. C.de
contrahenda emptione,ibi. *Nec
enim licet incontinenti facta,pœnitẽ-
tia conteſtatio cōſenſu finita reſcindit.*
Et in l.Is qui ſe obtulit.ff. de rei-
uendicatio.ſenſuſque eſt per illū
quaſi contractum obligari, quē
ad id quod in iudicio petitū eſt,
ſi in diffinitiua condemnetur,
per quam iſte quaſi contractus
perficitur, & perinde condem-
natus obligatus remanet,ac ſi ve
rè contractum publicum feciſ-
ſet,vt optimè interpretatur Fe-
linus, in Rubrica de re iudicata,
17 numer.23. Qui omnino inſpi-
ciendus eſt,ſuper his enim, quæ
in actione non fuerunt expreſſa,
iudicium non conſiſtit, iuxta d.
l.Ædita.C.de ædendo,l.2. C. de
reiudicat.vbi Doctores late tra-
ctāt, ꝙ procedit etiam in Curia
Principis.ex l.10.tit.17.lib.4. Re
copil.quæ præciſe requirit actio
nē ſuper illa re,dequa debet iudi
cari,vt conſtat ex illis verbis.*Con
temendoſe toda via demanda, &c.*
18 Quam declarat late Auenda-
ñus,reſponſio. 1. & Azeuedo in
Scholijs, ad dict.l. 11. & quan-
uis aliquando Princeps poſsit iu
dicare ſuper non petitis, ex clau
ſula generali, ius & iuſtitiam.
Accipitur tamē quādo procedit
ab eadem origine petitorum,
ex notatis per Bart. in l.Æmi-
lius, de minoribus, Antonius
de Butrio, in cap. Licēt Hely,
de

de Symonia, Capici. quæſtio-
19 ne. 10. numero. 24. Articuli-
que probationes, neque inſtru-
menta producta, aliquid ope-
rantur, ſuper non petitis in ip-
ſa actione, liteque ſuper ipſa
conteſtata, cum productio in-
ſtrumenti non ſit petitio, ſed
20 probatio. Probatio vero fieri
non poteſt, niſi eam petitio præ
cedat, quia probatio eſt de me-
dijs cauſæ, & ſine principio ad
media, perueniri non poteſt,
quæ ſunt verba, Bald. in l. Si-
quis libellos. ff. de appellation.
& conducit textus, in Clemen
tina, Sæpe, de verborum ſig-
nificatione, & quod notat Ia-
ſon, in §. Præiudiciales, nume-
ro. 25. Inſtituta, de actionibus,
Alexander, conſilio. 201. nume
ro. 1. libr. 2. Craueta, conſilio.
223. numero. 3. & 4. Socinus in
capit. 1. numero. 22. vbi late diſ-
putat, de libelli oblatione, De-
cius, in l. Vinum, numero. 22.
ff. Si certum petatur, quia ſu-
21 per non conteſtatis, non eſt lis,
vt in Authentica, Offeratur.
22 C. de litis conteſtatione. Et
proſequutio quantumuis gene-
ralis non extendit iudicium vl-
tra metas actiones, vt in l licet.
C. de iudicijs, vbi Salicet. & Ia-
ſon. & in capite Dudum, vbi
gloſſa, verbo, prohibemus,
de decimis, & in l. Et an eadem.
§. Actiones, vbi Bart. de excep-
23 tione rei iudicatæ. Ex quibus
conuincitur Auendañi lapſus,
reſponſo. 1. numero. 18. qui ex
l. Regia, quæ ſancit in his Re-
gnis veritate inſpecta, iudicari
debere iuris ſubtilitatibus reie-
ctis, deducit actorem, qui agit
ex vna cauſa, & probat aliam
poſſe à iudice petere, vt reum
condemnet ex ea cauſa, quæ be
nè probata fuit, quamuis ſuper
illa actione iudicium inceptum
non ſit, quem non minus do-
ctè, quàm eleganter impugnat
Doctor Arius Pinellus, in. l. 2.
in 3. parte. cap. 3. numero. 28. &
29. C. de reſcindenda venditio-
ne, pro qua opinione eſt textus
expreſſus, in l. Habebat. ff. de in-
ſtitoria actione, & in l. Rem. ff. de
in rem verſo, quæ probant agen
tem ex vna cauſa obtinere non
debere, ſi probet ex alia, quàm
24 ea de qua agit. Et hoc notant Do
ctores, perèque omnes & Bart.
in l. 1. numer. 12. ff. de ædendo,
Paul. Caſtrenſ. in l. Depoſuit vbi
textus & gloſſa. ff. de peculio, id-
que copioſè tradit, & ornat Fe-
linus in cap. Licèt cauſam, num.
4. cum ſequentibus, de probatio
nibus, & in cap. Examinata de iu
dicijs, Matthæus de Affictis de-
ciſion. Neapolitana. 60. & Nico-
laus Boerius deciſio. 289 num.
2. qui allegat. l. Vt fundus. ff. Cō-
muni diuidundo, & Craueta cō-
ſilio. 80. numero. 17. Pariſius cō
ſilio fin. n. 10. vol. 1. Thom. Grā-
mat. conſil. 26. numer. 16. & huc

pertinet Iuriſconſulti reſponſum, in l. Bæbius Marcellus. ff. de pactis doctalibus, vbi ſi agatur inepte ex vna actione cū illa non competeret, ſed alia iudex proferre debet ſententiam abſolutoriam ab obſeruatione iudicij, quem textum ad id ſumme cōmendat Bald. in Authentica, Et & ſiquis, num. 4. C. de ſecundis nuptijs, & Iaſo in l. 1. numer. 39. ff. de ædendo, & in §. Omnium numero. 118. Inſtituta, de actionibus, cuius rei ratio illa potiſſima eſt, quæ ex Baldo deducitur, in l. 2. C. de probation. & ex Paul. Caſtrenſi, in l. Et an ea dem propè fine, de exceptione rei iudicatæ, videlicet, quia in iudicio reſpectu illius actionis, quæ deducta non eſt litis conteſtatio defficit, ſine qua iudicium corruit. Et probationes

26 factæ ſuper actione, quæ in iudicio propoſita non eſt, nullæ ſunt, & nullius roboris: ex communi, & receptiſsima ſententia, Bald. in l. 1. numer. 8. C. Vt in poſſeſsion. legatorum, quam Arius Pinelus, vbi ſupra, numero. 28. & 29. receptam eſſe firmat, & alias authoritates adducit.

27 Ex quibus docuit gloſſa, in l. Verbum opportere. ff. de verborum ſignificatione, ſi decem petantur, & lite conteſtata viginti deberi actor probet, non poſſe vltra decem ſententiam

28 proferri. Ex his quoque infertur interpretatio ad textum, in l. Ampliorem, de appellation. & ad capit. Fraternitatis, de teſtibus, cum ſimilibus, vbi appellans poteſt ſe iudicatis opponere, debet enim accipi, non vt noua petere poſsit, ſed ſolum diſcutere ſuper articulo, in quo eſt apellatum, vel connexo non in alio, iuxta textum in l. Etiam. §. Ex cauſa. ff. de minoribus, & in. l. Quod tamen. ff. de arbitris, & in l. Si ex falſis. C. de tranſactionibus, & in. l. Offerendis. C. de appellation. & Accurſius docet, in dict. l. Ampliores, verbo, iudicatis: itaque quanuis appellans poſsit, non allegata allegare, & non probata probare: intelligitur tamen dummodo, ea quæ allegantur in ſecunda inſtantia, non faciant nouam rem, vel diuerſam actionem à mota in prima inſtantia, caſus eſt expreſſus, in lege, Per hanc. C. de temporibus appellation. quàm adhoc

29 inter alios extollit Romanus, conſilio. 371. numero primo, Qui rationibus pluribus confirmat, & inter alias, quia interpoſita appellatione, res deducitur ad ſtatum, in quo erat tempore primæ inſtantiæ, facta conteſtatione, lege, Ita demum. C. de procuratoribus. l. final. §. Illud. C. de tempo-

rib.

rib. appellation. ſed poſt litem conteſtatam, non poteſt mutari libellus primæ inſtantiæ, iuxta noſtram, l. Et textum, in dicta.l. Ædita. C. de edendo, ergo non poteſt mutari in cauſa appellationis, & Romanum, ſequuntur, Decius in dict. lege Ædita, numero. 54. qui refert Antonium, in capit. 2. columna. 2. de libelli oblatione, & Purpuratus, in eadem lege Ædita, numero. 75. Quibus addo Bartol. in l. 1. C. Si aduerſus libertatem, in fine, vbi regulam ge-
30 neralem, conſtituit, eam; ſcilicet, vt iudex cauſæ appellationis, non cognoſcat vltra ea, de quibus cognouit iudex cauſæ principalis, & Bartol. refert & ſequitur Robertus Maranta, in Speculo aureo. 6. parte. 2 articulo principali, numero. 151. licet enim ſit inſtantia diuerſa, vt
31 probatur in l. 1. C. Ne liceat in vna eademque cauſa, & in l. Mater. C. de procurat. cauſa tamen eadem eſt, iuxta dictã. l. 1. & ex rubro, & nigro, illus tituli patet, & ideo decidit lex noſtra, vt petitio mutari nulla ratione poſsit, vt in §. Sic itaque inſtituta, de actionibus: & in l. final. C. de errore aduocatorum, & in l. Cum pactum. C. de liberali cauſa, & in l. Aurelio. §. fin. ff. de liberationibus. l. Duobus. ff. de exceptione rei iudicatæ.

32 Neque huic ſententiæ refragatur textus in l. In delictis. §. Si detracta. ff. de noxalibus, quia ibi non mutatur actio, vel res, vel cauſa, ſed quodam beneficium datur, vel aufertur conuento, ex prædicta. l. Competẽs, vt in gloſſa magna, dict. l. Ædita Accurſius interpretatur.

33 Neque rurſus obſtat textus, in §. Si minus inſtituta de actionibus, qui probat eum qui minus, quàm ſibi deberetur iudicialiter petierit, non prohiberi reliquum petere, nam quanuis (vt Accurſius ibidem refert) nonnulli, illum textum intellexerint, ita vt ſine noua conteſtatione reliquum poſsit ab actore peti, ex duabus falſis rationibus, quas ipſe refert in Scholio, *In eodem iudicio*, ait tamen nulla ratione actionẽ immutari poſſe, niſi vſque ad litem conteſtatam, cũ neque videatur in iudicium veniſſe, illud quod poſt litis conteſtationem contigit, iuxta textum in l. Non poteſt. ff. de iudicijs, & in l. Cum quæritur. ff. de exceptione rei iudicatæ, exponitque dict. §. Si minus, & eius verba. ibi. *In reliquum eum nihilominus iudex aduerſarium, eodem iudicio ei condemnat*: id eſt coram eodem
34 iudice, vt ſenſus ſit, vt ſi decem alicui debeantur, & quinque petierit, & lis fuerit conteſtata reliquum apud eundem iudicem petere non prohibeatur, non vero, in eadem inſtantia iudicij, cum

cum ſuper reſiduo noua lis cauſati debeat, de nouoq; lis conteſtari, aliàs enim ſequeretur actionis emendatio, & mutatio contra omnia iura: iudiciumque appellatur in litera illius textus, propter identitatem iudicis, & cauſarum, vt Franciſcus de Aretio in eodē. §. Declarat, in principio, & Accurſius dicto verbo, iudicio, & optimè interpretatur Ioannes Faber. ibi. nu. 3. & 7. qui quanuis dubius, & fluctuãs ſaltē tenet ſuper nouiter petitis copiam reo dandam, reſponſioneque, & conteſtatione rei opus eſſe adhoc, vt ſuper reſiduo lis determinetur, prædictamque opinionem admittit Balduinus ibi, verſicul. In reliquum, & eſt communis, ſecundum ordinarios, ibidem.

35 Prædicta tamen vera communis & recepta concluſio limitari debet, quando illud ſuper quo pronunciatur acceſſorium eſt, aut virtualiter comprehenditur ex natura actionis, quia tũc dici non poterit ſententiam ferri vl-
36 tra petita, ea enim quę ex natura actionis veniunt implicitevè in ſunt ipſa prima litis conteſtatione, conteſtata eſſe videntur: iuxta Baldi doctrinam, in l. fin. numero. 7. C. de fideicommiſſ. libert. & latè tractat. Felinus in capit. Licet Hely, de Symonia, & Octauianus Cacheranus, in deciſione. 1. Pedemontana, numero. 24. & docet Anton. de Butrio, in capit. Conſtitutus, num. 25. de Relig. domibus, vbi poſt gloſſam, verbo, iuſtam ratam, ait
37 ſufficere rem petere, adhoc, vt iudex poſsit condemnare, in reſciſſionem contractus, cum ex petitione rei, & reſciſsio contineatur, tanquam neceſſarium antecedens ad rem petitam, vnde infert minorem, vel Eccleſiam quę
38 petit, rem quam vendidit: videri reſciſsionem venditionis petere licet, ex verbis non appareat. Sequitur & valde cõmendat Alex. in Rubrica. C. Qui admitti, numer. 2. idem conſ. 52. num. 8. volum. 2. & conſil. 197. num. 8. vol. 5. Cũ remedium reſcindens, nō ſit ſeparatum à reſciſſorio, ſecun
39 dum prædictam doctrinam: & tradit Imola, in Clem. 1. de reſtitutione in integrum, nu. 21. verſicul. In hoc tamē vltimo, Guid. Pap. deciſio. 143. à principio, qui ait ita ſeruari, ex conſuetudine in Francia, ad euitandum circuitum, & vt finis litibus imponatur: & hanc opinionem vti veriorem amplectitur Esforcia, de reſtitutione in integrum. 1. par. q. 31. artic. 5. num. 36. cum ſequentibus, præcipuè num. 38. verſic. Ego putò, & pro hac ſunt etiam plura iura, quæ doctè conſiderat Mauricius, de reſtitution. cap. 9. num. 3. & ex iure Regio, in quo inſpecta veritate iudicatur, vt in l. 10. tit. 9. libr. 4. Recopilationis, eſt

eſt indubitabilis concluſio, vt in ſimili ſentit Additionator ad nouas deciſiones Rotæ, deciſion. 7. ſub titul. de reſtitut. in integrũ, refert & ſequitur Esforcia, dict. 1. par. quæſt. 3 r. art. 4. num. 35. & indiuidualiter iudicium reſcindens, & reſciſſorium poſſe ſimul cumulari, docet Maranta in practica, titul. *Et an iudex ſit competẽs.* 9. diſtinct. num. 26. & 32. In om-

40 nibus tamen alijs caſibus abſque dubio prædicta regula accipienda eſt, nempè vt poſt litem cõteſtatam actionis mutatio, non admittatur iuxta ſuperius adnotata, quodvſque ad eo verum eſt, vt etiam ſi partium cõſenſus accedat, nihilomagis emmendatio locum habeat cum actus iudicij ſubſtantiales partium conſenſu tolli nequeant, gloſſa, in capit. de cauſis, verbo, conſenſu, de officio delegati, & docet Alexand. in dict. l. Ædita, num. 9. & 10 qui innumeris fundamentis hanc opinionem firmat.

IN TEXTV, IBI. Començado y conteſtado.

Scholium. III.

41 FESTVS Pompeius vir antiquitatis peritiſſimus, libro. 3. ait conteſtari dici duos, aut plures aduerſarios, quia ordinato iudicio, vtraque pars dicere ſolebat teſtes eſtote, quod Pompeij Ethymon refert Briſonius, de verborum ſignificatione, libr. 3. verbo, cõteſtari, idem Briſonius, de formulis, libr. 5. fol. 421. verſicul. Cæterùm, & Hotomanus in Commentario verborum iuris, verbo, conteſtari, & prædictis authoribus tacitis, eiuſdem Ethymologiæ meminit Tiraquellus, de rettactu linagier. §. 15. gloſſa 2. num. 2. Cui Ethymologiæ cõcinnit alia non diſsimilis, quàm

42 refert Rota, deciſio. 6. n. 1. de litis conteſtatione, in nouis: quippè quæ ait litis cõteſtationẽ eſſe ſi-

43 mul teſtationẽ, ſiue mẽtis declarationẽ volẽtiũ litigare. Et hinc intelligendus eſt text. in l. 1. ff. Quod iuſſu. l. Honores. ff. de decurionibus, & l. 3. C. de fide inſtrumentorum, vbi verbum conteſtari ſignificat teſtibus adhibitis, aliquid declarari & profiteri.

44 Rurſuſque, & ex prędictis interpretatur textus in l. Qui teſtamento. §. fin. ff. Qui teſtamenta facere poſſunt, & in l. Acceptã C. de vſuris, vbi conteſtatio pro teſtatione accipitur, & in hunc ſenſum accepit Paul. libr. 2. receptarum ſententiarum, titul. 13.

45 & ſecundum prædictam interpretationem intelligitur quoq; textus, in l. Si priuſquã diſtraheretur. C. de diſtractione pignorum, & in l. Non id circo. C. de con-

contrahenda emptione, vbi conteſtatio accipitur pro proteſtatione coram teſtibus,& ibi exponit Accurſius , verbo, conteſtatio.

46 Vlterius animaduertendum eſt verbum conteſtari non actiua tantum,ſed & paſsiua ſignificatione in iure inueniri: vt conſtat ex l.1.in fine.ff.de ferijs.l. 3. §.Si is cuius.ff.de ſepulchrouiolato.l.Senatus conſulto.ff.de officio præſidis.l.3.C. de nouationibus,& in alijs pluribus iuribus (quaſi ſenſus ſit)vt ſi partes conteſtari nolint,adhoc, iudex cogat:ut benè interpretatur Vlpianus in dict.l.1.verſicul.Sanè. Cũ lite non conteſtata regulariter abſolutio, vel cõdemnatio fieri. aut ad diffinitiuã perueneri nequeat,caput Vnicum, de litis cõteſtatione,caput Dudum,de electione,& docet Bart.in l.Conſentaneum,numer.5.C.Quomodo 47 & quando iudex,litiſque conteſtatio nõ ſolum in ciuilibus, ſed etiam in criminalibus, & quidẽ publicorum iudiciorum accuſationibus,deſideratur,l.1. C. Ex delictis defunctorum.l. Ex iudiciorum publicorum. ff. de accu- 48 ſatio.Feſtum tamen Pompeium Tiraquellumque impugnat Parladorius,rerum quotidian. cap. 14.num.2.aitque in lite per agẽda veteres primum de fori perſonarũque præſcriptionibus egiſſe,quibus per actis, cum iam de iure principali, eſſet agendum fuiſſe ſolemne,vt actor & reus à teſtarentur ſe ſtatim intentionẽ & exceptionem ſuam probaturos,ex qua actoris, & rei atteſtatione litis conteſtationem fluxiſſe teſtatur: ex iuribus quæ alle- 49 gat,ſed profectò hæc declaratio, non multum differt à feſti,& Tiraquelli ethymologia,cum & hi grauiſsimi Authores à teſtatione & teſtificatione vim , & proprietatem huius nominis deducant. 50 Apud nos tamen conteſtata lis, tunc videtur, cum iudex per narrationẽ negocij cauſam audire cæpit.l.1. C. de litis conteſtatione.

IN TEXTV, IBI.
Por reſpueſta.

Scholium IIII.

51 LITIS Enim cõteſtatio eſt litis per actorem facta narratio, ad eamque rei ſecuta reſpõſio, cap. Dudum,de electione.l. Rem non nouam.§.Patroni. C.de iudicijs l.2.& 3.titul.10.part.3.l.1.tit.4. lib.4.Compilation. docuit ſpeculum iuris,tit.de litis conteſtatione.§.Quem omnes Scribentes ſequuntur,& videre licet, apud Tiraquel.de retract,lib. 1.§. 15.gloſſ.2.num. 1. &,inter iudiciales

52 ciales actus adeo præcipuus eſt,
vt iudicij fundamẽtũ vulgus appellet.
Cum ſit tota ordinis iudiciarij ſubſtantia.l.1.& Authentica
offeratur.C.de litis conteſtatione,cap.1.de libelli oblatione,
vbi Scribentes,& Bald.docet, in cap.1.de litis conteſtatione:&
ideo ſi omittatur litem eſſe nullam,teſtatur gloſſa in cap.de cauſis,de officio delegati. Ita vt nec
53 partium conſenſus, nec iudicis authoritas eã impedire poſsint:
54 Cuius rei rationem reddit Rota de litis conteſtatione, deciſion.4
in nouis, eam,ſcilicet, quia litis conteſtatio, eſt iuris publici,cui
pactis priuatorũ no poteſt renunciari,& Afflictis tenuit,deciſion.
283.num.3.Et ne in his per vul-
55 garibus immoremur. Regula
quaſi generalis conſtituenda eſt,
in cauſis ſummarijs non requiri litis conteſtationem, in cauſis tamen ordinarijs, etiam ſi in eis
procedatur ſummariè litis conteſtatione opus eſſe, iuxta Barr.
doctrinam, in l. Dies cautionis. §.penultim.7.quæſt.ff.de damno infecto,& quæ ſint cauſæ ſummariæ,docet Accurſius in l.3.§.
Sciendum.ff.ad exhibendum,& gloſſa in Clementin.Diſpendioſam,de iudicijs,& in Clementina,Sæpe, de verborum ſignifi-
56 catione. Rurſuſque in tribunalibus ſuperioribus, ad litis conteſtationem non attendi, & de
ſtylo Parlamenti Delphinatus, idem obſeruari,teſtatur Guido Papæ,deciſion.369.numero.1.

IN TEXTV, IBI: Y el demandado reſponde, y dize que ge lo niega.

Scholium V.

57 HÆC Verba mirum in modum fauent negantibus conteſtationem fieri,per cõfeſsionem quorum meminit Tiraquel.de retractu.§.15.gloſſa.2.num.2. quibus
aſſentiri videtur textus noſter, qui inficiationis, verbo, in lite conteſtanda vtitur, & ſanè per reſponſionem negatiuam proprius lis conteſtatur,cum hoc caſu opus ſit litẽ formari,&teſtimonia adduci, & ad diffinitiuam
procedi,ethymologiaque ſuperius citata optimè quadrat: cum tunc ſolum teſtes requirantur,ſi
reus neget,cum & vltra prædi-
58 ctum feſti Pompeij Ethymon,cõteſtari etiam ſit teſtes producere vocare, & nominare ex Cicerone, actione.6. in verrem, ibi.
Siracuſis flens,ac Deos,hominesque cõteſtans,clamare cœpit, & idem in oratione pro Cecina, ibi. *Ego omnes homines,Deosque teſtor,&c.* Et
alias innumeras authoritates Ti-
59 raquel.vbi ſupra refert: Reoque
inſi-

59 inficiante ſortiuntur ſuum effe-
ctum omnes qui ex conteſtatio-
ne reſultant, quorum innume-
ros congeſsit Speculator, tit. de
litis conteſtatione, verbo, effe-
ctus, Bonifacius in Peregrina,
verbo, litis conteſtatio, quæſtio
ne.3. Damhauderius in Praxi.c.
120.& 140. Maranta.6.part.mé-
bro.1.numer.6. Rebuf. ad leges
Regias.2.tomo, tractatu de reſ-
ciſione contractus, gloſſ.19. nu-
mer.14. Tiraquel. de vtroque re-
tractu, lib.1.§.1.gloſſ.9. num.83
Didacus Perez in l.1.titul.3. or-
60 dinamenti. Sed quando reus fa-
tetur nullæ ſunt partes iudicis,
& ſic impropriè pro ſecto teſta-
mur litem conteſtari, meliuſque
finiri diceremus, cum reo confi-
tente teſtes neceſſarij non ſint,
nec reus etiam confitens excep-
tiones ſuas conteſtabitur, vt ex
his à teſtationibus conteſtatio-
ni nomen tribuamus, vt ſupra
monſtrauimus Scholio.3.

61 Scio tamen multis per affir-
matiuam conteſtari placuiſſe,
alijs per dubitationem, quos re-
cenſet Tiraquel. vbi ſupra pluri-
buſque, & diuerſis verbis conte-
ſtationem fieri, docet Socinus in
cap. Vnico, de litis conteſtatione
ex num.77. Maranta, dict.6. par.
membro.10. num.4. de iure ta-
men Regio nouiſsimo fit per
verbum, nego, vel confiteor, vt
probat tex. in l.1.tit.4. lib.4. Cõ
pilationis.

IN TEXTV, IBI.
Maguer el pedimiẽto fue fecho deſpues del pleyto conteſtado.

Scholium VI.

62 HÆC Verba pri-
mam partem. l.
Limitant, nam
cum in ea dictũ
eſſet, nil de no-
uo peti poſſe li-
te conteſtata, ait lex noſtra accipi
debere prædictã ſententiam quã
do petitio ante litis conteſtatio-
nẽ oblata fuit, quo caſu poſt eã
non mutatur, ſed quando cõclu
ſio petitionis defficit, tũc & poſt
litem conteſtatam pars conclu-
dere poteſt, & declarare quid pe-
tat: de qua re vidẽdus eſt Baldus
in l. Ædita. C. de ædendo, ex nu.
9. vſque ad 23. cum ſequentibus.

IN TEXTV, IBI.
Mas ſino hiziere pedimiento.

Scholium VII.

63 SINE Actione
enim & petitio-
ne ſententia pro
ferri nõn poteſt,
cum ex ipſa or-
do agẽdi inchoe
tur, ſine quo nihil rectè agitur,
iuxta

iuxta adnotata à Baldo in tracta
tu de Schiſmaticis, num. 16. vbi
ait omnia quæ gerimus, niſi legi
timum initium habeant inanẽ
noſtrum actum efficere, argum.
text. in l. Quæcunque gerimus.
64 ff. de actio. & obligatio. Iudiciũ
enim non potuit habere legiti-
mam formam ſi libelli fundamẽ
tum ei deſſiciat, iuxta textum in
cap. Examinata, de iudicijs, & in
l. Si pationus. ff. de iure iurando,
65 Et ideo ſi libellus obſcurus offe-
ratur, ineptusvè ſit, vel abſque
cauſa, poterit iudex à iudicio re
pellere, iuxta l. 1. C. de ædendo,
& in Authentica, Offeratur. C.
de litis conteſtatione, & notat
Bart. in l. Si in rem. ff. de re iudi-
cata, & Iaſon in §. Omnium, nu
mẽ. 175. Inſtituta de actionibus,
& conſtat ex pragmatica. 42. Or
dinis iudicialis, recopilata in l. 4
titul. 2. lib. 4. in noua legum col-
66 lectione. Sine petitione enim iu-
dicium, non poteſt ſubſiſtere. l.
inter litigantes. ff. de iudicijs, c.
Forus, de verborum ſignificatio
ne, cap. 1. de libelli oblatione,
Sarmiento lib. 1. ſelectarum, c. 2.
actio enim eſt ius proſequendi
in iudicio, quod nobis debetur,
vt Inſtituta de actio. in princi-
pio. Non competeret ergo, niſi
67 eſſet deducta in factum, & exerci
cium, iuxta gloſſam receptam in
l. Ædita, Scholio. 1. C. de ædendo: cum iudicio itaque lex noſ-
tra petitionem, non vero actionẽ
deſiderauit, nam quanuis iura ci
uilia videantur velle, vt actio ex-
67 primatur. l. Age cum Geminia-
no, & l. Actione, C. de tráſactio.
68 Iuxta iura tamen Pontificia re-
ceptius eſt actionis, expreſsionẽ
69 non requiri. Iuxta Innocẽtij do-
ctrinam, in cap. Dilecti de iudi-
cijs: duplex enim eſt expreſsio,
explicita, ſcilicet, & implicita, il-
la neceſſaria non eſt, quoniam
ex propoſitis, & narratis tacitè
intelligitur, & expreſsio eorum
quæ tacite in ſunt nihil opera-
tur. l. Cum quid ſi certum peta-
tur. l. Hæc verba, de legat. à. Hæc
tamen neceſſaria eſt ſecundum
noſtram. l. Quæ petitionem deſi
derauit, ideſt, implicitam actio-
nem, ex qua conſtet quid actor
petat, quanuis actio ipſa explici-
ta non ſit: iuxta prædictam In-
70 nocẽtij doctrinã. Libellus enim
ſemper debet eſſe certus in pro-
poſitione facti, & eius qualitate,
illaque actio, quæ ex prædictis
oriatur implicitè propoſita vide
tur, alioqui enim ſi petitio incer
ta eſſet in facti, & debiti, narratio
ne à iudice repelleretur, vt ſupra
oſtendimus, vel ſaltem iubebit
prædictus iudex actori, vt ſe de-
claret, iuxta d. l. Ædita, & dict. l.
Age cum Geminiano, & textũ
in l. In actione. ff. de furtis, & hoc
ſiquid iudico, voluit textus vul-
garis, & non ſatis intellectus in
l. Si ex plagijs. §. In diuo. ff. Ad l.
Aquil. vbi Iurecõſultus docuit

ex facto ius oriri (ſenſus enim eſt) vt petitio ſaltim debeat continere factum, ex quo reſultet actio quamuis implicita, & mox ius ſequatur ad quod deuenire ſine facto, & eius narratione petitioneque actoris impoſsibile eſſet.

72 Neque his obſtabit ſi dicatur vbi eſt expreſsio actionis non requiri factum: expreſsio enim ipſius actionis factum includit, ſicut factum expreſſum vt diximus, includit actionem tacitam, & probatur in Authentico, de exibend. reis. §. Sancimus, ſicuti in reali actione diximus, ſufficit enim deduci ſine expreſsione alterius cauſæ, vt in l. Et an eadē, §. Actiones ff. de exceptione rei iudicatæ. Vt puta ſi dicam me
73 dominū ſatis enim includo reiuendicationem, & ſi non exprimam, & ſi dicam me quaſi dominum publicianam intentare, non dubium eſt. l. Minor. §. 1. ff. de euictionibus. l. 1. §. Qui in perpetuum ſi ager vectig. vel emphyteu. Et ſic hoc caſu non deſideratur expreſsio facti, idest, cauſæ iuris agētis, cum in ipſo reali iu-
74 re factum deductum ſit. In perſonali tamen actione requiritur factum expreſſum, vel ſaltim implicitum, & incluſſum ſub expreſſa actione, vt ſupra monſtrauimus, & ratio diuerſitatis eſt.
75 Quia in reali concluditur certa actio conformis, vt in exemplis appoſitis in perſonali tamen includitur actio generalis, & in formis, vt puta ſi dicerem te obligatum non enim concluderem aliquem actum ſpecifice cum obli-
76 gationes multifariā ſint, & hoc eſt, quod ab Scribentibus appellatus libellus incertus, qui vt ceſſet debet exprimi cauſa, vt ſciatur quid actor petat, vt probatur in l. Cum mota in fine. C. de trāſactio. & in l. Bæbius. ff. de pactis dotalibus, & docet Bald. in d. l. Ædita, num. 11.

IN TEXTU; IBI: Quia iuxta petitionem ſententia dictanda eſt.

Scholium VIII.

77 LITE Conteſtata à Reo citato, ſi iudici non liqueat de certa quantitate, quā actor petat, ait. l. Noſtra, iudicem debere iubere actorem, vt petitionem certam producat, cum iuxta eam ſentētia dictanda ſit. Refertur itaque à l. Noſtra illud vulgare iuris
78 principium, quo docemur ſentētiam debere eſſe conformem libello, l. Vt fundus communi diuidundo. l. Pomponius, de negocijs geſtis, cap. licèt Hely. de Symonia. l. Si ex teſtamento. ff. de excep-

exceptione rei iudicatæ. l. Item
79 labeo. §. 1.ff.Familiæ hereiſcun-
dæ.Formam enim petitionis iu-
dex egredi nō debet, neque pro-
nunciare de his quæ ex natura
actionis non veniunt.l.fin. ff. de
fideicommiſſ.libertatibus.l Vi-
num ſi certum petatur.l. 1. C.de
fideinſtrumen.& iure haſtæ fiſca
80 lis,libr. 10. Neque ex his infero
libellum omnino neceſſarium
eſſe, ſaltem tamen petitio licèt
verbalis in actis redigi debet,ad
hoc,vt iudex ſecūdum eam ſen-
tētiam dictare poſsit, hicque eſt
ſenſus noſtræ.l.Et docuit gloſſa,
in Clementina,Sæpe,verbo,ex-
pedit,de verborum ſignificatio-
ne, Bart. in dict.l. Vt fundus, in
principio,Bald. num. 2. alioqui
ſententia vltra petita lata nulla
erit,vt adnotauit Accurſius, in
81 l.Et putò.§.1.ff.Familiæ hereiſ-
cundæ:neque refragabitur.l. Ar
bitrio.ff.de dolo ,vbi petita fuit
res,& tamen iudex in æſtimatio
ne condemnauit. Nam quando
illa reſtitui nequit hæc ſuccedit.
l.Sed & ſi poſſeſſor.§.fin.ff.de pe
titione hereditatis,cōducitquo-
que dict.l. Vinum, & l. Mortuo
boue.§.fin.ff.de legat.2. Vbi pro
miſſor qui non poteſt rem præ-
ſtare,condemnatur ad intereſſe,
quibus adſtipulatur.l. Non am-
plius,de legat.1.l.Nemo.§.2.de
legat.1.l.Ea lege.C. de cōdictio-
ne ob cauſam,& quæ ibi ab Ac-
curſio adnotantur.l.1.ff.de actio
nibus empti.l.Egi,ff. Si ſeruitus
vindicetur. l. Conductores. C.
Locati:& vtrobique Scribentes
docent,& textus in l.2.§.Iudici.
ff.Finium regundorum , vbi iu-
dici finium regūdorum permit-
titur,vbi non poſsit dirimere fi-
nes, ad indicatione controuer-
82 ſiam dirimat. Nam quanuis in
his iuribus vltra petita videatur
iudex pronunciare,permittitur
tamen cum aliter ſimiles cauſæ
83 expediri nequeant. Tum etiam
& propter naturam iudicij quæ
magis inſpici debet, quam mo-
dus agēdi , neq, oberit etiā text.
in l.Si conſtat.ff. de appellat. vbi
ſi ab actore petatur ſententia de
clarari iniuſta, & ſic reuocanda:
& tamen prædicta ſententia nul-
la ſit iudex,de nullitate pronun-
ciare poteſt,etiam ſi à parte peti
tum non ſit. Reſpondetur enim
iudicium reſciſſorium, & reſcin
dens accumulari poſſe,& ideo ſi
ab actore reſcindens, tantum re-
medium intentetur:& ſuper reſ-
ciſſorio nullitatis iudex pronun
ciare poteſt,cap.Conſtitutus, de
reſtitutione in integrum: & ſu-
perius adnotauimus, Scholio 2.
præſertim cum iudicium appel-
lationis ex ſui natura reſciſſoriū
ſit,iuxta textum in dict.cap.Cō-
ſtitutus.l.1.C. Quando prouoca
re non eſt neceſſe,deinde quia in
cauſa appellationis non attendi
tur libellus, ſicut in ipſa prima
inſtantia,de qua agimus, ſed iu-
ſtitia

ſtitia & veritas cauſæ.l.Per hanc
C.de tempor.appellation. Natu
raque cauſę appellationis totam
cauſam amplectitur, vt placuit
Baldo in l.fin.C.de fideicōmiſſ.
libertat.num. 10.

84 In acceſſorijs quoque depen-
dentibus,& conſequutiuis, & vl
tra petita iudex pronunciare po
teſt,& ita intelligi debet textus
in cap.Votum.2.quæſtion. 1. &
in cap. Cum Eccleſia Sutrina,
de cauſa poſſeſ. & proprietatis.

85 Vbi ſi res ſpoliata tantum apud
iudicem petatur, non ſolum ad
reſtitutionem rei ſpolio proba-
to iudex condemnare poterit,
ſed etiam aliqua pœna ſpolian-
tem coercere.

86 Rurſuſque, etſi petatur ele-
ctio confirmari,iudex pronun-
ciare poteſt eam infirmandam,
cap.Cum Bertoldus,de re iudica
ta, vbi videndus eſt Innocent.
idemque in cap. Cum cōtingat,
de officio delegati, & in cap. Ex
inſinuatione de procuratori-
bus,& prædictis conducit. l. Ad
rem,& l.Ad legatum. ff. de pro-
87 curat. Et hæc materia tractatur
in cap. Abbate,de reiudicata, li-
br.6.vbi Innocent.& illum tex-
tum, doctè interpretatur Bald.
in l.1. C. Si plures vna ſententia
condemnati fuerint, numer. 7.

88 Hæc enim acceſſoria dependen-
tia,& conſecutiua tacitè ineſſe li
bello videntur,iuxta l. Arbiter.
ff.de arbitris,vbi acceſſoria quo-
que in compromiſſo continen-
89 tur,idē eſt,in iuriſdictione.Quā-
uis eſt ſtricti iuris,vt probat l.Si
de proprietate.C.Si a non com-
pet. iudice eademque regula cō
ſtituitur in mandato procurato-
90 rio.l.Qui proprio.§. Item quæ-
ritur.ff.de procuratoribus. Iudi
91 cium enim vniuerſale eſt,quoad
omnia capita,quę ei inſunt.l.So
lemus.ff.de iudicijs.

92 In quo ad meliorem noſtræ.
l.Intellectum diſtinguēdum eſt,
nam aut hæc acceſſoria emergūt
ante litem conteſtatam, & tunc
opus eſt in libello peti, aut ſucce
dunt poſt litis conteſtationem,
quo caſu ineſſe cenſentur in ipſo
libello, licèt expreſſè petita non
fuerint.l.Item ſi ſerui, de edili-
tio edicto.l. Ædiles in.1. §.Item
ſciendum,eodē titulo,& Accur-
ſius docuit in l. Siquis miſſum.
§.fin.ff.de damno infecto, ver-
bo,ante iudicium,& teſtatur In-
nocentius in cap. Sacro, de ſen-
tentia excommunicationis.

93 Hic quoque dubitari ſolet,an
ſi hæc acceſſoria,quæ ſi emergāt
ante litem conteſtatam libello
peti debent.iuxta ſuperiorem di
ſtinctionem quantitate expreſ-
ſa, in iuditio deduci debeant,
an vero quantitatis expreſſio nō
deſideretur,& partem affirmati
uam,tenuit Innocentius in cap.
Cum dilectus,verbo,non eſſe,de
ordine cognitionum, negatiuā
tamen in c.Significantibus,de li

belli

belli oblatione communis, tamen opinio eſt, vt petitio generalis ſufficiat, vt putà petorẽ cũ his quæ pertinẽt ad eam, quæ tamẽ poſtea in lite ſpecificatur: &
94 hæc eſt Praxis quæ viget: aſſerit enim cum proteſtatione actor ſe declaraturũ, & liquidaturũ in litis proſecutione: quę practica habuit ortũ à l. Si quando. C. Vnde ui, & à c. fin. Quod metus cauſa, & à l. A quo. ff. de reiuendicat. & adnotauit Innocentius in c. Cũ ad ſedem, de reſt. ſpoliat. ratioq; prædictorum ea poteſt eſſe nã, vt ſupra oſtendimus omnia hęc acceſſoria, & cõſequutiua ex natura actionis veniũt, & ideo eis nõ obſtat litis conteſtatio, per eam enim nõ contrahitur cũ iudice:
95 iuxta textũ in l. Iudiciũ ſoluitur ff. de iudicijs ideoq; & de his pronũtiat: ſecus tamẽ eſt in litigatoribus, qui cũ quaſi cõtrahant litẽ conteſtando, nihil ea conteſtata innouare poſſunt, vt ex l. 3. §. Idẽ ſcribitur. ff. de peculio in 2. Scholio mõſtrauimus. Iuxta quæ omnia ſupradicta accipienda noſtra
25 l. Eſt, & eius concluſio, vt ſcilicèt, iudex dicatũt iuxta petita pronũciare, quando de ipſa re, vel in his quæ accedunt ipſi rei petitæ, vel ſuccedunt in eius defectũ, vel in eius locum ſubrogãtur pronunciat: vt in iuribus ſupra allegatis probatur, & Innocẽtius docet in c. Sacro, de ſent. excõm. & in c. licèt cauſam de prębendis, n. fin. & Accurſius notat in Scholijs, ad l. Solemus. ff. de iu-
96 dicijs. Interdum etiam totũ petitur, & fit cõdemnatio pro parte, in l. Si duo. §. fin. ff. de poſiti. Rurſuſque, & vnum petitur, & in alio ſentẽtia fertur, vt in l. Vobem. §. Aliquando. ff. de ędilitio ædicto, & in l. Qui reſtituere. ff.
97 de reiuend. Ea enim quæ poſt litẽ cõteſtatã eueniũt multũ ſpectãt ad iudicis officiũ. l. Ædiles. §
98 Sciẽdũ, de ædilitio ædicto. Deinde animaduertẽdũ eſt prædictã noſtri tex. regulã accipiendã eſ-
99 ſe in ciuilibus: in criminalibus enim vltra petita iudex condẽnare poteſt: & in hũc ſenſum intelligẽdus eſt text. in l. Quid ergo. §. Pęna grauior. ff. de his qui notãtur infamia, & in l. Et ſi ſeuerior,
100 C. eodẽ, & diuerſitatis ratio eſt, quia ciuile iudiciũ reſpicit ius radicatũ in agẽte, ꝙ iudex auferre nequit, & ſic debet pronunciare, ſecundũ actionem propoſitam. Criminis vero iudiciũ nõ ſolũ offenſum, ſed ipſam rẽ publicã intuetur: vnde iudex tanquã eius miniſter cauſa cognita, non adſtringitur ſtare libello, nec accuſantis accuſationi inhęrere: vt aſſerit Bald. in d. l. Et ſi ſeuerior. n. 41. & latius oſtẽdemus in l. 63. ſe-
101 quenti. Et hinc interpretari poterit officium iudicis nobile, & mercenariũ. Hoc enim ita appellatur quia actioni inſeruit, legũque formulis, & partis petitioni:

Digitized by Google

cum ſuper reſiduo noua lis cauſari debeat, de nouoq; lis conteſtari, aliàs enim ſequeretur actionis emendatio, & mutatio contra omnia iura: iudiciumque appellatur in litera illius textus, propter identitatem iudicis, & cauſarum, vt Franciſcus de Aretio in eodẽ. §. Declarat, in principio, & Accurſius dicto verbo, iudicio, & optimè interpretatur Ioannes Faber. ibi. nu. 3. & 7. qui quanuis dubius, & fluctuãs ſaltẽ tenet ſuper nouiter petitis copiam reo dandam, reſponſioneque, & conteſtatione rei opus eſſe adhoc, vt ſuper reſiduo lis determinetur, prædictamque opinionem admittit Balduinus ibi, verſicul. In reliquum, & eſt communis, ſecundum ordinarios, ibidem.

35 Prædicta tamen vera communis & recepta concluſio limitari debet, quando illud ſuper quo pronunciatur acceſſorium eſt, aut virtualiter comprehenditur ex natura actionis, quia tũc dici non poterit ſententiam ferri vl-
36 tra petita, ea enim quę ex natura actionis veniunt implicitevè inſunt ipſa prima litis conteſtatione, conteſtata eſſe videntur: iuxta Baldi doctrinam, in l. fin. numero. 7. C. de fideicommiſſ. libert. & latè tractat. Felinus in capit. Licet Hely, de Symonia, & Octauianus Cacheranus, in deciſione. 1. Pedemontana, numero. 24. & docet Anton. de Butrio, in capit. Conſtitutus, num. 25. de Relig. domibus, vbi poſt gloſſam, verbo, iuſtam ratam, ait
37 ſufficere rem petere, adhoc, vt iudex poſsit condemnare, in reſciſſionem contractus, cum ex petitione rei, & reſciſsio contineatur, tanquam neceſſarium antecedens ad rem petitam, vnde infert minorem, vel Eccleſiam quę
38 petit, rem quam vendidit: videri reſciſionem venditionis petere licet, ex verbis non appareat. Sequitur & valde cõmendat Alex. in Rubrica. C. Qui admitti, numer. 2. idem conſ. 52. num. 8. volum. 2. & conſil. 197. num. 8. vol. 5. Cũ remedium reſcindens, nõ ſit ſeparatum à reſciſſorio, ſecun-
39 dum prædictam doctrinam: & tradit Imola, in Clem. 1. de reſtitutione in integrum, nu. 21. verſicul. In hoc tamẽ vltimo, Guid. Pap. deciſio. 143. à principio, qui ait ita ſeruari, ex conſuetudine in Francia, ad euitandum circuitum, & vt finis litibus imponatur: & hanc opinionem vti veriorem amplectitur Esforcia, de reſtitutione in integrum. 1. par. q. 31. artic. 5. num. 36. cum ſequentibus, præcipuè num. 38. verſic. Ego putò, & pro hac ſunt etiam plura iura, quæ doctè conſiderat Mauricius, de reſtitution. cap. 9. num. 3. & ex iure Regio, in quo inſpecta veritate iudicatur, vt in l. 10. tit. 9. libr. 4. Recopilationis, eſt

eſt indubitabilis concluſio, vt in ſimili ſentit Additionator ad nouas deciſiones Rotæ, deciſion. 7. ſub titul. de reſtitut. in integrũ, refert & ſequitur Esforcia, dict. 1. par. quæſt. 31. art. 4. num. 35. & Indiuidualiter iudicium reſcindens, & reſciſſorium poſſe ſimul cumulari, docet Maranta in practica, titul. *Et an iudex ſit competẽs.* 9. diſtinct. num. 26. & 32. In om-
40 nibus tamen alijs caſibus abſque dubio prædicta regula accipienda eſt, nempè vt poſt litem cõteſtatam actionis mutatio, non admittatur iuxta ſuperius adnotata, quodvſque ad eo verum eſt, vt etiam ſi partium cõſenſus accedat, nihilomagis emmendatio locum habeat cum actus iudicij ſubſtantiales partium conſenſu tolli nequeant, gloſſa, in capit. de cauſis, verbo, conſenſu, de officio delegati, & docet Alexand. in dict. l. Ædita, num. 9. & 10 qui innumeris fundamentis hanc opinionem firmat.

IN TEXTV, IBI. Començado y conteſtado.

Scholium. III.

41 FESTVS Pompeius vir antiquitatis peritiſſimus, libro. 3. ait conteſtari dici duos, aut plures aduerſarios, quia ordinato iudicio, vtraque pars dicere ſolebat teſtes eſtote, quod Pompeij Erhymon refert Briſonius, de verborum ſignificatione, libr. 3. verbo, cõteſtari, idem Briſonius, de formulis, libr. 5. fol. 421. verſicul. Cæterùm, & Hotomanus in Commentario verborum iuris, verbo, conteſtari, & prædictis authoribus tacitis, eiuſdem Ethymologiæ meminit Tiraquellus, de rettactu linagier. §. 13. gloſſa 2. num. 2. Cui Ethymologiæ cõcinnit alia non diſsimilis, quàm
42 refert Rota, deciſio. 6. n. 1. de litis conteſtatione, in nouis: quippè quæ ait litis cõteſtationẽ eſſe ſi-
43 mul teſtationẽ, ſiue mẽtis declarationẽ volẽtiũ litigare. Et hinc intelligendus eſt text. in l. 1. ff. Quod iuſſu. l. Honores. ff. de decurionibus, & l. 3. C. de fide inſtrumentorum, vbi verbum conteſtari ſignificat teſtibus adhibitis, aliquid declarari & proferri.
44 Rurſuſque, & ex prędictis interpretatur textus in l. Qui teſtamento. §. fin. ff. Qui teſtamenta facere poſſunt, & in l. Acceptã C. de vſuris, vbi conteſtatio pro teſtatione accipitur, & in hunc ſenſum accepit Paul. libr. 2. receptarum ſententiarum, titul. 13.
55 & ſecundum prędictam interpretationem intelligitur quoq; textus, in l. Si priuſquã diſtraheretur. C. de diſtractione pignorum, & in l. Non id circo. C. de con-

contrahenda emptione, vbi con
teſtatio accipitur pro proteſta-
tione coram teſtibus,& ibi expo
nit Accurſius , verbo, conte-
ſtatio.

46 Vlterius animaduertendum
eſt verbum conteſtari non acti-
ua tantum,ſed & paſsiua ſignifi
catione in iure inueniri: vt con-
ſtat ex l.1.in fine.ff.de ferijs.l.3.
§.Si is cuius.ff.de ſepulchro vio-
lato.l.Senatus conſulto.ff.de of-
ficio præſidis.l.3.C. de nouatio-
nibus,& in alijs pluribus iuribus
(quaſi ſenſus ſit) vt ſi partes con
teſtari nolint,adhoc, iudex co-
gatur benè interpretatur Vlpia
nus in dict.l.1.verſicul.Sanè. Cũ
lite non conteſtata regulariter
abſolutio, vel cõdemnatio fieri.
aut ad diffinitiuã perueneri ne-
queat,caput Vnicum, de litis cõ
teſtatione,caput Dudum,de ele-
ctione,& docet Barr.in l.Conſen
47 taneum,numer.5.C.Quomodo
& quando iudex,litiſque conte-
ſtatio nõ ſolum in ciuilibus, ſed
etiam in criminalibus, & quidẽ
publicorum iudiciorum accuſa
tionibus,deſideratur,l.1. C. Ex
delictis defunctorum.l. Ex iudi-
ciorum publicorum. ff. de accu-
48 ſatio.Feſtum tamen Pompeium
Tiraquellumque impugnat Par
ladorius,rerum quotidian. cap.
14.num.2.aitque in lite per agẽ
da veteres primum de fori perſo
narũque præſcriptionibus egiſ-
ſe,quibus per actis, cum iam de
iure principali, eſſet agendum
fuiſſe ſolemne,vt actor & reus à
teſtarentur ſe ſtatim intentionẽ
& exceptionem ſuam probatu-
ros,ex qua actoris, & rei atteſta-
tione litis conteſtationem fluxiſ
ſe teſtatur: ex iuribus quæ alle-
49 gar,ſed profectò hæc declaratio,
non multum differt à feſti,& Ti
raquelli ethymologia,cum & hi
grauiſsimi Authores à teſtatio-
ne & teſtificatione vim, & pro-
prietatem huius nominis dedu-
50 cant. Apud nos tamen conteſta
ta lis, tunc videtur, cum iudex
per narrationẽ negocij cauſam
audire cœpit.l.1. C. de litis con-
teſtatione.

IN TEXTV, IBI.
Por reſpueſta.

Scholium IIII.

51 LITIS Enim cõteſtatio eſt litis per actorem facta narratio, ad eamque rei ſecuta reſpõſio, cap. Dudum,de electiõ.l. Rem non nouam.§.Patroni. C.de iudicijs l.2.& 3.titul.10.part.3.l.1.tit.4. lib.4.Compilation. docuit ſpeculum iuris,tit.de litis conteſtatione.§.Quem omnes Scribentes ſequuntur,& videre licet, apud Tiraquel.de retract,lib. 1.§. 15.gloſſ.2.num. 1. & inter iudiciales

52 ciales actus adeo præcipuus eſt,
vt iudicij fundamẽtũ vulgus ap-
pellet. Cum ſit tota ordinis iudi
ciarij ſubſtantia.l.1. & Authenti
ca offeratur.C.de litis conteſta-
tione,cap.1.de libelli oblatione,
vbi Scribentes,& Bald.docet, in
cap. 1. de litis conteſtatione: &
ideo ſi omittatur litem eſſe nul-
lam,teſtatur gloſſa in cap.de cau
ſis,de officio delegati. Ita vt nec
53 partium conſenſus, nec iudicis
authoritas eã impedire poſsint:
54 Cuius rei rationem reddit Rota
de litis conteſtatione, deciſion.4
in nouis, eam, ſcilicet, quia litis
conteſtatio, eſt iuris publici,cui
pactis priuatorũ nõ poteſt renun
tiari,& Afflictis tenuit,deciſion.
283.num.3.Et ne in his per vul-
55 garibus immoremur. Regula
quaſi generalis conſtituenda eſt,
in cauſis ſummarijs non requiri
litis conteſtationem, in cauſis ta
men ordinarijs, etiam ſi in eis
procedatur ſummariè litis con-
teſtatione opus eſſe, iuxta Bart.
doctrinam, in l. Dies cautionis.
§. penultim.7.quæſt. ff.de damno infecto,&quæ ſint cauſæ ſum
mariæ,docet Accurſius in l.3.§.
Sciendum.ff.ad exhibendum,&
gloſſa in Clementin. Diſpendio-
ſam,de iudicijs,& in Clementi-
na,Sæpe, de verborum ſignifi-
56 catione. Ruſuſque in tribuna-
libus ſuperioribus, ad litis con-
teſtationem non attendi, & de
ſtylo Parlamenti Delphinatus,
idem obſeruari,teſtatur Guido
Papæ, deciſion.369. numero.1.

IN TEXTV, IBI.
Y el demandado reſponde, y dize que ge lo niega.

Scholium V.

57 HÆC Verba mirum in modum fauent negantibus conteſtationem fieri,per cõfeſsionem quorum meminit Tiraquel.de retractu.§.15.gloſſa.2.num.2. quibus aſſentiri videtur textus noſter, qui inficiationis, verbo, in lite conteſtanda vtitur, & ſanè per reſponſionem negatiuam proprius lis conteſtatur,cum hoc caſu opus ſit litẽ formari,&teſtimonia adduci, & ad diffinitiuam procedi,ethymologiaque ſuperius citata optimè quadrat: cum tunc ſolum teſtes requirantur,ſi reus neget,cum & vltra prædi-
58 ctum feſti Pompeij Ethymon,cõteſtari etiam ſit teſtes producere vocare, & nominare ex Cicerone, actione. 6. in verrem, ibi. *Siracuſis flens,ac Deos, hominesque cõteſtans,clamare cœpit*, & idem in oratione pro Cecina, ibi. *Ego omnes homines, Deoſque teſtor,&c.* Et alias innumeras authoritates Ti
59 raquel.vbi ſupra refert: Reoque
infi-

59 inficiante ſortiuntur ſuum effe-
ctum omnes qui ex conteſtatio-
ne reſultant, quorum innume-
ros congeſsit Speculator, tit. de
litis conteſtatione, verbo, effe-
ctus; Bonifacius in Peregrina,
verbo, litis conteſtatio, quæſtio
nc.3. Damhauderius in Praxi.c.
120.& 140. Maranta.6.part.mé-
bro.1.numer.6. Rebuf. ad leges
Regias.2.tomo, tractatu de reſ-
ciſione contractus, gloſſ.19.nu-
mer.14.Tiraquel.de vtroque re-
tractu,lib.1.§.1.gloſſ.9. num.83
Didacus Perez in l.1.titul.3.or-
60 dinamenti. Sed quando reus fa-
tetur nullæ ſunt partes iudicis,
& ſic impropriè pro fecto teſta-
mur litem conteſtari,meliuſque
finiri diceremus, cum reo confi-
tente teſtes neceſſarij non ſint,
nec reus etiam confitens excep-
tiones ſuas conteſtabitur, vt ex
his à teſtationibus conteſtatio-
ni nomen tribuamus, vt ſupra
monſtrauimus Scholio.3.

61 Scio tamen multis per affir-
matiuam conteſtari placuiſſe,
alijs per dubitationem, quos re-
center Tiraquel.vbi ſupra pluri-
buſque,& diuerſis verbis conte-
ſtationem fieri,docet Socinus in
cap.Vnico,de litis conteſtatione
ex num.77.Maranta,dict.6.par.
membro.10.num.4. de iure ta-
men Regio nouiſsimo fit per
verbum,nego,vel confiteor, vt
probat tex.in l.1.tit.4.lib.4.Cō
pilationis.

IN TEXTV, IBI.

Maguer el pedimiēto fue fecho deſpues del pleyto conteſtado.

Scholium VI.

62 HÆC Verba pri
mam partem.l.
Limitant, nam
cum in ea dictū
eſſet, nil de no-
uo peti poſſe li-
te conteſtata, ait lex noſtra accipi
debere prædictā ſententiam quā
do petitio ante litis conteſtatio-
nē oblata fuit, quo caſu poſt eā
non mutatur, ſed quando cōclu
ſio petitionis deficit,tūc & poſt
litem conteſtatam pars conclu-
dere poteſt,& declarare quid pe-
tat: de qua re vidédus eſt Baldus
in l.Ædita.C.de ædendo, ex nu.
9.vſque ad 23.cum ſequentibus.

IN TEXTV, IBI.

Mas ſino hiziere pedimiento.

Scholium VII.

63 SINE Actione
enim & petitio-
ne ſententia pro-
ferri non poteſt,
cum ex ipſa or-
do agédi inchoe
tur, ſine quo nihil rectè agitur,
iuxta

iuxta adnotata à Baldo in tracta
tu de Schiſmaticis, num. 16. vbi
ait omnia quæ gerimus, niſi legi
timum initium habeant inanẽ
noſtrum actum efficere, argum.
text. in l. Quæcunque gerimus.
64 ff. de actio. & obligatio. Iudiciũ
enim non potuit habere legiti-
mam formam ſi libelli fundamẽ
tum ei deſſiciat, iuxta textum in
cap. Examinata, de iudicijs, & in
l. Si patronus. ff. de iure iurando,
65 Et ideo ſi libellus obſcurus offe-
ratur, ineptusvè ſit, vel abſque
cauſa, poterit iudex à iudicio re
pellere, iuxta l. 1. C. de ædendo,
& in Authentica, Offeratur. C.
de litis conteſtatione, & notat
Bart. in l. Si in rem. ff. de re iudi-
cata, & Iaſon in §. Omnium, nu
me. 175. Inſtitura de actionibus,
& conſtat ex pragmatica. 42. Or
dinis iudicialis, recopilata in l. 4
titul. 2. lib. 4. in noua legum col-
66 lectione. Sine petitione enim iu-
dicium, non poteſt ſubſiſtere. l.
inter litigantes. ff. de iudicijs, c.
Forus, de verborum ſignificatio
ne, cap. 1. de libelli oblatione,
Sarmiento lib. 1. ſelectarum, c. 2.
actio enim eſt ius proſequendi
in iudicio, quod nobis debetur,
vt Inſtituta de actio. in princi-
pio. Non competeret ergo, niſi
27 eſſet deducta in factum, & exerci
cium, iuxta gloſſam receptam in
l. Ædita, Scholio. 1. C. de ædendo:
cum iudicio itaque lex noſ-
tra petitionem, non vero actionẽ
deſiderauit, nam quanuis iura ci
uilia videantur velle, vt actio ex-
67 primatur. l. Age cum Geminia-
no, & l. Actione, C, de trãſactio.
68 Iuxta iura tamen Pontificia re-
ceptius eſt actionis, expreſsionẽ
69 non requiri. Iuxta Innocẽtij do-
ctrinam, in cap. Dilecti de iudi-
cijs: duplex enim eſt expreſsio,
explicita, ſcilicet, & implicita, il-
la neceſſaria non eſt, quoniam
ex propoſitis, & narratis tacitè
intelligitur, & expreſsio eorum
quæ tacite in ſunt nihil opera-
tur. l. Cum quid ſi certum peta-
tur. l. Hæc verba, delegat. à. Hæc
tamen neceſſaria eſt ſecundum
noſtram. l. Quæ petitionem deſi
derauit, ideſt, implicitam actio-
nem, ex qua conſtet quid actor
petat, quanuis actio ipſa explici-
ta non ſit: iuxta prædictam In-
70 nocẽtij doctrinã. Libellus enim
ſemper debet eſſe certus in pro-
poſitione facti, & eius qualitate,
illaque actio, quæ ex prædictis
oriatur implicitè propoſita vide
tur, alioqui enim ſi petitio incer
ta eſſet in facti, & debiti, narratio
ne à iudice repelleretur, vt ſupra
oſtendimus, vel ſaltem iubebit
prædictus iudex actori, vt ſe de-
claret, iuxta d. l. Ædita, & dict. l.
Age cum Geminiano, & textũ
in l. In actione. ff. de furtis, & hoc
ſiquid iudico, voluit textus vul-
garis, & non ſatis intellectus in
l. Si ex plagijs. §. In diuo. ff. Ad l.
Aquil. vbi Iurecõnſultus docuit

pertinet Iuriſconſulti reſponſum, in l. Bæbius Marcellus. ff. de pactis dotalibus, vbi ſi agatur inepte ex vna actione cū illa non competeret, ſed alia iudex proferre debet ſententiam abſolutoriam ab obſeruatione iudicij, quem textum ad id ſumme cōmendat Bald. in Authentica, Et & ſiquis, num. 6. C. de ſecundis nuptijs, & Iaſo in l. 1. numer. 39. ff. de ædendo, & in §. Omnium numero. 118. Inſtituta, de actionibus, cuius rei ratio illa potiſſima eſt, quæ ex Baldo deducitur, in l. 2. C. de probation. & ex Paul. Caſtrenſi, in l. Et an ea dem propè fine, de exceptione rei iudicatæ, videlicet, quia in iudicio reſpectu illius actionis, quæ deducta non eſt litis conteſtatio defficit, ſine qua iu
26 dicium corruit. Et probationes factæ ſuper actione, quæ in iudicio propoſita non eſt, nullæ ſunt, & nullius roboris: ex communi, & receptiſsima ſententia, Bald. in l. 1. numer. 8. C. Vt in poſſeſsion. legatorum, quam Arius Pinelus, vbi ſupra, numero. 28. & 29. receptam eſſe firmat, & alias authoritates adducit.

27 Ex quibus docuit gloſſa, in l. Verbum opportere. ff. de verborum ſignificatione, ſi decem petantur, & lite conteſtata viginti deberi actor probet, non poſſe vltra decem ſententiam
28 proferri. Ex his quoque infertur interpretatio ad textum, in l. Ampliorem, de appellation. & ad capit. Fraternitatis, de teſtibus, cum ſimilibus, vbi appellans poteſt ſe iudicatis opponere, debet enim accipi, non vt noua petere poſsit, ſed ſolum diſcutere ſuper articulo, in quo eſt apellatum, vel connexo non in alio, iuxta textum in l. Etiam. §. Ex cauſa. ff. de minoribus, & in. l. Quod tamen. ff. de arbitris, & in l. Si ex falſis. C. de tranſactionibus, & in. l. Offerendis. C. de appellation. & Accurſius docet, in dict. l. Ampliores, verbo, iudicatis: itaque quanuis appellans poſsit, non allegata allegare, & non probata probare: intelligitur tamen dummodo, ea quæ allegantur in ſecunda inſtantia, non faciant nouam rem, vel diuerſam actionem à mota in prima inſtantia, caſus eſt expreſſus, in lege, Per hanc. C. de temporibus appellation. quàm adhoc
29 inter alios extollit Romanus, conſilio. 371. numero primo, Qui rationibus pluribus confirmat, & inter alias, quia interpoſita appellatione, res deducitur ad ſtatum, in quo erat tempore primæ inſtantiæ, facta conteſtatione, lege, Ita demum. C. de procuratoribus. l. final. §. Illud. C. de tempo-

rib.

rib. appellation. ſed poſt litem conteſtatam, non poteſt mutari libellus primæ inſtantiæ, iuxta noſtram, l. Et textum, in dicta.l. Ædita. C. de ædendo, ergo non poteſt mutari in cauſa appellationis, & Romanum, ſequuntur, Decius in dict. lege Ædita, numero. 54. qui refert Antonium, in capit. 2. columna.2. de libelli oblatione, & Purpuratus, in eadem lege Ædita, numero.75. Quibus addo Bartol. in l.1.C. Si aduerſus libertatem, in fine, vbi regulam ge-
30 neralem, conſtituit, eam; ſcilicet, vt iudex cauſæ appellationis, non cognoſcat vltra ea, de quibus cognouit iudex cauſæ principalis, & Bartol. refert & ſequitur Robertus Maranta, in Speculo aureo.6.parte.2.articulo principali, numero. 151. licet enim ſit inſtantia diuerſa, vt
31 probatur in l. 1. C. Ne liceat in vna eademque cauſa,& in l. Mater. C.de procurat. cauſa tamen eadem eſt, iuxta dictã. l. 1. & ex rubro, & nigro, illus tituli patet, & ideo decidit lex noſtra, vt petitio mutari nulla ratione poſsit, vt in §. Sic itaque inſtituta, de actionibus: & in l. final. C.de errore aduocatorum, & in l. Cum pactum. C. de liberali cauſa,& in l. Aurelio. §. fin. ff. de liberationibus. l. Duobus. ff. de exceptione rei iudicatæ.

32 Neque huic ſententiæ refragatur textus in l. In delictis. §. Si detracta. ff. de noxalibus, quia ibi non mutatur actio, vel res, vel cauſa, ſed quodam beneficium datur, vel aufertur conuento, ex prædicta. l. Competẽs, vt in gloſſa magna, dict. l. Ædita Accurſius interpretatur.

33 Neque rurſus obſtat textus, in §. Si minus inſtitura de actionibus, qui probat eum qui minus, quàm ſibi deberetur iudicialiter petierit, non prohiberi reliquum petere, nam quanuis (vt Accurſius ibidem refert) nonnulli, illum textum intellexerint, ita vt ſine noua conteſtatione reliquum poſsit ab actore peti, ex duabus falſis rationibus, quas ipſe refert in Scholio, *In eodem iudicio*, ait tamen nulla ratione actionẽ immutari poſſe, niſi vſque ad litem conteſtatam, cũ neque videatur in iudicium veniſſe, illud quod poſt litis conteſtationem contigit, iuxta textum in l. Non poteſt. ff. de iudicijs, & in l. Cum quæritur. ff. de exceptione rei iudicatæ, expónitque dict. §. Si minus, & eius verba. ibi. *In reliquum eum nihilominus iudex aduerſarium, eodem iudicio ei condemnat*. ideſt coram eodem
34 iudice, vt ſenſus ſit, vt ſi decem alicui debeantur, & quinque petierit, & lis fuerit conteſtata reliquum apud eundem iudicem petere non prohibeatur, non vero, in eadem inſtantia iudicij,

cum ſuper reſiduo noua lis cauſari debeat, de nouoq; lis conteſtari, aliàs enim ſequeretur actionis emendatio, & mutatio contra omnia iura: iudiciumque appellatur in litera illius textus, propter identitatem iudicis, & cauſarum, vt Franciſcus de Aretio in eodē. §. Declarat, in principio, & Accurſius dicto verbo, iudicio, & optimè interpretatur Ioannes Faber. ibi. nu. 3. & 7. qui quamuis dubius, & fluctuās ſaltē tenet ſuper nouiter petitis copiam reo dandam, reſponſioneque, & conteſtatione rei opus eſſe adhoc, vt ſuper reſiduo lis determinetur, prædictamque opinionem admittit Balduinus ibi, verſicul. In reliquum, & eſt communis, ſecundum ordinarios, ibidem.

35 Prædicta tamen vera communis & recepta conclusio limitari debet, quando illud ſuper quo pronunciatur acceſſorium eſt, aut virtualiter comprehenditur ex natura actionis, quia tūc dici non poterit ſententiam ferri vl-
36 tra petita, ea enim quę ex natura actionis veniunt implicitevè inſunt ipſa prima litis conteſtatione, conteſtata eſſe videntur: iuxta Baldi doctrinam. in l. fin. numero. 7. C. de fideicommiſſ. libert. & latè tractat. Felinus in capit. Licet Hely, de Symonia, & Octauianus Cacheranus, in deciſione. 1. Pedemontana, numero. 24. & docet Anton. de Butrio, in capit, Conſtitutus, num. 25. de Relig. domibus, vbi poſt gloſſam, verbo, iuſtam ratam, ait
37 ſufficere rem petere, adhoc, vt iudex poſsit condemnare, in reſciſſionem contractus, cum ex petitione rei, & reſciſsio contineatur, tanquam neceſſarium antecedens ad rem petitam, vnde infert minorem, vel Eccleſiam quę
38 petit, rem quam vendidit: videri reſciſsionem venditionis petere licet, ex verbis non appareat. Sequitur & valde cōmendat Alex. in Rubrica. C. Qui admitti, numer. 2. idem conſ. 52. num. 8. volum. 2. & conſil. 197. num. 8. vol. 5. Cū remedium reſcindens, nō ſit ſeparatum à reſciſſorio, ſecun-
39 dum prædictam doctrinam: & tradit Imola, in Clem. 1. de reſtitutione in integrum, nu. 21. verſicul. In hoc tamē vltimo, Guid. Pap. deciſio. 143. à principio, qui ait ita ſeruari, ex conſuetudine in Francia, ad euitandum circuitum, & vt finis litibus imponatur: & hanc opinionem vti veriorem amplectitur Esforcia, de reſtitutione in integrum. 1. par. q. 31. artic. 5. num. 36. cum ſequentibus, præcipuè num. 38. verſic. Ego putò, & pro hac ſunt etiam plura iura, quæ doctè conſiderat Mauricius, de reſtitution. cap. 9. num. 3. & ex iure Regio, in quo inſpecta veritate iudicatur, vt in l. 10. tit. 9. libr. 4. Recopilationis, eſt

eſt indubitabilis concluſio, vt in
ſimili ſentit Additionator ad no
uas deciſiones Rotæ, deciſion. 7.
ſub titul. de reſtitut. in integrũ,
refert & ſequitur Esforcia, dict.
1. par. quæſt. 31. art. 4. num. 35. &
Indiuidualiter iudicium reſcin-
dens, & reſciſſorium poſſe ſimul
cumulari, docet Maranta in pra-
ctica, titul. *Et an iudex ſit competẽs.*
9. diſtinct. num. 26. & 32. In om-
40 nibus tamen alijs caſibus abſque
dubio prædicta regula accipien-
da eſt, nempè vt poſt litem cõ-
teſtatam actionis mutatio, non
admittatur iuxta ſuperius adno
tata, quodvſque ad eo verum eſt,
vt etiam ſi partium cõſenſus ac-
cedat, nihilomagis emmendatio
locum habeat cum actus iudicij
ſubſtantiales partium conſenſu
tolli nequeant, gloſſa, in capit. de
cauſis, verbo, conſenſu, de offi-
cio delegati, & docet Alexand.
in dict. l. Ædita, num. 9. & 10 qui
innumeris fundamentis hanc
opinionem firmat.

IN TEXTV, IBI.
Començado y conte-ſtado.

Scholium. III.

41 FESTVS Pom-
peius vir anti-
quitatis peritiſ-
ſimus, libro. 3.
ait conteſtari di
ci duos, aut plu-
res aduerſarios, quia ordinato iu
dicio, vtraque pars dicere ſole-
bat teſtes eſtote, quod Pompeij
Ethymon refert Briſonius, de
verborum ſignificatione, libr. 3.
verbo, cõteſtari, idem Briſonius,
de formulis, libr. 5. fol. 421. verſi
cul. Cæterùm, & Hotomanus in
Commentario verborum iuris,
verbo, conteſtari, & prædictis au
thoribus tacitis, eiuſdem Ethy-
mologiæ meminit Titaquellus,
de rettactu linagier. §. 15. gloſſa
2. num. 2. Cui Ethymologiæ cõ-
cinnit alia non diſsimilis, quàm
42 refert Rota, deciſio. 6. n. 1. de litis
conteſtatione, in nouis: quippè
quæ ait litis cõteſtationẽ eſſe ſi-
43 mul teſtationẽ, ſiue mẽtis decla-
ratione volẽtiũ litigare. Et hinc
intelligendus eſt text. in l. 1. ff.
Quod iuſſu. l. Honores. ff. de de-
curionibus, & l. 3. C. de fide in-
ſtrumentorum, vbi verbum con
teſtari ſignificat teſtibus adhibi-
tis, aliquid declarari & profiteri.
44 Rurſuſque, & ex prędictis in-
terpretatur textus in l. Qui teſ-
tamento. §. fin. ff. Qui teſtamen-
ta facere poſſunt, & in l. Acceptã
C. de vſuris, vbi conteſtatio pro
teſtatione accipitur, & in hunc
ſenſum accepit Paul. libr. 2. rece-
ptarum ſententiarum, titul. 13.
55 & ſecundum prædicta in inter-
pretationem intelligitur quoq;
textus, in l. Si priuſquã diſtrahe-
retur. C. de diſtractione pigno-
rum, & in l. Non id circo. C. de

contrahenda emptione, vbi conteſtatio accipitur pro proteſtatione coram teſtibus, & ibi exponit Accurſius, verbo, conteſtatio.

46 Vlterius animaduertendum eſt verbum conteſtari non actiua tantum, ſed & paſſiua ſignificatione in iure inueniri: vt conſtat ex l. 1. in fine. ff. de ferijs. l. 3. §. Si is cuius. ff. de ſepulchro violato. l. Senatus conſulto. ff. de officio præſidis. l. 3. C. de nouationibus, & in alijs pluribus iuribus (quaſi ſenſus ſit) vt ſi partes conteſtari nolint, adhoc, iudex cogat: ut benè interpretatur Vlpianus in dict. l. 1. verſicul. Sanè. Cũ lite non conteſtata regulariter abſolutio, vel cõdemnatio fieri. i. aut ad diffinitiuã perueneri nequeat, caput Vnicum, de litis cõteſtatione, caput Dudum, de electione, & docet Bart. in l. Conſentaneum, numer. 5. C. Quomodo

47 & quando iudex, litiſque conteſtatio nõ ſolum in ciuilibus, ſed etiam in criminalibus, & quidẽ publicorum iudiciorum accuſationibus, deſideratur, l. 1. C. Ex delictis defunctorum. l. Ex iudiciorum publicorum. ff. de accu-

48 ſatio. Feſtum tamen Pompeium Tiraquellumque impugnat Parladorius, rerum quotidian. cap. 14. num. 2. aitque in lite per agẽda veteres primum de fori perſonarũque præſcriptionibus egiſſe, quibus per actis, cum iam de iure principali; eſſet agendum fuiſſe ſolemne, vt actor & reus à teſtarentur ſe ſtatim intentionẽ & exceptionem ſuam probaturos, ex qua actoris, & rei atteſtatione litis conteſtationem fluxiſſe teſtatur: ex iuribus quæ alle-

49 gat, ſed profecto hæc declaratio, non multum differt à Feſti, & Tiraquelli ethymologia, cum & hi grauiſsimi Authores à teſtatione & teſtificatione vim, & proprietatem huius nominis deducant.

50 Apud nos tamen conteſtata lis, tunc videtur, cum iudex per narrationẽ negocij cauſam audire cæpit. l. 1. C. de litis conteſtatione.

IN TEXTV, IBI. Por reſpueſta.

Scholium IIII.

51 LITIS Enim cõteſtatio eſt litis per actorem facta narratio, ad eamque rei ſecuta reſpõſio, cap. Dudum, de electione. l. Rem non nouam. §. Patroni. C. de iudicijs l. 2. & 3. titul. 10. part. 3. l. 1. tit. 4. lib. 4. Compilation. docuit ſpeculum iuris, tit. de litis conteſtatione. §. Quem omnes Scribentes ſequuntur, & videre licet, apud Tiraquel. de retract. lib. 1. §. 15. gloſſ. 2. num. 1. & inter iudiciales

52 ciales actus adeo præcipuus eſt,
vt iudicij fundamētū vulgus ap-
pellet. Cum ſit tota ordinis iudi
ciarij ſubſtantia.l.1. & Authenri
ca offeratur.C.de litis conteſta-
tione,cap.1.de libelli oblatione,
vbi Scribenres,& Bald.docet, in
cap. 1. de litis conteſtarione : &
ideo ſi omittatur litem eſſe nul-
lam,teſtatur gloſſa in cap.de cau
ſis,de officio delegati. Ita vt nec
53 partium conſenſus , nec iudicis
authoritas eā impedire poſsint:
54 Cuius rei rationem reddit Rota
de litis conteſtatione, deciſion.4
in nouis , eam,ſcilicet, quia litis
conteſtatio , eſt iuris publici,cui
pactis priuatorū no poteſt renun
tiari,& Affilictis tenuit,deciſion.
283.num.3.Et ne in his per vul-
55 garibus immoremur. Regula
quaſi generalis conſtituenda eſt,
in cauſis ſummarijs non requiri
litis conteſtationem; in cauſis ta
men ordinarijs , etiam ſi in eis
procedatur ſummariè litis con-
teſtatione opus eſſe, iuxta Barr.
doctrinam, in l. Dies cautionis.
§. penultim.7.quæſt. ff.de dam-
no infecto,& quæ ſint cauſæ ſum
mariæ,docet Accurſius in l.3.§.
Sciendum.ff.ad exhibendum,&
gloſſa in Clementin.Diſpendio-
ſam,de iudicijs,& in Clementi-
na,Sæpe, de verborum ſignifi-
56 catione. Rurſuſque in tribuna-
libus ſuperioribus , ad litis con-
teſtationem non attendi , & de
ſtylo Parlamenti Delphinatus,
idem obſeruati,teſtatur Guido
Papæ ,deciſion.369 . numero.1.

IN TEXTV, IBI
Y el demandado reſponde, y
dize que ge lo niega.

Scholium V.

57 HÆC Verba mi
rum in modum
fauent neganri-
bus conteſtatio
nem fieri,per cō
feſsionem quo-
rum meminit Tiraquel.de retra
ctu.§.15.gloſſa.2.num.2. quibus
aſſentiri videtur textus noſter,
qui inficiationis , verbo , in lite
conteſtanda vtitur, & ſanè per
reſponſionem negatiuam pro-
prius lis conteſtatur,cum hoc ca
ſu opus ſit litē formari,& teſtimo
nia adduci , & ad diffinitiuam
procedi, ethymologiaque ſupe-
rius citata optimè quadrat: cum
tunc ſolum teſtes requirantur,ſi
reus neget,cum & vltra prædi-
58 ctum feſti Pompeij Ethymon,cō
teſtari etiam ſit teſtes produce-
re vocare, & nominare ex Cice-
rone , actione. 6. in verrem, ibi.
*Siracuſis flens,ac Deos, homineſque cō
teſtans,clamare cœpit* , & idem in
oratione pro Cecina, ibi. *Ego om
nes homines, Deoſque teſtor,&c.* Et
alias innumeras authoritates Ti
59 raquel.vbi ſupra refert: Reoque
infi-

iuxta adnotata à Baldo in tracta
tu de Schiſmaticis, num. 16. vbi
ait omnia quæ gerimus, niſi legi
timum initium habeant inanẽ
noſtrum actum efficere, argum.
text. in l. Quæcunque gerimus.
64 ff. de actio. & obligatio. Iudiciũ
enim non potuit habere legiti-
mam formam ſi libelli fundamẽ
tum ei deſſiciat, iuxta textum in
cap. Examinata, de iudicijs, & in
l. Si patronus. ff. de iure iurando,
65 Et ideo ſi libellus obſcurus offe-
ratur, ineptusvè ſit, vel abſque
cauſa, poterit iudex à iudicio re
pellere, iuxta l. 1. C. de ædendo,
& in Authentica, Offeratur. C.
de litis conteſtatione, & notat
Bart. in l. Si in rem. ff. de re iudi-
cata, & Iaſon in §. Omnium, nu
mé. 175. Inſtituta de actionibus,
& conſtat ex pragmatica. 42. Or
dinis iudicialis, recopilata in l. 4
titul. 2. lib. 4. in noua legum col-
66 lectione. Sine petitione enim iu-
dicium, non poteſt ſubſiſtere. l.
inter litigantes. ff. de iudicijs, c.
Forus, de verborum ſignificatio
ne, cap. 1. de libelli oblatione,
Sarmiento lib. 1. ſelectarum, c. 2.
actio enim eſt ius proſequendi
in iudicio, quod nobis debetur,
vt Inſtituta de actio. in princi-
pio. Non competeret ergo, niſi
27 eſſet deducta in factum, & exerci
cium, iuxta gloſſam receptam in
l. Ædita, Scholio. 1. C. de æden-
do: cum iudicio itaque lex noſ-
tra petitionem, non vero actionẽ
deſiderauit, nam quanuis iura ci
uilia videantur velle, vt actio ex-
67 primatur. l. Age cum Geminia-
no, & l. Actione. C. de trãſactio.
68 Iuxta iura tamen Pontificia re-
ceptius eſt actionis, expreſsionẽ
69 non requiri. Iuxta Innocẽtij do-
ctrinam, in cap. Dilecti de iudi-
cijs: duplex enim eſt expreſsio,
explicita, ſcilicet, & implicita, il-
la neceſſaria non eſt, quoniam
ex propoſitis, & narratis tacitè
intelligitur, & expreſsio eorum
quæ tacite in ſunt nihil opera-
tur. l. Cum quid ſi certum peta-
tur. l. Hæc verba, delegat. à. Hæc
tamen neceſſaria eſt ſecundum
noſtram. l. Quæ petitionem deſi
derauit, ideſt, implicitam actio-
nem, ex qua conſtet quid actor
petat, quanuis actio ipſa explici-
ta non ſit: iuxta prædictam In-
70 nocẽtij doctrinã. Libellus enim
ſemper debet eſſe certus in pro-
poſitione facti, & eius qualitate,
illaque actio, quæ ex prædictis
oriatur implicitè propoſita vide
tur, alioqui enim ſi petitio incer
ta eſſet in facti, & debiti, narratio
ne à iudice repelleretur, vt ſupra
oſtendimus, vel ſaltem iubebit
prædictus iudex actori, vt ſe de-
claret, iuxta d. l. Ædita, & dict. l.
Age cum Geminiano, & textũ
in l. In actione. ff. de furtis, & hoc
ſiquid iudico, voluit textus vul-
garis, & non ſatis intellectus in
l. Si ex plagijs. §. In diuo. ff. Ad l.
Aquil. vbi Iureconſultus docuit
ex

ex facto ius oriri (ſenſus enim
eſt) vt petitio ſaltim debeat con
tinere factum, ex quo reſultet a-
ctio quantũuis implicita, & mox
ius ſequatur ad quod deuenire
ſine facto, & eius narratione pe-
titioneque actoris impoſsibile
eſſet.

72 Neque his obſtabit ſi dicatur
vbi eſt expreſsio actionis non re
quiri factum: expreſsio enim ip-
ſius actionis factum includit, ſi-
cut factum expreſſum vt dixi-
mus, includit actionem tacitam,
& probatur in Authentico, de
exibend. reis. §. Sancimus, ſicuti
in reali actione diximus, ſufficit
enim deduci ſine expreſsione al
terius cauſæ, vt in l. Et an eadẽ,
§. Actiones. ff. de exceptione rei
iudicatæ. Vt putà ſi dicam me
73 dominũ ſatis enim includo rei-
vendicationem, & ſi non exprimam,
& ſi dicam me quaſi do-
minum publicianam intentare,
non dubium eſt. l. Minor. § 1. ff.
de euictionibus. l. 1. §. Qui in per
petuum ſi ager vectig. vel emphy
teu. Et ſic hoc caſu non deſidera
tur expreſsio facti, ideſt, cauſæ
iuris agẽtis, cum in ipſo reali iu-
74 re factum deductum ſit. In per-
ſonali tamen actione requiritur
factum expreſſum, vel ſaltim im
plicitum, & incluſſum ſub ex-
preſſa actione, vt ſupra monſtra-
uimus, & ratio diuerſitatis eſt.
75 Quia in reali concluditur certa
actio conformis, vt in exemplis
appoſitis in perſonali tamen in-
cluditur actio generalis, & in for
mis, vt puta ſi dicerem te obliga
tum non enim concluderem ali
quem actum ſpecifice cum obli-
76 gationes multitariã ſint, & hoc
eſt, quod ab Scribentibus appel-
latus libellus incertus, qui vt ceſ
ſet debet exprimi cauſa, vt ſcia-
tur quid actor petat, vt probatur
in l. Cum mota in fine. C. de trã-
ſactio. & in l. Bæbius. ff. de pactis
dotalibus, & docet Bald. in d. l.
Ædita, num. 11.

IN TEXTV; IBI:
Quia iuxta petitionem ſen-
tentia dictanda eſt.

Scholium VIII.

LITE Conteſta-
77 ta à Reo citato,
ſi iudici non li-
queat de certa
quantitate, quã
actor petat, ait. l.
Noſtra, iudicem debere iubere
actorem, vt petitionem certam
producat, cum iuxta eam ſentẽ-
tia dictanda ſit. Refertur itaque
a l. Noſtra illud vulgate iuris
78 principium, quo docemur ſentẽ
tiam debere eſſe conformem li-
bello, l. Vt fundus communi di-
uidundo. l. Pomponius, de nego
cijs geſtis, cap. licèt Hely de Sy-
mouia. l. Si ex teſtamento. ff. de
excep-

exceptione rei iudicatæ. l. Item
79 labeo. §. 1.ff.Familiæ herciſcun
dæ.Formam enim petitionis iu-
dex egredi nō debet,neque pro-
nunciare de his quæ ex natura
actionis non veniunt.l.fin. ff. de
fideicommiſſ.libertatibus.l Vi-
num ſi certum petatur.l. 1. C.de
fideinſtrumen.& iure haſtæ fiſca
80 lis,libr. 10. Neque ex his infero
libellum omnino neceſſarium
eſſe, ſaltem tamen petitio licèt
verbalis in actis redigi debet,ad
hoc,vt iudex ſecūdum eam ſen-
tētiam dictare poſſit, hicque eſt
ſenſus noſtræ.l.Et docuit gloſſa,
in Clementina,Sæpe,verbo,ex-
pedit,de verborum ſignificatio-
ne, Bart. in dict.l. Vt fundus, in
principio,Bald. num. 2. alioqui
ſententia vltra petita lata nulla
erit,vt adnotauit Accurſius, in
81 l.Et putò.§.1.ff. Familiæ herciſ-
cundæ:neque refragabitur.l. Ar
bitrio.ff.de dolo ,vbi petita fuit
res,& tamen iudex in æſtimatio
ne condemnauit. Nam quando
illa reſtitui nequit hæc ſuccedit.
l.Sed & ſi poſſeſſor.§.fin.ff.de pe
titione hereditatis,cōducit quo-
que dict.l. Vinum, & l. Mortuo
boue.§.fin.ff.de legat.2. Vbi pro
miſſor qui non poteſt rem præ-
ſtare,condemnatur ad intereſſe,
quibus adſtipulatur.l. Non am-
plius,de legat.1.l.Nemo.§.2.de
legat.2.l.Ea lege.C. de cōdictio-
ne ob cauſam,& quæ ibi ab Ac-
curſio adnotantur.l.1.ff.de actio
nibus empti.l.Egi,ff. Si ſeruitus
vindicetur. l. Conductores. C.
Locati:& vtrobique Scribentes
docent,& textus in l.2.§.Iudici.
ff.Finium regundorum, vbi iu-
dici finium regūdorum permit-
titur,vbi non poſſit dirimere fi-
nes, ad iudicatione controuer-
82 ſiam dirimat. Nam quanuis in
his iuribus vltra petita videatur
iudex pronunciare,permittitur
tamen cum aliter ſimiles cauſæ
83 expediri nequeant. Tum etiam
& propter naturam iudicij quæ
magis inſpici debet, quam mo-
dus agēdi, neq, oberit etiā text.
in l.Si conſtat.ff. de appellat. vbi
ſi ab actore petatur ſententia de
clarari iniuſta, & ſic reuocanda:
& tamen prædicta ſententia nul
la ſit iudex,de nullitate pronun-
ciare poteſt,etiam ſi à parte peti
tum non ſit. Reſpondetur enim
iudicium reſciſſorium, & reſcin
dens accumulari poſſe,& ideo ſi
ab actore reſcindens, tantum re-
medium intentetur:&ſuper reſ-
ciſſorio nullitatis iudex pronun
ciare poteſt,cap.Conſtitutus, de
reſtitutione in integrum: & ſu-
perius adnotauimus, Scholio 2.
præſertim cum iudicium appel-
lationis ex ſui natura reſciſſoriū
ſit,iuxta textum in dict.cap.Cō-
ſtitutus.l.1.C. Quando prouoca
re non eſt neceſſe,deinde quia in
cauſa appellationis non attendi
tur libellus, ſicut in ipſa prima
inſtantia,de qua agimus, ſed iu-
ſtitia

bελli oblatione communis, tamen opinio eſt, vt petitio generalis ſufficiat, vt putà petore cũ
his quæ pertinẽt ad eam, quæ tamẽ poſtea in lite ſpecificãtur: &
94 hæc eſt Praxis quæ viget: aſſerit enim cum proteſtatione actor ſe declaratutũ, & liqui daturũ in litis proſecutione: quę practica habuit ortũ à l. Si quando. C. Vnde ui, & à c. fin. Quod metus cauſa, & a l. A quo. ff. de reiuendicat. & adnotauit Innocentius in c. Cũ ad ſedem, de reſt. ſpoliat. ratioq, prædictorum ea poteſt eſſe nã, vt ſupra oſtendimus omnia hęc acceſſoria, & cõſequutiua ex natura actionis veniut, & ideo eis nõ obſtat litis conteſtatio, per eam enim nõ contrahitur cũ iudice:
95 iuxta textũ in l. Iudiciũ ſoluitur ff. de iudicijs ideoq, & de his pronũtiat: ſecus tamẽ eſt in litigatoribus, qui cũquaſi cõtrahant litẽ conteſtando, nihil ea conteſtata innouare poſſunt, vt ex l. 3. §. Idẽ ſcribitur. ff. de peculio in a. Scholio mõſtrauimus. Iuxta quæ omnia ſupradicta accipienda noſtra
25 l. Eſt, & eius concluſio, vt ſcilicèt, iudex dicatũr iuxta petita pronũciare, quando de ipſa re, vel in his quæ accedunt ipſi rei petitæ, vel ſuccedunt in eius defectũ, vel in eius locum ſubrogãtur pronuntiati vt in iuribus ſupra allegatis probatur, & Innocẽtius docet in c. Sacro, de ſent. excõm. & in c. licèt cauſam de præ-

bendis, n. fin. & Accurſius notat in Scholijs, ad l. Solemus. ff. de iu-
96 dicijs. Interdum etiam totũ petitur, & fit cõdemnatio pro parte, in l. Si duo. §. fin. ff. de poſiti. Rurſuſque, & vnum petitur, & in alio ſentẽtia fertur, vt in l. Vobem. §. Aliquando. ff. de ędilitio
97 ædicto, & in l. Qui reſtituere. ff. de reiuend. Ea enim quæ poſt litẽ cõteſtatã eueniũt multũ ſpectãt ad iudicisofficiũ. l. Ædiles. §
98 Sciẽdũ, de ædilitio ædicto. Deinde animaduertẽdũ eſt prædictã noſtri tex. regulã accipiendã eſ-
99 ſe in ciuilibus: in criminalibus enimvltra petita iudex condẽnare poteſt: & in hũc ſenſum intelligẽdus eſt text. in l. Quid ergo. §. Pęna grauior. ff. de hisqui notãtur infamia, & in l. Et ſi ſeuerior,
100 C. eodẽ, & diuerſitatis ratio eſt, quia ciuile iudiciũ reſpicit ius radicatũ in agẽte, ꝙ iudex auferre nequit, & ſic debet pronunciare, ſecundũ actionem propoſitam. Criminisvero iudiciũ nõ ſolũ offenſum, ſed ipſam rẽ publicã intuetur: vnde iudex tanquã eius miniſter cauſa cognita, non adſtringitur ſtare libello, nec accuſantis accuſationi inhęrere: vt aſſerit Bald. in d. l. Et ſi ſeuerior. n. 11. & latius oſtẽdemus in l. 63. ſe-
101 quenti. Et hinc interpretari poterit officium iudicis nobile, & mercenariũ. Hoc enim ita appellatur quia actioni inſeruit, legũque formulis, & partis petitioni:

cũ nihil aliud iudex poſsit, quã
legibus iubeatur, ſecundũ actio-
nem, quã actor intendit: quibus
adeo iudex aſsidere debet, vt ſo-
lam iuriſdictionem eum habere
dicamus: iuxta textũ in l. Sed &
quod. §. 1. ff. Quod metus cauſa:
Illud tamen ex eo nominatur
nobile, quia iudicis Imperium
magis in eo præualet: nec ma-
giſtratus inhærere debet partis
actioni ſiue accuſationi: cum ea
enim, & ſine ea, quando æquum
videbitur, animaduertere pote-
rit: iuriſdictio itaque, quæ in
iuriſdictionem & Imperium di-
uiditur: vt ſcilicet, ſpecies ſit &
genus: ſi officio nobili experi-
tur, propriè Imperium vocatur,
cum nobilitati conſentaneum
ſit Imperare. Hincque hanc vni
uerſam regulam conſtituemus,
vt quotieſcunque iudex puni-
re, iuriſdictionemvè exercere, vl
tra petita queat: officium nobi-
le miniſtrare, neceſſario fatea-
mur, quæ omnia colliguntur,
ex l. Placuit. C. de iudicijs. l. 1.
ff. de iuriſdictione omnium iu-
dicium l. Poteſtatis, de verbo-
rum ſignificatione. l. fin. ff. de of-
ficio eius cui mandata. l. Magi-
ſtratus, de iuriſdiction. omnium
iud. gloſſa in l. Si in aliquam. §.
fin. de officio, pro Conſulis Bart.
in l. Imperium, num. 6. & 9. &
23. ff. de iuriſdictione omnium
102 iudicum. Denique aduertandum
eſt ſententiam debere eſſe con-
formem libello in tribus, in re,
ſcilicet, cauſa, & actione, de re
probatur in l. fin. C. de fideicom
miſſ. libert. in illis verbis. *Talem
ipſam altercationem reſecantes mira-
mur quare iudex, qui præpoſitus eſt,
in prædicta cauſa non omnino con-
demnationem in ſeruo, ſed in æſtima-*
103 *tione eius fecerit.* De cauſa eſt tex-
tus in l. Habebat quis ſeruum. ff.
de inſtituta actione, vbi qui ſe ad
ſtrinxit ad vnam cauſam, ſi non
probat ſucumbit, neque iterum
eadẽ actione ex alia cauſa agere
poterit: vt docet Bar. ibi, in prin
cip. & Scribentes omnes latè tra
ctãt. De actione eſt tex. in l. Ædi
104 ta. C. de ędẽdo vbi libellus acto-
ris qui æditur reo, debet expreſſè
cõtinere, id ſuper quo litigari de
bet innumeraſque huius regulę
exceptiones ſiue limitationes, cõ
geſsit, Felin. in d. c. Licet Hely de
Symonia, ex n. 17. vſque ad. 47.

IN TEXTV, IBI:
In finalibus verbis: Mas ſi co
noce la demanda, maguer
pedimiento no aya,
valdria.

Scholium vltimum.

105 CVM De ordine
iudiciali tex. no
ſter ſuperius do
cuiſſet, ait, prędi
ctum ordinẽ eſ-
ſe ſeruandũ reo
infi-

inficiante: ſi enim in iudicio, q̃ ab eo petitur agnoſcat, prædictus ordo nō deſiderabitur, cum reo fatente nulla ſolemnitas requiratur, ſed ſtatim ſententia proferenda ſit, ſecundum eius confeſſionem, cap. fin. de cohabitatione Clericorum & mulierum, c. Veſtra, eodem titul. cap. cū olim in fine, de verborum ſignificat. c. vltim. de reſtit. ſpoliator. ca. 1. de accuſatio. lib. 6. quibus conuenit. l. 4. tit. 13. par. 3. Confeſsio enim regulariter ordinem iudi-
106 cij non deſiderat, cum etiam ſi alioqui nullitas reſultaret cōfeſſio ſupleat, iuxta doctrinam Innocentij in c. Qualiter & quādo de accuſat. in 1. n. 1. & in c. Per inquiſitionē, de elect. nu. 2. probat text. in c. Piſanis, de reſt. ſpoliat. & docuit Matheſalanus ſing. 53. & egregiè Hippoly. de Marſilijs ſingular. 201. per totū: & Petrus Dueñas reg. 117. vſq, ad reg. 121

107 Quinimo tanta cōfeſsionis eſt vis, vt ſi pars actoris libellū obtuliſſet, quinq, petēdo, & reus fatetur ſe debere decē in hac ſūma cōdēnabitur, nā licet vltra petita iudex nō pronūciet, iuxta noſtrā l. cōfeſsio tñ, vt diximus ſolēnia nō reſpicit, & ſupradictā opinionē admittit Bartolo. Socin. reg. 442. verſic. Fallit. 15. & pro ea allegat gloſ. in l. Proinde. §. Notādum. ff. Ad l. Aquil. Quæ tñ nō probat dubitoq, de hac opinione.

Textus Secundus.

OTROSI Los tutores è los guardadores de lor menores de edad, tambien en los pleytos criminales, como en los ciuiles, recibenlos en caſa del Rey en los pleytos, e ponen las demandas e las acuſaciones de las coſas q̃ atañen a los huerfanos, quier ſean criminales, o ciuiles.

SVMMARIVM.

1 *Tutor, aut curator pupilli, aut adulti agere, vel accuſare poteſt in litibus minoris ſui.*

2 *Sine curatore minor in iudicio non experitur.*

3 *Etiam inuitis adoleſcentibus curatores dandos Rebardus putauit.*

4 *Accurſius & alij errant in intellectu l. 1. de minoribus.*

5 *Sine curatore iudicium corruit.*

6 *Lege. 12. tabularum ſolis furioſis curatores dabantur, necnon & prodigis.*

7 *Ex lege latoria omnibus minoribus cum cauſa tamen cognitione curatores dati ſunt.*

8 *Ex conſtitutione Diui Marci cauſæ cognitio, non fuit neceſſaria.*

9 *Interpretatio & conciliatio l. 1. de minoribus, & §. Inuiti.*

10 *Sententia lata contra minorem ſine curatore, nulla eſt.*

11 *In defenſi appellantur minores curatore*

ratore carentes.

12 *Improbatur Accurſius, dum voluit nullam eſſe legẽ, ex qua nulla ſententia contra minorem in defenſum ſit.*

13 *Valet ſententia contra rem publicã in defenſam.*

14 *Nunquam datur minori curator, niſi parte petente.*

15 *Pro rebus beneficialibus, & alijs minor ſine curatore in iudicio ſupereſſe poteſt.*

Lex ſecunda.

IN TEXTV, IBI.

Otroſi los tutores.

Scholium Vnicum.

1 PROBAT Hæc lex tutorem, aut curatorẽ pupilli, vel adulti agere, vel accuſare poſſe in litibus minoris ſui, quæ ſentẽtia adeo, de iure noſtro ve-
2 ra eſt, vt ſine tutore, vel curatore minor agere, vel accuſare nulla ratione queat, iuxta textum in §. Item inuiti Inſtituta, de curatoribus, ibi. *Inuiti adoleſcentes curatores non accipiunt præterquã ad litẽ.* Qui text. quãuis in 1. p. dubius videatur, ex l. 1. in fine, verſ. Et ideo, de minoribus, vbi Vlpian. ſentire videtur minori inuito curatorem dandum, adeoque confuſe, ac generaliter loquatur, vt ingenue agnoſcat Hotomanus, in princ. de curator. enuntiatione. 3. ſe non ſatis eum intellige-
3 re, Rebarduſque lib. 1. variarũ. c. 17. Etiam inuitis adoleſcentibus curatores dandos Iuſtiniano reclamante contendat, de hoc tamen non diſputo, cum ad materiam noſtram nõ ſpectet, & quia late tractat Accurſ. in dict. l. Inuiti, & in dict. l. 1. verbo, committi, & vtrobique Scribentes, & nouiſsimè Pereira in l. Si curatorẽ habens, in princip. numer. 5. & 6.
4 Et quanuis ſcio, nec gloſſam ordinarios, & Pereiram verum intellectum aſsignaſſe, aliterque prædicta iura concilianda eſſe,
5 ommitto tamẽ ne digreſſum faciã, quoad noſtram enim. l. Attinet, nemo dubitauit ad agendũ minorem non admitti, ſine tutore, vel curatore, aliàs enim corrueret iudicium, cum legitimã perſonam, in eo ſtandi non habeat. l. 2. C. de his qui legiti. perſon. l. 3. in fin. eodem titul.
6 Re tamen ab eius origine ſumpta ad veriorem noſtri text. intelligentiam ſciẽdum eſt, leg. 12. tabularum ſolis furioſis, & prodigis curatores dari, vt refertur in §. Itẽ furioſi, de curatoribus, ſed
7 poſtea, ex. l. Lætoria, ſiue latoria à Q. latorio lata alij dicunt lectoria, cõſtitutũ eſt, vt minoribus etiã darẽtur cũ cauſæ tamen cognitione, hoc eſt, ſi malis moribus præditi eſſent ſi diſſoluti, ſi luxui deditivt ex Iulio Capitolino in Marco Antonio Philoſopho tradit Duare. in l. 1. de minoribus,

verſ.

Digitized by Google

verbo,ꝙ cū minore, & Cuiatius
ibidē in prīn.probatq́, l.1. tit.de
8 donat.lib.8.C.Theodoſiani,ſed
poſtea ex cōſtit.Diui Marci cu-
ratores omnibus minoribus da-
ti ſunt,ſine cauſæ cognitione,vt
referūt Aimarius Riuallius,in hi
ſtoria Iuris ciuilis,lib.2. Alciat.
lib.6.Parergō,c.16.Rebardus, li
br.1.variar.c.19.Cuiatius de di-
uerſis,& tēpo.præſcrip.c.29. A-
lioqui enim omnis actus cū mi-
nore geſtus præſertim iudicialis
illuſorius reddebatur,vt ex præ-
dictis Authoribus cōſtat,ꝙ ſigni-
ficās lex noſtra iure optimo ſta-
tuit,vt tutor & curator agat, &
accuſſet,ex quibus collorariè, &
9 nō abs re infertur interpretatio,
ſiue cōciliatio ad prædicta iura-
quæ alias difficilia videbātur, in
d.§.Inuiti,&d.l.1.de minoribus
vbi Vlpian.alludēs, ad ius illud
antiquū, quo curatores nō paſ-
ſim dabātur adultis, ſcribit ho-
die,ideſt,poſt cōſtitutionē Diui
Marci omnes adoleſcētes curato
res habere,poſſe etiā ſi rē ſuā be-
nè gerāt,nō tamē inde ſequitur
eos inuitos cōpellēdos eſſe adſuſ
cipiēdos curatores,ꝙ vero ſubij-
cit Iurecōſultus,ibi. *Nec ante rei*
ſua adminiſtratio eis committi de-
bet: ego accipio de his minorib⁹
qui ſemel curatores acceperunt,
qui ante finitā curā,rerum ſuarū
adminiſtrationem,ſuſcipere nō
poſſunt,&ſic fortè melius intel-
ligitur hic textus, quā hactenus
ab Scribentibus intellectus eſt
ad noſtramque l.redeundo ea ra
tione curatorem deſiderat. Con
10 ſtat enim ſententiam latam con
tra minorem curatorē.non ha-
bētem omnino eſſe in validam,
vt probat text. in d.l. Acta.§.fin.
ff.de reiudic.& text.in l. Cū mi-
11 nores,in princ.C.Si aduerſus rē
iudicatam,vbi in defenſos mino
res appellauit Iuſtinianus cura-
tore carētes,quibus cōducit tex.
in l.In vniuerſis.C. Qui dari tu
tores poſsint,&l.Clarū.C. de au
thoritate præſtanda,quę in cau-
ſis ciuilibus & criminalibus cu-
ratorem requirit cum alioqui iu
dicium nullum ſit.

12 Ex quibus improbāda eſt ſētē
tia gloſſ.in l.Cū minores,verbo,
nullū.C.Si aduerſus rē iud.quate
nus voluit nullā.l Inueniri, per
quā ſētētia lata cōtra minorē cu
ratore carentē nulla eſſet, nā eā
improbat Paul.ibi Boerius.q.92
Grāmat.cōſ.121.n.8.& inſpiciē-
da eſt.l.7.tit.25.p.3. Et ibi Greg.
& expēdit Caldas in l.Si curato-
13 rē habēs in prin.n.10. Vnū tamē
ſingulare adnotauit Gregor.vbi
ſup.valere,ſcilicèt,ſententiā con
tra rē publicā in defenſam cū ei
præcepiſſet iudex, vt cōſtitueret
defenſorē,& ante Grego.docuit
Bart.in l.1.C.de iure rei publicæ
li.11.Diuerſitas tñ in eo verſatur,
nā iudex inuito adoleſcēti cura
torē ad litē dare poteſt,vt ex d. §
Inuiti adnotauimus in Repu-

blica tamen nulla lege ſcriptum
eſt, vt inuita curatorem habeat,
quæ ratio Bart. & Gregor. fuit
& multis exornat Pereira in di-
14 cta l. Si curatorem in principio,
numero. 11. 12. & 13.

Animaduerto quoque iudi-
cem, quamuis inuito adoleſcen-
ti curatorem date poſsit, nun-
quam tamen dare debere, niſi
parte petente, cuius rei opti-
mam rationem reddit Pereira,
in dict. l. Si curatorem habens,
15 nu. 3. Deindeque adnotandum
eſt pro rebus beneficialibus, vel
ſpiritualibus minorē iudicio ſu
pereſſe poſſe, in his enim maior
putatur conſenſuſque patris, vel
curatoris, hoc caſu non requiri-
tur, vt probatur in cap. fin. de iu-
di. in 6. Alioſque caſus congerit
Panormitan. in c. Ex parte, de re
ſtit. ſpoliat. n. 11. & 16. & Couar.
lib. 1. variarum, cap. 5. num. 8.

Textus Tertius.

SI Alguno ha demanda contra los bienes de alguno, por deuda que el deue, o que pago ſu deuda, e no falla a eſte deudor, e falla à ſus bienes en poder de otro, en tal caſo como eſte, aquel que tiene los bienes del deudor, es tenido de reſponder a la demanda, e puede, ſi quiere, negar la deuda que dize que el otro le deue, o la paga que dize q̃ hizo por el, è a todas las defenſiones es tenido el demãdador de reſponder e de prouar lo q̃ dize. E ſi eſte demandador no quiſiere reſponder, deue deſamparar los bienes del deudor, mas ſi preſente fueſſe el principal deudor, primero le deue demãdar a ſu deudor la deuda q̃ el deue en juyzio, ò ſi el deudor otros bienes touieſſe q̃ cũplieſſen al ſu deudo del demãdador, ſaluo ſi los bienes q̃ demãda fueſſen ſeñaladamente obligados a eſſa deuda.

SVMMARIVM.

1 *COntra bona abſentis & eorũ poſſeſſorē, ſiue detentorē, actio intẽdi poteſt*

2 *Abſens dicitur, ille qui venire ae proximo non ſperatur*

3 *Apud acta judicij debet conſtare de abſentia.*

4 *Cauſæ cognitio de abſentia præcedere debet.*

5 *Quãdo quis petit hereditatē abſentis, debet probare eũ mortuum eſſe.*

6 *Si elapſum eſt quinquẽniũ quo ignoraretur*

raretur, quis viuere an mortuus præſumatur.

7 *Quæ probatio requiratur iure Regio ad probandam mortem abſentis.*

8 *Curator (ante omnia) bonorũ abſentis, peti debet.*

9 *Si relicto procuratore quis abfuit, nõ eſt dandus curator.*

10 *Si relictis bonis apud alium debitor abijt, non eſt curandum de curatore.*

11 *Detinens bona abſentis defendere debet.*

12 *Omnia detentor debet facere in defenſione bonorum abſentis, quæ curatori incumbunt.*

13 *Quæ requirantur in curatore remiſsiuè.*

14 *Detinens bona abſentis de omni cura, & diligentia tenetur, & nu. ſequenti.*

16 *Retinẽs bona abſentis ſi turbetur in eis, habet officium nobile, vt non expellatur a ſua detentatione.*

17 *Et non ſolum defendendo, ſed etiã agendo mouere actiones poteſt nomine abſentis, ſublata differentia, an ſint tempore peritura necne.*

18 *Qui bona abſentis retinet eſt curator ſimplex.*

19 *Procurator abſentis omnia negotia abſentis, tractare poteſt, & delatam ſibi ſucceſsionem adire.*

20 *Debitore præſente contra eum agẽdũ eſt, & fruſtra tractatur de curatore, procuratore, vel defenſore*

21 *Debitore abſente non poteſt agi contra tertium poſſeſſorem, ſi alia bona debitor reliquerit.*

22 *Debitore abſente nulla facta excuſſione agitur cõtra tertiũ poſſeſſorẽ.*

23 *Lex ſtyli approbat opinionem Accurſij, & num. ſequenti.*

25 *Præſente debitore prius eius bona excutiuntur, quam cõtra tertium agatur.*

26 *Si bona debitoris licèt ipſe preſens ſit, ſint extra territorium ſita nulla facta excuſſione poteſt agi aduerſus tertium poſſeſſorem.*

27 *Anterior concluſio locũ habet, quãdo bona in longinquo eſſent, hæc enim excuti non debent.*

28 *Ex perſonali non oritur ius contra ſingularem ſucceſſorem, nec tertiũ poſſeſſorem.*

29 *Si ſimul cum hypotheca fuit appoſitum pactum de non alienãdo, agi poteſt cõtra tertiũ ſine excuſſione.*

30 *Abſentia debitoris cum hypotheca vel pactum de non alienanda re hypothecata æquiparantur.*

Lex Tertia.

IN TEXTV, IBI,

E no falla a eſte deudor.

Scholium. I.

1 PROBAT Hæc lex debitore abſente, qui non poteſt inueniri, ſi reperiantur bona apud alium contra hunc, & prædicta bona poſſe creditorẽ actionẽ intẽdere, ne creditor propter debitoris abſentiam ius ſuum amittat.

2 Pro cuius legis intellectu pre
mitendum eſt abſentem debito
rem dici, illũ qui venire de pro-
ximo non ſperatur, alioquim e-
nim expectandus eſſet. l. penult.
ff. delegatio. l. Ignorare. C. de re-
ſtitution. milit. l. Cohæredi. ff. Fa
miliæ herciſcundæ, lex. 12. tit. 2.
part 3. Et ibi Gregor. Scholio. 1.
3 Secundo ſupponendum eſt a-
pud acta iudicij, debere conſtare
de abſentia illius, de cuius bonis
agitur, vt probat text. in. l. Hoc
autẽ. §. Non defendit. ff. Ex qui-
bus cauſis in poſſeſſ. eatur, & do-
cet Menoch. de arbitr. libr. 2. cẽt.
4 2. caſu. 150. nu. 18. Debet itaque
præcedere cauſæ cognitio, de ab
ſentia debitoris, ita vt non ſpere
tur de proximo venire. Bart. in
l. Siquis inſtituatur, de hæred. in
ſtit. & in l. Ignorare. C. de reſtitu
tione militum, & ibi Paul. de Ca
ſtro, Angel. Ioannes de Imola, &
Menochius vbi ſupra, & eſt pra-
xis ordinaria in iudicijs, ſecun-
dum prædictos Doctores, adhoc
vt aduerſus bona actio intenda-
5 tur. Secus tamẽ eſt, quando quis
petit hæreditatem abſentis, quo
caſu debet probare eum mor-
tuum eſſe, & non ſufficit proba-
re abſentiam, vt bona ei adiudi-
centur, docet Albericus in Au-
thentica, Hodie. C. de repudijs.
6 Quanuis ſi lapſum eſſet quin-
quenium, quo ignoraretur viue
re ex eo ſatis probaretur diem
obijſſe, teſte Bart. in tractatu de
teſtibus, num. 37. & Menoch. vbi
7 ſupra, num. 19. Lex tamen Parti
tæ. 14. titul. 14. part. 3. voluit vt
petẽs hæreditatem abſentis, pro
bet per famam publicam mortẽ
illius, & abeſſe vltra decẽ annos,
quanuis ſi neutrum probare poſ
ſet, & de abſentia diu conſtaret,
& ignoraretur de vita abſentis
bona eius dantur propinquiori-
bus, cum ordinaria cautione, de
qua tractat Gregor. in dict. l. 14.
tit. 14. par. 3. & in hoc non inſiſti
mus, quoad noſtram tamen legẽ
attinet ſufficit conſtare de abſen
tia, vt creditori conſultum ſit.
8 Tertio habendum eſt pro con
ſtanti creditorem, ſi contra hũc
abſentem, qui bona deſerta reli-
quit actionem habeat à iudice
petere debere, vt his bonis cura-
torem det, cum quo actor in iu-
dicio agat, probat gloſſa in l. Ab
hoſtibus. ff. Ex quibus cauſis ma-
iores, & Gregorius Lopez plu-
res referens, in l. 12. titul. 2. part.
3. Scholio. 1.
9 Quæ omnia vera ſunt quan-
do abſens procuratorem non re
liquit, nam ſi relicto procurato-
re abfuit agendum nõ eſt de cu-
ratore dando, vt pluribus relatis
docet Menochius de arbitrarijs,
centuria ſecũda, caſu. 150. num.
10 17. Et idem eſt ſi relictis bonis
apud aliũ abijt ipſe debitor, nã
contra hũc poſſeſſorem, ſiue de-
tentatorem horum bonorũ ab-
ſentis, agendum eſt ab ipſo cre-
dito-

ditore,hoc enim etiam caſu curator non dabitur, his bonis cũ ſit qui ea defendat,& ita intelli-
11 genda eſt noſtra lex. Qui detinens bona ipſius debitoris tenetur reſpondere ipſi actioni,& liti motæ, defendeſeque ipſum debitorem,debitum negando, vel opponendo alias exceptiones, quæ videantur competere ipſi reo debitori, vt apertè probant
12 verba noſtræ legis. Et denique omnia ea debet facere hic defenſor pro defenſione bonorum abſentis ad quæ curator bonis da-
13 tus adſtringebatur. Et omnia quę in curatore requiruntur cõgerit,& quidem pulherè poſt veteres,quos refert Menochius de arbitrar.cent.2.caſu.150.per totum,Baeça de decima,ca.16.per totum.l.4.titul.29.part.2.& l. 15 titul.16.part.6.& ibi Gregor.Lopez poſt Bartol.& gloſſam in.l. 1.ff.de cur.bonis, dand. & docet Speculator,titulo de actore, nu-
14 mer.10. Detinens itaque hęc bona ipſius debitoris abſentis omnem ſuam curam & diligentiã, debet adhibere in defendendis bonis, vt per ſupradicta proba-
15 tur,& docet noſtra lex.Nã quanuis hic retinens prædicta bona ipſius abſentis,ſit ſimplex detentator qui habeat ſolã nudam, & ſimplicem inſiſtentiam rei, ſine vllo titulo habili ad dominium, vel poſſeſsionem, iuxta l. Nunquam nudæ,de contrahẽda emptione,& ea quæ tradit Anton. Gomezius in.l. 45. numero,7.
16 Tamen prædictus detentator ſi turbatur ſuper re, & bonis quæ detentat, & lis in eis mouetur, tenetur defendere prædicta bona,& habet officium iudicis nobile, vt interim nõ expellatur à ſua detentatione, nec turbetur, nec moleſtetur in ea, & ſic defenditur loco poſſeſſoris.l.Aquilius Regulus,de donationibus, in fine,tradit Gomezius in d.l.45. nu-
17 mer.12. Et non ſolum defendendo,verum etiam agendo, poteſt mouere actiones nomine abſentis pro iure ſibi competenti, ſublata differentia,an ſint actiones tempore perituræ, vel tempore non perituræ, vt ſcilicet, eas mouere queat, has nequeat, vt poſt Azonem,quem refert tenuit Angelus,in conſil.103. ad
18 finem,& Alex.lib.2.conſil.4.Nã hic qui bona abſentis retinet nõ eſt curator ſimplex bonorum, ſed tanquam procurator ad omnia negotia,agendo, & defendẽdo in iudicio,& extra iudicium: in quam partem inclinat Menochius,vbi ſupra,numer.17.& 31. vbi dicto numer.17.inquit præ-
19 dictum procuratorem poſſe tractare omnia negocia abſentis,& delatam ſibi ſucceſsionem adire.

IN TEXTV, IBI.
Mas ſi preſente fueſſe el principal deudor.

Scholium. II.

20 VLTERIVS Ait lex noſtra debitore preſẽte cõtra eum agendũ eſſe, quod vel ex eo conſtat, nã cum prædicta omnia remedia extraordinaria introducta ſint debitore abſente ipſo preſente, cum ſit perſona principalis contra quã agi poſsit, ſ. ultra tractabitur de curatore defenſore, vel procuratore.l.In cauſæ, in ſecunda.ff. de minoribus, quod (ad eo) perſpicuum eſt, vt diſputatione non indigeat.

IN TEXTV, IBI.
O ſi el deudor otros bienes tuuieſſe.

Scholium III.

21 DECIDIT Deinde noſtra lex, debitore abſente, non poſſe agi cõtra tertium poſſeſſorem, ſi ipſe debitor alia bona habet, in quibus actori conſultum ſit, quod iuri maximè conſentaneũ eſt, cũ prius actor agere debeat, facereque excuſsionem in bonis ipſius debitoris principalis, & minus idoneis repertis, tunc agat contra tertium poſſeſſorem, iuxta vulgarem traditionem, textus in Authentica, Hoc ſi debitor. C. de pignoribus, & in Authentica, Sed hodie. C. de actionibus & obligationibus, & probat.l. par.14.ti.13.par.5. Accur-
22 ſius tamen in dict. Authen. Hoc ſi debitor, verbo, actum ſit. C. de pignor. docuit debitore preſente procedere prædictam regulã, vt prius fiat excuſsio in eius bonis, & non poſsit agi contra tertium poſſeſſorem, at cum debitor abſens eſt nulla facta excuſſione poſſe agi contra tertiũ poſſeſſorem, omnes, ibi eum Accurſio fatentur, & Gregorius docet in dict.l.14.titul.13.part.5.gloſſ.5 verſicul.13. limita. & tamẽ lex noſtra videtur contraria prædictæ opinioni Accurſij, cum ſtatuat debitore abſente non agendum contra tertium poſſeſſorẽ, donec fiat excuſsio, in eius bonis.

23 Rurſus, & vltimo noſtra lex iuricommuni contradicit, dum ſtatuit in fine creditorem habentem hypothecam ſpecialem in bonis à tertio poſſeſsis, poſſe agere contra eũdem nulla facta excuſsione cum contrarium, doceant

ceant iura in dict. Authent. Hoc ſi debitor, & in dict. l. Part. at ſi benè perpendantur noſtræ legis, verba, nulla profecto, ex eis reſultat repugnantia: ſed in omnibus iuri communi, conueniunt & approbant expreſſe prædictam opinionem Accurſij: nam dum ſtatuit l. Debitore abſente, contra tertium agi non poſſe, alijs bonis à debitore relictis: hoc diſponit lex noſtra quando bona, quæ ſunt apud tertium poſſeſſorem, non erat hypothecata & obligata, vt ſtatim ſubijcit in verſiculo ſequenti, & in finalibus verbis.

24 Sed ſi bona quæ apud tertiũ poſſeſſorem inueniũtur fuerunt hypothecata ſpecialiter ipſi creditori, & debitor abſens ſit, docet & quidem pulchrè lex noſtra ipſum creditorem poſſe agere contra tertium poſſeſſorem, nulla excuſsione facta, approbando opinionem Accurſij in dict. Authent. Hoc ſi debitor, verbo, actum ſit.

25 Nec rurſus repugnat textus noſter prædictæ Authẽticę, Hoc ſi debitor, quæ loquitur preſente debitore, cuius bona prius excuti debent, quã contra tertiũ agatur: hæc tamen lex loquitur debitore abſente, quo caſu non eſt neceſſaria excuſsio, & ſine ea poteſt agi contra tertium poſſeſſorem, quando bona ab ipſo poſſeſſa erant hypothecata ipſi primo creditori, ſecundum prædictam opinionem gloſſæ, quæ omnia putò, vera, & menti[illegible]om mendanda: nullus enim, quem viderim meminit noſtræ legis pro ipſa Accurſij opinione.

26 Vlterius pro intellectu noſtrę l. Adnotandum eſt eius ſententiam, eam nempè, vt debitore, abſente excuſsio in eius bonis non ſit neceſſaria, ſine ea quę poſsit agi contra tertium poſſeſſorem, procedere quoque quando debitor, licèt præſens ſit, aliaque bona haberet, eſſent tamen ſita extra iuriſdictionem, vbi debitor conuenitur, ſeu commoratur, ſicut enim reus alterius domicilij excutiendus non eſt, itaque nec res ad eas, de perſonis arguendo, iuxta textum in Authentica Preſente. C. de fideiuſſorib. quam opinionem ex Baldo & alijs, quos refert amplectitur Rodericus Xuarez in l. 2. tit. De los emplaçamientos, foro legum, lib. 2. verſic. Vlterius quæritur, nũm. 4. & 5. Vbi ait ſic obtinuiſſe inquadã graui lite, Bald.

27 tamen in l. vltima. ff. Sĩ cert. petat. ad finem, prædictam ſententiam ſic interpretatur, vbi reus poſsideret bona in longinqua parte, ſecus tamen quando territoriũ licet diuerſum, eſſet tamẽ vicinũ, ſeu propinquũ, ibi enim ſi bona debitor habeat, hęc prius excutienda erunt, quam contra tertium poſſeſſorem agatur.

IN

IN TEXTV, IBI. Saluo ſi los bienes que demanda.

Scholium. IIII.

28 HÆC Vltima verba noſtræ legis neceſſerio, vt diximus debent referri ad debitorem abſentem, vt ſenſus ſit abſente debitore cõtra tertium agi poſſe, ſine vlla excuſsione, ex ſuperiori interpretatione, alioqui enim ex prædicta obligatione non oriretur ius aduerſus ſingularem ſucceſſorem. l. Ea lege. C. de cõdictione ob cauſam. l. Vt pomum. ff. de ſeruit. l. Venditor. ff. Cõmunia prædiorũ

29 Quæ communis & receptiſſima doctrina limitanda eſt, quãdo ſimul cum hypotheca, eſſet appoſitum pactum de non alienando ipſam rẽ hypothecatam: tunc enim prætextu prædicti pacti, agi poſſet contra tertium poſſeſſorem, nulla excuſsione facta. l. Creditores. C. de pignoribus. l. Si creditor. §. fin. ff. de diſtractione pignorum, & vtrobique Bart. & Scribentes, & ratio eſt, nam vt pactioni ſtetur, nulla eſt venditio. Itaque ex ea dominium trãslatum in emptorem nõ fuit, iudicãturq; prædicta bona hypothecata alienata, ac ſi eſſet in poteſtate debitoris: & ideo excuſsio in his, ſicut & in cæteris alijs bonis ſuis non requiritur. De qua re videndus eſt Xuarez qui latè tractat in l. Poſt rem iudicatam, limitat. 1.

30 Æquiparantur itaque in iure hi duo caſus, videlicet, abſentia debitoris iuxta noſtram legem, vel pactum de non alienanda re hypothecata, iuxta anteriorem doctrinam, in quibus excuſsione non eſt opus, & hic eſt verus noſtri textus intellectus.

Textus Quartus.

MAGVER Es derecho que ha poder de tomar los bienes de ſu deudor, aq̃l q̃ ha de auer el deudo, por el obligamiento a que ſe obligò, maguer paſſaſſen los bienes a otro en ſu poder, por qualquiera manera que paſſen. Pero de coſtumbre ſe guarda, anſi en caſa del Rey, que ſi paſſan los bienes a otro, que eſte a quien ſon obligados, que no los deue por ſi tomar, maguer tal poder le fueſſe otorgado, por aquel que deue el deudo e obliga ſus bie-

nes

nes, mas deuegelo demandar por juyzio el derecho que ha ſobre ellos. Pero ſi el contendor que tiene los bienes, ſabiendo que eran anſi obligados los compraſſe, eſtonce bien puede entregarſe por ſi, ſegun el poder que el dio de ſe entregar por ſi. E otroſi, el Rey en qualquiera manera quier que paſſen los bienes del ſu cogedor, o arrendador o por razon de los ſus derechos, a otro quier Clerigo, quier lego, puede ſe entregar por ſi, e ſi alguno alguna razon, o derecho ha en aq̃llos bienes, deue venir ante el Rey, e moſtrarge lo, y el Rey oyrà lo que dixere, o darà Alcalde que dio a ſu perſonero del Rey, con aquel que dize que ha derecho en aquellos bienes, è ge lo libre el Alcalde por derecho, y eſto paſſo anſi de fecho, ſegun ſe ſigue en la carta de la Reyna Doña Maria por la gracia de Dios Reyna de Caſtilla, de Leon, è ſeñora de Molina, a los Alcaldes de Toledo, ſalud è gracia. Vi vueſtra carta en que me embiaſtes dezir, que el Rey mi hijo vos embio mãdar por ſus cartas, que tomaſſedes tantos de los bienes que fueron de Gutierre Perez, e que los vendieſſedes, porque entregaſſedes al Infante Don Juan de doze mil marauedis que ouo de auer por el arrendamiento de las ſalinas del Rey, que ſon en Eſpertinas, è porque nos dixeron que el Dean è Gonçalo Perez Canonigo tomarõ vna partida de los bienes de Gutierre Perez, è que los feziſtes emplazar para ante vos ſobre eſta razon. Ellos parecierõ ante vos è razonaron, que ſi alguna demanda les quiſieren fazer ſobre eſta razon, que les demandaſſen por ante el Juez de ſu Igleſia: è porque el Dean è Gonçalo Perez no quiſieron reſponder ante vos, tomaſtes los bienes que ellos tienen, que vos dixeron que fueron de Gutierre Perez, è que los entregaſtes al hombre del Infãte Don Juan: è por eſta razon que el Dean vos fizo amoneſtar, è dixo, que ſino tornaſſedes los bienes, que los tomaria, y que pornia ſentencia de excomunion ſobre vos: embiaſtes me pedir por merced, que pues el Rey era en la frontera, è ordenara que todos los pleytos que acaecieſſen ante mi, a librarlos en ſu lugar, q̃ vos embiaſſe mandar en como fizieſſedes ſobre ello: è yo ſobre eſto oue conſejo con hombres buenos, Letrados, è foreros, que andan en mi Caſa, è falle que todos los cogedores, è arrendadores, è recaudado

res

res de los tributos,è de las rentas,y de todos los otros derechos del Rey,que los ſus cuerpos,è los ſus algos,è aueres que auian, ò auerian deſde el tiempo que los derechos del Rey arrendaron, ò recaudaron,que de todos ſean obligados al Rey faſta que le dẽ buena cuenta è recaudo de lo ſuyo:è que ninguno no ge los deue amparar,ni en Caſtillo,ni en otro Señorio ninguno:è que por derecho, è por fuero de Eſpaña,è por vſo,è por coſtumbre que los otros Reyes que fueron ante deſte los recaudaron los cuerpos,è los tomaron è los entraron todo quanto auian , ſin demandarlos delante otro Juez,ni ante otro Señor ninguno. E porque Gutierre fue arrendador de las ſalinas del Rey,y el Rey mi hijo touo por bien de mandar dar los marauedis que Gutierre deuia del arrendamiẽto ſobredicho al Infante Don Juan ſu tio,è mandò a vos que tomaſſedes tantos de los ſus bienes , que fueron de Gutierre Perez,è los vendieſſedes ,porque entregaſſedes lo que el deuia del arrendamiento,ſegun dezia la ſu carta que vos embio : vos para cumplir mandado del Rey,è para guardar a el ſu derecho, è a la Igleſia el ſuyo,ſegun es fuero è derecho,no huuierades porque emplazar al Dean ni al Canonigo, que vinieſſen ante vos reſponder en juyzio , mas deuierades ſaber verdaderamente quales eran los bienes que fuerõ de Gutierre Perez, y entrarlos con teſtimonio con buen recaudo en nombre del Rey por lo que Gutierre Perez deuia de la rẽta ſobredicha,è de ſi ſi alguno y cuieſſe que entendieſſe que algun derecho auia de auer en los bienes del arrendador,o de cogedor,de los derechos del Rey, deuelo yr moſtrar al Rey,y el Rey librarlo como fuere ſu merced, ò dar à hõbres buenos,quales quiſieſſe,ò por bien touieſſe,que lo oyã en ſu lugar,è lo libren como fallaran por fuero , ò por derecho : porque os mando que ſepades quales ſon los bienes que fueron del dicho Gutierre Perez : è que veades la carta del Rey mi hijo, que vos embio ſobre eſta razon, è que la cumplades, en guiſa, que por los bienes de Gutierre Perez,aya el Infante Don Juan los marauedis ſobredichos.que el Rey mi hijo le mando dar,è yo ſobre eſto embio mi carta al Dean,en que le embio a dezir, que no quie-

ra

ra embargar la juriſdiccion, è los derechos del Rey, ca ſiempre el Rey guardò, e guardarà a la Yglesia ſu derecho: e por cumplir el mandado del nueſtro ſeñor el Rey, ſegun que deuedes, no han porque poner en vos ſentencia, ca bien ſaben ellos que la Yglesia manda, que cada vno ſea guardado en ſu juriſdicion, conuiene a ſaber a la Ygleſia en lo Eſpiritual, y el Rey en lo temporal: y eſto miſmo puede haZer otro gran Señor, qualquier, de tomar los bienes de ſu cogedor, ò arrendador de los ſus derechos.

SVMMARIVM.

1 *CREDITOR Propria authoritate, ſine iudicis iuſſu bona debitoris, ſibi hypothecata ingredi non poteſt, licet ex pacto ei liceat.*

2 *Quando hæc bona apud tertium poſſeſſorem ſunt, licet creditori propria authoritate rem debitoris occupare ſi pactum ei permittat.*

3 *Creditor propria authoritate occupans debitoris rem ammittit ius, quod habet ad eam.*

4 *Creditor prædictus, non ſolum ammittit ius in prædicta re, quam ingreditur, ſed etiam ius totius debiti.*

5 *Prædicta pœna priuationis iuris ſui, non eſt in vſu, ſed propria authoritate capiens debitoris, rem iudicantis arbitrio punitur.*

6 *Non committit dolum, neque vim ille, qui ex conſenſu aduerſarij ingreditur poſſeſſionem.*

7 *Etiam ſi debitor reſiſtat creditor, vim non infert quando prætextu pacti rem ingreditur.*

8 *Si debitor armis reſiſtit tutius eſt iudicem adire.*

9 *Ius ingrediendi propria authoritate, cedi à creditore poteſt.*

10 *Controuerſum fuit an liceret creditori virtute pacti ingredi propria authoritate rem, quæ iam apud tertium poſſeſſorem erat.*

11 *Multorum opinio fuit etiam apud tertium re conſtituta, licere creditori poſſeſſionem ingredi ſine iudicis iuſſu.*

12 *Aliorum opinio fuit, non licere virtute prædicti pacti, ingredi poſſeſſionem à tertio occupatam.*

13 *Vltimam hanc opinionem ellegit lex noſtra ſtyli, regulam conſtituens, vt non poſsit creditor ingredi poſſeſſionē rei hypothecatæ*

à tertio

à tertio poſſeſſa, licet ex conuentione ei liceat.

14 *Pactum de ingrediendo duo operatur, vnum immediatè aliud mediate.*

15 *Ingreſſus ſequutus propter pactum, habet vim quaſi traditionis.*

16 *Ante ingreſſum non eſt res plus affecta, quam erat per hypothecam.*

17 *Pactum cum debitore initum de ingrediendo, tantum obligat ad patiendum ingreſſum, donec res penes ipſum ſit.*

18 *Ex pacto de non alienando licet, nulla facta excuſſione agere contra tertium poſſeſſorem, non tamē propria authoritate.*

19 *Res à tertio poſſeſſa ingredi poteſt, quando tertius poſſeſſor emit, ſciēs hypothecam.*

20 *Emptor emens rem alteri obligatā non poteſt de euictione agere.*

21 *Si venditio ſit in fraudem primi creditoris, & de ea participat emptor, creditor poterit reuocare rem actione reuocatoriâ.*

22 *Si pacto de ingrediendo adijciatur conuentio de non alienando poterit creditor propria authoritate ingredi rem à tertio poſſeſſam.*

23 *Quanuis prohibitio alienationis appoſita non ſit, ſed pactum & conuentio de precio hoc pactum ad tertium poſſeſſorem extenditur.*

24 *Si vltra pactum de ingrediendo debitor conſtituat ſe poſſidere nomine creditoris virtute conſtituti propria authoritate aduerſus tertium poſſeſſorem ingredi poteſt rem primus creditor.*

25 *Fiſcus propria authoritate poterit occupare bona debitoris, quanuis ſint penes tertios poſſeſſores.*

Lex Quarta.

IN TEXTV, IBI, Maguer es derecho q̃ ha poder de tomar los bienes.

Scholium. I.

1 PRO Regula conſtituit lex noſtra, nō poſſe creditorē propria authoritate, ſine iudicis iuſſu bona debitoris, ſibi hypothecata capere licet ex pacto ei liceat quando hęc bona apud tertium poſſeſſorem ſunt.

2 Pro intellectu huius legis animaduertendum eſt nō licere creditori propria authoritate rē debitoris occupare, niſi ei virtutè pacti permitteretur, vt probat textus in l. penul. ff. de pignorat. actione, & lex Creditores. C. de pignoribus, & de iure Regio. l. 11. titul. 13. par. 6. & l. 14. tit. 14. eadem part. & l. 14. titul. 10. par. 7. & l. 5. & 6. titul. 14. lib. 3. Ordinamenti: & l. 1. & 6. titul. 11. libr. 5. eiuſdem Ordinamenti: & l. 5. & 6 titul. 13. libr. 4. & l. 1. & 4. titul. 17. lib. 5. Recopilationis.

3 Aliàs enim creditor ſua authoritate, & ſuo arbitrio occupans debitoris

bitoris rem amittit ius,quod ha
bebat ad eam.l.6. & l.penultim.
ff.Quod metus cauſa quibus cō-
uenit.l.11.tit.13.part.5. Et l.14.
4 titul.10.par.7. Et non ſolū am-
mittit ius in illa re,ſed etiam ius
totius debiti,vt probatur per d.l.
Partitæ.11.vbi Gregor.gloſ.5.&
per l.14.titul.10. eadem part.5.
vbi Gregor. Scholio. 1. Ex qui-
bus iuribus ceſſat diſputatio Ac
curſij referentis antiquos in d.l
Extat,verbo,rem vllam,an, ſci-
licet,creditor pignus, vel hypo-
thecam propria authoritate oc-
cupans priuaretur toto debito,
vel iure tantum, quod habebat
ad hypothecam cum iure Regio
Partitarum, toto debito priuari
compertum ſit,cui accedit text.
in l.2.titul.14.libr.3. Ordinamē
ti,& iure nouiſsimo probatur in
l.1.titul.13.lib.4,Compilatio. &
hodie ſtādum eſſe his legibus do
cet Didacus Perez in d l.2.titul.
14.lib.3.Ordinam.Schol. 1. vbi
inquit harū legū rigorē maximè
neceſſariū eſſe in Republica.

5 Verius tn̄ eſt prædictā penam
priuationis iuris ſui nō eſſe in v-
ſu, ſed puniti tantū propria au-
thoritate capientē rē debitoris
ſui iudicantis arbitrio, vt docet
Matienço in l.1.tit.17.lib.5.Cō-
pilat.gloſ.5.nu.4.Gracianus reg.
49.num.11.Gutierrez lib.1. pra-
ctic.q.77. per totā ante quos te-
nuit Couarr.lib.3.Variatū, cap.
16.num.7.

6 Ratio vero ſupradictæ ante-
rioris concluſionis, nempe vt cō
uentioni partiū ſtetur ea eſt,quia
non committit dolū,neque vim
ille qui ex conſenſu aduerſarij rē
aduerſarij ingreditur & poſſeſ-
ſionem eius intrat, iuxta Baldi,
& Saliceti doctrinam in d.l. Cre
ditores.C.de pignoribus, nu. 1.
vbi omnes ordinarij latiſsime
7 tractant. Adeòque verā eſſe præ
dictam ſententiam affirmant, vt
etiam ſi debitor reſiſtat,vim hoc
caſu creditor inferre poſsit cum
prætextu pacti ſui vis nō dicatur
vt cōtra Azonē teſtatur Ioānes
quē refert & ſequitur Accurſ.in
d.l.Creditores,verbo,nōvidetur
8 Bald.tn̄ n.4.& Salicet.ibidē,n.10
Ioannis opinionē veram putant
quādo debitor verbis reſiſteret
Azonis tamen quando debitor
corporaliter reſiſteret, & cū ar-
mis ratione,ſcilicet, ſeditionis,
ac tumultus vitādi cum hoc ca-
ſu ſecurius ſit iudicem adire.

9 Et hoc ius ingrediendi pro-
pria authoritate, poſſe cedi ab
ipſo creditore,ceſsionariumque
illo vti poſſe, inquit Bartol. in
l.1. §.fin.ff.de operis noui nun-
tiatione poſt gloſſam, in l. Si à
te.ff.de iure iurando, quod no-
tabile putat Baldus in dict.l.Cre
ditores,num.fin.

10 Illud tamen controuerſum
fuit inter Scribentes, an lice-
ret creditori virtute, prædicti
pacti, propria authoritate in-

gredi rem ſibi à debitore hy-
pothecaram, ſi debitor, ſcilicet,
vendidiſſet eā, eſſetque res apud
tertium poſſeſſorem.

11 Et ſanè etiam apud tertiū re
conſtitura licere creditori eius
poſſeſsionem ingredi, ſine iudi-
ce, eiuſque iuſſu ratione conuen
tionis, docet Accurſius in d.l. Cre
ditores, verbo, non videntur, quē
ſequitur Baldus ibidem, n. 2. qui
ex eo mouentur, quia ius quæſi-
tū ex pacto non potuit tolli, per
alienationē rei factā à debitore.

12 Contrariam tamen opinionē
admiſsit Martinus, antiquus Scri
ptor relatus ab Accurſio, in dict.
l. Creditores, Scholio. 1. in fine,
& alij relati à Baldo, dict. n. 2. ea
nempè ratione, quia iſto pacto
non eſt quæſitum ius reale, & ſic
no afficit rē ſi tertius poſsideat.

13 Hanc ergo opinionē Martini
approbauit lex noſtra regulam
conſtituens, vt nō poſsit creditor
propria authoritate, ſine iudicis
præcepto capere rem ſibi hypo-
thecatam, licet ex cōuentione ei
liceat quando prædicta res eſſet
pœnes tertium poſſeſſorem.

14 Cui veriſsimę cōcluſioni ad
ſtipulatur, nā pactū de ingredien
do operatur duo, vnū immedia-
tè, aliud mediatè, ꝙ immediatè
operatur eſt, quia obligat debito
rē ad patiendū ingreſſum poſſeſ-
ſionis, & iſta eſt obligatio perſo-
nalis, quæ tertium non ligat, vt
probat text. in l. Si vnus. §. Ante
omnia, de pactis.

15 Quod operatur mediatè præ
dictum pactū eſt ingreſſu ſequu-
to, & illo mediante, quia ingreſ-
ſus ſequens propter pactū habet
vim cuiuſdam, quaſi tradditio-
nis, vt probat text. in l. Minus in
ſtructus. C. de adquirenda poſſeſ
ſione, & hæc quaſi traditio, per
ingreſſum facit rē, quæ erat ſim-
pliciter hypothecata in pignus
transferri. l. Plebs. §. Pignus, de
verborum ſignificatione, inter
hęc enim diuerſitas eſt. l. 1. ff. de pi
16 noratiria actione. Non ergo an-
te ingreſſum res eſt plus affecta,
quam erat prius per hypothecā
ad quemcunque, itaque res tran
ſeat ante ingreſſum non tranſit,
niſi cum onere prioris hypothe
cæ, & illa non eſt per ſe ſufficiēs,
vt ſine iudicis authoritate. Cre-
17 ditor rē ad ſe poſsit auocare, nec
pactū cū debitore initū ſufficiēs
eſt, quia vt diximus obligat tātū
eū ad patiēdū ingreſsū, donec res
pęnes ipſū ſit, nō rñ extēdiē ad ter
tiū poſſeſſorē, ſicut & in pacto de
18 nō alienādo dicimus. Cuius præ
textu licet nulla facta excuſsio-
ne poſsit agi cōtra tertiū poſſeſ-
ſorē, inſtrumentūq, cōtra eū exe
qui, ſicut cōtraprincipalē debito
rē, non tamē hoc pactū operatur
vt propria authoritate quis face
re poſsit, vt docet Bart. in dict. l.
Creditores, n. 22. & ſequentibus,
& optimè interpretatur Salic. in
d.l. Creditores, ex num. 20.

IN

Digitized by Google

IN TEXTV, IBI.
Pero ſi el contendor que tiene los bienes.

Scholium. II.

19 IN Hac ſecunda parte lex noſtra anterioris regulę exceptionem adſcribit cũ enim dixiſſet veterẽ creditorem non poſſe ingredi poſſeſſionẽ rei à tertio poſſeſſæ, etiam ſi ex lege cõuentionis ei liceret, hanc ſententiam limitat quãdo dictus tertius poſſeſſor emiſſet rẽ ſciẽs ipſi primo creditori eſſe obligatã cum hypotheca, & pacto ingrediẽdi propria authoritate, quo caſu creditor iudice nõ adito emptorẽ expellere poterit, rẽque hypothecatã ingredi, poſſeſſionéq; eius adipiſci, cũ fraudẽ cõmittat emptor ſciẽs alij rẽ prædicto pacto eſſe obligatã, & ita prædictã cõuentionẽ afficere hoc caſu ſingularẽ ſucceſſorẽ, & tertiũ poſſeſſorẽ docet Angelus in d. l. Creditores. C. de pignorib, n. 6. ex text. in §. Si quis in fraudẽ inſtitutionũ de actionibus, & in l. 3. ff. de alienatione iudicij mut. cauſa facta, & ante eum Accurſ. in l. Quia etiã. §. Item ſi locũ, verbo, alienaueris: & pulchrè gl. in c. Quia vero, Scholio. 1. de iudicijs

20 Quæ opinio vſque adeò vera vt emptor ſciens emenſque rem alteri obligatam, de euictione agere non poſsit, ſi ab eo fuerit detracta, imò neque ad prætium niſi expreſſe cautum fuerit. l. 1. § 1. de actionibus empti. l. Æque. ff. de contrahenda emptione. l. 1. §. Si intelligatur. ff. de ædilitio ædicto. l. Si tamen, verſic. Si emptor ſciret, eodem titulo, cum alijs iuribus vulgaribus quibus conuenit. l. 19. titul. 5. parr. 5.

21 Confirmatur prædicta ſententia, nam quanuis pactum de ingrediendo propria authoritate, non eſſet appoſitum. ſed ſola hypotheca ſpecialis, ſi venditio fiat in fraudem primi creditoris, & de ea participet emptor. Ille primus creditor cui obligata res eſt poterit rem quanuis tradita ſit reuocare actione reuocatoria, quæ datur ad reuocanda ea quæ ſunt alienata in fraudem creditorum l. 1. & per totum. ff. de his, quæ in fraudem creditorum, & docet ſingulariter Baldus in Rubrica. C. de reuocandis, his quæ in fraudem creditorum alienata ſunt, numer. 2. Salicetus in l. 1 ad finem eodem titulo, & Albericus in l. Quotiens. C. de rei-uendicatione, & ibi Iaſon, nona limitatione, & ante eos Accurſius, in dict. l. Quotiens, Scholio. 2.

22 Rurſus & limitatio noſtri txt. extendẽda eſt ſi creditor vltra pa

ctū de ingrediēdo adiecit aliā cōuētionē, vt nō poſſet debitor prędictā rē hypothecæ ſubiectā alienare, nā hoc caſu ſi debitor alienet poterit creditor, propria authoritate poſſeſsionē ingredi aduerſus tertiū poſſeſſorē, & ratio eſt quia venditio ipſo iure non valet; & ſic contractus eſt à lege reſciſſus. l. Si creditor. §. fin. ff. de diſtractione pignorum, ibi. *Nullam eſſe venditionem, vt pactioni ſtetur*. Et declarat Xuarez in l. Poſt rem iudicatā. 1. limitatione, n. 13

23 Idemque erit ſi vltra pactum de ingrediendo, quāuis nō ſit appoſita ipſa prohibitio alienationis cōuenitſet tamē creditor cū debitore ſuo, vt liceret ei vēdere, vel emptam habere rē hypothecatam precio deſignato pactum enim, hoc ad tertiū poſſeſſorē extēditur, probat tx. in l. fi. in prin. ff. de iure dotiū. l. penul. de cōtrahend. empt. l. Si fundus. §. fin. de pignoribus, ex quib⁹ iuribu⁹ prędictā opinionē admittit Salicet. in d. l. Creditores, num. 22.

24 Vlterius ampliāda erit noſtræ legis limitatio quādo vltra pactū de ingrediēdo debitor cōſtituit ſe poſsidere nomine creditoris, nā tātū iuris tribuitur creditori ex cōſtituto, vt propria authoritate aduerſus tertiū poſſeſſorem poſſeſsionē ingredi poſsit, & ratio eſt, quia ſimplici cōſtituto creditor nāciſcitur vtrāq, poſſeſsionē, ciuilē & naturalē nulla itaq, poſſeſsio poſſeſsiō pōt eſſe pęnes tertiū, iuxta Bart. doctrinā in d. l. Creditores, n. 17. & 18.

IN TEXTV, IBI.
E otroſi el Rey, &c.

Scholium III.

25 POſtremo noſtra lex prædictā regulā, nēpe vt pactū cū hipotheca nō operetur cōtra tertiūpoſſeſſorē ignorātē limitat in debitore fiſci pro reditib⁹ regijs nā ſi eius bona quo vis titulo trāſeāt in tertiospoſſeſſores, poterit fiſcus propria authoritate occupare, iuxta tx. in l. Cū poſſeſſor. § fi. de cēſib⁹, docet Ioā. de Plat. in l. 1. de cōueniēdis fiſci debitorib⁹ lib. 10. n. 3. Greg. Lop. in l. 14. tit. 13. p. 5. Schol. 5. verſ. Sexto limitanſi fiſcus & inſpiciēd⁹ eſt Pereg. de priuilegijs fiſci, lib. 6. ex n. 40.

Textus Quintus.

OTroſi, ſi alguno cōpra alguna beſtia, ē ge la demādan en otro lugar q̄ no es de ſu fuero, alli ha de fazer derēcho al pie, de la beſtia ante eſtos Alcaldes ante quien ge la demandā, e no puede pedir q̄ le embien a ſu fuero.

SVMMARIVM.

1 *EMPTOR Alicuius animalis in loco, vbi cum eo reperitur ſu per eo conueniri poteſt.*

2 *Conueniri poteſt, quis vbi res, de qua*

qua agitur ſita eſt.

3 *Improbatur opinio Accurſij docentis, regulam vt ſortiatur, quis forum ratione rei ſitæ accipi debere in re immobili, ſecus ſi mobilis res ſit.*

4 *Cautio iudicio ſiſti ſubrogatur loco depoſiti.*

5 *Receptior eſt opinio Hoſtienſis, qui ait contra Accurſium ratione rei ſitæ forum ſortiri, ſiue mobilis ſiue immobilis res ſit.*

6 *Falſus eſt Gracianus, qui noſtræ legi ſtyli intellectum aſsignat, ſecundum Accurſij oppinionem.*

7 *Si forenſis conueniatur ſuper equo priuſquam equum ducat, debet ſatiſdare de eo exhibendo, & nõ vendendo, & repræſentãdo quoties opus fuerit.*

Lex Quinta.

IN TEXTV, IBI,

Alli ha de fazer derecho, &c.

Scholium Vnicum.

1 HVius legis ſententia eſt emptorẽ alicuius animalis, vbi cũ eo reperiatur poſſe conueniri, nec ad ſuum iudicem remittendum, & in proprio noſtro caſu, docet Hipolyt. Bonacos, in tractatu de materia equuorum, quæſtio. 100. & ratio

2 noſtræ legis ea eſt, quia conueniri poteſt quis in loco, vbi res de qua agitur ſita eſt, probat text. in capit. Sanè, & final, de for. comp. & in cap. Experientia. 11. quæſt. 1. & in l. final, C. Vbi in rem actio l. Si prædium. C. de pręd. minor. l. final. C. de long. tempor. præſcriptio. & ſcribit Gracianus poſt alios, quos refert in reg. 115. noſtræque legi cõuenit tex. in. l. 32 titul. 2. p. 3.

3 Itaque ex lege noſtra, & prædicta. l. Partitæ, improbatur opinio Accurſij in l. fin. C. vbi in rẽ actio, verbo, res, docẽtis prædictã regulã, nẽpe vt ſortiatur quis forũ ratione alicuius rei ſitę in aliquo loco accipi debere in re immobili ſecus ſi mobilis ſit res quo caſu ait ſufficere ſatiſdare iudicio ſiſti in foro rei, & Accurſiũ ſequũtur Abb. in c. fi. n. 43. de for. cõp. Iaſ. in l. 2. n. 17. de iuriſd. om. iudic. Platea in l. Cũ equę. C. de incolis lib. 10. Nã quãuis prædicta lex Partitæ decidat ſatiſdationẽ ſufficere in homine nõ ſuſpecto, ad hoc tñ cautionẽ requirit, vt cũ prædicta re mobili, ſeu ſemouẽtĩ recedere poſsit cõuentus præſtita ſatiſdatione iudicio ſiſti, quæ cautio ſubrogatur loco depoſiti,

4 nõ tñ ex hoc aſſerit prædicta lex Partitæ, iudiciũ quoq; ſuper ipſa re debere remitti ad locum domicilij, nam ſemper manet iudex competens, Magiſtratus

 oppidi

ctū de ingrediēdo adiecit aliā cō uētionē, vt nō poſſet debitor prędictā rē hypothecæ ſubiectā alienare, nā hoc caſu ſi debitor alienet poterit creditor, propria authoritate poſſeſsionē ingredi aduerſus tertiū poſſeſſorē, & ratio eſt quia venditio ipſo iure non valet, & ſic contractus eſt à lege reſcisſus. l. Si creditor. §. fin. ff. de diſtractione pignorum, ibi. *Nullam eſſe venditionem, vt pactioni ſtetur.* Et declarat Xuarez in l. Poſt rem iudicatā. 1. limitatione, n. 13

23 Idemque erit ſi vltra pactum de ingrediendo, quāuis nō ſit appoſita ipſa prohibitio alienationis cōueniſſet tamē creditor cū debitore ſuo, vt liceret ei vēdere, vel emptam habere rē hypothecatam precio deſignato pactum enim, hoc ad tertiū poſſeſſorē extēditur, probat tx. in l. fi. in prin. ff. de iure dotiū. l. penul. de cōtrahend. empt. l. Si fundus. §. fin. de pignoribus, ex quib⁹ iuribu⁹ prędictā opinionē admittit Salicet. in d. l. Creditores, num. 22.

24 Vlterius ampliāda erit noſtræ legis limitatio quādo vltra pactū de ingrediēdo debitor cōſtituit ſe poſsidere nomine creditoris, nā tātū iuris tribuitur creditori ex cōſtituto, vt propria authoritate aduerſus tertiū poſſeſſorem poſſeſsionē ingredi poſsit, & ratio eſt, quia ſimplici cōſtituto creditor nāciſcitur vtrāq. poſſeſsionē, ciuilē & naturalē nulla itaq. poſſeſsio poſſeſsiō pōt eſſe pęnes tertiū, iuxta Bart. doctrinā in d. l. Creditores, n. 17. & 18.

IN TEXTV, IBI. E otroſi el Rey, &c.

Scholium III.

25 POſtremo noſtra lex prædictā regulā, nēpe vt pactū cū hipotheca nō operetur cōtra tertiū poſſeſſorē ignorātē limitat in debitore fiſci pro reditib⁹ regijs nā ſi eius bona quo vis titulo trāſeāt in tertios poſſeſſores, poterit fiſcus propria authoritate occupare, iuxta tx. in l. Cū poſſeſſor. § fi. de cēſib⁹, docet Ioā. de Plat. in l. 1. de coueniēdis fiſci debitorib⁹ lib. 10. n. 3. Greg. Lop. in l. 14. tit. 13. p. 5. Schol. 5. verſ. Sexto limita niſi fiſcus & inſpiciēd⁹ eſt Peteg. de priuilegijs fiſci, lib. 6. ex n. 40.

Textus Quintus.

OTroſi, ſi alguno cōpra alguna beſtia, è ge la demādan en otro lugar q̄ no es de ſu fuero, alli ha de fazer derecho al pie de la beſtia ante eſtos Alcaldes ante quien ge la demandā, e no puede pedir q̄ le embien a ſu fuero.

SVMMARIVM.

1 E*MPTOR. Alicuius animalis in loco, vbi cum eo reperitur ſuper eo conueniri poteſt.*

2 *Conueniri poteſt, quis vbi res, de qua*

qua agitur ſita eſt.

30 *Improbatur opinio Accurſij docentis, regulam vt ſortiatur, quis forum ratione rei ſitæ accipi debere in re immobili, ſecus ſi mobilis res ſit.*

4 Cautio iudicio ſiſti ſubrogatur loco depoſiti.

5 *Receptior eſt opinio Hoſtienſis, qui ait contra Accurſium ratione rei ſitæ forum ſortiri, ſiue mobilis ſiue immobilis res ſit.*

6 *Falſus eſt Gracianus, qui noſtræ legi ſtyli intellectum aſſignat, ſecundum Accurſij oppinionem.*

7 *Si forenſis conueniatur ſuper equo priuſquam equum ducat, debet ſatiſdare de eo exhibendo, & nõ vendendo, & repræſentãdo quoties opus fuerit.*

Lex Quinta.

IN TEXTU, IBI,

Alli ha de fazer derecho, &c.

Scholium Vnicum.

1 HVius legis ſententia eſt emptorẽ alicuius animalis, vbi cũ eo reperiatur poſſe conueniri, nec ad ſuum iudicem remittendum, & in proprio noſtro caſu, docet Hipolyt. Bonacos, in tractatu de materia equuorum, quæſtio. 100. & ratio

2 noſtræ legis ea eſt, quia conueniri poteſt quis in loco, vbi res de qua agitur ſita eſt, probat text. in capit. Sanè, & final, de for. comp. & in cap. Experientia. 11. quæſt. 1. & in l. final. C. Vbi in rem actio l. Si prædium. C. de prẹd. minor. l. final. C. de long. tempor. præſcriptio. & ſcribit Gratianus poſt alios, quos refert in reg. 115. noſtræque legi cõuenit tex. in. l. 32 titul. 2. p. 3.

3 Itaque ex lege noſtra, & prædicta. l. Partitæ, improbatur opinio Accurſij in l. fin. C. vbi in rẽ actio, verbo, res, docẽtis prædictã regulã, nẽpè vt ſortiat quis forũ ratione alicuius rei ſitę in aliquo loco accipi debere in re immobili ſecus ſi mobilis ſit res quo caſu ait ſufficere ſatiſdare iudicio ſiſti in foro rei, & Accurſiũ ſequũtur Abb. in c. fi. n. 43. de for. cõp. Iaſ. in l. 2. n. 17. de iuriſd. om. iudic. Platea in l. Cũ equę. C. de incolis lib. 10. Nã quãuis prædicta lex Partitæ decidat ſatiſdationẽ ſufficere in homine nõ ſuſpecto, ad hoc tñ cautionẽ requirit, vt cũ prædicta re mobili, ſeu ſemouẽti recedere poſsit cõuentus præſtita ſatiſdatione iudicio ſiſti, quæ cautio ſubrogatur loco depoſiti,

4 nõ tñ ex hoc aſſerit prædicta lex Partitæ, iudiciũ quoq, ſuper ipſa re debere remitti ad locum domicilij, nam ſemper manet iudex competens, Magiſtratus

oppidi vbi res ſita erat, & apud eum lis agitatur iuxta noſtram legem, & legem Partitę, quæ iuxta expreſſe approbant opinionē
5 Hoſtienſ. in Summa, tit. de for. competenr. num. 5. dicentis contra Accurſium ratione rei ſitę forum ſortiri, ſiue res ſit mobilis,
6 ſiue immobilis, ex quibus colligitur falſum fuiſſe, Gratianum, in regul. 115. num. 2. qui intelligit prædictam legem Partitæ, & legem noſtram ſtyli, ſecundum opinionem Accurſij, nempè, vt cū ſatiſdatione remittatur reus conuentus ad forū ſuū, nā temere interpretatur ipſe peritus Author prędictas leges cum ſatiſdatio ſolū operetur, vt recedat reus cū re ſua, at in primo iudicio debet experiri ex ſupra adnotatis.
7 Quibus conducunt adnorata ab Speculatore in titulo de ſatiſdatione, verſic. dicto, vbi in proprijs terminis noſtræ legis format quæſtionē in forenſi, quem actor cōuenit ſuper quodā equo actione reiuendicationis, atque priuſquā equū ducat debere ipſum conuentum ſatiſdare, de eo exhibendo, & non vendendo, & repræſentando quoties opus fuerit, vt ipſius Speculi verbis vtar.

Textus Sextus.

OTROSI El que es metido en orden, puede ſin licencia de ſu mayor hazer emplazar, o pedir al Rey, ò al juez, que le defiēda en ſu derecho, en razon del derecho que ha en algunos bienes, en razon de herencia, o en otra manera: è puede eſtar en juyzio ſin licencia de ſu mayor, en aquellas coſas que dize en la ley, que puede eſtar en juyzio el hijo q̄ eſtà en poder del padre, ſin licencia de ſu padre.

SVMMARIVM.

Monachus in iudicio eſſe poteſt ſine ſuperioris conſenſu in caſibus quibus filius familias ſine conſenſu patris.

2 *Monachus regulariter ſine Superioris licentia non habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio, etiam pro iure Monaſterij.*

3 *Canonicus non agit pro Eccleſia ſua ſine mandato.*

4 *Etiam cum ſuperioris licentia pro alio Monaſterio, non poteſt eſſe procurator Monachus.*

5 *Officium procuratoris, & in clerico ſaculari prohibitum eſt.*

5 *Vnum vel duo negotia ſi exerceantur*

ceantur à clerico non ex hoc procurator dicetur.

7 *Si ex charitate clericus procurationem ſuſcipiat non prohibetur.*

8 *Monachus non poteſt eſſe cauſidicus.*

9 *Si in literis Papæ contineatur de aliqua venditione Monachi, accipiuntur prædicta literæ, & interpretãtur, ita vt Abbatis licẽtia adſit.*

10 *Prædicta regulaque prohibet, vt Monachus ſine conſenſu Superioris in iudicio non ſtet innumeras patitur limitationes.*

11 *Quibus & conſequens eſt limitatio noſtræ legis, vt ſine licentia Prælati iudicio ſupereſſe poſſit Monachus in cauſis, in quibus filius familias experitur ſine conſenſu patris.*

12 *Regulariter filius familias iudicio adeſſe non poteſt ſine patris conſenſu.*

13 *Aequiparatio Monachi ad filium familias accipitur nomine proprio, nomine enim alieno in multis caſibus permittitur filio familias, quod Monacho Prohibetur.*

14 *Non ſolum quoad iudicia, verum etiam quoad acquiſitionem Monachus æquiparatur filio familias.*

15 *Monachus ſeruo æquiparatur cum declaratione tamen.*

16 *Sicut delata hæreditas acquiritur patri ſine facto filij, ita delata hæreditas Monaſterio.*

17 *Monaſterium adire, vel repudiare poteſt hæreditatem ſine facto Monachi.*

18 *Sine ſuperioris conſenſu lucroſam hæreditatem adire monachus poteſt.*

Lex Sexta.

IN TEXTV, IBI. Otroſi el que es metido en orden.

Scholium vnicum.

1 SEntẽtia huius legis eſt Monachũ in iudicio ſine ſuperioris conſenſu eſſe poſſe in caſibus quib' filius familias ſine conſenſu patris.

2 Monachũ regulariter ſine ſuperioris conſenſu non habere legitimam perſonam ſtandi in iudicio probat text. & ibi Scribentes in cap. Cum dilecta de reſcriptis, gloſ. in c. Nõ dicatis. 12. q. 1 q; procedit etiã ſi cęnobita in iudicio ſuperſit, pro iure cœnobij, nã nõ poteſt ſine licẽtia Superio-
3 ris ſicut Canonicus nõ agit pro Eccleſia ſua ſine mãdato, voluit Abb. in c. Cũ dilectus de cõſuet.
4 n. 9. Et etiã cum Superioris licentia pro alio Monaſterio non poſſet eſſe procurator Monach', vt tenet Ancharranus, conſil. 52. prædictum quę officium procuratoris non ſolum in Monacho

5 prohibitum eſt. Sed etiam in
clerico probat textus in capite
ſecundo ne Clerici, vel Mona-
chi vices ſuas, niſi Clericus eſ-
ſet procurator in Eccleſiaſticis,
& coram iudice Eccleſiaſtico,
quo caſu non prohibetur, vt do-
cet Abbas in dicto capite ſecun-
6 do, num. 1. Prædictaque regula
ne Clerici procuratoris officiũ
exerceant generaliter accipien-
da eſt, nam vnum vel duo nego-
tia ſi curentur a Clerico, etiam
coram iudice ſæculari, non ex
hoc dicetur Clericus procura-
tor tenet Innocentius in dict. c.
2. & latius affirmat in cap. Vni-
7 co, de obligatis ad ratiocinia, in
fine, quod dictum Innocētij ac-
cipiendum eſt cum diſtinctione
Abbatis, in dict. capit. 2. num. 2.
Nēpè vt ſi Clericus ex cupidita
te vellit aſſummere vnum nego
tium, vel duo nequaquam ei per
mittatur, aut non ex cupiditate,
ſed ex charitate, & procedit di-
ctum Innocentij.

8 Rurſus ſicut Monachus, vt ex
dictis apparet, non poteſt eſſe
procurator, ita etiam nequit eſſe
aduocatus textus in cap. 2. de po
ſtulando. l. 2. titul. 6. partit. 3. vbi
Gregorius gloſſa. 6. ad vocatio-
nis officium in Monacho prohi
bet, etiam exſtante paupertate
Cœnobij, & quanuis Monachus
ſuo patrocinio poſſet bona acqui
rere: & Cœnobitas alere à foro
enim, & publicis magiſtratuum
tribunalibus omnino vitandus
eſt, vt animaduertit Renatus
Choppinus de iure cœnobitarũ
libr. 1. titul. 3. numer. 19.

9 Ex quibus omnibus conclu-
ditur regulariter ſine ſuperioris
conſenſu, & in aliquibus caſibus
etiam cum eo Monachum, non
poſſe ſtare in iudicio aſſerit Feli-
nus in cap. Cum dilecta de reſ-
criptis, numer. 13. vbi ſcribit, vt
etiam ſi in literis Summi Ponti
ficis contineatur, de aliqua ven-
ditione fienda vni Monacho in-
telligendæ ſint prædictæ literæ
ſecundum ius, id eſt, cum licen-
tia Abbatis, cum hæc ſolemni-
tas non dicatur derogata per Pō
tificis reſcriptum.

10 Hæc tamen regula innume-
ras in iure patitur exceptiones,
quarum octo congerit Felinus
in cap. Cum dilecta, de reſcrip-
tis, verſicul. Fallit primo, nume-
ro. 15. vſque ad 20. Excipit quo-
que Boerius prædictam regulã,
deciſio. 121. reſtringit etiam Sci-
pio Ianuarius libro regularum,
regul. 175.

11 Vltra prædictoſque caſus, &
limitationes, in quibus Mona-
chus poteſt eſſe in iudicio ſine li
centia prælati, addit noſtra lex
in omnibus etiam caſibus, in qui
bus filius familias, ſine conſenſu
patris poteſt in iuditio experiri
in iiſdem poſſe Monachum ſine
licentia Superioris.

12 Et ſanè in iure noſtro pro re-
gula

gula quoque traditur filium familias, nõ poſſe iudicio ſuperſeſſe ſine cõſenſu patris probat tex. in l. fin. § Neceſsitate, & ibi Doctòres. C. de boniſque liberis hu ius tamen regulæ. 13. limitationes ſcribit Bartholomæus Socinus, regul. 195.

13 Illud tamen aduertendum eſt dum noſter text æquiparat Monachũ filio familias, vt in iudicio eſſe poſsit debere intelligi nomine proprio, nam nomine alterius compertum eſt in multis caſibus filio familias permitti, quod Monacho prohibetur, cũ ex ſupradictis appareat Monachũ, nõ poſſe eſſe Patronum, nec Procuratorem, nec aliqua ſimilia exercere. Et tamen filius familias, ſine conſenſu patris prædicta expedire poteſt, Abb. in cap. Non iniuſte, de procurator. Et ita neceſſario intelligenda eſt noſtra lex, & eius æquiparatio de Monacho ad filium familias, ſecundum prædictam declarationem, quando agit nomine proprio.

14 Rurſus animaduerto non ſolum quoad iudicia, vt in noſtra lege verum etiam, quoad acquiſitionem Monachum comparari filio familias, & ita ſi hæreditas Monacho delata ſit, & ante aditionem moriatur ius adeundi tranſmittitur in Monaſteriũ Bart. in l. 1. num. 20. de vulg. vbi Socin. num. 19. Iaſo. n. 42. Alex. num. 23. Couarr. de teſtament. c. 1. num. 21. Qui aiunt communẽ de iure Pontificio, licet contrariam opinionem dicat communem, de iure ciuili, Imol. in l. Si parer familias de hæredi. inſtit. Socin. in l. 1. num. 20. de vulgar. idem Imola in cap. Raynutius, de teſtam.

15 Ea ratione nã Monachus ſeruo cõparatur quoad acquiſitionem, & eſt communis ſecudum Couarru. de teſtamen. c. 1. num. 21. at hæreditas ſeruo delata eo inuito non acquiritur domino. l. Cum proponas, de hæredi. inſtitũ. ibi. *Potuit enim quamuis iubente Domino nolle adire.* Monacho itaque ſi hæreditas delata ſit: monaſterio non acquiri ſi ante aditionẽ *Monachus* moriatur prædicti DD. contendunt.

16 Sed verior eſt ſuperior opinio vt filio familias compararetur *Monachus* quam frequentius receptam teſtatur Iaſ. in l. 1. §. Per ſeruum, de acquirend. poſſeſ. num. 14. vt ſicut delata hæreditas filio: acquiritur patri, ita delata hæreditas Monacho, acquiratur *Monaſterio*, quinimo & Monachus poteſt compelli à ſuperiore, vt adeat, cap. Nollo, cap. Cum dicatis. 12. quæſt. 1. cap. Si Religioſus de electiõ. in 6. Auth. de Mona-

17 chis. §. Illud quoque, vel ipſum Monaſterium adire, vel repudiare poteſt ſine facto Monachi hęreditatẽ monacho delatam Iaſ. in l. Legatum, num. 13. de leg. 1.

& ibi Alexand.numer. 2. Quod maximè conuenit noſtræ legi, & comparationi quam de Monacho ad filium facit,& latè proſequitur Spino,gloſ.12.ex numero.17.

18 Vltimo pro intellectu huius legis animaduerto ipſum Monachum exemplo filij familias in omnibus poſſe acquirere ſine Superioris conſenſu quo opus non eſt, quoad acquiſitionem , nam quidquid acquirit Monachus acquirit Monaſterio,ſicut filius patri & ita accipiẽda eſt noſtra lex dũ ſtatuit cœnobitã ratione aditionis hæreditatis , vel alterius iuris acquirẽdi poſſe iudicio ſupereſſe,cum quidquid acquirat cœnobio acquirat,& hæc eſt vera huius noſtræ legis interpretatio , in his enim quæ vtilia ſicut mandatum non deſideratur,nec ſuperioris authoritas.

Textus Septimus.

SI Alguno deue deuda a otro,y eſte deudor es fallado en caſa del Rey porque viue y en caſa del Rey,o que anda y, en otra manera qualquier:y aquel que ha el deudo ſobre el, gelo demanda ante los Alcaldes del Rey,y el deudor alega ſu fuero que le embien a el,los Alcaldes del Rey deuenlo hazer. E deuenle poner plazo a que parezca ante el Alcalde del lugar,è del fuero donde es,que cumpla de fuero è de derecho al querelloſo.

SVMMARIVM.

1 *REVS In Curia Regis inuentus ibi, non conuenitur, cum declaratione de qua infra.*

2 *Curiarum genera apud veteres duo fuerunt.*

3 *Verbum Curia ſine adiectione nominis, quam Curiam deſignauerit? tractatur.*

4 *Quæ fuerint apud Romanos Curiata commitia, Centuriata, tributa, & calata declaratur.*

5 *Calatis comitijs teſtamentum quid ſit.*

6 *Singulæ Curiæ in Decurias diuiſæ fuerunt præfectique illarum Decuriones appellati ſunt.*

7 *Leges Curiatæ à Curia appellatæ ſunt.*

8 *Curiales dicuntur qui Curijs adſcripti ſunt.*

9 *Hij Curiales hodie vocantur procuratores Curiæ illarum ciuitatum, quæ in Regno ſuffragium habent.*

10 *Hi antiquitus primi ordinis decẽ erant.*

Digitized by Google

11 *Alij Curiales inferiores dicti ſunt apud veteres.*

12 *Curia trita ſignificatione Senatus Romani conſeſſum ſignificat.*

13 *Apud nos Curia dicitur oppidum vbi Rex eſt.*

14 *Curia denominatur à cohorte, vel à Curia.*

15 *Curia Regis accipitur cum quinque leucis in circuitu.*

16 *An dicatur curia Regis, quando Rex eſt abſens diſputatur.*

17 *Regis curia hoc priuilegio gaudet, vt quilibet qui in ea eſt, ibi conueniatur.*

18 *Principis curia omnibus, eſt commune forum.*

19 *Debitor conuenitur in curia, ſi in ea inueniatur, licet ibi non contraxerit.*

20 *Qui ad curiam acceſſit ex cauſa neceſſaria, ibi non conuenitur.*

21 *Legatus municipij, non habet ius reuocandi domum, ſed ſuper ſuis debitis conuenitur in curia Regis, licet ibi non contraxerit.*

22 *De ſupradicta opinione dubitat Grego. Lopez, cuius opinio improbatur, & num. ſequenti.*

24 *Et qui ex cauſa probabili, vel quaſi neceſſaria ad curiam venerũt ibi, non conueniuntur.*

25 *Hoc numero declaratur lex noſtra quæ decidit reum, non poße ſoper debito proprio apud curiam conueniri, licet ibi inueniatur.*

26 *Qui habet priuilegium reuocandi domum, debet cauere de ſtando iuri coram ſuo iudice.*

27 *Duo noua determinantur à noſtra lege, & num. ſequenti.*

Lex Septima.

IN TEXTV, IBI,

Porq̃ viue yen caſa del Rey, ó que anda yen otra manera.

1 ### *Scholium I.*

AIT Hæc lex reũ
in Curia Regis
inuentum, non
poſſe ſuper debi
to cõueniri, ſed
2 ad ſuum iudi-
cem remittendum.
Curiarum genera apud vete-
tes duo fuiſſe alteram vbi Pontifi-
ces de ſacris Sacerdotijſque, &
Religione deorum, deque cere-
monijs conſulebãt aliam in qua
Senatus cõgregabatur de rebus
publicis, & ad populum pertinẽ
tibus tractaturus, placuit Barro-
ni lib. 4. linguæ Latinæ, & Feſto
Pompeio, lib. 3. in verbo, Curiæ,
& lib. 12. in verbo, nouæ Curiæ,
& Suetonio in Iulio Cæſare, cap.
80. Laſio in Commentarijs reipu
blicæ Romanæ, libr. 12. cap. 13.
3 Aulogelio, libr. 14. cap. 7. Alex.
ab Alexand. lib. 1. cap. 16. verbo,
& veteres Curias. Et quæ quot-
que Curiæ fuerint Romæ, & ver
bum

gredi rem ſibi à debitore hypothecatam, ſi debitor, ſcilicet, vendidiſſet eã, eſſetque res apud tertium poſſeſſorem.

11 Et ſanè etiam apud tertiũ re conſtituta licere creditori eius poſſeſsionem ingredi, ſine iudice, eiuſque iuſſu ratione conuentionis, docet Accurſius in d.l. Creditores, verbo, non videntur, quẽ ſequitur Baldus ibidem, n. 2. qui ex eo mouentur, quia ius quæſitũ ex pacto non potuit tolli, per alienationẽ rei factã à debitore.

12 Contrariam tamen opinionẽ admiſit Martinus, antiquus Scriptor relatus ab Accurſio, in dict. l. Creditores, Scholio. 1. in fine, & alij relati à Baldo, dict. n. 2. ea nempè ratione, quia iſto pacto non eſt quæſitum ius reale, & ſic nõ afficit rẽ ſi tertius poſsideat.

13 Hanc ergo opinionẽ Martini approbauit lex noſtra regulam conſtituens, vt nõ poſsit creditor propria authoritate, ſine iudicis præcepto capere rem ſibi hypothecatam, licet ex cõuentione ei liceat quando prædicta res eſſet pœnes tertium poſſeſſorem.

14 Cui veriſsimę cõcluſioni adſtipulatur, nã pactũ de ingrediendo operatur duo, vnũ immediatè, aliud mediatè, ꝙ immediatè operatur eſt, quia obligat debitorẽ ad patiendũ ingreſſum poſſeſſionis, & iſta eſt obligatio perſonalis, quæ tertium non ligat, vt probat text. in l. Si vnus. §. Ante omnia, de pactis.

15 Quod operatur mediatè prædictum pactũ eſt ingreſſu ſequuto, & illo mediante, quia ingreſſus ſequens propter pactũ habet vim cuiuſdam, quaſi traditionis, vt probat text. in l. Minus inſtructus. C. de adquirenda poſſeſſione, & hæc quaſi traditio, per ingreſſum facit rẽ, quæ erat ſimpliciter hypothecata in pignus transferri. l. Plebs. §. Pignus, de verborum ſignificatione, inter hęc enim diuerſitas eſt. l. 1. ff. de pi-
16 noratitia actione. Non ergo ante ingreſſum res eſt plus affecta, quam erat prius per hypothecã ad quemcunque, itaque res tranſeat ante ingreſſum non tranſit, niſi cum onere prioris hypothecæ, & illa non eſt per ſe ſufficiẽs, vt ſine iudicis authoritate. Cre-
17 ditor rẽ ad ſe poſsit auocare, nec pactũ cũ debitore initũ ſufficiẽs eſt, quia vt diximus obligat tãtũ eũ ad patiẽdũ ingreſsũ, donec res penes ipſũ ſit, nõ tñ extẽdit ad tertiũ poſſeſſorẽ, ſicut & in pacto de
18 nõ aliẽnãdo dicimus. Cuius prætextu licet nulla facta excuſsione poſsit agi cõtra tertiũ poſſeſſorẽ, inſtrumentũq; cõtra eũ exequi, ſicut cõtra principalẽ debitorẽ, non tamẽ hoc pactũ operatur vt propria authoritate quis facere poſsit, vt docet Bart. in dict. l. Creditores, n. 22. & ſequentibus, & optimè interpretatur Salic. in d.l. Creditores, ex num. 20.

IN

IN TEXTV, IBI. Pero ſi el contendor que tiene los bienes.

Scholium. II.

19 IN Hac ſecunda parte lex noſtra anterioris regulę exceptionem adſcribit cũ enimdixiſſetveterē creditorem non poſſe ingredi poſſeſſionē rei à tertio poſſeſſæ, etiam ſi ex lege cōuentionis ei liceret, hanc ſententiam limitat quãdo dictus tertiuspoſſeſſor emiſſet rē ſciēs ipſi primo creditori eſſe obligatã cum hypotheca,& pacto ingrediēdi propria authoritate, quo caſu creditor iudice nō adito emptorē expellere poterit, rē que hypothecatã ingredi,poſſeſſionéq́,eius adipiſci,cũ fraudē cōmittat emptor ſciēs alij rē prædicto pacto eſſe obligatã,& ita prædictã cōuentionē afficere hoc caſu ſingularē ſucceſſorē, & tertiũ poſſeſſorē docet Angelus in d.l. Creditores.C.de pignorib, n. 6. ex text.in §.Si quis in fraudē inſtitutionũ de actionibus, & in.l. 3. ff. de alienatione iudicij mut. cauſa facta,& ante eum Accurſ. in l.Quia etiã.§.Item ſi locũ,verbo,alienaueris:&pulchrè gl.in c. Quia vero,Scholio.1. de iudicijs

20 Quæ opinio vſque adeò vera vt emptor ſciens emenſque rem alteri obligatam,de euictione agere non poſsit,ſi ab eo fuerit de detracta,imò neque ad prætium niſi expreſſe cautum fuerit.l. 1.§ 1.de actionibus empti. l. Æque. ff.de contrahenda emptione.l.1. §. Si intelligatur. ff. de ædilitio ædicto.l.Si tamen,verſic. Si emptor ſciret, eodem titulo, cum alijs iuribus vulgaribus quibus conuenit.l.19.titul.5.part.5.

21 Confirmatur prædicta ſententia,nam quanuis pactum de ingrediendo propria authoritate, non eſſet appoſitum.ſed ſola hypotheca ſpecialis, ſi venditio fiat in fraudem primi creditoris, & de ea participet emptor. Ille primus creditor cui obligata res eſt poterit rem quanuis traddita ſit reuocare actione reuocatoria, quæ datur ad reuocanda ea quæ ſunt alienata in fraudem creditorum l. 1.& per totum. ff. de his, quæ in fraudem creditorum, & docet ſingulariter Baldus in Rubrica. C.de reuocandis, his quæ in fraudem creditorum alienata ſunt,numer.2. Salicetus in l.1 ad finem eodem titulo, & Albericus in l. Quotiens. C. de reiuendicatione, & ibi Iaſon,nona limitatione, & ante eos Accurſius, in dict.l.Quotiens, Scholio.2.

22 Rurſus & limitatio noſtri txs. extendēda eſt ſi creditor vltra pa

ctū de ingrediēdo adiecit aliā cō uētionē, vt nō poſſet debitor pre dictā rē hypothecæ ſubiectā alienare, nā hoc caſu ſi debitor alienet poterit creditor, propria authoritate poſſeſſionē ingredi aduerſus tertiū poſſeſſorē, & ratio eſt quia venditio ipſo iure non valet; & ſic contractus eſt à lege reſciſſus. l. Si creditor. §. fin. ff. de diſtractione pignorum, ibi. *Nullam eſſe venditionem, vt pactioni ſtetur.* Et declarat Xuarez in l. Poſt rem iudicatā. 1. limitatione, n. 13

23 Idemque erit ſi vltra pactum de ingrediendo, quāuis nō ſit appoſita ipſa prohibitio alienationis cōuenliſſet tamē creditor cū debitore ſuo, vt liceret ei vēdere, vel emptam habere rē hypothecatam precio deſignato pactum enim, hoc ad tertiū poſſeſſorē extēditur, probat tx. in l. fi. in prin. ff. de iure dotiū. l. penul. de cōtrahend. empt. l. Si fundus. §. fin. de pignoribus, ex quib' iuribu' prędictā opinionē admittit Salicet. in d. l. Creditores, num. 22.

24 Vlterius ampliāda erit noſtræ legis limitatio quādo vltra pactū de ingrediēdo debitor cōſtituit ſe poſſidere nomine creditoris, nā tātū iuris tribuitur creditori ex cōſtituto, vt propria authoritate aduerſus tertiū poſſeſſorem poſſeſſionē ingredi poſſit, & ratio eſt, quia ſimplici cōſtituto creditor nāciſcitur vtrāq, poſſeſſionē, ciuilē & naturalē nulla itaq, poſſeſſio poſſeſſiō pōt eſſe penes tertiū, iuxta Bart. doctrinā in d. l. Creditores, n. 17. & 18.

IN TEXTV, IBI.
E otroſi el Rey, &c.

Scholium III.

25 POſtremo noſtra lex prædictā regulā, nēpe vt pactū cū hipotheca nō operetur cōtra tertiū poſſeſſorē ignorātē limitat in debitore fiſci pro reditib' regijs nā ſi eius bona quo vis titulo trāſeāt in tertios poſſeſſores, poterit fiſcus propria authoritate occupare, iuxta tx. in l. Cū poſſeſſor. § fi. de cēſib', docet Ioā. de Plat. in l. 1. de cōueniēdis fiſci debitorib' lib. 10. n. 3. Greg. Lop. in l. 14. tit. 13. p. 5. Schol. 5. verſ. Sexto limita niſi fiſcus & inſpiciēd' eſt Pereg. de priuilegijs fiſci, lib. 6. ex n. 40.

Textus Quintus.

OTroſi, ſi alguno cōpra alguna beſtia, è ge la demādan en otro lugar q̄ no es de ſu fuero, alli ha de fazer derecho al pie de la beſtia ante eſtos Alcaldes ante quien ge la demandā, e no puede pedir q̄ le embien a ſu fuero.

SVMMARIVM.

1 EMPTOR *Alicuius animalis in loco, vbi cum eo reperitur ſu per eo conueniri poteſt.*

2 *Conueniri poteſt, quis vbi res, de qua*

Digitized by Google

qua agitur ſita eſt.

30 *Improbatur opinio Accurſij docentis, regulam vt ſortiatur, quis forum ratione rei ſitæ accipi debere in re immobili, ſecus ſi mobilis res ſit.*

4 *Cautio iudicio ſiſti ſubrogatur loco depoſiti.*

5 *Receptior eſt opinio Hoſtienſis, qui ait contra Accurſium ratione rei ſitæ forum ſortiri, ſiue mobilis ſiue immobilis res ſit.*

6 *Falſus eſt Gracianus, qui noſtræ legi ſtyli intellectum aſsignat, ſecundum Accurſij oppinionem.*

7 *Si forenſis conueniatur ſuper equo priuſquam equum ducat, debet ſatiſdare de eo exhibendo, & nõ vendendo, & repræſentãdo quoties opus fuerit.*

Lex Quinta.

IN TEXTV, IBI.

Alli ha de fazer derecho,&c.

Scholium Vnicum.

1 HVius legis ſententia eſt emptorē alicuius animalis, vbi cũ eo reperiatur poſſe conueniri, nec ad ſuum iudicem remittendum, & in proprio noſtro caſu, docet Hipolyt. Bonacos, in tractatu de materia equuorum, quæſtio. 100. & ratio

2 noſtræ legis ea eſt, quia conueniri poteſt quis in loco, vbi res de qua agitur ſita eſt, probat text. in capit. Sanè, & final, de for. comp. & in cap. Experientia. 11. quæſt. 1. & in l. final. C. Vbi in rem actio l. Si prædium. C. de prędi. minor. l. final. C. de long. tempor. præſcriptio. & ſcribit Gratianus poſt alios, quos refert in reg. 115. noſtræque legi cõuenit tex. in. l. 32 titul. 2. p. 3.

3 Itaque ex lege noſtra, & prædicta. l. Partitæ, improbatur opinio Accurſij in l. fin. C. vbi in rẽ actio, verbo, res, docẽtis prædictã regulã, nẽpè vt ſortiat̃ quis forũ ratione alicuius rei ſitę in aliquo loco accipi debere in re immobili ſecus ſi mobilis ſit res quo caſu ait ſufficere ſatiſdare iudicio ſiſti in foro rei, & Accurſiũ ſequũtur Abb. in c. fi. n. 43. de for. cõp. Iaſ. in l. 2. n. 17. de iuriſd. om. iudic. Platea in l. Cũ equę. C. de incolis lib. 10. Nã quãuis prædicta lex Partitæ decidat ſatiſdationẽ ſufficere in homine nõ ſuſpecto, ad hoc tñ cautionẽ requirit, vt cũ prædicta re mobili, ſeu ſemouẽti recedere poſsit cõuentus præſtita ſatiſdatione iudicio ſiſti, quæ cautio ſubrogatur loco depoſiti,

4 nõ tñ ex hoc aſſerit prædicta lex Partitæ, iudiciũ quoq, ſuper ipſa re debere remitti ad locum domicilij, nam ſemper manet iudex competens, Magiſtratus oppidi

oppidi vbi res ſita erat, & apud eum lis agitatur iuxta noſtram legem, & legem Partitę, quæ iuxta expreſſe approbant opinionẽ
5 Hoſtienſ. in Summa, tit. de for. competent. num. 5. dicentis contra Accurſium ratione rei ſitę forum ſortiri, ſiue res ſit mobilis,
6 ſiue immobilis, ex quibus colligitur falſum fuiſſe, Gratianum, in regul. 115. num. 2. qui intelligit prædictam legem Partitæ, & legem noſtram ſtyli, ſecundum opinionem Accurſij, nempè, vt cũ ſatiſdatione remittatur reus conuentus ad forũ ſuũ, nã temere interpretatur ipſe peritus Author prędictas leges cum ſatiſdatio ſolũ operetur, vt recedat reus cũ re ſua, at in primo iudicio debet experiri ex ſupra adnotatis.
7 Quibus conducunt adnotata ab Speculatore in titulo de ſatiſdatione, verſic. dicto, vbi in proprijs terminis noſtræ legis format quæſtionẽ in forenſi, quem actor cõuenit ſuper quodã equo actione reiuendicationis, aitque priuſquã equũ ducat debere ipſum conuentum ſatiſdare, de eo exhibendo, & non vendendo, & repræſentando quoties opus fuerit, vt ipſius Speculi verbis vtar.

Textus Sextus.

OTROSI El que es metido en orden, puede ſin licencia de ſu mayor hazer emplazar, o pedir al Rey, ò al juez, que le defiẽda en ſu derecho, en razon del derecho que ha en algunos bienes, en razon de herencia, o en otra manera: è puede eſtar en juyzio ſin licencia de ſu mayor, en aquellas coſas que dize en la ley, que puede eſtar en juyzio el hijo q̃ eſtà en poder del padre, ſin licencia de ſu padre.

SVMMARIVM.

Monachus in iudicio eſſe poteſt ſine ſuperioris conſenſu in caſibus quibus filius familias ſine conſenſu patris.

2 *Monachus regulariter ſine Superioris licentia non habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio, etiam pro iure Monaſterij.*

3 *Canonicus non agit pro Eccleſia ſua ſine mandato.*

4 *Etiam cum ſuperioris licentia pro alio Monaſterio, non poteſt eſſe procurator Monachus.*

5 *Officium procuratoris, & in clerico ſæculari prohibitum eſt.*

5 *Vnum vel duo negotia ſi exer-*

ceantur

ceantur à clerico non ex hoc procurator dicetur.

7 *Si ex charitate clericus procurationem ſuſcipiat non prohibetur.*

8 *Monachus non poteſt eſſe cauſidicus.*

9 *Si in literis Papæ contineatur de aliqua venditione Monachi, accipiuntur prædictæ literæ, & interpretãtur, ita vt Abbatis licẽtia adſit.*

10 *Prædicta regula que prohibet, vt Monachus ſine conſenſu Superioris in iudicio non ſtet innumeras patitur limitationes.*

11 *Quibus & conſequens eſt limitatio noſtra legis, vt ſine licentia Prælati iudicio ſupereſſe poſſit Monachus in cauſis, in quibus filius familias experitur ſine conſenſu patris.*

12 *Regulariter filius familias iudicio adeſſe non poteſt ſine patris conſenſu.*

13 *Aequiparatio Monachi ad filium familias accipitur nomine proprio, nomine enim alieno in multis caſibus permittitur filio familias, quod Monacho Prohibetur.*

14 *Non ſolum quoad iudicia, verum etiam quoad acquiſitionem Monachus æquiparatur filio familias.*

15 *Monachus ſeruo æquiparatur cum declaratione tamen.*

16 *Sicut delata hæreditas acquiritur patri ſine facto filij, ita delata hæreditas Monaſterio.*

17 *Monaſterium adire, vel repudiare poteſt hæreditatem ſine facto Monachi.*

18 *Sine ſuperioris conſenſu lucroſam hæreditatem adire monachus poteſt.*

Lex Sexta.

IN TEXTV, IBI.
Otroſi el que es metido en orden.

Scholium vnicum.

1 SEntẽtia huius legis eſt Monachũ in iudicio ſine ſuperioris conſenſu eſſe poſſe in caſibus quib' filius familias ſine conſenſu patris.

2 Monachũ regulariter ſine ſuperioris conſenſu non habere legitimam perſonam ſtandi in iudicio probat text. & ibi Scribentes in cap. Cum dilecta de reſcriptis, gloſ. in c. Nõ dicatis. 12. q. 1 q; procedit etiã ſi cęnobita in iudicio ſuperſit, pro iure cœnobij, nã nõ poteſt ſine licẽtia Superio-

3 ris ſicut Canonicus nõ agit pro Eccleſia ſua ſine mãdato, voluit Abb. in c. Cũ dilectus de cõſuet.

4 n. 9. Et etiã cum Superioris licentia pro alio Monaſterio non poſſet eſſe procurator Monach', vt tenet Ancharranus, conſil. 52. prædictum quę officium procuratoris non ſolum in Monacho

5 prohibitum eſt. Sed etiam in
clerico probat textus in capite
ſecundo ne Clerici, vel Mona-
chi vices ſuas, niſi Clericus eſ-
ſet procurator in Eccleſiaſticis,
& coram iudice Eccleſiaſtico,
quo caſu non prohibetur, vt do-
cet Abbas in dicto capite ſecun-
6 do, num. 1. Prædictaque regula
ne Clerici procuratoris officiũ
exerceant generaliter accipien-
da eſt, nam vnum vel duo nego-
tia ſi curentur a Clerico, etiam
coram iudice ſæculari, non ex
hoc dicetur Clericus procura-
tor tenet Innocentius in dict. c.
2. & latius affirmat in cap. Vni-
7 co, de obligatis ad ratiocinia, in
fine, quod dictum Innocētij ac-
cipiendum eſt cum diſtinctione
Abbatis, in dict. capit. 2. num. 2.
Nēpè vt ſi Clericus ex cupidita
te vellit aſſummere vnum nego
tium, vel duo nequaquam ei per
mittatur, aut non ex cupiditate,
ſed ex charitate, & procedit di-
ctum Innocentij.

8 Rurſus ſicut Monachus, vt ex
dictis apparet, non poteſt eſſe
procurator, ita etiam nequit eſſe
aduocatus textus in cap. 2. de po
ſtulando. l. 2. titul. 6. partit. 3. vbi
Gregorius gloſſa. 6. ad vocatio-
nis officium in Monacho prohi
bet, etiam exſtante paupertate
Cœnobij, & quanuis Monachus
ſuo patrocinio poſſet bona acqui
rere: & Cœnobitas alere à foro
enim, & publicis magiſtratuum
tribunalibus omnino vitandus
eſt, vt animaduertit Renatus
Choppinus de iure cœnobitarũ
libr. 1. titul. 3. numer. 19.

9 Ex quibus omnibus conclu-
ditur regulariter ſine ſuperioris
conſenſu, & in aliquibus caſibus
etiam cum eo Monachum, non
poſſe ſtare in iudicio aſſerit Feli-
nus in cap. Cum dilecta de reſ-
criptis, numer. 13. vbi ſcribit, vt
etiam ſi in literis Summi Ponti
ficis contineatur, de aliqua ven-
ditione fienda vni Monacho in-
telligendæ ſint prædictæ literæ
ſecundum ius, id eſt, cum licen-
tia Abbatis, cum hæc ſolemni-
tas non dicatur derogata per Pō
tificis reſcriptum.

10 Hæc tamen regula innume-
ras in iure patitur exceptiones,
quarum octo congerit Felinus
in cap. Cum dilecta, de reſcrip-
tis, verſicul. Fallit primo, nume-
ro. 15. vſque ad 20. Excipit quo-
que Boerius prædictam regulā,
deciſio. 121. reſtringit etiam Sci-
pio Ianuarius libro regularum,
regul. 175.

11 Vltra prædictoſque caſus, &
limitationes, in quibus Mona-
chus poteſt eſſe in iudicio ſine li
centia prælati, addit noſtra lex
in omnibus etiam caſibus, in qui
bus filius familias, ſine conſenſu
patris poteſt in iuditio experiri
in iiſdem poſſe Monachum ſine
licentia Superioris.

12 Et ſanè in iure noſtro pro re-
gula

gula quoque traditur filium familias, no poſſe iudicio ſupereſſe ſine coſenſu patris probat tex. in l. fin. § Neceſsitate, & ibi Doctores. C. de boniſque liberis huius tamen regulæ. 13. limitationes ſcribit Bartholomæus Socinus, regul. 195.

13 Illud tamen aduertendum eſt dum noſter text æquiparat Monachū filio familias, vt in iudicio eſſe poſsit debere intelligi nomine proprio, nam nomine alterius compertum eſt in multis caſibus filio familias permitti, ꝙ Monacho prohibetur, cu ex ſupradictis appareat Monachū, nō poſſe eſſe Patronum, nec Procuratorem, nec aliqua ſimilia exercere. Et tamen filius familias, ſine conſenſu patris prædicta expedire poteſt, Abb. in cap. Non iniuſte, de procurator. Et ita neceſſario intelligenda eſt noſtra lex, & eius æquiparatio de Monacho ad filium familias, ſecundum prædictam declarationem, quando agit nomine proprio.

14 Rurſus animaduerto non ſolum quoad iudicia, vt in noſtra lege verum etiam, quoad acquiſitionem Monachum comparari filio familias, & ita ſi hæreditas Monacho delata ſit, & ante aditionem moriatur ius adeundi tranſmittitur in Monaſteriū Bart. in l. 1. num. 20. de vulg. vbi Socin. num. 19. Iaſo. n. 42. Alex. num. 23. Couarr. de teſtament. c. 1. num. 21. Qui aiunt communē de iure Pontificio, licet contrariam opinionem dicat communem, de iure ciuili, Imol. in l. Si pater familias de hæredi. inſtit. Socin. in l. 1. num. 20. de vulgar. idem Imola in cap. Raynutius, de teſtam.

15 Ea ratione nā Monachus ſeruo cōparatur quoad acquiſitionem, & eſt communis ſecūdum Couarru. de teſtamen. c. 1. num. 21. at hæreditas ſeruo delata eo inuito non acquiritur domino. l. Cum proponas, de hæredi. inſtitu. ibi. *Potuit enim quamuis iubente Domino nolle adire.* Monacho itaque ſi hæreditas delata ſit: monaſterio non acquiri ſi ante aditionē Monachus moriatur prædicti DD. contendunt.

16 Sed verior eſt ſuperior opinio vt filio familias comparetur Monachus quam frequentius receptam teſtatur Iaſ. in l. 5. §. Per ſeruum, de acquirend. poſſeſ. num. 14. vt ſicut delata hæreditas filio: acquiritur patri, ita delata hæreditas Monacho, acquiratur Monaſterio, quinimo & Monachus poteſt compelli à ſuperiore, vt adeat, cap. Nollo, cap. Cum dicatis. 12. quæſt. 1. cap. Si Religioſus de electio. in 6. Auth. de Mona-

17 chis. §. Illud quoque, vel ipſum Monaſterium adire, vel repudiare poteſt ſine facto Monachi hęreditatē monacho delatam Iaſ. in l. Legatum, num. 13. de leg. 1.

11 *Alij Curiales inferiores dicti ſunt apud veteres.*

12 *Curia trita ſignificatione Senatus Romani conſeſſum ſignificat.*

13 *Apud nos Curia dicitur oppidum vbi Rex eſt.*

14 *Curia denominatur à cohorte, vel à Curia.*

15 *Curia Regis accipitur cum quinque leucis in circuitu.*

16 *An dicatur curia Regis, quando Rex eſt abſens diſputatur.*

17 *Regis curia hoc priuilegio gaudet, vt quilibet qui in ea eſt, ibi conueniatur.*

18 *Principis curia omnibus, eſt commune forum.*

19 *Debitor conuenitur in curia, ſi in ea inueniatur, licet ibi non contraxerit.*

20 *Qui ad curiam acceſſit ex cauſa neceſſaria, ibi non conuenitur.*

21 *Legatus municipij, non habet ius reuocandi domum, ſed ſuper ſuis debitis conuenitur in curia Regis, licet ibi non contraxerit.*

22 *De ſupradicta opinione dubitat Grego. Lopez, cuius opinio improbatur, & num. ſequenti.*

24 *Et qui ex cauſa probabili, vel quaſi neceſſaria ad curiam venerũt ibi, non conueniuntur.*

25 *Hoc numero declaratur lex noſtra quæ decidit reum, non poße ſoper debito proprio apud curiam conueniri, licet ibi inueniatur.*

26 *Qui habet priuilegium reuocandi domum, debet cauere de ſtando iuri coram ſuo iudice.*

27 *Duo noua determinantur a noſtra lege, & num. ſequenti.*

Lex Septima.

IN TEXTV; IBI;

Porq̃ viue yen caſa del Rey; ó que anda yen otra manera.

Scholium I.

1 AIT Hæc lex reũ in Curia Regis inuentum, non poſſe ſuper debito cõuenire, ſed
2 ad ſuum iudicem remittendum.

Curiatum genera apud veteres duo fuiſſe alteram vbi Pontifices de ſacris Sacerdotijſque, & Religione deorum; deque ceremonijs conſulebãt aliam in qua Senatus cõgregabatur de rebus publicis, & ad populum pertinẽtibus tractaturus, placuit Barroni lib. 4. linguæ Latinæ, & Feſto Pompeio, lib. 3. in verbo, Curiæ, & lib. 12. in verbo, nouæ Curiæ, & Suetonio in Iulio Cęſſare, cap. 80. Laſio in Commentarijs reipublicæ Romanæ, libr. 12. cap. 13.
3 Aulogelio, libr. 14. cap. 7. Alex. ab Alexand. lib. 1. cap. 16. verbo, & veteres Curias. Et quæ quotque Curiæ fuerint Romæ, & verbum

bum Curia ſine adiectione no-
minis,quam Curiam ſignificaue
rit latè diſſerit ipſe Alex.ab Ale-
4 xand. vbi ſupra quæque fuerint
apud Romanos curiata comitia,
centuriata, quæ,tributa, & quę
calata, videre eſt in Liuio. Dec.
libr.1.in fine,& lib.2. poſt princi
pium, Aulogelio,lib.13.cap. 14.
Alexand. ab Alexand. libro. 4.
cap.3.
5 Et hinc calatis comitijs teſta-
mentũ fieri animaduerſum fuit
à Iuſtiniano,in titulo de teſtamẽ
tis ordinandis in principio, vbi
tria veteribus fuiſſe teſtamento-
rum genera,ait,vnum quod cala
tis comitijs fiebat alterum,quod
per æs & libram libri pende ad-
hibito, & emptore familiæ ter-
tium,quod procinctum vocaba
tur cum milites ituri in prœlium
nulla legum ſolemnitate teſta-
bantur.
6 Rurſuſque ſingulas Curias
inde curias diuiſas præfectoſque
illarum Decuriones dictos con-
ſtat ex Valerio Maximo lib. 2.c.
4. Aſconio in. 2. in verrem. Ap-
piano, libr.1.bellorum ciuilium,
& Plutarcho, in Tyberio Gra-
cho.
7 Et hinc quoque leges Curia
tæ dictæ ſunt, vt tradit Alexan-
der ab Alexandro, lib.6. cap. 23.
8 Et hinc Curiales dicti ſunt,
qui curijs adſcripti erant, vt pro
batur in l.Curialis.C.de locato,
& conducto,& in l.penult.C.de
exactoribus tributorum,lib. 10.
l.Siquis Curialis.l.Parabolani.l.
Siquis præsbyter. C. de Epiſco-
pis & Clericis,& in l.penultim.
C.de hæreditatibus Decurionũ,
& in C.Theodoſiano ſub tit. de
9 Decurionibus.l. 30. Putoque
hos dici quos nunc Curiæ pro-
curatores vocamus illarum vr-
biũ,quæ in Regno in Regis Cu-
ria ſuffragium habent, ſic enim
Curiales Afri.dicti ſunt in lege
Quoniam Afri Curiales.21.Co
dicis Theodoſiani,lib.12.titul.1.
& Anthiocheni,in l.Eos indul-
xerunt.51.eodem libro & titu-
lo,& Claudiopolis,Pruſiadis, &
aliorum oppidorum, ſiue man-
ſionum,mentio fit,in l.Claudio
polis.118.eodẽ titulo,& de alijs
Curialibus diuerſarum ciuitatũ
habetur in l.19.& in l.30.de De-
curionibus omnium ciuitatum
eodem Codice Theodoſiano.
10 Quos primi ordinis decem fuiſ-
ſe probatur in l.2.de quæſtioni-
11 bus in eodem Codice. Alij infe
riores dicti ſunt,in l.Ad inferio-
rum.173.de Decurionibus in Co
dice Theodoſiano. Hodie verò
ſumus.36.omneſque primi ordi
nis,ex 17. ciuitatibus, & muni-
cipio Madritij vbi nunc curia Re
gis eſt cæteræ autem vrbes ſunt
ciuitas Burgenſis Caſtellæ,caput
Legionenſis,Granatenſis, Hiſpa
lenſis,Murtiæ,& Iaen, Salmanti
cenſis,Conchenſis,Auilẽſis, Za
morenſis,Taurina, Guadalaxa-
ræ,

ræ, Corduueſ. Segouien. Valliſoletana, Soriana, Toletana, & Madritij. Municipiū, & ex vnaquaque harū vrbium, & Madritij municipio duo ad Regis curiam curiales mittuntur qui curiæ procuratores, vulgo nuncupantur, & in his curijs Madritij celebratis, hoc anno milleſimo ſexcenteſimo ſeptimo, quæ propoſitæ ſunt ab inuictiſsimo Hiſpaniarum Rege Philippo III. & initium habuerunt die decimaſexta menſis Aprilis, ego Salmanticenſis ciuitatis deſignatus curialis fui, qui omnes Regij procuratores Curiæ inter ſunt de Republica, & his ad eam pertinentibus tractaturi: a quo non longe abeſt Alciati interpretatio, lib. 2 Parergon. c. 26. & in l. Pupillis. §. Decuriones, de verborum ſignificatione, exiſtimantis curiales eſſe, ex decurionibus, & principalibus ciuitatis cuiuſque electos, qui munera & onera ſuſtinere cogebantur.

12 Curia tamen trita ſignificatione Senatus Roman. conſeſsū ſignificat. l. 1. C. de conſulibus, in Codice Theodoſiano.

13 Apud nos tamen curia dicitur oppidum illud vbi Rex eſt, cum ſuis conſiliarijs, & alijs, qui eius lateri adſiſtunt, hæc enim congregatio curia dicitur, & inde locus vbi prædicta congregatio fit curia appellatur docet Couarr. practicarum quæſtionum,

14 cap. 4. numer. 10. Itaque curia dicitur a cohorte, hoc eſt gentium congregatione, vel à cura, quia ibi cura eſt reddendi iuſtitiam, vel a curando, quia ibi vitia, & vilia abſcinduntur, & bona curialia addiſcuntur, quæ omnia pulchrè congerit. l. 27 titul. 9. part.

15 2. & curia Regis accipitur, cum quinque leucis in circuitu l. 7. titul. 6. lib. 2. compilation. & an dicatur curia Regis quando Rex

16 eſt abſens eſt videndus Couarr. loco ſupra citato, & Gregorius Lopez in l. 27. titul. 9. p. 2. gloſſa. 2. vbi tractat. de Pœna. l. 7. tit. 23. libr. 8. Recopilationis, quæ in ea ſi illius legis imponit pœnam ſemiſsis bonorum ingredienti curiam Regis, & dubitat Gregorius an prædicta pœna committatur, quando Rex eſt abſens ab eius curia, & eſt videndus Bart. in l. 2. de auro, & argento legato, verſiculo finali, vbi format quæſtionem de pœna ſubintrantis palatium Ducis, an illa pœna cō mittatur quando quis ingreſſus

17 fuit pallatiū abſente Duce. Quibus præmiſsis comperium eſt Regis curiam, hoc iuris priuilegio potiri, vt quilibet qui in ea eſt poſsit ſuper debito ciuili conueniri apud iudices curiæ, etiam ſi ibi non contraxiſſet. l. 2. §. Legatis. ff. de iudicijs probant leges Regie. 4. & 5. titul. 3. par. 3. Et ratio eſt quia Principis curia omnibus eſt commune forum, ſicut Roma-

Romana Curia eſt omnibus cõmune tribunal, vt probat textus in cap. vltimo, de foro competenti, & textus in cap. 3. iuncta gloſſa de præbendis in 6. docet Abb. in dict. cap. final. de foro competenti, cum alijs relatis à Couarr. practicarum quæſtio. cap. 5. númer. 1.

19 Pro regula itaque traditur à legibus & Scribentibus, nempè vt Regis Curia ſit tribunal commune, & poſsit debitor in ea cõueniri, ſi in ea inueniatur, licet

20 ibi non contraxerit. Prædicta tamen iuris traditio multifariam excipitur in omnibus, ſcilicet, qui ad Curiã acceſſerunt ex cauſa neceſſaria, vtpote cũ quis ad curiam venerit cum domino ſuo: aut eius mandato, aut pro vniuerſitate concilij: oppidi ſui, vel vocatus cauſa teſtimonij perhibẽdi: ſeu appellationis ſuæ pro ſequendæ, aut ſit à Rege conuocatus, vt euenit in decurionibus ad curias celebrandas, vel Regis legatus: Prædicti enim non poſſunt in Curia conueniri, ſed ad ſuum forum remittuntur, quòd jus reuocandi domum appellatur à cõſulto in l. 2. §. Legatis de

21 iudicijs. Animaduerto tamen quòd attinet ad procuratorem vniuerſitatis ciuitatis, & concilij iam correctum eſſe per textum in l. 4. titulo. 11. lib. 2. Ordinamẽti, & l. 11. titul. 7. lib. 6. Compilationis, dum ſtatuunt prædicta iura: prædictum legatum à municipio, non habere ius reuocandi domum, ſed poſſe ſuper ſuis debitis conueniri in Curia Regis, licèt ibi non contraxiſſet, quæ iu

22 ra hoc apperte diſponunt. Nihilominus tamen dubitauit Gregorius Lopez, & reliquit cogitãdum in l. 4. titul. 3. part. 3. gloſſ. 3. ait enim fotrè debere intelligi prædicta iura Ordinamenti, & Compilationis, vt procedãt quãdo eſſet caſus, in quo non competeret procuratori ius reuocandi domum veluti, quando huic priuilegio per eum eſſet renuntiatum, vel eſſet caſus in quo in Curia poſſet capi, & conueniri, vtpote ſi non promittat caueat que de reſpondendo domi in foro ſuo, vel licèt leges permittãt, vt prædictus procurator municipij conueniatur pro debito non tamen ex hoc intelligendum prohiberi, vti exceprione reuocandi domum ex dict. §. Legatis de iudicijs, & lege Partitę, licèt ſi prædicta exceptio non op-

23 poneretur valeret iudicium. Sed cum lex ſemper cenſeatur ſcripta rebus, & non verbis, putò, cũ effectu intelligendam legem Ordinamenti, & Compilationis, vt procurator ciuitatis ſuæ ſuper debito proprio cõueniatur apud curiam licèt, alibi contraxiſſet, niſi in regio procuratore, earum ciuitatum, quæ in Curijs ſuffragium habent qui abſque contro-

Digitized by Google

trouerſia reuocandi domum iure potitur, dum curiæ enim celebrantur, in curia conueniri vetat, lex. 10. titu. 7. lib. 6. nouæ Cõpilat. nec iudicio ſiſti, cautionẽ cum ad domum reuertatur, præſtare adſtringitur, ex prædictæ legis deciſione, & ſtyli introductione, qui & extenditur ad eas lites, quę eiſdem mouentur, dũ in legatione ſunt, & hæ enim ceſſant, & Regiæ literæ in Regio Senatu expediuntur, & pluries expediri vidi, & ad pignorum reſtitutionem in executiuis litibus.

24 Rurſus à prædicta regula excipiuntur, vt in Curia non conueniantur, non ſolum hi qui ex cauſa neceſſaria ad eam peruenerunt, vt in caſibus ſupra congeſtis, verum & hi qui venerunt ex cauſa probabili, vel quaſi neceſſaria, vt docet Accurſius in dict. §. Legatis, verbo, ob aliã cauſam, & multa congerit Couarru. practicarum, cap. 1. num. 2. Gregor. Lopez in l. 4. & 5. titul. 3. part. 3. poſt Marianum Socinum in capit. vltimo de foro competenti, num. 62.

25 Ex ſupradictis igitur infero intellectum ad noſtram legem, dum diſponit reum non poſſe ſuper debito proprio apud Curiam conueniri, licet ibi inueniatur, debet enim intelligi, ſecundum ſuperius adnotata quãdo, ſcilicet, in curia erat, ex aliqua cauſa neceſſaria, vt colligitur ex illis verbis. *Teſte deudor es fallado en caſa del Rey, porque viue y en caſa del Rey*, & dum litera ſequens dicit. *O que anda y en otra manera*, accipienda eſt ſecundum prædictam interpretationem, nempe, quando quis ad curiam, ex cauſa probabili, vel quaſi neceſſaria acceſsit, iuxta ea quæ tradit poſt gloſſam *Marianus*, vbi ſupra.

IN TEXTV, IBI.

E deuenle poner plaço a que parezca delante del Alcalde del lugar e del fuero, donde es, que cumpla de fuero e derecho al querelloſo.

Scolium. II.

26 EX His verbis cõſtat idem ſtatuere noſtram legẽ quod antea ſtatuerat. l. Paritæ. 4. titul. 3. part. 3. ad finem, dum inquit omnes qui habent priuilegium reuocandi domum, ſi in curia conueniantur debere promittere, & cauere iudicio ſiſti coram ſuo iudice.

27 Duo tamen ſtatuit noua, & quidem neceſſaria lex noſtra, nã primo ait euntem ad curiam ex cauſa probabili, & quaſi neceſſaria habere ius reuocandi domũ, quod antea non erat lege ſtatutum, ſed ſolum Accurſij & Doctorum

Digitized by Google

ctorum opinione fulcitum, vt ſupradiximus, iura enim tantum de cauſa neceſſaria locuta ſunt.
28 Secundo ſtatuit noſtra lex iudicem, his qui domum reuocant debere aſsignare dilationem, intra quam iudicio ſuperſint coram ſuo iudice, vt apud eum ſuper debito conueniantur, & iure Partitarum nõ dicitur iudicem Curiæ debere præfigere diem, itaque in his noſtra lex eſt noua, & iuridica, mentique commendanda, vltra legationis caſus legati enim, vt diximus à prædicta cautione immunes ſunt.

Textus Octauus.

OTROSI, Si algun conceja da poder à algunos hombres dende, que ordenen algunas coſas entre ſi, è ſobre lo que ordenaron algunos hombres del concejo, ſe ſienten por agrauiados, è los querellan al Rey, pueden ſer emplazados eſtos ordenadores para ante el Rey, porque el Rey los oya, è vea ſi lo q̃ ordenaron es bien ò no.

SVMMARIVM.

1 *A Populo eligi poſſunt perſonæ ad ſtatuta cõdenda,*
2 *Prædicti electi à populo plenã poteſtatem habent.*
3 *Statuta honeſta, & omnibus conuenientia eſſe debent.*
4 *Pluribus legibus permittitur ſtatuta, & ordinationes condere.*
5 *Quod accipiendum eſt, dummodo populus non ſtatuat contra leges.*
6 *Improbatur Alberici opinio contrarium docentis.*
7 *Multis fundamentis fundat Gregorius diſpoſitionem, l. Omnes populi reſtringi ad ea, quæ non ſunt cõtra ius.*
8 *Multorum opinio fuit populum ſine confirmatione Regis poſſe condere ſtatuta.*
9 *Pro obſeruantia ordinationum ſuarum poteſt populus pœnam apponere.*
10 *Capitulũ poteſt ſtatuere ſine Epiſcopo, & in quibus caſibus.*
11 *Vicus ſine licentia ciuitatis, non poteſt condere ordinationes.*
12 *Statuta non concernentia adminiſtrationem, non poteſt ciuitas condere ſine Regia confirmatione, & an dominus poſſit confirmare in loco ſuæ iuriſdictionis, & punire ſtatuta condentes ſine eius ſcientia., & numero ſequenti diſeritur.*
14 *Dominus ſine conſenſu populi ſtatuta condere non poteſt.*

15 *Con-*

15 *Concernentia exercitium iuriſdictionis ſine populo, poſſunt exerceri à domino.*

16 *Verius eſt nullum ſtatutum fieri poſſe a domino, populo non conſentiente.*

17 *Dominus & populus gerunt ſe ad inuicem.*

18 *Inducitur lex Partitæ pro opinione Auendañ.*

19 *Confraternitates & Collegia ſine confirmatione Regia ſtatuta conſtituere poße, Auēdañus firmat.*

20 *Verior ſententia eſt omnia ſtatuta ad eorum validationem à Rege eſſe confirmanda.*

21 *Statuta confraternitatum & Collegiorum omnino debent confirmari à Rege.*

22 *Quæcumque ſtatuit ciuitas à Rege debere confirmari, ad hoc vt valeat expreſsis verbis decidit noſtra lex ſtyli.*

23 *Prætor vrbanus ſtatuta populi videre debet, etſi confirmata non ſint Regem conſulat.*

Lex Octaua.

IN TEXTV, IBI.

Otroſi ſi algun Concejo dà poder.

Scholium. I.

1 SIT Hęc lex poſſe eligi à populo perſonas ad ſtatuta condenda, quę ſententia cōfirmatur ex toto titulo. C. De nouo Codice componendo, & ex Rubrica. C. De nouo codice confirmando, & tales electi & nominati a populo plenam poteſtatem habent, probat text. in l. vnica, verbo, adijciētes, de nouo codice componendo, & melius in l. 2. §. exactis. ff. de origine iuris, vbi publica authoritate decem viri nominati
2 ſunt, per quos peterentur leges à Græcis ciuitatibus, hiſque ſummum ius datum eſt, vt & leges corrigerent ſi opus eſſet, & interpretarentur, & quidem ſine vlla prouocatione vel appellatione. Hæc tamen obſeruatio iure Regio nouiſsimo corruit, quo ciuitas ſtatutis non vtitur, niſi Rex conſeruauerit. l. 8. tit. 1. lib. 7. Cōpilationis.

IN TEXTV, IBI.

Se ſienten por agrauiados.

Scholium II.

3 ET Quidem cū conſideratione, ſtatuta enim rationabilia, honeſta, & omnibus vtilia eſſe debent, cap. Erit autem lex. 4. diſtinctione, docet Bar. in l. Omnes populi, nu. 9 ff. de iuſtitia & iure, & ibi Iaſ. num. 7. & multis exornat Auileſ. in capitibus Prætorum, cap. 17. verbo, *Buenas*, nu. 1. & ſe-

quentibus,quod antea docuerat
Gregor.in l.12.tit.1.part.1.Scho
lio primo.

IN TEXTV, IBI.

Porque el Rey los oya,y vea ſi lo que ordenaron es bien ò no.

Scholium III.

PRO Intellectu huius
4 legis animaduerten-
dum eſt pluribus legi
bus permiſi populis
ſtatuta, & ordinatio-
nes condere.l.Omnes populi.ff.
de iuſtitia & iure,l.Prohibere.§.
Plane,quod vi aut clam.l.1.C.de
emancipatione liberorum.l.An
tiochẽſium.ff.de priuilegijs cre
ditorum.c.Ius ciuile.1.diſtin.cũ
alijs vulgaribus,& vtrobiq; Scri
bentes.

5 Quæ concluſio accipiẽda eſt,
dummodo populus non ſtatuat,
contra leges iuris communis &
Regni,ſecundum Aretinum in
dict.l.Omnes populi,&ratio eſt:
quia ſi par in parem non poteſt
ſtatuere, multo minus inferior
contra leges ſuperioris. C.Cum
inferior,de maioritate & obed.
6 licet Alberic.contrarium aſſerat
in l.Nam & magiſtratus,de arbi
tris, in eum tamen inuehitur,
Gregor.in l.12.tit.1.part.1. glo.
1.verſic.Tertio limita eo funda
mento,videtur enim ex hoc ſu-
blata Regia poteſtas, ſi legibus
Regijs poſſet derogari per ſtatu-
ta populorum,nec eſt credendũ
per legem Omnes populi, eam
poteſtatem Imperatores dediſſe
populis,cum redundet in contẽ
7 ptum ſuarum legum. Generali-
tatem itaque legis omnes popu
li debere reſtingi,ad ea quæ nõ
ſunt contra leges, multis conſi-
derationibus fundat Gregorius
vbi ſupra.

8 Illud tamen controuerti ſolet,
an prædicta ſtatuta ad eorum va
liditatem debeant à Rege con-
firmari,& Auendañus poſt anti
quos,in dict.l.Omnes populi, la
tè diſputat lib.1.de manda. Reg.
cap.15.ex num.3.& reſoluit cum
innumeris,quos refert dict. nu.
3. Populum ſine vlla confirma-
tione Regis,vel domini,in oppi
dis dominorum poſſe condere
ſtatuta ſuper adminiſtratione
populi,& gubernatione rerum
ſuarum , & æſtimatione victua-
lium,& idem docuit dict. libr.1.
9 cap.8.numer. 6. Itaque pro ob-
ſeruantia prædictarum ordina-
tionum poſſe populum pœnam
apponere,& voluit Gregor. Lo-
pez in l.12.tit.1.part.1.gloſ.1.ver
ſic.Secundo limita, ex doctrina
Abbatis in cap.1.de his quæ fiũt
à maiori parte capituli, docẽtis
10 Capitulum poſſe ſtatuere ſine
Epiſcopo in his,dumtaxat, quæ
concernunt facta ipſius capituli,
aliàs enim non valet ſtatutum ſi
ne conſenſu Epiſcopi,& in præ-
dicto caſu, in quo , licet populo
ſtatutum facere,non ſit extenſio
ad

Digitized by Google

11 ad vicos ciuitati ſubiectos. Nam hi ſine licencia ciuitatis non poſſunt condere ordinationes, niſi haberet præſcriptionem. vt poſt Bart. & Ripam, quos refert, docet Auenda. dict. capit. 29. numer. 1.

Alia tamen ſtatuta non con-
12 cernentia adminiſtrationem, nõ poteſt ciuitas condere, vt eis vti poſsit, niſi Rex confirmet: & ſi ciuitas ſit alicuius domini, poſſe confirmare dominum, teſtatur Auendañus in dict. capit. 19. nume. 9. & in dict. lib. 1. capit. 8. Scribit dominos populorum poſ-
13 ſe punire ſtatuta condentes ſine eius ſcientia & confirmatione, cum videatur dominus offenſus in ſua iuriſdictione. Et ſupra di-
14 ctis addo etiam ipſum dominũ ſua auctoritate non poſſe condere, ſtatuta ſine conſenſu populi. vt probat text. in l. 12. tit. 1. par. 2. Quæ lex vrget cõtra ea, quæ ſcribit Bart. in l. 12. nu. 10. ff. Quod quiſque iuris & in l. Omnes populi, num. 8. vbi prædictis dominis tribuit poteſtatem condendi ſtatuta, & ordinationes in populis ſuis ſine conſenſu populi, quamuis ſupradicta oppinio poſſet intelligi, ſecundum Gregor. Lopez in dict. l. 12. titu. 1. part. 2.
15 gloſſ. 1. Niſi dominus ſcilicet ſtatueret in concernentibus exercitium iuriſdictionis, & ſuper non prohibitis à iure Regni, ſi tamen alia ſtatuat præſertim ſi concernant præiudicium vicinorum populi, nequaquam ei permittatur ſine conſenſu ſui populi, ſicque accipienda ſit dicta lex Partitæ.

16 Hanc tamen opinionem non intrepide firmat Gregorius, ſed cogitandam relinquit, & ſanè cũ habeamus legem Partitæ, adeo genericam, quæ docet dominos populorum, nihil ſtatuere poſſe irrequiſito populo putarem eſſe accipiendam præfatam legem cũ ſua generalitate, vt nullum & ſuper nulla re ſtatutum, poſsit condere dominus populo non conſentiente.

17 Et ita ſecundum prædicta dominus & populus gerunt ſe adinuicem, nam populus ſine domino, & dominus ſine populo nihil ſtatuere queunt.

18 Rurſus addo prædictam l. Partitæ 12. titu. 1. part. 2. Multum vrgere pro oppinione Auendani, quanquam ipſe non alleget. Nã dum docet prædicta lex, Duces, Marquiones, & alios dominos non poſſe ſtatuere ſine conſenſu populi innuit à contrario ſenſu dominos cum ſuo populo rite & recte ſtatuere poſſe, & valere ſtatuta opidi confirmata & approbata à domino ſuo, quæ eſt melior lex de iure pro oppinio Auendani, & Auendañum ſequitur Oroſc. in l. Omnes populi, nu. 19. Azeue. in l. 14. tit. 6. lib. 3. cõpil. vlteriuſque fraternitates

& collegia ſine confirmatione regia ſtatuta cõſtituere poſſe, cũ pluribus, quos recenſet firmat Auend. dict.cap.19.nu.11.

20 Sed prædictis non obſtantibus firmiter aſſero omnia ſtatuta ciuitatis regię, vel cuiuſlibet populi alterius domini debere confirmari à Rege noſtro, aliàs nulla erunt, & ſic non erit locus diſtinctioni, de qua ſupra, an ſcilicet ſtatuta concernant adminiſtrationem victualium necne, nam omnia ſtatuta ſuper quibuſcunque rebus debent confirmari à Rege ad eorum validitatẽ, & ita quotidie in Pintiano conuentu vidi obſeruari quotieſcũque ad lites exercendas producebantur ſtatuta. Hoc enim primo inſpiciebatur, an eſſe cõfirmata à Rege, & ſi non erant cõfirmata, nullam authoritatem habebant, ſecundum prædictam veriſsimam oppinionem, vt ſcilicet ſtatuta neceſſario debeant a Regibus cõfirmari. quam defendit Menchaca controuerſiarum illuſtrium, lib.1.cap.102. Gutierrez de iuramento.1.par.cap.38.num.1.& 2. & late Ioannes Garc. de nobilitate in inſcriptione legis Regni, num.12.

21 Idemq, dicendum eſt.de ſtatutis fraternitatum & collegiorũ, omnino enim debent confirmari à Rege noſtro, vt contra Auẽdañum docet Ioan.Garc, vbi ſupra, num.13.

22 Conſtat ergo ex ſupra dictis quæcunque ſtatuat ciuitas eſſe confirmãda à Rege, quod expreſsis verbis decidit noſtra lex, in verbis in ſcholio relatis, & probat tex. in l.8.tit.1.lib.7.noui ordinamenti.

23 Neque obſtat cap.16. in capitibus Pretorum, & lex 14.tit.6.lib. 3. ordinamenti, ibi: *Y las que vieren que fueren buenas, las guarden y hagan guardar*. Ex quibus verbis ait Auendañus, & cæteri vbi ſupra, ſtatuta interim dum non confirmantur debere obſeruari, nam docte ei ſatisfacit Ioan. Garcia de nobilitate in inſcriptione pragmaticæ, num.12. Inquit enim dictum caput Prætorum accipi debere in prætore vrbano cui præcipitur, vt videat ſtatuta populi (confirmata ſcilicet) & ſi quid cenſuerit mutandum, aut addendum cõſulat Regem confirmaturum, firmum itaque ex ſupradictis manet cõfirmatione eſſe opus alioquin enim ſtatuta nõ cuſtodiẽtur, quæ cõfirmatio fit in cõſilio Regio, vt teſtatur Gutierrez de iuramẽto cõfirmatorio, 1.p.cap.8.num.1. Gregor. in l.12.titu.1.par. 1. gloſſa. 1. & probat expreſſe noſtra lex in hoc vltimo ſcholio, ibi: *Porque el Rey los aya y vea*, quæ verba expreſſe indicant regiam confirmationem.

Textus

Textus Nonus.

OTROSI, *El Rey ſeyendo en alguna villa ſuya; e le dieren querella, que algun hombre fue muerto, è que le mataron fulano, è fulano, è dizen, que a eſtos matadores por juſticia por ello, è dize, è querella el querelloſo, è parece aſsi por la peſquiſa, que eſtos matadores que lo hizieron con conſejo de otros hombres, è alguno de ſtos hombres es oficial del Rey, è los otros hombres no ſon oficiales: es a ſaber, que el oficial por razon que es oficial, ha de cumplir de derecho ante el Rey, mas los otros ſeran embiados a que cumplan de derecho ante ſus Alcaldes de ſu lugar, maguer, la querella fue dada al Rey, ſeyendo el Rey en eſte lugar, maguer, el Rey mande fazer la peſquiſa.*

SVMMARIVM.

1 *RATIONE delicti ſortitur quis forum loci criminis commiſsi.*

2 *Ratione mandati ſicut & delicti forũ ſortiendum multorum oppinio fuit.*

3 *Vbi delictũ cõmiſſum eſt deſtinatus eſt effectus delicti, & ibi debet puniri.*

4 *Rei turpis nulla obligatio eſt.*

5 *Teſtis qui examinatus per iudiciũ ſuũ ad requiſitionẽ alterius falſũ dixit puniri poteſt per iudicẽ cauſæ, ad quem trãſmiſſum fuit teſtes teſtimonium.*

6 *Locus ad quem deſtinatur effectus matrimonij attenditur in dote exigenda.*

7 *Percutiens aliũ in aliquo loco, & in alio mortuus eſt ex percuſsione locus percuſsionis nõ vbi moritur inſpicitur, & ſic ibi punitur.*

8 *Exiſtẽs cũ balliſta in vno territorio & percutiẽs cũ ea aliũ in alio territorio poteſt puniri à iudice loci percuſsionis.*

9 *Statutũ puniẽs ſagittãtes in aliqua pœna interpretatur, vt ſagittans puniatur in loco de quo ſagittã eiecit, ſi tamẽ ſtatutũ puniat percutientem, tunc attenditur locus percuſsionis, & num. ſequenti.*

11 *Cõtraria oppinio frequẽtius admiſſa fuit, nẽpè vt ratione mãdati nõ ſortiatur quis forum.*

12 *Mãdans & mãdatarius obligantur quilibet pro ſe, & ſic quilibet in foro ſuo cõuenitur quã oppinionẽ ellegit noſtra l. ſtyli, quæ mãdãtem in loco mandati puniendum iubet, & num. ſequenti.*

Lex Nona.

IN TEXTV; IBI:

Que eſtos matadores que lo hizierõ con conſejo de otros hombres.

Scholium. I.

1 PRO Expoſitione hu
ius legis præmittēdū
eſt vulgare illud iuris
principiū, quo doce-
mur ratione delicti ſortiri forū
loci criminis cōmiſsi, tx. in cap.
Poſtulaſti, & in c. fin. de foro co-
peten. & ibi ordinarij leges pri-
mæ, C. Vbi Senatores, vel clariſ-
ſimi, & C. vbi de criminibus agi
oporteat, cum vulgaribus, & pro
batur de iure Regio per tex. in l.
32. tit. 2. p. 3. & l. 15. tit. 1. par. 1. v-
bi Gregorius Lopez gloſ. 1. Mul
ta in materia cōgerit & eſt vide-
re per Abbatē in c. 1. de raptori-
bus, & in c. fi. de foro cōpeten. &
per Soci. in c. Poſtulaſti, eod. tit.
de foro cōpetē. vbi huius regulę
innumeras quæſtiones adducit,
& Caſan. in cōſuetu. in titu. *De-
ſaducū*, rubr. 12. §. vni. n. 1. & ſeq.
& de plurifaria fori ſignificatio-
ne, plura refert Briſon. de verbo-
rū ſignif. verb. Forum, qui omni
no videndus eſt.

2 Secūdo præmittendū eſt rē cō
trouerſam fuiſſe inter iuris In-
terpretes, an ratione mandati, &
cōſilij ſortiatur quis forum ra-
tioneque mādati, ſicut & delicti
forū ſortiēdū, docuit Bar. in l. Et
ſi āmicis, de adulte. & in l. Vt pro
ponitur de fideiuſſ. vbi Paul. n. 2.
qui exēplificat in exiſtēte Florē-
tiæ, mandāte Titio, Sēproniū in-
terficere, & hūc mandatariū Pa-
duæ cū occidiſſe: ibi enim man-
dās punietur, nō vero Florentię

vbi cōmorabatur delictūque cō-
mitti mādauit, & teſtatur idem
Pau. in l. vni. n. 2. C. vbi de poſſeſ.
agi oporteat, Abb. in c. fi. n. 27. de
foro cōp. Soc. in c. Poſtulaſti, eod.
tit. n. 5. & pro regula tradit Petr⁹
Dueñas plures recēſens reg. 378.
ver. Amplia tertio: & ratio eſt, ſe
cūdum prædictos Doctores, quia
nō vbi quis mādauit, ſed vbi deli
ctū cōmiſsū, & ſubſecutū eſt, eſt
deſtinatus effectus delicti, & ibi
debet delictū puniri: tū etiā, quia
regulariter ex mādato ſolo, quis
nulla pœna plectitur, & inter mā
dante & mādatariū nulla fuit cō
4 tracta obligatio, quia rei turpis
nulla obligatio eſt, vt in l. Si re-
munerādi, §. Rei turpis, ff. māda-
5 ti ad hoc vt in loco cōtract⁹ exē
plo cauſarum ciuiliū puniatur is
qui mādauit, & ex hoc inferūt Scri
bētes teſtē qui examinatus per iu
dicē ſuū ad requiſitionē alterius
iudicis, corā quo lis vertebatur di
xit falſum poſſe puniri per iudi-
cē cauſę, ad quē trāſmiſſum fuit
teſtis teſtimoniū, & vbi eius di-
ctum fuit publicatum, Specul. tit.
de teſt. verſ. quod ſi aliquis, n. 45.
Abb. in d. c. fi. n. 28. de foro cōpet.
& ratio eſt ſecūdū eos, quia prędi
ctus teſtis habuit animū delinquē
di ibi, & apud illū iudicē ad quē
fuit trāſmiſſa eius ateſtatio, & ibi
deſtinatus eſt effectus delicti, arg.
tx. in l. Exigere dotē, ff. de iudic.
vbi attēditur loc⁹ ad quē deſtina
tur effectus matrimonij, & ex his
idem

Digitized by Google

idem dicitur in notario falſum conficiente inſtrumentū producendum ad alium locū: nam in eo loco poteſt puniri, tenet Abbas in.c.fin.de For.comp.nu.18. ad finem. Idem dicimus, quādo
7 quis percuſſit aliū in aliquo loco, & percuſſus moritur in alio: nam inſpicitur locus percuſſionis, non vbi moritur, quia ibi videtur interfectus, vbi eſt percuſſus,l. Ait lex. ff. ad legem Aquil.l.1.§.Ex incendio,de Incendio naufr.& ruin. quod ex dicta ratione procedit, nam locus ad quē deſtinatur effectus mortis fuit ille vbi vulnus fuit illatū, docet Bart. in.l. Libellorum, de accuſat.nu.6.vbi num.7. inquit,
8 exiſtentem cum balliſta in vno territorio, & percuciētem cum ea alium in alio territorio, poſſe puniri à iudice loci percuſſionis, qui eſt iudex competens in hoc delicto, ratione effectus de-
9 ſtinati, vt ſupra cōcluſum eſt,ex prædictaq́, ratione interpretatur idēBar.in.d.l.Libellorū,dict. nu.7.de accuſat. ſtatutum,quod punit ſagittātes in aliqua pœna, quia hoc caſu ſagittans punitur in loco de quo ſagittam eiecit:ſi tamen ſtatutum puniat percucientem cum ſagitta,tunc attendatur locus percuſſionis.

10 Ex quibus omnibus roborata manet prædict.cōcluſio,nempè, vt ratione mādati ſortiatur quis forū,ſitq́, puniendus in loco vbi delictum fuit cōmiſſum à mandatario.

11 Contraria verò opinio frequētiùs admiſſa fuit, nempè, vt ratione mandati nō ſortiatur quis forū,docet Bar.in.l.Sed ſi vnius, nu.5.de Iniurijs, & in.l.Hos accuſare,§. Lege Iulia,n.3. de Accuſatio.& in.l. Adultera.§.1. de Adult. Hanc opinionem tenuit Bald.cum eſſet quæſtio de facto, in.l. Non ideò minus,nu.37 C. de Accuſ.idē Bald.in.c.1. ad fin. de Controuerſia,apud pares terminanda docet Angelus de Malefic.in parte Sempronium mandatorē,q.20.nu.22.& ibi additio Auguſtini de Arimino, vbi ingenue fatetur ignorare rationē, quare mādans debeat remitti ad locum cōmiſſi delicti à mandatario,voluit Iaſ.in.l.Nulli,C. de Iudic.nu.5.&.6. idem.Bald.in.l. Iuriſconſultus, C.Quib.res iud. non nocet. Ægidius Boſius in Praxi criminali, titulo de foro cōpet.nu.109.&.110. vbi aſſerit, Mediolanenſem mandantē fieri homicidium Papiæ Mediolani coercendū,& de mādatario, qui cōmiſsit homicidium cognoſ-
12 cēdum à iudice ciuitatis Papiæ: & ratio eſt, quia prædicti delinquētes,mandans, & mādatarius obligantur quilibet pro ſe, & ſic quilibet in foro ſuo debet conueniri:quā rationē ſcribit Bal.in d.l.Non ideò minus, ad fi.C. de Accuſ.Bar.in.l. Sed ſi vnius,n.5.

ff. d iniur. Angel. vbi ſupra, Boſius d. n. 110. Hanc ergo opinionem elegit noſtra lex, dum ſtatuit mandantem fieri delictum non puniri in loco delicti commiſsi, ſed ad iudicem ſuum, remittendũ, & hic eſt breuis, & verus eius intellectus.

Textus decimus.

OTROSI, ſi alguno faze demanda a otro q̃ tiene emplazado, e no viene el al plazo, e alguno otro lo quiſiere defender en juyzio, recebirlo han aq̃ lo defiẽda, mas otro ninguno no puede defender a eſte defendedor en juyzio eneſte pleyto, faſta q̃ el pleyto ſea cõteſtado cõ el primero defẽdedor: porq̃ entõces es ya fecho ſeñor del pleyto

SVMMARIVM.

1 *NEmo pro alio ſine mãdato actionẽ intẽdere poteſt*

2 *A prædicta regula excipiũtur nõnullæ perſonæ quæ ſine mãdato pro alio agere poſsũt.*

3 *Spõſus de præſenti pro ſpõſa agere põt.*

4 *Vxor econuerſo non agit pro marito ſine mandato.*

5 *Denunciatio, quæ debet fieri vxori, ſufficit ſi fiat marito.*

6 *Emphyteota ſi denunciat marito, non cadit in cõmiſsũ, quãuis alienet ſine licẽtia vxoris, quæ domina erat*

7 *Cõiunctus pro cõiuncto agere põt ſine mãdato, vſque ad decimũ gradũ.*

8 *Iure regio nõ admittitur cõiunct⁹ pro cõiuncto, niſi vſque ad quartũ gradũ.*

9 *Coniunctus quoque, coniunctione ciuili, admittitur ad agendum.*

10 *Affinis quoq; admittitur pro affine.*

11 *Libertus pro patrono, & econuerſo ſine mandato agere poſſunt.*

12 *Conſors eiuſdem litis ſine mãdato agit, & num. ſeq.*

14 *Quãdoquis pro alio admittitur ad agẽdum cautio de rato præſtari debet.*

15 *Ad defendendũ quilibet quantumuis extraneus, ſine mãdato admittitur.*

16 *Cautio à defenſore de rato petenda eſt, nec non, & de iudicato ſoluendo.*

17 *In nonnullis caſibus defenſor non habet opus ſatiſdatione.*

18 *Si defẽſor allegat cauſas abſentiæ iuris mãdatũ, uel ſatiſdationẽ exhibere dẽt.*

19 *Defenſor nõ ſatiſdat quando defendit reum ex actis cauſæ.*

20 *Ad defendẽdũ reum ex actis, etiam inhabilis admittitur.*

21 *Sine ſatiſdatione admittitur prælatus pro Eccleſia.*

22 *Sine ſatiſdatione admittitur pater pro filio.*

23 *Releuatur quis à ſatiſdatione, quando eſt releuatus à principali.*

24 *In inſtrumento procuratorio dominus ſatiſdare debet pro procuratore ſuo iudicio ſiſti, & iudicatũ ſolui.*

25 *Qui immobilia non poſſidet, releuare nequit.*

26 *Cautela adnotatur ad litẽ immorandã ex Angeli doctrina, & nu. ſeq.*

28 *Quis propriè defenſor ſit animaduertitur, & quis impropriè.*

29 *Defenſor non poteſt recuſare defenſionem ſemel ſuſceptam.*

30 *In defenſorem poteſt fieri executio iudicati.*

31 *Ante*

31 *Ante litē conteſtatam alium defenſorem defenſor conſtituere non poteſt: controuerſa tamē opinio eſt, & numeris ſequentibus.*

34 *Procurator poſt litem conteſtatā, procuratorē conſtituit, & nō aliàs.*

35 *Poſt cautionē præſtitā non poteſt defenſor pœnitere, nec iudicium recuſare.*

36 *Defenſor litem facit ſuam.*

37 *Defenſor, dñs principalis dicitur.*

38 *Latitante reo fideiuſſores dantur, qui defendant.*

39 *Ille ad quē ſpectat cauſæ periculū, in quacunq; parte litis poteſt conſtituere procuratorem.*

40 *Contraria opinio verior, nempè, vt ante litem conteſtatā, non poſſit defenſor alium defenſorem cōſtituere, cum propriè dominus non dicatur ante litis conteſtationem.*

41 *Defenſor dicitur quaſi dñs, ſicut tutor, & procurator ſunt loco domini.*

42 *Damnum poteſt ſpectare ad aliquem, & tamen principalis non dicitur.*

43 *Tanquam probabiliorem opinionē hanc elegit lex noſtra, vt niſi lite conteſtata, defenſor non poſſit defenſorem conſtituere.*

Lex decima.

IN TEXTV, IBI.

Recebirlo han a que lo defienda.

Scholium. I.

1 Regula Iuris eſt, neminē pro alio ſine mādato actionem intēdere poſſe, probat text. in l. ſi pupilli, §. videamus, ff. de negot. geſt. & l. i: *Quāquā enim hoc ei imputari nō poſſit, cur alios debitores non conuenerit, quoniā conueniendi eos iudicii facultatē non habuit, qui nullā actionē intendere potuit.* Accedit tex. elegās in. l. tutori, C. de neg. geſt. in illis verbis: *Tutori, vel curatori ſimilis non habetur, qui citra mandatum negotium alienum ſponte gerit*, probat de iure regio, text. in. l. 10. tit. 5. part. 3.

2 Ab hac tamen regula excipiū tur nonnullæ perſonæ, quæ de iure poſſunt pro alio agere ſine mandato, vtpotè maritus pro vxore, l. maritus, C. de procurat. quod procedit etiam ſi ſit maritus putatiuus, docet Alberic. in d. l. maritus, per legē dotē, ff. de ritu nup. & l. ſi vxor, §. 1. de adul. Nam matrimonium putatiuū, prætextu mulieris habet priuilegia, quæ habet verū, l. ſi cū do-

3 tem, §. fin. ff. ſolut. matr. Quæ opinio vera eſt, licet contrariam defendat Iaſ. in d. l. maritus, n. 6. & Alberic. ſequitur Greg. Lop. in d. l. 10. tit. 5. p. 3. glo. 2. qui extendit quoq; ad ſpōſum de præſenti: & ēconuerſo vxor non ad-

4 mittitur pro marito, l. 2. ff. de iniurijs, & docet ibidem Gregor.

5 extēditur quoq; hoc ad omnes actus: nam ſi proteſtatio, vel denuntiatio debeat fieri vxori, ſufficit ſi fiat marito, l. aut qui ali-

6 ter, §. ſed & ſeruus, ff. quod vi, aut clā, & emphiteota, qui alienādo

ctorum opinione fulcitum, vt ſupradiximus, iura enim tantum de cauſa neceſſaria locuta ſunt.
28 Secundo ſtatuit noſtra lex iudicem, his qui domum reuocant debere aſsignare dilationem, intra quam iudicio ſuperſint coram ſuo iudice, vt apud eum ſuper debito conueniantur, & iure Partitarum nõ dicitur iudice ... Curiæ debere præfigere diem, itaque in his noſtra lex eſt noua, & iuridica, mentique commendanda, vltra legationis caſus legati enim, vt diximus à prædicta cautione immunes ſunt.

Textus Octauus.

OTROSI, *Si algun conceja da poder à algunos hombres dende, que ordenen algunas coſas entre ſi, è ſobre lo que ordenaron algunos hombres del concejo, ſe ſienten por agrauiados, è los querellan al Rey, pueden ſer emplazados eſtos ordenadores para ante el Rey, porque el Rey los oya, è vea ſi lo q̃ ordenaron es bien ò no.*

SVMMARIVM.

1 *Populo eligi poſſunt perſonæ ad ſtatuta cõdenda,*

2 *Prædicti electi à populo plenã poteſtatem habent.*

3 *Statuta honeſta, & omnibus conuenientia eſſe debent.*

4 *Pluribus legibus permittitur ſtatuta, & ordinationes condere.*

5 *Quod accipiendum eſt, dummodo populus non ſtatuat contra leges.*

6 *Improbatur Alberici opinio contrarium docentis.*

7 *Multis fundamentis fundat Gregorius diſpoſitionem, l. Omnes populi reſtringi ad ea, quæ non ſunt cõtra ius.*

8 *Multorum opinio fuit populum ſine confirmatione Regis poſſe condere ſtatuta.*

9 *Pro obſeruantia ordinationum ſuarum poteſt populus pœnam apponere.*

10 *Capitulũ poteſt ſtatuere ſine Epiſcopo, & in quibus caſibus.*

11 *Vicus ſine licentia ciuitatis, non poteſt condere ordinationes.*

12 *Statuta non concernentia adminiſtrationem, non poteſt ciuitas condere ſine Regia confirmatione, & an dominus poſſit confirmare in loco ſuæ iuriſdictionis, & punire ſtatuta condentes ſine eius ſcientia., & numero ſequenti diſſeritur.*

14 *Dominus ſine conſenſu populi ſtatuta condere non poteſt.*

15 *Con-*

15 *Concernentia exercitium iuriſdictionis ſine populo, poſſunt exerceri à domino.*

16 *Verius eſt nullum ſtatutum fieri poſſe a domino, populo non conſentiente.*

17 *Dominus & populus gerunt ſe ad inuicem.*

18 *Inducitur lex Partitæ pro opinione Auendañi.*

19 *Confraternitates & Collegia ſine confirmatione Regia ſtatuta conſtituere poſſe, Auedañus firmat.*

20 *Verior ſententia eſt omnia ſtatuta ad eorum validationem à Rege eſſe confirmanda.*

21 *Statuta confraternitatum & Collegiorum omnino debent confirmari à Rege.*

22 *Quæcumque ſtatuit ciuitas à Rege debere confirmari, ad hoc vt valeat expreſsis verbis decidit noſtra lex ſtyli.*

23 *Prætor vrbanus ſtatuta populi videre debet, etſi confirmata non ſint Regem conſulat.*

Lex Octaua.

IN TEXTV, IBI.

Otroſi ſi algun Concejo dà poder.

Scholium. I.

1 SIT Hęc lex poſſe eligi à populo perſonas ad ſtatuta condenda, quę ſententia cōfirmatur ex toto titulo. C. De nouo Codice componendo, & ex Rubrica. C. De nouo codice confirmando, & tales electi & nominati a populo plenam poteſtatem habent, probat text. in l. vnica, verbo, adijciētes, de nouo codice componendo, & melius in l. 2. §. exactis. ff. de origine iuris, vbi publica authoritate decem viri nominati 2 ſunt, per quos peterentur leges à Græcis ciuitatibus, hiſque ſummum ius datum eſt, vt & leges corrigerent ſi opus eſſet, & interpretarentur, & quidem ſine vlla prouocatione vel appellatione. Hæc tamen obſeruatio iure Regio nouiſsimo corruit, quo ciuitas ſtatutis non vtitur, niſi Rex conſeruauerit. l. 8. tit. 1. lib. 7. Cōpilationis.

IN TEXTV, IBI.

Si ſienten por agrauiados.

Scholium II.

3 ET Quidem cū conſideratione, ſtatuta enim rationabilia, honeſta, & omnibus vtilia eſſe debent, cap. Erit autem lex. 4. diſtinctione, docet Bar. in l. Omnes populi, nu. 9 ff. de iuſtitia & iure, & ibi Iaſ. num. 7. & multis exornat Auileſ. in capitibus Prætorum, cap. 17. verbo, *Buenas*, nu. 1. & ſequen-

quentibus,quod antea docuerat Gregor.in l.12.tit.1.part.1.Scholio primo.

IN TEXTV, IBI.

Porque el Rey los oya,y vea ſi lo que ordenaron es bien ò no.

Scholium III.

4 PRO Intellectu huius legis animaduertendum eſt pluribus legibus permitti populis ſtatuta, & ordinationes condere.l.Omnes populi.ff. de iuſtitia & iure,l.Prohibere.§. Plane,quod vi aut clam.l.1.C.de emancipatione liberorum.l.Antiochẽſium.ff.de priuilegijs creditorum.c.Jus ciuile.1.diſtin.cũ alijs vulgaribus,& vtrobiq; Scribentes.

5 Quæ concluſio accipiẽda eſt, dummodo populus non ſtatuat, contra leges iuris communis & Regni,ſecundum Aretinum in dict.l.Omnes populi,&ratio eſt: quia ſi par in parem non poteſt ſtatuere,multo minus inferior contra leges ſuperioris. C.Cum inferior,de maioritate & obed.

6 licet Alberic.contrarium aſſerat in l.Nam & magiſtratus,de arbitris, in eum tamen inuehitur, Gregor.in l.12.tit.1.part.1.glo. 1.verſic.Tertio limita eo fundamento,videtur enim ex hoc ſublata Regia poteſtas, ſi legibus Regijs poſſet derogari per ſtatuta populorum,nec eſt credendũ per legem Omnes populi,eam poteſtatem Imperatores dediſſe populis,cum redundet in contẽ

7 ptum ſuarum legum. Generalitatem itaque legis omnes populi debere reſtringi,ad ea quæ nõ ſunt contra leges, multis conſiderationibus fundat Gregorius vbi ſupra.

8 Illud tamen controuerti ſolet, an prædicta ſtatuta ad eorum validitatem debeant à Rege confirmari,& Auendañus poſt antiquos,in dict.l.Omnes populi, latè diſputat lib.1.de manda. Reg. cap.15.ex num.3.& reſoluit cum innumeris,quos refert dict. nu. 3. Populum ſine vlla confirmatione Regis,vel domini,in oppidis dominorum poſſe condere ſtatuta ſuper adminiſtratione populi,& gubernatione rerum ſuarum , & æſtimatione victualium,& idem docuit dict. libr.1.

9 cap.8.numer. 6. Itaque pro obſeruantia prædictarum ordinationum poſſe populum pœnam apponere,& voluit Gregor. Lopez in l.12.tit.1.part.1.gloſ.1.verſic.Secundo limita, ex doctrina Abbatis in cap.1.de his quæ fiũt à maiori parte capituli, docẽtis

10 Capitulum poſſe ſtatuere ſine Epiſcopo in his,dumtaxat, quæ concernunt facta ipſius capituli, aliàs enim non valet ſtatutum ſine conſenſu Epiſcopi,& in prædicto caſu, in quo, licet populo ſtatutum facere,non ſit extenſio

ad

11 ad vicos ciuitati ſubiectos. Nam hi ſine licencia ciuitatis non poſſunt condere ordinationes, niſi haberet præſcriptionem. vt poſt Bart. & Ripam, quos refert, docet Auenda. dict. capit. 29. nume. 1.

12 Alia tamen ſtatuta non concernentia adminiſtrationem, nō poteſt ciuitas condere, vt eis vti poſsit, niſi Rex confirmet: & ſi ciuitas ſit alicuius domini, poſſe confirmare dominum, teſtatur Auendañus in dict. capit. 19. nume. 9. & in dict. lib. 1. capit. 8.

13 Scribit dominos populorum poſſe punire ſtatuta condentes ſine eius ſcientia & confirmatione, cum videatur dominus offenſus in ſua iuriſdictione. Et ſupra dictis

14 addo etiam ipſum dominū ſua auctoritate non poſſe condere, ſtatuta ſine conſenſu populi. vt probat text. in l. 12. tit. 1. par. 2. Quæ lex vrget cōtra ea, quæ ſcribit Bart. in l. 12. nu. 10. ff. Quod quiſque iuris & in l. Omnes populi, num. 8. vbi prædictis dominis tribuit poteſtatem condendi ſtatuta, & ordinationes in populis ſuis ſine conſenſu populi, quanuis ſupradicta oppinio poſſet intelligi, ſecundum Gregor. Lopez in dict. l. 12. titu. 1. part. 2.

15 gloſſ. 1. Niſi dominus ſcilicet ſtatueret in concernentibus exercitium iuriſdictionis, & ſuper non prohibitis à iure Regni, ſi tamen alia ſtatuat præſertim ſi concernant præiudicium vicinorum populi, nequaquam ei permittatur ſine conſenſu ſui populi, ſicque accipienda ſit dicta lex Partitæ.

16 Hanc tamen opinionem non intrepide firmat Gregorius, ſed cogitandam relinquit, & ſanè cū habeamus legem Partitæ, adeo genericam, quæ docet dominos populorum, nihil ſtatuere poſſe irrequiſito populo putarem eſſe accipiendam præfatam legem cū ſua generalitate, vt nullum & ſuper nulla re ſtatutum, poſsit condere dominus populo non conſentiente.

17 Et ita ſecundum prædicta dominus & populus gerunt ſe adinuicem, nam populus ſine domino, & dominus ſine populo nihil ſtatuere queunt.

18 Rurſus addo prædictam l. Partitæ 12. titu. 1. part. 2. Multum vrgere pro oppinione Auendani, quanquam ipſe non alleget. Nā dum docet prædicta lex, Duces, Marquiones, & alios dominos non poſſe ſtatuere ſine conſenſu populi innuit à contrario ſenſu dominos cum ſuo populo rite & recte ſtatuere poſſe, & valere ſtatuta opidi confirmata & approbata à domino ſuo, quæ eſt melior lex de iure pro oppinione Auendani, & Auendañum ſequitur Oroſc. in l. Omnes populi, nu. 19. Azeue. in l. 14. tit. 6. lib. 3. cōpil. vlteriuſque fraternitates

& collegia ſine confirmatione regia ſtatuta cōſtituere poſſe, cū plutibus, quos recenſet firmat Auend. dict.cap.19.nu.11.

20 Sed prædictis non obſtantibus firmiter aſſero omnia ſtatuta ciuitatis regię, vel cuiuſlibet populi alterius domini debere confirmari à Rege noſtro, aliàs nulla erunt, & ſic non erit locus diſtinctioni, de qua ſupra, an ſcilicet ſtatuta concernant adminiſtrationem victualium necne, nam omnia ſtatuta ſuper quibuſcunque rebus debent confirmari à Rege ad eorum validitatē, & ita quotidie in Pintiano conuentu vidi obſeruari quotieſcūque ad lites exercendas producebantur ſtatuta. Hoc enim primo inſpiciebatur, an eſſe cōfirmata à Rege, & ſi non erant cōfirmata, nullam authoritatem habebant, ſecundum prædictam veriſsimam oppinionem, vt ſcilicet ſtatuta neceſſario debeant a Regibus cōfirmari, quam defendit Menchaca controuerſiarum illuſtrium, lib.1.cap.102. Gutierrez de iuramento.1.pár.cap.38.num.1.& 2. & late Ioannes Garc. de nobilitate in inſcriptione legis Regni, num.12.

21 Idemq; dicendum eſt de ſtatutis fraternitatum & collegiorū, omnino enim debent confirmari à Rege noſtro, vt contra Auédañum docet Ioan. Garc, vbi ſupra, num.13.

22 Conſtat ergo ex ſupra dictis quæcunque ſtatuat ciuitas eſſe confirmāda à Rege, quod expreſſis verbis decidit noſtra lex, in verbis in ſcholio relatis, & probat tex. in l.8.tit.1.lib.7.noui ordinamenti.

23 Neque obſtat cap.16. in capitibus Pretorum, & lex 14.tit.6.lib.3.ordinamenti, ibi: *Y las que vieren que fueren buenas, las guarden y hagan guardar*. Ex quibus verbis ait Auendañus, & cæteri vbi ſupra, ſtatuta interim dum non confirmantur debere obſeruari, nam docte ei ſatisfacit Ioan. Garcia de nobilitate in inſcriptione pragmaticæ, num.12. Inquit enim dictum caput Prætorum accipi debere in prætore vrbano cui præcipitur, vt videat ſtatuta populi (confirmata ſcilicet) & ſi quid cenſuerit mutandum, aut addendum cōſulat Regem confirmaturum, firmum itaque ex ſupradictis manet cōfirmatione eſſe opus alioquin enim ſtatuta nō cuſtodiērur, quæ cōfirmatio fit in cōſilio Regio, vt teſtatur Gutierrez de iuraméto cōfirmatorio, 1.p.cap.8.num.1. Gregor. in l.12.titu.1.par.2. gloſſa.1. & probat expreſſè noſtra lex in hoc vltimo ſcholio, ibi: *Porque el Rey los aya y vea*, quæ verba expreſſè indicant regiam confirmationem.

Textus

Textus Nonus.

OTROSI, *El Rey ſeyendo en alguna villa ſuya, e le dieren querella, que algun hombre fue muerto, è que le mataron fulano, è fulano, è dizen, que a eſtos matadores por juſticia por ello, è dize, è querella el querelloſo, è parece aſsi por la peſquiſa, que eſtos matadores que lo hizieron con conſejo de otros hombres, è alguno deſtos hombres es oficial del Rey, è los otros hombres no ſon oficiales: es a ſaber, que el oficial por razon que es oficial, ha de cumplir de derecho ante el Rey, mas los otros ſeran embiados a que cumplan de derecho ante ſus Alcaldes de ſu lugar, maguer, la querella fue dada al Rey, ſeyendo el Rey en eſte lugar, maguer, el Rey mande fazer la peſquiſa.*

SVMMARIVM.

1 *RATIONE delicti ſortitur quis forum loci criminis commiſsi.*

2 *Ratione mandati ſicut & delicti forũ ſortiendum multorum oppinio fuit.*

3 *Vbi delictũ cõmiſſum eſt deſtinatus eſt effectus delicti, & ibi debet puniri.*

4 *Rei turpis nulla obligatio eſt.*

5 *Teſtis qui examinatus per iudiciũ ſuũ ad requiſitionẽ alterius falſũ dixit puniri poteſt per iudicẽ cauſæ, ad quem trãſmiſſum fuit teſtes teſtimonium.*

6 *Locus ad quem deſtinatur effectus matrimonij attenditur in dote exigenda.*

7 *Percutiens aliũ in aliquo loco, & in alio mortuus eſt ex percuſsione locus percuſsionis nõ vbi moritur inſpicitur, & ſic ibi punitur.*

8 *Exiſtẽs cũ balliſta in vno territorio & percutiẽs cũ ea aliũ in alio territorio poteſt puniri à iudice loci percuſsionis.*

9 *Statutũ puniẽs ſagittãtes in aliqua pœna interpretatur, vt ſagittans puniatur in loco de quo ſagittã eiecit, ſi tamẽ ſtatutũ puniat percutientem, tunc attenditur locus percuſsionis, & num. ſequenti.*

11 *Cõtraria oppinio frequẽtius admiſſa fuit, nẽpè vt ratione mãdati nõ ſortiatur quis forum.*

12 *Mãdans & mãdatarius obligantur quilibet pro ſe, & ſic quilibet in foro ſuo cõuenitur quã oppinionẽ ellegit noſtra l. ſtyli, quæ mãdãtem in loco mandati puniendum iubet, & num. ſequenti.*

Lex Nona.

IN TEXTV, IBI

Que eſtos matadores que lo hizierõ con conſejo de otros hombres.

Scholium. I.

1 PRO Expoſitione hu
ius legis præmittēdū
eſt vulgare illud iuris
principiū, quo doce-
mur ratione delicti ſortiri forū
loci criminis cōmiſsi, tx. in cap.
Poſtulaſti, & in c. fin. de foro co-
peten. & ibi ordinarij leges pri-
mæ, C. Vbi Senatores, vel clariſ-
ſimi, & C. vbi de criminibus agi
oporteat, cum vulgaribus, & pro
batur de iure Regio per tex. in l.
32. tit. 2. p. 3. & l. 15. tit. 1. par. 1. v-
bi Gregorius Lopez gloſ. 1. Mul
ta in materia cōgerit & eſt vide-
re per Abbatē in c. 1. de raptori-
bus, & in c. fi. de foro cōpeten. &
per Soci. in c. Poſtulaſti, eod. tit.
de foro cōpetē. vbi huius regulę
innumeras quæſtiones adducit,
& Caſan. in cōſuetu. in titu. *De-
ſaducu*, rubr. 12. §. vni. n. 1. & ſeq.
& de plurifaria fori ſignificatio-
ne, plura refert Briſon. de verbo-
rū ſignif. verb. Forum, qui omni
no videndus eſt.

2 Secūdo præmittendū eſt rē cō
trouerſam fuiſſe inter iuris In-
terpretes, an ratione mandati, &
cōſilij ſortiatur quis forum ra-
tioneque mādati, ſicut & delicti
forū ſortiēdū, docuit Bar. in l. Et
ſi ămicis, de adulte. & in l. Vt pro
ponitur de fideiuſſ. vbi Paul. n. 2.
qui exēplificat in exiſtēte Florē-
tiæ, mandāte Titio, Sēproniū in
terficere, & hūc mandatariū Pa-
duæ ęū occidiſſe: ibi enim man-
dās punietur, nō vero Florentię
vbi cōmorabatur delictūque cō-
mitti mādauit, & teſtatur idem
Pau. in l. vni. n. 2. C. vbi de poſſeſ.
agi oporteat, Abb. in c. fi. n. 27. de
foro cōp. Soc. in c. Poſtulaſti, eod.
tit. n. 5. & pro regula tradit Petr'
Dueñas plures recēſens reg. 378.
ver. Amplia tertio: & ratio eſt, ſe
cūdum prædictos Doctores, quia
nō vbi quis mādauit, ſed vbi deli
ctū cōmiſsū, & ſubſecutū eſt, eſt
deſtinatus effectus delicti, & ibi
debet delictū puniri: tū etiā, quia
regulariter ex mādato ſolo, quis
nulla pœna plectitur, & inter mā
dantē & mādatariū nulla fuit cō
4 tracta obligatio, quia rei turpis
nulla obligatio eſt, vt in l. Si re-
munerādi, §. Rei turpis, ff. māda-
5 ti ad hoc vt in loco cōtract' exē
plo cauſarum ciuiliū puniatur is
qui mādauit, & ex hoc inferūt Scri
bētes teſtē qui examinatus per iu
dicē ſuū ad requiſitionē alterius
iudicis, corā quo lis vertebatur di
xit falſum poſſe puniri per iudi-
cē cauſę, ad quē trāſmiſſum fuit
teſtis teſtimoniū, & vbi eius di-
ctum fuit publicatum, Specul. tit.
de teſt. verſ. quod ſi aliquis, n. 45.
Abb. in d. c. fi. n. 28. de foro cōpet.
& ratio eſt ſecūdū eos, quia prędi
ctus teſtis habuit animū delinquē
di ibi, & apud illū iudicē ad quē
fuit trāſmiſſa eius ateſtatio, & ibi
deſtinatus eſt effectus delicti, arg.
tx. in l. Exigere dotē, ff. de iudic.
vbi attēditur loc' ad quē deſtina
tur effectus matrimonij, & ex his
idem

idem dicitur in notario falſum conficiente inſtrumentũ producendum ad alium locũ: nam in eo loco poteſt puniri, tenet Abbas in.c.fin.de Fot.comp.nu.28. ad finem. Idem dicimus, quãdo
7 quis percuſsit aliũ in aliquo loco, & percuſſus moritur in alio: nam inſpicitur locus percuſsionis, non vbi moritur, quia ibi videtur interfectus, vbi eſt percuſſus,l. Ait lex. ff. ad legem Aquil.l.1.§.Ex incendio,de Incendio naufr.& ruin. quod ex dicta ratione procedit, nam locus ad quẽ deſtinatur effectus mortis fuit ille vbi vulnus fuit illatũ, docet Bart. in.l. Libellorum, de accuſat.nu.6.vbi num.7. inquit,
8 exiſtentem cum balliſta in vno territorio, & percucientem cum ea alium in alio territorio, poſſe puniri à iudice loci percuſsionis, qui eſt iudex competens in hoc delicto, ratione effectus de-
9 ſtinati, vt ſupra cõcluſum eſt, ex prædictaq; ratione interpretatur idẽ Bar.in.d.l.Libellorũ,dict. nu.7.de accuſat. ſtatutum,quod punit ſagittãtes in aliqua pœna, quia hoc caſu ſagittans punitur in loco de quo ſagittam eiecit:ſi tamen ſtatutum puniat percucientem cum ſagitta,tunc attendatur locus percuſsionis.
10 Ex quibus omnibus roborata manet prædict.cõcluſio,nempè, vt ratione mãdati ſortiatur quis forũ,ſitq́; puniendus in loco vbi delictum fuit cõmiſſum à mandatario.
11 Contraria verò opinio frequẽtiùs admiſſa fuit, nempè, vt ratione mandati nõ ſortiatur quis forũ,docet Bar.in.l.Sed ſi vnius, nu.5.de Iniurijs, & in.l.Hos accuſare,§. Lege Iulia,n.3. de Accuſatio.& in.l. Adultera.§.1. de Adult. Hanc opinionem tenuit Bald.cum eſſet quæſtio de facto, in.l. Non ideò minus,nu.37 C. de Accuſ.idẽ Bald.in.c.1. ad fin. de Controuerſia,apud pares terminanda docet Angelus de Malefic.in parte Sempronium mandatorẽ,q.20.nu.22.& ibi additio Auguſtini de Arimino, vbi ingènue fatetur ignorare rationẽ, quare mãdans debeat remitti ad locum cõmiſsi delicti à mandatario,voluit Iaſ.in.l.Nulli,C. de Iudic.nu.5.&.6. idem.Bald. in.l. Iuriſconſultus, C.Quib.res iud. non nocet. Ægidius Boſius in Praxi criminali, titulo de foro cõpet.nu.109.&.110. vbi aſſerit, Mediolanenſem mandantẽ fieri homicidium Papiæ Mediolani coercendũ,& de mãdatario, qui cõmiſsit homicidium cognoſ-
12 cẽdum à iudice ciuitatis Papiæ: & ratio eſt, quia prædicti delinquẽtes,mandans, & mãdatarius obligantur quilibet pro ſe, & ſic quilibet in foro ſuo debet conueniri:quã rationẽ ſcribit Bal.in d.l.Non ideò minus, ad fi.C. de Accuſ.Bar.in.l. Sed ſi vnius,n.5.

31 *Ante litē conteſtatam alium defenſorem defenſor conſtituere non poteſt: controuerſa tamē opinio eſt, & numeris ſequentibus.*

34 *Procurator poſt litem conteſtatā, procuratorē conſtituit, & nō aliàs.*

35 *Poſt cautionē præſtitā non poteſt defenſor pœnitere, nec iudicium recuſare.*

36 *Defenſor litem facit ſuam.*

37 *Defenſor, dn̄s principalis dicitur.*

38 *Latitante reo fideiuſſores dantur, qui defendant.*

39 *Ille ad quē ſpectat cauſæ periculū, in quacunq; parte litis poteſt conſtituere procuratorem.*

40 *Contraria opinio verior, nempè, vt ante litem conteſtatā, non poſſit defenſor alium defenſorem cōſtituere, cum propriè dominus non dicatur ante litis conteſtationem.*

41 *Defenſor dicitur quaſi dn̄s, ſicut tutor, & procurator ſunt loco domini.*

42 *Damnum poteſt ſpectare ad aliquem, & tamen principalis non dicitur.*

43 *Tanquam probabiliorem opinionē hanc elegit lex noſtra, vt niſi lite conteſtata, defenſor non poſſit defenſorem conſtituere.*

Lex decima.

IN TEXTV, IBI.

Recebirlo han a que lo defienda.

Scholium. I.

1 REgula Iuris eſt, neminē
pro alio ſine mādato a-
ctionem intēdere poſſe,
probat text. in l. ſi pupilli, §. vi-
deamus, ff. de negot. geſtis. ibi:
*Quāquā enim hoc ei imputari nō poſ-
ſit, cur alios debitores non conuenerit,
quoniā conueniendi eos iudicio facul-
tatē non habuit, qui nullā actionē in-
tendere potuit.* Accedit tex. elegās
in. l. tutori, C. de neg. geſt. in illis
verbis: *Tutori, vel curatori ſimilis
non habetur, qui citra mandatum ne-
gotium alienum ſponte gerit*, probat
de iure regio, text. in l. 10. tit. 5.
part. 3.
2 Ab hac tamen regula excipiū-
tur nonnullæ perſonæ, quæ de
iure poſſunt pro alio agere ſine
mandato. vtpotè maritus pro v-
xore, l. maritus, C. de procurat.
quod procedit etiam ſi ſit mari-
tus putatiuus, docet Alberic. in
d. l. maritus, per legē dotē, ff. de
ritu nup. & l. ſi vxor, §. 1. de adul.
Nam matrimonium putatiuū,
prætextu mulieris habet priui-
legia, quæ habet verū, l. ſi cū do-
3 tem, §. fin. ff. ſolut. matr. Quæ o-
pinio vera eſt, licet contrariam
defendat Iaſ. in d. l. maritus, n. 6.
& Alberic. ſequitur Greg. Lop.
in d. l. 10. tit. 5. p. 3. glo. 2. qui ex-
tendit quoq; ad ſpōſum de præ
ſenti: & èconuerſo vxor non ad-
4 mittitur pro marito, l. 2. ff. de in-
iurijs, & docet ibidem Gregor.
5 extēditur quoq; hoc ad omnes
actus: nam ſi proteſtatio, vel de-
nuntiatio debeat fieri vxori, ſuf-
ficit ſi fiat marito, l. aut ꝙ ali-
6 ter, §. ſed & ſeruus, ff. ꝙ vi, aut
clā, & emphiteota, qui alienādo

ſine licẽtia dñi amittit emphi-
teoſim,ſi denũtiat marito in cõ-
miſſum nõ cadit,& idẽ eſt regu-
lariter in omnibus alijs caſibus
eſt vidẽdus Iaſ. in.l. Maritus,C.
de Procur.in princip.
7 Rurſus admittitur cõiunctus
pro cõiuncto ad agendũ ſine mã
dato,& de iure cõmuni vſq, ad
decimũ gradũ,liberiq, ,& parẽ-
tes vſq, in infinitũ, gloſſ.& ſcri-
bentes in.l.Sed & hę perſonæ,ff.
8 de Procur. Iure tñ regio nõ ad-
mittitur cõiunctus pro coniun-
cto,niſi vſq, ad.4. gradũ, decidit
tex.in.l.10.tit.5.p.3. vbi Grego.
Lop.admittitur quoque cõiun-
9 ctus coniunctione ciuili, vt Ca-
nonicus pro Eccleſia, & ſimiles,
& vidẽdus eſt Abb. in.c.cũ dile-
cti,de cõſuet. & in.c.2.de poſtul.
10 &.l.5.tit. 10. lib.1. Fori: Affinis
quoq, admittitur pro affine, &
quis affinis debeat eſſe is,declara
tur per d.l.10.& Greg. Lop.glo.
11 4.Vlterius libertus pro patrono,
& patronus pro liberto, ſine mã
dato agere poſſunt,l. Sed & hæ
12 perſonæ,ff. de procurat. Deinde
conſors eiuſdẽ litis poteſt agere
ſine mandato pro cõſorte,l.2.C.
de conſor.eiuſd.lit. & quidẽ an-
te litis cõteſtationem, quãquam
opinio DD.fuit in contrarium,
qui dixerũt poſt litis cõteſtatio-
nem ſolum admitti conſortem.
13 Sed præd. prima opinio eſt ho
die ſine difficultate, attenta d.l.
Regia, quæ ſine diſtinctione lo-
quitur: hi ergo omnes caſus cõ-
numerantur a lege Regia.10.tit.
5.p.3.in quibus omnibus admit-
titur quis pro alio ad agendũ ſi-
14 ne mãdato,præſtita tñ cautione
rati,l.Sed & hæ perſonę,de pro-
cur.d.l.10.tit.5 p.3.l.5.tit.10.lib.
1.For. Vltra prædict.ergo caſus,
regula firma manet,vt null' pro
alio agere poſsit ſine mandato.
15 Ad defendẽdum tñ mandatũ,
non requiritur, quilibet enim,
quantũuis extraneus, poteſt reũ
conuentũ abſentẽ defendere, &
pro eo reſpondere,l. exigẽdi,C.
de procur.l.ſolutionẽ,ff.de ſolu.
ratio eſt, quia publicè intereſt,
latè tractat Iaſ. in.l. Exigendi,in
princ.C.de procur.quod proce-
dit etiam actore inuito, & recla-
mante: nam quãuis actor nollit,
defenſor admittitur pro reo, do
cet Abb.in.c.Conſtitutus,nu.7.
de procur.Specul.in tit.de defen
ſore,nu.2. Ex quibus interpre-
tãda eſt noſtra lex in prima eius
parte, dum diſponit quemlibet
poſſe reũ conuentũ,& abſentem
defendere, quod antea ſanxit no
tabilis tex.in.l.10.tit.5.p.3.
15 Eſt tñ accipienda noſtræ legis
ſententia, ſecundum præd.legẽ
Partitæ in fine,nẽpè,vt defenſor
citra mandatũ admittatur,ſi ca-
uet de rato:nemo enim alienę li
tis defeſor ſine ſatiſdatione ido-
neus eſſe creditur, probat tex.in
l.qui proprio.§.qui alium, & in
l.non videtur,de procur. & in.l.
quod

quod ſi de ſpeciali, de minorib. & in l. Recte, de iud. & in l. Actor, ff. Rē ratā haberi, & in l. Qui rē, ff. de reg. iur. & in §. ab eius, & in §. ſi vero, inſtit. de ſatiſdatione.

17 Addo tamē eſſe nōnullos caſus in quibus defenſor nō habet opus ſatiſdatione, videlicet, ſi quis ſit defenſor ad vnum articulū tantum, veluti ad allegandas cauſas abſentiæ: aſſerit gloſſ. in l. In eo, quod plus. §. Nemo, ff. de re iud. & in l. Exigendi, C. de procurat. gloſ. in l. in eo quod, §. 1. de reg. iur. Innoc. in c. Veniēs, de accuſ. Vbi verā fatetur hāc oppinionē quādoquis allegat cauſas abſentiæ facti, putà morbū, & ſimiles
18 cauſas: Secus vero ſi defenſor alleget cauſas abſentiæ iuris, id eſt priuilegium, quo caſu debet habere mādatū, vel ſatiſdare, & hāc diſtinctionē Innoc. ſequitur Bal. in l. Exigendi, C. de procur. & ſine vlla diſtinctione, hāc opinionē admittit Iaſ. in d.l. Exigendi, n. 2. & ad vnū articulū cauſæ defenſorē admitti poſſe, probat tx. in l. 2. C. de nego. geſt. & ibi Bar. Pau. in d.l. Exigendi, n. 4. Iaſ. ibi denū in principio.

Secūdò, defenſor nō adſtringi-
19 tur ſatiſdare, quando vult defendere reū cōuentū ex actis cauſæ, nolitq; producere nouos teſtes, neque inſtrumēta, vt teſtatur Innocē. in c. Veniēs. de accuſa. Ange. in l. Filius, n. 6. ff. Qui ſatiſda. cogan. Paul. de Caſt. in dict. l. Exigendi, n. 4 & ibid. Iaſ. nu. 20.

20 Quinimo ad defendēdū reum ex actis quilibet admittitur, etiā alias inhabilis, vt minor & mulier: & eſt ratio, quia ſi nemo defenderet, iudex debet ex officio defendere, vt tradit Accurſ. glo. magna in l. Vbi pactum, C. de trāſact. Quæcunq; enim iudici cōſtant ex actis intelliguntur ei notoria & neceſſaria, c. Cum ſpeciali, de appel. docet Ange. in d.l. Filius familias, ff. Qui ſatiſd. cogā. n. 6. & 7. Iaſ. in d.l. Exigēdi, C. de de procura. num. 2.

21 Tertio admittitur ſine ſatiſdatione prelatus, qui iudicio adeſt ad defendendā Eccleſiā ſuā, renet Innoc. in c. Cum inter, de verbo. ſigni. docet Ange. in l. Filius familias, n. fin. qui ſatiſd. cogan.

22 Quartò, admittitur ſine ſatiſdatione pater, qui iudicē adit pro defenſione filij, tanquā legitimus eius adminiſtrator, probat tex. in l. fi. §. Vbi adhuc, C. de bon. quæ lib. l. fin. §. defenſionē, C. de adminiſt. tut. docet Bat. in l. 2. §. fin. n. 6. ff. Solu. matr. Iaſ. in d.l. Exigēdi, C. de procur. nu. 2.

23 Vltimo releuatur, quis à ſatiſdatione qn̄ eſt releuat' à principali, qui promiſsit iudicatū ſoluere: hæc enim obligatio & promiſſio ſufficit ad releuādū procuratorē, defenſorē, & ſimiles perſonas alieno nomine in iudicio interuenientes. Et ideo praxis recepit in oīni inſtrumēto procur-

rio dominũ ſatiſdare pro procu-
ratore ſuo cautionẽ iudicio ſiſti
& iudicatũ ſolui ratũq́, habiturũ
à procuratore geſtũ fideiubendo
pro eo, ſub hypotheca bonorũ,
& his per actis procurator releua
tur ab omni genere ſatiſdatio-
nis,vt probat tex.in §.Si vero ali
quis,de ſatiſdatio. Ad hoc tamẽ
vt talis releuatio operetur debet
dñs poſsidere immobilia, aliàs
cõpellitur pręſtare fideiuſſorẽ,&
quanuis hoc nõ ita ſtrictè ſerue-
tur, regulariter enim admitti-
tur mandatũ cũ clauſula ordina-
ria releuationis,nec inſpicitur &
liquidatur, an dominus poſsi-
dear immobilia.

25 Eſt tamẽ de iure vera prædicta
cõcordia,vt qui immobiliã poſsi
det releuare nequeat ſine fideiuſ
ſoribus,docet Bar.in l.Si defun-
ctus,§.1.ff.de proc.& in rubri. ff.
iudica.ſolui. Ange.in l.Filius fa-
milias, qui ſatiſ. cogãt. nu.5.vbi
26 ſcribit cautelam quãdo quis cõ-
uenitur per procuratorẽ in loco
valde remoto,vt eũ ſcilicet re cõ
ueniat reus,& petat ſatiſdationẽ
de iudicato ſoluẽdo:nã cũ ſit ex-
trãneus nõ inueniet fideiuſſorẽ,
nec eũ releuabit.mãdatũ procu-
ratoriũ in quo eſt releuatus ab o-
nere ſatiſdandi,quia allegabitur
dominũ eius non poſsidere im
mobilia cautelamque eſſe ad litẽ
inmorandam.

In his ergo caſibus defenſor nõ
ſtringitur ſatiſdare,aliàs regu
lariter non admittitur quis pro
defenſione alterius ſine ſatiſda-
tione,vt ſupra oſtenſum eſt,ſecũ
dũ quã diſtinctionẽ accipiẽda eſt
noſtrę legis ſentẽtia,quæ defen-
ſorem ſine mandato admittit.

28 Præterea animaduertendũ eſt
propriè à noſtra lege dici,defen-
ſorẽ illũ qui iudicio adeſt ad reſ
põdẽdũ pro aliquo ſine mãdato
impropriè enim dicitur procura
tor,ita docet tx.in l.3.§.1.ff.iudi
cat.ſolui.& ibi gloſ.Iaſ.in l.Exi-
gendi,C.de procurat.

29 Deinde dicẽdũ eſt,hũc defenſo
rẽ non poſſe recuſare defenſionẽ
ſemel ſuſceptã etiã ante litis cõ-
teſtationẽ,ita cũ Dino docet Bar.
in l.Solutionẽ,nu.13.de ſolutio.
quæ oppinio mihi vera videtur
poſt ſatiſdationẽ tamẽ,iux.text.
in l.Titius,ff.de procurat.

30 Vltimo meminiſſe oportet in
hũc defenſorẽ poſſe fieri execu-
tionẽ iudicati, probat text. in l.
Plautius,ff.de procu.vbi ſcripſit
Cõſultus in procuratorẽ ſimpli
cẽ nõ fieri executionẽ ſecus in de
fenſorẽ,quã cõcluſionẽ intellige
præſtita ſatiſdatione,vt ſupra cõ
cluſum eſt: hæc enim ſemper de
bet præcedere, §.Si vero,de ſatiſ
datio. intellige quoque in defen-
ſorẽ in indiuiduo noſtri textus
non tamen cum mandato,quan
uis ipſe & nõ dominus præſtitiſ
ſet ſatiſdationem:nam quanquã
hoc caſu poſsit ab eo peti ex ſti-
pulatione, l.4. ff. de re iudicata,
poteſt

poteſt tamen dominus conueniri actione in factum, docet gloſ. in d.l.Plautius,ver.defenſoris loco.

IN TEXTV, IBI.

Faſta que el pleyto ſea conteſtado.

Scholium II.

31 SECVNDA concluſio noſtrę legis eſt hunc defenſorem ante litem cõteſtatam, non poſſe alium defenſorẽ cõſtituere, & ratio eſt, quia ante litẽ conteſtatã, non eſt dominus litis, vt ſubdit noſtra lex,& non dominus non conſtituit procuratorẽ.l.1.ff.de procu.

32 Scio tamen rem hanc controuerſam fuiſſe inter iuriſinterpretes.Dinus enim docuit,defenſorem etiam ante litis conteſtationem poſſe alium defenſorem conſtituere,& Dino ſuffragatur.

33 Quia quilibet poteſt conſtituere defenſorem &procuratorem, qui nõ eſt prohibitus, vt probat text.in l.Mutus,§. Cum quæritur,ff.de procurat. Defenſor autem nulla lege prohibetur conſtituere defenſorem ante litem conteſtatã, Speculator.de procuratore,§.1.num.28.

34 Rurſus procurator poſt litem cõteſtatã bene poteſt alium procuratorẽ cõſtituere,quia poſt litis cõteſtationẽ eſt effectus dñs litis,l.Nulla,& l. Procuratoribus, C.de procur. Ergo eadẽ ratione defenſor poſt ſatiſdationẽ,vt ſupra propoſuimus,poterit etiã lite nõ cõteſtata defenſorẽ aliũ facere,cũ etiã ante litis conteſtationẽ ſatiſdatione præſtita dñs dicatur,probat text. in l.Titius,ff.de procu.ibi:*Iulianus reſpondit,defenſor cũ ſatiſdedit dñi loco habendus eſt,*

35 Qua ratione, vt ille text. innuit poſt cautionẽ præſtitã nõ poteſt defenſor pœnitere, neq; recuſare,vt in ſe reddatur iudicium.

36 Tertio his ſuffragatur,quia defenſor litẽ facit ſuam,ad eo vt ex cauſa iudicati cõueniri poſsit,& ſentẽtia cõtra eũ mãdabitur executioni. l. Si ſe nõ obtulit, de re iudica.l. Eũ qui, ff.de minorib.l. Si procurator meus,ff.de procu. l.Plautius,in fi.ff.eodem.Ergo ſi in omnibus habetur tanquã dñs, & omnia quæ exequuntur in dominos,exequuntur in defenſores,ex eadẽ ratione conſtat etiam ante litem cõteſtatã poſſe defenſorem alium creare,ſicut dominus facere poteſt.

37 Vlterius accedit,quia ipſe defenſor dñs principalis,dicitur cum principalem liberet.l.ſolutionẽ, ff.de ſolutio.& defenſor etiã iurat de calũnia tanquã dominus, l.Non ſolũ,ff.de procurat.Speculator.§.1.num.28.

38 Itẽ facit,quia latitãte reo,procurator fideiuſſores cõſtituit,qui defendãt,vt probat tex.in l.licet,§. reo,ff.de proc. Multo ergo fortiꝰ

de

defenſor defenſorem conſtituere poterit, qui ſi ex cautione iudicatum ſoluerit non habet, à quo recuperet, vt probat text. in l. Si ſe non obtulit, in principio, ff. de re iudicata, ſed fideiuſſores habent contra quem experiantur aduerſus reum, ſcilicet. actione mãdati, l. Iam tamẽ, §. Quod hoc, ff. iudic. ſol. l. Titius, in fin. de procurat.

39 Poſtremò vrget, quia ille ad quem ſpectat cauſę periculũ, in quacunque parte litis poteſt cõſtituere procuratorẽ, l. Iam tamẽ §. fin. ff. Iudicat. ſolui, cum ex ſupradictis ergo, periculum pertineat ad defenſorem, ante conteſtatam litem defenſorem conſtituere poterit, ex dict. l. & ita pro hac parte fuiſſe iudicatum: nempè vt defenſor ante litẽ conteſtatã defenſorẽ cõſtituat, refert Specul. in d. tit. de procuratore, §. 1. nu. 28. ad fin.

40 Sed his nõ obſtãtibus contraria opinio admiſſa fuit. nẽpè vt ante litẽ conteſtatã, no poſsit defenſorem conſtituere, quia propriè nõ eſt dominus ante litẽ conteſtatã, vt ſupra diximus, nec poteſt dici dñs cũ cõmodũ nõ ſpectet ad eũ, tex. in c. Viduũ, §. Palã. 16. q. 6. in illis verbis: *Palam eſt eam propriã eſſe cauſam, cuius emolumentũ vel dãnũ ad aliquem ſuo nomine pertinet.*

41 Neque oberũt ſupra dicta fundamẽta, quæ omnia eo pertinẽt, vt defenſor dicatur quaſi dominus: nã tutor & curator ſunt loco domini, l. Fundũ, §. Si tutor, ff. Pro emptore, l. Interdũ, §. Qui tutelã, ff. de furtis. Et tamen ante litis conteſtationẽ non cõſtituũt procuratorẽ, vt ſupra explicatũ fuit: nec poteſt dici principalis ipſe defenſor, cùm non defendat ſuo nomine, iuxt. text in dicto cap. Viduum.

42 Neque obijci poterit dãnũ ipſum defenſorẽ attingere ex ſupra dictis. Poteſt enim damnum ſpectare ad aliquẽ, & tamen principalẽ non dici, iuxta gloſſam receptã in d. c. Viduũ, verſ. Palã, & ſic ſatisfactũ manet conſideratio nibus contrarijs, probabiliorque

43 redditur hęc ſecũda opinio, nẽpè vt niſi lite cõteſtata defenſor nõ poſsit defenſorẽ cõſtituere: hanc ergò poſteriorẽ opinionem elegit lex noſtra, vt ex eius feriè oſtẽditur, & hæc eſt vera ſi quid iudico eius interpratatio.

Textus vndecimus.

EL que es emplaçado. ſino es raygado, ò ſino da fiadores que lo fagan raygado. ò que le fien que parezca, è que eſtè a derecho, è q̃ ſino que los fiadores cumplan lo q̃ fuere juzgado, nõ le recebirã perſonero q̃ embie ſobre aquello que fue emplaçado.

SVMMA-

SVMMARIVM.

1 *REVS Conuentus ſi nō eſt idoneus, & ſoluendo, vel ſatiſdat procuratorē conſtituere non poteſt, aliàs enim idoneus, & immobilia poſſidens ſatiſdare non compellitur*

2 *Quod ſic accipitur, quando prædictus reus poſsidet immobilia in loco iudicij vel iuriſdictionis.*

3 *Etiam ſi immobilia non poſsideantur in loco vbi ius reditur, non tenetur quis ſatiſdare, ſi alibi poſsideat.*

4 *Immobilia intra Regnum reum poſſidere ſatis eſt, vt à ſatiſdatione liberetur.*

5 *Bona immobilia tot debet poſsidere reus, quæ æquiualeant quantitati rei petitæ.*

6 *Verius eſt a iudice arbitrari debere quod bona ſufficiant.*

7 *Si reus nulla bona poſsidet, ſatiſdationem recuſare non poteſt.*

8 *Si reus non inueniat fideiuſſorem, iudicio ſiſti iuratoria ſufficiat cautio.*

9 *Vltra prædictam cautionem omnia bona quæ habet, obligare reus debet.*

10 *Reus cōuentus actione perſonali iure nouiſsimo ſatiſdare non tenetur.*

11 *Anterior concluſio accipienda eſt ſi ſuſpicio & debitoris paupertas non interueniant poſt debitum, ſcilicet. contractum.*

Lex vndecima.

IN TEXTV, IBI.

El que es emplaçado, ſi no es raygado.

Scholium. I.

1 SENTENTIA
huius legis ea eſt
reus conuentus,
ſi non eſt idone⁹
& ſoluendo, vel
ſatiſdat, procura
torem conſtituere nō poteſt, qui
pro eo iudicio ſuperſit, alioqui
enim reus conuentus idoneus,
immobiliaquè poſsidens ſatiſda
re iudicio ád eſſe, & iudicatū ſol-
uere non adſtringeretur, pro-
bat tex. in l. Sciendum. ff. Qui ſa
tiſdare cogantur, in illis verbis:
*Sciendum eſt poſſeſſorem immobilium
rerum ſatiſdare non compelli.* Eſt ad
idem text. in §. Sed hodie, Inſti-
tuta de ſatiſdatio. l. 41. tit. 2. part.
2 3. Quod ſic accipitur quādo præ
dictus reus conuentus poſsidet
immobilia in loco iudicij, vel iu
riſdictionis, nam non ſufficit ali
bi poſsidere, iuxta Accurſij do-
ctrinam in l. fin. verbo, Et iurato
riæ cautioni. C. de Principibus
agentium in rebus, lib. 12. quem
ibi Bart. & Platea ſequuntur, ſed
contrarius eſt ſibi Bart. in dict. l.
Sciendum. § poſſeſſor, vbi aſſe-
3 rit: Etiam ſi immobilia non poſ
ſideantur in loco vbi ius reddi-
tur ad ſatiſdationem reum non
com-

Digitized by Google

compellẽdum ſi alibi poſsideat, & Bart.ibi, Alex.& Iaſ. aſentiun tur, quam opinionem admittit Gregor.Lopez in dict.l.41.tit.2. par.3.glo.3.pro qua inducit præ
4 dictam l.Partitæ. Qui ita eam interpretatur vt immobilia intra Regnum, ſufficiat reum poſside re, ad hoc, vt à ſatiſdatione liberetur, de qua re latè tractat Rodericus Xuarez in l.2.tit.3.lib.2. fori, ex nu.12. vbi plures huius regulæ limitationes, & extenſiones ſcribit.

Illud tamen ſine controuerſia eſt, reum conuentum immobilia poſsidere debere ſiue, poſsideat in iuriſdictione, ſiue extra eam, ad hoc, vt à ſatiſdatione exi
5 matur. Dubium tamen inſurgit quæ, & quanta bona immobilia poſsidere debeat reus, ad hoc vt ſatiſdationi non ſit locus, & Accurſius in d.l.Sciendum in prin. & in §.Sed hodie, Inſtit.de ſatiſdationibus, verbo, ſuper parte, & in §.Hinc nobis, in Authent. de hæredibus & falcidia, ait hæc bona immobilia tanta debere eſſe, quæ æquiualeant quantitati rei petitæ, Bart.tamen dubius eſt in d.l. Sciendum. ff. Qui ſatiſdare cogantur, nu.8. Et confuſè loquitur Bald.in Authentic. Cui relictum, 4.col. C.de indicta viduitate:
6 ſed Rodericus Xuarez in d.l. 2.Fori diſtinctione vtitur, ait enim, neque tanta immobilia poſſidenda eſſe, vt Accurſius deſiderat, nec pauca etiam ſufficere, ne timor fugæ inſit, arbitrio itaque iudicis relinquendum, cuius diſtinctionis & opinionis plures authores recenſet.

7 Si tamen reus nulla bona immobilia poſsideat, tenetur ſatiſdare, iuxta noſtram legem, quod antea prouiſum fuit in d.§. Sed hodie, de ſatiſdatio. Qui textus tollit illam antiquam ſatiſdationem, de qua mentio fit in §.i. inſtitutionum de ſatiſdationi. Nẽpè vt ſi reus fuiſſet conuentus ſuper actione reali ſatiſdare compelleretur ea ſatiſdatione, vt ſi victus eſſet, poteſtas eſſet petitori, aut cum eo agendi, aut cum fideiuſſoribus eius, quæ ſatiſdatio appellata fuit iudicatum ſolui. Conuentus verò actione perſonali, non compelleretur ſatiſdare, niſi iudicio ſiſti. Hodie tamen, ſiue quis conueniatur actione reali, ſiue perſonali, tantummodo adſtringitur præſtare ſatiſdationẽ iudicio ſiſti, per text.in d.§. Sed hodie cui concinnit.l.42.titu. 2. part.3.

8 Rurſus ſi reus non inueniat fideiuſſorem iudicio ſiſti, iuratoria ſufficiet cautio, cuius formã perſcripſit tex.in Authent. generaliter autem. C.de Epiſcop.& cleric.ibi: *Aut ſi fideiuſſorem dare non valet ſuper iiſdem iuratoriam exponat cautionem, & tactis ſacroſanctis Euangelijs, affirmet ſe fideiuſſorẽ dare non poſſe.* Docet gloſſ.in l. 1.

verb.

verb. fideiuſſor, ff. qui ſatiſd. coga. quod iuramentũ iudex reo debet deferre in defectum ſatiſdationis. Bald. in l. 1. ff. qui ſatiſd. cog. nu. 3. & teſtatur Angel. in d. l. ſciendũ in princ. & de iure regio prædicta opinio ſuadetur ex l. 41. tit. 2. par. 3.

9 Vlterius, & vltra prædict. iuramentũ debet reus obligare bona, quæ habet, vt docuit Bartol. in d. l. ſciendũ, & in d. l. 1. ff. qui ſatiſ. cog. quod & adnotauit Greg. in d. l. 41. Schol. 5.

10 Iure tñ nouiſsimo dicendũ eſt, reũ conuentũ actione perſonali ſatiſdare nõ teneri; nec præſtare iuratoriã cautionẽ, ſi idoneus ſit, & ſoluẽdo, nec opus erit poſſeſsione immobilium: mobiliũ enim poſſeſsio ſufficit, ita vt ſuſpicio fugæ ceſſet, vt optimè interpretatur Roderic. Xuar. vbi ſup. n. 14. Si tamẽ reus cõuentus pauper ſit, indiſtinctè, ſatiſdare nõ tenetur, niſi prius præceſſerit cognitio ſummaria debiti, iuxta text. in l. 66. Tauri, vbi Scribentes latè tractãt: quæ cauſæ cognitio partis citationẽ nõ deſiderat, vt docet Pala. Ruu. in d. l. 66. nu. 41. quod tñ ſic admittit Anto. Gom. in d. l. 66. n. 3. ſi ſuſpicio fugæ, & debitoris paupertas ſuperueniat de nouo poſt debitũ cõtractũ: ſecus verò ſi ſubeſſet tẽpore cõtract', tũc enim reus prædictã ſatiſdationẽ præſtare nõ cõpelleretur. 11

Textus duo decimus.

OTro ſi, ſi alguno haze ſu perſonero a otro en los actos del pleyto, maguer la otra parte non quiera el pleyto no ſe adelante, pues lo faze en los actos ante el Alcalde, y el eſcriuano que eſcriue el proceſſo, vale la tal perſoneria.

SVMMARIVM.

1 *SI quis apud acta litis procuratorem conſtituat, neq; præſentia aduerſarij, nec ſatiſdatione eſt opus.*

2 *Magna firmitatis eſt illud quod ſit apud acta.*

3 *Incertitudinem acta iudicij tollunt.*

4 *Procurator ſiue in rem, ſiue in perſonam, non auditur ſine ſatiſdatione.*

5 *In hac ſatiſdatione cõprehẽditur ratã rẽ dñm eiuſuè hæredem habiturũ.*

6 *Huic ſtipulationi conſequens eſt amplius non peti.*

7 *Rurſus, & amplius non agi, & doli quoq; mali clauſula huic ſtipulationi inſeritur.*

8 *Procurator rei, quamuis conſtituatur apud acta, ſatiſdat de iudicato ſoluendo.*

9 *Procurator actoris, in cauſa reconuentionis etiam ſatiſdat.*

10 *Satiſdatio requiritur, niſi procurator releuatus ſit.*

Lex. XII.

IN TEXTV, IBI
Haze ſu perſonero a otro en los actos del pleyto.

Scholium vnicum.

1 PRobat hæc l. ſi quis apud acta litis procuratorem conſtituat, non eſſe neceſſariã præſentiam aduer-

G

aduerſarij,neq, cõpellendum procuratorem ſatiſdare dñm ratũ habiturum, hãc concluſionẽ probat tex.in l. 1.C. de ſatiſdan. cui concinnit text. in l.14.tit.5.part.3. Eſt
2 enim magnæ firmitatis illud, qđ factum eſt apud acta iudicij, iuxta Bartoli doctrinam in l. 1. §. 1. ff. à
3 quibus appell. non licet. Et ratio eſt,quia ſi procurator conſtitutus non erat præſente aduerſario, vel cautio recipiebatur, poterat dubitari de eius mandato,quam incertitudinem cũ acta iudicij tollant, ſi apud acta procurator fiat, neque cautio,neque aduerſarij præſentia deſiderabitur, vt ex dicta.l. 1. Accurſius notat,verbo,pręſentis, vbi ait, ſimiliter procuratorem ſatiſdare non debere, ſi quolibet alio modo conſtat de mandato: quam opinionẽ elegit pręd icta lex Par-
4 titæ: alioqui enim procurator ſiue in rem, ſiue in perſonam ageret, non aliter audiebatur, quam ſatiſdaret dominum, aut eum ad quem res pertinebat rem ratã habiturum, vt Iuſtinianus tradit toto titulo de ſatiſdationib. nec ſolum in actionibus, quas procurator intendebat verum in ſtipulationibus quoque, quas interponi deſiderabat, veluti ſi damni infecti, vel legatorũ ſtipularetur, ſatiſdare debebat dominum ratam rem habiturum, l. non ſolum, ff. rem ratam haberi, l. inter quos, §. alieno, ff. de damno infect. l. Pomponius, §. 1. ff. de procurato. Item, qui procuratorio nomine nouum opus nuntiabat, ſatiſdare debebat eam rem ratam dominum habiturum, alioqui nuntiatio omnimodo remittebatur, l. de pupillo, §. qui procuratorio, ff. de noui oper. nuntiat. ſimili modo, & qui in integrum reſtitutionis auxilium alterius nomine implorabat, hac ſtipulatione interpoſita audiebatur, l. quod ſi, ff. de mino-
5 ribus. Hac autẽ ſtipulatione comprehendebatur, *ratam rem dominum eiusuè hæredem, eumque ad quem res pertineret habiturum*, l. ſi quis vni, l. ſi indebitum, §. vltimo, l. ſi procurator, l. fine, §. ſi inſtipulatum, ff. rem ratam haberi, eaque ſunt vulgaria verba de rato habendo in l. ſi minor, ff. eodem quæ veriſimile eſt ex edicto profecta, quod proponitur in l. ſeruum quoque, §. ait prætor, ff de procurat. illis verbis: *Et is quo nomine agit id ratum habere eum ad quem ea res pertinet boni viri arbitratu ſatiſdet, quo ſpectant*, quæ Vlpianus ſcribit in l. non ſolum, §. qui alieno, ff. eod. vbi, qui alieno nomine agit id ratum habiturum eum ad quem res pertinet, cauere debet: & in §. quæritur, eiuſdem l. Apud Iulianum quæſtio fuit, verũ dominum ſolũ ratã rem habere deberẽ ſatiſdaret procurator, an etiã cæteros creditores? Et ait, duntaxat, de dño cauendum, nec verbis legis illis, ſcilicet, *ad quẽ ea res pertinet*, creditores cõtine-
6 ri. Addebatur & in hac ſtipulatione

ne amplius nõ peti, l.ſi quis vni, l.amplius,l. procurator cũ peteret,ff.rẽ rat. hab. cuius clauſulæ Cicero meminit in Bruto, ibi: *At verò inquã tibi ego Brute nõ ſolũm, niſi prius à te cauero amplius eo nomine nemině, cuius petitio ſit petiturum*: idẽ in epiſtola familiari 29. lib.13.ibi: *Sed duo te nominatim rogo primũ, vt ſi quid ſatiſdãdum erit, amplius eo nomine non peti cures, vt ſatiſdetur fide mea.* Et Papinianus adnotauit in l.2.ff.vt legat.ſeu fideicom.nom.cauea.& Vlpianus in l.ſi ſeruus ſeruum,§.rupiſſe,ff.
7 ad l.Aquiliã. Et ruiſus amplius non agi,& doli quoq; mali clauſula huic ſtipulationi inſerebatur, l.in ſtipulatione,l.ſi ſine,§.ſine ſtipulatione,ff.rẽ rat.hab. & ſanè hæc ſtipulatio rẽ ratã haberi cõtinebat, *quantum ea res eſſet*,l.2.§. incertã,ff.de præt.ſtipul.l.ſi procurator,& l.in ſtipulatione,ff. rẽ rat.hab.Paulus tñ in l.ſi cõmiſſa, ff.eod. ait, ſtipulationẽ rem ratã dñm habiturũ in tantũ mihi cõpetere,in quantũ mea interfuit, ideſt,*mihi abeſt quantũcunq; lucrari potui*,& hæc eſt ſtipulatio,quę de *rato habendo* dicitur in l.2.ff. rem rat.hab. & *cautio de rato* in l.non ſolũ,§.interdũ res, & §. ſi pater, & l.Pomponius.§.ſi.ff.de procu. & l.itẽ eorũ,§.& quid ſi actor,ff. quod cuiuſq; vniuer.nom.& l.ſi autẽ,ff.de neg.geſt. & *ratihabitionis ſatiſdatio*,in l. Põponius, §. ratihabitionis,ff.de procur.Quib⁹ omnibus clauſulis promiſcuè vtuntur Iurecõſulti, vt videre eſt ex dictis iurib⁹,quę vtiliter profectò cõgeſta ſunt pro intellectu ſententiæ noſtræ legis.

8 Animaduertendum tamẽ eſt eius regulam,vt ex ſupra adductis facilè colligitur, procedere in procuratore agẽtis,iuxta tex. in d.l.1.C.de ſatiſdan.Hic enim a ſatiſdatione liberatur de raroquè cautione ſi de mãdato conſtet: ſi tñ procurator rei ſit,quãuis conſtituatur apud acta,ſatiſdat de iudicato ſoluẽdo,ex text. in d.l.1.verb.rei autem procura-
9 tor.Rurſuſque, & procurator actoris in cauſa reconuentionis, etiam ſatiſdat,vt docent Bald.&
10 Angel.in d.l.1.n.4.& 5. Quæ ſatiſdatio in prædictis caſibus tũc requiritur, niſi eſſet procurator releuatus à dño,vt fit cõmuniter in inſtrumẽtis,in quibus procurator cõſtituitur,vt tradit Bart. in d.l.1.nu.18.Angel.nu.5.& eſt cõmunis opinio ex textu in §. ſi vero,Inſtit.de ſatiſdat.& quãuis Cinus in d.l.1. cõſulat,prædictã releuationẽ nullius effectus eſſe, niſi procurator ſaltẽ in iudicio, vel extra iudicium caueat nudo verbo: nihilominus tamen prædictam releuationẽ ſufficere, licet procurator de nullo caueat praxis recepit,vt Bart.& Angel. vbi ſupra teſtantur,& Greg.docet in d.l.14.ſchol.6. & ſecundũ ſupradicta debet accipi l.noſtra.

Textus decimustertius.

OTroſi, ſi alguno ſiguio ſu pleyto por perſonero, è fue toda la ſentencia contra el, e ſe agrauiò, e ſe alçò, y el ſu perſonero: y deſpues el ſeñor del pleyto viene, y demanda la alçada, e le dio plazo el Alcalde a que la ſiguieſſe, reuocado finca el ſu perſonero, e no pue de ſeguir el alçada por aquella perſoneria, ſi en ella no auia tal firmeza, que maguer pareccieſſe el ſeñor del pleyto, que no ſe reuocaſſe por eſſo la perſoneria.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum reuocatur præſentia domini, & quomodo accipiatur.*

2 *Mandatũ procuratoris nõ finitur, etiã ſi lata diffinitiua ſententia ſit.*

3 *Procurator omnino prouocare debet à ſententia lata cõtra dominum, etiam ſi in mandato non contineatur, & num. ſequenti.*

5 *Procurator appellare tenetur, non tamen proſequi appellationem, cùm actus appellandi, & exercendi diuerſi ſint, & num. ſeq.*

7 *Si procurator generalis ad lites ſit preſentes, & futuras proſequi appellationem debet: ſecus ſi ſit procurator ſpecialis, hic enim prouocare ſolum adſtringitur.*

8 *Sine nouo mandato procurator appellationẽ non proſequitur, quamuis vt quilibet de populo ſine mãdato reum defendere poſſet, & num. ſequenti.*

10 *Præſtita cautione de rato coniuncta perſona vſque ad quartum gradum, agere pro coniu. ſ. Eo poteſt.*

11 *Differunt procurator, & defenſor in iure.*

12 *Diuerſitas eſt inter procuratorem datum ad certam cauſam, & inter procuratorom generaliter conſtitutum.*

13 *Intelligitur lex Partitæ, 3. tit. 23. part. 3.*

14 *Domino præſente non compellitur procurator appellationem proſequi.*

Lex XIII.

IN TEXTV, IBI: *Y deſpues el ſeñor del pleyto viene.*

Scholium. I.

1 DOcet tex. noſter, mandatum reuocari, quando procurator ſentẽtia lata contra dominum prouocauit, poſteà tamen judicio ſuperfuit dominus ad proſequendam appellationem, niſi in mãdato aliter expreſſum eſſet.

2 Colligitur ergo ex hac lege, mandatum procuratori datum, non

non finiri lata diffinitiua ſentē-
tia, probat tex. in l.inuitus, C.de
3 procur.vbi Bald.& Salic. Impo-
nitur enim neceſsitas ipſi pro-
curatori prouocandi, vt per d.l.
& l.3. titulo. 3. part. 3. ſtatuitur,
& pro conſtanti ſupponit noſtra
lex ſtyli, vbi ait, procuratorem
ſententia lata contra dominum
ab ea prouocauiſſe, quod proce-
dit etiam ſi in mandato nō con-
4 tineretur, vt appellare poſſet: nā
nihilominus poteſt, & debet pro
uocare, vt per prædicta iura, &
5 probat lex 23. tit. 6. part. 3. pro-
ſequi tamen appellationem nō
aſtringitur procurator: cogitur
enim prouocare, non verò exer-
cere inuitus, & docet Accurſius
6 ibi, verbo, extenderenam actus
appellandi, & exercendi diuerſi
ſunt, licet primus ſit præpara-
torius ſecundi, vt dicta gloſſa
adnotauit: volens tamen pro-
curator benè poteſt appellatio-
nem proſequi, docent Innocen-
tius, & Scribentes in cap. non in-
7 iuſte, de procuratoribus, & ibi
gloſſa, quod accipiendum eſt, ſi
eſſet procurator generalis ad li-
tes, ſcilicet, preſentes, & futuras,
vt in ſupradictis probatur, &
docet Gregorius in l.23. titul. 5.
8 part. 3. gloſſa. 7. Secus tamen ſi
eſſet procurator ſpecialis ad cer-
tam cauſam, hic enim ſolum te-
netur prouocare, non tamen de-
bet, nec poteſt appellationē pro-
ſequi ſine nouo mādato, vt pro-
bat text. expreſſus in l.23. tit. 5.
part. 3. in illis verbis: *Mas no pue-
de ſeguir el alçada, ſin otorgamiento
del ſeñor del pleyto*: ſed refragatur
textus. in l.3. tit. 23. part. 3. quæ
ait, procuratorem datum ad cer
tam cauſam, condemnatum in
prima inſtantia, debere prouo-
care, poſſeque ſi velit proſequi
appellationem, etiam ſi in man-
dato non contineretur. Grego-
9 riuſque ibi gloſſ. 2. ſentiens dif-
ficultatem poſt nonnullas ſolu-
tiones docet, poſſe prædictum
procuratorē ad certam cauſam
volentem proſequi appellatio-
nem, non virtute mandati, ſed
vt poſſet quilibet alius ſine man
dato reum ſcilicet defendendo,
iuxta text. in §. ab eius, Inſtit.
10 de ſatiſdatio. & vt poſſet coniun
cta perſona vſque ad. 4. gradum
ad emolumentum actoris, præ-
ſtita cautione de rato, vt teſtatur
Accurſi. in l. ſi actor, verb. exer-
11 cebit, C. de appel. Dubito tamē
de hac opinione Grego. videtur
enim diuinare ad d.l.3. tit. 23. p.
3. putarēq; illā l. accipiēdā, ſicut
ipſa decidit, nēpè, vt procurator
ad certam cauſam conſtitutus,
& condemnatus in prima inſtā-
tia debeat neceſſariò appellare:
poſsitque non tamē inuitus pro
ſequi appellationem, vt indicāt
illa verba legis: *E puede ſeguir el
alçada, ſi quiſiere*: quæ verba de-
bent accipi in proprio caſu quo
loquuntur, vt ſcilicet ipſe pro-

curator datus ad certam cauſam tanquam procurator, non tanquam defenſor, poſsit appella-
12 tioné proſequi. Differunt enim procurator, & defenſor in iure, videturque corrigi per dict.l.3. quæ poſterior eſt prædicta l. 23. tit.5.part.3.quod antea animaduerterat Gregor.in d.l.3. gloſ.2. Diuerſitas itaque eſt inter procuratorem datū ad certam cauſam, & procuratoré generaliter conſtitutū ad omnes lites: nam ille volens proſequitur appellationem: hic tamen etiam inuitus poſtquā ſemel offitium procuratorium ſuſcepit, debet appellationé proſequi, vt expreſſe determinat dict.l.3.in 2.part.
13 quæ lex elegit hanc opinionem, cum eſſet dubia de iure cōmuni, Accurſius enim in d.l. inuitus, verbo, extendere, docuit procuratorem inuitum non cogi ſuſcipere offitium appellationis eā proſequendo, vt ſupra monſtrauimus. Alij tamen relati ibi ab Accurſio, tenuerunt procuratorem cogi appellationem exercere: hancque opinionem amplectitur dict.l. Partitæ, in ſecūda, & vltima parte, & hoc iure vtimur.

I N T E X T V, I B I: *Que maguer pareciesse el señor del pleyto.*

Scholium II.

14 PRocurator enim cogendus nō eſt ad proſequendam appellationem, quando dn̄s præſens eſt in iudicio, probat tx. in.l.vel hæreditas,ff.de proc.ibi: *Hoc amplius, & ſi habeat præſentem dn̄m, non deberi cōpelli procuratorem.*

Textus decimus quartus.

SI alguno que eſtà en pleyto en caſa del Rey, y ſe va ende ſin mandado del Alcalde, y deſpues embia perſonero, ſi eſte perſonero no paga ante las coſtas a la parte de aquel tiempo que fuere rebelde, no lo recebira el Alcalde a eſte perſonero, ſi la parte lo contradixere, y ra por el pleyto ſegun forma de derecho, ca las coſtas de la rebeldia primero ſe han antes de pagar.

S V M M A R I V M.

QVi à iudicio receſsit ſine iudicis permiſſu, nō auditur niſi prius expenſis refectis.
2 *Varijs modis in iure committitur contumacia.*
3 *De delicto contumacis, & diuerſis pœnis, quibus contumax plectatur, nonulla remiſsione traditur.*
4 *Propria pœna contumacis eſt, vt in expenſis puniatur.*

5 *Prædicta*

5 *Prædicta contumaciæ pœna, non ſolum in reo, verumetiam in actore locum habet, & vterque in expenſis condemnatur.*

6 *Remedia tamen in iure actoris, & rei diuerſa ſunt.*

Lex XIIII.

IN TEXTV, IBI: *E ſe va ende ſin mandado del Alcalde.*

Scholium vnicum.

1 HVius.l.ſententia eſt, ſi quis à iudicio ſine iudicis permiſſu receſſit: deinde procuratorem mittat, nõ auditur procurator, niſi pri' expenſis refectis, propter domini contumaciam. Ad intel-
2 lectum huius legis animaduertendum eſt, contumaciam in iure varijs modis committi. Committitur enim contumacia, in non comparendo, & in non parendo iudici, rurſus & in recedendo à iudicio ſine permiſſio iudicis, docet gloſſa prima, in capite ſecundo, de dolo & contumacia. Abbas in capite primo, de iudicijs, per totum vbi latè tractat, Andreas Gail, libro primo, obſeruatione 58. &. 59. & 60. Petrus Gregorius in ſintagmate iuris, tertia parte, libro. 48. capite tertio. Hotomanus, & Briſonius, verbo, Contumax, & noſter textus, ſecundum eius contextum, verba facit de contumace, qui receſsit à iudicio, ſine iudicis licentia: de quo eſt textus in capite, prout nobis, de dolo, & contumacia: & textus in cap. certum, 11. quæſtione. 3. & in cap. conſtitutus, de procuratoribus, & in capite, ſi quis autem, 18. diſtinctione: eſt ad idem textus in dicto capite primo, de iudicijs. Quibus iuribus contumax dicitur ille, qui receſsit à iudicio infecto negotio: & an contumax delinquat, & de diuerſis pœnis contumaciæ videre
3 eſt apud Marantam, de ordine iudiciorum, ſexta parte, membro ſecundo, num. 9. & Couarrubiam in capite, Alma mater, §. 9. numero. 3. in prima parte. Sed quoad noſtrum textum at-
4 tinet pœna contumacis, eſt, vt puniatur in expenſis: & docet gloſſa prima in cap. 1. de dolo, & contumacia, libro ſexto, & in cap. quoniam, verbo, dilationes, de probationibus, & in capite ſecundo, verbo, rationabilis, de procuratoribus: & hanc expenſarum condemnationẽ eſſe meram pœnam cõtumaciæ, docuit Gregorius in l. 10. titul. 23, part. 3. gloſſa 3. & Petrus Gregorius vbi ſupra, libro. 21. capite 16. numero tertio: & hæc prædicta pœna locum habet tam in

G 4 actore,

Digitized by Google

5 actore, quàm in reo, vterq; enim eſt in expenſis condemnandus contumaciæ prætextu, l. properandum, §. & ſiquidem, & §. ſin autem reus, C. de iudicijs, l. conſentaneũ, C. quomodo & quando iudex: & probat de iure regio text. in l. 9. & 10. tit. 22. part. 3. & ibi Gregor. & ſupradicta omnia quoad pœnam locũ habent:
6 quoad ius tamen alijs remedijs conſultum eſt actori contra reũ, & alijs reo aduerſus actorẽ contumacem, de quibus videndus eſt Gregor. in l. 9. & 10. per omnes gloſſas, tit. 22. part. 3. & Paz in Praxi, 2. part. primi tomi, & in 2. part. ſecundi tomi, vbi ſcribit de pluribus remedijs à iure proditis actori aduerſus reum contumacem, & reo aduerſus actorem: & circa remedia rei cõtra actorẽ eſt ſingularis prædicta l. 10. Partitæ, & quia ibi plenè, & ex propoſito materia tractatur ſciens, & prudens hic omitto, ne aliorum dicta, & in materia quidẽ peruulgari videar trãſcribere.

Textus decimus quintus.

SI en el pleyto criminal, de q̃ ſe manda ante el Alcalde, acaecieſſe alguna coſa en el pleyto, porque han de dar ſentencia, que es llamada interlocutoria, e apelan della, reciben perſoneros en caſa del Rey, en tal alçada ſi ge la dan, y eſſo miſmo en todo pleyto criminal, que maguer ſea prouado el fecho, no aya de auer muerte, o perdimiento de miembro reciben perſonero.

SVMMARIVM.

1 *IN cauſa criminali in duobus tantum caſibus procurator conſtitui poteſt.*
2 *Regula iuris eſt in cauſa criminis non poſſe procuratorem interuenire.*
3 *In cauſa appellationis, & quando ex delicto pœna corporalis nõ imponitur, procurator admittitur.*
4 *Quãdo perpetua relegationis pœna à lege imponitur, non admittitur procurator.*
5 *Plures caſus ſunt, in quibus procurator admittitur in cauſa criminali.*

Lex. 15.

IN TEXTV, IBI: *Si en el pleyto criminal.*

Scholium vnicum.

1 PRobat hæc l. in cauſa & iudicio criminali, in duobus caſib' reũ poſſe procuratorem conſtituere. Primo, ad proſequendam

Digitized by Google

dam appellationem de actu, & ſententia interlocutoria. Secundo, quando ex delicto non præfigitur pœna mortis, aut amiſſionis membri. Pro cuius l. ex-
2 plicatione, & intellectu præmitto regulam iuris eſſe, vt in cauſa criminis non poſsit procurator interuenire, tam ex parte rei, quàm ex parte actoris, probat text. in l. penult. §. ad crimen, ff. de publicis iudicijs, & in l. ſeruū quoque, §. publicè, de procurat. & hanc concluſionem locum habere in delictis publicis, & in delictis priuatis, docet Iulius Clarus innumeros referens lib. 5. §. fin. quæſt. 31. in princip. Et ratio huius regulæ, & receptæ concluſionis, ea eſt: quia ſi ex parte rei admitteretur procurator, quilibet reus procuratorem conſtitueret, qui pro ipſo iudicio ſuperesſet: & reſpondetet, & ſi dānaretur in aliquam pœnam corporalem, nō poſset in eo exequi, & ex parte accuſatoris: ratio eſt, quia ſi procuratorem conſtitueret, & deficeret in accuſatione, euaderet cōdemnationem, quæ in eo facienda eſſet, ad pœnam talionis, omnia itaque iudicia criminalia rederentur illuſoria, ſed cum pœna talionis nō ſit in vſu, iam ceſſat ratio in accuſatore. Itaque hodie in Praxi ex parte accuſatoris admittitur procurator, ex parte verò rei manet firma prædicta concluſio: quam rationem, & reſolutionem ſcribit doctiſsimus Gomezius, de delictis, tom. 3. cap. 1. num. 12. & 13. Iulius Clarus vbi ſupra, & eſt communis opinio.

3 Quo vulgari iuris axiomate præmiſſo, in quo nō inſiſtimus, cum latè criminaliſtæ ſuis locis, de eo tractent, duobus caſibus præfatam regulam noſter text. excipit. Primo caſu in cauſa appellationis, nam pro reo condēnato poteſt interponi appellatio per procuratorem, l. ad dictos, C. de Epiſcopali audientia. Secundo caſu, quando ex delicto reo non imponitur pœna mortis, aut corporis afflectiua, quia tūc bene poteſt interuenire procurator pro reo, l. 1. verſ. ſin autem, ff. an per alium cauſæ appel. redd. poſſ. & ibi Accurſius. idem Accurſius in l. ſeruū quoque, §. publice, de procuratorib. & ideo in delicto pœnam relegationis merenti, & ſimilibus, procurator admitti poterit, ex mēte noſtræ legis, & gloſſæ, in l. penult. §. ad crimen, de publicis iudic. vbi Bart. cū Doctoribus ab ipſo relatis; docet Paulus in dict. §. publice, & Scriptores in cap. ve-
4 niens, de accuſatio. Hodie tamē prædicta traditio accipienda eſt, ſecūdum diſtinctionē l. 12. tit. 5. part. 3. quæ ſtatuit in cauſa criminis, in qua perpetua relegationis pœna à lege imponitur, non admittendum procuratorē

in temporali admitti, vbi Gregorius notat.

5 Rurſus animaduerto, alios plures eſſe caſus præter enumeratos, quibus procurator admittitur, vt videre eſt ex Philip. Porcio concl. 38. per totã: & alia interpretatione hic non eſt opus.

Textus XVI.

OTro ſi es a ſaber, q̃ ſi alguno teniendo perſonero de otro en ſu nõbre fiziere demanda a otro en juyzio, è no moſtraſſe la perſoneria, e fueſſe por el pleyto adelante, e deſpues moſtraſſe la perſoneria, por eſta perſoneria ſe confirma todo lo razonado en el pleyto por eſte perſonero, ſaluo ſi fueſſe reuocado.

SVMMARIVM.

1 *SVfficit mãdatum porrigi ante diffinitiuam ſentẽtiam.*

2 *Lis agitata à procuratore ſine mãdato, nulla eſt.*

3 *Iudex cogere poteſt procuratorem, vt mandatum oſtendat.*

4 *Aduocatus partis debet ſubſcribere mandatum, declarando ſufficiens eſſe, & num. ſequenti.*

6 *Mandatum in ſcriptis produci debet, & num. ſequenti.*

8 *Non ſufficit tabellionem fidem facere mandati, ſi ipſa ſcriptura non producatur, & num. ſeq.*

10 *Omne geſtum ſine mãdato retrotrahitur, ſi principio litis mandatum conceptum erat.*

11 *Parte non opponente, vel iudice non requirente, quandocunq; mãdatum produci poteſt, & num. ſequenti.*

13 *Mandatum receptum poſt ſententiam diffinitiuam, non poteſt validare geſta ante eam.*

14 *Si mandatum ſit reuocatum, non confirmat retro geſta, & numero ſequenti.*

Lex XVI.

IN TEXTV, IBI: *Por eſta razoneria ſe confirma todo lo razonado en el pleyto*

Scholium. I.

1 NOſtræ legis ſententia eſt cauſam nõ anullari ex defectu mãdati, quã quã procurator, litis principio, illud non offerat, ſi ante diffinitã ſententiam mandatum producat, & per dominum non ſit reuocatum.

2 Ad huius concluſionis, quæ veriſsima eſt, perfectam cognitionem eſt in primis obſeruandum,

Digitized by Google

dum procuratorem ad lites, de
quo loquitur noſter text. debere
in iudicio ſupereſſe cum domi-
ni mandato: alias enim lis nulla
fiet, probat text. in l. ſi procura-
tor, C. de procurato. & in cap. 1.
eod. tit. & in cap. venerabilis, de
dolo, & contumacia: & de iure
regio text. in l. 10. tit. 5. part. 3. &
ibi Gregor. Lopez. Et ſi procu-
rator iudici mandatũ nõ oſten-
3 dat, iudex ex officio cogere po-
terit, vt illud deducat, ne acta iu
dicij nulla illuſoriaque reddan-
tur, docet gloſſ. in cap. 1. verbo,
abſentia, de electione, lib. 6. quã
gloſſam ſequitur Alexand. in l.
licet, nu. 6. C. de procurat. Bald.
in l. exceptionem. nume. 7. C. de
probatio. Et pro gloſ. extat ho-
die pulchra deciſio text. in l. 3.
tit. 2. lib. 4. & in l. 55. tit. 1. libr. 3.
Compilar. Quæ iura ſtatuunt,
procuratorẽ cum libello actio-
nis, vel reſponſionis debere pro-
ducere mandatũ ſufficiens do-
4 mini litis. Et plus additur in pre
dictis iuribus, vt aduocatus par-
tis debeat ſubſcribere prædictũ
mandatum, declarãdo ſufficiens
eſſe ad hoc, vt ſi poſtmodũ inſuf
ficiens apparuerit, & lis reſcin-
datur ex mandati defectu aduo-
catus adſtrictus ſit: ruiſuſq; do-
cent ipſa iura, ſi prædictum man
datum tanquã ſufficiens admiſ-
ſum ſit; & aduocatus partis ad-
uerſæ alleget contra ipſum iu-
dicem debere pronũtiare (ante
quam in lite progrediatur,) an
mandatum ſit ſufficiens necne:
quod de iure cõmuni procedit,
cum quæſtio emergens debeat
terminari antequã procedatur
ad reliquos actus, l. à procedẽre,
C. de dilatio. Bald. in l. militari,
ff. de procurato. in fin. & à præ-
dicta l. 55. imponitur pœna ta-
bellioni, qui petitionem pro-
curatoris admiſerit, niſi cum
prædicto mãdato ab aduocato
obſignato: animaduerto tamen,
me nunquam vidiſſe obſeruari
prædictarum legũ tenorem in
Cancellarijs, nec in alijs Tribu-
nalibus inferioribus: illud tamẽ
ſine diceptatione eſt procurato-
rẽ in litis exordio debere oſten-
dere mandatum, vt probatur ex
prædictis iuribus.
6 Rurſus premitto, hoc manda-
tum debere produci in ſcriptis:
per inſtrumentum enim, & non
per teſtes mandatum probatur,
& ita in iudicijs ſeruari docet
Gregor. Lopez in l. 21. tit. 5. p. 3.
gloſſ. 1. & ſtatuit l. 3. tit. 2. libr. 4.
7 Compilatio. Licet de iure com-
muni ſufficere mandatum pro-
bari per teſtes, haud dubium eſt
ex bona gloſ. in cap. 1. de procur.
alia gloſſ. fin. in l. maritus, C. de
procur. quæ gloſſę communiter
recipiũtur à iuris interpretibus,
vt videre eſt per Innocen. in d. c.
1. num. 4. Iaſ. in l. 1. C. de procur.
numer. 6. de quo mirè loquitur
3 Boerius deciſ. 281. Et in tantum
verum

8 verum eſt, ipſum mādati inſtru-
mentum debere produci, vt non
ſufficiat tabellionem fidem fa-
cere mandati, licet referat ſe ad
mādatum corā ipſo confectum,
ſi ipſa ſcriptura nō producatur,
iuxta textum in Authentica, ſi
quis in aliquo documēto, nu. 7.
C. de edendo, vbi Iaſ. num. 7. &
Boerius dict. deciſ. 281. nume. 3.
Auileſ. in capitibus Prætorum,
9 cap. 15. num. 23 Quibus ſupradi-
ctis vnum pulchrum addit no-
ſtra l. nempè, vt quamuis neceſſa-
ria ſit mandati productio ad va-
liditatem litis geſtæ per procu-
ratorem, nihilominus tamē ſuf-
ficiat hoc mandatum procura-
toriū in iudicio produci in qua-
cunque parte litis, ante diffiniti-
uam ſententiam, ad hoc, vt om-
nia antea geſta, ſine mādati pro-
ductione, rata ac firma habean-
tur: & hæc eſt deciſio noſtræ le-
gis, quæ eſt omninò ſeruanda, &
in iudicijs admittenda, vt com-
muniter praxis admiſsit, & præ-
dicta deciſio duobus modis in-
10 telligenda eſt: Primo, quando
procurator nullum habebat mā
datum, & recepit ante ſententiā,
& produxit in iudicio: nam om-
ne geſtum ſine mandato in vim
ratihabitionis retrotrahitur, va-
let & ſuſtinetur. Alio modo ac-
cipienda eſt prædicta deciſio,
quādo ex actis in litis principio
non conſtitit de mandato com-
parentis, licet verè eſſet procura
tor, retinuerat tamen mandatū,
& non produxerat: nam cū ante
ſententiam diffinitiuam offerat
acta geſta valebunt, docuit Feli-
nus in cap. ſciſcitatus, nume. 15.
de reſcriptis. Bartius de nullita-
te ex defectu inhabilitatis, ſeu
mandati, nu. 116. & 117. & 118.
vbi Felinus loco præallegato,
& innumeros huius ſententiæ
refert, & in dict. nu. 118. reſtatur
11 idem author, mandatum, parte
non opponente, vel iudice non
requirente, poſſe quandocunq,
produci, contra Alex. conſ. 101
teſtantē ſupradictam doctrinam
veram eſſe vſque ad cauſæ con-
cluſionem, poſt concluſionem
tamen in cauſa mandatū offerri
non poſſe, nec admitti debere:
admittenda enim eſt omninò
prædicta concluſio, & doctrina,
vt ſufficiat quocunq, tempore:
etiam poſt concluſum in cauſa
mandatum in iudicio produci,
ad hoc, vt omnia geſta rata, ac
firma maneant, tanquam ſi in li-
tis principio mandatum oſten-
ſum fuiſſet.

12 Quinimò ſuperioribus addo,
vt ſi iudex, cum pars non oppo-
neret, vel ipſe non animaduer-
teret, ſententiam diffinitiuam
proferret in cauſa, & lite geſta
per procuratorem, qui manda-
tum nō produxerat, & à ſenten-
tia fuiſſet appellatum, & in cauſa
appellationis ipſe procurator
mandatū produxiſſet, per ipſam
produ-

Digitized by Google

productionẽ validari omnia geſta in prima inſtantia, valet enim quod fit ab eo, qui revera eſt procurator, licet nunc de eius mãdato non conſtet, docuit Crauetta

13 conſil. 108. num. 1. Quod tamen accipe ſecundum ſupradicta, nẽpè, quando mãdatum recepiſſet procurator in principio litis, vel ſaltem ante diffinitiuam ſententiam in prima inſtantia: ſecus, ſi poſt ſententiam fuiſſet conſtitutus procurator, quia hoc mandatum receptum poſt primam ſententiam, & inſtantiam, nõ poteſt conualidare retro geſta, cum falſus demoſtretur procurator, quo ad primã inſtantiam, qui mãdatũ antea nõ habuerat, ſed in ſecunda inſtantia recepit, quod tenet idem Aymon in dict. conſil. 108. nu. 1. ad fin. & ita poterit extendi deciſio noſtræ legis, vt nõ ſolum locum habeat in mãdato oſtenſo, & producto ante ſentententiam diffinitiuam primæ inſtantiæ, ſed etiam in mandato in iudicio oblato in ſecunda inſtãtia, dum tamen procurator illud recepiſſet ante primam ſententiam, vt ex ſupradictis oſtẽditur.

IN TEXTV, IBI: *Saluo ſi fueſſe reuocado.*

Scholium II.

14 POſtremo decidit noſtra l. ſupradictã doctrinam, & receptam ſententiam, & cõcluſionem, nempè, vt acta iudicij validentur per mandatum oſtenſum ante ſententiam debere accipi, & intelligi, ſi dominus non reuocauiſſet: nam ſi mandatum ſit reuocatum à domino litis, licet nonnulla acta fuerint actuata ante reuocationẽ: ſi tamen mandatum non fuiſſet oſtenſum, & productum in iudicio, & tempore productionis iam eſſet mandatum reuocatũ, non poteſt hoc mandatum, quod iam reuocatũ reperitur, cõfirmare retro geſta:

15 & hæc eſt propria deciſio noſtræ legis, & verus eius intellectus: nam quamuis verum ſit, procuratore primo reuocato, acta cum ipſo ante reuocationem manere firma, nec opus eſſe ratificari cũ ſecundo. Accipitur tamen prædicta ſententia cum declaratione noſtræ legis, ſcilicet, niſi acta cum primo procuratore fuiſſet facta ſine productione mandati, & antequã ipſe produceret, fuiſſet reuocatum: cum iam mandatum per reuocationem ſit extinctum, non poteſt retro geſta cõfirmare: mutatione enim facta, omnia de nouo narrari oportet, vt teſtatur Accurſius in l. mutari, ſcholio vltimo, de procurato. de qua re eſt inſpiciendus Bald. in dict. l. mutari, num. 2. Gregorius in. l. 24. tit. 5. p. 3. ſcholio 8.

Textu

Textus decimus ſeptimus.

OTro ſi es à ſaber, que ningun oficial que anda en la Corte del Rey, no le recebiran por perſonero en caſa del Rey, ni a ningun hōbre que viua con el en la Corte.

SVMMARIVM.

1 *CVria Regis officialis, vel Regis familiaris, non poteſt eſſe in Curia procurator.*

2 *Ratio prædictæ concluſionis eſt, ne potentia aduerſarij lites immorentur.*

3 *Nemo poteſt alium aduerſario potentiorē procuratorē conſtituere.*

4 *Qui procuratorem potentiorē conſtituit, punitur pœna amiſsionis cauſæ.*

5 *Pontentior procurator ab officio repellitur, non tamen quia ſuſcepit, punitur.*

6 *Si procurator potentior iudici non obtemperat propter inobedientiā, non tamen quia officium aſſumpſit, plectitur.*

7 *Diſputatur an l. 1. C. ne liceat potentio. procedat tam in actore, quàm in reo.*

8 *In noſtra lege ſtyli potentior accipitur ratione officij.*

9 *Potentior pro Rege, libertate, vidua, & alijs perſonis, procurator eſſe poteſt.*

10 *Quando lis eſt contra æque potentiorē, an admittatur procurator, diſputatur.*

11 *Quæ in procuratore dicta ſunt, & in aduocato, procedunt cum eadem ſit ratio.*

12 *Poſt litis conteſtationem potētior procurator repelli non poteſt.*

13 *Exceptio procuratoris potentioris inter dilatorias enumeratur.*

14 *Exceptio procuratoria, ſi à parte nō opponatur, poteſt opponi à iudice.*

Lex XVII.

IN TEXTV, IBI: *No le recebiran por perſonero en caſa del Rey.*

Scholium vnicum.

1 SEntētia noſtræ leg. hæc eſt, Regis familiaris, & qui eius palatio aſsiſtit, nōpoteſt eſſe in Curia procurator. Hæc lex iuri communi cōſentanea eſt, & eius cōcluſionem probat tex. in l. ſi quis procuratorē, de Decurionibus, lib. 10. l. neque fœmina, ff. de procu. l. milites, & l. ita demum, C. eod. quibus conuenit de iure regio text, in l. 6. & 7. & 8. tit. 5. part. 3. Et ratio prædictæ ſententiæ ex
2 duobus cōſtat. Primo, ne ratione procu-

procurationis ab offitijs ſuis arceantur. Secundo, ne eorum potentia lites immorentur, & aduerſarius ſumptibus & expenſis vexetur, quod iura abhorrēt, l. 1. de inofficioſo, & prędictæ rationes redduntur à l. 1. C. ne liceat potentio. & à prædictis legibus 6. 7. & 8. tit. 5. part. 3. Quibus adſtipulatur illud Iulij Cæſaris, libro. 1. de bello Gallico, cum ait: *Hi cum tantopere de potentatu inter ſe contenderent.* Et Liuij lib. 26. ibi: *Aemulo potentatus inimicus rem Annibali aperit.* Et Arnob. aduerſus gent. lib. 1. ibi: *Nam ſi facias ipſe quod poſsis, & quod tuis ſit viribus,*
3 *potentatuiq́ conueniens.* Et neminē poſſe aliu aduerſario potentiorem procuratorem conſtituere, docuit text. in l. 16. tit. 10. libr. 1. Fori. Qui potētior intelligitur ratione offitij, vt in noſtra lege, & declarat Montaluus in d. l. 16. gloſſ. 1. & ante eum docuit Accurſius in d. l. 1. verſ. potentiorū:
4 & qui procuratores potentiores conſtituit, punitur pœna amiſſionis cauſæ, & ipſe procurator conſtitutus cauſam aſſumēs, ſæueta pœna plectitur, vt in d. l. 1. Quæ tamen pœna hæc ſit, non exprimitur ad l. 1. C. ne liceat potētioribus: nam præfata lex dominum tantum litis pœna expreſſa punit: in potentiore tamē eam non exprimit: in prædictis tamen legibus Partitæ, l. 6. & 7. & 8. tit. 5. part. 3. nullum ſupplitium datur, neque conſtituenti, neque aſſumenti, quod ſentiens Gregorius Lopez in Scholio 1. ad dict. l. 8. ait: Noſtra tempeſtate ſimiles procuratores ſolū eſſe
5 repellendos ab offitio procurationis, non tamē eſſe puniendos, quia mandatum receperunt, nec dominos litis condemnādos, in amiſsione cauſæ, nec alia pœna, & opinionem Gregorij libēter admitto, & apertè videtur eſſe de mente noſtræ legis, cū pœnæ nō meminerit, & ita hoc iure nouo videtur correcta d. l. 1. C. ne liceat potentio. quoad pœnā, ſcilicet, à lege impoſitam, quoad diſpoſitionem tamē, & deciſio-
6 nem eſt omninò ſeruanda: & ſic iam ceſſat diſputatio, & quæſtio gloſſæ in d. l. 1. verb. aduocaſſent, an punirētur potētiores ex ſolo pacto, licet mandatū nō ſuſcepiſſent, cū pœna ex ſupradictis locum non habeat: & ſupradicta Gregorij opinio ſatis probatur ex l. 7. tit. 1. lib. 2. For. quę docuit, potentiores aduerſario, ratione officij non poſſe procurationem ſuſcipere, & ſi ſuſcipiant iudicē eos debere repellere, & ſi mādato iudicis noluint ab offitio procurationis deſiſtere, tūc iudicem poſſe punire pœna, de qua ibi: patet itaq; ex d. l. 1. nullam pœnā imponi ex offitio aſſumpto, cū pœna à lege Fori ſtatuta locum ſolum habeat, quando ipſe procurator iudici non obtemperat.

Rurſus

7 Rurſus addo, inter iuris inter-
pretes contentionem fuiſſe, an
prædicta l.1.C.ne liceat poten-
tioribus, procedat tam in actore,
quàm in reo. Accurſius enim in
l.1.C.de alienatione iudicij mu-
tandi cauſa facta, verbo, tenebi-
tur, docet conſtitutionem d.l.1.
C.ne liceat potentioribus, loqui
& procedere ſolum in actore, nõ
in reo: ſed contrariam opinionẽ
defendunt Bart. Alberi. Paulus,
& communiter Doctores, contra
gloſſam in d.l.1. cum indiſtinctè
loquatur prædicta lex: quæ opi-
nio fortius procedit ſtãte noſtra
l. quæ etiam ſine diſtinctione lo-
quitur, indubitatè reſoluendum
ergo eſt tam actoris, quàm rei,
8 neminẽ aduerſario ratione offi-
tij potẽtiorem procuratorẽ eſſe
poſſe, & dixi ratione offitij, vt ex
his elegãter inferas ad differen-
tiam potẽtioris, de quo in nr̃a l.
ad alios potẽtiores, de quibus in
alijs iuribus: nã hic accipitur po
tẽtior ratione offitij: alias enim
potentior dicitur qui dignitate,
authoritate, gratia, facultatibus,
iuribus præcellit, præualet aut
alio modo plus nobis poteſt, l.1.
ff. de alienat.iudic.ibi: *Si potentio-
rem nobis oppoſuerit aduerſarium*, l.
vltim.ff.de litigioſ.ibi: *Potentiori
aduerſario traditus*, l.1.C. ne liceat
potentior.ibi: *Qui ſibi potentiorum
patrocinium aduocaſſent*, l.fin.C.eo-
dem tit.ibi: *Actiones ad potentiorum
delata perſonas*, l.3.ff. de alienatio-
ne iud. mut. ibi: *Potentiori pares
eſſe nõ poſſumus*, l. ſuccurritur etiã,
ff.ex quibus cauſ. mai.ibi: *A po-
tentiore vi oppreſſus*, l. capitalium,
§.ad ſtatuas, ff. de pœnis.ibi: *Ex
vinculis, vel cuſtodia detentus à po-
tentioribus*, l. fi.ff. de alien.iud.ibi:
*Vt potentior emptor per licitationem
vilius rem accipiat.* Potẽtior quo-
què, id eſt, potior accipitur in l.
huius enim, ff. qui potio. in pig.
ibi: *Potentior erit creditor, licet poſte-
rior ſit*, & in l.ſi ſeruũ, 91.§.ſequi-
tur, ff.de verbor.oblig.ibi: *Quare
non potentior ſit qui tenet, quàm qui
perſequitur.* Quibus conducit illa
duplex potentia, cuius commi-
niſcitur Ludouicus Celius lect.
antiq.lib.10.c.30.litera C. Quæ-
ſtioque illa de qua diſſerit, vnde
ſcilicet naſcatur, maior in vno,
quàm in alio potentia, & de po-
tente aduerſario mentio fit in l.
fin. §.1. ff. quod met.cauſa, & de
potentatu in l.1. C.de gener. a-
bolit.& in l.4.C.de teſtib.de qua
re eſt omnino vidẽdus Caſtrenſ.
in d.l.1.C. de alienat. iud. nu.6.
qui nõ leuia in propoſito addu-
9 cit, ſupradicta tamẽ recepta no-
ſtra ſententia excipitur, & limi-
tatur quando prædictæ perſonæ
in offitio, & dignitate cõſtitutæ
vellent eſſe procuratores, aduo-
catique, pro Rege, libertate, vi-
dua, orbo, & alia miſerabili per-
ſona, & pro liberando ad mor-
tem iniuſtè damnatum, probat
text. in l.non tantũ, ff. de appell.

l.3.

l.3.§.militi, de lib.cauſa,l.ita demum,C. de procurat.l.quicunque, & Authent. ſequenti,C. de procurat.text.in cap.1.ad fin. de poſtulando,& probat text.in l.7. & 11.tit.5.p.3.vbi Gregor.notat.

10 Rurſus dubitatio eſt,an noſtræ l.ſententia limitetur, quando lis eſſet contra æque potentiorẽ, an hoc caſu admittatur procurator, licet ſit ex potentibus, qui alias procuratores eſſe nequirent, & tũc procuratorẽ potentiorẽ cõſtitui poſſe in lite cōtra potẽtiorem,firmat Paul.in l.1.C. ne lic. pot.vbi ſcribit ſe vidiſſe de facto in cauſa agitata in ciuitate Bonon. Ceſſant enim prædictæ rationes,de quibus ſup.cũ hoc caſu nõ videatur procurator offitium ſumere, vt metum inferat potentiori,ſed potius vt metum tollat, iuxta text.in l.cũ pater,§. Titio, de legat. 2. ibi: *Nec videtur dolo feciſſe,cum fraudem excluſſerit.*

11 Has igitur limitationes patitur noſtra lex, quibus exceptis, manet firma eius concluſio, quæ procedit, & locum habet tam in procuratore, quàm in aduocato, cum eadem ſit ratio, docet Paulus in d.l.1.in princ. Rurſus procedit ſiue quis palam patrocinetur, ſiue clã, & occultè per interpoſitas perſonas, vel per literas, docẽt Bart.& Paul.in d.l.1.C. ne liceat potentioribus,ne prædicta via pauper opprimatur poteſtate potentis: nam iuris præſumptio eſt, iudices potius fauere potentioribus, quã egeſtate oppreſsis, quod iura proclamãt, probat textus in Authent. vt omnes obediãt iudicibus prouintiarum,§. ſi verò, verſic. *Si verò ille*, ibi: *Sic erunt tẽperatiores ſic peccare ceſſabunt, ſic non putabunt potentiam auxiliarũ iuſtitia praualere:*& rurſus ibi: *Nec latet nos,quia forſam, nec ſufficiat hoc ad perfectiſsimã cauſæ medelam, cum iudicantes potentioribus magis quàm iuſtitiam volentibus, & ad prouintiam venientibus præſtent.*

12 Et ſupradictis addo, prædictã reſolutionem, & concluſionem noſtræ legis, ex qua deduximus Curiæ miniſtros, & alios aduerſario potentiores ratione offitij procuratores eſſe nõ poſſe debere intelligi, ſi eis opponatur ante litis conteſtationem: nam ſi lis coteſtata ſit, præfati procuratores repelli non poterunt, probat expreſſus in iure textus in l. ita demum, C. de procurat. & docet ibi Accurſius,verbo,militiæ,vbi extendit ad quemcũque,qui non poteſt eſſe procurator,vt ſic accipiamus,ſi opponatur lite nõ conteſtata, & probat de iure regio text.in l.7.tit.5.part.3.& ibi Gregorius gloſſ.1.&.3. Et ratio eſt, nam cum hæc exceptio dilatoria ſit, in principio debet opponi, l. exceptionem,C. de probationibus, l. ſiquidem, C. de exceptionibus, l. Pomponius, §. ratihabitionis, ff. de exceptioni-

bus, & concinnit l.9.tit.5. par.3. docet gloſſa in dict.l. ita demum, verbo, agitur, vbi exceptionem
13 procuratoris potẽtioris inter dilatorias enumerat, quarum natura eſt, vt opponãtur lite non conteſtata, cap. inter monaſterium, de re iudicata, l. fin. C. de exceptionibus, l. 1.tit.5. lib.4. Compilationis.

51 Addo deinde hanc exceptionem procuratoriam, ſi à parte nõ opponatur, poſſe opponi a iudice, ex gloſſ. mirabili in d.l. ita demum, verbo, militiæ, in princip. quam extollit Salicetus ibi ſeu numer. 4. ad hoc, vt dies præfixus parti ad opponẽdam exceptionem dilatoriam, idem videatur præfixus iudici.

Textus decimusoctauus.

MAguer los Abogados ſe auengan con la parte por gran quantia que es, e maguer las demandas ſean muy grandes, e ſean muchas, e ſobre muchas coſas, e grandes, que ſean formadas demandas por vn libelo, todas ſeran contadas como por vna demanda, y el ſu ſalario no deue crecer mas de cien marauedis de la moneda buena. E dende a yuſo deuen los Alcaldes eſtimar el ſalario del Abogado, mas no crecer en ninguna demanda que ſea.

SVMMARIVM.

1 *HOnorarium aduocati, non debet excedere centum quadrantes.*

2 *Antiquitus nihil tã venale fuit, quàm aduocatorum offitium.*

3 *Aduocatus ideo dicebatur, quia amico ſuo præſentiam accõmodabat, nullo pretio interueniente.*

4 *Iure veteri antiquato modus aduocatis ex Senatuſconſulto capiẽdis pecunijs poſitus eſt.*

5 *Neroni placuit, vt iuſta merces Aduocatis ſeruaretur à litigatorib'.*

6 *Licitum honorariorum quantitas aduocati non debet egredi.*

7 *Quantitas iuſta centũ quadrantũ noſtra l. viſa eſt, & antea iure communi pro aduocati mercede.*

8 *De valore centum quadrantum, hoc numero diſputatur.*

9 *Quadrans aureus, cuius valoris ſit hoc numero diſſeritur.*

10 *Qui eſſet valor quadrantis, qui expendebatur tempore Regis Alphonſi, hoc numero tractatur.*

11 *Valor centum quadrantum noſtræ l. æſtimatur decem quadrantibus æreis pro quolibet eorũ, qui valor redactus ad valorẽ nummi noſtratis facit valorem mille quadrantũ, vulgo* mil marauedis.

12 *Quadrantes boni, vulgo* marauedis buenos, *quo cõſtent valore.*

13 *Nec noſtra lege, nec antea iure communi fuit æſtimatũ honorariũ aduocati in cauſis criminum.*

14 *Iure*

14 *Iure regio nouiſsimo æſtimatur quãtitas aduocationis, ſiue actoris, ſiue rei lis ſit, ſiue cauſa ciuilis, ſiue criminalis, ab aduocato defendatur.*

Lex XVIII.

IN TEXTV, IBI:

Y et ſu ſalario non deuẽ crecer mas de cien marauedis de la moneda buena.

Scholium primum.

1 Ait hæc lex, aduocati mercedem, quod honorariũ appellare Iuriſcõſulti ſolent, non debere egredi cẽtum quadrantes in ſingulis litibus, licet magnæ ſint quãtitatis, & quamuis inter clientem, & aduocatũ in maiori pretio ſit conuentum: minorem autem quantitatem poſſe æſtimare iudicem pro qualitate litis.

Cornelius Tacitus lib. hiſt. 11. 2 ait, nihil antiqua tempeſtate publicæ mercis, tam venale fuiſſe, quam aduocatorum perfidiam, adeò vt Samius inſignis eques Romanus quadringentis nummorũ millibus Suilio cauſidico datis, cognita eius præuaricatione eum occiderit, quod factum refert Tacitus cauſam prębuiſſe legi Titiæ, qua cautum fuit antiquitus, ne quis ob cauſam defendẽdam pecuniam, donumvè acciperet, ſiue legi Cinthiæ, ſecundum aliam lectură à Marco Cinthio legumlatore latæ, qui ob patrocinia munera largiri vetuit, teſte Alexandro ab Alexandro, genialium dierum, lib. 6. cap. 10. Cuius Cinthiæ legis meminit quoq; Cornelius, vbi ſup. lib. 13. Priorique ipſius loco non Titia, ſed Cinthia lege legendũ nonnulli putant, relati à Tiraquelo in Alexand. ibidem, litera Y. de qua lege ſcripſit Ayma. Riual. In hiſtor. iur. ciu. & Pontif. nu. 173. Quippe, qui ait, Quintum Maximum ſuaſorẽ huius fuiſſe legis, quã (vt ipſe refert) Marcus Cicero, neque dona, neque mercedem ex patrocinijs ab vllo recipiens diligenter obſeruauit.

Propterea quoddã loco Apuleius cauſidicos probroſis inceſſens verbis (quoniam eis, vt Columela dixit cõceſſum ſit in medio foro latrociniũ) togatos nominauit vulturios, vt quib' præuaricare, reos prodere, vendere aduocationes, & ſanguinaria rapacitate homines excarnificare frequentiſsimi ſit moris: ſicut Marcus Tullius pro Sextio, vulturies paludatos appellauit Gabinium, & Piſonẽ Imperatores, qui pretio nundinarẽtur omnia: porro & eadẽ ratione, ſalib' ſuis Plaut. inſeruit, vulturios pro talis in Curculione, vt enim vultures carniuori ſunt, & rapto viuũt, compari modo, & tali voratores ita ſunt, vt ſpolient ex toto aleatorem,

torem, vt ſcripſit Ludouicus Ce-
lius, lect. antiq. lib. 8. c. 1. litera G.
Itaque cum lege Titia, ſiue Cin-
thia, prohibitũ honorariũ fuiſſet
eadem lege adſtringebantur ad-
uocati, qui mercenariã clienti-
bus operam præſtabant. Inuehi-
tur itaq, Auſonius in mollitiem
Iuriſconſulti, eumque deridet,
quod legẽ Titiam, aut Cinthiã
non metueret, cum enim indo-
ctus eſſet nihil lucrabatur, vt re-
ſtatur Alciat. in annotation. ad
Cornel. Tacit. ex lib. 11. Schol. 3.
Hincq, exiſtimo, aduocatũ ideo
3 dici, quia præſentiam ſuam nulla
interueniente pecunia amico ac-
cõmodabat: nam omnis quæſtus
patrib' indecorus viſus. Etenim
moris erat in iudicijs, tum priua
tis, tum publicis amicos omnes
aduocare: quorum authoritate
moneri iudices poſſe putabãtur,
vt ex Auſonio adnotauit Hotho
man. de verb. iur. verbo, *Aduocati.*
Prædicta tñ Titia lex antiquata
4 fuit ex Senatuſc. quo permiſſum
fuit aduocatis mercedẽ recipere,
modus tamẽ capiendis pecunijs
poſitus fuit, de quo Senatuſcon-
ſulto mentionẽ facit Plin. Ceci-
lianus ad Valeri. libr. 5. Plautini
itaq, aduocati cum ab Agoraſto-
cle, ſine mercede dimiſsi eſſent
inter ſe, illud admurmurabant
his verſibus:

Iniuriam illic inſignite poſtulat,
Noſtro ſibi ſeruire non cenſeat cibo.

5 Si Hothomano credimus, vbi ſu
pra, & Neroni, vt ſcribit Suet. c.
17. placuit, vt iuſta merces à liti-
gatoribus daretur patronis pro
patrocinijs: & in decretis legitur
licere aduocato vẽdere iuſtũ pa-
trocinium, c. non licet, 11. q. 3. &
Vlpian. voluit in l. 1. §. in hono-
rarijs, ff. de var. & extraor. cogni.
in illis verbis: *In honorarijs quoq, ad*
uocatorũ ita verſari iudex debet, vt
6 *pro modo litis, proq, aduocãtis fecũdia,*
& fori conſuetudine, & iudicij, in quo
erat acturus, æſtimationẽ adhibeat, dũ
modò licitũ honorarium quantitas non
egrediatur. Idq, cõprobat reſcrip-
to Imperatoris, dicentis: *Si Iulius*
maternus, quẽ patronũ cauſæ tuæ eſſe
voluiſti fidẽ ſuſceptã exhibere paratus
eſt, eam duntaxat pecuniam, quæ mo-
dũ legitimũ egreſſa eſt, repetere debes.
7 Ea autẽ iuſta merces placuit no-
ſtræ legi, quæ centũ quadrantes
non egrederetur, quæ quãtitas à
iure communi æſtimata fuit in l.
1. §. ſi cui verſ. licita autẽ quanti-
tas, de var. & extraor. cognit. ibi:
Licita autem quãtitas intelligitur pro
ſingulis cauſis, vſq, ad centum aureos:
& ibi gloſſ. verb. aureos, cui legi
concinnit de iure regio text. in l.
14. tit. 6. par. 3. ibi: *De manera que el*
mayor ſalario q̃ pueda ſer, no ſuba de
cien marauedis arriba, quãto quier q̃
ſea la demãda, & docet Gregor. in
Scholio ad prædictam l. verbo,
8 *cien.* Reſtat tamen videre de va-
lore huius monetæ noſtræ legis,
& ſanè Gregor. Lopez in dict. l.
Partitæ, gloſſ. 6. cenſuit, monetã
noſtræ

noſtræ legis, & prædictæ legis Partitæ eundem habuiſſe valorem, quẽ habebat aureus de iure communi, & tradit ſeptuaginta duos numerare librã auri, iuxta l. quoties, C. de ſuſceptori. & Arcad. lib. 10. & hodie eſſe 96. ſecundum aureos, quibus hodie vtimur. Et ſecundum hanc declarationem videtur cõuenire noſtra lex prædictæ l. 1. verſ. licita autẽ quantitas, in illis verbis, *vſque ad centum aureos:* dubito tamẽ de interpretatione hac, attentis, & conſideratis verbis l. 114. in legibus ſtyli, infra, vbi mentionẽ fa-
9 cit Rex Alphõſus de quadrante aureo, cui valorem expendit, vt ex ſupradicta lege apparet, colligiturq́, ex principio ipſius legis, ad hoc vt intelligatur de aureo quadrante, expreſsè debere contineri, & nominari: & noſtra lex de quadrãte loquitur duntaxat, & non de aureo quadrante: valor autem quadrantis, qui expende-
10 batur tempore Regis Alphonſi, valebat minorem quantitatem: nam ſex quadrãtes monetæ Regis Alphonſi, numerabãt vnum aureum antiquæ monetæ, ſecũdum prædict. l. 114. Quadrãsque Regis Alphõſi redactus ad ſummam valoris quadrantum noſtri temporis æſtimatur decem quadrantibus: & ita ſecundum computationem l. ſtyli 114. Quadrãs aureus apud veteres erat valoris ſexaginta quadrantũ æreæ monetæ, qua vtimur, declarat Couar. var. lib. 1. c. 11. nu. 4. quam interpretationẽ veriſsimam puto, quoad intellectũ noſtræ legis, vt ſcilicet valor centũ quadrãtum, qui in ea aſsignãtur pro mercede ſtipendio, & honorario aduocati æſtimetur decem quadrãtibus æreis, pro quolibet eorũ, qui valor redactus ad valorem nũmi
11 noſtratis facit valorẽ mille quadrantum ex ære noſtri temporis, quod apertè colligitur ex litera noſtri text. quę ait, hos quadrãtes deberẽ eſſe bonæ monetæ: qua-
12 drantes aurẽ boni (decẽ quadrãtum valore cõſtant) vt ſatis colligitur ex l. 1. tit. 9. lib. 8. Ordina. quę ſtatuit conuitiantem parentibus puniendum eſſe pœna ſexcentũ quadrantũ, id eſt, ſex mille, redacta hac moneta ad valorẽ nũmiſmatis ærei, quo vtimur, cũ habeamus itaque huius legis expoſitionem, non erit in hoc immorandum: hæc quæ centũ quadrantum quantitas, apud veteres ſportula nuncupabatur, vt cõſtat ex Martiali lib. 3. Epigram. Epigram. 7. quod inſcribit de ſportula, verſus autem ſunt ſequentes.

Centum Miſelli iam valete quadrãtes,
Ante Ambulonis congiarium laſsi,
Quos diuidebat Balneator elixus,
Quid cogitatis, o famis amicorum?
Regis ſuperbi ſportulæ receſſerunt:
Nihil ſtropharum eſt, iam ſalarium dandum eſt.

Quibus adſtipulatur aliud eiuſdem authoris, Epigrāma 26. ſub lib. 1. quod ſic ſe habet:

Dat Baiana mihi quadrātes ſportula centum,
Inter delitias quid facit iſta fames?
Redde Lupi nobis, tenebroſaq̨ balnea grilli,
Tam malè cum cœnē, cur benè Flacce lauer?

Aliudque Epigrāma his adiungitur lib. 10. Epigr. 37. ibi:

Sportula nos iunxit quadrantibus arida centum.

Quod autem Iuriſcōſulti aiunt, licere aduocato in ſingulis cauſis pro honorario cētum aureos accipere: diſsimile admodum eſt à noſtræ legis cōputatione: nam Alciatus, in annotationibus in Cornel. Tacit. ex lib. 11. annotatione 4. cuius initium eſt vſque addenaſextertia, inquit, quēlibet aureū antiquū æſtimari duob' ducatis coronatis cū dimidio, apud nos duobus ſcutis, & dimidio, ſecundum quam veterem computationem aduocati honorarium non poterat egredi centum aureos, id eſt, centū mille quadrantes redactos ad quantitatem nūmi noſtratis.

IN TEXTV, IBI: *En ninguna demanda que ſea.*

Scholium II.

13 LOquitur ergo noſtra lex, vt ex eius contextu apparet in cauſis ciuilibus: in criminalibus enim, nec noſtra lex aduocati honorariū æſtimat, nec antea de iure communi erat æſtimatū, docet Bart. in l. ſi pater, §. 1. ff. de donatio. & Salicet. in l. 1. in fine, C. mandati.

14 Hodie tamē de iure regio nouiſsimo mercedes aduocatorum regiorum Conſiliorum in cauſa ciuili non poſſunt egredi ſummam viceſimę partis litis, in qua patrocinantur, ſiue lis ſit vnius, vel plurium, ſiue patrocinetur aduocat' pro actore, vel pro reo, ſiue cauſa ſit ſæcularis, vel Eccleſiaſtica: & hæc viceſima pars non poteſt ſuperare valorem triginta millium quadrantum, alijque aduocati tribunalium inferiorū ſemiſſem prædictæ quātitatis ſolum habere poſſunt: & ſi lis fundatur ſuper aliquo inſtrumento, nec recipitur probatio teſtium, ſola tertia parte prædicti pretij, aduocatus debet eſſe contentus, niſi reus exceptiones alleget, & producat aliquod inſtrumētū in earum probationem, & ſine alia teſtium productione lis determinatur: tūc enim duas partes prædicti ſtipendij lucratur aduocatus: & ſi poſt inſtrumentorū productionem ad probationem deueniatur, integrū ei debetur: quæ omnia colliguntur ex ſerie text. in l. 18. tit. 16. lib. 1. Compil. quæ prędicta viceſima pars ęſtimatur ſecundum ſententiam condemnatoriam, vel abſolutoriam in negotio

negotio principali, non attenta condemnatione expenſarum, vt probatur per l. 19. titul. 16. libr. 2. Compil. in cauſiſque criminalibus prædictis aduocatis Conſilij Regij, vel Cancellariæ, ſolū præſtantur pro mercede prędicti 30. mille quadrantes, & inferioribus aduocatis quindecim mille, & pro prędicto honorario aduocare adſtringūtur in omnibus inſtantijs, quæ in illo loco in iudicium deducātur, vt probat l. 20. tit. 16. libr. 2. Compilatio. & pro qualitate litis, iudices poſſunt æſtimare aduocatorum honorarium, vt probat l. 11. & 12. dicto tit. 16. dummodò non excedatur à ſumma præfixa à prædictis legibus, per text. in d. l. 20. dict. tit. 16. in fin. Et hæc iudicis æſtimatio procedit parte petente, l. 1. §. fin. ff. de var. & extraordin. cogn. Vetus itaq, noſtra ſtyli lex, ſummaque centū quadratum, cuius meminit, reduci debet ad prædictam nouæ legis Compilationis quantitatem.

Textus decimus nonus.

SI alguno toma todos los Abogados del lugar para ſi, el Alcalde no ge lo deue conſentir, e deue dezir a eſte que tomò todos los Abogados, que eſcoja dellos los que quiſiere que le cumpla: e de los otros deue dar Abogado a la otra parte, a tal que no ſea su pariente, ni mucho ſu amigo de aquel contra quien le demanda ſer Abogado: ca ſi fuere ſu pariente haſta el quinto grado, o que ſea en grado que le pueda heredar, no lo deue el Alcalde conſeruir, pero que el Alcalde deue tomar juramento del Abogado que ſe eſcuſa, quę no lo haze malicioſamente.

SVMMARIVM.

1 *SI quis recipiat omnes aduocatos alicuius loci, iudex non debet conſentire.*

2 *Pars aſſumens omnes aduocatos, oſtendit ſe iniquam litem fouere.*

3 *Iudex petentibus aduocatos præbere debet, & num. ſequenti.*

3 *Prætor antiquitus edicto ſuo petentibus aduocatos pollicebatur, & num. ſequenti.*

4 *Aduocatus à iudice datus parti, eo carenti, nec amicus, nec propinquus aduerſarij præberi debet.*

Lex XIX.

IN TEXTV, IBI:

Si alguno toma todos los Abogados.

Scholium I.

1 SEntētia huius l. hęc eſt, ſiquis recipiat omnes aduocatos alicuius loci, ad patrocinium ſuæ cauſæ iudex

ſi iudex nõ debet conſentire, & alteri parti aduocatum dabit, eligens prius ille qui primo aſſumpſit, quod & de iure communi prouiſum erat per text. in l. prouidendum, C. de poſtul. cui conuenit text. in l. 10. titul. 6. part. 3.

2 Et adde partem aſſumẽtem, omnes aduocatos oſtendere, ſe iniquam litẽ fouere, vt probat text. in d. l. prouidendum, vbi Albericus adnotauit, hãc præſumptionem probationem plenam eſſe, cum legis ſit. Bald. tamen ſemiplenam, inſpiciendusque eſt Gregorius in d. l. Partitæ, Schol.
3 3. & 4. ſumptaque noſtra lex eſt ab ædicto prætoris, & eius verbis, ibi: *Si non habebunt aduocatum, ego*
4 *dabo:* quæ recenſuit Iureconſultus in l. 1. §. ait prætor, de poſtul. iudicemque aduocatos petentibus debere indulgere, præſertim fœminis, vel pupillis, vel furioſis, &c. ſi nemo ſit qui petat vltro eis dare debere, ſatis probatur in l. ne quidquam, §. obſeruare, ff. de of-
5 ficio proconſulis: ædictique prætoris quod petentibus, aduocatos prætor pollicebatur, meminit Cicero ad Trebatium in epiſtola. 11. libr. 7. Familiarium: & Seneca in prohemio lib. 3. Controuerſiarum, ibi: *Tanta illi perturbatio fuit, vt aduocationem peteret:* & ibi: *tandem procedit Petronius vetus conuictor eius, & poſtulat aduocationem.* Idẽ libr. 1. de ira, ibi: *Deinde aduocationem etiam ſibi petit, vt excutiendæ veritati ſpatium habeat.*

6 Neque omitendum eſt de aduocato à prætore dato Lepidum Siculi cuiuſdam reſpõſum à Cicerone libr. 2. de Oratore relatũ: nam cũ ei Scipio prætor patronũ cauſæ dediſſet hoſpitẽ ſuum hominẽ nobilem, ſed admodum ſtultum: *Quæſo inquit ille, prætor aduerſario meo dato iſtum patronum, deinde mihi neminem dederis.*

IN TEXTV, IBI: *Ca ſi fuere ſu pariente.*

Scholium II.

7 AIt vltimo lex noſtra, aduocatum a iudice datum parti eo carenti, nec amicum, neq; propinquum aduerſarij eſſe debere: ſimilia verba referuntur ab Accurſio in l. 1. §. ait prætor, de poſtul. verb. habebunt: & Imperatores ſanxerunt in l. humanitatis, C. de excuſat. tutorum, ibi: *Qui ad defenſionem eius non inhabeatur affectu, iuxta formam igitur quam conſulti dedimus, prætorem adiri oportet, vt & iuſto tuo deſiderio, & pupilli ipſius commodo conſulatur.* Ratio autem noſtræ legis, ex eo eſt, amicitiam enim, & cõſanguinitatem ſuſpitionem inducere ſatis compertum eſt, & Accurſ. docuit in d. l. humanitatis, verb. *Adſectu.*

Textus

Textus vigeſimus.

EL Abogado por ſu ſalario, ſi aquel que ha de dar ſalario no ha bienes de que lo pague, no ge lo dara preſo, vaya el ayuda que le hizo por amor de Dios.

SVMMARIVM.

1 *PAuper nō poteſt in vinculis detineri pro mercede aduocati.*

2 *Aere publico honorarium aduocati ſoluebatur pro pauperis defenſione.*

Lex XX.

IN TEXTV, IBI: *El ayuda que le hizo por amor de Dios.*

Scholium vnicum.

1 HAec lex probat, nō poſſe pauperem prehendi, neque in vinculis detineri pro mercede aduocati, qđ decidit text. in l. 16. tit. 16. lib. 2. Compil. vbi probatur adſtringi aduocatū gratis præſtare patrocinium pauperibus, in locis in quibus non ſint aduocati publico ſtipendio conſtituti, id enim congruit reipublicæ benè inſtitutæ, vt docuit Accurſius in l. 1. §. ait prætor, de poſtul. verb. *Non habebunt*: & de tribunalibus Romæ, vbi pauperum cauſæ agitabantur, & eos, qui eorum cauſas fouebant, & defendebant gratis, patrociniū debere præſtare, author eſt Octauianus Beſtrius, lib. 2. introductionum in aulæ Ro-
2 manæ actione, in cap. 7. ære que publico honorariū aduocati ſoluebantur, vt idem Octauianus refert: alioqui enim, vt ipſe tradit, vix vnicus patronus reperiretur, ex Salomone Prouerb. 19. Et ideo non immeritò conquerebatur Ouidius libr. 1. de Arte: *Curia pauperibus clauſa eſt, dat cenſus honores.* De qua re inſpiciēdus eſt Nicolaus Anton. Grauatius, in additionibus ad Octauianū dict. cap. 7. & melius in cap. 18. ſequēti. Pauperibus itaque conſulens l. noſtra pro honorario, & expenſis detineri verat, nec alio indiget commentario.

Textus vigeſimusprimus.

EL Alcalde ſi emplaza alguno, deue ſer creydo el Alcalde del emplazamiento por ſi ſolo. E otro ſi el portero del Rey es creydo del emplazamiento que el hiziere: e ſi alguno faze emplazar a otro con carta del Rey, ſo pena de cien

marauedis, ſegun que es vſada eſta pena de ſe poner en las cartas del Rey, ſi el emplazado no viniere, pecharà la pena: e ſi el emplazador, que es demandador, no viniere al plazo, pecharà las coſtas, mas no la pena de los cien marauedis.

SVMMARIVM.

1 I*Vdex, & alia perſona, quæ hic recēſentur in ius vocare poſſunt.*

2 Inter has citationes diuerſitas eſt: nam iudex ipſe ſi citet cauſam exprimere non adſtringitur.

Lex XXI.

IN TEXTV, IBI:

El Alcalde ſi emplaza a alguno.

Scholium vnicum.

1 LEx hæc inquit, iudicē ſua propria, & ſola perſona poſſe aliquem in ius vocare: rurſus & nuntiū Regis: item, & per literas regias poſſe quem in locum iudicij accerſiri, quibus, ſi quis citatus fuerit ſub certa pœna, & iudicio nō ſuperſit, pœnæ reus erit: & ſi actor ad cuius petitionem reus fuerit ad iudicium vocatus, iudicio non adſit, purgabit expenſas, non verò pœnam.

2 Inter has tamen citationes diuerſitas eſt: regulariter enim eius cauſa exprimi debet c. fin. 5. q. 2. Speculum tit. de citatione, §. 1. verſ. *Quod nulla cauſa exprimitur*, & ibi Ioann. Andr. in eius additionibus, & gloſſa in cap. præterea, de dilatio. & in cap. ſi Epiſcopus, 3. quæſt. 2. & Accurſius docuit in l. ſicut, de præſcrip. 30. vel 40. C. & in l. fin. C. de duobus reis, vbi ordinarij, quando tamen iudex ex offitio ſua propria perſona aliquem in iudiciū vocat, expreſſio cauſæ non deſideratur, vt adnotauit Bald. in d. l. ſicut, & Salicetus in Authent. offeratur, C. de litis coteſtatione: & quia de citatione infra agemus in l. 66. hic omitimus.

Textus vigeſimus ſecundus.

O*Troſi, el que es emplazado para caſa del Rey a dia cierto, demas del dia del plazo que fue pueſto, que ſea ante el Rey, deue auer nueue dias, e deſpues tercero dia de pregon, que le pregone el pregonero del Rey, que venga a entrar en el pleyto con ſu contendor: e los de allende del puerto han de auer plazo de quinze dias de Corte, e tercero dia de pregon: y eſto miſmo auran los de aquende del puerto, eſtando el Rey allende del puerto: y eſte pregon ſe haze tambien*

tābiē enlos Domingos, como enlos otros dias qualeſquier, e ſi paſſarē los diez dias: ye l tercero dia del pregō, ſino pregonarē, no deuē pregonar deſpues, maguer no ayā pregonado, cā tāto vale, como ſi huuieſſen pregonado: y eſto quier ſea el plazo por alçada, quier ſobre q̄ ouieſſen auido mādado del Rey los Alcaldes de alguna villa, q̄ recibieſen teſtigos, o otra coſa q̄ fueſſe meneſter para hazer enel pleyto, e deſq̄ ouieſſe recebidolos teſtigos, o fecho lo q̄ les fuere mādado por el Rey, les puſieſſen a las partes plazo cierto, a q̄ parecieſſen ante el Rey: e ſino parecieſſen a eſte plazo pueſto, fincales dimos a qualquier de las partes el plazo ſobredicho de la Corte, ſegun dicho es, y el el plazo del pregon: e ſi el vno viniere al plazo que le fue pueſto, y el otro no viniere haſta los dias del pregon, el que no vinere ante los dias del pregon, pagarà las coſtas a la otra parte por los dias q̄ vino a plazo pueſto, e deſpues del plazo por los dias que no vino en los nueue dias de la Corte ante del tercero dia del pregon, ſaluo ſi huuiere eſcuſa derecha porque no pueda ante venir, e maguer el Rey ſea en el lugar, e ſe agrauie, e ſe alce la parte del juyzio del Alcalde de la villa de ſu lugar, tambien auria el plazo de nueue dias, e del tercero dia de la Corte. E ſi las partes tomaſſen entre ſi eſte plazo del Alcalde, de parecer ante el Rey por plazo acabado, o renunciaſſen eſte plazo de la Corte del Rey, y del pregon, no vale tal renunciacion ſi al Rey no preſiguiere. Mas ſi pena ya fueſſe pueſta entre las partes, que pechaſſe la parte que no apareceſſe a la otra parte, ſer le ha tenido a la pena pueſta, ſi otra defenſion pueſta derecha no ouiere por ſi por que no la deue pechar. E ſi pena no fue pueſta entre ellos, pecharà la parte que no vino a la que vino las coſtas de nueue dias, y el tercero dia del pregon. E ſi ſe alçare alguno del juyzio del Alcalde, que juzga en caſa del Rey, deue parecer ante el Oydor de las alçadas al plazo cierto que es pueſto que parezcan ante el: e no deue ſer atendido los nueue dias, ni el tercero dia del pregon. E otro ſi es a ſaber, que ſi alguno ſe obliga al merino de parecer a derecho ante el Alcalde a cierto dia, ſo cierta pena, ò ſe obliga que del dia q̄ fuerē emplaçados, q̄ parezcan al tercero dia, faſta tal dia, ò ſi algunos los fian en eſta guiſa, ò de los traer a derecho, ſi al dia que pueſto es, no parecierē ante el Alcalde, cae en la pena, e no los ha el Alcalde porque atēder los nueue dias, ni tercero dia de la Corte, ni de pregon. Mas ſi algunos ſe obligan de traer a derecho a fulano, al plazo que el Alcalde les puſiere, eſtonce el Alcalde deuelos atender à los fiadores, o a la parte, ſi ſe obliga à ſi los nueue dias, y el tercero dia del pregon, demas del plazo que el Alcalde les puſo.

SVMMARIVM.

1 Citatus ad Regis Curiam vltra
2 primum citationis terminum, alijs gaudet, de quibus hic.

2 Citatus vltra primum terminum à iudice appoſitum alijs potitur.

3 Verus contumax eſt, quando quis citatur tribus citationibus.

4 Olim aduerſus contumacē non procedebatur, niſi lite conteſtata.

5 An

5 *An citatus perſonaliter, qui nō venit vlterius debeat citari, diſputatur.*

6 *Prima dilatio conceditur iudicantis arbitrio.*

7 *Lex noſtra corrigitur per l. Ordinamenti, & num. ſequenti.*

9 *Iudex bene poteſt præfigere terminum litiganti ad comparendum, quamuis à lege ſtatutus ſit, & numero ſequenti.*

11 *Pars non comparens, alteri expenſas reficit.*

12 *Incuſatio contumaciæ neceſſaria eſt, vt pœna contra contumacem locum habeat: & quid hodie iure recentiori, & num. ſequenti.*

14 *Innumeri ſunt, quos citatio nō arctat.*

15 *Pactum appoſitum inter litigantes de comparēdo ante iudicē, eos non adſtringit, niſi pœna appoſita ſit.*

16 *Si pœna apponatur, & litigatores conſentiant in aliquem iudicem, hoc caſu pactum obligat, & num. ſequenti.*

18 *Pœna appoſita nō compellitur præciſe paciſcens comparere, ſed pœnæ tantum reus eſt, & numero ſequenti.*

20 *Appellans à iudicis ſententia intra terminum præfixum à iudice, à quo comparere debet, & numero ſequenti.*

22 *Iudici, à quo poteſtas data eſt, ſuo arbitrio terminum præfigendi, ſicut & aliæ multæ dilationes iudicis arbitrio commiſſæ ſunt, & num. ſequenti.*

Lex XXII.

IN TEXTV, IBI: *El que es emplazado para caſa del Rey.*

Scholium primum.

1 PRimo probat hęc lex citatū ad Regis Curiam, vltra primum citationis diem potiri nouem diebus citra portus, & 15. vltra eos, & ſi iudicio nō adſit, intra prædictos dies, rurſus pro clamate, & præconio ad tertium diem euocandum eſſe, quod pro clama, & diebus feriatis exerceri poteſt: & ſi omitatur, nō vitiatur actus: & prædictæ dilationes cōpetunt, ſiue litigetur in prima, ſiue in ſecunda inſtantia.

2 Ex hac prima parte noſtræ legis colligitur citatum vltra primam dilationem à Iudice appoſitam habere aliam ſecundam 9. vel 15. dierum: & rurſus eis elapſis cōpetere ei tertiam diem pro clamationis, & præconij: & ratio 3 eſt, quia verus contumax tūc dicitur, quando citatus eſt tribus citationibus, quo caſu poſſe ad diffinitiuam procedi, docuit Paulus in l. hoc amplius, §. fin. ff. de damno infecto, faciens mentionem cuiuſdam ſtatuti Florētini, diſponentis ter citatum, ſi non adeſſet: perinde haberi, ac ſi lis eſſet cum eo conteſtata, quamuis ad ſententiam diffinitiuam olim non

non procederetur aduerſus con-
4 tumacem, niſi lite conteſtata, l. properãdum, §. ſin autem, C. de iudicijs, niſi in caſibus congeſtis a gloſſa in ſumma 3. quæſt. 6. ab Innocentio in cap. ſi aduerſarius, de eo qui mittitur in poſſeſsionẽ cauſa rei ſeruandæ. Abbate in c. prout, de dolo, & cõtumatia. Platea in l. generali, C. de Decurionibus, lib. 10. Auend. in tractatu primi, & ſecundi decreti, num. 2. & deciſio noſtræ l. quæ deſiderat tres citationes ad hoc, vt quis dicatur contumax, cõprobatur per l. 1. tit. 9. lib. 3. Ordinamenti, quæ in hoc conformis eſt noſtræ legi,
5 & iuri cõmuni: quo quanuis diſceptatio eſſet, an citatus perſonaliter, qui non adfuit, vlterius deberet citari? & amplius non eſſe in ius vocandum, etiam vbi opus eſt alijs citationibus, docuerit Innocentius in cap. ad petitionẽ, de accuſationibus, & Rota deciſione 33. & Iacobus Butricarius in l. tres denuntiationes, C. quomodo & quando iudex: communiter tamen contrarium admiſſum eſt, vt per gloſſam, Bart. & omnes in l. vltima, ff. de in integrum reſtitutione, & Baldum in l. tres denuntiationes, C. quomodo & quando iudex, ex textu in l. præſenti, C. de his qui ad Eccleſiam confugiunt, eũdem Baldum in cap. 1. in princ. de milite vaſſallo, qui contumax eſt, Ioannem Andream in additionibus ad Speculum tit. de contumatia, §. 1. Antonium in cap. conſuluit, de offirio delegati.
6 Diſtat tamen noſtra lex à iure communi, & à dict. l. Ordinamenti, in præffinitione dici, in quo modum poſuit text. noſter: nam primam dilationẽ concedit iudicãtis arbitrio, vt apparet ex eius verbis: in ſecunda verò, & tertia citatione, præſtituit l. noſtra dies certos, & determinatos, nouem ſcilicet, vel quindecim, diemq; certũ proclamatis, quod licet pro forma nõ deſideretur: alijs verò dilationibus opus eſſet ſancit, ad hoc vt reus conſtituatur in contumatia, vt ex eius con-
7 textu liquet: ſed per prædictam legem Ordinamenti, non habet citatus ad comparẽdum prædictos dies, & diem tertium præconij, in quo correcta eſt lex noſtra:
8 prædictique dies ſunt iudici arbitrarij, qui in ſuis literis poteſt aſsignare diem arbitrio ſuo moderandum, conſiderata loci diſtantia, iuxta vulgaria iura in l. ad perẽptorium, & in l. nonnunquam, de iudicijs. Tamen citare neceſſariò debet iudex ad conuincendum de contumatia citatum, vt meminit Auendan. in tractatu primi, & ſecũdi decreti, nume. 4. Sed quanuis eſſemus in caſibus noſtrę legis, adhùc fateor dies ab ea conceſſos, debere accipi, & intelligi, quando à iudice non eſſent præfixi. Iudex enim bene

bene poteſt præffinire diem liti-
9 ganti ad comparendum, quãuis a lege ſtatutus ſit, & ex cauſa limitare, vel prorogare, & ſi iudex dilationem nõ conſtituerit, dies legis eius loco ſubrogatur, vt in caſu non diſsimili habemus iura in l. 2. & in l. 14. tit. 18. lib. 4. Compilationis.

10 Rurſus duodecim dies noſtri textus, ſcilicet nouẽ dies Curiæ, & tres præconij ſublati ſunt in caſu legis 15. tit. 18. lib. 4. Compil. ibi: *Y que ſobre eſto no ſe ayan de eſperar los terminos de doze dias, es aſaber, los nueue de Corte, y de tres pregones:* Alludit enim in hoc ad l. noſtrã ſtyli, in qua 12. dies deſiderabantur, quod nõ percepit Azeuedo in commẽtario illius legis, nu. 1. verſ. *Que ſobre eſto.*

IN TEXTV, IBI: *Pagarà las coſtas a la otra parte.*

Scholium II.

11 IN Secunda parte docet lex noſtra, partem non comparentẽ, niſi die elapſo alteri debere reficere expenſas, niſi habuerit legitimã non comparendi excuſationem: ratio eſt: nã paria ſunt nullo modo comparere, vel minus legitimè comparere: refectis tamẽ expenſis iam dicitur quis legitimè iudicio ſupereſſe, cum alia pars litigans nõ dicatur eſſe in damno, cum ſumptus facti expectando aduerſarium ſibi reficiantur: hęc itaq, inter alias contumaciæ pœnas frequentior eſt, vt contumax puniatur in expẽſis, gloſſ. in cap. quoniam contra, de probationi-
12 bus: incuſationemque contumatiæ neceſſariam eſſe, vt prædicta pœna locum habeat, videtur colligi ex mente textus in l. properandum, §. & ſiquidem, C. de iudicijs, vbi latè Scribentes, & docet Barto. in l. conſentaneum, ad fin. C. quomodò, & quando iu-
13 dex: ſed hodie in caſu noſtræ legis credere non eſſe neceſſariam prædictam contumatiæ incuſationem, ex finalibus verbis text. in l. 15. tit. 18. lib. 4. Compilat. &
14 prædictam expenſarum multam tunc imponit lex noſtra, quando citatus nõ habuiſſet legitimum non comparendi impedimentũ. Innumeri enim ſunt, quos citatio non arctat, de quibus longũ tractatum facere poſſemus, ſed ne his vulgaribus immoremur inſpiciendæ ſunt omnino leges, in l. 2. 3. 4. 5. & 6. tit. 7. part. 3. & gloſſæ ibi, qua ſola remiſsione omnia in materia congeruntur.

IN

IN TEXTV, IBI;
E ſi las partes tomaſſen et tre ſi.

Scholium tertium.

15 PVrſus, & tertio inquit noſtra l. pactum appoſitum inter litigãtes de cõparendo ante iudicem ſub certa die, vel renũtiationem ab eis factam diei à iudice præfixi eos non aſtringere, niſi pœna appoſita ſit: quo caſu pœnæ locus erit, & confirmatur ex l.ſi cõuenerit, de iuriſdictione omni. iudicum, qua probatur pactum de litigando coram iudice ad certã diem, iudice non præſente, obligationem nõ inducere: obligat enim, ſi iudex ſit præſens, vt colligitur ex litera prædictæ legis, ibi: *Et prius quam adiretur*, & ex textu in cap.1. de iudicijs.

IN TEXTV, IBI:
Mas ſi pena ya fue pueſta.

Scholium quartum.

16 RVrſus, & prædictum pactum obligat, vt dixi, in caſu noſtræ legis, quãdo veſtitum ſit pœnæ appoſitione, & quando ſub prædicta pœna litigatores conſentiunt in iudicẽ ſuum: ſic enim induco textũ in dict.l.ſi conuenerit, & patet ex l. priuatorum, de iuriſdictio. omnium iudicum, & docet Anton. de Butrio in dict.c.1. de iudicijs.

17 Hæc itaque duo copulatiuè requiruntur ad intellectum noſtræ legis, vt ſcilicet paciſcantur partes de litigando corã iudice ſuo, & pœnam apponant, quo caſu obligat prædictum pactum, & ita eſt intelligendus textus in l.7.titulo.7. part.3.

18 Rurſus tamen, & prædicta pœna appoſita non cõpellitur præciſe paciſcens iuditio ſupereſſe, ſed ſolũ pœnæ reus erit, & ita docuit prædicta l.7.titulo.7. part.3. & eſt ratio, nam in ſtipulationibus facti ſuccedit obligatio ad intereſſe, l.ſtipulationes non diuiduntur, §.Celſus, de verborum obligation.

19 Ad comparendum tamen, & litigãdum, virtute ſola prædicti pacti, quis non cogitur, quia per pactũ tantum inter partes ſine iudice initum, non inducitur aliqua iuriſdictionis prorogatio: ſi iudex tamen eſſet præſens, iam iudicaretur exercitus act' iuriſdictionis. Rurſus, quia pactum de prorogando eſt in futurum, & non ſequitur actualem conſenſum de præſenti, eſt videndus Butrius, vbi ſupra, Baldus in l. ſi conuenerit, & in l. fin. de iuriſdictio. omn.iud.

(?)

IN

IN TEXTV, IBI: *Deue parecer ante el Oydor de las Alçadas.*

Scholium quintum.

20 VLterius probat l. noſtra, appellãtẽ à iudicis ſententia debere iuditio ſupereſſe in gradu appellationis intra diem præfixũ a iudice à quo, nec vltra eum debere potiri dilatione 9. & 3. dierum. Diuerſitatem itaque conſtituit noſtra lex inter primã, & ſecundam inſtantiam. In prima enim inſtãtia vltra primum diem præfixum ad comparendum concedit l. 9. vel 15. dies: & rurſus 3. dies proclamationis, & præconij.
21 In ſecunda verò inſtantia, intra primam dilationem à iudice deſignatam debere comparere appellantem in iuditio ſuperioris decidit: in quo conuenit noſtra l. iuri communi, quo iure iudex à quo ſtatuit diem appellanti, vt iuditio ſuperſit in gradu appellationis, cap. i. de appellationibus. libr. 6. Clementin. ſicut, de appellatio. text. in Authen. de his qui ingrediuntur ad appellationem, §. 1.
22 collatione 5. Rurſus cõprobatur per leges partitarum Ordinam. & Compilationis, l. 23. & 26. tit. 23. part. 3. l. 2. & 3. titul. 16. lib. 3. Orndiamenti, l. 2. titul. 18. lib. 4. Compilationis: quibus iuribus iudici à quo poteſtas data eſt ſuo
23 arbitrio diem præfigendi, ſicut & aliæ multæ dilationes iudicis arbitrio in iure conceſſæ ſunt, l. fin. de ferijs, l. 1. §. 1. de iure deliberandi, docet Auendan. reſpon. 1. nu. 3. & hoc voluit noſtra lex, vt ſit iudici arbitrarius dies, intra quem pars appellans adeat iudicem appellationis, nec vltra arbitrium iudicis potietur litigans alijs dilationibus 9. vel 3. dierũ: iudice tamen non concedente, & præſtituẽte diem appellanti, ſuccedit dies legalis, nempè 15. citra portus: & 40. vltra portus, & 3. dierum ſi lis appellationis eodẽ oppido pẽdeat, vt cauetur in prædictis iuribus in l. 2. & 15. d. tit. 18. lib. 4. Compilatio.

Textus viceſimustertius.

OTro ſi, es a ſaber, que ſi algunos ſian a otros en eſta guiſa, que del dia que fueren emplazados, o demandados en eſtos en fiados, que parezcan ante el Alcalde al tercero dia, o faſta otro dia cierto que pongan, ſino que pechen los omecillos: y entõce el Alcalde que ha de conocer del pleyto, deue fazer emplazar a los enfiados en ſus caſas do ſe ſolian acoger. E ſi en caſa no los fallaren, ni do ſe ſolian acoger, fagalos emplazar por conſejo, y pregonar que ſean ante el al tercero

Digitized by Google

cero dia que puſieron: e ſino vinieren eſſe dia, faga prender a los fiadores por los omecillos, o por la pena q̃ ſe obligaron: e fagā emplazar dende adelante a los enfiados a los tres plazos del fuero. Mas ſi los fiadores fiaren en eſta guiſa de traerlos ante el Alcalde del dia q̃ ge lo demandaſſen al tercero dia, entonce cūple, que los demanden a los fiadores q̃ los trayā al plazo del tercero dia. E ſino los truxeren, q̃ los prendan por los omecillos, e q̃ emplazen a los enfiados a los plazos del fuero.

SVMMARIVM.

1 *ORdo, qui ſeruare debet, quā do quis pro reo iudicio ſiſti cautionem præſtitit, à lege noſtra præſcribitur.*

2 *Diuerſitas eſt, quādo quis fideiuſſit aliquē ſiſtere in iudicio, ſi ipſe citatus nō compareret, vel quādo quis fideiuſſit ad certam diem ſiſtere, & num. ſequenti.*

4 *Quādo mora purgari poſſit, necne, remiſſiuè declaratur.*

Lex XXIII.

IN TEXTV, IBI: *Si algunos emplazan a otros.*

Scholium vnicum.

1. SI quis pro reo præſtet cautionem iudicio ſiſti, & ſub certa pœna, hic ordo ſeruādus eſt, vt iudex iubeat citare reū in domo, & ſi nō inueniatur, edicto & proclamare vocet ad certū diē, quo elapſo, reoq. nō cōparēte, fideiuſſor fit reus pœnę appoſitæ: deindeq. debet citari reus trib⁹ ei præſtitis dilationibus: ſed ſi quis ſit fideiuſſor iudicio ſiſti ad certū diem diuerſitas eſt: ſufficit enim requiri fideiuſſorē, & die elapſo pœnā luit, & poſt pœnæ ſolutionē citabitur ipſe principa-
2 lis reus. Hæc lex ſupponit duos fideiuſsionis caſus, & differētiā in eis cōſtituit. Primus eſt, quādo quis fideiuſsit aliquē ſiſtere in iudicio, ſi ipſe citatus nō ſuper eſſet: quo caſu neceſſariū eſt, vt reus prius citetur in domo, vt innuit noſtra l. & ante eā Conſultus in l. 4. §. quoties, ff. de dā. infect. vel vbicunq, ſit ipſe reus, & inueniri poſsit, citandus eſt Bart. in l. cū quidā, de fund. inſtr. tex. in l ex facto, §. ne ſerui, ff. de hæred inſti. & in l. apud Labeonē, §. Initiū, ff. de iniur. & ſi non reperiatur, citatur edicto & proclamatione, iuxta ea quę docui-
3 mus in lege anteriori: quæ omnia niſi præceſsiſſent, nō poterat conſtitui fideiuſſor in mora. Secūdus caſus eſt, quādo fideiuſſor fideiuſsit, & promiſit ad certam diem aliquē ſiſtere in iudio, ſub certa pœna: nam tūc elapſo die, pœnæ locus eſt, l. 3. ibi: *Niſi pœna ſubiecta ſit*, de verbor. oblig. nam elapſa die fideiuſſor in mora cō-
4 ſtituitur: ſed ſi alio die ſiſtat, dubitatio eſt, an mora purgetur, eſt vidēdus Grego. Lop. in l. 36. tit. 11. p. 5. doctiſsim⁹ Gomez. de captura reorū, n. 9. l. ſiquis poſt tres, ff. ſi quis cautio. & ibi ordinarij.

I Textus

Textus viceſimusquartus.

OTro ſi en razon del emplazamiento, que embian a demandar a los ſus cogedores, o arrendadores que ſean ante el faſta tal dia, ſo pena de cien marauedis, a darle cuenta, o ſobre otra coſa, no lo atenderan deſpues del plazo los nueue dias, ni tercero dia de la Corte, ſi el Rey no quiſiere. E ſi al plazo no vinieren, cae el luego en la pena de los cien marauedis del emplazamiento.

SVMMARIVM.

1 *Fiſci debitor, ſi citatur ad certũ diẽ, ſub certa pœna, pœnæ reus eſt, ſine vlla alia dilatione, & proclamatione.*

2 *Fiſci debitores abſque interpellatione ipſo iure, ac facto in mora ſunt.*

Lex XXIIII.

IN TEXTV, IBI: *E ſi al plazo no vinieren, cae luego en la pena.*

Scholium vnicum.

DOcuit l. 22. ſupra citatũ vltra diẽ citationis alijs po-
1 tiri, vt ibi monſtrauimus, quam ſententiam limitat lex noſtra in fiſci debitore, qui ſi in ius vocetur ad certum diem, ſub certa pœna, prima die elapſa, pœna committitur, neque alia dilatio, & proclamatio expectanda eſt, quod ex fiſci priuilegio procedit, ſicut & alia innumera fiſco indulgentur, indiuidualiterq; in caſu noſtrę l. docuit Peregrin. de
2 iure fiſci, lib. 5. tit. 1. num. 199. & prædictis adſtipulatur: nam debitores fiſci, ex ſpeciali fiſci priuilegio abſq; alia interpellatione, ſi debitũ fiſcale nõ ſoluũt, ipſo iure ac facto in mora ſunt, gl. in l. cum quidã, §. fiſcus, de vſur. verb. inferũt, & docent Bald. & Iaſ. in l. ſi ex legati, ff. de verb. oblig. Alex. in l. quod te, n. 16. ff. ſi cert. peta. cum aliàs & regulariter mora nõ contrahatur re ipſa, ſed per interpellationẽ, vulgaris l. cum alijs in l. mora, ff. de vſur. ſicut & fiſcus, ſecundũ iura ciuilia, etiam citra interpellationem vſuras ſemiſſes à debitorib' ſuis, qui tardius pecunias inferebant exigebat, vt probatur in l. cum quidã, §. fiſcus, de vſur. & in l. fi. C. de vſur. fiſcal. lib. 10. nec morã purgare poſſe fiſci debitorẽ, qui ter citatus iudicio nõ ſuperfuit, ſcribit Angel. in l. & ſi poſt tres, ff. ex quib. cauſ. mai. & ante eum Acurſ. in l. 2. ff. de iure fiſci, quos refert, & ſequitur Martinus Laudenſis, q. 119. in tract. de fiſco.

Textus

Textus viceſimusquintus.

OTro ſi, es a ſaber, que ſi emplazan a alguno por pregon en caſa del Rey, o ſobre muerte de hombre, o ſobre otra coſa, que parezca ante los Alcaldes del Rey, ſino viene al plazo que es atendido, nueue dias, y el tercero dia de pregon, caera en la pena del emplazamiento del fuero, e no en la pena de cien marauedis. Ca en eſta pena de los cien marauedis, no cae ſino el que es emplazado por carta del Rey, que ſea en ella eſta pena pueſta, de los cien marauedis.

SVMMARIVM.

1 *INauditus, & indefenſus, non punitur quis ex veterū authoritate.*

2 *De pœna citati, qui non comparet, diſputatur & numero ſequenti.*

Lex XXV.

IN TEXTV, IBI: *Por pregon en caſa del Rey.*

Scholium I.

1 PLVTARCHVS in vita Caij Grachi, ſcribit, morem fuiſſe Romanis accuſatos abſentes per præconem ad iudicium vocare: & Dionisius Halicar. lib. 4. ait, Seruium Tulium iuſsiſſe inſidiatores vitæ tātum vocari in pupilli iudicium. Mos autem antiqus Romanis fuit, vt ſi is qui reus agebatur, capitisq; accerſebatur prædicta die in iudicium nō veniret, vel domo abeſſet, ante fores ædium nomenclator tuba illum ad cauſam dicendam citaret, nec ante fas erat in eū capitis iudicium dari, aut de noxio ſupplitium ſumi, quā diſcuſa cauſa crimine probato, & reo conuicto: ne inauditi, & indefenſi perirent, quod adnotauit Alexand. ab Alex. genial. dierum, lib. 3. cap. 5. & ibi Tiraq. litera P. verſic. *Quod ſi is qui reus agitur:* ad quod vetus ius alludēs textus noſter, & proclamatis, & capitalis pœnæ meminit.

IN TEXTV, IBI: *Cien marauedis.*

Scholium II.

2 AIt hęc l. citatum in cauſa criminis edicto, & prę conio ſub dilatione ordinaria 9. dierum; & 3. die proclamatis, iuxta prędict. l. 22. & non cōparentem, reū fieri pœnę in citatione impoſitæ, ſed non centū quadrantū, qua pœna nō afficiatur, niſi citatus regijs
3 literis, ſub prædicta pœna. Fori autē pęna, quā refert noſtra lex, eſt quinque quadrantū Regi, & 5. iudici, l. 4. ti. 3. lib. 2. Fori, & ibi Montal. Nō tñ his morabimur,

I 2 cum

cum in hac materia citationum abſentis habeamus expreſſam l. regiam 3.tit.10.lib.4.Compilationis: cuius praxis obſeruanda eſt,& ſic nõ erit opus ſuper lege noſtra diſputare, & eius intellectu, nec de iuris communis explanatione, quo nõ poterat procedi contra abſentes, ſaltẽ ſi procederetur per partis querelam, de qua re inferius agemus, & de hac pœna centum quadrantum eſt intuendus text.in l. 8. titul.7. part.3.& ibi Greg.gloſſ.3.& 4.

Textus viceſimusſextus.

SI ſobre pleyto, q̃ ſea contrario algun concejo ſon emplazados muchos hõbres de eſſe concejo, no vienen al plazo, e no caeran todos ſino tan ſolamente en pena de vn emplazamiento: porque el concejo no es contado mas de por vna coſa. E maguer el concejo ſerá emplazado por carta del Rey, ſo pena de cien marauedis de la moneda nueua. Eſta pena maguer aſsi vaya en la carta del Rey, no ſe entendera a mas de cien marauedis de la moneda nueua. E ſi muchos hombres fueron a quien tenga el fecho, e fueren emplazados, e no vinieren al plazo, cada vno dellos cae en la pena del emplazamiento. E ſi alguno es emplazado, ſi eſte emplazado murio ante que pudieſſe, e deuieſſe yr a ſu plazo, e los herederos no fueron, ni embiaron al plazo perſonero, ni ſe embiaron eſcuſar, no caen en la pena del emplazamiento, e deuen ſer emplazados.

SVMMARIVM.

1 *SI cũ ciuitate lis ſit, & aliqui ciues citentur, licet contumaces ſint, pœna ſolum vnius citationis cõmittitur.*

2 *Ciues ciuitatis, ciuitate litigãte, pro vno corpore accipiuntur.*

3 *Vniuerſitas conuẽta, expenſas ſoluit duplicatas: & quomodo hoc accipiatur, declaratur numeris ſequentibus.*

7 *Pœna citationis nõ tranſit ad hæredes.*

8 *Per litis conteſtationem celebratur quaſi contractus in iudicio.*

9 *Confeſsio vim cõteſtationis habet.*

10 *Qui moram cõmiſit, perinde habetur, ac ſi litem fuiſset conteſtatus, & numeris ſequentibus.*

Lex XXVI.

IN TEXTV, IBI:
En pena de vn emplazamiento.
Scholium I.

1 PRobat hæc lex, ſi cũ ciuitate lis ſit, & aliqui ciues in ius vocẽtur, & iudicio nõ adſint ſtatuta die, committi pœnã vnius ſolæ citationis, quod ſi nõ cum ciuitate, ſed cum aliquibus

ciuibus

ciuibus litigetur, omneſque in ius vocentur: vnumquenque nõ comparentem reum pœnæ eſſe.

2 Primæ ſententiæ rationem reddit noſtra l. docẽs, ciues, ciuitatis ciuitate litigante, accipi pro vno corpore, quod antea monſtrauerat Florentinus in l. mortuo, ff. de fideiuſſ. in illis verbis: *Quia hæreditas perſonæ vice fungitur, ſicuti municipiũ, curia, & ſocietas:* quib' probatur loco vnius perſonæ reputari vniuerſitatem. Et ſic meritò in noſtra lege pœna vna cõmittitur, cum vna perſona ſit, cui cõcinnit pulcher text. in Authent. de ſanctiſs. Epiſcopis, §. ſi ſportularũ, verſ. ſi verò pro vna, in hæc verba: *Vnam, & ſolam perſonam pro omnibus ſportulas dare ſancimus:* quæ verba indicãt vniuerſitate, vel pluribus perſonis, ſimul litigantibus, non debere ſolui ſportulas litis, niſi pro vna perſona, ſed prædictis refragatur text. in l. final. §. vt autem omnifariam, C. de re milita. lib.
3 12. ibi: *Ita vt ſi vniuerſitas numeri, ſeu principiorũ monẽda ſit, duplicata quantitate, tantummodò ſportulas accipiant:* apertè ergo decidũt verba relata vniuerſitatem conuentam expẽſas ſoluere duplicatas.

Rurſus refragatur noſtræ l. ſecunda pars, probans multis perſonis ſimul conuẽtis, quemlibet de perſe ſoluere pœnam, & ſportulas, quæ contraria eſt præfato textui in §. ſportularũ, qui pluribus perſonis ſimul litigãtibus vnius expẽſis contentus eſt: quã difficultatem ſentiens Ioan. de Platea in d. §. vt autem omnifariam, reſpõdit intelligi prædict. §. in caſu ſpeciali, in quo loquitur, in alijs firma regula manẽte, vniuerſitate ſcilicet conuẽta, vnicas ſportulas deberi, quaſi vna perſona repreſentata, vt ex dict. l. mortuo, deduximus, vt ſic defendamus noſtram legem in ſua prima parte. At quando plures perſonæ ſimul in locum iudicij euocãtur, omnes expenſas ſoluunt, vt ſic etiam defenſata maneat, & declarata ſecunda legis pars: nec obſtabit text. in d. §. ſportularum, quia loquitur ſpecialiter in perſonis Eccleſiaſticis, ex vna cauſa, vbi ius redditur accerſitis, ſoluunt enim expenſas litis pro vna perſona religionis fauore, l. ſunt perſonæ, ff. de relig. Scio tamen legibus regijs nouioribus maiores ſportulas ſoluere municipium, vt videre eſt per integros titulos 8. & 9. libr. 2. Ordinam. regalis, & per titulos 15. & 16. nouæ Compilationis, & in Arãcello regio, de quo in tit. 27. lib. 4. Compila. ſportulas duplicatas ſoluit vniuerſitas, videndus eſt Gregorius Lopez in l. 46. tit. 18. part. 3.

IN TEXTV, IBI: *Si eſte emplazado murio.*

Scholium II.

7 Regis noſtræ poſterioris partis, probantis, citationem ſimplicem, neque pœnam in ea appoſitam non tranſire ad hæredes: ratio eſt, quia per ſolam citationem non fuit conteſtata lis, & pœnæ non tranſeunt ad hæredes, niſi lite cõteſtata cum defuncto, §. non omnes, verſ. pœnales, Inſtit. de perpet. & temp.
8 actionibus. Nam per litis conteſtationẽ quidem celebratur, quaſi contractus in iudicio, ex quo hæredes obligantur, l. 5. §. idẽ ſcribit, ff de peculio, iuncta l. ex contractibus, de act. & oblig.
9 Idẽq; erit quãdo litẽ non fuiſſet defunctus cõteſtatus, ſed in iudicio confeſſus fuiſſet, quaſi cõfeſſio vim cõteſtationis habeat, docuit Speculum titul. de accuſatione, §. 1. verſ. quod ſi latro, & in tit. de interrogat. actionibus, §. 1. verſ. quod ſi is, ſed ſi nec cõfeſsione, nec litis conteſtatione præcedentibus, defunctus quis fuiſſet hæres non obligatur ex l. noſtra, iuxta textum in d. §. pœnales. Secundum verum eius intellectũ, iuncta l. ſi cui, §. qui
10 iniuriatum: ſi quis cautionibus, licet Accurſius in d. verſ. verbo, conteſtata, cõtrarium docuiſſet: quod tamen in contumace verũ eſt, & non habente cauſam iudicio nõ ſiſtendi, quia cũ moram commiſerit, perinde habetur ac ſi litẽ fuiſſet conteſtatus, vt actio
11 & pœna citationis ad hæredes tranſeat, iuxta text. in §. qui iniuriatum, & ideo cũ iudicio docuit noſtra l. in ius vocato defuncto intra diẽ in quo debebat iudicio adeſſe pœnam citationis hæredes non adſtringere: firmo manẽte caſu antecedenti in
12 contumacia defuncti, quæ pro cõteſtatione habetur, vt ex d. §. qui iniuriatũ deduximus. Tres itaq; caſus in iure æquiparãtur, vt ex ſupra animaduerſis patet, litis ſcilicet conteſtatio, confeſſio, & rurſus mora in reſpõdendo, in quibus pœna hæredem ſequitur. At cum in textu noſtro nullus ex eis præceſsiſſet pœnæ ſolutionem in hærede denegat: & hæc eſt vera huius legis interpretatio, & alia non indiget.

Textus viceſimus ſeptimus.

Otro ſi, ſi alguno gana carta del Rey de emplazamiento para otro, y el emplazado viene a ſeguir ſu plazo: y el q̃ lo fizo emplazar no viene, es vſado en la Corte, q̃ peche el emplazador al emplazado las coſtas tan ſolamẽte de 4. dias de morada en caſa del Rey, e no mas: e las coſtas de venida y de tornada, a bien viſta del Alcalde, ſegũ es alongado el lugar, e las coſtas del librãmiẽto, e del ſellar de la carta del Rey, mas no cae en la pena de los cien mrs

del emplazamiento. E ſi el aplazado no viene, pecharà las coſtas, e cae en la pena de los cien marauedis del emplazamiento: y emplazenlo por otros dos emplazamientos, que ſean tres emplazamientos por todos. E ſino viniere peche las coſtas de los otros dos plazos, e los cien marauedis: e a pedimiẽto de la parte el Alcalde juzgue, q̃ el demandador deue ſer aßentado en los bienes del emplazado, e mãdelo aßentar por mengua de reſpueſta. E ſi viene el aplazado, e ſe va ſin mandado del Alcalde ante del pleyto conteſtado, mandarà el Alcalde aſſentar en ſus bienes: e deſpues ſi la parte lo pidiere, emplazarlo han, q̃ venga a ſeguir ſu pleyto.

SVMMARIVM.

1 *PEr modum multa punitur contumax.*

2 *Ex edicto pratoris non ſolum contumax ſed etiam actor punitur.*

3 *Iudicium ſemel ſuſceptum, etiam in inuitum, redditur.*

4 *Mora non purgatur, niſi per refectionem expenſarum.*

5 *Si expenſæ liquidæ non ſint pro eis, ſatiſdatur.*

6 *In taxatione expenſarum, an requiratur partis citatio, diſputatur.*

7 *Innumeri ſunt citandi modi, & numeris ſequentibus.*

10 *Iudex delegatus nõ citat per edicta.*

11 *Citatio, quæ per ſcripturam fit, inducit notorietatem.*

12 *Miſsio in poſſeſsionem locum nõ habet, niſi partis petitio præcedat.*

13 *Rei contumatia accuſari debet ad hoc vt dicatur contumax.*

14 *Libello non eſt opus admiſsione in poſſeſsionem.*

15 *multis remedijs conſultum fuit actori aduerſus reũ contumacem.*

16 *Vnius remedij electio alıud non tollit.*

17 *Remedium miſsionis in poſſeſsionem lex noſtra elegit.*

18 *Primum, & ſecundum decretũ, quid ſit.*

19 *Vt deueniatur ad poſſeſsionẽ reus citandus eſt.*

20 *Peremptoria citatio multis modis accipitur.*

21 *Tres citationes peremptorio comparantur.*

22 *Tres citationes ius ordinamẽti deſiderat.*

23 *Ius Recopilationis vnicam citationem requirit.*

24 *Hæc vnica citatio perſonalis eſſe debet, & num. ſequentibus*

29 *De debito conſtare debet, ad hoc, vt miſsio locum habeat.*

30 *In poſſeſsione ex primo decreto, an requiratur cauſæ cognitio, diſputatur & num. ſequenti.*

32 *Diuerſitas eſt inter actionem realem, & perſonalem.*

33 *Forma miſsionis in poſſeſsionem, ex 1. & 2. decreto adſcribitur.*

34 *Poſſeſsio ex primo decreto reuocatur præſentia rei expenſas reſiſtentis.*

35 *Intra quod tempus prædictum remedium reo competat, declaratur, & num. ſequentibus.*

38 *Effectus miſsionis ex ſecundo decreto declaratur.*

39 *In actione reali non eſt neceſſaria miſsio in poſſeſsionem ex ſecundo decreto: & quid in perſonali, & num. ſequenti.*

41 *Diuerſitas magna eſt inter primum, & ſecūdum decretum, & numeris ſequentibus.*

44 *Miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto poſſeſſor, detentor, vel custos ſit, diſcritur, & numeris ſequentibus.*

52 *Quatuor ſunt modi contumatiæ.*

53 *Magna contumatia eſt præſentis, qui ante litem conteſtatam iudicium deſerit.*

54 *Magis delinquit qui receſsit, quā qui nō acceſsit.*

55 *Contumax, qui ſine iudicis licentia diſceſsit, omni auxilio deſtitutus eſt.*

56 *Interpretatur text. in l. conſentaneum. C. quomodo, & quando iudex.*

57 *Ratio diuerſitatis inter perſonalē, & realem conſtituitur.*

58 *Interpretatur text. in l. Fulcinius. §. fin. ff. quibus ex cauſis in poſſ. eatur.*

59 *Vera contumatia eſt, quando citatus reſpōdit, ſe nolle venire.*

60 *Prædictam contumatiam, & illam, quæ reſultat ex deſertione iudicij æquiparauit Bald. & numer. ſequenti.*

Lex XXVII.

IN TEXTV, IBI: *Que peche el emplazador al emplazado las coſtas.*

Scholium primum.

1 Contra contumacem enim remedium eſt per modum multæ (quę à pœna generico nomine differt, cum multa animaduerſionem tantum pecuniariam reſpiciat) l. multarum, C. de modo multarum, l. 1. ff. ſi quis ius dicendi nō obtemperauerit, in princ. c. 1. de matrimonio cōtra interdict. Eccleſiæ cōtracto, l. 2. C. de ſportu-
2 lis: alijsque quoq, pœnis punitur contumax, ex edicto prætoris, vt cōſtat ex l. 1. §. fin. ff. ſi quis iudicent. non obtemperauerit: quo edicto non ſolum coercetur reus contumax, ſed etiam actor, vt ex noſtra lege adnotatur, & antè eam ab Vlpiano in d. l. 1. ibi: *Non ſolum autem reum, qui non obtemperauerit hoc edicto teneri, Labeo ait, verumetiam petitorem.*
3 Nam licet nemo inuitus agere, vel accuſare compellatur, vulgaris l. vnica, C. vt nemo inuitus, ſed ſi ſemel iudicium ſuſcipiat, etiam in inuitū redditur, l. conſentaneū, C. quomodo, & quando iudex, Authen. qui ſemel, C. eodem.

4 eodem. Regulariter verò mora non aliter purgatur, niſi per refectionem expenſarum, l. ſancimus, C. de iudicijs, Authen. qui ſemel, C. quomodo & quando iudex, l. ædita. C. de ædendo: expenſæq; liquidæ ſtatim ſoluuntur, vel hæ quæ à lege expreſſæ ſunt, vt noſtra exprimit. Si autē
5 liquidæ non ſint, debet pro eis ſatiſdari, l. ſtatu liber. ff. de ſtatu liberis, l. eius qui delatorem, ff. de iure fiſci, dict. l. ſancimus, C. de iudicijs, & Baldus docet in d.
6 Authent. qui ſemel, numer. 18. Animaduertendumque eſt, in hac taxatione expenſarum non requiri alterius partis citationē, ſecundum Innocent. in cap. vlt. quod metus cauſa, Bald. in l. 2. C. quomodo & quando iudex, & in l. terminato, C. de fruct. & litium expenſ. & in l. ſancimus, 10. quæſt. C. de iudicijs. Licet aliter in praxi obſeruari doceat Tiraquel. in tractat. res inter alios acta, 17. limitatione.

IN TEXTV, IBI: *Del ſellar de la carta del Rey.*

Scholium II.

7 INter innumeros modos in ius vocādi præcipuus eſt, qui deducitur ex noſtra lege, videlicet, per literas regias. Vox enim nuntij ſine literis euaneſcit: itaque non tuta dicitur per nuntium citatio, vt adnotauit Bald.
8 vbi ſupra. Per epiſtolam quoque quis in ius vocatur, creditur enim ei, argumēto text. in l. eum qui, §. ſi epiſtola, ff. de furtis, docet Baldus in l. 2. C. de annali
9 exceptione, num. 15. Eademque ratione citatio per ædicta procedit, quæ affiguntur in albo prætoris, vel in foribus domus, cōmunitatis, ciuitatis: & ſi iudex Eccleſiaſticus eſſet in foribus Eccleſiæ cathedralis, vt in cap. cauſam, de electione, in Clementi-
10 nis, quæ citatio in iudice ordinario accipienda eſt: delegatus enim non citat per ædicta, iuxta l. ſancimus, in fin. ff. de iudicijs, ſicut nec arbitris ædictum conceſſum eſt, niſi haberēt ſpeciale mandatum, & tunc authoritate mandantis, & non propria hoc eueniet, vel niſi conſuetudo permittat, vel aliter citatio nō poſſit explicari, vt docuit Bald. in l. 2. C. quomodo & quādo iudex, num. 3. Bart. in tractatu ad reprimendum, verſiculo, per ædictū,
11 in principio. Hæc autē citatio, quæ per ſcripturam fit, inducit notorietatem: & ideo lex noſtra eam ſolemnem putat: & hoc eſt, quod pro Roſtris dicitur in l. 2. ff. de origine iur. docet Bald. in l. conſentaneum, C. quomodo & quando iudex, nu. 2. Et quādo

in ius vocatur perſona illuſtris, debere citari per ſcripturam, docet Ioannes de Platea in l.penult. C.de dignita.lib.2. quem refert Gregorius in l.7. titul.7. part.3. Schol.1. Et alios citationis modos Bald. recenſet in l. 2. C. de annali exceptione, num.15.

IN TEXTV, IBI: *A pedimiento de la parte.*

Scholium III.

12 LEX Noſtra hic præmittit, miſſioné in poſſeſſionem, de qua mox tractatura erat, tunc locum habere quãdo partis petitio præceſſerit: non enim natura actionis expetitur, docet Bart. in l. ſi finita, §. Iulianus, ff. de damno infecto, num.15. & ante eum Accurſius in l. ſancimus, verſic. con tumatia, C. ad Trebel. Alexand.
13 in d.§.Iulianus, nu.11. Debetq, actor accuſare cõtumatiam rei, alioqui contumax non erit, argumento text. in l. properandũ, §. & ſiquidem, C. de iudicijs: & aſſerit Barto. in dict. §. Iulianus,
14 num.9. Non tamen hoc caſu libello opus erit, vt nonnullis placuit: ſufficit enim qualiſqualis petitio in actis redacta, qua actor petat ſe mitti in poſſeſſionem, vt multorum authoritate docet Alexan. in d.§. Iulianus, nu.36. Et ex noſtra lege ſatis probatur, cui conuenit l.1.tit. 11. libro.4. Compilationis.

IN TEXTV, IBI: *El demandador deue ſer aſſentado en los bienes del emplazado.*

Scholium IIII.

15 MVLTIS remedijs cõſultũ fuit actori aduerſus reum contumacẽ: capturæ enim perſonæ rei, vel procedẽdi in cauſa vſq, ad diffinitiuam, vel miſsionis in poſſeſſionem remedia petitori competũt, & in electione eius eſt vti quo maluerit, l. conſentaneum, C. quomodo & quando iudex, & ibi Bart. num.18. cui conuenit l.2.tit.11 lib.4. Compilationis:
16 nec vnius electio aliud tollit, l.1. §. quid ergo, ff. de ventre inſpiciendo: & expreſſe deciditur in l.3.tit.11. lib.4. Compilationis, vbi actori permittitur in quacunque litis parte diſcedere ab vno remedio, aliudq, amplecti, etiam contra minorem ſi contu
17 max eſt. De his tamen tribus remedijs, miſsionis tãtum in poſſeſſionem, remedium lex noſtra elegit: quæ miſsio dicitur ex primo, & ſecundo decreto, iuxta text. in d.l. conſentaneum, & in

cap.1.

cap. 1. de dolo, & contumatia, & in toto titulo, de eo qui mittitur in poſſeſsionem, & in toto tit. 8. part. 3. & in l. 2. tit. 4. lib. 2. Fori, & in l. vnica, tit. 9. lib. 3. Ordinamenti, & in tit. 11. lib. 4. Compi-
18 lationis. Hocque decretum primum, & ſecundum, nihil aliud eſt niſi primus, & ſecundus iuſſus iudicis, per quem actor mittitur in poſſeſsionem bonorum rei contumacis, vt probatur ex l. cum proponas, C. de bonis authoritate iudic. poſsid. & ex l. ſi finita, §. Iulianus, ff. de damno infecto, & docet Speculum in titulis de primo, & ſecũdo decre-
19 to: & vt deueniatur ad prædictã poſſeſsionem, reus citandus eſt, vt adnotabit gl. in d. §. Iulianus, quæ requirit peremptoriam citationem: & hanc communem opinionem teſtatur Alexander
20 ibidem nu. 8. Peremptoria autẽ citatio multifariam accipitur, & quanuis propriè dicatur, quãdo verbum peremptoriè apponitur in ipſa citatione, iuxta vulgatem textũ in l. ad perempto-
21 rium, ff. de iudicijs: ſed ei comparati tres citationes licet de peremptorio non ſit dictum, ex l. tres denuntiationes, C. quomodo, & quando iud. omnes Scribentes elliciunt, & alios quoque in ius vocandi modos, qui peremptoriæ citationi æquipolẽt, congeſsit Didacus Perez in d. l.
22 vnica Ordinamen. Schol. 1. Prædictaſque tres citationes in noſtro Regno, deſiderat text. in d. l. 1. titul. 9. libr. 3. Ordinamenti
23 Iure tamen recentiori ad primũ decretum neceſſaria nõ eſt prædicta peremptoria citatio, cum vnica, & ſimplex ſine mentione peremptorij ſufficiat, iuxta l. 1. tit. 11. libr. 4. Compil. quanuis Didacus Perez in d. l. 1. quæſt. 10. ad fin. verſ. nec prætereundum: in regijs auditorijs ſupremis ſolum obſeruandam prædictã legem affirmet, ſed eius tempore nõ erat compilata prędicta lex: hodie tamen, & in inferioribus tribunalibus obſeruanda erit ex prohemio Compilationis, & minorem difficultatẽ hæc ſententia habet ex ipſamet l. 1. titul. 11.
24 lib. 4. vbi hęc vnica citatio perſonalis eſſe debet, itaque omnis fraus ceſſat, illaque ſcribentium
25 diſputatio, an in perſonam, vel in domum rei citatio facienda
26 eſſet, & ſi reus inueniri poſſet ad domũ nõn ſufficere aſſerit gloſ. in cap. cauſamque, verb. domũ, de dolo & contumatia, text. tamen in l. ſcire oportet, §. qui autem, ff. de excuſationibus tutorum, in illis verbis: *Vel in faciem, vel ad domum:* innuere videtur prædicto requiſito reũ quærendi non eſſe opus, cum in alterna tiuis alterum adimplere ſatis ſit regula in alternatiuis, lib. 6. quã difficultatem ſentiẽs Tiraquel, de vtroque retractu, titul. 1. §. 9. Schol.

Schol 2.numer.43. & 44. aſſerit
alternatiuam illius legis potius
eſſe ordinis, quàm electionis:ita
quod opinionem gloſſæ prædictę
veram eſſe, vt prius ſcilicet per-
ſonæ(ſi fieri poſsit)mox domus
26 citatio ſuccedat teſtatur: aliter
tamē interpretatur Gregor Lo-
pez in l.1.titul.8.part.3.gloſſa.3.
vbi ait, citationem in domum
ſufficere in miſsione in poſſeſ-
ſionem ex primo decreto, cum
modici præiudicij ſit: in ſecun-
di verò decreti poſſeſsione gloſ-
ſæ ſententiam admittendam.

27 Sed iure noſtro regio nouiſ-
ſimo, præfata Doctorū contro-
uerſia ad rem non pertinet,cum
dicta citatio perſonalis ex dicta
l. Compilationis requiratur ad
prædictam miſsionem,ſecundū,
quam debet intelligi textus no-
ſter, quamuis Didacus Perez in
d.l.1.num.9 lib.3. Ordinamēti,
quæſt.12. etiā hodie ad miſsio-
nem in poſſeſsionē ſufficere ci-
tationem ad domum,lege regia
reclamante contendat.

28 Rurſuſque, quamuis in noſtro
textu deſideretur illæ tres cita-
tiones, & denuntiationes, qua-
rum ſupra meminimus,accipiē-
dus eſt,ſecundum dict.l.1.tit.11.
29 libr.4. Compilationis, vt vnica
ſcilicet citatio ſufficiat. Vlte-
riuſque, & aliud requiſitum de-
ſideratur ab Scribentibus,ante-
quam prędicta miſsio fiat,nem-
pe, vt de debito conſtat, ſaltem
ſemiplene,vel loco eius actor iu
ramentum de calumnia pręſtet,
iuxta gloſſam in cap. quoniam
frequenter, §.in alijs, verſ. ſum-
matim,vt lite non conteſtata,&
gloſſa in l. cum proponas, C. de
bonis authoritate iud.poſsiden.
quod requiſitum verū ipſe Di-
dacus Perez teſtatur, vbi ſupra,
quæſt.15. in miſsione in poſſeſ-
30 ſionem ex ſecundo decreto. Ex
primo tamen,cum ex eo nō di-
catur quis poſſeſſor,nullam cau
ſæ cognitionem prædictus au-
thor,neque iuramentum neceſ-
ſarium eſſe firmat, in quo alluci
natus eſt,& eius opinioni refra-
gatur text. in l.2.titul.8.part.3.
31 Vbi prædicta cognitio, vel ſal-
tim iuramentū deſideratur, ap-
probauitq, in hoc prædicta lex
partitæ Azonis opinionem, in
ſumma, C.de bonis authoritate
iudic.poſsidend.& eſt inſpicien-
dus ibi Gregor.Lopez,Schol.1.

32 Præcedētibus ergo ſupradictis,
iudex actorem ob rei contuma-
ciam in poſſeſsionem bonorum
eius mittet, ſi actione, ſcilicet,
reali actum ſit: ſi tamen actione
perſonali agat actor, in poſſeſ-
ſionem bonorum rei debitoris
mittetur,ſecundum debiti quā-
titatem,iuxta text. in Authent.
ei qui, C. de bonis authoritate
iud.poſsid. cui conuenit l.2.tit.
8.part. 3. quæ partitæ lex corri-
git l.1. ff. quib. ex cauſ. in poſ-
ſeſsionem eatur, vbi agens per-
ſonali

ſonalis in poſſeſsionem omnium
bonorum debitoris mittebatur.
33 Forma ergo miſsionis in poſ-
ſeſsionem ex primo, & ſecundo
decreto ad noſtræ legis intelle-
ctum, hæc erit. In bonis mobili-
bus, ſi extent: & eis deficientib',
in immobilibus: & in eorum de
fectu, in iuribus, & actionibus:
argumento textus in l. à Diuo
Pio, §. in venditione, ff. de re iu-
dicata: quæ forma præſcribitur
à textu in d. cap. quoniam fre-
quenter, §. in alijs, vt lite non
conteſtata, vbi gloſſa verbo, im-
mobilium, cui concinnit dict. l.
partitæ, 2. tit. 8. part. 3. & ibi Gre
34 gorius Schol. 9. Hæcque in poſ-
ſeſsionem miſsio ex primo de-
creto reuocari poterit, ſi reus ad
iudicium veniens, expenſas refi
ciat, cum aliter contumaria non
purgetur, vt primo Scholio ad-
notauimus, ſatiſdetq, iudicio ſi
ſti, quo caſu poſſeſsionē adeptā
recuperat ſimul cum fructibus,
iuxta textum in dict. cap. quo-
niam frequenter, §. in alijs, cui
conueniens eſt l. 6. tit. 8. part. 3.
& ibi Gregorius gloſſa 2. & 3. &
hoc remedium reo cōpetit in-
35 tra annum à die quo miſſus fuit
actor in poſſeſsionem connume
randum, iuxta textum in cap. 1.
de eo qui mittitur in poſſ. & in
cap. contingit, de dolo, & contu
macia, quibus ſimilis eſt præd. l.
part. 6. & hoc in actione reali, in
perſonali verò intra quatuor mē
36 ſes, iuxta prædicta iura. Iure ta-
mē regio nouiſsimo, ſolus vnus
menſis reo datur, quando actor
fuit miſſus in poſſeſsionem, ex
actione perſonali: ſi tamē actio-
ne reali duorum menſium ſpa-
tium ei conceditur à l. 1. tit. 11.
libr. 4. Compilationis. Si igitur
intra annum, vel quatuor men-
ſes iure communi, & regio par-
titarum, vel intra vnum, & alte-
rum menſem, iuxta diſtinctio-
nem dict. l. Compilationis, reus
iudicio non ſuperſit, expenſasq,
refecerit, & ſatiſdationem præ-
ſtiterit, tunc iudex partis peti-
tione præcedente, procedet ad
37 ſecundum decretum. Et quāuis
de iure communi, & regio par-
titæ, reus ad hanc ex ſecundo de
creto poſſeſsionē, citari iterum
debeat, iuxta Accurſij opinio-
nem in d. l. finita, §. ſi plures, ver
bo, prius, & Gregorius Lopez in
d. l. 6. in princip. De iure tamen
regio recentiori, hæc ſecunda
citatio nullatenus deſideratur,
vt colligitur ex ſerie text. in d.
l. 1. tit. 11. lib. 4. Compilationis.
38 Effectusq, huius ſecundæ miſ-
ſionis, ex ſecundo decreto eſt, vt
efficiatur actor verus poſſeſſor,
& ſuos fructus faciat, & longo
tempore præſcribat, vt videre li
cet per textum in l. prætoris, ff.
de damno infecto, & allegatas
leges, ſi finita, §. Iulianus, & d. l.
6. partitæ, & d. l. 1. Compilatio-
39 nis. Animaduertoq, in actione
reali

reali non eſſe neceſſariam hanc miſsionem in poſſeſsionẽ, ex 2. decreto: nam poſt lapſum dici quis verus poſſeſſor efficitur, ſingularis gloſſa in d. §. Iulianus, & d. l. parritæ: in actione verò perſonali, ſecundum prędictã gloſſæ opinionẽ, opus erat dicta ſecunda miſsione: & confirmatur ex eo, quia addicere bona prætor tũc dicebat, cum aut ſecundo decreto bonorum poſſeſsionem largiebatur, hoc eſt, poſsidere iubebat, aut cum eius bona qui iudicatum facere non poterat petitori attribuebat, vt habetur in Verrina 3. ibi: *Domus erat plena, noua iura, noua decreta, noua iudicia petebantur mihi det poſſeſsionem, mihi ne adimat, in me iudicium ne det, mihi bona addicat*, vt optimè interpretatur Hotomanus, de verbis iuris, verbo, addicere.

40 Hodie verò ex d. l. 1. tit. 11. lib.
4. Compilationis, in actione reali, perſonalivè prædictum ſecundum decretum non eſt neceſſarium: nam ſine eius interpoſitione pro interpoſito à lege habetur, elapſoque die ab ea præfixo, petitor efficitur verus poſſeſſor, quod antea prouiſum fuit ad l. parritæ 6. tit. 8. part. 3.

41 Diuerſitas tamen inter primũ
& ſecundum decretum magna eſt: ex illo enim miſſus in poſſeſſionem, ſiue actione reali, ſiue perſonali, nõ facit fructus ſuos, cum hæc miſsio detentationis, & non poſſeſsionis loco habeatur: fructus tamen ratione veræ poſſeſsionis acquiruntur, iuxta vulgarem textum in §. ſi quis à non domino, de rerum diuiſio. Itaque ſi reus expenſas ſoluerit, & cautionem præſtiterit, debet actor reſtituere ei rem detẽtam cum fructibus: & ſi actione perſonali reum conueniſſet, computat fructus in ſortem, iuxta gloſſam receptã in d. cap. quoniam frequenter, §. in alijs, verbo, affectus, cui ſuffragatur l. fin. tit. 8.
42 part. 3. Miſſus tamen in poſſeſſionem ex ſecundo decreto, verus poſſeſſor, & dominus efficitur, facitq; fructus ſuos, vt agnouit gloſſa in d. §. Iulianus, quam ibi Barto. & communiter Scribentes ſequuntur, & in d. §. Iulianus, ſatis probatur, dum ait, miſſum in poſſeſsionem ex primo decreto non effici dominũ: ſecundo tamen decreto à iudice ſtatuto dominiũ nanciſci, quod tamen ſic accipiendum eſt, non vt ſtatim dominus efficiatur, ſed capax & habilis ad dominium conſequendum lapſu temporis à iure præfixi, prætextu ſcilicet prædictę verę poſſeſsionis: cuius
43 vi reus efficitur actor, iuxta textum in §. commodum, Inſtit. de interdict. Neq; ſupra dicta poſſeſsione miſſus ex ſecundo decreto adſtringitur reſpondere, ſed tantum ſuper proprietate, iuxta

iuxta textum in d.§.In alijs, vbi Abb. nu.4. & expreſsè deciſum extat in d.l.1.tit.11.lib.4. Compilationis.

IN TEXTV, IBI: *Y mandelo aſſentar por mengua de reſpueſta.*

Scholium V.

44 LOQVITVR ergo noſtra lex de miſsione in poſſeſsionem ex primo decreto, cauſa cōtumaciæ in non reſpondendo, quæ verba nō fruſtra ſcripta ſunt: ad cuius intellectum animaduertere debemus, controuerſum fuiſſe inter iuris interpretes, an actor miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto eſſet poſſeſſor, detentator, vel cuſtos: miſſumque ex
45 primo decreto in actione reali poſſeſſorem effici, probari videtur in l.ſi quis emptionis, §. ſed & ſi quis, C. de præſcriptio.30. vel 40. annorum, & ibi Accurſius verbo, poſſeſſor, docens, habentem primum præceptum, & decretum iudicis poſſeſſorē effici, allegatq; Martinum, Ioannem, & Azonem, Doctores veteres, tenētes, miſſum ex primo iuſſu in actione in rem, ſtatim poſsidere ciuiliter, & criminaliter, iuxta l. conſentaneum, C.
46 quomodo & quando iudex, & l. à quo, ff. de damno infecto: contrarium tamē placuiſſe Vulgato priſco ſcribēti, Accurſius docet eodem Scholio, affirmans, niſi poſt ſecundum decretum, etiam in actione in rem actorē non poſsidere, vel ſaltem intra annum, iuxta d.l. cōſentaneum, quaſi loco ſecundi decreti ſit lapſus anni: & Martini, Ioann. & Azonis opinionē ſequitur Bar. in d.§. Iulianus, l.ſi finita, de dāno infecto, num.4. & Alexan. in l.3.§.gener. ff. de acquiren. poſſ. num 11. Vulgari tamen ſententia probari videtur ex textu in cap.1. de eo qui mittitur in poſſeſsionem, ibi, *Miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto in actione in rē eius ſeruandæ cauſa miſſus cenſetur: at miſſus cauſa rei ſeruandæ non poſ-*
47 *ſidet, ſed tantum detinet*, l.ſi duo, §. creditores, ff. vti poſsidetis, & expreſſe prædictæ Vulgari opinioni ſuffragatur textus in cap. quoniam frequenter, §. in alijs, vt lite non conteſtata, vbi ait, Summus Pontifex miſſum in poſſeſsionem actione reali intra annum poſſeſſorem non effici, ſed poſt annum incipere poſsidere: itaque nō poſſeſſorem, ſed detentorem eſſe prædictū miſſum ex primo præcepto in actione in rem, aſſerit Bologninus in d.§. Iulianus, nu.181. Menoch. de retinenda, remedio 3.nu.112. Didacus Perez in dict.l.1.tit.9. lib.3.

lib.3.Ordinaméti, Schol.2. do-
cens, Iuris ciuilis ſcriptorum o-
48 pinionē eſſe, vt miſſus ex actio-
ne in rem primo iuſſu poſſeſſor
conſtituatur; Pontificij tamen
oppoſitam eſſe, quam ipſe am-
plectitur: quæ iure regio haud
dubia eſt ex lege 2. tit.8.part.3.
vbi Gregorius Scholio quarto,
& probatur in l.10. tit. 3. eadem
part. vbi miſſus ex primo decre-
to, non fit poſſeſſor, quamuis a-
ctionem in rem habuiſſet, ſed
49 tantum detentor. In actione ve-
rò perſonali, cōmunis conſenſus
veterum, & recentiorū fuit, poſ-
ſeſſionē ex primo decreto non
adipiſci, iuxta l.3. §.fin.ff.de ac-
quir.poſſeſsione, & l. cū ex cau-
ſa, ff. ex quibus cauſis in poſſeſ-
ſionem eatur: aſſeritque Accurſ.
in d.l.ſi quis emptionis, §.ſed &
ſi quis, verſ.poſſeſſor, de præſcri.
30. quinimo, nec detentorē eſſe
prædictū actionis perſonalis a-
ctorem, ſed tantum cuſtodem,
docet gloſſa in dict.cap. quoniā
frequenter, §.in alijs, vt lite non
conteſtata, verbo, affectus, vbi
Abbas num. 24. & Menochius
vbi ſuprà num.168. Effectuſque
50 huius cōtrouerſiæ eſt, nam miſ-
ſus etiam ex actione in rem, cū
poſſeſſor non ſit, non acquirit
fructus, vt ſcholio anteriori mō-
ſtrauimus, & videre licet ex glo.
fin.l. cum contingat, de dolo &
contumatia, quam ſequitur ibi
Abb.num.16. quæ omnia tunc
effectū ſortiuntur, quando reus
contumax fuiſſet in nō reſpon-
dendo, vt aperte conſtat ex deci-
ſione text.in d.l.ſi quis emptio-
nis, §. ſed & ſi quis, in illis ver-
bis: *Ad litem vocatus minime re-
ſponderit:* cuius verba tranſcripta
ſunt à l.2.& vltima, tit.8.part.3.
& in noſtra lege in hoc ſcholio.
51 Abſentis enim cōtumatia, mi-
nor cōtumatia eſt, iuxta doctri-
nam Baldi in l.1.& 2.C.quomo 52
do & quādo iudex: & ideo quā-
uis iuxta ſuperius adnotata, a-
ctor poſsit in poſſeſsionem bo-
norū rei mitti ex primo decre-
to, non tamen operatur fructus
perceptionem, nec eum prædi-
cta miſsio poſſeſſorem, ſed detē-
torem efficit, quod iuridicè ſen-
ſit lex noſtra, dum actorem con-
ſtituit in poſſeſsione ex prædi-
cta abſentiæ contumatia, vt ſit
ſenſus, non idem eſſe, ſi alia con-
tumatia maiori reus conuictus
eſſet, vt ſtatim ſubijcit.

I N T E X T V, I B I:
*Y ſe va ſin mandado del Alcalde,
ante del pleyto conteſtado.*

Scholium VI.

IVRI. Admo-
dum cōſentanea
hæc verba ſunt,
ad cuius intelle-
ctū debemus præ-
mittere omnia
in

in ſchol.ſuperiori contēta.Rur-
ſusq, vltra ea adnotandum eſt,
quatuor eſſe modos cōtumatiæ.
Primus, ſi perēptorie in ius vo-
cat⁹ in iudicio nō ſuperſit,iuxta
tex.in l.ſi in contumatia,ff.de re
iud. Secūdus, ſi doloſe reus abſ-
cōditus ſit ne citari poſsit. Ter-
tius,ſi citationē impediat.Quar
t⁹,quādo iniudiciū acceſsit,&re-
ſpōdere recuſauit, vel ſine iudi-
cis permiſſu receſsit:qui caſus cō
gerūtur in c.fi.§.porro,vt lit.nō
coteſt.vbi Panorm.& in c.de il-
53 licita, 24. q. 3 & in l.1.tit.8.p.3.
vbi Greg.ſchol.3.Inter quas cō-
tumatias maioris conſideratio-
nis eſt præſentis, qui ante litem
conteſtatā iudiciū deſerit. Dici-
tur enim contumatia hæc in iu-
dicis facie:præſentia enim,&au
thoritas eius auget mandatū, vt
docuit Bald. in l.1. C.quom.&
quand.iu.n.10. & in l.2.eod.tit.
54 nu.2. Nam quādo quis acceſsit,
& cōtumax diſceſsit,plus delin-
quit,quàm qui nō acceſsit,iuxta
text. in c.1.de dol. & cōtum.lib.
6.& idem Bald. tractat in l.1.C.
quor.appel.nō recip. n.4. Bart.in
in d.§.Iulianus,nu.11. Innoc. in
c.calūniā,de pœnis,& Alex.in d.
§.Iulianus,n.25. Quibus breui-
ter præmiſsis facilis deſcēſus eſt
ad noſtræ l.intellectū, vult enim
prædictū contumacē,qui ſine iu
dicis licentia diſceſsit omni au-
xilio deſtitutū eſſe:itaq, hoc ca-
ſu actorē miſſum in poſſeſsionē,
ex primo decreto ex actione in
55 rem, verū poſſeſſorē eſſe, fructus
què ſuos facere, etiā intra annū,
inquo ſubtilis eſt l.noſtra,&ſimi
lis Cæſareæ deciſioni, in l. con-
ſentaneū,C.quom. & quan.iud.
quæ ſic accipitur à cōmuni opi-
nione,vt cernere eſt p Menoch.
de recup.rem.3.num.217. Nam
quamuis illa lex duos patiatur
intellectus.Alij enim in actione
reali:alij in perſonali:alij poſt li-
tem conteſtatā:alij ante litis cō-
56 teſtationem accipiut: in actione
verò in rem, & ante,& poſt litis
conteſtationē, ſi quaſi cōteſtata
lis ſit,intellligendam eſſe adno-
tarunt Bart.ibi, & Bald.in prin.
& idem Accurſ. in authent. qui
ſemel,cod.tit. verb. cognitis, &
verb. trāsferre. Et ratio diuerſi-
57 tatis eſt,quia in perſonali conſti-
tuitur pignus, ꝙ ſatis eſt, actori
ſecus in reali cū in re propria nō
cadat pignus,& ideo l.tribuit ve
rā poſſeſsionē, & quia reales a-
ctiones afficiūt rē,perſonales ne-
quaquā,quā diuerſitatis rationē
tradit idō Bal.in d.l.cōſentaneū,
58 n.32.Et ex his infertur intellect⁹
ad l.Fulcinius,in §.fi.ff. quib.ex
cau. in poſſ. eat. vbi propter ni-
miā cōtumatiā decernit pretor,
vt ex primo decreto miſſus,fru-
ctus lucretur. Nimia autem cō-
tumatia,duobus modis accipiē-
da eſt : altera eſt ſecundum no-
ſtram legem, quādo ſine iudicis
permiſsione reus diſceſsit, vt in
principio huius ſcholij oſtendi:

alia dicitur, quando ſcilicet reus conuentus dixit, ſe nolle adeſſe: hunc enim eſſe verum contumacem docuit Accurſius in d.l.cõſentaneum, verbo, contumatia, & Baldus ibidem num. 14. Itaq; peremptoriè citatum dici, quàuis tres citationes aliàs requirerentur, illum, qui primæ reſpondit præſentiam ſui facere nolle, teſtatur Accurſius in l. fin. C. de reſtit. in integ. & Bart. in d. §. Iulianus, n. 8. & iterum Accurſius in d.l. conſentaneũ, verbo, contumatia. Alex. in l. contumatia, nu. 4. ff. de re iudic. Et prædictas

59

60 duas contumatias, illam, quæ ex deſertione iudicij, hãc quæ ex in ciuili reſpõſione, iudiciſq; contemptu reſultãt, cõparauit, Bald. in d.l. 1. C. quot. appel. nõ recip. in verſic. fin. In his ergo duobus articulis eſt accipienda prædicta l. Fulcinius, & nimia cõtumatia, cuius ibi Conſultus mẽtionem

61 facit: itaq; & hoc caſu poſteriori, nempe, quãdo citatus dixit, ſe negligere iudicis aditũ: fruct⁹ ſuos facere, & verã poſſeſſionẽ nanciſci, miſſum, ex primo decreto ex actione in rẽ ante anni lapſum, firmat Menoch. d. rem. 3. nu. 186. in odium ſcilicet contemnentis iudicio ſupereſſe.

Textus viceſimus octauus.

O Troſi, ſi es alguno ẽplazado para caſa del Rey, e viene, e parece ante la caſa del Rey, e ſe va de la Corte ſin mãdado, ſi el pleito no es comẽçado por demãda y por reſpueſta, y fuere pregonado, e no parece el ni ſu perſonero, entõce mãdarà el Alcalde aſſentar por demanda, e por reſpueſta, ſegũ dicho es de ſuſo. Mas ſino viniere al primero plazo q̃ fuere emplazado, entreguẽ al demandador en las coſtas, y emplazenlo por otros dos plazos antes q̃ aſsiente en ſus bienes. Mas ſi el pleyto es començado por demãda e por reſpueſta, e ſe va de caſa del Rey ſin mandado, entonce deue ſer emplazado a q̃ venga ayr por el pleyto adelante, o a oyr ſentencia ſi meneſter fuere. E ſi el demãdado viniere a deshazer el aſſentamiento al tiempo q̃ el fuero mãda, primero pagarà las coſtas de aquellos dias que no vino a reſpõder, e las coſtas que ſe hizieron en fazer el aſſentamiento, o en otra manera, por razon de ſu rebeldia.

SVMMARIVM.

1 *ANtequã deueniatur ad miſsionem in poſſeſsionem ex 1. & 2. decreto ter reus citandus eſt.*

2 *Si verbum perẽptoriè in citatione adijciatur, vnica citatio ſufficit.*

3 *Iudicis admonitio comparatur trinæ citationi.*

4 *Tabelionis, vel nũtij citatio coram iudice prerẽptoria citationis vice fungitur, & num. ſequentibus.*

7 *Iudicis proteſtatio in prima citatione de procedendo in cauſa, ſine alia peremptorij loco ſuccedit cũ quadam tamen diſtinctione.*

8 *Vnica citatio ſufficit, quando reus neglexit iudicis aditum.*

9 Citatio

9 Citatio, quæ tribus cōparatur, breuiloca appellatur.

10 Quilibet iudex ordinarius, & delegatus poteſt peremptoriè citare.

11 Peremptoria citatio fieri non debet, niſi cauſa neceſſaria ſuadente, & quæ cauſa hæ ſint, num. ſequent. explicantur.

13 Poſt edictum peremptorium, & alia citatione opus eſt, & num. ſequentibus.

16 Verbum citare, apud Cæſares, & Pontifices, idem eſt ac in ius vocare.

17 Citatio apud Iureconſultos ſignificat publicam prætoris acclamationem.

18 Interpretatur Marcelli reſponſum, in l. Diuus. ff. de reſtit. in integr. & num. ſequenti.

20 Lapſi ſunt qui aiunt differre citationem à vocatione in ius.

21 Diſtinguēdum eſt inter citationē, & in ius vocationem ad intellectum textus in l. 1. & 4. ff. ne quis eum, qui in ius vocatus.

22 Interpretatur, l. 12. tabul. quæ in ius vocato, ſi morbo impeditus ambulare nequiret, vehi præcipiebat.

23 Mulieris in ius vocatæ, corpus nō attingebatur, neq; inuita ab aduerſario ducebatur.

24 Indecorum erat parentem à filio inuitū ad tribunal duci, & hinc fluxit, vt filius patrē ſine iuſſu iudicis citare non poſſet, ad intellectum l. 4. de in ius vocando.

25 Qui ſatisdabat inuitus non rapiebatur.

26 Intelligitur textus in l qui ne j. ff. de verbor. ſignif.

27 Abſens in ius non vocabatur, quia duci nequibat.

28 Citare, & in ius vocare verbo, promiſcue, veteres vtuntur, & num. ſequenti.

29 In noſtro Regno trina citatio, nec perēptorium nō deſideratur, vnica enim & ſimplex citatio ſufficit ad miſſionem in poſſeſſionem.

30 Remediū de procedendo in cauſa vſq; ad diffinitiuam competit, quando reus fuit contumax poſt litis conteſtationem, & nu. ſeq.

32 Ante litem conteſtatam nō poteſt diffinitiua ſententia proferri.

33 Prædictū remedium reciprocum eſt, competitq; tam actori, quàm reo, cum diuerſitate tamen.

34 Intelligitur text. in §. Iulianus, & in Authent. ſi omnes.

35 Iure regio remedio procedendi in cauſa vſq; ad diffinitiuam, ſine vlla litis cōteſtatione actor vti poterit, & de differentia actoris, & rei, num. ſequenti.

37 Maior eſt contumacia actoris, quàm rei, & num. ſequenti.

39 Reus diſcedendo à iudicio, cautè agit, actor tamen contra id quod facere debet.

40 Interpretatur vulgaris regula, quæ potius reo quàm actori fauet, & num. ſequenti.

42 Lex Regni, quæ actorem, & reū æquales facit æquitati magis, quā mero iuris innititur.

Digitized by Google

Lex XXVIII.

IN TEXTV, IBI: *Y emplazenlo por otros dos plazos, antes que aſſienten en ſus bienes.*

Scholium I.

1 ANtequam deueniatur ad miſ-
ſionem in poſſeſ-
ſionẽ, ex primo,
& ſecundo de-
creto, reum ter
in ius vocandum, ſancit lex no-
ſtra, ſumpta ex l. tres denuntia-
tiones, & ex l. conſentaneum, C.
quomodo & quando iudex, niſi
reus perẽptorie in ius vocetur,
quo caſu vnica citatio ſufficit,
vt prædicta iura agnoſcunt, in
illis verbis: *Ternis literis, vel vno
pro omnibus peremptorio edicto:* illæ
enim tres denuntiationes requi
runtur vice peremptorij, vt ex
ipſa l. cõſtat, & ibi Accurſius in-
terpretatur in principio, & in
hũc ſenſum accipiendus eſt tex-
tus noſter, ſcilicet, quãdo verbũ
perẽptorie in denuntiatione ap-
2 poſitũ non fuit: eo enim adiecto
vnica citatio ſufficeret, iuxta te-
xtum in d.l. perẽptorium, ff. de
3 iudicijs: & his tribus denuntia-
tionibus, vel vnicæ perẽptoriæ,
ſimplicẽ citationẽ iudicis, quã-
do ipſemet admonet cõparari,
Imperator ſanciuit in l. ceſsãte,
C. quom. & quand. iudex, & ibi
4 Accurſ. verb. edicti, & verb. ad-
moniti: & idẽ eſſe ſi tabellio, vel
nuntius coram iudice citẽt, eius
iuſſu præcedente, teſtatur Bald.
5 in d.l. ceſſante, nu. 2. Hæc enim
monitio habet perẽptorij vim
propter iudicis præſentiã, argu.
text. in l. ſi procuratori præſen-
tis, ff. de verbor. oblig. & docuit
Bernar. in c. conſuluit, de offic. &
6 poteſta. iud. delegat. nam qui nõ
obtemperat iudici exiſtẽti apud
acta in maxima eſt contumacia,
7 l. fin. ff. de in integ. reſtit. Item &
perẽptoriæ citationis loco ſuc-
cedere iudicis monitionem, in
ipſa citatione contẽtam de pro-
cedendo in cauſa ſine alia cita-
tione, & denuntiatione, aſſerit
Bart. in l. ſi finita, § ſi. ff. de dam.
infect. nu. 4. cum quadam tamẽ
diſtinctione, de qua ibi.
8 Vlteriuſq; vnicam citationẽ
ſufficere, quando reus neglexit
iudicis aditũ, & ſe nole adeſſe di-
xit, vt in l. anteriori oſtẽdimus,
author eſt cum cõmuni opinio-
Accurſ. in l. fi. de reſtit. in integ.
9 verb. appellare: hãcq; citationẽ,
quæ tribus cõparatur breuilo-
quam, ſeu cõpendioſam exẽplo
ſubſtitutionis appellauit Bald.
in l. 2. C. quom. & quan. iud. nu.
11. peremptoriaq; dicitur, quia
extinguit, & perimit, & cũ non
aliæ citationes poſt eam deſide-
rentur, cap. de illicita, 24. quæſt.
3. lex, & tertium. ff. de iudicijs.
10 Quilibetque iudex ordinarius,
& de-

& delegatus poteſt perẽptoriè
cirare, cap. cum Bertoldus, de re
iudicata, cap. ex lireris, & cap.
conſuluit, de offitio, & poteſtate
11 iudicis delegati. Prædictaq, pe-
remptoria citatio conſulto fieri
debet, cauſaque neceſſaria ſua-
dente, iuxta textum in d.l. con-
ſentaneum, & in Authentic. qui
ſemel, C. quomodo & quando
iudex. Si hæc enim vrgeat vnica
perẽproria citatio interponi po
terit, iuxta rext. in l. cõtumacia,
12 ff. de re iudic. cauſaque iuſta erit
diſtantia loci: & ſi res celeritatẽ
deſideret, aliæque ſimiles, l. 2. ff.
de in ius vocan. l. nonnuuquam,
ff. de iudic. hoc ergo iudex æſti-
mare debet pro conditione cau-
ſæ, vel perſonæ, vel temporis: &
ita ordinem denuntiationũ mo
derare, vt in d.l. nonnunquam,
in fin. adnotatur, & probatur in
l. continuus, ff. de verb. oblig.

Sed & quartam citationẽ, vi-
13 detur adijcere textus in l. & poſt
edictum, ff. de iudicijs, vbi poſt
edictum peremptorium alia ci-
tatione opus eſſe, Vlpianus reſ-
pondit in hæc verba: *Et poſt edi-
ctum peremptorium impetratum, cum
dies eius ſuperuenerit, tunc abſens ci-
tari debet*, Accurſius tamen ibi,
14 verbum, debet, id eſt poteſt, in-
terpretatur ita, vt neceſsitatem
non inducat, ſed in poteſtate a-
ctoris ſit, ſi citare, & quarto vel-
lit: & Accurſium ſequitur Batt.
ibi in principio, & Michael Vr-
currus in repetitione d. §. Iulia-
nus, num. 45. Baldus, & Angelus
in d.l. & poſt edictum, Hippoly-
tus in l. de vnoquoque, ff. de re
iudicata, num. 106. Rebuffus ad
leges regias, tomo. 3. tit. de cita-
tione, art. 4. gloſ. 1. Abb. in cap.
dilecti, num. 18. de dolo & con-
tumacia, Antonius Gabriel, tit.
15 de citatio. concluſ. 1. Læditur ta
men hoc ſenſu litera illius legis,
cum verbum debet, ad neceſsi-
tem ſpectet, cap. intelleximus,
vbi latè Decius, & Alciatus, de
16 iudicijs. Verior itaque expoſitio
illius legis erit, ſi animaduerta-
mus verbum cirare, apud Cæſa-
res, & Pontifices, eſſe in ius vo-
care, l. ſancimus, C. de iudicijs,
cap. conſuluit, de offitio delega.
cap. cum dilecti, de dolo & con-
17 tumacia. Apud veteres tamẽ Iu-
reconſultos ſignificare publicã
præconis acclamationem, quia
veniente cognitionis, id eſt, pro
nunciationis die, per præconem
in ius vocatus nominabatur, vt
conſtaret, an adeſſet, vel abeſſet,
l. in teſtimonium, ff. de teſtib. l.
inter accuſatorem, ff. de publicis
18 iudicijs: quæ interpretatio ma-
nifeſte ſuadetur ex Marcelli re-
ſponſo in l. Diuus, ff. de reſtitu-
tione in integrum, in illa verba:
*Itaq; ſi citatus non reſpondit, & ob hoc
more pronũciatum eſt, confeſtim autẽ
pro tribunali te ſedentẽ adijt, exiſtima
ri poteſt, nõ ex ſua culpa, ſed parũ ex-
audita voce præconis defuiſſe, ideoq;*

 reſtitui

reſtitui poteſt: Et quamuis hunc intellectum elegerint Rufardus, Coſtalius, & Corius in dict. l. & poſt edictũ, Hotomanus, Briſonius, & Berrutius de verb. ſigni. verb. citare: errant tamen meo iudicio in ſenſu illius legis, aiũt enim formam ibi præſcribi reſoluendi peremptorium vocando in ius abſentem ad reſpondendum, cuius opinionis quoq; eſt Iacobus Rebardus pro tribunalium, lib. 1. c. 3. itaque accipiunt verbum debet, de quo in d. l. & poſt edictum, vt non ad voluntatem, vt Accurſio placuit, ſed ad neceſſitatem pertineat, quæ inducebatur ex more citandi, id eſt, vt ipſi interpretantur ex publica præconis acclamatione: dixi tamen (ſi quid iudico) errare cum nihil hæc forma à citatione, & à in ius vocatione differat:

19 ſenſus enim Iuriſcõſulti ibi fuit, quartam citationẽ, & in ius vocationem requiri ad ſententiam diffinitiuam, quæ omiti nullatenus poteſt: & conſtat hic ſenſus, ex Iuriſconſulti verbis in d. l. Diuus, ibi *Et ob hoc more pronuntiatum eſt*: ex quibus innititur accipi debere prędictam legem, & d. l. & poſt edictum de citatione ad audiendam ſententiam: hallucinatus itaque eſt Accurſius, qui verbum debet, in voluntate poſuit, cũ prędicta citatio omitti non poſſit: & falſi quoq; ſunt recẽtiores relati interpretes, qui negando hanc citationẽ, diuerſitatem conſtituunt inter eam, & ius vocationem, cum idem ſit veteri, & recentiori iure, neq; a in ius vocatione alienus eſt ille per præconem modus citandi, cũ hic inter alios citationis modos enumeretur.

20 Ex qua interpretatione puto, lapſum quoque fuiſſe Duarenũ diſputationum anniuerſariarũ, lib. 1. c. 7. qui longe differre ait, citationem à vocatione in ius, diuerſitatemq; conſtituit in eo: inquit enim, vt ſupra oſtendimus, citationem nihil aliud eſſe quam euocationẽ præconis reũ abſentem euocãdo ipſa die pronuntiationis. Nihil enim diſtat à vocatione in ius, quæ & proclamate fieri quoque ſolet.

21 Rurſus tamen ego exiſtimo, diſtinguendũ eſſe inter citationem, & in ius vocationem, ita vt citatio abſentiũ eſſet voce præconis, in ius tamen vocatio pręſentium: de quorum ſcilicet fuga, & abſentia non cõſtabat: quæ diſtinctio vera erit, ſi eam referamus ad ius vetus Romanũ, quo vocatio in ius, ſiue in locum, in ius reddebatur ſine vllo apparitore, ac iudicis pręcepto fieri ſolebat, ſed actor reum vocabat, qui niſi confeſtim iret, & vocantem ſequeretur inuitus ab eo ducebatur, cuius rei argumentum eſt lex prima & 2. ff. ne quis eum qui in ius vocatus, vbi à præ-

à prætore proponitur actio *aduerſus eos, qui in ius vocatos vi eripiunt*, id eſt, è manibus vocantis, & ducentis ad iudicium auferunt: & in hunc ſenſum quoque accipitur illud prætoris edictũ, *ne quis eum qui in ius vocatur, vi eximat*, cuius Vlpianus meminit in l. 3. ff. ne quis eum, qui in ius vocabitur: ad quod alludit illud Terentij in Æunuchum, act. 4. ſcœna 6. *Si vim faciet in ius ducito hominem*: idem in Phormione, act. 5. ſcœna 8. *In ius ambula*,
22 & pauló poſt, *In ius eamus*: ſicque intelligitur lex vetus duodecim tabularum, quæ in ius vocatũ, ſi morbo impeditus ire nequiret vehi præcipiebat: hincque ortum habuit, vt ab hac regula
23 exciperẽtur mulieres in ius vocatæ, quarum corpus non attingebatur, neque inuitæ ab aduerſario ducebantur: & filius quoque patrem in ius vocare prohibebatur abſque iuſſu prætoris, l. 4. de in ius vocando, cum in-
24 decorum eſſet, parentem à filio inuitum, ad tribunal duci, exci-
25 piebatur etiam ille qui ſatiſdabat: hic enim in ius vocatus, inuitus non rapiebatur à petitore:
26 in quem ſenſum accipitur elegans textus in l. qui neque, aliàs l. ſolutum, ff. de verbor. ſignific. vbi Caius ait ſatiſdantem *iudicio ſiſti*, eſſe ex numero eorum, qui neque *ſequũtur*, neque *ducuntur*, & alias limitationes ſcribit Duarenus vbi ſupra, c. 1. qui omninò inſpiciendus eſt.

27 Quibus ſic adnotatis, diſtinctio noſtra facile intelligetur, cũ abſens in ius vocari non poſſet, quia duci nequibat. Hic itaque modus vocandi ad præſentẽ ſolũm referebatur: citatioque, ad abſentẽ, tunc enim voce præconis opus erat, cũ abſens reus eſſet: poſtea verò quam, ille antiquus mos aboletus eſt in ius vocare, & citare in idem cõueniunt, nõ ſolum apud Cæſares, & Pontifices, ſed & etiam apud Iuriſconſultos, probatiſsimoſq; linguæ Latinæ authores, vt conſtat ex Cicerone pro Flacco, ibi: *Citat præco voce maxima legatos Acmonenſes*; & ex Liuio lib. 1. ibi. *Patris incuriam per præconem ad Tarquinum citari iuſſit*, Valerio Maximo lib. 2. cap. 4. ibi: *Præco lecto nomine Salinatoris citandum eſſet, necne hæſitauit*, Marciali Epigramat. lib. 4. ibi: *Præconium facere, nec pauidos triſti voce citare reos.*

Rurſus & citare libello, legitur apud Plautum in Curculio, act. 1. ſcœna tertia, & Cicero pro Quinctio, & 3. in Verr. *Citati teſtes dixit*, & reus etiam lege citari dicitur apud eundem Ciceronẽ pro Cluentio, & edicto quoque citatus quis dicitur, in l. Senatus cenſuit, §. Diuus, ff. de iure fiſci, & in l. 3. §. ſcientes, C. de aſſertione tollenda: & confirmatur ex Pluthareo, qui in Grachi vita

K 4 verbo,

28 verbo, citare: & in ius vocare promiſcuè vtitur, & probat textus in l.3.§.ideoque, & §. teſtes, de teſtibus, vbi teſtes vocantur. Ruſusque in teſtimonium citantur, quaſi idem ſit, & adnotauit Briſonius de verborum ſignificatione, verbo, citare: quæ omnia non abs re congeſta ſunt pro intellectu d.l. & poſt edictũ, ff. de iudicijs, à nemineque animaduerſa.

29 Hodie tamen in noſtro Regno, nec peremptoria citatio deſideratur, ſed vnica & ſimplex tantum, qua ſatis eſt admiſsionem in poſſeſsionem ex expreſſa l.1.tit.11. lib.4. Compilation.

IN TEXTV, IBI: *Mas ſi el pleyto es començado por demanda, y por reſpueſta.*

Scholium II.

30 OStendimus in præcedenti lege, ſcholio 4. tribus vti remedis, actorem poſſe aduerſus reũ contumacem, miſsioniſque in poſſeſsionem, anterior lex meminit: hæc verò de procedendo in cauſa vſque ad diffinitiuam tractat, ſicuti habetur in l. conſentaneum, C. quomodo & quando iudex, vbi Bald. in principio, & idem ſancit text. in cap. quoniam frequẽter, §. in alijs, vt lite
31 non conteſtata. Hoc tamen remedium tunc locũ habet, quando reus fuit contumax poſt litis conteſtationem, iuxta verũ intellectum textus in d.l. conſentaneum: qui quãuis à nonnullis iuris interpretibus accipiatur ante litis cõteſtationem: verior tamen interpretatio eſt poſt litis conteſtationem, & hæc placuit Accurſio ibi, ſcholio vltimo, & Bart. & Bald. in principio
32 dictæ legis. Et ratio communiter recepta hæc eſt, quia ante litem conteſtatam nõ poſſet diffinitiua ſentẽtia proferri, vt probatur in cap. tuæ, & toto titulo, vt lite non conteſtata, & latè tractat Auendañus in tractatu primi, & ſecundi decreti, numer. 2. Quod quidem remedium reciprocum eſt: nam ſi actor iudiciũ deſerat, cõtumaxque ſit, & reus quoque petere poterit, vt diffinitiuè procedatur, & abſoluatur ab actione, & lite ab actore mota, iuxta textum in cap. cauſam, de dolo & contumatia, & Auth. qui ſemel, C. quomodo & quãdo iudex. Prædicta ergo lex cõſentaneum, agit de contumatia rei, & d. Authentica, qui ſemel,
33 de contumatia actoris. Diuerſitas tamen in hoc remedio conſtituitur, illud enim competit actori poſt litem conteſtatam, vt ſupra adnotauimus: reo verò ante & poſt litis conteſtationẽ, vt tradit Baldus in d. Authent. qui ſemel, ante numerũ primũ, docens

Digitized by Google

docens hoc caſu, etiam lite non conteſtata, ſententiam diffinitiuam ferri poſſe, ſicut & ſunt alij caſus in iure, in quibus ſine litis conteſtatione ad diffinitiuã deuenitur: ex quibus infertur
34 intellectus ad textum in dict. §. Iulianus, & in Authentic. ſi omnes, C. ſi minor ab hæreditate ſe abſtin. & in cap. 1. de eo qui mit. in poſſeſsionẽ cauſa rei ſeruandæ, lib. 6. vbi ſententia diffinitiua fertur lite non conteſtata, cũ natura rei, non pateretur interpoſitionem decreti, ſicut & in cauſa ſtatus, & libertatis, litis cõteſtatio non deſideratur à Iureconſulto in l. qui ſe, ff. de iudicijs, & in cauſis beneficialibus, idem ſtatuit text. in cap. 1. de eo qui mittitur in poſſeſsionem cauſa rei ſeruandæ, libr. 6. & innumeros caſus congeſsit Auendañus in tractatu primi & ſecũdi decreti, nu. 3. qui omnes quid ſpecialitatis continent. Regulariter tamen, cum ad diffinitiuã non deueniatur, niſi poſt litis cõteſtationem, iuridicè lex noſtra diſpoſuit, poſt eam actorẽ poſſe eligere hoc remediũ diffinitiuæ ſententiæ contra reum contumacem, ſecundum prædictam opinionem Bart. & Bald. in d. l. conſentaneum, quam noſtra lex amplectitur, in quo eſt notabilis textus noſter, & à nemine ad
35 hoc allegatus. At iure regio recentiori, hoc remedio procedẽdi in cauſa, vſque ad diffinitiuã, contra reum contumacẽ, abſq; litis conteſtatione actor vti poterit, vt prouiſum extat in l. 1. tit. 9. lib. 3. Ordinamenti, & in l. 1. tit. 11. libr. 4. Compilation. & quidem meritò, alioqui enim durius ageretur cũ actore, quàm cum reo: cum ex ſuperiori doctrina contra actorem contumacem ſine litis conteſtatione diffinitiuè procedi poſsit, iuxta deciſionem textus in d. Authent. qui ſemel, quod & Auendañus adnotauit d. num. 3. & quanquã huic obiectioni reſponderi poſſet, Authenticam, qui ſemel, nõ loqui de ſentẽtia diffinitiua, ſed ſolum de interloqutoria, abſolutoria ſcilicet, ab obſeruatione iudicij, quæ habet tñ vim diffinitiuę, quoad perpetuũ ſilentium, vel ſaltim quoad perpetuã exceptionem, iuxta l. Titia, ff. de accuſationibus, & l. diffamari,
36 C. de ingenuis, & manumiſ. Nihilominus tamen, & ſi fateamur ad diffinitiuam deueniri poſſe, aduerſus actorem cõtumacem, ſine litis conteſtatione, longe alia ratione procedit, ea nempè, quia nequit alio modo conſuli reo: non enim poteſt reus mitti in poſſeſsionem bonorum petitoris, cum nihil ei debeatur: itaque cum nullo alio remedio vti poſsit, iuris ratio permittit, vt etiam lite non conteſtata ad diffinitiuam deueniri hoc caſu

quæat, ſicut (vbicunq, aliud remedium ceſſat) & actori contra reum idem cōceſſum fuit: vt ex Authentica, ſi omnes, C. ſi minor ab hæreditate ſe abſtinuerit, ſupra monſtrauimus: docet Baldus in Authent. qui ſemel, C. quomodo & quando iudex,
37 num. 14. Sunt etiam & aliæ rationes, ex quibus plus reo, quā actori hoc caſu conſulitur, videlicet, quia maior eſt cōtumatia actoris, quàm rei, cum in eius poteſtate ſit a principio agere, & ſic ſi agat, & litē deſerat, lex reo ſubuenit, vt ad diffinitiuā procedatur, l. pure, ff. de dotis except.
38 Rurſus, quia magis præſumitur contra actorem contumacē, qui iudicio non ſupereſt, cum reum prouocauiſſet, quam contra reum, qui fuit prouocatus, & laceſſitus, ad veniendumq, coactus, & ne actor recedat, quando reus forte defenſiones, & exceptiones in prōptu habet: lex prouidit, vt diffinitiue procedatur aduerſus actorem, etiam ſine litis conteſtatione, ne ius rei læſum maneat, iuxta textum in c. quoniam frequenter, in princi. vt lite non coteſtata, & in cap. ſignificauit, de teſtibus. Deinde,
39 quia reus diſcedendo à iudicio cautè agit, actor tamen incautè cum excuſare litem poſſet, qua propter parcitur reo, actori verò minimè, cap. 1. 4. quæſtione. 1. Vlterius his accedit iuris regula, quę mitius cum reo agit, cap.
40 ex literis, de probatio. Poſtremò, quia ſi non procederetur cō
41 tra abſentem, lite non conteſtata, quandocunq, reum grauare poſſet, & ne detur occaſio reum ad placitum vexandi, iura voluerunt vt actor compellatur verè, vel cauſatiuè litem, quam ipſe ſponte ſuſcepit finire, iuxta textum in d. Authentic. qui ſemel, C. quomodo & quando iudex: iuſtè itaque ad diffinitiuam contra actorem procedi poterat, etiam lite non conteſtata: legem itaque Regni, quæ in hoc actorem reo comparauit æquitati, magis quàm mero iuris rigori innixam puto, ex doctrina Abbatis in cap. cauſam, de dolo & contumatia, nu. 15.

Textus viceſimusnonus.

Otroſi es a ſaber, que deſque las partes vienen ante el Alcalde, deuen cada dia ſeguir, e parecer a ſu pleyto ante el Alcalde: E maguer el Alcalde no libre, ni ſe aſsiente a juzgar algun dia, las partes ſon tenidas deſpues de parecer ante el cada dia.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *ETſi iudex aliquo die pro tribunali ſedeat, ſine eius licentia diſcedere quis non poteſt.*

2 *Paria ſunt non accedere, & ſine iuſſu recedere.*

3 *Iudex in ſequentem diem litigatorem expectare debet.*

Lex XIX.

IN TEXTV, IBI *Maguer el Alcalde no libre, ni ſe aſsiente a juzgar aquel dia.*

Scholium vnicum.

1 CVM In duabus legibus anterioribus dictum ſit de cõtumatia actoris, & rei, & quib' modis cõtrahatur, & de remedijs quibus actori aduerſus reum, & reo aduerſus actorem conſultum ſit. Rurſuſque inter contumatias, illam eſſe nimiam docuerimus, quam quis in contemptum iudicis committit, ſine eius permiſsione iudicium deſerens: & dubitari poſsit, ſi iudex ex aliqua cauſa aliquo die pro tribunali non ſedeat, nec iudicio aſſiſtat, an pars tunc diſcedens ſine eius licentia, pœnis in contumaces irrogatis obnoxius eſſet, decidit noſtra l. pœnam committi:
2 cum paria ſint non accedere, & ſine licentia diſcedere, iuxta textum in cap. 1. de iudicijs, & in c. certum, 11. quæſt. 3. & probat l. contumatia, de re iudicata, cap. ſi quis autem, 18. diſtinctione, c. ex literis, de exceſsibus prælat. cap. de illicita, 24. quæſt. 3. cap. conſtitutus, de procuratore. Speculum iuris tit. de contumatia, in
3 princip. Nec excuſari poteſt allegans illa die iudicẽ ius nõ dixiſſe: nã meritò litigator expectare tenebitur, cum & iudex in ſequentem diem expectet, iuxta textum in cap. conſuluit, de officio, & poteſtate iud. delegat. c. cum dilecti, de dolo & contumatia, cap. licet plerunque, 45. diſt. Ex quibus iuribus lex noſtra deſumpta eſt.

Textus triceſimus.

SI algun Alcalde de caſa del Rey da carta del Rey, de emplazamiento contra alguno que ſea oficial, que parezca perſonalmente ante el Rey: y eſte aplazado embia ſu perſonero al plazo: e ſi el fecho ſobre que fue aplazado perſonalmente que pareceſſe, es a tal, que por perſonero ſe puede ſeguir, maguer perſonalmente fue emplazado, ſi embio ſu perſonero, no cae en la pena del emplazamiento, e deue ſer recebido el perſonero. Ca la carta del emplazamiento en aquello q̃ embió a man-

mandar el Rey que pareciesse perſonalmeute, es deſaforado, pues tal era el fecho ſobre que fue emplazado, que por perſonero ſe puede ſeguir. E ſi el Rey manda dar carta deſaforada, el deue pechar las coſtas a aquellos cōtra quien la carta fue dada. Y eſſo miſmo el Alcalde, ſi la dio, o el eſcriuano de camara q̄ la dio, ſino moſtrare que la dio por mandado del Rey. E porque el Rey ha de pechar las coſtas. Y en eſta razon fue juzgado en la caſa del Rey don Alfonſo contra el, porque fueron emplazados contra fuero cien e ochenta hombres e mas de la tierra de Ouiedo, que vinieron a ſu caſa emplazados a venir dezir en peſquiſa ſobre pleyto que era forero, de ſe librar alla en ſu tierra. E por eſto fue juzgado contra el Rey don Alfonſo, que pechaſſe coſtas de ſetenta y tres marauedis. Y el Rey tuuolo por bien, e fallolo aſsi por derecho, e mandolos pagar.

SVMMARIVM.

1 *Reus citatus, perſonaliter procuratorem mittere poteſt, & nu. ſequenti.*

3 *Citatus, & ſi in citatione contineatur, vt ipſemet iudicio adſit, procuratorem ſolum mittere compellitur, & num. ſequentibus.*

10 *Illuſtris perſona per ſe litigare nō non debet.*

11 *Eccleſia, Collegium, & vniuerſitas neceſſariò procuratorē conſtituunt, & num. ſequenti.*

13 *Præceptū teſtatoris ſine cauſa non valet.*

14 *Receptum eſt in iure argumentū de iudicio ad vltimas voluntates.*

15 *Bartoli cautela de citatione improbatur à Iaſone.*

16 *Forma ſtatuti ſufficit ſeruari per equipollens, & num. ſequenti.*

18 *Vehemēs cauſa ſuadere debet, vt citatus per ſe, & non per procuratorem compareat.*

19 *An prædicta cauſa inſerta eſſe debeat, controuerſia fuit, & num. ſequentibus.*

24 *Generale mandatum non extenditur ad iuramentum de calumnia, & quid in iuramēto de veritate, & differentia eorum, & num. ſequentibus.*

29 *Si de crimine agitur ciuiliter benè poteſt reus conſtituere procuratorem, & num. ſequentibus.*

32 *multi actus ſunt, qui per procuratorem non miniſtrantur, & nu. ſequentibus.*

39 *Duæ fictiones non poſſunt interuenire.*

40 *Compaternitas per procuratorem contrahi poteſt.*

41 *In his quæ nō ſunt per alium commodè explicabilia procurator intercedere non poteſt, & numeris ſequentibus.*

44 *Ciuitas debet recipere iuramentū perſonale Decurioni, alioqui enim officiū Decurionatus amittitur, & numeris ſequentibus.*

47 *Ficta poſſeſsio non adquiritur per procuratorem.*

48 Quæ

48 *Quæ ad patrimonium attinet, per procuratorem explicari poſſunt.*
49 *Iuramentum fidelitatis non præſtatur per procuratorem, & numero ſequenti.*
51 *Qui tenetur aſſociare dominum, procuratorem mittere non poteſt, & numeris ſequentibus.*
54 *Quãdo perſona eſt de forma actus nunquam receditur à perſona, & num ſequenti.*
56 *Legitimatio filij nõ poteſt peti per procuratorem.*
57 *Iudex intra triginta dies ſyndicatus procuratorem conſtituere nequit, & numeris ſequentibus.*
60 *Multæ cauſæ ſunt, quæ licet expediri poſſunt per procuratorẽ, deſiderant tamen ſpeciale mandatum.*
61 *Rex iuſtitiam exercens, facit opus ſuum.*
62 *Princeps leges ſeruare debet cum diuerſitate tamen inter eum, & ſubditos, & num. ſequent.*

Lex XXX.

IN TEXTV, IBI.

E ſi el fecho ſobre que fue aplazado perſonalmente, es tal, que por perſonero ſe puede ſeguir.

Scholium I.

1 PRobat hęc lex, reum citatum, vt per ſe in iudicio ſuperſit, procuratorem mittere poſſe, ſi cauſa non ſit de his in quibus perſona euocari poſſit: quæ lex ſumpta eſt ex textu in l. finali, C. de procuratoribus, vbi eadem ſententia probatur, & in cap. i. de iudicijs, lib. 6. vbi delegatus non poteſt citare in perſonam, niſi cauſa ſit criminis, vel ad iurandum de calumnia, vel de veritate, vel alia iuris neceſſitas id expoſcat: quod & in dicta lege vltima adnotatur, in illis verbis: *Niſi forte quoſdam iuſtiores nonnunquam ob cauſas vehementiores maximi iudicis vocabit authoritas*: & quamuis verba textus in d. cap. i. de iudicijs, loquantur tantùm in delegato, argumentum à contrario ibi non accipitur: quinimò ratio dubitandi in eo fuit, in ordinario enim abſque controuerſia eſt, neminem poſſe apud ſe vocare, niſi iuſtiſsima cauſa ſuadente, vt ibi gloſſa interpretatur (& quãuis nonnulli intelligant dictam legem finalẽ, quando citatio ſimplex eſt, neq. fuit adiectũ, vt vocatus, vel procurator eius ſupereſſent, quo caſu poteſt quis accedere, vel procuratorem mittere: ſecus tamen
11 quando iubet iudex perſonaliter adeſſe, tunc enim iudici parendum eſt, nec diſtinguẽdum, an cauſa ſit ciuilis, vel criminalis) Bartolus tamen in principio ipſius legis finalis, & Alexander ibi in eius additione, prædictam
2 legem in omni caſu accipiunt, nempè, vt quanuis perſona ſpeciali-

cialiter vocata ſit: ſi tamen cau-
ſa ſpecialis non intercedat, per
procuratorem reſpondere poſ-
ſit, quem opinionem elegit lex
noſtra, vt ex eius ſerie apparet,
3 dum decidit, omnem in ius vo-
catum habere poteſtatẽ per ſe,
vel per procuratorẽ reſponden-
di, licet in citatione dicatur, vt
ipſemet iudicio adſit, niſi iuſta
cauſa moueat ad adſtringẽdam
perſonã, & idem exponit Bald.
in d.l.fin. ante numer.1.in illius
legis declaratione, & noſtra lex
ſummè neceſſaria fuit: nam cum
in legibus anterioribus dictum
fuiſſet de reo citato, & conuen-
to, opus fuit exponere, an per ſe,
vel per procuratorem adeſſe co-
geretur.

4 Rurſus & ad tollendam om-
nem ambiguitatẽ, nullam enim
aliam video legem regiam: qua
ſententia noſtræ legis decidatur,
5 ex qua elicitur omnem euoca-
tionem, vel monitionem habe-
re incluſam poteſtatem mittẽdi
procuratorẽ, iuxta l.ſed ſi vnius,
§.procurator, ff. de iniurijs, & in
l.ſi minor, ff.de bon.author.iud.
poſs.vbi adnotatur: quod proce-
dit quãuis à iudice exprimatur,
vt perſona ſuperſit: expreſsio
enim nihil operatur, ex quo ta-
6 citè aliud includitur, iuxta text.
ſic intellectum in l.non rectè, C.
7 de fideiuſſ. Ex natura enim cita-
tionis ineſt, vt conuctus per ſe,
vel per procuratorẽ iudicio in-
tereſſe poſsit, quod adeò vnifor-
me eſt, vt ex eo inferat Bald. in l.1.
§.procurator, ff. de procurator.
8 numer.6. contumacem verũ eſſe
eum qui iudicem neglexit, cita-
tioni reſpõdens ſe nolle adeſſe:
Nam quamuis argumẽtari poſ-
ſet ex noſtra lege, contumacem
ex tali reſponſione dici euocatũ
non poſſe, cum procuratorem
mittere queat: contrarium rece-
ptius eſt ex ipſa citationis, & re-
ſponſionis natura, & ex vi com-
prehenſiua, cum ille qui iudicis
aditum negat per ſe, & per pro-
curatorẽ abnegare videatur, iux
ta l. Diuus, ff. de in integrum
reſtitut. & in cap. venerabilis, §.
ſecus de ſentent. excommunic.
9 libr.6. Iudex ergo, niſi ex cauſa
non poteſt quẽ compellere præ-
ciſè, vt perſonaliter ſuperſit, ſi-
cut & præciſè neminem cogere
10 poteſt ad mittendum procura-
torẽ, niſi illuſtris perſona eſſet,
quæ per ſe litigare nõ debet, ſed
vt procuratorem nominet à ius
dicente compelli poteſt, iuxta
text. in l. quicunq., & in Auth.
hoc ius, C.de procur.

11 Vlteriuſq. Eccleſia, collegiũ,
& vniuerſitas, neceſſariò procu-
ratorem conſtituunt, cap. in per
tractandis, de iuramento calum
niæ, c.mulieres, de iudic. libr.6.
gloſſ. in cap.1. verb. iudicem de-
legatum, eod. tit. lib.6.

12 His ergo caſib' exceptis in om
citatione alternatiua noſtræ le-

gis

gis ſuccedit, vt quis per ſe, vel per procuratorem in iudicio interſit, l. 3. §. vſus, de procurato. cap. fin. de dilatio. cap. dilecti, de iu-
13 ramen. calum. Itaque licet quis expreſsè euocetur, vt adſit, & nō alius, pro eo alterūtamē mittere poteſt, niſi iuſta cauſa inſerta ſit, qua perſona euocetur, argumēto tex. in l. filiusfamilas, §. Diui, in 2. de legat. 1. vbi præceptum teſtatoris ſine cauſa non valet, receptumque in iure eſt argumentum de iudicio ad vltimas
14 voluntates, & èconuerſo, iuxta textū in l. non eſt mirum, ff. de pignor. actio. docet Iaſ. in dict. l. fin. C. de procurato. numer. 3. ex quo ibi improbat Bartolum, in l. cum eo, ff. ad l. Iuliam peculatus, docētem quando quis habet debitorem, qui nunquā exit de domo (vbi pro debito priuato capi non poteſt, l. nemo de domo, ff. de regu. iur. l. plerique,
15 ff. de in ius vocand.) Cautela ſit, vt faciat eū euocari in perſonā, ſub certa pœna fiſco applicādas nam ſi mandatum contemnat, pœnæ reus erit, & pro illo debito cum fiſci ſit, capi poterit in domo, l. nemo carcerem, C. de exactio. tributo. lib. 10. vnde cū ſit detentus in carcere propter illud fiſci debitum, poterit creditor in eo commendare pro eius debito priuato, vel ibi cita-
16 re. Nam cum procuratorē conſtituere poſsit, cautela prædicta corruit, quanuis ipſam defendât Paul. & Alexan. in d. l. plerique, Petr. de Anchar. & Imola in c. 2. de pignor. Ang. in §. fin. ad fin. Inſtit. de actio. ex qua ſuperiori recepta ſentētia inferunt Bald.
17 & Alexan. in d. l. fin. nume. 1. ad interpretationem ſtatuti citare perſonam iubentis, tacitè enim ineſt per ſe, vel per aliū, quāuis iudex aliud iuſsiſſet, cum formā ſtatuti ſufficiat ſeruari per æquipollens. Itaque & rurſus, ſi ſtatutū deſideret alicuius citationem, verificari poſſe in illo, qui fuit in iudicio præſens, licet nō citetur, docuit Alexand. ibi in eadem l. fin. nu. 3. ea nempè ratione, quia præſentia æquipollet citationi, l. etiā ſi patre, §. ſi hæreditate, ff. de minori. licet non ignorem quandoque non ſufficere ſtatutum ſeruari per æquipollens, vt per Bald. & alios in l. 1. ff. de liber. & poſthum. abs re tamen eſſet hic differere, quoad noſtram enim legem indubita-
18 ta concluſio eſt per ſe, vel per alium citatum in iudicio ſupereſſe poſſe, niſi vehemens cauſa
19 aliud ſuadeat: vtrùm tamen hæc inſerta eſſe debeat, non ſine controuerſia fuit, exprimi tamē debere cōmunis docuit, vt eſt videre per Bald. in l. 1. §. vſus, ff. de procuratoribus, in fin. & Alex. innumeros huius opinionis referentem in dict. l. fin. C. de procurator. nu. 4. docuit Innocen. in cap.

in cap.prӕterea,de dilationibus,
vbi ait,& quando quis euocatur
die feriata,in caſibus ſpecialibus
ſpecialitatem exprimi debere in
citatione:& Accurſius docuit in
l.2.ff. de in ius vocando, Roma-
20 nus conſil.218.per totum. Alio-
qui enim legis beneficium à iu-
dice auferri non poteſt, argum.
text.in l. 1.§.1.ff. de ferijs. Nam
quamuis præcepto magiſtratus
ſit obediendum, iuxta textum
in l. non videtur dolo carere, ff.
21 de re iudicata. Diſtinguendum
tamen eſt, an iuſta ratione mo-
tus præcipiat, vt quis perſonali-
ter ſuperſit: quo caſu parendum
ei eſt, aut præceptum, iuſtam nō
continet cauſam,& tunc iuri nō
derogat: & hic eſt verus noſtræ
legis intellectus, & prædictæ l.
22 fin.C.de procuratoribus,vt pla-
cuit Baldo in d.l.1. §. vſus autē,
23 num.2. ff.eodem. Multæ tamen
iuſtæ cauſæ ſunt, in quibus iu-
dex conuētum compellere po-
teſt,vt ipſe,& non eius procura-
tor iudicio ſuperſit, quas conge-
rit gloſſa in d.l.fin. C. de procu-
ratoribus, & Scribentes notant
in l.ſi actor,ff. eodem tit. & in c.
finali, de maiori. & obedientia,
& in cap.1. de iudicijs in ſexto,
vbi tres præcipue enumerantur,
vt puta ſi cauſa criminis ſit, vel
vocetur quis ad iurandum de ca
lumnia,vel de veritate dicenda.
In iuramento tamen de calum-
nia ſupra dictā decretalem Bal-
dus intelligit in d.l.fin. num.3.
24 Quando procurator non habe-
ret mandatum ſpeciale ad præ-
dictum iuramentū pręſtandum:
quo caſu nō admittitur, ſed ipſe
conuentus compellendus eſt,cū
generale mandatum ad prædi-
ctum iuramētum non extenda-
tur, & expreſſe probatur in c. fi.
de iuramen.calumniæ,lib.6.vbi
procurator habēs ſpeciale man-
datum,iurat de calumnia: & ra-
25 tio eſt ſecundum Bald. ibi: nam
ſi ad hoc habeat procurator ſpe-
ciale mandatum, plene videtur
inſtructus de domini conſcien-
tia, mandans itaque nō cogitur
venire,alioqui dominus cogen-
dus eſt, cum non appareat pro-
curatorem inſtructū eſſe, & me-
lius patefit veritas domino pręſ-
ſente,l.de minore,§. tormenta,
26 ff.de quæſtio. Et cum hoc man-
datum ſit ſpeciale ad iurandum
de calumnia, ſufficit mādari ad
vniuerſitatem cauſarum,nec re-
quiritur cauſa ſpecialiter expri-
mi, in qua iurari debeat, vt do-
cuit gloſ.in d.c.fin. de iuramen.
calumn.in 6. verb.iuramentum,
& ibi eius additio.
27 Iuramentum tamen de veri-
tate olim ſolum præſtabatur in
ſpiritualibus, hodie tamē ſecus,
iuxta text. in d. c. fin. de iuram.
28 calumniæ, libr.6. Differuntque
iuramentum de calumnia, & de
veritate: per illud enim reſpon-
detur, de eo quod quis credit, &
æſtimat,

æſtimat, iuxta text. in l. 2. C. de
iureiur. propter calumniam: in
hoc tamen perſpicua, & diſtin-
cta reſpōſio eſſe debet, iuxta tex.
in c. dudum, in 2. §. licet de ele-
ctione: & hāc diuerſitatis ratio-
nem reddit gloſ. in dict. cap. 1. de
29 iudic. verbo, *dicenda*. Rurſus &
prædicta decretalis, dum de cau
ſa criminali tractat accipi debet
in ea, quæ criminaliter agitata
eſt: ſecus verò, ſi de crimine ciui
liter agatur, tunc enim perſona
cōpellenda nō eſt: ſatis enim erit
ſi procuratoré mittat, vt inter-
pretatur gloſ. recepta in d. cap. 1.
verb. *criminalis*.

30 Vlterius, & crimen accipi de-
bet, in quo pęna corporalis im-
ponitur: alioqui enim & per pro
curatoré defendi reus poteſt, iu-
xta text. in l. 1. ff. an per aliū cauſ.
appell. reddi poſsint, & ibi Ac-
31 curſius verbo, *ignominia*: pœnaq;
corporalis dicitur citra relega-
tioné, cū relegatio inter pœnas
corporis afflictiuas connumere-
tur, vt Vlpiano placuit in d. l. 1.
verſ. ſed ſi ea cauſa; & ita inter-
pretatur Bar. in d. l. fi. C. de proc.
in 2. lectura, in princ. Accurſ. au-
tē aliter Vlpianū intelligit in d.
l. 1. verb. *relegationem*: ait enim ex
cluſiue hāc pœnā accipiendam,
nempe, vt in cauſis in quibus re-
legationis tantū pęna irrogatur
procurator interuenire poſsit.

32 Sunt etiā & aliæ cauſæ præter
enumeratas à d. decretali, in qui-
bus quis procuratorem mittere
non poteſt, quas recēſet Accurſ.
in l. 1. §. vſus, verb. *Vel nollunt*, ff.
de procur. idem in d. l. 1. verbo,
Ignominiam, ff. an per aliū cauſæ
appel. & vltra congeſta à prædi-
ctis gloſsis, regula noſtræ legis
ſubuertitur in l. 3. C. de manu-
33 miſ. vindict. vbi per procuratoré
quis non manumittit: item in l.
34 minorum, C. de prædijs minor.
vbi ad petendū interponi decre
tum ſuper alienatione rei mino
ris nō poteſt conſtitui procura-
tor, ſecundum Baldi intellectū,
ibi, quāuis aliter intelligat, ibidē
35 Salicet. & in l. 2. C. de his qui ve-
niā ætat. impetr. vbi adultis ve-
36 niā impetrare per procuratoré
denegatur, fœminiſq; ſolis cōce
37 ditur propter earū pudoré: & in
l. excuſare, ff. de excu. tut. vbi tu-
tor per procuratoré excuſari nō
poteſt, ſecundum vnū intellectū
38 Accurſij, ibidem verbo, *libellos*: &
in l. poſt morté, §. fin. ff. de adop.
vbi per aliū quis adoptare prohi
betur: & ratio eſt: nam adoptio
eſt quædam fictio: item & facere
per alium, eſt alia fictio, l. 1. §. de-
39 ieciſſe, de vi & vi arm. & duæ fi-
ctiones nō poſſunt interuenire,
40 vt docet Bald. in l. vnica, §. ne au
tem, C. de caduc. num. 16. & in l.
41 Paulus reſpōdit, ff. de acq. hęred.
& deniq; adnotatur in l. vnica, §
42 ne autem, C. de caduc. tol. vbi in
his quę nō ſunt per aliū cōmodè
explicabilia procurator non in-

43 tercedit: itaq; per procuratorem
nō poteſt quis iuramētū præſta-
re, cū deſui natura perſonale ſit.
44 Cultus enim religionis à perſo-
na nō ſeparatur, cap. veritatis, de
iureiurā. vbi Innoc. in prin. & de
facto vidi in quoddā offitio De-
curionatus: literæ enim ordina-
riæ regiæ cōtinent, vt ciuitas re-
cipiat iuramētum perſonale ipſi
decurioni, quo prȩſtito intra 60.
dies, illū & non aliter admittāt
ad prȩdicti offitij exercitiū: & ta-
mē quis in vltima die miſit pro-
curatorem cum ſpeciali manda-
to, qui admiſſus non fuit, & of-
fitium fuit amiſſum, cum iura-
mētum ſuſcipere quid reale ſit,
iuxta text. in c. 1. §. 1. ſi de inue-
ſtitura fuerit controuerſia, lib. 1.
45 feud. cum non ſolum requiratur
in regijs literis, vt ipſa perſona
Decurionis iuret, ſed vt iuramē-
tum fiat ipſi ciuitati, non itaque
poterit per aliū miniſtrari, iuxta
46 text. in c. ego, de iureiurand. &
docet Innoc. in d. c. veritatis, ad
fin. & iuramentū præſtitū à ci-
uibus perſonale eſſe docuit Bal.
in §. ne autē, nu. 20. argu. text. in
47 l. 1. §. ſi cōueniat, ff. depoſiti, l. cū
quid, ſi cert. pet. cū nec ficta poſ-
ſeſſio acquiratur per procura-
torem, l. ab emptione, ff. de pact.
& ea quæ quis corpore proprio
48 debet facere, per alium exercere
nequit, ea tamen quæ per patri-
monium fiūt, explicari poſſunt
49 per procuratorē, iuxta text. in d.
l. 1. §. ne autē, C. de caduc. & iu-
ramentū fidelitatis, quod minus
eſt, præſtari nō poſſe per nuntiū,
& procuratorē, docuit Bal. in l. 1.
ff. de rer. diuiſ. nu. 45. ea nempe,
50 ratione, quia habet connexā re-
uerentiæ exhibitionem, quæ in
præſentia perſonarū fieri debet,
ſicut qui debet comitari domi-
num procuratorem non poterit
51 mittere, vt ibi Bal. ſentit, & quā-
uis hunc actum per procuratorē
miniſtrari poſſe, ſuadeat text. ex
preſſus in c. 1. §. perſonam, verſ.
Vtrum, per quos fiat inueſtitura,
in illis verbis: *Sed vtrum ipſe, vel*
alius per te inueſtiturā faciat, vel ſu-
ſcipiat, nihil intereſſe putamus: poteſt
enim hoc negotium, & per procurato-
rem ab vtraq; parte expediri. Nihil
tamē refragatur anteriori ſen-
tentiæ, cum in d. §. ſed vtrū, ſo-
lum tractetur de ipſa inueſtitu-
52 ra: ſecus vbi iuramentū adeò per
ſonæ adhæret, vt reale dici poſ-
ſit, vt ſupra adnotauimus: & ſic
ſi in feudo iuramentū deberet
fieri Eccleſiæ, nō poſſet per pro-
curatorem præſtari, vt pulchrè
animaduertit Innoc. in d. c. ve-
53 ritatis de iur. iur. Et vltra omnes
adduco pro prædicta opinione
expreſſum text. in libro de pace
conſt. §. in cauſis, verſ. Conſules,
vbi Conſules nō poſſunt ingre-
di Conſulatū, niſi perſonaliter
iurauerint antequā Conſulatū
recipiant, & ibi docet gloſ. verb.
54 *Cōſules*: quādo enim perſona eſt de
forma

forma actus, nunquam receditur à perſona, quod enim mēte propria explicandū eſt, alia fieri
55 non poteſt, vt Accurſius docuit in l. Paulus, de acquir. hæredit. legitimationem quoque filij nō poſſe peti per procuratorem, ad-
56 notauit Bald. in l. nec mulierē, C. de ind. viduit. tollen. num. 1. Et hinc fluxit praxis, quæ obſeruatur in ſupremo Senatu: in le-
57 gitimatione enim, venia ætatis, & alijs in quibus Rex conſulitur, & aliter nō expediuntur. In conſultatione narratur, Titium petere veniā ætatis, adijciturq, perſonaliter comparuiſſe, cum ſimilia, per procuratorem exerceri nequeant. Iudicem quoque intra triginta dies ſyndicatus, procuratorem conſtituere non poſſe, probatur in l. 12. tit. 5. p. 3. ad fin. quæ lex perpetuò menti tenenda eſt: nam & ſi iudex ſit
58 præſens in oppido vbi ſyndicatur, non poterit ſecundū eam ſe defendere per procuratorē, neque ciuiliter, neque criminaliter: & ibi animaduertit Gregorius Lopez ſcholio. 13. Vſus ta-
59 men nō recepit, cū iudex cū præſens ſit, procuratorē conſtituat, & ita communiter ſeruatur.
60 Deinde ſunt & aliæ cauſæ, quæ quamuis per procuratorem expediri poſsint: deſiderāt tamen ſpeciale mandatum, has recenſuit gloſſa in l. 2. C. de procuratoribus, & ibi Bartolus, Baldus, Alexander, Albericus, & docet Speculum iuris, in titulo de procuratoribus. Poſtremo, & innumeræ exceptiones contra citationem opponi poſſunt, quas connumerat Speculum in titulo de citatione, §. 1.

IN TEXTV, IBI:

Fue juzgado en la caſa del Rey don Alfonſo contra el.

Scholium II.

61 Rex enim exercēs iuſtitiam, opus ſuum exercet, vt in prohemio partitarum adnotatur, in princip. vt ſic nō immeritò vetuſtas prodiderit iuſtitiam Ioui aſsidere, ſi Ludouico credimus lectionū antiquarum, lib. 8. cap. 1. litera B. Iuſtitia itaque virgo credita, vt Proculus ſcribit, quoniam ex integro, puroque genere eſt, cuius ſit virginitas ſimbolum, vt idē Cœlius tradit lib. 23. cap. 16. litera C. idemque libr. 8. cap. 1. ait, Chilonis magnopere attendendum oraculum, quo pronūtiatur ſumma omnia, & immortalia Principi legitimo eſſe concipienda, & cum iuſtitia miniſtranda: quippe cum iuſtitia, legis ſit finis: lex verò, & eius obſeruatio Principis opus: ſicut & in noſtra lege adnotatur, ita vt apud Indos inter vota preceſ-

quē ſolā iuſtitiam petere in vſu fuiſſet, vt animaduertit Alexander ab Alexandro, genialium dierum, lib. 4. cap. 7. Cum iuſtitia ergo, vt diximus, legis finis ſit, Princeps ſeruare debet, in quo eius verſatur honor, l. digna vox, cum vulgatis, C. de legibus, l. 16. tit. 1. part. 1. Bias itaque eum verè Principem opinatur, qui patrijs legibus, inſtitutiſq, ſubiecerit ſe primus, vt eius authoritate teſtatur Ludoui. Cœlius Rodigenes lib. 8. c. 1. Cum diuerſitate tamen inter Regem, & ſubditos, hi enim adſtringuntur ſub neceſsitate, Rex ſola voluntate, & ſic nō dicitur propriè Princeps ſub lege, ſed in lege poſitus, vt docet Bald, in cap. 1. de alienat. feud. prope finem: & in hunc ſenſum intelligitur l. Princeps, de legib. quæ alioqui videbatur contraria d. l. digna vox, & ita interpretatur Albericus in d. l. Princeps, nu. 3. 4. & 5. docens
63 iure diuino naturali, & ex Philoſophorum ſententijs maiori ratione, quàm ſubditum eſſe Regem legibus obnoxium.

Textus triceſimusprimus.

SI algun oficial del Rey, o de la Reyna, ſeyendo con qualquier dellos en ſu ſeruicio, le fazen alguna fuerça, o algun tuerto, y en qualquier otro lugar, en alguna coſa de lo ſuyo puede hazer emplazar por carta del Rey al que eſto le fiziere que el venga a cumplir de derecho por carta del Rey. Pero por denueſtos que le diga en otra parte, no emplazaran a aquel que los dixere para caſa del Rey: mas demandengelo por ſu fuero. E otro ſi es a ſaber, que ſi el oficial del Rey, o de la Reyna, que es de los oficiales que ſon meneſter de eſtar con el Rey, o con la Reyna en el oficio, fazen algunos algun pleyto, o poſtura de pagar alguno deudo: y eſta poſtura es fecha en caſa del Rey, pueden los fazer emplazar para caſa del Rey, maguer no los falle y en caſa del Rey: mas por otra deuda no los pueden fazer emplazar para caſa del Rey, mas demandenlo por ſu fuero.

SVMMARIVM.

1 *NEMO Ad regium tribunal trahi poteſt quoad primam cauſæ cognitionem.*

2 *In caſibus Curiæ cogitur quis apud Curiæ iudices reſpondere, & qui caſus ſint connumerantur, & numero ſequenti.*

4 *Regis familiaris ad Curiam Regis reum trahere poteſt.*

5 *Prin-*

5 *Principis familiaris multis gaudet priuilegijs.*

6 *Curiales dum ſua exercent offitia, priuilegijs ſuis gaudent, & non alioqui.*

7 *Non poteſt quis ratione contractus conueniri in loco contractus, niſi ibidem inueniatur.*

Lex XXXI.

IN TEXTV, IBI:

Que le venga a cumplir derecho por carta del Rey.

Scholium I.

1 AD regium tribu-
nal neminé trahi
poſſe, quoad pri-
mam cauſæ cog-
nitionem notiſ-
ſimum eſt l. ne-
mo, C. de iuriſdictione omniũ
iudicum: hæc tamẽ determina-
tio, vt plerunq; euenit, ſuas pa-
titur exceptiones, l. omnis diffi-
nitio, ff. de regulis iuris. Multi
enim caſus ſunt, in quibus extra
domicilium cogitur, quis apud
2 Curiæ iudices reſpondere: qui
Curiæ caſus vulgo dicuntur, in
pupillo enim vidua paupere, aut
denique miſerabili perſona hoc
ſtatutum eſt l. vnica, C. quan-
do Imperator inter pupillum, &
viduam, l. 5. titul. 3. part. 3. vbi
itineris, & induciarum ruptio,
prouocatio, & mors ſecura, rapt⁹
mulieris, & cauſa publici latro-
nis, bannitique, & falſificantis,
regium ſigillum, falſamq; mo-
netam cudentis, proditioniſque
in Regem, vel Regnum crimi-
3 na. Inter caſus Curiæ connume
rãtur, & caſum ſeditionis, & Cu
riæ quoque eſſe adijcitur à l. 23.
4 tit. 9. part. 2. caſus tamen noſtræ
l. nempè, vt Regis familiaris ad
Curiam Regis reũ trahere poſ-
ſit à iure partitarum nõ fuit co-
gnitus: noſtra tamen lex, & hũc
caſum adiecit, conuenitque ei l.
1. tit. 2. lib. 3. Ordinamenti, & in
noua Compil. l. 9. tit. 3. lib. 4. vbi
Didacus Perez, & Azeuedo, &
5 Grego. in d. l. 5. tit. 3. p. 3. & Curię
mentio fit in §. aliquãdo, de nu-
ptijs, & in authen. quibus modis
naturales efficiãtur ſui, §. ſi quis
igitur, collat. 6. & regius miniſ-
ter, Principiſq; familiaris, de quo
in hac lege, qui à iure Curiæ o-
blatus dicitur, & alijs quoq; po-
titur priuilegijs: quia ſi filius na
turalis ſit, efficitur legitimus, &
patris poteſtati ſubijcitur, ea-
demq; prærogatiua conceſſa eſt
filiæ prædicto Curiali nubenti:
nam & hæc legitimitatem con-
ſequitur, ſub patriaq; poteſtate
conſtituitur, l. 3. C. de naturali-
bus liberis, & Accurſius docuit
in dict. §. aliquando, verbo, Cu-
riæ, & Ioãnes Faber ibidem, nu-
mer. 2. Rurſusque, & Curiæ da-
tus inter ſuos cõnumeratur, quã
uis ex legitimis nuptijs natus
non ſit, cum & hoc priuilegium

ei indulgeatur; ſecundum ea, quæ Principum conſtitutionibus cauentur, quarum meminit Iuſtinianus in §. quibus, inſtituta de hæredicat. quæ abinteſtato deferũtur, & ibi Theophil. & de Curiæ tradito, & obligato mentio fit in l. 3. C. de naturalib. liberis.

IN TEXTV, IBI: *Pero por denueſtos que le digan en otra parte.*

Scholium II.

6 Confirmatur & in hoc text. noſter à prædicta l. 1. tit. 2. lib. 3. Ordinamenti, & d. l. 9. tit. 3. libro. 4. Compilatio. Vbi prædicto priuilegio vocãdi ad Curiam prædicti Curiales potiuntur, dum ſua exercent offitia, & non alioqui, vt in noſtra l. exprimitur.

IN TEXTV, IBI: *Maguer no los falle en caſa del Rey.*

Scholium III.

7 Iuris ſanè extat vtriuſq; regula, qua cauetur nõ poſſe quem ratione cõtractus conueniri apud iudicẽ illius loci, vbi contraxerit, niſi ibidem inueniatur, cap. Romana, §. contrahentes, de foro competenti, lib. 6. cap. vltim. eodem tit. & placuit Accurſio, in l. hæres abſens, §. 1. de iuditijs, videndus Couar. practicarũ cap. 10. ex num. 3. vſque ad ſeptimum: vbi latè tractat de intellectu dict. cap. Romana: ſpecialiter ergo lex noſtra ſtatuit, vt ſi cum Regis familiari alius contrahat in Curia regia, in ea conueniri poſsit, ratione cõtractus, licet ibi non inueniatur.

Textus triceſimusſecundus.

OTro ſi a los oficiales que andan en caſa del Rey, cuyos oficiales ſon, o con la Reyna fazen algun tuerto, o alguna fuerça eſtando con el Rey, o con la Reyna en ſu ſeruicio, aquellos que eſto fizieren pueden ſer emplazados ante el Rey, o ante ſus Alcaldes, que les vengan a fazer derecho, ſegun dicho. Mas ſi a los ſus hombres, o a los que anduuießen con eſtos oficiales aca en la caſa del Rey fizieſſen fuerça, o tuerto. Maguer aca eſtando con los oficiales, les huuieſſen fecho tuerto, no los emplazarian para caſa del Rey, mas demandaran les para delante ſus Alcaldes.

SVMMARIVM.

1 *Regis miniſter priuilegium habet euocandi reos ad regium prætorium.*

2 Præ-

2 *Prædicto priuilegio vocandi reos ad regium prætorium non gaudet famulus familiaris, regiſque miniſtri.*

3 *Intelligitur textus in l. 2. C. de Epiſcopis & clericis, & in l. nemine, C. de ſacroſanctis Eccleſijs, & in l. aſſumptio, §. fin. ad municipalem, & in authent. habita, C. ne filius pro patre, vſque ad numerum. 3.*

9 *Familiaritas multiplex eſt, & numeris ſequentibus.*

19 *Clerici famulus non poteſt trahere reum ad clerici tribunal.*

20 *Clericorum famuli quoad ſordida munera prædicto priuilegio gaudent.*

21 *Vxor, & filij clerici, in Eccleſia orientali, poſt eius mortẽ, nullo priuilegio gaudent, cum priuilegium perſonale, & perſona perempta non fiat extenſio.*

22 *Vxor nobilis, licet plebeia, gaudet priuilegijs nobilitatis marito mortuo, & qua ratione.*

23 *Intellectus textus in authent. habita eſt, vt ſtudentium famuli gaudeant priuilegio dominorum, dum ſeruiunt, & non alioqui.*

24 *Domini domicilio, & libertus gaudet, & num. ſequentibus.*

27 *Familiaris accipitur, ſiue detur, ſiue nõ detur ei ſtipendium, dum familiæ aſsiſtat, & numeris ſequentibus.*

31 *Colonus adſcriptitius, familiaris dicitur.*

32 *Mercenarius, familiaris dicitur.*

33 *Vxor, familiaris dicitur.*

34 *Propinqui, domeſtici, & familiares appellantur.*

35 *Inſeritur intellectus ad legem primam, & ſecundam, C. de Epiſcopis, & clericis.*

36 *Priuilegium famuli clerici accipitur, dum in domo degit.*

Lex *XXXII.*

IN TEXTV, IBI: *Mas ſi a los ſus hombres.*

Scholium vnicum.

1 PROBAT Hæc l. Regis miniſtros, familiares, ſiue Curiæ oblatos, prædicto priuilegio euocãdi reos ad regium prætorium in ſuis cauſis pertractandis potiri: non tamen hoc priuilegium extendendũ ad eorum familiares, hi enim forum rei ſequuntur.

2 At huic noſtræ l. ſententiæ refragatur l. 2. C. de Epiſcopis & clericis, in illa verba: *Verumetiam hominibus eorundem, qui operam in mercimonijs habent diui Principis, id eſt, mei genitoris ſtatuta, multimoda obſeruatione caruerunt, vt ijdem clerici priuilegijs pluribus redundarent. Hactenus Imperator.* Ex quibus ſane verbis manifeſte deducitur clericorum priuilegio,

L 4 eorum

3 eorum familiares frui: nec prædictæ legi ſecundæ refragabitur text. in l. neminem, C. de ſacroſanctis Eccleſ. vbi clerici famuli à muneribus nõ excuſantur: prędicta enim lex ſpecialis eſt in Principis aduentu, tũc enim nemo immunis eſt: dicta verò lex ſecunda de alijs excuſationibus loquitur, in quibus cũ clericus excuſetur, & eorum famuli excuſantur, dominique beneficio, & priuilegio potiũtur, & in clerici mancipijs, vt domini prærogatiua eis proſit, ſtatuit l. 1. C. de
4 Epiſcop. & cleri. & probat text. in cap. Eccleſiarũ ſeruos, 12. q. 1. & in cap. iudicatum, 88. diſt. &
5 domini priuilegium familiam eius habere decidit text. in cap. ad liberãdam, de iudicijs, & docet gloſ. in cap. clericum, 11. q. 1. & quod de mãcipijs dicitur idẽ
6 obſeruari in alijs famulis, miniſtris, & familiarib', placuit Baldo in dict. l. 1. C. de Epiſcopis & clericis, in principio, argumẽto text. in d. l. 2. eiuſdem tituli.

7 Vlterius ſententiæ noſtræ legis obſtat Pauli reſponſum in l. aſſumptio, §. fin. ff. ad muncipalem, vbi libertus, forum, & domicilliũ patroni ſequitur, eiuſq. beneficio fruitur, & in l. ſi quis à pluribus, eiuſdem tit. vbi & ſi libertus à pluribus manumiſſus ſit, omnium patronorũ domi-
8 cilium ſortitur: vrget quoque d. l. aſſumptio, verſic. libertini, vbi non ſolum hi, ſed & qui ex his naſcuntur, patroni immunitate patrocinãtur: quibus adſtipulatur textus in authent. habi-
9 ta, C. ne filius pro patre: vbi ſtudentium, & maximè profeſſorũ familiaribus, beneficium dominorum indulgetur. Ad quorum iurium interpretationem, & noſtri textus intellectum præmitto, familiaritatem multiplicem
10 eſſe. Quædam enim eſt familiaritas poteſtatiua, ſeu ſubiectiua, ſcilicet patris in filium, & ab iſta poteſtate incepit prima iuriſdictio in orbe, ſecundum Innoc. in cap. ſuper, de voto, num. 2. & hæc fuit ratio iuris occidendi, quod parẽtibus in filios permiſſum fuit, cuius meminit lex in ſuis, de liberis & poſthu. cũ hæc patria poteſtas à iure naturæ inducta ſit, vt eidem Innocentio
11 ibidem placuit. Alia eſt domini in ſeruum, non tamen iure naturę, qua omnes liberi erant, ſed gentium, & ciuili, iuxta titul. inſtituta de iure perſonarum, & dominis quoque in ſeruos ius vitæ, necisq; poteſtas data erat,
12 quæ hodie reſtricta eſt, iuxta textum in l. 2. §. ſed dominorum, ff. de his qui ſunt ſui vel alieni
13 iuris. Altera eſt viri in vxorem, l. 1. de emendatione propinquo-
14 rum. Alia eſt domini in famulum, de qua familiaritate loquitur text. in l. 2. ff. de in ius vocan.
15 Alia dicitur familiaritas ſocialis,

lis,de qua in l. apud Labeonem, §. ſi quis virginẽ, ff. de iniurijs:
16 & qui dicãtur familiares, habetur in cap.ſicut, de verbo.ſignif. in.6.& de familiari recedente,& redeunte, ibi Ioannes Andreas docet,& eſt omninò intuendus Baldus in l.iuxta ſanctionem,C. de Epiſcopis & clericis, num.4. Et de familiaritatis intimę apud diuerſos indit ijs non pauca congeſsit Alexand.ab Alexand.genialium dierum. libr. 1. cap.26. inſpiciendiq; ſunt Cæſar.libr.3. belli Gallici,& Luca.lib.4.& Plutarchus in vita Antonij,& Strabo lib.3, & Diodorus libr.4.c.11.
17 Quibus præmiſsis,ſentẽtiæ noſtrę legis non obſtat textus in d. l.1.& 2. C. de Epiſcopis & cleri. tum, quia loquuntur leges hæ ſpecialiter in mancipijs, & alijs clericorum familiaribus, qui cũ clerici non grauentur, grauari non debent propter incommodum,quod ipſi clerico eueniret, vt Baldo, & Alberico placuit in d. l. 1. & 2. & prædictis iuribus conuenit l.51.titul.6.par.1.& ibi Gregorius ſcholio.6. docẽs hoc clerici priuilegium ad alios nõ extendi, cum regulariter familiares dominorũ priuilegijs nõ gaudeant, quod ante eum adnotauit Bald.in d.l.1.in principio, Albericus in d.l.2.in fine: tum, quia hoc priuilegium accipitur quoad munera ſordida, & vilia, vt in d.l. 1. & 2.C. de Epiſcopis, & clericis,& in prædicta l.partitæ adnotatur,& in l.placet,C.de ſacroſanctis Eccleſijs,cap.nouarum,16.q.1.cap. Eccleſiarum ſer
18 uos,12.queſt.2.noſtra tamen lex loquitur in diuerſo caſu, nempè in fori mutatione: tunc enim familiares domini priuilegio nõ poritur, ſicut nec clerici famulus non poſset trahere reum ad
19 clerici tribunal, ſed in eius foro, & domicilio aduerſarium debe-
20 ret conuenire: hique clericorũ famuli prædicto priuilegio quo ad prędicta ſordida munera, dũtaxat, potiuntur, ſi domino ſeruiant,cum priuilegium non habeant propter ſe, ſed domini fauore, ceſſante itaq; fauoris cauſa,fauor ceſſat,vt docuit Bald.in d.l.2.C. de Epiſcopis & clericis,
21 num.5.ſicut vxor & filij clericorum in Eccleſia orientali, poſt eius mortem, nullo priuilegio gaudent,cũ ſit priuilegium perſonale,perſona itaque perempta non ſit extenſio,vt idem Baldus docet in d.l.2.C. de Epiſcop. & clericis,nu.7. quod eſt notabile:
22 in nobili enim alia militat ratio cum ſanguinis priuilegium ſit, quod extenſionem habet.
23 Neque vlterius refragatur textus in d. authent.habita, C. ne filius pro patre, cum eadem ratione,quod in clerici famulis diximus,in ſtudentium familiaribus procedat, qui priuilegio fruuntur,dum ſeruiũt, & non alioqui,

qui, vt tradit Baldus in dict.l.2.
num.5.

24 Neque rurſus obſtat dict.l.aſ-
ſumptio, §.fin. & §. libertini, &
dict.l.ſi quis à pluribus, ff.ad mu
nicipalem: illa enim iura proce-
dunt in domicilio domini, quo
& libertus gaudet; vt ibi conue-
25 niatur: caſus tamen noſtræ legis
diuerſus eſt, cum loquatur de ex
trahendo reo de eius domicilio:
hoc enim priuilegium nec etiã
patrono competit, vt ex ipſis iu-
ribus deducitur, & expreſſe do-
cuit Accurſius in d.l.aſſumptio,
§.filius ciuitatem, verſ. *Non domicilium ſequitur*, ad municipalẽ:
26 vera itaq; manet, defendendaq;
noſtri textus ſentẽtia, vt domini
beneficium familiaribus nõ in-
dulgeatur, niſi in his, & cum di-
ſtinctione, quam ſuperius ani-
maduertimus, in qua materia fa
27 miliarem accipere debemus, ſi-
ue ſtipendiũ ſibi detur, ſiue non
dum familiæ aſsiſtat, vt docuit
gloſſ. in cap. in literis, de teſtib.
& Angelus in tractat. maleficio-
rum, in parte, nec non ad quere-
lam, colum. 7. Familiareſque &
31 domeſtici, ijdẽ ſunt, familiariſq;
dicitur colonus adſcriptitius, iu
32 xta l.fin. §.ſane, ff. de his qui ad
Eccleſ.confug. item & mercena
33 rius, iuxta l. reſpiciendum, §.
furta, ff.de pœnis: & vxor quoq;
familiaris & domeſtica dicitur,
iuxta textum in l. 1. ff.ad Silani.
l. quicunque, C. de re militari,
& habetur in capite, neceſſe, 49.
34 diſtinctio. & propinqui quoq;
largo modo domeſtici appellan
tur in l. 1. C. de emendatione ſer
uorũ, & adnotauit gloſſ. in ſum-
ma, verb. quod vero, 3. quæſt. 5. &
gloſſ. in c. 1. qualiter iurare de-
beat vaſallus domino fidelitatẽ
in conſuetud. feudor. alia gloſſa
in d.l. quicunque, & gloſ. in cap.
in literis, de teſtibus. Licet olim
familiares ſoli ſerui dicerentur,
tradit Macrob. lib. 1. Satur. c. 11.
ex his enim tantum & dominis
familia conſtabat, qui patresfa-
milias nuncupabantur, ſerui au-
tem familiares, vt Seneca ad Lu
cill. animaduertit: & hinc diſpu
tatio fuit inter Conſultos, quot
ſerui familiam facerent, l. dete-
ſtatio. 40. §. vnicus, de verb.ſign.
& adnotauit Cicero in oratione
pro Cœcina: hodie vero familiæ
appellatio variè accipitur, l. pro-
nuntiatio, §. familiæ, ff. de verb.
ſignificatione.
35 Ex quibus infertur interpre-
tatio ad dict. l. 1. & 2. C. de Epiſ.
& clericis, vbi clerici familiares,
vt ſupra oſtendimus, beneficio
dominorum potiuntur: accipi-
tur enim in colono adſcriptitio,
partiario, mercenario, & condu-
ctitio, cum hi omnes ſecundum
anteriorem interpretationem
ſub familia comprehendan-
tur: nam cum fauor prędictus ſit
prætextu clerici æquè militat in
domeſticis, ſicut in mancipis,
aliiſque

Digitized by Google

aliiſque famulis: lex tamen partitæ 5. tit. 6. part. 1. hoc priuilegium tantum videtur indulgere clericis & familiaribus in eorum domibus degentibus, quod ex prædicta lege admittit Doctor Grego. Lopez ibidem gloſſa ſexta.

Textus triceſimustertius.

OTro ſi los eſcriuanos, o los abogados, o los otros oficiales, a quien deuē algunos dar algo por las coſas q̄ les librā en la Corte de ſus oficios, puedelos fazer emplazar a que vengā a cumplirles de derecho a caſa del Rey. Mas ſi eſtos oficiales recibieron fiadores por aquello que les auian a dar, no ſerian los fiadores emplazados para caſa del Rey: ſaluo ſino fueſſe fiador por algun concejo. Ca por razon que es fiador por concejo, ſerà emplazado para caſa del Rey.

SVMMARIVM.

1 *ADuocatus, aliique Curiæ officiales, pro ſtipēdiji ſuis poſſunt apud Curiam reos conuenire, & nu. ſeq.*

3 *Reus debendi ad Curiam trahi poteſt, non verò eius fideiuſſor.*

4 *Intelligitur textus in l. centum Capuæ, de eo quod certo loco.*

5 *Ex mora rei non augetur obligatio fideiuſſoris, & num. ſeq.*

7 *Ad intereſſe nō tenetur fideiuſſor.*

8 *Fideiuſſor ratione vſurarum tenetur.*

9 *Mora rei nocet fideiuſſori quoad perpetuandam, non quoad augendam obligationem.*

Lex XXXIII.

IN TEXTV, IBI: *Otro ſi los eſcriuanos, o los abogados.*

Scholium I.

1 SEntētia huius l. eſt, tabelliones, aduocatū, alioſquè Curiæ miniſtros pro ſtipēdijs ſuis poſſe apud Curiam reos cōuenire, quæ ſententia notabilis eſt, & huius caſus Curię ante noſtram l. nulla meminit vſusq, ſtylus, & praxis eā recepit, frequēterq, literæ regiæ expediuntur in regijs Auditorijs ad petitionem aduocatorum, & Curię tabellionum, procuratorum, & aliorum Curialium pro ſtipendijs, vel ſportulis eorum, & poſt noſtram legem quoad prædictos tabelliones idem diſpoſitum extat in l. 1. tit. 2. lib. 3. Ordinam. & in l. 9. 2 tit. 3. libro. 4. Compilationis. In aduocatis tamē ſolum in noſtra l. prouiſum video, quæ erit ſeruanda cum praxis admiſerit.

IN

IN TEXTV, IBI:
No ſerian los fiadores emplazados para caſa del Rey.

Scholium II.

DOcet hæc lex in
3 ſecūda parte, ad-
uocatū, alioſquè
Curiales poſſe
reos debendi ad
Curiam trahere, non verò corū
fideiuſſores, in quo ſentētia no-
ſtræ l. iuri cōſentanea eſt, & pro-
batur in l. centum Capuæ, verſ.
nec oportebit ſecundum vnum
intellectum, ff. de eo quod certo
loco. Prædictus enim verſiculus
4 ſeptem habet lecturas: quinque
referuntur ab Accurſio ibi, ver-
bo, oportebit: ſexta, verbo, au-
geri: ſeptima eſt Petri de Bella-
pertica, & refert eam Accurſius,
verbo, reum, & Barto. & Baldus
notant in principio ipſius legis:
& ordinarij repetūt, quos tranſ-
cribere non eſt ciuile, & ſane ra-
tio noſtræ concluſionis, ſecun-
dū prædictū intellectū eſt: nam
5 aliàs diceretur augeri obligatio
fideiuſſoris ex mora rei, quod
ipſa lex negat: & ideo ſi quis cer
6 to loco ſoluere promiſit, & fide-
iuſſorem dedit, quanuis ibi con-
ueniri poſſit reus ratione deſti-
natæ ſolutionis: non tamen con
uenitur fideiuſſor, cuius forum
actor ſequi debebit, vt ſcribit
Albericus in dict. l. centum Ca-
7 puæ, num. 4. Quinimo, & ſi reus,
erat obligatus ad centū, & quia
in loco deſtinato nō ſoluit, con-
demnatus eſt in decem (pro eo
quod intereſt) ad hoc non ad-
ſtringitur fideiuſſor, vt ibidem
Albericus adnotauit, & ante eū
Bartol. in dicta l. cētum Capuæ,
ante numerum primum, & Bal-
8 dus num. 1. Neque huic prædi-
ctæ legis, centum Capuæ, intel-
lectui obſtat textus in l. quæro,
ff. locati, vbi fideiuſſor ratione
vſurarum, non verò eius quod
intereſt, noxius eſt: diſtat enim,
quia vſuræ (per ſtipulationem
promiſſæ) intelligūtur à reo ſta-
tim debitæ: & per conſequens
à fideiuſſore, & ideo tenetur ad
eas, ſed illud quod intereſt ex na
tura obligationis non debetur,
& ideo non obligat fideiuſſorē,
Baldus, & Albericus in dicta l.
9 centum Capuæ, num. 4. Neque
refragatur prædictis textus in l.
mora, de verbor. oblig. vbi mora
rei nocet fideiuſſoribus: loqui-
tur enim illa l. quoad perpetuā-
dam, non verò quoad augēdam
obligationem, vt docet Accur-
ſius in dict. l. mora, verſ. quoque,
& prædicta l. centum Capuæ,
variè accipitur ab ſcriptoribus:
quoad noſtram tamen l. ſpectat
veriſsima, & receptiſsima con-
cluſio eſt, fideiuſſorē in eius foro
conueniendum, quāuis reus de-
bendi ad Curiam trahi poſſit, &
placuit Gregorio in l. 13. tit. 11.
part. 5. ſchol. 4.

Textus triceſimusquartus.

SI algun hombre tiene carta del Rey, de merced de donadio, o de otra coſa, e ha en la carta del Rey pena pueſta de dineros, o de otra coſa que el peche, e alguno paſſa contra lo que es otorgado en la carta del Rey, puede ſer emplazado para caſa del Rey a querella de aquel a quien fue otorgada la merced por la carta del Rey. E ſi el emplazado fuere deſto vencido ante los Alcaldes, pechará la pena al Rey, que es pueſta en la ſu carta, ca ſuya es del Rey eſta tal pena, e no del ſu alguazil.

SVMMARIVM.

1 *EX Regia donatione donatarius poterit ad Curiam Regiã trahere grauamen ei ſuper ipſa donatione inferentem, & num. ſequenti.*

3 *Donatio interpretatur ſecundum qualitatem donatoris.*

4 *Si Rex, vel alius dominus aliquid donet Eccleſiæ, vel clerico, & lis ſit ſuper re donata, actio intenditur ante ipſum Regem, vel dominum donantem.*

5 *Si quæſtio feudalis ſit, cognoſcit de ea dominus feudi, etiam ſi ſit ſecularis, & conuentus clericus ſit, & num. ſeq.*

7 *Clericus vaſallus poteſt eſſe, nedũ Eccleſia, ſed etiam laici ratione feudi.*

8 *Dominus feudi Eccleſiaſticus habet iuriſdictionẽ ordinariam in laicum, quamuis laicus reus, & conuentus ſit, & numeris ſequentibus.*

Lex XXXIIII.

IN TEXTV, IBI: *Puede ſer emplazado para caſa del Rey.*

Scholium vnicum.

1 PROBAT Hæc l. donatariũ ex regia donatione, ſi ſuper re donata grauamẽ ab aliquo recipiat, poſſe apud Curiam regiam grauamẽ inferentem trahere: alius itaq, & notabilis Curiæ caſus à noſtra l. recẽſetũr, cuius nulla l. ita expreſſè meminit: & quidem meritò donatarius à Rege, & eius Cu-
2 ria defenditur. Nam quãdo quis poſsidet rem donatam à Rege, ipſe Princeps poſsidere dicitur, vt ex multis refert Grego. Lop.
3 in l. 53. tit. 5. part. 5. gloſ. 4. Semper enim donatio interpretatur ſecundum cõditionem, & qualitatem perſonæ donantis, vt eidem Gregorio placuit in l. 27. tit. 1.

Digitized by Google

tit.1.par.1.gloſſa.3.& noſtræ le-
gi conuenit textus in l.57.tit.6.
par.1.vbi ſi Rex,vel alius domi-
nus aliquid donauerit Eccleſiæ,
vel alicui clerico, & lis mouea-
4 tur ſuper re donata, actio inten-
ditur apud ipſum Regem, vel
dominum donãtem, & ante eũ,
& non ante alium iudicem Ec-
cleſia, vel clericus reſpondere
debet, quæ profectò lex notatu
digna eſt, eique concinnit text.
in cap.cæterum,de iudicijs,& in
cap. ex tranſmiſſa, & in cap. ve-
5 rum, de foro competenti: vbi ſi
quæſtio feudalis ſit, cognoſcit
de ea dominus feudi, etiam ſi ſit
tẽporalis:& conuentus reus Ec-
cleſia, vel clericus: & ratio eſt,
quia dominus feudi habet ordi-
nariam iuriſdictionem in vaſal-
lum, reſpectu cauſæ concernen-
tis feudum, quoniam prædicta
iuriſdictio ſibi à lege cõceditur,
iuxta textum in l. Imperialem,
de prohibita feud. alienatio. in
libr. feudorum, & in cap.nouit,
de iudicijs, vbi Abbas: & idem
Abbas in dict. cap. cæterũ,nu.1.
& adnotauit Innocẽtius in cap.
cum ab Eccleſiarum, de officio
ordinarij,& in cap.quanto, eod.
tit.& Bernardus in ſcholijs ad c.
ſuſpitionis, & ad cap.P. & G. de
officio, & poteſtate iudicis dele-
gati. & Accurſius per textũ ibi
in l. & quia, ff. de iuriſdictione
omnium iudic. eſtque omninò
inſpiciendus Abbas in dict. cap.
6 cæterum, num. 6. quod inducit
ad hoc,vt quando prætextu cer-
tæ cauſæ per legem ciuilem iu-
riſdictio alicui tribuitur,ſub ea
comprehẽdantur clerici actiuè,
& paſsiuè,etiam in præiudicium
ordinariæ iuriſdictionis Epiſco-
pi, ſi in prædictis viget illa qua-
litas ſuper qua fundatur iuriſdi-
ctio, idem Abbas in cap.verum,
7 de foro competenti, nume.2.Ex
quo vnum profectò notabile de
duxit, nempe, vt clericus poſsit
eſſe vaſallus,nedum Eccleſiæ,ſed
etiam laici ratione feudi, iuxta
textum in cap.ſolitæ,de maiori-
8 tate & obediẽtia: quod quidem
reciprocum erit:nam etiam do-
minus feudi,ſi Eccleſiaſticus ſit,
habebit iuriſdictionem ordina-
riam in ſecularem,ſi de feudo lis
ſit, vt eidem Abbati placuit in
9 dict. cap. verum, num.5. In Hi-
ſpania tamen nonnulli hæſitãt
de hac opinione, ex textu in l.6.
titul.1.lib.4.Compilationis, vbi
clericus,vel Eccleſia ſuper re do
nata à Rege, ſi laicũ conueniát,
ante iudicem ſecularem, & non
ante Eccleſiaſticum conuenire
debẽt.(His enim nominibus do
ctrinæ gratia vtor,licet ſciã neq;
vnum, neque alterum apud La-
tinos recipi, niſi in diuerſo ſig-
nificatu)apud Priſcos enim ſecu
lare dictum fuit, quod centeſi-
mo quoq; anno inſtaurabatur,
vt videre eſt ex Plinio lib.7.c.48.
Sed profectò ſi bene perpendan
tur

tur verba d.l. Compilationis,nõ ſolum refragantur, imò ſuffragantur prædictę veriſsimæ con-
10 cluſioni:ratio enim prędictæ legis Regni à ſuperius adnotatis petenda eſt: ideo enim prædicta compilata lex ad iudicem ſecularem prædictam cognitionem pertinere ait:nam ſupponit rem à Rege proceſsiſſe, & ideo cum Rex ſit dominus ad eum,& eius magiſtratus ſpectat cognitio,vt in feudo,ex d.c. tranſmiſſa diximus,& ex prædic. a lege Compilationis confirmatur lex noſtra, cum donationis regiæ cognitio ad prædictũ Regem pertineat.
11 Nullam itaque vtroq.iure difficultatem prædicta ſentẽtia habet,nempe,vt lis feudalis ad dominum feudi ſpectet actiuè, & paſsiuè,ſiue dominus,ſiue vaſalli,ſeculares,vel Eccleſiaſtici ſint.

Neque ignoro Ioan. Andre. opinionem in dict. cap. cæterũ, docentis, erraſſe eos qui defendunt dños feudi ſeculares poſſe Eccleſiam, & clericos iudicare, cum laici clericos non iudicent, cap. 2. de iudicijs, atque, legem ciuilem contra hunc canonem ſtatuere nihil poſſe, neq. etiam legem Canonicam cũ nequeat tollere priuilegium indultum Ecclesiæ, & eius miniſtris à iure diuino: rectè enim ſatisfacit Felinus in dict. cap. cæterum, nu. 3. & 4. & eſt omninò intuendus Gregor. in dict. l. 2. ſchol. 2. Ego tamen ingenue fateor Ioan. opinionem æquitate, & religione plenam eſſe, cũ magna ſit ratio, quæ pro ea facit l. ſunt perſonæ. ff. de religioſis.

Textus triceſimusquintus.

SI algun hombre fuere fallado en caſa del Rey, quier ſea oficial, o no, ſino vino al plazo por lo que del ſe querella, maguer ſea tal la demanda porque deua reſponder, no es tenido de reſponder faſta que le embien a ſu caſa, e lo emplazen deſpues, ſaluo ſino lo demãdaſſen por contrato que huuieſſe fecho en la Corte, o ſi ſe ouieße el venido a caſa del Rey, ſin mandado, o que huuieße venido por alguna de las otras coſas que pone el derecho, porque ha derecho que lo embien a ſu caſa, ca eſtonce tenido ſerà de reſponder, maguer no vino emplazado ſobre ello: mas ſi el ouieſſe ya venido por el emplazamiento, o por mandado del Rey, o por razon de alguna de las coſas que pone el derecho, porque ha derecho de tornar a ſu caſa, y eſtonce no ſerà tenido de reſponder faſta que le embien a emplazar a ſu caſa. Mas en otra manera, ſi lo fallan en caſa del Rey, tenido es de reſponder, y, maguer no vega emplazado ſobre ello. Si tal es el pleyto porque ſe aya de librar en caſa del Rey, pues el por ſi ſe vino a caſa del Rey, y lo fallan ay.

SVMMARIVM.

1 INuentus in Curia regia, ibi nõ conuenitur, ſi competat ei ius reuocandi domum.

2 Regula eſt, ut in ſuo foro quilibet cõueniatur, niſi reperiatur in Regis Curia, excipitur tamen ab hac regula legatus, & aliæ perſonæ, quæ ad domum ſuam iudicium reuocare poſſunt.

3 Legatus non ſolum gaudet priuilegio reuocandi domum, & domicilium, ſed ut in eo, durante legatione, non conueniatur, quæ regula locum habet in omnibus, qui ex cauſa neceſſaria, vel quaſi ſunt abſentes à domo ſua: nam dum abſentia durat, non conueniuntur, & num. ſeq.

5 Abſens ex cauſa neceſſaria nõ eſt compellendus conſtituere procuratorem, & num. ſeq.

7 Si contra prædictos abſentes ſentẽtia feratur, vel aliter procedatur, ita ut eorum ius læſum ſit, reſtitui poſſunt, & num. ſeq.

9 Si impedimentum abſentis ex cauſa neceſſaria, vel quaſi eſſet longo tempore duraturum priuilegium reuocandi domum habet, nõ tamen differendi litem donec in domum reuertatur, & num. ſequenti.

11 Quod dicatur impedimẽtum longum, & quod perpetuum iudicis arbitrio relinquitur, & numer. ſequenti.

13 Longum impedimentum dicitur, quod ſubeſt ultra ſpatiũ quinq; annorum.

14 In caſu dubio ſemper impedimentum interpretatur perpetuum, cõpellitur itaque qui impeditus eſt procuratorem mittere.

15 Priuilegium affert iudicij dilationem, ſi temporale ſit: ſi tamen ſit perpetuũ non excuſat, & nu. ſequenti.

17 Diuerſitas eſt inter impedimentum prouenient ex priuilegio, aut ex accidenti.

18 Quando cauſa celeritatem deſiderat, ſtatim quis experiundus eſt, neq; impedimentum in hoc caſu litem differt.

19 Quando quis impeditus eſt eius ſuffragio, ſtipendioque conſtituto non gaudet priuilegio reuocandi domum.

20 Legatus, durante legatione, non conuenitur, quamuis eius ſuffragatio, & ſtipendio conſtito, dignitatem perceperit.

21 Ex affectu alicuius præſumitur animus male ſe gerendi.

22 Interpretatur text. in l. uniuerſi, de legatio.

23 In rebus mobilibus, & ſemouentibus, priuilegium reuocandi domum non datur.

24 Verbum, aliud, denotat ſimilitudinem.

25 Intelligitur text. in l. ſi legationis, ff. de iudicijs.

26 Origo contractus deſideratur.

27 Priuilegium ne quis conueniatur dum

dum legationis cauſa adeſt in Curia, accipi debet in his, quæ ante legationẽ originem habuerunt, & num. ſequentibus.

30 *Intelligitur text. in l. ſi legatus, ff. ad Senatumconſult Trebel.*

31 *In reconuentione nõ datur priuilegium reuocandi domum.*

32 *In cauſa appellationis non habet locum reconuentio, & nonnulla de hoc num. ſequentibus.*

38 *Procurator ciuitatis, qui venit ad Curiam, ibi conueniri poteſt, nec gaudet priuilegio reuocandi domum, & quomodo hoc accipiatur, & nu. ſeq. declaratur.*

40 *Priuilegio reuocandi domũ, renuntiari potuit.*

41 *Diuerſitas eſt inter immunitatem, quæ competit ex priuilegio, vel eam quæ ipſo iure.*

42 *Non aliter prædictum reuocãdi domũ beneficiũ datur, niſi præſtita cautione iudicio ſiſti: hæc tamẽ nuda ſufficit, nec̃ ſatisdatio hoc caſu deſiderabitur, & n. ſeq.*

44 *Offitio functus non habet priuilegium reuocandi domũ, & quomodo hoc accipiatur, & nu. ſequenti.*

46 *Priuilegium offitij durat in ſyndicatu.*

47 *Intelligitur text. in l. 2. §. item ſi extra prouintiam, ff. de iudicijs, & nu. ſequenti.*

49 *Priuilegium reuocãdi domũ, nõ competit, ſi ante offitum aſſumptum in Curia quis cõtraxiſſet.*

50 *Legatus quãuis ante legationem in Curia cõtraxiſſet, nõ compellitur ibi ſe defendere, ſed domũ reuocare poteſt.*

51 *Interpretatur text. in Authent. qua in prouintia, C. vbi de crimin. agi oporteat.*

52 *Diuerſitas eſt inter priuilegium clauſum, & nõ clauſum in corpore iuris, & nu. ſeq.*

54 *Interpretatur text. in l. eum quæritur, ff. de legationibus.*

55 *Exponitur text. in l. eũ qui Epheſum, §. 1. ff. de conſtit. pecunia.*

56 *Deſtinatio ſolutionis non debet plus operari, quàm locus cõtractus, & num. ſeq.*

58 *Interpretatur text. in l. cum furioſus, §. quod legationis, ff. de iudicijs, & num. ſequentibus.*

63 *Contentum pro continente, & è conuerſo vſurpatur, & nu. ſeq.*

65 *Nunquam diſceditur à verborum proprietate, quàm ſi cõſtet legem ſenſiſſe.*

66 *Nullus aptior intellectus eſt, quã qui verbis quadrat.*

67 *Animi placitũ litera exprimũt.*

Lex XXXV.

IN TEXTU, IBI:

Haſta que le embien a ſu caſa.

Scholium I.

Probat hæc lex, inuentũ in Curia regia, ibi non poſſe cõueniri, ſi ius reuocandi domũ ei cõpetat: ad cuius ſententiæ declarationẽ animaduertendũ eſt, reũ nunquam

M niſi

niſi in eius domicilio conueniē dū, iuxta iura vulgaria, niſi inuetus eſſet in Regis Curia: nam cum cōmune domiciliū ſit, ibi quis cōueniri poteſt, iuxta text. in l.2.§.legatis, ff. de iudic. cui conuenit l.4.tit.3.p.3. à qua re-
2 regula excipitur Legatus, vel is qui teſtimonij perhibendi, vel ius dicendi cauſa, vel ad litē ciuitatis ſuę proſequendā, vel ob aliā ſimilem in curiam ſit euocatus: hic enim apud Curię iudicem reſpōdere nō adſtringetur, ſed ad domū ſuā iudicium reuocare poterit, vt in d.§.legatis, adnotatur in illa verba: *Legatis in eo, quod ante legationē contraxerūt: item his qui teſtimonij cauſa euocati ſunt, vel ſi qui iudicandi cauſa acerſiti ſunt, vel in prouintiā deſtinati reuocādi domū ius dicatur:* cui cōcinnit pręd. l. Partit.4.tit.3.p. vbi & alię cauſæ recēſentur vltra expreſſas à d.§.legatis.
3 Rurſus d.§. non ſolū accipiēdus eſt in prædicto reuocandi domiciliū priuilegio, ſed vt in eo dū cauſa neceſſaria, vel quaſi abſentiæ durat, non conueniatur, alioqui enim abſens obligaretur ſe defendere, & legationem, litēvè reipublicæ deſerere, aut procuratorē mittere, ad neutrumque cogendus eſt, iuiuxta text. in l.2. & melius in l. eundem plures, ff. de legatio. in illis verbis: *Suſcepta verò legatione nō niſi iniuncto munere fungatur:* ex quibus verbis ſatis conſtat,
4 munus, cauſamvè abſentię ſunctam eſſe debere, ad hoc vt quis in ius acerſiri poſsit, liſvè debeat pertractari, etiam in eius domicilio, quod omninò deducitur ex text. in l.fi. ff. eum qui appel. in prouin. in hæc verba: *Hoc enim illis præſtatur, ne neceſſe habeant ſe defendere, qui reipublicæ
5 cauſa abſunt:* neq; etiam, vt diximus, ſaltim ſi cauſa grauis ſit, compelli conuētus, debet procuratorē cōſtituere, iuxta text. in c. querelam, de procurato. & docet Bonifac. Rogerius conſ. 2.1.p.nu.44. ait enim per reuocandi domū priuilegium non poſſe legatū, & eum qui reipublicæ cauſa abeſt, vel ad Curiā, ex alia ſimili cauſa vocatus eſt, ibi conueniri, ne ſcilicet diſtrahatur, & mens eius, & animus vexet, vt verbis authoris vtar, & multò magis nō cogitur de-
6 fendi in domo ſua à qua abeſt, & cuius cōtrouerſiæ occaſione magis animus, & mens legati
7 ſubuerteretur: & ideo ſi contra prędictos abſentes in Curia, vel in eorū domicilio ſentētia feratur, vel aliter procedatur, ita vt ius abſentis læſum ſit reſtitui poſſe, Accurſ. animaduertit in d.l. eundē plures, ff. de legatio. verb. *fungatur*, & in prędictū ſenſum accipienda eſt lex noſtra: nam dum ſupponit apud Curiam neminem cōueniri, & reſpon-

ſpondere nõ teneri vſq, in domum ſuam reuertatur, intelligere debemus in prędictis caſibus, vel alijs ſimilibus, quorum cauſa quis in Curia adeſt, apertèq, prædicta ſententia probatur in prædicta noſtra lege, dũ ait, abſentem à domo, neq, in Curia coueniendum, neq, etiã in eius domicilio, donec in id
9 reuertatur, & à nemine ad hoc põderatur, & animaduertitur, eſtque notatu digna ad intellectum l.10.tit.7.lib.6. Compila. ibi: *Faſta que ſean tornados a ſus tierras.* In Curiæ enim procuratoribus lex illa loquuta eſt, qui in Curia no conueniuntur, nec in domo, donec ad eam reuertantur, & hoc iure vtimur, licet variè hęc lex intelligatur, cuius declaratio, vt ſumptibus procuratores non vexẽtur hac tẽpeſtate petita fuit, & additum, vt motę quoq, lites ante aſſumptũ offitium, ſuſpenderẽtur, vt nõ niſi iniũcto munere fungerentur procuratores, nondũ tamẽ à Rege reſpõſum eſt. Sed prædicta receptiſsima & veriſsima determinatio in aliquibus ſubuertitur, excipitur, & limitatur.

Primaq, exceptio erit, quãdo impedimentũ eſſet longo tempore duraturũ, quo caſu abſens ex cauſa neceſſaria, vel probabili, licet habeat priuilegiũ domũ reuocandi: non tamẽ differẽdi litẽ, donec in domũ reuertatur
10 priuilegio potietur, ſed mittere procuratorẽ debebit, iuxta doctrinã text. in l. ſi longius, ff. de iud. & ex aduotatis ab Scribentib' in l.2. §. ſi quis in iudicio, ff. ſi quis cautio. & in c.2. de procur. & probat de iure regio text. in l.11. tit.7. p.3. vbi Greg.
11 Lop. ſchol. 8. & ſchol. 9. interpretatur, quid ſit impedimẽtũ longũ, & quid perpetuũ, & quãdo quis nõ habet definitum tempus, intelligi perpetuũ in l. Iuriſperitos, ff. de excuſatio. adno
12 tatur, & in hac materia verior doctrina eſt, vt relinquatur iudicis arbitrio an impedimentũ ſit longo tempore duraturum,
13 necne: & ad hoc vt longũ dicatur debere ſubeſſe per ſpatium quinq, annorũ, docuit Alexan. in d.l.2.§. ſi quis in iudicio, n.5. ſubditq, nu.6. in caſu dubio, an impedimentũ futurũ eſſet longum, perpetuũ, aut breue, ſemper interpretandũ perpetuũ, argum. text. in l. ſufficit, de cond. indeb. & notat gloſ. in clemen. 1. de reſcrip. & in c. fi. d reſcrip. in 6. & DD. animaduertũt in c. querelam, de procur. hancque indubitatã cõcluſionẽ elliciũt, vt ſi quis ex priuilegio perpetuo non adſtringatur iudicio ſupereſſe, compellatur procuratorem conſtituere, iuxta textum in l. quicunque, & in Authentica hoc ius, ff. de procuratoribus, ſi verò priuilegium

ad tempus ſit, tunc neque iudicio ſupereſſe debeat, neq. procuratoré mittere, l. 3. ff. de inius vocan. d. l. 2. §. legatis, ff. de iud.

15 Priuilegiū enim adfert iudicij dilationem, vt Bald. & Alberic. animaduertūt in d. l. 2. §. in iudicio, ff. ſi quis cautionib. nu. 5. quo vt plenè liqueat, accipiendum eſt, cū ipſius Baldi, & Alberici diſtinctione, qui d. nu. 5.

16 diuerſitaté conſtituūt inter impedimentū prouenièns ex priuilegio, aut ex accidenti, illud enim ſi ad tēp' ſit exceptione dilationis iudicij iuuatur, ſiue in Curia, ſiue in domicilio, donec impedimentū ceſſet, l. 3. ff. de in ius vocan. ſi verò ſit perpetuū, reus non excuſabitur, cum hoc caſu procuratorem mittere debeat, l. fi. C. de iniur. & ratio eſt ſecundum Bald. ibid. nam alioqui iudicium, neq, exordium, neque finē haberet, ſed illuſorium redderetur, quod eſſet abſurdum: ſi impedimentū tamē

17 ex accidenti ſit, tunc refert, an caſus contigerit culpa rei, necne: & ſi culpa præceſſerit, procuratorem mittere reus tenebitur, l. Papinianus exuli, ff. de minor. aut impedimétum ſine culpa rei contigit, & tunc reus procuratoré conſtituere nō adſtringetur, donec accidentale impedimentum ceſſet.

18 Secunda exceptio erit, quādo cauſa celeritaté deſiderat, tunc enim quanuis quis gaudeat priuilegio trahendi iudicium ad domicilium ſuū, ibi tamen ſtatim experiendus erit, & procuratorem mittere debebit, neq, impedimentū hoc caſu litē differet, iuxta text. in c. oblatæ, in fin. de appel. & Abbatis doctrinam, in c. cum dilecti, nu. 13. de dolo & contum. vbi inquit, impeditū debere conſtituere procuratoré, vbicūq, cauſa exigat celeritaté, argu. text. in l. 1. ff. de dam. infect. & eorū quæ notat Batt. in l. 4. §. prætor ait, eodem tit. nu. 3. quod æquiſsimum eſt, ne propter impedimētū vnius, alterius cauſa pereat, argu. tex. in c. iniuſta, 23. q. 4. & in cap. ſaeris, de ſepultu. & in c. cauſam, de præbē. & in c. deniq, 14. q. 5.

19 Tertia exceptio erit, quando quis ſuffragio dignitaté, & munus percepit, ſtipendioq, conſtituto, quo caſu nec reuocādi domū priuilegio vtitur, & multò minus, vt in ea non cōueniatur impedimēto durante, iuxta ſingularem profectò text. in l.

20 vniuerſi, C. de legation. lib. 10. qui text. ſolū ab hac regula excipit eos, qui in legationibus publicis verſati ſunt: hi enim quāuis ſuffragio & ſtipēdio cōſtituto dignitatem perceperint præd priuilegio reuocandi domū fruūtur: & ratio diuerſitatis eſt, quia hęc dignitas quomodocūq, cōſequatē, ex mera liberalitate

tate procedit, ſecundũ Bart. in d.l. vniuerſi, nu. 1. in alijs verò muneribus, quæ minoris cõſiderationis ſunt, præſumitur affectus: argu. text. in l. ſpadonẽ, §. fi. ff. de excuſ. tut. & eorũ quæ adnotauit Bart. in l. 2. in fin. C. de murilegul. docẽs ex affectu
21 alicuius præſumi animũ malè ſe gerẽdi: de hac tñ exceptione ſemper dubitaui: & ſi rectè cõſiderẽtur verba text. in d.l. vniuerſi, ad noſtrũ propoſitũ nihil
22 ſpectant, quæ tãtum decidunt dignitates affectu, & ſuffragio perceptas, non præbere excuſationẽ à muneribus: an verò hi qui promoti ad eas ſunt, habeant priuilegiũ reuocãdi domum necne? lex nõ decidit, remaneręq; in diſpoſitione iuris, ſecundũ anteriorẽ interpretationẽ: & quãuis ille text. habeat diuerſos intellectus hic magis placuit Bart. & Plateæ in dict. l. vniuerſi.
23 Quarta exceptio erit: in rebus mobilibus, & ſemouentibus: in his enim, priuilegiũ reuocãdi domum non datur, vel ſaltim ſi hoc cõpetat in eius domicilio cõueniri reus poterit legatione, vel impedimento durante, quãuis impedimentũ ad tẽpus ſit, ex pulchra deciſione text. in l. ſi legationis tẽpore, ff. de iudi. in his verbis: *Si legationis tempore quis ſeruum, vel aliam rem emerit, aut ex alia cauſa poſsidere cœperit, non iniquè cogetur eius nomine iudiciũ accipere: aliter enim poteſtas dabitur Legatis, ſub hac ſpecie res alienas domum afferendi:* & ratio eſt, ſecũdum Bald. ibidem, in principio, ne Legatus recedat cum rebus alienis, aut pretio nõ ſoluto, quã rationem, & ipſa lex reddit in verſic. aliter enim, nequè reffragãtur illa verba: *Aut ex alia cauſa poſsidere cœperit:* de-
24 bet enim accipi de cauſa ſimili præcedenti: verbũ enim, *aliud*, denotat ſimilitudinem, glo. in l. ſi fugitiui, C. de ſeruis fugiti. gloſ. verb. *alij*, in Clement. 1. de reſcrip. vt ſit ſenſus, prædictam l. loqui in re mobili, vel ſemouenti, ex contractu emptionis, ex aliovè permutationis, vel ſimili, hoc enim indicat verbũ,
25 *aliud*, ibi appoſitum: ego tamen huius interpretationis ſemper anceps fui, putaremq; d.l. ſi legationis, in re mobili ſemouẽti, & immobili quoque procedere. non enim inuenio diuertatis rationẽ, cũ res mobilis poſſit in iudiciũ deduci, quę maioris qualitatis & quãtitatis eſſet, quã res immobilis, longè itaq, alia ratione exiſtimo, Iureconſultũ ibi ſtatuiſſe, cogendũ eſſe legatũ liti motæ durante legatione reſpondere: ea nempe, quia rem emit, & poſſeſsionem adeptus eſt tempore legationis, vt probant illa verba *ſi legationis tempore*, & ſic conſidera-

26 ſideratur origo contractus, l. fi-
ſtulas, §. fundum, ff. de contrah.
empt. Priuilegiũ enim, ne quis
conueniatur, dum legationis,
litisvè reipublicæ cauſa, in Cu-
ria adeſt, accipi debet in his quę
antę legationẽ, vel abſentiam,
originem habuerũt, vt Vlpia-
nus reſpõdit in d. l. 2. §. legatis,
28 ff. de iudicijs. Ex dicta itáque l.
ſi legationis, vera elicitur ſen-
tentia, vt ſi quis tempore lega-
tionis contrahat, ſiue ſuper re
mobili, ſiue ſuper immobili ad
domũ iudicium reuocare non
poſsit: ſi tamẽ ante legationem
poſsidere cœperit, ea durante,
non ſolum prędicto priuilegio
reuocãdi domũ potietur, iux-
ta d. §. legatis, verumetiam in
domicilio ſuo non poterit con
ueniri, niſi legatione finita, iu-
xta l. pen. ff. de legatio. & hic, ſi
quid iudico, eſt verus prædictę
29 legis, ſi legationis ſenſus, qui
intellectus cõfirmatur ex textu
in l. non aliàs, §. ſed ſi poſtule-
tur, ff. de iudicijs, vbi lis fuit ſu-
per re ſemouenti: & tamen ibi
Paulus reſpondit, legatum nõ
poſſe conueniri, etiam actione
in rem, ratione præſentis poſ-
ſeſsionis, quam ante legationẽ
apprehendit: ſecus autẽ, ſi tem-
pore legationis cœpit poſside-
re, & ita illum textum exponit
Bart. in princ. & Accurſius do-
cet ibi, verb. *actio*. Ruſus præ-
dicta ſententia probatur in l. ſi
30 legatus, ff. ad Senatuſc. Trebel.
vbi delatam hæreditatem reſti
tutioni obnoxiam tempore le-
gationis cogitur quis adire: &
quãuis difficultatẽ habeat, dum
lex decidit, non eſſe cogẽdum
reſtituere eam, donec domum
reuerſus ſit, Accurſius tamen,
verb. *reſtituat*; ex legis ratione,
ideò à Martiano ibi ſtatui exi-
ſtimat, quia Legatus dixit, ſe
velle deliberare, alioqui enim
ſtatim reſtituere cõpelleretur,
& docet Bart. ibidẽ in princ. Et
ratio decidendi eſt: nam cũ de-
liberat, datur ei dilatio, donec
reuertatur domũ, cum ibi me-
liùs de viribus hæreditatis, &
cõmodo Trebelianicæ inſtrui
queat.
31 Quinta exceptio erit, quãdo
reuocãdi domũ priuilegiũ ha-
bẽtes alios in Curia ad iudiciũ
euocauerint, tunc enim recon-
ueniri poſsũt, nec prædicto pri-
uilegio reuertẽdi ad domũ hoc
caſu potientur, vt Iureconſultus
adnotauit in d. l. 2. §. ſed ſi agãt,
ff. de iudic. & docuit ibi Accur-
ſius verb. *compelluntur*, & Couar.
pract. quæſt. c. 5. nu. 4. & proba-
tur in dict. l. 4. tit. 3. p. 3. alioqui
enim beneficiũ reconuẽtionis
auferretur, vt ibi animaduertit
Gregorius ſchol. 4. quæ ſenten
tia, ſecundum eum accipi de-
bet, quando noua lis mota ſit à
priuilegium habẽte, ſuper qua
reconueniatur: (quod licet) ſed
ſi quis

ſi quis in Curia eſſet cauſa appellationis, hic enim caſus ex exceptis eſt, vt in dict. §. legatis, & in eadem l. partitæ oſtenditur, reconueniri nō poſſet, cū in cauſa appellationis non habeat locum reconuentio, iuxtà text. in l. ad cognitionem, ff. ex quib. cauſ. in poſſeſ. eat. & gloſ. in cap. 1. de cauſa poſſeſ. in Clementinis, & Innocentiū in c. 1. de mutuis petitionibus, Cinū in l. per hanc, C. de temp. appel. quæſt. 7. Speculum in tit. de reconuentione, §. nunc dicamus, numer. 6. vbi refert duas huius rei opiniones, & veriorē putat, vt in cauſa appellationis reconuentioni non ſit locus: Angel. tamen in d. §. legatis, numer. 5. Diſtinctionem facit nempe, an
33 appellans ex neceſsitate iudicē ad quē extra domiciliū adeat, tunc enim reconueniri nō poterit: ſecus ſi in proprio domicilio iudicem appellationis haberet, aliumque iudicem adit, quo caſu cum abſentia non ſit neceſſaria, ſed voluntaria, recōuentio datur: & hāc diſtinctionem ipſe grauiſsimus author menti commendat: puto tamē hallucinatū eſſe, abſentia enim, vel præſentia iudicis ad quem
34 non cōſideratur in cauſa appellationis, ad hoc vt recōuentioni ſit locus, necne: ſed an cauſa appellationis ſit eadem cum principali, an verò diſtincta, & qui aliam, & diſtinctam eſſe dicunt, recōuentioni locum eſſe
35 aſſerunt, qui verò eandē, negāt: & quia verius eſt, litem appel-
36 lationis eandem eſſe cū principali reconueniri appellantem non poſſe, ex prædicta ratione, docuit Speculum d. tit. de reconuentione, dict. nu. 6. & Angelum improbat Paulus in d. §. legatis, nu. 4. alia verò ratio-
37 ne videlicet, quia licet iudex appellationis in domicilio demoraretur, non poterat dici ſuus iudex, niſi per appellationem: indiſtinctè itaque dicendū eſt, appellantem reconueniri nullatenus poſſe, quod admittit Gregor. in d. l. 4. ſchol. 4.

Sexta exceptiò erit, hodie iure
38 regio in procuratore ciuitatis, qui iuſſu Regis venit ad Curiā ibi enim cōueniri poteſt, vt probatur in l. 4. tit. 11. lib. 2. Ordin. quæ lex omnino contraria eſt, d. §. legatis, & prædictæ l. partitæ 4. tit. 3. par. 3. Gregor. tamen ibidem ſchol. 3. quamuis hanc difficultatem cogitādam relinquat, exiſtimat per prædictā l. Ordin. non corrigi d. §. legatis, quæ quidē l. accipi debet quādo reus de iure cōueniri poſſet, eſſetque caſus in quo ei beneficium reuocandi domum non
39 competeret, vel (quia licet illa lex permitat) non ex hoc exceptionē tolit, quā Gregorij opinionem elegit lex. 11. titul. 7.

 lib. 6.

lib.6.Compilationis:quæ tranſcribit prædictam l. Ordinam. ei tamen in fine addit, intelligi debere ſecundum iuris regulas non vt eis deroget. Nec accipienda hæc lex eſt in publico legato, regioq; procuratore ad Curias celebrandas: hic enim omni iure tuetur, & reuocandi domũ priuilegio potitur, l. 10. tit.7.lib.6. Compil.

40 Septima exceptio erit, quando prædicto priuilegio reuocandi domum eſſet renuntiatũ (quod licet) l. ſi quis in conſcribendo, C. de pactis, & placuit Gregor. in d.l.4.gloſ.3.

41 Octaua exceptio erit, ſi exceptio priuilegij reuocandi domum non ſit oppoſita: alioqui enim nõ redditur lis nulla docuit Paul. in d.l.2.§. omnes, ff. de iudicijs, numero. 2. vbi ait, omnes priuilegium habentes, quorum meminit text. in d.§. legatis, mero iure poſſe conueniri in loco legationis, ratione fori, quẽ ibi ſortiuntur, & quia ibi reperiuntur, ſed de æquitate, cum ex cauſa neceſſaria ibi adſint beneficiũ reuocandi domum eis dari: ex quo ſequitur prædictũ beneficium allegari debere, argumento textus in l. ſi quis ex aliena, de iudicijs. Si tamen ipſo iure eximeretur à iuriſdictione iudicis, quamuis e cõuẽtus nõ opponeret, lis nulla eſſet. Hæc enim eſt diuerſitas immunitatis, quæ competit ex priuilegio, vel ipſo iure, Paulus in dict. §. ſed ſi dubitetur, d.l.2. de iudicijs, num. 3.

42 Nona exceptio erit, cautione ſcilicet non præſtita, *iudicio ſiſti:* nõ enim aliter & alio modo prædictũ reuocãdi domum beneficium datur, iuxta text. in d.l.2.§. ſed ſi dubitetur, ff. de iudicijs, cui conuenit l. partitæ.4. tit.3.part.3. Sufficit autem nuda cautio, nec ſatiſdatio hoc caſu deſideratur cũ ſola promiſſione *iudicio ſiſti*, contenta ſit d. l.2.§. ſed vtrum, de iudicijs, propter *Vlpiani*, & *Melæ* Iurecõſultorum rationem in dict. §. ſed vtrum, eam nempe: nam ſi ſatiſdatione opus eſſet, magis in hoc grauaretur reus, quàm in iudicio ibi ſuſcipiendo, & ita debet accipi d.l. partitæ 4.tit.3. part.3. quæ hoc verbo, *promiſſione*, non cautione vſa eſt: quam

43 promiſſionem duobus caſibus gloſſa negat in dict. §. ſed vtrũ, verbo, *accipere*, quando ſcilicet iudex à quo quis declinat forũ, omninò incompetens eſſet vlterius, & quando iudex ad quẽ remittitur reus, eſſet remotus: ſecus verò ſi in propinquo eſſet, quod voluit Paulus in d.l.2. §. ſed ſi dubitetur, num.6.1.lectura, & in 2.n.2.& ab ea etiam excuſabitur Curię procurator, iuxta dict. legem 10.tit.7.lib.6. nouæ Compil.

44 Deci-

44 Decima exceptio erit, vt mu
nere functo, poſsint conueniri
prædict. ex priuilegio perſonæ,
ſi ibi ſubſiſtant, iuxta text. in d.
l. 2. §. plane, de iudicijs, quod ſic
accipiendum eſt, non vt ſtatim
coueniantur: aliquod enim tẽ-
poris ſpatiũ aſſumitur, iuxta
textum in l. ratũ, ff. de ſolutio-
nibus, & in l. quod dicimus, eo-
dem titul. & in l. diuortio, ff. de
negotijs geſtis, & in l. legato, ff.
de legatis, & in l. ab hoſtibus, §.
fin. ff. ex quibus cauſis maiores,
& docet Accurſius in d. §. pla-
nè, verbo, *ſi perfecta*: & hoc tem-
pus, cum non inueniatur à iure
45 expreſſum debet eſſe arbitra-
rium, l. 1. in fin. de iure delibe-
randi, & Alberico placuit in d.
l. 2. §. omnes autem, in fin. ff. de
iudicijs, & Paulo in d. l. 2. § pla-
46 nè, nu. 2. Ex quo infert ad iudi-
cem, vt priuilegio, quo gaudet
durante offitio, potiatur in ſyn
dicatu.

47 Vndecima exceptio erit, ſi
quis conueniretur pro contra-
ctu celebrato extra domiciliũ,
& eius prouintiã, quo caſu re-
uocandi domum, priuilegium
non datur, vt putà ſi Hiſpanus
reperiatur Romæ Legatus, &
conueniatur pro contractu ce-
lebrato in Italia, tunc enim fru
ſtra petit reuocari in domici-
lium Hiſpaniæ, cum ibi neque
in illa prouintia non contraxe-
rit: prædictũ enim beneficium
accipi debet in cõtractib' Hi-
ſpaniæ: quæ ſententia deduci-
tur ex textu in d. l. 2. §. item ſi
extra prouintiam, ff. de iudic.
ſecundum vnum intellectum,
vbi adnotauit Paulus num. 1.

48 Quæro tamen quid ſtatua-
mus in alio priuilegio, quod
Legatus habet, nempè, vt du-
rante legatione non conuenia-
tur? Diximus enim in princi-
pio huius ſcholij, Legatũ duo-
bus vti beneficijs, videlicet, re-
uocandi domũ: rurſusq., vt nec
coueniatur legationis tẽpore,
iuxta legẽ penultimam, ff. de
legationibus, propter rationes
ibi adductas, quas huic caſui cõ
uenire exiſtimo, nẽpe, vt quan-
uis Legatus Hiſpanus pro con
tractu Italiæ, vel in alia parte
extra prouintiam celebrato, nõ
poſsit reuocare domum, ſaltim
alio potiatur priuilegio, vt du-
rante legatione non conuenia-
tur, ne compellatur eam deſe-
rere, quod iuri conſentaneum,
& animaduerſione dignũ puto

Duodecima limitatio eſt, quę
ſtatim ſequitur in litera text.

IN TEXTV, IBI:
*Saluo ſino lo demandaſſen por con-
trato q̃ ouieſſe hecho en la Corte.*

Scholium II.

49 PRobat hæc l. in ſe-
cunda parte, prędi-
ctum priuilegium
reuocandi domum

 dicti

dictis exceptis perſonis non da
ri, ſi ante munus aſſumptum
in Curia contraxiſſent: ex con-
tractu enim antea facto ibi cõ-
ueniri poſſunt, quæ ſententia
ſumpta eſt à d.l.2. §. omnes, ff.
de iudicijs, ibi: *Omnes autem iſti
domum reuocant, ſi nõ ibi contraxe-
rint, vbi conueniuntur: cæterum ſi
contraxerint ibi, reuocandi ius non
habent.* Quę veriſsima determi-
natio, cum nihil ſine exceptio-
ne ſubſiſtat, l. omnis diffinitio,
50 de regul. iur. vnicam patitur li-
mitationem, in legato ſcilicet,
qui quamuis ante legationem
in Curia cõtraxiſſet, non com-
pellitur ibi ſe defendere, ſed do-
mum reuocare poteſt, iuxta te-
xtum ſingularem in dict. l. 2. §.
cæterum, ff. de iudicijs, ibi: *Ex-
ceptis legatis, qui licet ibi contraxe-
rint, non compelluntur ſe Romæ de-
fendere, quandiu legationis cauſa hic
demorantur.* Neq; obſtabit tam
legatos, quàm omnes alios ex
contractu, & delicto poſſe con-
ueniri in loco contractus, & de-
licti omni priuilegio ceſſante,
iuxta textum in Authent. qua
in prouincia, C. vbi de crimini-
51 bus agi oporteat: nam accipi-
tur in priuilegio per principẽ
indulgendo, vel indulto alicui
ſingulariter, non verò genera-
liter, & per legem, quod ſeruari
debet: hoc enim eſt priuilegiũ
eſt, quod ab ſcribẽtibus appel-
latur, *clauſum in corpore iuris*: vt ſit
52 ſenſus, vt quando ſtatutum, vel
reſcriptum contineat illa ver-
ba: *Non obſtante quocunq; priuile-
gio, &c.* debeant accipi de priui-
legio non clauſo in corpore iu-
ris, huic enim nõ derogatur,
iuxta ea quæ adnotauit Paulus
in d.l.2. §. omnes, de iudicijs,
53 numer. 4. & hoc quidem legati
priuilegiũ in corpore iuris eſt,
vt conſtat ex dict. §. cæterum,
verſ. *exceptis*: habeturque in au-
thentica, de ſantiſsimis Epiſco
pis, §. ſi verò Epiſcopi: & ſic
huic difficultati ſatisfacit Ac-
curſius in d. §. cæterum, verſic.
Non compelluntur: neque vrget
quoque textus in l. cum quęri-
54 tur, ff. de legationibus, vbi Le-
gatus Romæ conuenitur ex cõ
tractu ante legationem inito:
ibi enim obligatio fuit in tem-
pus legationis: & ideo perinde
iudicatur contractus, ac ſi in le-
gatione initus eſſet, vt Accur-
ſius interpretatur in d. §. cæte-
rum, verſ. *compelluntur*, ad finem
ſcholij: argumento textus in l.
contraxiſſe, ff. de actionibus, &
obligationibus, in illis verbis:
*Contraxiſſe vnuſquiſque in eo loco
intelligitur, in quo, vt ſolueret, ſe obli
gauit*: ratione itaque pacti appo-
ſiti conuenitur Legatus, vt ex
ipſa l. cum quęritur, pater, cum
& huic priuilegio renuntiari
poſsit, vt ſupra oſtendimus.

55 Neq; refragatur textus, qui
alioqui difficilis videtur in leg.
cum

eum qui Epheſum, §. 1. verſic.
ſed & ſi, ff. de cõſtituta pecunia:
vbi textus duas decidit conclu
ſiones. Prima eſt in Legato Ro
mæ conſtituente, quod in pro-
uincia acceperat: quo caſu præ-
dictus Legatus rectè poteſt Ro-
mæ conueniri. Secũda conclu-
ſio eſt in Legato, qui non cum
Romæ eſſet, ſed in prouincia,
& ante legationẽ conſtituit ſe
Romę ſoluturũ, tũc enim actio
de conſtituta in eum ibi dene-
gatur: difficultasque huius te-
xtus in eo conſiſtit, nam iuxta
dictam l. cum quæritur, de le-
gationibus, virtute pacti appo-
ſiti in tempus legationis, Ro-
mæ Legatus conueniri poteſt,
quod in d. l. cum qui Epheſum,
§. 1. denegatur, reſpondetur e-
nim in d. l. cum quæritur, obli-
gationem fuiſſe factam in tem-
pus legationis: & ideo perinde
habetur, ac ſi in ipſa legatione
contraxiſſet Legatus, iuxta te-
xtum in d. l. cum qui, §. 1. in 1.
concluſ. dict. tamen §. 1. in ſe-
cunda ſentẽtia procedit, quan-
do Legatus ante legationem,
& extra Romam contraxit, de-
ſtinauitq; ſolutionem Romæ:
quo caſu reſpõdit Vlpianus ibi
non conueniendum: nam ſicut
non poteſt conueniri ex con-
tractu Romæ inito ante lega-
tionem, iuxta textũ in dict. §.
cæterum, verſ. *exceptis*: eadem,
& maiori ratione, ſi contractus
Romæ non ſit celebratus, ſed
ſolum deſtinata ſolutio multò
minus cõuenietur: & ratio eſt:
56 nam deſtinatio ſolutionis non
debet plus operari, quàm locus
contractus, ex textu in dicta l.
contraxiſſe, de actionib. & obli-
gationibus, l. Titium, §. tuto-
res, ff. de adminiſtratione tuto.
gloſſa recepta in cap. Romana,
§. nec etiam, de foro compet.
lib. 6. & ſcribentes notant in l.
ſi conuenerit, de iuriſdictione
omnium iudicum, & in cap. 1.
de iudicijs, & in l. hæres abſens,
eodem titulo, & ſic forſam me-
lius intelligitur: hic textus quã
intellexit gloſſa in dicta l. 2. §.
cęterum, verbo, *compelluntur*, ff.
de iudicijs, quod menti com-
57 mendandum eſt. Si tamen Le-
gatus contractum faciat tem-
pore legationis, ibi vbi Lega-
tus eſt, vel in illa prouincia cõ-
ueniri ſane poteſt, iuxta textũ
in dict. l. 2. §. legatis, de iudicijs:
ſi tamen extra oppidum lega-
58 tionis, & illã prouintiam con-
trahat, non poterit conueniri
in oppido legationis, ſed reuo-
candi domũ beneficium ei da-
bitur, iuxta text. in dicta l. 2. §.
item ſi extra prouintiam, ff. de
iudicijs, quẽ ſic intellexit Al-
dericus ibi ab Accurſio 1. ſcho-
lio relatus, quem ſequitur Co-
uarrub. practicarum, cap. 5. nu.
2. quæ interpretatio ſuadetur
ex Papiniani reſpõſo in l. cum
furio-

furioſus, §. quod legationis, ff. de iudicijs, in illis verbis: *Cum priuilegio ſuo, cum ſit in Italia con-* 59 *tractum vti non poteſt*: quę manifeſtè indicant ex contractu Romæ, vel in eius prouincia celebrato, non poſſe legatum priuilegio ſuo domum reuocādi; ſecus verò ſi extra prouintiam 60 contraxiſſet. Azo tamen, quem Accurſius quoque refert in d. ſcholio, aliter interpretatur d. §. item ſi extra prouintiam, docet enim legatum poſſe conueniri ex contractu Romæ celebrato tempore legationis: ſi in Italia verò, & ſic Romę prouintia contrahat, Romę nequaquā coueniendum, cū priuilegium reuocandi domum ei hoc caſu patrocinetur, ſicut ſi in aliena prouintia contraxiſſet: & Azonem ſequitur Accurſius in d. gloſſ. 1. & Albericus in dict. l. 2. 61 §. omnes, de iudicijs, num. 1. & amplectendo hūc intellectum textus in d. §. item, extra prouintiam exponi debet, de alijs perſonis priuilegium habentibus domum reuocandi, de quibus fit mētio in dict. §. legatis, non verò de legatis, vt ſit ſenſus, vt dum ibi ſtatuit Vlpianus priuilegium habentes ex contractibus Romæ, & in Italia initis, poſſe Romæ conueniri, accipiatur, & intelligatur (legatis ſcilicet exceptis), cum hi, ſi in Italia contrahant legatione durante, reuocare domū poſſint, & ita interpretandam literam illius text. in dict. §. item extra prouintiam: Accurſius, & Albericus, vbi ſupra, docuerunt: Accurſius tamen nō ſatisfacit prædictæ l. cum furioſus, §. fin. quæ expreſſe loquitur in legato, & tamen ei negat beneficiū reuocandi domum, ſi in Italia contraxerit: Albericus verò in d. l. 2. §. omnes, num. 2. ſic difficultatem d. l. cum furioſus ſoluit, vt nō intelligamus eam de priuilegio reuocandi domum, ſed de licentia, quam Legatus petit redeundi domū ad ſe inſtruendum de meritis cauſæ, pro qua conuenitur, quæ facultas ſibi concedi debet, cum hoc non ſit propriè ius domum reuocandi, ſed ius differendi litē, donec de cauſa ſe Legatus in- 62 ſtruat: eritque ſenſus Alberici meo iudicio, ſe enim non explicat, vt hæc licentia denegetur Legato in d. l. cū furioſus, §. fin. quando contraxit in Italia: nam cum ipſe domum haberet extra Italiam, fruſtra petit ſe inſtrui in domo de contractu Italiæ: ſed ego ingenuè agnoſco me non ſatis intelligere Albericum, nec eius expoſitionem, cum quocunque modo accipiamus omnino diuinet ad literam text. in d. §. fin. nec ad rem facit Accurſij interpretatio, ibidem, qui verbum ibi in Italia

Italia exponit, id eſt, Romæ,
quę eſt caput Italię: caput enim
pro municipijs poni ciuile eſ-
63 ſe, municipia verò pro capite
in ciuile: nam quamuis non ig-
norem contentum pro conti-
64 nente, & èconuerſo continens
pro contento interdum vſur-
pari figurato loquendi genere,
65 tamen à verborum proprietate
non aliter diſcedendũ eſt: quã
ſi cõſtet legem ſenſiſſe, argum.
text. in l. no aliter, ff. de legat. 3:
66 nullus enim aptior intellectus
eſt, quàm qui verbis quadrat l. item veniunt, §. aptanda, ff. de petitione hæreditatis. Cum ex his itaque interpretationibus, durus admodum videatur intellectus ad d. §. item extra prouintiam, d. l. 2. & ad d. §. fin. d. l. cum furioſus, à verbiſque nimis recedat: primam Alderici opinionẽ, priſci ſcriptoris, cuius ſupra meminimus, veriorẽ exiſtimarem, & ei aſſentior, & mihi ſum perſuaſus, hanc fuiſſe mentem Vlpiani in d. §. item extra prouintiam, ſecundũ quã intelligi debet noſtra lex.

Textus triceſimusſextus.

Es vſado aſsi en la Corte del Rey, que quando embia a emplazar el Rey por ſu carta a alguno de allende la ſierra, o allende del puerto, ha de poner en la carta plazo de quinze dias a que parezca, e no mas. E para allende del puerto no ha de menguar de los quinze dias, e puede, e deue crecer el Alcalde, ſegun fuere el lugar. E ſi para aquende de la ſierra, han de poner en la carta plazo de nueue dias, y no mas. Empero ſi carta cierta fuere en lugar do es el Rey, puede el Alcalde poner plazo menor, a ſu viſta del Alcalde. E ſi el Rey fuere en eſte Reyno, mas ſi fuere en otro Reyno de qualquier de los ſuyos, no le menguarà ninguna coſa deſtos plazos ſobredichos.

SVMMARIVM.

1 *Iudex reũ remittens ad alium iudicem, poteſt illi præfingere terminum intra quem compareat.*

2 *Iudex à quo, poteſt ſtatuere tempus appellanti intra quod iudicem appellationis adeat, quo elapſo appellatio habetur pro deſerta, & num. ſeq.*

4 *Iudex à quo non poteſt ſtatuere terminũ ad proſequendam appellationem.*

5 *Terminus, & dilatio iudici eſt arbitraria, debet tamen aſsignari cum congruo ſpatio, vſque ad num. 7.*

Lex

Lex XXXVI.

IN TEXTV, IBI: *A ſu viſta del Alcalde.*

Scholium vnicum.

1 IIs verbis con-
ueniunt verba
text. in l.2. §.
ſed ſi dubite-
tur, ff.de iudi-
cijs, ibi: *Statuē-*
te pretore, &c. Ex quibus Docto-
res eliciunt, iudicem remittē-
tem reum ad alium magiſtratū
competentem, poſſe illi præfi-
gere diem intra quem iudicio
2 ſuperſit: & ſimiliter iudex à
quo poteſt ſtatuere tempus ap-
pellanti, intra quod iudicē ap-
pellationis adeat, quo elapſo
3 appellatio habetur pro deſerta,
iuxta textum in cap. perſonas,
& in cap. ex ratione, de appell.
non autē poſſet ſtatuere diem
ad proſequendam appellatio-
nem: ſpectat enim ad iuriſdi-
ctionem iudicis ad quem, ſicut
dicimus in diſpoſitione de re,
4 quæ confertur pro tēpore, quo
res nō erat in bonis diſponen-
tis, nam nō valet, iuxta textum
in l.Stichus ſeruus meus, de ma
5 numiſsis teſtamēto, docet Bar-
tolus in l. præſes, C.de appella.
nume.5. & quando iudex ſecu-
laris remittit ad Curiam Eccle
ſiaſticam, propter aliquem ar-
ticulum ſpiritualem, vt in cap.
tuam, extra de ordine cogni-
tionum: ſimiliter poſſe præſti-
tuere diem nō intra quē ille iu-
dex Eccleſiaſticus definiat cau-
ſam, quia hoc ad ipſum iudicē
tēporalem nō ſpectat, ſed intra
quem pars iudicem adeat, ibi-
6 dem voluit Bart. nu.4. Omnis
ergo dies & dilatio iudici arbi-
traria eſt, & hoc probatur in nō
ſtra lege, & docet Bald. in dicto
cap. præſes, num.2. vbi ait, dila-
tionem cū congruo ſpatio debe-
7 re ſtatui à iudice: alioqui enim
appellatio non intelligeretur
eſſe deſerta, & de huius legis
materia latè ſcripſi in lege. 22.
ſupra.

Textus triceſimusſeptimus.

SI alguno querella de algun concejo de alguna villa, o lugar, o otro que ſea por ſi, de qualquier coſa, darle hān carta del Rey del emplazamiento para el concejo, que embie ſus perſoneros, o perſonero a cumplir de derecho ante el Rey, o ante ſus Alcaldes. Mas ſi es concejo de aldea de alguna villa, no emplazaran ſino para ante los Alcaldes de aquella villa donde es.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Nemo poteſt aduerſarium conuenire apud Curiam Regis, niſi per appellationem.*

2 *Si quis actionem intendere vellit cōtra aliquod municipiū, apud Curiam conuenire id poterit, & num. ſequenti.*

4 *In hiſce Hiſpaniarum Regnis tota iuriſdictio penes ipſum Regē conſiſtit.*

5 *Vt ſubditerū commodis, & ſumptibus Reges conſulerent, magiſtratus creauerunt.*

6 *Olim Hiſpaniæ Reges per ſe audiebant, & diffiniebant lites, & num. ſequenti.*

8 *Iudex ſuperior non cognoſcit in cauſa, & lite, quæ non egreditur ſummam decem millium quadrantum.*

9 *Ad hoc vt municipium poſsit in Curia conueniri in prima inſtātia, debet eſſe caput iuriſdictionis.*

Lex XXXVII.

IN TEXTV, IBI: *De alguna villa.*

Scholium I.

1 Licet enim verum ſit, nullum poſſe aduerſarium cōuenire apud Curiā Regis, niſi per appellationē, l. nemo, C. de iuriſdictione omnium iudicum, l. 8. & 9. tit. 3. lib. 4. Cō-
2 pilationis. Sunt tamē nonnulli caſus, quibus permittitur actori reum ad Curiam trahere, &
3 ille à noſtra l. recenſetur, quādo quis ſcilicet, actionē ſuam intendere vellit contra aliquod municipium: & quāuis alij caſus Curiæ connumerentur a l. 5. tit. 3. part. 3. & in l. 8. 9. & 11. tit. 3. libr. 4. Compilationis: at caſum noſtræ l. alibi deciſum non video, eſtq; receptiſsimus, & frequētiſsimus in regijs prætorijs, noſtraque l. ad hoc perpetuo menti tenenda, quam allegat Couarr. in practicis quæſtionibus, c. 7. nu. 5. & Grego. in dict. l. 5. ſchol. 1.

IN TEXTV, IBI: *Ante el Rey.*

Scholium II.

4 Nam in hiſce Hiſpaniarū Regnis tota iuriſdictio, penes ipſum ſolum Regem conſiſtit, vt per totum titulum 1. part. 2. vbi Gregorius Lopez, ſed vt ſubditorum com-
5 modis, & ſumptibus Reges cōſulerent, & maiori commoditate reſpublica gubernaretur, nec premerentur litigatores, ſemper Regē ſequi creati fue-
6 runt magiſtratus, & ideo ſubdit lex, *o ſus Alcaldes*: olim enim Reges Hiſpaniæ per ſe audiebant, & diffiniebant lites, & nunquam

nunquã cauſas committebant, niſi aliquo graui negotio impediti eſſent, vt colligitur ex ſerie text. in l.19.tit.9.p.2. & Greg. ibi ſchol.1. refert idem feciſſe Iuſtinianum, & cernere eſt per Authent. de depoſit.& denuntiatio.in princip.collat.7. & in Authent.neq, vir, quod ex dote, collat.8. in princ. habeturq, Prouerb.cap.20.*Rex qui ſedet in*
7 *ſolio iudicij, diſſipat omne malum in tuitu ſuo: Diſſipat impios Rex ſapiens,&c.*

IN TEXTV, IBI: *O ſus Alcaldes.*

Scholium III.

8 DVm tamen hæc lis excedat ſummã decem millium numiſmatum, ſiue quadrantũ, aliàs enim iudices ſuperiores nõ cognoſcẽt, iuxta textum in l.11.tit.3.libro.4. Compilationis.

IN TEXTV, IBI: *Aldea.*
Scholium IIII.

9 AD hoc, vt municipiũ poſſit conueniri in Curia Regis in prima inſtantia, debet eſſe caput iuriſdictionis, & ſic praxim recepiſſe author eſt Gregor. in d.l.5. gloſ.2. in quo lex noſtra ſumme notabilis eſt.

Textus triceſimusoctauus.

SI el Rey perdona a alguno la ſu juſticia, por coſa que aya fecho, de que mereze a muerte, ſaluo traciõ, o aleue: ela otra parte quiere prouar el aleue, deue ſer emplazado eſte acuſado a ſus plazos, ſegun que el fuero manda a que parezca ante el Rey, que le perdonò, y ſon los plazos a tres meſes, ſino lo fallan, aſſi como ſe contiene en eſtos plazos de los emplazamientos en el fuero de las leyes.

SVMMARIVM.

1 *PRoprių debet eſſe Principi miſereri, & parcere.*
2 *De miſericordia, indulgentia, & gratia, & de earum diſtinctione tractatur.*
3 *Miſericordia ita ſeruire debet rationi, vt conſeruetur iuſtitia.*
4 *Limitata eſt regia poteſtas, vt cum ratione, & cauſa diſponat omnia.*
5 *Quando intereſſe ſolius fiſci vertitur, Rex ſine cauſa remittere poteſt.*
6 *Quotieſcunque præiuditium tertij vertitur parte non indulgente, nec Princeps indulgere debet, & num.ſequenti.*
8 *Indulgentia ſemper debet fieri per Principẽ præmiſſa ſatisfactione partis*

partis læſæ.

9 *Iuſtitia adeò aſsidere Regi debet, vt non ab eo dicamus habere ortum, quinimo ipſum à iuſtitia, pro qua adminiſtrāda, præcipuè Principes creati ſunt, & num. ſeq.*

11 *Sine regimine recta nō poteſt cōſiſtere adminiſtratio.*

12 *Iuſtitia vere eſt opus Regis.*

13 *Iuſtitia regina virtutum eſt.*

14 *In remiſsione Principis ſemper adijciuntur illa verba excepta proditione, & aleuoſia, & nu ſeq.*

16 *Proditor alienus debet eſſe à facie Principis.*

17 *Proditor non gaudet immunitate Eccleſiæ, & num. ſeq.*

19 *Priuantur etiam proditores beneficijs nobilium, inter diffamatoſq; connumerantur.*

20 *Proditor fœda morte plectitur.*

21 *Proditor vilıori & maiori pæna ignobilium coercetur.*

22 *Proditor non admittitur appellās.*

23 *Græca lege cautum fuit, ne ob proditionē reus ſepulchro humaretur.*

24 *Proditio ſolum ſumitur pro crimine læſæ Maieſtatis.*

25 *Largo modo loquendi, multifariam dicitur proditor.*

26 *Contra Regem, vel Rempublicam, proditio dicitur cōtra priuatum aleuoſia, & num. ſeq.*

28 *Inter crimina proditionis multa alia connumerantur, & nu. ſeq.*

30 *Quomodo procedatur contra reū abſentem contumacem.*

31 *Reus abſens citatur tribus edictis per interualla 30. dierum.*

32 *Ante edicta prius debet conſtare de contumacia.*

33 *Prius cognoſcendum eſt de fuga, & abſentia mox ad proclama procedendum, & num. ſeq.*

35 *Menſis ex triginta diebus intelligitur, & nu. ſeq.*

37 *Tractatur de menſe intercalari.*

38 *Inter edictum & edictum tricesimus dies computatur, & de intellectu text. in l. cū anterioribus, §. 1. C. de temp. appel. & nu. ſeq.*

40 *Iudex nequit vnum terminum pro omnibus tribus diffinire.*

41 *Lege noſtra ſtyli ſufficit vna dilatio trium menſium pro tribus, & quomodo hoc accipiatur, & num. ſeqq.*

47 *Iure veteri, nec partis accuſatione, nec iudicis officio ad condemnationem, nec teſtium receptionē procedi poterat contra abſentem in cauſis criminalibus, & nu. ſeq.*

49 *In tribus caſibus poteſt condemnari abſens, etiam reus mortis.*

50 *Licet in delictis capitalibus non poſſet procedi, contra abſentes tamen bona eius annotari poterant.*

51 *Indiſtinctè hodie in omnibus cauſis poteſt procedi contra abſentem, & prætextu, etiam edicti, & proclamationis noua forma apponitur, & num. ſequentibus.*

58 *Si ex falſis probationibus reus cōuincatur, etiā poſt annū bona recuperat, idemq; erit ſi elapſo anno reus abſens doceat de iuſta cauſa abſentiæ, & à iudice ignotæ, aliaq; limitationes adnotātur in nu. ſeq.*

Lex XXXVIII.
IN TEXTV, IBI:
Si el Rey perdona.
Scholium I.

PRopriũ debet eſſe Principi idulgere, & parcere, vt habetur in ſumma tituli 32. p. 7. & ante eã Iureconſultus docuit in l. 1. §. vlt. ff. de conſtit. Princ. ibi: *Quæ Princeps alicui ob merita indulſit*, & in l. 1. §. deinde, ff. de poſtul. ibi: *Restitutio, quam Princeps, vel Senatus indulſit*, & in l. 2. ff. de cadauerib. puni. ibi: *Multis petentibus Seuerus, & Antoninus hoc ipſum indul-*
2 *ſerunt*: nec nouũ eſt in iure gratiam delictorũ à Rege fieri, eorumq; veniã concedi, vt videre licet ex text. in l. 1. de indul. cri. in C. Theodoſiano, in illis verbis: *Propter Criſpi, atque Helenæ partum criminibus indulgemus*: & de Principis indulgentia, benignaq; clemẽtia, per quam pœnæ liberatio cõtingit, mentionem facit text. in l. 1. & 10. & per totũ tit. de indulg. crimi. in C. Theodoſiano: ita enim deportati in metallum damnati, aut aliàs ſerui pœnæ effecti reſtitui dicuntur in l. 2. & 3. C. ſentent. paſsis, & nũcupatim tradit Cõſultus in l. ſeruus 30. ff. de actio. & oblig. ibi: *Indulgentia principali libertatem conſequutus, qui ſeruus effectus erat*, & in l. generaliter, & ſi ſeruus, ff. de fideicom. libert. ibi: *Indulgẽtia Principis pœna metalli liberatus*, & in l. is cui, ff. de aliment. & cib. legat. ibi: *Reſtitutus qui in metallum damnatus erat*, & in l. ſi deportationis, C. ſent. paſsis, ibi: *Si deportationis ſentẽtiæ veniam, indulgentia noſtra conſequuta*, & in l. 2. ff. eod. ibi: *Indulgentia Principis dignitatem recuperauit deportatus*, & ſcripſit Paulus lib. 4. ſentent. tit. 8. ibi: *Qui in inſulam deportantur, vel ſerui pœnæ effecti ſunt, ſi per omnia in integrum indulgentia principali reſtituantur*, & in l. 2. C. de general. abol. illa verba recenſentur: *Indulgẽtia no-*
3 *ſtra crimina extinxit*: & de pietate indulgẽtia, & gratia, & de earũ diſtinctione tractat tex. in l. fin. d. tit. 37. p. 7. ſanciens pietatẽ ita
4 ſeruire debere rationi, vt cõſeruetur iuſtitia: limitata eſt enim
5 regia poteſtas, vt cũ ratione, & cauſa diſponat omnia, vt aliàs docuit Andr. de Iſern. de Capitaneo, qui cur. vend. ad finẽ: &
7 quando ſolũ fiſci intereſt poſſe remittere Regẽ ſine cauſa, docet Ant. in c. niſi ſpeciali, de of. delega. vt ex his determinationem quaſi generalẽ vnico verbo, amplectamur, vt quotieſcunque præiudicium tertij interueniat eo non indulgente, nec Princeps indulgeat, vbi tamen nõ viget alienũ damnum, indulgẽtiaque procedit ex imperiali clementia, & pietate laudabilis ſit, vt multis adnotauit

Digitized by Google

tauit & exornauit Andreas de Iſer. in c. vnico, quæ ſint regal. ſuper parte, & bona cōmittentis
8 crimen læſæ Maieſtatis, per totā column. 1. & 2. Indulgentia enim ſemper debet fieri per Principē præmiſſa ſatisfactione partis læſæ, tradit Lucas de Pēna in l. ſi apparitor, colum. 8. C. cohart. libr. 12. ſcias tamen criminib' indulgeri poſſe à Rege, licet pars læſa nō remiſerit, manet tamē ſaluū ius ſuum, ita vt quamuis nō contineretur in literis remiſsionis, intelligantur ſortiri effectū parte offenſa ignoſcente, & non alioqui, vt docuit Grego in l. 12. tit. 18. par. 3. ſchol. 2.

IN TEXTV, IBI: *La ſu juſticia.*

Scholium II.

9 QVia adeò aſsidere Regi debet, vt non ab eo dicamus habere ortum, quinimò ipſum à iuſtitia pro qua adminiſtrāda, præ-
10 cipuè Principes creati fuerunt, l. ex hoc iure, ff. de iuſtit. & iur.
11 ſine regimine enim recta non poteſt cōſiſtere adminiſtratio,
12 c. ad hoc, 89. diſt. & ideo iuſtitia verè eſt opus Regis, vt in proœ
13 mio Partit. adnotatur, & ipſam ſolam Reginā dixit text. in Authentic vt omnes obediant iudici, in principio.

IN TEXTV, IBI: *Saluo traycion, o aleue.*

Scholium III.

14 PRæcedere ergo, cū debeat ſatisfactio partis læſæ, vt ſupra adnotauimus, ſemper
15 in remiſsione Principis ſuper morte alicuius vltra partis læſæ remiſsionē illa verba adſcribuntur, excepta proditione, & aleuoſia, vt probat text. in l. 12. tit. 18. p. 3. & l. 4. tit. 24. ead. p. l. 1. & 2. tit. 11. libr. 1. Ordina. regal. in noua Compil. l. 1. & 2. tit. 25. lib. 8. & nō immeritò: proditor
16 enim alienus debet eſſe à Principis pietate, regijsque beneficijs carere, & ita non poteſt in eius Curia adeſſe, de quā re eſt vidēdus Bald. in c. vnico, an ille qui interfecerit fratres domi ſuæ, neq, etiā gaudet beneficijs & immunitatibus Eccleſiæ, iuxta text. in c. 1. de homicidio, & ibi gloſ. Anani. & Felin. quibus cæteri nouiores aſſentiūtur ex Couar. lib. 2. var. c. 20. num. 7. & Gom. tom. 3. var. c. 10. nu. 2. improbata opinione Panor. in d. c. 1. de homi. quib' adſtipulatur
17 text. in l. fi. tit. 11. p. 1. Priuantur etiam beneficijs nobiliū proditores, inter diffamatoſq, cōnu-
18 merātur: & rurſus fœda morte plectuntur, vt tradit Grego. in
19 l. 6. tit. 13. p. 2. ſchol. 3. Quinimò viliori, & maiori ignobilium, vt affirmat Baldus in cap. 1. §. ſi quis, verſic. *auſu*, de pace iuram.

firmand. vbi Matthæus de Afflictis, quos refert & ſequitur
Tiraquel. de nobilitate, cap. 20.
22 num. 124. Neque etiam appellantes admittuntur, l. 16. tit. 23.
part. 3. vbi appellatio proditori
non indulgetur: rurſusq; Græcis lege cautum erat, ne quis ob
proditionē reus ſepulchro humaretur, tanquam ob crimen
famoſus foret, teſte Alexand.
ab Alexand. libr. 6. cap. 14. proditorique nihil vnquam fidum
eſſe debere à Titoliuio traditur, exemplisque a Ludouico
Cœlio relatis exploratius fuit,
libr. 8. lectionum antiquarum,
cap. 3. hùcque ſpectat Brahcteatum Antigoni dictum, qui proditores tātiſper dum produnt
amare, vbi prodidiſſent, odiſſe
dictitabat: Cæſar in Thracem,
quendam proditionē ſibi placere, inquit, proditorem minimè, & Plutharcus ſcribit Rhimotalcem Regem, qui ab Antonio ad Auguſtum tranſierat
illi inter pocula ſocietatem petulantius exprobrare, id cum
ægreferret Auguſtus propinās
ex accumbentibus cuidam: *Ego*
inquit, *proditionem quidem amo,
ſed proditorē non laudo:* quæ & alia
non ſpernenda congerit idem
Ludouicus Cælius vbi ſupra.
Conſultoq; omitto differentiā
inter proditorē, & aleuoſum,
23 cum hùc non ſpectet. Et rurſus
quando dicatur, proditionem
cōmitti, cum latè diſcutiat doctiſsimus Gomec. de delictis,
tom. 3. cap. 2. numer. 5. Didacus
Perez in l. 4. tit. 7. lib. 8. Ordina.
& in l. 2. & 3. & 16. tit. fin. codē
lib. & in l. 2. tit. 13. eodem lib. 8.
& Iacobus nouellus in praxi criminum, titul. *forma inquiſitionis*
24 *propenſato.* Proprie verò proditio ſolum ſumitur pro crimine
læſæ Maieſtatis, iuxtà proœmium tituli 2. part. 7. Largo tamen modo loquendi, multifariam dicitur quis proditor, vt
eſt de mēte gloſſæ in cap. nolite, 11. quæſt. 3. & Bald. in c. 1.
in princip. quibus modis feudum amittatur: tunc ergo in-
25 cidit quis in crimen proditionis, quando contra Regem, vel
Rempublicam cōmittit eam, l.
omne delictum, §. exploratores. & l. proditores, ff. de re militari, l. ſi aliquid, §. 1. ff. de pœ-
26 nis: & ideo lex. 12. Tabularum,
inter crimina proditionis enumerat: *Delicta eorū, qui hoſtes cōcitauerint, auxiliūvè eis præſtiterint,
arcemvè, vel caſtra conceſſerint.*
Cuius Marcianus meminit in
l. lex 12. Tabul. ff. ad l. Iul. maie.
quo pertinet Iuriſconſulti ſentētia, in l. cuiuſq; eodem tit. vbi
verè proditor quis dicitur, *Quādo eius facto hoſtes populi Romani
cōmeatu armis, telis, equis, pecunia,
aliauè qua re, adiuti ſunt, cuiusuè
dolo malo factum eſt, quo Rex extera nationis populo Romano minus
obtem-*

Digitized by Google

obtemperet: illudque ſcitu dignum eſt, Iſangeliũ dici accuſationem, iudiciumque, quod in proditores læſæ Maiſtatis reos intendebatur, *eo dictum, quia pœnam criminis ſanciebat Iſangelthica lex*: & Iſangeliæ meminit Demoſthenes, & Plutharcus de Alcibiade reo, vt idem Ludouicus Cælius refert dict. lib. 8. c. 3. ad finem. Sed ſi prædictum crimen cōmittatur in priuatū proprio nomine appellatur aleuoſia, vt ita loquar, doctrinæ ratione, impropriè verò proditio, l. Athletas, §. 1. ff. de his qui notant. infam. l. 1. in fin. tit. 2. part. 7. & ibi Grego. l. 2. & 24. tit. 21. libro. 4. Fori legum, vbi Montaluus.

IN TEXTV, IBI: *E ſon los plazos a tres meſes.*

Scholium IIII.

30 Ergo manifeſtè loquitur in reo abſente cōtumace, iuxta l. 4. tit. 3. lib. 2. For. vbi in citatione in perſonā aliter proceditur, & dilatione breuiori, vt cōſtat ex prima illius legis parte, idemque dies ſtatuitur per l. 7. tit. 8. part. 3.

IN TEXTV, IBI: *Dando tres plazos de treynta dias.*

Scholium V.

31 Quæ dilatio fortè habuit ortũ à l. 2. C. de exibendis reis, ibi: *Non minus triginta tribuatur*: vel melius in Authentic. iubemus, C. de iudicijs, ibi: *Intra triginta dies, poſtquam altera pars allegationibus renuntiauerit quidquid velit, ſine aliqua intermiſſione proponere, quod ſi non fecerit, tunc ad eius malitiam ſuperandam, alius menſis indulgeatur à iudice: ſi verò adhuc diſtulerit, alterius menſis dilatio ei præbeatur, ita vtſi vſq; ad prædictos tres menſes ſuas non propoſuerit allegationes cauſæ cognitor nō amplius expectans ſententiam, omnibus modis, legibus, & moribus conſonantem proferat*: & ex Authentica, qui ſemel, C. quomodo & quādo iudex, ibi: *Tribus edictis citetur per interualla triginta dierum*: debetquè prius conſtare de contumacia, nempè ſi citatus nō acceſſerit, vel aufugerit, aut non inueniatur, vt docuit Greg. in d. l. 7. verb. *Rebelde*, & innuit prædict. l. Fori, & ibi Montal. ſcholio, *En el lugar*, vbi ſubdit prius cognoſcēdum eſſe de fuga & abſentia, mox ad proclama procedēdũ: cognitio tamē cauſæ hoc modo accipietur, perſonali ſcilicet citatione, vt potè, ſi reus eſſet in Eccleſia, aut aſſertione miniſtri iudicis, non inuenientis delinquētem, ſicut ſtylus tribunaliũ accepit:

non enim alias teſtium recep-
tiones puro capiẽdas abſentiæ,
35 & hoc iure vtimur: hiquę tres
menſes numerantur, id eſt, no-
naginta dies, ſecundum noſtrã
legem, & dictam legem Parti-
36 tæ: & quia quilibet menſis ex
triginta diebus intelligitur cõ-
ſtare, iuxta legem, ſcimus, §. ſin
autem dubius, C. de iure deli-
berandi: neq, hoc caſu admit-
temus menſem intercalarem,
qui conſtat ex viginti nouem
diebus, vt probat textus in lege
cum biſextus, ff. de verborum
ſignificatione, ibi: *Menſis autẽ*
intercalaris conſtat ex diebus vi-
37 *ginti nouem*: & eſt omninò viden
dus Accurſ. in omnibus ſcho-
lijs illius legis: menſis autem in
tercalaris ratio petẽda eſt à Grę
co more, qui Græci tertio quo-
que anno, vt fieret aptior tem-
porum reſponſus, menſem in-
terijciebant, & hic intercalaris
dicebatur, teſte Ludouico Cæ-
lio, lection. antiquarum, lib. 18.
cap. 37. litera G. quamuis men-
ſis intercalaris varia fuerit ap-
pellatio, vt idem Author teſta-
tur lib. 12. cap. 19. litera D. Vnũ
tamen animaduerto menſibus
ſingulis ſuum præfici numen,
ſecundum veterũ ſuperſtitio-
ſam traditionem, ſiquidem Ia-
nuarij menſem habet Iuno, Fe-
bruarij Neptunus, Martij Mi-
nerua, Aprilis Venus, Maij A-
pollo, Iunij Mercurius, Iulij
Iupiter, Auguſti Ceres, Septẽ-
bris Vulcanus, Octobris Mars,
Nouembris Diana, Decembris
Veſta. Intercalari tamen menſi
nullum Deum Antiquitas de-
dit, niſi Apolini ſacrum fera-
mus, cui ſingulorum menſium
initia vniuerſim ſacrabantur:
de qua re inſpiciendus eſt idem
Ludouicus lib. 25. cap. 30. paulò
poſt initium, Alexan. ab Alex.
lib. 3. cap. 24. & ibi Tiraquel. in
omnibus ſcholijs, qui innume
ros huius rei veteres Authores
recenſet, de diuerſoq, apud di-
uerſas nationes intercalãdi mo
re idem Alexander non pauca
tradit lib. 3. cap. 24. & noſtræ l.
concinne eſt, quod Accurſius
docet in Authentic. qui ſemel,
per textum ibi, C. quomodo &
quando iudex, & in Authent.
iudex, & in Authent. iubemus,
C. de iudic. Inter edictum nem
pè, & edictũ eſſe ſupputandum
triceſimum diem integrũ pro
menſe, ſcioq, in l. cum anterio-
ribus, §. 1. C. de tempor. appel.
connumerari in menſe triceſi-
38 mum & vnũ diem, ex illis ver-
bis: *Alijs trium menſium ſpatijs, id*
eſt, nonaginta & tribus diebus: lo-
quitur tamẽ prędicta lex in ſuo
proprio caſu, qui nõ debet ex-
tendi ad alios. Indosq, diligẽti
39 dimenſione menſes inquinos
denos dies præter alios diffi-
niſſe tradit Quintus Curtius,
libro octauo, Alexand. ab Ale-
xandro,

xandro, lib.3.c.24. Et ſecundũ
prædictam l. Fori,ſolemnis,&
publica trina citatio deſidera-
batur, quotlibet menſe, ex tri-
bus, nam cum à lege apponi-
tur forma, nihil poteſt mutari,
l.ſi nihil,ff. de re iudicata.Ita vt
iudex nequeat vnam dilationẽ
40 pro omnibus definire,vna cita-
tione pro tribus habita: nam
omiſsio formæ vitiabat bannũ,
l.qui Romę,§.Hermes Flauius,
de verbor.obligationib.ſcribit
Bald.lib. feudorum,tit. de mi-
lite vaſallo, qui contumax eſt,
41 cap.1. At ex noſtra l.ſtyli con-
trarium verius putarẽ,imò ſuf
ficere vnam dilationem trium
menſium, ex illis verbis, *A tres*
meſes:nam cum hæ noſtræ leges
ſtyli ſint declaratorię legũ Fori
nihil adderet, neq, declararet
text.noſter,ſi hoc ſenſu eũ non
42 accipiamus, niſi vt legũ emen-
datio ceſſet:intelligamus tantũ
decidere caſum anteriorẽ,nem
pè facta indulgentia regia, iu-
dicem à parte requiſitum de-
bere cognoſcere ſuper prodi-
tione, cum hæc ſemper in lite-
ris remiſsionis excipiatur,vt ſu
pra monſtrauimus in dilatione
tamen nihil ſtatuiſſe: qua opi-
43 nione admiſſa opus erit in quo
libet menſe accuſari contuma-
ciam, vt abſens dicatur contu-
max, iuxta doctrinam Bart.in
l.is qui reus,ff.de publi.iud.nec
valebit ſententia contra contu

macem,niſi tribus impulſioni-
bus de ea conſtet, iuxta doctri-
nam Bald.in l.falſus,C.de furt.
44 Rurſus iudex non poterit præ-
dictum trium menſiũ ſpatium
minuere, etiam ex cauſa ex vi
formæ, vt ſupra docuimus, &
docet Accurſ.in d. Authen. qui
ſemel,C.quomo.& quand.iud.
verb.*interualla*, & Gregor.Lop.
in dict.l.7.tit. 8. part.3. ſchol.4.
ſcribens etiam in crimine pro-
ditionis non poſſe minui dictã
dilationem,contra Bart.in Ex-
trauag. ad reprimendũ, verbo,
45 *per edictum*.Quinimò nec auge-
re poteſt iudex, (quod æquius
eſſet, cum fauor rei verſetur,l.
non debet,ff.de reg iur.) & vi-
dere eſt per Bald.vbi ſupra.
47 Rurſus addo ad verã noſtræ
l.interpretationem iuri veteri,
nec partis accuſatione,nec iudi
cis offitio ad condemnationẽ,
nec teſtiũ receptionẽ procedi
poſſe cõtra abſentem in cauſis
criminum,in quibus pœna ma
ior relegatione imponenda eſ-
ſet,l.abſentẽ, quæ vulgaris eſt,
ff. de pœn.In ratione tamẽ dif-
48 ficillima, & nulla quidem alia
eſt, niſi indefenſio, cũ reus ſci-
licet abſens nequeat ſe defen-
dere: & ideo quando ex delicto
reſultat pœna ſanguinis; ſan-
ctius lex putauit impunitũ fa-
cinus relinqui,quàm innocen-
tem damnari, latè tractat do-
ctiſsimus Gomecius in leg.76.

Tauri, Simancas de inſtitutio. Catholic.tit.2.numer.1. Iulius Clar.lib. 5. §. final.quæſtio.44. numer.2.& de iure partitarum idem obſeruatur, vt videre eſt
49 per l.7.tit.8.part.3. Treſq, tantùm caſus excipiebantur, quibus poterat cõdemnari abſens, etiam reus mortis, de quibus mentio fit in Extrauag. ad reprimendum, ſub tit.quomodo in læſæ Maieſtatis crimine procedatur, verb. *ſuper crimine*,& in l.nedum,C.de pœn. & in l.4.ff. ad l.Corn. de ſicarijs, quorum meminit peritus Gomezi.in d. l.76.num.7.

50 Sed quamuis in delictis capitalibus,ex prædicto iure non poſſit procedi cõtra abſentem: tamen bona eius adnotabãtur, & publicabantur: & ſi reus intra annum non adeſſet fiſco applicabantur irreuocabiliter, etiam ſi poſt annum de innocentia rei conſtitiſſet,vt probat text.in l.2.C.de requir.reis,cui concinnit prædicta l.7. at prædictæ l.4.tit.3.lib.2.Fori,& no-
51 ſtrę l.ſtyli deciſione,omnia prędicta ſunt immutata:quia indiſtinctè in omnibus delictis poteſt procedi contra abſentem: ſicque praxis recipit,& iure recẽtiori cauetur in l.9.tit.2.lib. 3. Ordinamen. quæ ad literam tranſcribit verba d.l.4. titul.3. lib.2.Fori.

52 Hodie tamen ex ſanctio.13. Regũ Catholicorum, in ordinationibus *Compluti*,anno 503. & Regis Philippi II. *Madritij*, anno 566.in noua Compilatione,l.3.tit.10.lib.4.perſcribitur forma procedendi cõtra abſentem,qua cauetur,vt reus delinquens abſens ter citetur cum dilatione nouẽ dierũ, in quolibet pręconio,ſiue fuerit in iuriſdictione iudicis,qui de cauſa cognoſcit,ſiue non,& quęlibet litatio debet intimari in domo abſentis, ſi in loco iuriſdictionis habitet, & in loco publico debet affigi edictũ,in quo contineantur delictum,citationes, & proclamata, & accuſationes contumaciæ,ita vt in quolibet præconio vnum edictum affigatur, accuſatioque proponatur cum dilatione 3.dierum,& concludatur ad interlocutoriam, in qua admittantur litigatores ad probationem, quæ octoginta dies non egrediatur, in quibus iudex debet inquirere de innocentia rei abſentis,& poſt lapſum probatoriæ dilationis fit publicatio cum ſpatio 3.dierum, & manet lis concluſa, & profertur ſentẽtia, ſecundum merita cauſæ, quæ à die pronuntiationis in annum executioni mandatur, quoad pœnam pecuniariã, & quoad corporalem quolibet tempore auditur reus, quæ praxis perſcribitur ad l.3.tit.10.lib.4.Comp. quam

quam placuit adnotare, vt ex ea colligamus dilationem noſtræ l. ſtyli accipiendam, ſecundum d. l. Comp. cuius requiſita ſer
53 uari debent à iudice: aliàs enim condẽnatio nulla erit, nec pœna pecuniaria exequetur poſt annũ, cum ſententia nulla exequi nequeat, l. 4. §. condemna-
54 tum, ff. de re iudic. l. final. ff. de conſtit. pecu. ſpatiumq; trium mẽſium noſtræ legis. Quando abſens erat extra iuriſdictionẽ, & duorum menſium prædictæ ordinationis Regum Catholicorum hodie reducitur ad dilationem nouem dierum tantummodò in quolibet banno,
55 & præconio, tum etiam annus quoad pœnã pecuniariam, qua cõdemnabatur reus abſens, incipiebat iure antiquiori à die vltimo poſt vltimũ præconiũ, iuxta dict. l. 2. C. de requir. reis, quæ eſt l. 7. tit. 8. part. 7. Sed per prædictam legem Compilationis, annus ſupputatur à die latæ ſententiæ. Rurſuſque ſi reus abſens intra annum morieba-
56 tur, & delictum erat illius qualitatis, quod morte non extingueretur, omnia bona fiſcus vẽdicabat, neq; hęredes defẽdere poterant, hodie verò per dict. l. Compila. audiuntur hæredes, in alijs tamen omnibus firma manet noſtra l. & l. Partit. & ex
57 prędl. l. 4. tit. 3. lib. 2. Fori, quinq; dies deſignantur abſentibus in Cancellarijs, & per Iudices Curiæ, & Commiſſarios regios, docet Olanus in concordia antinomiarum, litera A. num. 4.
58 Quod dixi tamen quoad bona poſt annũ non eſſe audiendum reum abſentem, ex iure communi, Fori, ſtyli, partitarum, & nouiſsimo, ex præd. l. 3. Compilationis, ita accipi debet, niſi ex falſis probationibus reus cõuinceretur: nam ſi manifeſtè poſtquam reus accuſatus fuit, conſtet falſo conuictum fuiſſe, etiam bona poſt annum recuperat, vt tradit Socinus libro. 1. conſ. 18. nu. 17. & hoc propter nullitatem ſententiæ, quæ reſultat ex falſis teſtibus, ex l. ſi prætor, §. Marcellus, ff de iudicijs: cui concinnit l. 1. & 2. tit. 26. part. 3. & probatur per tit. C. ſi ex falſo inſtrumento, per totum, & per l. 2. tit. 25. part. 3. & l. 13. tit. 22. eadem part. & in cap. cum venerabilis, de exceptionibus, & l. Diuus, ff. de re iudicata, & per legem 33. tit. 14. part. 5. & l. 115. tit. 18. part. 3. & in indiuiduo docuit, Greg. in d. l. 1. ſchol. 3. & ſchol. 2. additq; hoc procedere etiam ſi probationes, abſque dolo accuſantis,
59 falſæ ſint: rurſusque ſi abſens condemnatus, etiã anno elapſo doceat de iuſta cauſa abſentiæ, & à iudice ignotæ, audiendus erit quoad bona, vt eruditè plures referẽs, docuit Azeuedo in

dict.l.3.nu.148. nam ſi ex cauſa & lite conſtaret de iuſta abſentia, ex alio capite bona recuperaret, népè, ex nullitate, docet gloſ.in c.cum Bertoldus, de re iudica.& alias quæſtiones, quas ipſe nũcupat, limitationes ſcribit prędictus author in d.l.3.de quarũ veritate nõ ego diſputo, cum hùc non ſpectent.

Textus triceſimusnonus.

OTro ſi es a ſaber, que paſsò aſsi de hecho, que vn hombre acuſo a otro por muerte de ſu pariente, que lo mato ſobre tregua, emplazaronlo los Alcaldes del lugar ſobre eſta querella, y el no vino a los plazos: e deſpues eſtando el en caſa de la Reyna doña Maria, ante quien ſe libran los pleytos, ſeyendo el Rey ſobre Algezira, metioſe el en la Igleſia, y emplazaron lo los Alcaldes del Rey, que eran con la Reyna, a querella del que acuſaua. E porque no vino a los plazos dieronle por hechor: e deſpues eſte acuſado moſtrò carta del Rey de perdon, ſaluo aleue, o traicion, ante los Alcaldes de aquel lugar do fuera primeramente emplazado, y acuſado: y el acuſador dixo a los Alcaldes, que le acuſauan de aleue, que matara aquel porque le perdonò el Rey ſobre tregua, o ſegurança. E ſobre eſto fallò don Iuan Ramirez de la Rocha, que aſſi lo vſauan en caſa del Rey: que pues el Rey lo perdonaua, ſaluo aleue, o traycion, q̃ del Rey es de juzgar eſte aleue, e no de otro. E pues en la carta del Rey de perdon, defiende, que no le prendieſſen, que los Alcaldes que no le deuian prender, ni enfiar: y la Reyna no le mandò dar carta del Rey para que lo prendieſſen, ni lo enfiaſſen: mas los Alcaldes del lugar deuenles poner plazo ambas las partes, que parezcan ante el Rey, y recebir fiadores del acuſado, que parezca ante el Rey a aquel plazo, y del acuſador, que parezca a eſſe plazo, e que lleue la querella adelante: e ſino que ſe pare a la merced del Rey.

SVMMARIVM.

1 *IN Literis regijs remiſsionum, ſemper inter alios caſus excipitur mors ſecura.*

2 *Quid ſit mors ſecura, & numeris ſequentibus.*

6 *Iure regio ille dicitur proditor, qui alium occidit retro, licet amicitia, vel inimicitia præceſſiſſet.*

7 *Legitimè citatus, qui iudicio non ſupereſt, factor delicti declaratur.*

8 *Sola fuga reus condemnatur.*

9 *Ex ſola fuga quis proditor iudicatur, & alia de hoc numeris ſequentibus.*

15 *Abſens citatus ex ſola contumacia non poteſt dici confeſſus.*

16 *Ius ciuile non poteſt decidere, vt ſufficiat præſumptiua probatio, ex ſola fuga, & contumacia.*

17 *Iure*

17 *Iure diuino plena probatio requiritur,& num. ſeq.*

19 *In cauſa criminum admittitur excuſator, & defenſor pro reo abſente.*

20 *Lex ciuilis poſitiua, benè poteſt ſtatuere, vt ex ſola fuga, ſine alio adminiculo, poſſit quis pro confeſſo habe ri.*

21 *Iudex, qui aufugit, ex ſola fuga condemnatur, ſine alio adminiculo.*

22 *Eius eſt interpretari, cuius eſt condere.*

23 *Iudex, & conſuetudo interpretari poſſunt in cauſa de qua tractatur.*

24 *Quando interpretatio eſt neceſſaria propter ſpecialitatem caſus, & in ſcriptis redigenda ſolus Princeps interpretari poteſt.*

25 *Specialiter in priuilegium conceſſa, non ſunt extendenda.*

26 *Priuilegium non interpretatur ab inferiore, etiam ex paritate rationis.*

27 *Quæ pendent à Principis voluntate, impoſsibilia reputantur.*

28 *Vt remiſſio teneat, nihil debet ſupprimi, ex his quæ impellere poſſunt Regis animum ad conceſſionem, vel denegationem.*

29 *Quoties à lege nõ præfigitur terminus, iudex ſtatuit.*

Lex XXXIX.

IN TEXTV, IBI

Sobre tregua.

Scholium I.

1 IN Literis regijs remiſſionum, ſemper
inter alios caſus excipitur
mors ſecura,
quę ſimilis proditioni eſt, vt ex
noſtræ l.ſerie colligitur, & probatur l.Partitæ 12.num.18.& l.
4.tit.23.part.3.& ibi Gregor.
& l.1.tit.11.lib.1.Ordinamen.
& ibi Didacus Perez, & l.1.tit.
25.libro.8.Compilationis, vbi
Azeuedo,& iure veteri in l.qui
propter inſidias,C.qui accuſa.
non poſſ.& l.fin.C.de delatori.
lib.10.l.4.ff.ad l.Iuliam Maieſtatis, cap.clericus,46.diſtinct.
cap.ſi cupis, 16.quæſt.1.notat
Gomez.de delictis,cap.2.nu.5.
2 Morsq; ſecura, & induciarum,
ruptio erit, quando ſub ſigno
fidelitatis, & amicitiæ, quis alium interfecit: nã ſecurè hæc
mors ſequuta eſt, cum nullo
modo interfectus potuiſſet pręcauere, & offenſor dicitur hoc
3 caſu gerere vnũ in mẽte, aliudq;
in actibus ſignificare, ex quo
infert doctiſsimus Gomezius,
vbi ſupra, inter inimicos capi-
4 tales proditionem nõ poſſe intereſſe, licet vnus alium ſecurè
occidat

occidat, cum inimicus ſemper videatur habere animum occidendi, eo modo quo poſsit, & huius opinionis Barto. & Bald. & Ancharranũ. & alios refert:
5 non immerito itaque dici poſſet, qualitatem proditionis ſolum ſortiri effectum ſuum, in caſu noſtræ l. quando prætextu amicitiæ ſecura mors interuenit cũ offenſo videatur ſublata
6 naturalis defenſio: & quamuis iure regio recentiori ille dicatur proditor, qui alium occidit non in prælio, & rixa, facieque ad faciem, ſed retro: ita vt attendatur qualitas facti, & non amicitiæ, vel inimicitiæ, quæ præceſsit, iuxta l.4.tit.7.lib.8. Ordinamenti, & dict. l.1.titul.25. lib 8. Compilationis. Si tamen offenſor, & offenſus inuicem erant amici: offenſor videtur committere proditionem, ſiue facie, ſiue retro occidat, cum vtroq; caſu in offenſo ceſſet naturalis defenſio, & ſic propriè dici poteſt nullo alio caſu proditionem vtroque iure, nouo, & priſco verificari, niſi in caſu noſtræ legis.

IN TEXTV, IBI: *Por hechor.*

Scholium II.

7 NAm quando quis legitime citatus eſt, & iudicio non ſupereſt, declaratur factor, & perpetrator delicti, de quo accuſatur, vt probat text. in l.4.tit.3.lib.2. Fori, quæ vt ſupra adnotauimus, lex recentior fuit, qua licuit contra abſentem in cauſa ſanguinis inquirere: cum communi iure, quoad bona tantũ permiſſum eſſet: ex qua, & noſtræ legis verbis aperte deducitur ſola fuga, &
8 contumacia reum condemnari, quod quidem non eſt in iure nouum, cum fuga & abſentia ſit graue delictum, qua probata ſtatim ſuccedit punitio delinquentis, ex Iureconſulti reſpõſo in l. non omnis, §. deſerit, de re militari, vbi ex ſola fuga, & deſertione militię reus mortis transfuga efficitur, & in l. milites agrũ, §. deſertores, eodem titulo, vbi patris oblatio pœna mortis, deſerto rem filium, non tamen alia extraordinaria liberat: & mitior pœna, quæ in eũ irrogatur, eſt deportatio, vt in fine illius legis adnotatur, qui-
9 bus iuribus accedit l. proditores, eodem titulo, vbi ex ſola fuga quis proditor iudicatur, & ibi docet Accurſius ſcholio. 1. & his ſuffragatur l. Lege Cor-
10 nelia, ff. ad Silanianum: vbi ſi dominus occiſus ſit, & mancipia aufugiant, ex ſola fuga lege de ſicarijs, in eos iuditium da-
11 tur: & qui debitorem ſubtrahit debitũ ſoluit, ex deciſione tex.
12 in l.3.C. de exactione tributor. lib. 10.

lib. 10. quibus adſtipulatur l.
conſiliarios, verſ. *pro confeſſo*, C.
de aſſeſſoribus, vbi ex ſola fuga
13 quis pro confeſſo habetur, &
Caliſtratus reſpōdit ex ſola fu-
ga à carcere fugientē pro con-
feſſo haberi, & puniēdum, etiā
14 ſi innocēs ex crimine inuenia-
tur, & fugientem à domo ſua,
vel iuriſdictione, antequam ca
peretur, poſſe torqueri, probat
text. in l. Diuus Adrianus, ff. de
15 cuſtodia reorum: quibus corro
borata manet noſtræ l. ſenten-
tia, contra Baldum in lege .1.
in princip. §. ſi procurator, ff. ſi
quis ius dicenti non obtempe-
rauerit, affirmantem, abſentem
citatum ex ſola contumacia nō
poſſe haberi pro cōfeſſo, quod
ante eum docuit Accurſius in
dict. §. ſi procurator, verb. *iudi-
tium*, & in l. ſi filius, de interro-
16 gat. action. quibus ſuffragatur,
quod de iure ciuili dicitur, non
enim poteſt diſponere, vt ſuffi-
ciat præſumptiua probatio ex
ſola fuga & contumacia, etiam
ſi alia inditia, & adminicula ei
adiungerentur, cum ſit contra
17 ius diuinum: quo plena proba-
tio requiritur, cap. licet vniuer
ſis, de teſtibus, & vulgare caput
nos in quemquam, 2. quæſt. 1.
quod confirmatur ex deciſione
text. in cap. Eccleſiæ ſanctę Ma
18 riæ, de conſtitu. in fin. prædicta
itaque l. regia. 3. titul. 10. lib. 4.
Compilat. prædictis conſidera
tionibus nitens, ſola contuma-
cia nō poſſe damnari reum, ſed
ſufficienti probatione debere
conuinci ſtatuit, vt ex eius ſerie
conſtat, quod & iuri communi
conſentaneum eſt, ex l. fin. C.
de probationibus, l. qui ſenten-
tiam, C. de pœnis, l. abſentem,
ff. eod. l. 12. tit. 14. par. 3. & ideo
ex officio debet iudex omni
modo quærere defenſiones, &
excuſationes abſentis, vt in d. l.
3. tit. 10 lib. 4. Compil. adnota-
tur, quod antea cautum fuit in
l. 1. ff. de quæſtionib. & in l. ſi nō
defendatur, ff. de pœnis, ibi: *Et
qui cognoſcit, debebit de innocentia
reorū quærere.* Ex quibus admit-
19 to Parladorij ſentētiam in lib.
rerum quotidianarum, cap. 10.
contra Auendanum reſpon. 15.
defendēris in cauſa criminum
poſſe & debere admitti excuſa-
torem, & defenſorem, qui reū
abſentem excuſet, & defendat,
quod vnicuique de populo, li-
cet ex Iuriſconſulti reſponſo,
in l. ſeruū, §. publice, ff. de pro-
curatoribus, ex qua noua lege
regia corrigitur, & emendatur
deciſio noſtræ l. cum ex ea lege
20 Compilationis ſola fuga, & ab-
ſentia ſufficiens non ſit: aliàs
enim noſtra lex de iure, & ra-
tione ſuſtineri poſſet: nā quod
diximus, accipi debet, niſi lege
aliud cautum eſſet, quia lex ci-
uilis poſitiua, vel regia, diſpo-
nere potuit, vt ex ſola fuga, &
contu-

contumacia, ſine vllo alio ad-
miniculo poſſet quis pro con-
feſſo haberi, ex textu ſingulari
in lege.3.C. de aſſeſſoribus, qui
21 textus inducitur contra iudi-
cem, qui aufugit, qui ſola fuga
& abſentia condemnarj poteſt,
& in l.penul.ff.de cuſtodia reo-
rum, quæ in carcerem coniecto
fugienti pœnã ordinariam de-
licti impoſuit, licet aliàs conui-
ctus non eſſet, l.Senatus, §. Di-
uus, ff. de iure fiſci, docet Go-
mecius in l.76.Tauri, num.10.
rationem reddens eam ſci'icet,
quia in hoc lex regia non tollit
Pontificium ius, neque ſtatuit
contra ipſum, ſed tantum limi
tat, declarat, & modificat ex iu-
ſta cauſa, quod poteſt, vt Barto.
Bald.& Panormi. placuit, quos
allegat prædicto loco.

I N T E X T V, I B I:
Que del Rey es juzgar eſte
aleue.

Scholium III.

22 Ius enim eſt interpretari,
cuius eſt condere, l.1.& fin.
C. de legibus, l.14. titul. 1.
part.1.l.1.Tauri, & ibi ſcriben-
23 tes: & quamuis iudex, & con-
ſuetudo interpretari poſsint in
cauſa, de qua tractatur, ſiue du-
bitetur de verbis legis, ſiue de
caſu, qui non eſt comprehenſus
in ea, l.minimè, l.ſcire leges, &
24 l.non poſſunt, ff. de legibus, ſed
quando interpretatio eſt neceſ-
ſaria propter ſpecialitatem ca-
25 ſus, & in ſcriptis redigenda tũc
ſoli Principi, licèt vt apparet
ex contextu dict.l.1.& fin.C.de
legibus, & melius ex l.2.C. eo-
dem: ex qua vulgaris deducitur
ſententia, vt ſpecialiter in pri-
uilegio conceſſa nõ ſint exten-
denda, cum remiſsio itaque, ſi-
ue procedat ex indulgentia, &
pietate, ſiue ex remuneratione,
ſiue ex gratia, iuxta l.fin.tit.32.
part.7. priuilegio nitatur, non
debet extendi, nequè interpre-
tari ab inferiore, vltra caſum in
eo contentum, & in literis re-
miſsionũ ſpecialiter prouiſum,
iuxta text.in l.2.tit.11. libro.1.
Ordinamen. quæ eſt in Com-
26 pilatione, l.2.tit.35. lib.8.etiam
ex paritate rationis: nam fortè
Princeps certioratus non con-
27 cederet, maximè cum ea, quæ
pendent ex voluntate eius im-
poſsibilia exiſtimẽtur, l. quidã
relegati, de rebus dubijs, cap.
cæterũm de reſcriptis: nam ad
hoc vt remiſsio effectũ habeat
28 nihil debet ſupprimi ex eis, quę
impellere poſsint Regis ani-
mum ad conceſsionem, vel de-
negationem, argum.l. vltimæ,
C.ſententiam reſcindi non
poſſe. Iuridica itaq.
redditur huius
l. ſententia

(?)

IN

IN TEXTV, IBI: *Deuenle puner plazo.* *Scholium IIII.*

NAm quoties à lege non eſt præfixus dies, poteſt à iudice præſtitui, c. quoad conſultationem, de re iudic. l. 1. vbi Barto. C. de dilationib. l. 6. titul. 15. part. 3. quinimò à Iudice ex cauſa poteſt limitari, & ampliari licet à lege diffinitus ſit, C. de cauſis, de offitio, & poteſtate iudicis delegati.

Textus quadrageſimus.

OTro ſi es a ſaber, que maguer el acuſado, que dizen que matò ſobre tregua, y porque no vino a los plazos que le emplazarón, que le dieron por hechor los Alcaldes, y le tomarō ſus bienes, aſsi como es fuero. E ſi tomare el merino, y lo matare, luego muerto ſea. Mas quando el aleue no muere, por aleuoſo: e ſi ante que lo mataſſen vinieſſe, o lo tomaſſen preſo, oyrlo han ſobre el aleue: e ſino ſe lo prouaren la tregua, o la ſegurança, darlo han por quito del aleue.

SVMMARIVM.

1 *PRopter abſentis contumatiam, bona ſequeſtrantur, & num. ſequenti.*

3 *Contumacia æquiparatur dolo, & num. ſequenti.*

5 *Ethimologia contumaciæ ſcribitur.*

6 *Sequeſtratio prohibita eſt, & odioſa, & num. ſequenti.*

8 *Contumax non dicitur, niſi elapſa prima dilatione prima citationis.*

9 *Sequeſtratio nō permittebatur iure veteri, niſi in illis criminibus in quibus licebat contra abſentem procedi, & quæ hæc crimina eſſent, numer. ſequenti tractatur.*

11 *In grauiſsimis criminibus iure antiquo procedebatur cōtra abſentem, quanuis regulariter in delictis leuibus tantum procedi poſſet.*

12 *Grauiſsimi Doctores hallucinati ſunt, putantes ſequeſtrationē permitti, licet nō permitteretur abſentem damnare, & numer. ſequenti.*

14 *Indiſtincte in quouis delicto ſequeſtratio non impeditur, & num. ſequentibus.*

17 *Sequeſtratio tanquam odioſa nō extenditur ad bona, quæ delinquens habet extra iuriſdictionē iudicis, & num. ſequenti.*

19 *In publicatione bonorum nō comprehenduntur bona futura.*

20 *Iura conditionalia, in publicatione non veniunt, & quomodo hoc accipiatur, num. ſeqq.*

24 Nea

24 *Non ſequēter ad ſequeſtratio-nem deueniendum eſt.*

25 *Forma enim in hoc quod de ſe-queſtratione diximus à iure ap ponitur, & in caſibus in quibus permittatur, adnotatur.*

26 *In caſibus in quibus iuridicè cō-fiſcatio procedit, alienari à reo bona poſſunt, & quomodo hoc accipiatur.*

27 *Adnotata bona deſcribi debent, & apud fidelē cuſtodem poni.*

28 *Quæ bona adnotari poſsint, di-ſputatur, & num. ſeq.*

30 *An ſit differentia inter adno-tationem, & ſequeſtrationem, & plura de hoc num. ſeqq.*

35 *Quando delictum eſt manifeſtū, vel quaſi ante citationem po-teſt ſequeſtratio fieri.*

36 *Regulariter ſequeſtrationem de-bet præcedere bannum.*

Lex XL.

IN TEXTV, IBI:
Sobre tregua.

Scholium I.

1 VIde quæ dixi in l. anteriori, in principio.

IN TEXTV, IBI:
Por hechor.

Scholium II.

VIde quæ dixi in lege anteriori, gloſſa quarta.

IN TEXTV, IBI:
Y le tomaron ſus bienes.

Scholium III.

VNus ergo caſus ſequeſtrationis his verbis demōſtratur, nēpè propter abſentis contumaciam, quod iure communi non ſine controuerſia inter eius interpretes erat, quorum opiniones inuolutè retulit Abbas in cap. 2. de dolo, & contumacia,
2 numer. 9. Communior tamen opinio fuit propter rei contumaciam poſſe ſequeſtrationem fieri, vt probat text. in dict. c. 2. de dolo & contumac. vbi monachi petierunt contra Canonicos poſſeſsionē, ex primo decreto, & Alexander Tertius, ſequeſtrationem conceſsit propter eorū contumaciam: idéque probatur in cap. 1. de ſequeſtratione poſſeſsionum, & fructuū, vbi propter Archiepiſcopi cōtumaciā monachi miſsi in poſſeſsionē ex primo decreto fuerunt: à qua cum violenter eos eiecisset Archiepiſcopus Celeſtinus ſequeſtrari præcepit, & agnouit gloſſa magiſtra, verb. *ſequeſtrari*, in fin. in cap. 2. de ſequeſtratione poſſeſsionum, & fructuum, Abbas in dict. cap. 2. de dolo, & contumacia, nu. 11. Bald.

Bald. in l.conſentaneum, 1.notabili, C. quomodo & quando iudex, gloſſa verbo, *ſequeſtrationis*, in l. vnica, C. de prohibita ſequeſtra. Iaſ. in l. ſi fideiuſſor, §. ſi ſatiſdatum, num.25.ff. qui ſatiſd. cogan. Corraſ. miſcelaneorum lib. 3.cap.2.num.10.ex quibus iuribus, & authoritatibus ellicitur ſequeſtrationem enumerari inter remedia contra cõtumaces prodita, & qui-
3 dem meritò cum dolo æquiparetur, vt in Rubrica de dolo & contuma. & ſaltim dicitur do-
4 lus præſumptus, vt docet Bart. in l.1.ff.de minoribus, Hippol. in §.poſtquam, nu.61. In pœnã
5 itaq; non obtemperantis inducta ſequeſtratio fuit. Ethymon enim contumacię hoc indicat, & iniuriã videtur iudici inferre reus contumax, ſecundum Cardinal. in Clementina 1. de dolo & contum. & ideo cũ delictum oriatur, & non leue ex contumacia iuſte æquiparata fuit dolo, ſine quo nunquam grauiter delinqui poteſt, l. 1. &
6 2.C.de ſicar. Aliàs enim prohibita ſequeſtratio eſt, & odioſa eius natura, l.vnica, C.de prob. l.1.de ſequeſtra. poſſ. & fruct. l. defenſionis facultas, C. de iure fiſci, quibus conuenit l.1.tit.9. part.3.& ante noſtram l.prouiſum fuit in dict.l.4. tit.3. lib.2.
7 Fori, quę ſequeſtrationem permiſit in bonis rei iudicem contemnẽtis, dum tamen eſſet cõuictus contumacia ſua, ſaltim per vnam citationem, vnũ proclama, & vnum edictũ, vt conſtat ex text. in d.l.4.tit.3.libr.2. Fori, quod quidem iuſte diſpo
8 ſitũ fuit: nam nulla ratione cõtumax reus dici poteſt, niſi elapſa prima dilatione primæ citationis, vt adnotatur in l.1.C. de requirend. reis, vbi ſcribentes: quæ tamen ſequeſtratio ac-
9 cipi debet in illis ſcilicet criminibus capitalibus, in quibus licebat contra abſentẽ procedi:
10 quorum tria tantũ in iure veteri inueniuntur, nempè, læſæ Maieſtatis, vt probat textus in Extrauaganti ad reprimendũ, ſub tit. quòmodo in læſæ Maieſtatis crimine procedatur, verſic. *ſuper dicto crimine*, & ibi Accurſius, delictumq; magiſtratus, qui in offitio deliquit, l. ne diu, C.de pœnis: Rurſusque, & tertium crimen, quando quis alium caſtrat, l.4. verſ. *&) qui hoc crimine*, ff.ad legem Corneliam,
11 de ſicarijs, vbi ſcribentes notãt: nam cum in his delictis, licet inferentibus pœnã ſanguinis, poſſet iure antiquo procedi, quamuis in alijs denegaretur, niſi leuia eſſent, & nõ imponeretur pœna vltra relegationem ex l.abſentem, cum vulgarib', ff. de pœnis? & in bonis delinquẽtis abſentis cõtumacis permiſſa ſequeſtratio erat, ex d.l.1.

O de

de requirendis reis,& probat l.
12 partitæ 7.tit.8.part.3.extra hos
igitur tres caſus, ſicuti procedi
non poterat contra abſentem,
neque etiam bona ſequeſtrari
quibãt,vt eruditè docuit Mon-
taluus in dict.l.4. verb. *Recaudẽ*
toda ſu buena: & ita accipiemus,
& intelligemus prędictam legẽ
partitæ 7.titu.8.part. 3. quæ ſe-
quæſtrationem , & annotatio-
nem permittit : nam cũ & iure
partitarum non poſſet inquiri
contra abſentem,niſi in prædi-
ctis tribus delictis , & in alijs,
quæ non merentur maiorem
pœnam relegatione ſolum ſe-
queſtratio locũ habebat in hiſ-
met caſibus,de quibus iure cõ-
muni , quod animaduerſione
dignum erit : nám in hoc hallu-
13 cinati ſunt grauiſsimi ſcriben-
tes putãtes generaliter permit-
ti ſequeſtrationẽ,quãuis quoad
quicquam delinquentis abſentis
procedi non poſſet, cuius opi-
nionis, quam damnamus cum
alijs quos refert,fuit Parladorius
rerum quotidianar.cap.20.n.1.
14 Sed cum per legem Fori indi-
ſtinctè cõtra reum contumacẽ
procedi queat, & ſine diſtin-
ctione in quouis delicto ſeque-
ſtratio non impeditur (cui Fo-
15 ri legi lex noſtra aſſentitur cũ
declaratione tamen,ea ſcilicet)
vt vna ſaltem citatio præcedat:
16 alioqui enim contumax dici ,
reus ñequibit,adeò vt etiam in
in ſancto Inquiſitionis offitio,
quanuis bona hæreticorũ ipſo
iure publicata ſint, cap.cum ſe-
cundum leges, de hæret. lib.6.
ſequeſtratio quę,ea de cauſa ne-
ceſſaria ſit, nõ fit tamen niſi ex
contumacia,vel propter veram
& probabilẽ hæreſim,cuius or-
dinẽ & praxim ab Inquiſitori-
bus receptam eleganter ſcrip-
ſit Simancas in Catholicis in-
ſtitutionib. cap. 2.in principio,
& cap.9.num.115.Rojas de hæ-
reticis,2. part. à num.45. quod
confirmauit , & declarauit lex
noſtra , hoc tamen adiecto , vt
vna ſaltem citatio prius inter-
ueniat.

Animaduertendum tamen
eſt,prędictam ſequeſtrationem
tanquam odioſam, & prohibi-
tam non extendi ad bona,quæ
delinquens habet extra iuriſdi-
ctionem iudicis, argumento l.
ſi quis ingenuam, §. in ciuili-
bus,ff.de captiuis.
18 Rurſus ſi condemnetur præ-
dictus reus in amiſsione bono-
rum non comprehenduntur in
cõdemnatione bona alibi ſita:
quod profecto ſi verum eſt no-
tabile iudico,& perpetuò men-
ti tenendum , vt docet ex An-
carrano Mõtaluus vbi ſupra,&
eſt omninò videndus Ancarr.
in Clementina Paſtoralis,de re
iudicata,& in cap.Paſtoralis,de
priuilegijs in principio.
19 Illud tamen ſine dubitatione
eſt

eſt in publicatione bonorũ nõ
cõprehendi bona futura: ita vt
ſi reus poſt confiſcationem ali-
qua bona acquireret propria,&
hæredum eſſent, nec fiſcus ca-
peret,l. ſi mandauero tibi, §. is
20 cuius bona,ff.mand. Quinimò
nec iura cõditionalia in publi-
catione veniũt, vnde ſi reo cõ-
demnato in bonorũ amiſsione
aliquid deberetur ſub cõditio-
ne, & poſt ſententiam impleta
conditio ſit, nõ acquirit fiſcus,
iuxta gloſ.vnicam, in l.nam ad
ea,ff. de condit.& demonſtr. &
latè exornat Gomez. l.14.nu.1.
21 & 2.ita intelligẽs gloſſam: nẽ-
pe, quando iura conditionalia
proueniunt ex vltima volunta-
te, vt hæreditates, vel legata,
quia licet poſt ſententiã,& con
demnationem verificetur con-
ditio,nõ comprehenduntur in
publicatione,quia ſicut nõ trã-
ſeunt ad verũ hæredem,ſic neq,
ad fiſcũ,qui habetur loco hęre-
dis,vt in l.2.C.ad l.Iuliã, de vi.
22 Secus tamẽ ſi iura conditiona-
lia proueniũt ex cõtractu, quia
tunc in confiſcatione continen
tur,& ad fiſcũ adueniente con-
ditione ſpectant,cum iura con-
ditionalia ex contractu ad hæ-
redes tranſmittantur,itaque ad
fiſcum: §. ex conditionali, de
verbor. oblig.l. inter ſocerum,
23 §.fin.ff.de pactis dotalib. Dum-
tamen conditio eſſet caſualis,
vel mixta, ſecus poteſtatiua,cũ
hæc nõ tranſmittatur,l. ſi decẽ
petiero,ff.de verb.oblig. & do
cet Laudenſis de fiſco,q.10.
24 Rurſuſq, quanuis ex l.noſtra
ſine vlla diſtinctione cõtra ab-
ſentẽ procedatur, & rurſus
ſine diſtinctione bona annotari
ſiue publicari poſsint, vt ſupra
deciſum eſt,tamen nõ frequen-
ter, & in quouis delicto ad ſe-
queſtrationẽ deueniendum eſt,
formã enim cõſtituit l.7.tit.23.
lib.4. Compil. eã nempè, ſi de-
linquens in amiſsione bonorũ,
vel partis eorũ fuiſſet condem-
nandus, quod iure veteri obſer
uabatur per d.l.1. & 2.C.de re-
quirend.reis, & d.l.7.tit.8. p.3.
& ibi Grego. Lop.docet, & do-
ctiſsimus Gomezius tomo. 3.c.
14.nu. 4. ad fin.adducens regu-
25 lam generalẽ ſequeſtrationis,
dicens nullatenus habere locũ,
niſi quando bona ipſo iure pu-
blicantur,vel tollitur,& impe-
ditur eorum adminiſtratio,cui
aſſentitur Iulius Clarus lib. 5.
§.fin q.44.nu. 3. & q.78. & 79.
& eſt omninò inſpiciẽdus Ca-
ſaneus in Conſuetudinib.Bur-
gundiæ in 2.part.1. Rubrica de
Confiſcatione, §.1.nu.20. & ſeqq.
vbi innumeros caſus recenſet,
quibus bona publicãtur, quod
docet quoq, Lucanus in tracta-
tu de fiſco,2.p.& Peregrinus de
25 iure fiſci, libr.6.tit.1. Addoque
his caſibus, in quibus iuridicè
confiſcatio procedit, alienari à

Digitized by Google

reo poſſe prædicta bona aliena-
tione, nempe neceſſaria, volun-
taria tamen minime, vt docuit
Bart. in l. poſt contractum, ff. de
donatio. & cōmuniter ſcriben-
tes in l. omnes, §. Lucius, ff. quæ
in fraudem creditorum, & in l.
ſi quis poſthac, de bonis proſ-
27 cript. Sequitur & deinde in his
caſibus permiſsis debere adno-
tata bona deſcribi, & apud fide-
lem cuſtodem deponi, vt eſt de
mente Montalui, Gregorij, Go
metij, & aliorū vbi ſupra. Du-
28 bito tamen, quæ bona in inuen
tario deſcribantur, & annoten-
tur, & quæſtionē video mouiſ-
ſe Iulium Clarū in lib. 5. q. 44.
num. 3. allegātem Iacobum de
Velouiſo in titulo de pace te-
nenda, in princ. ex Baldo, & Ca
picio, docentibus bona tantum
29 mobilia ſequeſtrari debere: li-
cet in Regno Siciliç, etiam im-
mobilia annotari, in Ducatuq;
Sabaudiæ idē obſeruari Iulius
aſſerat. At ſi rectè perpēdantur
verba Iacobi, Baldi, & Capicij,
vt Blahco placet in praxi crimi
nali, fol. 9. n. 8. debent accipi in
annotatione forma veteri, quæ
hodie non eſt in vſu. At in ſe-
queſtratione, in caſibus à iure
permiſsis, omnia bona publi-
cantur, tam mobilia, quàm im-
mobilia ipſius delinquentis, &
ita teſtatur Iulius vbi ſupra, &
doctiſsimus Gometius delicto-
rum, cap. 9. nu. 2. plures huius
30 opinionis referens prædictam
tamen doctrinam licet vera ſit,
dumtamen conſtituit diuerſi-
tatem inter annotationē, & ſe-
queſtrationē nō admitto: puto
enim apud veteres annotatio-
nem pro ſequeſtratione poni,
quod ſanè verbū bonis autho-
ritbus incognitum erat, apud
quos tamen in vſu erat nomen
ſequeſter, vel ſequeſtris, vt à Ci
cerone colligit Aſconius, verb.
ſequeſter: ita etiam accipitur à
Iureconſultis in l. ei apud quē,
cum duabus ſequentibus, & l.
licet, ff. depoſiti, l. ſi apud te, 18.
ff. de præſcriptio. l. ſequeſter, ff.
de verbor. ſignif. cum allegatis
ab Hotomano, Briſonio, & Be-
rrucio de verbor. ſignif. lib. 17.
verbo, ſequeſter, & prædictum
ſequeſtrē à ſequeſtratione deſ-
cendere, nullum adnotaſſe vi-
deo, cōmune enim placitū eſt,
vt à ſequendo, vel à ſecādo de-
riuetur, vt videre eſt apud Al-
ciatum in d. l. ſequeſter, & ante
eum ex veteribus per Ioannem
Monachum, & Ioan. Andream
in regula locupletari, nu. 3. in 6.
quorum verba tranſcripſit Ar-
chidiaconus in c. quia res, nu. 3.
11. q. 2. & tradit Aulus Gelius
Noctium Athicarum, libro. 2.
cap. 10. Rebuff. in princ. in d. l.
ſequeſter, & 3. tom. Regiarum
conſtitut. de ſequeſtris, artic. 1.
gloſſ. 1. Conanus in Commen-
tarijs iuris ciuilis, libr. 7. cap. 4.
Curtius

Curtius lib.1.Coniecturalium, ad fratrē Ludouicum Carondam, lib.1.veroſimilium, c.6.in principip. Couar. Miſcelaneorū, lib.3.c.2.Carol.Sigone.de antiquo iure populi Romani, & de iud.libr.2. c.27. Didacus Perez in l. 1.in principio.tit.10. lib.3. Ordinam.Sebaſtianus Medicis de diffinitionibus,lib.2.cap.56.
31 ad finem: à prædictoq; ſequeſtro, ſequeſtrationem à legibus recentioribus, & à iure Canonico fluxiſſe exiſtimo: quoad effectum tamē idem erat apud veteres adnotatio, quod apud nos ſequeſtratio: in ea enim omnia bona delinquētis comprehenduntur, vt ex prædictis apparet, & ex l.vltima, C. de conueniend.fiſci debitorib. ſuadetur, vbi annotatio ſignificat ſcripturam, qua quis ſibi debitorē adſcribit, & plura huius rei cō-
32 geſsit Briſonius verb. *annotatio*; quo ſenſu accipiēda ſunt verba noſtræ l. verbo, *bienes*, vt tam de mobilibus, quàm de immobi-
33 libus loquatur, & formā deſcriptionis deſcripſit pulcher profectò text.in l. ſi quis intra prouintiam, C. de bonis proſcript. vbi Imperatoribus placuit non ſolum debere deſcribi omnia mobilia bona, & immobilia, ſed etiā qualitates eorū, amœnitatem, ſterilitatē, & ornatū, mancipia vrbana, vel ruſtica, & quarū artium artifices ſint, veſtes, & greges, aurum, & argentum, colonos, & cēſuarios, genus in genere, & ſpeciē in ſpecie, & pondus in pondere, vt ex
34 illius legis ſerie videre eſt. Iudex itaq; antequam ad ſequeſtrationem veniat, cum odioſa ſit, & prohibita, vt ſupra oſtendimus: hæc duo debet ſeruare, & cōſiderare qualitatem, ſcilicet delicti, an ſit tale, vt delinquētis abſentis bona annotentur: & rurſus, vt citatione prima conuincatur ex noſtra l. &
35 prædicta l.Fori, & Partit. Salicetus tamē in d.l.1.C.de requirendis reis, ſcripſit, quando delictum eſt manifeſtū, vel quaſi ante præconiū poſſe ſequeſtrationem fieri, & adnotauit Ioānes de Platea in l. defenſionis facultas, C. de iure fiſci, libr. 10. quam puto optimā theoricam ad noſtram legem ad quam alludens lex regia 3.tit.10. lib.4. Nouæ Compilat. diſpoſuit, ſequeſtrationem poſſe, & debere fieri ante vllum proclama, & citationem: quod eſt animaduertendum ad illam legem, neque Azeuedo meminit ibi diuerſitatis iuris antiqui, & l.Partitæ, Fori, & ſtyli, cum dict.l.regia 3.
36 Compil.neque puto corrigi in hoc prædictas leges: nam quāuis in eis decidatur, vnam citationē debere præcedere ſequeſtrationē regulariter intelligi debet, ſicut & idem præcipitur

a l.3. Compil. quæ tantum excipit caſus, in quib' neceſſariò bona publicantur, ſicuti & antiquitus hoc obſeruabatur per noſtram l. & prædictam l. Fori, & antea iure Partitarum ex d. l.7. & ante eam ex l.1. & 2. C. de requiren. reis, vbi Scribentes.

IN TEXTV, IBI:

Muerto ſerà.

Schol. IIII.

Vide Schol. ad legem. 47.

IN TEXTV, IBI:

Darlo han por quito.

Scholium V.

Vide Schol. ad legem. 47.

Textus quadrageſimusprimus.

ES A ſaber, que ſi algunos han tregua de conſuno, y el vno va contra los bienes del otro, e los labra: y eſte en cuyos bienes labra, que ha tregua cō el, viene a defenderle, que no los labre, ni eſtè en ſus bienes: e ſobre eſto acaece ſobre ellos contienda, y lo fiere, o lo mata d. fendiendo ſus bienes, que no ge los labre, o que no ge los tenga: ſi es entre hijasdalgo, no puede reptar por ello: e ſi es entre otros hombres, no ſerà tenido a la muerte, ni a las feridas. E ſi reptan al hidalgo, o acuſan al otro deſto, deue hazer pregunta al reptador, e acuſador, q̃ diga ſobre quales bienes labrando fue herido, y el reptador es tenido de lo dezir, e aun de apearlos. E ſi fuere prouado, que labrando los ſus bienes le hirio, no le puede reptar, ni acuſar ſobre ello, ni es tenido a otra pena, ſi el otro herido no quiſo dexar los bienes, maguer tregua ouieſſen en vno.

SVMMARIVM.

1 *Inter treguam & inducias, quæ ſit differentia, & nu. ſeq.*

3 *Induciarū diffinitio traditur, & alia de hoc num. ſeqq.*

6 *Induciæ pro qualibet dilatione vſurpantur, & num. ſeq.*

8 *Induciæ pro interuallis, ſeu intermiſſione furoris appellatæ ſunt.*

9 *Tregua, & induciæ tēporales ſunt.*

10 *Differentia inter inducias, & ſecuritatem ſcribitur.*

11 *An ſi tregua ſit rupta ab vna parte, alia pars rūpere poſſit, diſputatur, & num. ſeq.*

13 *Ethymologia treguæ adnotatur, num. ſeq.*

15 *Rumpenti treguam nō eſt rumpenda, & num. ſeqq.*

18 *Rumpenti, & violanti treguam non eſt rumpenda.*

19 *Si tregua rūpatur quoad res. non poteſt aduerſarius vlciſci, durante tempore induciarum.*

20 *Si damnum fiat in perſona, vlciſci poteſt offenſus antequā induciæ finiantur.*

21 *In perſonis grauior eſt iactura, quàm in rebus, & num. ſeqq.*

24 *Non licet producere falſum inſtrumentū ſolutionis contra producentem falſum inſtrumentū debiti.*

25 *Non debet cōmitti proditio contra*

Digitized by Google

tra committentem eam.

26 *Fides debet ſeruari ab vno, licet ab alio violetur.*

27 *Si quis violet pacem iuratam, damnum faciendo in rebus, nõ poterit vlciſci aduerſarius iuramenti prætextu.*

28 *Iuramentum appoſitum in fœdere obſeruandum eſt.*

29 *Fœdera contractus, & alia de iure inualida iuramẽto firmantur.*

30 *Rumpenti pacem, rumpi poteſt, & qua ratione, & nu. ſeq.*

32 *Diuerſitas inter pacem, & inducias, traditur, & num. ſeq.*

34 *Ex noua cauſa, & rixa non dicitur pax, nec treuga rumpi.*

35 *Noua cauſa ſemper præſumitur.*

36 *Quando damnum fit in bonis, non habet locum diffidatio inter nobiles.*

37 *Fœderis ruptio æquiparatur proditioni.*

38 *Si quis inducias rumpens alium percutiat, ſi nobilis ſit, reptari poteſt, ignobilis mortis pœna plectitur.*

39 *Tribus modis induciæ fiunt, & de pœna rumpẽtium tractatur num. ſeqq. ad finem.*

Lex XLI.

IN TEXTV, IBI:

Si algunos han treuga de conſuno.

Scholium I.

1 INter treugam & inducias nullã inuenio differentiam, ſed bono, & caſto vocabulo video inducias appellatum iri, non verò treugam, cauſa tamen clarioris intellectus ea vſus fuit Pontifex in tit. de treu-

2 ga, & pace. Accurſius tamen in lege poſtliminium, verb. *Laceſſerint*, ff. de captiuis aliter videtur ſenſiſſe: cum treugam, pacem, & fœdus per longum tempus appellet, inducias verò pro breui, iuxta text. in d.l. poſtliminium, §. induciæ, ff. de captiuis, in illis verbis: *Induciæ ſunt cum breui, & præſenti tempore, con-*

3 *uenit ne inuicem ſe laceſſerent.* Varroquè (vt tradit Aulus Gelius, lib. 1. cap. 25.) inducias diffinit, id eſt, *Pacem caſtrenſem paucorũ dierum.* Item & in alio loco, *Belli ferias vocat*, ipſe tamẽ *Pactitiam belli ceſſationem* appellat, quod eo tempore non pugnetur, & manus cohibeantur: & Donatus ſenſit in Eunucho, Actu. 1. Scœna 1. ibi: *Induciæ ſunt pax in paucos dies, vel quod in diem dentur, vel quod in dies otium præbeãt:*

4 Ad tamen centum annorũ inducias legimus apud Liuiũ, lib.

5 1. & 7. & in annos 38. & lib. 3. in annos 40. lib. 2. & lib. 7. lib. 9. &

6 lib. 10. Induciæ etiam pro qualibet dilatione vſurpãtur, & ita

24 *Non frequẽter ad ſequeſtrationem deueniendum eſt.*

25 *Forma enim in hoc quod de ſequeſtratione diximus à iure apponitur, & in caſibus in quibus permittatur, adnotatur.*

26 *In caſibus in quibus iuridicè cõfiſcatio procedit, alienari à reo bona poſſunt, & quomodo hoc accipiatur.*

27 *Adnotata bona deſcribi debent, & apud fidelẽ cuſtodem poni.*

28 *Quæ bona adnotari poſsint, diſputatur. & num. ſeq.*

30 *An ſit differentia inter adnotationem, & ſequeſtrationem, & plura de hoc num. ſeqq.*

35 *Quando delictum eſt manifeſtũ, vel quaſi ante citationem poteſt ſequeſtratio fieri.*

36 *Regulariter ſequeſtrationem debet præcedere bannum.*

Lex XL.

IN TEXTV, IBI:
Sobre tregua.

Scholium I.

1 VIde quæ dixi in l. anteriori, in principio.

IN TEXTV, IBI:
Por hechor.

Scholium II.

VIde quæ dixi in lege anteriori, gloſſa quarta.

IN TEXTV, IBI:
Y le tomaron ſus bienes.

Scholium III.

VNus ergo caſus ſequeſtrationis his verbis demõſtratur, nẽpè propter abſentis contumaciam, quod iure communi non ſine controuerſia inter eius interpretes erat, quorum opiniones inuolutè retulit Abbas in cap. 2. de dolo, & contumacia,
2 numer. 9. Communior tamen opinio fuit propter rei contumaciam poſſe ſequeſtrationem fieri, vt probat text. in dict. c. 2. de dolo & contumac. vbi monachi petierunt contra Canonicos poſſeſsionẽ, ex primo decreto, & Alexander Tertius, ſequeſtrationem conceſsit propter eorũ contumaciam: idéque probatur in cap. 1. de ſequeſtratione poſſeſsionum, & fructuũ, vbi propter Archiepiſcopi cõtumaciã monachi miſsi in poſſeſsionẽ ex primo decreto fuerunt: à qua cum violenter eos eieciſſet Archiepiſcopus Celeſtinus ſequeſtrari præcepit, & agnouit gloſſa magiſtra, verb. *ſequeſtrari*, in fin. in cap. 2. de ſequeſtratione poſſeſsionum, & fructuum, Abbas in dict. cap. 2. de dolo, & contumacia, nu. 11. Bald.

Bald. in l.conſentaneum,1.no-
tabili, C. quomodo & quando
iudex,gloſſa verbo, *ſequeſtratio-
nis*, in l. vnica, C. de prohibita
ſequeſtra. Iaſ. in l. ſi fideiuſſor,
§. ſi ſatiſdatum, num.25.ff. qui
ſatiſd. cogan. Corraſ. miſcela-
neorum lib. 3.cap.2.num.10.ex
quibus iuribus,& authorotati-
bus ellicitur ſequeſtrationem
enumerari inter remedia con-
tra cōtumaces prodita, & qui-
3 dem meritò cum dolo æquipa
retur, vt in Rubrica de dolo &
contuma. & ſaltim dicitur do-
4 lus præſumptus, vt docet Bart.
in l.1.ff.de minoribus, Hippol.
in §.poſtquam,nu.61.In pœnā
5 itaq, non obtemperantis indu-
cta ſequeſtratio fuit. Ethymon
enim contumacię hoc indicat,
& iniuriā videtur iudici infer-
re reus contumax, ſecundum
Cardinal. in Clementina 1. de
dolo & contum. & ideo cū de-
lictum oriatur, & non leue ex
contumacia iuſte æquiparata
fuit dolo, ſine quo nunquam
grauiter delinqui poteſt,l. 1. &
6 2.C.de ſicar. Aliàs enim prohi-
bita ſequeſtratio eſt, & odioſa
eius natura,l.vnica,C.de prob.
l.1.de ſequeſtra. poſſ. & fruct.l.
defenſionis facultas,C. de iure
fiſci, quibus conuenit l.1.tit.9.
part.3.& ante noſtram l.proui-
ſum fuit in dict.l.4. tit.3. lib.2.
7 Fori,quę ſequeſtrationem per-
miſit in bonis rei iudicem con-
temnētis, dum tamen eſſet cō-
uictus contumacia ſua, ſaltim
per vnam citationem,vnū pro-
clama, & vnum edictū, vt con-
ſtat ex text. in d.l.4.tit.3.libr.2.
Fori,quod quidem iuſte diſpo
8 ſitū fuit: nam nulla ratione cō-
tumax reus dici poteſt,niſi ela-
pſa prima dilatione primæ ci-
tationis, vt adnotatur in l.1.C.
de requirend. reis, vbi ſcriben-
tes:quæ tamen ſequeſtratio ac-
9 cipi debet in illis ſcilicet cri-
minibus capitalibus,in quibus
licebat contra abſentē procedi:
10 quorum tria tantū in iure ve-
teri inueniuntur, nempè, læſæ
Maieſtatis, vt probat textus in
Extrauaganti ad reprimendū,
ſub tit. quómodo in læſæ Ma-
ieſtatis crimine procedatur,ver
ſic. *ſuper dicto crimine*, & ibi Ac-
curſius, delictumq, magiſtra-
tus,qui in offitio deliquit,l. ne
diu,C.de pœnis: Rurſusque, &
tertium crimen, quando quis
alium caſtrat,l.4.verſ. *& qui hoc
crimine*,ff.ad legem Corneliam,
11 de ſicarijs,vbi ſcribentes notāt:
nam cum in his delictis, licet
inferentibus pœnā ſanguinis,
poſſet iure antiquo procedi,
quamuis in alijs denegaretur,
niſi leuia eſſent,& nō impone-
retur pœna vltra relegationem
ex l.abſentem, cum vulgarib⁹,
ff. de pœnis? & in bonis delin-
quētis abſentis cōtumacis per-
miſſa ſequeſtratio erat,ex d.l.1.

O de

de requirendis reis,& probat l.
12 partitæ 7.tit.8.part.3.extra hos
igitur tres caſus, ſicuti procedi
non poterat contra abſentem,
neque etiam bona ſequeſtrari
quibāt,vt eruditè docuit Mon-
taluus in dict.l.4. verb. *Recaudē*
toda ſu buena: & ita accipiemus,
& intelligemus prędictam legē
partitæ 7.titu.8.part. 3. quæ ſe-
quæſtrationem , & annotatio-
nem permittit : nam cū & iure
partitarum non poſſet inquiri
contra abſentem,niſi in prædi-
ctis tribus delictis , & in alijs,
quæ non merentur maiorem
pœnam relegatione ſolum ſe-
queſtratio locū habebat in hiſ-
met caſibus,de quibus iure cō-
muni , quod animaduerſione
dignum eſt : nám in hoc hallu-
13 cinati ſunt grauiſsimi ſcriben-
tes putātes generaliter permit-
ti ſequeſtrationē,quāuis quoad
pœnam delinquentis abſentis
procedi non poſſet, cuius opi-
nionis, quam damnamus cum
alijs quos refet,fuit Parladorius
rerum quotidianar.cap.20.n.1.
14 Sed cum per legem Fori indi-
ſtinctè cōtra reum contumacē
procedi queat, & ſine diſtin-
ctione in quouis delicto ſeque-
ſtratio non impeditur (cui Fo-
15 ri legi lex noſtra aſſentitur cū
declaratione tamen,ea ſcilicet)
vt vna ſaltem citatio præcedat:
16 alioqui enim contumax dici,
reus nequibit,adeò vt etiam in
ſancto Inquiſitionis offitio,
quanuis bona hæreticorū ipſo
iure publicata ſint, cap.cum ſe-
cundum leges, de hæret. lib.6.
ſequeſtratioquè,ea de cauſa ne-
ceſſaria ſit, nō fit tamen niſi ex
contumacia,vel propter veram
& probabilē hæreſim,cuius or-
dinē & praxim ab Inquiſitori-
bus receptam eleganter ſcrip-
ſit Simancas in Catholicis in-
ſtitutionib. cap. 2.in principio,
& cap.9.num.115.Rojas de hæ-
reticis,2. part. à num.45. quod
confirmauit , & declarauit lex
noſtra , hoc tamen adiecto , vt
vna ſaltem citatio prius inter-
ueniat.

Animaduertendum tamen
eſt,prędictam ſequeſtrationem
tanquam odioſam, & prohibi-
tam non extendi ad bona,quæ
delinquens habet extra iuriſdi-
ctionem iudicis, argumento l.
ſi quis ingenuam, §. in ciuili-
bus,ff.de captiuis.

18 Rurſus ſi condemnetur præ-
dictus reus in amiſsione bono-
rum non comprehenduntur in
cōdemnatione bona alibi ſita:
quod profecto ſi verum eſt no-
tabile iudico,& perpetuò men-
ti tenendum , vt docet ex An-
carrano Mōtaluus vbi ſupra,&
eſt omninò videndus Ancarr.
in Clementina Paſtoralis,de re
iudicata,& in cap.Paſtoralis,de
priuilegijs in principio.
19 Illud tamen ſine dubitatione
eſt

eſt in publicatione bonorũ nõ
cõprehendi bona futura: ita vt
ſi reus poſt confiſcationem ali-
qua bona acquireret propria,&
hæredum eſſent, nec fiſcus ca-
peret,l. ſi mandauero tibi, §. is
20 cuius bona,ff.mand. Quinimò
nec iura cõditionalia in publi-
catione veniũt, vnde ſi reo cõ-
demnato in bonorũ amiſsione
aliquid deberetur ſub cõditio-
ne, & poſt ſententiam impleta
conditio ſit, nõ acquirit fiſcus,
iuxta gloſ.vnicam, in l.nam ad
ea,ff. de condit.& demonſtr.&
latè exornat Gomez. l.14.nu.1.
21 & 2.ita intelligẽs gloſſam: nẽ-
pe, quando iura conditionalia
proueniunt ex vltima volunta-
te, vt hæreditates, vel legata,
quia licet poſt ſententiã,& con
demnationem verificetur con-
ditio,nõ comprehenduntur in
publicatione,quia ſicut nõ trã-
ſeunt ad verũ hæredem,ſic neq,
ad fiſcũ,qui habetur loco hęre-
dis,vt in l.2.C.ad l.Iuliã, de vi.
22 Secus tamẽ ſi iura conditiona-
lia proueniũt ex cõtractu, quia
tunc in confiſcatione continen
tur,& ad fiſcũ adueniente con-
ditione ſpectant,cum iura con-
ditionalia ex contractu ad hæ-
redes tranſmittantur,itaque ad
fiſcum: §. ex conditionali, de
verbor. oblig.l. inter ſocerum,
23 §.fin.ff.de pactis dotalib. Dum-
tamen conditio eſſet caſualis,
vel mixta, ſecus poteſtatiua,cũ
hæc nõ tranſmittatur,l ſi decẽ
petiero,ff.de verb.oblig. & do
cet Laudenſis de fiſco,q.10.
24 Rurſuſq, quanuis ex l.noſtra
ſine vlla diſtinctione cõtra ab-
ſentẽtẽ procedatur, & rurſus
ſine diſtinctione bona annotari
ſiue publicari poſsint, vt ſupra
deciſum eſt,tamen nõ frequen-
ter, & in quouis delicto ad ſe-
queſtrationẽ deueniendum eſt,
formã enim cõſtituit l.7.tit.23.
lib.4. Compil. eã nempè, ſi de-
linquens in amiſsione bonorũ,
vel partis eorũ fuiſſet condem-
nandus, quod iure veteri obſer
uabatur per d.l.1. & 2.C.de re-
quirend.reis, & d.l.7.tit.8. p.3.
& ibi Grego.Lop.docet, & do-
ctiſsimus Gomezius tomo. 3.c.
14.nu. 4. ad fin.adducens regu-
25 lam generalẽ ſequeſtrationis,
dicens nullatenus habere locũ,
niſi quando bona ipſo iure pu-
blicantur,vel tollitur,& impe-
ditur eorum adminiſtratio,cuí
aſſentitur Iulius Clarus lib. 5.
§.fin q.44.nu. 3. & q.78. & 79.
& eſt omninò inſpiciẽdus Ca-
ſaneus in Conſuetudinib.Bur-
gundiæ in 2.part.1. Rubrica de
Confiſcatione, §.1.nu.20. & ſeqq.
vbi innumeros caſus recenſet,
quibus bona publicãtur, quod
docet quoq, Lucanus in tracta-
tu de fiſco, 2.p.& Peregrinus de
25 iure fiſci, libr.6.tit.1. Addoque
his caſibus, in quibus iuridicè
confiſcatio procedit, alienari à

Digitized by Google

reo poſſe prædicta bona alienatione, nempe neceſſaria, voluntaria tamen minime, vt docuit Bart. in l. poſt contractum, ff. de donatio. & cõmuniter ſcribentes in l. omnes, §. Lucius, ff. quæ in fraudem creditorum, & in l. ſi quis poſthac, de bonis proſ-
27 cript. Sequitur & deinde in his caſibus permiſsis debere adnotata bona deſcribi, & apud fidelem cuſtodem deponi, vt eſt de mente Montalui, Gregorij, Gometij, & aliorũ vbi ſupra. Du-
28 bito tamen, quæ bona in inuentario deſcribantur, & annotentur, & quæſtionẽ video mouiſſe Iulium Clarũ in lib. 5. q. 44. num. 3. allegãtem Iacobum de Velouiſo in titulo de pace tenenda, in princ. ex Baldo, & Capicio, docentibus bona tantum
29 mobilia ſequeſtrari debere: licet in Regno Siciliȩ, etiam immobilia annotari, in Ducatuq; Sabaudiæ idẽ obſeruari Iulius aſſerat. At ſi rectè perpẽdantur verba Iacobi, Baldi, & Capicij, vt Blahco placet in praxi criminali, fol. 9. n. 8. debent accipi in annotatione forma veteri, quæ hodie non eſt in vſu. At in ſequeſtratione, in caſibus à iure permiſsis, omnia bona publicantur, tam mobilia, quàm immobilia ipſius delinquentis, & ita teſtatur Iulius vbi ſupra, & doctiſsimus Gometius delictorum, cap. 9. nu. 2. plures huius
30 opinionis referens prædictam tamen doctrinam licet vera ſit, dumtamen conſtituit diuerſitatem inter annotationẽ, & ſequeſtrationẽ nõ admitto: puto enim apud veteres annotationem pro ſequeſtratione poni, quod ſanè verbũ bonis authoritibus incognitum erat, apud quos tamen in vſu erat nomen ſequeſter, vel ſequeſtris, vt à Cicerone colligit Aſconius, verb. ſequeſter: ita etiam accipitur à Iureconſultis in l. ei apud quẽ, cum duabus ſequentibus, & l. licet, ff. depoſiti, l. ſi apud te, 18. ff. de præſcriptio. l. ſequeſter, ff. de verbor. ſignif. cum allegatis ab Hotomano, Briſonio, & Berrucio de verbor. ſignif. lib. 17. verbo, ſequeſter, & prædictum ſequeſtrẽ à ſequeſtratione deſcendere, nullum adnotaſſe video, cõmune enim placitũ eſt, vt à ſequendo, vel à ſecãdo deriuetur, vt videre eſt apud Alciatum in d. l. ſequeſter, & ante eum ex veteribus per Ioannem Monachum, & Ioan. Andream in regula locupletari, nu. 3. in 6. quorum verba tranſcripſit Archidiaconus in c. quia res, nu. 3. 11. q. 2. & tradit Aulus Gelius Noctium Athicarum, libro. 2. cap. 10. Rebuff. in princ. in d. l. ſequeſter, & 3. tom. Regiarum conſtitut. de ſequeſtris, artic. 1. gloſſ. 1. Conanus in Commentarijs iuris ciuilis, libr. 7. cap. 4. Curtius

Curtius lib.i.Conjecturalium,
ad fratrē Ludouicum Caron-
dam,lib.1.veroſimilium,c.6.in
princip.Couar. Miſcelaneorũ,
lib.3.c.2.Carol.Sigone.de anti-
quo iure populi Romani, & de
iud.libr.2. c.27. Didacus Perez
in l.1.in principio.tit.10. lib.3.
Ordinam.Sebaſtianus Medicis
de diffinitionibus,lib.2.cap.56.
31 ad finem : à prædictoq. ſeque-
ſtro,ſequeſtrationem à legibus
recentioribus, & à iure Cano-
nico fluxiſſe exiſtimo : quoad
effectum tamē idem erat apud
veteres adnotatio, quod apud
nos ſequeſtratio:in ea enim om
nia bona delinquētis compre-
henduntur, vt ex prædictis ap-
paret,& ex l.vltima,C. de con-
ueniend.fiſci debitorib. ſuade-
tur,vbi annotatio ſignificat ſcri
pturam, qua quis ſibi debitorē
adſcribit, & plura huius rei cō-
32 geſſit Briſonius verb.*annotatio*,
quo ſenſu accipiēda ſunt verba
noſtræ l. verbo,*bienes*, vt tam de
mobilibus, quàm de immobi-
33 libus loquātur,& formā deſcri-
ptionis deſcripſit pulcher pro-
fectò text.in l.ſi quis intra pro-
uintiam,C. de bonis proſcript.
vbi Imperatoribus placuit non
ſolum debere deſcribi omnia
mobilia bona, & immobilia,
ſed etiā qualitates eorũ, amœ-
nitatem, ſterilitatē, & ornatũ,
mancipia vrbana,vel ruſtica, &
quarũ artium artifices ſint, ve-

ſtes,& greges,aurum,& argen-
tum, colonos, & cēſuarios, ge-
nus in genere,& ſpeciē in ſpe-
cie,& pondus in pondere,vt ex
39 illius legis ſerie videre eſt. Iu-
dex itaq, antequam ad ſeque-
ſtrationem veniat, cum odioſa
ſit,& prohibita,vt ſupra oſten-
dimus: hæc duo debet ſeruare,
& cōſiderare qualitatem, ſcili-
cet delicti, an ſit tale, vt delin-
quētis abſentis bona annoten-
tur: & rurſus, vt citatione pri-
ma conuincatur ex noſtra l. &
35 prædicta l.Fori, & Partit. Sali-
cetus tamē in d.l.1.C.de requi-
rendis reis,ſcripſit, quando de-
lictum eſt manifeſtũ, vel quaſi
ante præconiũ poſſe ſequeſtra-
tionem fieri, & adnotauit Ioā-
nes de Platea in l. defenſionis fa
cultas, C. de iure fiſci, libr. 10.
quam puto optimā theoricam
ad noſtram legem ad quam al-
ludens lex regia 3.tit.10. lib.4.
Nouæ Compilat. diſpoſuit,ſe-
queſtrationem poſſe, & debere
fieri ante vllum proclama, & ci
tationem: quod eſt animaduer
tendum ad illam legem, neque
Azeuedo meminit ibi diuerſi-
tatis iuris antiqui, & l.Partitæ,
Fori,& ſtyli, cum dict.l.regia 3.
36 Compil.neque puto corrigi in
hoc prædictas leges : nam quā-
uis in eis decidatur, vnam cita-
tionē debere præcedere ſeque-
ſtrationē regulariter intelligi
debet,ſicut & idem præcipitur

tra committentem eam.
26 *Fides debet ſeruari ab vno, licet ab alio violetur.*
27 *Si quis violet pacem iuratam, damnum faciendo in rebus, nõ poterit vlciſci aduerſarius iuramenti prætextu.*
28 *Iuramentum appoſitum in fœdere obſeruandum eſt.*
29 *Fœdera contractus, & alia de iure inualida iuramẽto firmantur.*
30 *Rumpenti pacem, rumpi poteſt, & qua ratione, & nu. ſeq.*
32 *Diuerſitas inter pacem, & inducias, traditur, & num. ſeq.*
34 *Ex noua cauſa, & rixa non dicitur pax, nec treuga rumpi.*
35 *Noua cauſa ſemper præſumitur.*
36 *Quando damnum fit in bonis, non habet locum diffidatio inter nobiles.*
37 *Fœderis ruptio æquiparatur proditioni.*
38 *Si quis inducias rumpens alium percutiat, ſi nobilis ſit, reptari poteſt, ignobilis mortis pœna plectitur.*
39 *Tribus modis induciæ fiunt, & de pœna rumpẽtium tractatur num. ſeqq. ad finem.*

Lex XLI.

IN TEXTU, IBI:

Si algunos han treuga de conſuno.

Scholium I.

1 INter treugam & inducias nullã inuenio differentiam, ſed bono, & caſto vocabulo video inducias appellatum iri, non verò treugam, cauſa tamen clarioris intellectus ea vſus fuit Pontifex in tit. de treu-
2 ga, & pace. Accurſius tamen in lege poſtliminium, verb. *Laceſſerint*, ff. de captiuis aliter videtur ſenſiſſe: cum treugam, pacem, & fœdus per longum tempus appellet, inducias verò pro breui, iuxta text. in d. l. poſtliminium, §. induciæ, ff. de captiuis, in illis verbis: *Induciæ ſunt cum breui, & præſenti tempore, con-*
3 *uenit ne inuicem ſe laceſſerent.* Varroquè (vt tradit Aulus Gelius, lib. 1. cap. 25.) inducias diffinit, id eſt, *Pacem caſtrenſem paucorũ dierum.* Item & in alio loco, *Belli ferias vocat*, ipſe tamẽ *Pactitiam belli ceſſationem* appellat, quod eo tempore non pugnetur, & manus cohibeantur: & Donatus ſenſit in Eunucho, Actu. 1. Scœna 1. ibi: *Induciæ ſunt pax in paucos dies, vel quod in diem dentur, vel quod in dies otium præbeãt:*
4 Ad tamen centum annorũ inducias legimus apud Liuiũ, lib.
5 1. & 7. & in annos 38. & lib. 3. in annos 40. lib. 2. & lib. 7. lib. 9. &
6 lib. 10. Induciæ etiam pro qualibet dilatione vſurpãtur, & ita

in ſuciarũ quadrimeſtrũ men-
tio fit in l.3.C.de vſur.rei iudi-
catæ, & ſemeſtrum in l. ſanci-
mus, §.ſin autem, C. de fideiuſ.
& vnius anni in l.1.C. in quib.
7 cauſis militãtes: & induriarum
quinquennalium meminit te-
xtus in l. final.C. qui bonis ce-
8 dere poſsint: induriæ quoquè
pro interuallis, ſeu intermiſsio-
ne furoris appellatæ ſunt in l.
furioſum, C. qui teſtamenta fa-
cere poſſunt, ibi: *Furioſum in ſuis
indutijs vltimum cõcedere elogium
poſſe, licet ab antiquis, dubitabatur
tamen, & retro Principibus, & no-
bis placuit.* Et Virgilius libr. 11.
9 *Pacem ſequeſtram*, indutias ap-
pellauit, cum media ſit inter
bellum præteritum, & futurũ:
nulla itaquè, vel pauca diuerſi-
tas videtur conſtitui inter præ-
dicta vocabula, vtcunquè enim
accipiamus treuga, & indutiæ
10 temporales ſunt: ſecuritasquè
etiam nominari ſolet, quanquã
(vt videtur colligi ex verbis te-
xtus in lege 1.titul.12. part.7.)
indutiæ, vel treuga propriè in-
ter nobiles eſt, inter plebeios ſe-
curitas, promiſcuè tamen vtun-
tur vocabulo Iura, & Scriben-
tes, ſiue inter generoſos, ſiue in-
ter ignobiles, & probatur in le-
ge 1.titul.8.lib.4. Ordinamen-
ti, & in lege 1. titulo.9.libro.8.
Compilationis, & conſuetudo
generaliter vtitur iſto nomine
treugæ inter omnes recentio-
1 res, & nos quãdoquè approba-
bimus non indignũ rati vſum:
vocabulis ſignificationem au-
ferre, vel ſaltem mutare poſſe,
docuit Gregorius in dicta l.1.
ſcholio 2. & nihil intereſſe, an
appelletur treuga, vel ſecuri-
tas, ſanxit lex 2.dicto titul. 12.
partita 7. vbi indutias inter ip-
ſas regias perſonas ſecuritatẽ
vocat: quo breuiter præmiſſo
11 ad intellectum noſtri text. ani-
maduertendum eſt inter iuris
Scribentes dubitatum fuiſſe,
vtrum ſi treuga ſit rupta ab v-
na parte, alia pars rũpere poſ-
12 ſit, & pars affirmatiua rationi
videtur conſentanea, vt con-
tractus reciprocus ſit, & pro
vtraquè parte debeat ſeruari,
aggreſſorq. dicatur fœdus vio-
laſſe, non autem prouocatus,
& laceſsitus, ex vulgari idio-
mate, vt frangenti fidem ei nõ
ſeruetur: argumento textus in
lege, ſi conuenerit, ff. pro ſocio.
13 Quod & ipſa ethimologia vo-
cabuli teſtatur cum treuga ab
ęqualitate denominetur, vt vi-
dere eſt per legem 1.tit.12. par-
tita 7.& ibi Gregorium, quan-
14 uis Ioannes Andreas in cap.1.
de treuga, & pace aliter defi-
niat: *Treuga*, ſcilicet, *eſt terrens,
vel tenens guerram*: & ſupradi-
ctis accedit textus, & gloſſa in
cap. 3. de iure iurando, & ve-
riorem opinionem dicit Bal-
dus in l. cum proponas, num. 1.
C.de

C. de pactis. Imola in lege, qui ſeruum, in prin. ff. de verb. obli. Decius, & Alexand. in d. l. cum proponas, nuc. 3. & 7. Panorm. & Belamera in c. 1. de treuga & pace, quos & alios innumeros refert, & ſequitur Diegus Per. in l. 1. titulo 8. libr. 4. Ordinam. Iulius Clarus libr. 5. §. fin. q. 47. nu. 6. vbi diſputat, & affirmat non aſtringi quē ſeruare treugam, quam fregit aduerſarius ſuus, & ſibi eſſe perſuaſum cōtrariū nullibi ſeruari, & refert Claudium, & alios ita docētes.

15 Contraria tamē ſentētia alijs placuit, nēpe, vt rūpenti inducias, non ſint rumpedæ, quinimo ſeruandę, quod fuit dictum originale Vincētij in c. 1. in fin. de treuga & pace, & in c. inter verba, 11. q. 3. & Ioan. Andreas in Rubr. de treuga, & pace, in additione 1. ad Speculatorē, Iaſ. in l. qui ſeruum, ff. de verbor. obligatio. nu. 2. & 3. Hippol. in praxi criminali, §. aggredior, num. 87. & multis exornat Decius in cap. conſtitutus, num. 3. de appellat. in primo, Grattus conſil. 105. num. 1. Diegus Perez plures referens in dicta l. 1.

16 ſcholio. 1. verſiculo *Contrarium:* Qui grauiſsimi patres ea ratione mouentur, quia quanquam durum videatur non poſſe quē ab aduerſario prouocatū ſe defendere, illud tamen operetur vis induciarum, cum eæ ad tempus ſint, quo tranſacto poterit pars offenſa vindictam ſumere, ſicut dicitur in iudice tempo-

17 rali, qui durante offitio nō conuenitur, quia finito tempore, offenſus ſe vlciſci poteſt, quam rationem reddit Decius, quem omnes ſequuntur in dicta lege cum proponas, & præcipuè in Hiſpania ſic receptum fuiſſe, docet Egidius in cap. 1. de treuga & pace, num. 82. & Alexan. in l. ſemel mora, ff. ſolut. matrimonio, & vbiquè contrarium ſeruari, præterquam in Hiſpania teſtatur Clarus in d. q. 47. nu. 8. in fin. quam opinionem approbauit ius regium partitarum in l. 28. tit. 11. p. 3. & in l. 3. tit. 12. p. 7. Quod & ex induciarum formula ſuadetur, ea enim erat, *Vt in diem certum non pugnetur, nihilq́ incommodi detur, ſed ex eo die poſtea vti iam omnia belli iure agantur*, quam ſcribit Briſon. de formulis, lib. 4. co. penul. At

18 noſtra l. ſtyli hanc Hiſpanię cōſuetudinem videtur emēdare, dum docet, rūpenti & violanti inducias, violari & rūpi poſſe, amplectens priorē opinionem, quam retulimus, in quo eſt mirabilis noſtræ l. deciſio, & neceſſaria, cum ante eam deberet ſeruari deciſio ll. Partitarū, quæ elegerunt ſupradictā opinionē Vincentij, & conuenit legi noſtræ l. 3. tit. lib. 8. Compil.

19 Rurſusquè animaduerto, in

O 5 caſu

caſu noſtræ leg. opus fuiſſe hac
regia deciſione: loquitur enim
textus noſter, quando indutiæ
violantur quoad res, quo ca-
ſu vigere prædictam Hiſpaniæ
conſuetudinē, nempè, vt quan-
do quis violet fœdus, dando
damnum in rebus, non poſsit
aduerſarius vlciſci tempore in-
dutiarū, ſed debeat ſeruare pa-
ctum, & fœdus, & ita intelligē-
dam dictam l. Partitæ 28. tit. 11.
part. 3. voluit Gregor. in dict. l.
20 3. titul. 12. part. 7. gloſſ. 3. At ſi
damnum fieret in perſonam,
tūc vlciſci poſſe antequam in-
dutiæ finiantur: placuit præfa-
to authori in dicta. l. 3. ſchol. 3.
in fin. conſuetudinem Hiſpa-
niæ tantū præcedenti caſu ad-
21 mittens: in perſonis enim gra-
uis eſt iactura, quàm in rebus,
argumento l. in ſeruorum, ff. de
pœnis, quæ opinio videtur pro
bari expreſſe in d. l. Partitæ 28.
in illis verbis: *Que no ſea en cuer-
pos de hombres, y mugeres.* In rebus
22 enim cum minus præiudicium
verſetur, non debet frangi fi-
23 des, quamuis ab aduerſario fran
gatur, improbata opinione gl.
in cap. cupientes, verb. *Malig-
nantium*, de delict. lib. 6. aſſeren-
tis, habenti ius principale lice-
re vti cauillationibus, vt aliàs
24 repellat: admitto enim Baldi
ſententiam in Rubric. C. de fi-
de inſtrumentor. docentis, non
licere producere falſum inſtru-
mentum ſolutionis cōtra pro-
ducentem falſum inſtrumentū
25 debiti. Docetq; Lucas de Pen-
na in l. vnica, C. publicę lætitię,
libr. 12. non debere committi
proditionem contra commit-
tentem eam, cum fides debeat
ſeruari ab vno, licet ab alio vio-
26 letur. Sic igitur intellecto præ-
dicto iure Partitarum in noſtra
lege tantū deciditur caſus no-
uus, reſpectu rerum cum præ-
textu perſonæ, ex dict. l. Parti-
tæ rumpenti, rūpi indutiæ poſ-
ſint, niſi dicamus, vt euitetur
27 correctio: neq; etiam reſpectu
rerum, caſum nouum à noſtra
lege determinari, ſi cum iudi-
cio animaduertamus textū in
dict. l. 28. decidere, vt quamuis
quis violet pacem (iuratam ta-
men) damnum faciendo in re-
bus, ab aduerſario non poſſe vl-
ciſci durante ſpatio, & dilatio-
ne indutiarum, ex anteriori ra-
tione, & ex alia fortiori, quia
iuramētum interpoſitum fuit,
quod ſeruari debet, in quo ſo-
lum nititur prædicta lex Par-
titæ, in illis verbis: *Por no que-
brantar ſu jura:* vnde ſi hoc ceſ-
ſaret, ſicut ceſſat in noſtra le-
ge, quæ non loquitur de indu-
tijs iure iurando confirmatis,
idem quod in perſonis, & in re-
bus iure partitarū dicemus, vt
vtroque caſu, & vtroq; iure, &
probabiliori opinione in Hiſ-
pania, ſicut in alijs Regnis, &
prouin-

prouintijs,non dicatur quis ru-
ptor induciarũ, quando aduer-
28 ſarius prius rupit: ſi tamen iu-
ramentũ eſſet appoſitũ in fœ-
dere,& inducijs,putarẽ eſſe ob-
ſeruandũ prædictũ pactũ iura-
menti prætextu, durãte fœde-
re, & eius dilatione, ita vt non
poſsit quis vindictam ſumere,
niſi induciarũ elapſo tempore,
vt ſupra notauimus, in quo eſ-
ſet ſeruanda prędicta l. Partitæ,
propter robur, & firmitatẽ iu-
29 ramenti,cum nõ ſit in iure no-
uum fœdera contractus, & alia
de iure nulla,vel quæ facile reſ-
cindi poſſunt iuramento firma
manere, vt eſt vulgare, & Do-
ctores in cap.quanuis pactũ, de
pact.lib.6.& in cap.cum contin
gat, de iure iur.late tractant, &
cum hac declaratione (ſi quid
iudico) intelligenda quoq, eſt
prædicta l.3.tit.8.lib.8.Comp.
30 In pace tamen aliud vtroq,
iure, & nemine refragante ſta-
tutum eſt,nempe,vt rumpenti,
& frãgenti, pacẽ rumpi poſsit,
31 & hoc ex ſuperiori ratione: nã
cum pax ſit perpetua, induciæ
verò ad tempus nunquã poſſet
vindicta ſumi, ſi idem obſerua-
retur in pace,quod & inducijs,
cum his finito tẽpore vltio ſuc-
32 cedat: ex quibus apertè patet
differẽtia inter pacem, & indu-
cias,cum illa perpetua: hæ verò
temporales ſint,pace itaq, rup-
ta, rumpi poſſe,docuit Bart. in
l.aut facta, §. cauſa, in princi. ff.
de pœnis, Decianus conſ.4.vo-
lumine 3.nu.22.& multis exor
nat Iulius Clarus lib. 5.§.fin.q.
44.nu.5. Abbas in c.bonæ me-
moriæ,de elect. & eſt cõmunis
opinio,& iure regio approbata
per l.fin.in fin.tit.12.p.7.
33 Illud tamẽ ſilentio præteriri
nõ debet,vt ſi pacẽ inita aduer-
ſarius ſine cauſa ſani diſcindat
altera pars, nec teneatur ſerua-
re,vt ſupra reſoluimus,& rur-
ſus pacis violator puniatur ea-
dem pœna, qua punietur rum-
pens inducias,vt probat text.in
d.l.fin.partitæ,quæ tamen hæc
pœna ſit, habetur in d. tit.12.
partita 7.
34 Quæ omnia vrgent in pacis
violatore ſine cauſa,at ſi noua
rixa ſit,& ex noua cauſa,hoc ca
ſu non dicitur pax,nec induciæ
rumpi,neq, pœna prædicta ef-
fectum ſortitur, vt docet Paul.
in l.qui ſeruũ,ff.de verb. oblig.
Bald. de pace tenenda, num.2.
Greg.multos referẽs in d.l. fin.
ſchol.6. Didac. Perez in dict.l.
Ordinam. Azeued. in l.3.tit.8.
lib.8.Comp.nu.15. Iulius Cla-
rus in d.§.fin.q.47.n.9. vbi do-
cet,facta inter aliquos promiſ-
ſione de nõ offendendo ſub ali
35 qua pęna. Deindeq, noua cauſa
& rixa ſuperueniente alius aliũ
offendat,pœnam non cõmitti
& in dubio ſemper pręſumi no
uam cauſam teſtatur Iaſ. in d.l.
qui

qui ſeruum, ff. de verbor. oblig. & latè Maſcardus 3. tomo, concluſione 1157. & de pacis diffinitione, & quotuplex ſit, eſt omnino videnda l. 4. tit. 12. p. 7. & pacē petentes, quid offerre ſolerent, tradit Alexan. ab Alex. genial. dier. lib. 5. c. 15. & de pacis ſignis, ſeu inditijs idem author tractat lib. 4. c. 7. & de pacis formula Briſonius de formulis lib. 4. ad finem.

I N T E X T V, I B I:

Va contra los bienes del otro.

Scholium II.

36 COlligitur ex hac lege caſus ſingularis, in quo licet alioqui, quando damnum fit in bonis nō habeat locū diffidatio inter nobiles (hoc enim nomen eligo explicatioris intellectus cauſa, verbum autem diffido, id eſt, deſpero, accipitur a linguæ Latinæ Authoribus, iuxta illud vulgare Senecæ dictum: *Nec ſecundis rebus nimis fidendum, neq; aduerſis diffidendum eſt.* Diffido autem diffidas, verbum, apud bonos authores nūquam inueni) vt probat textus in lege. 3. tit. 2. libr. 4. Fori, l. 9. tit. 9. libr. 4. Ordinam. l. 8. tit. 8.
37 lib. 8. Compila. Cum ſit de iure verum, diffidationem ſolum procedere, quādo ex delicto oritur proditio, l. 3. tit. 3. p. 7. At induciarum vis tanta eſt, vt ratione etiam bonorū, ſi induciæ rumpantur ex dictis iuribus fœderis ruptio ſuper prædictis bonis æquipararur proditioni, ex d. l. 3. & alijs ſupra nominatis.

I N T E X T V, I B I:

Y lo fiere, y lo mata defendiendo ſus bienes.

Scholium III.

38 SI Quis inducias diſſoluens, aliū percutiat, vel occidat: ſi nobilis ſit, reptari poteſt (hoc enim vocabulo vtor, licet probatis authorib' incognito, doctrinæ tamen ratione: verbū enim repto reptas, in noſtræ l. ſignificatu nunquā inueni, longè enim aliā ſignificationē habet: accipitur enim verbū reptare, id eſt, lēto paſſu incedere, iuxta illud Horatij: *An tacitū ſyluas inter reptare ſalubres:*) Ignobilis mortis pœna plectitur, iuxta l. 3. tit. 12. p. 7. quæ lex capturam quoq; perſonæ prædictis duobus caſibus anteriorib' cōparauit, vt in his tribus caſibus, capiendo, percutiendo, & occidendo, quis reus mortis efficiatur: qui omnes tres caſus recenſentur in l. 1. tit. 8. lib. 4. Ordin. Regij, quæ ſimilis eſt prædict. l. partitæ, cum diſtinctione tamē:
39 nam per prædictā l. Ordinam. tribus modis induciæ fiunt, nēpè, ex partis voluntate, Regis mandato, iudiciſq; iuſſu, induciæquè, & ſecuritas per partem facta

facta æquiparatur indutijs, &
ſecuritati factæ Regis mãdato:
& in his duobus caſibus capiẽs,
percutiens, vel occidens, fœdus
rumpendo pœna mortis affici-
tur, ſecundum prędictã l. parti-
tæ. Sed tertio caſu, quãdo iuſſu
40 iudicis induciæ initæ ſunt, ſi
quis eas rumpendo occidat,
morte quoq, plectitur, ſi percu-
tiat tantum, vel capiat, punitur
pœna 600. quadrantum bonæ
41 monetæ, & aliter iniuriam fa-
cientes, arbitrariè puniũtur, vt
conſtat ex ſerie d.l. Ordinam.
in qua prędicta mors eſt qualifi
cata eadem ſcilicet, quę prodi-
tori imponitur cum amiſsione
quoq, ſemiſsis bonorũ, quę ea-
dem pœna electa eſt à text. in l.
1. tit. 9. lib. 8. Compil. Emenda-
tur tamen in ſolo caſu capturæ,
nam per l. Ordimen. 600. qua-
drantũ pœna erat, & per l. par-
titæ mortis, & per d.l. Compil.
42 pœna eſt triremium per decem
annos, vel deportationis, ſecun-
dum qualitatem perſonæ: cum
igitur hæc pœna impoſita ſit,
indutias diſcindenti, eligendo
priorem opinionem, de qua ſu-
pra, docuit l. noſtra non habere
43 locum prædictã pœnã, quando
quis prouocatus, & laceſſitus
indutiarum violatione percuſ-
ſit, vel occidit eas, non cuſto-
dientem cũ fides violanti eam
ſeruari non debeat, iuxta ſupe-
rius adducta.

IN TEXTV, IBI:
Si es entre hidalgos no puede reptar por ello: y ſi es entre otros hombres, no ſerà tenido a la muerte, ni a las feridas.

Scholium III.

44 EX Præcedẽtibus intelligẽ-
da ſunt prædicta verba, ſe-
cundum prædict. l. partitæ
Ordinam. & Compil. ex quibus
pœna nobilis eſt, vt diffidari, &
prouocari poſsit nõ nobilis, vt
morte plectatur, iuxta ſuperio-
rem declarationẽ, à qua pœna
liber eſt nobilis, necnõ & igno-
bilis, ſi fœdere rupto offendat.

IN TEXTV, IBI:
Y ſi reptan al hidalgo.

Scholium IIII.

45 HOc inquit lex alludens
ad pœnã nobilis, & ge-
neroſi, quę eſt prouoca
tionis, ſi iuſtè prouocetur.

IN TEXTV, IBI:
O acuſan al otro.

Scholium V.

46 LOquitur lex de plebeio, qui
cũ non poſsit diffidari, etiã
ſi ruptor induciarũ ſit, accu
ſatur, vt cõdemnetur in pœnis
contra eos ſtatutis, ſi iuſta ac-
cuſatio ſit.

IN TEXTV, IBI:
Ni es tenido a otra pena.

Scholium VI.

47 IN hoc ſemper l. noſtra mihi
difficilis viſa fuit, cum id tã-
tum de iure, & receptiori ſen
tentia verum ſit, offendentẽ ad
uerſa-

uerſarium ſuum, qui fœdus ru-
pit, non aſtringi pœna ſcilicet
impoſita rumpētibus inducias,
cū hac liber ſit, ſiue nobilis, ſiue
plebeius percutiens capiēs, vel
occidens, vel aliter iniuriā infe
rens, cum non viſus ſit rūpere
fœdus ille cui prius ruptū fuit:
durum tamen eſt, vt nulla alia
pœna legali teneatur, ſecundū
qualitatem perſonæ, & delicti,
præcipuè in caſu noſtræ l. cum
tantum loquatur, quādo dam-
num fuit factū in rebus, ſuper
quibus fœdus appoſitū erat, &
tamen quis cōtrauenit, & vt ex
hac leui occaſione poſsit quis
impunè occidere, vel percutere
vel aliter iniuriam inferre ab
omni ratione alienū videtur,
præſertim cum lex hoc cū iu-
dicio prouiderit, l. nempè, par-

titæ 3. tit. 12. par. 7. quæ pœnam
quadrupli impoſuit contra dā-
48 num dantē in bonis. Noſtra er-
go lex neceſſariò intelligenda
eſt, vt dum docet alia pœna nō
aſtringi, accipiatur ſecundum
ſupradicta: de his pœnis ſcilicet
quibus afficiebātur fœderis vio
latores, ita vt neq; proditor di-
ci poſsit, neq; fidei fractor, neq;
poſsit prouocari: alijs tamē pœ
49 nis legalibus delinquēs punien
dus eſt, ſecūdum delicti quali-
tatē, & pulchrè docuit Grego.
Lop. in l. 28. tit. 11. p. 3. ſchol. 7.
idem Gregor. in l. fin. tit. 1. p. 7.
ſchol. fin. & Grego. ſuffragatur
50 deciſio l. 1. tit. 12. p. 7. decidentis
poſſe partes inducijs finitis pe-
tere emendari damnū à iudice,
cum induciæ contineant in ſe
legali[illegible]em, & iuſtitiam.

Textus quadrageſimus ſecundus.

Sobre la ley que comiença, Ningun traydor, que es en el titulo de los reptos, ſobre aquellas palabras, de mientra que con el touiere tregua, es a ſaber, que ſi eſtando en tregua le hizo tal coſa, a aquel con quien eſtaua en tregua, por que le pueda reptar, recebirlo han al repto, como ſi a otro lo hizieſſe, porque le podrian reptar mientras eſtuuiere en tregua con el. Eſſo miſmo no le puede reptar de coſa que ouieſſe hecho de ante de la tregua: ſaluo ſi al otorgar de la tregua lo ouieſſen aſsi pueſto, e otorgado, que le pudieſſe reptar.

SVMMARIVM.

1 *Offenſus, durante fœdere, diffidare non poteſt, cū tranſacta dilatione induciarum poſsit ſe vlciſci.*

2 *Si durante tregua cauſa noua ſuperueniat, diffidatio locum habet, & num. ſequentibus.*

7 *Tregua eſt ſecuritas præſtita rebus, & perſonis, diſcordia nondum finita.*

8 *Tregua comprehendit omnem ſecuritatem, & num. ſeq.*

10 *In*

10 *In indutijs nō ſolum propriæ perſonæ, ſed & familiares, & qui familiæ adhærere ſolent, comprehenduntur, & numero ſequenti.*

12 *Pax ſine cohærentibus nō poteſt ſeruari.*

13 *Contractus ſtricti iuris recipit interpretationem extenſiuā, quādo aliàs ſuſtineri non poteſt.*

14 *Non ſolum comprehenduntur familiares in prædicto fædere, ſed & etiam qui poſt indutias initas nati fuerunt, & ad paciſcentis ſeruitium, & poteſtatem venerunt.*

15 *Stipulationis verba aperta eſſe debent, & eius natura extenſionem non patiuntur.*

16 *Quando fiat extenſio de perſona ad perſonam, & quando de caſu ad caſum, & num. ſeq.*

18 *Interpretatur textus in l. ſi quis ita, §. penult. ff. de teſtamentaria tutela, & numeris ſeqq.*

21 *Si non in perſonam, ſed tantum in rem concipiantur verba indutiarum accipitur cum adhærentibu.*

22 *Adhærentes propriè dicūtur illi, qui familiæ aſſiſtunt, & num. ſequenti.*

Lex XLII.

IN TEXTV, IBI: *Sobre aquellas palabras de mentras que con el tuuiere tregua.*

Scholium I.

1 LEX Noſtra in hoc refert ſe ad legem 14. tit. 21. lib. 4. Fori, quæ connumerat perſonas, quæ prouocare nō poſſunt, & inter eas offenſum durante fœdere, qui diffidare non poteſt, ſecundum opinionem Vincētij, ſupra relatam in lege anteriori, ex ratione quam ibi attullimus: quia cum indutiæ temporales ſint, tranſacto tempore poterit ſe vlciſci, quod ante l. Fori decreuit prędicta l. 28, tit. 11. par. 3. & l. 2. tit. 3. p. 7. cum
2 tamen leges noſtrę ſtyli conditæ ſint ad interpretationem & declarationem legū Fori, hoc ita intelligendū noſtra lex ſtatuit, niſi indutijs nō finitis quis
3 iniuriam inferat, ob quam diffidari poſſit, tūc enim habet locum diffidatio, & prouocatio, & in hoc noſtra l. eſt ſubtiliſſima, quanuis nullus ex ſcribētibus de ea mentionem faciat, & debet ſeruari, cum idem diſpoſitum ſit per l. 3. tit. 9. lib. 4. Ordinam. & l. 3. ti. 8. lib. 8. Comp. & ibi Azeuedo, verb. *Saluo ſi durante la tregua*, qui immemor noſtræ deciſionis inquit ius nouum ſtatui per dictā l. Ordina-
4 mentī, & Compil. atque accipiendam eſſe prædictā deciſionem in caſu tātum quo loquitur, nempè, vt ille qui indutias rūpit, offendi non poſſit perſonali, vel reali offenſione, ſed ſolū prouocari queat, vt ſit ſcilus, hunc

hunc modũ ſpecialem non tol-
lere regulam generalẽ in alijs
caſibus,& Hiſpaniæ conſuetu-
dine, vt durante fœdere iniu-
ria affectus vlciſci non poſsit:
qui intellectus ſi verus eſſet,de
quo dubitat præfatus Author,
eſſet abſurdus, & ex eo elicere-
tur inter plebeios,vel inter no-
bilem,& plebeium nõ poſſe iu-
dicium formari,& vindicta ſu-
mi,cum neceſſariò prouocatio
5 ſolum inter nobiles locum ha-
beat, iuxta legem 3.tit.3. & le-
gem 3.tit.12.part.7. At induciæ
inter nobiles, & plebeios quo-
què conſtituuntur,iuxta l. 1. &
2.tit.12.part.7. l.1. tit.8. libr.4.
Ordinam.l.1.tit.9.lib.8. Com-
pilationis:& ſic opinionem,de
qua in l. anteriori puto verio-
6 rem, neque diffidatio in hac l.
noſtra ſtyli apponitur,niſi cau-
ſa exempli,non verò vt ad alios
caſus non trahatur, nec de alijs
potuit prouidere,ſi rectè conſi-
deremus:nam fuit declaratoria
ad l. Fori, qua ſolum tractatur
de prouocatione, & de caſibus
in quibus non procedat, & in
hunc ſenſum intelligenda eſt
prædicta l. Ordinam. & Com-
pilationis.

IN TEXTV, IBI:
De ante de la tregua.
Scholium II.

7 QVia tregua eſt ſecuri-
tas præſtita rebus, &
perſonis, diſcordia nõdum fini
ta,ex gloſ. cõmuniter allegata
in cap.1.de tregua & pace:om-
nem itaque diſcordiam ante-
8 riorem cõprehendit,ita vt neq.
dicto facto,nec cõſilio paciſcẽ-
tes induciarũ tempore ſe offen
dere poſsint,ex l. 1.tit.12.par.7.
9 & in ipſo inſtrumento ſecuri-
tatis ſpecialiter in omnib' pro-
mitti fides debet, ex l.2.tit.12.
10 part.7. Quinimò, & quod ma-
ioris conſiderationis eſt, quan-
uis de iure certum ſit, nõ poſſe
fieri extẽſionem de perſona ad
perſonam, l.ſi quis ita, §.penul-
timo, ff. de teſtamentaria tute-
11 la:in indutijs tamen, quas vnus
cum altero init ipſe, & eorum
familiares,& cæteri qui familię
adhærere ſolent, & mandatis
ſuis obtemperare comprehen-
duntur ex pulchra deciſione
textus in l.1.§.deieciſſe,ff.de vi
& vi armata,l.2.tit.12.part.7.&
12 hoc ratione pacis, quæ ſine co-
hærentibus ſeruari non poteſt,
docuit Angelus in l. quæ reli-
gioſis, in principio, ff. de rei
13 vendicatione: contractus enim
ſtricti iuris recipit interpreta-
tionem extenſiuã,quando aliàs
ſuſtineri non poteſt, nec ſuum
ſortiri effectum, l. ſi ſtipulatus
fuero,ff. de verbor.obligat. &
non ſolum ex prædictis ratio-
14 nibus comprehenduntur fami-
liares, & alij aſsiſtentes tempo-
re quo initæ induciæ fuerunt,
verum

verumetiam, qui poſt ad paſci-
ſcentis ſeruitium, & poteſtatẽ
15 venerunt, vt docet Felinus in
dicto cap.1. de treuga, & pace:
quamuis alias verba ſtipulatio-
nis aperta eſſe debeant, & eius
natura extenſionẽ non patian-
tur, l. quid quid adſtringendæ,
16 de verborum obligation. Hoc
tamen caſu veriſimilis volun-
tas contrahentiũ inducias ver-
ſatur, vt ad alias perſonas ſuæ
familiæ extenſio fiat, licet ſpe-
cialiter nominatæ non ſint in
induciarum fœdere, ſicut in di-
ſponentis voluntate dici ſolet:
17 quæ ex veroſimili eius mente,
de caſu ad caſum extenditur, l.
Titius, §. Lucius, de liberis &
poſthumis, ad quod allegatur
communiter gloſſa in l. tale pa-
ctum, §. fin. ff. de pactis, & in l.
Gallus, §. & quid ſi tantum, de
liber. & poſthum. vbi Scriben-
18 tes late tractant. Neque obſtat
prædicta l. ſi quis ita, §. penult.
ff. de teſtament. tutela, quæ ma-
iorem difficultatẽ habet, cum
non faciat exenſionem ad alios
caſus, & perſonas: at eius deci-
ſio ſolum admittenda erit in
tutelæ datione, quæ cum odio-
ſa, & oneroſa ſit, meritò nõ ex-
tenditur ad eum filium, de quo
pater non excogitauit, cũ odia
reſtringi debeant, iuxta l. cum
quidam, de liberis & poſthum.
& quia tutelæ datio nullatenus
extendi potuit ad eum filium,
de quo pater ignorabat: nam
cum ibi tractetur de veroſimili
19 voluntate ineſſe nequaquã po-
teſt circa perſonam excogita-
tam, & quã teſtator putabat nõ
eſſe in rerum natura: quinimò
ex ipſa veroſimili mente, iuſtè
dici poteſt, extenſionẽ prohi-
20 beri. Rurſusq; etiã, ſi filius vi-
ueret, ex mente patris colligi
non poteſt illius tutoris datio,
cum alius forſam pupilli mori-
bus magis conueniret, quẽ in-
tellectum alijs improbatis tra-
dit Molina de primogenijs, lib.
1. cap.4. num.27.

21 Rurſusque, ſi non in perſo-
nam, ſed tantum in rem conci-
piantur verba induciarum, in-
telligitur, & accipitur cum ad-
hærentibus, l. quæ religioſis, ff.
de rei vendicatione, & de ad-
hærentibus mentio fit in cap.
ad Apoſtolicæ, verſ. adhæren-
tes, de ſentẽ. & re iudic. lib.6. &
22 in c. vt circa, de elect. eod. lib.6.
& quoad perſonas adhærentes,
propriè dicuntur, illi qui aſſi-
ſtunt familiæ, nempè filij, fami-
liares, & domeſtici, & omnes,
qui ſponte ſunt eiuſdem volun
25 tatis cuius eſt dñs, ex Bart. Bal.
& Salicet. in l.1. C. ſi rector pro-
uinciæ, & quoad res, illud quod
acceſſorium dici ſolet adhærẽs
eſt, ex dict. l. quæ religioſis, cum
vulgarib. docet Felin. d.c.1.n.1.

Textus quadrageſimustertius.

SObre la ley, q̃ comiença, El reptado, q̃ es en el titulo de los reptos, ſobre aquella palabra, No muera por razon de aleue. Y eſto ſe entiende el repto de los hijosdalgo. Mas ſi otros q̃ no ſean hijosdalgo hirierẽ, o mataren, o prendieren ſobre tregua, aquel con quien la han moriran por ello. Y en eſto que dizen del que hiriere ſobre tregua, el herir ſe entiende aßi, q̃ parezca liuor en el cuerpo, e ſino parece liuor en el cuerpo, no ſe prueua la herida, e tal fecho ſe quenta por deshõra, e deue ſer juzgado a bien viſta del juzgador, mas por denueſto, ni por deshõra, ni por otro mal que le haga en ſus bienes ſobre tregua, no lo mataràn por ello, mas darle han la pena que es pueſta en la ſeptena partida, en el titulo de las tregua, ſen la ley que comiẽça, Los quebrãtadores: e la pena q̃ ay, dize es pueſta, ſi hiziere daño en ſus coſas, pechegelo quatro doblado: e ſi deshõrare, hagale enmienda a bien viſta del Rey: mas entre los hijosdalgo, ſobre tales coſas pueden ſe reptar: pero entre los que ſon poblados de fuero, ſi alguno quebrãtare la tregua, deue auer la pena que dize en el fuero, a que es poblado el que quebranta la tregua: e las penas de las treguas, quãdo no ſon juzgadas por repto, ni por fuero, deuen ſer juzgados por derecho del departimiento de la dicha ley los quebrantadores Otro ſi en la tregua, que ha vn cauallero, o otro hombre con otro: e los ſus hombres ſon, y entran en eſta tal tregua: e cada vno de los caualleros, deue guardar, q̃ no mate, ni fiera a los hõbres del otro con que ha tregua, ſino poderlo ha reptar por ello: y eſſo miſmo podra reptar, ſi ſobre tregua le ouieſſe hecho daño a ſabiendas en las ſus coſas, mas ſi los hombres de vn cauallero, e del otro, que han tregua contienden, e ſe matan, no ſe quebrantan tregua, ſaluo ſi contendießen ſobre aquello que los caualleros entran en tregua: eſtonce deuen ſaber de quien ſe leuantò la contienda, y eſſos ſon tenidos al quebrantamiento de la tregua.

SVMMARIVM.

QVÆ ſit pœna rei reptati conuicti, & numero ſequenti.

3 *Solum inter nobiles diffidatio locum habet, & vnde habuerit ortum, oſtenditur, numeranturq́ caſus diffidationis, & numero ſequenti.*

5 *Ex conſuetudine in Hiſpania viſitata fuit reptatio.*

6 *Duellum, an riepto conueniat.*

7 *Reptatio à verbo repetere, denominatur.*

8 *Diſ-*

8 *Diffidatio, & reptatio non idem ſignificant, perſonæq́ permiſſæ, & prohibitæ reptari enumerãtı, & num. ſequenti.*

10 *Reptatio ante ſolum Regem fieri poteſt.*

11 *Extra caſus proditionis, & aleuoſiæ nunquã Rex reptationem admittit.*

12 *Quomodo, & quibus verbis reptatio fiat, demonſtratur.*

13 *Quomodo reptatus debeat reſpondere, oſtenditur.*

14 *Teſtes in cauſa reptationis debẽt eſſe nobiles: plebei enim non admittuntur in teſtimonium.*

15 *Reptatio, an vigeat in Hiſpania noſtris temporibus, & nu. ſeqq.*

19 *Duellum omni iure prohibitum eſt, & num. ſeqq.*

24 *Grauiori pœna afficitur plebeius, quàm nobilis.*

25 *Perſonæ principes, niſi conſulto Principe, non condemnantur.*

26 *In captura quoq́ præfertur nobilis plebeio.*

27 *Nobilis dũ eius cauſa agitatur, ſedet in ſecretarijs iudicantium.*

28 *Romulus vrbis Author, in duos ordines populum diuiſit, plebeium ſcilicet, & patritium.*

29 *Nobilis inducias rumpens, diffidari poteſt, plebeius mortis pœna afficitur.*

30 *In pœnis pecuniarijs maiori pœna afficitur nobilis, quàm plebeius.*

31 *Recẽſentur caſus diuerſitatis inter nobilem, & plebeiũ, qui inducias rumpit, & num. ſeq.*

33 *Tribus modis induciæ fiunt, & num. ſeqq.*

38 *Arbitrium iudicis propriè locum habet in his quæ à iure determinata non ſunt.*

39 *Arbitriũ debet eſſe conforme iuri & rationi.*

40 *Arbitria nõ habent locũ quando pœna ſanguinis imponi debet, niſi agatur ad intereſſe.*

41 *In leuibus iniurijs ſola pars iudex.*

42 *Iniuria triplex eſt, & nu. ſeqq.*

46 *Cum à iure propter diuerſitatem iniuriarum pœna certa ſtatui nõ poſsit, arbitrio iudicis æſtimatur.*

47 *Pars offenſa ciuiliter, vel criminaliter agere poteſt, & vna uia electa altera ipſo iure tollitur.*

48 *Arbitrium iudicis propriè ſuccedit quando criminaliter agitur, & num. ſeqq.*

50 *Dubitatur, an arbitrium iudicis extendatur ad pœnam mortis, & num. ſeqq.*

57 *Negatiuã partẽ noſtra l. elegit, ſtatuens iudicem, qui arbitrariè punire poteſt, non poſſe reum ad mortẽ condemnare, & numer. ſequenti.*

59 *Pœna capitis, multiplex eſt.*

60 *Pœna capitalis ſemper intelligitur de mitiori appellatione interitus nõ neceſſariò veluti mors, & ex ſimilitudine pœnæ iudex arbitratur, & numeris ſequentibus.*

65 *Verbum, ſeueriſsima, importat mortem.*

66 *Acerrima pœna, mors eſt.*

67 *Prædicta quæſtio, an arbitrium extendatur, tractatur, & limitatur in numer. ſeqq. vſquè ad num 77.*

78 *Si durante ſpatio induciarum, damnũ quis faciat in bonis alicuius, punitur pœna quadrupli.*

79 *Pœna quadrupli in iure imponitur in multis caſibus, & nu. ſequentibus.*

84 *Diffidatio ſolum procedit, quãdo ex delicto reſultat aleuoſia, vel proditio.*

85 *Forus, & conſuetudo populi ſeruanda eſt, & propriè forus quomodo ſumatur, & num. ſeq.*

87 *Lex noſtra loquitur de foro municipali, qui ſeruari debet, & num. ſeq.*

89 *Vſus fori non eſt probandus, ſicut conſuetudo, & fori diffinitio adnotatur.*

90 *Styli lex noſtra declarat prius cõditas fuiſſe leges Partitæ, quã leges Fori.*

91 *Treuga nominatur ſiue inter nobiles, ſiue inter plebeios.*

92 *Triplices inducias eſſe adnotatur & num. ſeqq.*

98 *Familiaritas auget affectũ conſanguinitatis.*

99 *Familiaris perpetuus habet priuilegium perpetuum, tẽporalis verò durante familiaritate, & num. ſeq.*

101 *Dominus familiã ad pacis cuſtodiam adſtringit, & numer. ſequenti.*

104 *Iudex poteſt compellere partes ad concordiam.*

105 *Illud quod poteſt fieri per contractum, poteſt fieri per iudicẽ, & num. ſeq.*

107 *Treuga, perſonas, bonaq; comprehendit.*

Lex XLIII.

IN TEXTV, IBI: *No muera por razon de aleue.*

Scholium I.

1 LEx hæc, de qua noſtra mentionem facit, eſt l. 22. tit. 21. lib. 4. Fori: inquitq; reum laceſſitũ, & reptatum (vt iura vulgaria, & recẽtiores Scriptores loquũtur) conuictum ex proditione, perpetuò exulandũ, amittereq; dimidiam partẽ bonorum fiſco applicandam, quæ pœna nobili reo victo prouocato irrogata eſt per prædictã l. Fori, & ante eam per legẽ 8. tit. 3. part. 7. quę
2 lex ex cauſa proditionis ſtatuit, laceſſitum, reptatum, & victũ, pœna mortis plecti nõ debere, cuius pœnæ nulla alia l. ex recentioribus meminit, niſi quoad dimidiam bonorũ partem, l. 10. titul. 26. lib. 8. Compilatio. niſi reus prouocatus, reptatus victus, proditor declaratus ſit, quo caſu vitam, & omnia bona amittit, ex dict. l. Partitæ, in fin. diſcrimẽ cõſtituente inter proditionem, & aleuoſiam, vtorq; ego

ego his (quanuis non Latinis
vocabulis) reptatio, diffidatio,
aleuoſia, & tregua, cum aliter
materia percipi nequeat, & re-
centiora iura eis vtantur.

IN TEXTV, IBI:
Teſto ſe entiende el repto de los hijosdalgo.
Scholium II.

3 PRofectò in hoc excuſari po-
terat, & cõſulto omitti de-
claratio noſtræ l. cũ de iure
certiſsimũ ſit, ſolum inter no-
biles prouocationem locũ ha-
bere, iuxta l. 3. tit. 3. & l. 3. tit. 12.
p. 7. l. 14. tit. 21. p. 2. l. 1. & 2. tit.
21. lib. 4. Fori, l. 1. & per totum
4 tit. 8. lib. 8. Compila. quæ vnde
habuerit ortũ oſtẽditur per d. l.
For. & Compil. & in d. l. 3. tit. 3.
p. 7. & in l. 2. & 3. d. titul. 21 For.
numerantur caſus, in quibus
prædicta prouocatio, & diffida
tio locum habet inter nobiles,
ratione ſcilicet, *non ſeruatæ fidei, & amicitiæ antiquitus inter eos initæ Regum conſenſu*, & ex conſuetu-
5 dine in Hiſpania vſitata fuit re-
ptatio, vt ita loquar doctrinæ
gratia, licet nõ inficiar, vt ſupe-
rius dixi, huiuſmodi verbum
apud bonos authores nõ repe-
riri, apud Conſultos autẽ neq,
vnum, neq, alterum, cum con-
ſuetudo tantum Hiſpaniæ fue-
rit, vt patet ex procemio tit. 3.
6 p. 7. Quãuis prouocatio, & ſin-
gulare certamen, quod ex ea
fluebat veteribus nõ fuiſſet in-
cognitum, & priſci Græci Mo-
nomachiam appellabant, quo
nomine eã vetãs vſus fuit text.
in c. Monachiam, 2. q. 4. Apud
Latinos certamẽ dicta, & apud
recentiores Duellum, l. 1. C. de
gladiatoribus, lib. 11. vbi Cuia-
tius, & Alciatus libr. 2. Parerg.
cap. 45. & in Hiſtoria Tripartit.
lib. 10. cap. 1. & in ſingulari cer-
tam. cap. 1. & 3. & à vetuſtiſsi-
mis, perduellionis crimen fuit
nuncupatum, cuius meminit
lex 12. Tabul. illis nẽpe verbis:
Perduellionis crimen capite punito,
quod non multum à duello di-
ſtat, licet nõ reptationis ſolem-
nitate, de qua in legibus Hiſpa-
nis, quã à verbo Latino repetere
dici, adnotatur in l. 1. dict. tit. 3.
7 neq, alio vocabulo ſignificabi-
tur, præſertim cũ prouocatio,
diffidatio, & reptatio nõ idem
ſignificent, diuerſitatem enim
conſtituit l. 2. tit. 21. lib. 4. Fori,
8 & perſonæ prohibitæ, & per-
miſſæ reptare recẽſentur in l. 2.
dict. tit. 3. p. 7. & caſus in quibus
9 reptatio locũ habeat in l. 3. ſeq.
& in l. 2. & 3. Fori. Rurſusq, an-
10 te Regem ſolum fieri poteſt: &
extra caſus proditionis nũquã
11 Rex admittit eam ex dictis iu-
ribus, & quomodo, & quibus
12 verbis fiat, & prouocatus de-
beat reſpõdere, oſtẽditur in l. 4.
13 dict. tit. 3. p. 7. & in l. 6. titul. 21.
libr. 4. Fori, & in dict. l. Partitæ:

14 vnum profectò ſingulare adno
tatur, nempè, teſtes in cauſa re-
ptationis, quādo litigatores re-
cipiuntur ad probationem de-
bere, etiam eſſe nobiles, & non
admitti plebeios, & notat Gre-
gorius in d.l. ſchol. vlt. & pen.
Eſtq; caſus ſingularis, quo ſoli
15 nobiles teſtificātur, licet vt Gre
gorius animaduertit in alijs Re
gni legibus recētioribus, de hac
teſtium qualitate non fiat mē-
16 tio. Poſtremoq; animaduerto,
hanc reptationem ex l. noſtra,
& ex ll. Ordinamen. & antea ex
legibus Partitæ, & Fori, ſupe-
rius allegatis, eſſe in vſu, & vi-
gere in Hiſpania noſtris tēpo-
ribus, ſicut tempore, quo leges
prædictæ cōditæ fuerunt, præ-
ſertim cum ſint tranſumptæ in
legibus Compilat. in toto tit. 8.
17 lib. 8. quamuis Gregor. Lopez
in dict. l. 1. tit. 3. par. 7. ſchol. vlt.
doceat, hāc prouocationis ma-
teriam nō eſſe in vſu, idem Di-
dacus Perez in l. 1. tit. 9. libro. 4.
18 Ordinam. ſchol. vlt. cōtrarium
tamē docuit Montaluus in l. 3.
tit. 21. libr. 4. Fori, ſchol. fin. le-
ges huiuſmodi benignas, & ra-
tionabiles appellans, quamuis
in conſcientia ſuſtinendæ nul-
latenus ſint, c. nemo, 2. quæſt. 5.
& opinio Montalui probatur
prædictis legibus Compilatio-
nis, vbi reptatio permiſſa eſt:
19 idemquè conſtat ex l. 9. titul. 8.
libro. 8. eiuſdem Collectionis.

Puto tamen noſtris tēporibus
religionis noſtræ intuitu, præ-
dictas leges non eſſe obſeruan-
das. Duelum enim, & certamē,
omni iure prohibitum eſt: iure
diuino, & naturali, patet ex te-
xtu cum vulgaribus, in cap. fin.
de purgatione vulga. & de iure
20 gentium, cum naturali æquita-
ti repugnet, in cap. quæritur,
21 22. quæſt. 2. de iure Pontificio
manifeſtum eſt, ex toto tit. de
clericis pugnat. in duelo, & per
22 totum tit. de purgatione vul-
gari, & iure ciuili, per legē vni-
cam, C. de gladiatoribus. lib. 12.
l. negantes, C. de actionibus &
23 obligatio. & iure regio nouiſ-
ſimo prohibetur ex l. 9. & 10.
tit. 8. libr. 8. Compilationis, &
ex ſacro Concilio Tridentino,
certamina, & duella prohibita
ſunt in ſeſſ. 25. cap. 19. de refor-
matione.

IN TEXTV, IBI:
Mas ſi otros que no ſon hijosdalgo,
Scholium III.

24 GRanioti enim pœna affi-
citur plebeius, quàm no-
bilis, lex. 3. §. legis Cor-
neliæ, de ſicarijs, in illis verbis:
Niſi honeſtiori loco poſiti fuerint, l.
penult. tit. 8. part. 7. vbi illuſtris
deportatur, plebeius autem ad
25 mortē condemnatur. Rurſusq;
perſonæ principes, niſi conſul-
to Pricipe, non condemnan-
tur, lex penultima, de ſicarijs.
Deinde

26 Deinde, & in captura præferũtur, l.3. §. tutores, de ſuſpectis tutoribus, & in cauſis ciuilibus
27 ſedent in Secretarijs iudicantium, l. quoties, verſ. ſedendi, C. vbi Senatores, vel clariſsimi,
28 Romulumq. vrbis authorem, qui in duos ordines populum diuiſit, plebeium ſcilicet, & ſenatoriũ, his ingenuas artes reliquiſſe fertur militiam ſcilicet, & magiſtratus gerere, ſacra facere, ius dicere, publica, & vrbana negotia adminiſtrare, illis verò, agrorum curam, pecorisq. depaſcendi, reliquasquè ſordidas artes commiſiſſe, ſatis conſtat ex Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 18. nobiliumq, apud Germanos quãtus fuiſſet reſpectus, videre eſt ex Cornelio Tacito de moribus Germaniæ, nobiliumq, filios tantum ſacrificio mactaros tradirur à Platone, In Dialogo, cui tirulus eſt, *Minos, vel de lege:* Dionyſio Halicarnaſſio, lib. 1. Diodoro Siculo, lib. 2. Silio Italico, lib. 4. punicorum, ad fin. Terrul. in Apologetico, cap. 9. Lactant. libr. 1. c. 21. apud Parthosquè, vel Perſas nobilitatem à vulgo mulris diſtingui docet Strabo libro. 15. Nullus enim honeſtè genitus in ſupplitio, nec in alijs omnib' plebeio cõparabatur, vt teſtatur Alex: ab Alexan. lib. 5. c. 18. & ibi Tiraq. in eius annotationibus, & Celius libr. 20. c. 12. Caſſane. in tract. & Cathalo. glor. mund. 1. part. conſiderat. 11. Lex tamen noſtra in hoc ſolum hic nobilitatem à plebe diſtinxir, nem-
29 pe, vt nobilis indutias rumpẽs, prouocari poſsit, plebeius verò mortis pœna afficiatur, & probatur in l. 3. tit. 12. par. 7. Quod quidem in pœna ſanguinis, &
30 alia corporali, verum eſt: at in pecuniaria maiori pœna afficitur nobilis, quàm plebeius, iuxta texr. ſingularem in cap. 1. de pace tenend. & iuram. firmand. verſ. ſi quis vero auſu, vbi Accurſius verb. *librarum.*

IN TEXTV, IBI:
Hirieren, mataren, o prendieren.
Schol. IIII.

31 DIximus in l. quę præceſsit indutias propriè dici inter nobiles, promiſcuè tamen vti vocabulo, ſiue inter nobiles, ſiue inter plebeios, qui & fœdus ſecuritates, indutiasquè conſtituunt, l. 1. & 2. tit. 12. p. 7. Deindeq, oſtẽdimus in ſchol. 1. & 3. huius noſtrę l. nobilem indutias rumpentem, vel ex alia cauſa conuictũ non eſſe condẽnandum mortis pœna; quibus præmiſsis ait noſtra lex diuerſum ius in plebeio cõſtitui, qui
32 ſi percutiat, occidat, vel capiat illum cum quo indutias iniuit, reus mortis eſt. Qui omnes tres caſus recenſentur in l. 3. tit. 12. p. 7. & in l. 1. tit. 8. lib. 4. Ordina.

quæ ſimilis eſt legi noſtræ, &
legi Partitæ (cum diſtinctione
tamen): nam per prædictam le
gem Ordinamenti, tribus mo-
dis induciæ fiunt, nempe, ex pa-
33 ciſcentium voluntate, Regis
mandato, iudicisquè iuſſu, fœ-
dusquè, & ſecuritas à paciſcen-
tibus inita cōparatur initæ Re-
gis mandato: & in his duobus
caſibus nempe, ſiue iuſſu regio,
ſiue à paciſcentibus, induciæ
initæ ſunt, ſi quis capiat, percu-
tiat, vel occidat fœdus rūpendo
pœna mortis plectitur, ſecun-
34 dùm dictam l. Partitæ. Sed ter-
tio caſu, quando ſcilicet indu-
ciæ initæ ſint iudice iubente, ſi
quis eas violādo occidat, mor-
te quoquè afficitur, ſi percutiat
vel capiat, pœna tantùm 600.
quadrantum punitur, vt patet
ex ſerie dict. l. Ordinamenti, &
eadem pœna electa eſt à l. 1. tit.
35 9. libr. 8. Compilationis. Quæ
tamen, & iuſta ratione diſsimi-
lis eſt in illa leui pœna 500. qua
drantum, & loco eius ſubroga-
uit pœnam triremium per de-
cem annos: iuxta quam decla-
rationem intelligenda eſt dicta
36 noſtra lex: rurſusq; pœna mor-
tis in caſu permiſſo eſt qualifi-
cata, ea ſcilicet, quæ proditori-
bus infligitur cum amiſsione
quoquè bonorū dimidiæ par-
tis, ex dicta l. Ordinamenti: &
iure nouiſsimo, ex dict. l. 1. tit. 9.
lib. 8. Compil.

IN TEXTV, IBI:
A bien vista del juzgador.

Scholium V.

37 CVm prouiderit lex noſtra
in caſibus grauiorib' per-
cuſsionis, occiſionis, & ca-
pturæ, & definitas pœnas con-
tra delinquētes ſtatuerit aliter
offendentes, iniuriam tantùm
committere ait, & arbitrio iu-
dicis puniendos, l. 3. tit. 12. p. 7.
38 Cum propriè iudicis arbitriū
locum habeat in illis, quæ à iu-
re nō ſunt definita, nequè com-
modè definiri poſſunt, cap. de
cauſis, de officio delega. in ſtri-
ctis enim iudicis formula inclu
ſus iudex ab ea diſcedere non
poterat, vſq; adeò, vt condem-
nare eum, quem nō oporteret,
cogeretur, ſi ita legis cōceptio
dictaret, vt ait Cicero libr. 4. in
Verrem, oſtendit Seneca lib. 1.
de benefic. cap. 7. prædictusquè
Author dicto loco iuris rigorē
iudicis arbitrio anteponit, his
verbis: *Quæcunq; in cognitionē ca-
dunt, comprehendi poſſunt, & non
dare infinitam licentiam iudici: ideo
melior videtur conditio cauſæ, ſi ad
iudicem, quam ad arbitrium mitta-
tur, quia illum formula includit, &
certos quos non excedit, terminos po-
nit, hunc libera, & nullis aſtricta
vinculis religio, & detrahere ali-
quid poteſt, & adijcere, & ſentētiam
ſuā non, prout lex & iuſtitia ſuadet,
ſed*

Digitized by Google

ſed prout humanitas, & miſericordia impulit regere: quo reſpiciens idē
author de clementia, lib. 2. inquit: *Clementia liberum arbitrium habet, non ſub formula iudicat.* Et
Cicero pro Roſc. Com. iudicium ab arbitrio differre, ita ſcribit: *Iudicium eſt certæ pecuniæ arbitrium incertæ, ad iudicium hoc modo venimus, vt aut totam litem obtineamus, aut amittamus, ad arbitrium hoc modo adimus, vt neq; nihil, neq; tantum quantum poſtulauimus, con-*
39 *ſequamur*: Baldus tamen in l. fin. C. de obſeq. patron. præſtand. arbitrium admittit, dum tamē iuri, & rationi ſit connexum.
40 Cum eius diffinitio ſit æquitas animi declarati, habito reſpectu ad rationem naturalem, legumquè præcepta; author eſt idem Bald. in l. in vendentis, C. de contrahend. emptio. Nam
41 quamuis Ciceronis, & Senecæ dictum verum ſit, ſunt tamen nulli caſus, qui non poſſunt iudicis voluntati committi, vt in caſu noſtræ legis contingit, quæ de iniuria loquuta eſt,
42 & cum hęc verbo facto, & ſcriptura committatur, l. ſi non conuitij, C. de iniur. l. Itē apud Labeonem, §. conuitium, ff. eod. §. ſi quis pulſatus, eiuſdē legis, ll. §. ſi quis libellus, de iniurijs, l. vnica, C. de famoſ. libell. l. 3. [illegible] l. 9. part. 7. l. 6. eodem titul.
43 [illegible] Prædictæquè iniuriæ poſſunt eſſe atroces, vel leues, non
44 ſolum ratione criminis, ſed & loci vbi commiſſum eſt, iuxta l. 20. dict. tit. 9. Sitq; in volunta-
45 te actoris agere ciuiliter, vel criminaliter, & vna via electa, altera ipſo iure tollatur, §. in ſum-
46 ma, inſtit. de iniur. Et aliquādo iniuria in æſtimatione cōſiſtat; propter diuerſitatem itaq; iniuriarum, qualitatis earū certa
47 pœna ſtatui nō poſſit arbitrio iudicis æſtimatur à noſtra lege, & ante eam à l. 21. tit. 9. part. 7.
48 Quibus accedit Iureconſulti reſponſum in l. ideò, ff. de eo quod cert. loco, in illis verbis: *Ideo in arbitrium iudicis refertur hæc actio, quia ſcimus quam varia ſint pretia rerum per ſingulas ciuitates, regio-*
49 *neſq;*: & hinc habuere ortū arbitrariæ actiones, quales erant: *Publiciana, Seruiana, vel quaſi quod metus cauſa de dolo malo ad exibendum*, & ſimiles: nam cum in eis qui certum ſtatui nō poſſet ex bono, & æquo iudex arbitrabatur, vt latè tradit Briſo. de formul. lib. 5. verſ. *In arbitrarijs*, pag. 438.

IN TEXTV, IBI:

No lo mataran ſobre ello.

Scholium VI.

50 EX His verbis videtur aperte decidi vetus illa queſtio, an arbitrium iudicis poſsit extendi ad pœnā mortis, cuius
partem

gitur Conſulti reſponſum in l.
verum, §. final. ff. pro ſocio, vbi
62 appellatione interitus non ne-
ceſſariò intelligitur mors cum
interiri homines alijs modis,
quam morte naturali Vlpianus
ibi demonſtret, iuncta l. interpretatione, ff. de pœnis. Rurſus
tamen, & parti affirmatiuæ ſuffragatur, l. ſacrilegij, ff. ad l. Iul.
63 pecula. vbi in verbis procemialibus, mortis pœna arbitrio iudicantis commiſſa videtur, &
cap. tuæ, de pœnis, vbi iudex arbitratur ex ſimilitudine pœnæ,
ſimilium criminum, & l. ſacularij, §. ſunt quidam, ff. de extraordinarijs criminibus, vbi
64 pœna arbitraria, vſque ad mortem videtur extendi, & l. 1. C.
de his qui latrones occultauerunt, iuncta l. ſi qui adulterij,
verſic. ſeueriſsimi, C. de adulterijs: vbi verbum, ſeueriſsima,
65 importat mortem, & l. 2. C. de
his qui latrones, verbo, tribuni,
in illis verbis: *Acerrima pro arbitrio virorum illuſtrium ferientur.*
66 At acerrima pœna, mors eſt. l. 1.
C. de ſeditioſis: quibus & alijs
cõſiderationibus ſummo iure
67 veriorem eſſe gloſſam in d. §. in
ſumma, acceptam in ſuo proprio ſignificatu, in morte ſcilicet naturali, tradit Felinus in d.
cap. ex literis, nu. 22. & 23. qui
Accurſium cõatur defendere,
cum quinque tamen declarationibus, exceptionibus, ſiue
limitationibus. Prima, vt iudex
68 nõ arbitretur pœnam mortis
niſi in graui facinore. Secunda,
69 in delicto conſummato, nõ verò attentato. Tertia, vbi lex cõ-
70 mittit pœnam arbitrio iudicis,
per verbum temperare, morte
enim tunc afficere reum iudex
71 nequit. Quarta, cum magiſtratui committitur, ſimplex arbitrium puniendi aliquam ſpeciem delicti, quia non poteſt
tranſgredi legem ad aliam ſpeciem, vt puta de ſpecie capitali
ad non capitalem: ſecundum
quam declarationem exiſtimarem accipiendam eſſe noſtram
72 legem: nam cum prius pœnas
ſtatuerit in occiſione, percuſſione, & captura, quæ ſunt crimina grauia, & capitalia: alias
iniurias arbitrio iudicis committi, quo caſu magiſtratus nõ
arbitrabitur pœnã mortis, quia
eſſet tranſgredi legem ad ſpeciem capitalem, cum ſpecies
73 tantum non capitalis commiſſa ſit: qui eſt verus, & proprius
intellectus noſtri text. in proprio caſu, in quo arbitrium iudicis non extenditur ad pœnã
mortis, in alijs tamen non deciditur quæſtio, ſed vera, & firma manebit dicta opinio gloſſæ in dict. §. in ſumma, cũ ſuis
tamen exceptionibus, vt Felinus adnotauit dicto loco, cuius
quinta declaratio eſt in caſu
proprio exceptionis legis, cum
iudex

iudex tunc eius formam egredi non debeat, vt videre eſt ibi num. 26. At bonus Gomecius
75 delictorum, cap. 6. nu. 8. ſolum in duobus caſib' admittit opinionem Accurſij, in dicto §. in ſumma, attenta ſcilicet qualitate alicuius grauiſsimi facti: argumento textus in l. reſpiciendum, ff. de pœnis, & quãdo pro ſimili delicto commiſſo, ſolet irrogari pœna mortis: argum. textus in l. ſacularij, verſ. hanc rem, ff. de extraordin. criminibus: eſtquè omninò inſpiciendus Gregorius in l. 21. titul. 9.
76 part. 7. ſchol. 11. & opinionem gloſſæ admittit Innocentius in cap. Inquiſitionis, de accuſatio. quando grauis exiſtentia delicti ſuaderet & non alioqui, & Innocentio eſt addendus Bart. in l. ſi qua pœna, ff. de verborũ ſignificatione, & in Rubrica, ff. de publicis iudicijs, & in lege 2. eiuſdem tit. Bald. in cap. 1. §. iniuria, de pace iuramento firm. & in l. 2. C. de his qui latrones occultauerũt, Abb. in cap. cum re, de re iudicata, & in cap. ex literis, de conſtitutionibus, idem Bart. in l. fin. vbi pupillus educari debet, idem Bald. in l. eos, §. ſuper his, C. de appellat. gloſ. in cap. dictum, 81. diſtinct. Innocentius in cap. qualiter, & quando, in 2. de accuſatio. idem Baldus in l. fin. de rerum diuiſ. Albericus ibidem ad finem, & in cap. 1. §. iniuria, in princ. de pace iuramento firman. Speculator tit. de accuſationibus, §. 1. verſ. *Quod ſi primo*, Cynus in l. ſi quis cum telo, C. de Epiſcopis, & clericis, Romanus in repetitione Rubricæ, ff. de arbitris, verſ. *ſtatutum*, Baldus in l. quicunquè, C. de ſeruis fugitiuis, & in l. conuenticulum, C. de Epiſcopis & clericis, & in l. 2. de probationibus, & in l. & ſi poſt tres, ff. ſi quis cautionibus, gloſ. in l. ſi fugitiui, C. de ſeru. fugitiuis, Bald. in l. 1. C. ſine cenſu, vel reliquis, Cardinalis in cap. ex literis, de conſtitution. qui omnes ſcriptores, latè diſputãt de intellectu gloſſæ in dict. §. in ſumma: ex quibus prædicta ſolum placuit eligere, cum ad intellectum noſtræ l. ſufficiant, & eius veram interpretationem.

IN TEXTV, IBI, *En la ley que comiença, Los quebrantadores.*

Scholium VI.

77 HÆc eſt l. 3. tit. 12. p. 7. vbi aliter iniuriam inferentes arbitrarie puniuntur.

IN TEXTV, IBI. *Pecheſelo quatro doblado.*

Schol. VII.

78 SI Igitur durante ſpatio induciarũ, damnum quis eas- rum-

rumpēdo dederit in bonis alicuius,prædictus violator induciarum punitur in pœnā quadrupli,iuxta dict.l.3.tit.12.p.7. quæ hodie obſeruabitur, cum non ſit emendata, aucta, nec moderata per aliam l. Neſcio tamē vnde habuerit ortū, cum nulla l.iuris communis ei ſimi-
79 lis ſit: in alijs tamen caſibus ſimilem pœnā quadrupli in iure inuenio imponi rapienti, ſcilicet aliquid ex naufragio, iuxta l.1.ff.de incendio, naufragio,&
80 ruina: cui concinnit l.11.tit.9. part.5. & rapienti alia bona per vim imponitur pœna quadrupli à Paulo in l.1.ff. vi bonorū
81 raptorum, & actionum pœnalium quadrupli,meminit text. in §.quadrupli, de actionibus, & in multis Regni legibus,nouiſq, pragmaticis ſanctionibus hæc pœna quadrupli irrogata
82 eſt,vt ex eis patet.Putarem ego tamen nō pœnæ quadrupli ſolutione reum in ſpecie noſtræ l.liberum eſſe: nam vltra pœnā quadrupli, iudex conſiderata qualitate facti, & perſonæ, aliā pœnam pro fœderis violatione irrogabit, ex textu in cap.1.§. ſi quis,verſ.*auſu*,de pace iuram. firman. qui expreſsè loquitur in pacis violatore, & ſi ciuitas eſt pœna cētum librarum auri, oppidum triginta,diuites,Marchiones,& Comites; quinquaginta,Capinatei,& alij,viginti, plectūtur: vltra quam pœnam,
83 ait lex damnum paſſo, ſecundū leges reſarciēdum, & ibi docet Accurſius verbo, *centum*: citra pœnam pecuniariam alijs pœnis multari fœdus rumpētem.

IN TEXTV, IBI: *Puedenſe reptar.*

Scholium VIII.

84 DE Iure verum eſt, prouocationē procedere, quando ex delicto oritur proditio, l.3.tit.3.part.7. At induciarū vis tanta eſt,vt ratione etiam bonorū, ſi rūpantur, fœderis ruptio ſuper bonis, æquiparetur proditioni, prouocationi itaquè locū eſſe inter nobiles noſtra l. ſancit, cum inter ipſos ſolum certamen locū habeat,ex ſuperius adductis, & d. l.3.probatur, & rurſus l.3.tit.3. eadem part.

IN TEXTV, IBI: *Pero los que ſon poblados de fuero.*
Scholium IX.

85 SEmper enim forus, & conſuetudo populi ſeruāda eſt, vt & nouiter adnotatur in l.6.Tauri, cū vim legis habeat, cap.conſuetudo,1. diſtinct.l.de quibus,ff. de legibus,l. final.C. quæ ſit longa conſuet.l.7.tit.3. part.1. & hic propriè forus ſumitur

mitur pro iure, quod à conſue-
86 tudine, & vſu vtentium deriua-
tur, iuxta d.l. de quibus, & ver-
ba facit noſtra lex de foro mu-
87 nicipali, qui debet obſeruari, vt
forus municipalis, Sepulucdæ,
& Cordubæ, cuius meminit
Gregor. Lopez in d.l.7.ſchol.3.
& de foro Tauri mentionẽ fa-
cit l.ſtyli 56.in fin. Quamuis ſi
quid iudico, noſtra l. non ſenſit
88 de foro municipali, vt ex verbis
ſequentibus patet, ſed de foro
generali concernẽte cauſarum
deciſionem, vt conſtat ex foro
legum, & Rex Illephonſus IX.
in prooemio iubet ab omnibus
debere ſeruari forum, & hic eſt
ſenſus huius l. At ex l.1. Tauri,
per leges fori iudicatur, ſi vſus
eas recepit, & nõ alioqui, vt ibi
Scribentes animaduertunt, &
praxis admiſit, vſumq; debere
probare, allegantes leges fori,
docet Suarez in prooemio fori,
cum vſus & conſuetudo conſi-
ſtant in facto, & facta ſint pro-
banda, l.2. C. de iuris & facti ig-
norantia: non tamen hic vſus
fori eſt probandus, ſicut cõſue-
tudinis, ſufficit enim probare
vſum, non tamen cum qualitã-
tibus ſuis, ſicut in conſuetudi-
ne dicimus, quæ cũ omni qua-
litate, quæ eã inducat, probari
debet, & idem docuit Gregor.
in d.l.7.glo.4. & fori diffinitio,
89 ſiue ethymo perſcribitur in l.7.
tit.3.p.1.

IN TEXTV, IBI:

Por derecho del departimiento.

Scholium X.

90 APertè videtur colligi ex
noſtra lege ſtyli, prius cõ-
ditas fuiſſe leges Partitæ
à Rege Illephonſo IX. mox le-
ges Fori, cũ hic iubeat per eas
debere iudicari, tanquam recẽ-
tiores, l. non eſt nouum, ff. de le-
gibus, & in caſu non deciſo per
prædictum forum, iudicari per
leges Partitæ: ex quibus patet
in hoc hallucinatũ fuiſſe Greg.
Lopez in dict.l.7.tit.3.part.1.
ſchol.4. in fin. qui inquit ſere-
niſsimum Regẽ Illephonſum
cõdidiſſe prius leges Fori, mox
leges Partit. quę nouiores ſunt.

IN TEXTV, IBI:

*En la tregua que ha vn Caua-
llero, o otro hombre.*

Scholium XI.

91 CVm ex ſuperioribus con-
ſtet inducias nominari, ſi-
ue inter nobiles, ſiue inter
plebeios, l.1.tit.8.libr.4.Ordin.
l.1.tit.9.lib.8.Comp. lex noſtra
promiſcuè vocabulo vtitur.

IN TEXTV, IBI:

*Y los ſus hombres ſon, y entran en
eſta tal tregua.*

Scholium XII.

92 TRiplices inducias eſſe
ſanciuit lex.2.tit.12.
part.7. primas, quas
Reges

Reges conſtituũt inter ſe, quas & ſubditi poſt præconium, aut ſcientiã, debẽt obſeruare alias, quas in communi alij inter ſe ſtatuunt, quæ & cuſtodiri de-
93 bent. Rurſus & a paciſcentibus initæ, quas ipſi, & eorum familiares, & cæteri eorum mandatis obtẽperantes adimplere debent: & de his vltimis induiijs loquitur lex noſtra, in quo eſt notabilis, prædictas enim perſonas in fœdere comprehẽdit, & ſi in conuentione de eis non fuiſſet facta mentio, idemq, cauetur in l.1.tit.8.tit.4. Ordina. & in l.1.tit.9. lib.8. Compilat. Nam familiaris a familia dicetur, non is qui nobiſcum aliquando iungitur, ſed qui conſuetudine penè continua nobiſcum degit, familia enim à famulis, & quidem ſeruis primũ dicta, vt nonulli narrãt, dehinc appellatio prorogata ad filios, & ad amicos quotidianosquè familiæ aſsiſtentes, etiam liberos homines, l. pronuntiatio, §. familiæ, l. deteſtatio, § familiæ, de verbor. ſignificat. l. ædiles, §. familię, de ædil. edict. l. familię. C. de verbor. ſignif. Hoc ergo, hęc familiaritas operatur, vt pace inita, & cũ familiaribus, ſocijs, & adhærentibus inita videatur ex natura ipſiuſmet cõuentionis: alioqui enim indutiæ fideles nõ dicerentur, iuxta textum in cap. ad Apoſtolicæ, verſic. adhærentes, de re iudic. lib. 6. Operatur etiam familiaritas circa iuriſdictionis declinationẽ: nam tota familia contemplatione domini eximitur à iuriſdictione ſuſpecti iudicis, iuxta doctrinam Innocent. in cap. inſinuante, de offit. deleg. nu.1. ex pulchra deciſione text. in l. vnica, C. ſi quarũquè prædictus poteſt. cap. cauſamq, , de offit. deleg. Rurſus familiaritas auget affectum conſanguinitatis, vnde licet frater non repellatur a teſtimonio, in lite fratris reijcitur tamẽ ratione conſortis familiaritatis, ſi ſimul habitant, cum affectioni fraternæ multũ adijciatur, & chariores fratres reddantur ex mutua cohabitatione, l. cũ allegas, C. de
99 Caſtrenſ. pecul. milit. Et familiaris perpetuus, habet priuilegium perpetuum, ſicut domi-
100 nus. Temporalis verò, durante familiaritate, & non amplius, iuxta textum in cap. cum olim,
101 de arbitris, vbi Innocent. adnotauit ex text. in l. item ſi vnus, §. fin. ff. de recept. arbitr. & text.
102 in cap. Nicena, 31. diſtinct. Dominus ergo familiam ad pacis
103 cuſtodiam adſtringit in l. noſtra, ex qua non ſolum comprehenduntur familiares domeſtici, & obtempetantes, illiq, qui aſsiſtunt conſilijs familiæ tempore induciatum, verumetiam & qui poſteà ad paciſcẽtis ſeruitium

uitium, & poteſtatem venerũt,
vt cernere licet per Felin.in c.1.
de treuga, & pac. & ſupra dixi-
104 mus. Rurſusq, prędicta iura ſta
tuunt, iudicem, ſi litigatores
inter ſe fœdus, & pacta nõ con-
ſtituant, poſſe eos compellere,
& ad cõcordiam reducere, quæ
induti æ obſeruandæ ſunt, ſicut
ſi ab ipſis initæ eſſent, cum fa-
ctum iudicis partis factum re-
putetur, l. ſi ob cauſam, C. de
euictio. l. 1. C. ſi in cauſ. iud. pig.
l. ſi plus, §. mora, ff. de euictio-
nibus, vbi Bart. & docet Bald.
in l. ordo, verſ. modo quæro, C.
de exactione rei iudicatæ: qui-
bus accedit doctrina ipſiusmet
Baldi in lege, manifeſtiſsimi, in
principio, C. de furtis, qui ait,
105 illud quod poteſt fieri per con-
tractum, poſſe fieri per iudicẽ:
105 timẽs itaquè offendi ab aliquo,
poterit offitium iudicis implo
rare ad hoc, vt cogat eum ad
præſtandam cautionem de nõ
107 offendendo, vt docet Bartolus
in l. illicitas, §. ne potentiores,
nu. 1. ff. de offitio Præſidis, cui
doctrinæ accedit l. 1. §. quies, ff.
de offitio Præfect. vrbis, & text.
ſingularis in §. ſi quis quinquẽ
ſolidos, de pace tenenda, & eius
violatibus: conducuntquè ad-
notata per gloſſam in cap. pla-
cuit, 90. diſtinct. c. de præsbyte-
rorum, 17. quæſt. 4. & ſi ſuper
rebus induti æ fiant: cũ vtrunq;
caput comprehendat l. noſtra,
vt patet ex verbis quæ ſequun-
tur, fœdus initũ ſuper iure prin
cipali intelligitur cũ adhæren-
tibus, & acceſſorijs, ex l. qui
religioſis, ff. de rei vendic. docet
Gregor. in dicta l. 2. ſchol. 6. &
ſuperius adnotaui: & huius ſe-
curitatis ruptor, ſi nobilis ſit,
& cõtra nobilem afficietur pœ-
nis, de quibus hic: ſi verò plebe-
ius, irrogatis à l. 3. tit. 12. par. 7.
cum interpretatione ſuperius
adducta.

Textus quadrageſimusquartus.

Otro ſi, el que querella, que fulano ſobre tregua, que le dixo tales denueſtos, deue dezir, que el quebrantò por ello tregua, ca no cumple, que el diga, que el dixo ſobre tregua tales denueſtos, o que le hirio: mas deuele dezir, que le quebrantò tregua: ca vna es la pena de la tregua, que quebranta, e otra la de los denueſtos, e de las feridas: y entonce quando querella que el quebrantò tregua, puede ſer emplazado para caſa del Rey. Y es a ſaber, que maguer denueſte a alguno que ſea oficial en caſa del Rey, e los denueſtos digan del en otro logar, por denueſtos no ſeràn emplazados para caſa del Rey, maguer lo dixo de ſu oficial, eſtando en ſu ſeruicio.

SVM-

SVMMARIVM.

1 IN dutiarum ruptio, grauiſsimum delictũ eſt, & proditioni æquiparatur, & num. ſeq.

3 De pœna rumpentis indutias tractatur, & num. ſeq.

5 Si quis indutijs initis eas violet, euadet pœnas impoſitas fœderis violatoribus, ſi ei prædictæ indutiæ ſeruatæ non eſſent, incurret tamen alias pœnas iudici arbitrarias.

Lex XLIIII.

IN TEXTV, IBI:

Ca vna es la pena de la treuga qui que quebranta.

Scholium vnicum.

1 ALia eſt enim pœna diſſoluentis indutias, alia delicti, ſine adiectione prędictę qualitatis: nam ipſa ſola induciarũ ruptio, grauiſsimum crimen eſt, & proditioni æquiparatur, quod vel ex
2 eo patet: quia quamuis prouocatio, & reptatio (recẽtiori nomine) locum non habeat inter nobiles, niſi oriatur ex delicto commiſſo: proditio tamen, ſi fœdus ab aliquo diciſſum ſit, perinde iudicatur, ac ſi crimen proditionis perpetraſſet, proditio itaquè ſuccedit, l. 2. titulo 3. partita 7. l. 2. & 3. titulo 21. libro 4. Fori legum, l. 9. titulo 9. libro 4. Ordinamenti, & nouiter l. 1. titulo 9. libro. 8. Compilationis, & dixi in l. 43. verbo,
2 *hirieren*: & extra pœnas induciarum, punitur delinquens, ſecundum qualitatem cauſæ, & perſonæ: non enim per hanc pœnam, quę imponitur diſſoluenti indutias, eſt liber à pœna legali, quæ aliàs ex delicto oritur: maximè quando pœna, quæ irrogatur fœdus diſcindenti ſufficiens non ſit, vt in pœna quadrupli adnotauimus ſupra in dicta lege 43. ſcholio:
4 *Pecheſe lo quatro dublado*: & ſic pœnã remanere in diſpoſitione iuris communis, ſicut ſi induciæ initæ non eſſent, docet Gregorius in dicta l. 3. titul. 12. partita 7. verbo, *Muera por ello*,
5 in fine: ſicut è contrario, quãdo quis indutijs initis, eas violaſſet, cum ei ſeruatæ non eſſent, (quo caſu euaderet quis pœnas irrogatas in fœdus violatores, iuxta legem 41. ſupra, & quæ ibi adnotauimus) non tamen alias pœnas delicti, vt docuit Gregorius in l. 3. tit. 11. par. 7. ſchol. 1.

(.?.)

Digitized by Google

Textus quadrageſimusquintus.

SI alguno querella, e demanda ante el Alcalde de alguno que hirio, o matò ſobre tregua: ſi el fecho, o la tregua fue prouada, el Alcalde deue juzgar la pena por el fecho, e por la tregua quebrantada. Maguer en la demanda el querelloſo, no dixo, que quebrantò tregua, ca cumple, pues dize, e querella, que hirio, o matò ſobre tregua.

SVMMARIVM.

1 *IVs reſultãs ex induttiarum violatione perſonale eſt, ſicq́ neq́ iudex ex offitio, nec alius poteſt accuſare, etiam nomine offenſi, cum nec procurator in hac cauſa conſtitui poßit, & num. ſeq.*

3 *In cauſa repti, ſolus Rex iudex eſt: ſed ſi pars accuſet, & iudex inferior cognoſcere poteſt.*

Lex XLV.

IN TEXTV, IBI:

Deue juzgar la pena por el hecho.

Scholium vnicum.

1 RAtionem dubitandi potuit habere noſtra lex, quia cũ ius reſultans ex induttiarum violatione ſit perſonale, & ita adhæreat perſonæ ipſius offenſi, vt nec iudex ex offitio procedere, neq, alius accuſare poſsit, etiã ſuo nomine, cum nec procurator in hac cauſa conſtitui poſſit, l. 2. tit, 3. part. 7. dubitari potuit, cum quis accuſet ſuper fœdere, & tamen nõ narret fuiſſe diſciſſum: factum tamẽ probetur, an ſufficiens ſit ad imponẽdam pœnam à iure ſtatutam contra induttiarum violatores, & iuſtè ſanxit idem eſſe accuſare ſuper indutijs, cum tamen ruptio probetur, vel aſſerere, violatas eſſe ad hoc, vt iudex poſsit pœnã irrogare: nam quãuis ſi procedatur prouocando, citra Regem nullus alius magiſtratus cõpetens ſit, l. 2. tit. 3. part. 7. ad finem. At ſi procedatur accuſando, iudices inferiores cognoſcere poſſunt, docuit Grego. ſchol. 5. in l. 1. tit. 3. p. 7.

Textus quadrageſimusſextus.

2 *EN Caſtilla contra los hijosdalgo no vale ſegurança que ſe faga, ni ſe otorgue, ni a repto en ſegurança, ſobre que ſea fecha en la ſegurança. E otro ſi entre los hijosdalgo, no puede ſer tregua, ni es valedera ſino ſe deſafian primero. Empero ſi entre algunos hijosdalgo acaecieſſe pelea, e contienda, e luego ſobre eſſo entren en tregua, vale la tregua.*

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Nobiles non poſſunt inducias inire, niſi diffidatio præceſſiſſet.*

2 *Diuerſitas inter nobilem, & plebeium prætextu diffidationis, & ſecuritatis, adnotatur, & num. ſequenti.*

4 *An promiſcuè vtamur inducia rum, & ſecuritatis vocabulo, & num. ſeqq.*

8 *Nonnulla de ſecuritate, remiſſiuè adnotantur.*

Lex XLVI.
IN TEXTV, IBI:
En Caſtilla.
Scholium vnicum.

1 HÆC Lex ſolùm tra-
ctat de nobilibus, qui
ex foro Hiſpaniæ non
poſſunt inducias inire, niſi pro-
uocatio, & diffidatio præceſſe-
rit, & ſancitum, idem eſt in l. 1.
2 tit. 12. p. 7. Cum ſecuritas inter
eos non habeat locũ ſine cauſa,
cum ea, quæ ſoli timoris eſt, ſa-
3 tis non ſit: in hoc enim differũt
nobiles à plebeis, inter hos e-
nim propter ſolam timoris cau
ſam, ſecuritates ſtatui poſſunt,
vt in d. l. 1. adnotatur: & ideo in
vltimis verbis noſtri text. dici-
tur nobiles, ſi præceſſerit pug-
na, vel cõtentio inter eos indu-
tias & fœdus, inire poſſe, cum
cauſa efficax ſit ipſa pugna, ſi-
4 cut ſi diffidatio præceſſiſſet, &
hic eſt proprius (ſi quid ſentio)
ſenſus noſtræ l. & d. l. Partitæ,
quam non percepit Gregorius
ſchol. 2. dum inquit promiſcue
vti iſta conceptione induciarũ,
& ſecuritatis inter nobiles, ſi-
cut inter plebeios: nam quãuis
vocabulũ idem ſit, & induciæ,
etiam dici poſsint inter plebe-
ios, vt ſupra monſtrauimus, iu-
5 xta l. 1. tit. 9. libr. 8. Compila. In
termino tamẽ, & conceptione
diſcrimẽ eſt: nam & ſi in nobili
induciæ, ſecuritas quoquè dicã-
tur, debet tamẽ præcedere cau-
ſa diffidationis, vel pugnæ, vt ſu
pra diximus: aliàs enim, nequè
6 induciæ dici poterunt, in ple-
beio tamẽ ſecuritas procedens
ex ſolo timore, & induciarũ aſ-
ſequitur nuncupationẽ, ſecun-
dum anteriorem declarationẽ,
magna itaq; erit diuerſitas, cũ
hæ induciæ plebeiorũ ſolo ti-
7 more cõtentæ ſint ſine diffida-
tione, vel pugna, vt ex prædictis
8 iuribus apparet: poſtea verò
quã induciæ initæ ſunt, ſiue in-
ter nobiles, ſiue inter plebeios,
cum effectus ſit paciſcentes eſſe
ſecuros à quolibet dãno, dicto,
vel facto, vel conſilio ab effectu
promiſcuè vtimur vocabulo, vt
ex dictis iuribus conſtat, hic &
aliqua de ſecuritate dici poſsũt,
de qua re ſunt inſpicienda iura
in l. 3. C. de verb. ſign. l. teſtium,
§. vlt. C. de teſtib. l. vltima, C. ſi
cert. petat. l. 1. §. an in his, ff. de

contr.tut.l.l.1.ff.ad leg.Iuliam Maieſt.l.1.§.accuſationẽ,ff. ad Senat.Conſul.Turpil.l.vlt.C. de vſur.pupil.& l.1.C.de crim. ſtelionat.l.1.C.de tut.vel curat. qui ſatiſd.non debent.l.1.C.de ſolution.& liberatio.l.2.C.de reb.alien.l.1.C.de comm.rerũ alien.l.1.C.de ſumpt.recuper. l.3.C.de conue.fiſc.debit.l.ne fraudẽ,& l.ſecuritas,de ſuſcep. præpoſi.in C.Theodoſiano,& Caſiado.Epiſt.35.libr.3.Socin. conſ.93.vol.1.& Ludouic.Cælius lect.antiq.lib.11.c.1.liter.E. & lib.27.cap.1.litera D.

Textus quadrageſimusſeptimus.

OTro ſi, el titulo de los emplazamientos, en la ley, què comiença, Si algun hõbre, &c. E ſi el por ſi no viniere a ſu grado, e de otra guiſa lo prendieren, no ſea mas oydo en eſta razon: eſto entienden y vſan en eſta guiſa, Que luego que el alguazil lo prende, puedelo luego matar, ſin otro oymiento, pues es dado por fechor: mas ſi el alguazil lo mete en la priſion, eſtonce maguer ſea dado por fechor, deùe ſer oydo, mas oyrlo han los Alcaldes, ſi ha eſcuſa derecha porque no puede venir a los plazos: y eſto ſi prouare q̃ no ouo tiempo, ni pudo embiarſe eſcuſar. E otro ſi puede poner todas defenſiones, que ha por ſi, que con derecho pueda moſtrar carta de perdon de merced què le aya fecho el Rey, que le quitò toda la juſticia, o que le quitò la rebeldia de los tres emplazamientos que no vino, ca entonces pues el fue dado por fechor por la rebeldia, e no porque fueſſe prouado contra aquel, que el matara, o fuera en matarle, no ge lo daran al querelloſo por enemigo. Mas ſi la muerte fueſſe prouada por peſquiſa, o en otra guiſa, e lo huuieſſe dado por fechor por la rebeldia, dargelo han deſpues por enemigo, maguer el Rey le ouieſſe perdonado la rebeldia, porque no vino a los plazos, ſaluo ſi prouaſſe, que al tiempo que lo mataron que era en otro lugar lexos, ca darlo han por quito: mas deſpues q̃ fue dado por fechor, maguer lo oyan, no le recebiran defenſion, que diga que lo matò defendiendoſe: pero ſi el Alcalde ſe mouio a recebirlo a prouar eſta defenſion, porque no la fallan por tan cumplida en la peſquiſa, e lo hizo el Alcalde ſin otra malicia, entonce no le deue poner culpa el Rey, porque lo recibio el Alcalde a la prueua non con buena fee, mas mouiendoſe a querello hazer, e lo dio por quito, valdra eſte tal quitamiento, y el Rey tornaſe por ello al Alcalde, ſi quiſiere. E otro ſi en eſta ley en el, &c. pregonelo ſobre aq̃lla palabra, E denlo por fechor, q̃ puede ſer juſtificado, ſegun dicho es, mas el querelloſo no le deue matar, e ſi lo mata, deue ſer dado por enemigo de los ſus parientes, e pechar el omecillo, y eſto es por razon, que no ſe lo dio el Alde por enemigo, ſegun dize en el titulo de los omecillos en la ley que comiença, Si aquel en el. &c. E todo otro hombre, q̃ matare ſu enemigo, maguer que lo aya deſafiado con derecho, ſi lo matare, ante que el Rey, o los Alcaldes del lugar ge lo den

lo den por enemigo, &c. Pero es a ſaber, que el Alcalde quando da por fechor al emplazado, que no viene a los tres plazos, ſegun q̃ dicho es, puede el Alcalde darlo por enemigo, ſi la parte ge lo pide que ge lo de por enemigo.

SVMMARIVM.

1 *ABſens contumax, contumacia conuictus, an ſit audiendus, & quid in hoc ſeruetur, & num. ſequentibus.*

4 *Naturali defenſioni renũtiari nõ poteſt, & num. ſeq.*

6 *Duplex defenſio eſt, & nu. ſeq.*

8 *De cauſa probabili & neceſſaria, & de probabili & neceſſaria, ſimul tractatur.*

9 *Contumax fictus auditur, verus tamen nullatenus audiendus eſt.*

10 *Verus contumax quis dicatur.*

11 *In vero contumace non requiritur trina citatio, & num. ſeq.*

13 *Verus contumax, etiã appellans, non eſt audiendus.*

14 *Fictus cõtumax auditur appellãs*

15 *An bãnitus impunè offendi poſſit, & num. ſeq.*

17 *Ex iuſta, & rationabili cauſa l. ciuilis permittere poteſt, vt quis poſſit liberè alium occidere, & num. ſeqq.*

20 *Quæ ſit pœna banniti, & num. ſequentibus.*

23 *Diffinitio banniti oſtenditur.*

24 *Bannitio duplex eſt, & nu. ſeq.*

26 *De diuerſo genere pœnarũ contra contumaces tractatur, & nu. ſeq.*

28 *Bannitio propter delictum habet vim diffinitiuæ, propter contumaciã autẽ interlocutoriæ, & nu. ſeq.*

30 *Bannitus carceratus, non poteſt impunè offendi.*

31 *De cauſa neceſſaria abſentiæ tractatur.*

32 *De cauſa probabili tractatur, & num. ſeqq.*

40 *Magna diuerſitas eſt in pœna, propter contumaciam, aut propter delictum.*

41 *Pœna propter contumaciã ad hæredes non tranſit, & num. ſeq.*

43 *Ex interlocutoria nõ oritur actio.*

44 *Quaſi cõtractus celebratur inter fiſcum, & condemnatum.*

45 *Per ſolam contumaciã non quaſi contrahitur, & nu. ſeq.*

47 *Non eſt declarãdus pro inimico reus, qui non eſt ex probationibus legitimis, ſed ex ſola contumacia conuictus.*

48 *Iudex nõ poteſt cõmittere vindictã parti offenſæ, & ei permittere propria authoritate occidere inimicum offenſorem ſuũ, niſi conuictũ per veras probationes, & nume. ſeqq.*

52 *Nemo propria authoritate poteſt vindictam ſumere, niſi lege permittente.*

53 *Requiſita ad hoc, vt iudex poſſit pronuntiare aliquem inimicũ offenſi.*

54 *Interpretatur l. 76. Tauri, & nu. ſequenti.*

56 *Occidens propria authoritate, etiã ſi lex permittat, lethaliter peccat.*

Lex XLVII.

IN TEXTV, IBI:
Y ſi el por ſi no viniere a ſu grado.

Scholium I.

1 LEx Fori 4.tit.5.
lib.2.ſtatuit,ab-
ſentem contu-
macem conui-
ctum, vna con-
tumacia, viquè
& non ſua ſponte, in carcerem
cõiectũ nõ eſſe amplius audien-
dum:& noſtra lex ſtyli,cum le-
ges huius libri conditæ ſint ad
declarationem legum Fori,reo
capto per miniſtrum iudicis,
quamuis ipſe non ſe obtulerit,
2 defenſionem nõ abnegauit. At
ſi benè diſcindantur verba ip-
ſius legis Fori ſenſus eſt, vt ſi
reus abſens ſit, terquè citatus
edicto nempe, & proclamate,
iudicio non ſuperſit,& tandem
ipſe ſe offert iudici, allegando
cauſas abſentiæ ſit audiendus:
ſi tamen captus ſit,& non obla-
tus ſponte nõ eſſe audiendum,
quod ita accipi debet, nempè,
ſuper excuſationibus abſentiæ,
eiuſque impedimento, & hoc
3 ea ratione: quia cum iudicium
recuſauerit, & noluiſſet ſpontè
ei ſupereſſe, & violenter captus
ſit, in ciuile eſt allegare cauſas
abſentiæ; cum ipſe reus præ-
ſens renuiſſet, iudiciumq, ſub-
4 terfugiſſet. Super crimine ta-
men,ciuſquè defenſionibus, &
exceptionib' rectè admitteretur
reus,& vtroquè iure, cum aliàs
diceremus tolli naturalem de-
5 fenſionẽ: quæ in criminalibus,
etiam reo volente, non poteſt
renuntiari, l.pactum inter hæ-
redes,ff.de pactis,l. non tãtum,
ff. de appellation. Clementina
Paſtoralis, de re iudicata,cap.1.
de cauſa poſſeſſ. & propriet. &
ibi Panormitanus num.4.l. fin.
C.de legibus, iuncta gloſſ. ver-
bo, *quominus*, & habetur Geneſ.
c.3. lexq, contrarium ſtatuens,
eſſet iniqua, & hoc ipſo nõ ſer-
uanda, cũ iura iuſta eſſe debeãt,
6 l.3. ff. de legib. Duplicem itaq,
defenſionem Scribẽtes eſſe di-
cunt, voluntariam, & neceſſa-
riam, illa, vt in caſu d.l.Fori, in
odiumquè abſentis, & eius con
tumaciæ, & propter ſuperioris
authoritatem,cui reus non ob-
temperauit, poteſt tolli à lege,
vel ſtatuto, hæc minimè, vt ad-
notauit Innocentius in d. cap.
cum inter, de re iudicata,quem
allegat Bartolus in l. cum mu-
lier,num.6.ff. ſoluto matrimo.
docens, non valere ſtatutum,
tollens defenſionem bannito;
7 at noſtra lex ſtyli, etiam in vo-
lũtaria defenſione ſanxit in rei
fauorem, vt etiam excuſatio-
nes abſentiæ ei admittãtur:quę
quæ legitimæ in iure defen-
ſiones ſint,& quę dicatur cauſa
proba-

Digitized by Google

probabilis abſentiæ, & quæ neceſſaria, & quæ probabilis, & neceſſaria ſimul, & quæ voluntaria ſine contumacia, & cum ea probatur in l. qui abſente, C. de procurat. l. ſed & ſi per prætorem, §. fin. & l. nec non, ff. ex quibus cauſis maiores, l. 1. l. ab hoſtibus, & l. fin. C. quibus non obijcitur longi temporis præſcript. de quo abſentiarũ genere tractat gloſſ. in l. fin. ff. de in integrum reſtit. ſchol. vlt. Bart.
9 ibidem nu. 3. vſq, ad 10. intelligenda tamen eſt noſtra lex in cõtumace abſente ficto, qui allegando cauſas abſentiæ audiri debet: contumax enim verus nullatenus audiẽdus eſt, in quo debet manere firma diſpoſitio legis Fori, ex mirabili doctrina Bartol. in dicta l. fin. ff. de in integrum reſtitutione, num. 11. poſt gloſſam ibi, & in l. penult.
10 verbo, *exiſtimari*, eod. titulo: veruſquè contumax dicitur ille, qui citatus, & inuentus, dixit, ſe nolle iudicio ſupereſſe: fictus ille qui nihil loquutus eſt, vel citatus reſpondit, ſe vẽturum,
11 & poſteà non adfuit. Quinimo in vero contumace non requiritur trina citatio, vnica enim ſufficit, vt condemnari poſſit, vt docuit Accurſius vbi ſupra, argu. text. in l. Fulcinius, §. fin. ff. ex quibus cauſis in poſſeſsionẽ eatur, cui gloſſæ addit Bart. vbi ſupra, etiam ſi reus non ſit citatus: ſi expreſsè dixiſſet nunquam venturum coram iudice, non eſſe neceſſariam citationẽ, ex Clementin. 1. de dolo & con
12 tumacia: & de vero contumace apparenter, & exiſtenter: apparenterquè, & non exiſtenter, & de ficto contumace apparẽter, & vero exiſtẽter, & de ficto apparenter & exiſtenter eſt inſpiciendus idem Bartol. in dicta l. vltima, ſecundum cuius diſtinctionem eſt accipienda noſtra
13 lex: verumquè contumacem, etiam appellantẽ non audiendum diſpoſitum extat in l. ex conſenſu, in fin. ff. de appellat.
14 & in l. poſt edictum, ff. de iudicijs. Fictuſ tamẽ contumax auditur appellãs, l. ab eo, C. quomodo, & quando iudex.

IN TEXTV, IBI: *Puedele luego matar.* *Scholium II.*

15 ALludit enim ad id, quod dicitur bannitum impunè offendi poſſe: (& hoc nomen ſæpè repeto, licet à veteribus incognitum, apud quos bannũ proſcriptio dicebatur: iura tamen, & interpretes recentiores, banno, bannito, & bannitione vtuntur, quos ſequi doctrinæ gratia cõgruens erit) quamuis iure communi nullatenus permittatur, docet Bart. in l. vt vim, n. 1. ff. de iuſti. & iur.

16 valere tamẽ legem, & ſtatutum
ſanciens, vt bannitus impunè
occidi poſsit, teſtatur Bart. in l.
omnes populi, ff. de iuſtitia &
iure, num. 23. qui communiter
17 recipitur: nam ex iuſta, & ratio-
nabili cauſa, lex humana per-
mittere poteſt, vt quis poſsit
liberè alium occidere, l. 1. §. fin.
ad legem Corneliam, de ſicar.
l. ſi quis, §. 1. ff. ad legem Aqui-
liam, l. 1. & 2. C. quando liceat
vnicuiq, ſine iudice ſe vindica
re, l. Grachus, de adulterijs, l. 1.
18 de raptu virginum: dummodo
tales banniti, qui à lege, & ſta-
tuto permittuntur impunè of-
fendi, alicuius grauiſsimi deli-
cti factores declarati ſint ita,
vt iuſta cauſa dici poſsit occi-
61 ſionis. At ſi ex leui cauſa bannũ
procederet, eo caſu non valeat
lex, vel ſtatutum, de quo diſpu-
tat Iulius Clarus lib. 5. §. homi
20 cidium, num. 53. & non ſolum
quando verba legis ſunt perſpi
cua, vt in noſtra lege, quę aper-
tis verbis ius occidendi tribuit,
ſed etiam ſi generaliter ſtatuiſ-
ſent, poſſe impunè quem offen
dere bannitum, extendi bannũ
ad pœnam mortis, docuit Iaſ.
in l. in ſuis, num. 75. ff. de liberis
& poſthum. & alios multos re-
fert & ſequitur idem Iulius, vbi
21 ſupra, nu. 53. pœna tamen ban-
niti non egreditur deportatio-
nem per legem 4. tit. 18. part. 4.
vbi Gregorius Lopez ſchol. 1.
compararique deportatis, do-
cuit Accurſius in l. qui depor-
tantur, C. de hæredibus inſtit.
& æquiparari relegatis tantum
adnotatur in §. relegati, Inſtit.
quibus modis ius patri. poteſt.
ſoluit. & in l. 1. ff. de bonis dam-
natorum, ſed neque deportatis,
neque relegatis bannitos com-
parandos, docuit Baldus in l. 1.
C. de hæredibus inſtituendis,
num. 10. & 11. aſſerens, bannum
eſſe quandam pœnam de per ſe,
quæ neque eſt deportatio, neq,
relegatio, ſicut dicitur de con-
22 tractu emphyteotico, qui neq,
eſt venditio, neque locatio, ſed
cum vtroque conuenit, banni-
tionemque dici quaſi *ictionem*,
23 ſiue *eiectionem à bono publico*, dif-
finit Bald. ibidem, cui conuenit
d. l. 4. tit. 18. part. 4. Iaſonis itaq,
opinio dubia redditur.
24 Quibus ſic præmiſsis, aut pę-
na noſtræ l. acerrima eſt, aut nõ
loquitur de prædictis bannitis.
Pro cuius declaratione diſtin-
guendum eſt: quandoque enim
fit bannitio propter delictum:
rurſusq, propter cõtumaciam,
de qua bannitione loquitur lex
25 noſtra, & circa pœnam huius
banniti cõtumacis animaduer-
tendum eſt, in legibus antiquis
inductos eſſe diuerſos modos
trahendi contumaces ad iudi-
cis conſpectum; & varias pœ-
nas contra eos ſtatutas eſſe. In
nulla tamẽ veteri lege mentio
fit

ſit de bannito, banno, neq; bannitione. Recentiori enim iure ſic nominatur, vt videre eſt in tit. de ſtat. contra libert. in vſib. fœudorum: & de inde à conſuetudinibus ciuitatum, & ſtatutis municipalibus ortũ habuit. Et
26 dicto iure veteri duodecim genera pœnarũ cõtra contumaces congeſsit Barto. in l. 1. C. de
27 hæred. inſt. n. 19. & quia hæ pœnæ exequi nõ poterant propter abſentiam, & difficultatẽ capturæ, & propter regnorũ diuiſionẽ, & diuerſitatẽ iuriſdictionũ inuentæ ſunt bannitiones iure nouiſsimo, tam vocabulo, quã
28 effectu, ne delicta maneant impunita, cum hac tamẽ diuerſitate: nam ſi bannitio eſt propter delictũ, habet vim ſentẽtiæ diffinitiuæ: ſi autẽ bannitio ex cõtumacia cõtingit, magis vide-
29 tur ſequi naturã ſentẽtiæ interlocutoriæ, & ideo reuocari, & mutari per iudicẽ poteſt, & reus audiri, vt in noſtra l. in qua prędicta pœna nõ obtẽperantibus impoſita fuit, cum ſuperiori tñ declaratione à lege enim & ſtatuto ſtatui potuit, vt non obtẽperans ad obedientiã cogeretur & premeretur, cũ & iure veteri in contumacẽ pœna mortis ſtatuta eſſet, vt adnotauit Bald. in d. l. 1. nu. 19. in principio, qui eſt omnino vidẽdus vſq; ad nu. 25. Et hæc eſt vera noſtræ legis interpretatio.

IN TEXTV, IBI: *Mas ſi el alguazil lo mete en la priſion.*

Scholium III.

30 NAm poſtquam bannitus fuit in carcerẽ coniectus per familiam iudicis, nõ poteſt occidi, neq; offendi alia quauis offenſione, Bart. in l. 3. §. transfugas, ff. ad legem Corneliam, de ſicarijs, Albericus in 4. part. ſtatut. q. 36. & ſuper 2. p. conſt. regal. Rubr. 3. numer. 51. Gomecius in l. 76. Taur. verſic. Item adde.

IN TEXTV, IBI: *Ni pudo embiarſe a eſcuſar.*

Scholium IIII.

31 LOquitur ergo lex de cauſa neceſſaria abſentiæ, vt puta in relegato, cuius menit textus in l. ſed & ſi per prætorem, §. 1. ff. ex quibus cauſis maiores, vel morbi, iuxta textum in l. quæſitum, ff de re iudicata, vel aliqua alia cauſa neceſſaria abſentiæ, vt habetur in dicta l. ſed & ſi per prætorem, §. fin. ibi: *Et generaliter quoties quis ex neceſſitate, non ex voluntate abſuit, dici oportet ei ſubueniendum*, & multo magis ſi quis abeſſet cauſa militię Reipublicę, & ſimilis, quæ & porbabilis ſimul dicitur, l. 4.

Q 5 & fin.

& fin. C. quibus non obijcitur
longi tempor. præſcript. l. ſed
& ſi, §. quoties, ff. ex quibus cau
ſis maiores: quibus & ſimilibus
caſibus decidit noſtra lex, ab-
ſentem audiendum, iuuabitur
enim reſtitutione, iuxta prædi-
33 cta iura, niſi iudici cōſtaret ab-
eſſe reum ex cauſa probabili, &
neceſſaria: quo caſu ſententia,
omniaq; iudicij acta ſunt nul-
la, & ſic reſtitutione non erit
opus, cum auxilio ordinario ad
iuuetur, l. in cauſæ, ff. de mino-
ribus, l. quæſitum, ff. de re iudi-
cata, & docet Bartolus in l. fin.
ff. de in integrum reſtitutione:
34 itaque prædictum abſentiæ im
pedimentum ſic accipere debe-
mus: aut ſentētia eſt nulla, quia
cū cōſtaret de iuſto impedimē-
to prolata fuit, quo caſu tunc
reus cōmuni iure auditur, cum
omnia corruant, iuxta ſupradi-
35 cta: aut ſentētia valida eſt, nem-
pè, cum de abſentia non appa-
ruiſſet, tunc reus duobus reme-
dijs vti poteſt, ſi iuſtè impedi-
tus erat tempore pronūtiatio-
36 nis ſententiæ: aut enim poteſt
petere reſtitutionē intra qua-
drienniū, iuxta legē fin. C. de
temporibus in integr. reſtitut.
37 aut poteſt appellare à ſententia
intra decē dies à tempore ſcien
tiæ, vt in Authentic. de appel-
lationibus, in principio, colla-
tione 4. vel intra tempus legi-
bus regijs in tribunalibus infe-
rioribus datū ad appellandum,
l. ab eo, & ibi Accurſius verbo,
38 *illico*, & verbo, *indefenſis*, C. quo-
modo & quando iudex: nec reo
opus erit hoc poſteriori caſu
petere reſtitutionem ad appel-
landum, ſed appellare, iuxta
gloſſam receptam in dicta l. ab
39 eo, verbo, *querere*; idemquè di-
cendum erit in impedimento
emergenti ex vi, vel dolo ad-
uerſarij: eadem enim reſtitutio
procedit, iuxta l. 1. §. ſi reus, &
l. fin. ff. de eo per quem factum
erit, &c. l. intra vtile, ff. de mi-
noribus, cap. ex literis, de in in-
tegrum reſtitutione, cap. cum
Bertoldus, de re iudicata, l. 2. §.
ſi quis in iudicio, ff. ſi quis cau-
tionibus.

IN TEXTV, IBI:
Por hechor por la rebeldia.

Scholium V.

40 APerte loquitur lex noſtra
hic de pœna banniti, pro-
pter contumaciam, & nō
propter delictū, inter quas pœ-
nas vltra ſuperius adducta, di-
uerſitas magna eſt, illa enim ad
hæredes non tranſit, cum ban-
num ſit interlocutoria, fertur
41 enim lite non conteſtata, & ex
contumacia, & ex interlocuto-
toria non oritur actio, cum po-
tius dicatur originem habere à
iudicis officio, l. ſi quis miſſus,
ff. ne

ff. ne vis fiat ei, cui ſententiæ adhæret doctrina Bartoli in l. defuncto, ff. de publicis iudicijs, in principio; docentis ea ratione pœnam in criminalibus cauſis traſferri ad hæredes: quia qua-
44 ſi contractus celebratur inter fiſcum, & condemnatum: at per
45 ſolam contumaciam, non quaſi contrahitur, iuxta textum in §. vltimo, Inſtitut. de noxalibus: quæ ſententia quod attinet ad noſtrum textum, & contumaciæ materiam, veriſsima eſt, licet alioqui multi diſſentiant à prædict. Bartoli opinione, negantes quaſi contrahi in ſententia criminali contra aliquem lata, vt cernere licet per Baldum in l. 1. C. ex delictis de-
46 functorum, num. 14. vbi plures rationes commemorat contra Bartoli opinionem, contenditque non quaſi contrahi, ſed ex authoritate ſententiæ tranſmitti pecuniariam condemnationem, cuius rei diuerſas opiniones inter Dynum, & Bartolum conciliat Baldus ibidem, num. 15. qui neceſſariò intuẽdus eſt.

IN TEXTV, IBI: *No ſe lo daran al querelloſo por enemigo.*

Scholium VI.

47 AIT Ergo lex noſtra, non eſſe declarãdum pro inimico reum, qui non ex probationibus legitimis, ſed ex ſola contumacia conuictus fuit, quę eſt pulchra & pia deciſio legis ad quam non ſolet animaduer-
48 ti ab ſcriptoribus, cũ ius nouũ conſtitui dicant in l. 76. Tauri, Deducitur itaquè ex ſerie noſtræ l. iudicem non poſſe committere vindictã parti offenſæ, & ei permittere propria authoritate occidere inimicũ offenſorẽ ſuũ, niſi ſit cõuictus per veras, & legitimas probationes:
49 nam quamuis aliàs reus abſens condemnatetur ad mortem ſola fuga, & vno teſte, & alijs inditijs ſufficientibus ad torturam, vt nouiter diſpoſitum extat in l. 3. titulo 10. libr. 4. Compilationis, quæ præſumpta probatio dicitur, non tamen im-
50 pedimẽto eſt innocentiæ, cum deprehenſus de nouo quoad crimen quouis tempore defendi poſsit ex prædicta ſanctione: in vindicta tamen parti commiſſa, ſuoquè effectu ſortito, nullum reo remedium ſupereſt, cap. cum Marte, de celebratione Miſſarum: & ideo legitimæ probationes pręcedere debent, vt docuit bonus Gomecius in
51 dicta lege Tauri, numer. 17. vbi addit ex Rainerio, & alijs quos allegat iſtud ius vindictæ, non debere cõmitti à iudice offenſo, quamuis accuſatio probata ſit, ſi delictum aliàs pœnam mortis

mortis non meretur, quod & anterioribus ſcholijs monſtrauimus.

IN TEXTV, IBI: *Mas el querelloſo no le deue matar.*

Scholium VII.

52 QVOD quidem ſancitum fuit per legem quartam, titulo 17. lib. 4. Fori, nemo enim propria authotitate poteſt vindictam ſumere, niſi lege permittente, & nouiter diſponitur in dicta lege 76. Tauri, & ibi Scribentes notant.

IN TEXTV, IBI: *Puede el Alcalde darlo por enemigo.*

Scholium VIII.

53 IVdex ergo, vt ſupra docuimus, præcedente plena probatione, & litigatoris petitione, rectè poteſt pronunciare aliquem inimicum offenſi, vt eum poſsit impunè occidere, ſi ex illo delicto abſenti ſi in carcerē conicctus eſſet, pœna mortis irrogaretur, vt adnotatur in
54 dicta l. 75. quæ trium menſium dilationem addit noſtræ legi: quāuis ſi cum iudicio animaduertatur, ij tres meſes continebantur in prędictis legibus ſtyli, Forri, & Partitarū, & antea iure communi in caſibus, quibus contra abſentem procedi poterat, nempè, ex l. 38. ſtyli, l. 4. titul. 3. libr. 2. Fori, l. 7. titul. 8. part. 3. l. 1. & 2. C. de requirendis reis, l. 2. C. de exibendis reis, Authentica iubemus, C. de iudicijs, Authentica qui ſemel, C. quomodo & quand. iudex, l. cum anterioribus, § 3. C. de tempor. appellation. vbi per trium mēſium dilationem abſentes euocabantur: cuius dila-
55 tionis, ſi quid iudico, meminerunt legum Taurinarum conditores, quamuis, qui eas commentantur ibi non animaduertant, omnes tamen admittunt cōmuniter prædictas leges regias iuſtas eſſe, & rationi conſentaneas, & ab eis ſtatui potuiſſe, vt reus abſens prædictis requiſitis pręcedētibus ad mortem damnari, eiuſquè vindicta parti committi queat, cum non ſit in iure nouum in innumeris caſibus vltionem offenſum ſumere poſſe ſua propria authoritate, quos melius cæteris congeſſit doctiſsimus Gomec. in
56 dict. l. Tauri, nu. 15. addit tamē ibidem num. fin. in foro conſcientiæ lethaliter peccare propria authoritate occidentē inimicum ſuum, nec ſe excuſare legis permiſſione.

Textus

Textus quadrageſimusoctauus.

SI Alguno es emplazado por algun mal fecho, que ſe deue librar por fuero, en aquel lugar do lo emplazan, e no viene a los plazos, en ante que le den por fechor, parezca ante el Rey ſobre eſte pleyto. E ſi el Rey le quiſiere hazer merced, e lo tuuiere por bien, pues parecio ante el, puede mandar, q̃ tome el pleyto en aquel lugar que era a la ſazon, que parecio ante el. Mas ſi el Rey eſta merced no le quiſiere fazer, caera en la pena de los emplazamientos, ſegũ es por fuero de aquel lugar para do fue emplazado, ſaluo ſino fueſſe emplazado ſobre qualquier de las coſas que ſon eſtablecidas, que ſe deuen librar por caſa del Rey. (a entonces pues parecio ſobre eſte fecho ante el Rey, para ſaluarſe, e cumplir de derecho, no caeria en plazo, ni en pena.

SVMMARIVM.

1 *Reus, qui ſe offert regijs Senatoribus criminũ ab eis admittitur, quamuis non ſit caſus Curiæ.*

2 *In Regem omnem poteſtatem reſpublica contulit, quæ penes ipſam antea erat.*

3 *Si reus plures iudices ex priuilegio habeat, ipſius eſt electio, quem maluerit eligere, & numero ſequenti.*

5 *Oppreſſus nõ ſolum apud Regem, eiuſq́; ſupremos iudices temporales, ſed & etiam ante iudicem Eccleſiaſticum comparere poteſt.*

6 *Iudex ſecularis, ſi Eccleſia oppreſſa ſit, ipſam iuuare debet ſine aliqua cauſa cognitione.*

7 *Eccleſiæ offitium ſuum denegans, iuriſdictione priuatur.*

8 *Vidua non ſolum agendo, ſed etiam defendendo, poteſt actorem trahere ad regium Curiæ iudicium.*

9 *Alijs poteſtatibus præter Regem cauſarum auocatio non permittitur, & num. ſeq.*

11 *Quicquid poſt euocationem cauſæ à iudice inferiore actum eſt, nullitatem habet.*

12 *An iuriſdictio euocata videatur quando iudex inferior ipſius reuocationis cognitionem, & notitiam non habuit.*

13 *In cauſis etiam ciuilibus, euocatur cauſa ad Principem, quando pars grauamẽ ſe ſcepit in duobus actis interlocutorijs.*

14 *Impediens ſubditos, ne ad Principem eant, crimine læſæ Maieſtatis notatur, & numero ſequenti.*

16 *Euocationis vis tanta eſt, vt poſt eam emiſſam iudex inferior etiam de partium conſenſu, cognoſcere de cauſa non poſſit.*

Lex.

Lex XLVIII.
INTEXTV, IBI:
Pareẓca ante el Rey ſobre eſte pleyto.
Scholium vnicum.

1 AB Hac lege noſtra iudico habuiſſe ortum praxim in regijs prætorijs ſupremis receptã, in quibus reus, qui ſe offert regijs Senatoribus criminũ ab eis admittitur, quãuis alioqui nõ eſſet caſus Curiæ, & magiſtratus domicilij rei iudicium inchoaſſet, & cõtra reum edictis, & præconijs procederet: literæ enim regiæ ſtatim expediuntur, quibus iudex inferior inhibetur, & iubetur tabe-
2 lioni, vt acta mittat, quod nulli alij niſi Principi licet, in quem omne imperium, & poteſtatem reſpublica contulit: cum olim penes ipſam eſſet, l. 1. ff. de conſ. Princip. & cum Rex non de facili negotio adiri poſſet, magiſtratus creauit, qui litigatores audirẽt, & grauamina tollerẽt: prædictus, itaq; grauatus, reus a prædictis Senatoribus admit-
3 titur ex Curiæ priuilegio, in qua quilibet conuenitur, dum in ea eſt, licet ibi nõ contraxe-
4 rit, l. 4. tit. 3. p. 3. & ibi Greg. Lopez, quod licet in ciuilibus procedat, & fauore actoris propter rei potentiã, de reo etiã criminis receptũ eſt, ſi plures iudices ex priuilegio habeat ipſiuſmet rei eſſe electionẽ, vt pulchrè docuit Bald. in l. cũ clericis, nu. 1. C. de Epiſcop. & cler. ex text. in
5 Authen. habita, C. ne filius pro patre: oppreſſus enim nõ ſolum apud Regẽ, eiuſq; ſupremos iudices poterit iudicio ſupereſſe, & eis ſe offerre, verùmetiam apud iudicem Eccleſiaſticum, quãuis nõ detur negligentia in tẽporali magiſtratu: arg. tex. in c. ex parte, de for. comp. vbi docet Abb. de cuius opinionis certitudine nõ diſputo, placuit tamen eam adducere ad cõfirmationem præfatæ concluſionis.
6 Illud tñ abſq; controuerſia eſt, iudicem ſecularẽ requiſitum, ſi Eccleſia oppreſſa ſit, ipſam iuuare debere, & ſine aliqua cauſæ cognitione auxilium impartiri, c. de liguribus, & c. Princi-
7 pes, 23. q. 7. & officium ſuũ denegãtem iuriſdictione priuandũ, ex c. ad abolendam, & c. Inquiſitionis, §. prohibemus, de hęret. ſcribit Rebuf. ſuper ll. regias, in
8 tract. de liter. requiſit. num. 20. Rurſus & ſentẽtiæ noſtræ l. ſuffragatur, quod de vidua rea dici ſolet, quæ non ſolum agẽdo, ſed etiã defendẽdo poteſt actorem trahere ad regium Curiæ iudicium, vt praxis admiſit, &
9 latè tractat Couar. pract. quæſt. c. 7. nu. 2. inquitq; nu. 7. literas regias expedtri in fauorem viduarum, quibus interdicitur cognitio inferiorib' prætorijs, cum prædicta itaquè cauſarum euoca-

euocatio ex Curiæ priuilegio
deſcendat, Regi tantum, & eius
Senatoribus permiſſa eſt, quod
alijs poteſtatibus iuriſdictionẽ
habentibus denegatur, quibus
non liberum eſt, primam inſtã-
tiam iudicis ordinarij impedi-
re, vt docet Paulus Caſtrenſis,
in l. nemo, C. de iuriſdictione
omnium iudicum, quem refert
& ſequitur Auendañus, de exe
quendis mand. regijs, c. 6. nu. 1.
& ſeqq. ius itaq, regale eſſe euo
cationem, cum ſolum Pontifi-
10 ci, & Regi competat, & nemo
ab eis euocare poſsit, e x c. cun-
cta, & cap. vt noſtrum, de appel-
latio. deducit Rebuffus ad leges
regias, tractatu de euocationi-
11 nibus, num. 1. & ſuppremis ma-
giſtratibus tã ſumma poteſtas
euocandi data eſt, vt quid quid
poſt euocationem à iudice in-
feriore actũ fuerit, nullitatem
habeat, etiam ſi ipſe iudex euo-
cationis ſcientiam non habue-
rit, vt docet Abb. in c. cum M.
de conſtitut. quanquam de hac
re latè diſputet Couar. practic.
quæſt. c. 9. & opinionem Abb.
improbare videatur, aſſerẽs re-
12 uocationẽ iuriſdictionis, etiam
ſi motu proprio fiat, non effi-
cere nulla geſta à iudice infe-
riore, donec ipſe reuocationis
cognitionem habuerit, vt nu. 7.
contendit, & ante eum docuit
Rebuf. in tract. de euocationib.
num. 33. vbi inquit, ignorantes
iudices obligari nõ poſſe, & ita,
interim factũ, non eſſe nullum,
etiam poſt euocationis conceſ-
ſionẽ, niſi prius fuerit intima-
ta: regulam itaq, generalẽ ipſe
doctiſsimus Author, nu. 4. tra-
dit eam nempè, vt neq, iudicis
inferioris, neq, vtriuſq, litiga-
toris notitia ſufficiat, ſed inti-
matione omninò eſſe opus ad
hoc, vt geſta corruant.
13 Et prædictis accedit, quod de
parlamento Franciæ adnotauit
Rebuf. dict. tract. de euocation.
nu. 58. à quo etiam in cauſis ci-
uilibus euocatur cauſa ad Prin-
cipem, quando litigator graua
men ſuſcepit in duobus articu-
lis interloquutorijs, cum veri-
ſimile ſit, & in diffinitiua gra-
uandum: agum. text. in l. no di-
ſtinguemus, §. cum quidam, ff.
de arbitr. & c. vt debitus, de ap-
pellat. & regula ſemel, de regu.
14 iuris, in 6. Et his adijcitur do-
ctrina Lucæ de Penna in l. vni-
ca, C. vt nemo ſuſcip. ad ſuum
patroc. ruſtic. lib. 11. docẽtis im
pedientẽ ſubditos, ne ad Prin-
cipem eant, crimine læſæ Ma-
ieſtatis notari, ſicut dicitur quo
15 què de iudicibus tẽporalibus,
& alijs impedientibus clericos
ad Eccleſiaſticum tribunal ac-
cedere, vel literas impetrare:
nam excommunicati ſunt, vt
probatur in cap. quoniam, de
immunitate Eccleſiar. in 6. &
16 in Bulla Cœnæ Domini art. 3.

Poſtremò

Poſtremò igitur, huius euocationis vis tanta eſt, vt poſt eam emiſſam iudex inferior, etiam de litigatorum conſenſu cognoſcere de cauſa non poſsit, vt adnotatur in Rota deciſion. 76. quamuis in appellatione contrarium ſancitum ſit per caput interpoſita, §. ille, de appella. c. ſi à iudice, eod. tit. lib. 6.

Textus quadrageſimusnonus.

EN Algunos de los fueres viejos de Eſtremadura, ſobre muertes, los parientes del muerto deuen hazer deſafiamiento: e ſi viene el deſafiado, e niega la muerte, haſe de ſaluar, o reſponder al repto, qual mas quiſiere el querelloſo. E ſi conociere la muerte, e no viniere a los plazos del fuero, darlo han por enemigo de los parientes, e que ſalga de la villa, e del termino. E ſobre eſto, es a ſaber, que quando en eſta manera de defendimiento ſe comiença a demandar la muerte, ſegun el fuero viejo, que todo lo que dize en eſte fuero, que ſe ha de hazer, e de juzgar deſpues del deſafiamento, que eſſo ſe ha de guardar, e de demandar, e juzgar: e no puede mudar la querella, ni la demanda en otra manera, ſino ſegun lo començò a demandar, o a querellar en los pleytos criminales. E mas ſi alguno mata de noche, o en yermo, de que ſe ha de hazer peſquiſa: porque eſto ſe faze en la manera del fuero de las leyes, e no en la manera del fuero viejo: e haſe de demãdar la muerte, e a juzgar ſegun el fuero de las leyes. E por ende algunos dizen, que el deſafiamiento es manera de emplazamiento, no ſe puede entonce emplazar, pues deſafiado no han los parientes del muerto de demandar la muerte, ni juzgarla, ſino en la manera que fabla el fuero viejo de eſſe lugar a que ſe han de juzgar las muertes deſpues del deſafiamiento. Mas ſi los parientes del muerto quieren demandar, que matò ſobre tregua, o ſobre ſaluo, o que le dio ſaltò, o que matò, pidan al Alcalde, que emplaze a aquel que es fallado por culpado por la peſquiſa de la muerte, o aquel que quieren acuſar, que venga a los plazos del fuero viejo del lugar: e que faga peſquiſa ſobre la muerte, ſi aſsi acaecio la muerte ſobre que ſe deua fazer peſquiſa, o acuſen aquel que aſsi matò a ſu pariente ſobre tregua, o ſobre ſaluo, o que le dio ſalto. E ſi plazos no pone el fuero viejo, en eſta razon, deuelos fazer emplazar el Alcalde a los plazos del fuero de las leyes, y el acuſador entonce puede demãdar al Alcalde que mate, o mande matar aquel, que acuſa que matò a ſu pariente.

SVMMARIVM.

1 *Ethymologia diffidationis traditur.*
2 *Triplex amicitia ſolum inuenitur.*
3 *Nobilis propriè dicitur ex vtroq; parente.*
4 *Nobilitas ſolũ requiritur ex parte patris,*

niſi in caſibus exceptis.

5 *Propinquus pro propinquo diffidare poteſt.*

6 *Agere quis poteſt actione iniuriarũ pro iniuria illata conſanguineo, & vſq; ad quẽ gradum conſanguineus dicatur, declaratur.*

7 *Vbi adeſt ius ſuccedẽdi, ibi & ius vindictæ ineſt.*

8 *Coniunctus vſq; ad 6. gradum dicitur, & regulariter vſq, ad quartum.*

9 *Ius diffidationis vſq; ad quem, ad quem gradum ſpectet, & num. ſequenti.*

11 *Ius conſanguinitatis vſq; ad decimum gradum accipere debemus.*

13 *Ius reptandi conceſſum conſanguinei accipitur vſque ad decimum gradum.*

13 *In diffidatione regulariter poteſt alius pro alio diffidare, ſi tamen nobilis ſit.*

14 *In reptatione nemo pro alio reptat cum ius adhærens perſonæ ſit.*

15 *Diuerſitas eſt inter diffidationẽ, & reptum.*

16 *Reptatio ſolum habet locum in tribus caſibus.*

17 *Reptum ſolum ante Regem fit.*

18 *Diffidatio in quocunq; crimine procedit.*

19 *Diffidatio regium conſpectum deſiderat.*

20 *Diffidatio eſt præparatoria monitio, & num. ſeq.*

22 *Induciæ conſtituuntur inter diffidatorem, & diffidatum per tres terminos.*

23 *Nobilis, qui diffidauit, aleuoſus nequaquam dici poteſt.*

24 *Quotieſcunq; diffidatio præcedit, nunquam reptationi eſt locus.*

25 *Diffidatus tenetur diffidationi reſpondere intra certum terminum.*

26 *Pro inimico declaratus impune occidi poteſt.*

27 *Declaratur lex 76 Tauri.*

28 *Declaratio pro inimico tantum operatur, ſicut diffidatio.*

29 *Alia bannitio eſt propter delictum, alia propter contumaciã.*

30 *De pœna banniti tractatur, & quomodo hoc accipiatur, & numero ſeq.*

32 *Deportatio mors ciuilis eſt, & media capitis diminutio.*

33 *Relegatio triplex eſt, & numero ſequenti.*

35 *Regula eſt, vt ſi à lege non exprimatur pœna deportationis, ſemper intelligatur de ſimplici relegatione, & num. ſeq.*

37 *Conſanguinei diffidare nollẽtes, accuſare apud iudicem poſſunt in[illegible]ere.*

38 *Non omnes cõſanguinei admittuntur ad accuſandum, & quomodo hoc accipiatur.*

39 *Abſens inimicus declarandus eſt, non autem præſens, & num. ſequentibus.*

41 *Maritus, cui adulteri traduntur, pœnam eligit, ſed nõ neceſſario exequitur.*

R Lex

Lex XLIX.

IN TEXTV, IBI: *Los parientes de muerto deuē fazer deſafiamiento. Scholium I.*

1 Thymon diffidationis eſt diſceſsio à fide inter nobiles antiquitùs inita, vt conſtar ex l.
2 1.tit.11.par.7. Ariſtot.enim 8. Æthicorũ triplicē amicitiam, ſolum inuenit,naturalem ſcilicet, quã pater erga filios, & cōiuges inter ſe habēt, quod idē & natura cætera animantia docuit:aliam inter extraneos ex mutuo conſenſu, affectione, & conuerſatione,quæ & nobilior prima eſt, cũ amicus alter ipſe dicatur: tertia, quã quis ob ſuũ commodum erga alium habet, quæ minoris dignitatis amicitia dicitur, cùm non reciproca ſit: prædicta tñ lex regia quartam amicitiam a[illegible]cit,quã nobiles inter ſe co[illegible]ituerunt ex pacto,eamq, non licet ſine diffidatione diſcin[illegible],vt ex noſtra lege,& præ[illegible] iure parti
3 tarũ ſatis patet. [illegible]t nobilis hoc caſu accipitur, qui ex generoſo patre, quãuis ex plebeia matre editus ſit, vt probatur in d.l.1. Quãuis prop[illegible]iè nobilis nō accipiatur, niſi ex vtroq, parēte, iuxta tex.in l.5. & 7.tit.18.p 2. vbi caſus eſt,in quo prędicta geminata nobilitas deſideratur:alius eſt in l.25.tit.22.p.3.& vtrobiq, cōmendat Greg. in ſcholijs ad dictas leges,docens vltra
4 caſus illarum legum, nobilitatem ſolùm requiri ex parte patris,& rationē reddit d.l.par.1. tit.11.p.7. eam nēpè, quia priſcis tēporibus nobilitas à viris principiũ, & originē ſumpſit, & non à fœminis: & ideò plebeia fœmina non officit nobilitati,quod antea Vlpianus docuit in l.liberos,verſ.ſed ſi,ff.de ſenat.& ibi Bald.notat nu.1.
5 Quibus ſic breuiter,& neceſſario adnotatis,propinquos poſſe prouocare,& diffidare ſanciuit l. noſtr[illegible], & antea deciſum
6 fuit in l.2.tit.[illegible].p.7. Non enim eſt in iure nouum, agere quem poſſe actione iniuriarũ pro iniuria illata cōſanguineis. Alioquin enim, etſi iuſtam cauſam quis ſibi fouere videatur,ſi tñ ſua nō interſit,à prouocatione repellitur, ſicut cōtingit de iure ciuili,pecuniarię cauſæ actorem,& criminoſum accuſatorē à limine iudiciario eijci, ſi ſua non interſit, l. non ignorat,C. qui accuſ. nō poſ. Porrò in ſingulari certamine hoc à maioribus cuſtoditũ fuit,vt pro ſui defenſione cæterorũque cognatorũ,& familię ſuæ,certare liceat: pro extraneo tñ non permitteretur,l. ſed tũc,ff.de lib. cauſ. Quo caſu cōſanguineum accipiemus vſq, ad 7. gradũ, iuxta gloſ.

gloſ. vnicã in l. ſi fœmina,ff. ad
Turpil. argum. text. in l. 4. ff. de
teſtib. vbi in cauſa criminis nõ
cogitur cõſanguineus teſtificari
contra conſanguineũ vſq, ad
illum gradum: & ita ſecundum
Accurſij opinionẽ, propinquos
in caſu noſtræ l. vſq, ad prædi-
ctum gradũ 7. prouocare poſſe
dicendum eſt: inuenio tamẽ in
iure ius ſuccedendi ab inteſtato
cõpetere cõſanguineis, ſi agnati
ſint vſq, ad 10. gradũ, ſi cog-
nati vſq, ad 7. gradũ, §. fi. Inſtit.
de ſucceſſ. cognatorum, & iure
recentiori indiſtinctè vſquè ad
10. gradũ, quo ſublatũ fuit diſ-
crimẽ agnationis, & cognatio-
nis, vt in Auth. de hæred. abin-
7 teſt. ven. §. nullam verò, coll. 9.
Suſtineri itaq, poſſet vſq, ad 10.
gradum conſanguineũ prouo-
cantem admittẽdum: vbi adeſt
enim ius ſuccedendi, ibi & ius
vindictę nõ ineſſe, nõ eſſet ciui-
8 le? Coniunctũ tamen vſq, ad 6.
gradum ſolum dici, Conſultus
reſpondit in l. 2. ff. de accuſat. &
in l. 4. ff. de teſti. l. Iuriſcõſultus;
§. ſexto gradu, ff. de gradib. &
prædictam coniunctionẽ regu-
9 lariter vſq, ad 4. tantũ gradum
extẽdi, Imperatori placuit in l.
petitionem, C. de aduoc. diuer.
iudicior. cui conuenit l. 2. & 16.
tit. 1. p. 7. Intelligi itaq, debebit
ius certaminis conſanguineo
conceſſum ex noſtra l. vt intra
10 4. gradum admittamus, ſecun-
dum prędictas leges Partitæ: &
ita veteres foros, de quibus no-
ſter text. in princip. mẽtionem
facit, interpretemur, vt vindi-
cta familiæ conceſſa vltra quar-
tum gradum non extendatur.
11 Sed prædictis nõ obſtantibus
in caſu noſtræ l. opinionem, de
qua ſupra, veriorẽ puto, eã ſci-
licet, quæ ius ſuccedẽdi vſq, ad
10. gradum tribuit vſq, ad quẽ,
& prouocatio procedet: alioqui
enim ſequeretur abſurdũ, poſſe
ſcilicet quẽ ſuccedere, & tamẽ
non poſſe vlciſci mortẽ defun-
cti, cui ſucceſsit, quod abhorret
ab humano intellectu, & ratio-
ne, quæ viua lex eſt, l. cum ratio
de bonis damnatorum, neq, ſu-
ſtinebitur prædicta opinio ex
iure vindictæ competẽti hære-
di, etiã ſi extraneus ſit, neq, iura
in contrarium adducta vrgere
videntur: debẽt enim intelligi
in ſuo proprio caſu, neq, refra-
gantur prædictę ll. Partitę, quę
in accuſatione loquũtur, nos tñ
in certamine, in quo diuerſitas
12 eſt. Et ex his infertur quoq, in-
terpretatio ad d. l. 2. tit. 3. par. 7.
quę ius prouocãdi cõſãguineis
cõcedit, debet enim accipi vſq,
ad 10. gradũ conſanguinitatis,
vt ſupra mõſtrauimus, quæ om
nia locum habẽt in certamine
pro vindicta defuncti. Si tamẽ
quis viuat, diſtinguendũ eſt in-
ter prouocationẽ, ſeu diffidatio
nem, & inter reptationem, vo-

dit, ſiue diffidatio præceſſerit, ſiue nō in induciis, ratione fœderis: in proditione, qui a ſi quis eam committat, ſatis videtur diſcedere à fide nobilitatis: ſi contra Regem quippè qui ipſa nobilitas eſt, aliquid machinatus ſit, vt per totum tit. 3. par. 7. inſpicere licet. Quæ omnia vera, & à nemine ſic diſcuſſa ad interpretationem noſtræ l. omni nō neceſſaria: inutilia tamē iudico, cum prædicta certamina abolita ſint, & religioni noſtræ repugnantia.

IN TEXTV, IBI:
Darlo han por enemigo de los parientes.

Scholium II.

27 STatuit l. noſtra, vt prouocatus adſtringatur, reſpōdere intra diem, l. Fori, quæ eſt l. 1. & 11. tit. 21. libro. 4. & l. 4. & 5. tit. 3. par. 7. Alioqui per ſententiam declaratur inimicus, quæ pœna irrogatur à l. 5. dict. tit. 3. & fuit ſupplicium cognitum à vetuſtis Scribentibus, vt tradit Bart. in l. ex facto, ff. ad Trebel. Bald. in l. Grachus, C. ad l. Iul. de adult. idem Bald. in l. vt vim, ff. de iuſt. & iur. Ioan. Andreas in additione ad Speculum, tit. de conſt. addit. fin. Abb. in cap. vlt. de conſuet. quæ pœna operabitur, nempe, vt hic pro inimico declaratus impune occidi

26 poſsit, iuxta ea quæ notāt Bart. & Bald. in dictis locis teſtantes, ſi quis nolli inimicū ſuū occidere, poſſe eligere aliam quamlibet pœnā, cū ius vitæ, necisq́, poteſtas ei data ſit: apud nos tamen obſeruanda omninò eſt l.
27 76. Taur. quæ voluit, iudicem neminē poſſe pro inimico pronuntiare, & committere vindictā offenſò propria authoritate, niſi adſint legitimæ probationes, quibus à iudice reus in prędictam pœnā condēmnatus ſit, & poſt condemnationem elapſi ſint tres mēſes, & actor petat, vt offēſor pro inimico declaretur, & deniq́, delictū mortis pœna dignum ſit, ex quibus videtur obrogari deciſio noſtra, & prædictarū ll. For. & Part. ſanctiones, cū durū ſit illum, qui prouocationi nō reſpondit intra dies pręſtitutos occidi poſſe, niſi dicamus declarationē prò inimi-
28 co in caſu noſtræ l. tantū operari, ſicut prouocationem, de qua ſupra meminimus: & ſit ſenſus, vt poſtquā pronūtiatus ſit offenſor pro inimico, ſi occidatur, vulneretur, vel aliter iniuria afficiatur hic percutiens, & iniuriam inferēs, nō ex hoc dicatur proditor, nō tamen liberetur aliis pœnis à iure irrogatis, ſecundum qualitatē perſonarū, & facinoris, quod diſertè interpretatur Grego. Lopez in columna fin. ad l. 5. tit. 3. part. 7.

IN TEXTV, IBI: *T q ſalga de la villa, y del termino.*

Scholium III.

29 Eſt ergo accipiendus textus noſter de bannitione, (ſic enim loquor, & non proſcriptione, diſtat enim, vt ſupra oſtendi, nec aliter lex noſtra, & aliæ recentiores interpretari queunt) propter delictum, & in eius pœnam, cum alia bannitio propter cõtumaciam ſit, & diuerſitatem inter eas conſtituit Baldus in l.1.C.de hæredi. inſtituendis, num.16. & de bannito propter cõtumaciam diximus

30 in ſcholijs ad l. 47. Lex tamen noſtra tractat de pœna banniti ex delicto: quæ tamẽ hæc pœna ſit, an ſcilicet relegationis, vel deportationis, non apertè decidit: alludit tamen ad pœnã deportationis, cum non ad tẽpus bannitionem inferat, & ſic ſuccedit regula text. in l.4.tit.18.

31 p.4. Ea nẽpe, vt quando bannũ perpetuũ eſt, tunc bannitus deportato: at ſi ad tẽpus relegato comparetur, & præd.l.4.tit.18. p.4. copulatiuè deſiderat ſimul cũ perpetuo exilio bonorum ademptionem ad hoc, vt banniti æquiparentur deportatis, & tamen de bonorũ amiſsione non fit mentio in noſtra l. & ita dubito, quã pœnã elegerit, ad cuius cognitionẽ neceſſariò præ-

32 mittendum erit, deportationẽ mortem ciuilem eſſe, l.1.§.vlt. ff.de bon. poſſeſſ. contra Tabulas, l. 2. d.tit.18.p.4. ad quam conſequẽs eſt, amiſsio ciuitatis, quę dicitur media capitis diminutio, cũ non adimatur libertas, quæ nõ continetur ſub nomine metalli, & operis eius, quę maxima capitis diminutio eſt, vt in prædictis iuribus adnotatur, & hanc deportationẽ tacitè ſequebatur bonorũ ademptio de iure veteri, ſed iure recentiori in ſententia debet exprimi, vt probatur in Authent. bona damnatorum, C. de bon. damnatorũ, & l.Manicheos, & Auth.Gazaros, C.de hæret. exceptis hæreſis, & læſæ maieſtatis criminibus.

33 Secundò prætermittendum eſt, aliam pœnã eſſe relegationẽ loci, & hęc triplex eſt: vna à propria ciuitate in aliquo certo loco, & nõ alibi, & hęc eſt ſub nomine relegationis, & dicitur lata fuga, quia de omni alio loco fugari reus debet: ſecunda eſt, per quam è contrario condemnatus de certo loco repellitur, & alibi vbicũq; velit poteſt degere, & hæc nuncupatur interdictio, ſiue prohibitio certi loci: tertia eſt, vt reus mittatur in aliquam inſulam, vel aliquẽ certũ locum intra iuriſdictionẽ iudicis mittẽtis moraturus ibi perpetuò, vel ad certum tempus, quæ appellatur relegatio in inſulam, vel alium certum locum,

cum, vt eleganter docuit Bald. in l. qui deportantur, C. de hæredibus inſtituen. num. 19.

34 Quibus præmiſsis, cum noſtra l. ſolum loquatur de exilio ciuitatis, & eius iuriſdictionis manifeſtè apparet loqui de hoc ſecūdo modo relegationis, cuius in prædicto ſecundo præludio meminimus, quæ eſt vera noſtræ legis interpretatio, ſecundum quam debet quoque intelligi lex Partitæ, titulo 3. partita ſeptima, quæ eandem pœnā bannito imponit, & dum ibi inquit debere expelli à patria, ſecundum noſtram legem accipi debet, id eſt, à ciuitate, & eius iuriſdictione: quæ declaratio neceſſaria fuit propter diuerſos effectus deportationis,

35 & relegationis, de quibus tractat idem Baldus in dicta l. 1. numer. 20. & 21. Gregorius in l. 3. tit. 18. part. 4.

IN TEXTV, IBI:
Mas ſi los parientes del muerto.

Scholium IIII.

36 SECVNDA pars legis eſt, conſanguineos, ſi prouocare nollint, poſſe accuſare offenſorem, quod etiam in cauſa reptationis, in qua ſolus iudex Rex eſt, ſi coniunctus certamē recuſet, & accuſationem eligat, accuſare poſſe apud inferiorem magiſtratum Grego. adnotauit, in l. 2. titul. 3. par. 7. ſchol. 5. & hoc caſu conſanguineum vſq; ad quartū gradum duntaxat admitterem, cum expreſsè deciſum ſit in l. 2. & 16. tit. 1. p. 7. & hoc iure vtimur.

Rurſus, quamuis lex noſtra aſſerat, coſanguineos defuncti admitti ad accuſandum, & ſi omnes iudicio ſuperſint, ex illa plurali locutione multoties repetita in legis contextu, nihilominus accipi debet, vt non omnes admittantur, ſed iudex

37 eligat, iuxta l. ſi plures, ff. de accuſatio. l. 13. titul. 1. part. 7. At prædicta lex in extraneis accipienda eſt, in conſanguineis tamen hæc regula ſeruanda, vt ſi in gradu diſpares ſint, iudex proximiorem eligat, l. 2. §. ſi ſimul, ff. de adulterijs ſi verò conueniant plures in eodē gradu,, tunc omnes admittantur, lex 3. §. ſi plures, de ſepulchr. violato, niſi vnus prius accuſauerit, & litem conteſtatus eſt: nam poſt litis conteſtationem nō admittetur alius, licet in eodem gradu ſit, l. qui de crimine, ff. de accuſatio. docet Gomecius delictorū, cap. 1. nu. 35. iuxta quam declarationem debet intelligi hæc noſtra lex.

(∴)

IN TEXTV, IBI:
Que mate, o mande matar.

Scholium V.

38 QVando lex pręcipit, quem declarari pro inimico, accipitur in abſentia rei, ſiue ſit ob contumaciam veram, ſiue ob contumaciam fictam, ſiue in pœnam diffinitiuam ratione delicti, ſiue in interlocutoriam ratione ſimplicis contumaciæ, vt ſupra monſtrauimus in hac l. & in dicta l. 47. Et hoc ea ratione, quia cum reus abſens ſit, & à magiſtratu puniri non poſsit,
39 ideo lex conſanguineos defuncti facit iuſtitiæ miniſtros, vt patet ex dicta lege 76. Tauri: ſed quando reus præſens eſt, nunquam offenſo vindicta comit-
40 titur, ſed iudex iubet ſententiā exequi per iuſtitiæ executorē, niſi in coniugis vindicta, quæ per lictorē fieri nequit, ſed propriā perſona maritus adulterorum ſententiam exequi debet, nec alij committere, vt teſtatur Azeuedo in ſcholijs ad l. 1. tit. 20. lib. 8. Compilationis, nu. 15. Gomecij, & Couarruu. authoritate illius in l. 80. Tauri, nu. 61. huius in 4. 2. part. cap. 7. § 7. nume. 5. ſed ego contra puto, nec prædicti grauiſsimi Patres Azeuedo ſuffragātur: loquuntur enim in necis vindicta eorū qui in adulterio deprehēduntur, hæc enim à viro exerceri debet, nec etiam filio mandari, quamuis opes ab eo, & coniunctis præſtari poſsit: ſecus verò eſt, quando à iudice ſententiā profertur, qui adulteros viro tradidit, eorūq; vitę, & necis poteſtatem: nam hoc caſu pœnā mortis, ſeu aliam mitiorē maritus eligere poterit, lictori tamen executionem cōmendare, nam iudicis vicem maritus obtinet, ipſum tamen ſuæ ſententiæ eſſe executorē ab omni ratione eſſet alienū: maius enim ipſo adulterio ei dedecus eſſet, & occaſio daretur, vt impunitā delicta manerent, vt ſuadetur Gelij authoritate lib. 10. c. 23. referentis adulterij vetuſtā legem, qua ſine iudicio ipſe maritus debebat adulteros necare. Alludit enim, ſi in iudicio lis verſetur, iudicialiter pœnam exequendam, nempè, per iuſtitiæ executorem: quod animaduerſione dignum eſt, cum contrarium vulgus receperit.

(.?.)

Textus

Textus quinquageſimus.

EN *El titulo de las acuſaciones, en el Fuero de las leyes, ſobre aquella ley que comiença, Quando omecillo, o quema, ſobre eſto de la quema, maguer la quema ſea hecha en poblado, e de dia vſaſſe de fazer peſquiſa, porque el fuego es coſa que con centella, o con pequeña candela, o con ſaeta que la puede embiar, porque eſto ſe puede fazer muy aſcondidamente, por eſſo ſe faze peſquiſa, maguer la quema ſea de dia, y en poblado, e ſi el fecho fuere en yermo. Otro ſi es a ſaber, que los malos fechos que ſe fazen en caſa, o en corral, maguer moren en el corral otros hombres e mugeres, y eſto es contado por yerro, o ſi combaten la caſa, e deſto fazerſe ha la peſquiſa. Pero quando en la caſa, o en el corral ſe faze algun mal fecho conceſeramente ante muchos hombres que ſe acertaron, y entonce no ha porque fazer peſquiſa. Otro ſi es a ſaber, que por ſoſpecha, ni por concejo, ni por mandamiento, principalmente no ſe faze peſquiſa, mas ſi el fecho es en ſi tal ſobre que ſe deue fazer peſquiſa, en la peſquiſa preguntaran de otros ſi fueron en conſejo, o ſi lo mandaron, ca entonce ha lugar de ſe fazer peſqniſa ſobre conſejo, o ſobre mandamiento.*

SVMMARIVM.

1 INquiſitionis Ethymon traditur.

2 Inquiſitio differt à denuntiatione, cuius ethymologia adnotatur.

3 Quid ſit accuſatio, demonſtratur.

4 Inquiſitio ſolo offitio nobili, explicatur.

5 Inquiſitio generalis, & ſpecialis eſt, & quæ diuerſitas inter eas conſtituatur, & num. ſeqq.

9 Generalis inquiſitio iure Pontificio omnimodo permiſſa eſt.

10 De iure ciuili prohibita eſt generalis inquiſitio, cum diſtinctione tamen.

11 Generalis inquiſitio de iure regio prohibita eſt, niſi ex regio mandato, & in caſu viſitationis, & num. ſeqq.

17 Probabiliter ignorantur ea quæ in nocte fiunt.

18 Nox circunſtantia eſt, quæ agrauat factum.

19 De fure diurno, & nocturno, tractatur.

20 Ea quæ in nocte fiunt, & in eremo difficilioris probationis ſunt.

21 Lex ſtyli ne delicta manerent impunita eodem caſu, & tempore, & loco inquiſitionem permiſſit.

22 Inquiſitio fieri debet ſuper his, de quibus clamores aliqui præceſſerunt.

23 An inquiſitione poſſit iudex interrogare de occultis.

24 Etiam prætextu iuramenti non tenetur teſtis deponere de occultis.

25 Non punitur teſtis, qui de occul-

Digitized by Google

tis teſtatus eſt.
26 Periurus non dicitur teſtis non legitimè interrogatus.
27 Cautela Syluestri reijcitur.
28 Ex diſpoſitione teſtis malè interrogati, non debet puniri delinquens.
29 In inquiſitione generali, teſtis nõ debet interrogari de criminibus occultis, ſed ſolum de notorijs.
30 Etiam ſi delictum probetur duobus teſtibus, non poteſt dici publicum.
31 Quamuis iudex inquirere poſſit, accipitur quando infamia, vel præſumptio delictorum præceſſit, ſed ſi omninò occultum delictum ſit, interrogatio iudicis, & reſponſio rei iniquæ erunt.
32 Denuntiatio alicuius, etiã ſi proba perſona ſit, non eſt ſufficiens ad inquirendum, & quomodo hoc intelligatur, & numeris ſequentibus.
37 Teſtis interrogandus eſt de cauſa efficienti finali, formali, & materiali, & ſcientia.
38 Ex conſilio quis punitur, & quomodo hoc accipiatur, & numer. ſequenti.
40 Ex conſilio aliquãdo mortis pœna quis plectitur.
41 Conſulens Aruſpicẽ, Augurum, & vatum, capitali pœna ſubiacet.
42 Regula, quæ in materia conſilij accipienda eſt, traditur, & numero ſequenti.
44 Si dubitetur, an conſiliarius eſſet facturus, necnẽ, ſemper interpretatur cõtra conſulentem, & numero ſequenti.
46 Et ſi principalis aliàs facturus eſſet, non liberatur conſulens.
47 Conſilium punitur, etiam ſi conſultus id non ſequatur.
49 In contractibus conſilij non fraudulenter nulla obligatio eſt.
50 De fraude, & calliditate tenetur conſulens.
51 In delictis ſemper præſumitur cõſultum non facturum.
52 In contractibus ſemper interpretatur contra illum, cui cõſilium datum eſt.
53 Regula, vt de conſilio quis teneatur in contractibus, quomodo intelligatur, & numero ſequenti.
55 Nunquam conſulens habet intentionem ſe obligandi.
56 Declaratur Papiniani locus in l.ob hæc verba, ff. de his qui notantur infamia, & in l. ſæpe, de verbor. ſignif.
57 Mandans omnino tenetur.
58 Qui mandat, interpretatiuè videtur facere.
59 Facta per aliũ non adminiſtrantur, iura tamen bene adminiſtrari per alium poſſunt.
60 Mandatum, principium, & cauſa delicti dicitur.
61 Diuerſitas inter mandantem, & mandatarium.
62 Diuerſitas inter mandantem, & conſulentem, & num. ſeq.
64 Plus delinquit mandans, quàm manda-

mandatum exequens, & *num. ſequenti.*

66 *Delictum mandantis,* & *mandatarij vnum eſt in ſubſtantiâ.*

67 *Mandatum acceptari debet ad hoc, vt obliget,* & *numero ſequenti.*

69 *Ex minis apparet, an quis eſſet facturus, vel non delictum,* & *num. ſeq.*

71 *Mandatum ligat etiam longo tempore interpoſito,* & *numeris ſequentibus.*

74 *In iure diuerſitas eſt in eo, qui exhortatur, monet, commendat, perſuadet, conſulit, permittit,* & *demonſtrat.*

75 *Inſpiciendum eſt, quibus verbis mandetur, vt delictum cognoſcatur.*

Lex L.

IN TEXTV, IBI: *Vſaſſe de hazer peſquiſa.*

Scholium I.

1 INquiſitio nihil aliud eſt niſi magiſtratus imperium, eiq; inhærens officium reſpiciẽs punitionem criminum, vt docuit Baldus in l.1.C. ex delictis defunctorum, nu.15. Vt ex hoc
2 differat à denunciatione, quæ eſt intentio criminis, & ab ac-
3 cuſatione, quàm damnum paſſus in iudicium reuocat, vt eidem Baldo placuit dict.nu.15. & in l.ædita, C. de ædendo, nu.
4 19. Nam quamuis in omnibus criminibus iudicis officium interueniat: inquiſitio tamen eo ſolo nobili explicatur, l. impe-
5 rium, ff. de iuriſdictione omni. iudicum: quæ inquiſitio generalis, & ſpecialis duntaxat dicitur, illaquè fit ad inquirẽda delicta genericè nullo facinore, neque vlla perſona nominata, l. congruit, de offitio præſidis, cap. ſicut olim, de accuſationib.
6 Hæc ad inueſtiganda, & puniẽda delicta contra perſonam certam diffamatione præcedente, ſecundum Barto. in l.2.§.ſi publico, ff. ad l. Iuliam, de adulter. & probatur in cap. poſtquam, de electione, & in cap. vltimo, de clandeſtina deſponſatione, & ibi Doctores animaduertũt, de qua re eſt omnino intuẽdus
7 Gregor. in ſumma tit.17.par.3. vbi diffinit, inquiſitionem generalem, & ſpecialem, regulàq; cõſtituit ad eius cognitionem, eam nempe, vt quando inquiruntur facinora incerta, & delinquentes incerti, inquiſitio generalis nũcupetur: inuẽtoq; crimine, eius contemplatione ſpecialis dicatur, & generalis circa eos qui deliquerũt, donec
8 de eis conſtet. Si tamen incertę perſonæ diffamatæ ſint, tunc vtroq;

vtroq, capite generica inquiſi-
9 rio appellabitur: quæ iure Pon-
tificio omnimodo permiſſa eſt,
iuxta vulgarem textum in cap.
qualiter & quando, in ſecundo
10 de accuſatio. vbi Scriptores, &
præcipuè Marianus Socinus, de
iure tamẽ ciuili prohibita, niſi
probatio, inditia, vel ſaltẽ præ-
ſumptiones præcedant aduer-
ſus criminoſos, docet Salicetus
in l. ea quidem, C. de accuſatio.
Boſsius innumeros referens ti-
tulo de Inquiſitione, nume. 18.
11 At prædicta generica inquiſi-
tio de iure regio vetita eſt, niſi
ex regio mandato, ex textu in
l. 2. vbi Gregorius Lopez, tit. 17.
part. 3. & l. 12. tit. 20. lib. 4. Fori;
& in l. 3. tit. 1. lib. 8. Compila-
tionis, vbi Azeuedo num. 3. qui
modificat in caſu viſitationis,
12 quãdo ſcilicet magiſtratus vi-
ſitant prouincias, tūc enim poſ-
ſunt. generaliter cõquirere ad-
uerſus sacrilegos, latrones, pla-
giarios, luſores, & ſimiles cri-
minoſos delinquẽtes, iuxta te-
xtum in dict. l. congruit: viſita-
13 tio enim propriè ad officiũ per-
tinet, Plaut. in Curcul. ibi: *Me
interrogat Ecquem, in Epidauro,
Lyconem, Trapecitam ſi nouerim?
Dico me nouiſſe, quid Lenonem (a-
padocem? annuo viſitaßet?* Si tamẽ
de delicto conſtet, qui cõmiſsit
vero incertus ſit, quilibet ma-
giſtratus, etiamſi viſitator non
ſit, inquirere poteſt, quinimò
adſtringitur, vt ex Speculatore,
& Abbate docet Gregorius in
14 l. 2. tit. 17. part. 3. ſchol. 1. De hac
ergo inquiſitione loquitur tex
tus noſter, in quo de genere de-
licti paret: (incẽdij ſcilicet) cõ-
15 tra incertam tamen perſonam:
quo caſu cũ de delicto conſtet,
inquiſitio permittitur, ſiue in-
cendium die, vel nocte cõmiſ-
ſum ſit, ſiue in populo, ſiue in
rure, cum antea lege Fori 11. tit.
20. lib. 4. tãtum inquiſitio præ-
16 dicta procederet duobus caſib',
videlicet, quando in nocte, &
extra populum incendium cõ-
miſſum fuiſſet, & fortè potuit
17 eſſe ratio prædictæ l. Fori, quia
probabiliter ignorãtur ea quæ
in nocte fiunt, iuxta doctrinam
gloſſæ in l. ſi cum exceptione,
§. hæc autem actio, ff. quod me-
18 tus cauſa, necnon & delictum
augetur, vt aſſerit Baldus in l.
Gracchus, ff. ad l. Iuliam, de adul
terijs, num. 6. de fure nocturno
quæſtionem mouit Accurſius
in l. furem, ad l. Iuliam, de ſicar.
& meminit Montaluus in d. l.
19 Fori, ſchol. *de noche*. Quamuis
præcipua ratio legis ſit difficul
20 tas probationis, cum ea quæ in
nocte, & extra vrbem fiunt, dif-
ficilius probẽtur: & ideo in his
duobus caſib' permiſsit inqui-
ſitionẽ præfata lex Fori, in alijs
verò cum faciliores probatio-
nis ſint, negauit: ſed prædicta l.
21 Styli, ne delicta manerent impu
nita,

Digitized by Google

nita, vtroquè caſu,& tempore, & loco permiſsit,vt ex text. noſtro colligitur, cui ſuffragatur pulchra deciſio tex.in l. ea quidem,C. de accuſatio. & in cap.
22 euidentia, eodem tit. quæ doctrina faciliùs adaptatur caſui noſtræ l. nam neceſſariò accipi debet ſecundùm dictam l.Fori, quæ factum proponit in inquiſitione denuntiata, népè quando quis denuntiauit iudici crimen, & probare nequiuit, quo caſu inquiſitionem non vetat noſtra l. quod quidem conueniens eſt, & omni iure permiſſum, & nihil ſingularitatis noſtra l.ſancit,vti probatur in d.l. ea quidem, & ibi Accurſius, & in l. Diuus Adrianus, ff. de cuſtodia reorum,& in cap. inquiſitionis, §. tertiæ dubitationis, de accuſationibus, ibi: *Cum inquiſitio fieri debeat ſolummodo ſuper illis, de quibus clamores aliqui præceſſerunt:*& multa alia genera facinorum præter incendium,de quibus iudex cõquirere poteſt, congeſsit l.36.tit.6.lib.3.Compilationis, & nouem cõnumerat Nauarrus in cap.inter verba,11. quæſt.3. Corolario.62.& quinq, recenſentur à lege Partitæ 28. titulo. 1. part. 7. & de quocunq, alio genere criminis præter ſupradicta, dummodò diffamatio præcedat iudicem, cõquirere debere,teſtatur Gregorius Lopez in l.2. tit.17.p.3. ſchol.2. At quando inquiritur de certo genere delicti,vt in noſtra l. in qua incendium manifeſtum fuit, iuſtè magiſtratus cõquirit contra criminoſos, licet nulla diffamatio præcedat, quam veriſsimã interpretationem ad noſtram legem iudico ex mente Bartoli,in §.ſi publico,num.16.&17.ad l.Iuliam,de adult.& Innoc.in ſcholijs ad c. bonæ memoriæ, de electione, verſ. *teſtes*,num.5

I N T E X T V, I B I: *Preguntarán de otros.*

Scholium 11.

23 Videtur hic decidi, illa anceps quæſtio,an ſcilicet in inquiſitione, de qua magiſtratus in caſibus permiſsis conquirit, poſsit interrogare de occultis,cuius partem negatiuam elegit ſummus Pontifex in cap. qualiter, & quando, in primo,in vltimis verbis, de accuſationibus,ibi: *Exceptis occultis criminibus, meram, & plenam dicant inquiſitoribus veritatem,* & Gratianus in cap. erubeſcant, 32.diſtinct.ibi:*De manifeſtis quidem*
24 *loquimur:* vbi etiam prætextu iuramenti nõ debere teſtem teſtificari de occultis, ſed tan-
25 tum de notorijs apertè probatur, quamuis nõ puniri teſtem, qui de occultis teſtatus eſt, docuit

cuerit Bernardus in dicto cap.
26 qualiter & quando, verſ. *Exceptis*, nec periurus prædicto caſu dici poterit: nam ad occulta nō extenditur iuramentum, cum non iuſtè de his interrogatus
27 teſtis ſit: profectò itaque excuſari poſſet cautela Syluestri in ſumma, verb. accuſatio, verſ. *Tertiodecimo*, aſſerentis hoc caſu teſtem debere per appellationē vel alio modo ſubterfugere iudicis iudicium: cum & ipſe author teſtem defendat, ſi reſpondendo cautè aliquid falſum dicat apud iudicis ſenſum, & apud ſuum verū, iuxta illud Iſi-
28 dori, de quo mentio fit in cap. quacunquè, 22. quæſt. 5. In hoc tamen omnes conſentiunt, ex depoſitione ſcilicet teſtis malè interrogati, non debere puniri delinquentem. vt ex multis oſtatur Nauarrus vbi ſupra, corolario 61. nu. 648. Sed ſi rectè animaduertamus, ſenſus noſtræ l. longè abeſt à prædicta quæſt. quæ potius eſt omnium com-
29 mune placitū. Accipitur enim in inquiſitione generali, in qua veriſsima ſententia eſt, teſtem non debere interrogari de criminibus occultis, ſed ſolum de notorijs: quinimò etiā ſi duob⁹ teſtib⁹ aliquod delictū in genere probaretur, non poſſet dici publicum ad hoc, vt iudex cog-
30 noſcere queat, ad quod communiter allegari ſolet text. in §. c. inquiſitionis, §. tertiæ dubitationis, vbi gloſſa: ſaltem ſi fama non præceſsiſſet, ex Nauarro in
31 dicto corolario 49. Et ratio ea eſt: nam quamuis inquiſitio generalis, etiam de iure ciuili permiſſa ſit, & poſsit iudex de omni genere delicti inquirere: intelligitur tamen quando infamia, vel præſumptio delictorū præceſsit: ſed ſi omninò occultum delictum erat, interrogatio, & reſpōſio rei iniquæ erūt.
32 Rurſus denuntiatio alicuius, etiam ſi proba perſona ſit, non eſt ſufficiens ad cōquirendum de crimine, iuxta tex. in cap. cū oporteat, num. 1. de accuſatio. cui conuenit l. 27. tit. 1. part. 7. Tota enim vis inquiſitionis cō ſiſtit in diffamatione, quod vel ex eo conſtat: nam ſi hæc præcedat, etiam teſtes minus idonei admittuntur, ex Boſsio vbi ſupra num. 4. & docet Gregor. in
33 l. 9. titul. 17. p. 7. ſchol. 4. Sed in noſtra l. ſolum tractatur de incendio publico, & notorio, ita vt ratione delicti nulla dubitatio eſſet, quo caſu iudex rectè & ritè cognoſcere poteſt, & tunc ſummo iure poterit teſtes interrogare de his qui opem, & auxilium, dicto, facto, conſilio, & mandato, dederunt, vt omni via veritas pareſiat: cùm teſtis
34 ex regula in iure recepta debeat interrogari de acceſſorijs, vt adnotatur in c. cùm cauſam,

de teſtibus, vbi Abbas,& docet
Specularor tit.de teſte,§.*Iam de*
35 *interrogatorijs*:&de interrogatio-
nibus iuridicis ſcribit Baldus
in l.teſtiũ,C.de teſtibus, nu.16.
& ibi diſputat latiſsimè,& eru-
ditiſsimè de interrogationibus
ſubſtantialibus, cohærentibus,
inutilibus, & de his quæ ad cau
36 ſam fiunt.Et accidentia mag-
nam partem conferre ad cog-
37 noſcẽdam veritatẽ,authot fuit
Ariſtot.1.de Anima, & teſtem
eſſe interrogãdum de cauſa ef-
ficienti,finali, & materiali, for-
mali, & ſcientiæ, docuit idem
Bald.in l.ſolam,num.16. vſquè
ad 22.C.de teſtib. & ſuper om-
ni prædicamento debere iudi-
cem conquirere,& interrogare
ſecundum ſubſtantiam, eſſen-
tiam, & qualitatem rei: idem
Bald. oſtendit in dicta l.ſolam,
num.11.& 12.

IN TEXTV, IBI: *Sobre conſejo.*

Scholium III.

38 IMpugnat ergo l. noſtra Ac-
curſium in l.1. verbo, *facere*,
C.de ſeruis fugitiuis, docen
tem,ex conſilio nẽminẽ aſtrin-
39 gi, in quem inuehitur Bald. in
dict.l.1.num.7.aſſerens,ex con-
ſilio quem puniri, quando in
perniciem rẽdit (cum dolo ta-
men) ſi ille,cui cõſilium datur,
aut non erat alioqui facturus,
aut nõ ita cito,aut,non,eo mo-
do,cum nõ debeat parci ei, qui
aliũ ad delinquendũ, aut cõmo
nuit,aut inſtruxit,docẽdo igno
40 rãtem, aut dirigẽdo dubitantẽ.
Quinimò ex conſilio aliquãdo
mortis pœna quis plectitur, vt
idẽ Bald.docuit in l.data opera,
C.de his qui accuſ. nõ poſſunt,
num.52. & conſulentem, Aru-
ſpicem,augurum,& varum,ca-
41 pitali pœnæ ſubiacere,Impera-
tores Conſtantinus, & Iulianus
decreuerunt in l. nemo, C. de
maleſi.& mathem. & de conſi-
lio vetuſtas prodidit, vt adno-
tauit Alex. ab Alexan. libro.2.
cap.19.verſ. *In pectore*, poſt Plau
tum in milite glorioſo, actu.3.
Scœna 1. & Horatium libro. 1.
Epiſtol.4.& Senecam libr.1. de
42 Clementia,cap.15.& 16.In quo
hæc regula conſtituenda eſt, an
ſcilicet ille qui exhorratus eſt,
alioqui facturus erat? tũc enim
conſilium tanquam inanenon
nocet, iuxta textum in §. in-
terdum,verſ.certè, Inſtitu.de
obligatio.quæ ex delicto, & ibi
43 gloſ.verb, *non tenetur*, an autem
eſſet facturus necne? conſiſtit in
probatione facti, l. apud Cel-
ſum,ff.doli mali,& metus exce-
ptione,ſicut de probatione me-
tus adnotatur in l. metum, C.
quod met.cauſ.Si tamẽ hæſite-
44 tur, an conſultus eſſet facturus
necne? ſemper interpretatur cõ
tra

45 rra conſulentem,vt idem Bald.
adnotauit in dict.l. dara opera,
num.53. Rurſuſque etſi princi-
46 palis alias facturus eſſet,nõ om-
ninò liberatur conſulens:extra
ordinem verò punitur,leuiquè
pœna, & in atrociſsimis deli-
ctis,non in alijs:argum.text.in
l. etſi amicis, ff. de adulter. vbi
in atroci delicto,etiam tractan-
tes,puniuntur:at & eũ,qui con-
ſulit,tractare manifeſtum eſt,l.
1.ff.de officio Conſulis,l.2.ff.de
officio eius,cui mandata eſt iu-
riſdictio.
47 Vlterius animaduertendum
eſt, conſilium puniri, etiam ſi
conſultus id nõ ſequatur: quã-
dò ex ſolo cõſilio quis deliquit,
tunc enim non attenditur ad
factum, cùm ex conſilio crimẽ
reſultet, vt probatur in l.1.§.
perſuadere, & in §.ſed vtrum,
ff.de ſeruo corrupto,& in l.qui
ſeruo,§. ſed etſi alius,ff. de fur-
tis, & in l.quod ſi cùm ſcires,ff.
de dolo,l.conſilij, verſ. cæterũ:
48 & ibi Accurſius verb. *conſilij*,ff.
49 de regul.iuris. In contractibus
tamen alia determinatio eſt, in
his enim conſilij non fraudu-
lenti,nulla eſt obligatio,l.con-
ſilij,ff.de regul. iur. vbi Accur-
ſius 1.ſchol.inquit: *Si tibi conſu-
lui, vt pecuniam tuã potiùs in em-
ptiones prædiorum colloces, quàm fœ-
nerès,non teneor, vt Inſtituta man-
dati,§.tu agrum.* Hæc ſunt verba
Accurſij in dicto ſcholio, qui-
bus ſuffragatur regia deciſio in
50 l.23.tit.12.p.5.Si tamen alioqui
conſultus non eſſet facturus, &
in prædicto conſilio fraus, &
calliditas interuenerunt, tunc
de damno tenetur conſulens,
vt Accurſius ibidem docet, &
allegat textum in l.ſi remune-
randi, §.ſi tibi, verſic. planè, ff.
mandati,& tradit Bart. in l. nõ
ſolum,§.ſi mandato, ad finem,
ff.de iniurijs, quibus conuenit
prædicta l.Partitæ 23.tit.12.p.5.
51 & ibi Grego.ſchol.2. Rurſusq;,
& in præſumptionibus diuerſi-
tas eſt: nam in delictis, vt ſupra
mõſtrauimus, ſemper in dubio
præſumitur, conſultum nõ fa-
cturum ad hoc,vt conſulens ex
52 delicto puniri poſsit. At in cõ-
tractibus, regulariter interpre-
tatur contra illum,cui conſiliũ
datum eſt,cùm præſumptio ſit,
ſe facturum etiam ſi conſulens
ei nõ dixiſſet, ita voluit Dynus
in regula in obſcuris, de regul.
iur. in 6. quẽ refert & ſequitur
Bald.in l. ob hæc verba, de his
qui notantur infamia, num.4.
& 5. quam diſtinctionẽ admi-
ſit Gregor.in dict.l.part. ſchol.
vltimo.
53 Poſtremòquè adieci,in con-
tractibus de conſilio quem te-
neri, quando aliàs non erat fa-
cturus ille qui cõſultus fuit, &
quãdo calliditas interfuit in cõ-
ſulente: nam ſi ambo nõ inter-
ueniant, nullatenus cõſiliarius
ex con-

Digitized by Google

ex conſilio noxius erit, ex prædi-
54 cta l. partitæ 23. titu. 12 p. 5. Quan-
uis Accurſ. in d. l. conſilij, & in d.
l. ſi remunerandi, §. planè, & Bart.
& Bald. ſupra relati, aliter acci-
piant cum ſolo facto cõtenti ſint,
ſi alias, ſcilicet, facturus non eſſet
ille, cui conſilium præſtitutum eſt
ad hoc, vt etſi dolus non interſit,
conſulens pœna afficiatur, & ſanè
prædicta doctrina non probatur
in d. verſ. planè, qui communiter
allegatur ab Scribentibus, cũ ibi
loquatur Iuriſconſultus de man-
dante, & nõn conſulente: in illo
enim diuerſum ius debet conſti-
tui, vt inferius adnotabimus: &
55 hoc, vel ex ea ratione, quia nun-
quam conſulens habet intentio-
nem ſe obligandi, docuit Faber in
§. 1. ad fin. Inſtit. mand. & ita præ-
dicta l. Part. interpretatur Grego.
Lop. ibi ſchol. 5. quibus adſtipula-
tur Papin. reſponſum in l. nob hec
verba, verſ. non enim, ff. de his qui
notant. infam. In illis verbis: *Non
enim, qui exhortatur mandatoris opera
fungitur:* & docet ibi Acurſ. verbo,
exhortatur, diuerſitatẽ conſtituens
inter conſulentẽ, & mandantẽ, &
probatur in l. 2. §. vlt. ff. mand. &
in d. l. ob hec verba, verbo; *fungitur*;
vbi idẽ Accurſ. adnotauit: & præ-
56 dicta l. Part. quãuis ibi Grego. non
animaduertat, habuitiorũ à Pau-
li deciſione in l. ſæpè, ff. de verbor.
ſigni. in illa verba: *Niſi & conſiliũ
malignũ habuerit, nec conſiliũ habuiſ-
ſe nocendi, niſi & factũ ſequutũ fuerit:*
vbi hæc duo copulatiuè à conſul-

to deſiderantur ad hoc, vt ex con-
ſilio quis noxius ſit, dolus vide-
licet & factum.

I N T E X T V, I B I:
O ſobre mandamento.
Schol. IIII.

57 In mãdatore enim omnes con-
ſentiunt pœnæ aſtrictũ eſſe, l.
non ſolùm, §. ſi mandato, ff. de
iniur. vbi Bart. & Scribẽtes docent
Bald. in l. 1. C. de ſeru. fugit. nu. 11,
qui Accurſiũ impugnat, dum in
ſcholijs præd. l. æquiparat crimen
cõſulentis, & mandantis, cùm qui
mandat plus delinquat, c. nullus
58 ex conſilio, de reg. iur. lib. 6. Et ra-
tio eſt: nam mandans interpreta-
tiuè videtur facere, ideoq́, inter-
pretatiuè dicitur: verè enim ne-
mo facit, niſi qui per ſe facit, cum
facta vera non poſſint per alium
adminiſtrari, vt probatur in l. 1.
59 C. de cad. tollend. Secus eſt in iu-
ribus, quæ per aliũ verè admini-
50 ſtrantur, l. pater ex prouincia, ff.
de manum. vindict. Mandatumq́,
ſemper interpretatur, principiũ,
& cauſa delicti, remotũ tamen &
61 extrinſecũ; vt propriè loquamur,
proximũ enim, & intrinſecũ cri-
minis initiũ ineſt ipſi facienti: &
ideò ex proprietate vocabuli, fa-
ciens dicitur principalis mandans,
acceſſorius, iuxta textũ in l. ſi id
quod, §. vlt. ff. de iuriſd. omn. iud.
62 ſicut & in contractibus diuerſitas
eadem conſtituitur, l. ſi verò, §. ſi
creditã, ff. mand. Deinde in man-
dato ceſſat illa diſtinctio, cuius
S ante-

anteriori ſchol. meminimus in cõ
63 ſulẽte, an ſcilicet eſſet facturus nec
ne ille cui impertitũ conſiliũ fuit?
vt primo caſu cõſulens nõ tenea-
tur, ſecundo caſu ſic, l. ſæpè, ff. de
verb. oblig. In mãdato nãq;, mã-
dans indiſtinctè noxius eſt, cũ ipſe
ſaltim interpretatiuè (vt ſup. dixi)
feciſſe videatur, l. 1. §. deieciſſe, ff.
64 de vi & vi arm. Quinimò plùs de-
linquere videtur mandans, quàm
mandatũ exequens: arg. text. in l.
Athletas, §. Põponius, ff. de his qui
notan. infa. & ideo non mitiùs de-
bere agi cũ mandante, quã cũ ipſo
principali delinquẽte, docet Bald.
65 in d. §. idẽ Põponius, nu. 2. & ibidẽ
aſſerit verba l. vel ſtatuti in perſo-
na facientis debere trahi ad perſo-
nam mandantis, quod antea dixit
Cynus in l. 1. C. ſi reus, vel accuſa.
65 vbi voluit, delictũ mãdantis, & mã
datarij eſſe vnũ in ſubſtantia, vno
itaq; vinculo, vna lege, & eadẽ pœ
na plecti. Sed dici poteſt etiam in
mãdante diſtinguendũ eſſe, an cau
67 ſam ſcilicet præbuerit delicto? an
verò nihil mandatũ operatum ſit,
quo ſecundo caſu mandans nõ te-
nebitur, cũ mandatũ enim nõ ad-
miſſum ſit vim conſilij obtinet, &
eius effectũ, & omnia in cõſilio di-
cta, & in mandato accipiemus, vt
docuit Iacob. Butric. in l. a. ff. de eo
68 per quẽ factũ erit, debet enim ac-
cipi mandatũ ad hoc, vt obliget,
tradit idẽ Butri. in l. metũ, C. quod
66 met. cauſ. vbi inquit, veriſimilem
coniecturã eſſe, nẽpè, quãdo prin-
cipalis delinquens aliquem mina-
tus eſſet: nam ſi hæ minæ præceſ-
ſerunt mandato, ex hoc colligitur
principalem etiã ſine mandato fa-
70 cturũ, cui doctrinæ accedit quod
ſcripſit Accurſ. in d. §. interdum,
verſ. *certè* Inſtit. de obligat. quæ ex
delicto, docens, quãuis mãdatum
acceptum ſit, ſi eo tamẽ ſpræto ex
interuallo delinquatur, nihil ob-
eſſe mãdanti, l. Neratius, ff. de ſer.
corrup. Scio tamen, Innocentiũ in
c. ad audientiã, de homicid. nu. 2.
aliter ſenſiſſe: ait enim mãdatum,
71 etiam longo tẽpore inter mixto
aſtringere, niſi mãdans contrariũ
ſuaderet, & mãdatum reuocaſſet,
72 non obſtante d. l. maritus, quæ lo-
quitur in delicto connexo, non in
mandato fieri. In quo tamen hæc
concordia admittẽda eſt, vt quo-
tieſcunq; ex mandato reſultet cau
ſa finalis delicti, vel ſaltem impul-
ſiua, hoc caſu adſtringatur man-
dans: ſi verò ex mandato nulla de-
linquendi oriatur occaſio, inane
mãdatum ſit, quã ſententiam mul-
73 tis exornat Bal. in d. l. 1. nu. 14. ſed
& priori caſu, quãdo tñ mandata-
rius aliàs erat facturus, ſed mãda-
to impulſus fuit, mitiùs puniendũ
mãdantẽ docuit Angel. de maleſ.
in parte: *Sempronũ mandatorẽ*, n. 7.
quem refert Greg. in d. l. 23. tit. 12.
74 part. 5. ſchol. 2. & cum in iure diſ-
crimen ſit, in eo qui exortatur, &
monet, commendat, perſuadet,
conſulit, permittit, & demonſtrat,
& diuerſæ pœnæ à iure ſtatutæ
ſint, ſi ob hæc verba, ff. de his qui
notantur infam. l. idem, §. ſi quis,
ff. man-

ff.mandati,l. ſi verò, §. cũ quidam,ff.eod.l.1.§.idem Pomponius, ff. depoſiti,l. cum pater,
71 §.mandato,de legat.2.l.2. ff. de proxen. & notat gloſ.in d.l. ob hæc verba, & inſpici neceſſariò debet quibus verbis,& quomodò mandetur,vt delictũ agnoſcatur,de qua re eſt omninò intuendus Bald.in d.l.1.ex nu.16.

Textus quinquageſimus primus.

OTroſi, es a ſaber, que el Rey ſobre ſus oficiales,o ſobre los hechos, que tañen contra ſu ſeñorio, puede mandar fazer peſquiſa: e aſsi ſon ſeys coſas,con las quatro coſas que ſe entienden adelante en eſte capitulo, con que el Rey puede fazer peſquiſa,o mandarla fazer,maguer q̃ querelloſo ninguno no aya: e en la peſquiſa fecha ẽ el vn caſo,ẽ el comieço deſte capitulo,deue dar el Rey quien oya, e libre el pleyto, ca el no le deue oyr,e deue dar perſonero por ſi, que razone: y eſto ha lugar quando el fecho fuere contra el, e contra ſu ſeñorio: e quãdo querelloſo ninguno no querella muerte de algun hombre que mataron,o en otra manera deſaguiſada que ſea fecha, el Rey deue mandar fazer peſquiſa,e recaudar los culpados que fallare por ello, e fazer llamar los pariẽtes del muerto,o aquellos a quien fizieron el daño de la quema, o de las coſas deſaguiſadas,e dezirles en quien tañe la peſquiſa,e que les demanden. E ſi aquel en quien atañe el fecho no quiſiere demandar, entonce el Rey no deue dar quien razone el pleyto, mas tomarà fiadores de los acuſados que vengan a reſponder a derecho a los que recibieron el mal,o los parientes del muerto, de que es fecha la peſquiſa entraren en el pleyto,y en demandar luego no ſerà valedera la peſquiſa,e prueuegelo ſi la parte negare el fecho. Pero es a ſaber,q̃ ſi hombre eſtraño es el muerto,que no ha parientes en el lugar,que en eſte caſo dara el Rey quien demãde la muerte del eſtraño,e valdra la peſquiſa. E otroſi el Rey, ſin eſtas cinco coſas de ſuſodichas, puede ſobre ſus Iudios, o ſobre ſus Moros, ſi quiere, mandar fazer peſquiſa para ſaber la verdad del fecho,quiera ſea fecho de dia y en poblado,mas no la hara otro Alcalde. en eſte caſo. E la peſquiſa fecha,e la verdad ſabida,eſcarmentarlo ha,como tuuiere por bien el Rey,maguer no aya ay otro querelloſo.

SVMMARIVM.

1 *INquiſitio generalis nõ poteſt fieri, niſi ex regio mandato, & quomodo hoc accipiatur, & numer. ſeqq.*

4 *Generalis inquiſitio fieri debet in ſex caſibus hic enominatis & num. ſeq.*

6 *Interpretatur lex cõgruit,ff. de officio Præſidis, cum alijs multis iuribus, & num. ſeq.*

8 *Interpretatur tex.in l.1.C.de falſa mon. & in l. nemo,C. de Iudæis, & in l.apoſtatarum,C.de apoſtatis,cum alijs.*

Lex LI.

IN TEXTV, IBI:

Es a ſaber, que el Rey.

Scholium I.

1 AIt hæc l. & in l.
quæ præceſsit
meminim', in-
quiſitionē ge-
neralē nō poſſe
fieri, niſi ex Re-
gis mādato, vt probatur in l.2.
tit.17.p.3.& in l.22.tit.20.lib.4.
Fori, & iure recētiori ex noſtra
l.& iure nouiſsimo per l.3.& 11.
tit.1.lib.8.Ordin.l.1.3.& 4.tit.1.
lib.8. Compil. & idē obſeruari
in Regno Siciliæ, refert Paris
de Puteo, de ſyndicatu, fol.56.
2 colum.4.in fin.Prædicta tamen
omnia iura intelligēda ſunt de
inquiſitione generali, ſuper ſta-
tu alicuius ciuitatis, vel prouin
ciæ, iuxta l.12.tit.20.lib.4.Fori,
& ſuper omni genere delicto-
rū: quo caſu prohibita eſt dicta
inquiſitio, niſi præcedat regius
iuſſus: & hæc inquiſitio eſt illa;
quęappellatur *clauſa* à pręd.l.3.
Compil. & interpretatur Gre-
3 gorius Lopez in d.l.2. ſchol.1.
Alioqui enim, ſi eſſet inquiſi-
tio generica quoad perſonas,
ſpecialis verò quoad facinora,
non deſideratur regium man-
datū, ſed quilibet magiſtratus
in ſua iuriſdictione conquirere
poſſet, vt idem Gregorius ad-
notauit.

IN TEXTV, IBI:

Y aſsi ſon ſeys coſas. Schol. II.

4 IVbet ergo l. prædictā inqui-
ſitionem fieri in ſex caſibus.
Primus eſt, in ſyndicatu iudi-
cū: ſecūdus, ſuper inſidijs aduer
ſus Regē, Regnūvè: tertius, ſu-
per rebus ad Regnū pertinēti-
bus: quartus, ſuper morte occul
ta: quintus, ſuper occiſione ali-
cuius extranei, qui non habet
conſanguineos, quibus denun-
cietur: ſextus, ſuper Iudæis, &
5 Sarracenis: & quinq; alij caſus
recenſentur à l.28. tit.1. p.7. &
10.cōnumerātur à l.36.ti.6.li.3.
Compil.& plures caſus, in qui-
bus inquiſitio fieri debet, cōge-
rūtur à Nauar.in c.inter verba,
coroll.62.& à Soto in lib.de te-
gēdo, vel deteg.ſecreto, mēb.2.
q.6. & iure cōmuni, inquiſitio
procedit in his, quæ ſancit l.cō-
6 gruit, de offi.Præſid.alius caſus
eſt in l.ea quidem, C.de accuſa.
alius in l.ea quidē, verſ. *verū*, C.
eod.& in c.manifeſta, & in c. de
manifeſta, & in c.quę Lothari',
§.in manifeſtis, 2.q.1.c.tua nos,
& c.veſtra, de cohabit.cleric.&
7 mulier. Inquiſitio quoq; habet
locum in caſu l. nullum, C.de
teſtibus, & in caſu legis penult.
C.de probationi. & in l. penul.
C qui accuſare non poſſ. & in
l.1.C.de calumniat. alius caſus
eſt in l.1.C.de falſ. monet. alter
in leg.nemo, in 2.C. de Iudæis:
alius in lege apoſtatarum, C.de
apoſta.

apoſta.alius in l.Manichços,C. de hæret.& alius caſus recenſetur in l.ſi quis in hoc genus,C. de Epiſ.& cler.& in c.in primis, §.ſi quis,2.q.1.alius in l.1.§.occiſorũ,ff.ad Syllanianũ.alius in l.2.C. de abolit. in quibus locis gloſſæ, & Scriptores inſpiciẽdi ſunt:& prædictis iuribus cõuenit lex noſtra, vbi caſus nouus non deciditur, ſed à prædictis iuribus congeſti recenſentur.

Textus quinquageſimus ſecundus.

OTroſi, ſobre la ley, que es en el titulo de los teſtimonios, en el fuero de las leyes, que comiença, Todos hombres, ſobre aquellas palabras, Fuere demandado, &c. Y entiendeu, y libran anſi en caſa del Rey, que maguer querelle de perſona cierta el que recibio fuerça, o tuerto, en yermo, o de noche en poblado: o ſi fue alguno muerto en yermo, o de noche en poblado, ſobre algunos otros fechos deſaguiſados, de que el querelloſo porq̃ no ſabe las ſotilezas del derecho, querellò de perſona cierta, e dize q̃ el no puede prouar, maguer anſi querella. El oficio del Rey, o del Alcalde no deue quedar de ſaber ende la verdad, porque la juſticia que es acomendada al Rey, no ſe pierda, porque querellò de perſona cierta: ca ſi el vsò mal de ſu querella, el Rey no deue dexar de ſaber ende la verdad, porque la juſticia que es acomendada ſe cumpla, porque los yerros no eſcapen ſin pena: eſto ha lugar en las coſas fechas de noche en poblado, o de dia en yermo, maguer que querelle de perſona cierta, ca eſtõce no ſe fara peſquiſa. E otro ſi eſtà ley ſobre el, e mas ſi hombre eſtraño fuere muerto, que no aya quien querelle ſu muerte, &c. Entiendenlo anſi, e libranlo anſi en la Corte del Rey, que eſte eſtraño que es muerto, ſobre que ſe deue hazer la peſquiſa de ſu muerte: que eſſo miſmo es, ſi aquel q̃ han muerto es bien emparentado, e no querellan los parientes ſu muerte, ca tanto es auer parientes q̃ no querellaron, como ſino los ouieſſen, ſegun que deſto cũplidamente diximos en el capitulo ante deſte.

SVMMARIVM.

3 *ETſi pars accuſauerit, iudex inquirere poteſt, & nu. ſeqq.*

4 *Vindicta criminalis propriè ad iudicem pertinet.*

5 *In Francia per regalem ordinationem, criminalis accuſatio ſublata eſt: idemq́ obſeruatur in Flandria, & num. ſeq.*

7 *Iudex reipublicæ procurator dicitur.*

8 *In cauſis quoq́ ciuilibus iudex inquirere poteſt.*

9 *Fiſcus regius inquirere ciuiliter poteſt.*

10 *Cauſa piæ fauore, inquiſitio ciuilis permittitur.*

11 *Inquiſitio, ſecundum Innocentiũ, locũ nõ habet, hallucinatur tamẽ.*

12 *Non ſolum ad vtilitatẽ publicam, ſed & ad priuatam ciuiliter inquiri poteſt.*

Lex LII.

IN TEXTV, IBI:

No deue de quedar de ſaber ende la verdad.

Scholium vnicum.

1 SEnſus noſtræ l. eſt, vt ſiquis aliũ accuſauerit, accuſationemq; nõ probauerit, iudex alios reos criminis conquirat, licèt ab accuſatore ſpecialiter, nec generaliter nominati nõ ſint, vt veritas pateſiat, iuſtitiaque miniſtretur, & delicta puniantur: & hæc eſt prima noſtræ l. pars, in
2 qua ratio dubitãdi potuit eſſe: loquitur enim de delicto priuato, in quo tantum accuſat ille, qui offenſus eſt, modo ciuiliter, modo criminaliter agatur, iuxta textum in l. fin. C. de priuatis delictis, l. manifeſtiſsimi, C. de furtis, & ibi Scribentes: & ideò hæſitari potuit, ſi offenſus nõ accuſauit, vel deſtitit ab accuſatione, vel eam nõ probauit, vel certam perſonã accuſauit, eam expreſsè, & non aliam, in genere, neque in ſpecie nominando, iudex, cùm priuatũ delictum ſit, poſſet inquirere de illis, de quibus offenſus noluit vindictã ſumere? & decidit lex, magiſtratum conquirere poſſe, & rationẽ reddit, eam ſcilicet, ne reſpublica ſine ſatisfactione, & facinora ſine punitione maneant, quæ fuit ratio decidendi noſtræ l. deducta ex Iurecõſulti reſponſo in l. congruit, ff. de officio præſidis, & in l. item apud Labeonem, §. ſi quis, ff. de iniurijs, & in l. qui ſepulchra, C. de ſepulchro violato, & l. licitatio, §. ſed quid illicitè, ff. de publicanis, & vectigalibus, quibus conuenit l. 28. tit. 1. part. 7. l. 3. tit. 17. part. 3.

3 Conſidero tamen, aliam dubitandi rationem potuiſſe mouere legislatorẽ hic, eam nempè, quia de iure cõmuni in multis criminibus controuerſum fuit, an magiſtratus ex officio poſſet, accuſatione ceſſante, inquirere? cuius cõtrouerſiæ meminit Gandinus de maleficijs, in tit. *Quomodò cognoſcatur per inquiſitionem*, num. 6. & 7. ſubdens de conſuetudine iudices inquiſitionem poſſe formare ſuper quolibet crimine, & tradit Baldus in l. ea quidem, nu. 44. C. de accuſationib. & de facto ſeruari ſcripſit Ioan. Faber Inſtituta de publicis iudicijs, in princ. quaſi alludens, ſummo iure non eſſe ſine ſcrupulo prædictã opinionem: quam controuerſam ſententiam animaduertens Bart. in l. inter accuſatores, nu. 8. ff. de publicis iudicijs, docet praxim, qua iudices vtantur, eam ſcilicet, vt accuſatione propoſita, iudex in actis litis petat licẽtiam

tiam accuſatori (qui præbere
debet) ex officio procedendi,
alioqui iudex conquirere ne-
quibit, & communem opinio-
nem teſtatur Bald. in l. accuſa-
toribus, nu. 4. C. de accuſatorib.
Sancit ergo lex noſtra, vt om-
4 nis dubitatio ſublata ſit, cœptã
accuſationem nõ impedire in-
quiſitionẽ, cũ accuſatione de-
ſtituta iudex conquirere queat:
propriè enim criminalis vindi
cta ad magiſtratum pertinet: in
5 Galia itaque per regiam ordi-
nationem criminalis accuſatio
ſublata eſt, cùm tãtùm ciuiliter
pro eo quod ſua intereſt, agere
poſsit offenſus: vindicta tamen
facinoris, ſolùm officio magi-
ſtratus miniſtratur, vt docet Be
nedictus in cap. Raynuntius,
verb. *Mortuo itaq; teſtatore*, num.
200. & idem in Flandria obſer-
uari docet Iodochus fol. 68. nu.
6 13. Qui ſtylus fortè ex eo intro-
duct' eſt, ne accuſator in crimẽ
ſe ſubſcribere adſtringeretur:
ſolennibus enim inſcriptioni-
bus adſtringebat ſe ſe ille, qui
ad accuſandum proſiliebat, vt
Iurecõſulto placuit in l. vltima,
7 ff. de priuatis delictis, l. fin. ff. de
furtis: & ideò iudicem eſſe rei-
publicæ procuratorem, adno-
tatur in l. prohibere, §. planè, ff.
quod vi aut clam, poſſeque de-
latorem iubere, vt cauſam cœ-
ptam proſequatur, deducitur
ex l. monẽte, de bonis vacanti-
tibus, & Bart. ibi docuit numer.
2. & Scriptoris vtrobique latè
tractant de hac materia, & ita
Cõſulto omitto cõtentus præ-
dicta ratione dubitandi, & de-
cidendi ad intellectũ noſtræ l.
8 Addo tamẽ vnũ ſatis ſingulare
in cauſis ſcilicet ciuilibus, eadẽ
publicæ vtilitatis, ratione etiã
magiſtratum inquirere poſſe:
argum. tex. in l. ſi quis reum, ff.
de cuſtodia reorũ, vt notat Bar.
in l. ſi vacantia, C. de bonis va-
cantibus, lib. 10. nu. 4. & fiſcum
9 regium inquirere poſſe ciuili-
ter, probatur in dict. l. in fin. &
Epiſcopum poſſe ciuiliter con-
quirere, tradit Baldus in l. ſan-
cimus, in 1. C. de ſacroſanct. Ec-
10 cleſijs, n. 4. & fauore cauſæ piæ,
inquiſitionẽ ciuilẽ interuenire
poſſe, docuit Bart. in d. l. ſi vacã-
tia, nu. 5. & Angelus ibidem, in
princ. & caſus in quibus ciuili-
ter inquiri poſsit, cõgeſsit Bal.
in c. 1. §. ſi tres, vel plures, de pa-
ce tenen. & in c. 1. §. iniuria, de
pac. iura. firm. in vſib. feud. & in
l. ea quidẽ, C. de accuſa. n. 51. Ex
11 quibus colligitur hallucinatũ
fuiſſe Innoc. in c. ad noſtrã, in 2.
nu. 1. aſſerẽtem, inquiſitionẽ in
ciuilibus non admitti, & nõ ſo-
12 lùm ad publicam vtilitatẽ, ſed
etiã ad priuatã ciuiliter inquiri
in caſu l. 3. §. prætereà, ff. de ſu-
ſpect. tuto. Iureconſultus reſpõ-
dit quod Alex. in additionib. ad
Bar. in d. l. ſi vacãtia, adnotauit.

Textus quinquageſimustertius.

SI Es fecha peſquiſa ſobre algun fecho, atal ſobre que ſe deue fazer peſquiſa, y deſque es abierta, y leyda la peſquiſa, e pone ſu demanda por ella al querelloſo, y el demandado a quien tañe la peſquiſa lo niega, y el querelloſo da la peſquiſa por prouada, e dize que ay mas prueuas, e pide que le den plazo à que lo prueue, no deue ſer recebido à la prueua.

SVMMARIVM.

1 *PVblicatione facta, via probationis praecluditur.*

2 *Publicatio, an ſit neceſſaria de iudicij forma in cauſa criminali?*

3 *In ciuilibus, publicatio neceſſaria non eſt, & quid de iure regio? & num. ſeqq.*

6 *In inquiſitione, publicatione eſt opus.*

7 *Refert opinio diuerſa, an in inquiſitione poſt publicationẽ poſsint produci teſtes, necne? vſquè ad num. 10.*

11 *Congeruntur caſus, in quibus poſt dedicita teſtificata, teſtes produci poßunt.*

Lex LIII.

IN TEXTV, IBI:

Y deſque es abierta, y leyda la peſquiſa.

Scholium vnicum.

1 VNICA ex hac lege elicitur concluſio, ea nẽpè, publicatione facta in lite inquiſitionis, viam probationis praecluſam eſſe: regula enim vulgaris eſt, publicatis atteſtationibus teſtes nõ recipi, vt probatur in Authentica, atqui ſemel, C. de probationibus, & in cap. fraternitatis, de teſtibus, quibus conuenit l. 34. tit. 16. part. 3. loquitur què apertè l. noſtra de publicatione in cauſa criminis, cùm de inquiſitione tractet, quæ in cauſis regulariter ciuilibus nõ fit, vt docuit Innocẽtius in cap. ad noſtram, in 2. de teſtib. nu. 1. in qua inquiſitione, & omni alio modo, quo in criminibus
2 conquiratur prædicta publicatio neceſſaria fuit de iudicij forma, alioqui eius omiſsio litem nullã efficeret, vt docuit Auendañus reſponſo 1. num. 8. & Iulius Clarus delictorum, q. 40. num. 1. quod legiſlator hic cũ iudicio prouidit, cùm in cauſis ciuilibus prædicta publicatio nequaquã neceſſaria ſit, vt do-
3 cent Bart. in l. prolatam, C. de ſentẽtijs, & interlocutionibus omnium iudicum, numer. 5. & Bald. in l. geſta, de C. re iudica. improbata gloſſa in d. l. prolatam,

tam, quæ expreſsè publicatio-
nem deſideraui , quamuis de
iure regio potiſſimo nonnulli
4 de ſubſtantia publicationē ad-
mittant etiam in ciuilibus, qui
probari dicunt ex l.1.tit.8.lib.
5 4. Compilation. & ex ablatiuo
abſoluto ibi impoſito, condi-
tionē inducente, & conditione
formam, l.à teſtatore,& l.Mœ-
uius,ff.de conditio.& demonſt.
Saltem tamē, ſi a litigatore pe-
tatur,& a denegatione appella
retur, vt cernere licet per Dida-
cum Perez in Rubrica, tit. 11.
libr.3. Ordinamenti, Azeuedo
in d.l.1.num.64.& 65. quod di-
ſputare diſplicuit, ſemper ta-
men exiſtimaui opinionē Bart.
veram eſſe, nec puto proprieta-
tem vocabuli coſiderari debere
in verbis Hiſpano ſermone cō-
ceptis, vt ex his formam indu-
6 camus. In inquiſitione tamē, de
qua hic tractamus, publicatio-
ne opus eſt, vt docuit Bald.in d.
l.prolatam, numer.21.ait enim,
ordinem congruum in inqui-
ſitione eſſe ſeruādum, qui præ-
termiſſus actū vitiabit, ex text.
in d.cap. exhibita: nominaquè,
& teſtimonia teſtium, quando
proceditur per viā inquiſitio-
nis publicanda eſſe, vt reus in-
quiſitus ſe defendere poſsit, &
ſuas exceptiones proponere, ex
cap.qualiter & quando, in 2.§.
debet igitur, de accuſationib.
adnotauit Iulius Clarus lib.5.
quæſt. 49. vbi ex multis, quos
refert, communem dixit: & ita
meritò dubitari poteſt de ra-
7 tione dubitandi noſtræ l. cùm
proponas certā determinatio-
nem, quæ iure cōmuni, & com-
muni ſcribentiū opinionē fulci-
ta erat: ſed ſi cum iudicio ani-
maduertamus, deciſio noſtræ
legis admodùm neceſſaria fuit
& rationem dubitandi habuit
non mediocrem, regula enim
generalis eſt, poſt atteſtationes
8 pubicatas, teſtes non admitti,
vt in dict. Authentica, at qui ſe-
mel. De hac tamen regula du-
bitatum fuit ab Scribentibus,
quando Iudex procedit per in-
quiſitionē, quo caſu poſſe pro-
duci teſtes, publicatis atteſta-
tionibus, docuit Bald.in d.Au-
thentica, at qui ſemel, nume.4.
& Innocentius in cap.cùm cla-
mor, nu.2.de teſtib. qui grauiſ-
ſimi Patres loquuntur in mera
inquiſitione, de mero iudicis
officio, eām enim rationem di-
ctis locis reddunt: nam Iudices
quandocunq; poſſunt recipere
9 teſtes: *Quia atteſtationes ſemper ſibi
fuerunt notæ, & quia in iudice non
timetur ſubornatio, cùm nullus alius
ſit pars, niſi fama, & iudex:* vt ver-
bis Baldi, & Innocentij vtar, lex
tamen noſtra verba facit de in-
quiſitione, quam actor in accu-
ſationem redegit, quæ ſemper
eſt præferenda, vt ſupra oſten-
dimus, cùm magiſtratus officiū
S 5 in

in ſubſidiũ ſubrogetur: in hac ergo decidit text. noſter hic, publicatis atteſtationib', teſtes nõ
10 eſſe producẽdos: alioquin enim ſi mera inquiſitio eſſet, accuſatioq́; nõ interueniret, receptiſſima Innocẽ. & Baldi opinio eſt, quam ſuperius oſtendi: & hæc, ſi quid iudico, eſt vera huius le-
11 gis interpretatio, & caſus, in quibus poſt publicationem teſtes produci poſſunt, congeſsit Bald. in in dict. l. proletam, ex nom. 4. qui omnino videndus eſt, & in dict. cap. fraternitatis, de teſtibus Abbas adnotauit.

Textus quinquageſimusquartus.

OTroſi, e ſaber, que maguer la peſquiſa ſea abierta ante las partes, ſi el Alcalde de otros algunos, que no fueron preguntados en la peſquiſa puede ſaber mas verdad del fecho, maguer la peſquiſa ſea abierta, y el Alcalde de ſu oficio, mas no por pedimiento de la parte, puede fazer las preguñtas, que digan lo que ſaben deſte fecho, ca el oficio del Alcalde, ſiempre dura haſta la ſentencia: y eſto ſe entiende, ſi el fecho ſobre que fue fecha la peſquiſa, fue fecho de noche, o en yermo, ca entonce no ſe preguntaràn otros, ſino aquellos que fueron preguntados en la primera peſquiſa, ſobre aquello que preguntados no fueron. Pero ſi la peſquiſa fueße fecha ſobre q̃ auian muerto al oficial de la Reyna, o del Rey, maguer que ſea publicada la peſquiſa, ſabra el Alcalde todo lo que ſaber pudiere por todas partes: mas ſi fuere la peſquiſa fecha ſobre heridas que ayan dado al oficial, abierta la peſquiſa, nõ ſabra el Alcalde mas, ſino ſegun dicho es de ſuſo. Pero ſi alguno es fallado muerto, o librado en caſa de alguno, el ſeñor de la caſa es tenido, ſegun dize en la ley del fuero de las leyes. E ſi peſquiſa es fecha ſobre muerte, y es abierta, no ha el Alcalde porque ſaber mas, ſino como dicho es de ſuſo, quando la peſquiſa es fecha ſobre coſa, que no es fecha de noche, o en yermo. Eſto de ſuſodicho; todo ſe entiende aßi en las peſquiſas generales, como en las eſpeciales. E anſi fineò todo eſto librado, e ordenado por el Rey don Alfonſo, e maguer ſea aparcero en el yerro eſte que pregunta el Alcalde, no lo dexara de preguntar por eſſo: ca los que ſon aparceros en los yerros, maguer no deuan ſer creydos. Pero ſi dixere el aparcero del yerro contra alguno, que es culpado en eſte fecho, ſoſpechan contra aquel contra quien dixo cõ eſtas ſoſpechas, e ayudas que fallo el Alcalde del fecho en verdad, paſſarà el Alcalde contra el, ſegun viere, no mouiendoſe el Alcalde con mal querencia, ni por don, ni por otra malicia.

SVMMARIVM.

1 PVblicatis atteſtationibus, iudex ex officio poteſt teſtes recipere.

2 Vſq; ad diffinitiuam, iudicis officium non concluditur.

3 In qualibet parte litis, iudex accuſantem adiuuare poteſt, & probationes recipere, propter reipublicæ offenſam: & numeris ſequentibus.

6 Si Regis officiali iniuria fiat, ipſi regiæ perſonæ irrogata videtur.

7 An offendens regium officialem, incidat in crimen læſæ maieſtatis? & numeris ſequentibus diſputatur.

12 Contra dominũ domus, & contra vicinos ſuſpicio eſt in delicto ibi commiſſo.

13 Socius criminis non admittitur in teſtem contra ſocium.

14 Ex dicto ſocij criminis, neq; inquiſitio formari poteſt.

15 Varietas Doctorum eſt, an teſtificatiõ ſocij ſufficiens ſit ad inquirendum, vſque ad numerũ decimumſeptimum.

18 Non idoneus denuntiator ſufficit ad inquirendum, & numero ſequenti.

20 In Regno Valentino permiſſum eſt, teſtem poſſe contra ſocium recipi.

21 Recenſentur caſus, in quibus teſtis ſocius legitimus eſt cõtra ſocium.

22 Socius in criminibus, in quibus contra ſocium deponere poteſt, iurare debet.

23 In quæſtione iuramentũ non deſideratur.

24 In locũ probationis, quæſtio ſubrogatur.

25 In ratificatione poſt tormẽtum, iuramentum requiritur.

26 Non damnatur praxis, qua iudex principio quæſtionis iuramentum recipit à reo.

27 Interrrgatio de veritate dicenda in qualibet litis parte interuenire poteſt.

28 In caſibus, in quibus ſocius contra ſocium teſtificatur, in plenario iudicio examinari debet.

29 Praxis, quæ debeat obſeruari, quãdo iudex in plenario ſocium reum recipit in teſtem contra ſocium.

30 Confeſſio ſua cuilibet nocet, etiã ſi non ſit iurata.

31 Si ſuſpiciones, indicia, & alia adminicula adſint, iuſtè inquiri poteſt, & num. ſeq.

Lex LIIII.

IN TEXTV, IBI:

Ca el oficio del Alcalde ſiempre dura.

Scholium I.

HVius legis ſententia eſt, publicatis atteſtationibus, magiſtratũ ex officio poſſe teſtes

ſtes recipere,non tamen ad liti-
gatoris petitionẽ, & huius ſen-
tentiæ eam reddit rationẽ:quia
officium iudicis vſquè ad diffi-
nitiuam non concluditur, vt
2 Accurſ. adnotauit in l.cum de
indebito,in principio,ff. de pro
bationibus, & in Authentico
de teſtibus, §.quia verò,verſ.il-
lud, & docet Innocentius in c.
cum clamor, de teſtibus, nu. 2.
Bald. in Authent.at qui ſemel,
C.de probationibus, numer.4.
3 Ad petitionem tamen litigan-
tium, via probationis præcluſa
eſt poſt teſtimonia manifeſta,
vt in anteriori lege oſtẽdimus,
in qua cùm teſtium productio
nem accuſatori legis conditor
denegaſſet, in hac lege ſequẽti
non idem in iudice ſtatuendum
eſſe ſanxit: nam ſicut iudex ex
mero officio procedere poteſt,
& vicem accuſantis ſuſtinere,
ita etiam poterit ipſum accu-
ſantem adiuuare & in quali-
bet parte litis probationes reci
4 pere,propter duplicẽ offenſam,
quæ ex quolibet crimine ori-
tur,offenſo,ſcilicet,& reipubli-
cæ, vt eſt vulgare: & ſic quãuis
parti præcluſa via probationis
ſit, atteſtationibus publicatis,
propter teſtium corruptionẽ,
& alia incommoda,quæ ſeque-
rentur, quæ congeſsit Bald. in
5 dicta Authent.at qui ſemel. At
propter reipublicæ iniuriam,
examinare iudex teſtes poterit,
etiam atteſtationibus publica-
tis, cùm in eo ceſſet prædictus
timor corruptionis, vt in d.c.
cum clamor,& in dict.Authen.
at qui ſemel, Innocent.& Bald.
animaduerterunt: & quia alio-
qui poſſet dari colluſio inter
accuſantem,& accuſatũ,& reus
liberaretur à crimine,& vindi-
ctam nõ aſſumeret reſpublica.

I N T E X T V, I B I:
Sobre que auian muerto al oficial de la Reyna, o del Rey.

Scholium II.

6 Hoc ſpeciale eſt in regia
familia, cui ſi iniuria
fiat, eius vindicta ad
Regem ſpectat, vt conſtat ex l.
1.tit. 16. part. 2. vbi Gregorius
ſchol. 1.quæſtionem mouit, an
eam offendẽs incidat in crimẽ
7 læſæ Maieſtatis? & latè diſpu-
tat Andreas de Iſernia in cap.
vnico, quæ ſint regalia, *Super
8 parte, & bonis committentium cri-
men læſæ Maieſtatis:* vbi ait,cri-
men læſæ Maieſtatis committi
quando quis occidit magiſtra-
tum, cùm hoc caſu honor Prin
cipis verſetur: & Iſerniam re-
fert, & ſequitur Gregorius in
d.gloſſ. 1, ex regula text. in l.1.
ff.ad l.Iuliam maieſtatis,& pro-
batur in l.1.tit.12.lib.8. Ordina
9 menti, vbi occidẽs, percutiens,
vel capiens magiſtratum, pro-
ditor

ditor eſt,& vitã,& omnia bona amittit, niſi rixa fuerit orta inter iudicem , & priuatum , ob aliam cauſam,& nō ratione of-
10 ficij, quo caſu pœna ordinaria offenſor punietur : non tamen proditionis labe notabitur, vt in dict. l. animaduerſum eſt,& Iſernia docuit in dicto cap. vnico,& teſtatur Didacus Perez in dict.l.1.tit.12.lib.8. Ordinam. & Azeuedo in l.1. tit. 22. lib.8. Compilationis,num.8.& 9. In hoc ergo graui crimine, inquiſitionem permiſit noſtra lex,&
11 teſtium interrogationẽ in qualibet litis parte,& cùm per dict. l. Ordinamenti , & Compilat. æquiparata ſint, mors, percuſſio, & captura magiſtratus, & aliorũ,qui Regi ſeruiunt:idem quod in occiſore noſtra lex ſtatuit,& in percutiẽte, & capiente conſtituemus.

IN TEXTV, IBI: *El ſeñor de la caſa es tenido.*

Scholium III.

12 FOrus, qui hìc allegatur,eſt l.3.titul.17.libr.4. Fori: eſt enim præſumptio contra dominum domus, & cõtra vicinos,vt adnotauit Montaluus in dicta l. Fori, & in l. 102. ſequenti oſtendam ea quæ hìc omitto.

IN TEXTV, IBI: *Aßi en las peſquiſas generales, como en las eſpeciales.*

Scholium IIII.

DIXI In lege 50. ſupra, ſcholio 1.

IN TEXTV, IBI: *E a los que ſon aparceros en los yerros.*

Scholium V.

13 PRobat hæc lex, ſocium criminis non admitti in teſtẽ contra ſocium, iuxta l.fin. C.de accuſatio. & textum in c. veniens, in 1.& cap.ſicut, de teſtibus,& alia vulgaria iura, quibus conuenit l.21.tit.16. par.3. & rationem tradit prædict. l.fi. C.de accuſationi. eam nempè: quia fortè quis veniam ſperans alterius fauore eum reum faceret, vel odio, & inimicitia vltimo ſupplicio offerret, docet gl. in cap.1. de teſtib. lib.6. & Speculator in tit.de teſte,§.1. verſ. *Item quod eſt ſocius criminis*: qui-
14 nimò ex teſtimonio ſocij criminis, neque inquiſitio formari poteſt, vt noſtra lex pulchrè animaduertit, & docuit Alex. conſ.132.volu.1. nu.17. Decius conſ.233. volum.1.num.1, Fulgoſius lib.1.conſ.173. nume.1. & 2. Gregor.in dicta l.Partitæ, ſchol.2.

ſchol.2. in quo noſtra l. eſt no-
tatu digna, cùm de inquiſitio-
ne loquatur, in qua non proce
ditur per depoſitionem com-
15 plicis. Scio tamen in hoc Do-
ctores varios fuiſſe, exiſtiman-
tes, teſtificationem ſocij ſuffi-
cientem eſſe ad inquirendum
contra nominatum, tradit Ro-
manus in l. etſi certus, nu.1. ff. ad
Syllanianũ, & ſequitur Addi-
tionator ad Angelum, verbo,
Fama publica, num.31. Nouellus
in praxi criminali, fol.64. num.
19. Ioannes de Amicis conſ.27.
num. 5. & refert Iulius Clarus,
lib.5. §. fin. quæſt. 21. num.5. do-
cens, præfatam opinionem ac-
cipi debere, ſiue ipſe ſocius ſpõ-
tè ſocium complicem nomina-
uerit, ſiue iudex interrogauerit
in genere, & delinquens decla-
16 ret de ſe, & ſocio: vtroque enim
caſu prædicta delaratio magi-
ſtratum compellet ad conqui-
17 rendum. Ruinus tamen conſil.
147. nu. 1. volum.5. & Roland
conſil.73. nu.2. volm.1. prædi-
ctam opinionem tãtummodò
admittũt in criminibus, in qui-
bus ſocius poteſt teſtificari cõ-
tra ſocium: in alijs tamen deli-
ctis, ex ſocij teſtimonio inqui-
ſitionem poſſe formari negãt:
& quamuis Iulius Clarus, etiam
in criminibus non exceptis, in-
quiſitioni locum eſſe dicat in
dict. quæſt.21. nume.5. (ex leui,
quam adducit ratione, quia ſci-
licet hoc caſu ſocius loco de-
nuntiatoris haberi debet, vel
inhabilis teſtis, cùm de iure ve-
18 rum ſit, ſimplicem denuntiato-
rem, vel non idoneum, teſtem
ſufficere ad inquirẽdum) Præ-
dicta prior opinio veriſsima eſt
cum dicta Ruini, & Rolandi li-
mitatione, neque prædicta Iu-
lij ratio ſatisfacit: alia enim mi-
litat diuerſa in ſocio criminis,
quæ ex dict. l. fin. C. de accuſat.
elicitur, vt in principio huius
ſcholij adnotauimus. Prædicta
itaque ſentẽtia omninò admit-
tenda eſt, ſcilicet ex teſtimonio
ſocij contra ſocium conquiri
19 nulla ratione poſſe, quod nulla
alia lege regia animaduertitur.
Lex enim Partitæ ſolùm deci-
dit regulam generalem, quam
ſupra retulimus, vt ſocius non
recipiatur in teſtem contra ſo-
20 cium: de inquiſitione verò ni-
hil ſanxit: in Regno tamen Va-
lentino, ex foro illius Regni,
ſocijs permiſſum eſſe teſtificari
21 contra ſocios in criminibus in
iure exceptis, & non exceptis,
docet Morla tit.11. de fide inſt.
numer.70. Et excepti caſus, in
quibus de iure cõmuni ſocius
criminis legitimus teſtis eſt cõ
tra ſocium; recẽſentur à gloſſa,
& Doctoribus in l. vltima, C.
de accuſation. & congeſsit do-
22 ctiſsimus Comecius delictorũ,
cap.12. nu.26. Quibus adijcio in
criminibus quibus ſocius con-

tra

tra ſocium teſtificari poteſt, iurare debere: nam reus quando alium reum facere conatur, fungitur vice teſtis, vt ex Hippolyto de Marſilis docet Iulius Clarus d. quæſt. 21. num. 10. qui addit, quandocunque interueniat iuramentum ſufficere, ſiue ante quæſtionem, ſiue poſt, ſiue præſente ipſo cõtrà quem reus teſtificatur: animaduerto tamẽ iuramentum omninò neceſſarium eſſe, errant tamen in forma eius prædicti Scribentes, nõ enim in qualibet parte litis ſufficit. Cuius rei, vt cognitionem habeamus, duas ſubijciam concluſiones.

23 Prima concluſio ſit, in quæſtione iuramentum nullatenus deſiderari: & ratio eſt, quia iam iuramentum præceſſit in confeſsione delinquentis, cùm ad quæſtionem non poſsit deueniri, niſi confeſsio prius in actis recepta ſit: nam fruſtra quis torquetur, ſi ſponte cõfeſſus eſſet, cũ tunc quæſtio habeatur, quãdo aliæ legitimæ probationes deſunt, in cuius defectum tormenta inuenta ſunt, l. edictum,

24 verſi. de quæſtionibus: ſi tamẽ reus negat delictum, & probatio eius plena non habeatur, in eius locũ quæſtio ſubrogatur in caſibus de iure permiſsis, & loco, & tempore debitis, l. prolatam, C. de ſentent. & interlo. omn. iud. l. geſta, C. de re iudic.

25 Rurſus, & quia iuramentũ ſuccedit poſt quæſtionem in ratihabitione ſcilicet, quæ poſt cõfeſsionem factam in tormento deſideratur, l. 1. §. Diuus Seue-

26 rus, §. de quæſtionibus, l. 4. tit. 30. part. 7. non tamen damnarẽ praxim, vt iudex principio quęſtionis iuramentum reciperet à reo, quia forſam timore periurij veritatem diceret, & quæſtio excuſari poſſet, & ſanè interrogatio cum iuramento de veritate dicenda in qualibet litis parte adiungi poteſt, l. 1. & 2, C. de iuramento calumniæ, c.

27 præſentium, de teſtibus, lib. 6. cap. 1. de conſuetudine, eod. lib. 6. Clementina, ſæpè, de verbor. ſignific. cap. 1. & 2. de iurament. calumniæ, quæ iura indiſtinctè in negotio ciuili, & criminali loquuntur (ſiue criminoſo, vt Grammaticis placuit, qui à crimine criminoſum deflectunt: ego tamẽ Vlpiano, & Scæuolæ aſſentior, qui criminali verbo vſi ſunt, l. vltima, ff. de furtis, l. 2. ff. de appellation.) & ſpecialiter in cauſa criminis probatur in l. vbicunque, ff. de interrog. actionbus, in l. 1. ff. de quæſtionibus, in l. 3. ff. de iure iurando, l. fin. C. de fide inſtrumentorũ, l. lex Cornelia, §. hac lege, ff. de iniurijs & quia cùm à reo legitimis præcedẽtibus indicijs, vel ſemiplena probatione iuramẽtum petitur, debet in cõſcien-

tia

tia manifeſtare veritaté, etiam ſi ex ipſa, mortis pęna plecteretur, alioquin lethaliter peccat, vt docet S. Thom. 22. quæſt. 69. artic. 1.

28 Secunda cõcluſio ſit, hoc iuramentũ, & cõfeſsionem ex eo, ſiue interueniat in cõfeſsione ſpontanea, ſiue in tormẽtis, ſiue in ratihabitione (ſeu, vt vulgo dicitur ratificatione) ſiue in adunatione ſocij cũ torto ſolùm ipſi reo præiudicium afferre, ſiquidé crimen confeſſus ſit: contra ſocium tamen, etiam in caſibus in quibus ſocius cõtra ſocium teſtificatur, nullius momenti erit, niſi in plenario iudicio, vt teſtis examinatus ſit ſocius: quod vel ex eo cõſtat, nam etiam ſi teſtis legitimus, & omni exceptione maior productus ſit, non facit fidem, niſi in plenario teſtificetur: maiori ergo ratione idé admittemus in ſocio, qui teſtis inhabilis, & minus idoneus eſt.

29 Ideoque hæc praxis obſeruanda erit, vt poſtquàm reus de ſe, & ſocio aſſerat iudex in caſibus permiſsis, & ſecũdum anteriorem interpretationẽ in plenario ſociũ reum cum iuramento tanquàm teſtẽ recipiat, qui ſi perſeuerauerit, & ratam habuerit confeſsionem ſuam, contra ſocium fidem faciet: alioqui ſi in prædicta ratihabitione confeſsioné ſuam reuocauerit, & errorem cõtinere, & dum nominauit prædictum ſocium, falſum dixiſſe dixerit, prima nominatio nihil ſocio nocebit, quod breuiter placuit adnotaſſe, cùm frequenter à iudicibus de hoc nõ animaduer-
30 tatur, tota enim iuramenti vis circa ſocium conſiſtit. Quoad reum enim confeſsio ſua ei nocet, etiam ſi iuramentum ei nõ adijciatur, dummodò in iudicio ſit, l. ſi ſiue, ff. de interrogat. actionibus, l. cum præcum, C. de liberali cauſa, l. 1. C. de crimine ſtelionatus, docet Bart. in l. vbicunque, ff. de interrogat. action. num. 11. Bald. in l. ſicut, in fin. C. de repud. hæreditate.

IN TEXTV, IBI: *Con otras ſoſpechas, y ayudas.*

Scholium VI.

31 IVri admodum conſentanea ſententia ex noſtra l. elicitur, ea nempè, vt quamuis diffinitio certa ſit, ex ſolo teſtimonio ſocij non poſſe inquiri, ſecundum ſuperioré interpretationem: ſi tamẽ ſuſpiciones, indicia, & alia adminicula adſint, iuſtè conquiri queat, quæ receptiſsima ſentẽtia eſt, vt docuit Alexand. dict. conſil. 132. Decius conſil. 233. in princip. volu. 1. Fulgoſ. conſ. 173. volu. 1. in fine, & probatur ex text. in l. quæro, §. fin. ff. de ædil. & edict. vbi

vbi etiam ſeruo creditur, adiunctis tamen alijs adminiculis, & ſuſpicionibus, hoc enim indicat adminiculum. Eſt enim ſupplementum probationis per ſe ſolum non operans, vt habetur in cap. vltimo, de ſucceſ. ab inteſtato, & plura adminicula per ſe ſola non ſufficere, niſi alijs probationibus adiunctis, probatur in l. 2. §. 1. ff. de excuſat. tutorum, & ideo ex noſtra l. requiruntur adiuncta cum teſtimonio teſtis, quamuis ſocij criminis, vt inquiſitioni locus ſit, & ſuſpicio, de qua in noſtra lege non debet hic accipi de ſimplici ſuſpicione, quæ in ſolo mentis motu conſiſtit, iuxta l. de ſtatu, ff. de teſtamentis, ſed debet intelligi de ſuſpicione mixta cum coniecturis, præſumptionibus, & alijs veroſimilibus, ex quibus cum atteſtatione ſocij poſſit moueri iudicis animus ad inquirendũ, quæ omnia ſimul cõiuncta, propriè adminicula dicuntur.

Textus quinquageſimus quintus.

OTro ſi, como quier que el Rey de ſu oficio quãdo le dan algunos hombres querella de ſu oficial, que no vſa bien de ſu oficio, que les haze muchos agrauamientos en tales coſas, e deſto es fama, puede el Rey de ſu oficio mandar ſaber la verdad: pero ſi alguno ſe querella al Rey de ſu oficial, que fizo tal mal, entonce el oficial deue ſer emplazado para ante el Rey: e oydo por manera de juyzio: e ſi gelo negare, deuelo prouar el querelloſo.

SVMMARIVM.

1 *REx inquirere debet contra eius officialem, quando multorum querela interuenit, famaque grauaminum præceßit, & nu. ſequenti.*

3 *Pro ſtatu ſubditorum, & pro ſtatu Eccleſia, & vt grauamina tollãtur, permiſſa inquiſitio eſt.*

4 *In hac inquiſitione lite non conteſtata, teſtes recipiuntur.*

5 *Citatio officialis in hac inquiſitione non deſideratur.*

6 *Cauſæ inquiſitionis enumerantur.*

7 *Diuerſitas conſtituitur, quando inquiſitio fit contra magiſtratũ ſuperiorem, aut inferiorem.*

8 *Diuerſitas inter famam, & ſuſpicionem, adnotatur.*

9 *Inquiſitio non habet locum, niſi in enormi crimine.*

10 *An inquiſitionem impediat querela à parte prius propoſita.*

11 *Accuſatore interueniente, ceßat remedium inquiſitionis, etiamſi inquiſitio incerta ſit.*

12 *Dubitatio eſt, an iudex inquiſitor poßit imponere pœnã ordinariam delicti.*

tia manifeſtare veritatẽ, etiam ſi ex ipſa, mortis pena plecteretur, alioquin lethaliter peccat, vt docet S. Thom. 22. quæſt. 69. artic. 1.

28 Secunda cõcluſio ſit, hoc iuramentũ, & cõfeſsionem ex eo, ſiue interueniat in cõfeſsione ſpontanea, ſiue in tormẽtis, ſiue in ratihabitione (ſeu, vt vulgo dicitur ratificatione) ſiue in adunatione ſocij cũ torto ſolùm ipſi reo præiudicium afferre, ſiquidẽ crimen confeſſus ſit: contra ſocium tamen, etiam in caſibus in quibus ſocius cõtra ſocium teſtificatur, nullius momenti erit, niſi in plenario iudicio, vt teſtis examinatus ſit ſocius: quod vel ex eo cõſtat, nam etiam ſi teſtis legitimus, & omni exceptione maior productus ſit, non facit fidem, niſi in plenario teſtificetur: maiori ergo ratione idẽ admittemus in ſocio, qui teſtis inhabilis, & mi-

29 nus idoneus eſt. Ideoque hæc praxis obſeruanda erit, vt poſtquàm reus de ſe, & ſocio aſſerat iudex in caſibus permiſsis, & ſecũdum anteriorem interpretationẽ in plenario ſociũ reum cum iuramento tanquàm teſtẽ recipiat, qui ſi perſeuerauerit, & ratam habuerit confeſsionem ſuam, contra ſocium fidem faciet: alioqui ſi in prædicta ratihabitione confeſsionẽ ſuam reuocauerit, & errorem cõtinere, & dum nominauit prædictum ſocium, falſum dixiſſe dixerit, prima nominatio nihil ſocio nocebit, quod breuiter placuit adnotaſſe, cũm frequenter à iudicibus de hoc nõ animaduer-

30 tatur, tota enim iuramenti vis circa ſocium conſiſtit. Quoad reum enim confeſsio ſua ei nocet, etiam ſi iuramentum ei nõ adijciatur, dummodò in iudicio ſit, l. ſi ſiue, ff. de interrogat. actionibus, l. cum præcum, C. de liberali cauſa, l. 1. C. de crimine ſtelionatus, docet Bart. in l. vbicunque, ff. de interrogat. action. num. 11. Bald. in l. ſicut, in fin. C. de repud. hæreditate.

IN TEXTV, IBI: *Con otras ſoſpechas, y ayudas.*

Scholium VI.

31 IVti admodum conſentanea ſententia ex noſtra l. elicitur, ea nempè, vt quamuis diffinitio certa ſit, ex ſolo teſtimonio ſocij non poſſe inquiri, ſecundum ſuperiorẽ interpretationem: ſi tamẽ ſuſpiciones, indicia, & alia adminicula adſint, iuſtè conquiri queat, quæ receptiſsima ſentẽtia eſt, vt docuit Alexand. dict. conſil. 132. Decius conſil. 233. in princip. volu. 1. Fulgoſ. conſ. 173. volu. 1. in fine, & probatur ex text. in l. quæro, §. fin. ff. de ædil. & edict. vbi

vbi etiam ſeruo creditur, adiunctis tamen alijs adminiculis, & ſuſpicionibus, hoc enim indicat adminiculum. Eſt enim ſupplementum probationis per ſe ſolum non operans, vt habetur in cap. vltimo, de ſucceſ. abinteſtato, & plura adminicula per ſe ſola non ſufficere, niſi alijs probationibus adiunctis, probatur in l. 2. §. 1. ff. de excuſat. tutorum, & ideo ex noſtra l. requiruntur adiuncta cum teſtimonio teſtis, quamuis ſocij criminis, vt inquiſitioni locus ſit, & ſuſpicio, de qua in noſtra lege non debet hìc accipi de ſimplici ſuſpicione, quæ in ſolo mentis motu conſiſtit, iuxta l. de ſtatu, ff. de teſtamentis, ſed debet intelligi de ſuſpicione mixta cum coniecturis, præſumptionibus, & alijs veroſimilibus, ex quibus cum atteſtatione ſocij poſſit moueri iudicis animus ad inquirendũ, quæ omnia ſimul cõiuncta, propriè adminicula dicuntur.

Textus quinquageſimus quintus.

OTro ſi, como quier que el Rey de ſu oficio quãdo le dan algunos hombres querella de ſu oficial, que no vſa bien de ſu oficio, que les haze muchos agrauamientos en tales coſas, e deſto es fama, puede el Rey de ſu oficio mandar ſaber la verdad: pero ſi alguno ſe querella al Rey de ſu oficial, que fizo tal mal, entonce el oficial deue ſer emplazado para ante el Rey: e oydo por manera de juyzio: e ſi ge lo negare, deuelo prouar el querelloſo.

SVMMARIVM.

1 *Rex inquirere debet contra eius officialem, quando multorum querela interuenit, famaquẽ grauaminum præceſſit, & nu. ſequenti.*

3 *Pro ſtatu ſubditorum, & pro ſtatu Eccleſiæ, & vt grauamina tollãtur, permiſſa inquiſitio eſt.*

4 *In hac inquiſitione lite non conteſtatá, teſtes recipiuntur.*

5 *Citatio officialis in hac inquiſitione non deſideratur.*

6 *Cauſæ inquiſitionis enumerantur.*

7 *Diuerſitas conſtituitur, quando inquiſitio fit contra magiſtratũ ſuperiorem, aut inferiorem.*

8 *Diuerſitas inter famam, & ſuſpicionem, adnotatur.*

9 *Inquiſitio non habet locum, niſi in enormi crimine.*

10 *An inquiſitionem impediat querela à parte prius propoſita.*

11 *Accuſatore interueniente, ceſſat remedium inquiſitionis, etiamſi inquiſitio incerta ſit.*

12 *Dubitatio eſt an iudex inquiſitor poſſit imponere pœnã ordinariam delicti.*

T 13 *In-*

13 *Inquiſitio an ſit remediū ordinarium, vel extraordinariū de iure ciuili, & quid de iure canonico.*

14 *Ratio diuerſitatis inter inquiſitionem de iure ciuili, & de iure canonico.*

15 *Quanuis grauatus à magiſtratu teſtes producat, nihilominus inquiſitio, & nō querela iudicatur.*

16 *Fama ſubrogatur loco accuſationis.*

17 *Fama duplex eſt.*

18 *Fama inquiſitionis præparatoria eſt.*

19 *Fama in quo differat à rumore.*

20 *De infamia leui tractatur.*

21 *An in inquiſitione generali fama deſideretur.*

22 *In inquiſitione, quæ emanat de Principis conſcientia, fama non requiritur.*

23 *Sola Principis cōſcientia ſupplet defectum cuiuslibet ſolennitatis.*

24 *Inquiſitio de iure ciuili prohibita eſt, niſi fama præcedat, ſecus de iure Pontificio, quo iure fama præcedere non debet, & quid in hoc obſeruandum ſit.*

25 *Quando Princeps aſſerit ſibi conſtare de tali delicto, plena probatio eſt.*

26 *Si accuſatio præcedat contra aliquem, forma litis deſcribitur.*

27 *Diuerſitas procedendi per inquiſitionem, denuntiationē, & accuſationem, adnotatur.*

28 *Iuſtè quis à iudice interrogari debet, aliàs iuſtè negare reus poteſt.*

IN TEXTV, IBI:
Quando le dan algunos hombres querella de ſu oficial.

Scholium I.

1 SEntentia huius
legis, in prima
eius parte, eſt,
Regem ex offi-
cio poſſe, & de-
bere cōquirere
contra eius magiſtratū, quādo
multitudinis ſubditorum que-
rela interuenit reſpectu graua-
minum, quorū fama præceſsit.
2 Hæc lex debet intelligi de in-
quiſitione generali contra Re-
gium magiſtratum, ſiue de ge-
nerali, & ſpeciali, ex vtroque
impartienti, vt Baldo placuit
in l.iubemus, C. de probation.
num. 7. in princip. quæ de iure
permiſſa eſt, vt teſtatur idem
Bald. in l. obſeruare, §. proficiſ-
3 ci, in 1. numer. 10. Scilicet pro
ſtatu ſubditorum, & vt graua-
mina tollantur, ſicut pro ſtatu
Eccleſię permiſſa fuit in c. qua-
liter, & quando, de accuſat. vbi
4 Innocent. latè tractat, quo caſu
recipiuntur teſtes, lite nō con-
teſtata, iuxta text. in cap. cum I.
& A. de rē iudic. & ibi glo. verb.
& Abbas, num. 3. quibus con-
uenit l. 3. titul. 16. part. 3. &
Theodoſius ſtatuit in l. ne diù,
5 C. de pœnis: nec citatio magi-
ſtratus in hac inquiſitione de-
ſide-

Digitized by Google

ſideratur, vt docuit Baldus in
dicta l. iubemus, C. de proba-
6 tionibus, numer. 5. Inter cauſas
enim inquiſitionis præcipua
eſt, propter officia publica cor-
7 rigenda, inter quæ diuerſitas
conſtituitur: nam ſi magiſtra-
tus ſuperiores ſint, inquiſitio
non fit, niſi fama præcedente,
vt ſenſit l. noſtra & probatur in
l. iuſtiſsimos, C. de officio Re-
ctoris prouinciæ: contra alios
tamen minoris dignitatis, qua-
cunq; ſuſpicione interuenien-
te, conquiri poteſt, lex. 2. C. de
ſportul. & ſumpt. & de diſcri-
8 mine inter famam, & ſuſpicio-
nem ſcribit Baldus in l. ea qui-
dem, C. de accuſationib. nu. 1.
& 3. Sunt ergo caſus inquiſitio
nis ſtricti, & ideò iura ſtatuerũt
non ſemper, ſed ſub certo mo-
do, & forma, fama, vel ſuſpicio-
ne, & in caſibus à iure permiſ-
ſis inquirendum eſſe, quos con-
geſsit gloſſ. in dicta l. iubemus,
& in l. 2. §. ſi publicè, ff. de adul.
& meminit l. noſtra in caſu ma
giſtratus, vt ſupra oſtenſum eſt,
9 cuius delictum in materia gra-
uaminũ inter grauiſsima con-
numeratur, & ideò inquiſitio
prædicta locum habet, ſicut in
enormi crimine, ex lege Mani-
chæos, C. de hæreticis, l. Apo-
ſtatarum, C. de Apoſtatis, l. ne-
mo, in 2. C. de Iudæis l. 1. C. de
falſa monet. Baldus in l. ea qui-
dem, C. de accuſationib. nu. 38.
tradit Speculator tit. de inqui-
10 ſitione, §. quando autem, in
principio, Bart. in dicto §. pu-
blico, ff. de adulterijs, & nota-
tur in l. ſi quis in hoc genus, C.
de Epiſcopis, & cleric. vbi pro-
pter atrocitatem criminis ad
inquiſitionẽ deuenitur, cui ac-
cedit l. 4. §. 1. ff. ad l. Iul. pecul, &
text. in cap. in primis, §. ſi quis,
2. quæſt. 1. Neque inquiſitionẽ
impediet querimonia, de qua
fit mentio in prima huius legis
parte, vt putabat gloſſa in dicto
cap. cum I. & A. de re iudicata,
verbo, *lite conteſtata*, quam Ab-
bas ibi ſequitur, exiſtimantes,
generalem inquiſitionem for-
mari nullatenus poſſe ſi ſit qui
accuſet, quo caſu & citatio re-
quiritur, litiſque conteſtatio,
vt gloſſa, & Abbas aſſerunt: nã
ſi rectè inſpiciantur verba gloſ-
ſæ, ſolùm accipi debent in legi-
timo accuſatore, cum in eius
perſona tantum exẽplum ſcri-
bat Bernard. dict. ſchol. verbo,
11 *lite conteſtata*: eo enim interce-
dente, remedium conquirendi
ceſſat, cùm ſubſidiarium ſit, &
loco accuſationis ſubrogetur:
quinimo etiam ſi inquiſitio in-
choata ſit, ſuperueniente accu-
ſatore, ceſſat, vt Dynus cenſet
in l. 2. §. fin. de adulterijs, tan-
quàm aduenientе ordinario au
xilio: nam cùm accuſator pro-
prium dolorem proſequatur,
meritò inquiſitori præfertur,

l. ſi maritus, §. perueni., ff. de adult. & quia in duplici iniuria, quę ex delicto oritur, partis offenſæ maioris conſiderationis
12 eſt, vt ſupra oſtēdimus: & hinc dubitari ſolet, an iudex inquiſitor poſsit imponere pœnam ordinariam delicti, cum extra ordinem procedat, quā diſputat Doctor Gomecius delictorum, cap. 1. num. 51. vbi partem affirmatiuam ex multorū, quos refert ſententia ſequitur, cum aliqua diſtinctione iuris ciuilis & Pontificij, vt ibi inſpicere licet: & quando de iure ciuili dicatur inquiſitio remedium ordinarium, & non extra ordinē, tractat Barto. in l. 2. §. finali, de adult. & in d. §. ſi publico, Bald. in l. ea lege, C. de conditione, ob cauſam, & in l. nullum, C. de teſtament. de iure tamen Pontificum nulli dubium eſt, inquiſitionem extraordinarium auxilium eſſe, vt docet Innocent. in cap. dilecto, de ſententia excommunica. quem refert Bald. in d. l. ea quidem, C. de accuſat.
13
14 num. 3. Et ex his, ſi quid ſentio, prędicta diuerſitas procedit inter ius ciuile, & Pontificium: nam cū hoc iure inquiſitio auxilium extraordinarium ſit, & pœna extra ordinē irrogatur, de illo tamē iure, cūm ordinarium auxiliū reputetur, & ordinaria pęna reus plecti poteſt, quam diuerſitatis rationē placuit ſcribere, cum à nemine animaduertatur, communis enim ratio Doctorum eſt, pietas iuris Pontificij, quo delinquentes mitius puniuntur, iuxta text. in cap. inquiſitionis, de accuſatio. & docet gloſſa, & Abbas in princ. & Felin. nu. 8. qui aliā longè diuerſam diuerſitatis rationem aſsignat prætextu accuſatoris, quæ antea fuit Cyni, vt ipſe refert in l. infamem, C. de publicis iudicijs, vbi Barr. improbat: at in noſtra lege non ſingulorum, ſed multorum querela interuenit, quo caſu non tanquam accuſatores, quod eſſet abſurdum, ſed tanquàm promotores inquiſitionis habētur, quod ſuadetur ex pulchra deciſione text. in l. 6.
15 tit. 16. part. 3. quæ expreſsè hoc decidit in querimonia ſubditorū ſuper grauaminibus magiſtratus Regij, & ex prædicta ratione conquirēdum à Rege, vel ab eo cui committit, ſancit, & ipſis ſubditis grauatis permittit teſtes producere, & nihilominus inquiſitio, & non querela iudicatur, vt doctè animaduertit Gregor, ibi ſchol. 2. à quo quamuis impugnentur gloſſa, & Abbas, vbi ſupra, excuſari poterunt, cum no loquantur in caſu noſtræ legis, & prædictæ legis Partitæ, ſed in ſimplici accuſatore, vt ſuperius adnotauimus.

Digitized by Google

IN TEXTV, IBI:
Y deſto es fama.

Scholium II.

16 FAma enim ſubrogatur lo-
co accuſationis,& totus po
pulus reū deferre videtur;
& eſt illa,quæ ad conquirēdum
laceſsit , vt in cap. qualiter, &
quando , de accuſatio. adnota-
tur,& in l.iuſtiſsimos,C.de of-
17 ficio Rectoris prouinciæ , quæ
quãuis duplex ſit, ſecundū Bal.
in l.ea.C.de accuſa.in princ. lex
tñ noſtra loquitur de illa, quæ
eſt inter gentes ex imaginaria
opinione,vel credulitate, iuxta
l.de minore,§.tormenta, ff. de
quæſtionib. & tam proba, quã
improba fama dictis verbis cō-
prehenditur,l.3.§.item Diuus,
ff.de teſtibus, hæc eſt ergo fama
18 inquiſitionis preparatoria,ſine
qua nō conquiritur, vt proba-
tur in c.cū oporteat,de accuſat.
& ibi gloſ. & Scriptores, & In-
nocētius nu.1.& firmat Boſsius
in praxi criminali,tit.de inqui-
19 ſitione,n.8.& à rumore differt,
qui ſtrepitus multarū vocum
eſt,l.fin.ff.de hæred.inſtit.l.mi-
les,§.mulier,ff.de adult.qui ru-
mor eſt minor, quàm fama,cū
ſit eius initiū, & omne initium
ſit minus ſuo fine , vt philoſo-
phicè docet Bald.in d.l. ea qui-
dem,n.2. quãuis hoc caſu leuis
infamia ſufficiat ad cōquiren-
20 dum , & quæ ſit infamia leuis,
& quomodo fama probetur in-
ſpicere eſt apud Innocentium
in d.c.cum oporteat, nu.3.&.4.
Difficultatem tamen habet lex
noſtra, dum in caſu inquiſitio-
nis,de quo hic tractat,requirit,
vt fama præcedat,cùm in inqui
ſitione generali non deſidere-
21 tur,vt ex l.congruit,ff.de offic.
præſid.omnes admittunt, & ex
c.1. vbi Abbas de offic.ordinar.
& ex c.Romana,de cenſib.in 6.
& docet Grego.Lop. in l.1.tit.
17.p.3.ſchol.4.Rurſus,quia in-
quiſitio hic fit,de Principis cō-
ſcientia , ſuper grauaminibus
tollendis: ſuccedit itaq; regula
22 text.in l.nullus,ad l. Iul. Maie-
ſtatis: vbi in inquiſitione, quæ
emanat de Principis motu fa-
ma non requiritur,& tradit ibi
23 Bald.nu.1.& 2.& Innocen.in d.
c.cum oporteat,num.4.Decius
volu.1. conſiliorum, conſ.174.
incipiēti,in cauſa falſitatis,n.1.
cum ſola Principis conſcientia
ſuppleat defectū cuiuslibet ſo-
lennitatis,Clem.1.de probatio.
Sed prædictis non obſtantibus
defendenda eſt ſentētia noſtræ
l. quæ eſt iuridica , vt fama ne-
ceſſariò ſecundum ſupradicta
præcedat ad formādam inqui-
ſitionē:neq; obſtat d.l.cōgruit,
c.1.de offi.ordin.& c.Romana,
24 de cenſibus : nam ſecūdùm ve-
riorem opinionem de iure ci-
uili inquiſitio prohibita eſt,ni-

ſi prædicta fama præceſſerit, vt docuit Salicetus in l. ea quidē, C. de accuſationibus, neq́, contrarium probatur in dict. l. congruit, quæ ſolum permittit inquiſitionem generalem delictorum: fama tamen, & alijs requiſitis interuenientibus, vt declarat Bartolus in l. 2. §. ſi publico, ff. de adulterijs, numer. 5. & 9. De iure tamen Pontificio permiſſam eſſe inquiſitionem, fama non præcedente, ex dicto cap. 1. & cap. Romana, & cap. qualiter, & quando, in 2. de accuſationibus, nonnulli admittunt, quos refert, & ſequitur Monticelus in praxi criminali, regula 1. in principio, qui diſcrimen cōſtituit inter ius Pontificiū, & ciuile, nullo tamē modo differre docent Alcia. in c. 1. numer. 12. de officio ordinarij, & Aretinus in cap. qualiter & quando, de accuſationibus, numero. 66. & 67. aſſerentes vtroq́ue iure prædictā famā requiri. Rurſus non obſtat illud, quod de conſcientia Principis diximus, & vt fama nō deſideretur, quando inquiſitio ex ea procedit: illud enim verum eſt, quā-
25 do Princeps aſſerit ſibi conſtare de crimine, vt declarat Alexander conſ. 89. libr. 1. & conſ. 179. libro. 2. Decius d. conſ. 174. num. 3. Alciat. cap. 1. nu. 55. de officio ordinarij: cùm in noſtro itaq́, textu Rex non aſſerat delictum, ſed ſolum propter ſubditorum querelam inquiſitionem formet meritò in ea requiritur, vt fama præcedat, iuxta prædicta iura, & probatur in cap. licet Hely, de ſimonia, & notat Gandinus in tract. maleſi. in tit. quomodo cognoſcatur per inquiſitionem, & Fulgoſius conſ. 136. vol. 1. & iudici aſſerēti in inquiſitione infamiā præceſsiſſe non credi, ſed aliter probari debere, docuit idē Fulgoſius conſ. 107. vol. 1. Decius conſ. 255. nu. 11. vol. 1. & ſi fama non præcedente, iudex conquirat contra aliquem adſtringi, ſaltem quoad expenſas factas à reo, & poſſe ab eo peti in ſyndicatu docuit Salicet. in l. ea quidem, C. de accuſat. nu. 66.

IN TEXTV, IBI: *Pero ſi alguno querella al Rey.* *Scholium III.*

26 Sententia huius legis in ſecunda eius parte eſt: magiſtratum ſi ab aliquo accuſetur, euocari debere, & iudicium cum eo formari: iſto enim caſu non eſt propriè inquiſitio, cum non fiat ex mero Regis officio, ſed ad petitionem, & querimoniam partis læſæ, qua interueniente non deuenitur ad extraordinarium auxiliū, vt in prima noſtræ legis parte oſtenſum eſt, & probatur in ſumma, tit. 17. part. 3. Quinimò, ſi ſtante prædi-

prædicto legitimo accuſatore, Rex conquireret, deberet accipi ſecundum iuris formam, vt citatio tunc procederet, & lite conteſtata, teſtes reciperentur, vt docuit Hoſtienſ.in cap.quoniam frequenter, §. in alijs, vt lite non conteſtata: quo caſu, & de prædicta inquiſitione, mixta cum partis accuſatione, ſi quid iudico, eſt accipienda litera noſtræ legis in hac ſecunda parte. Tum, quia ipſa lex, & anteriores de inquiſitione loquuntur: tum, quia primo modo ſumpta nullā haberet dubitandi rationem, cū caſum planū decideret: nec hic accuſatio præcedens potuit tollere inquiſitionis formā vt idem Bal.aſſerit in d.l.ea quidem, num.67. Et de effectibus,
27 & diuerſitate procedendi, per inquiſitionem, denūtiationem, & accuſationem, tractat Barto. in l.Diuus, ff.de cuſtodia reorū, Bald.in d.l.ea, num.41.& in tribus caſibus inquiſitionem formari poſſe, ſcilicet, per famam, iuxta ſuperius adnotata, & per promotorem, iuxta textum in cap. cum oporteat, & in cap.1. de reſcript. lib.6. & per denuntiationem, vt in l.Diuus, de cuſtodia reorum, & in l.1.ff. de officio præfecti vrbis, docuit idē Bald.in d.l.ea, num.39.

IN TEXTV, IBI: *Y ſi ſe lo negare, deuelo prouar el querelloſo.*

Scholium IIII.

27 Accipienda lex eſt in negatione facta à magiſtratu, præcedētibus indicijs cōtra eum, nec ſolam accuſationē ſufficere, vt interrogari poſſit, dicendū eſt, vt videtur innuere litera text. cū iuſtè quis à iūdice interrogari debeat ex Diuo Thom.2.2.q.69. art.1.& Palud. in 4.diſt.19.quæſt.4. Soto in tractatu de ratione tegendi, & detegendi ſecretum, memb.2.q. 7.pagin.63. Nauar.in cap.inter verba, 2. quæſt.2. nu.730. Quæ ſi iuſta interrogatio nō præceſſit, iuſta eſt negatio, vt ex prædictis doctoribus patet.

Textus quinquageſimus ſextus.

Es a ſaber, que ſi algunos hombres poſan en alguna poſada, maguer ſea de noche, e algun hombre, o muger de la poſada, o del lugar da vozes, diziendo matan a fulano, e a eſtas vozes recude algū hombre de otra poſada en que poſaua, con armas en vando, o en ayuda de los que matan en aquella poſada a ſu hueſpede, refiriendo, o deteniendo a los que viene en ayuda del hueſpede, o tentendoles las eſcaleras a los que quieren ſubir en ayuda del hueſpede, o tirando piedras, o otras armas contra los que vienen en ſu ayuda del hueſpede, o poniendo eſcaleras por do deſcendieron, e fuyeron los que mataron al dicho

Digitized by Google

ſu hueſpede, e no ſe prueua por la peſquiſa, que eſte hombre quẽ recudio en ſu ayuda de los matadores, ni hirieſſe al hueſpede, ni tomaſſe, ni fueſſe en conſejo, ni fueſſe ante ſabidor del fecho, ſi los parientes del hueſpede muerto piden al Alcalde, que oye el pleyto, que mate, o mande matar a aquel que vino en ayuda de los matadores è les ayudò, ſegun dicho es, por tal demãda e pedimento, el Alcalde no lo deue matar, ni meterle a tormẽto: ca el que no en conſejo, ni ſabidor del fecho, ni fiere, ni mata: e aunque fiera, ſi otras feridas tiene, de que es cierto e ſabidor quien ge las dio, e que no murio por ellas, no es tenido a la muerte, el que recudio a la pelea en vando de otro, mas en tal caſo como eſte, de tal muerte, e de tal fecho, puedeles dezir el Alcalde a los parientes del muerto, que por tal demanda, maguer que el hombre viene en ayuda de los matadores, e les ayudò ſegun dicho es, que no le deue mandar matar, mas que vean ſi hã otra demanda contra el. Y es a ſaber, que los parientes del muerto, que pueden pedir al Alcalde, que porque aquel hombre vino en ayuda de los matadores que matauã a fulano ſu hueſpede, e no dexò ſubir a los que veniã en ſu ayuda del hueſpede, que podrian auer preſos los matadores, ſino por el embargo que les fizo el como en aquel lugar ayan por fuero, aßi como lo han en Toro, que los vezinos del lugar pueden prender a los malfechores, que piden que les mande dar los matadores, e ſino que les den aquella pena que ellos merecian auer porque mataron aquel ſu hueſpede. E ſi el otro lo negare, e los parientes del muerto prouaren, q̃ por fuero han de prender los malfechores, e que los ouieran preſos, ſino por el embargo que les fizo: entonce el Alcalde deuele poner plazo a que traya los matadores, e ſino los traxere, deuele dar aquella pena que deuen auer aquellos matadores. Y es a ſaber, que maguer embargaſſe aquellos hombres que no auian poder de prender, que no los prendieſſen, e que no auria pena por ello eſte que les embargo que no los prendießen. E ſi teniendolos preſos ge los touieſſe, no le deue dar muerte, ni tormẽto por ello, mas deue ſer oydo por ſu fuero cõ aquellos a que lo tuuo, e que les cumplia quanto fallaren por fuero, y por derecho.

SVMMARIVM.

1 *OPus, & auxilium præbens delinquenti, an pœna ordinaria puniatur.*

2 *Auxiliator punitur eadem pœna, qua ipſe principalis delinquens, & quomodo hoc accipiatur.*

3 *Quando opes præſtatur poſt delictum cõmißum, qua pœna plectatur opem præbens.*

4 *An receptator eadem pœna puniatur, qua principalis, & quomodò hoc intelligatur, & num. ſequenti.*

6 *Quando auxilium præſtatur p re actum remotum, quid iuris ſit, & num. ſeq.*

8 *Quando actus dicatur remotus,*

hoc

hoc num. & ſeq. declaratu.

10 *Diuerſitas conſtituitur inter fauorem propriè, & impropriè, & num. ſeq.*

12 *Conſulens non tenetur, ſi aliquis ille cui cōſilium præbuit, facturus erat, & in caſu dubio ſemper interpretatur contra conſulentem. & num. ſeqq.*

15 *Auxiliator non pœna ordinaria, ſed extraordinem punitur.*

16 *Quotieſcunq; à lege pœna nō declaratur, extraordinaria intelligitur.*

17 *In caſibus arbitrarijs ea pœna videtur à lege expreſſa, quam iudex elegerit.*

18 *In pœnis à lege impoſitis, cuius ſit electio, & num. ſeqq.*

21 *Quando quis impedit capturam delinquentis, qua pœna plectatur, & num. ſeq.*

23 *Propria authoritate delinquens an capi poſsit, & quando retineri, & intra quod tempus, & num. ſequentibus.*

Lex LVI.

IN TEXTV, IB *Y a eſtas vozes recude algun hombre.*

Scholium V.

1 Sentētia huius legis, in prima eius parte, eſt opem, & auxiliū præbentē delinquētibus pœna ordinaria non puniri, ſi per actum remotum ab ipſo facto, & delicto auxilium præſtiterit.

Prædicta aſſertio in materia criminum nō modicæ difficultatis eſt, neceſſariò itaq; è nonnulla breuiter præmittemus, quibus ſenſus noſtræ l. qui admodum obſcurus videtur, patefiet.

2 Primo ergo præmitto aliquando præſtari opem, & auxilium malefactori ante maleficium cōmiſſum, vtpotè exempli gratia, ſi quis delinquēti arma, vel aliud inſtrumentū delinquendi tradiderit, vel ſcalam cauſa committendi delictum, vel pecuniam domumvè ad delinquendum, vel aliud ſimile præſtet, quo caſu auxiliator punitur eadem pœna, qua ipſe principalis delinquens ex vulgari textu in l. nihil, ff. ad l. Corneliam, de ſicarijs, l. is cuius ope, ff. ad l. Iuliam, de adult. §. interdum, Inſtit. de oblig. quæ ex delicto naſcūtur, & ibi gloſſæ ordinariæ, quæ eiuſdem cōcluſionis innumera iura allegant, & adducitur quoq; glo. in Clement. 1. de pœnis, verbo, *defenſam*, quibus conuenit l. 10. tit. 9. & l. 18. tit. 14. & tit. 8. & 17. part. 7.

3 Secundo prēmitto aliquādo præſtari prædictam opem poſt crimen commiſſum, vtpotè, ſi

auxilium quis accommodauit ad hoc, vt delinquẽs non caperetur à iudice, eumvè receptauit, vel conſuluit, vt euaderet: æquumquè commodauit, pecuniã mutuauit, vel aliud æquipolens, quo caſu non punitur auxiliator eadẽ pœna, qua delinquens, cum factũ & facinus iam commiſſum ſit, nec auxilium ad faciendum, ſed ad euadendum datum ſit, pœna itaq; extra ordinem irrogabitur iudicis arbitrio, attentis qualitate cauſæ, & perſonæ, & auxilij, & alijs accidentijs, quæ poſſint mouere iudicis animum, vt probatur in l.1.& 2.C. de his qui latrones, & in l.1.ff.de receptat. & ibi Scribentes:
4 quæ lex quamuis ſtatuat perinde puniri receptatorem, ac principalem delinquentem accipi debet, de pœna cõdigna delicto, non verò de ſimili, vt ibi docuit Accurſius communiter receptus, verbo, *latronis*.

5 Tertio præmittẽdum eſt, aliquãdo auxiliũ præberi in ipſomet facto, & delicto, quo caſu hic ſocius eadem plectitur pœna, qua principalis l. vnica, C. de raptu virgin. verſ. *Quam eorum ſodalium*, cap. fœlicis, de pœnis, lib. 6. Clementina 1. de pœnis, l. verùm, verſ. & ait Metianus, ff. ad l. Pompe. de parricid. vbi Accurſius docet, & vtrobique gloſſę, & Scribentes, & tradit Bald. in l.1. per text. ibi, C. de crimin. pecul. nu.1. vbi prædictam doctrinã admittit, quãdo delinquens fert opem per actum proximũ facto aſsiſtendo facienti, quæ doctrina veriſsima eſt, quamuis qualitas grauans crimen in perſona facientis nõ adſit in prębente opem, nihilominus enim auxiliator eadem pœna punitur, cum omni qualitate ſua: vnde præſtans opem committenti parricidium, parricidij pœna tenebitur, vt pulchrè tradit Felinus in cap. ſicut dignum, de homicid. nu.1.

6 Quarto præmittendum eſt, aliquãdo præſtari auxilium per actum remotum ab ipſo facto, & delicto, quo caſu non eadem pœna, quæ principali adiutori irrogatur, ſed benignior arbitraria à iure electa eſt, vt docuit Bald. in l.1. num. fin. C. de crimine pecul. idẽ Bald. in l. vnica, num. vnico, C. de Nili aggeribus non rumpendis: vbi notat opem ferentem puniri eadem pœna, qua delinquens punitur, quãdo auxilium interuenit per actum propinquum, ſin autem per remotum, tunc mitius auxiliatorem puniendum, diuerſitatem itaq; magnam conſtituit ipſe doctiſsimus author inter opem proximam facto, & remotam à facto, cum hæc benigniori, & æquiori pœna digna ſit, l. fin. ff. de extraordinar. crimi-

criminibus, & tradit Salicetus
in l.vnica, C. de raptu virginũ,
& Felin. in cap. ſicut dignũ, de
8 homicidio, nu. 2. à quibus ille
actus remotus dicitur, quando
præſtatio opis non fuiſſet illa,
quę præſtitiſſet cauſam princi-
palem facinori, vt dict. num.2.
Felinus adnotauit. De hac igi-
9 tur ope accipienda eſt litera no
ſtræ legis, in qua cum auxilia-
tor licet arma attulerit, & occi-
ſi auxiliatores detinuerit, im-
pediueritque ſcalarum appoſi-
tionem, ne occiſo fauerent, vel
ipſe fauẽdo delinquẽtibus præ-
dictas ſcalas ſuppoſuerit, vt de
domo occiſi exirẽt, & à crimi-
ne liberarentur, vel lapides, &
iacula miſit, vel alio quouis mo
do opem præbuerit, delicti ta-
men ignarus eſſet, & nõ ex pro-
poſito, & doloſè, ſed ſimpli-
citer, & caſu ibi adeſſet iuri-
dicè diſpoſitum extat, vt præ-
dictũ auxilium cenſeatur præ-
ſtitum per actum remotum, &
pœna ordinaria opem præbens
non afficiatur, iuxta ſuperiorẽ
diſtinctionẽ, cùm hic nõ prẽſti-
terit cauſam delicto. Succedit
itaque prædicta regula Saliceti
& Felini, cuius ſupra memini-
mus, & Felino, & Saliceto ſuf-
fragatur, l. 2. §. homines, ff. vi
bonorum raptorum, & l. culpa
caret, de regul. iur. & textus in
cap. ſicut dignum, de homici-
dio, & in cap. fœlicis, verb. *Sim-
plici fauore*, de pœnis, lib.6. & ibi
gloſſ. & eſt videndus Cardina-
10 lis in Clemen. 1. de pœnis, 11.q.
conſtituens diuerſitatem inter
fauorem propriè ſumendo, &
inter ſimplicem fauorem: in-
quiſitio ergo propter opẽ præ-
ſtitam, de qua loquitur lex no-
ſtra, accipitur de illa ope, quæ
dedit occaſionẽ delicto, vt ſen-
tit Bart. cum alijs in l. ſi in rixa,
in fin. & in l. qui ſeruo, de ſicar.
quibus adijcitur pulchrũ An-
charrani conſilium 212. nu.2.
cuius initium eſt: *Nos Bartholo-
meus*, ad fin. vbi docet auxilium
propriè accipi, quando ex pro-
poſito quis ſe immiſcuit, non
tamẽ vbi ex accidenti opẽ præ-
buit, & in dubio præſentiam
11 adhibitam maleficio præſumi
caſu adfuiſſe, ibi adnotatur,
& his accedit quod de conſu-
lente dicitur, qui non ſit no-
xius, ſi alioqui ille cui conſiliũ
præbuit, facturus erat, gloſſ. in
l.1. verb. facere, C. de ſeruis fu-
giuis, text. in §. interdum, verſ.
certè, Inſtit. de obligationibus,
quæ ex delicto, & gloſſ. ibi ver-
12 bo, *Non tenetur*: licèt in conſu-
lente aliter ſtatuatur: nam ſi du
13 bitetur, an eſſet facturus necne,
ille cui conſilium datũ eſt, ſem-
per interpretatur cõtra conſu-
lentem, vt docuit Bald. in d.l.
data opera, C. de his qui accuſa-
14 re non poſſunt, nu.52. Quibus
addo in materia auxilij, licet nõ
ſoleat

ſoleat fieri prædicta diſtinctio: ſi tamen delinquẽs alioqui facturus fuiſſet hoc caſu opẽ præbentem æquius puniri, vt docuit Ioannes Andreas in d.cap. felicis, quem refert Auguſtin. ad Angelum, verb. Et Sempronium, nu.44. cuius auxilio teſtatur, quendam auxiliatorem à morte liberaſſe.

IN TEXTV, IBI: *Non le deue matar, ni metelle a tormento.*

Scholium VI.

15 ALIA enim pœna mitiori extra ordinem prædictus auxiliator puniendus eſt, quæ arbitrio iuſdicentis committitur, vt ſupra oſtendimus, quod locum habet in illis, quæ à iure non ſunt præfinita, c. de cauſis, de officio delegati, l. ſanctio legum, ff. de pœnis, l. ſtelio natus, ff. de crimine ſtelio. & ita hoc caſu extraordinaria pœna irrogabitur, l. hodie, ff. de pœn. & quãuis quæſtio nõ pœna ſit, cùm ſolum pro eruẽdo delicto ſit inducta, l. edictum, de quæſt. cùm tamen in caſu noſtræ legis opem præſtãs per actum remotum non ſit plectendus pœna ordinaria, neq; etiam torquendum text. decidit, cùm in atroci, & graui delicto, ex quo imponatur grauiſsima pęna quæſtio ſolũmodo adhibeatur, iuxta d.l. edictũ: alioqui enim maior pœna tormentũ eſſet, quàm illa, quæ de ope ſperaretur, vt adnotauit bonus Gomecius delictorum, cap.13.nu.13.

IN TEXTV, IBI: *Mas q̃ vean ſi han otra demanda.*

Scholium VII.

16 ALludit enim in hoc l. noſtra, in eius 2. parte, ad pœnã extraordinariã, cuius in prædictis ſcholijs meminimus: nam quotieſcunq; à lege pœna nõ exprimitur, debet intelligi extra ordinẽ ad arbitriũ magiſtratus cõmiſſa, iuxta tex. in d.l. hodie, ff. de pœnis, & in l. lex Iulia, §. hodie, ad legem Iuliam repetundarũ, l.3. C. de crimine ſtelio. l.1. ff. eod. l.1. verſic. idcircò, ff. de effractorib. l.1. §. ait prætor, ff. de iure deliber. in illis verbis: *Cum dicit tempus, neque adijcit diem, ſine dubio oſtendit eſſe in ius dicentis poteſtate, quem diem præſtituat*: & probatur in l. in venditione, §. de tempore, ff. de bonis author. iudicis poſsid. & in l. ſi quis à filio, §. ſi quis plures, de legat. 1. & in l.1. §. expilatores, ff. de effractorib. & docet Bart. in d.l. hodie, num. 1. & 2. & ibi Scribẽtes, quo caſu pœna à iuſdicente electa, ea videtur à lege expreſſa, cum eius arbitrio commendetur: argum. text. in l. vnum ex familia, de leg. 2. in princip. & l. aſſe toto, ff. de

ff.de hæred.inſti.& l.inſtitutio,
ff. de condit. inſt. per quæ iura
docet Bartol.in l.Sanctio, ff. de
pœnis, in princ.& an in pœnis,
quæ non ſunt à lege impoſitæ,
ſed arbitrio iudicantis cõmiſſę,
habeat locũ duplicatio pœnarum, diſputat Bart. in d.l. San-
18 ctio.nu.8.& vlt. Et in pœnis alternatiuis a lege irrogatis, cuius ſit electio, & an in his iudex
poſsit arbitrari, tractat Bart. in
l.1.§.expilatores,ff.de effractor.
nu.2.Bald.in l.ſi fugitiui,C. de
ſeru.fugit.nu. 8.in qua re ver-
16 ſari arbitrium iudicis,vt pro rã
cti, & perſonarũ qualitate ipſe
elector pœnæ ſit, tradit Menochius de arbitr. lib.2. centur.6.
caſu 570.num.1.

IN TEXTV, IBI:
Prouaren, que por fuero.

Scholium VIII.

20 Ait lex hæc, ſi forus negetur ab auxiliatore, ab accuſatore debere probari:
noſtra itaque lege ſatis deciditur vulgaris regula, vt allegãti
legem Fori onus eam probãdi
incumbat, ſecundum Rodericum Xuarez in procmio Fori,
21 in princ.Greg.Lop.in l.7.tit.2.
p.1.& eſt cõmunis & receptiſſima ab Scriptoribus opinio,
nullus tamẽ pro ea memor huius legis fuit.

IN TEXTV, IBI:
Deuele dar aquella pena. Schol.IX.

22 Sententia huius legis in eius 3.par.eſt, impedientem, vt
capiatur ille, qui de iure à
priuato capi poterat, eius pœna puniendum.

Propria authoritate delinquẽtem capi à iure prohibetur,iuxta text. in l.fin.C.de exhib.reis,
& ideò à noſtra l.allegatur forus Tauri,quo(iure reſtragãte)
prædicta priuata captura permittitur, ſed & priuatã perſonam poſſe capere delinquentẽ
in ipſo actu criminis, & iudici
offerre intra 20.horas, in l.capite 5.de adult. adnotatur & in
l.interdũ,in 2.§. qui furẽ,ff. de
furt.& in l.1.C.de priuat. carce.
& quãuis illa l. tantũ in apprehenſo in adulterio locuta ſit,in
omni tñ malefactore admiſit,
Bald.in d.l.fi. n.1. & in l.nec timorem,ff. quod met. cauſ.n.1.
arg.text. in l.fin. C.de malef.&
math.& l.ſi quis in ſeruitute,ff.
de furt.& Innoc.in c. vt famæ,
de ſent. excom. idẽ docet Bart.
in l.cũ eo,ff.ad l.Iul. pecul. nu.2.
ex text.in l.1.C.de rapt.virg.&
l.1.C.de falſ.mo. ad cuius ſentẽtiæ probationẽ adducitur quoque tex.in l.1. & 2.C.qu.lic.ſin.
iud.ſe vind.& in l.interdum,§.
23 qui furẽ,de furt.& in aliquibus
ſpecialibus criminibus, etiã ex
interuallo poſſe reũ prehẽdi,docuit Accurſ.in d.l.fin.C.de exhiben.

Digitized by Google

hibend.reis,ſchol.vnico,cui aſſentitur l Partitæ,2. tit. 29.p.7. quod ſi ita accipiamus fruſtra à lege noſtra forus municipalis deſiderabatur,l.1.C. de iure liberorum: ego tamẽ ſemper fui anceps de hac DD. opinione, nec prædicta iura probãt: decidunt enim caſus ſpeciales,nempè in adulterio deprehenſum, vt in d. l. capite 5. virginis raptorem,in d.l.1.C. de rapt. virg. falſarium monetæ, in d.l.1.C. de falſis monet. militiæ deſertores, in d.l. 1. & 2. C. quando liceat vnicuiquè: publicum latronem,in d.l.interdum, §. qui furem, & omnia prædicta iura, quæ ſpeciales tãtum caſus narrãnt, Scribentes allegant, niẽtes probare ex eis in omni genere delicti licitũ eſſe vnicuiq; in ipſo actu criminis delinquẽtem prehendere,quãuis ſua nõ interſit: & in prædictis caſibus ſpecialibus ex interuallo quoq; retẽtionem permitti teſtantur, ex gloſſ. in d.l. vltima, quæ tamen, nec prædicta lex Partitæ, prædictam diſtinctionem non faciunt:itaq; non abs re putarẽ, vt dum prædicta iura permittunt, prædictam capturã in dictis criminibus ſpecialibus in actu criminis intelligamus, ex poſtfacto tamen nequaquã: extra hos tamẽ caſus carcerẽ priuatum, etiam in ipſo criminis actu permitti nullatenus dicẽdum ſit, & huius opinionis inuenio grauiſsimum authorem Florian. de Sancto Petro in l.ſi ſeruus,ff.ad l.Aquil.num.5.cui accedit deciſio l. Partitæ 5. tit. 7. part.7. Vbi permittitur vnicuiq; captura fabricantis falſam monetã in ipſo actu criminis,& rationem reddit lex,eãm nempè,quia prædictum facinus quilibet poteſt accuſare,cũ publicum ſit,ex qua l.ſatis probatur prædicta concluſio,cum ibi duo requirantur, captura ſcilicet in ipſo maleficio, & non ex interuallo: & in caſu ſpeciali falſæ monetæ,alijvè publici criminis,quorum prædicta gloſſa meminit in d.l.fin.C.de exhib. reis,quam diſtinctionem veriſſimam puto:nam ſi aliam legum mentem conficiamus, plura damna ſequi poſſent: quæ quilibet animaduertere poterit, ſi nec à iudice,neq; ab eius miniſtro caperetur, cũ igitur ex dicto foro municipali iure reclamãte prædicta priuata captura malefactorũ hic permitteretur, ille,qui ei impedimento fuit,ſi criminoſos nõ offerat,& adducat in iudiciũ eorũ pœna coercetur:arg.text.in l.qui occidit, §.in hac,ff.ad l.Aquil. & idem admittemus ex prędicta doctrina in omnibus illis criminibus publicis,in quibus de iure quilibet,& à quolibet capi poteſt, vt ſupra oſtendimus.

Textus

Textus quinquageſimus ſeptimus.

Otro ſi es a ſaber, que ſi muchos hombres firieren vn hombre de muchas feridas, ſi ſaben de qual ferida murio, e qual ge la dio, y eſtas feridas acaecieron en pelea que acaecio, que no vinieron ellos a ſabiendas a ferirlo, o encontrādoſe con el, no corriendo con el, o yendo el fuyendo, entonce el que firio la ferida de que murio, ſerà tenido a la muerte, e los otros ſeran tenidos por las otras feridas de fazer enmienda. Mas ſino ſaben de qual ferida murio, ni quien ge la dio, maguer a ſabiendas no fueron en ferirlo, todos ſeran tenidos a la muerte, pues muchas fueron las feridas, e la pena del vno, no libra a los otros, que ſe a y acaecieron en el fecho quando fue ferido. Y eſto miſmo, ſi muchos fueron encontrandoſe con el corriendo, con el fuyendo, el maguer ſepa de qual ferida murio, e quien dio la ferida, todos los que fueron a ſabiendas, e feridores, e ayudadores, o lo mandaron quando fue ferido, ſeran tenidos a la pena por la muerte, quier aya el muerto vna ferida, o muchas. Y es a ſaber, que quando muerte acaeciere ſobre palabras, o en pelea, contra hombres que no aya tregua pueſta por muchos que ſean de la vna parte, o de la otra, no deuen auer pena ſino aquellos tan ſolamente que lo mataron, o lo mandaron, o lo ayudaron. Mas quando muerte acaeciere fecha ſobre conſejo, todos aquellos que fueron en el conſejo, y en matar, y en ayudar, todos deuen recebir pena por ello, mayormente quando matan ſobre tregua. Mas ſi muchos fueron en la pelea que acaecio, que no vino el fecho por ſabiduria a ſabiendas, e no huuo el muerto mas de vna ferida, e no ſaben quien ſe la dio, entonce no ſeran tenidos ningunos dellos que a y ſe acaecieron a la muerte: mas el Rey deueles dar merced: pero que les daran alguna pena extraordinaria, aſſi como que pechen omecillo, o otra pena qualquiera que viere el Alcalde que ſera guiſado: e aſſi ſe entiende la ley Item Mella, in §. ſed & ſi ſeruum, ad l. ad Aquil. ff. Pero quando tal fecho acaecieſſe, que el ferido no ha mas de vna ferida, ſi ſon tales hombres aquellos que ſe acertaron en el fecho, algunos dellos, que puedan, e deuan ſer metidos a tormento, deuelo fazer el Alcalde, por ſaber qual lo hirio. Otro ſi, ſi el fijo va con ſu padre, o el hombre con ſu ſeñor, o no fiere, o ſi fiere por ſu mandado, no ſerà tenido a pena: mas ſi fiere ſin ſu mandado, tenido ſerà ſi hiriere, o matare, maguer vaya con el, ſaluo ſi tornare ſobre el.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 Rixa ex accidenti mota, ſi ex ea lethale vulnus illatum ſit, & conſtat quis intulerit, ipſe ſolus tenetur, licèt multi rixãtes fuerint.

2 Ex lethali vulnere conſtat animus occidendi.

3 Quando delinquentes æqualiter delinquunt, æqualiter quoq; puniuntur.

4 Si ex propoſito multi delinquant, omnes rei mortis efficiuntur, licet vnus tantum vulnus lethaliter inferat, & num. ſeq.

6 Occidens aliquem per errorem nõ coercetur pœna ordinaria.

7 Percutiens aliquem citra animũ occidendi, non plectitur pœna ordinaria, quæ voluntas ex genere armorum præſumi poteſt.

8 Citra animum, & dolum omnia maleficia ſimplicia ſunt, & nu. ſequenti.

10 Vulneribus multis illatis omnes delinquentes tenentur, nec hoc caſu ictus cuiuslibet conſideratur.

11 Ex dolo, & deliberatione ſi multi occidant, omnes condemnantur, etiam ſi vnicus ictus reperiatur in perſona occiſi, & noſcatur, vel ignoretur, quis intulerit? Secus tamẽ, ſi ex accidenti rixa ſit orta, & numeris ſequentibus.

15 Intelligitur text. in l. item Mella, §. ſed & ſi ſeruũ, ff. ad l. Aquil.

16 Omnes auxiliatores tenentur, licet non percutiant quando homicidium doloſe ſequutum fuit.

17 Rurſus interpretatur text. in d. §. ſed & ſi ſeruum, & eius ſententia, & conciliatur cum l. noſtra ſtyli, & numeris ſequentibus.

21 Quando agitur ciuiliter, omnes tenentur, licet vnicus lethalis ictus tantũ appareat: ſecus verò quando agitur criminaliter, ſi de perſona enim occiſoris non cõſtet ratione incertitudinis nemo pœna ordinaria plectitur, & num. ſeqq.

26 Lex Cornelia dolum tantum deſiderat, qui ſi interueniat ad vulnera non attenditur.

27 In l. Aquilia cùm agatur ciuiliter, leuiſsima etiam culpa conſideratur, & in hoc ſenſu accipitur dictus §. ſed & ſi ſeruum.

28 Ratione incertitudinis poſsũt delinquẽtes torqueri, licet de vulnere conſtet.

29 In caſu incerto, & dubio proueniẽ doq; delicto, tormentum permiſſum eſt.

30 Omnis ille qui prohibitus non reperitur, torqueri poteſt.

31 Quod facit filius in præſentia patris, præſumitur factum de eius voluntate.

32 Filius defendere patrem poteſt.

33 Siue legitimus, ſiue illegitimus filius ſit, patrem defendendo excuſatur.

34 Non ſolum filio, ſed & conſanguineo,

guineo, & alij pro alio defenſio datur.

35 Aggreſſio, & iniuſtitia ex parte aggreſſoris operatur, vt etiam ab extraneo defendi aggreſſus poſſit.

36 Affectio, an deſideretur ad defenſionem.

37 Si aggreſſus clamat, defendi poteſt etiam ab ignoto.

38 Qui defenſionem recuſat, non punitur, licet defendere offenſum poſſit.

39 Filius tamen vſque adeò defendere patrem debet, vt ſi recuſet defenſionem, pœna afficiẽdus ſit.

40 Si iniuria non ſit ex atrocibus, patre mandans non filius obediens tenetur.

Lex LVII.

IN TEXTV IBI:

Si ſabẽ de qual herida murio.

Scholium Primum.

1 PRima pars huius legis, ait, rixa ex accidẽti mota, & nõ ex propoſito, ex qua lethale vulnus illatum fuit, ſi conſtat quis intulerit ipſum ſolum plecti, alios tamen vulnerãtes de vulneribus non de morte reos effici: hanc veriſsimam ſententiam probat textus in l. ſi in rixa, ff. ad legem Corneliam, de ſicarijs, & ibi Acurſ. docet Schol. fin. & text. in c. fin. 23. quæſt. vltima, cum ibi adnotatis per gloſſam, & habe-2 tur Exod. 21. Ex lethali enim vulnere cõſtat animus occidendi, iuxta legem primam, §. Diuus, ff. eodem titul. & docet Bart. numero octauo, Angelus in dict. l. ſi in rixa, num. 6. Albe-3 ric. num. 3. Quando enim omnes delinquentes æquali crdelinquunt, æqualiter quoquè puniuntur, iuxta text. in l. ita vulneratus, ff. ad legem Aquiliam, & in l. ſi plures, ff. de in iurijs, & in l. ſi plures, ff. arbo. furtim cæſarum, & in l. vulgaris, §. ſi duo, de furtis: ſi verò delinquunt inæqualiter, vt in noſtra lege, quilibet punitur, ſecundum qualitatẽ criminis, & hoc caſu ictus cuiuslibet contemplatur, iuxta textum in d. l. ſi in rixa, & in l. item Mela, § ſed ſi ſeruum plures, ad l. Aquiliam, docet Bart. in d. l. ſi in rixa, nu. 9. & ideo in textu hic inferens vulnus lethale, de homicidio, alij tamen ſolum de vulneribus tenentur; & quia in his reis non præſumitur occidendi voluntas, vt adnotauit Albericus in d. l. ſi in rixa, in principio, & ideo ſupponit lex noſtra in eius ſententia ex accidẽnti, rixam ortam fuiſſe, & nõ ex propoſito: hoc enim caſu licet vnicus ictus eſſet, omnes rei mortis efficerentur, cũ animus, & non vulnera inſpici debeant, iuxta legem. 1. ff. ad legem Corneliam, de ſicarijs, cap. ſicut dignũ, da homicidio, & docet Ac-

curſ. in l. vltima, de ſicarijs, glo.
fin. & Bart. ibi, num. 1. Idē Bart.
in l. 1. §. Diuus, eod. tit. Cinus
in l. is qui cū telo, C. eodē Bald.
5 cōſ. 81. lib. 5. per totū. Animad-
uertò tamen Alber. in d. l. ſi in
rixa, nu. 2. verſ. *Quid ergo ſi ex pro-
poſito*, ſēſiſſe humaniorē & ęquio-
rē ſententiā eſſe, vt ſi ex propo-
ſito & deliberatione à pluribus
homo ſit interfectus, & noſca-
tur cuius ictu, cæteri mortis pœ-
na non afficiantur, ſed hæc opi-
nio nulla ratione ex ſuperiori-
bus defendi poteſt, cū dolus, a-
nimus, propoſitū, & deliberatio
tantū deſiderentur ex prædictis
iuribus, & ex l. 3. ad leg. Iuliā, de
vi priuata, l. Diuus, ad l. Cornel.
de ſicarijs, l. qui iniuriæ, ff. de fur-
tis, & l. is qui cū telo, C. ad legē
Cornel. de ſicarijs, c. ſignificaſti
de homicidio, clem. 1. de pœnis.

6 Ex quibus infertur occiden-
tē aliquē, alium occidere volen-
tē, nō coerceri pœna ordinaria,
cū animus, & dolus in perſona
occiſoris deficiāt, docuit Plaça
lib. 1. delict. c. 27. n. 1. & Mēchaca
controuerſ. illuſtriū, c. 96. n. 32.

7 Infertur deinde, percutientē
aliquē citra animum occidēdi,
ex qua tamē percuſsione mors
ſequuta ſit, pœna ordinaria nō
plecti, animus tamen hoc caſu
præſumitur ex genere inſtru-
menti cū quo illata fuit percuſ-
ſio, docet Grammatic. voto. 23.
per totū, Marſil. conſ. 67. nu. 18.

8 Vlterius infertur, ſi quis ani-
mo neminē percutiendi, aliquē
percutiat, non puniri, licet per-
cuſſus moriatur ex prædicto i-
ctu, vt docuit Signor. conſ. 27.

9 Deniquè infertur citrà ani-
mū, & dolū omnia homicidia
ſimplicia eſſe, & ideo à mortis
pœna excuſari delinquentes, vt
conſuluit Bald. conſ. 36. lib. 2.

IN TEXTV IBI.

Mas ſino ſabē de qual herida murio

Scholium Secundum.

10 SEcūda pars noſtræ legis pro-
bat, vulneribus multis illa-
tis, quorū nullum lethale ſit,
ſi ex omnib⁹ mors ſequuta eſt,
omnes vulnerantes mortis pœ-
na affici, licet nō ex propoſito,
ſed ex accidenti rixa mota ſit,
quæ concluſio ex d. l. ſi in rixa,
iunct. gl. deciditur, & ratio ea vi-
detur eſſe: nā cum ex omnium
vulneribus mors ſequuta ſit, ab
omnibus videtur offenſus in-
terfectus, cū ignoret ex quo vul-
nere in ſpecie mortuus fuerit.

IN TEXTV IBI.

Todos los que fueron à ſabiendas.

Scholium Tertium.

11 TErtia noſtræ legis pars pro-
bat, occidētes aliquē ex do-
lo, & propoſito, omnes mor-
tis pœna eſſe plectendos, licet
cōſtet cuius ictu mors illata ſit,
quæ deciſio in dict. lege, ſi in ri-
xa (per argumentum à cōtra-
rio ſenſu, quod in iure validiſ-
ſimum eſt, ex l. 1. §. eius, ff. mā-
dat.)

dat.) ſatis patet, & probatur in,
l.1.verſ. Diuus,ff.ad leg. Corne-
liā de ſicarijs,in c.ſicut dignū d
homic. vbi ex deliberatione ani
mi, homicidiū cōmittētes mor
tis pœna afficiuntur, licet arma
12 non mouerint: quādo igitur de
liberatū homicidiū eſt indiſtin
ctè admittenda eſt noſtræ legis
ſententia, vt omnes qui in ipſo
homicidio interuenerūt pœna
ordinaria coerceantur,ſiue per
cuſſus ex vnico lethali vulnere
deceſſerit,& de percuſſore con-
ſtet, ſiue ex pluribus lethalibus
vulneribus,& aliquibus non le
thalib', & ſiue appareat omnes
percuſsiſſe, necne, ſiue ſic du-
biū, ex quo vulnere defunctus
occiſus ſit: vtroq; enim caſu om
nes rei mortis efficiūtur, vt do-
cuit Plaça,d.c.12.n.1. Eſtq; cō-
munis omniū ſententia, vt in
primo Scholio memini.

IN TEXTV IBI:
Entonces no ſeran tenidos ningunos,
Scholium quartum.

13 QVarta pars huius noſtræ
legis probat vnico vulne-
re ab vno ex multis
illato,ex quo mors ſequuta ſit,
neminē ex eis reū mortis effici,
ſi non apparet quis illud intule
rit,& ex accidēti rixa mota ſit:
& ratio huius receptiſſimæ ſen
14 tentiæ eſt,quia ictus cuiuslibet
cōſiderari debet, vt ſupra mon
ſtrauimus,ex d.l.ſi in rixa,de ſi-
carijs,& ſic ſi non conſtet d
ferente ratione in certiri
nemo pœna ordinaria [illegible]
tur,& hanc ſententiā textus no
ſter cōfirmat ex Iurecōſulti reſ
15 ponſo in l.itē Mela,§.ſed ſi ſer-
uū, ad legē Aquil. cuius verba
referā: *Sed ſi ſeruū plures percuſſe-*
rint, vtrū omnes quaſi occiderint, te-
neātur Videamus: & ſi quidē appa-
ret cuius ictu perierit, ille quaſi occide
rit, tenetur, quod ſi nō apparet omnes
quaſi occiderint, Iulianus, ait teneri:
hæc lex, quæ in confirmationē
prædictæ concluſionis à noſtra
adducitur expreſsè videtur con
trariū innuere, cū in d.§. igno
raretur, cuius ictu perijſſet per-
cuſſus,& tamē omnes tenētur.
Rurſusquè & prædicta lex, itē
Mela, diuerſum factum conſti-
tuit, ibi enim multi percuſſores
fuerūt,& vulnera intulerūt, ex
quib' vnū tātū lethale fuit, quo
caſu ſi non appareat quis illud
intulit omnes mortis pœna af-
ficiuntur, in facti tamē poſitio-
ne noſtræ legis in hac,4. par.ſo
lum conſideratur vnicum, &
lethale vulnus ex rixa multorū:
itaque ex d.§.ſed ſi ſeruum, po
tius videtur probari.2.pars no-
ſtræ legis, cum in ea propona-
tur factū in pluribus percuſſo-
ribus,ex quotū vulneribus quis
occiſus fuit: nam cum de vulne
re lethali non cōſtet omnes te-
nētur: ſed ſi bene animaduerta-
tur prædicta,2.pars, multū diſ-

V 2 fere

. d.l.§.ſed ſi ſeruum, nã inſtat ex multis vulneribus vnum tamen fuiſſe lethale.In ſecunda verò parte noſtri textus, plura vulnera fuerunt,ex omnibusquè,fuit ſequuta mors,quo caſu rectè deciditur omnes teneri, cum ex vtriuſquè vulneribus offenſus occiſus fuerit? In hac tamen quarta parte noſtræ legis, rixantes plures fuerunt, & vnus eorum tantum intulit vulnus & iſtud lethale, & cum non poſsit apparere quis fuerit percuſſor,meritò omnes à morte liberantur,cùm ſatius ſit nocentis facinus relinquere impunitum,quam innocentem coercere, ex ratione vulgari textus in l.abſentem,de pœnis: itaquè cũ iudicio ſupponit lex noſtra ex accidenti rixam fuiſſe ortã, vt ſuperiori rationi, l. abſentẽ,
16 locus ſit.Nã ſi doloſè, & ex deliberatione procederet, ſola opes & auxiliũ ſuficiens eſſet, vt ſupra oſtendimus adhoc,vt omnes auxiliatores, etiam nõ percucientes,tenerẽtur,c.non fælicis,de pœnis lib.6.Ex quo fundamento & ratione dictæ legis abſentem verſ.*Santius*,prædicta noſtri textus ſententia placuit Accurſio in d. lege. item Me-
17 la,§.ſed ſi ſeruũ,Schol.1.ad leg. Aquiliam: aliamquè diuerſitatis rationem adducit, Bald. in d.§.ſed ſi ſeruum,num.2. eam, ſcilicet,quia ibi non conſtabat, omnes deliquiſſe, & percuſsiſſe, hic tamen non conſtat de perſona delinquentis, ex qua ratione
18 Accurſiũ in d.1.Scholio, ſequitur Bald.in d.§.nu.2.adijcitquè quãdoquè dubium eſſe circa factum , quandoquè circa perſonam:& ſi de facto conſtat,& nõ apparet , quis ex pluribus fecerit,nemo teneatur,& ita accipi debet tex. in d.l.itẽ Mela,§.ſed ſi ſeruũ,& docet Albericus ibidem poſt principiũ,Innoc.in d. c.ſicut dignum,Felin.in c.ſignificaſti,de homicidio,in ſecũdo,
19 nu.9. Prædicta itaquè noſtræ legis deciſio admodum fuit neceſſaria, cùm nulla alia lege Regia,neque iuris communis prædicta quæſtio definita fuiſſet,vt animaduertit Felinus in d. nu. 9.verſ.*Sed difficilis quæſtio eſt, & non deciſa*,eſtquè defendenda,& admittenda noſtræ legis ſentẽtia,iudicando,& conſulẽdo , & diſputando,cũ vſus Stylus cõſuetudo praxis & communis Doctorũ opinio eã receperit, & iuris ſubtilitate fulcita ſit, vt om-
20 nes ſcribentes docẽt in d.§. ſed ſi ſeruũ,qui nõ obſtat noſtræ veriſsimæ concluſionni: ibi enim plures percuſſores fuerunt, hic tamen vnus ex pluribus percuſſit,vt ſatis oſtẽſum eſt. Animaduerto tamen, Baldũ Alber. Innoc.& Felin. vbi ſupra poſt Accurſ.in d.§.ſed ſi ſeruum illum textũ & eius deciſionẽ ſolũ admittere,

mittere, quãdo agitur ciuiliter, quaſi hoc caſu omnes de occiſo teneantur; ſecùs verò, quando agitur criminaliter, tunc enim nemo ex percuſſorib' plectitur pœna mortis, ſecundum prædictorum Doctorum interpretationem; & docet gloſſa in d. l. ſi in rixa, quam ſequuntur Bart. & Angel. ibi ex gloſ. in c. nolite 21. quæſt. 3. & in c. quieſcamus, 42. diſtinctione, & docet Ancharranus conſ. 112. & Alexand. cõſ. 25. per totum 1. volumin. conſiliorum, & in conſi. 46. & 50. volum. 4. rationemque eam eſſe puto, quia quãuis multi percuſ-
22 ſores ſint, cum tamen vnicũ lethale vulnus illatum ſit, ex hoc dicendum eſt, offenſum mortuum eſſe; & ſic cum non appareat, quis intulerit, nemo tenebitur pœna ordinaria, ratione prædictæ incertitudinis: nec diuerſitatem reperio, ſiue ibi aſſiſtentes percuſſerint, necne omnes, cùm in effectu ex ſolo vno lethali vulnere percuſſus mortuus fuerit. In ſecunda verò par-
23 te noſtri tex. diuerſitas eſt, nam ibi multi fuerunt offendentes, & vulnerantes, & nullus ictus de per ſe lethalis fuit ſi tamẽ ex omnibus mors procedat, meritò omnes de homicidio plectũtur, & pœna ordinaria in eos irrogatur, cùm nõ verſetur hoc caſu ratio d. l. abſentẽ, verſ. Sãcti'. Duo tñ. caſ' anteriores ſimilitudinẽ habẽt, & ideo prædicti Doctores allegati ſentiũt, vno vulnere lethali a multis illato, cùm de perſona nõ conſtet, omnes à pœna ordinaria liberari, & ta-
24 mẽ extra ordinẽ puniendos, vt noſtra lex ſtatuit: nam quãdo à multis illatũ fuit vnicũ lethale vulnus, (de perſona tamẽ, quæ illud intulit, ignoraretur) neminẽ teneri nulla lege ſancitũ erat, quod noſtra lex decidit, argu-
25 mẽto d. §. ſed ſi ſeruum, in quo cùm ſtatuatur, criminaliter ratione incertitudinis, omnes percuſſores nõ teneri, quando vnũ tãtũ vulnus fuit lethale, eadẽ & maiori ratione decidit text. noſter: neminẽ etiã ex rixãtibus vltimo ſupplicio affici, quãdo nõ omnes percuſſerũt, ſed vnus tãtũ, & tamẽ lethaliter, nã ſi d̃ perſona nõ cõſtet omnes abſoluentur à d. ordinaria pœna, & ſic ratione ſimilitudinis hoc quoque caſu, ſicut in anteriori, ſtatuit lex noſtra eſſe intelligendã, l. Item Mella, §. ſi ſeruũ plures, ff. ad legẽ Aquiliã. Et hic eſt verus noſtri tex. intellectus, & legiſlatoris illatio de vno caſu ad alium, *mentiq́ tenẽdus*, nã quamuis à noſtratibus allegetur prędicta lex noſtra ſtyli, non tamen ab eis declaratur, nec ei' ſenſus percipitur. Quibus adhæret, quod
26 de l. Cornelia dicitur, quæ dolum requirit, qui ſi interueniat, ad animum ſolùm, non

ſoleat fieri prædicta diſtinctio: ſi tamen delinquẽs alioqui facturus fuiſſet hoc caſu opẽ præbentem æquius puniri, vt docuit Ioannes Andreas in d.cap. felicis, quem refert Auguſtin. ad Angelum, verb. Et Sempronium, nu.44. cuius auxilio teſtatur, quendam auxiliatorem à morte liberaſſe.

IN TEXTV, IBI:
Non le deue matar, ni metelle a tormento.

Scholium VI.

15 ALIA enim pœna mitiori extra ordinem prædictus auxiliator puniendus eſt, quæ arbitrio iuſdicentis committitur, vt ſupra oſtendimus, quod locum habet in illis, quæ à iure non ſunt præfinita, c. de cauſis, de officio delegati, l. ſanctio legum, ff. de pœnis, l. ſtellionatus, ff. de crimine ſtelio. & ita hoc caſu extraordinaria pœna irrogabitur, l. hodie, ff. de pœn. & quãuis quæſtio nõ pœna ſit, cùm ſolum pro eruẽdo delicto ſit inducta, l. edictum, de quæſt. cùm tamen in caſu noſtræ legis opem præſtãs per actum remotum non ſit plectendus pœna ordinaria, neq; etiam torquendum text. decidit, cùm in atroci, & graui delicto, ex quo imponatur grauiſsima pęna quæſtio ſolùmodo adhibeatur, iuxta d.l. edictũ: alioqui enim maior pœna tormentũ eſſet, quàm illa, quæ de ope ſperaretur, vt adnotauit bonus Gomecius delictorum, cap.13. nu.13.

IN TEXTV, IBI:
Mas q̃ vean ſi han otra demanda.
Scholium VII.

16 ALludit enim in hoc l. noſtra, in eius 2. parte, ad pœnã extraordinariã, cuius in prædictis ſcholijs meminimus: nam quotieſcunq; à lege pœna nõ exprimitur, debet intelligi extra ordinẽ ad arbitriũ magiſtratus cõmiſſa, iuxta tex. in d.l. hodie, ff. de pœnis, & in l. lex Iulia, §. hodie, ad legem Iuliam repetundarũ, l.3. C. de crimine ſtelio. l.1. ff. eod. l.1. verſic. idcircò, ff. de effractorib. l.1. §. ait prætor, ff. de iure deliber. in illis verbis: *Cum dicit tempus, neque adijcit diem, ſine dubio oſtendit eſſe in ius dicentis poteſtate, quem diem præſtituat*: & probatur in l. in venditione, §. de tempore, ff. de bonis author. iudicis poſsid. & in l. ſi quis à filio, §. ſi quis plures, de legat.1. & in l.1. §. expilatores, ff. de effractorib. & docet Bart. in d.l. hodie, num.1. & 2. & ibi Scribẽtes, quo caſu pœna à iuſdicente electa, ea videtur à lege expreſſa, cum eius arbitrio commendetur: argum. text. in l. vnum ex familia, de leg.2. in princip. & l. aſſe toto, ff. de

ff.de hæred.inſti.& l.inſtitutio, ff. de condit. inſt. per quæ iura docet Bartol.in l.Sanctio, ff. de pœnis, in princ. & an in pœnis, quæ non ſunt a lege impoſitæ, ſed arbitrio iudicantis comiſſę, habeat locũ duplicatio pœnarum, diſputat Bart. in d.l. San-
18 ctio.nu.8.& vlt. Et in pœnis alternatiuis a lege irrogatis, cuius ſit electio, & an in his iudex poſsit arbitrari, tractat Bart. in l.1.§.expilatores,ff.de effractor. nu.2.Bald.in l.ſi fugitiui,C. de ſeru.fugit.nu. 8.in qua re ver-
16 ſari arbitrium iudicis,vt pro facti, & perſonarũ qualitate ipſe elector pœnæ ſit, tradit Menochius de arbitr. lib.2. centur.6. caſu 570.num.1.

IN TEXTV, IBI: *Prouaren, que por fuero.*

Scholium VIII.

20 AIt lex hæc, ſi forus negetur ab auxiliatore, ab accuſatore debere probari: noſtra itaque lege ſatis deciditur vulgaris regula, vt allegãti legem Fori onus eam probãdi incumbat, ſecundum Rodericum Xuarez in proœmio Fori,
21 in princ. Greg.Lop.in l.7.tit.2. p.1.& eſt communis & receptiſſima ab Scriptoribus opinio, nullus tamẽ pro ea memor huius legis fuit.

IN TEXTV, IBI: *Deuele dar aquella pena. Schol.IX.*

22 SEntentia huius legis in eius 3.par.eſt, impedientem, vt capiatur ille, qui de iure à priuato capi poterat, eius pœna puniendum.

Propria authoritate delinquẽtem capi à iure prohibetur, iuxta text in l.fin.C.de exhib.reis, & ideò à noſtra l.allegatur forus Tauri,quo(iure reſtragãte) prædicta priuata captura permittitur, ſed & priuatã perſonam poſſe capere delinquentẽ in ipſo actu criminis, & iudici offerre intra 20.horas, in l.capite 5.de adult. adnotatur & in l.interdũ, in 2.§. qui furẽ,ff. de furt.& in l.1.C.de priuat. carce. & quãuis illa l. tantũ in apprehenſo in adulterio locuta ſit,in omni tñ malefactore admiſit, Bald.in d.l.fi. n.1. & in l.nec timorem,ff. quod met. cauſ.n.1. arg.text. in l.fin. C.de malef.& math.& l.ſi quis in ſeruitute,ff. de furt. & Innoc.in c. vt famæ, de ſent. excom. idẽ docet Bart. in l.cũ eo,ff.ad l.Iul.pecul. nu.2. ex text.in l.1.C.de rapt.virg.& l.1.C.de falſ.mo. ad cuius ſentẽtiæ probationẽ adducitur quoq́ue tex.in l.1. & 2.C.qu.lic.ſin. iud.ſe vind.& in l.interdum,§.
23 qui furẽ,de furt.& in aliquibus ſpecialibus criminibus, etiã ex interuallo poſſe reũ prehẽdi,docuit Accurſ.in d.l.fin.C.de exhiben.

hibend.reis, ſchol. vnico, cui aſſentitur l. Partitæ, 2. tit. 29. p. 7. quod ſi ita accipiamus fruſtra à lege noſtra forus municipalis deſiderabatur, l. 1. C. de iure liberorum: ego tamẽ ſemper fui anceps de hac DD. opinione, nec prædicta iura probãt: decidunt enim caſus ſpeciales, nempè in adulterio deprehenſum, vt in d. l. capite 5. virginis raptorem, in d. l. 1. C. de rapt. virg. falſarium monetæ, in d. l. 1. C. de falſis monet. militiæ deſertores, in d. l. 1. & 2. C. quando liceat vnicuíquè: publicum latronem, in d. l. interdum, §. qui furem, & omnia prædicta iura, quæ ſpeciales tãtum caſus narrant, Scribentes allegant, nitẽtes probare ex eis in omni genere delicti licitũ eſſe vnicuiq; in ipſo actu criminis delinquẽtem prehendere, quãuis ſua nõ interſit: & in prædictis caſibus ſpecialibus ex interuallo quoq; retẽtionem permitti teſtantur, ex gloſſ. in d. l. vltima, quæ tamen, nec prædicta lex Partitæ, prædictam diſtinctionem non faciunt: itaq; non abs re putarẽ, vt dum prædicta iura permittunt, prædictam capturã in dictis criminibus ſpecialibus in actu criminis intelligamus, ex poſtfacto tamen nequaquã: extra hos tamẽ caſus carcerẽ priuatum, etiam in ipſo criminis actu permitti nullatenus dicẽdum ſit, & huius opinionis inuenio grauiſsimum authorem Florian. de Sancto Petro in l. ſi ſeruus, ff. ad l. Aquil. num. 5. cui accedit deciſio l. Partitæ 5. tit. 7. part. 7. Vbi permittitur vnicuiq; captura fabricantis falſam monetã in ipſo actu criminis, & rationem reddit lex, eám nempè, quia prædictum facinus quilibet poteſt accuſare, cũ publicum ſit, ex qua l. ſatis probatur prædicta concluſio, cum ibi duo requirantur, captura ſcilicet in ipſo maleficio, & non ex interuallo: & in caſu ſpeciali falſæ monetæ, alijvè publici criminis, quorum prædicta gloſſa meminit in d. l. fin. C. de exhib. reis, quam diſtinctionem veriſsimam puto: nam ſi aliam legum mentem conficiamus, plura damna ſequi poſſent: quæ quilibet animaduertere poterit, ſi nec à iudice, neq; ab eius miniſtro caperetur, cũ igitur ex dicto foro municipali iure reclamãte prædicta priuata captura malefactorũ hic permitteret, ille, qui ei impedimento fuit, ſi criminoſos nõ offerat, & adducat in iudiciũ eorũ pœna coercetur: arg. text. in l. qui occidit, § in hac, ff. ad l. Aquil. & idem admittemus ex prædicta doctrina in omnibus illis criminibus publicis, in quibus de iure quilibet, & à quolibet capi poteſt, vt ſupra oſtendimus.

Textus

Textus quinquageſimus ſeptimus.

OTro ſi es a ſaber, que ſi muchos hombres firieren vn hombre de muchas feridas, ſi ſaben de qual ferida murio, e qual ge la dio, y eſtas feridas acaecieron en pelea que acaecio, que no vinieron ellos a ſabiendas a ferirlo, o encontrãdoſe con el, no corriendo con el, o yendo el fuyendo, entonce el que firio la ferida de que murio, ſerà tenido a la muerte, e los otros ſeran tenidos por las otras feridas de fazer enmienda. Mas ſino ſaben de qual ferida murio, ni quien ge la dio, maguer a ſabiendas no fueron en ferirlo, todos ſeran tenidos a la muerte, pues muchas fueron las feridas, e la pena del vno, no libra a los otros, que ſe a y acaecieron en el fecho quando fue ferido. Y eſto miſmo, ſi muchos fueron encontrandoſe con el corriendo, con el fuyendo, el maguer ſepa de qual ferida murio, e quien dio la ferida, todos los que fueron a ſabiendas, e feridores, e ayudadores, o lo mandaron quando fue ferido, ſeran tenidos a la pena por la muerte, quier aya el muerto vna ferida, o muchas. Y es a ſaber, que quando muerte acaeciere ſobre palabras, o en pelea, contra hombres que no aya tregua pueſta por muchos que ſean de la vna parte, o de la otra, no deuen auer pena ſino aquellos tan ſolamente que lo mataron, o lo mandaron, o lo ayudaron. Mas quando muerte acaeciere fecha ſobre conſejo, todos aquellos que fueron en el conſejo, y en matar, y en ayudar, todos deuen recebir pena por ello, mayormente quando matan ſobre tregua. Mas ſi muchos fueron en la pelea que acaecio, que no vino el fecho por ſabiduria a ſabiendas, e no huuo el muerto mas de vna ferida, e no ſaben quien ſe la dio, entonce no ſeran tenidos ningunos dellos que a y ſe acaecieron a la muerte: mas el Rey deueles dar merced: pero que les daran alguna pena extraordinaria, aſsi como que pechen omecillo, o otra pena qualquiera que viere el Alcalde que ſera guiſado: e aſsi ſe entiende la ley Item Mella, in §. ſed & ſi ſeruum, ad l. ad Aquil. ff. Pero quando tal fecho acaecieſſe, que el ferido no ha mas de vna ferida, ſi ſon tales homes aquellos que ſe acertaron en el fecho, algunos dellos, que puedan, e deuan ſer metidos a tormento, deuelo fazer el Alcalde, por ſaber qual lo hirio. Otro ſi, ſi el fijo va con ſu padre, o el hombre con ſu ſeñor, o no fiere, o ſi fiere por ſu mandado, no ſerà tenido a pena: mas ſi fiere ſin ſu mandado, tenido ſerà ſi hiriere, o matare, maguer vaya con el, ſaluo ſi tornare ſobre el.

SVM-

SVMMARIVM.

1 Rixa ex accidenti mota, ſi ex ea lethale vulnus illatum ſit, & conſtat quis intulerit, ipſe ſolus tenetur, licet multi rixātes fuerint.

2 Ex lethali vulnere conſtat animus occidendi.

3 Quando delinquentes æqualiter delinquunt, æqualiter quoq; puniuntur.

4 Si ex propoſito multi delinquant, omnes rei mortis efficiuntur, licet vnus tantum vulnus lethaliter inferat, & num. ſeq.

6 Occidens aliquem per errorem nō coercetur pœna ordinaria.

7 Percutiens aliquem citra animū occidendi, non plectitur pœna ordinaria, quia voluntas ex genere armorum præſumi poteſt.

8 Citra animum, & dolum omnia maleficia ſimplicia ſunt, & nu. ſequenti.

10 Vulneribus multis illatis omnes delinquentes tenentur, nec hoc caſu ictus cuiuslibet conſideratur.

11 Ex dolo, & deliberatione ſi multi occidant, omnes condemnantur, etiam ſi vnicus ictus reperiatur in perſona occiſi, & noſcatur, vel ignoretur, quis intulerit? Secus tamē, ſi ex accidenti rixa ſit orta, & numeris ſequentibus.

15 Intelligitur text. in l. item Mella, §. ſed & ſi ſeruū, ff. ad l. Aquil.

16 Omnes auxiliatores tenentur, licet non percutiant quando homicidium doloſe ſequutum ſuit.

17 Rurſus interpretatur text. in d. §. ſed & ſi ſeruum, & eius ſententia, & conciliatur cum l. noſtra ſtyli, & numeris ſequentibus.

21 Quando agitur ciuiliter, omnes tenentur, licet vnicus lethalis ictus tantū appareat: ſecus verò quando agitur criminaliter, ſi de perſona enim occiſoris non cōſtet ratione incertitudinis nemo pœna ordinaria plectitur, & num. ſeqq.

26 Lex Cornelia dolum tantum deſiderat, qui ſi interueniat ad vulnera non attenditur.

27 In l. Aquilia cùm agatur ciuiliter, leuiſſima etiam culpa conſideratur, & in hoc ſenſu accipitur dictus §. ſed & ſi ſeruum.

28 Ratione incertitudinis poſſūt delinquētes torqueri, licet de vulnere conſtet.

29 In caſu incerto, & dubio proueniēdoq; delicto, tormentum permiſſum eſt.

30 Omnis ille qui prohibitus non reperitur, torqueri poteſt.

31 Quod facit filius in præſentia patris, præſumitur factum de eius voluntate.

32 Filius defendere patrem poteſt.

33 Siue legitimus, ſiue illegitimus filius ſit, patrem defendendo excuſatur.

34 Non ſolum filio, ſed & conſanguineo,

guineo,& alij pro alio defenſio
datur.
35 *Aggreſsio,& iniuſtitia ex par*
te aggreſſoris operatur, vt etiam
ab extraneo defedi aggreſſus poſ
ſit.
36 *Affectio, an deſideretur ad de*
fenſionem.
37 *Si aggreſſus clamat, defendi po-*
teſt etiam ab ignoto.
38 *Qui defenſionem recuſat, non pu*
nitur, licet defendere offenſum
poſsit.
39 *Filius tamen vſque adeò defen*
dere patrem debet, vt ſi recuſet
defenſionem, pœna afficiēdus ſit.
40 *Si iniuria non ſit ex atrocibus, pa*
ter mandans non filius obediens
tenetur.

Lex LVII.

IN TEXTV IBI:

Si ſaben de qual herida murio.

Scholium Primum.

1 PRima pars huius le-
gis, ait, rixa ex accidē
ti mota, & nō ex pro
poſito, ex qua lethale vulnus il-
latum fuit, ſi conſtat quis intule
rit ipſum ſolum plecti, alios ta-
men vulnerātes de vulneribus
non de morte reos effici: hanc
veriſsimam ſententiam probat
textus in l. ſi in rixa, ff. ad legem
Corneliam, de ſicarijs, & ibi Ac
curſ. docet Schol. fin. & text. in
c. fin. 23. quæſt. vltima, cum ibi
adnotatis per gloſſam, & haben
2 tur Exod. 21. Ex lethali enim
vulnere cōſtat animus occiden
di, iuxta legem primam, §. Di-
uus, ff. eodem titul. & docet
Bart. numero octauo, Angelus
in dict. l. ſi in rixa, num. 6. Alte
3 ric. num. 3. Quando enim om-
nes delinquentes æqualiter de-
linquunt, æqualiter quoquè pu-
niuntur, iuxta text. in l. ita vul-
neratus, ff. ad legem Aquiliam;
& in l. ſi plures, ff. de iniurijs, &
in l. ſi plures, ff. arbo. furtim cæ
ſarum, & in l. vulgaris, §. ſi duo,
de furtis: ſi verò delinquunt in-
equaliter, vt in noſtra lege, qui-
libet punitur, ſecundum quali-
tatē criminis, & hoc caſu ictus
cuiuslibet contemplatur, iuxta
textum in d. l. ſi in rixa, & in l.
item Mela, § ſed ſi ſeruum plu-
res, ad l. Aquiliam, docet Bart.
in d. l. ſi in rixa, nu. 9. & ideo in
textu hic inferens vulnus letha
le, de homicidio, alij tamen ſo-
lum de vulneribus tenentur; &
quia in his reis non preſumitur
occidendi voluntas, vt adnota-
uit Albericus in d. l. ſi in rixa, in
principio, & ideo ſupponit lex
noſtra in eius ſententia ex acci-
denti, rixam ortam fuiſſe, & nō
ex propoſito: hoc enim caſu li-
cet vnicus ictus eſſet, omnes rei
mortis efficerentur, cū animus,
& non vulnera inſpici debeant,
iuxta legem. 1. ff. ad legem Cor
neliam, de ſicarijs, cap. ſicut dig
nū, da homicidio, & docet Ac-

V cur ſ.

curſ. in l. vltima, de ſicarijs, glo.
fin. & Bart. ibi, num. 1. Idē Bart.
in l. 1. §. Diuus, eod. tit. Cinus
in l. is qui cū telo, C. eodē Bald.
5 cōſ. 81. lib. 5. per totū. Animad-
uertò tamen Alber. in d. l. ſi in
rixa, nu. 2. verſ. *Quid ergo ſi ex pro-*
poſito, ſēſiſſe humaniorē & ęquio
rē ſententiā eſſe, vt ſi ex propo-
ſito & deliberatione à pluribus
homo ſit interfectus, & noſca-
tur cuius ictu, cæteri mortis pœ
na non afficiantur, ſed hæc opi-
nio nulla ratione ex ſuperiori-
bus defendi poteſt, cū dolus, a-
nimus, propoſitū, & deliberatio
tantū deſiderentur ex prædictis
iuribus, & ex l. 3. ad leg. Iuliā, de
vi priuata, l. Diuus, ad l. Corne.
de ſicarijs, l. qui iniuriæ, ff. de fur
tis, & l. is qui cū telo, C. ad legē
Cornel. de ſicarijs, c. ſignificaſti
de homicidio, clem. 1. de pœnis.

6 Ex quibus infertur occiden-
tē aliquē, alium occidere volen
tē, nō coerceri pœna ordinaria,
cū animus, & dolus in perſona
occiſoris deficiāt, docuit Plaça
lib. 1. delict. c. 27. n. 1. & Mēchaca
controuerſ. illuſtriū, c. 56. n. 32.

7 Infertur deinde, percutientē
aliquē citra animum occidēdi,
ex qua tamē percuſsione mors
ſequuta ſit, pœna ordinaria nō
plecti, animus tamen hoc caſu
præſumitur ex genere inſtru-
menti cū quo illata fuit percuſ-
ſio, docet Grammatic. voto. 23.
per totū, Marſil. conſ. 67. nu. 18.

8 Vlterius infertur, ſi quis ani-
mo neminē percutiendi, aliquē
percutiat, non puniri, licet per-
cuſſus moriatur ex prædicto i-
ctu, vt docuit Signor. conſ. 27.

9 Deniquè infertur citrà ani-
mū, & dolū omnia homicidia
ſimplicia eſſe, & ideo à mortis
pœna excuſari delinquentes, vt
conſuluit Bald. conſ. 36. lib. 2.

IN TEXTV IBI.

Mas ſino ſabē de qual herida murio

Scholium Secundum.

10 SEcūda pars noſtræ legis pro
bat, vulneribus multis illa-
tis, quorū nullum lethale ſit,
ſi ex omnib⁹ mors ſequuta eſt,
omnes vulnerantes mortis pœ-
na affici, licet nō ex propoſito,
ſed ex accidenti rixa mota ſit,
quæ concluſio ex d. l. ſi in rixa,
iunct. gl. deciditur, & ratio ea vi
detur eſſe: nā cum ex omnium
vulneribus mors ſequuta ſit, ab
omnibus videtur offenſus in-
terfectus, cū ignoret ex quo vul
nere in ſpecie mortuus fuerit.

IN TEXTV IBI.

Todos los que fueron à ſabiendas.

Scholium Tertium.

11 TErtia noſtræ legis pars pro
bat, occidētes aliquē ex do-
lo, & propoſito, omnes mor
tis pœna eſſe plectendos, licet
cōſtet cuius ictu mors illata ſit,
quæ deciſio in dict. lege, ſi in ri
xa (per argumentum à cōtra-
rio ſenſu, quod in iure validiſ-
ſimum eſt, ex l. 1. §. eius, ff. mā-
dat.)

Digitized by Google

dat.) ſatis patet, & probatur in, l.1.verſ.Diuus,ff.ad leg.Corneliā de ſicarijs,in c.ſicut dignū de homic. vbi ex deliberatione animi, homicidiū cōmittētes mortis pœna afficiuntur, licet arma
12 non mouerint: quādo igitur deliberatū homicidiū eſt indiſtinctè admittenda eſt noſtræ legis ſententia, vt omnes qui in ipſo homicidio interuenerūt pœna ordinaria coerceantur, ſiue percuſſus ex vnico lethali vulnere deceſſerit, & de percuſſore conſtet, ſiue ex pluribus lethalibus vulneribus, & aliquibus non lethalibꝰ, & ſiue appareat omnes percuſsiſſe, necne, ſiue ſit dubiū, ex quo vulnere defunctus occiſus ſit: vtroq; enim caſu omnes rei mortis efficiūtur, vt docuit Plaça, d.c.12.n.1. Eſtq; cōmunis omniū ſententia, vt in primo Scholio memini.

IN TEXTV IBI:

Entonces no ſeran tenidos ningunos,

Scholium quartum.

13 QVarta pars huius noſtræ legis probat vnico vulnere ab vno ex multis illato, ex quo mors ſequuta ſit, neminē ex eis reū mortis effici, ſi non apparet quis illud intulerit, & ex accidēti rixa mota ſit: & ratio huius receptiſſimæ ſententiæ eſt,
14 quia ictus cuiuslibet cōſiderari debet, vt ſupra monſtrauimus, ex d.l.ſi in rixa, de ſicarijs, & ſic ſi non conſtet de ferente ratione in certiri nemo pœna ordinaria c[illegible]tur, & hanc ſententiā textus noſter cōfirmat ex Iurecōſulti reſ-
15 ponſo in l.itē Mela, §.ſed ſi ſeruū, ad legē Aquil. cuius verba referā: *Sed ſi ſeruū plures percuſſerint, vtrū omnes quaſi occiderint, teneātur Videamus: & ſi quidē apparet cuius ictu perierit, ille quaſi occiderit, tenetur, quod ſi nō apparet omnes quaſi occiderint, Iulianus, ait teneri:* hæc lex, quæ in confirmationē prædictæ concluſionis à noſtra adducitur expreſsè videtur contrariū innuere, cū in d.§. ignoraretur, cuius ictu perijſſet percuſſus, & tamē omnes tenētur? Rurſusquè & prædicta lex, itē Mela, diuerſum factum conſtituit, ibi enim multi percuſſores fuerūt, & vulnera intulerūt, ex quibꝰ vnū tātū lethale fuit, quo caſu ſi non appareat quis illud intulit omnes mortis pœna afficiuntur, in facti tamē poſitione noſtræ legis in hac, 4. par. ſolum conſideratur vnicum, & lethale vulnus ex rixa multorū: itaque ex d.§.ſed ſi ſeruum, potius videtur probari. 2. pars noſtræ legis, cum in ea proponatur factū in pluribus percuſſoribus, ex quorū vulneribus quis occiſus fuit: nam cum de vulnere lethali non cōſtet omnes tenētur: ſed ſi bene animaduertatur prædicta, 2. pars, multū dif-

mittere, quādo agitur ciuiliter, quaſi hoc caſu omnes de occiſo teneantur; ſecùs verò, quando agitur criminaliter, tunc enim nemo ex percuſſorib' plectitur pœna mortis, ſecundum prædictorum Doctorum interpretationem; & docet gloſſa in d. l. ſi in rixa, quam ſequuntur Bart. & Angel. ibi ex gloſ. in c. nolite 21. quæſt. 3. & in c. quieſcamus, 42. diſtinctione, & docet Anchar ranus conſ. 112. & Alexand. cōſ. 25. per totum 1. volumin. conſiliorum, & in conſi. 46. & 50. volum. 4. rationemque eam eſſe puto, quia quāuis multi percuſ-
22 ſores ſint, cum tamen vnicū lethale vulnus illatum ſit, ex hoc dicendum eſt, offenſum mortuum eſſe; & ſic cum non appareat, quis intulerit, nemo tenebitur pœna ordinaria, ratione prædictæ incertitudinis: nec diuerſitatem reperio, ſiue ibi aſſiſtentes percuſſerint, necne omnes, cùm in effectu ex ſolo vno lethali vulnere percuſſus mortuus fuerit. In ſecunda verò par
23 te noſtri tex. diuerſitas eſt, nam ibi multi fuerunt offendentes, & vulnerantes, & nullus ictus de per ſe lethalis fuit ſi tamē ex omnibus mors procedat, meritò omnes de homicidio plectūtur, & pœna ordinaria in eos irrogatur, cùm nō verſetur hoc caſu rario d. l. abſentē, verſ. Sācti': Duo tñ. caſ' anteriores ſimilitu-

dinē habēt, & ideo prædicti Doctores allegati ſentiūt, vno vulnere lethali à multis illato, cùm de perſona nō conſtet, omnes à pœna ordinaria liberari, & tamē extra ordinē puniendos, vt 24
noſtra lex ſtatuit: nam quādo à multis illatū fuit vnicū lethale vulnus, (de perſona tamē, quæ illud intulit, ignoraretur) nemini teneri nulla lege ſancitū erat, quod noſtra lex decidit, argu-
25 mēto d. §. ſed ſi ſeruum, in quo cùm ſtatuatur, criminaliter ratione incertitudinis, omnes percuſſores nō teneri, quando vnū tārū vulnus fuit lethale, eadē & maiori ratione decidit text. noſter: neminē etiā ex rixātibus vltimo ſupplitio affici, quādo nō omnes percuſſerūt, ſed vnus tātū, & tamē lethaliter, nā ſi d per ſona nō cōſtet omnes abſoluantur à d. ordinaria pœna, & ſic ratione ſimilitudinis hoc quoque caſu, ſicut in anteriori, ſtatuit lex noſtra eſſe intelligendā, l. Item Mella, §. ſi ſeruū plures, ff. ad legē Aquiliā. Et hic eſt verus noſtri tex. intellectus, & legiſlatoris illatiò de vno caſu ad aliuin, *mentiq; tenēdus*, nā quamuis à noſtrātibus allegetur prędicta lex noſtra ſtyli, non tamen ab eis declaratur, nec ei' ſenſus percipitur. Quibus adhæret, quod
26 de l. Cornelia dicitur, quæ dolum requirit, qui ſi interueniat, ad animum ſolùm, non

ad vulnera attenditur.l.1.ff. ad legem Cornel.de ſicar.ſed in l.
27 Aquilia cũ agatur ciuiliter,leuiſsima etiã culpa cõſideratur, quanuis nõ adſit dolus, & ideo omnes percuſſores de homicidio teneri,dicitur in dict.l.item mella. §. ſed ſi ſeruum, debemus tamen accipere ciuiliter, iuxta ſuperius dicta, quod vel ex eo ſuadetur,eſt enim prædicta l.ſub titulo legis Aquiliæ.

IN TEXTV, IBI:
Ser metidos a tormento:

Scholium. V.

28 IN quinta parte probat hæc lex, ratione incertitudinis poſſe Magiſtratũ rixãtes torquere,vt cõſtet quis vulnus in-
29 tulerit lethale. Nã prædictũ tormẽtũ iuridicũ eſt,ratione incertitudinis delinquentis, iuxta l. edictum, ff.de quæſtionibus, l. vtrũ ad l.Põ.de parric.vbi quæſtio permittitur in caſu incerto,& dubio,&cũ capitalia maleficia aliter explicari non poſſint,& ideo de iuſtitia tormenti non dubitauit lex noſtra, ſed ſolum de qualitate perſonæ, ad quod alludũt verba illa: *Si ſon ta-*
30 *les omes aquellos*. Quorum cognitionem habuerimus, regula generica præmiſſa, vt omnes illi torqueri poſsint,qui non reperiantur prohibiti.l.1. vbi Scribentes.ff.de quæſtionibus.

IN TEXTV, IBI:
O ſiguiere por ſu mandado.

Scholium. VI.

31 QVinimo,& quod facit filius in præſentia patris, præſumitur factũ de eius volũtate, vt docet Curt. Sen.cõſ.41.n.7.vbi in facti contingentia conſuluit, patrem teneri ſaltem pœna extra ordinem de homicidio cõmiſſo per filium eo præſente, & nõ prohibente.

IN TEXTV, IBI:
Saluo ſi tornare ſobre el.
Scholium. VII.

32 EX vltima huius legis noſtræ parte colligitur, filiũ poſſe defẽdere patrẽ,nã ſicut ipſe prouocatus ſe defendere põt, ex l. vt vim.ff.de iuſtitia & iure cũ vulgaribus,ita aggreſſum,& laceſſitũ patrẽ filius tueri debet, &aggreſſorẽ offendere impunè poterit.l.vtrũ.ff.ad legẽ Pompeiam de parricid.& in auth.vt cũ de appellatio.cognoſcitur.§.aliud quoque capitulũ,quod de-
33 bet accipi ſiue legitimus,ſiue illegitimus ſit filius,cũ natura cõmunis ſit.l.hos accuſare. §. fin. ff.de accuſatio.& Bald.docet in l.1.C.vnde vi,num.17. & ſeqq. qui multos caſus congerit, in quibus vni pro alio defenſio
34 datur. Sed profecto hæc animaduerſio paternæ defenſionis excuſari à lege noſtra poterat, cum non ſolum filio,

ſed

ſed & conſanguineo: quinimo, & extraneo permiſſa defenſio ſit, vt probatur in lege lex Cornelia, ff. de iniur. & in capit. non inferenda: & in cap. fortitudo. 23. quæſt. 3. quibus iuribus cauetur, licite poſſe quem repellere iniuriam inferendam, vel illatam vicino, vel proximo, & aggreſſorem offendere, & docuit Bart. in dict. l. vt vim, num. 7. Aggreſſio enim, & iniuſtitia ex parte aggreſſoris operatur, vt à quocunque extraneo offendi poſſit, vt Bart. placuit dicto numer. 7. & Iaſoni in d. l. vt vim, num. 29. & communiter prædicta ſententia recepta eſt ab omnibus iuris interpretibus in dict. l. & in l. 1.

35

36 C. vnde vi. Non tamē improbo Accurſij opinionē in d l. vt vim ſchol. 2. aſſerētis, affectionē deſiderari ad hoc, vt poſſit quis aſſumere defenſionē hominis ignoti enim alioquin, fruſtra affectionis caſus recenſerentur ab Scribentibus, quos congeſsit Baldus in dicta lege. l. ex numero. 16. vſque ad 23. Ipſe tamen Baldus in dicta l. 1. ex numero. 16. precipuè in dicto numero. 23. gloſſam defendendo in d. l. vt vim, eam ita interpretatur, quādo aggreſſus clamet, & auxilium petat, quo caſu iam affectio naturalis conſideratur, &

37 affectio reipublicæ, cum & ipſa quoque iniuriā recipiat, & cuiuslibet intereſt eā tueri. l. licitatio. §. quod illicitè, ff. de publican. & vectig. & teſtatur Innocētius in cap. ſi vero, in 1. de ſententia excommunicationis, nū. 2.

38 Ego tamen & pro intellectu noſtræ legis inter prædictas opiniones eam diſtinctionem, & diuerſitatis rationem cōſtituo, nempe, vt ſi quis conſanguinei, proximi, vicini, extranei, & penitus ignoti hominis (licet defendere poſsit) defenſionem tamen recuſauerit, non puniatur, l. culpa caret, ff. de regulis iu-

39 ris. Filius tamen defendere patrem debet, ita vt ſi non tueatur, pœna in eum irrogari poſſit, argumento textus, in l. vtrum. ff. ad l. Pompeiam, de parricidijs, & Baldus docet in l. 1. C. vnde vi, numer. 20. & hic erit noſtræ legis ſenſus.

IN TEXTV, IBI,

Non ſerà tenido a pena.

Schol. VIII.

40 Hunc textū accipere debemus, ſi iniuria nō ſit ex atrocibus, tūc enim pater mandans, non tamen filius obtemperans tenetur, vt Albericus adnotauit in l. non ſolum. §. Proculus, in principio, ff. de iniurijs.

Textus quinquageſimus octauus.

SI alguno hombre mouio con otro pelea, que no fueſſe dado por enemigo, ni lo ouieſſe deſafiado por deshonra que le ouieſſe fecho, ſeyendo hijodalgo, ò que lo podieſſe aſsi deſafiar por fuero, è hirieſſe aquel hombre con que mouio la pelea, è luego a la hora fuyeſſe: è luego el otro herido ante que la pelea fueſſe departida, ni otro alongamiento en el fecho ouieſſe, luego ſin otro detenimiento fue en pos de aquel que lo hirio, è lo matò, es a ſaber, que no es tenido por la muerte, y eſto porque fue luego en pos de aquel que lo hirio, y lo matò. Quia ea quæ in continenti fiunt, ineſſe videntur. E lo al porque eſte mouio la pelea, è lo firio, è deſpues el lo matò, yendo fuyendo mouio la pelea ſin razon, no le ſeyendo dado por enemigo, ni teniendole deſafiado, ſegun dicho es: è aun maguer ſe metieſſe eſte que yua fuyendo en alguna caſa, y el otro lo mataſſe luego dentro en la caſa, no ay quebrantamiento de caſa.

SVMMARIVM.

1 *VIM vi repellere licere notiſsimum eſt.*

2 *Et in animātibus defenſio permiſſa eſt.*

3 *Duobus equis currētibus, & ſibi obuiātibus, ſi vnus moriatur, dominus eius non tenetur pro noxa.*

4 *Furioſum, & dormientem aggreſſorem, impunè quis offendere poterit.*

5 *Moderamen in quibus conſiſtat.*

6 *Aggreſſore iam receſſo, an defenſio permittatur, & hoc caſu, an potius dicatur ius vindictæ?*

7 *An vxor in adulterio deprehenſa, poſt actum criminis occidi poſſet?*

8 *Quando quis excedit defenſionis modum, puniendus eſt, non tamen pœna ordinaria.*

9 *Leuiſsima leui lata culpa, aut dolo exceſſus ſit, & inter hos caſus diſtinctio eſt.*

10 *Lata culpa punibilis eſt, cum temperamento tamen.*

11 *Quando in exceſſu dolus eſt, grauiori pœna afficitur aggreſſus, neutro tamē caſu pœna ordinaria puniēdus eſt.*

Lex LVIII.

IN TEXTV, IBI: *Fue en pos de aquel que lo hirio.*

1 VIM vi repellere licere notiſsimum eſt in iure, l. vt vim. ff. de iuſtitia. l. 1 §. vim. ff. de vi, & vi armata, l. ſi ex plagis. §. tabernarius. ff. ad l. Aquil. l. 1. C. vnde vi, vbi prædictum iuris principium adnotatur, quod tamen accipitur cū moderatione inculpatæ defenſionis, iuxta Clementinam primam

-mam de homicidio cum vulgaribus, quibus conuenit lex.2. titulo 8.7. part. & l.3. titulo.16. 6. part. & l.3. titul.13. lib.8. ordinamenti, quinimo &
2 in animantibus prædicta defenſio permiſſa eſt, cum dominus animantis aggreſsi excuſetur à dãno noxæ.l.1.§.cum arietes, ff. ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicat. Idemque dicimus in duobus equis currentibus, & ſibi obuiantibus, nam ſi vnus equus moriatur, pro alterius noxa dominus
3 non adſtringitur, cum equus viuus ſemper aggreſſus præſumatur, & mortuus aggreſſor, argumento text. in l.ſcientiam.§.1. ad l.Aquil. Rurſus & aggreſſorem furioſum mentecaptum &
4 dormientem impune quis offẽdere poterit, vt docuit Bar. in d.l.vt vim, vbi Scribentes, & in l.ſed & partus. §. quæri potuit.ff.quod met.cauſa, et in l. furem nocturnum ad l. Cornel. de Sicar.& in l.2.& 3.C. eodẽ, & in l.ſcientiam.§.qui cum aliter ad l.Aquiliam, & in cap. ſi verò, de ſentent. excommunicat, vbi iuris interpretes latiſsimè tractant, & ideo hãc tritam & vulgarem quidem materiam conſultò ommitto, & deciſionem noſtræ legis ſolita breuitate interpretabor. Illo prius præmiſſo, moderamen dictæ l.
5 1.C.vnde vi, conſiſtere in qualitate, tempore, & defenſione ipſa, vt doctè interpretatur Baldus in d.l.1.C.vnde vi, nume. 2. & de qualitate, defenſioneque 8
huc nõ ſpectat: de tempore ita-
6 que ſolùm quæſtio erit: hoc tamen in continenti cõſideratur in ipſo actu criminis, & rixæ, vt ſuperius Baldus docet, quod deficit in litera noſtri text. cum in ea defenſio, & offenſio, permittatur aggreſſore iam receſſo; & ideo noſtra lex non modicam habet difficultatem, & de eius deciſione quæſtionẽ mouit Baldus in d. l.1. num. 5. indeciſamque reliquit, quanuis hoc caſu proprius ius vindictæ, quàm defenſionis ineſſe, prædictus auctor doceat, at noſtræ legi videtur ſuffragari
7 Iureconſ. reſpõſum in l.ſi adulterium cum inceſtu.§.Imperatores. ff. de adulterijs, vbi licèt maritus non poſsit vxorem, niſi in adulterio deprehẽſam occidere: tamẽ ſi pòſt occidat, pœna ordinaria non coercetur cũ difficillimum ſit iuſtum dolorem temperare, ignoſcendumque ei qui laceſsitus vlciſci voluit, argumento text. in l. qui cum maior.§.ſi libertus. ff. de bonis libertorum, & in l. quoniam multa, C.ad leg.Iul.de vi: & in hunc ſenſum accipienda eſt noſtri text. deciſio, nẽpe vt aggreſſus eggreſſus in defenſione pœna ordinaria non afficiatur ex prædicta ratione, & ea, quã red-

 dit

dit noſtra lex; illa ſcilicèt, quia quæ incontinenti fiût, ineſſe vi
8 dentur, exceſſus tamen puniendus eſt, ſecundum præfata iura, & iuxta text. in l. 1. §. quæri, ff. ad Turpilian. l. ſi quis in graui, §. ſi maritus ad Silan. l. Gracchus. C. de adulterijs, l. Diuus ad l. Pomp. de parricidijs: & tradit Baldus in dict. l. vt vim, & in d. l. 1. Gregorius, in d. l. 2. titul. 8 part. 7. gloſſ. 2. & ſentit noſtra lex, quæ à pœna mortis tantùm liberat aggreſſum; quãdo egreſſus eſt in modo defenſionis: pœna verò mitiori non liberabitur reus, reſpectu exceſſus. Ad
9 cuius cognitionem animaduertendum eſt, leuiſsima culpa leui, aut lata, aut, dolo exceſſum fieri, leuiſsimaquè culpa in defenſione non conſideratur, iuxta text. in l. Imperator. ff. de ſtatu hominum. l. quãuis, ff. de condition. & demonſtration. Rurſus neque leuis culpa hoc caſu punibilis eſt, ſaltem criminaliter: lex, magna negligentia, vbi Accurſius de verborum ſignifi
10 cation. Quando exceditur tamen lata culpa, tunc aggreſſus punitur, temperatè tamen, l. Diuus ad l. Pomp. de parricid. l. ſi adulterium cum inceſtu. §. Im
11 peratores de adulterijs. Quarto tamen caſu, quando in exceſſu dolus adeſt, grauiori pœna afficiendus aggreſſus eſt, ſed neutro caſu pœna ordinaria, ſed iudicis arbitrio, iuxta noſtram legem; & egregiè conſiderat Baldus in dict. l. vt vim, num. 27. & in dict. l. 1. num. 23. Alexand. cõſil. 76. volum. 1. numer. 4. quod antea docuit Bartolus in dict. §. tabernarius.

Textus quinquageſimus nonus.

EN Las Decretales, en el capitulo de homicidio, ſobre la Decretal, que comiença, Si perfodiens inuentus fuerit, es eſta gloſſa ordinaria que ſe ſigue anſi. Pone, quòd aliquis vult me interficere, nunquid poſſum eum præuenire? dicunt quidam, quòd ſic: & pone, quòd percuſſit, & receſſit, nunquid poſſum eum inſequi, vt percutiam? Huguitius dicit quòd non: quia iniuriam ſic vellet vlciſci, non repellere eam; quod non licet, quia illud incontinenti licet, & ſine interuallo vim vi repellere.

SVMMARIVM.

1 *Moderamen quis egreditur, quando aggreſſorem inſequitur.*

2 *Vbicunque culpa eſt in defenſione, ĩmoderamen appellatur.*

3 *Quando neceſſitas defenſionis non adeſt.*

adeſt, excedere quis dicitur, ſi aggreſ ſorem offendat, & num. ſequenti.
5 *Defenſio propriè illa dicitur, quæ eſt quanta expedit.*
6 *Occaſio rationem excedit, & ideo exceſſus in defenſione non eſt punibilis pœnà ordinaria.*
7 *An & quando aggreſſus fugere teneatur? diſputatur.*
8 *Recedere tenetur aggreſſus, quando ſecurè fugere poteſt.*
9 *Ratione exceſſus punitur aggreſſus pœna extraordinaria, & non ratione facti, & delicti.*
10 *Offenſorem non ſolum quis offendere poteſt, ſed & etiã præuenire, & quomodo hac præuentio accipiatur, declaratur, & numeris ſequent.*
13 *Si ſolæ minæ præcedãt, an minatus poſſit percutere minatorem? quæſtio eſt.*
14 *Minæ metum inferunt.*
15 *Qui minatur, non facto, ſed verbo, offendit: dubitatur itaque an facto, verbis verò reſiſti debeat?*

Lex LIX.

IN TEXTV, IBI: *Es eſta gloſſa ordinaria que ſe ſigue anſi.*

1 HÆc gloſſa cuius noſtra lex
meminit ab omnibus Seri
bẽtibus, ibi: & in d. l. vt vim.
de iuſt. & iur. & in l. 1. C. vnde vi,
cõmuniter recipitur, quibus iu
ribus defenſio permiſſa eſt, cũ
moderamine, de quo ibi: in eo
tñ quis egrediturquãdo aggreſ
ſorẽ inſequitur, cũ hoc caſu im
moderamẽ potius dicendũ ſit:
quo cognito & moderamen no
tũ fiet, cũ cõtraria cõtrarijs con
ſtẽt, l. manumiſsionis. ff. de iuſt.
2 & iur. Immoderamen ergo eſt,
vbicunq; culpa eſt, vt docte ani
maduertit Bald. in d. l. vt vim,
n. 20. ea tñ carere aggreſsũ, nõ
eſt dicẽdum, qui recedentẽ ini-
micum ſequatur, cum hoc caſu
neceſsitudo defenſionis nõ ad-
3 ſit, quæ ſi nõ ſuadeat, delictum
non eſt excuſabile, iuxt. d. gloſ.
à noſtra lege relatã, & adnotata
ab Accurſio in ſcholijs, ad d. l.
1. C. vnde vi, vbi Bald. n. 14. quod
vel ex ipſa alluſione moderatio
4 nis conſtat, quæ tunc verſatur,
quando nõ tranſgreditur incul
patam tutelam, vt Bald. teſtatur
in d. l. 1. n. 3. Defenſio enim illa
5 vera eſt, quæ eſt quãta expedit,
cũ moderatio cõſiſtat in æqua-
litate factorum: æquo enim mo
do, & actu cõgruẽti debet reſi-
ſti, vt voluit Accurſ. in d. l. 1. &
ideo fugientem percutere inci
uile iudicatur a noſtra lege. Cũ
tñ ex ſupradictis in lege ante-
riori, cũ prouocato, laceſſitoq́ue
mitius agẽdum ſit, imputa
6 riq; debeat aggreſſori, qui cau-
ſam delicti præbuit, arg. tx. in l.
quoniã multa facinora. C. ad l.
Iul. de vi, & laceſſitus neque at
recte deliberare, cũ occaſio ra-
tionẽ excedat. l. quãuis, ff. de cõ
dit. & dem. exceſſus prædictus,
de quo in noſtra lege, punitur
pœna extra ordinem iudicis ar
bitratu, qui arbitrabitur cõſide
rata leuiſsima, leui, lata culpa,
vel

vel dolo,cum ſolum his modis
delinquatur,vt ſuperius oſtēdi:
7 ex oppoſito tamen,quando,ſci-
licet,aggreſſus fugiendo poſsit
offensā excuſare, an fugere te-
neatur,& ſi non fugiat, ſed ag-
greſſorē offendat, an hoc caſu
excedēs defenſio dicatur, dubi
tatū eſt? & ſane ſi prædicta fuga
iuſtū timorē adduceret, vtpotè
ſi aggreſſor propè aggreſſo eſ-
ſet, & facilè offendere fugientē
poſſet, nō adſtringi aggreſsū fu
gere,cōmunis aſſeſſus eſt;quin-
imo ſe tueri poterit, aggreſſorē
què impunè offendere l. ſcien-
tiā. §.qui cū aliter ff.ad legē A-
quiliā:idēq; ſtatuitur, ſi in fuga
verſaretur periculū honoris:ho
nor enim propri' omitti nō de
bet,imo omni cōpendio præfe-
rendus,iuxta tex. in l. Iulianus
verſ.t. ff. ſiquis ommiſſa cauſa
teſtam.ſi tamē ſecurè,& ſine al-
8 liquo vitæ, nec honoris diſcri-
mine aggreſſus fugere potuit,
tūc teneri recedere;argumento
tx.in l. 2. §. itē varus,ff. de aqua
pluuia arcēd. teſtatur Bar.in d.
l.vt vim,ad finē,Bald.in d.l.1.n.
12. nec etiā leuē *honorē cōſideratio
nis eſſe*,ibidē adnotauit argumē-
to legis iniuriarū §.ſiquis de ho
9 nore,ff.de iniurijs,ſed & hoc ca
ſu,ſicut in anteriori,aggreſſ' nō
pœna ordinaria,ſed extraordi-
nē coercēdus eſt, & hoc ratione
exceſsus,nō tamē ratione facti,
quod cùm defenſionem reſpi-
ciat,permiſsū eſt, & indiuiduū:
ſcindi itaq; nequit.l. ſtipulatio
nū quædā,ff.de verb.quā generi
cā doctrinā ſtatuere debem' in
omni defenſionis materia , in
qua(vt ſupra mōſtrauimus)nū-
quā ſecūdū ordinē,ſed extraor-
dinē aggreſſus punitur, vt hæc
extraordinaria pœna impona-
tur nō ratione facti,quod de ei'
natura in actu defenſionis ex-
cuſabile eſt, ſed ratione exceſſ',
cùm modū à iure præſtitutū la-
ceſsitus nō ſeruauerit,teſte Bal.
in d.l.1.nu.23. & hæc eſt veriſsi
ma interpretatio noſtræ legis,
& gloſſ.in c. ſi perfodiens ab ea
10 allegatę: quæ gloſſa in alia eius
parte,dùm docet, volētē me in
terficere poſſe eū præuenire, re-
ceptiſsima quoq; eſt ex Accur
in l.1.verbo,*moderatione*,C. vnde
11 vi:hæc tamē noſtrę legis,& præ
dictæ gloſſæ præuētio ita accipi
debet,vt ſcilicet, aggreſsus de-
beat cōſiderare aliquē actū ag-
greſſoris, ex quo inferri poſsit
percutiēdi volūtas , quæ à no-
12 ſtro tex.deſideratur: qui tamen
actus iſte eſſe debeat, interpreta
tur à gloſſ.in d.l.1.verſi.*modera-
tione*,nēpè armorū terror, aliud
vè vrgēs ſignū,vt docuit Bar.in
d.l.vtrū,& probatur in l. is qui
aggreſſorē,C.ad.l.Corn. de ſica
rijs ibi:*Is qui aggreſſorē, vel quen-
cunq́ aliū in dubio vitæ diſcrimine
cōſtitutus occiderit,nullā ob id factū
calūniā metuere debet*: cui accedit

lex

lex.3 eiuſdem tituli, & lex quo
niam, C. ad l.Iul. de vi, & l.1.ff.
de ſicarijs ad finē, & lex; ſi quis
fumo, §.1. ad l. Aquiliam qui-
bus conuenit, l.2.tit 8.7.p. quæ
in hoc eſt notabilis, & cōfirmat
gloſſæ opinionem; in dict.c. ſi
perfodiens; à noſtro tex. allega-
13 tæ. At ſi ſolæ minæ præcederet;
maior dubitatio eſt, & minatū
quoquè poſſe percutere mina-
torē, ſi ſuas minas exequi ſole-
bat, eidē Accurſio placuit, vbi
ſupra, cōſuetudo enim, & quali-
tas perſonæ in his debet cōſide
rari, l.1.ff. ſi quis Imperat. male
dixer. l. finalis; de actionibus, &
obligat. l. licet, ff. de arbitris? cū
prædictæ minæ metum inferāt;
iuxt. l.1.ff. ſi quacumque prædi-
14 tus poteſt, & legem.1.ff. ſi Re-
ctor prouinciæ. Accurſio tamē
non aſſentiu, Bald. in dict. l.1.
15 nu.16. ea nempe ratione, nam
qui minatur, non incipit delin-
quere facto; ſed verbo tantum:
& ideo verbis contrarijs reſiſti
debet, niſi in mora periculum
eſſet, iuſtèq; minatus metuere
poſſet minas eſſe' exequendas
quo caſu opinionē glo. admittē
dam prædictus author docet d.
nu.16. ex quibus cum prædicta
interpretatione, conſtat recep-
tiſsimam, & admodum iuri cō
ſentaneam eſſe noſtram legē, &
gloſſam in d.c. ſi perfodiens, in
vna, & altera eius parte, caſuſ-
quehic ad notatur, vbi gloſ-
ſa in regni legem redigitur;
quod animaduerſione dignum
eſt.

Textus Sexageſimus.

OTROSI es à ſaber, que ſi alguno dixo Palabras de amenaza contra otro, è acaece que matan, o fieren deſpues de la amenaza à eſte amenazado, ſi no puede ſer ſabido quien lo matò, ò le hirio: eſte que lo amenazò, ſi es prouado por pruenas, e por peſquiſas que le amenazò, è las pruenas, è las pequiſas ſon à tales que no pueden ſer deſechadas, ſera tenido à la muerte è a la ferida: è cumple contra el que ſe pruene, que lo amenazò. Ca prouado eſto tan ſolamente ſeran tenidos por la muerte, ò por la ferida: è ſi no es ſabido por verdad aquel que lo matò, ò que le firio, entonce el amenazador ſera metido à tormento, que diga la verdad de lo que ſupiere deſte fecho. Mas ſegun dize en el Speculum iuris, el amenazador ſi ſuele hazer tales fechos, è no pueden ſaber lo que fizo; eſtonce ſera tenido a' fecho. E ſi no ſuele hazer tales coſas, ſera metido à tormento.

SVM-

quod metus cauſa, nec per præ-
ſumptioné cōdemnari quis po
teſt, l. abſenté, de pœnis. Vlteri⁹
4 quia minæ in dubio accipi dé-
bér, vt vindictā quis ſumere cu
piat non ſua, ſed iudicis autho-
ritate, argum. tx. in l. ſi vxor, C.
qui accuſare nō poſſūt. Et ideo
minas non ſufficere nedū ad cō
demnationé, ſed etiam ad quæ-
ſtioné, niſi alia adminicula eis
ſint adiūcta, docet Bart. in l. fin.
ff. de quæſt. nu. 5. Bald. in d. l. me
tū, nu. 2. & in l. fin. C. de hæred.
inſt. nu. 7. & ex recétioribus bō-
nus Gomecius delictorū, c. 13.
n. 11. Noſtræ tamé legi ſuffragā
tur adnotata à Iulio Claro in
§. fi. q. 21. n. 37. aſſerente, Senatū
non vti prædictis adiunctis, ſed
minis ſolis præcedentibus, reos
5 tormentis ſubijcere. Accedit
quoquè vehemés illa præſump
tio, quæ ex minis oriri ſolet, de
qua eſt inſpiciendus text. in l. ſi
qui adulterij, C. de adulterijs, &
in l. ſi verò non remunerādi, ff.
mādati, & in l. Labeo, ff. de ſupe
lect. legata, & in l. 3. ff. de repu-
dijs, nec omittendus Terētij lo
cus in Andria. *Si illū relinquo eius*
vitæ timeo, ſin opitulor huius minas:
hac tamen in re hac diſtinctio-
ne vtitur Baldus in d. l. fi. d. n. 7.
& 8. nempe, vt ſi minas inferés
6 probæ famæ ſit: hæ ſolæ nō ſuf-
ficiāt, ſed indiciorū coniecturæ
ſuſpicionisvé adminicula deſi-
derētur. Si tamen improbæ fa-
mæ ſit, minæ tantūmodo requi
rantur ſine vllo alio adminicu-
lo: ita tamen, vt reproba fama
hoc caſū accipiatur in eodé ge-
nere maleficij, népe quando mi
nator minax eſſet, id eſt ſolitus
ſimilia facere: nā ex diſsimilib⁹
nō ſumitur coiectura, iux. tx. in
l. ſpadoné, §. quid nimius, ff. de
excuſat. tutorū, & l. iubem⁹, C.
de probat. & l. ſi quis ex argēta
rijs, §. 2. C. & edéde, ſicut & de re
7 furtiua dicim⁹: quæ ſi in domo
bonæ famæ hominis inueniat,
nō præſumitur cōtra eū, ſecus ta
mé ſi malę famæ eſſet, præſumit
enim ſubtraxiſſe, l. nō omnis, §.
à Barbaris, ff. de re milit. l. de mi
8 nore, §. tormēta, ff de quæſt. Et
de metuquoquè illato à iudice
adnotari ſolet, vt ſi quis dixerit
per metū non appellaſſe, attēda-
tur iudicis perſona, an ſolitus
ſit iraſci, necne, vt teſtatur Bar.
in l. de pupillo, §. ſi quis ipſi præ
tori, ff. de operis noui nunciatio
ne, & prædictā Baldi diſtinctio
né admittit Imola in d. l. fi. ff. de
hæredibus inſt. n. 10. Blancus de
inditijs, nu. 185. Dueñas de re-
gul. 192. Boſsius, tit. de indicijs,
numer. 41. Hippolytus de Mar
ſil. in l. 1. §. præterea, ff. de quæſ.
n. 24. Felin. in c. 1. de offi. delega
ti, n. 2. qui docet prætextu per-
ſonæ minas diſtingui, ea enim
poteſt eſſe, cuius etiā blanditiæ
vim minarū habeant, & tradit
Accur. in l. 1. C. ſi Rector prouin
tiæ,

tiæ, & præfatã diſtinctionẽ cõmuniter receptã firmat Maſc. concluſ.1061.n.14. Cùm tamẽ difficilis probationis ſit, an quis ad delinquendũ ſit aſſuefactus, & ex quot minis, delictiſquè mox ſubſequutis frequẽtia dicatur? Vnico verbo pro intellectu noſtræ legis aſſero, totã hanc rẽ ius dicẽtis arbitrio comitti, vt docuit Bald. in d. l. metũ, n.2. & in l. vnica in fin. C. ſi quis Imp. maledix. Maſcard. prædicta cõcluſ. in princip. quibus adſtipulatur deciſio tx. in l. de minore, verſ. pluriũ, ff. de quæſt. & cap. præterea, de teſtibus.

INTEXTV IBI:

Mas ſegũ ſe dize en el Speculũ iuris

Scholium II.

SEntentia huius noſtræ legis in ſecũda parte eſt, minãtem ſi ſolitus ſit minas' ex'qui, puniri poſſe ſine vllo alio adminiculo. Si vero minetur ille qui minax nõ ſit, nõ ſtatim diffinitiuè condemnãdũ, ſed tormẽto ſubijciedũ. Minacẽ enim hic accipimus qui frequẽter minat, Virgilius, lib.3. Geor. *Primus et ire viã, & fluuios tentare minaces, Audet & ignoto ſeſe cõmittere põto*, Cicero. in Philipp.5. *Nũ putatis P.C. dixiſſe eũ minaci quã facturũ fuiſſet?* quã ſentẽtiã noſter tx. admittit Speculi authoritate, locũ tamen ſupprimit. Inueni tamẽ huius opinionis fuiſſe in tit. de præſumpt. §.2.n.7. ad finẽ, vbi expreſſè aſſerit homini non aſſueto delinquere quæſtionis cõdemnatione irrogandã, ſi verò frequẽtiam delinquẽdi habeat pœna ordinaria plectendum.

12 Sed hæc profectò Speculatoris opinio, cui noſtra lex aſsẽtitur, difficile ſuſtineri poteſt, cum ex præſumptionibus quantumuis violẽtis nemo damnari debeat, l. abſentẽ, ff. de pœnis, l.7. tit.31. 7.p.

13 In cauſis enim criminũ veræ & legitimæ probationes deſiderãtur, l. ſinguli, C. de accuſat. c. ſciãt, 2. q. 8. l. 26. tit. 1. 7. p. cõmuniterquè concluſio hæc recepta eſt, teſte Innoc. in c. quia veriſsimile, n.2. de præſumptio. arg. tx. quẽ prædictus author refert in c. afferte, de præſumpt. vbi Rex Salomõ ex violẽta præſumptione adiudicauit filiũ matri ſuæ, aliã tamen mulierẽ non condemnauit, cũ ſola licet violẽtiſsima cõtra eã præſumptio orta fuiſſet.

14 Quæ tñ doctrina accipiẽda eſt, niſi præſumptio ſit à lege approbata, quo caſu iudex ex ea reũ damnare poteſt, vulgaris tex. in l. ſi hi qui, C. de adulterijs, vbi Accurſ. & ſcribentes, & Bal. docet in l. fi. C. de prob. n.2. ex qua elicitur iudicem diffinitiuã ſentẽtiã proferre poſſe ex Inditijs indubitatis: quæ quẽ hæc ſint, Bald. dubitat, aſſeritquè illa eſſe quæ à lege approbata ſunt, ex dict. l. ſi qui adulterij, vbi præſumptio illa à lege appro-

approbata eſt,& de ſimilib⁹ præ
ſumptionib⁹ alia iura loquũtur,
16 vt videre licet ex c. inter ſolici-
tudines,de purg. Canonic.& ex
cap.porrecta,de cõfirma.vtil. &
ex c.de hoc,de ſimonia, & ex a-
uthen.vt omnes obediant iudi.
§. nec latet nos, & ex l. ex aula,
C. de priuileg. eor. qui in ſacr.
palat.& ex l.1.C.de numera. lib.
12.& ex auth. de litigio.& ex a-
uthen. de executor. in princi.&
ex l.neminem, C.de ſuſcep. lib.
10.& ex l.vlt.C.de cuſtod.reor.
& ex l. carceri,in fi.ff.eod. & ex
auth. vt liceat matri & auiæ, §.
quia verò ita, & ex l. ſi tutor, C.
de pericul.tuto.& ex l. meritò,
ff. pro ſocio,& ex l.Campanus,
de oper. libert. & ex l. cũ de in-
debito, de probationib. & ex c.
dudum,de præſumpt. Aliæquè
præſumptiones ſunt in l.ſeruos,
C.mancipijs,& in l.ius iurandi,
C.de probatio. & in l. ſiue poſ-
ſidetis, C.de probatio. & in l.1.
C.ad exibendũ,& in l.Quintus
Mutius,ff.de donatio.inter vir.
& in l.pactum,ff.de pact. & in l.
Cõſiliarius,C.de aſſeſſ.Vbi iura
ex ſola præſumptione cõdem-
natione irrogãt;extra caſus igi
tur, in quibus prædictæ leges,
aliæq;, quas eis contenti nõ recẽ
ſemus, præſumũt, ſine contro-
uerſia eſt neminẽ ex violentiſsi
ma etiam præſumptione puniri
poſſe:itaq; in hac doctrina om-
ninò hallucinatus eſt Durand.
in d.iuris Speculo,ſed cum eius
opinio ſit à noſtra lege approba
ta, præſumptioq; legis ſufficiẽs
ſit ad pœnæ ordinariæ punitio-
nẽ,nõ auderẽ recedere à noſtri
text. ſententia:quinimò hæc le-
gis præſumptio legitima proba
tio erit,l.licet Imperator. & ibi
ſcribentes,ff. de legat.1.gloſ. in
l.ſi tutor petitus, C. de pericul.
tut. docet Marſil. multis exor-
nans in rubric.C.de probat. nu.
17 183. cui adſtipulatur Baldi do-
ctrina in d.l ſi tutor. Vbi ait, qđ
ties à iure vel ſtatuto requiritur
liquida probatio, ſatis eſſe pro-
bare per præſumptionem à lege
inductã, quam opinionem de-
fendit Felin.in rubr. de probat.
in prin.pro quibus adduco tex.
in cap. dixit Dominus, 32. q.1.
& in c. literis, de præſumpt. &
in l.filium,ff.de his qui ſunt ſui,
vel alien. iur. & indiuidualiter
caſum noſtræ legis adnotauit
Bald.conſ.364. per totum lib.3.
Aymon conſ.6.nu.42.

Textus ſexageſimusprimus.

L. Alguno ferio a otro de alguna ferida, y el ferido murio della, y el que le ferio es acuſado de la muerte, por razon de la ferida que le dio, y eſte q̃ le fez ro conoce q̃ le ferio. Mas dize que aquella ferida que le dio era tal ferida que pudiera guarecer della. E otro ſi dize, que ſe guardò mal, boluiendoſe a mugeres, o haziendo otras coſas q̃ eran contrarias a las feridas, prouando el eſtas dos coſas, no ſeria tenido a la muerte, mas ſerà tenido a la pena de la ferida.

SVMMARIVM.

Percuſſor de homicidio non tenetur, quando percuſſus ipſius culpa, & negligentia deceſſit.
2 Iudicio medicorum ſtandum eſt.
3 Iudex eligit medicos, niſi partes cõueniant de medicis aſſumẽdis.
4 Medicorum iudicium non habetur pro re iudicata.
5 Ad retractationem ſententiæ requiritur probatio per euidentiã.
6 Interpretatur Baldi locus in l. ſi quis teſtibus, C. de teſtibus.
7 Publicatione facta, periti deponere poſſunt.
8 Medicorũ aſſertio, an & quãdo debeat eſſe cum iuramẽto, & in forma iudicij.
9 An vnico medico credatur.
10 Si copia medicorum non adſit vicina prouincia requirenda eſt.
11 Quando teſtes non deponunt de certa ſcientia, ſed de credulitate, & æſtimatione plures eſſe debent.
12 Interpretatur l. i. de verb. oblig.
13 Vulneratũ deceſsiſſe, necne ex percuſsione, an preſumatur quando conſtare non poteſt.
14 Si vulneratus medicũ non adhibuit imperitum vè, an eius negligentia præſumatur mortuus.
15 Diſtinguitur, an ex vulnere, an culpa vulnerati mors ſequuta fuerit.
16 In caſu dubio præſumitur ex uulnere percuſſum fuiſſe mortuum.
17 Nullus lethaliter uulneratus viuere poteſt vltra 40. dies.
18 Probata negligentia, culpaq; percuſſi de percuſsione, non verò de occiſione, percutiens tenetur.

LEX XVI.

INTEXTV IBI:

E otroſi dize, que ſe guardò mal bolpiendoſe a mugeres, e haziendo otras coſas que eran contrarias a las feridas.

Scholium Primum.

1 Sententia huius legis eſt, percuſſorẽ de homicidio non teneri, quando vulneratus ipſius culpa & negligentia deceſsit, quæ ſententia probatur in l. qui occiderit, §. final. ff. ad l. Aquil. in illis verbis: *Si vulneratus fuerit ſeruus, non mortiferè, negligentia autem perierit, de vulnerato actio erit, non de occiſo*: quæ verba trãſcripta ſunt in noſtra lege, & eius exẽpla à
2 Baldo in d. §. fin. n. 1. Qua in re iudicio medicorum ſtandũ erit, vt ibidem Bald. animaduertit, cui adſtipulatur vulgaris lex, ſemel, C. de re milit. lib. 12. cap. ad aures, de ætat. & qualita. cap. vt conſtitueretur, 50. diſtinct. cap. nemo, de ſimonia, cap. teſtimonium, de teſtib. & aliorum peritorũ mentio fit in l. magis, §. ne tã. ff. de reb. eo. & in l. ſi quis De curio,

curſo,C.de falſ. & in l. ſi irruptione,§.::finium regund. & in l.1 ff. ſi menſor falſ. mod. dixerit, & in l. interrogari, C. de [illegible]ibus,l.rem nō nouam, §.patroni,C.de iudicijs,l.1.C. de officio magiſt.:& in authent. de non alienand. aut perm. §. quod autem.Prædicti ergo medici ſuper qualitate ictus deponere debent,l. ſi in rixa,ff.de ſicarijs,cap.ſignificaſti,de homicidio,l.item nulla, §. ſi ſeruum plures,ff.ad legem Aquil. & de hac medicorum aſſertione debet conſtare in actis, vt teſtatur
3 Bart.in dict.l. ſemel,num.1. In quo commune Doctorum placitum eſt, vt ſi pars vulnerati, & vulnerantis conueniant de medicis, vno pluribuſuè aſſumendis, iudex eis acquieſcat, l.hac edictali,§. his illud, C.de ſecundis nuptijs: ſi verò non conueniant,tunc iudicis electio erit ſicut de pluribus tutoribus dicitur in §. ſi autem, inſtit. de ſatiſd.tutorum, docet Ioan. Andre.in additio. ad Speculat. in rubrica de homicidio,additione 3.litera C.& Alexand. in addit.1.ad Bart. in dict.l.ſemel, & Abbas in cap. propoſuiſti,de probationibus, Felinus in cap. ſignificaſti, in 2. de homicidio, nu.3.Bart.in l. in venditione,§. ſi. per tex.ibi,ff. de bonis auth. iudicis poſsid. vbi ſuperior eligit quando electores non conueniunt,& de eligendo conſultore Specul.docuit tit.de requiren.conſ.poſt princip.Baldus in l.hac lege,C. de ſentent. ex vre villoq. recit. Secundum hanc igitur medicorum declarationem,iudex debet iudicare in caſu,& ſpecie noſtræ legis,an vulnus fuerit lethale necne, & an ex eo,an verò ex exceſſu defunctus deceſſerit? non tamen hoc medicorū iudicium pro re iudicata habetur, contra id enim probatio admittitur per alios peritos, vt Ioan. Andre. priori loco oſtēdit, & adnotauit Bald. in l.ſi ab hoſtibus,§.1.ſolu. mat. nu.5. docens magiſtratum, qui ſequutus fuit medicorum iudicium, poſſe reuocare atteſta-
4 tionibus aliorum: etſi ſententia mortis à iudice lata eſſet ex iudicio medicorū,& ſecundum eorum declarationē exiſtimantium vulnus fuiſſe lethale: alij tamen peritiores puẽt lethale non fuiſſe, ſententiam poſſe ab ipſomet iudice retractari, ſicut dicitur delata per falſos teſtes, & inſtrumēta,iuxta l.falſam, & l.final. C. ſi ex fal. inſtrum. & l. Diuus, & l. Imperator, & l. admonendi,ff. de iureiurando,& c.cauſam, in 1. de officio deleg. & cap.2.de purgatione vulgari, & c.cum venerabilis, de excep. ipſe Ioan. Andreas docuit in d. addit.ad fin.cui doctrinę ſuffragatur deciſio tex.in l.ſi qui adul

terij, C. de adulter. vbi ſentētia
lata prætextu præſumptionis
reuocatur, quando alia noua, &
vehementior præſumptio ſub-
5 ſequuta eſt. De hac tamen opi-
nione dubito, cùm ad retracta-
tionem ſententiæ, ſecundùm
prædicta iura requiratur pro-
batio per euidentiam, & tamē
cùm vulnus illatum ſit, nō po-
teſt dici euidēter cōſtare, quan-
uis alij medici narrēt non fuiſ-
ſe lethale, cùm facilè decipi poſ
6 ſint. Admitterem tamen [illegible],
prædictam opinionem in caſu
Baldi, in l. ſi quis teſtibus, C. de
teſtibus, nu. 18. vbi teſtes depo-
ſuerunt quendam interfectum
ex percuſsionibus, reus tamen
allegauit fuiſſe defunctum na-
turali morte: nam in hac quæ-
ſtione de facto corpus fuit ex-
humatum, & oſtenſum medi-
cis, qui declarauerūt in corpo-
re toto non adeſſe percuſsionē,
tunc enim iuſtè ſentētia retra-
ctaretur, ſecundū prædicta iu-
ra, & quanuis Baldus ibi caſus
contingētiam narrauerit atte-
7 ſtationibus publicatis: tunc e-
nim peritos deponere poſſe te-
ſtetur, cùm ceſſet timor corru-
ptionis teſtium. Idē tamen ad-
mittendum erit in ſentētia la-
8 ta, vt retractari hoc caſu queat,
& prædicta medicorum aſſer-
tio debet eſſe cum iuramento
in forma iudicij, qui tamen iu-
rare debent ſuper credulitate,
nō de veritate, l. 1. ff. de vent. in-
ſpicien. l. hac ædictali, C. de ſe-
cund. nupt. cùm deponant ſolū
de re perceptibili iudicio intel-
lectus, & non aliquo ſenſu cor-
poreo, vt ait Baldus in dicta l.
hac ædictali, §. his illud, nu. 5.
& docet Abb. in c. fraternitatis.
de frigid. & malefic. & hæc fre-
quentior opinio eſt, quanuis ad
hoc, vt ſine iuramento eis cre-
datur induci ſoleat, text. in cap.
propoſuiſti, de probatio. & in
cap. tua, de cohabitatione cler.
& mulier. præcipuè ſi prædicti
medici eſſent ſpecialiter deſti-
nati ad officiū viſitationis: non
enim ſemper tenentur iurare,
cùm ſemel initio officij ad iu-
ramenti præſtationem aſtricti
fuerint, ſecundum Milleum in
9 praxi fol. 13. nu. 2. Et ſi in loco
non reperiatur, niſi vnicus me-
dicus ipſi ſoli credendū, ſi pro-
bus homo ſit, ſuadetur ex l. 1. §.
fi. ff. de verb. oblig. propter dif-
ficultatē ſcilicet probationis,
iuxta l. non omnes, §. à Barba-
ris, de re milit. & quia hoc non
eſt teſtificari, ſed declarare, vt
docuit Bald. in l. directas, C. de
teſtam. manumiſ. nu. fin. & in l.
iubemus, C. de ſent. & interlo.
omn. iud. in prin. & in c. cauſam
matrimonij, de probatio. nu. 3.
qui adducit pro hac opinione
text. in Auth. de non alien. aut
perm. reb. Eccleſ. §. q autē, verſ.
Si vnū ſolum ciuitas habeat, & in
cap.

cap. quia indicante, de præſcri-
ptionibus: *Agrimenſoris definitio-
ne, &c.* docet Bartol. in l. 1. §. 1.
nu. 12. ff. de vent. inſpicien. con-
10 trariam tamẽ ſententiã docuit
Bald. in addit. ad Specul. Rubr.
de homicidio, 1. additione, verſ.
An mortuus ex febre, vbi firmat
vnici medici atteſtationi non
ſtandum, licet in illo loco me-
dicorum copia non habeatur,
eſt enim cauſa ardua magniq;
præiudicij: argu. text. in l. ma-
ritus, ff. de quæſtionibus, verſ.
Vnius testimonio: idem teſtatur
Abb. in c. propoſuiſti, de proba
tionibus, nu. 5. aſſerens in caſu
noſtræ legis, vbi de vita homi-
nis tractatur, & an vulnus fue-
rit lethale necne? & an ex eo,
negligentiavè medicorum, vel
culpa vulnerati, defunctus de-
ceſſerit? non ſufficere teſtimo-
nium vnius periti, & ſi ibi non
reperiatur medicorũ numerus,
vicinos medicos perquirẽdos,
& adnotauit Bart. in l. 1. C. de
can. largir. tribut. lib. 10. vbi in-
quit, deficiente perito vnius
prouinciæ, aliam adiri debere,
dummodò nõ eſſet admodum
remota, iuxta tex. in cap. vnico,
ne ſede vacante, lib. 6. ad fi. hoc
enim caſu vnico medico cre-
dendum eſt, perito tamen l. ſe-
11 ptimo menſe, ff. de ſtat. homin.
ibi: *Doctiſsimi Hippocratis*, ille-
que dicitur peritus, qui ſe benè
geſsit in arte, ſecundùm Bart.
in l. 1. in principio, C. de athle-
12 tis, lib. 12. Nec quidquam ob-
ſtat dicta lex 1. §. fin. in fine, de
verborum, quæ loquitur tantũ
in interprete alterius linguę, vt
ex ipſius litera liquet. Si verò
cauſa eſſet modici præiudicij,
& immineat explicanda res fa-
cilis, in qua nõ exigatur magna
induſtria vnicus peritus ſuffi-
ciet, licet plures in loco eſſent,
vt reſpondit Abbas vbi ſupra,
num. 6. & 7. Veriſsimaq; diſtin-
ctio eſt, in qua omnes conue-
niunt, neque admitto opinio-
nem Bartoli in l. quoties, C. de
ponderatorib. & auri illat. lib.
10. numer. 1. docentis, ſtandum
vnico medico, ſi ſtipẽdium pu-
blicum habeat, cùm huius fides
electa ſit, ſicut in prædicta lege
dicitur de eo qui præeſt põde-
ri, cui ſoli creditur, cùm hæc il-
latio improbetur ex ratione te-
xtus in dict. l. in ſeruorum, §. in
perſonis: quę omnia non abs re
narrauimus ad noſtræ l. intelli-
gentiam: quippè, quæ ſecundũ
prædicta accipienda eſt, & ex
peritorum ſententia, ex quorũ
decclaratione magiſtratus iu-
dicabit, an mors, vulnerati oc-
caſione ſequuta ſit.

IN TEXTV, IBI:
Prouando el eſtas dos coſas.
Scholium II.

13 RVrſusq, hìc dubitari ſolet,
ſi non conſtet offenſum &

vel dolo, cum ſolum his modis delinquatur, vt ſuperius oſtẽdi:
7 ex oppoſito tamen, quando, ſcilicet, aggreſſus fugiendo poſsit offenſã excuſare, an fugere teneatur, & ſi non fugiat, ſed aggreſſorẽ offendat, an hoc caſu excedẽs defenſio dicatur, dubitatũ eſt? & ſane ſi prædicta fuga iuſtũ timorẽ adduceret, vtpotè ſi aggreſſor propè aggreſſo eſſet, & facilè offendere fugientẽ poſſet, nõ adſtringi aggreſsũ fugere, cõmunis aſſeſſus eſt; quinimo ſe tueri poterit, aggreſſorẽ què impunè offendere l. ſcientiã. §. qui cũ aliter ff. ad legẽ Aquiliã: ideq́; ſtatuitur, ſi in fuga verſaretur periculũ honoris: honor enim propri' omitti nõ debet, imo omni cõpendio præferendus, iuxta tex. in l. Iulianus verſ. 1. ff. ſi quis ommiſſa cauſa teſtam. ſi tamẽ ſecurè, & ſine al-
8 liquo vitæ, nec honoris diſcrimine aggreſſus fugere potuit, tũc teneri recedere; argumento tx. in l. 2. §. itẽ varus, ff. de aqua pluuia arcẽd. teſtatur Bar. in d. l. vt vim, ad finẽ, Bald. in d. l. 1. n. 12. nec etiã leuẽ *honorẽ cõſiderationis eſſe*, ibidẽ adnotauit argumẽto legis iniuriarũ §. ſi quis de ho
9 nore, ff. de iniurijs, ſed & hoc caſu, ſicut in arctiori, aggreſſ' nõ pœna ordinaria, ſed extraordinẽ coercẽdus eſt, & hoc ratione exceſsus, nõ tamẽ ratione facti, quod cùm defenſionem reſpiciat, permiſsũ eſt, & indiuiduũ: ſcindi itaq́; nequit. l. ſtipulationũ quædã, ff. de verb. quã genericã doctrinã ſtatuere debem' in omni defenſionis materia, in qua (vt ſupra mõſtrauimus) nũquã ſecũdũ ordinẽ, ſed extraordinẽ aggreſſus punitur, vt hæc extraordinaria pœna imponatur nõ ratione facti, quod de ei' natura in actu defenſionis excuſabile eſt, ſed ratione exceſſ'; cùm modũ à iure præſtitutũ laceſsitus nõ ſeruauerit, teſte Bal. in d. l. 1. nu. 23. & hæc eſt veriſsima interpretatio noſtræ legis, & gloſſ. in c. ſi perfodiens ab ea
10 allegatę: quæ gloſſa in alia eius parte, dùm docet, volẽtẽ me interficere poſſe cũ præuenire, receptiſsima quoq́; eſt ex Accur. in l. i. verbo, *moderatione*, C. vnde
11 vi: hæc tamẽ noſtrę legis, & prædictæ gloſſæ præuẽtio ita accipi debet, vt ſcilicet, aggreſsus debeat cõſiderare aliquẽ actũ aggreſſoris, ex quo inferri poſsit percutiẽdi volũtas, quæ à no-
12 ſtro tex. deſideratur: qui tamen actus iſte eſſe debeat, interpretatur à gloſſ. in d. l. 1. verſi. *moderatione*, nẽpè armorũ terror, aliud vè vrgẽs ſignũ, vt docuit Bar. in d. l. vtrũ, & probatur in l. is qui aggreſſorẽ, C. ad l. Corn. de ſicarijs ibi: *Is qui aggreſſorẽ, vel quencunq́ aliũ in dubio vitæ diſcrimine cõſtitutus occiderit, nullã ob id factũ calũniã metuere debet*: cui accedit

lex.

lex.3 eiuſdem tituli,& lex quo
niam, C.ad l.Iul.de vi, & l.1.ff.
de ſicarijs ad finē,& lex, ſi quis
fumo, §.1. ad l. Aquiliam qui-
bus conuenit,l.2.tit 8.7.p. quæ
in hoc eſt notabilis,& cōfirmat
gloſſæ opinionem; in dict.c. ſi
perfodiens, à noſtro tex.allega-
13 tæ.At ſi ſolæ minæ præcederet;
maior dubitatio eſt, & minatū
quoquè poſſe percutere mina-
torē,ſi ſuas minas exequi ſole-
bat, eidē Accurſio placuit, vbi
ſupra,cōſuetudo enim,& quali-
tas perſonæ in his debet. cōſide
rari,l.1.ff.ſi quis Imperat. male
dixer.l.finalis,de actionibus, &
obligat.l.licet,ff.de arbitris? cū
prædictæ minæ metum inferāt;
iuxt.l.1.ff.ſi quacumque prædi-
14 tus poteſt, & legem.1.ff. ſi Re-
ctor prouintiæ. Accurſio tamē
non aſſentitur, Bald.in dict.l.1.
15 nu.16. ea nempe ratione, nam
qui minatur,non incipit delin-
quere facto, ſed verbo tantum:
& ideo verbis contrarijs reſiſti
debet, niſi in mora periculum
eſſet, iuſteq; minatus metuere
poſſet minas eſſe exequendas
quo caſu opinionē glo.admittē
dam prædictus author docet d.
nu.16. exquibus cum prædicta
interpræratione,conſtat recep-
tiſsimam,& admodum iuri cō
ſentaneam eſſe noſtram legē,&
gloſſam in d.c. ſi perfodiens, in
vna, & altera eius parte, caſus-
que hic ad notatur, vbi gloſ-
ſa in regni legem redigitur;
quod animaduerſione dignum
eſt.

Textus Sexageſimus.

OTROSI es à ſaber, que ſi alguno dixo Palabras de amenaza contra otro, è acaece que matan, o fieren deſpues de la amenaza à eſte amenazado, ſino puede ſer ſabido quien lo matò, ò le hirio: eſte que lo amenazò, ſi es prouado por pruevas, e por peſquiſas que le amenazò, è las pruevas, è las pequiſas ſon à tales que no pueden ſer deſechadas, ſera tenido à la muerte ò a la ferida: è cumple contra el que ſe prueue, que lo amenazò. Ca prouado eſto tan ſolamente ſeran tenidos por la muerte, ò por la ferida: è ſino es ſabido por verdad aquel que lo matò, ò que le firio, entonce el amenazador ſera metido à tormento, que diga la verdad de lo que ſupiere deſte fecho. Mas ſegun dize en el Speculum iuris, el amenazador ſi ſuele hazer tales fechos, è no pueden ſaber lo que fizo; eſtonce ſera tenido a' fecho. E ſino ſuele hazer tales coſas, ſera metido à tormento.

quod metus cauſa, nec per præ-
ſumptioné cōdemnari quis po
teſt, l. abſenté, de pœnis. Vlteri'
4 quia minæ in dubio accipi dé-
bēt, vt vindictā quis ſumere cu
piat non ſua, ſed iudicis authó-
ritate, argum. tx. in l. ſi vxor, C.
qui accuſare nō poſſūt. Et ideo
minas non ſufficere nedū ad cō
demnationē, ſed etiam ad quæ-
ſtionē, niſi alia adminicula eis
ſint adiūcta, docet Bart. in l. fin.
ff. de quæſt. nu. 5. Bald. in d. l. me
tū, nu. 2. & in l. fin. C. de hæred.
inſt. nu. 7. & ex recētioribus bo-
nus Gomecius delictorū, c. 13.
n. 11. Noſtræ tamē legi ſuffragā
tur adnotata à Iulio Claro in
§. fi. q. 21. n. 37. aſſerente, Senatū
non vti prædictis adiunctis, ſed
minis ſolis præcedentibus, reos
5 tormentis ſubijcere. Accedit
quoquè vehemēs illa præſump
tio, quæ ex minis oriri ſolet, de
qua eſt inſpiciendus text. in l. ſi
qui adulterij, C. de adulterijs, &
in l. ſi verò non remunerādi, ff.
mādati, & in l. Labeo, ff. de ſupe
lect. legata, & in l. 3. ff. de repu-
dijs, nec omittendus Terētij lo
cus in Andria. *Si illū relinquo eius
vitæ timeo, ſin opitulor huius minas:*
hac tamen in re hac diſtinctio-
ne vtitur Baldus in d. l. fi. d. n. 7.
&. 8. nempe, vt ſi minas inferēs
6 probæ famæ ſit: hæ ſolæ nō ſuf-
ficiāt, ſed inditiorū coniectura
ſuſpicionisvè adminicula deſi-
derētur. Si tamen improbæ fa-
mæ ſit, minæ tantūmodo requi
rantur ſine vllo alio adminicu-
lo: ita tamen, vt reproba fama
hoc caſu accipiatur in eodē ge-
nere maleficij, nēpe quando mi
nator minax eſſet, id eſt ſolitus
ſimilia facere: nā ex diſſimilib'
nō ſumitur coiectura, iux. tx. in
l. ſpadonē, §. quid nimius, ff. de
excuſat. tutorū, & l. iubem', C.
de probat. & l. ſi quis ex argēta
rijs, §. 2. C. ſi edēdo, ſicut & de re
7 furtiua dicim': quæ ſi in domo
bonæ famæ hominis inueniat',
nō præſumitur cōtra eū, ſecus ta
mē ſi male famæ eſſet, præſumit'
enim ſubtraxiſſe, l. nō omnis, §.
à Barbaris, ff. de re milit. l. de mi
8 nore, §. tormēta, ff. de quæſt. Et
de metu quoquè illato à iudice
adnotari ſolet, vt ſi quis dixerit
per metū non appellaſſe, attēda-
tur iudicis perſona, an ſolitus
ſit iraſci, necne, vt teſtatur Bar.
in l. de pupillo, §. ſi quis ipſi præ
tori, ff. de operis noui nunciatio
ne, & prædictā Baldi diſtinctio
nē admittit Imola in d. l. fi. ff. de
hæredibus inſt. n. 10. Blancus de
inditijs, nu. 185. Dueñas de re-
gul. 192. Boſſius, tit. de indicijs,
numer. 41. Hippolytus de Mar
ſil. in l. 1. §. præterea, ff. de quæſ.
n. 24. Felin. in c. 1. de offi. delega
ti, n. 2. qui docet prætextu per-
ſonæ minas diſtingui, ea enim
poteſt eſſe, cuius etiā blanditiæ
vim minarū habeant, & tradit
Accur. in l. 1. C. ſi Rector prouin
tiæ,

tiæ, & præfatã diſtinctionẽ cõ-
muniter receptã firmat Maſc.
concluſ.1061.n.14. Cùm tamẽ
difficilis probationis ſit, an quis
ad delinquendũ ſit aſſuefactus,
& ex quot minis, delictiſquè
mox ſubſequutis frequẽtia dica
tur? Vnico verbo pro intellectu
noſtræ legis aſſero, totã hanc rẽ
ius dicẽtis arbitrio comitti, vt
docuit Bald. in d.l. metũ, n.2. &
in l. vnica in fin. C. ſi quis Imp.
maledix. Maſcard. prædicta cõ
cluſ. in princip. quibus adſtipu-
lætur deciſio tx. in l. de minore,
verſ. plutiũ, ff. de quæſt. & cap.
præterea, de teſtibus.

INTEXTV IBI:

Mas ſegũ ſe dize en el Speculũ iuris

Scholium II.

SEntentia huius noſtræ legis
in ſecũda parte eſt, minãtem
ſi ſolitus ſit minas exequi,
puniri poſſe ſine vllo alio admi
niculo. Si vero minetur ille qui
minax nõ ſit, nõ ſtatim diffini-
tiuè condemnãdũ, ſed tormẽto
ſubijciẽdũ. Minacẽ enim hic ac
cipimus qui frequẽter minat̃,
Virgilius, lib.3. Geor. *Primus et
ire viã, & fluuios tentare minaces,
Audet & ignoto ſeſe cõmittere põto*,
Cicero. in Philipp.5. *Nũ putatis
P.C. dixiſſe eũ minaciꝰ quã facturũ
fuiſſet*: quã ſentẽtiã noſter tx. ad
mittit Speculi authoritate, locũ
tamen ſupprimit. Inueni tamẽ
huius opinionis fuiſſe in tit. de
præſumpt. §.2.n.7. ad finẽ, vbi
expreſſe aſſerit homini non aſ-
ſueto delinquere quæſtionis cõ
deminationẽ irrogandã: ſi verò
frequẽtiam delinquẽdi habeat
pœna ordinaria plectendum.
12 Sed hæc profectò Speculatoris
opinio, cui noſtra lex aſſẽtitur,
difficile ſuſtineri poteſt, cum ex
præſumptionibus quantumuis
violẽtis nemo damnari debeat,
l. abſentẽ, ff. de pœnis, l.7. tit.31.
13 7.p. In cauſis enim criminũ ve-
ræ & legitimæ probationes de-
ſiderãtur, l. ſingulis, C. de accu-
ſat. c. ſciãt, 2.q.8. l.26. tit.1.7. p.
cõmuniterque concluſio hæc re
cepta eſt, teſte Innoc. in c. quia
veriſsimile, n.2. de præſumptio.
arg. tx. quẽ prædictus author re
fert in c. afferte, de præſumpt.
vbi Rex Salomõ ex violẽta præ
ſumptione adiudicauit filiũ ma
tri ſuæ, aliã tamen mulierẽ non
condemnauit, cũ ſola licet vio-
lẽtiſsima cõtra eã præſumptio
14 orta fuiſſet. Quæ tñ doctrina ac
cipiẽda eſt, niſi præſumptio ſit à
lege approbata, quo caſu iudex
ex ea reũ damnare poteſt, vulga
ris tex. in l. ſi hi qui, C. de adul-
terijs, vbi Accurſ. & ſcribentes,
& Bal. docet in l. fi. C. de prob.
n.2. ex qua elicitur iudicem dif-
finitiuã ſentẽtiã proferre poſſe
ex Inditijs indubitatis: quæquè
hæc ſint, Bald. dubitat, aſſerit-
què illa eſſe quæ à lege appro-
bata ſunt, ex dict. l. ſi qui adulte-
rij, vbi præſumptio illa à lege
appro-

approbata eſt, & de ſimilib⁹ præſumptionib⁹ alia iura loquũtur, 16 vt videre licet ex c. inter ſolicitudines, de purg. Canonic. & ex cap. porrecta, de cõfirma. vtil. & ex c. de hoc, de ſimonia, & ex authen. vt omnes obediant iudi. §. nec latet nos, & ex l. ex aula, C. de priuileg. eor. qui in ſacr. palat. & ex l. 1. C. de numera. lib. 12. & ex auth. de litigio. & ex authen. de executor. in princi. & ex l. neminem, C. de ſuſcep. lib. 10. & ex l. vlt. C. de cuſtod. reor. & ex l. carceri, in fi. ff. eod. & ex auth. vt liceat matri & auiæ, §. quia vet ò ita, & ex l. ſi tutor, C. de pericul. tuto. & ex l. meritò, ff. pro ſocio, & ex l. Campanus, de oper. libert. & ex l. cũ de indebito, de probationib. & ex c. dudum, de præſumpt. Aliæquè præſumptiones ſunt in l. ſeruos, C. mancipijs, & in l. ius iurandi, C. de probatio. & in l. ſiue poſſidetis, C. de probatio. & in l. 1. C. ad exibendũ, & in l. Quintus Mutius, ff. de donatio. inter vir. & in l. pactum, ff. de pact. & in l. Cõſiliarius, C. de aſſeſſ. Vbi iura ex ſola præſumptione cõdemnatione irrogãt; extra caſus igitur, in quibus prædictæ leges, aliæq; quas eis contenti nõ receſemus, præſumũt, ſine controuerſia eſt neminẽ ex violentiſsima etiam præſumptione puniri poſſe: itaq; in hac doctrina omninò hallucinatus eſt Durand. in d. iuris Speculo, ſed cum eius opinio ſit à noſtra lege approbata, præſumptioq; legis ſufficiẽs ſit ad pœnæ ordinariæ punitionẽ, nõ audere recedere à noſtri text. ſententia: quinimò hæc legis præſumptio legitima probatio erit, l. licet Imperator. & ibi ſcribentes, ff. de legat. 1. gloſ. in l. ſi tutor petitus, C. de pericul. tut. docet Marſil. multis exornans in rubric. C. de probat. nu. 17 183. cui adſtipulatur Baldi doctrina in d. l. ſi tutor. Vbi ait, qđ ties à iure vel ſtatuto requiritur liquida probatio, ſatis eſſe probare per præſumptionem à lege inductã, quam opinionem defendit Felin. in rubr. de probat. in prin. pro quibus adduco tex. in cap. dixit Dominus, 32. q. 1. & in c. literis, de præſumpt. & in l. filium, ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. & indiuidualiter caſum noſtræ legis adnotauit Bald. conſ. 364. per totum lib. 5. Aymon conſ. 6. nu. 42.

Textus ſexageſimusprimus.

Si Alguno ferio a otro de alguna ferida, y el ferido murio della, y el que lo ferio es acuſado de la muerte, por razon de la ferida que le dio, y eſte q̃ le fezo, conoce q̃ le ferio. Mas dize que aquella ferida que le dio era tal ferida que pudiera guarecer della. E otro ſi dize, que ſe guardò mal, boluiendoſe a mugeres, o haziendo otras coſas q̃ eran contrarias a las feridas, prouando el eſtas dos coſas, no ſeria tenido a la muerte, mas ſerà tenido a la pena de la ferida.

SVMMARIVM.

Percuſſor de homicidio non tenetur, quando percuſſus ipſius culpa, & negligentia deceſſit.

2 *Iudicio medicorum ſtandum eſt.*

3 *Iudex eligit medicos, niſi partes côueniant de medicis aſſumêdis.*

4 *Medicorum iudicium non habetur pro re iudicata.*

5 *Ad retractationem ſententiæ requiritur probatio per euidentiã.*

6 *Interpretatur Baldi locus in l. ſi quis teſtibus, C. de teſtibus.*

7 *Publicatione facta, periti deponere poſſunt.*

8 *Medicorũ aſſertio, an & quãdo debeat eſſe cum iuramẽto, & in forma iudicij.*

9 *An vnico medico credatur.*

10 *Si copia medicorum non adſit vicina prouincia requirenda eſt.*

11 *Quando teſtes non deponunt de certa ſcientia, ſed de credulitate, & æſtimatione plures eſſe debent.*

12 *Interpretatur l. 1. de verb. oblig.*

13 *Vulneratũ deceſſiſſe, necne ex percuſſione, an præſumatur quando conſtare non poteſt.*

14 *Si vulneratus medicũ non adhibuit imperitumvè, an eius negligentia præſumatur mortuus.*

15 *Diſtinguitur, an ex vulnere, an culpa vulnerati mors ſequuta fuerit.*

16 *In caſu dubio præſumitur ex vulnere percuſſum fuiſſe mortuum.*

17 *Nullus lethaliter vulneratus viuere poteſt vltra 40. dies.*

18 *Probata negligentia, culpaq; percuſſi de percuſſione, non verò de occiſione, percutiens tenetur.*

LEX XVI.

IN TEXTV IBI:

E otroſi dize, que ſe guardò mal boluiendoſe a mugeres, e haziendo otras coſas que eran contrarias a las feridas.

Scholium Primum.

1 Sententia huius legis eſt, percuſſorẽ de homicidio non teneri, quando vulneratus ipſius culpa & negligentia deceſsit, quæ ſententia probatur in l. qui occiderit, §. final. ff. ad l. Aquil. in illis verbis: *Si vulneratus fuerit ſeruus, non mortiferè, negligentia autem perierit, de vulnerato actio erit, non de occiſo:* quæ verba trãſcripta ſunt in noſtra lege, & eius exẽpla à
2 Baldo in d. §. fin. n. 1. Qua in re iudicio medicorum ſtandũ erit, vt ibidem Bald. animaduertit, cui adſtipulatur vulgaris lex, ſemel, C. de re mili. lib. 12. cap. ad aures, de ætat. & qualita. cap. vt conſtitueretur, 50. diſtinct. cap. nemo, de ſimonia, cap. teſtimonium, de teſtib. & aliorum peritorũ mentio fit in l. magis, §. nec tñ. ff. de reb. eo. & in l. ſi quis De curio,

cuſſo, C. de falſ. & in l. ſi irrup-
tione, §. finium regund. & in
l. 1. ff. ſi menſor falſ. mod. dixe-
rit, & in l. interrogari, C. de
quæſtionibus, l. rem nõ nouam,
§. patroni, C. de iudicijs, l. 1. C.
de officio magiſt. & in authent.
de non alienand. aut perm. §.
quod autem. Prædicti ergo me-
dici ſuper qualitate ictus depo-
nere debent, l. ſi in rixa, ff. de ſi-
carijs, cap. ſignificaſti, de homi-
cidio, l. item nulla, §. ſi ſeruum
plures, ff. ad legem Aquil. & de
hac medicorum aſſertione de-
bet conſtare in actis, vt teſtatur
3 Bart. in dict. l. ſemel, num. 1. In
quo commune Doctorum pla-
citum eſt, vt ſi pars vulnerati,
& vulnerantis conueniant de
medicis, vno pluribuſuè aſſu-
mendis, iudex eis acquieſcat,
l. hac edictali, §. his illud, C. de
ſecundis nuptijs: ſi verò non
conueniant, tunc iudicis electio
erit ſicut de pluribus tutoribus
dicitur in §. ſi autem, inſtit. de
de ſatiſd. tutorum, docet Ioan.
Andre. in additio. ad Specular.
in rubrica de homicidio, addi-
tione 3. litera C. & Alexand. in
addit. 1. ad Bart. in dict. l. ſemel,
& Abbas in cap. propoſuiſti, de
probationibus, Felinus in cap.
ſignificaſti, in 2. de homicidio,
num. 3. Bart. in l. in venditione, §.
ſi. per tex. ibi, ff. de bonis auth.
iudicis poſsid. vbi ſuperior eli-
git quando electores non con-
ueniunt, & de eligendo conſul-
tore Specul. docuit tit. de requi-
ren. conſ. poſt princip. Baldus in
l. hac lege, C. de ſentent. ex vre
villoq. recit. Secundum hanc
igitur medicorum declaratio-
nem, iudex debet iudicare in ca-
ſu, & ſpecie noſtræ legis, an vul-
nus fuerit lethale necne, & an
ex eo, an verò ex exceſſu defun-
ctus deceſſerit? non tamen hoc
medicorũ iudicium pro re iu-
dicata habetur, contra id enim
probatio admittitur per alios
peritos, vt Ioan. Andre. priori
loco oſtẽdit, & adnotauit Bald.
in l. ſi ab hoſtibus, §. 1. ſolu. mat.
nu. 5. docens magiſtratum, qui
ſequutus fuit medicorum iudi-
cium, poſſe reuocare atteſta-
4 tionibus aliorum: etſi ſenten-
tia mortis à iudice lata eſſet ex
iudicio medicorũ, & ſecundum
eorum declarationẽ exiſtiman-
tium vulnus fuiſſe lethale: alij
tamen peritiores putẽt lethale
non fuiſſe, ſententiam poſſe ab
ipſomet iudice retractari, ſicut
dicitur delata per falſos teſtes,
& inſtrumẽta, iuxta l. falſam, &
l. final. C. ſi ex fal. inſtrum. & l.
Diuus, & l. Imperator, & l. ad-
monendi, ff. de iure iurando, &
c. cauſam, in 1. de officio deleg.
& cap. 2. de purgatione vulgari,
& c. cum venerabilis, de excep.
ipſe Ioan. Andreas docuit in d.
addit. ad fin. cui doctrinę ſuffra-
gatur deciſio tex. in l. ſi qui adul

cap.quia indicante,de præſcriptionibus: *Agrimenſoris definitione,&c.* docet Bartol. in l.1. §.1. nu.12.ff.de vent.inſpicien.con-
10 trariam tamē ſententiā docuit Bald.in addit. ad Specul.Rubr. de homicidio,1.additione,verſ. *An mortuus ex febre*, vbi firmat vnici medici atteſtationi non ſtandum, licet in illo loco medicorum copia non habeatur, eſt enim cauſa ardua magniq́, præiudicij: argu.text. in l. maritus, ff. de quæſtionibus, verſ. *Vnius teſtimonio*; idem teſtatur Abb.in c.propoſuiſti, de probationibus,nu.5. aſſerens in caſu noſtræ legis, vbi de vita hominis tractatur, & an vulnus fuerit lethale necne? & an ex eo, negligentiavè medicorum, vel culpa vulnerati, defunctus deceſſerit? non ſufficere teſtimonium vnius periti, & ſi ibi non reperiatur medicorū numerus, vicinos medicos perquirēdos, & adnotauit Bart. in l.1. C.de can.largit.tribut.lib.10.vbi inquit, deficiente perito vnius prouinciæ, aliam adiri debere, dummodò nō eſſet admodum remora,iuxta tex.in cap.vnico, ne ſede vacante,lib. 6.ad fi. hoc enim caſu vnico medico credendum eſt, perito tamen l.ſe-
11 ptimo menſe,ff.de ſtat.homin. Ibi: *Doctißimi Hippocratis*, illeque dicitur peritus,qui ſe benè geſsit in arte, ſecundùm Bart. in l.1.in principio,C.de athle-
12 tis, libr.12. Nec quidquam obſtat dicta lex 1. §.fin. in fine, de verborum, quæ loquitur tantū in interprete alterius linguę,vt ex ipſius litera liquet. Si verò cauſa eſſet modici præiudicij, & immineat explicanda res facilis,in qua nō exigatur magna induſtria vnicus peritus ſufficiet,licet plures in loco eſſent, vt reſpondit Abbas vbi ſupra, num.6.& 7.Veriſsimaq́, diſtinctio eſt, in qua omnes conueniunt, neque admitto opinionem Bartoli in l.quoties, C.de ponderatorib. & auri illat. lib. 10.numer.1.docentis,ſtandum vnico medico,ſi ſtipēdium publicum habeat,cùm huius fides electa ſit, ſicut in prædicta lege dicitur de eo qui præeſt pōderi,cui ſoli creditur,cùm hæc illatio improbetur ex ratione textus in dict.l.in ſeruorum,§.in perſonis:quę omnia non abs re narrauimus ad noſtræ l.intelligentiam:quippè, quæ ſecundū prædicta accipienda eſt, & ex peritorum ſententia, ex quorū declaratione magiſtratus iudicabit, an mors, vulnerati occaſione ſequuta ſit.

IN TEXTV, IBI:

Prouando el eſtas dos coſas.

Scholium II.

13 RVrſusq́, hic dubitari ſolet, ſi non conſtet offenſum & vulne-

vulneratum deceſsiſſe ex vulnere, nec probetur in eo culpa, negligẽtia, aut exceſſus, an præſumatur deceſsiſſe ex percuſsione, an verò ex eius negligentia, & exceſſu? Ad cuius quæſtionis cognitionem communiter adducitur Accurſ. in l. 1. verſ. depulſa, C. de emend. ſeruorũ, vbi docet, non præſumi vulneratum ex percuſsionibus deceſſiſſe, ſed eius exceſſu, & negligentia, *Quando poſt triduum à lecto ſurrexit*, quam gloſſam ſequitur Barto. ibi numer. 1. & in l. ſi in rixa, nu. 12. ff. ad l. Cornel. de ſicar. pro qua allegat tex. in c. 2. de cler. percu. & adnotauit Bal. in l. ſi ab hoſtibus, §. 1. ff. ſoluto
14 matr. nu. 5. vbi aſſerit: ſi vulneratus medicum non adhibuit, præſumi eius culpa non ex vulnere obijſſe, quod in hac materia eſt notatu dignum, mentiq́, tenendum, & ſequitur Felinus in cap. presbyterum, nu. 1. & in c. ſignificaſti, de homicid. nu. 2. extẽdens ad medicũ imperitũ, cùm paria ſint adhibere imperitum, ac nullum, quod & Bald.
15 docuit in d. §. 1. nu. 6. Tres itaq́, caſus adducit Felin. in d. c. preſbyterum, d. nu. 1. Primus eſt in vulnere lethali, tũc enim nõ cõſideratur quanto tẽpore ſuperuixerit defunctus, l. ſi ex plagis, in princ. ad l. Aquil. Secundus, quando conſtat vulnus nõ eſſe lethale, non enim mors ſequẽs nocebit vulneranti, l. qui occidit, §. erit, ad l. Aquil. Tertius caſus eſt, quando dubium verſatur, & tunc ſi poſt triduũ ſurgat, procedat gloſſa: ſi verò intra paucos dies iacens mortuus fuerit, præſumatur ex vulnere mortuus: & Accurſ. ſequitur Marſilis in d. l. ſi in rixa, nu. 59. & in praxi criminũ, §. & quia, num. 16. & conſil. 7. num. 16. & Padilla in l. tranſigere, num. 30.
16 C. de tranſact. Sed in caſu dubio ſemper præſumendum, defunctũ ex vulnere deceſsiſſe, improbata, & declarata gloſſ. dict. l. 1. de emend. ſeruorum, docet doctus Gomecius delictorum, cap. 3. numer. 29. cuius opinionem probat l. noſtra ſtyli, dum in caſu dubio deſiderat probationem exceſſus, culpæ, & negligẽtiæ: alioquin enim ex vulnere præſumendum percuſſum
17 mortuum fuiſſe decidit. Animaduertenda tamen hoc caſu erit Angeli opinio, in dict. l. vnica: quippè, qui ait ex medicorum ſententia nullum lethaliter vulneratum poſſe viuere vltra quadraginta dies, & communem ſtylum ita obſeruare refert Riminaldus conſil. 281. num. 2. Itaque ſi poſt hoc temporis interuallũ percuſſus moreretur ex negligentia, & exceſſu, vel alia cauſa, & morbo deceſsiſſe præſumendũ eſt, non tamẽ ex vulnere. Eſt enim hæc

præ-

præſumptio naturæ, quę eſt fortior, quam iuris præſumptio, ſecundum Ariſtot. 8. Phiſicæ, cap. 3. limitabitur itaq; hoc caſu noſtræ legis ſententia.

I N T E X T V, I B I:
Mas ſerà tenido a la pena de la herida.

Scholium III.

18 Probata ergo prædicta negligentia, vt ſupra docuimus, non de occiſione, ſed de percuſsione, reus tenebitur, cum in ea ſit maleficium conſummatum arg. um. text. in l. ſi ita ſocio ſtipulatus, in fin. cum l. ſeq. ff. de nouationib. Qualitas enim requiſita ad actum accipi debet tempore quo actus ſumit effectum, l. in delictis, §. ſi extraneus, ff. de noxalibus, & probatur in l. quod ait lex, §. quod ait, ff. de adulter. & in l. 1. verſic. ſi ſuſpicio, ff. de incend. ruin. naufrag. & in l. ſi ex plag. ff. ad l. Aquil. vbi imperitia medici, vel negligentia ægroti nō nocet percuſſori, nec eius delictum auget, & in l. fin. ff. de ſicarijs, vbi vulnus ſolum contemplatur, & in l. itē Mela, §. ſed ſi ſeruū, ad l. Aquil. vbi homicida de homicidio, vulnerās de vulnere tenentur: & ita iudicatum in facti contingentia à Senatu Neapolitano teſtatur Gramm. conſ. 2. per totum. Quæ omnia peruulgaria iudico, neceſſaria tamen ad noſtræ legis interpretationem omitti itaq; non potuerunt.

Textus ſexageſimus ſecundus.

Otro ſi, es a ſaber, que en pleyto de adulterio, por ſeñales ciertas ſe prueua el adulterio, maguer no los fallen ſolos en vno, e deſnudos, mas fallandolos en la caſa aſcondidos, ſeyendo infamados ambos de eſte pecado, cumple para ſer prouado eſte fecho, o para ſer prouado de adulterio, que ſe prueua por ſeñales, o por ſoſpechas, o preſumpciones. E los hombres del ſeñor de la caſa ſeran recebidos en teſtimonio, e los ſieruos atormentados en pleytos de adulterio.

SVMMARIVM.

1 *De pœna adulterij tractatur.*
2 *In Gallia, adulteri nulla pœna tenentur.*
3 *In Italia pœna pecuniaria tātùm adulteri plectuntur.*
4 *Apud Indos, Ætiopes, Maſagetas, Barbaraſq; nationes, impunita adulteria fuerunt.*
5 *Lacedæmonij adulteria nō nouerunt.*
6 *Nomades communes habuerunt vxores, & filios.*
7 *Thracibus in vſu fuit non obſeruare virgines.*

8 *In*

8 *In Regno Hiſpaniæ, quæ pœna in adulteros ſtatuta ſit.*

9 *Opilius Macrinus adulteros ignibus cremari iuſſit.*

10 *Seruo cum domina ſe cōmiſcenti pœna ignis impoſita fuit.*

11 *Iure Regni recētiori adulteri traduntur marito, cum omnibus bonis ſuis.*

12 *Adulterium directè probari non poteſt, & ideò præſumptiones admittuntur.*

13 *Præſumptiones in adulterio habentur loco probationis.*

14 *Si teſtis deponit de præciſa adulterantium coniunctione, ſuſpectum redditur eius teſtimoniū.*

15 *Vehemēs præſumptio eſt, ſi teſtes deponant, adulteros vidiſſe nudos, & ſolos.*

16 *Vbi credulitas eſt proxima ſenſui per quē percipitur veritas, valet teſtimonium, licet teſtis de ipſa veritate non deponat.*

17 *Adulterium probatur, ſi vir, & mulier in domo abſcondìti reperiantur.*

18 *Adulterium probatur per actum propinquum.*

19 *Adulterium per præſumptionē probatur, ſi tamen adſit fama, & non aliter.*

20 *De indicio, præſumptione, & ſuſpicione tractatur.*

21 *Indicium duplex eſt.*

22 *Præſumptio triplex eſt.*

23 *Quatuor præſumptionum ſpecies adnotantur.*

24 *Suſpicionis ethymon traditur.*

25 *De ſuſpicione mixta nōnulla adnotantur.*

26 *Suſpicio, & præſumptio promiſcuè accipiuntur.*

27 *Suſpicio, præſumptio, opinio, credulitas, ſcientia, & fides, arbitrio iudicis committuntur.*

28 *Adulteri in pœnā legis condemnari debent, nec alia mitiori, neq; quæſtio de eis habenda eſt.*

29 *Teſtes domeſtici in cauſa adulterij recipi poſſunt.*

30 *In his quæ domi fiunt, maior fides datur domeſticis, quā alijs.*

31 *In probāda conſanguinitate, conſanguineus alijs teſtibus præfertur.*

32 *Domeſticus propriè quis ſit.*

33 *Domeſtico teſti, quoad defenſionē nem creditur.*

34 *Serui teſtimonium admittitur in cauſa adulterij.*

35 *In defectum aliarū probationum ſeruus admittitur.*

36 *In defectū legitimi teſtis admittitur inhabilis.*

37 *Laicus contra clericum admittitur.*

38 *Socius contra ſocium in teſtimonium admittitur, quando res aliter ſciri non poteſt, & nume. ſequenti.*

40 *Vnius teſtimonio propter inopiā probationis ſtatur.*

41 *Multi caſus ſpeciales annumerantur, in quibus vnico teſti creditur, remiſſiuè.*

42 *Vbi materia eſt de ſui natura difficilis probationis, lex contenta eſt*

Digitized by Google

eſt in habilibus teſtibus.

43 *Priuilegium non excuſat à teſtimonio, quando alij teſtes haberi non poſſunt.*

44 *Interpretatur lex noſtra ſtyli, quæ ſeruum in teſtimonium admittit propter teſtium deficiētiam, probationisq́ defectum.*

Lex LXII.

IN TEXTV, IBI: *Por ſiñales ciertas ſe prueua el adulterio.*

Scholium I.

1 INter facinora, & ſanè nō leuia, adulterium cō numeratur, & de iure diuino pęna mortis in eo irrogabatur, habetur Exod. cap.20. Deutero. cap.22. ibi: *Si dormierit vir cum vxore alterius, vterq́ morietur, id eſt, adulter, & adultera: & auferes malū de Iſrael.* De iure verò Pontificio adulteri excommunicantur, cap. intelleximus, de adulter. Prætereàque adultera in cœnobium perpetuò collocatur, cap. gaudemus, de adulter. Vir tamen nulla alia pœna, vltra excommunicationē, adſtringitur, niſi clericus eſſet, qui deponitur, & in cœnobium includitur, iuxta gloſſ. in cap. latior, 2. quæſt. 7. & docet Bernardus Diaz in praxi Canonica, cap.79. Couar. in 4. Decreta. cap.7. §.7. num.19. De iure tamē ciuili vetuſto Digeſtorum, pœna certa non ſtatuebatur, ſed iudicis arbitrio commiſſa erat, qui tamen nō poterat extendere ad pœnam mortis, l. qui cum vno, §. adulterij, ff. de re milit. De iure tamē Codicis, pœna mortis viro, & fœminæ impoſita erat, l. quāuis, in 2. verſ. vltim. C. de adulr. quę pœna de iure Authenticor. In adultera tantum immutata eſt, quæ non mortis pœna plectebatur, ſed virgis cæſa includebatur in cœnobium perpetuò, niſi maritus eā intra biennium reciperet, Authent. ſed hodie,
2 C. de adulter. In Galia tamen adulteri nulla pœna plectūtur, vt refert Ioannes Fab. in l. conſuetudinis, C. quæ ſit long. cō-
3 ſuetudo. Et ex ſtatutis Italiæ, pœna tantùm pecuniaria adulteros plecti adnotauit Anania in cap. vltim. de colluſio. detcg.
4 nu.11. Apud Indos verò, Ætiopes, Malagetas, Barbaraſq; nationes, impunita adulteria fuiſſe, conſtat ex Strabon. libr. 15. Pompon. Mela, libro. 1. cap. 8. Plinio libr. 5. c.8. Solin. cap. 39. aut aliorum computo 43. Herodot. lib. 1. ad fin. Strabon. lib.
5 4. & 11. Ælian. lib. animal. 5. Lacedemonioſquè adulteria non nouiſſe, ideòquè Licurgum le-

gem in adulteros nullam ſan-
xiſſe, teſtatur Plutarch. in Li-
6 curgo. Nomadeſque commu-
nes habuerunt vxores, & filios,
vt tradit Strabo libr. 7. & apud
Scythas idem obſeruari eodem
7 loco idē author teſtatur. Thra-
cibusque in vſu fuiſſe non ob-
ſeruare virgines, ſed cum qui-
bus libitum eſſet commiſcere
licere, docet Herodot. libr. 5. in
8 princip. In Regno tamen Hi-
ſpaniæ ex l. 15. tit. 17. p. 7. Electa
pœna eſt prædictæ l. quamuis, &
Authent. ſed hodie, vt adulter
ſcilicet ad mortē, adultera verò
vapulata ad incluſionem perpe
tuam condēnentur maritusq́,
dotem & arrhas lucretur: ſed ſi
cū proprio ſeruo ſe immiſceat,
tunc ſeruus, & adultera igni
traddantur: quod iuri commu-
ni addidit d. Partitæ lex, cum à
prædicta l. quamuis, & à d. Au-
thentica ſed hodie, cautum nō
eſſet. Alludit enim in hoc, Par-
titæ lex, ad ius illud antiquum
9 Opilij Macrini: qui adulteros
tam perniciali odio proſequu-
tus fuit, vt deprehenſos igni-
bus cremaret: ſi credimus Iulio
10 Capitolino in vita illius, quā-
uis ſeruo cum domina ſe im-
miſcenti, prædicta pœna ignis
irrogata fuiſſet à l. vnica, C. de
mulie. qui ſe propr. ſeru. iniun.
In dominam verò pęna mortis
ſtatuebatur à d. l. non tamen cū
prædicta ignis qualitate: & de
iure Regni recentiori alia pœ-
11 na ſtatuta eſt. Adulteri enim
per iudicis ſentētiam traddun-
tur marito puniendi, vnà cum
omnibus bonis ſuis, vt proba-
tur in l. 1. tit. 7. libr. 4. For. ll. &
Gotho. iure in l. 1. tit. 4. libr. 3.
& in l. 2. tit. 15. lib. 8. Ordinam.
l. 81. in ordinatio. Tauri, l. 4. tit.
20. lib. 8. Compil. Et in Regno
Luſitaniæ tit. 12. Ordinam. §. 1.
& 2. & de hac adulterij materia
latè ex noſtratibus tractat do-
ctiſsimus Gomecius, & cæteri
Gloſſographi in l. 80. Tauri,
Montalu. in d. l. 1. Grego. Lop.
in d. l. 15. titul. 17. part. 7. Dieg.
Perez in dict. l. 2. Ordinament.
Azeued. in d. l. 4. Compilatio.
Couar. in 4. Decret. cap. 7. §. 7.
Dueñas regul. 101. Bernardus
Diaz in practic. crimin. cap. 79.
Villalobos in ſua collect. in li-
tera A. & C. & ex exteris innu-
meri Scribentes à prædictis re-
lati, & præcipuè Angel. in par-
te, *Adulteratos*, Boer. deciſ. 297.
& deciſ. 319. Tiraquel. in l. 13.
Connubi. Iul. Clar. §. adulte-
rium, Boſsius tit. de raptu, Ma-
ſcardus concl. 57. & ſeqq. qui
diuerſa ſtatuta, & conſuetudi-
nes in alijs Regnis referunt ſu-
per adulterij crimine, & eius
pœna. In noſtro tamen Regno
veriſsimū eſt, debere obſeruari
præd. l. Fori, cùm vſus, conſue-
tudo, & ll. Ordinament. Tauri,
& Compilatio. approbauerint:
& ſupra

& ſupra oſtēſum eſt, à qua Fori
lege, cùm prædicta pœna ſtatu-
ta eſſet de forma tamen proba-
tionis adulterij nō eſſet diſpo-
ſitum, & leges ſtyli ad earū in-
terpretationem conditæ ſint,
l. noſtra huius criminis proba-
12 tionem oſtendit, & cum adul-
teritum directò ne vtiquā pro-
bari queat præſumptiones lex
noſtra admiſit, l. non omnes, §.
à Barbaris, ibi: *Argumentis tamē agnoſcendum eſt*, ff. de re milita.
Nam vbi actus non poteſt pro-
bari per ſenſum, ſufficit teſtes
teſtificari ſuper actibus propin-
quis, dum tamen adijciant eo-
rum credulitatem, vt probatur
in cap literis, & c. licet ex qua-
dam, de præſumptio. cap. quo-
ties, de teſtib. Adulterij enim
crimen eſt de illis, quæ occultè
fiunt, l. conſenſu, C. de repudi.
Euenit itaquè, vt difficillimæ
probationis nūcupetur, & ideò
præſumptionibus probari cō-
uenit, teſte Bartol. in l. 2. C. de
adulter. in fin. Iaſ. in l. placuit,
C. de iudic. Felino in cap. præ-
tereà, in princ. de teſtib. Couar.
in 4. part. 2. cap. 7. §. 7. & conſu-
luit Pariſ. conſ. 32. num. 4. lib. 2.
conſil. & conſil. 5. in fin. libr. 3.
Roland. conſil. 50. num. 2. lib. 1.
13 Præſumptiones itaq; in adul-
terio habentur loco probatio-
nis, iuxta gloſ. communiter re-
ceptam in cap. literis, de præ-
ſumptio. & in cap. prætereà, de
teſtib. & ideò noſtra lex, cùm
hoc crimen ex ſui natura diffi-
cilis probationis ſit, contenta
eſt ea probatione, quę fieri poſ-
ſit ex adnotatis à Iaſ. in l. ſi quis
ex argentarijs, num. 20. cum ſe-
quentibus, C. de edendo, Bald.
in Authen. quas actiones, in fi.
C. de ſacroſanct. Eccleſ. & latè
tractat Felin. in cap. veniens, in
2. de teſtib. Deci. in repet. Ru-
bricæ, de probatio. nu. 166. vbi
ait in probanda filiatione, &
adulterio admitti probationes
14 pręſumptiuas. Ita vt ſi teſtis te-
ſtificetur de adulterorum com
mixtione ſuſpectum teſtimo-
niū opinetur, vt cōſuluit Mar-
ſilis conſ. 28. nu. 5.

IN TEXTV, IBI:
Solos en vno, y deſnudos.

Scholium II.

15 VEhemens præſumptio eſt
in cauſa adulterij, ſi teſtes
teſtificētur, adulteros vi-
diſſe nudos, & ſolos, quæ elici-
tur ex text. in c. literis, de præ-
ſumptio. & c. tertio loco, eod.
16 tit. & c. prætera, de teſtib. Nam
vbi credultas eſt proxima ſen-
ſui, per quē percipitur veritas,
valebit teſtimoniū, licet teſtis
de ipſa veritate non deponat:
ſecus tamen ſi teſtis deponeret
de credulitate remota à ſenſu,
quo caſu teſtis nō probat, ſicuti
ſi teſti-

gloſſa in l. 1. C. de ſicar.& probatur ex text in d.c.præterea, de teſtibus,in fin.verbo, *etenim*, quem ad hoc põderat ibi Aret. num.5.Docuit itaq́, Innocent. in cap.præterea, de teſtib.nu.2.

19 Adulterium per præſumptionẽm quantumuis vehemẽtem, & violentam non probari, niſi fama quoq; adſit: argum. text. in Authentic.vt liceat matri,& auiæ, §. hoc quoq́ue, & §. quia verò plurimas, & text. in c. dixit, 32.quæſtio.1. cui aſſentitur Luc.de Penna in l.quemadmodum,C.de agricol.& cenſit.lib. 11.num. 60. Gozadin. conſ.15. num.36. Quam Innocẽtij opinionem amplexa eſt noſtra lex, dum prædictam præſumptionem cũ fama requirit ad hoc, vt ex ea adulterium probari dicatur:& de duplici fama,eiuſq́, diffinitione tractat Bald.in l.ea quidem, C. de accuſation. numer.1.& 2.

IN TEXTV, IBI: *Por ſeñales, ſoſpechas, o preſunciones.*

Scholium IIII.

20 NOn ſolùm igitur prædictis anteriorib' argumẽtis,ſed & alijs ſignis,præſumptionibus, & ſuſpicionib' adulterium probari, docet lex noſtra, quæ his tribus vocabulis vſa fuit in hac materia,indicio ſcilicet, præſumptionẽ,& ſuſpicione: de indicio habetur in l. indicia, C. de reiuendicat. De ſuſpicione in c.primo ſemper,2. quæſt.1. & cap. dixit, 32. quæſtio.1.De præſumptione in d.cap literis, de præſumption.

21 Indicium autem duplex eſt,ſemiplenum ſcilicet,& dubitatũ, l.cum probatio,ff.de probatio. de quo non eſt accipienda lex noſtra, cùm ex hoc ſemipleno indicio nemo damnari debeat. Aliud autem eſt plenum, & indubitatum, cuius definitio eſt demonſtratio rei per ſigna diuerſa,per quę animus in aliquo tanquam in exiſtente quieſcit, iuxta d.l. indicia, & l.fin.C. de probatio.ibi: *Indicijs indubitatis.* Hæc igitur ſunt ſigna à noſtra lege requiſita, de quibus eſt inſpiciendus Bal. in l.ea quidem, C.de accuſatio.num.8.& Abb. in cap.tertio loco, de probatio. num.7.vbi tradunt indicia,dici ab indicãdo,l.ſolent,ff.de pręſcriptio. & eorum effectus congeſsit ibidem num.8.

22 Præſumptio tamẽ triplex eſt: alia enim hominis dicitur, de qua l. continuus,§.cum ita,de verborum obligatio.cap.afferte mihi gladium,de præſumptio.cap.ſi teſtes,4.quæſt.3.l.3.ff.de teſtib. de hac igitur præſumptione non tractat lex noſtra,cùm quid certum nõ contineat,& temeraria

appel-

appellari ſoleat, c. abſit, 11. q. 3.
alia iuris, & de iure dicitur, de
qua habetur in cap. is qui, de
ſponſalib. quæ vehemens præ-
ſumptio eſt, cũ prædictus text.
probationẽ in contrarium non
admittat, & neceſſaria nuncu-
patur ab Specula. in tit. de præ-
ſumption. §. 2. Alia verò iuris,
ſimpliciter tantum appellatur,
quæ vehemens, & violenta di-
citur, cap. literis, de præſumpt.
l. 1. ff. de contrahen. & commit.
ſtipul. & contra hanc probatio
recipitur cap. quia veriſimile,
de præſumptio. cap. ſuper hoc,
de renunt. l. non eſt veriſimile, ff.
23 quod metus cauſa. Speculator
tamen quatuor præſumptio-
num ſpecies ibidẽ adnotauit,
probabilem ſcilicet, & temera-
riam: in has enim duas diuiſit
prædictã hominis præſumptio-
nem: argum. text. in cap. cleri-
cus ſolus, 81. diſtin. & quæ iuris
& de iure eſt, neceſſariam vo-
cauit, & iuris præſumptionem
violentam dixit. De hac ergo
vltima præſumptione, eſt intel
ligendus text. noſter, qui non
ita eam adſtringit, vt probatio
in cõtrarium admitti nequeat,
docet Bald. in d. l. ea quidem,
nu. 5. & 6. Abb. in cap. quanto,
24 de præſumpt. num. 2. & 3. Suſ-
picio tamen ſecundum eũdem
Bald. ibidẽ n. 3. eſt motus qui-
dam mentis, cum vehemẽti du-
bitatione, quæ definitio nõ vi-
detur adaptari poſſe literæ no-
ſtri text. nec ex ea adulterium
probari poterit, l. abſentem. ff.
de pœnis. Animaduerto tamẽ
prædictam ſuſpicionem intel-
ligi de ſimplici, iuxta l. de ſtatu
25 ff. de teſtament. Sed lex noſtra
loquitur de ſuſpicione miſta,
cum coniecturis, præſumptio-
nibus, indicijs, adminiculis, &
alijs veroſimilibus ſignis, vt ha
betur in litera noſtri text. Hæc
enim ſuſpicio præſumptioni
iuris æquipollet, l. impuberi-
bus, §. fin. ff. de ſuſpect. tutorib.
& ſenſit Bal. d. num. 3. in fi. qui-
bus accedit gloſ. in cap. ſemper
2. quæſt. 1. & in cap. oues. 6. q. 1.
26 & in cap. dixit, 32. quæſt. 1. Quæ
vtitur verbo, ſuſpicione, pro
præſumptione, quaſi idem ſit,
& promiſcuè eis vtitur, Abb.
in d. cap. quanto, nu. 1 & Innoc.
in cap. quia veriſimile, de præ-
ſumptio. docens, vbi idem ori-
tur effectus non eſſe vim & pro
prietatem vocabuli diſcutien-
27 dam. Itaquè cùm ex noſtra de
ſignis loquatur, accipere poſſu
mus de indicio, argumẽto, ſu-
ſpicione, præſumptione, opi-
nione, credulitate, ſcientia, &
fide: de quibus certa doctrina
ſtatui nulla ratione poteſt, ſed
iudex debet arbitrari, cùm non
ſolùm in materia præſumptio-
num, de qu agimus, ſed in pro-
bationibus eius, arbitrium eli-
gatur a iure, ex l. 3. ff. de teſtib.
pul-

pulchrè notat Abbas in d. cap.
28 tertio loco, num. 11. Nec iudex in cauſa adulterij, quoad pœnã aliam arbitrabitur, niſi irrogatam à prædictis Regni ll. quod ſilentio præterire nolui, falſum enim puto Diegum Perez in l. 2. tit. 15. libr. 8. Ordinamenti, Schol. 3. column. 8. qui ex his præſumptionibus, ſi de adulterio plenè non conſtet, extra ordinem adulteros puniendos opinatur, non animaduertẽs, ſecũdùm Regni leges, adulteros à magiſtratu puniri non poſſe, ſed tantùm facinore probato, mariti poteſtati ſubijci, & eo non probato, abſolui mitiorẽ tamẽ pœnam magiſtratus eligere nullatenus poterit: quibus & eadem ratione conſequẽs eſt de adulteris quæſtionẽ haberi non poſſe: iudicis enim hac in re nulla electio eſt, cùm ſolùm abſoluere, vel traddere queat, ſecundùm litis acta, neç pro veritate eruenda quæſtionem adhibebit, quãuis maritus petat; argumentis enim conſtare debet, quibus conuictus reus, & marito tradditus, cùm occidere poſſit, & torquere, non prohibebitur, l. in ſuis, de liberis & poſthum. diſtat tamen à iudicis quæſtione, hìc enim tormentum in pœnam adhibetur.

(3)

IN TEXTV IBI: *Y los hombres del ſeñor de la caſa ſeran recebidos en teſtimonio.*

Scholium V.

29 TESTES domeſticos in cauſa adulterij recipi poſſe, cùm huiuſmodi delictũ ſoleat fieri clam, & occultè, iuxta l. conſenſu, C. de repud. nonnullos referens, teſtatur Maſcard, concl. 59. nu.
30 20. & 21. In his enim, quæ domi fiunt, maior fides datur domeſticis, quàm alijs, vt probat text. in l. quoties, C. de naufrag. lib. 10. & in l. lex, quæ tutores, C. de adminiſt. tutor. & in cap. veniens, de teſtib. & in cap. tertio loco, de probatio. & docet Bart. in d. l. quoties, in princip. exiſtimans, in rebus quæ intra nauem, & intra domũ geruntur, teſtes de naui, & de domo priùs admittẽdos, & in eorum ſubſidium alios, idem Bart. in l. ſi quando, C. vnde vi, Felinus in cap. quoties, nu. 2. de teſtib.
31 Sicut in probanda conſanguinitate, conſanguineus melior cæteris teſtibus eſt, vt in d. cap.
32 quoties adnotatur. Et domeſticus propriè dicitur ille, qui nõ ſolùm ſubeſt ratione patriæ, vel dominicæ poteſtatis, ſed etiam qui cohabitat, & aliquo modo inferior eſt, ſubijciturq́; patrifamilias, vt adnotauit Bald. in l. 2. C. de teſtib. numer. 3. quod, vel

vel ex ipſa ethymologia cõſtat,
dicuntur enim domeſtici,quaſi
domui adſtantes, l. pronuntia-
33 tio,§ 1.ff.de verb.ſignif. Et do-
meſtico quoquè teſti quoad de-
fenſionem credi arbitratus fuit
Ægydi. Boſsi.tit. de fauori, de-
fenſio.num.4. Cum innocentia
poſsit probari per domeſticos,
vt in cap. cum Paſtoris, 2. q. 7.
cap. in decima,18. quæſtio.2. &
plures referens adnotauit Abb.
in cap. in literis,de teſtib.nu.5.

IN TEXTU IBI:

Y los ſieruos atormentados.
Scholium VI.

34 TRANSVMPTA ſunt
verba hæc à l.conſenſu,§.
ſin autem,C. de repud. in
illis verbis:*Seruis etiam,ſeu ancil-
lis,puberibus,ſi crimen adulterij,vel
maieſtatis ingeritur,tam viri, quàm
mulieris, ad examinandam cauſam
repudij,quo veritas, aut facilius e-
ruatur,aut liquidius detegatur,ſi ta-
men alia documenta defecerint quæ-
ſtionibus ſubdendis.*Ex quibus ver-
bis conſtat, ſerui teſtimonium
admitti in cauſa adulterij:ità ta
men,vt quæſtio de eo habeatur,
eſtque vnus ex caſibus, in qui-
bus ſeruus cõtra dominum ad-
mittitur, vt probatur in l.1. C,
de quæſtion. cùm alioquin ſer-
uus etiam in tormento contra
dominum nõ teſtificetur, vt ex
35 illius l.ſerie conſtat. Ruſuſquè
hæc ſeruorum atteſtatio ſubſi-
diaria eſt in defectum aliarum
probationum, vt in dict. §. ſin
autem,& in noſtra l.animaduer
36 titur. In defectum enim legiti-
mi teſtis, inhabilis admittitur,
cap. veniens,in fin. de teſtib. &
ſatis probatur in d.l. 1.vbi pro-
hibitus teſtificari,propter reue-
rentiam in ſubſidium teſtifica-
37 tur. Et laici teſtimonium cõtra
clericum admittitur, in cap. de
cætero,de teſtib. cum eſſet com
miſſum delictũ in loco vbi alij
clerici non erant,licet alioquin
laicus contra clericum non re-
38 cipiatur. Rurſus & ſocius con-
tra ſocium admittitur, in cap.
vlt.de teſtib. cogend. vbi notat
Felin. nu. vlt. quando res aliter
ſciri nõ poteſt, & ſatis prædicta
ſententia probatur in cap. ve-
niens,in 2 de teſtib. & ibi docet
gloſſa vlt. in princip. & in cap.
tertio loco,de probatio. & in c.
licet ex quadam, de teſtib. & in
l.ſi quando,C.vnde vi,& in cap.
cum dilecti, de electio. per quẽ
textum eidem ſententiæ adhæ-
ret Bart.in l.quidam relegatus,
in principio,ff.de rebus dubijs.
40 Quinimo vnius teſtimonio pro
pter inopiam probationis ſta-
tur,in cap. cum itaq;, de conſe-
crat.diſtinct. 4. & in cap. paruu-
los,eadem diſtin.& in cap. qui-
cumque, 11. q. 1. & in l. Theo-
pompus,de dot. præleg. & aſſe-
rit

41 rit glo.in c.nuper,de teſtib. Et tri ginta caſus ſpeciales,in quibus vnico teſti creditur, cōgeſſit Specul.Iur.tit.de teſte, §.reſtat,nu.8,
42 Nā vbi materia eſt difficilis probationis, lex cōtenta eſt ſingularibus & inhabilibus teſtibus, docent Batt. & Imol. in l. in illa, in fin.ff.de verb.oblig.& in l. ſi quis ex argentarijs,§.penult. de eden, Bald.in auth.quas actiones,C. de Sacroſ.Eccleſ.ad fin.quibus accedit text.in c.1,de teſti.cogen. vbi
43 priuilegiū nō excuſat à teſtimonio, quando alij teſtes haberi nō
44 poſſunt:& ibi notat Abb.nu.4.& ideo teſtis ſeruus admittit̃ à noſtra lege in vltima eius parte pro pter probationis defectū,iuxta d. l.i.ff. de quæſt,& text.in l.ſerui,ff, de teſtib.& c.peruenit in 2. de teſtibus cogen,& c.teſtes,40,q.3.

Textus LXIII.

Otroſi, generalmente es regla,que no deue ſer penado hombre, ſi culpa no ouo en el yerro q̃ hizo. Y eſto es verdad de la pena ordinaria: mas por la negligencia penarlo han de pena extraordinaria,que es a aluedrio de juez.

SVMMARIVM.

Dolo,leuiſſima,leui,aut lata culpa, & non aliter, delinqui poteſt,
2 *Dolus voluntati culpa ignorantiæ attribuitur.*
3 *In dolo irrogatur pœna atrox, cùm delictum, quod conſulto fit, atrocitatem contineat.*
4 *Leuiſſima culpa impunibilis eſt, quoad damnū verò & intereſſe, ex ea condemnari quis poteſt.*
5 *Actio pœnalis,an detur pro leuiſſima culpa.*
6 *Leuiſſima culpa, maleficiū non eſt.*
7 *Leuis culpa,an ſit crimen.*
8 *Lata culpa crimen eſt, & quidem graue.*
9 *Ex lata culpa nūquam mortis pœna irrogatur.*
10 *Lata culpa non æquiparatur dolo.*
11 *Quoad damnum pecuniarium lata culpa dolo comparatur.*
12 *Intelligitur text. in l.magna negligentia,de verb.ſignif.*
13 *Interpretantur iura in l.1.§.ſi quis ideo.ff.ne vis fiat ei,& in l.1. verſiculo,lata culpa ff.ſi menſor falſ. mod.dixerit.*
14 *Lata culpa ſecundum Accurſij interpretationem dolo comparatur, exceptis tribus caſibus,*
15 *Verius eſt, vbi tractatur de pœna corporali, latam culpam dolo non comparari,ſecus vbi agitur de pœna pecuniaria, ſiue criminalis accuſatio, ſiue ciuilis actio intendantur,& num ſeq.*
17 *Si lex dolum requirit,quanuis delinquens puniendus ſit, pœna tantum pecuniaria hoc caſu lata culpa nō æquiparabitur dolo.*
18 *Interpretatur text. in l,1.§. hac actio ff.ſi menſor fal'ſ. mod. dixerit,*

Y 19 *In-*

19 *Impetu quoq; delinqui poteſt, & quomodo hæc regula accipiatur.*

20 *Ebrius mitius punitur.*

21 *Furioſus non punitur cum diſtinctione tamen.*

22 *Habens dilucida interualla, ſi delinquat tempore ſanæ mentis, puniendus eſt.*

23 *In dubio tẽpore furoris præſumitur crimen fuiſſe commiſſum.*

24 *Dormiens non punitur, & quando hoc accipiatur.*

25 *Caſu etiam delinqui ſolet, cum diſtinctione tamen.*

26 *Adnotatur diuerſitas inter caſum fortuitum, & improuiſum.*

27 *Error etiã in delictis cõſideratur. et de errore iuris, et facti diſputat.*

28 *Ignorantia an excuſet.*

29 *Pœna ordinationis, vel ſtatuti, an exterum liget.*

30 *Si dolus non interuenit in delicto commiſſo, delinquens non condemnatur in pœna ordinaria.*

31 *In delictis animus inſpicitur.*

32 *Diuerſitas inter homicidium caſuale, & doloſum.*

33 *In dubio ſemper præſumitur homicidam dolo occidiſſe.*

34 *Animus probatur per præſũptiones.*

35 *Amicitia coniunctioni præfertur.*

36 *Ordo ſcripturæ affectionem demonſtat.*

37 *Ex armorum qualitate, & perſonæ conditione diſtinguitur, an homicida dolum habuerit.*

38 *Proteſtatio, an releuet, quãdo quis mandat committi delictũ, ita vt mãdatarius inimicũ non occidat.*

39 *Dolus in genere ſufficit ad hoc, vt homicida pœna ordinaria puniat.*

40 *An pœna ordinaria teneatur, qui volens occidere Titium interficiat Sempronium.*

41 *Deſidia, & negligentia punitur.*

42 *Septem ſunt genera pœnarum: tria capitalia, & quatuor non capitalia. & quomodo hoc accipiatur.*

33 *Quilibet dicitur triplex habere caput.*

44 *Species pœnarum, non capitalium annumerantur.*

45 *Quando à lege pœna præfinita eſt, ei ſtatur.*

46 *Quãdo à lege imponitur pœna, an ſufficiat iudicem pronuntiare delictum fuiſſe commiſſum.*

47 *Quoties ab eadem lege pro crimine plures pœnæ impõuntur, ſeu à diuerſis legibus pœnæ diuerſæ copulatiuè, aut alternatiuè, quid iudex in his caſibus facere debeat.*

48 *Inter pœnas mortis iudex quoque eligit.*

49 *Et in his quæ à iure præfinitã pœnam habent, iudex cauſa cognita poteſt augere, vel minuere.*

50 *Quando intelligatur hæc regula, vt magiſtratus nihil contra legis poteſtatem facere queat.*

51 *Cauſæ enarrantur, quibus iudex ad augumentum, vel temperamentum impelli queat.*

IN TEXTV IBI:

Si culpa no euo en el yerro que hizo.

Scholium Primum.

Dolo,

1 DOlo, leuiſsima, leui,
aut lata culpa, & non
aliter delinqui notiſ-
ſimũ in iure eſt, l.1. & 2.ff. de le-
gib. ibi: *Delictorũ, quæ ſponte, vel*
ignorantia contrahuntur coertio: &
rurſus in illis verbis, *Correctio au*
tem voluntariorũ, & non volunta-
tariorum peccatorum: doluſq; vo-
2 luntati, culpa ignorantiæ attri-
buitur, vt docuit Accurſ. in d. l.
1. Schol. 1. Doluſq; punibilis eſt
ſecundũ delicti ſpeciẽ, & quali-
tatem, l. reſpiciendũ, §. fin. ff. de
3 pœn. Irrogaturq; pœna atrox,
rũ delictũ, quod cõſulto fit, vi-
detur quid atrocitatis cõtine-
re, l. auxilium, § in delictis, ff. de
minor. l. qui cõtra, C. de inceſt.
nupt. l. ſi adulteriũ cũ inceſtu, ff.
4 ad l. Iul. de adul. Leuiſsima autẽ
culpa impunibilis eſt, quoad dã
num verò, & id quod intereſt, ex
ea ciuiliter delinquẽs, condem-
nari ſolet legis Aquiliæ conſti-
tutione, cuius mẽtio fit in l. ſciẽ-
tiam, § qui cum aliter, ff. ad legẽ
5 Aquil. qui text. de leuiſsima cul
pa verba facit, in lege enĩ Aqui-
lia, leuiſsima quoq; culpa cõſide
ratur, l. in lege, ff. ad leg. Aquil.
Quãuis actionẽ quoq; pœnalẽ
dari pro leuiſsima culpa, Bart.
in l. 1. de legib. n. 4. fuerit opina-
tus, quẽ improbat Bald. ibidẽ,
n. 15. Cini, & antiquorũ autho-
6 ritate reſtantiũ, leuiſsimã culpã
maleficiũ nõ eſſe: quinimò Ci-
nus in d. l. 1. ff. de legib. & in l. ſi
quis nõ dicã rapere, C. de Epiſc.
& cler. contẽdit nõ ſolũ leuiſsi-
mæ, ſed etiã leuis culpæ ratione
nullũ poſſe criminaliter puniri.
7 Impugnant tñ eũ in leui culpa,
Bald. in d. l. 1. n. 15. & Angel. ibi-
dem nu. 4. aſſerẽtes, leuiſsimam
culpam peccatũ non dici, culpã
tñ leuẽ inter crimina connume
8 rari. Lata tñ culpa, crimẽ eſt, &
quidem graue, & accuſatio pœ-
nalis contra reũ cõpetit ad eius
punitionẽ, quãuis acerrima pœ
9 na nõ irrogetur, cũ dolus abſit,
l. quidquid calore, de regul. iur.
l. abſentẽ, in fin. de pœn. l. eiuſdẽ
leg. §. ſed ex Senatuſconſulto, l.
lege Cornelia, §. cũ quidam, ff.
10 de ſicar, quæ iura de lata culpa
loquuntur, quæ tamẽ dolo non
æquiparatur, iuxta text. in l. in
actionibus, ff. de in lit. iuran. in
illis verbis: *Sed in his omnibus ob*
dolũ ſolum in litem iuratur, non etiã
ob culpã: & quãuis nonnulli hæc
verba accipiãt de leui, & leuiſsi-
ma, non verò de lata, quæ dolo
æquipollet ex text. in l. quæſitũ,
verſ. culpã tamẽ, ff. de præcario,
11 Receptiſsimum tamen eſt, hæc
iura intelligi quoad damnũ pe-
cuniariũ perſequendũ, non tñ
quoad corporalẽ pœnam, iux-
ta leg. 3. ff. de ſicarijs, nec quoad
12 infamiam irrogandã, iuxta §.
ſuſpectus, de ſuſpect. tutor. nec
quoad iuſiurandũ in litẽ, vt op-
timè interpretatur Accurſ. in d.
l. in actionibus, verb. *Non etiam*

ob culpam, quē ſequitur Bart. in l. 1. ff. de iuſt. & iur. nu. 1. & ſecundum hāc diſtinctionē intelligēdus quoq́, eſt text. in l. magna neglig ētia, ff. de verb. ſign. & in l. 1. §. non autē, ff. ſi quis teſt. lib. eſſe iuſ. fuer. Hæc tñ Accurſ. in-
13 terpretatio, ex eo corruit: nam etiā vbi tractatur de pœna pecuniaria, lata culpa non cōparatur dolo, iuxta text. in l. 1. §. ſi quis ideo, ff. ne vis fiat ei, & in l. 2. §. hac actione, ff. vi bon. rapt. Rurſus, quia in criminib9 expreſsū text. habemus in l. 1. verſic. lata culpa, ff. ſi menſ. fal. mod. dixer. vbi lata culpa dolo cōparatʳ, &
14 in §. ſuſpect9, inſt. de ſuſpect. tut. quibus obſtat tex. in l. lege Cornelia, ff. de ſica. ibi: *Nec in hac lege culpa lata pro dolo accipitur*, & text. in d. l. in actionibus, ff. de in litē iurādo: vnde Accurſ. difficultatem ſentiens, aliam regulam conſtituit in d. §. ſuſpectus, verb. ob culpam eam, nempè, vt
15 lata culpa, etiā in maleficijs dolo æquiparetur: excipiantur tñ ab hac regula tres caſus. Primus in delictis publicis, in quib9 lata culpa pro dolo nō accipitur, & ita intelligatur text. in d. l. in lege Cornelia, de ſicar. Secundus in delatione Sacramenti in litē, iuxta d. l. in actionibus. Tertius quoad infamiam ſuſpecti tutoris, cui ob dolum irrogatur, nō tñ ob latā culpam, iuxta text. in d. §. ſuſpectus, & eandē interpretationē tradit Accurſ. in d. l. 1. ſi menſ fal. mod. verb. *Cōparabitur*, Sed & huic ſolutioni refragatʳ d. l. 1. verſ. culpa, ff. ſi quis teſta. lib. eſſe iuſ. fuer. ibi: *Sed culpa dolo proxima dolum repræſentat*, & tñ certiſsimū eſt illum text. vt ex eius ſerie patet loqui in delicto
16 publico, vnde Accurſ. aliter interpretatur in l. magna negligētia, glo. fi. ff. de verb. ſign. docēs, vbi tractatur de pęna corporali, lata culpā non æquiparari dolo, ſiue crimē ſit publicū, ſiue priuatum, nulla in hoc diuerſitate conſtituta, & ita interpretanda ſint prædicta iura in d. l. in lege, Cornelia, & in l. in actionibus, & in d. §. ſuſpectus, vbi verò agitʳ de pœna pecuniaria, ſiue criminalis accuſatio, ſiue ciuilis actio intēdantur, hoc caſu latā culpā dolo cōparari, & ita exponendā eſſe d. l. 1. ſi menſ. fal. mod. & omnia iura, quæ videtur innuere latam culpā in criminibus dolo cōparari: nam quāuis accuſatio fuit criminalis, pœna autē fuit pecuniaria, & hęc eſt vera huius diſcriminis interpretatio, & placuit Bart. in d. l. 1. §. culpa, verſ. i. n. 1. ff. ſi quis teſ. lib. eſſe iuſ. fue.
17 Rurſuſq; ſecundū prędict. Bart. ibidē dicta ſolutio diſtinctione accipienda eſt, vt ſcilicet tūc in pecuniaria condemnatione lata culpa dolo cōparetur, quando lex de dolo mentionē nō facit, ſed ſi dolum in aliquo facto expreſsè

expreſsè requirat, quãuis delin-
quẽs puniendus ſit pœna tantũ
pecuniaria, propter latã culpã,
non æquiparabitur dolo, & hic
erit verus ſenſus prædictarũ legũ
legis 2. §. doli mali, verſ. hac a-
ctione, ff. vi bon. rapt. & legis 1.
18 §. ſi quis ideo, ff. ne ius fiat ei, At
huic Bartoli diſtinctioni refra-
gatur text. in d. l. 1. §. hæc actio,
ff. ſi menſor fal. mod. vbi lex ex-
preſsè exigit, dolum in actione,
de qua ibi: & tamen ſi lata culpa
interueniat, dolo cõparari, & ea-
dem pecuniaria pœna reum pu-
niri, acſi dolus interceſsiſſet Iu-
reconſultus reſpondit, cui argu
mento ſatisfacit idem Bartol. in
d. §. culpa, nu. 1. vbi ait, edictum
prætoris in d. l. 1. dolum nõ exi-
gere, licet Vlpianus referendo,
mẽtem edicti dolum deſideret,
& ſic meritò lata culpa ibi in cõ
demnatione pecuniaria pro do
lo accipitur, cùm non expreſsè
à lege requireretur dolus ex na-
tura edicti, ſed ex Iureconſulti
19 extẽſione. Non etiã ignoro im-
petu quoq; delinqui Iurecõſul-
tum animaduertiſſe in l. reſpi-
ciendũ, §. delinqunt, ff. de pœn.
qui exẽplum ſcripſit, cum per
ebrietatẽ ad manus, vel ad fer-
rũ venitur, quod & in dormien-
tis, & furioſi delicto poſſemus
20 quoq; animaduertere. In ebrio
tñ illud ius ſtatuitur, vt mitius
quidem puniatur, cũ non ſatis
cõpos mentis videatur, l. omne
delictũ, §. per vinũ, aut laſciuiã,
ff. de re milit. & maior pœna ir-
rogatur ei, qui frequentius ine-
briatur, c. ſanè, &. c. inebrauie-
runt, 15. q. 1. In furioſo verò, & 21
mẽte capto diſtinguimus, nam
aut ſua culpa incidit in mentis
alienationẽ, quo caſu pœna affi-
citur, leui tñ, c. ſi quis inſaniẽs,
15. q. 1. aut abſq; eius culpa ſuper
uenit furor, & tũc ſatis ipſo pu-
nitur, l. Diuus, de offi. præſidis,
22 Niſi dilucida interualla habe-
ret, nã ſi delinquat tẽpore ſanæ
mẽtis, puniendus eſt, d. l. Diuus,
verſ. ſi verò, ſicut & hoc tẽpore
cõtrahit, & teſtatur l. furioſum,
vbi gloſſ. & DD. C. qui teſtam,
23 fac. poſſ. In dubio tamen tẽpore
furoris præſumendũ eſt, crimẽ
fuiſſe cõmiſſum, c. indicas, & ibi
glo. 3. q. 9. & quia furor morbus
eſt, qui poſtquã radicatur, præ-
ſumitur durabilis, l. humanita-
tis, C. de impub. cuius quatuor
ſpecies adnotauit Ludoui. Cel,
lect. antiq. lib. 7. c. 1. propè fin. &
exempla inſaniæ maximè mira
ſcripſit lib, 17. c, 2. & inſanorum
quoq; meminit Alex. ab Alex.
Gen. dier. lib. 1. c, 9. vbi Tiraq. in
eius adnotationib. verb. inſani,
24 In dormiente verò etiam diſtin
gui ſolet, nam ſi culpa non præ-
ceſsit caſum, parcendum eſt vi-
tio naturę, l. fluminum, §. vitiũ,
ff. de damn. infecto, & quia dor-
miens furioſo comparatur l. 1.
§. 1. de acquir. poſſ. culpam ta-

men præcedere caſum aſſero, ſi
dormiens ſciret hoc vitium ſibi
euenire, præcauere enim debet,
alioquin culpa non caret, vt do-
cuit Florianus in l. ſi ſeruus, §. ſi
fornicarius, ad l. Aquil. num. 4.
& prædictis conuenit l. Partitæ,
5. tit. 8. 7. p. Cum igitur & in his
criminibus ad eorum punitio-
nem culpa deſideretur ſub lata,
leuĩ, & leuiſsima culpa compre-
25 hendentur. Caſus etiam hic ad-
notari ſolet cum eo delinqui,
Marcelus author ſit in d. l. reſpi
ciendum, §. fi. de pœn. ſed & in
hoc quoque hæc regula conſti-
tuitur, an ſcilicet culpa præceſ-
ſerit caſum, & tunc reus punia-
tur, mitius tamen, quã ſi dolus
interueniſſet, l. 1. ad l. Cornel. de
ſicar. l. abſentē, ad fin. ff. de pœn.
l. reſpiciendum, §. vlt. eod. tit. l.
fluminum, §. quanquam autem
ſtipulario, ff. de damn. infect. l. 1.
§. ſed & in maioribus caſibus, ff.
de act. & oblig. c. de his, 1. diſtin,
aut in caſu culpa non adeſt, &
tunc pœna non ſuccedet, cùm
tantũ habeat locũ quãdo culpa
præceſsit, l. ſi fortuito, ff. de inc.
ruin. nauf. l. milites, verſ. ſi verò
fortuito, ff. de cuſtod. & exhib.
reor. ſicq; de caſu in principio
meminimus? caſus enim puni-
bilis ſub culpa cõprehenditur,
26 vt ex dictis iuribus conſtat. Et
ex his deducenda eſt diuerſitas
inter caſum fortuitũ, & impro-
uiſum, quia caſus fortuitus di-
citur, quãdo culpa nõ præceſsit
caſum, improuiſus verò nomi-
natur vbi culpa præceſsit, vt Ac-
curſi. docuit in l. 1. verb. plerũq;,
C. ad l. Cornel. de ſicar. quem
extolit Bald. in d. l. 1. nu. vlti. &
alibi nõ reperiri teſtatur, cui ſuf
fragatur text. ad quem nõ ſolet
animaduerti in l. eum qui aſſe-
uerat, C. de ſicar. vbi mortē ſine
cauſa caſum fortuitũ Diocletia-
nus appellat in principio: in fi-
ne verò in verſ. *Cæterum*, quãdo
cauſa, & culpa præceſsit caſum
improuiſum, conſiderat à for-
27 tuito diſtinctũ. Error etiam in
delictis conſiderari ſolet, an ſci-
licet facti ſit, excuſat enim: l. 2. §
ſi publicanus, ff. vi bo. rapt. l. mi
les, §. mulier, ff. ad l. Iul. de adul.
l. igitur. ff. de libe. cauſ. An verò
iuris ſit, etſi ciuilis eſt: ſicut facti
excuſat, l. ſi adulterium cum in-
ceſtu, §. 1. & 2. de adult. Si autē
quis allegat errorem iuris natu
ralis, vel quaſi, non excuſabitur
l. venia C. de in ius vocan. & ibi
Accurſ. in l. reſpiciẽdũ, in prin.
ff. de pœn. & in l. ſi adulteriũ cũ
inceſtu, §. 1. ante n. 1. ff. de adul.
itaq; accipiẽda eſt l. regula, & l.
iuris ignorãtia, ff. de iur. & fact.
ignor. & huius rei exempla ad-
ſcripſit Paulus in l. 1. eod. tit.
28 Et de ignorantia quoque hic
tractari ſolet, an ſcilicet in ſe
culpam habeat & delictũ, quo
caſu punibilis eſt, cùm lex non
ſolùm ſciẽtibus, ſed & ignoran-
tibus

tibus ſcripta ſit, iuxta d. l. 1. & 2. ff. de legibus. Secus ſi ignorantiam ſi crimen non contineret, tunc enim impunibilis eſſet, l. finali, ff. de decretis ab ordine
29 faciend. Ex quibus de aduena decidi ſitur quæſtio, an eũ aſtringat pœna ordinationis, vel ſtatuti ciuitatis: nam ſi ordinatio conſiſtat ſit ſuper facto culpabili, & delinquentem extrañ adſtringit, cũ ignorantiæ ſit admixta culpa, e. præſentiũ, l. q. 57. E conuerſo tamen eum nõ comprehendet iuſta & inculpabilis ignorãtia, iuxta dict. l. fin. Idemque ius ſtatuitur in ignorãtia facti, ſi enim committitur ſine aliqua culpa ignorãtis, ignorans non punitur, l. quicunque, verſic. quid ſi ſeruus, C. de ſeruis fugit. Si autẽ culpa inſit, pœna afficitur ratione culpæ, l. reſpiciendum, §. delinquunt, de pœnis, & doctè conſiderat Bald. in l. 1. ff. de leg. nu. 9. & 10. & 11. & de ignorantia, errore, & titubatione nonnulla congeſsit Petr. Gregor. in ſintagm. lib. 30. c. 10. num. 2. Ex quibus omnibus apertè cõſtat, ſiue per errorẽ, & ignorantiam caſum, impetuvè delinquatur, vbi culpa datur, & non alioqui crimen puniri: itaq́, rectè principio noſtræ l. oſtendimus, dolo ſolum, vel culpa, & non aliter delinqui poſſe.
30 Quibus adnotatis, facillimè deuenitur ad noſtri text. cognitionem, qui pro regula ſtatuit, ſi culpa non interuenit in delicto cõmiſſo delinquentem in pœna ordinaria dãnari nõ poſſe, ſed extra ordinẽ coercendũ. Nam in litera noſtræ l. culpam pro dolo legere debemus, vt ſit ſenſus, delinquentem ſine dolo pœna ordinaria non plecti: nam ſi culpa delinquens careret, nec pœna extraordinaria afficeretur, cum ſine culpa ex ſuperius conſideratis fieri non poſsit, vt pœnæ locus ſit, & hic eſt peculiaris, propriuſq́, huius primæ partis noſtræ legis intellectus.

IN TEXTV IBI,

Y eſto es verdad de la pena ordinaria,

Scholium II.

31 AIt l. noſtra, vbi dolus ceſſat pœnã ordinariã irrogari non poſſe, quod ſatis probat in d. l. in Cornelia, ff. de ſica, in delictis em̃ animus inſpicitur l. 1. §. Diuus, eód. tit. l. 3. §. iniuriç, ff. de iniur. l. qui iniuriç, ff. de furt. & quia nullũ crimen dicitur, niſi voluntarium, cap. vaſis, 23. q. 4. Delictũ enim non cõſulto, & ex propoſito cõmiſſum, nomine, & effectu criminis caret, l. 1. C. ſi aduerſ. delict. l. ſæpè, in fin. ff. de verb. ſign. Ex quo
32 inferri ſolet ad homicidiũ caſuale, vel culpabile (vt ſcriptores nũcupant, in quo voluntas, dolus,

dolus, animus, propoſitum, &
conſilium non interuenerunt:
nam homicida hoc caſu pœna
mortis nõ afficitur, ſed alia le-
uiori modo, & qualitate culpæ,
conditioneq́; facti, & perſonæ
animaduerſis, iuxta text. in d.l.
in lege, & in l. 1. C. de ſicarijs, &
d.l. 1. §. Diuus, verſ. ſed ſi claua, &
l. 3. §. ex Senatuſconſulto, ff. eo-
dem, l. ſi quis aliquid, §. qui ab-
orſiquis, ff. de pœnis, cap. ſicut
dignum, de hæreticis, l. 4. & 5.
titul. 8. 7. part. l. 14. & 15. tit. 13.
lib. 8. Ordinamenti. Quanquã
ſecundùm prædictam legem 1.
C. de ſicarijs, verſ. *Quiſi probaue-*
33 *rit:* In dubio ſemper præſumi-
tur homicidam dolo occidiſ-
ſe, ſi excipiat itaquè culpam, vel
caſum ſine dolo interfuiſſe, pro
bare adſtringitur. Allegantī e-
nim dolum abeſſe, incumbit o-
nus probandi: & ratio eſt, quia
offenſus intentionẽ fundat præ
ſumptiuè, ex facti atrocitate, fa-
cto enim datur voluntas, iuxta
l. reprehendenda, C. de inſtitu-
tion. & ſubſtitutionibus. Ego
tamẽ ſemper fui dubius de hac
animi probatione, cum debeat
probari non animus, & negati-
ua qualitatis, ſed huic difficul-
tati ſatisfacit Accurſius in dict.
l. 1. verbo: *Non occidendi animo,*
34 docens, hanc negatiuam pro-
bari per præſumptiones, vtpo-
tè amicitiæ conſanguinitatis,
& qualitatis occiſoris: quamuis
coniunctionem non eſſe ſuffi-
cientem cauſam teſtetur Bald.
in dict. l. 1. num. 2. licèt contra-
rium aſſerat Bartolus in leg. vt
vim, de iuſtitia & iure, in fine,
35 quod nõ diſputo. Quoad ami-
citiam tamen, omnes conue-
niunt, cùm hæc coniunctioni
præferatur, vt docuit Cicero
libr. 1. Officiorum, & in Lelio,
Valerius Maximus lib. 4. cap. 7.
in princ. & de hac re inſpicien-
dus eſt Aulus Gelius libr. 1. c. 3.
& latè diſſerit Tiraquelus in l.
ſi vnquam, C. de reuocand. do-
nationibus, verbo, *liberis*, nu. 96.
& ſequentibus, Alciatus de præ
ſumptionib. regul. 1. præſumpt.
28. Petrus Greg. in ſintigmat.
36 iuris, lib. 30. cap. 4. nu. 9. Quod
& Iureconſulti demonſtrant,
apud quos cùm ſcripturæ ordo
affectionem demonſtret, l. gene
raliter, §. ſi quis ergo, ff. de fidei-
com libert. l. quoties, ff. de vſu-
fructu: ſemper amicos conſan-
guineis in ſcripturæ ordine an-
teponunt, lex ſed ſi plures, §. in
arrogato, ibi: *Amicus, vel cogna-
tus*, ff. de vulgar. l. ſi ſeruus plu-
rium, §. vltimo, ibi: *Legatarij
charitas, & neceſſitudo*, de legat. 1.
lex Theopompus, ibi: *Amicos,
vel neceſſarios*, ff. de donation. &
37 alibi ſæpè. Illud tamen notiſſi-
mum eſt ex præſumptionibus
prædictis, armorũq́; qualitate,
& perſonæ conditione, diſtin-
gui, an homicida dolum habue
rit;

ritivt Accurſio, Baldo, Saliceto, Alberico, & omnibus ſcribentibus placuit in d. l. 1. quorum ſententia ex l. eum qui aſſeuerat, C. de ſicarijs probatur, ſicut è conuerſo, quando conſiliũ, animus, & dolus probatus fuit, nulla præſumptio in contrariũ admittitur, nec qualitas armorũ cõſideratur, iuxta text. in §. itẽ lex Cornelia, inſt. de pub. iudic. vbi *Doloſus homicida pœna ordinaria mortis plectitur, ſiue cũ telo, ligno, lapide, vel quolibet alio genere armorum interficiat*, alioquin nõ apto ad necem, ex quo text. alijsque fundamentis doctiſsimus Antonius Gom. delicto. c. 3. nu. 18.
38 impugnat Paulum Caſtren. qui conſuluit proteſtantem ſe committere delictũ non animo occidendi, ſed aliter iniuriam inferendi, percutiatque ligno, vel alio ſimili inſtrumento nõ apto ad mortem, ex cuius ictu ipſa mors ſequatur, pœna ordinaria non affici. Nam contra Paulum vrget text. in c. vlt. de homicid. vbi mandans aliquem vapulare ea lege, vt nullatenus occidat, mandatariuſq; egreſſus eſt fine mandati, percuſſuſq; mortuus eſt, mandans non ſolum de percuſsione, ſed de homicidio reus efficitur, nec proteſtatio ei prodeſt, & quanuis Baldus, & Salicetus in l. cum mandati, C. mandati, illum textũ accipiant cum exceptionibus, ſiue limitationibus, optimè interpretatur prædictus Anton. Gom. vbi ſupra, nu. 18. qui omnino inſpiciendus eſt. Et ex his quoq; infertur interpretatio ad homicidium caſuale, de quo tractat Specul. tit. de homicid. nu. 5. qui neceſſariò eſt videndus: ex quibus iuri admodum cõſentanea oſtenditur noſtri text. ſententia, nempe vt abſquè dolo in pœnã ordinariã
39 delicti nemo dãnari queat. Hic tamen dolus nõ accipi debet in ſpecie, ſufficit enim in genere, c. cum quis, in ius, de regul. iur. lib. 6. Doluſquè in genere accipitur, quando quis in aliam perſonam deliquit, quã cogitauerat: nam cùm adſit dolus in delinquẽdo, licet in corpore erretur. In genus itaquè, & non in ſpeciem, dolus interueniat, ſufficiens erit ad pœnæ ordinariæ irrogationẽ, vt docet Bald. in l. ſi quis non dicã. C. de Epiſc. & cler. nu. 13. ex text. in l. eum qui nocentẽ, §. ſi iniuria, ff. de iniur. ibi: *Nam certus ſum ego, licet ille putet me alium eſſe quam ſum*: itaq; in delictis ſolum inſpicitur factum ipſius delinquentis, & nõ error, qui poſtmodũ ſucceſsit, vt animaduertit Alberi. in d. §. fin. nu. vlt. iuxta text. in l. non ſolum, §. Proculus, ff. eod. tit. de ſicarijs. At d. §. ſi iniuria, & eius deciſioni refragatur, text. in l. 3. §. ſi quis hominem, eod. tit. vbi error in perſona, cui iniuria fit,

Digitized by Google

operatur, vt nō oriatur actio iniuriarum, ſed reſpondendum eſt, ibi errorem fuiſſe in communi; nec dominum habuiſſe animū hominem liberum offendendi, ſed tantum in ſeruū proprium animaduertēdi. Sed rurſus obſtat text. in l. Fulcinius, §. quod ſi aduerſus, ff. ex quibus cauſ. in poſſ. eatur, vbi latitator non punitur: ipſe enim text. difficultatem ſoluit, latitatio enim ibi nō erat fraudolenta. His tamē obijcitur textus in l. ſi pater, C. de hæred. inſtituen. vbi ſi teſtator errauit in perſona hæredis inſtituti, hæreditas eſt in cauſa inteſtati, & inſtitutio habetur pro non facta cauſa erroris, ſed dicēdum eſt, hæredem inſtitutū nullum paſſum eſſe damnū, vt contra teſtantis propoſitū & animū agere queat: in d. tamen §. ſi iniuria, licet eā inferens errauerit, offenſus tamen paſſus eſt damnū, ſuccedit itaq; vulgare iuris principiū, vt alterius error nulli damnoſus eſſe debeat, nec in contrarium mouet l. ſi per errorem, ff. de iuriſd. omn. iudic. in illis verbis: *Quid enim tam contrarium eſt conſenſui, quàm error, qui imperitiam detegit:* error enim ibi nullum damnum attulit, vt diximus: loquiturq; illa lex in actu in quo fuit neceſſarius conſenſus duorum, caſuſquè illius text. noſtri non cōparatur, cùm diuerſum factum conſtituat, & ita nihil officit intepretationi noſtræ. Nec vlterius opponi poteſt l. ſi cū ſeruo meo, ff. de iniur. vbi quis errore perſonæ liberatur, ſaltem lege Cornelia, quāuis Aquilia teneatur; ibi enim dolus non adfuit, nec his refragatur vulgaris ſententia §. vltimi, prædicti legis, cum qui nocentem de iniurijs, ſolus enim ibi fuit affectus cōtra perſonam inferentis, nec aduerſatur text. in dict. l. item apud Labeonem, verſ. cui nō ſine cauſa: ibi enim error adfuit in perſona incerta, & ratione incertitudinis quis liberatur: quibus difficultatibus ſatisfaciunt Accurſius in dict. §. ſi iniuria, verbo, *putet*, & Bart. ibidē, in princ. Ex quibus ſatis decisa manet quæſtio, quam cogitandam reliquit ipſemet Bartol. in l. ſi cū ſeruo, in fine, ff. de iniurijs, an pœna

40 ordinaria afficiatur, qui volens me occidere alium interficiat. Nam cum dolus in genere ſufficiens ſit, pœna mortis hoc caſu irroganda erit, ex prædictis cōſiderationibus, & huius opinionis eſt Baldus in dict. lege, ſi quis non dicam rapere, ad finē, licet nō inficier, & hoc caſu pœnam tēperandam eſſe multorum fuiſſe ſententiam, quibus ego aſſentior.

IN TEXTV IBI:
Mas por la negligencia.
Scholium III.

41 IVridicam ratioẽ reddit lex noſtra, oſtẽdens, delicta, quæ ex animo nõ oriũtur, puniri non debere, deſidiã verò & negligentiam puniri. Hæc enim deſidiæ crimina, noluntatis eſſe peccata dictio Græca adnotauit, de qua in l. 2. de legib. & Latina ibi: *Non voluntariorum peccatorum*, ignorãtiæq; delicta appellauit Iureconſultus in l. 1. ff. eod. Et apud veteres, negligentes, & deſides pœna multabant, vt videre eſt ex Eſtrabo. lib. 16. cuius verba, eo ſuppreſſo, tranſcripſit Alexan. ab Alexan. Gen. dier. lib. 3. c. 13. & Solõ etiam in ſegnes & deſides pœnam cõſtituit, Authore Plutarcho in Solone, & in negligẽtes inuehitur Gelius lib. 4. c. 12. cuius rei innumera iura habemus, quę deſidiã & negligentiam puniri iubent, vt cernere licet ex l. ſi quos, C. de offi. præf. præto. orientis, ibi: *Vel propter negligentiam*, & in l. milites, ff. de cuſtodia reor. ibi: *Vtrùm nimia negligentia*, & in l. magna negligentia, ff. de verb. ſignif. & in l. Imperatores, §. itẽ reſcripſerunt, ibi: *Si negligenter in diſtrahendis*, ff. de adm. rerum ad ciuita. pertinent. & ex l. 1. C. de offic. Comitis ſacrar. largition. ibi: *Super negligentia iudicum, ſi ita res exegerit, conquerantur, ne eorũ ſit impunita deſidia*: multaque, quæ huc ſpectant, congeſsit Briſonius, de verb. ſignif. verb. *Negligens, & negligentia*, libr. 12. Nec abundè diximus, deſidiam, & negligentiã puniri, cùm diuerſitas inter eas cõſtituatur: negligentia enim eſt quã propriè appellamus latam culpam, deſidia verò, quæ leuis & leuiſsima nũcupatur, vt patet ex d. l. milites, de cuſtod. reor. Maleficiũ ergo non ſponte, ſed ignorantia: nõ voluntate, ſed nolluntate: non conſulto, ſed ex inopinato: commiſſum, culpæ tantum crimen appellamus, deſidiæ, negligentiæq;, vt noſter text. ait.

IN TEXTV IBI:
Penarlo han de pena extraordinaria, que es aluedrio de juez.
Scholium IIII.

42 SEptem eſſe genera pœnarũ tria capitalia, & quatuor nõ capitalia, aſſerit Innoc. in c. qualiter, & quando, in 2. de accuſationib. num. 6. Prima pœna capitalis eſt, mors, quæ multis modis irrogatur, l. aut damnũ, §. vita, & l. capitaliũ, ff. de pœn. Secunda eſt proxima morti, & ideò capitalis quoq; nũcupatur, diciturquè mors ciuilis, putà, ſi quis dãnatur in metallum, aut in aquæ, & ignis interdictionẽ, l. 1. §. fin. verſ. finali, ff. de bonor. poſſ. contra tabul. §. publicorũ, de

de public. iud. amittit cũ ciui-
tatem, & libertaté, pœnæq; ſer-
uus efficitur, l. qui iã, ff. de pœn.
& ideo cenſetur quodammodo
mortuus, l. ſeruitutẽ, ff. de regu.
iuris, l. 2. tit. 18. p. 4. Tertia pœna
capitalis eſt deportatio, depor-
tati tñ non amittunt libertaté,
ſed tantum ciuitatem, & ea quę
iuris ciuilis ſunt, non verò quæ
ſunt iuriſgentium, dict. l. quidã,
ff. de pœn. verſ. *Itẽ quidam Apoli-*
43 *des.* Quilibet enim dicitur tri-
plex habere caput, naturale ſcili
cet, quo ſublato amittit vitã, &
ideo naturalis mors nũcupatur.
Secundum caput eſt libertas ea,
itaque priuatus, & capite caret,
vnde ſerui dicuntur eſſe ſine ca-
pite, & præcipuè ſerui pœnæ,
qui inter mortuos annumeran-
tur, l. intercidit, ff. de condit. &
demonſt. Hincq; in metallum,
& alias ſimiles vetuſtatis pœnas
damnati, & capite orbati dicuũ
tur. Tertium caput ciuitas eſt,
deportatus itaq;, qui ciuitatem
amittit, cũ ſeparetur ab ipſo ci-
uitatis corpore, quaſi mortuo
cõparatur. Pœna ergo capitalis
in prædictis conſiſtit, videlicet,
in vitæ libertatis, & ciuitatis a-
miſsione, vt adnotauit Bald. in
l. reos, C. de accuſat. nu. 2. Hæ ta
men duæ capitales pœnæ poſte-
riores abolitæ ſunt, teſte Accur
ſio, in §. cũ autẽ, inſt. quib. mod.
ius patr. poteſt. ſolui. cùm nemo
ex ſupplicio ſeruus effici poſsit,
iuxta text. in authẽ. de nupt. §.
quod auté prius. Aſſerit itaquè
Imola in l. 2. in princ. ff. de publ.
iud. vbi prædictæ pœnæ de iure
cõmuni poterãt, irrogari iudi-
cé poſſe mutare, arbitrioq; ſuo
punire. Sed in nr̃o Regno præ-
dicta doctrina locũ nõ habebit
ex ſanctione Regũ Catholico-
rum, anno Dñi 1497. à qua præ
cipitur magiſtratibus, vt præfa-
tos pœnæ ſeruos in Inſulã Hi-
ſpanã mittãt, quę & in deſuetu-
dinẽ abijt ad triremeſq; cõdẽnã
tur, iuxta l. 6. ti. 24. lib. 8. Comp.
44 Pœnæ verò non capitales, ex
quibus nec vita, ciuitas, nec li-
bertas amittitur, ſunt quatuor.
Prima eſt relegatio ad tẽpus, vel
in perpetuũ: lex relegatorũ, ff.
de interd. & releg. l. edicto, ff. de
bon. poſſ. l. 3. tit. 18. p. 4. & de tri-
plici relegatione ſcripſit Bald.
in l. 1. C. de hæred. inſtit. nu. 19. &
ex his corollariè infertur inter-
pretatio ad l. hos accuſare, §. om
nibus, ff. de accuſat. ibi: *Vel etiam
capitis, quæ ſeruorum pœnis nõ con-
uenit, ſicut relegatio*: ex quibus ſa-
nè verbis relegatio pœna capi-
talis videtur, ſecundum quã le-
cturã accipitur hæc lex de mul-
tiplici relegatione, & eius diſtin
ctione, vt ibi Accurſ. exponit, &
Bart. & Bald. in d. l. 1. Licet alia
litera illius text. legat: *Nec rele-
gatio*, non verò, *ſicut relegatio*, vt
ibi gloſ. & eius additio. adnota-
uerunt, & ſecundũ hãc lecturã,
nullam

Digitized by Google

nullam patitur difficultatẽ, ſed anteriori doctrinæ conuenit, & hic eſt verus legis ſenſus. Secũda eſt pœna infamiæ, d.l. aut dãnum, in prin. ff. de pœn. §. cætera, de publ. iudic. Tertia eſt dignitatis, mumeriſquè priuatio, vel ad eã interdicta promotio. Quarta eſt corporis coertio, iuxta l. ſi quis forte, ff. de pœn. quę exẽpla Calliſtratus, & Vlpianus adnotauerunt in l. veluti, cũ l. ſeq. eod. tit. & ius Pontificium quoq; meminit in c. fin. 31. diſt. citra tamen effuſsionẽ ſanguinis? cap. in Archiepiſcopatu, de raptoribus.

45 Vlterius, in pœnis hæc regula accipiẽda eſt. Aut eſt pœna à lege præfinita, & ei ſtatur, l. 1. §. 1. ad Turpil. & ibi Accurſ. & ſcri-
46 bentes, quod ita verum eſt: vt ſi iudex ſuper crimine pronũtiet, ipſa lex videtur pronuntiare, in his ſcilicet, quæ certam pœnã à iure habẽt: nam cũ à lege impoſita pœna ſit, ſatis eſt iudicem pronũtiare delictum fuiſſe commiſſum. Quinimò etſi pœna ordinaria à lege non ſtatueretur, iudicis pronuntiatio accipi debet de illa pœna, quæ cõmuniter conſueuit imponi ſuper illo crimine: arg. tex. in l. quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his qui not. inf. & in l. hodie, ff. de pœn. & eſt ratio, quia cũ pęna ſtatuatur à lege, vel à conſuetudine, cognito crimine, & ipſa cognita eſt, licet eius ſpecialis mentio à iudice facta non fuerit, docuit Bald. in d. l. 1. ad Turpil. num. 7.

47 Animaduertoq; ad verã huius articuli cognitionẽ, noſtræq; l. interpretationẽ: quoties ab eadem lege pro crimine plures ſpeciales pœnæ imponũtur, iudicẽ in omnes reũ debere condemnare: ſed ſi à diuerſis legib' diuerſæ pœnę ſtatuãtur, eligere poſſe inter eas, iuxta text. in l. qui ſepulchra, C. de ſepulc. viol. & in l. fin. ff. de incen. ruin. nauf. Rurſuſq; ſi ab eadẽ lege nõ copulatiuè, ſed alternatiuè pœnæ præſtituantur, iudex quoq; eligit, l. 3. C. de ſer. fug. Ideq; erit, ſi irrogetur incerta pęna de certis, l. 1. §. expilatores, ff. de effra. Aut abſolutè, & hoc caſu ſi per eandem legẽ abſolutè decidit? omnes pœnæ imponũtur, cum oratio abſoluta habeat vim copulatiuæ, l. ſæpè, de verb. ſignif. Aut per diuerſas leges, & tunc vna ſola pœna ſtatuitur, l. Senatus cenſuit, ff. de accuſatio. At ſi vna pęna ſpecialis ſit, altera generalis, ſpecialis pręualet, dummodo in vna eademq; lege ſtatuãtur, l. ſanctio legũ, ff. de pœn. Si tamẽ in diuerſis legibus diſtinctio eſt, nã aut vna pœna eſt ordinaria, alia extra ordinẽ, & hæc debet imponi, quę per legẽ poſteriorem irrogatur, l. 1. C. de accuſ. Aut vtraq; eſt pœna ordinaria, applicataq; parti, & fiſco, & vtraq;

& vtraq; imponitur, l. 2. C. de ſacroſ. Eccleſ. aut neutra pœna reſpicit accuſatorẽ, ſed Rempublicam, ſi alia criminalis, alia pecuniaria ſit, ambæ ſtatuũtur, l. qui vltimo, ff. de pœnis. Et inter pœnas mortis, iudex quoq; eli-
48 git: nam quãuis vitã indulgere nequeat, poteſt tñ mortẽ leniorẽ, viliorẽ, vel nobiliorẽ eligere, de qua re inſpiciendus eſt Bald. in l. data opera, C. de his qui accuſar. non poſ. in princ. num. 3.

49 Deindeq;, & in his quæ à iure præfinitã pœnam habẽt, iudex cauſa cognita poteſt augere, vel minuere eam, iuxta l. etſi ſeuerior, & l. ſi Poſidoniũ, C. ex qui. cauſ. inf. irrog. & l. quid ergo, §. pœna grauior, ff. eod. augmẽtiq; exempla ſcripſit Accurſ. in d. §. pœna grauior, verſic. oneratſer, quæ deduxit ex l. aut facta, § fi. & ex l. capitaliũ, § famoſos, ff. de pœn. propter quorũ criminũ immanitatẽ leges trãſgredi licet. Temperamẽti autẽ exẽpla eodẽ loco idem author adnotauit, vſurpauitq; a lege auxiliũ, §. in delictis, ff. de minorib. & à lege reſpiciẽdum, §. delinquũt, ff. de dolo, & à lege, ſi falſos, C. ad leg. Cornel. de fal. & à l. falſi, §. ordine, ff. eod. In quibus caſibus, & in omnibus alijs, in quibus ex iuſtiſsima cauſa, eaq; cognita, iudex impellatur ad augẽdam, vel temperandam pœnam, poterit augere, vel minuere, ex ſupra adnotatis. Nec huic receptiſsimæ ſententiæ obſtabit l. 1.
50 §. ſin autem, ff. ad Turpil. Vbi magiſtratus nihil contra legis poteſtatem facere poteſt. Nam cum lex ei permittat, vt augere, vel temperare queat, iuxta dictã legem hodie, ex dicta permiſſione, & legis cõceſsione. Pœna à iudice immutata ſubrogatur loco pœnæ legalis prætextu cauſæ, quæ iudicẽ impullit ad tranſgrediendum, vel temperandum ſupplitium, nihil itaq; citra legis poteſtatem, & iuſtum facere videtur, iuxta text. in d. §. pœna grauior, & l. ſaccularij, §. ſunt quædam, ff. de extraordinarijs criminibus, & docuit Innocen. in cap. 1. de conſtitutionib. Felinuſq; in cap. qualiter & quãdo, in 2. §. licet autem, nu. 31. de ac-
51 cuſat. ſeptem iuſtas cauſas demonſtrat, quibus iudex ad augmentum, vel temperamentum impelli poſsit.

52 Nec ex his putes, omnẽ pœnam iudici arbitrariam eſſe, & ideo fruſtra tractare legem noſtram de pœna extraordinaria, iudiciſq; arbitrio? Reſpõdetur enim, iudicẽ quando à lege eſt pœna ſtatuta, illi ſtare debere, huicq; regulæ inhærere, & ab ea non diſcedere. Etſi cauſa grauis, eaq; cognita poſtulet, augere, vel tẽperare poterit pœnam legis; hocque augmentum, vel temperamentũ ab ipſa lege deſcen-

ſcendere videtur, cum iudex ex
eius poteſtate, & permiſſu pœnam
mutet, quæ habet ſe ſicut genus,
quod in qualibet ſpecie repræſé-
tatur: argum. text. in l. 1. ff. ſi cert.
petatur: itaq; prædicta mutatio, ſi
doctè perſpiciatur, nó poteſt nū-
cupari arbitrium, ſed pœnæ ſub-
rogatio, quæ eiuſdem naturæ eſt,
quia ſubrogatio aſſumit in ſe na-
turam principalem, non acciden
talem, l. certi condictio, ff. ſi cert.
petatur. Sicquè ipſa mutatio nō
pœna extraordinaria, ſed ordina-
ria dicetur, ex vi ſubrogationis,
eiuſquè naturæ, vt eruditè inter-
pretatur Bald. in dict. l. etſi ſeue-
rior, num. 27. & Bart. in l. hos ac-
cuſare, §. omnibus, ff. de accuſa-
tionibus, num. 10. & 11. argum.
text. in l. ſi criminis, C. ad l. Iuliā,
de vi, & in l. hos accuſare, §. om-
nibus, ff. de accuſationibus, & in
l. ſi quis ſeruos, C. eod. tit. & ex-
preſsè probatur in l. quamuis, &
in authen. ſed hodie, C. de adult.
vbi mutata eſt pęna adulterij, nō
tamen deſinit eſſe crimen publi-
cum, ſicut antea erat. Præterea &
mutata eſt pœna legis Iuliæ pe-
culatus, & legis Iuliæ repetunda-
rum, ex textu in l. lex Iulia, §. ho-
die, ff. ad legem Iuliam repetun-
darum: & tamen eiuſdem natu-
ræ pœna remanet lex ſi quis in
hoc genus, C. de Epiſcopis & cle-
ricis. Idemquè dicemus in raptu
virginis, qui licet puniatur per
legem raptores, C. de raptu vir-
gin. Sicquè mutata illa vetus pœ-
na, cuius meminit text. in §. item
lex Iulia, de vi publica, & in §. ſin
autem, de publicis iudicijs. Non
tamen ex hoc inducitur nouum
delictum, nec nouum nomen de-
licti, vt multis exornat Bart. in l.
1. de pub. iudicijs, numer. 11. & 15.
Bald. in l. reos, C. de accuſationib.
53 numer. 19. Sicut in contractibus
quoquè dicimus, quorum nomē
non conſideratur, ſed intrinſeca
eorum eſſentia, l. non codicillum,
C. de teſtamentis, Baldus in l. qui
ſe patris, num. 34. C. vnde liberi,
Bart. in l. cotem, §. qui maximos,
ff. de publican. & vectig. num. 30.
Nata conſ. 49. numer. 13. Afflict.
deciſ. 74. in fine, quibus adſtipu-
latur, l. ſi vno, ff. locati, ibi: *Sed etſi*
verbo donationis dominus ob ſterili-
tatem anni remiſerit, idem erit dicen-
dum quaſi non ſit donatio, ſed tranſa-
54 *ctio.* Potius enim conſideratur na
tura originaria rei, quā accidens
ſuperueniens, l. qui habent, ff. de
tutelis, & adnotauit Abbas in c.
ſi quis contra clericum, de foro
compet. Si verò nulla pœna cer-
ta a iure ſtatuta ſit, ſuccedit ex-
traordinaria, & arbitraria, l. ho-
die, ff. de pœnis, lex prima, §. ex-
pilatores, ff. de effractor. & expil. &
his legibus conuenit lex noſtra
55 in fine. Hæcquè eſt pœna, quæ ab
ſcribentibus appellatur arbitra-
ria originalis; illa enim, cuius
ſuperius meminimus, quam iu-
dex irrogat legis pœnā augendo,

vel

vel minuendo, non eſt originalis arbitraria, ſed ex accidenti, & hæc accidẽtalis, pœna ordinaria eſt, non verò extraordinaria, & arbitraria, vt ſupra oſtendimus, neq; ex hoc dici poterit, iudicem in quolibet crimine habere arbitrium, falſa enim aſſertio erit, eſt enim diuerſitas inter arbitriũ iudicis, deſcendens à lege ex cauſa, & ſic non originariè, quando ſcilicet pęna à lege eſt præfinita: vel deſcendens ab ipſo iudice, videlicet, ſi à iure nulla pęna ſtatuta ſit: hoc enim arbitrium propriè originale eſt, vt optimè interpretatur Bald. in dict. l. reos, C. de accuſationib. nu. 8. Quippè qui, ait, vt quamuis magiſtratus, quãdo pœna definita non eſt, poſsit capitalem inferre, interim tamen cum non ſit in actu, ſed potentia, capitalis pœna non nominabitur, ſecus tamen erit in pœna, quam iudex irrogat, legẽ augendo, vel temperando, quæ accidentalis nũcupatur, pœna enim hæc ſemper nomẽ capitalis pœnę conſeruat, ſi a lege hoc ei tributum nomen eſſet, licet iudex benigniorẽm cauſa cognita irrogauerit. De prædicta ergo pœna extraordinaria, arbitraria, originali, & non accidentali, loquitur lex noſtra: & hic eſt verus eius intellectus, ſi quid iudico intellectus.

Textus LXIIII.

EN Algunos fueros dizen, que no ſea recebido teſtimonio, ſino fuere vezino, o fijo de vezino. E acaece, q̃ en los pleytos en que tañe juſticia de ſangre: o en los pleytos ciuiles, que traen por teſtimonio a otros buenos hombres, que no ſon vezinos, ni fijos de vezinos, y quierenlos deſechar por eſta razon, porque no ſon vezinos. Y ſobre eſto es a ſaber, que ſi el pleyto es entre ambos vezinos, que ſean de ay del lugar moradores, y ſean ay pobladores, e hã eſte fuero, q̃ les guarden ſu fuero en eſta razon, ſi aſsi lo han guardado, o vſado. Mas ſi el pleyto es entre vezino pechero, o morador de ende de la vna parte, y otro hõbre de otra villa, o de otro termino de la otra parte: ſi prouaſſen por hombres, que no pueden ſer deſechados: maguer no ſean vezinos, ni fijos de vezinos. Eſto es verdad en los pleytos criminales, mas en los contratos, y en las obligaciones: es a ſaber, que ſi el contrato, o la obligacion es fecha en otra villa, que cumple que los teſtigos ſean hombres buenos, y valdra ſu teſtimonio, maguer no ſean vezinos. Y eſto ha lugar tambien entre aquellos que ſe obligan entre ſi, que ſon de fuero. Y que no vale teſtimonio ſino de vezino, o entre otros que no ſeã de ſu fuero. Mas ſi el contrato, o la obligacion es fecha en aquel lugar, o han por fuero, que prueuen con vezinos, o fijos de vezinos, e es fecha entre hõbre de ſu lugar, do es tal el fuero, y otro hombre que ſea de otra villa, eſtonces es meneſter, que prueuen cõ vn vezino de ſu lugar: y de ſi puede prouar con otros de otro lugar: ca en otra manera ſi los teſtigos fueſſen todos de otra parte, q̃ no fueßen vezinos, ſeria ſoſpecha

contra

contra ellos, y contra la parte que los trae. Y porende es meneſter que aya a y alguno vezino donde teſtigo. Y otroſi es à ſaber, que han por fuero, que en los fueros que ſe ſaluen con ciertos hombres, eſtonces ſi el furto es prouado por teſtigos, ò por peſquiſas deue juzgar el Alcalde contra el, que de à ſu dueño lo que es prouado, que le furto maguer ſea do ſe furtò vezino è morador: y quanto en las calumnias, ſulue ſe aſsi, como el fuero lo manda. Y otroſi en algunos fueros dizen, que el acuſado que matò à alguno que ſe ſalue con hombres: y ſi eſte fuero aſsi le fue guardado, entre ſi deſpues que lo ouieron, maguer que la muerte ſea prouada por teſtigos, ò por peſquiſa, los Alcaldes deuèles recebir la ſalua, ſegũ el fuero dize, y lo vſaron: mas entre otros hõbres eſtraños de otras villas, e hombres deſte lugar, do es tal el fuero ſi muertes acaecieſſen entre ellos, maguer acaezan las muertes en eſte lugar, do es tal el fuero no gelo guarden eſtonce el fuero, ni le reciban, ſaluo ſi le pudiere prouar la muerte con hombres buenos, que por otra razon no puedan ſer deſechados, y eſto que dicho es de ſuſo, eſſo miſmo ſe ha de guardar y de juzgar ſobre lo que algunos fueros dizen, que por concejo en los malos fechos ninguno no ſea tenido. E a eſto guardar, ſea entre los hõbres vezinos dẽde, mas no entre el vezino, y el eſtraño.

SVMMARIVM.

1 *Forus Hiſpalēſis in viridi obſeruātia eſt, vt teſtes in inſtrumẽtis debeant eſſe tabelliones.*

2 *In teſtamẽtis nuncupatiuis, teſtes debent eſſe vicini.*

3 *Præſumitur per vicinos teſtes falſitatem non committi.*

4 *Vicini ethymon traditur.*

5 *Improbatur Bartoli opinio aſſerẽtis, vicinos eos non dici, qui habent ex aliqua tãtũ parte domos cõtiguas.*

6 *Quæ loca vicina dicantur, arbitrio iudicis relinquitur.*

7 *Vicini dicuntur, qui voce... ex villa alia audire poſſunt.*

8 *Vicinitas non extẽditur vltra duas dietas.*

9 *Quæ dicatur dieta vulgaris; & quæ legalis.*

10 *Vicini dicuntur, qui inuicem clamãtes audiri poſſunt.*

11 *Vicini teſtes antiqui inter familiares, & domeſticos annumerantur.*

12 *Si de alio domicilio non conſtet, teſtes ſemper præſumuntur vicini.*

13 *Si homo incognitus ſit, in dubio ciuis præſumitur.*

14 *Infans expoſitus, ciuis dicitur illius ciuitatis vbi expoſitus eſt.*

15 *Qui non habitat, vicinus dicitur ſi ſoluit onera.*

16 *Filij vicinorum vicini ſunt, familiā & ſerui.*

17 *Si teſtis reddat rationem teſtimonij, dicatque: Scio, quia vicinus ſum, ſatis probat.*

18 *Si in teſte requiratur qualitas vicinitatis in eius defectum, an admittatur alius exceptione maior.*

19 *Solennitas à lege requiſita, nõ ſolũ probatoria eſt, ſed et ſubſtãtialis.*

20 *Interpretatur, l. 1. titul. 2. libr. 5. ordinamẽti, ad hoc ſcilicet quomodo*

do accipienda ſit qualitas vicinitatis, de qua lex illa mentionem facit.

21 *Qualitas vicinitatis habet relationem ad locum habitationis, nõ verò ad ſtrictam qualitatem vicinitatis, & incolatus.*

22 *Ratio legis ordinamenti, qua vicinos teſtes requirit, ea fuit, vt falſitas ceſſaret, vt regulariter ceſſat per vicinos teſtes.*

23 *Si teſtes ſunt noti, & habitãtes, qualitas vicinitatis non deſideratur.*

24 *Vicinitatis qualitas per æquipollẽs adimpleri poteſt.*

25 *Quando lex aliquid diſponit de nouo præter ius commune, eius requiſitum non accipitur pro forma ſubſtantiali, ſed tantum probatoria.*

26 *Satis eſt ſequi effectum legis quomodo intendit, licet non eodẽ modo*

27 *Sufficit per notarium, vel aliã perſonam hæredem nũcupari, licet non proprio ore nuncupet teſtator.*

28 *Qualitas vicinitatis propriè, & ſtrictè accipienda eſt, cum vicinus propriè ille dicatur, qui conſtituit ſibi domicilium in aliquo loco cũ animo ibi perpetuò manendi.*

29 *Vicinus ad hoc, vt quis dicatur debet reſidere in loco habitationis per decennium cum intentione non recedendi.*

30 *Vulgaris loquendi vſus vicinum accipit de propria, & ſtricta vicinitate.*

31 *Qualitas vicinitatis, quãdo eſt pro forma non ſufficit per æquipollens adimpleri.*

32 *Scholaſtici teſtes eſſe poſſunt in teſtamento nuncupatiuo.*

33 *Statutum faciens mentionem de ciue, comprehendit etiam habentem ibi ſimplex domicilium.*

34 *Homines vndecunque venientes, qui in populo degũt de eo vocãtur*

35 *Statutũ concedens aliquem ſpecialem fauorem ciuibus comprehẽdit, etiam exteros ibi commorantes.*

36 *Famuli, mercenarij, & ſeruientes alicui vicino poſſunt eſſe teſtes in teſtamento, vbi vicini ſoli in teſtimonium admittuntur.*

37 *Qualitas vicinitatis non comprehendit ſcholaſticos.*

38 *Scholaſtici clerici habentur tanquã reſidentes in patria.*

39 *Statutũ ciuitatis non comprehendit clericos, nec alios ſtudentes, cùm hi ciues non dicantur, quinimo inter viatores annumeretur, ſemperque propter animum redeundi in via eſſe dicuntur.*

40 *Lex de vicinis loquens ad hoc, vt ſcholaſticos comprehendat eorum debet ſpecialem mentionem facere alioqui enim comprehendi non poſſunt.*

41 *Scholaſticus, etiam ſi per longiſſimum temporis ſpatiũ in ſtudio ſteterit, domicilium ibi non contrahit.*

42 *Onus probandi vicinitatis qualitatem incumbit ei, qui in ea ſe fundat.*

43 *Quando à lege, vel ſtatuto requiritur aliqua qualitas ad eius probationem adſtringitur ille, qui eam allegat tanquam ſua*

iura

ſuæ intentionis fundamentum.

44 *Nullo iure cauetur, vt quis ciuis præſumatur illius loci, in quo habitans reperitur.*

45 *Quoties quis habet iuris præſumptionem pro ſe transfert in aduerſarium probandi onus.*

46 *Bene poteſt quis incola eſſe, & non ciuis.*

47 *Ad hoc, vt quis conueniri poſſit, ſufficit ſimplex domicilium, & vera aſſiſtentia in populo, quamuis vicinus proprie, & ſtricte non ſit.*

48 *Si tabellio aſſerit teſtes eſſe vicinos & ſtantes, an ei credatur, & vicinitas ex hoc probetur.*

49 *Enunciatio qualitatis, quæ non pendet à voluntate contrahentium, & enunciantis, nullius conſiderationis eſt.*

50 *Quamuis tabellio aſſerat, teſtatorē eſſe in ſuo naturali ſenſu, non probatur ſenſus naturalis.*

51 *In actu & ſcriptura, in qua requiritur aliqua ſolennitas, non ſufficit tabellionem dixiſſe illam qualitatem interueniſſe.*

52 *Quando tabellio principio inſtrumenti ait:* Petrus vicinus talis populi, *an ex hoc vicinitas probari dicatur.*

Lex LXIIII.

IN TEXT V IBI:

Si no fuere vezino, ò fijo de vezino.

Scholium Primum.

1 FOrum, de quo hic men
tio fit, nec vidi, nec audi
ui in noſtro Regno ſer-
uari: ſi tamē eius vſus alicubi pro
baretur, ei ſtādum eſſet, ſicut Hiſ
palēſis forus cuſtoditur, vt in in-
ſtrumentis teſtes debeant eſſe ta-
belliones, cuius meminit Grego.
Lopez in l. 54. tit. 18. p. 3. ſchol. 6.
qui forus & hodie noſtra tēpeſta
te viget. Rurſus, & forus cuius
mentionē facit lex noſtra, vt vici
ni, & non alij teſtes admittantur,
2 pro lege obſeruatur inteſtam. per
nuncupationē, tex. in auth. roga
ti, C. de teſtibus, cui adſtipulatur
l. 1. tit. 2. lib. 5. ordinam. quę tranſ
cripta eſt in l. 1. tit. 4. lib. 5. compi
3 lation. præſumitur enim vicinos
teſtes falſitatem excludere, c. quā
to, de præſumptionibus, Bart. &
Iaſ. in l. 1. ff. ſi cert. petatur. gloſ. in
c. paratus, verbo, *Neſcire*, 23. q. 1. vi
cini autem à vico appellati ſunt,
4 vt teſtatur Varro, lib. 4. *De lingua
Latina*, qui & vicanei dicti ſunt,
quia ex eodē vico ſunt, l. 4. de cen
ſibus, ex quo æthymo. improba-
tur manifeſtè Bart. opinio, in l. 3.
§. ſubuenitur ad. 5. c. Silanian. dū
ait, vicinos eos non dici, qui ha-
bent ex aliqua tantum parte do-
mos contiguas, ſi illæ aditū aliun
de habeant, quod animaduerti de
bet ad noſtræ legis interpretatio
nem: non enim ita vicinitas, de
qua hic reſtringi debet, vt Bar-
tolus putabat, veriorem que in
hoc exiſtimo gloſſæ ſententiam,

in c.fælicis,verbo, *Vicinarum*, de
pœnis in 6. Quippequæ, vicina,
quæ loca dicantur, arbitrio iudi-
cis relinquit: Rurſus & in pagis
vbi villæ ſeparatæ ſunt ab in vi-
cem vicini dicuntur, qui vocem
7 ex villa alia audire poſſunt: argu.
tex.in l.2.§.eodē autem ad Sila-
man.nō tamē vicinitas extēdi de
bet vltra duas dietas vulgares,vel
8 legales,c.præſenti,§.loca verò de
præbēdis in.6.c.non nulla de reſ-
9 criptis,dictaq́; vulgaris hoc caſu
dicitur pro more regionis,legales
verò dietæ ſingulæ vicena millia
paſuū faciūt,l.1.ff.ſi quis caurioni
bus,l.3.de verbor,ſignific.in ſpe-
cie vero noſtri tx.vicinum eū eſſe
puto, qui inuicem clamās audiri
10 poteſt,iux.Bart. ſententiā in l.ſi
tertius,in principio,de aqua plu
uia arcēda,argum.legis.1.§.eodē
autē lecto ad Silanian.quod & Pa
normit. ad notauit,in c. quoſdā,
de præſumptionibus,& in hac vi
cinorum teſtiū qualitate,non im
morabimur eū forus, de quo hic
nulſibi cuſtodiatur,& quidē meri
to.enimvero contra vicinos præ
ſumptio eſt, ex glo.in l.eos,C.de
teſtibus,quæ annumerat vicinos
11 teſtes antiquos inter familiares,
& domeſticos.Ad noſtrę tamē le
gis interpretationē, in qua teſtes
vicini deſiderantur , animaduer-
12 tēdū eſt,in dubio,ſi de alio domi-
cilio non cōſtet,ſemper teſtes prę
ſumi vicinos, docet Bart. in l. de
iure admunicipalē,nu.1.& vbi vi
get ſtatutū, vt grauius puniatur
occidens vicinū quā exterum, &
homo incognitus interfectus ſit
13 ciuis præſumitur,vt conſiderauit
Felinus in c.quoniā,de offic. iudi
cis ordin.nu.3.ex doctrina Ange
li,in lege ſi cū exceptione,§.fin.
ff.quod metus cauſa,per tex. in l.
1.& ibi Bart.ff.ad municipalē, vt
14 in ſimili de infante expoſito ciuē
dici illius ciuitatis,vbi expoſitus
eſt, conſuluit Bart. in d.l.1.nu.21.
15 & etiā qui nō habitat,vicinū dici
ſi ſoluit onera,docuit Felin. in d.
c.quoniā de offic.ordinarij,d.nu.
3.quod vel ex ipſo æthymo,voca
buli cōſtat,cū dicatur municeps,
quaſi munerū particeps ,vt ad no
tauit Bart.in d.l.1.ad municip.n.
16 15.Vlterius dū noſtra lex ſancit fi
lios vicini vicinos eſſe iuri conue
niens eſt,quinimo familiares fa-
muli & ſerui vicini dicūtur,cū,&
hi dicantur de plebe,iux.tradita à
gloſſa in c.rogationis, de conſec.
diſt.3.verbo plebs. & à Bart. cōſi.
42.nu.3.&.4.grāmatico deciſ.87.
nu.4. & vltra alias rationes, quæ
reddi poſsūt pro huius noſtri tx.
explanatione, quare vicini teſtes
deſiderentur,ea adijci quoque po
teſt,quia vicinus regulariter præ
ſumitur melius ſcire facta vicini,
& ideo ſi teſtis reddat rationem,
17 teſtimonij ſui,dicendo;Scio quia
vicinus ſum,ſatis probare, Bart.
author eſt in l.1.ff.ſi certum pe
tatur, & in l. ſi cognatus,
ff. vnde cognati.

IN

IN TEXTV IBI:
Por hombres que no pueden ſer deſechados.

Scholium II.

18 EX his verbis elicitur probatiſsima ſentẽtia, vt quotiescunquè per legem, vel ſtatutũ requiratur in teſte hæc qualitas, vt vicinus ſit: in eius defectum admittantur alij, dummodo ſint omni exceptione maiores, nam cum hæc probatio extraordinaria ſit, & contra ſtatuti, vel legis formã, vel ſaltẽ qualitatẽ, teſtes omni exceptione maiores deſiderantur: nã ſi pro forma ſubſtantiali vicini teſtes deberẽt produci, eius omiſsio actum vitiaret, quantuncunquè, non vicinus teſtis eſſet exceptione maior, iux. adnotata à Bald. in l. 2. C. de ſecundis tabulis, & in l. qui accuſare, C. de ædendo Alex. cõſ. 18. vol. 1. & cõſ. 19. vol. 4. Angelo conſ. 128. Anchar. conſ. 177. Decio conſ. 105. ſolennitas enim, à lege requiſi-

19 ta nõ ſolum probatoria eſt, ſed ſubſtantialis, & neceſſaria, teſte Bart. in l. nemo poteſt, in principio de legatis. 1. Iaſone. 1. lectura, n. 17. in. 2. lectura, n. 21. Ripa, nu. 35. Decio in l. 2. C. de bono. poſſ. ſecundũ tabulas, nu. 5. & 6. Aret. in d. l. nemo, col. 2. in princip. verſ. *In gloſſa*. 1. Alberto Bruno in tractatu quotuplex ſit forma fol. 13. colu. 2. Alex. in l. 1. de cõdictio. indebiti, Iaſone ibidẽ n. 17. Alciato in d. l. nemo, n. 23.

20 Et hinc ad veram cognitionem noſtræ l. infeto intellectũ ad l. 1. tit. 2. lib. 5. ordinam. dubitoque quomodo accipienda ſit qualitas vicinitatis, quæ ibi deſideratur in teſtamento nũcupatiuo, nonnulli enim in ea ſunt ſententia, vt exiſtiment verbũ vicinus, de quo ibi non eſſe intelligendum in propria, & ſtricta vocabuli ſignificatione, ſed in lata & ampla, vt comprehendat, quemlibet municipem habentem ibi ſolam habitationẽ; aut ſimplex domicilium, vt colligitur ex Caſtillo, in l. 3. Taur. col. 1. & ibi notat Palac. Rub. n.

21 6. Dũ exponunt, d. l. ordinam. & ex ea eliciunt teſtes teſtamenti nũcupatiui debere eſſe illius loci, vbi quis teſtatur, & non trãſeuntes, neq; fortuitos, & ita expreſsè volunt illam qualitatem vicinitatis habere relationem, ad habitationem in loco, nõ verò ad ſtrictam qualitatem vicinitatis, & incolatus alioquin, enim prædicta, l. ordinamen. nimium rigorem haberet, & eius occaſione innumera teſtamenta ſubuerterentur aduerſus voluntatem morientium, quæ in omnibus præualere debet, l. 1. cũ vulgat. de Sacroſan. Eccleſ.

22 Rurſus, quia ratio, l. ordinam. ea fuit, vt falſitates ceſſarẽt, vt regũlariter ceſsãt per vicinos teſtes, qui-

de public. iud. amittit cũ ciuitatem, & libertatẽ, pœnæq; ſeruus efficitur, l. qui lã, ff. de pœn. & ideò cenſetur quodammodo mortuus, l. ſeruitutẽ, ff. de regu. iuris, l. 2. tit. 18. p. 4. Tertia pœna capitalis eſt deportatio, deportati tñ non amittunt libertatẽ, ſed tantum ciuitatem, & ea quę iuris ciuilis ſunt, non verò quæ ſunt iuriſgentium, dict. l. quidã, ff. de pœn. verſ. *Itẽ quidam Apolides.*

43 Quilibet enim dicitur triplex habere caput, naturale ſcilicet, quo ſublato amittit vitã, & ideo naturalis mors nũcupatur. Secundum caput eſt libertas ea, itaque priuatus, & capite caret, vnde ſerui dicuntur eſſe ſine capite, & præcipuè ſerui pœnæ, qui inter mortuos annumerantur, l. intercidit, ff. de condit. & demonſt. Hincq; in metallum, & alias ſimiles vetuſtatis pœnas damnati, & capite orbati dicũtur. Tertium caput ciuitas eſt, deportatus itaq;, qui ciuitatem amittit, cũ ſeparetur ab ipſo ciuitatis corpore, quaſi mortuo cõparatur. Pœna ergo capitalis in prædictis conſiſtit, videlicet, in vitæ libertatis, & ciuitatis amiſsione, vt adnotauit Bald. in l. reos, C. de accuſat. nu. 2. Hæ tamen duæ capitales pœnæ poſteriores abolitæ ſunt, teſte Accurſio, in §. cũ autẽ, inſt. quib. mod. ius patr. poteſt. ſolui. cum nemo ex ſupplicio ſeruus effici poſsit, iuxta text, in authẽ. de nupt. §. quod autẽ prius. Aſſerit itaque Imola in l. 2. in princ. ff. de publ. iud. vbi prædictæ pœnæ de iure cõmuni poterãt, irrogari iudicẽ poſſe mutare, arbitrioq; ſuo punire. Sed in nſo Regno prædicta doctrina locũ nõ habebit ex ſanctione Regũ Catholicorum, anno Dñi 1497. à qua præcipitur magiſtratibus, vt præfatos pœnæ ſeruos in Inſulã Hiſpanã mittãt, quę & in deſuetudinẽ abijt ad triremeſq; cõdẽnãtur, iuxta l. 6. ti. 24. lib. 8. Comp.

44 Pœnæ verò non capitales, ex quibus nec vita, ciuitas, nec libertas amittitur, ſunt quatuor. Prima eſt relegatio ad tẽpus, vel in perpetuũ: lex relegatorũ, ff. de interd. & releg. l. edicto, ff. de bon. poſſ. l. 3. tit. 18. p. 4. & de triplici relegatione ſcripſit Bald. in l. 1. C. de hæred. inſtit. nu. 19. & ex his corollariè infertur interpretatio ad l. hos accuſare, §. omnibus, ff. de accuſat. ibi: *Vel etiam capitis, quæ ſeruorum pœnis nõ conuenit, ſicut relegatio*: ex quibus ſanè verbis relegatio pœna capitalis videtur, ſecundum quã lecturã accipitur hæc lex de multiplici relegatione, & eius diſtinctione, vt ibi Accur. exponit, & Bart. & Bald. in d. l. 1. Licet alia litera illius text. legat: *Nec relegatio*, non verò, *ſicut relegatio*, vt ibi gloſ. & eius additio. adnotauerunt, & ſecundũ hãc lecturã,

nullam

nullam patitur difficultatē, ſed anteriori doctrinæ conuenit, & hic eſt vetus legis ſenſus. Secūda eſt pœna infamiæ, d.l. aut dānum, in prin. ff. de pœn. §. cætera, de publ. iudic. Tertia eſt dignitatis, muneriſquè priuatio, vel ad eā interdicta promotio. Quarta eſt corporis coertio, iuxta l. ſi quis forte, ff. de pœn. quę exēpla Calliſtratus, & Vlpianus adnotauerunt in l. veluti, cū l. ſeq. eod. tit. & ius Pontificium quoq; meminit in c. fin. 31. diſt. citra tamen effuſsionē ſanguinis? cap. in Archiepiſcopatu, de raptoribus.

45 Vlterius, in pœnis hæc regula accipiēda eſt. Aut eſt pœna a lege præfinita, & ei ſtatur, l. 1. §. 1. ad Turpil. & ibi Accurſ. & ſcribentes, quod ita verum eſt: vt ſi
46 iudex ſuper crimine pronūtiet, ipſa lex videtur pronuntiare, in his ſcilicet, quæ certam pœnā à iure habēt: nam cū à lege impoſita pœna ſit, ſatis eſt iudicem pronūtiare delictum fuiſſe commiſſum. Quinimò etſi pœna ordinaria à lege non ſtatueretur, iudicis pronuntiatio accipi debet de illa pœna, quæ cōmuniter conſueuit imponi ſuper illo crimine: arg. tex. in l. quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his qui not. inf. & in l. hodie, ff. de pœn. & eſt ratio, quia cū pęna ſtatuatur à lege, vel à conſuetudine, cognito crimine, & ipſa cognita eſt, licet eius ſpecialis mentio à iudice facta non fuerit, docuit Bald. in d. l. 1. ad Turpil. num. 7.

47 Animaduertoq; ad verā huius articuli cognitionē, noſtræq; l. interpretationē: quoties ab eadem lege pro crimine plures ſpeciales pœnæ imponūtur, iudicē in omnes reū debere condemnare: ſed ſi à diuerſis legib' diuerſæ pœnę ſtatuātur, eligere poſſe inter eas, iuxta text. in l. qui ſepulchra, C. de ſepulc. viol. & in l. fin. ff. de incen. ruin. nauf. Rurſuſq; ſi ab eadē lege nō copulatiuè, ſed alternatiuè pœnæ præſtituantur, iudex quoq; eligit, l. 3. C. de ſer. fug. Ideq; erit, ſi irrogetur incerta pęna de certis, l. 1. §. expilatores, ff. de effra. Aut abſolutè, & hoc caſu ſi per eandem legē abſolutè decidit? omnes pœnæ imponūtur, cum oratio abſoluta habeat vim copulatiuæ, l. ſæpè, de verb. ſignif. Aut per diuerſas leges, & tunc vna ſola pœna ſtatuitur, l. Senatus cenſuit, ff. de accuſatio. At ſi vna pęna ſpecialis ſit, altera generalis, ſpecialis pręualet, dummodo in vna eademq; lege ſtatuātur, l. ſanctio legū, ff. de pœn. Si tamē in diuerſis legibus diſtinctio eſt, nā aut vna pœna eſt ordinaria, alia extra ordinē, & hæc debet imponi, quę per legē poſteriorem irrogatur, l. 1. C. de accuſ. Aut vtraq; eſt pœna ordinaria, applicataq; parti, & fiſco, & vtraq;

& vtraq; imponitur, l. 2. C. de ſacroſ. Eccleſ. aut neutra pœna reſpicit accuſatorē, ſed Rempublicam, ſi alia criminalis, alia pecuniaria ſit, ambæ ſtatuũtur, l. qui vltimo, ff. de pœnis. Et inter pœnas mortis, iudex quoq; eli-
48 git: nam quãuis vitã indulgere nequeat, poteſt tñ mortē leniorē, viliorē, vel nobiliorē eligere, de qua re inſpiciendus eſt Bald. in l. data opera, C. de his qui accuſar. non poſ. in princ. num. 3.

49 Deindeq;, & in his quæ à iure præfinitã pœnam habēt, iudex cauſa cognita poteſt augere, vel minuere eam, iuxta l. etſi ſeuerior, & l. ſi Poſidoniũ, C. ex qui. cauſ. inf. irrog. & l. quid ergo, §. pęna grauior, ff. eod. augmētiq; exempla ſcripſit Accurſ. in d. §. pœna grauior, verſic. oneraſſet, quæ deduxit ex l. aut facta, § fi. & ex l. capitaliũ, § famoſos, ff. d pęn. propter quorũ criminũ immanitatē leges trãſgredi licet. Temperamēti autē exēpla eodē loco idem author adnotauit, vſurpauitq; a lege auxiliũ, §. in delictis, ff. de minorib. & à lege reſpiciēdum, §. delinquunt, ff. de dolo, & à lege, ſi falſos, C. ad leg. Cornel. de fal. & à l. falſi, §. ordine, ff. eod. In quibus caſibus, & in omnibus alijs, in quibus ex iuſtiſsima cauſa, eaq; cognita, iudex impellat ad augēdam, vel temperandam pœnam, poterit augere, vel minuere, ex ſupra adnotatis. Nec huic receptiſsimæ ſententiæ obſtabit l. 1.
50 §. ſin autem, ff. ad Turpil. Vbi magiſtratus nihil contra legis poteſtatem facere poteſt. Nam cum lex ei permittat, vt augere, vel temperare queat, iuxta dictã legem hodie, ex dicta permiſſione, & legis cōceſsione. Pœna à iudice immutata ſubrogatur loco pœnæ legalis prætextu cauſæ, quę iudicē impullit ad tranſgrediendum, vel temperandum ſupplicium, nihil itaq; citra legis poteſtatem, & iuſtum facere videtur, iuxta text. in d. §. pœna grauior, & l. ſaccularij, §. ſunt quædam, ff. de extraordinarijs criminibus, & docuit Innocen. in cap. 1. de conſtitutionib. Felinuſq; in cap. qualiter & quãdo, in 2. §. licet autem, nu. 31. de ac-
51 cuſat. ſeptem iuſtas cauſas demonſtrat, quibus iudex ad augmentum, vel temperamentum impelli poſsit.

52 Nec ex his putes, omnē pœnam iudicii arbitrariam eſſe, & ideo fruſtra tractare legem noſtram de pœna extraordinaria, iudiciſq; arbitrio? Reſpōdetur enim, iudicē quando à lege eſt pœna ſtatuta, illi ſtare debere, huicq; regulæ inhærere, & ab ea non diſcedere. Etſi cauſa grauis, eaq; cognita poſtulet, augere, vel tēperare poterit pœnam legis; hocque augmentum, vel temperamentũ ab ipſa lege deſcen-

Digitized by Google

ſcendere videtur, cum iudex ex eius poteſtate, & permiſſu pœnā mutet, quæ habet ſe ſicut genus, quod in qualibet ſpecie repræſentatur: argum. text. in l. 1. ff. ſi cert. petatur: itaq; prædicta mutatio, ſi doctè perſpiciatur, nō poteſt nūcupari arbitrium, ſed pœnæ ſubrogatio, quæ eiuſdem naturæ eſt, quia ſubrogatio aſſūmit in ſe naturam principalem, non accidentalem, l. certi condictio, ff. ſi cert. petatur. Sicquè ipſa mutatio nō pœna extraordinaria, ſed ordinaria dicetur, ex vi ſubrogationis, eiuſquè naturæ, vt eruditè interpretatur Bald. in dict. l. etſi ſeuerior, num. 27. & Bart. in l. hos accuſare, §. omnibus, ff. de accuſationibus, num. 10. & 11. argūm. text. in l. ſi criminis, C. ad l. Iuliā, de vi, & in l. hos accuſare, §. omnibus, ff. de accuſationibus, & in l. ſi quis ſeruos, C. eod. tit. & expreſsè probatur in l. quamuis, & in authen. ſed hodie, C. de adult. vbi mutata eſt pęna adulterij, nō tamen deſinit eſſe crimen publicum, ſicut antea erat. Prætereà & mutata eſt pœna legis Iuliæ peculatus, & legis Iuliæ reperundarum, ex textu in l. lex Iulia, §. hodie, ff. ad legem Iuliam reperundarum: & tamen eiuſdem naturæ pœna remanet lex ſi quis in hoc genus, C. de Epiſcopis & clericis. Idemquè dicemus in raptu virginis, qui licet puniatur per legem raptores, C. de raptu virgin. Sicquè mutata illa vetus pœna, cuius meminit text. in §. item lex Iulia, de vi publica, & in §. fin. autem, de publicis iudicijs. Non tamen ex hoc inducitur nouum delictum, nec nouum nomen delicti, vt multis exornat Bart. in l. 1. de pub. iudicijs, numer. 11. & 15. Bald. in l. reos, C. de accuſationib.

53 numer. 19. Sicut in contractibus quoquè dicimus, quorum nomē non conſideratur, ſed intrinſeca eorum eſſentia, l. non codicillum, C. de teſtamentis, Baldus in l. qui ſe patris, num. 34. C. vnde liberi, Bart. in l. cotem, §. qui maximos, ff. de publican. & vectig. num. 30. Nata conſ. 49. numer. 13. Afflict. deciſ. 72. in fine, quibus adſtipulatur, l. ſi vno, ff. locati, ibi: *Sed etſi verbo donationis dominus ob ſterilitatem anni remiſerit, idem erit dicendum quaſi non ſit donatio, ſed tranſa-*

54 *ctio.* Potius enim conſideratur natura originaria rei, quā accidens ſuperueniens, l. qui habent, ff. de tutelis, & adnotauit Abbas in c. ſi quis contra clericum, de foro compet. Si verò nulla pœna certa a iure ſtatuta ſit, ſuccedit extraordinaria, & arbitraria, l. hodie, ff. de pœnis, lex prima, §. expilatores, ff. de effractor. & expil. & his legibus conuenit lex noſtra

55 in fine. Hæcquè eſt pœna, quæ ab ſcribentibus appellatur arbitraria originalis: illa enim, cuius ſuperius meminimus, quam iudex irrogat legis pœnā augendo, vel

vel minuendo, non eſt originalis arbitraria, ſed ex accidenti, & hæc accidẽtalis, pœna ordinaria eſt, non verò extraordinaria, & arbitraria, vt ſupra oſtendimus, neq; ex hoc dici poterit, iudicem in quolibet crimine habere arbitrium, falſa enim aſſertio erit, eſt enim diuerſitas inter arbitriũ iudicis, deſcendens à lege ex cauſa, & ſic non originariè, quando ſcilicet pœna à lege eſt præfinita: vel deſcendens ab ipſo iudice, videlicet, ſi à iure nulla pœna ſtatuta ſit: hoc enim arbitrium propriè originale eſt, vt optimè interpretatur Bald. in dict. l. reos, C. de accuſationib. nu. 8. Quippèqui, ait, vt quamuis magiſtratus, quãdo pœna definita non eſt, poſsit capitalem inferre, interim tamen cum non ſit in actu, ſed potentia, capitalis pœna non nominabitur, ſecus tamen erit in pœna, quam iudex irrogat, legẽ augendo, vel temperando, quæ accidentalis nũcupatur, pœna enim hæc ſemper nomẽ capitalis pœnę conſeruat, ſi a lege hoc ei tributum nomen eſſet, licet iudex benigniorẽm cauſa cognita irrogauerit. De prædicta ergo pœna extraordinaria, arbitraria, originali, & non accidentali, loquitur lex noſtra: & hic eſt verus eius intellectus, ſi quid iudico intellectus.

Textus LXIIII.

EN Algunos fueros dizen, que no ſea recebido teſtimonio, ſino fuerẽ vezino, o fijo de vezino. E acaece, q̃ en los pleytos en que tañe juſticia de ſangre: o en los pleytos ciuiles, que traen por teſtimonio a otros buenos hombres, que no ſon vezinos, ni fijos de vezinos, y quierenlos deſechar por eſta razon, porque no ſon vezinos. Y ſobre eſto es a ſaber, que ſi el pleyto es entre ambos vezinos, que ſean de ay del lugar moradores, y ſean ay pobladores, e hã eſte fuero, q̃ les guarden ſu fuero en eſta razon, ſi aſsi lo han guardado, o vſado. Mas ſi el pleyto es entre vezino pechero, o morador de ende de la vna parte, y otro hõbre de otra villa, o de otro termino de la otra parte: ſi prouaſſen por hombres, que no pueden ſer deſechados: maguer no ſean vezinos, ni fijos de vezinos. Eſto es verdad en los pleytos criminales, mas en los contratos, y en las obligaciones: es a ſaber, que ſi el contrato, o la obligacion es fecha en otra villa, que cumple que los teſtigos ſean hombres buenos, y valdra ſu teſtimonio, maguer no ſean vezinos. Y eſto ha lugar tambien entre aquellos que ſe obligan entre ſi, que ſon de fuero. Y que no vale teſtimonio ſino de vezino, o entre otros que no ſeã de ſu fuero. Mas ſi el contrato, o la obligacion es fecha en aquel lugar, o han por fuero, que prueuẽ con vezinos, o fijos de vezinos, e es fecha entre hõbre de ſu lugar, do es tal el fuero, y otro hombre que ſea de otra villa, eſtonces es meneſter, que prueuen cõ vn vezino de ſu lugar: y de ſi puede prouar con otros de otro lugar: ca en otra manera ſi los teſtigos fueſſen todos de otra parte, q̃ no fueſſen vezinos, ſeria ſoſpecha contra

contra ellos, y contra la parte que los trae. Y porende es meneſter que aya algun vezino donde teſtigo. Y otroſi es à ſaber, que han por fuero, que en los fueros que ſe ſaluen con ciertos hombres, eſtonces ſi el furto es prouado por teſtigos, ò por peſquiſas deue juzgar el Alcalde contra el, que de à ſu dueño lo que es prouado, que le furtò maguer ſea do ſe furtò vezino è morador: y quanto en las calumnias, ſalue ſe aſsi, como el fuero lo manda. Y otroſi en algunos fueros dizen, que el acuſado que matò à alguno que ſe ſalue con hombres: y ſi eſte fuero aſsi le fue guardado, entre ſi deſpues que lo ouieron, maguer que la muerte ſea prouada por teſtigos, ò por peſquiſa, los Alcaldes deuèles recebir la ſalua, ſegũ el fuero dize, y lo vſaron: mas entre otros hõbres eſtraños de otras villas, e hombres deſte lugar, do es tal el fuero ſi muertes acaccieſſen entre ellos, maguer acaezan las muertes en eſte lugar, do es tal el fuero no gelo guarden eſtonce el fuero, ni le reciban, ſaluo ſi le pudiere prouar la muerte con hombres buenos, que por otra razon no puedan ſer deſechados, y eſto que dicho es de ſuſo, eſſo miſmo ſe ha de guardar y de juzgar ſobre lo que algunos fueros dizen, que por concejo en los malos fechos ninguno no ſe a tenido. Ca eſto guardar, ſea entre los hõbres vezinos dẽde, mas no entre el vezino, y el eſtraño.

SVMMARIVM.

1 *Torus Hiſpalẽſis in viridi obſeruãtia eſt, vt teſtes in inſtrumẽtis debeant eſſe tabelliones.*

2 *In teſtamẽtis nuncupatiuis, teſtes debent eſſe vicini.*

3 *Præſumitur per vicinos teſtes falſitatem non committi.*

4 *Vicini æthymon traditur.*

5 *Improbatur Bartoli opinio aſſerẽtis, vicinos eos non dici, qui habent ex aliqua tãtũ parte domos cõtiguas.*

6 *Quæ loca vicina dicantur, arbitrio iudicis relinquitur.*

7 *Vicini dicuntur, qui voces ex villa alia audire poſſunt.*

8 *Vicinitas non extẽditur vltra duas dietas.*

9 *Quæ dicatur dieta vulgaris; & quæ legalis.*

10 *Vicini dicuntur, qui inuicem clamãtes audiri poſſunt.*

11 *Vicini teſtes antiqui inter familiares, & domeſticos annumerantur.*

12 *Si de alio domicilio non conſtet, teſtes ſemper præſumuntur vicini.*

13 *Si homo incognitus ſit, in dubio ciuis præſumitur.*

14 *Infans expoſitus, ciuis dicitur illius ciuitatis vbi expoſitus eſt.*

15 *Qui non habitat, vicinus dicitur ſi ſoluit onera.*

16 *Filij vicinorum vicini ſunt, famuliq́; & ſerui.*

17 *Si teſtis reddat rationem teſtimonij, dicatque: Scio, quia vicinus ſum, ſatis probat.*

18 *Si in teſte requiratur qualitas vicinitatis in eius defectum, an admittatur alius exceptione maior.*

19 *Solennitas à lege requiſita, nõ ſolũ probatoria eſt, ſed et ſubſtãtialis.*

20 *Interpretatur, l. 1. titul. 2. libr. 5. ordinamẽti, ad hoc ſcilicet quomodo*

do accipienda ſit qualitas vicinitatis, de qua lex illa mentionem facit.

21 *Qualitas vicinitatis habet relationem ad locum habitationis, nõ verò ad ſtrictam qualitatem vicinitatis, & incolatus.*

22 *Ratio legis ordinamenti, quæ vicinos teſtes requirit, ea fuit, vt falſitas ceſſaret, vt regulariter ceſſat per vicinos teſtes.*

23 *Si teſtes ſunt noti, & habitãtes, qualitas vicinitatis non deſideratur.*

24 *Vicinitatis qualitas per æquipollẽs adimpleri poteſt.*

25 *Quando lex aliquid diſponit de nouo præter ius commune, eius requiſitum non accipitur pro forma ſubſtantiali, ſed tantum probatoria.*

26 *Satis eſt ſequi effectum legis quomodo intendit, licet non eodẽ modo*

27 *Sufficit per notarium, vel aliã perſonam hæredem nũcupari, licet non proprio ore nuncupet teſtator.*

28 *Qualitas vicinitatis propriè, & ſtrictè accipienda eſt, cum vicinus propriè ille dicatur, qui conſtituit ſibi domicilium in aliquo loco cũ animo ibi perpetuò manendi.*

29 *Vicinus ad hoc, vt quis dicatur debet reſidere in loco habitationis per decennium cum intentione non recedendi.*

30 *Vulgaris loquendi vſus vicinum accipit de propria, & ſtricta vicinitate.*

31 *Qualitas vicinitatis, quãdo eſt pro forma non ſufficit per æquipollens adimpleri.*

32 *Scholaſtici teſtes eſſe poſſunt in teſtamento nuncupatiuo.*

33 *Statutum faciens mentionem de ciue, comprehendit etiam habentem ibi ſimplex domicilium.*

34 *Homines vndecunque venientes, qui in populo degũt de eo vocãtur*

35 *Statutũ concedens aliquem ſpecialem fauorem ciuibus comprehẽdit, etiam exteros ibi commorantes.*

36 *Famuli, mercenarij, & ſeruientes alicui vicino poſſunt eſſe teſtes in teſtamento, vbi vicini ſoli in teſtamentum admittuntur.*

37 *Qualitas vicinitatis non comprehendit ſcholaſticos.*

38 *Scholaſtici clerici habentur tanquã reſidentes in patria.*

39 *Statutũ ciuitatis non comprehendit clericos, nec alios ſtudentes, cũm [illegible] ciues non dicantur, quinimo inter viatores annumerẽtur, ſemperque propter animum redeundi in via eſſe dicuntur.*

40 *Lex de vicinis loquens ad hoc, vt ſcholaſticos comprehendat eorum debet ſpecialem mentionem facere alioqui enim comprehendi non poſſunt.*

41 *Scholaſticus, etiam ſi per longiſſimum temporis ſpatiũ in ſtudio ſteterit, domicilium ibi non contrahit.*

42 *Onus probandi vicinitatis qualitatem incumbit ei, qui in ea ſe fundat.*

43 *Quando à lege, vel ſtatuto requiritur aliqua qualitas ad eius probationem adſtringitur ille, qui eam allegat tanquam ſua*

intē

ſuæ intentionis fundamentum.

44 *Nullo iure cauetur, vt quis ciuis præſumatur illius loci, in quo habitans reperitur.*

45 *Quoties quis habet iuris præſumptionem pro ſe transfert in aduerſarium probandi onus.*

46 *Bene poteſt quis incola eſſe, & non ciuis.*

47 *Ad hoc, vt quis conueniri poſſit, ſufficit ſimplex domicilium, & vera aſſiſtentia in populo, quanuis vicinus proprie, & ſtricte non ſit.*

48 *Si tabellio aſſerit teſtes eſſe vicinos & ſtantes, an ei credatur, & vicinitas ex hoc probetur.*

49 *Enunciatio qualitatis, quæ non pendet à voluntate contrahentium, & enunciantis, nullius conſiderationis eſt.*

50 *Quanuis tabellio aſſerat, teſtatorē eſſe in ſuo naturali ſenſu, non probatur ſenſus naturalis.*

51 *In actu & ſcriptura, in qua requiritur aliqua ſolennitas, non ſufficit tabellionem dixiſſe illam qualitatem interueniſſe.*

52 *Quando tabellio principio inſtrumenti ait:* Petrus vicinus talis populi, *an ex hoc vicinitas probari dicatur.*

Lex LXIIII.

IN TEXT VIBI:

Si no fuere vezino, ò fijo de vezino.

Scholium Primum.

1 FOrum, de quo hic mentio fit, nec vidi, nec audiui in noſtro Regno ſeruari: ſi tamē eius vſus alicubi probaretur, ei ſtādum eſſet, ſicut Hiſpalēſis forus cuſtoditur, vt in inſtrumentis teſtes debeant eſſe tabelliones, cuius meminit Grego. Lopez in l. 54. tit. 18. p. 3. ſchol. 6. qui forus & hodie noſtra tēpeſtate viget. Rurſus, & forus cuius mentionē facit lex noſtra, vt vicini, & non alij teſtes admittantur, 2 pro lege obſeruatur inteſtam, per nuncupationē, tex. in auth. rogati, C. de teſtibus, cui adſtipulatur l. 1. tit. 2. lib. 5. ordinam. quę tranſcripta eſt in l. 1. tit. 4. lib. 5. compi-3 lation. præſumitur enim vicinos teſtes falſitatem excludere, c. quãto, de præſumptionibus, Bart. & Iaſ. in l. 1. ff. ſi cert. petatur. gloſ. in c. paratus, verbo, *Neſcire*, 23. q. 1. vicini autem à vico appellati ſunt, 4 vt teſtatur Varro, lib. 4. *De lingua Latina*, qui & vicanei dicti ſunt, quia ex eodē vico ſunt, l. 4. de cenſibus, ex quo æthymo. improbatur maniſeſtè Bart. opinio, in l. 3. §. ſubuenitur ad. 5. c. Silanian. dū ait, vicinos eos non dici, qui habent ex aliqua tantum parte domos contiguas, ſi illæ aditū aliunde habeant, quod animaduerti debet ad noſtræ legis interpretationem: non enim ita vicinitas, de qua hic reſtringi debet, vt Bartolus putabat, veriorem que in hoc exiſtimo gloſſæ ſententiam,

IN TEXTV IBI:
Por hombres que no pueden ſer deſechados.
Scholium II.

18 EX his verbis elicitur probatiſsima ſententia,vt quotieſcunquè per legem,vel ſtatutũ requiratur in teſte hæc qualitas,vt vicinus ſit:in eius defectum admittantur alij,dummodo ſint omni exceptione maiores,nam cum hæc probatio extraordinaria ſit,& contra ſtatuti,vel legis formã,vel ſaltẽ qualitatẽ, teſtes omni exceptione maiores deſiderantur: nã ſi pro forma ſubſtantiali vicini teſtes deberẽt produci, eius omiſsio actum vitiaret , quantuncunquè,non vicinus teſtis eſſet exceptione maior,iux.adnotata à Bald.in l.2.C.de ſecundis tabulis,& in l.qui accuſare,C. de ædendo Alex.cõſ.18.vol.1.& cõſ. 19.vol.4.Angelo conſ.128. Anchar.conſ.177.Decio conſ.105. ſolennitas enim,à lege requiſita nõ ſolum probatoria eſt, ſed 19 ſubſtantialis;& neceſſaria,teſte Bart.in l.nemo poteſt,in principio de legatis.1.Iaſone.1.lectura,n.17.in.2.lectur.,n.21.Ripa, nu.35.Decio in l.2.C.de bono. poſſ.ſecundũ tabulas,nu.5.&.6. Aret.in d.l.nemo,col.2.in princip.verſ. *In gloſſa*.1.Alberto Bruno in tractatu quotuplex ſit forma fol.13.colu.2.Alex. in l.1.de

cõdictio. indebiti, Iaſone ibidẽ n.17.Alciato in d.l. nemo,n.23.

20 Et hinc ad veram cognitionem noſtræ l. infero intellectũ ad l.1.tit.2.lib.5.ordinam.dubitoque quomodo accipienda ſit qualitas vicinitatis,quæ ibi deſideratur in teſtamento nũcupatiuo, nonnulli enim in ea ſunt ſententia, vt exiſtiment verbũ vicinus,de quo ibi non eſſe intelligendum in propria,& ſtricta vocabuli ſignificatione, ſed in lata & ampla, vt comprehendat,quemlibet municipem habentem ibi ſolam habitationẽ, aut ſimplex domicilium,vt colligitur ex Caſtillo,in l.3. Taur. col.1.& ibi notat Palac. Rub.n. 21 6.Dũ exponunt, d.l. ordinam. & ex ea eliciunt teſtes teſtamenti nũcupatiui debere eſſe illius loci,vbi quis teſtatur,& non trãſeuntes,neq;fortuitos,& ita expreſsè volunt illam qualitatem vicinitatis habere relationem, ad habitationem in loco, nõ verò ad ſtrictam qualitatem vicinitatis, & incolatus alioquin, enim prædicta,l.ordinamen. nimium rigorem haberet,& eius occaſione innumera teſtamenta ſubuerterentur aduerſus voluntatem morientium, quæ in omnibus præualere debet, l.1. cũ vulgat. de Sacroſan. Eccleſ. 22 Rurſus,quia ratio,l.ordinam.ea fuit,vt falſitates ceſſarẽt,vt egulariter ceſsãt per vicinos teſtes,

quibus magis quam exteris cre-
dendum eſt, l.1.§.1.ff.de flumin.
& notat Matth. de Afflictis, in
capit.1.§.ſi tres,num.3. de pac.
23 tene. Itaquè cum teſtes ſint no-
ti, & habitantes, quamuis pro-
priè,& ſtrictè vicini non ſint,le-
gis ſolennitati ſatisfieri vide-
tur,præcipuè cum text. in dict.
authent.rogati, C. de teſtibus,
ex qua ſumpta eſt dict.lex ordi
namenti,hoc tantum requiſitũ
deſideret,vt teſtes noti ſint, &
non fortuiti,& tranſeuntes, vt
facilè,ſcilicet, adinueniri poſ-
ſint ad teſtamenti comproba-
tionem,cùm opus fuerit,vt do-
cet Gregor.Lopez alios referẽs
in l.1.titul.1.part.6.verbo: *Ante
ſiete teſtigos*,quæ ratio ſuadetur,
ex authent.de teſtibus, §.ſi ve-
rò ignoti,collatione.7.& in au-
thent.de inſtrum. cautè & fide,
§.oportet,collation.6.ibi: *Ma-
ximè autem teſtes non ignotos*, & in
l.final.§.ſin autem dubius, C.
de iur. deliber. cui eſt ſimilis
text.in l.5.titul.6.part.6.Itaquè
cũ omnes conſiderationes,qui-
bus moueri poſſit prædicta or-
dinamenti lex verificentur, in
noto teſte,habenteque ſimplex
domicilium,ſtricta vicinitas ad
mittenda non erit, argument.
text.in l.adigere,§. quamuis,ff.
de iure patro.l.quod dictum,ff.
de pactis,cum latè traditis, per
Tiraquel.in tracta.ceſſante cau
24 ſa,prima part. nume.130. Cum
illa vicinitatis qualitas, per æ-
quipollens adimpleri poſſit, l.
25 ſi mater,ff.de inſtitutio. & ſub-
ſtitutio.nam quando lex vel ſta
tutum aliquid diſponit præter
ius commune, vt in dict.l. or-
dinam.eius requiſitum non ac-
cipitur pro forma ſubſtãtiali,&
neceſſaria, ſed ſufficit vt adſint
demonſtrationes aliæ ad hoc,
vt legi ſatisfactum ſit, ſolenni-
tas enim probatoria non indu-
cit actum nullum in contrariũ
factum,quando habetur idem
effectus probationis,ſatis enim
eſt ſequi effectũ quomodo lex
26 intendit, licet non eodem mo-
do, iuxta adnotata per Bart.per
text.ibi, in l.Gallus, de liber &
poſthum. ſicut in ſimili vide-
mus legem requirere pro for-
ma,vt teſtator proprio ore co-
ram teſtibus exprimat nomina
hæredum,l.hæredes palam, in
principio,ff.de teſtamen.& l.iu
bemus,C.eodem titul. & tamẽ
27 ſufficit æquipollens per nota-
rium, vel aliam perſonam, quæ
coram teſtibus nuncupent no-
men hæredis,vt docet glo.in d.
l.iubemus, quam inquit com-
muniter receptam Iaſ. in dict.l.
1.n.17.ex tx. notabil.in l.nemo,
in prin.ff. de hæred.inſtituend.
ex quo Diegus Perez in dict.l.
1. tit.2.lib.5, ordinam. pag.88.
firmat in teſtamẽto nuncupati
uo,teſtes propriè vicinos nõ de
ſiderari, ſufficereque notos eſſe
in

in populo, ita vt ceſſet timor falſitatis.

48 Alij tamen qualitatē viciniratis propriè, & ſtrictè accipiendā putant, cū vicinus incola dicatur, qui conſtituit ſibi domicilium in certo loco cum animo, & intentione, ibi perpetuò manendi, iuxta tex. in l. 2. & in l. ciues, C. de incol. libr. 11. & in l. pupillus, §. incola, ff. de verborum ſignification. & in l. lex Cornelia, §. ſi tamen, ff. de in iur. vbi latiſsimè ſcribentes

49 docētes, ad hoc vt vicinus quis dicatur debere conſidere in loco habitationis per decennium cum animo perpetuò manēdi, & non recedēdi, iuxta l. incola, ff. ad municipa. In quo ſignificatu aiunt, accipiendam eſſe prædictā l. 1. ordinamenti, quæ vicinos teſtes requirit, aliasq; illius codicis leges, in quibus prædictæ qualitatis mentio fit, nempe in l. 16. titul. 4. libr. 4. ordinamenti, ibi: *Qualquier tributo q̄ los vezinos de la dicha ciudad*, l. 5. eodem tit. ibi: *Segun otros ſemejantes vezinos*, l. 26. ibi: *Que los vezinos de la ciudad de Seuilla*, l. 27. ibi: *Que los vezinos*, titul. 1. lib. 7. ordinamenti, & eodem modo intelligi putant alias Regni leges, videlicet in l. 2. tit. 19. p. 3. ibi: *Deuen ſer vezinos*, & in l. 2.

50 tit. 8. lib. 8. fori, & in toto tit. 9. lib. 7. nouæ Compilatio. In vulgatique loquendi vſu, verbum, *Vicinus*, de propria & ſtricta qualitate vicinitatis intelligi dicunt, vt in ſpecie legis ordinamenti docuit Burgos de Paz in l. 3. Taur. 1. part. numer. 367.

51 Nam cum qualitas vicinitatis ſit forma ſubſtantialis teſtamēti, ex l. ordinamenti, non poteſt vicinitas per æquipollens adimpleri in habitatoribus tantùm animo recedendi, qui ſimplex domicilium habere dicitur, ex gloſſa notanda in clement. 1. verbo: *Tertio*. de vita, & honeſta clerico. quam pluribus exornat Molin. lib. 2 de Hiſpanorum primogen. capit. 6. numer. 37. annoque 1580. Salmanticæ initio ſtudiorum meorum vidi hanc quæſtionem ſatis controuerſam ſuper teſtamento cuiuſdam Antonij Ferdinandi de Arellano, qui per nuncupationem teſtamentum condidit, in eoque adhibiti fuerūt quinque teſtes ſcholaſtici Vniuerſitatis Salmanticenſis, conſultique fuerunt Doctores Nauarrus, Acoſta, Moya, Soliſius, & Diegus Henriquez iuris Cæſarei, & Pontificij præſtabiles profeſſores in Gymnaſio Salmanticenſi, conſuluerunt què teſtamentum valere ex anterioribus forſam conſiderationibus, & ex gloſſa in capite ſtatutum, §. cum verò, de reſcriptis, libro. 6. verbo: *Eiuſdem*, & verbo, *Vnam dietam*.

32 Quippequæ ait, ſcholaſticos teſtes eſſe poſſe in teſtamento nuncupatiuo, quam ibi cómendat Dominicus colum. penul.

33 Inquit enim ſtatutum faciens mentionem de ciue cóprehédere etiam habentem ibi ſimplex domicilium, quanuis alias non ſit ciuis, quando mens, & ratio legis id ſuadet, & patitur quaſi in propoſita ſpecie ratio, & mens optime patiantur, vt ſcolaſtici vicini dicantur, licet verè quoad munera, & onera, & alias functiones ciues non ſint, tex. in l. prouintialem, vbi notat Alciat. de verbo. ſignificat. quod etiam confirmatur ex aurea doctrina Bald. in cap. cũ ab Eccleſiarum, nu. 13. in fine de offic. iudic. ordin. vbi inquit (per tex. in authen. de quæſtore, quẽ

34 reputat ſingularem) homines vndecumq; veniẽtes, qui in populo degunt, de eo vocari, & tanquam populares defendi in omnibuſq; haberi: & ponderat prædictam authenticam, verſi. *Magna vero eſt hæc ciuitas*, ibi: *Hæc ciuitas noſtra ex turbis diuerſo*

35 *rum hominum*, ex qua infert ſtatutum indulgens aliquem præcipuum fauorem popularibus reſpicere, etiam aduenas commorantes. Cõſideraturq;, ſcholaſticum vicino comparari poſſe, cũ in codice ſtudentium adſcriptus ſit, domumq; habitationẽ, & parochiam certam habeat, vt in ſimili arbitratus eſt Gregor. Lopez in l. 1. titul. 1. part. 6. aſſerens famulos mercenarios,

36 & ſeruientes vicino alicuius loci, poſſe eſſe teſtes in teſtamento nũcupatiuo, licet verè & propriè vicini non ſint, quia quoad hunc effectum habentur pro vicinis, ex quo ibi habitãt, & ſimplex domicilium habent, & notat eruditè, Bart. conſ. 42. nu. 3. firmans, famulum eſſe ciuem, & incolam eiuſdem ciuitatis, ita vt & maiori ratione prædicta doctrina in ſcholaſticis locũ habeat, cum eorum habitatio magis certa, nota, & continua ſit, per ſpatium quinquennij, regulariter enim toto hoc tempore aſsident, famuli tamen varij ſunt, dominumq́ue, & locum paſsim mutant: prædictam itaq́ue opinionẽ præfati grauiſsimi patres admiſerunt tanquam teſtamentis fauorabilem, iuxta tex. in l. ſi pars, in principio, ff. de inofficioſ. teſtam. capit. final. cum ibi notat. de re iudicat. vt aliàs conſuluit Barbat. conſ. 6. colum. 2. vol. 1.

37 E conuerſo tamen prædictam qualitatem vicinitatis non cõprehendere ſcholaſticos aſſerimus, cum animo tantùm ad patriam redeundi aſsideant, à qua abeſſe non videntur, ex l. 1. C. de verbor. ſignifi. l. quæſitum. 76. in principio, ff. de legat. 3. l. Seiæ. 20. §. Pamphilæ, ff. de fund. in-

38 Inſtruct. Et ſi clerici ſunt, habẽtur pro aſsidentibus in patria, ex cap. vltimo de magiſtris, cũ vulgaribus, dicunturquè dum ſtudent eſſe in via; viatoreſquè nuncupantur, ex l. 1. C. de verb. ſignifi. l. ſi lõgius. 18. §. ſi filiusfamilias, ff. de iudic. Alex. Iaſ. & omnes in l. cum filius familias, ff. ſi cert. peta. Bald. in l. 1. C. vbi

39 de crimi. agi oporte. Et conſequẽter ſtatutum ciuitatis de ciuibus loquens eos non comprehendere, docet Paul. Caſtr. in l. cotem, §. Dominus, num. 2. ff. de publi. & vectigal. & in l. ſi ſul lo, nu. 4. ff. de cõdictio. ſine cauſ. & ſcribentes communiter, in l. ſi Barſatorem, C. de fideiuſſo. & teſtatur glo. in cap. quæ contra 8. diſtinctione, verſ. *Aut*, Oddofred. in l. 1. colum. 2. C. de ſumma Trinita. Hippolyt. de Marſil. in l. final. num. 131. ff. de iuriſdictio. omni. iudic. legemq; de

40 vicinis loquentẽ adhoc, vt ſcholaſticos complectatur, eorum ſpecialem mẽtionem facere debere,, præſupponunt Bart. in l. non tantum, §. ſi emancipatus, ff. de bonor. poſſ. contra tabul. Alex. cõſ. 32. num. 3. lib. 5. & plures referens arbitratur communem Deci. conſ. 457. num. 11. & tradit Paul. Caſtren. in l. ſi vicinus, nu. 4. C. de teſt. mili. & in l. nulla iuris n. 4. ff. de legibus, quibus ſuffragatur, l. 2. C. de incol. lib. 10. ibi: *Neq; hi, qui ſtudiorũ cauſa aliquò morantur, domicilium ibi habere dicuntur*, l. Cornelia, §. ſi tamen, ff. de in iur. ibi: *Ponamus enim ſtudiorum cauſa Romæ agere, Romæ igitur domicilium non habere* & in indiuiduo cenſuit Bart. in l. quæſitum, in principio, num. 2. ff. de legat. 3. & in l. l. ex Cornelia, §. ſi tamen, nu. 1. ff. de in iur. Paul. Caſtren. in l. hęres abſens, §. ſi quis, num. 12. ff. de iudici. Bald. poſt Iacob. Butrica. in l. 1. verſ. *Quarto quæro*, C. vbi de crimi. agi oporte. Platea in dict. l. 2. C. de incol. lib. 10. Panormit. in cap. nullus Epiſcopus, num. 4. de paroch. idem in prooemio Gregoriano, num. 18. vbi Cardinal. Zabarel. in §. Gregorius, n. 5. idem Panormit. & Felin. in c. quod clericis. num. 4. de for. cõperen. & in cap. vltimo, de paroch. Socin. conſ. 35. colum. penultim. volum. 1. Roland. à Valle, conſ. 29. num. 51. volum. 3. Aretin. in l. ex pacto, §. verum, ff. de

41 hæred. inſtitu. nec omitendus eſt Bartoli locus in l. quęſitum, ff. de legat. 3. & in l. 2. de incol. docentis, ſcholaſticum ſtantem per lõgiſsimum tempus in ſtudio, non contrahere ibi domicilium, quem ſequitur Roland. cõſ. 89. num. 51. vol. 3. & hęc lis in gradu appellationis diſcuſſa fuit ſatiſque controuerſa in Valliſoletano prætorio, & tandem iudicatum fuit teſtamentũ nul-

42 lum fuiſſe.

do accipienda ſit qualitas vicinitatis, de qua lex illa mentionem facit.

21 Qualitas vicinitatis habet relationem ad locum habitationis, nō verò ad strictam qualitatem vicinitatis, & incolatus.

22 Ratio legis ordinamenti, quæ vicinos teſtes requirit, ea fuit, vt falſitas ceſſaret, vt regulariter ceſſat per vicinos teſtes.

23 Si teſtes ſunt noti, & habitātes, qualitas vicinitatis non deſideratur.

24 Vicinitatis qualitas per æquipollēs, adimpleri poteſt.

25 Quando lex aliquid diſponit de nouo, præter ius commune, eius requiſitum non accipitur pro forma ſubſtantiali, ſed tantum probatoria.

26 Satis eſt ſequi effectum legis quomodo intendit, licet non eodē modo

27 Sufficit per notarium, vel aliā perſonam hæredem nūncupari, licet non proprio ore nuncupet teſtator.

28 Qualitas vicinitatis propriè, & strictè accipienda eſt, cum vicinus propriè ille dicatur, qui conſtituit ſibi domicilium in aliquo loco cū animo ibi perpetuò manendi.

29 Vicinus ad hoc, vt quis dicatur debet reſidere in loco habitationis per decennium cum intentione non recedendi.

30 Vulgaris loquendi vſus vicinum accipit de propria, & stricta vicinitate.

31 Qualitas vicinitatis, quādo eſt pro forma non ſufficit per æquipollens adimpleri.

32 Scholaſtici teſtes eſſe poſſunt in teſtamento nuncupatiuo.

33 Statutum faciens mentionem de ciue, comprehendit etiam habentem ibi ſimplex domicilium.

34 Homines vndecunque venientes, qui in populo degūt de eo vocātur

35 Statutū concedens aliquem ſpecialem fauorem ciuibus comprehēdit, et iam exteros ibi commorantes.

36 Famuli, mercenarij, & ſeruientes alicui vicino poſſunt eſſe teſtes in teſtamento, vbi vicini ſoli in teſtā minime admittuntur.

37 Qualitas vicinitatis non comprehendit ſcholaſticos.

38 Scholaſtici clerici habentur tanquā reſidentes in patria.

39 Statutū ciuitatis non comprehendit clericos, nec alios ſtudentes, cùm hi ciues non dicantur, quinimo inter viatores annumeretur, ſemperque propter animum redeundi in via eſſe dicuntur.

40 Lex de vicinis loquens ad hoc, vt ſcholaſticos comprehendat eorum debet ſpecialem mentionem facere alioqui enim comprehendi non poſſunt.

41 Scholaſticus, etiam ſi per longiſſimum temporis ſpatiū in ſtudio ſteterit, domicilium ibi non contrahit.

42 Onus probandi vicinitatis qualitatem incumbit ei, qui in ea ſe fundat.

43 Quando à lege, vel ſtatuto requiritur aliqua qualitas ad eius probationem adſtringitur ille, qui eam allegat tanquam ſuæ inten

ſuæ intentionis fundamentum.

44 *Nullo iure cauetur, vt quis ciuis præſumatur illius loci, in quo habitans reperitur.*

45 *Quoties quis habet iuris præſumptionem pro ſe transfert in aduerſarium probandi onus.*

46 *Bene poteſt quis incola eſſe, & non ciuis.*

47 *Ad hoc, vt quis conueniri poſſit, ſufficit ſimplex domicilium, & vera aſſiſtentia in populo, quanuis vicinus proprie, & ſtricte non ſit.*

48 *Si tabellio aſſerit teſtes eſſe vicinos & ſtantes, an ei credatur, & vicinitas ex hoc probetur.*

49 *Enunciatio qualitatis, quæ non pendet à voluntate contrahentium, & enunciantis, nullius conſiderationis eſt.*

50 *Quanuis tabellio aſſerat, teſtatorē eſſe in ſuo naturali ſenſu, non probatur ſenſus naturalis.*

51 *In actu & ſcriptura, in qua requiritur aliqua ſolennitas, non ſufficit tabellionem dixiſſe illam qualitatem interueniſſe.*

52 *Quando tabellio principio inſtrumenti ait:* Pettus vicinus talis populi, *an ex hoc vicinitas probari dicatur.*

Lex LXIIII.

IN TEXTV IBI:

Si no fuere vezino, ò fijo de vezino.

Scholium Primum.

1 FOrum, de quo hic men
tio fit, nec vidi, nec audi
ui in noſtro Regno ſer-
uari: ſi tamē eius vſus alicubi pro
baretur, ei ſtādum eſſet, ſicut Hiſ
palēſis forus cuſtoditur, vt in in-
ſtrumentis teſtes debeant eſſe ta-
belliones, cuius meminit Grego.
Lopez in l. 54. tit. 18. p. 3. ſchol. 6.
qui forus & hodie noſtra tēpeſta
te viget. Rurſus, & forus cuius
mentionē facit lex noſtra, vt vici
ni, & non alij teſtes admittantur,
2 pro lege obſeruatur inteſtam. per
nuncupationē, tex. in auth. roga
ti, C. de teſtibus, cui adſtipulatur
l. 1. tit. 2. lib. 5. ordinam. quę tranſ
cripta eſt in l. 1. tit. 4. lib. 5. compi
3 lation. præſumitur enim vicinos
teſtes falſitatem excludere, c. quā
to, de præſumptionibus, Bart. &
Iaſ. in l. 1. ff. ſi cert. petatur. gloſ. in
c. paratus, verbo, *Neſcire*, 23. q. 1. vi
cini autem à vico appellati ſunt,
4 vt teſtatur Varro, lib. 4. *De lingua
Latina*, qui & vicanei dicti ſunt,
quia ex eodē vico ſunt, l. 4. de cen
ſibus, ex quo æthymo. improba-
tur manifeſtè Bart. opinio, in l. 3.
§. ſubuenitur ad. 5. c. Silanian. dū
ait, vicinos eos non dici, qui ha-
bent ex aliqua tantum parte do-
mos contiguas, ſi illæ aditū aliun
de habeant, quod animaduerti de
bet ad noſtræ legis interpretatio
nem: non enim ita vicinitas, de
qua hic reſtringi debet, vt Bar-
tolus putabat, verioremque in
hoc exiſtimo gloſſæ ſententiam,

IN TEXTV IBI:
Por hombres que no pueden ſer deſechados.
Scholium II.

18 EX his verbis elicitur proba
tiſsima ſententia, vt quoties-
cunquè per legem, vel ſtatu
tũ requiratur in teſte hæc qua-
litas, vt vicinus ſit: in eius defe-
ctum admittantur alij, dummo
do ſint omni exceptione maio
res, nam cum hæc probatio ex-
traordinaria ſit, & contra ſtatu-
ti, vel legis formã, vel ſaltẽ qua-
litatẽ, teſtes omni exceptione
maiores deſiderantur: nã ſi pro
forma ſubſtantiali vicini teſtes
deberẽt produci, eius omiſsio
actum vitiaret, quantuncun-
què, non vicinus teſtis eſſet ex-
ceptione maior, iux. adnotata à
Bald. in l. 2. C. de ſecundis tabu
lis, & in l. qui accuſare, C. de ædendo Alex. cõſ. 18. vol. 1. & cõſ.
19. vol. 4. Angelo conſ. 128. An
char. conſ. 177. Decio conſ. 105.
ſolennitas enim, à lege requiſi-
19 ta nõ ſolum probatoria eſt, ſed
ſubſtantialis, & neceſſaria, teſte
Bart. in l. nemo poteſt, in princi
pio de legatis. 1. Iaſone. 1. lectu-
ra, n. 17. in. 2. lectura, n. 21. Ripa,
nu. 35. Decio in l. 2. C. de bono.
poſſ. ſecundũ tabulas, nu. 5. & 6.
Aret. in d. l. nemo, col. 2. in prin
cip. verſ. *In gloſſa*. 1. Alberto Bru
no in tractatu quotuplex ſit for
ma fol. 13. colu. 2. Alex. in l. 1. de
cõdictio. indebiti, Iaſone ibidẽ
n. 17. Alciato in d. l. nemo, n. 23.
20 Et hinc ad veram cognitio-
nem noſtræ l. infero intellectũ
ad l. 1. tit. 2. lib. 5. ordinam. dubi
toque quomodo accipienda ſit
qualitas vicinitatis, quæ ibi deſi
deratur in teſtamento nũcupa-
tiuo, nonnulli enim in ea ſunt
ſententia, vt exiſtiment verbũ
vicinus, de quo ibi non eſſe in-
telligendum in propria, & ſtri-
cta vocabuli ſignificatione, ſed
in lata & ampla, vt comprehen
dat, quemlibet municipem ha-
bentem ibi ſolam habitationẽ,
aut ſimplex domicilium, vt col
ligitur ex Caſtillo, in l. 3. Taur.
col. 1. & ibi notat Palac. Rub. n.
21 6. Dũ exponunt, d. l. ordinam.
& ex ea eliciunt teſtes teſtamen
ti nũcupatiui debere eſſe illius
loci, vbi quis teſtatur, & non trã
ſeuntes, neq; fortuitos, & ita ex-
preſsè volunt illam qualitatem
vicinitatis habere relationem,
ad habitationem in loco, nõ ve
rò ad ſtrictam qualitatem vici-
nitatis, & incolatus alioquin,
enim prædicta, l. ordinamen. ni
mium rigorem haberet, & eius
occaſione innumera teſtamen-
ta ſubuerterentur aduerſus vo-
luntatem morientium, quæ in
omnibus præualere debet, l. 1.
cũ vulgar. de Sacroſan. Eccleſ.
22 Rurſus, quia ratio, l. ordinam. ea
fuit, vt falſitates ceſſarẽt, vti egũ
laritcr ceſsãt per vicinos teſtes,

quibus magis quam cæteris cre
dendum eſt,l.1.§.1.ff.de flumin.
& notat Matth. de Afflictis, in
capit.1.§.ſi tres,num.3. de pac.
23 tene. Itaquè cum teſtes ſint no-
ti, & habitantes, quanuis pro-
priè,& ſtrictè vicini non ſint,le
gis ſolennitati ſatisfieri vide-
tur,præcipuè cum text. in dict.
authent.rogati, C. de teſtibus,
ex qua ſumpta eſt dict.lex ordi
namenti,hoc tantum requiſitũ
deſideret,vt teſtes noti ſint, &
non fortuiti,& tranſeuntes, vt
facilè,ſcilicet, adinueniri poſ-
ſint ad teſtamenti comproba-
tionem,cùm opus fuerit,vt do-
cet Gregor.Lopez alios referẽs
in l.1.titul.1.part.6.verbo: *Ante
ſiete teſtigos*,quæ ratio ſuadetur,
ex authent.de teſtibus, §.ſi ve-
rò ignoti,collatione.7.& in au-
thent.de inſtrum. cautè & fide,
§.oportet,collation.6.ibi: *Ma
ximè autem teſtes non ignotos*, & in
l.final.§. ſin autem dubius, C.
de iur. deliber. cui eſt ſimilis
text.in l.5.titul.6.part.6.Itaquè
cũ omnes conſiderationes,qui-
bus moueri poſſit prædicta or-
dinamenti lex verificentur, in
noto teſte,habentequè ſimplex
domicilium,ſtricta vicinitas ad
mittenda non erit, argument.
text.in l.adigere,§. quanuis,ff.
de iure patro.l.quod dictum,ff.
de pactis,cum latè traditis, per
Tiraquel.in tracta.ceſſante cau
24 ſa,prima part.nume.130.Cum
illa vicinitatis qualitas, per æ-
quipollens adimpleri poſſit, l.
25 ſi mater,ff.de inſtitutio. & ſub-
ſtitutio.nam quando lex vel ſta
tutum aliquid diſponit præter
ius commune, vt in dict.l. or-
dinam.eius requiſitum non ac-
cipitur pro forma ſubſtãtiali,&
neceſſaria, ſed ſufficit vt adſint
demonſtrationes aliæ ad hoc,
vt legi ſatisfactum ſit, ſolenni-
tas enim probatoria non indu-
cit actum nullum in contrariũ
factum,quando habetur idem
effectus probationis,ſatis enim
eſt ſequi effectũ quomodo lex
26 intendit, licet non eodem mo-
do, iuxta adnotata per Bart.per
text.ibi, in l.Gallus, de liber &
poſthum. ſicut in ſimili vide-
mus legem requirere pro for-
ma,vt teſtator proprio ore co-
ram teſtibus exprimat nomina
hæredum,l.hæredes palam, in
principio,ff.de teſtamen.& l.iu
bemus,C.eodem titul. & tamẽ
27 ſufficit æquipollens per nota-
rium, vel aliam perſonam, qui
coram teſtibus nuncupent no-
men hæredis,vt docet glo.in d.
l.iubemus, quam inquit com-
muniter receptam Iaſ. in dict.l.
1.n.17. ex tx. notabil.in l. nemo,
in prin.ff. de hæred.inſtituend.
ex quo Diegus Perez in dict.l.
1. tit.2.lib.5, ordinam. pag.88.
firmat in teſtamẽto nuncupati
uo,teſtes propriè vicinos nõ de
ſiderari, ſufficerequè notos eſſe
in

Digitized by Google

In populo, ita vt ceſſet timor falſitatis.

28 Alij tamen qualitatẽ vicinitatis propriè, & ſtrictè accipiendã putant, cũ vicinus incola dicatur, qui conſtituit ſibi domicilium in certo loco cum animo, & intentione, ibi perpetuò manendi, iuxta tex. in l. 2. & in l. ciues, C. de incol. libr. 11. & in l. pupillus, §. incola, ff. de verborum ſignification. & in l. lex Cornelia, §. ſi tamen, ff. de iniur. vbi latiſsimè ſcribentes

29 docẽtes, ad hoc vt vicinus quis dicatur debere conſidere in loco habitationis per decennium cum animo perpetuò manẽdi, & non recedẽdi, iuxta l. incola, ff. ad municipa. In quo ſignificatu aiunt, accipiendam eſſe prædictã l. 1. ordinamenti, quæ vicinos teſtes requirit, aliaſq; illius codicis leges, in quibus prædictæ qualitatis mentio fit, nempe in l. 16. titul. 4. libr. 4. ordinamenti, ibi: *Qualquier tributo q̃ los vezinos de la dicha ciudad*, l. 5. eodem tit. ibi: *Segun otros ſemejantes vezinos*, l. 26. ibi: *Que los vezinos de la ciudad de Seuilla*, l. 27. ibi: *Que los vezinos*, titul. 1. lib. 7. ordinamenti, & eodem modo intelligi putant alias Regni leges, videlicet in l. 2. tit. 19. p. 3. ibi: *Deuen ſer vezinos*, & in l. 2.

30 tit. 8. lib. 8. tori, & in toto tit. 9. lib. 7. nouæ Compilatio. In vulgariquè loquendi vſu, verbum, *Vicinus*, de propria & ſtricta qualitate viciniiatis intelligi dicunt, vt in ſpecie legis ordinamenti docuit Burgos de Paz in l. 3. Taur. 1. part. numer. 367.

31 Nam cum qualitas vicinitatis ſit forma ſubſtantialis teſtamẽti, ex l. ordinamenti, non poteſt vicinitas per æquipollens adimpleri in habitatoribus tantùm animo recedendi, qui ſimplex domicilium habere dicatur, ex gloſſa notanda in clement. 1. verbo: *Tertio*. de vita, & honeſta clerico. quam pluribus exornat Molin. lib. 2 de Hiſpanorum primogen. capit. 6. numer. 37. annoque 1580. Salmanticæ initio ſtudiorum meorum vidi hanc quęſtionem ſatis controuerſam ſuper teſtamento cuiuſdam Antonij Ferdinandi de Arellano, qui per nuncupationem teſtamentum condidit, in eoquè adhibiti fuerũt quinquè teſtes ſcholaſtici Vniuerſitatis Salmanticenſis, conſultiquè fuerunt Doctores Nauarrus, Acoſta, Moya, Soliſius, & Diegus Henriquez iuris Cæſarei, & Pontificij præſtabiles profeſſores in Gymnaſio Salmanticenſi, conſuluerũtquè teſtamentum valere ex anterioribus forſam conſiderationibus, & ex gloſſa in capite ſtatutum, §. cum verò, de reſcriptis, libro. 6. verbo: *Eiuſdem*, & verbo, *Unam dietam*.

38 inſtruct. Et ſi clerici ſunt, habētur pro aſsidentibus in patria, ex cap. vltimo de magiſtris, cū vulgaribus, dicunturquè dum ſtudent eſſe in via; viatoreſquè nuncupantur, ex l. 1. C. de verb. ſignifi. l. ſi lōgius. 18. §. ſi filiusfamilias, ff. de iudic. Alex. Iaſ. & omnes in l. cum filius familias, ff. ſi cert. peta. Bald. in l. 1. C. vbi

39 de crimi. agi oporte. Et conſequēter ſtatutum ciuitatis de ciuibus loquens eos non comprehendere, docet Paul. Caſtr. in l. cotem, §. Dominus, num. 2. ff. de publi. & vectigal. & in l. ſi ſul lo, nu. 4. ff. de cōdictio. ſine cauſ. & ſcribentes communiter, in l. ſi Barſatorem, C. de fideiuſſo. & teſtatur glo. in cap. quæ contra 8. diſtinctione, verſ. *Aut*, Oddofred. in l. 1. colum. 2. C. de ſumma Trinita. Hippolyt. de Marſil. in l. final. num. 131. ff. de iuriſdictio. omni. iudic. legemq́; de

40 vicinis loquentē adhoc, vt ſcholaſticos complectatur; eorum ſpecialem mētionem facere debere,, præſupponunt Bart. in l. non tantum, §. ſi emancipatus, ff. de bonor. poſſ. contra tabul. Alex. cōſ. 32. num. 3. lib. 5. & plures referens arbitratur communem Deci. conſ. 457. num. 11. & tradit Paul. Caſtren. in l. ſi vicinus, nu. 4. C. de teſt. mili. & in l. nulla iuris n. 4. ff. de legibus, quibus ſuffragatur, l. 2. C. de incol. lib. 10. ibi: *Neq́ hi, qui ſtudiorū cau* 42 *ſa aliquò morantur, domicilium ibi habere dicuntur*, l. Cornelia, §. ſi tamen, ff. de in iur. ibi: *Ponamus enim ſtudiorum cauſa Romæ agere, Romæ igitur domicilium non habere* & in indiuiduo cenſuit Bart. in l. quæſitum, in principio, num. 2. ff. de legat. 3. & in l. 1. ex Cornelia, §. ſi tamen, nu. 1. ff. de in iur. Paul. Caſtren. in l. hęres abſens, §. ſi quis, num. 12. ff. de iudici. Bald poſt Iacob. Butrica. in l. 1. verſ. *Quarto quæro*, C. vbi de crimi. agi oporte. Platea in dict. l. 2. C. de incol. lib. 10. Panormit. in cap. nullus Epiſcopus, num. 4. de paroch. idem in proœmio Gregoriano, num. 18. vbi Cardinal. Zabarel. in §. Gregorius, n. 5. idem Panormit. & Felin. in c. quod clericis. num. 4. de for. cōpeten. & in cap. vltimo, de paroch. Socin. conſ. 35. colum. penultim. volum. 1. Roland. à Valle, conſ. 29. num 51. volum. 3. Aretin. in l. ex pacto, §. verum, ff. de hæred. inſtitu. nec omitendus

41 eſt Bartoli locus in l. quęſitum, ff. de legat. 3. & in l. 2. de incol. docentis, ſcholaſticum ſtantem per lōgiſsimum tempus in ſtudio, non contrahere ibi domicilium, quem ſequitur Roland. cōſ. 89. num. 51. vol. 3. & hęc lis in gradu appellationis diſcuſſa fuit ſatiſque controuerſa in Valliſoletano prætorio, & tandem iudicatum fuit teſtamentū nullum fuiſſe.

Z 5 Hic

Digitized by Google

ſumi vicinum , ſed incolam,
46 quoad hũc effectum,vt ibi poſ-
ſit conueniri, quod a vicinitate
diuerſum eſt, cùm poſsit quis
eſſe incola,& non ciuis,l.incola
ad municipalem:nam ad hoc vt
47 quis conueniatur,ſufficit vera
aſsiduitas, ſine ſtricta vicinita-
tis qualitate,cap. ex parte ,ibi:
*In qua interdum conſueuit commo-
rari*,de foro competenti,l.2.ibi:
Vbi degit,C.vbi de crimine agi
oportet,l.quiſquis.16. ibi : *Si in
prouintia ſit verſatus*,C. ſi cert.pe
tat.l.2.ibi . *Aut vbi aſsiduè con-
uerſatur*,C.vbi Senatores,vel cla
riſsimi,& cenſent Innocentius
in dict.cap.ex parte,num.1.vbi
Abb.num.8 idem in cap. quod
clericis,num.5.de foro compe
tenti,Felinus in cap.dilectus.2.
num.12. de reſcriptis,verb. *Vi-
detur tamen*, Marian. Socin.in c.
vltimo,num.26.de foro compe
tenti,doctrina itaquè Bartoli ni
hil ad rem ſpectat,noſtræquè le
gis intellectum, & ratione non
perſpexit Gregorius vbi ſupra,
quinimo ipſemet ſibi contra-
rius eſt,in l.15.tit.9.part 4.verb.
De buena fama , inſpiciendusq́;
omninò eſt Paulus Pariſius co-
ſi.24.colum.3.num.15.lib.3. Ay
mon,de antiquitate , 1.part. §.
quæritur,num.39.fol 57.
48 His conſequens eſt,ſi tabellio
aſſerat,teſtes eſſe vicinos,& ſtan
tes,non tamen teſtimonium,&
fidem perhibeat de eorum vici
nitate,an formæ prædictæ legis
ſatisfactũ videatur,& ſane præ-
fata verba enuntiatiua ſunt,ex
quibus plena vicinitatis proba-
tio non oritur,vt teſtantur Ale
xander conſ.136. num.11.lib.1.
ipſe Alex.conſ.202.num.3. lib.
2.Decius conſ.593. num.1. Ro-
beſcala ad Alexandrum conſil.
21.lib.1.num.4.verb. *Enuntiato*,
& eſt communis opinio ſecun-
dum Curt. iuniorem conſ.34.
num.3.& conſ.95.nu.1.Crauettã
conſ.29.num.1.ad finem. Præci
49 puè cum enuntiatur qualitas,
quæ non pendet à voluntate cõ
trahentium,neque enuntiantis
veluti in teſtis vicinitate,quam
neque contrahentes,nec tabel-
lio indulgere, aut auferre poſ-
ſunt,neque habent animum dã
di, nec detrahẽdi,quo caſu nul-
la verba enuntiatiua prędictam
qualitatem probare queunt, vt
ſingulariter animaduertit An-
dr. Alciatus conſ.9. numer.12.
50 hincque corollariè infertur, vt
quanuis tabellio aſſerat, teſtato
rem eſſe in ſuo naturali ſenſu,
& iudicio ex prædicta aſſertio-
ne, ſenſus non probetur , cùm
ſit enuntiatio qualitatis intrin-
ſecæ, ex Alex.conſ.86.nume.8.
lib.2.& conſ.141.lib.1.& ita iudi
catum fuit à deciſione Luſita-
na.98.& teſtatur Gregorius Lu
pus in l.2.verb.*Todo home*, tit.4.
par.3.Burgos de Paz conſ.11.nu
mer.17.& Melius Baldus in l.2.
C.de

C. de iure haſtæ fiſcalis, lib. 10. qui opinatur in actu, ſeu ſcriptura, in qua requiritur qualitas, vel ſolennitas, non ſufficere, tabellionem dixiſſe, prædictam qualitatem interueniſſe, nec eius aſſertioni ſtandum, de qua re intuendus eſt Menoch. de arbitrar. caſu. 108. numer. 25. Salitus in l. ius iurandi, C. de teſtib. Boerius deciſ. 37. numer. 5. vbi referens conſilium Siculi, Pauli, & Bolognini, hanc eſſe communem ſententiam contendit, & induidualiter, quãdo aliquis tabellio principio inſtrumenti ait: *Petrus vicinus talis populi*, ex his verbis vicinitatem non probari docet Alexand. conſ. 16. n. 12. verſ. pręterea, lib. 5. Porro igitur vicinitatis qualitas, de qua in noſtra lege, cum prædictis interpretationibus, & conſiderationibus accipienda erit.

51

52

Textus. L X V.

SI alguno es emplazado, que venga ante el Alcalde à cumplir de derecho, ſobre algun yerro, ò ſi es dado por fechor del yerro, y el otro embia dezir por el, que dara fiadores de parecer ante el Alcalde, y de cumplir de derecho, no ſe los deue el Alcalde recebir. Mas venga ante el Alcalde: y entonce ſi el Alcalde hallare que deue recebir fiadores, recebirſelos ha.

SVMMARIVM.

1 *Citatus in cauſa criminis, & ſi offeciat fideiuſſores iudicio ſiſti, non eſt audiendus, cum ipſemet iudicio ſupereſſe debeat.*

2 *In criminibus nemo defenſorem habet.*

3 *Excuſator, an admittatur pro abſente.*

4 *Quæ conſiſtunt in ſtatu perſonæ per fideiuſſorem non exercentur.*

5 *In crimine iniuriarum tantum illuſtris perſona poteſt per procuratorem ſe defendere.*

6 *Citatus in dubio iudicẽ adire debet.*

7 *Apud iudicem non ſuum citatus an comparere debeat.*

8 *Quando in ius vocatus certus eſt, iudicem iuriſdictione carere, an comparere debeat.*

9 *Diuerſitas eſt inter exemptum à iuriſdictione ipſo iure, vel ex priuilegio.*

10 *Si iudex ſecularis ſuper cauſa ſpirituali laicum citaret comparere hoc caſu non adſtringeretur.*

11 *Diuerſitas eſt inter iudicium cõtemnentem, qui nulla exceptione vti poteſt; & inter illum, qui exceptione iuuatur.*

Lex

Lex. LXV.

IN TEXTV IBI:

No ſe los deue el Alcalde recebir.
Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, citatum in cauſa criminis offerētem fideiuſſorem iudicio ſiſti non eſſe audiendum, cum ipſemet iu
2 dicio ſupereſſe debeat. Ratio huius legis ſatis patet, in criminibus enim, per fideiuſſorem, procuratorem, defenſorem, nec excuſatorem nemo auditur, l. penultima, §. ad crimen, ff. de publicis iud. cap. abſens, 3. quæſtio. 9. & quoad procuratorem innumeræ huius regulæ reddũtur rationes abſcribentibus, vt cernere licet ex Hiſpano Gomecio delictorum, cap. 3. ex numer. 12. Egidio Boſio: *In titul. an in criminalibus iudicijs, quis poſſit pro abſente interuenire*: Iulio Claro lib. 5. quæſtio. 32. Ferrario in praxi tit. *Forma Inquiſitionis*, nu. 34. Iacobo nouello in tract. ad defenſam, cap. 1. num. 7. qui & innumeros recenſent receptaque traditio eſt: de defenſore tā
3 men, & excuſatore hæſitatum fuit, an admitti pro abſente poſſet, de qua re Boſius in dict. titul. an in criminalibus iudicijs ex numer. 1. latè tractat Parladoriuſque rerum quotidianarum, cap. 20. num. 3. vbi partem affirmatiuam ſequitur ex rationibus, quas ibi adſcribit, & in quo diſtet defenſor ab excuſato re tradit, & ideo hęc & quia vulgatiſsima ſunt, ſciens & prudens omitto, ſed quoad noſtrũ tex. qui nec pro abſente, *Iudicio ſiſti*, cautionem admittit, ratio
4 erit. Ea enim, quæ conſiſtunt in ſtatu perſonæ per fideiuſſorem exerceri nequeunt, l. iubemus, C. de mancipatione liber. ratioque ea communiter traditur, nam corporalem pœnam fideiuſſor pati non poteſt, l. liber homo ad legem Aquiliam, l. ſancimus, C. de fideiuſſor. l. ſi quis reum, de cuſtod. rerum, vbi Doctores notant, & iure regio, l. 10. titul. 29. part. 7. vbi Gregorius Scholio. 5. ſi igitur ex delicto irroganda non eſſet corporalis pœna fideiuſſor intercedere poſſet, vt in procuratore dicimus, ex textu in l. 1. ff. an per alium cauſæ appellation. & in
5 illuſtri perſona idem ſtatutum eſt, qui ratione dignitatis accuſare, & ſe defendere per alium poteſt, l. vltima, C. de iurijs quā uis in crimine tantum iniuriarum hoc procedere, cum ex eo pœna corporalis non irrogetur arbitretur bonus Gometius delictorum, cap. 1. nu. 15.

(?)

IN

IN TEXTV IBI.

Mas venga ante el Alcalde.
Scholium II.

6 SEntentia huius legis in hac
ſecunda & vltima parte eſt,
citatum in cauſa criminis, vt
iudicio ipſe ſuperſit, non debe-
re diſtinguere, an irroganda ſit
pœna corporis necne, ſed magi
ſtratum neceſſariò adire debe-
re, qui ex qualitate cauſæ æſti-
mabit, an fideiuſſor pro eo inter
cedere debeat? ratioque ea eſt,
nunquam enim acceſſitus de-
bet contemnere ius dicentis au
7 thoritatem. Quinimo etiam ſi
iudex ſuus non eſſet, vel priuile
gium quis haberet, iudici obtē-
perare debet, & ad eum accede
re priuilegium ſuum demon-
ſtraturus, iuxta. Vlpiani reſpon
ſum, in l. ſi quis ex aliena, ff. de
iudicijs, ex quo eliciunt ſcriben
tes in ius vocatum à magiſtra-
tu non ſuo, in dubio ſupereſſe
debere, opponereque declinato
riam: intētio enim iudicis euo-
cantis fundata eſt, cum acceſſi-
tus in eius iuriſdictione reper-
tus ſit, iux. Innocentij doctrinā
in c. Romana, de appellationi-
bus, lib. 6. nu. 2. vbicunque enim
poteſt eſſe quæſtio de iuriſdi-
ctione per modum emergen-
tem, cognitio, & pronuntiatio
ad illum iudicē ſpectat, & ideo
vocatus in iudicium accedere
debet: nam ſaltem quoad hunc
articulum prædictus magiſtra-
tus iuriſdictione non caret, vt
docuit Baldus in dict. l. ſi quis
8 ex aliena, num. 2. licet hoc limi
tet, quando in ius vocatus cer-
tus eſſet, iudicem iuriſdictionē
non habere, ex text. in l. 2. ff. ſi
quis in ius voc. non ierit, vbi an
te eum opinatus fuit Accurſ.
verbo: *Sciatur*, vbi diſtinguit, an
quis ſit de iuriſdictione, & tunc
accedere debet, aliàs punitur,
iux. text. in l. 1. ff. ſi quis ius di-
cen. non obtemp. aut cōtrouer-
ſa iuriſdictio eſt, & hoc caſu etiā
acceſſitus ius dicētem adire de
bet, iux. d. l. ſi quis ex aliena, aut
ſine controuerſia iudex iuriſdi
ctione caret, non enim hoc ca-
ſu vocatus iudicio ſupereſſe te-
nebitur, iuxt. d. legē finalem, ff.
de iuriſdictione omnium iudi-
cum, & Accurſio aſſentitur In-
nocencius in dict. capit. Roma-
na, num. 2. & 3. & in cap. venera
bili, de cenſibus, num. 5. & Albe
ricus in d. l. 2. ante numerū pri-
mum, vbi diuerſitatem conſti-
9 tuit inter exemptum à iuriſdi-
ctione ipſo iure, per exceptio-
nemuè, ille enim in ius vocatus
obtemperare non adſtringitur,
hic verò obedire debet, & ideo
ſi iudex ſcularis clericum euo-
caret, vel laicū ſuper cauſa me-
10 rè Eccleſiaſtica, & ſpirituali, reſ
pondere vocatū non debere, au
thor eſt Innoc. in c. 2. de dilat.
num.

nu.3.vbi huius rei exempla plu ra ſcribit, caſuſquè recuſet, in quibus prædictus accerſitus iu dici obtemperare non cogitur alioquin verò ſi nihil turpe ex preſſum ſit in citatione, nec cō ſtat de fraude aduerſarij; nec ſubeſt cauſa ipſo iure, quare iu dicis præſentiā recuſetur voca tum ire ad iudicium debere al legaturum ius ſuum prædictus
31 author cenſet. Illud tamen in hac vulgari materia animaduer ſione dignum eſt, nempe vt di uerſitas ſit inter iudicium con temnentem, qui nulla exceptio ne vti poteſt, & inter illum, qui exceptione iuuatur, ille enim puniri & multari poteſt prętex tu contumaciæ: qui priuilegiū tamen & exceptionem legiti mam habuit, puniri poteſt, non tamen multari cōtumacis mul ta, cum non poſsit dici contu max verè nec interpretatiuè; qui exceptione nititur, vt ele ganter adnotauit Innocentius in dict.cap.2.num.3.

Textus LXVI.

EN el titulo de los emplazamientos à vna ley, que comiença: Si algun ombre fuere demandado ſobre alguna palabra, emplazelo el Alcalde, entiendeſe por ſi, ò por ſu carta, ò por ſu ombre, ò por ſu ſello, conocido; ſegun dize la ley deſte titulo de los emplazamientos, que comiença: Si el Alcalde. Otroſi ſobre aquella palabra que dize: S no fuere arraygado, recaudenlo: eſto vſan aſsi deſta guiſſa, que ſi el fecho es tal vorque eſtonce es fecho de nueuo, y el que dizen y acuſan que lo fizo que merezca pena de muerte, y de perdimiento de mienbro prenderloha, maguer ſea arraygado, ò de fiadores. Mas ſi el fecho, no es deſtonce fecho, que era ya de antè fecho, eſtonce ſe deue guardar eſto, que reſpōda ſobre rayz, ſi la ha, ò ſobre fiadores.

SVMMARIVM.

1 *CItatio propio ore iudicis alias ſuperat, trinæque citationis loco ſubrrogatur.*

2 *Licet ipſemet iudex non citet, ſed eius apparitor iudice præſente, peremptoria citatiò dicitur.*

3 *Si quis caſu, & non citatus coram iudice adſit; an eius præſentia vim citationis habeat.*

4 *Nemo verus contumax dicitur niſi qui citatus reſpondit ſe nolle venire.*

5 *Duo caſus ſimiles ſunt, vel reſpōdere ſe nolle venire, vel iudicis aditum recuſare, quādo ipſemet iudex ore propio citauit.*

6 *Alius in ius vocandi modus, eſt per literas iudicis, per eiuſque epiſtolam.*

7 *Per epiſtolā innumera fieri poſsūt*

8 *Epiſtolarum libros innumeros Iureconſuiti ſcripſerunt.*

9 *Epiſtolæ epithetæ, quid.*

10 *Citatio an poſſit à iusdicente par*

ti

ti committi.

11 Ius quoque Pontificium citationis per epiſtolam meminit.

12 De literis cōmēdatitijs tractatur

13 Iureconſulti priſcis temporibus per epiſtolam ab abſentibus conſulebantur.

14 Non ſine præfatione conſultatio fiebat, ſiue per epiſtolam, ſiue viua voce fieret.

15 Verba præfationis erāt, vellim reſcribas, vel rogo reſcribas, & c.

16 Interpretatur tex. in l. vltima, ff. de minoribus.

17 Locus fragmentorum exponitur.

18 Interpretatur lex. miles, §. quidam accuſare. ff. ad l. Iul. de adulterijs.

19 Interpretatur lex Latinus Largus, de legat. 2.

20 Interpretatur lex Latinus Largus, ff. qui ſine manumiſſione ad libert. peruen.

21 Interpretatur lex ex ſextante, §. Latinus Largus, ff. de exceptione rei iud.

22 Exponitur lex poſtulante, §. ſed & in huiuſmodi, ff. ad Trebellianum.

23 Declaratur lex Domitius, qui teſtamenta facere poſſunt.

24 Interpretatur lex Plotiana, de iure codicillorum.

25 Exponitur l. Zicinnius Loquesta, de legat. 2.

26 Interpretatur, l. Saluius Ariſto, cū alijs multis iuribus, vbi quæſtioni per epiſtolam propoſitæ, & per epiſtolā Iureconſulti reſponderunt.

27 Alius modus citandi eſt per Nūtium iudicis.

28 Qui propie Nuntius dicatur.

29 Viator quoque Nuntius in iure dicitur, refertur que antiquitas, qua proceres per viatores arceſſebantur.

30 Nuntij apparitores quoque dicti ſunt.

31 Miſſus quoq; Nūtius vocatur.

32 Nūtius quoq; officialis dicitur.

33 Notarij quoq; Nūtij dicuntur.

34 Executores quoque Nuntij nuncupantur.

35 Portarij quoque de iure canonico Nuntij dicuntur.

36 Miniſtri quoq; Nūtij dicūtur.

37 Cæſariani etiam Nuntij nuncupantur.

38 An ſolus apparitor fidem faciat.

39 Alius modus citandi à noſtra lege inuentus eſt per iudicis ſigillū, quod notum, & authenticum eſſe debet.

40 An ſigillo priuatæ perſonæ credatur.

41 An poſſit quis alieno ſigno ſignare

42 Interpretatur lex ad teſtium, §. ſi ſigna, de teſtam.

43 Sigillum multifariè in iure accipitur.

44 Sigillum notū eſſe debet, & ideò in reſcriptis apponitur frequens clauſula ſigilla nr̄a appoſuimus.

45 Tabelliones ſigno noto ſignare debet, nec à conſueto recedere poſſunt, & ideò in titul. approbationis ſignum apponitur, vt fraus ceſſet.

46 Si-

47 *Tabellionis ſignum non imprimitur, ſed propria manu, nullo caractere impreſſo ſignare debet.*
48 *Lege Fori antiqua, nemo qui immobilia poßideret, capiebatur, etiam ſuper graui crimine, quod à noſtra lege improbatur.*
49 *In leui crimine lex Fori ſeruatur.*
50 *Si cautio non inueniatur, qui pignora tradidit, ſatis caviſſe videtur.*

Lex LXVI.

IN TEXTV IBI; *A vna ley, que comiença.*

Scholium Primum.

HÆC Lex, quæ à noſtra refertur, eſt lex 4. titulo tertio, libro ſecundo Fori, quæ formam, & ordinem procedendi cõtra reum perſcribit, eiuſquè capturam negat, ſi immobilia poſsideat, vel ſatiſdet, licèt ex cauſa capitali contra eum procederetur, vt ex ſerie ipſius legis videre eſt. Lexquè noſtra ſtyli, corrigendo, emendando, & interpretando prædictam Fori legem nouam formam adijcit, quæ ſeruanda erit, ſolitaquè breuitate de ea verba faciemus.

IN TEXTV IBI; *Entiendeſe por ſi.*

Scholium II.

1 RE cenſet lex noſtra in ius vocandi modos: & primo loco numerat citationem, quam ius dicens proprio ore facit, quæ validiſsima in iure eſt, vt textus noſter ſancit, & Imperator in l. ſancimus, C. de iudicijs, & Specul. iuris, in titul. de citatione, §. 4. num. 1. Quinimo euocatio, ſeu monitio iudicis parti præſenti facta, tantam vim habet, vt trinæ citationis loco ſubrogetur, iuxta pulchrã deciſionem textus in l. ceſſante, C. quomodo & quando iudex, & ibi Accurſius verbo, *admonitij* ex qua deducit Baldus præſentiam perſonarum nõ requirere peremptorium, elicitquè Bartolus valere ſentẽtiam, licèt peremptorium non intercedat, ſi tamen præceſſerit ius dicentis monitio. Colligitquè Paulus vnicam iudicis citationem tribus comparari, quæ alioqui deſiderabantur à vulgari lege tres denuntiationes, C. eodem tit. & quamuis dicta lex ceſſante, quatuor patiatur intellectus, vt ibi Barr. Baldus, Paulus, & Angelus poſt Accurſium, adnotaueruut. Hæc tamẽ lectura frequẽ-

Aa tius

tius admiſſa fuit, videlicet, ut quando iudex monet litigatores, hæc monitio effectum peremptorij ſortiatur cū præſentia, iudiciſquè authoritas mandatum augeat, ſitquè maioris conſiderationis, quod vere fit, quam quod per imaginem, vt docet gloſſa in c. conſuluit, de officio delegati, cui aſſentitur Baldus in dicta l. ceſſante, nu. 2. & huic noſtræ legis ſententiæ non oberunt dict. l. ad peremptorium, de iudicijs, & l. 1. §. itē eum ex edicto, ff. quæ ſententiæ ſine appellat. reſcin. vbi ſententia nulla eſt, ſi peremptoria citatio nō præceſſerit: cūm magiſtratus citatio peremptorio, tribuſq; denuntiationibus comparetur, vt Accurſio, Bartolo, & Baldo, & omnibus ſcribentibus placuit in dicta l. ceſſante.

2 Quinimo iudicis præſentiæ tāta authoritas tributa eſt, vt quãuis ipſemet non citet, ſed eius nūtius ipſo præſente, nihilominus ter citatus, reus dicatur, iuxta Baldi doctrinam dicto nu. 2. in fine: argumento textus in l. ſi procuratori præſentis, ff. de verborum oblig. vbi præſentia perſonæ inducit, vt alteri per alterum actio quæratur.

3 Et hinc dubitatum eſt, ſi quis caſu, & non vocatus coram iudice adſit, an eius præſentia operetur, vt pro citato habeatur, & ſententia contra eum ferri, ſine alia citatione queat, cuius quæſtionis partem negatiuam elegit Innocentius in cap. licet, de officio & poteſt. iudicis delegati, num. 2. aſſerens, vocatum propter vnam cauſam, licet ibi ſit præſens, propter aliam non poſſe conueniri. Rurſus, quia quanuis quis præſens ſit, non ad hoc adeſt, ſed fortuito, prædicta itaquè præſentia non ſufficiet: argum. tex. in l. 1. §. i. ff. vi bonorum raptorum. Partem tamen affirmatiuam elegit, & admiſit Baldus in l. ſi accuſatoribus, numer. 13. C. de accuſat. ex text. in l. de vnoquoquè, de re iudicata. & in leg. in cauſæ, §. cauſa autem cognita, ff. de minoribus, l. etiam, §. fin. eod. tit. & in cap. fin. de electione, lib. 6. In quibus iuribus præſens euocato comparatur, & Innocentio ſatisfacit Baldus vbi ſupra, diuerſitatem conſtituens in eo, qui ex alia cauſa acceſſit, vel fortuito iudicio ſupereſt, iuxta textum in l. 2. §. legatis, & §. ei quoquè, ff. de iudicijs, cuius rei exēpla ſcribit Baldus in dicto numero tertio, & eandem opinionem admittit Baldus in l. 2. numero quinto, C. quomodo & quando iud. Idem Baldus in l. conſentaneum, numero 36. eodem titulo, & in l. ad dictos, in fine, C. de appellationibus, Bartolus

toluſit l. 1. ff. de in ius vocand. Ioannes Andreas in cap. vltimo, de electione, in ſexto: & ratio eſt ſecũdũm prædictos: nam cum finis citationis ſit, vt iudicio vocatus ſuperſit: ideo præſens fruſtra in ius vocaretur. Et ſuperiorem intellectum, nempè, vt iudicis vnica monitio pro perẽptorio iudicetur, in quolibet iudice locum ſortiri, ſiue pedaneus, arbiterve ſit, author eſt Baldus in dicta lege ceſſante,
4 numero 11. Et hinc infertur, vt quamuis notiſſimum ſit, neminem dici verum contumacem, niſi ille qui citatus reſpondit, ſe nolle iudicio ſupereſſe, vt adnotauit Accurſius in dicta lege conſentaneum, verbo, contumacia, quem extolit Baldus ibidem num. 14. & notabile ſcholium dicit Ioannes Andreas in cap. venerabilibus, §. ſecus, de ſententia excommunicationis, At magiſtratus authoritas tanta eſt, vt quando ipſemet monet, intra citationis dilationem, ſi citatus iudicio non ſuperſit, pro vero contumacę habetur.
5 Cùm hi duo caſus ſimiles ſint, vel reſpondere, ſe nolle adeſſe, vel iudicis aditũ recuſare, cùm ipſemet in ius vocauit: vt eleganter docuit Accurſius in l. 2. C. quomodò & quando iudex, verbo, *edicti*, ad finem, & Barto. ibidem numer. 5.

IN TEXTV IBI:
O por ſu carta.

Scholium III.

6 ALIVS Modus in ius vocandi à noſtra lege traditur, nempè per literas iudicis, de quo mentio fit in dicta lege conſentaneum, vbi Baldus num. 2. & inter alios præcipuũ eſſe ait, innumeriſquè rationibus confirmat. Cui ſimilis eſt per epiſtolam citatio; argumento text. in l. qui, §. ſi epiſtola, ff. de furtis, & in noſtro tex. ſatis probatur in hoc Scholio, ibi; *O por ſu carta*: & hinc dicitur, epiſtolas Principum eaſdem eſſe cum literis & reſcriptis, vt conſtat ex lege 5. §. 1. ff. de iure immunitat. l. 3. §. ſi quis ius, & §. eiſdem, ff. de iuris & facti ign. l. 1. de conſtit. Princip. §. ſed & quod Principi, de iure natur. Per epiſtolam quoq; conueniri poteſt inter abſentes, l. 2. ff. de pactis, Inter abſentes etiam per epiſtolam negotia contrahi poſſunt, l. 2. ff. de oblig. & actio. Et per epiſtolam mãdatum ſuſcipitur, l. 1. ff. mand. Et per epiſtolam bonis ceditur, l. vltima, ff. de ceſſ. bonorum. Epiſtola quoq; ſponſalia conſtituuntur, l. finalis, ff. de ſponſalibus. Arbiter quoquè per epiſtolam iubere adeſſe

epiſt. 1. quod inſcribitur char-
tæ epiſtolares, vel epiſtolæ epi-
9 thetæ. Hoc enim nomine nun-
cupabãtur epiſtolæ, quę cuiquã
dabantur ad alium citandum, ſi
credimus Ludouico Celio lib.
12. c. 1. litera A. & lib. 22. cap. 14.
ante literã B. ibi: *Epithetas verò
epiſtola dicitur data cuipiam, vt ta-
bellario*: hicquè per epiſtolam ci-
tandi modus alios præcellit, vt
Bald docuit vbi ſupra, vt ex hoc
nõ abs re inferri poſſet ad Specu
li doctrimam, in titulo de cita-
tione, §. ſequitur videre, num. 2,
vbi latè diſputat, an citatio poſ-
10 ſit à ius dicente parti cõmitti: &
tandẽ negat aduerſarium in ius
vocare poſſe aduerſarium ſuũ,
iuxta text. in l. 1. §. prætereà, ff.
de quæſtionib. & in authen. de
teſtib. §. ſi verò odioſus, & in l. 2.
ff. quod cũ falſo tutore, & in l. 1.
§. 1. ff. de eo per quem factũ erit.
Communis tamẽ doctrina eſt,
vt hoc accipiatur quando nudo
verbo quis in iudicium euoca-
tur, ſecus ſi per epiſtolam ipſius
enim tabellarius aduerſarius eſ-
ſe poteſt, ex dict. §. ſi epiſtola, &
probatur in l. meminerint, C.
vnde vi, & in l. creditores, C. de
pignor. docet Bald. in l. vt perſe
ctius, nu. 15. C. de annal. except.
11 Et ius quoq; Pontificium cita-
tionis per epiſtolam meminit,
vt adnotatur in cap. ſi fortè, 63.
diſtin. vbi Epiſcopi epiſtolis euo
cantur, & Archiepiſcopus epi-
ſtola citauit in c. ſi quis Metro-
politanus, 18. diſtin. & ad conſe
crationem Epiſcopus in cap. nõ
debet, 65. diſtinct. & de epiſtola
quoq; mentio fit in c. nec Epi-
ſcopi, de temp. ordin. literis quo
que à capitulo euocantur cano-
nici ad electionem, in c. cum in-
ter, de elect. & à conuentu mo-
12 nachi, in c. ſtatuimus. 19. q. 3. &
de literis cõmẽdatitijs habe-
tur in 72. diſtin. per totam, & in
Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 2. & de
cõſeruatorijs, eadem ſeſſ. cap. 5,
& de teſtimonialib⁹, ſeſſ. 23. c. 5,
& de literis dimiſſorijs, eadem
ſeſſ. cap. 10.
13 Rurſus & iurecõſulti priſcis
temporibus per epiſtolã ab ab-
ſentibus cõſulebantur, & planè
conſultores, qui Iureconſultos
conſulendi gratia adibent, non
ſine præfatione id faciebãt: hoc
tamẽ duobus modis eueniebat;
14 interdum enim, vt inquam per
piſtolam, interdum etiam viua
voce conſulebantur. Viuæ autẽ
vocis præfatio erat, Rogabant
enim, an per otium, & per occu
pationes conſulere eos poſſent?
quod fiebat his verbis: *Licet con
ſulere?* id eſt, *Licet ne mihi tua opera
vti, & à te Iureconſulto maximo
conſilium expetere?* Hoc Cicero in
Mureniania conijciendũ relin-
quit, cum de Iurecõſultis agens
ait: *Et veſtrũ illud, licet conſulere?*
monſtrauit & Oratius lib. 2. ſer
monum, Satira 2. quo loco in-

ducit, quendam de plebe cum Rege Agamenone altercatem, interrogare? an liceat ſibi, cum de aliquibus percontari, quod ille his verbis demonſtrat: *Ergo conſulere, & mox reſpondere licebit,* cui Rex ſequenti reſponſione ita reſpondet: *Conſule?*

15 Per epiſtolam autem præfatio erat, *Velim reſcribas*, vel, *Rogo reſcribas*, nonnunquam verò hoc vno verbo, *quæro*, quibus verbis poſt ſalutem aſcriptam, & quæſtionem propoſitã conſultores vtebantur.

16 Ex quibus & nõ ineleganter infero interpretationẽ ad textũ in l. vlt. ff. de minorib. ibi: *Inius alias Iunius Diophantus Pomponio ſuo ſalutem*, & ibi (vbi conſultatio proponitur) *Minor viginti quinq; annis nouãdi animo interceſſit pro eo, qui temporali actione tenebatur, &c.* & ibi (vbi conſultor ſuum iudicium monſtrat:) *Ego didici ex tẽpore in integrũ reſtitutionis tantũdem temporis præſtandum, quantũ ſupererat, tu quid de eo putas velim reſcribas:* & ſtatim ſubijcitur Iureconſulti reſponſum, ibi: *Reſpondit ſine dubio, quod de temporali actione, in qua intereeſſit minor, ſenſiſti, puto verius eſſe*, ex qua lege manifeſtè patet, Diophantum conſultorem per epiſtolam cõſuluiſſe Pomponiũ Iureconſultum, eundemq; & per epiſtolam reſcripſiſſe, & reſpon
17 diſſe. In fragmentis quoq; Iureconſultorum à P. Pitheo editis, tit. 4. ex Papiniani lib. ſingulari, de adulterio, huiuſmodi cõſultatio refertur: *Cum patri, lex Regia dederit in filiam necis vitaq; poteſtatem, quo bonum fuit lege comprehendi, vt poteſtas fieret, etiam filiã occidendi: velim mihi reſcribas, nam ſcire cupio, reſpõdi, num quid ex contrario præſtat nobis, &c.* ex quibus etiam verbis Iureconſultũ epiſtola fuiſſe interrogatũ, reſponſumq; & epiſtola dediſſe.

18 Rurſus infertur interpretatio ad text. in l. miles, §. quidam accuſare, ff. ad l. Iul. de adulter. ex quo quidem §. ſatis probatur, conſultationem, & reſponſionẽ per epiſtolam interueniſſe.

19 Vlterius interpretatur text. in l. Latinus Largus, ff. de leg. 2.
20 vbi Papinianus Latino Largo ſe conſulenti reſpõdiſſe ſcribit: ex qua expoſitione exponitur quoquè lex Latinus Largus, ff. qui ſine manumiſ. ad libert. perueniunt: vbi conſultatio, & reſponſum per epiſtolam interuenerunt.

22 Item & ex ſuperioribus infero interpretationem ad textum in l poſtulante, §. ſed in huiuſmodi, ff. ad Trebel. ibi: *Rogo reſpondeas, an rectè ſenſerim*, & ibi: *Item quæro, & de penſionibus*, & ibi reſpõdi: *Omnia ea hæreditatis appellatione continentur.*

23 Infertur etiam interpretatio ad text. in l. I. Domitius, ff. qui teſta-

teſtamenta facere poſſunt, vbi eadem figura verborũ conſultatio, & reſponſum, epiſtola cõcipiuntur.

24 Et huc quoquè pertinet alia ſimilis quæſtio in l. Plotiana, ff. de iure codicillorum, illis verbis: *Plotiana Celſo ſuo ſalutem*: & rurſus illis: *Iubentius Celſus Plotianæ ſuæ ſalutẽ*: ex quibus deducitur, per epiſtolã Celſum fuiſſe conſultum, necnon & ei reſcripſiſſe.

25 Nec hìc omittenda eſt alia conſultatio per epiſtolam, & ad eam per aliam epiſtolam ſequuta reſponſio, in l. Licinius Loquſta, ff. de legat. 2.

26 Rurſus & quæſtioni per epiſtolam propoſitæ Iurecõſultus reſpõdit in l. Saluius Ariſto, ff. de legatis præſtandis.

Reſponſum etiam aliæ epiſtolæ ſubiecit Iureconſultus in l. Claudius Seleucus, ff. de his quibus vt indignis.

Per epiſtolam quoquè interrogatus Iureconſultus alia epiſtola reſcripſit reſpõſum ſuum in l. Fauius Ianuarius, ff. de ſolutionibus.

Aliæ etiam epiſtolari quæſtioni, ſeu conſultationi epiſtolicũ reſponſum dedit Iureconſultus in l. Attilicinus Proculo, ff. de pact. dotalib.

Iulius Paulus quoq; a Neſennio Apollinari cõſultum ſe per epiſtolam proponit in l. Neſcẽnius Apollinaris, ff. de neg. geſt.

A Licinio etiam Rufino conſultum ſe per literas idem Paulus ſcribit in l. Licinius Rufinus, ff. quibus ad libertatẽ proclamare.

Proculum etiam ſæpius à nepote per literas conſultum legimus in l. nepos Proculo, ff. de verb. ſign. ibi: *Nepos Proculo ſuo ſalutem*: Reſpõſum verò Proculi ſubijcitur, ibi: *Proculus cum dotem, &c.*

Extant deinde ad eiuſdẽ nepotis per epiſtolam cõſultationes alia Proculi per literas reſponſa duo: vnum in l. Sempronius Proculus, ff. de leg. 1. alterum in l. Proculus nepoti, ff. de iuredotium.

Par eſt & alia reſponſi forma Pauli ad conſultationem in l. Iulius Paulus Nimphidio, ff. de condition. & demonſt.

Eſt & elegãs conſultatio per epiſtolam in l. Attius fundi, ff. de hæred. inſtit. ibi: *Attius fundi Corneliani, &c.* & ibi: *Idq; Proculo placet, quid tibi videtur? Reſpondit, vera eſt Proculi opinio.*

Marcelus etiã à Sulpitio conſultum ſe reſpondiſſe per epiſtolam narrat in l. Sulpitius Marcello, ff. de donat. inter virum & vxor. aliaquè innumera iura in huius rei confirmationem hìc adduci poſsent, quæ breuitati operis conſulendo conſulto omitto.

IN TEXTV IBI:
Por ſu nombre.

Scholium IIII.

27 ALius modus in ius vocãdi,
ex noſtra l.deducitur, nẽ-
pè per nũtium, cuius me-
minit text.in cap.prudentiã, §.
1.de offic.delegati, & in cap. cũ
parati,de appellationibus, & in
l.magis puto,§.ſi pupillus,verſ.
nec tamen, ff. de reb.eorum, &
in l.1.ff.de procuratoribus, l.2.
quis ord.in poſſeſſ. ſer. & in l.3.
ne quid pub.læt.in Cod. Theo-
doſ.l.2.C.de repudijs,& quãuis
diuerſos habeat in iure ſignifi-
catus, vt conſtat ex l.6. §. nun-
tiatores, ff.ad S.C.Turpilian.l.
4.ff. de diuortijs, l. 2. & 3.C. de
repudijs. l.2.ff.de pact.l.1.§.vlt.
ff.de contrahenda emptio.l.1.ff.
mandati,l.4. ff. pro ſocio,l.4. ff.
de manumiſsis vindicta,l. final.
ff.de ſponſalibus:ſed quoad no-
28 ſtrum text.nuncius dicitur, qui
ſpecialiter certi negotij gratia,
ad aliquẽ in ius vocandum de-
ſtinatur,l. 2. ff.de obligat. & ex
Feſto Pomp. Seruioquè, in 11.
Æneid.docet Briſonius de ver-
borum ſignificat.verb.nuncius,
vbi non pauca,quæ huc ſpectãt,
congerit.

29 Viator quoq; appellatur in
dict.§.nec tamen,& in l.vltima,
ff.de iudicijs: horumquè viato-
rum meminit Cicero, de ſene-
ctute:in illis verbis: *Ad Senatum
accerſebantur Curtius,& cæteri Se-
nes,ex quo,qui eos accerſebant, via-
tores nominati ſunt:* meminit quo-
què Columel.lib. 1.in præfatio-
ne,ibi: *Illis enim temporibus proceres
ciuitatis in agris morabantur, & cũ
conſilium publicum deſiderabatur, à
villis accerſebantur in Senatum, ex
quo, qui eos euocabant, viatores no-
minati ſunt:* & tradit Plinius lib.
18.cap.3.ibi: *Cincinato viator attu
lit dictaturam: & quidem (vt tra-
dit Norbanus) nudo plenoq́ pulueris
etiamnum ore: cui viator vela cor-
pus inquit, vt proferã Senatus, Po-
puliq́ Romani mandata: tales tum
etiam viatores erant, quibus idipſum
nomen inditum eſt, ſubinde ex agris
Senatũ, Duceſq́ accerſentib⁹:* noſtri
tũ text. & eius deciſioni magis
conuenit Sexti Pompeij locus,
lib.vltimo, in eius initio,vbi ge
neraliter viatores dicti erãt,qui
iuſſa magiſtratum executioni
mandabant,iuxtà text.in dict.l.
magis puto, & conſtat ex Cice-
rone,in Batinio,ibi: *Miſſeriſuè
viatorem, qui M. Bibulum domo
vi extraheret:* & ex Liuio 4.Dec.
lib.9.ibi: *Incenſum referre viatores
iuſſi, & omnes vbiquè:* nec illud
omitto, quod ex Liuio depre-
hendi,vt Lictores conſulum eſ-
ſent viatores tribunorũ plebis:
Ardens (inquit Liuius) *igitur ira
Tribunus viatorem mittit ad Conſu
lem, Conſul Lictorem ad Tribunum:*
ſcribit autẽ hæc Liuius 1.Deca.
lib.2,

lib.2. Lictores, autem quare ſic dicti ſint, videre eſt apud Aulum Geliũ Noct. Athic.lib. 12. cap.3.Feſtum, lib.10. Plutarch. Problem.cap.67.

30 Prædicti etiam nuntij, apparitores dicti ſunt,& de his extāt plurimi tituli, libr.12. Iuſtinianei Codicis, nempè de apparitoribus Præfect.anno.& de appar.Præf.vrba.& apparit. Præf. prær,& apparit.Proconſ.& leg. & eorum quoquè mentio fit in l.nullus apparitor,& in l.quicũquè,de diuerſ.offi.& in l. Diuus ff. de ſeruis fugitiuis, & in l.ſi pignora, ff. de euictionibus, & in l. ne diu apparitorum, C. de pœnis, & agit de eis Liuius 1. Decad. libr.1.& Cicero in 5.in Verrem, Act.& in 2. Philip. Et in antiqua legis tabula, quæ Romæ extat, non ſemel hoc nomē vſurpatur, vt teſtatur Briſon.de verb.iuris, verbo, apparere, huius autem nominis æthymō ex eo fluit: *Apparent enim,& præſto ſunt ad obſequium,* vt videre licet ex Virgilio 12.Æneid.ibi: *Seuiquè in limine Regis apparent:* quē locum benè interpretatur Seruius ibidem, cui loco,& ſimilis eſt, & ille verſus eiuſdē Virgil. lib.8. Ænei: *Quam Turno Regi, aut Regi apparere Latino.*

31 Miſſuſquoquè nuntius vocatur in cap.1. de immunit. Eccl. diſsimilis ab illis, quos Vlpian. enumerat in l.2 §.1.ff.de eis qui notantur infam.& ab his, quæ de eis adnotantur ab Alexan.ab Alexand. Gen.dier.lib.5.cap.8.

32 Officialis quoq; nuntius dicitur, qui alicui magiſtratui iudicivè præſto eſt, miniſterium, officiumvè exhibet, l. 2. C. de Decurionibus, libr. 10. cap. aliquando, 2. quæſt.4. in prin.l.ea quidem, C. de accuſationibus, vbi Accurſ. verb. per officium.

33 Notarij quoq; nuntij dicuntur in cap. cincucelliones, 23.q. 5.vbi gloſ.verb.notarijs.

34 Executores quoquè appellantur in l.2,C.de ſportulis.

35 Portarij quoquè dicuntur, vt in cap.cum olim, de priuilegijs.

36 Miniſtri etiam nuncupantur in cap.cum miniſtri, 13.q.5.

37 Cæſariani etiam nominārur ſiue Catholicani, in l.penult.§. ſed & in his, C.de bonis proſcr. ibi: *Exceptis duntaxat Cæſarianis, vel Catholicanis, &c.* Et in hoc ſignificatu accepit Specul.in titulo de citatione, §.4. num.5. Accurſius tamen in dict.§. ſed in his, verb. *Cæſarianis,* aliter interpretatur, Cæſarianos enim exponit, id eſt, primipilarios: primipilus autem dignitas eſt, l.1.cum ſequent.C.de primipilo, lib.12.de quo plura non contēnenda ſcribere poſſem, omitto tamen tanquam legi noſtræ diſſentanea. Illud tñ non prætermitto, Cæſarianos pro officialibus procuratoris Cæſaris

habitos fuiſſe in l.1.C. de iure fiſci,lib.10.& in rubr.de Cæſarianis,in Cod.Theodoſiano, & in l.2. de bonis vacantibus,eod. lib. & Codice, quæ omnia non ineleganter cōgeſta ſunt in noſtræ legis confirmationem,quæ vtitur hoc vocabulo,*Por ſu nombre*,de nūntio,miſſo,apparitore, & alijs relatis,ſentiens.

38 Ex quo ſanè verbo, necnon & alia quæſtio decisa videtur, nēpè vt ipſe ſolus homo à magiſtratu miſſus fidem faciat. Quæ quidem quæſtio anceps erat, & eam deprehendo mouiſſe Speculatorem in d.§.4.nu.6. in tit. de citatione,vbi refert, quendā veterem ſcribentem docentem vni apparitori aſſerenti aliquē in ius vocaſſe credendū, in cauſis ſcilicet modici præiudicij, in alijs tamen duos deſiderari, cui ipſe author non aſſentitur, in omnibus enim cauſis vnius nūtij teſtimoniū ſufficere contendit,& eius opinionem admittit Bald.in l.2.C. de annali except. nu.16. Ita tamen, vt prædictus apparitor publicus ſit, ſignūq; gellet, quo à cæteris diſcernatur, omnibusq; ſit notus, qui ſi ad hoc deſignatus non ſit,contraria opinio procedet, & hoc caſu duobus erit opus, vt adnotauit Specul. vbi ſup. nu.6.ad fi. ad quod alludens l. noſtra, quæ vnico nūtio cōtenta eſt, adijcit præd. verba: *O por nōbre conocido.*

IN TEXTV IBI:
O por ſu ſello conocido.
Scholium V.

39 Alius citandi modus, à noſtra lege inuentus eſt, videlicet per ſigillū iudicis: cui cum non credatur, niſi authenticum ſit,iuxta text.in c.2. cum vulgaribus, de fide inſtrumentorum,ſigillum notū deſiderant noſtræ legis verba, vt ex hoc Scholio videre licet, cū ignotum fidē nō faciat, vt probat text. in cap. quod ſuper, de fide inſtrum.& in c.2.de cler. pereg.

40 nec noſtræ legi refragatur text. in l.diſtrahente,C.de reb. alien. & in §.poſſunt,inſtit.de teſtam. ordin. vbi ſigillo priuatæ perſonæ creditur, communiter enim hæc iura accipiuntur in re propria,in qua cōtra ipſammet perſonam ſigillantis, priuatum ſigillum fidem facit, aduerſus alios tamen debet eſſe notum, & authenticum, vt in lege noſtra requiritur, ad hocq; deſignatum,iuxta Innocentij doctrinam in cap 2.de fide inſtrumentorum, num.2. quem ibi communiter ſcribentes ſequuntur, vt ex his intelligatur text in c. ſignificauit,de appella.vbi proprio,noto,& authentico ſigillo nō ſtatur,nempè, quia ad aliud miniſterium erat deſignatum,

41 & deſtinatum. Nec prædictis oberit deciſio tex.in l.ad teſtiū, §.1.

§.2 de teſtamen. vbi poteſt quis alieno ſigno ſignare. Ibi enim expreſſum fuit, cuius ſignaculo ſignatum fuiſſet, & quare alte-
42 rius annulo ſigillaretur. Hinc quoquè interpretatur text. in d. l. ad teſtiũ. §. ſi ſigna, ibi: *Si ſignaturbata ſint ab ipſo teſtatore, non videtur ſignatum*: accipitur enim ſecundum ſuperiorem interpretationem: vt nec alieno, nec proprio annulo turbato tamẽ quis ſignet, niſi aliter exprimat, vt Innocentius docuit in dict. cap. 2. num. 2. in fin. Specul. de probationibus, §. videndum, nu. 16. Bartol. in dict. l. ad teſtium, §. ſi ab ipſo, num. 5. Ratioq; noſtri text. deducitur ab Specul. in tit. de citatione, §. iam de citatione, numer. 13. docente, citatum in iuſq; accerſitum, cùm ſignum videat alienum ad aliamuè rem deſignatũ iuſtè exiſtimare poſſe, literas falſas eſſe: ideoq; hoc caſu in ius vocatum, iudicio ſupereſſe nõ adſtringi contendit. Cui rationi anectitur litera huius noſtræ legis; quæ annulum notum deſiderat.

43 Animaduertoq;, ſigillũ multifariè in iure accipi, l. gẽma in cluſa, ff. ad exhiben. l. ſi cuius rei. §. ſed ſi ædium, ff. de vſufruct. l. quæſitum, §. Papinianus, ff. de inſtru. vel inſtrum. leg. & tradit Plin. lib. 36. c. 24. Sed quoad noſtram legem attinet. ſigna ſigilla, & ſignacula idem valent, l. 1. §. ſi pecunia, ff. depoſiti, l. 1. 2. & 4. ff. de teſtam. & queadmodum teſtamenta aperiantur.

44 Hoc ergo ſigillum, vel ſignaculum, cùm notum, & proprium ſignantis eſſe debeat, vt lex noſtra oſtendit, hinc ſtylus fluxit, vt in reſcripto, vel literis cõmuniter ſubijciantur illa verba: *Sigilla noſtra appoſuimus. &c.* Quanuis ſi annulus notus ſit, prædictã demonſtrationẽ non requiri, & ſine prædicta clauſula reſcriptũ valere teſtetur Innocentius in cap. ſcripta, de fide inſtrum. num. 2. ex lege fin. C. arbitrium tutelæ.

45 Vlterius & ex noſtræ l. verbis adnotatur id quod in tabellionibus receptũ eſt, qui ſigno noto, & proprio ſignare debẽt, ita vt alieno vti nequeant, nec à conſueto recedere, iuxta text. in authentico de inſtrum. cautela, & fide, §. ſed etſi inſtrumẽta, quod & noſtra tempeſtate ſtylus admiſit. Ideoque in titulo approbationis proprium & notum ſignum tabellionis apponitur, vt omnis ceſſet fraus, & Baldus notat in dicta l. ad teſtium, §. ſi ab ipſo, in princ.

Deniquè noſtra lex non loquitur de ſigno tabellionis, cũ hoc diuerſum ſit à prædicto ſigillo, cuius text. hic meminit.
46 Diuerſitas autem ea eſt, ſigilla enim hæc nota & authentica, quæ à noſtra lege adnotantur, annulo,

ra cerem magis notauimus, vt tanquam ſignum impreſſum iudicares. Et hunc veterem vſum Plautus demonſtrat Pſeudoli Act. 1. Scena. 1. & Bacchidib Actu. 4. Scena 4. ibi.

Cedo tu ceram, ac linum, ac tutum, age, obliga, obſigna cito.

Adſignandumque amici aduocabantur, idque inter recepta Romæ officia adnumerabatur, vt ait Tertul. in lib. de Idolatr. ibi: *Signate ſignis non iam aduocatorum, ſed &c.* In eoque officio matutinas horas definitas fuiſſe, docet Martial. lib. 10. Epigrāmat. 70. hoc verſu:

Nunc ad Luciferū ſignat mea gemma Dianam.

His adſtipulatur quod ſcribit Cicero lib. 2. de inuentione, de quodam coniecto in carcerem, ibi: *Quidam eius familiares in carcerem tabulas adferunt, & teſtes adducunt, hæredes quos ipſe iubet ſcribunt tabulæ obſignantur.* Et quod ait libro 7. ad Atthicum, epiſ. 2. *Eius eſt teſtamentum de Tortorij vncijs Geronum ſignis obſignatum.* Idemque epiſtola vltima, libro 3. ad Quintum fratrem: *Alias pro alijs teſtamenti tabulas obſignaſſe narrat.* Et Cæſar oſtendit lib. 1. de bell. Gallico, his verbis: *Vulgo totis Caſtris teſtamenta obſignabantur.* Et Seneca epiſt. 8. lib. 1. ibi: *Non videor tibi plus prodeſſe, quàm cum ad vadimonium aduocatus deſcenderem, aut tabulis teſtamenti annulum imprimerē.* Et hinc orta fuit quæſtio apud Iureconſultos, an teſtes proprio, vel alieno annulo ſignare poſſent, & annuli eſſe poſſent vna, & eadem ſculptura, l. ad teſtium, § ſi quis ex teſtibus, ff. qui teſtament. facere poſſunt, & §. ſi ab ipſo, eiuſdem legis, §. poſſunt autem, inſtitutā de teſtament. Quin & Iuriſconſultos ad has obſignationes adhibitos indicio eſt, Quod inquit Cicero libro. 1. de Oratio. illis verbis: *Cùm obſignes tabellas clientis tui: quibus in tabellis id ſit ſcriptum, quo ille capiatur.* Et hūc ſpectat quod de eorum reſponſis dicitur, quæ tantæ authoritatis fuerunt, vt ea Iuriſconſulti non ſignarent, vt Plinius oſtendit, epiſtola 5. libro 6. ſed plerunque ipſi iudicibus ſcribebant, aut teſtabantur, qui illos conſulebant, vt ait Pomponius in lege ſecunda, ff. de origine iuris. A iudicibus enim, conſultos prudentes colligitur ex leg. 3. ff. de minori. §. 1. & ex lege ſecūda, ff. de pactis dotalibus. Poſteà tamen etiam inualuit, vt reſponſa ab eis ſignarentur, quo reſpexit Seneca lib. octauo de benef. cap. 16. ibi: *Si tamen quod ſentiam quæris, & vis ſignari reſponſum.* Et plura quæ hūc ſpectant, congeſſit Barnabas Briſſonius, de formulis, libro 3. in fine libri, verſiculo

harum ſignificatione, libro 18. verbo, *vades*, Antonius Nebriſſenſis Grammaticus, in iuris ciuilis Lexicon, verbo, *vadimonium*, Alexand. Scot. in Vocabulario Iuris, verbo, *vadimonium*, Franciſcus Hotomanus, in Commẽtario verborum Iuris, eodem verbo. Quæ Fori lex iuri admodum diſſentanea erat, vt conſtat ex lege prima, ff. de cuſtodia reorum, & lege Diuus Pius, eodem titulo. Ex quibus, quando graue ſcelus commiſſum eſt, in carcerem reus conijcitur, quamuis immobilia poſſideat, fideiuſſoreſuè præſtet, quod Vlpianus ibi ex Diui Pij epiſtola ſtatuit, & ei conuenit textus in l. 16. titul. 1. part. 7. & in lege decima, titulo 29. eadem part. quæ iudici præcipiunt, ne reum ſub fideiuſſoribus dimittat, ſi pœna corporis ei irrogãda ſit. Prædictam itaquè Fori legem tanquam iuri repugnan-
49 tem noſter textus impugnat,
aitquè cuſtodiri non debere, cũ in delictis tantum leuibus eius deciſio locum habere poſſit, vt optimè interpretatur Gregorius in dicta lege decima, Scholio ſexto, & in Scholio primo, & ſecundo prooemij, titulo 29. par. ſeptim. & hùc ſpectãt verba textus in lege nullus C. de exhibendis, & tranſmittẽdis reis, ibi: *Ac tandiù pari fortuna retineri, donec repererit cognitio celebrata diſcrimen:* & docet Baldus ibidẽ numer. 2. & in l. ſed etſi, ff. de in ius vocando, num. 2. Eaquè noſtræ legis, & eius deciſionis vulgaris ratio redditur, nẽpè, quia in poteſtate fideiuſſoris non eſt ſoluere iudicatum, cùm executio in perſona fieri debeat. Cũ diuerſa itaquè ratio vigeat in leui crimine, cui pecuniaria pœna ſuccedit fideiuſſor intercedere poteſt, vt ſtatuit lex noſtra in hac vltima parte, quæ vetat vt in vincula conijciatur reus, ſi immobilia habeat, iudicioue ſiſti, cautionem præſtet, cui concinit Rubrica, ff. *Ne quis eũ qui in ius vocatus eſt, &c.* & l. 1. ff. *In ius vocati vt eant.* Inſpiciendus-què eſt Bald. in d. l. 2. C. de exhib. reis, num. 3. & Gregorius Lopez in ſumma tit. 29. part. 7.
50 Schol. 1. Et ſi cautio non inueniatur, qui pignora tradit, ſatis cauiſſe videtur, l. 1. ff. qui ſatisd.

Textus ſexageſimuſſeptimus,

Sobre la ley, que comiença: Si algun hombre, que es en el titulo de los furtos, ſobre aquellas palabras: Faga tal emienda, &c. Eſto ſe entiende, que el heredero es tenido de hazer tal emienda, como aquel de quien es heredero, ſi fueſſe

fuiſſe viuo: ſi ſobre aquel furto, o ſobre otro qualquier mal fecho ouieſſe eſtado demandado aquel de quien es heredero, e fueſſe el pleyto començado por demanda, o por reſpueſta, ante que murieſſe. E aſſi ſe entiende en la pena deſta caluña. Y eſta ley, y la otra ley que comiença: Qualquier, que es en el titulo de las deudas. Mas lo que ouo en el muerto de la coſa furtada, o robada, bien lo pueden demandar al ſu heredero, maguer que no ſe lo ouieſſen demandado en ſu vida aquel de quien es heredero.

SVMMARIVM.

1 EX Lege Fori ſine vlla diſtinctione, furis hæres ex delicto defuncti adſtrictus erat quoad pœnam pecuniariam.

2 Regula generalis eſt, ne à defuncto, lite non conteſtata, hæres teneatur.

3 In pœnam furis contra iuris regulas ſtatuit Fori lex, vt etiam lite non conteſtata, cum defuncto hæres teneretur.

4 Licurgus furta impunita eſſe voluit.

5 Germani, & Ægyptij furta ſuis legibus inulta reliquerunt.

6 Latrocinia nullam habuerunt infamiam, quæ ſaltem extra fines alicuius ciuitatis fierent.

7 Lite non conteſtata cum defuncto, calumnia hæredes non afficit.

8 Noſtra lex Styli, iuri communi conſuetuit, corrigitque legem Fori.

9 Ipſa res furto ſubſtracta, poteſt peti ab hærede, licet lis non fuiſſet conteſtata cum defuncto.

10 Quoad pœnam lis conteſtari debet, quoad rei perſecutionem nequaquam.

11 Æſtimatio quoquè rei furatæ, ab hærede peti poteſt, licet non fuiſſet conteſtata lis cum defuncto.

12 Et pro fructibus quoquè ſubtractæ rei, contra hæredem actio datur.

13 Et pro damno intereſſe, & rei ſubtractæ deterioratione, hæres conuenitur.

14 Damnum in hac actione venit, non tamen lucrum ceſſans.

15 Intereſſe tamen competit, licet ſit extra rem.

16 Si quid turpiter quæſitum prouenit ad hæredem, ab eo auferetur.

17 Actio, quæ in hæredes datur perpetua, an annalis ſit, & quæ diſtinctio in hoc adhibenda ſit, & num. ſeq.

Lex

Lex LXVII.

IN TEXTV IBI.

Qui ſe eſtado demandado.

Scholium Primum.

1 FOſi lex.9.titul.13.lib.
4. ſine vlla diſtinctio-
ne ſtatuit furis hære-
dem ex delicto defuncti aſtri-
ctum eſſe quoad pœnam ſcili-
cet peccuniariam, quanuis ſu-
per ipſo furto lis cum latrone
2 cœpta non fuiſſet, quæ quidem
ſententia iuri communi omni-
no aduerſabatur, quippè quo
regula generalis conſtituta eſt,
ne hæres litis immotæ cum de-
functo reus fieret, leg. ſicuti pœ-
na.38. cum vulgaribus, de re-
gulis iuris, l. vigeſima, titul. de
3 dimoquarto part. ſeptima. Nec
hoc vulgatiſsimum iuris prin-
cipium legiſlatorem fori igno-
raſſe credendum eſt, puto tamé
in pœnam furis ſtatuiſſe: cum
& à primarum legum origine
ſeuera correctione furta plecte-
rentur teſte Gelio Noct. Athi-
carum, libr. 11. cap. decimo octa-
uo, Alexand. ab Alexand. libr.
4 ſexto, capit. decimo. Quanuis
è diuerſo Licurgus Spartanis
furta impunita eſſe voluiſſet,
quo magis acuerentur ingenia,
5 animoquè eſſent ſolerti. Exem-
plo Germanorum, & ægyptio-
rum, qui furta legibus inulta re-
liquere, vt ijdem authores præ-
6 dictis locis teſtatur. Et hinc Cę-
ſar, libro 6. commentariorum
ſcripſit; latrocinia nullam habe-
re infamiam; quæ ſaltem extra
fines alicuius ciuitatis fierent,
iuuentutis ſcilicet exercendæ,
ac negligentiæ minuendæ cau-
ſa permiſſa, cuius rei non pau-
ca congeſsit Ludouicus Celius
Rodigin. lectionum antiqua-
rum, lib. 2. cap. 3. & Plutarchus
in Apophthegmat. Laconicis,
& Diodorus Siculus, lib. 2. cap.
3. Illephonſus ergo pius, & ſa-
piens Rex in criminis deteſta-
tionem ab alijs caſum furis ex-
cepit: Exemplo quidem Alexã-
dri Seueri, qui vindex furtorũ
fuit, & ſeueriſsimas pœnas in la-
trones ſtatuit, vt Lampridius
7 refert in vita illius. Quanuis re-
gulariter cautum eſſet, vt niſi li-
te conteſtata cum defuncto ca-
lumnia hæredes non afficeret,
l. 1. C. ex delictis defunctorum,
& prædicta lege partitæ ſatis
8 probatur. Noſtra ergo lex præ-
dictam legem fori interpretan-
do ſanxit, vt & in furto, ſicut in
alijs criminibus, hæres non ad-
ſtringeretur, niſi iudicio cœpto
cum defuncto; iuxta iuris com-
munis, & legũ partitarum tra-
ditionem, ſecũdum quas, &
legem.6.tit.10.libr.3.fori
accipiendam noſter
text. ſancit.

IN TEXTV IBI:
Por ſu nombre.

Scholium IIII.

27 ALius modus in ius vocãdi, ex noſtra l. deducitur, nẽpè per nũtium, cuius meminit text. in cap. prudentiã, §. 1. de offic. delegati, & in cap. cũ parati, de appellationibus, & in l. magis puto, §. ſi pupillus, verſ. nec tamen, ff. de reb. eorum, & in l. 1. ff. de procuratoribus, l. 2. quis ord. in poſſeſſ. ſer. & in l. 3. ne quid pub. læt. in Cod. Theodoſ. l. 2. C. de repudijs, & quãuis diuerſos habeat in iure ſignificatus, vt conſtat ex l. 6. §. nuntiatores, ff. ad S.C. Turpilian. l. 4. ff. de diuortijs, l. 2. & 3. C. de repudijs. l. 2. ff. de pact. l. 1. §. vlt. ff. de contrahenda emptio. l. 1. ff. mandati, l. 4. ff. pro ſocio, l. 4. ff. de manumiſſis vindicta, l. final. ff. de ſponſalibus: ſed quoad no-
28 ſtrum text. nuntius dicitur, qui ſpecialiter certi negotij gratia, ad aliquẽ in ius vocandum deſtinatur, l. 2. ff. de obligat. & ex Feſto Pomp. Seruioquè, in 11. Æneid. docet Briſonius de verborum ſignificat. verb. nuntius, vbi non pauca, quæ huc ſpectãt, congerit.

29 Viator quoq; appellatur in dict. §. nec tamen, & in l. vltima, ff. de iudicijs: horumquè viatorum meminit Cicero, de ſenectute: in illis verbis: *Ad Senatum accerſebantur Curtius, & cæteri Senes, ex quo, qui eos accerſebant, viatores nominati ſunt*: meminit quoquè Columel. lib. 1. in præfatione, ibi: *Illis enim temporibus proceres ciuitatis in agris morabantur, & cũ conſilium publicum deſiderabatur, à villis accerſebantur in Senatum, ex quo, qui eos euocabant, viatores nominati ſunt*: & tradit Plinius lib. 18. cap. 3. ibi: *Cincinato viator attulit dicta'nram: & quidem (vt tradit Norbanus) nudo plenoq́ pulueris etiam num ore: cui viator vela corpus inquit, vt perferã Senatus, Populiq́ Romani mandata: tales tum etiam viatores erant, quibus idipſum nomen inditum eſt, ſubinde ex agris Senatũ, Duceſq́ accerſentib'*: noſtri tñ text. & eius deciſioni magis conuenit Sexti Pompeij locus, lib. vltimo, in eius initio, vbi generaliter viatores dicti erãt, qui iuſſa magiſtratum executioni mandabant, iuxta text. in dict. l. magis puto, & conſtat ex Cicerone in Batinio, ibi: *Miſeriſuè viatorem, qui M. Bibulum domo vi extraheret*: & ex Liuio 4. Dec. lib. 9. ibi: *Incenſum referre viatores iuſſi, & omnes vbiquè*: nec illud omitto, quod ex Liuio deprehendi, vt Lictores conſulum eſſent viatores tribunorũ plebis: *Ardens* (inquit Liuius) *igitur ira Tribunus viatorem mittit ad Conſulem, Conſul Lictorem ad Tribunum*: ſcribit autẽ hæc Liuius 1. Deca. lib. 2,

lib.2. Lictores, autem quare ſic dicti ſint, videre eſt apud Aulum Geliū Noct. Athic.lib. 12. cap.3.Feſtum, lib.10. Plutarch. Problem.cap.67.

30 Prædicti etiam nuntij, apparitores dicti ſunt, & de his extāt plurimi tituli, libr.12. Iuſtiniani Codicis, nempè de apparitoribus Præfect.anno. & de appar.Præf.vrba. & apparit. Præf. præt, & apparit.Proconſ.& leg. & eorum quoquè mentio fit in l.nullus apparitor, & in l.quicūquè, de diuerſ.offi.& in l. Diuus ff. de ſeruis fugitiuis, & in l.ſi pignora, ff. de euictionibus, & in l. ne diu apparitorum, C. de pœnis, & agit de eis Liuius 1. Decad. libr.1. & Cicero in 5.in Verrem, Act. & in 2. Philip. Et in antiqua legis tabula, quæ Romæ extat, non ſemel hoc nomē vſurpatur, vt teſtatur Briſon.de verb.iuris, verbo, apparere, huius autem nominis æthymō ex eo fluit: *Apparent enim, & præſto ſunt ad obſequium,* vt videre licet ex Virgilio 12.Æneid.ibi: *Seuiquè in limine Regis apparent:* quē locum benè interpretatur Seruius ibidem, cui loco, & ſimilis eſt, & ille verſus eiuſdē Virgil. lib.6. Ænei: *Quam Turno Regi, aut Regi apparere Latino.*

31 Miſſuſquoquè nuntius vocatur in cap.1. de immunit. Eccl. diſsimilis ab illis, quos Vlpian. enumerat in l.2. §.1.ff.de eis qui notantur infam. & ab his, quæ de eis adnotantur ab Alexan.ab Alexand. Gen.dier.lib.5.cap.8.

32 Officialis quoq; nuntius dicitur, qui alicui magiſtratui iudicivè præſto eſt, miniſterium, officiumvè exhibet, l. 2. C. de Decurionibus, libr.10. cap. aliquando, 2. quæſt.4. in prin.l.ea quidem, C. de accuſationibus, vbi Accurſ. verb. per officium.

33 Notarij quoq; nuntij dicuntur in cap. cincucelliones, 23.q. 5.vbi gloſ.verb.notarijs.

34 Executores quoquè appellantur in l.2,C.de ſportulis.

35 Portatij quoquè dicuntur, vt in cap.cum olim, de priuilegijs.

36 Miniſtri etiam nuncupantur in cap.cum miniſtri,13.q.5.

37 Cæſariani etiam nominātur ſiue Catholicani, in l.penult. §. ſed & in his, C.de bonis proſcr. ibi: *Exceptis duntaxat Cæſarianis, vel Catholicanis, &c.* Et in hoc ſignificatu accepit Specul.in titulo de citatione, §.4. num.5. Accurſius tamen in dict.§. ſed in his, verb.*Cæſarianis,* aliter interpretatur, Cæſarianos enim exponit, id eſt, primipilarios: primipilos autem dignitas eſt, l.1.cum ſequent.C.de primipilo, lib.12.de quo plura non contenenda ſcribere poſſem, omitto tamen tanquam legi noſtræ diſſentanea. Illud tñ non prætermitto, Cæſarianos pro officialibus procuratoris Cæſaris habi-

habitos fuiſſe in l.1.C. de iure fiſci,lib. 10.& in rubr.de Cæſarianis,in Cod.Theodoſiano, & in l.2. de bonis vacantibus, eod. lib. & Codice, quæ omnia non ineleganter cõgeſta ſunt in noſtræ legis confirmationem,quæ vtitur hoc vocabulo, *Por ſu nombre*, de nũtio,miſſo,apparitore, & alijs relatis,ſentiens.

38 Ex quo ſanè verbo, necnon & alia quæſtio deciſa videtur, nẽpè vt ipſe ſolus homo à magiſtratu miſſus fidem faciat. Quæ quidem quæſtio anceps erat, & eam deprehendo mouiſſe Speculatorem in d.§.4.nu.6. in tit. de citatione,vbi refert, quendã veterem ſcribentem docentem vni apparitori aſſerenti aliquẽ in ius vocaſſe credendũ, in cauſis ſcilicet modici præiudicij, in alijs tamen duos deſiderari, cui ipſe author non aſſentitur, in omnibus enim cauſis vnius nũtij teſtimoniũ ſufficere contendit,& eius opinionem admittit Bald.in l.2.C. de annali except. nu.16. Ita tamen, vt prædictus apparitor publicus ſit, ſignũq; geſtet, quo à cæteris diſcernatur, omnibusq; ſit notus, qui ſi ad hoc deſignatus non ſit, contraria opinio procedet, & hoc caſu duobus erit opus, vt adnotauit Specul. vbi ſup. nu.6.ad fi. ad quod alludens l. noſtra, quæ vnico nũtio cõtenta eſt, adijcit præd. verba: *O por nõbre conocido.*

IN TEXTV IBI:

O por ſu ſello conocido.

Scholium V.

39 ALius citandi modus, à noſtra lege inuentus eſt, videlicet per ſigillũ iudicis: cui cum non credatur, niſi authenticum ſit,iuxta text.in c.2. cum vulgaribus, de fide inſtrumentorum,ſigillum notũ deſiderant noſtræ legis verba, vt ex hoc Scholio videre licet, cũ ignotum fidẽ nõ faciat, vt probat text. in cap. quod ſuper, de fide inſtrum.& in c.2.de cler. pereg.
40 nec noſtræ legi refragatur text. in l.diſtrahente,C.de reb. alien. & in §.poſſunt,inſtit.de teſtam. ordin. vbi ſigillo priuatæ perſonæ creditur, communiter enim hæc iura accipiuntur in re propria,in qua cõtra ipſammet perſonam ſigillantis, priuatum ſigillum fidem facit, aduerſus alios tamen debet eſſe notum, & authenticum, vt in lege noſtra requiritur, ad hocq; deſignatum,iuxta Innocentij doctrinam in cap 2.de fide inſtrumentorum, num.2. quem ibi communiter ſcribentes ſequuntur, vt ex his intelligatur text in c. ſignificauit,de appella.vbi proprio,noto,& authentico ſigillo nõ ſtatur,nempè, quia ad aliud miniſterium erat deſignatum,
41 & deſtinatum. Nec prædictis oberit deciſio tex.in l.ad teſtiũ, §.1.

§.2.de teſtamen. vbi poteſt quis alieno ſigno ſignare. Ibi enim expreſſum fuit, cuius ſignaculo ſignatum fuiſſet, & quare alte-
42 rius annulo ſigillaretur. Hinc quoquè interpretatur text. in d. l. ad teſtiũ. §. ſi ſigna, ibi: *Si ſigna turbata ſint ab ipſo teſtatore, non videtur ſignatum*: accipitur enim ſecundum ſuperiorem interpretationem: vt nec alieno, nec proprio annulo turbato tamẽ quis ſignet, niſi aliter exprimat, vt Innocentius docuit in dict. cap. 2. num. 2. in fin. Specul. de probationibus, §. videndum, nu. 16. Bartol. in dict. l. ad teſtium, §. ſi ab ipſo, num. 3. Ratioq; noſtri text. deducitur ab Specul. in tit. de citatione, §. iam de citatione, numer. 13. docente, citatum in iuſq; accerſitum, cùm ſignum videat alienum ad aliamuè rem deſignatũ iuſtè exiſtimare poſſe, literas falſas eſſe: ideoq; hoc caſu in ius vocatum, iudicio ſupereſſe nõ adſtringi contendit. Cui rationi anectitur litera huius noſtræ legis; quæ annulum notum deſiderat.

43 Animaduertoq;, ſigillũ multifariè in iure accipi, l. gẽma in cluſa, ff. ad exhiben. l. ſi cuius rei. §. ſed ſi ædium, ff. de vſufruct. l. quæſitum, §. Papinianus, ff. de inſtru. vel inſtrum. leg. & tradit Plin. lib. 36. c. 24. Sed quoad noſtram legem attinet. ſigna ſigilla, & ſignacula idem valent, l. 1. §. ſi pecunia, ff. depoſiti, l. 1. 2. & 4. ff. de teſtam. & queadmodum teſtamenta aperiantur.

44 Hoc ergo ſigillum, vel ſignaculum, cùm notum, & proprium ſignantis eſſe debeat, vt lex noſtra oſtendit, hinc ſtylus fluxit, vt in reſcripto, vel literis cõmuniter ſubijciantur illa verba: *Sigilla noſtra appoſuimus, &c.* Quamuis ſi annulus notus ſit, prædictã demonſtrationẽ non requiri, & ſine prædicta clauſula reſcriptũ valere teſtetur Innocentius in cap. ſcripta, de fide inſtrum. num. 2. ex lege fin. C. arbitrium tutelæ.

45 Vlterius & ex noſtræ l. verbis adnotatur id quod in tabellionibus receptũ eſt, qui ſigno noto, & proprio ſignare debẽt, ita vt alieno vti nequeant, nec à conſueto recedere, iuxta text. in authentico de inſtrum. cautela, & fide, §. ſed etſi inſtrumẽta, quod & noſtra tempeſtate ſtylus admiſit. Ideoque in titulo approbationis proprium & notum ſignum tabellionis apponitur, vt omnis ceſſet fraus, & Baldus notat in dicta l. ad teſtium, §. ſi ab ipſo, in princ.

Denique noſtra lex non loquitur de ſigno tabellionis, cũ hoc diuerſum ſit à prædicto ſigillo, cuius text. hic meminit.
46 Diuerſitas autem ea eſt, ſigilla enim hæc nota & authentica, quæ à noſtra lege adnotantur, annulo,

Digitized by Google

racterem magis notauimus, vt tanquam ſignum impreſſum indicares. Et hunc veterem vſum Plautus demonſtrat Pſeudoli Actu. 1. Scena. 1. & Bacchidib Actu. 4. Scena 4. ibi.

Cedo tu ceram, ac linum, ac tutum, age, obliga, obſigna cito.

Ad ſignandumque amici aduocabantur, idque inter recepta Romæ officia adnumerabatur, vt ait Tertul. in lib. de Idolatr. ibi: *Signate ſignis non iam aduocatorum, ſed &c.* In eoque officio matutinas horas definitas fuiſſe, docet Martial. lib. 10. Epigrāmat. 70. hoc verſu:

Nunc ad Luciferā ſignat mea gemma Dianam.

His adſtipulatur quod ſcribit Cicero lib. 2. de inuentione, de quodam coniecto in carcerem, ibi: *Quidam eius familiares in carcerem tabulas adferunt, & teſtes adducunt, hæredes quos ipſe iubet ſcribunt tabulæ obſignantur.* Et quod ait libro 7, ad Atthicum, epiſ. 2. *Eius eſt teſtamentum de Tortorij vnciis Geronum ſignis obſignatum.* Idemque epiſtola vltima, libro 3. ad Quintum fratrem: *Alias pro aliis teſtamenti tabulas obſignaſſe narrat.* Et Cæſar oſtendit lib. 1. de bell. Gallico, his verbis: *Vulgo totis Caſtris teſtamenta obſignabantur.* Et Seneca epiſt. 8. lib. 1. ibi: *Non videor tibi plus prodeſſe, quàm cum ad vadimonium aduocatus deſcenderem, aut tabulis teſtamenti annulum imprimerē.* Et hinc orta fuit quæſtio apud Iureconſultos, an teſtes proprio, vel alieno annulo ſignare poſſent, & annuli eſſe poſſent vna, & eadem ſculptura, l. ad teſtium, § ſi quis ex teſtibus, ff. qui teſtament. facere poſſunt, & §. ſi ab ipſo, eiuſdem legis, §. poſſunt autem, inſtituta de teſtament. Quin & Iuriſconſultos ad has obſignationes adhibitos inditio eſt, Quod inquit Cicero libro. 1. de Oratio. illis verbis: *Cùm obſignes tabellas clientis tui: quibus in tabellis id ſit ſcriptum, quo ille capiatur.* Et huc ſpectat quod de eorum reſponſis dicitur, quæ tantæ authoritatis fuerunt, vt ea Iuriſconſulti non ſignarent, vt Plinius oſtendit, epiſtola 5, libro 6, ſed plerunque ipſi iudicibus ſcribebant, aut teſtabantur, qui illos conſulebant, vt ait Pomponius in lege ſecunda, ff. de origine iuris. A iudicibus enim, conſultos prudentes colligitur ex leg. 3. ff. de minori. § . 1, & ex lege ſecūda, ff. de pactis dotalibus. Poſteà tamen etiam inualuit, vt reſponſa ab eis ſignarentur, quo reſpexit Seneca lib. octauo de benef. cap. 16, ibi: *Si tamen quod ſentiam quaeris, & vis ſignari reſponſum.* Et plura quæ huc ſpectant, congeſsit Barnabas Briſſonius, de formulis, libro 3. in fine libri,

verſiculo

harum ſignificatione, libro 18. verbo, *vades*, Antonius Nebriſſenſis Grammaticus, in iuris ciuilis Lexicon, verbo, *vadimonium*, Alexand. Scot. in Vocabulario Iuris, verbo, *vadimonium*, Franciſcus Hotomanus, in Commẽtario verborum Iuris, eodem verbo. Quæ Fori lex iuri admodum diſſẽtanea erat, vt conſtat ex lege prima, ff. de cuſtodia reorum, & lege Diuus Pius, eodem titulo. Ex quibus, quando graue ſcelus commiſſum eſt, in carcerem reus conijcitur, quamuis immobilia poſſideat, fideiuſſoresuè præſtet, quod Vlpianus ibi ex Diui Pij epiſtola ſtatuit, & ei conuenit textus in l. 16. titul. 1. part. 7. & in lege decima, titulo 29. eadem part. quæ iudici præcipiunt, ne reum ſub fideiuſſoribus dimittat, ſi pœna corporis ei irrogãda ſit. Prædictam itaquè Fori legem tanquam iuri repugnan-
49 tem noſter textus impugnat, aitquè cuſtodiri non debere, cũ in delictis tantum leuibus eius deciſio locum habere poſsit, vt optimè interpretatur Gregorius in dicta lege decima, Scholio ſexto, & in Scholio primo, & ſecundo procemij, titulo 29. par. ſeptim. & huc ſpectãt verba textus in lege nullus C. de exhibendis, & tranſmittẽdis reis, ibi: *Ac tandiu pari fortuna retineri, donec repererit cognitio celebrata diſcrimen:* & docet Baldus ibidẽ numer. 2. & in l. ſed etſi, ff. de in ius vocando, num. 2. Eaquè noſtræ legis, & eius deciſionis vulgaris ratio redditur, nẽpè, quia in poteſtate fideiuſſoris non eſt ſoluere iudicatum, cùm executio in perſona fieri debeat. Cũ diuerſa itaquè ratio vigeat in leui crimine, cui pecuniaria pœna ſuccedit fideiuſſor intercedere poteſt, vt ſtatuit lex noſtra in hac vltima parte, quæ vetat vt in vincula conijciatur reus, ſi immobilia habeat, iudiciouè ſiſti, cautionem præſtet, cui concinit Rubrica, ff. *Ne quis eũ qui in ius vocatus eſt, &c.* & l. 1. ff. *In ius vocati vt eant.* Inſpiciendusquè eſt Bald. in d. l. 2. C. de exhibend. reis, num. 3. & Gregorius Lopez in ſumma tit. 29. part. 7.
50 Schol. 1. Et ſi cautio non inueniatur, qui pignora traddit, ſatis cauiſſe videtur, l. 1. ff. qui ſatiſd,

Textus ſexageſimusſeptimus,

Sobre la ley, que comiença: Si algun hombre, que es en el titulo de los furtos, ſobre aquellas palabras: Faga tal emienda, &c. Eſto ſe entiende, que el heredero es tenido de hazer tal emienda, como aquel de quien es heredero, ſi

fueſſe

Lex LXVII.

IN TEXTV IBI

Oui:ſe eſtado demandado,

Scholium Primum.

FOri lex.9.titul.13.lib.
4. ſine vlla diſtinctio-
ne ſtatuit furis hære-
dem ex delicto defuncti aſtri-
ctum eſſe quoad pœnam ſcili-
1 cet peccuniariam, quanuis ſu-
per ipſo furto lis cum latrone
2 cœpta non fuiſſet, quæ quidem
ſententia iuri communi omni-
no aduerſabatur, quippe quo
regula generalis conſtituta eſt,
ne hæres litis immotæ cum de-
functo reus fieret, leg. ſicuti pœ-
na.38. cum vulgaribus, de re-
gulis iuris, l.vigeſima, titul. de
3 dimoquarto part. ſeptima. Nec
hoc vulgatiſsimum iuris prin-
cipium legiſlatorem fori igno-
raſſe credendum eſt, puto tamé
in pœnam furis ſtatuiſſe: cum
& à primarum legum origine
ſeuera correctione furta plecte
rentur teſte Gelio Noct. Athi-
carum, libr.11.cap.decimo octa-
uo, Alexand. ab Alexand. libr.
4 ſexto, capit.decimo. Quanuis
è diuerſo Licurgus Spartanis
furta impunita eſſe voluiſſet,
quo magis acuerentur ingenia,
5 ac imoquè eſſent ſolerti. Exem-
plo Germanorum, & ægyptio-
rum, qui furta legibus inulta re
liquere, vt ijdem authores præ-
6 dictis locis teſtatur. Et hinc Cæ-
ſar, libro.6. commentariorum
ſcripſit, latrocinia nullam habe
re infamiam; quæ ſaltem extra
fines alicuius ciuitatis fierent,
iuuentutis ſcilicet exercendæ,
ac negligentiæ minuendæ cau-
ſa permiſſa; cuius rei non pau-
ca congeſsit Ludouicus Celius
Rodigin. lectionum antiqua-
rum, lib.2.cap.3. & Plutarchus
in Apophthegmat. Laconicis,
& Diodorus Siculus, lib.2. cap.
3. Illephonſus ergo pius, & ſa-
piens Rex in criminis deteſta-
tionem ab alijs caſum furis ex-
cepit: Exemplo quidem Alexã-
dri Seueri, qui vindex furtorũ
fuit, & ſeuetiſsimas pœnas in la-
trones ſtatuit, vt Lampridius
7 refert in vita illius. Quanuis re-
gulariter cautum eſſet, vt niſi li
te conteſtata cum defuncto ca-
lumnia hæredes non afficeret,
l.1.C. ex delictis defunctorum,
& prædicta lege partitæ ſatis
8 probatur. Noſtra ergo lex præ-
dictam legem fori interpretan-
do ſanxit, vt & in furto, ſicut in
alijs criminibus, hæres non ad-
ſtringeretur, niſi iudicio cœpto
cum defuncto; iuxta iuris com
munis, & legũ partitarum tra-
ditionem, ſecũdum quas, &
legem.6.tit.20.libr.3. fori
accipiendam noſter
text. ſancit.

IN TEXTV IBI:
Bien lo pueden demandar â ſu heredero.

Scholium II.

9 IN ſecunda parte ait hæc lex,
rem furto ſubtractá à defun-
cto, etiam cũ eo lite incœp-
ta ab hærede adimi poſſe: ratio
autem deducitur ex l. ſicuti, de
regulis iuris, ea nempe, ne lu-
crum ex re aliena faciat hæres.
10 Quoad pœnam enim lis conte
ſtari debet, quoad ipſius tamen
rei perſequutionem cõteſtatio
non deſideratur, §. non omnes,
&. §. pœnalis, inſtit. de perpet.
11 actio. Et æſtimatio quoq; peti
poteſt, l. 1. ff. de priuatis delictis,
l. ſi pro fure, §. vltimo, ff. de con
12 dictione furtiua. Et pro fructi-
bus quoque ſubtractæ rei con-
tra hæredem actio datur, l. in re
furtiua, §. vltimo, ff. de condit.
furtiua, ibi: *Nouiſsime dicendum
eſt, etiam fructus in hãc actionẽ ve-
13 nire.* Rurſus & pro damnis eo
quod intereſt, & rei furatæ de-
teriotatione hæres conueniri
poteſt, dict. l. in re furtiua, §. pla
cet, l. ſi quis vxori, §. ſi ſeruus, ff.
de furtis: omnes enim hæ actio
nes, quanuis lis non ſit conteſta
14 ta, in hæredes dantur, damnum
autẽ in hac actione venit, quod
in id quod intereſt pronuntie-
tur, non tamẽ & lucrum ipſius
damni: itaque ſi furto impedi-
tus quis vſucapionem non im-
pleuit, cum in hac actione de lu
cro potius quàm de damno cer-
tando, dominus rei contendat
contra hæredem, non dabitur
hæc actio lucri ceſſantis, iuxta
Iauoleni reſponſum in l. ſi is
15 cui. 73. §. eius rei, ff. de furtis,
eius tamen quod intereſt actio
coæſtimabitur, l. inficiando, §.
ſi tibi ſubreptum, ff. de furtis.
16 Tum etiam, & ſi quid turpiter
quæſitum peruenit ad hæredẽ,
ab eo aufertur, l. in hæredem, ff.
de calumniatoribus, l. vnica, C.
ex delictis defunctorum, l. ſecũ-
dum naturam, l. totius, ff. de re
gul. iuris, l. 3. in principio, ff. de
vi, & vi armat. l. 1. §. fin. ff. de eo
per quem factum erit, & vtrobi
què Accurſius, & ſcribentes no
17 tant. Inter quos tamen contro-
uerſum fuit, an hæc actio, quæ
in hæredem datur, perpetua eſ-
ſet, an verò annalis? diſtinguunt-
què, an res furtiua peruenerit ad
hęredem, quo caſu perpetua ſit,
& ita intelligatur tex. in l. quod
dixit, §. vltimo, & in l. videamꝰ,
ff. quod metus cauſa, an verò nõ
peruenerit, & tunc annalis, iux
ta tex. in l. 2. ff. ad l. Iul. rep. vbi
in hęredem pœnalis intra annũ
18 datur. Accurſ. tamẽ in d. l. ſicuti
refert Ioannẽ antiquũ ſcriptorẽ,
ſine vlla diſtinctione docuiſſe,
hãc actionẽ aduerſus hæredem
annalem tãtũ eſſe, cui ipſe Ac-
curſ. nec cęteri DD. aſſentiunt
præfata itaq; diſtinctio admit
tenda erit, & hoc iure vtimur.

Lex

Textus LXVIII.

SObre la ley que comiença: Quien quier que es en el titulo de las deudas, ſobre aquellas palabras: O por calumnia &c. Eſta calumnia puede ſer demandada à los herederos, ſi fue demandada al que ellos heredaron, è fue el pleyto comẽçado por demanda, è por reſpueſta con el ante que el murieſſe: è lo que dize adelante en eſta ley: Quien quier muerto: maguer que el muerto no fueſſe demandado en ſu vida, &c. E eſto refiere à lo que dixo de ſuſo en eſta ley: Quien quier en aquellas palabras que dixo: Por deuda que deuieſſe. Mas no ſe refiere à las palabras q̃ dixo. O por calumnia: ca no puede ſer demãdada al heredero, ſino fue demandada à aquel que el heredò ante que murieſſe, e q̃ aya ſeydo el pleyto con el començado por demanda, è por reſpueſta ante que el murieſſe.

SVMMARIVM.

1 CAlumnia ab hærede peti non poteſt, niſi lite conteſtata cum defuncto.

2 Pro debito ciuili hæres conuenitur, lite incœpta cum defuncto.

Lex LXVIII.

IN TEXTV IBI

Sobre aquellas palabras: O por calumnia.

Scholium unicum.

1 SEntentia huius legis eſt, calumnias ab hærede peti nõ poſſe niſi lite conteſtata cum defuncto. 2 Pro debito tamen defuncti, ciuili ſcilicet, hæredes conueniri poſſe, licet cœptum iudicium cum mortuo non fuiſſet, hanc diſtinctionem ſcribit lex noſtra declarans, l.6.tit.20.libr.3.fori, qua indiſtinctè actionem, & calumniam in hæredes dari ſancitum fuit, contra regulam text. in l.vnica, C. ex delictis defunctorum, & ibi à iuris interpretibus adnotata, & anteriori, l. tractauimus, nullis itaque ſcholijs hæc indiget.

Textus LXIX.

SObre la ley que comiença: Si aquel, que es en el titulo de los homecillos, ſobre aquella parte: E ſi fuerẽ, &c. Sobre aquellas palabras: Muchos los matadores no pechẽ mas de vn homecillo. Eſto ſe entiende quando todos los matadores ſon emplazados, è vierẽn à ſus plazos a juyzio, e ſon vencidos por el homecillo, que todos los matadores por vn hombre no pecharan mas de vn homecillo: mas ſi muchos ſon emplazados por muerte de vn hombre los que no vinieren à los plazos: cada vno pechara ſu homecillo.

SVMMARIVM.

1 *Calumnia homicidij, vulgò homezillo, in contumaces irrogatur.*

2 *Quanuis homicida abſens non ſit calumnia homicidij debetur, ſi homicidium culpabile, non verò doloſum fuerit.*

3 *Anteriori numero declaratur hæc lex, quæ innuere videtur homicidij calumniã deberi, licet præſens delinquens ſit.*

4 *Vnuſquiſque abſens pœna homicidi plectitur.*

Lex LXIX.

IN TEXTV IBI:

No pechen mas de vn homezillo.

Scholium Primum.

1 Accipi debet hæc lex in homicida abſentem: calumnia enim homicidij (vulgò homezillo) in pœnam contumaciæ irrogatur, nempe, quia reus iudici non obtemperauit cum edicto, præconio, & proclamatione ter in ius accerſitus eſſet, trina enim vocatio à lege fori.4.titu.3.lib.2. requiſita fuit, vt contumax reus dici potuiſſet. Vnica enim peremptoria haud ſufficit, vt teſtatur Iaſon poſt Baldũ, quem refert in l.ſi certis annis, numero.5.C.de pactis, & Montaluus adnotauit in dict.l.fori, & Auendaños in capitibus prætorum, capit.15.numer.4. Autles capit.18.nume.6. Azeuedo in l.12.titul.4.lib.3.Compilationis, nume.10. & iure nouiſſimo eadem obſeruatio eſt, ex l.3.titul.10.lib.4.Compilationis.

2 Innuere tamen contra ſupradicta noſtra lex videtur, dum ait, pœnam homicidij, eiuſque calumniæ deberi, quanuis homicida præſens ſemper fuiſſet, nullaque contumacia conuinceretur, ex textu ibi: *E viniendo*

3 *ſus plazos*, ſed vt correctio excuſetur, putaui hanc legem in prędictis verbis accipi poſſe in homicidio culpæ, & non doli: In illo enim, & pręſens homicida, hac homicidij calumnia plectitur, ex l.15.titul.13.lib.8. ordinamenti.

IN TEXTV IBI:

Cada vno pechara ſu homezillo.

Scholium II.

4 IN hoc ſingularis profecto eſt lex noſtra, correctoriaque, & declaratoria legis.4.titul.7.lib.4.fori, qua cautum fuit homicidij reos, licet plures ſint vnicam tantum homicidij calumniam luere: textus tamen noſter vnumquenque abſentẽ con-

contumacem prædicta calumnia coercet,& praxim admiſiſſe,tradit Auileſius,capit.15.numer.34.& de quantitate huius calumniæ à prædictis iuribus,& authoribus ad notatur, qui & alias quæſtiones mouent,lateque materiam proſequuntur quam tanquam nimis peruulgarem omitto hoc breui ſcholio contentus ad noſtræ legis cognitionem.

Textus LXX.

EN la ley que comienza: Defendemos, que es en el titulo de las acuſaciones, ſobre aquella palabra. Ningun hombre ſin edad, è eſto ſe entiende de edad de diez y ſeys años, porque la edad deſte fuero de las leyes, es de diez y ſeys años, mas por fuero de Caſtilla la edad es de veynte y cinco años.

SVMMARIVM.

1 *Perfecta ætas ad accuſandum, ſedecim annorum eſt.*
2 *Ordinaria pubertas in decimoquarto anno contingit.*
3 *Plena pubertas in decimo octauo ætatis anno perficitur.*
4 *Ætas decem & ſex annorum, inter ordinariam,& plenam pubetatem electa eſt.*
5 *Minori quatuordecim annorum accuſatio interdicitur.*
6 *Minor viginti annis non admittitur ad accuſandum, ſicut nec teſtis ad teſtimonium in cauſa criminis.*
7 *An adultus indiſtinctè in qualibet ætate accuſet.*
8 *Pubertati nunquam definita ætas certa fuit.*
9 *Accuſatio prohibita in ordinaria pubertate quoad publicum crimen.interpretatur, ſecus ſi minor offenſus eſſet.*
10 *Perfecta ætas in viceſimoquinto anno conſideratur, hac quæ in iure dicitur pleniſſima pubertas.*
11 *Interpretatur textus in l. cum filio,de legat.3. & in l.hac conditio,ff. de conditio. & demonſt.*
12 *Adultus minor tamen.25. annorũ,an accuſet in delicto publico.*
13 *Iuſta, perfecta, legitima,& robuſta ætas dicitur in 25.anno.*
14 *Si quid debeatur alicui, cùm peruenerit ad legitimam ætatem, quamuis impetret veniam ante 25.annum, petere nequibit.*
15 *Interpretatur lex.1.de minoribus*
16 *Interpretatur textus in l. quæro §.fin.cum aliis, de teſtamẽta.tutela.*
17 *Minor ætas viceſimiquinti anni imperfecta à iure vocatur.*
18 *Interpretatur textus in l. miles ſi teſtamentum, ff. de teſtamento militis,& l.vltima, §.vltimo ff.de extraordin. criminibus,& Paulus in lib.5.ſententiarum.*
19 *Imperfectum opus, & factum, aduerſaria ſunt.*
20 *Imperfectum tempus dicitur id*

eſt nondum impletum.

21 *Imperfecta ætas, infirma quoque nuncupatur.*

22 *Prima ætas dicitur vſque ad pupillarem ætatem.*

23 *Secunda ætas dicitur vſque ad pleniſſimam pubertatem.*

24 *Interpretatur tex. in l. pupillus obligari, §. item ipſe, ff. de authoritate tutorum.*

25 *Exponitur tex. in l. ex duobus, ff. de negot. geſtis, & lex tres fratres, de pactis, & lex cùm filio, de legat. 3.*

26 *Ætatis humanæ, varij gradus apud veteres conſtituti fuerunt.*

Lex LXX.

IN TEXTV IBI:

De edad de diez y ſeys años.

Scholium Primum.

FOri lex. 2. tit. 20. lib.
1 4. minoris accuſatio-
nem vetat: ætatem ta
men non ſtatuit: declarat ergo
lex noſtra perfectam ad accuſan
dum ſedecim annorum eſſe, nõ
2 elegit, ergo textus noſter ordi-
nariam pubertatem, quæ maſ-
culis in decimoquarto anno
impleto contingit, lex in ſpon-
ſalibus, & l. quæſitum, ff. de ſpõ
ſalibus cap. puberes, de deſpon
ſatione impub. cum vulgaribus
3 Rurſus neque plenam, quæ in
18. ætatis anno perficitur, l. ar-
rogato, ff. de adoptionibus, §.
4 minorem inſt. eodem, ſed inter
has duas pubertates mediam
elegit, perfectamque eſſe ad ac-
cuſandum ætatem decem &
ſex annorum ſanxit pubertati
ordinariæ, & plenæ, vinos an-
nos addendo, & detrahendo,
exemplo Conſtantini Impera-
toris, in leg. 2. C. de his qui ve-
niam ætatis impetrauer. qui æ-
tatem, cuius venia impetrari ſo
let, in maſculis viceſimo, in fœ-
minis decimo octauo anno cõ-
ſtituẽs, ait, illam ætatem elegiſ
ſe tanquam mediam inter ple-
5 nam, perfectamque adoleſcen-
tiam. Lex tamen partitæ. 2. tit.
1. part. 7. ordinaria pubertate vi
detur eſſe contenta, cum mino-
ri quatuordecim annorum ac-
cuſationẽ prohibeat, vltra hãc
itaque ætatem permittere im-
plicite videtur, quæ lex ſumpta
eſt à lege. 2. §. pupillis, & à lege,
qui accuſare, ff. de accuſatio. vbi
pupillis accuſatio interdicta
eſt, Accurſius tamen ibidem
ſchol. 2. docet, & poſt pupilla-
rem ætatem minorem ad accu-
ſandum non admitti, niſi 20.
6 annos compleuerit: idemque
teſtatur Gregorius in ſcholijs
ad prædictam legem, 2. tit. 1. p.
7. gloſſa. 4. ad inſtar ſcilicet te-
ſtis, cuius teſtimonium in cau
ſa criminis niſi viceſimum

an-

annum attigerit, non recipitur lex in teſtimonium, ff. de teſtibus, l. 9. titul. 15. part. 3. nam quã uis impuberibus ex prædictis iuribus accuſatio interdicatur non ſtatim puberibus factis accuſatio permiſſa videtur, niſi pubertas plena ſit, & hæc non minori viginti annorum ætate, & poſt Accurſium arbitratus fuit Bart. in dicta l. 2. §. pupillis, ff. de accuſatio. Angelus ibidem quanquam dubius, numero. 2. Baldus in Rubr. C. de accuſationibus, Ioannes Andreas in additionibus ad Speculatorem titul. de accuſatio. §. 1. verſ. ſed quid de pubere, & communem appellat Alexander in l. de pupillo, §. ſi in publico, numer. 8. ff. de noui oper. nunciatione, & Pereira in l. ſi curatorem habens, verſic. hunc contractum, numer. 38. & pro communi inducitur, textus in l. ſi maritus 15. §. lex Iulia, ff. de adulterijs, vbi ſpecialiter minorem annis vigintiquinque adulterij accuſare prohibet: per argumentum enim ab ſpeciali in alijs criminibus minor ætas deſiderabitur, quam ſic interpretatur Alexand. in dict. §. ſi in publico, numer. 8. adultumque indi
7 ſtinctè in qualibet ætate accuſare poſſe, contra communem defendit Paulus in dict. §. ſi in publico, & decimum ſeptimum annum ætatis tantum requirit, gloſſa ibi, quam ſequitur Bartolus ibidem. Inter hanc igitur ætatis diuerſitatem decimum ſextum annum noſtra lex ele-
8 git: pubertati enim nunquam diffinita ætas ſine controuerſia fuit, & inter conſultos ſatis diſceptatur, l. qua ætate, verſ. *Verius eſt*, ff. de teſtamentis, eademquè diſcrimina pueritiæ, iuuentuti, & ſenectuti, perſtrinxit Vlpianus, in l. cum hi, §. modus autẽ, ff. de tranſactionibus. Animaduertendum tamen eſt, accuſationem in prædicta ætate, plenaque pubertate à noſtra lege, & alijs ſupra relatis permiſſã in pupillarique prohibitã, quoad
9 publicum crimen accipiendam eſſe, ſi enim proſequatur quis propiam, vel ſuorum iniuriam, & pupillus aliæque prohibitæ perſonæ accuſare poterunt, iuxta Papiniani reſponſum, in lege certis, §. pupillis, ff. de accuſationibus, vbi Accurſius, & ſcribentes, & in dicta lege qui accuſare communis omnium ſentẽtia eſt (cũ curatore tamen)? iuxta iura vulgaria, & in hac publici criminis accuſatione docet Accurſius in dict. §. pupillis, & in dicta lege qui accuſare verbo: *Vt mulier*, & Gregorius, in dict. ſcholio. 4.

(†)

IN TEXTV IBI.

La edad es de veinte y cinco años.
Scholium II.

10 PRædictam ætatem ſedecim annorum, de qua verba fecimus in accuſationibus conſiderandam lex noſtra ait, perfectam tamẽ ætatem eſſe viginti quinque annorum ſancit, hęc enim dicitur pleniſsima pubertas, cuius meminit Vlpianus in lege cum filio, verſ. ego quidẽ,
11 ff. de legat. 3. vbi conditionem illam, cùm ad pubertatem peruenerit de viceſimi quinti anni ætate interpretatur Conſultus, ſi ad eum referatur, quem teſtator ſciebat eſſe puberem, & in l. hæc conditio, §. fin. ff. de condition. & demonſt. idem Vlpianus ſenſit, & eum explicat doctiſsimus Emanuel, in cap. ſi pater, 1. part. verbo, impuberes, nu. 5. & hinc Baldus in l. ſi cautiones, num. 19. C. qui accuſare
12 non poſ. Inquit adultum minorem. 25. annorum, etiam cum authoritate curatoris in delicto publico accuſare non poſſe, cùm iura populi non pertineãt ad minorem. 25. annorum, & hanc eandem opinionem Baldo ſuppreſſo admiſit Salicet' in dict. l. 2. C. qui accuſ. non poſſunt, num. 4. vbi plene diſputat, & aduerſus communem contẽdit minorẽ annis vigintiquinque, nullatenus admittendum in publici iudicij accuſatione, & latè tractat Gregorius Lupus in dict. l. 2. titul. 1. part. 7. Schol. 4. Ad hanc igitur opinionum diuerſitatẽ alludens textus noſter hic, ait, decimiſexti anni ætatẽ ad accuſandum ſufficere, li-
13 cet mero iure perfecta ætas in viceſimo quinto anno conſideretur, quæ & iuſta ætas dicitur in l. 2. §. 1. ff. de vacatione munerum: & legitima quoque ætas appellatur in l. fin. C. de his qui ven. ętatis impetrau. vbi Iuſtin.
14 voluit, ſi quid debeatur alicui cum ad legitimam ætatem peruenerit, licet veniam ætatis impetrauerit, non tamen illud petere poſſe, niſi vigintiquinque annorum ætate completa, cùm verba debeant intelligi naturaliter, & propriè, non ciuiliter & fictè, vel impropriè. Ex illa itaque lege ellicit Baldus ibidem, quotieſcunque fit mentio ætatis legitimæ, vel perfectæ intelligi de naturali perfectione, non de accidentali fictione, & hinc Vlpianus in lege. 1. in fine,
15 ff. de minoribus, ad hanc vſque ætatem vigintiquinque annorum minores curatorum auxilio regi firmat, cùm ex lege lætoria minor ætas legitima non diceretur: cuius meminit Conſtantinus Imperator, in l. 2. de donation. in cod. Theodoſian. ibi: *Donec annos lætoriæ legis egreſ-*

ſus

ſus legitimam compleuerit ætatem: quæ non inelegans theorica eſt ad Vlpiani intellectum in dict. l.1.verſ.& ideo,quæ non facilis cōmuniter arbitrata eſt,de qua re inſpicienda ſunt ſcholia ad l. 2.ſupra ex num.6.& in hoc eo-
16 dem ſenſu legitima ætas accipitur in l. quæro, §.vltimo in fine, ff. de teſtam.tutela, & in l. Aurelio,§.vltimo,ff. de liberatione legata,in l.1.ff. de fideiuſ. tutorum,in l. vltima in fine, ff. de appellat.in l. ex duobus fratribus, ff.de negotijs geſt. in l. vltima, §.Diuus, ff. de publicanis, in l.ſi fideiuſſores, ff. de fideiuſſ. in l.de his, C. de adminiſtratione tutorum, in l. 1. C. de tutore,vel curatore,qui ſatis non dedit,in l.2.C.ſi mater indemnitatem promiſit, in l.1. C.de curator.furioſ.in l.1.C. ſi quis ignorãs rem minoris eſſe, in l.1. C. ſi maior factus, & in l. 2.C.de tempor.in integrum reſtitutionis, in l.4. C. de tranſactionibus,in l.1.C.ſi tutor, vel curator, in l.1. C. ſi aduerſus rē iudic.in l.2.C.in quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſaria, in l.vltima,C.de his qui ven.ætatis, & in l.2.C.qui ætate, vel profeſſione ſe excuſant,lib.10. In quibus omnibus alijſque innumeris legibus legitimæ ætatis.25.annorum mētio fit, ſicut in lege noſtra, quā ætatem *Robuſtam*, quoque appellauit Vlpianus in l. ſi maritus,§.lex Iulia,ff.de adulterijs: & in l.vnica,de his,qui ven.ætatis impetra.in C.Theodoſiano idē adnotatur, propterea quod tunc virilis vigor completur: à qua lege firmata quoque ætas dicitur, & ex Virgilio conſtat egloga.4. *Hinc vbi iā firmata virum te fecerit ætas.*

Et eodem noſtræ legis vocabulo vtitur lex minor vigintiquinque annis,ff.de minoribus ibi: *Falſo probauit perfectam ætatē*, & l.cum de indebito,§.ſin autē, ff.de probationibus,ibi: *Vel fortè vir quidem perfectæ ætatis*: & lex ſi tutor reipublicæ,§.ſi duobus, ff. de tutelis, & rationibus diſtrahendis, ibi: *Perfectæ ætatis cōſtituti reciderit*: & lex in rem ſuā, C.ſi aliena res pign.data ſit,ibi: *Nec huic poſt perfectam ætatem conſenſum accōmodaſti*: & lex ſi mulier,C. ad Senatuſconſ. Velleianū, ibi: *Perfectæ ætatis conſtituta*: & l.fin.C.de his qui ven. ætatis impetr. ibi: *Vel ſi ſe abſolutè dixerit perfectæ ætatis*: & §.fin.inſt. de Atiliano tutore, ibi: *Vt is, qui perfectæ ætatis non eſt*, in quibus iuribus perfecta ſanè illa ætas dicitur, quæ viceſimoquinto an-
17 no conſtat: cùm minor ætas imperfecta à iure vocetur, l.2.C.de iuris & fact.ign.l.vltima, C.in quibus cauſis in integ. reſtitutio: Imperfectum itaque perfecto aduerſatur, l. miles ſi teſta-

18 mentum,ff.de teſtamento mili
tis,& ita perfectum, & imperfe
ctum flagitiũ opponuntur,in l.
vltima,§.vltimo,ff.de extraor-
dinar.criminibus,& apud Pau-
lum,lib.5.ſententiarum ,titul.
19 4.adnotatur.Itemque Imperfe-
ctum opus & factum aduerſa-
ria ſunt,l.qui inſulam,§.qui æ-
dem,ff.locati, & imperfectum
20 tempus dicitur, ideſt,nondum
impletũ,in l.ſi operas,ff.de vſu-
21 fructu.Quæ imperfecta ætas *In
firma*,quoque nuncupatur,in l.
ciuitatibus ad finem,de legat.1.
Rurſuſquè,& apud Suetonium
in Auguſto,cap.66. & Diuum
Gregorium,epiſtola.24.libr.4.
22 & Iuſtinian.nouella.27. *Prima
ætas*,quoad pupillarem appella-
23 tur.*Secunda verò ætas*, vſque ad
viceſimumquintũ annum: de
hac ergo ætate ſecunda debet
accipi lex noſtra ,de qua etiam
intelligitur text. in l. pupillus
24 obligari,§.item ipſe,ibi: *Sane ſi
ſuæ ætatis factus comprobauerit emp
tionem,contractus valet*, ff. de au-
thorit. tutorum, cum ſuæ æta-
tis fieri intelligatur quis,qui vi
ceſimumquintum annum atti-
gerit,niſi de contraria volunta
te teſtantis appareat,vt ſic inter
25 pretemur textum in l.ex duo-
bus,ff.de negotijs geſtis, coniũ
cta lege tres fratres,de pactis, &
textu in l. cum filiofamilias,ff.
26 de legat.3.Ætatiſque humanæ
varios gradus à veteribus con-
ſtitutos recẽſent Cenſor.in lib.
de dic.nat.cap.14.Clemens,lib.
6.ſtromat. Pollux libr.2. Ono-
martic.Macrobius lib.1.in Som
no Scipionis, cap.6. Seruium-
que Tulium cũ claſſes deſcrip-
tionem perſonarum faciendi
gratia inſtrueret,pueros eſſe exi
ſtimaſſe,qui minores eſſent an-
nis decem & ſeptem, atque in-
de ab anno 18. quos idoneos iã
eſſe reipublicæ arbitraretur,mi
lites ſcripſiſſe, eoſque ad annũ
46.Iuniores, ſupraque eum an-
num Seniores appellaſſe, Aulus
Gelius,lib.10.cap.28.ex Tube-
rone tradit: à quo tranſcripſit
Hotomanus de verbis iuris, ver
bo ætate, inſpiciendusque eſt
Alex.ab Alex.lib.4.cap.11.& Ti
raquelus de primogenijs in præ
fatione, num.168. & ſequenti-
bus,vſque ad numerum.180.

Textus LXXI.

LA ley que es en el titulo de las fuerças,que comiẽça: Ningũ hombre, &c. en eſta ley dize, que el q̃ robaſſe los hombres viandantes, que peche quatro tãto de lo que robare. Eſta ley ſe entiende del que roba en camino algun hombre. E q no auia alguna manera de razon porq̃ robarle, e eſte tal robador, hade pechar eſto q̃ robò cõ el quatro tãto, è ciẽ marauedis de la moneda nueua por camino quebrãtado, maguer deſtos cien marauedis, no dize en eſta ley ninguna coſa.

SVM.

SVMMARIVM.

1 *Eprædantes vltra alias pœnas, pœna quadrupli puniebantur.*

2 *De itenerãtium ſecuritate aliquã traduntur.*

3 *Excommunicationis pœna prædantes Eccleſia punit.*

4 *Pœna noſtra legis extenditur ad ſex mille quadrantes, iure Regni recentiori.*

5 *Antiquitus præda permittebãtur*

6 *Iupiter prædator nũcupatus fuit apud veteres.*

7 *Qui profecturus erat viam Herculi, aut Iano ſacrificabat, cùm timor itineris ſemper viatores vexaret.*

Lex LXXI.

IN TEXTV IBI:

Con quatro tanto, è cien marauedis.

Scholium Vnicum.

1 LEX fori.18.titul.4.lib.4.vltra pœnas pro crimine à iure irrogatas pœna quadrupli in deprædantes animaduertit, vt viatores, & itenerantes tuti ſint. & hanc pecuniariam calumniam ad alia centum dipõdia lex noſtra extendit: hæcquè ſola concluſio ex tota eius ſerie

2 deducitur, & de iure communi de itenerantium ſecuritate mentio fit, in capi. innouamus de treuga & pace, & in capit. ſi quis Romipetas, & in capit.

3 paternarum.24.quæſtion.3. Vbi vltra alias coerciones, excõmunicationis pœna prædantes Eccleſia plectit, & quadrupli pœnæ meminit textus in auth. Agricultoresquæ res pig.inſpitiẽdæquè ſunt, l.51.&.54.tit.6.parte.1.& l.4.tit.7.part.5.leg.11.titul.28.part.3.leg.3.titul.3.par. 5.l.11.titul.9.& l.9.titul.10.parte.7. & ibi Gregorius, & tractat. Bartolus in l. nequid .ff. de incendio ruin. & naufragio, Cepola de ſeruitutibus viæ, cap t.50. Abbas in capit.licet, numer.8. de reſtitutione ſpoliatorum, Gandinus de maleficijs, titulo, *De certis quæſtionibus*, §. nũc eſt videndum, numer.8. Rippa, in l.quominus, de fluminibus, Lucas de Penna in l. annonas, C. de erogatione milit. annonæ, Grammaticus deciſione Neapolitan. 47. Syluester in ſumma verbo, *Rapina*, Boſsius titulo de *Damno dato*, numer. 16. Montaluus in dict.l.18. fori, & in leg.5.titul.19.libr.3. Didacus Perez, in l.1.titul.16. libr.8.

4 Ordinamenti, & nouiſsimè pœna centum quadrantum noſtræ l. extenditur ad ſex millæ, vt conſtat, ex l.3.titul.9.lib.8.compilationis hæquè pœnę forſam irrogatæ fuerunt ad antiquitatatem reſecandam, qua prædæ

5 permittebantur, & hinc apud priſcos frequens votum fuit, vt decimam Spoliorum Ioui deuouerent, ex quo fluxit, vt & prædator Iupiter nuncupatus fuiſ-
6 ſet, Virgilius lib. 3. Eneydos:

Irruimus ferro, & diuos ipſumque vocamus.

In prædam partemque Iouem.

Et cum timor itineris ſemper viatores vexaret, qui profecturus erat viam Herculi, aut Iano ſacrificabat, vt tradit Feſtus Pompeius libr. 14. in verſiculo: *Propter viam.*

Textus LXXII.

LA otra ley, que es en el titulo de las penas, que comiença: Hombre, que no fuere ladron conocido, encartado, è robare en camino, peche lo que ha robado doblado à ſu dueño, è al Rey cien marauedis: Eſta ley ſe entiende del que ha alguna manera de razon de tomar en el camino al que va por el lo que lleua: aſsi como el que era ſu deudor ò ſu fiador, ò lo tomò, o le forçò, è le roba lo que lleua, ca en todo robo ay fuerça, eſtonce eſto que en tal manera robò deuelo tornar con el doblo, è cien marauedis al Rey. Y en el capitulo, q̃ es en eſta ley que comiença. E ſi fuere ladrõ conocido, ò encartado, ò robare en camino, muera por ello, è de lo que huuiere peche à ſu dueño el robo doblado: es a ſaber, que la muerte es en lugar de los cien marauedis del camino quebrantado, y el doblo es para la parte que robarõ, e aſi ſea juzgado todo eſto en caſa del Rey: è las otras leyes, que ſon en el titulo de las fuerças, que comiençan: Quãdo alguno: è la otra ley: Que quier: la otra ley: Ninguno no ſe querella dellos: è la otra ley: Que aquellos que van: è la otra ley: Si por hazer. Cada vna deſtas leyes ſe entiẽde en caſo ſeñalado de que cada vna deſtas leyes hablaſſe, ſegun que por ellas mejor ſe puede entender.

SVMMARIVM.

1 *PRædatori dupli pœna imponitur vltra alias coertiones.*

2 *Omnis prædator quanuis colorem prædandi habuerit, vim intulliſſe dicitur.*

3 *Creditor propia authoritate prædans rem debitoris debitum amittit.*

4 *Rem debitoris occupans, ſolum amittit ius quod habebat ad eã,*

non

non tamen totius debiti.

5 *Si quis propria authoritate occupet rem debitoris ante omnia reſtituere debet debitori, quanuis ius haberet ad eam.*

6 *Prætextu vis illatæ vltra amiſſionem rei, alijs pœnis prædator coercetur.*

7 *Calumnia cuius meminit textus noſter, prædatori imponitur, quando ciuiliter actum fuit, & in hoc ſenſu accipienda eſt hæc ſtyli lex.*

8 *An valeat pactum inter creditorem, & debitorem de ingrediendo bona debitoris propria authoritate: & virtute huius pacti, excuſetur prædator.*

9 *An virtute conſuetudinis excuſetur occupans rem debitoris propria authoritate.*

10 *Quando debitor fugit curare obligata creditori, ab eo prædari poteſt, & quomodo, & cum quibus requiſitis hæc doctrina accipiatur.*

11 *Quando creditor fideiuſſoris rem ingreditur, non amittit ius debiti aduerſus principalem debitorem.*

12 *Iure gentium generaliter ſtatutum fuit, vt propria authoritate poſſet creditor occupare rem debitoris ſui.*

13 *Creditores olim vetuſtarum legum permiſſione grauiter ſæuiebant in debitores.*

Lex LXXII.

IN TEXTV IBI

Alguna manera de razon de tomar en el camino.

Scholium Vnicum.

1 FOri lex. 7. titu. 5. lib. 4.
prædatori, dupli pœnam irrogat, ſimul cũ
rei reſtitutione, fiſcoque centũ
quadrantum calumniam applicat, quæ lex, quia nimium mitis
videbatur lex noſtra ſtyli eã
interpretatur, nempe, vt ſenſus
ſit quando quis colorem prædandi habuit, vt potè, ſi creditor
debitorem ſuum ſpoliauit,
vel eius fideiuſſorem, quo caſu
2 ratione vis illatæ cum omnis
prædator vim intuliſſe iudicetur,
prædictam pœnam ſtatuit
in huiuſmodi prædatores: eademque
dupli pœna præfinita
eſt, à l. 11. titul. 13. & à l. 14. tit. 14.
part. 5. & de iure communi pro
batur in l. extat, ff. quod metus
cauſa, & in l. nullus, C. de Iudæis,
& in §. 1. de pace iuramen
3 to firmanda: & vltra prędictam
pœnam creditor debitum amit
tit, iuxta ſingularem deciſionem
textus in dict. l. 11. titul. 13.
4 part. 5. quanuis ante prædictam
legem partitæ communiter receptum
fuiſſet, occupantem rẽ
debitoris ſolum amittere ius,
quod

quod habebat ad illam rem, nõ
tamen totius debiti, iuxta
gloſſam in dict. leg. extat, quæ
Ioannis, & Azonis opinio fuit,
vt Accurſius refert, neque ab
ea recedit Gregorius in dict. l.
11. Scholio quinto, docens præ-
dictam partitæ legem accipiẽ-
dam, ſecundum leg. 4. titul. ſe-
quenti; quæ pignore prius reſti
4 tuto actionem ad debitum cre-
ditori non denegabat, & ibi ip-
ſemet Gregorius ſcholio ſexto
adnotauit, præfataque dupli
pœna, ſtatuta quoque eſt à lege
5. & 6. titul. 14. lib. 3. ordinamen
ti, & à l. 1. & 6. titul. 11. lib. 5. vbi
Didacus Perez, quæ habetur in
l. 5. & 6. titul. 13. lib. 4. Compila
tionis. & in l. 1. titul. 17. lib. 5. vbi
Azeuedo, quibus iuribus ſtatui
tur, hac de re, magiſtratũ ſum-
mariè cognoſcere debere pig-
noreque reſtituto pro crimine
5 alijs pœnis ſpoliantes coercere
poſſe, in nulla tamen lege inue
nio pœnam amiſſionis debiti
imponi, niſi in lege. 4. titul. 17.
lib. 5. Compilationis cui ſcho-
lia Azeuedo non adiecit, ne ta-
men diſcedamus à prædicta cõ
muni opinione, putarem præ-
dictam legem intelligendam
in caſu tantum, quo loquitur.
6 Prætextu ergo vis illatæ prædi
cta pœna lex noſtra propria au-
thoritate ſpoliãtem plectit nec
non, & in vis armatæ pœna co-
ercendum iubet dicta lex. 1. ti-
tul. decimoſeptimo, lib. 5. Com-
pilationis, cuius antea memi-
nis textus in lege tertia, ad le-
gem Iuliam peculatus, & in §.
item lege Iulia de vi publica,
inſtitutæ de publicis iudicijs, &
in lege prima, ff. ad legẽ Iuliam
de vi priuata, quibus conuenit
textus in lege octaua, titulo de-
cimo, partita ſeptima; quas cri-
7 minales pœnas noſtra lex non
tollit, quando criminaliter age
retur contra vim inferentem:
textus enim noſter & pœna ca-
lumniæ ab eo irrogata accipi
debet, quando ciuiliter actum
fuit. Prædictæq; pœnæ in duo-
bus tantum caſibus locum non
8 habent. Primus eſt, quando pa-
ctum initum eſſet inter credito
rem, & debitorem, vt propia
authoritate poſſet rẽ ingredi;
iuxta prædicta omnia allegata
iura Partitarum, & Compila-
tionis, & vtrobique ſcriptores,
& de huius pacti firmitate, late
diſputat Ioannes de Platea in
lege nemo carcerem, C. de exa
ction. tributorum, libro deci-
mo à numero vigeſimoquarto,
9 & hic quæri ſolet, an ſicut in
hoc valet pactum, valeat etiam
conſuetudo, & quæſtionem
mouet Ioannes Andreas in ca-
pite cum tanto, de conſuetudi-
ne, & Iacobus de Velouiſo, &
Albericus in lege creditores,
C. de pignoribus, latè tractat
Gregorius Lopez, in dicta le-

ge

ge.14. titulo.5. part.14. Scholio.4.

10 Secundus eſt, quando debitor fugeret, l.ait prætor, §. ſi debitorem, ff. de his quæ in fraudem creditorũ. Quatuor tamẽ hoc caſu neceſſaria ſunt, fuga ſcilicet, vel fugę ſuſpicio: Secũdò, & vetres, vel pecunia debita portetur à debitore: Tertiò, vt iudex adiri nequeat: Quartò, vt fugę ſuſpicio oriatur poſt cõtractũ: quæ omnia quatuor requiſita colliguntur, ex dict. §. ſi debitorem, & ex Bartol. ibi, & ex Accurſio in leg. ſi alius, §. veriſimile, ff. quod vi aut clam. & in l. interdum, §. qui furem, ff. de furtis, quibus accedit textus in lege ſi creditores, ff. de priuilegijs creditorum, & in l. ſi alius, §. belliſsimè, ff. quod vi aut clam, eſtquè omnino intuẽdus Platea in dict. l. nemo carcerem, num. 22.

11 Quibus & alius tertius caſus adiungi ſolet, quando creditor ſcilicet rem fideiuſſoris ingrederetur: nam quoad debitorem principalem, ius non amitteret, vt Albericus in dicta lege extat, ff. quod metus cauſa, poſt veteres, quos refert adnotauit:

12 iureque gentium generaliter conceſſum fuit, vt propria authoritate rem debitores ſui, quis occupare poſſet, etiam iudice non adito, neque pacto appoſito, lege. 4. ff. de ſtatu hominum, §. primo, inſtituta de iure perſonarum, l. ex hoc iure, ff. de iuſtitia, & iure, & de credito-

13 ribus, & quam grauiter olim ſe uirent in debitores, plura congeſſit Gelius lib. ſecundo, cap. 1. Alexander ab Alexandro, libro. 6. capit. decimo, & ibi Tiraquelus in Scholijs, litera. L. & de creditum præſtituta die, nõ ſoluentis, crudeli apud Indos ſupplitio, ipſemet Alexander vbi ſupra author eſt.

Textus LXXIII.

OTROS I, es à ſaber, que ſi vien muchos hombres querelloſos, diziendo, è querellando contra algun hombre que tienen preſo los oficiales, que aquel hombre los robò cada vno dellos yendoſe por el camino: y eſto miſmo dizen y querellan otros del, è no ſe prueua contra el al, ſino eſtas querellas que dan del: y eſto ſe libra en eſta guiſa en razon de los robos, que los robadores ſon tomados con los robos, è los robadores publicos notorios, que los matan por juſticia, è los otros hombres, que

que no ſon publicos, ni de mala fama, ni ſon tomados con el robo ſi querellan dellos que los robaron, è les fue prouado cō prueua, o por peſquiſa valedera juzgan que pechen lo que tomaron con la pena del robo, ſegun el fuero de aquella tierra, cuyo termino robaron. E demas ſi roban en camino, deuen pechar al Rey cien marauedis de la buena moneda por cada coſa, è maguer muchos ſean los querelloſos, que dizen que los robò, è maguer ſea de mala fama, el acuſado no juzgarā contra el, ſino ſe prueuā las querellas que dieron contra el: mas entonce el Alcalde deue mandar que ſe ſalue por ſu juramento: y es à ſaber, que el enfamado, que es acuſado de algū mal fecho què puede el Alcalde mandarlo preñder, è de la priſion ſe ſalue, y eſto por razon de la mala fama.

SVMMARIVM.

1 *Manifeſtum furtum partũ querela, & rei furtiuæ aprahenſione ſatis probatur.*

2 *Duplex furtum eſt manifeſtum, ſcilicet & non manifeſtum, manifeſtum eſt, aprehendi re cum re furtiua.*

3 *Non manifeſtum furtum eſt, quādo cum re ſubtracta fur non aprehenditur, licet cum ea poſtea reperiatur ſi iam, quò deſtinauerat peruenerat.*

4 *Qui viſus eſt furari manifeſtus, fur dicitur licet deprehenſus nō fuerit, cum re furata.*

5 *Interpretatur lex noſtra.*

6 *Partis querela, & furis fuga ſatis conſtat de delicto.*

7 *Ad inquirendum de furto ſola partis accuſatio ſufficit.*

Lex LXXIII.

IN TEXTV IBI:

Que aquel hombre los robò.
Scholium Vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt manifeſtum furtũ partis querela, & rei furtiuæ aprehenſione ſatis probari furtum tamen non manifeſtum probationem legitimam depoſcere quāquam accuſatus malæ famæ ſit, ad capturam tamē reprobam famam ſufficere.

2 Duplex furtum in iure eſt manifeſtum ſcilicet, & non manifeſtum. Manifeſtum dicitur cū fur cum re furtiua deprehenditur antequā abſcondere poſsit. In domo vè cauſa furandi adprehen-

3 hendatur, non manifeſtum tamen appellatur, quando cum re ſubſtracta fur non deprehenditur, licet cum ea poſteà adprehendatur, ſi tamen iam quo deſtinauerat, pertulerat, l. 3. 5. & 6. ff. de furtis, l. 2. titulo. 14. part. 7.
4 Vbi qui viſus eſt furari, manifeſtus quoquè dicitur fur, licet cum furto deprehenſus nõ fuerit, & Accurſius docuit in dicta l. 3. & communis opinio eſt, ſecundum Albericum ibidem in principio, & Gregorius adnotauit in dicta l. Partitæ, Scholio
5 quarto. In huius ergo criminis probatione, ſi crimen manifeſtum ſit adprehenſioquè interueniat plena probatio dicitur, ſecundum noſtræ legis ſententiam: manifeſtum enim nulla alia probatione indiget, cap. de manifeſta, & cap. manifeſta, ſecunda queſtione prima. Quini-
6 mò & partis accuſatione, & furis fuga ſatis conſtare de furto, ex multis tradit Riminaldus conſilio 2. numer. 3. In furto tamen non manifeſto, probatione opus eſt, lex nec manifeſtũ, lex ſi quis ex domo, lex is qui opem, lex vulgaris, ff. de furtis, quibus iuribus ſatis noſtræ le-
7 gis confirmatur ſententia. Ad inquirendum tamen ſola partis accuſatio, vel denuntiatio ſufficit, iuxta Baldi doctrinam in lege mancipia, num. 1. C. de ſeruis fugitiuis: etſi improbæ famæ reus ſit, capi ſola accuſatione poterit ſine alio inditio, & ſuſpicione, ex textu in lege 3. titulo 30, part. 7. & cum criminum ſcriptores in ſuis titulis, & præcipuè in titulo de furto: de eo latiſsimè ſcripſerint, nequaquam hæc res interpretationẽ noſtram deſiderat.

Tex LXXIIII.

EN El titulo de las penas, ſobre la ley que comiença: Todo hombre que forradare caſa, muera por ello. Y eſſo miſmo ha de morir ſi ſubiere por pared, o entre por fieneſtra, o por texado a la caſa, deue morir. O ſi abriere la puerta con llaue, o en otra manera. O ſi deſcerraxare arca: o ſi entrare en otra guiſa por la puerta ſeyendo abierta, e lo fallaren que eſtà eſcondido en caſa, deue morir por ello por juſticia.

SVMMARIVM.

1 *FVres domos ingredientes foramina facientes, oſtium, vel archas cum falſa claui aperientes, alia-vè huiuſmodi crimina committentes, mortis pœna puniuntur, & num. ſeq.*
3 *Si quis ſchalas appoſuerit ad alicuius feneſtras, cauſa furandi, vel pudicitiæ violandæ, mor-*

ctum non fuerit, & Accurſius, & Albericus docet in lege, qui ea mente, ff. de furtis. Prædictæ
8 ergo qualitates furta grauant, vt ex prædictis iuribus conſtat, & Baldo placuit in dicto §. ſi quis quinquè ſolidos, in fine, & Angelo de Aretio in §. ex maleficijs, numero quarto, iſtitutis de actionibus, Abbati in capite vltimo, de furtis, in fin. quæ hic libuit adducere, noſtræ enim legis pœnæ dubius eſt Gregorius in lege decimaoctaua, titulo 14. part. 7. Scholio 5. prope fin. qui omnino inſpiciendus eſt.

Texus LXXV.

Otroſi es a ſaber, que ſi alguno toman con el furto, maguer ſea el primero furto, muera por ello. Eſſo miſmo, ſi el merino toma los malhechores, en faciendo el malfecho, o luego en ſiguiendolos: e no ſe ha porque hazer peſquiſa, pues concegeramente, y en publico, e de dia fue el fecho. Ca eſta cumple para hazer juſticia del malhechor.

SVMMARIVM.

1 *Fur manifeſtus, mortis pœna coercetur, licet primum tantum furtum commiſerit.*

2 *Famoſus latro, quis dicatur.*

3 *Primum furtum in famoſo latrone, an ſufficiat quando homicidium ſequutum non fuit, ad hoc, vt pœna mortis irrogetur.*

4 *Graſſatores in noſtro Regno pœna mortis puniuntur, licet homicidium non committant.*

IN TEXTV IBI; *Si alguno toman con el furto.*
Scholium vnicum.

1 SENTENTIA noſtræ legis eſt, notum & manifeſtum furem, mortis pœna coerceri, licet primum tantum furtũ ab eo com-
2 miſſum ſit: notuſquè hic fur dicitur famoſus latro, de quo in in lege capitalium, §. famoſos, ff. de pœnis, quamuis Accurſius ibi, primum furtum hoc caſu non ſufficere contendat, niſi ho-
3 micidium ſequutũ fuiſſet, aliàs vè pluræ furta loco eius, Bartoluſquè, & ordinarij interpretes ibi communiter eius opinionẽ recipiunt, & allegant pro ea textum in leg. capitalium, §. graſ-
4 ſatorem, ff. de pœnis. Sed in noſtro Regno lex noſtra admittenda eſt, eiquè adſtipulatur lex decimaoctaua, titulo decimoquarto, partita ſeptima: & quod de Draconis lege Athenienſibus lata tradit Xenof. primo de

dict. aut fact. Socrat. qua ſancitum fuit: *Illum affici morte debere, qui aut furabatur, aut latrocinabatur, aut rapiebat, aut in ædes alienas irruebat, aut ſacrilegium committebat.*

Textus LXXVI.

OTRO Si es a ſaber, que quando furtan, o lieuan ganados, o beſtias, o otras coſas, que ſon a tales, que ſe pueden lieuar por raſtro, e los que vienen en eſſa demada lleuan raſtro faſta el termino de algun lugar: Eſtos que van en eſta demanda ſuelen acender fuego ay, e hazer afumada deuen hazer afrontar, e fazerlo ſaber al Alcalde de aquel lugar donde es aquel termino. E ſi el Alcalde no ſacare aquel raſtro de ſu termino, haſta que lo meta en otro termino de otro lugar el raſtro. Es tenido a pechar el ganado, o la coſa aſſi lleuada, como de furto, ſi la lleua furtada. Y eſto que es dicho del Alcalde, eſſo miſmo ſon tenidos de hazer los del lugar, o los Alcaldes, dende ſi fueren afrontados dello, e les moſtraren el raſtro. Y eſſo miſmo han de hazer ſi alguno querella, que lleuan lo ſuyo robado, ca los oficiales, o el concejo a que es querellado, deuen prender los robadores, e tomar lo que lleuan robado: o querellan del querelloſo: ca ſi el querelloſo no ouieſſe, no ſon tenidos de prender los robadores, ni tollerles el robo. Mas ſi querelloſo ay deuenlo hazer aſſi como dicho es, ſino ſon tenidos a lo pechar.

SVMMARIVM.

1 *Abigeus eſt, qui pecora ex paſcuis, vel armentis, ex domo, vel ſtabulo abigit.*

2 *Quilibet iudex, furem cum re furtiua apprehenſum, punire poteſt: etſi alibi furtum commiſiſſet.*

3 *Dubia prædicta opinio eſt. In abigeo tamen nullus de ea dubitauit.*

4 *Furis, & abigei, diuerſitas adnotatur.*

5 *Abigere, verbum, plures ſignificatus habet: quoad noſtram tamen legem, & eius intellectum abigere, abducere eſt.*

6 *Lege veteri, qui potuit apprehendere furem, & non fecit, ad damnum, & res, pro quibus fures, latrones, & abactores tenebantur, condemnabatur.*

Lex

Lex LXXVI.

IN TEXTV IBI:
O lleuan ganados, o beſtias.

Scholium Primum.

1 TRACTAT Hæc
lex de crimine abi-
geatus, quando quis
pecora ex paſcuis, vel armen-
tis, ex domo, vel ſtabulo abi-
git, cuius pœna mortis eſt, l. 1.
ff. & C. de abigeis, l. 19. titul. 14.
partita ſeptima. Et in vtroquè
loco ſcriptores, cuius crimi-
nis cum veſtigia reperiri poſ-
ſint cum iudicio, lex noſtra
ſtatuit magiſtratū accuſatio-
ne interpoſita, abigeos ſequi
debere quemlibet, ſcilicet in
2 eius iuriſdictione: à quo deſ-
cendit, vt & quilibet magiſtra-
tus, furem cum re furtiua ad-
prehenſum punire poſsit, & ſi
alibi furtum commiſiſſet, iux-
ta Bartoli ſententiam in lege,
ſi dominium, & in lege ſi ab-
ducta, ff. & C. de furtis, & in l.
ſed nequè legatarius, ff. de con-
dictione furtiua, (& quamuis
contrariam opinionem verio-
3 rem eſſe plerique opinentur,
relati ab Anania in cap. vltimo,
numer. 9. de furtis, quibus ipſe
aſſentitur Abbatem improbās
in cap. primo, de raptoribus,
qui communiter ait, ſeruari
Bartoli ſententiam, & ei ſuf-
fragatur text. in lege quarta,
titulo decimoquarto, partita
ſeptima,) in abigeo tamen,
etiam ante ipſam legem Parti-
tæ, nulla vnquam dubitatio eſ-
ſe potuit, vt tradit Hippolytus
Bonacoſſæ, de equo ſiue caual-
lo, quæſtione 109. per totam.
4 Furiſquè, & abigei diuerſita-
tem adnotauit Gregorius in
5 dicta lege 19. titulo 14. partita
ſeptima, Scholio octauo. Et
abigere verbum, plures ſignifi-
catus habet, vt cernere eſt ex
Ambroſio Calepino, verbo,
abigo, à quo abigeus, & aba-
ctor dictus eſt: & quoad noſtrā
legem attinet, abigere, *abdu-
cere eſt*, & non ſolum in proprie
tate ſermonis, dolum, ſed &
vim ſignificat, vt Liuius Deca.
libr. primo refert ibi: *Herculem
in ea loca, Gerione interempto, vo-
bes mira ſpecie abegiſſe: abigamquè
ego iam illum aduenientem ab adi-
bus.* Plautus ſcripſit in Auſul.
duæquè de abactoribus Græcæ
Iuſtinianeæ cōſtitutiones la-
tæ fuerunt, vt legitur in legi-
bus Georgi. Iuſtinia. tit. 4. lege
ſexta, & ſeptima: & de abacto-
ribus titulum inſcripſit Iulius
Paulus receptarum ſententia-
rum ad filium, libro quinto,
titulo decimooctauo, & in C.
Theodoſiano mentio fit in le-
ge vltima, tit. vigeſimooctauo,

libro nono, vbi Cuiatius omnino inſpiciendus eſt.

IN TEXTV. IBI: *Es tenudo a pechar el ganado, o la coſa aſsi lleua la.*

Scholium II.

6 DE Carolo Magno quoquè fertur, eos, qui poſſent adprehendere conuictos, & non fecerunt, ad damnum, & res, pro quibus fures, latrones, & abactores tenebantur condemnari ſtatuiſſe, in eius conſtitione Capitulari in his, quæ addidit ad leges Longobardorum, libro primo, titulo de furt. & ſeruo corrupto.

Textus LXXVII.

SObre la ley: Todo hombre que matare a otro a traycion, e aleue, arraſtrenlo por ello. Es a ſaber, que el que ſobre tregua fiere a aquel cō quien ha treguas el aleuoſo: (maguer no ſea hijodalgo, ſegū dize la ley que comieça: Todo fidalgo, en el capitulo: Si fijodalgo, q̄ es en el titulo de los rieptos:) Eſte tal que fiere ſobre tregua, deue morir por ello: mas en riepto el fidalgo por aleue no deue morir por ello, ſaluo ſi el fecho que hiza es tal, que deue morir quien quier que lo haga, ſegun dize la ley, que comiença: El reptado, que es en el titulo de los reptos. Aſsi el fidalgo ſi mata ſobre tregua, deue morir por ello.

Lex LXXVII.

IN TEXTV IBI: *Sobre la ley.*

Scholium vnicum.

AD Intellectum huius legis, inſpicieda ſunt adnotata in legibus 39. & ſequentibus, quæ de induſijs loquuntur. Et lex, quæ hic refertur, eſt lex ſecunda, libro quarto, titulo decimoſeptimo Fori: nulloquè alio Scholio eſt opus ad huius textus interpretationem.

Textus LXXVIII.

EN La ley que comiença: Quien hiziere moneda, que es en el titulo de los falſarios, &c. ſobre aquellas palabras: Quien las rayere con lima, o con otra coſa, o las cercenare, &c. Eſto es a ſaber, del q̄ vſa a ſabiēdas de falſa moneda, que no ſe falla en el derecho cierta pena. Mas es a ſaber, que ſi el que vſa de falſa moneda a ſabiendas de otro: quien ge la dio prueue donde la ouo, que aura pena al aluedrio del juzgador, porque vſa a ſabiendas de falſa moneda: mas ſino da autor, o ſino prueua donde la ouo, e vſa a ſabiendas della, juzguenlo por falſario, e darle han pena de falſario.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Pecuniæ vſus, in locū contractus permutationis ſubrrogatus fuit.*

2 *Ius gentium introduxit, vt nummi materia difficultatibus permutationum ſubueniret.*

3 *Homerus reſcenſu, & æſtimatione dignas boū & pecudum numero taxauit.*

4 *Pecuniæ nomine omnes res, & corpora continentur.*

5 *Pecunia pro hæreditate ponitur.*

6 *Nummus, monetam tantum ſignatam ſignificat.*

7 *Pecuniæ vocabulum exactius eſt, & non ſolum nummos, ſed & omne patrimonium reſpicit.*

8 *Facere pecuniam, id eſt, rem, & patrimonium augere, interpretatur Cicero.*

9 *Pecunia omne pecus dicta eſt, pecudisq́ nota ſignabatur.*

10 *Nummus dicitur, quia cuncta metitur, eſtquè quodammodo medium inter homines.*

11 *In nummo antiquitus impreſſa fuit Tarentis filij Neptuni imago inuehentis equo.*

12 *Auguſtus Cæſar, nummum argenteū nota ſideris Capricornij, quo natus eſt, percuſſit.*

13 *Nummus, & numiſma, idem ſunt.*

14 *Numiſma apud alios vocatur nomiſma per quartā vocalem. Numiſmaq́, ſiue nomiſma, cum vnico tātum .m. ſcribitur: nummus verò duplici litera.*

15 *Nummus, ſiue numiſma, omnem pecuniam ſignificat, ſiue aureā, vel argenteam, vel æream.*

16 *Nummi Ætymon declaratur.*

17 *Nummularij, & argentarij, Aetymologia adſcribitur.*

18 *Nummarij iudices, qui ſint.*

19 *Monetæ Aetymon traditur.*

20 *Aera dicta eſt, id eſt, numeri nota.*

21 *Aedes monetæ Iunoni dicata fuit.*

22 *Moneta diuerſis attributis ponitur.*

23 *Monetarij dicuntur, qui in moneta publica operantur.*

24 *Monetariorum corpus, quid.*

25 *Monetalis cuſſio, quid.*

26 *Triumuiri monetales, qui.*

27 *Monetariorum bellum grauiſſimum refertur.*

28 *Monedula, quid ſit.*

29 *Corijs boum priſcis temporibus, moneta fuit cuſſa.*

30 *Lacedemonij corio numiſmate vtebantur.*

31 *Inuictiſſimus Imperator Carolus Quintus in ſtricta belli occaſione, certa percuſſa moneta vſus eſt.*

32 *Omnia priſcis temporibus pecudibus, iumentis ac bobubus, æſtimabantur.*

33 *Poſtquam monetæ vſus cœpit, æris fuit eius principio, rudiſquè, & non ſignati.*

34 *Interpretatur l. x 1. ff. de contra-*
henda emptione.
35 *Æs non ſignatum, appendi, & numerari ſolitum fuit.*
36 *Ianus primus fuit, qui æs ſignauit*
37 *In veteribus monetis, altera par-*
te Ianus, altera verò prora na-
uis exculpebatur, ouiſq; & bobis
imago.
38 *Apud Lydos primus vſus fuit*
argenteæ monetæ.
39 *Argentum Æginæ primò ſigna-*
tum fuit.
40 *Caracteres argenti fuerunt vi-*
guæ, & quadriguæ, & hinc vi-
gati, & quadrigati.
41 *Moneta aurea primò in Perſide*
à Dario percuſſa fuit.
42 *Aes diſtincta ſpecies eſt ab au-*
ro, argento, & cæteris metallis.
43 *Aes & pro auro accipitur.*
44 *Aes pro argento quoquè deſu-*
mitur.
45 *Omne genus monetæ; æs, veteres*
vocare ſunt ſoliti.
46 *Auari ætymologia adnotatur.*
47 *De prodigo æris mentio fit.*
48 *Aes propriè pro aſſe accipitur.*
49 *Per aſſem & libram, apud non-*
nullos authores, & per æs & li-
brā apud Iureconſultos idē eſt.
50 *Aes cōtractum dicitur, quod mu-*
tuo ſumptum eſt.
51 *Aes militare, quid.*
52 *Aes ſuū alienū, & ductile, quid*
53 *Aes pro ſtipite acceptum fuit, &*
hinc ſtipendium.
54 *Aerosam Inſulam Cyprum ab*
antiquis, dici conſtat, quia in eā
plurimum æris naſcebatur.
55 *Pecunia & ærugo appellatur.*
56 *Aerarium ſanctius apud ve-*
teres, quid.
57 *Aerarium, quid.*
58 *Rationes ad ærarium reddere,*
& deferre, quid.
59 *Primum ærarium in æde Satur-*
ni fuit.
60 *Cymiliarchium ærarium, quid.*
61 *Interpretatur lex iubemus, C. de*
ſacroſanct. Eccleſ.
62 *Apud Athenienſes, ærarium cel-*
la erat poſt ædem Mineruæ.
63 *Ærarium à fiſco diſtat.*
64 *Prædictis vocabulis promiſcuè*
vtuntur Iureconſulti.
65 *Fiſcus propriè dicitur Regis pe-*
cunia: ærarium verò populi.
66 *Inuictiſſimus Rex noſter æra-*
ria in Regno erigere cupijt.
67 *Tribunus ærarius, quid.*
68 *Aeraria annona, quid.*
69 *Interpretatur lex. annonas, C. de*
erogatione mil. anno.
70 *Interpretatur lex militaris, C. de*
milit. veſte.
71 *Interpretatur lex, qui extrinſe-*
cus, de verb. oblig.
72 *Ius, ac imperium monetam cu-*
dendi, ſoli Regi, & ſummo Pon
tifici competit, & ſuperiorem nō
cognoſcentibus.
73 *An ius condendi poſſit concedi*
priuato.
74 *Moneta falſa adulterina quoq;*
nuncupatur, & num. ſeqq.

77 *Adul-*

77 *Adulterinum ſignum, quid.*

78 *Falſus adulterinus, & reprobus nummus, quid.*

79 *Nouem concluſiones adſcribuntur ad intellectum noſtræ l. ſtyli.*

70 *Affectus non punitur.*

81 *In atrociſsimis delictum attẽtatum punitur.*

82 *Si tractatur de actione ciuili, & delictum non perfectum eſt, non datur actio.*

83 *Diſtinctio eſt, an quis non conſummauerit delictum, quia noluit, aut quia non potuit.*

84 *Diſtinctio eſt, an impediatur quis impedimento facti, aliaue occaſine.*

85 *Fabricans falſam monetam lege Cornelia, de falſis, punitur quæ, qua hac pœna ſit in libero, & ſeruo, adnotatur, & numero ſequenti.*

87 *Iure C. Theodoſiani, qua pœna imponeretur adulteranti monetã.*

88 *Iure Codicis Iuſtiniani, qua pœna imponeretur fabricanti falſam monetam.*

89 *Iure noſtri Regni, qua pœna plectatur falſi numiſmatis cõflator.*

90 *Ad hoc ut pœna locum habeat, an falſum numiſma aureũ eſſe debeat, & num. ſequenti.*

92 *An qui monetam falſam, non tamen Regiam fabricauit, pœna ordinaria puniatur, & num. ſeq.*

94 *Iure Codicis omnes facultates monetam adulterantis fiſco addicebantur.*

95 *Iure recentiori nouiſsimo, eadem pœna imponitur.*

96 *Domus ubi falſa moneta fabricatur, fiſco addicitur.*

97 *Clericus falſam monetam cudẽs, officio & beneficio priuatur, deponitur, & in carcere perpetuò mittitur.*

98 *Clericus cõuictus de crimine falſi, degradatur, & num ſeq.*

99 *Fabricans monetam, etiam probam, punitur pœna ordinaria ex defectu poteſtatis, & num. ſeq. uſq; ad 105.*

105 *Si quis perfecit falſum numiſma eo tamẽ uſus non eſt, an puniatur, & qua pœna: & multa fundamenta adnotãtur num. ſeqq. uſq; ad num. 109.*

110 *Statutum pœnam imponens portanti ueſtem prohibitam, non cõprehendit facientẽ, & nu. ſeq.*

112 *Carceratus qui fugit, & reuerſus eſt, non dicitur fugiſſe.*

113 *An formans monetã non uſualem puniatur, & quid de formante uſualem, non tamen expendente, nu. ſeqq. uſq; ad numerum 118.*

119 *Expendens ignoranter falſam monetam, non punitur, & quid ſi ignorãtia craßa & ſupina ſit, & affectata, numer. ſeqq. uſq; ad 127.*

127 *Scienter expendens falſam monetam, punitur ſicut fabricator, & quomodo hoc accipiatur, uſque ad num. 129.*

103 *Agitur de pœna radẽtis, tondentis, & circuncidentis falſam monetam vſq; ad num.* 132.

133 *Tingens monetam, qua pœna puniatur.*

134 *In tingente, radente, tondente, & circũcidente monetam, pœna ignis locum non habet, ſed mortis ſimpliciter.*

135 *Alterius Principis, an quis tingere monetam poſsit.*

136 *Monetam antiquam reprobatam expendens, an puniatur pœna mortis. Et quid in eo qui potuit prohibere.*

137 *Princeps poteſt vetus numiſma reprobare.*

138 *Philippus Tertius, Rex noſter inuictus, numiſma ereũ reprobauit, & vetteri certum ſignũ imprimi fecit.*

139 *Si quis expendat vetus numiſma, non punitur pœna ordinaria, ſed iudex hoc caſu arbitrabitur.*

140 *De falſa moneta criminis probatione, diuerſisq; pœnis apud diuerſos remiſsiue nõnulla traduntur.*

Lex LXXVIII.

IN TEXTV IBI:

Quien fiziere moneda, que es en el titulo de los falſarios.

Scholium I.

1 AD Noſtræ legis inter
pretationẽ, præmitto
primò, pecuniæ vſum
in locum contractus permuta-
tionis ſubſtitutum, & ſubrroga-
tum fuiſſe: neceſsitate enim co-
2 gente ius gentium introduxit,
vt commercia in ſocietate ho-
minum neceſſaria facili nego-
tio perficerentur nummi mate-
ria electa, cuius publica æſtima-
tio difficultatibus permutatio-
num, & æqualitate quantitatis
ſubueniret, lex prima, ff. de con-
trahenda emptione. Erat enim
vetuſtis temporibus numiſma
3 incognitum: *Homeri teſtimonio,
qui reſ cenſu, & æſtimatione dignas,
non pecunia, ſed boum, & pecudum
numero taxauit, cùm nihil tunc im-
penſo pretio veniret*: vt Diod. re-
fert Iliados 7. ad finem, Plinius
libro trigeſimotertio, capite tri
4 geſimotertio, Natural. hiſto. c.
30. & hinc fluxit, vt pecuniæ no
mine ea cognita, omnes res, &
corpora continerentur, cùm pe
cunia adquiri, æſtimariuè poſ-
ſint, l. pecuniæ verbum, 178. ff.
de verborum ſignificatione, lex
propèmodum, & lex pecuniæ
nomine, 222. ff. eodem titulo,
lex ſi ita, de fideiuſſoribus: &
5 Cicero Act. 3. in Verrem. Pe-
cuniam pro hæreditate poſuit,
ac pro omnibus his rebus, quæ
in hæreditate eſſent, tum mo-
bilibus, tum etiam immobili-
6 bus. Nummi autem ſignifica-
tio ſtrictior eſt, monetam e-
nim tantum legitimè ſignatam
ſigni-

ſignificr, lex litigatores, §.
quod ait prætor, ff. de arbitris.
7 Pecuniæ autē vocabulum, ex-
actius fuit, ſic pecunioſum Ci-
cero. Act. 2. in Verrem arbitra-
tus eſt, hominē diuitiarum co-
pijs, & facultatibus inſtructiſ-
ſimum, nō ſolum ad nummos
percuſos, ſed ad alia bona, allu-
8 dens. Et Act. 4. facere pecuniā
maximam dixit, id eſt, rem, &
patrimonium augere; exinde-
9 que pecunia omne pecus dicta
eſt, & pecudis nota ſignabatur,
vt Plinius tradit lib. 18. Natu-
ralis hiſtoriæ, cap. 3. & libro. 33,
cap. 1.
10 Secundò præmitto, nummū
exinde dici, quia eſt quodam-
modo medium inter homines,
vtetitur enim cuncta ex inſti-
tuto factus, vt pro indigentia
ſit, & propterea nomen hoc ha-
bet, vt ex Ariſtote conſtat, lib.
quinto Æthicorum, ad Nico-
ma. cap. quinto: & de nummis
mentionem Vlpianus facit in
lege nummis, de in litē iurand.
& Paulus in lege prima, ff. de
contrahenda emptione: & in
lege prima, de rerum permu-
11 tatione, & alibi ſæpè. Et numiſ-
ma quoquè appellatum eſt, ſi
Ariſtoteli, in Tarentinorum
Republica credimus: in eo enim
Tarentis Neptuni filij impreſ-
ſa erit imago inuehentis equo,
ſicut & in Suetonio legitur in
12 Octauiò, cap. 94. Auguſtum
Cæſarem, nummū argenteum
nota ſideris Capricorni quo na
13 tus eſt percuſsiſſe. Numiſma
quoquè nummus appellatur,
ſiue vt alij putant. Nomiſma
14 per quartam vocalem, hicquè
nummus geminato m, ſcriben
dus eſt, in dictione tamen nu-
miſma, corripitur, cum vnico
tantum m ſcribatur, vt à Grā-
15 maticis proditum eſt. Num-
muſquè ſiue numiſma, omnē
pecuniam cōplectitur, ſiue au-
ream, argenteam, ſiue æneam,
vt ex Plauti loco in Pſeud. cer-
nere poſſumus, ibi: *Nimis ſum
miſer nummum nuſquam reperire
argenti queo.* Aliquando tamen
ſpeciale eſt nomen pecuniæ æ-
reæ, vt Cicero refert Actio. 4.
in Verrem, ibi: *Facta eſt ſponſio
ſeſtertijs quinquè coegit, Scandilius
quinquè illa millia nummum dare,
ac nummerare à Pronio.* Num-
16 miq; Erhymion a nomine Græ
co deduxit Budeus in l. Ius ci-
uile, ff. de iuſtit. & iure, & in l. 1.
ff. de contrahenda emptione;
17 & hinc nummularius, & argen
tarius dictus eſt, vt ex innume-
ris legibus patet, quamuis non-
nulli inter ipſos diuerſitatem
conſtituant, vt eleganter ad-
notauit Budeus, in lege ſi ho-
minem, §. quotiens, ff. depo-
18 ſiti. Et hinc nummarij quoquè
iudices dicti ſunt, quamq; iu-
ſiſ-

103 *Agitur de pœna radētis, tondentis, & circuncidentis falſam monetam vſq; ad num. 132.*
133 *Tingens monetam, qua pœna puniatur.*
134 *In tingente, radente, tondente, & circūcidente monetam, pœna ignis locum non habet, ſed mortis ſimpliciter.*
135 *Alterius Principis, an quis ting re monetam poſſit.*
136 *Monetam antiquam reprobatam expendens, an puniatur pœna mortis. Et quid in eo qui potuit prohibere.*
137 *Princeps poteſt vetus numiſma reprobare.*
138 *Philippus Tertius, Rex noſter inuictus, numiſma ęreū reprobauit, & vitricertum ſignū imprimi fecit.*
139 *Si quis expendat vetus numiſma, non punitur pœna ordinaria, ſed iudex hoc caſu arbitrabitur.*
140 *De falſa moneta criminis probatione, diuerſiſq; pœnis apud diuerſos remiſsiue nōnulla traduntur.*

Lex LXXVIII.

IN TEXTV IBI:

Quien fiziere moneda, que es en el titulo de los falſarios.

Scholium I.

1 AD Noſtræ legis interpretationē, præmitto primò, pecuniæ vſum
in locum contractus permutationis ſubſtitutum, & ſubrrogatum fuiſſe: neceſsitate enim co-
2 gente ius gentium introduxit,
vt commercia in ſocietate hominum neceſſaria facili negotio perficerentur nummi materia electa, cuius publica æſtimatio difficultatibus permutationum, æqualitate quantitatis ſubueniret, lex prima, ff. de contrahenda emptione. Erat enim vetuſtis temporibus numiſma
3 incognitum: *Homeri teſtimonio, qui reſcenſu, & æſtimatione dignas, non pecunia, ſed boum, & pecudum numero taxauit, cùm nihil tunc impenſo pretio veniret*: vt Diod. refert Iliados 7. ad finem, Plinius libro trigeſimptertio, capite tri-
4 geſimotertio, Natural. hiſto. c. 30. & hinc fluxit, vt pecuniæ nomine ea cognita, omnes res, & corpora continerentur, cùm pecunia adquiri, æſtimariuè poſſint, l. pecuniæ verbum, 178. ff. de verborum ſignificatione, lex propèmodum, & lex pecuniæ nomine, 222. ff. eodem titulo, lex ſi ita, de fideiuſſoribus: &
5 Cicero Act. 3. in Verrem. Pecuniam pro hæreditate poſuit, ac pro omnibus his rebus, quæ in hæreditate eſſent, tum mobilibus, tum etiam immobili-
6 bus. Nummi autem ſignificatio ſtrictior eſt, monetam enim tantum legitimè ſignatam ſigni-

Digitized by Google

ſignificet, lex litigatores, §.
quod ait prætor, ff. de arbitris.
7 Pecuniæ autẽ vocabulum, ex-
actius fuit, ſic pecunioſum Ci-
cero Act. 2. in Verrem arbitra-
tus eſt, hominẽ diuitiarum co-
pijs, & facultatibus inſtructiſ-
ſimum, nõ ſolum ad nummos
percuſos, ſed ad alia bona, allu-
8 dens. Et Act. 4. facere pecuniã
maximam dixit, id eſt, rem, &
patrimonium augere; exinde-
9 que pecunia omne pecus dicta
eſt, & pecudis nota ſignabatur,
vt Plinius tradit lib. 18. Natu-
ralis hiſtoriæ, cap. 3. & libro. 33.
cap. 1.
10 Secundò præmitto, nummũ
exinde dici, quia eſt quodam-
modo medium inter homines,
metitur enim cuncta ex inſti-
tuto factus, vt pro indigentia
ſit, & propterea nomen hoc ha-
bet, vt ex Ariſtote conſtat, lib.
quinto Æthicorum, ad Nico-
ma. cap. quinto: & de nummis
mentionem Vlpianus facit in
lege nummis, de in litẽ iurand.
& Paulus in lege prima, ff. de
contrahenda emptione: & in
lege prima, de rerum permu-
11 tatione, & alibi ſæpè. Et numiſ-
ma quoquè appellatum eſt, ſi
Ariſtoteli, in Tarentitonorum
Republica credimus: in eo enim
Tarentis Neptuni filij impreſ-
ſa erit imago inuehentis equo,
ſicut & in Suetonio legitur in
12 Octauiò, cap. 94. Auguſtum
Cæſarem, nummũ argenteum
nota ſideris Capricorni quo na
13 tus eſt percuſsiſſe. Numiſma
quoquè nummus appellatur,
ſiue vt alij putant. Nomiſma
14 per quartam vocalem, hicquè
nummus geminato m, ſcriben
dus eſt, in dictione tamen nu-
miſma, corripitur, cum vnico
tantum m ſcribatur, vt à Grã-
15 maticis proditum eſt. Num-
muſquè ſiue numiſma, omnẽ
pecuniam cõplectitur, ſiue au-
ream, argenteam, ſiue æneam,
vt ex Plauti loco in Pſeud. cer-
nere poſſumus, ibi: *Nimis ſum
miſer nummum nuſquam reperire
argenti queo.* Aliquando tamen
ſpeciale eſt nomen pecuniæ æ-
reæ, vt Cicero refert Actio. 4.
in Verrem, ibi: *Facta eſt ſponſio
ſeſtertijs quinquè coegit, Scandilius
quinquè illa millia nummum dare,
ac nummerare à Tronio.* Num-
16 miq; Ethynion a nomine Græ
co deduxit Budeus in l. Ius ci-
uile, ff. de iuſtit. & iure, & in l. 1.
ff. de contrahenda emptione:
17 & hinc nummularius, & argen
tarius dictus eſt, vt ex innume-
ris legibus patet, quamuis non-
nulli inter ipſos diuerſitatem
conſtituant, vt eleganter ad-
notauit Budeus, in lege ſi ho-
minem, §. quotiens, ff. depo-
18 ſiti. Et hinc nummarij quoquè
iudices dicti ſunt, quamq; iu-
iiſ

riſdictionem haberent, tradit
Alexander ab Alexandro lib.
2.cap.24. lib.2.

19 Tertiò pręmitto, monetam
nomē generale eſſe, cuius ethy-
mologia a monendo fluxit,
teſte Cicerone primo de diui-
natione: ſigni enim impreſsio-
ne authoris, vel pretij quanti
æſtimare debeamus nos mo-
net. In moneta enim notaba-
tur numerus, quo expendi de-
20 bebat: & hinc æra dicta eſt, id
eſt, numeri nota: Alexanderq́;
21 ab Alexand. lib. 6. cap. 4. refert
Iunoni, tres ædes dicatas eſſe:
vltimamquè in arce cognomen
to monetæ in area, in qua M.
Manlij Capitolini domus fuit,
quæ vota fuerat à Lucio Furio
dictatore: nam cum nouo mo-
tu tota vbrs contremiſceret, &
quibus piamentis, cuivè Deo
ſacrum fieret, nō dinoſcerent,
ex arce vocem auditam fuerūt,
monentem, vt ſue plena ſacrū
Iunoni, & procuratio fieret, &
inde monetæ nomen datum:
& hinc Ouidius libro. 1. Faſto-
rum:

Candida te niueo poſuit lux proxi-
ma templo,
Qua fuit ſublimis alta moneta gra-
dus:

Et idem Ouidius lib. 6. Faſto-
rum tradit:

Arce quoq́ ex ſumma Iunoni tem-
pla moneta,
Ex voto memorant facta Camille
tuo.

Et in huius rei comprobatio-
nem innumera adducit Tira-
quelus in Alexandrum, dicto
lib. 6. cap. 4. verbo, tertia in ar-
22 ce, litera Q. Monetaquè publi-
ca dicta eſt in l. 6. §. 1. ff. ad le-
gem Iuliam peculatus: & ſa-
cra dicitur in lege 38. ff. de pœ-
nis, adulterina lege 6. §. 1. ff. ad
legem Iuliam peculatus, l. 2.
C. quibus ex cauſis ſerui, l. 1. C.
de falſa moneta, Paulus lib. 5.
ſententiarum, tit. 25. monetæ
adulteratores libro 6. §. fin. ff.
de pœnis monetam percutere,
lex 19. ff. ad legem Corneliam,
de falſis: & monetarij dicuntur
in lege 2. C. quibus ex cauſis
ſerui pro præmio, & in l. 1. 7. &
13. C. de Murelegulis, lib. 11. &
in l. 6. C. de dignitatibus, eod.
libro, & in l. 2. de falſa moneta,
in Codice Teodoſiano: mone-
23 tarijquè, & hi dicuntur, qui in
moneta publica operantur, vt
ſcribit lex 6. §. 1. ff. ad legem Iu-
24 liam peculatus. Et monetario-
rum corpus dicitur in lege 16.
ff. de extraordinarijs, ſiue ſor-
didis muneribus, in C. Theo-
25 doſiano: & monetalis cuſsio in
l. 18. eodem titul. Et Triumuiri
26 monetalis æris argēti, auri fla-
tores in lege ſecūda §. deinde,
ff. de origine iuris. Et de mo-
netariorum bello grauiſsimo
ſcribit

ſcribit Sextus Aurelius, & in
Aureliano Flauius Vopiſcus, re-
latus à Ludouico Celio Lectio-
num antiquarum, libro octauo,
28 capite vndecimo, litera D. Et
monedula quoq; dicta eſt qua-
ſi monetula, quædam auis, ex
graculorum genere, quæ mo-
netam ſurripit, cùm huic ſoli
aui furacitas auri, argentiquè
præcipuè mira ſit: iuxta tradita
à Plinio naturalis hiſtoriæ, li-
bro decimo, capite decimono-
no.
29 Quarto præmitto ex boum
corijs, monetam priſcis tempo-
ribus primò percuſſam fuiſſe, vt
Pluthareus ait in vita Nummæ,
& Donatus in Virgilium, libro
primo Æneidos, ibi:

*Taurino quantum poſſent circun-
dare tergo.*

Tradit pecuniam ex corio bu-
bulo, priſcis temporibus cuſſam
fuiſſe: hincquè pecuniam di-
ctam, quod ex pecore originem
duceret: vnde & illud Diui Hie-
ronymi, in Rufinum: *Vt cùm
montes auri pollicitus fueris, ne ſcor-
teum quidem nummum de theſau-
30 ris tuis proferas.* Lacedemonij e-
tiam ſcorteo numiſmate vteba-
tur, vt docet Seneca de beneficis,
libro quinto, capite decimoter-
tio, in hæc verba: *Æs alienum
habere dicitur, & qui aureos debet,
& qui corium forma publica per-
cuſſum, quale apud Lacedemonios
fuit, quod vſum numeratæ pecuniæ
31 præſtat.* Et noſtris quoquè tem-
poribus fertur inuictiſsimum
Carolum Quintum Imperato-
32 rem coria percuſſa moneta in
ſtricta belli occaſione vſum fuiſ-
ſe. Omnia ergo priſcis tempo-
ribus pecudibus, iumentis, ac
bobubus æſtimabantur, necnō
etiam delinquentes plectebantur,
tur, vt adnotauit Alexander ab
Alexandro, libro quarto, capi-
33 te viceſimoquinto. Mox tamen
rudis, & non ſignati æris vſus
eſſe cœpit, vt Plinius author eſt
naturalis hiſtoriæ, libro triceſi-
motertio, cap. 3.
34 Et hinc inferri intellectus po
teſt ad Pauli reſponſum, in lege
prima, ff. de contrahenda em-
ptione, aſſerentis etiam ſine pe-
cunia emptionem fieri, autho-
ritate Homeri, qui meminit
Achiuos non pecunia, nequè
ære ſignato, ſed rudi maſſa æris,
vel ferri vinum mercari, vt tra-
dit libro ſeptimo Illiados, ad fi-
nem, & Tiraquelus retractuum
titulo primo, §. triceſimo, gloſ-
35 ſa prima. Et hoc non ſignatum
æs, æs graue appellatum eſt, ap-
pendiquè, & non numerari ſo-
litum, vt teſtatur Liuius prim.
Decad. libro quarto, ad finem.
36 Æs tamen, Ianus primus fuit,
qui ſignauit, iuxta Macrobij ſen-
tentiam, in Saturn. libro pri-
mo, capite decimoſeptimo, in
cuius æris ſignaculis, Saturni
rcus

reuerentiam ſeruauit, vt quoniam ille naui fuerat auectus, ex vna quidem parte ſui capitis effigies, ex altera verò nauis exprimeretur, quo Saturni memoriam etiam in poſteros propagaret. Et Ouidius quoque teſtatur primo Faſtorũ ſcribens:

Multa quidem didici, ſed cur naualis in ære.
Altera ſignata eſt, altera forma viceps.

Et deinde infert:

At bona poſteritas puppem formauit in ære,
Hoſpitis aduentus teſtificata Dei.

Et huc pertinet illud Ouidij, libro primo Faſtorum:

Aera dabant olim, melius nunc omẽ in auro eſt,
Victaq́; cœceſsit priſca moneta nouæ.

37 Et in veteribus monetis, altera parte Ianum bifrontem, altera proram nauis exculptam, vobiſquè ouiſq; imagines Plinius refert vbi ſuprá, & Plutharcus Problemat. capite quadraginta.
38 Moneta autem argentea primum Lydos vſos fuiſſe, teſtatur Herodotus, libro primo:
39 tametſi Æginæ argentum primo ſignatum nonnulli opinentur, vt tradit Strabo, authoritate Ephori, libro octauo, qui ait, primo in Aegina à Phidone ſignari cœptum argentum, de qua re inſpiciendus eſt Polydorus Virgilius de rerum inuentoribus, libro ſecundo, capite vige-
40 ſimo. Caracteres autem, argenti fuerunt vigæ, & quadrigæ, & inde vigati, quadratiquè, ſiue quadrigati dicti ſunt, vt Plinius refert libro trigeſimòtertio, naturalis hiſtoriæ, cap. 3.

41 Moneta autem aurea, primũ in Perſide percuſa à Dario fuit, ſiquidem volẽs, memoriam ſui relinquere, opere quod à nullo alio Regum factum eſſet, ex auro, quam potuit purgatiſsimo monetam percuſsit, vt tradit Herodot. libro quarto: & hinc ſtateres Darici, & Darici nummi, vt Pollux refert libro nono, capite ſexto, & Plutharcus in Artaxerxe, & in Apophtheg. quãuis dubitet Xenophon Pædiæ Cyri, lib. 5.

42 Quinto præmitto, æs, diſtinctam ſpeciem eſſe ab auro, argento, ferro, & reliquis metallis, lex in venditionibus, C. de contrahenda emptione: plerunquè autem pro auro accipimus,
43 lex etiam aureos 159. ff. de verborum ſignificatione, & ſæpe
44 pro argentea moneta, proinde quaſi ſit genus cũ reliquis ſpeciebus, non quia vocis penuria hoc exigat, genus enim metallum eſt, ſed vſu ſic eſt receptum, cùm olim ex ære pecunia prius percuſſa fuiſſet, vt ſupra adnotatum eſt, & quod prædicto loco Vlpianus dixit in dicta lege, etiam aureos intellectum voluit ex impropio, & per catachreſim,

chreſim.; ac ex vulgari loquen-
di conſuetudine, vt Brecheus
animaduertit in dicta lege etiã
45 aureos, numero primo. Nam
omne genus monetę veteres æs
vocare ſunt ſoliti: Cato in re ru-
ſtic. *fundũ æribus tribus emptũ poſ-
ſidebat*. Plautus in Aulularia, ibi:
Ad poſtremum redit miles æs petit.
Terentius in Phormione: *An-
cillam ære emptam ſuo*. Oratius
libro ſermonum, Satira ſecun-
da:

Et fruſtra mortis cupidum, cũ dee-
rit egenti,
Æs laquei pretium?

Virgilius Egloga prima: *Non-
nunquã grauis ære domũ mihi deſtra*
46 *redibat*. Et hinc Nigidio placuit
lib. 30. Commentariorum, aua-
rum dici, id eſt, auidum æris,
quãuis aliter interpretetur Au-
47 lus Gelius lib. 10 cap. 5. De pro-
digo quoquè æris Oratius me-
minit in Arte poœtica, ibi: *Vti-
lium tardus prouiſor prodigus æris*.
Ex quibus authoribus ſatis cõ-
ſtat, æream pro omni numiſma-
te accipi. Quanuis propriè pro
aſſe accipiatur, vt ex Suetonio
Tranquilo conſtat in Auguſt.
Caium (ait) *enim*, &, *Lucium ado-
ptauit domi per aſſem, & libram em-
48 ptos à patre Agryppa*. Et quod Sue
tonius per aſſem, & libram di-
xit, lex duodecim Tabularum
49 *Per æs, & libram aiebat*, teſte Bu-
deo libro ſecũdo de aſſe, qui aſ-
ſis æreus erat, ſecundum eum,
50 & paruæ æſtimationis. Et hinc
æs contractũ dicitur, quod mu-
51 tuo ſumptum eſt, æs militare,
quod tribunis ærarijs attribu-
tum erat, vt militibus reddere-
tur. Plautus in Aul. *Cedit miles
52 æs petit*. Hincquè etiam dicimus
æs noſtrum, æs ſuum, æs alie-
num, & æs ductile: & Doctores
tractãt in lege ſubſignatum, §.
bona, ff. de verborum ſignifica-
tione: ex indequè æra dicta fuit,
& æramentum denominatiuũ
ab æs, æris. Erant autè æramen-
ta opera ex ære facta, ſicut ex
ferro, ferramenta, vt teſtatur Pli
53 nius libro 35. cap. 15. Et æs quo-
què ſecundum eum, pro ſtipite
acceptum fuit, & hinc ſtipen-
dium dictum eſt. Et non omit-
to quod idem author tradit cap.
quinto, libro trigeſimotertio,
54 Ærosam Ciprum inſulam, ab
antiquis dici, quia in ea pluri-
mum æris naſcebatur; & æru-
ginem quoquè libro vigeſimo-
quarto, refert propriè in ære eſ-
ſe, ſicut rubigo in ferro eſt, vn-
de apud Horatium, & Iuuena-
55 lem pro ipſamet pecunia, quæ
ex ære fit, ærugo accipitur. Ab
ærequè ærarium quoquè dictũ
eſt: fuitquè ærarium ſanctius ap
56 pellatum ab antiquis, quod pror
ſus intactum erat, ex quo ni-
hil promi licebat, vt teſtatur
Liuius lib. 7. ſecũdi belli punici:
& 3. Decad. lib. 7. de quo, verba
facit Cicer. in 6. in Verrem, ibi:

Tu-

rum vtilitate, & incommodis
diſceptatum fuit, à prudentiſſi-
ſimis viris, regioquè mandato,
Regniquè expenſis cētum tan-
tum libri impreſsi, vulgo, typis
mandati fuerunt, anno qui præ-
ceſsit milleſimo ſexcenteſimo.
Scioquè nunc de eorum erectio-
ne tractari, & ad id ſum à Re-
gno commiſſarius electus hoc
anno 607. Vtilia enim viſa ſunt,
authorq; huius libri eſt Luiſius
à Valle de la Cerda, vt ex eius
67 inſcriptione patet. Et de tribu-
nis ærarijs ſcripſit Cicero ad A-
thicum libro primo epiſtolarū,
in epiſtola, cuius initium eſt:
Quaris ex me tribuni non tam æra-
rij, quam vt appellentur ærati. Et
68 ærariæ annonæ meminit tex-
tus in lege prima, C. de Colla-
tione donatorum, lib. decimo;
& in lege ſpeciebus, C. de cohor-
talibus, libro duodecimo, & in
lege his ſcholaribus, & in lege
annonas, C. de erogatione mi-
69 litaris anno[illegible] Et hinc infertur
interpret[illegible] dictam legem
annon[illegible] *[illegible]ſollitudinem mi-*
litum, quoniam æraria prabentur an-
nona adærari pracipimus, vt omni-
bus ſupra deſignatis emolumenta de-
bita in pretijs diſpoſitioni tua culmi-
nis pro publica vtilitate taxatis pra-
cipiat erogari, vbi, *adærari non ad-*
harere, vt in nonnullis mendo-
ſis Codicibus inuenitur, ſcribē-
dum eſt: adærariquè ibi accipi-

tur pro eo ſcilicet, quod eſt
pretium redigere, taxationeq.
debita æſtimare. Infertur quo-
què ex prædictis interpretatio
ad textum in lege, ſeptem die-
bus, C. eodem titulo, de eroga-
tione militaris annonæ, ibi: *Spe-*
cies reſiſtentes non aliter adærentur,
niſi in foro rerū venaliū ditrahūtur,
vt ſenſus ſit ad pretij reductio-
nem, taxationem, & æſtimatio-
nem, vt in ſuperiori interpre-
70 tatione. Et ex his quoquè intel-
ligitur textus in lege militaris,
C. de militari veſte, libro duo-
decimo, ibi: *Militaris adæratio*
veſtis à collatoribus exigatur: vbi
adæratio pro pretio, & pecuniæ
quantitate accipitur cum vna-
quæquè pecunia, vt dictum eſt,
æris appellatione intelligatur,
& huc ſpectant Lucilij verſus,
libro ſecundo Epigrammatum,
quos tranſtulit Alciatus in lege
etiam, ff. de verborum ſignifi-
catione, ibi;

Ermodoti hoc dogma eſt, quiſ-
quis miſer indiget ære,

Philoſophi aſſumat palia diues
erit.

71 Ex quibus infertur quoq; in-
tellectus ad textum in lege, quæ
extrinſecus, iuncta gloſſa, ver-
bo, denario, ff. de verb. oblig. vbi
interroganti de pecunia aurea,

77 Hincq; adulterina ſigna dicũtur, ideſt, quæ ſunt alienis anullis facta, ſic & adulterinæ literæ, ideſt falſæ literæ, & adulterinæ claues, quæ pro veris ſubſtituuntur, & hinc adulterinum genus, de qua re intuendus eſt Plinius libro ſeptimo, capite ſecundo, vt ex his putem non recte animaduertiſſe Couarruuiam, in cap. octauo de falſa moneta, numero ſecundo exiſtimantem Latinè, ſolum monetam adulterinam dici: nam & nummus reprobus appellatur ab Vlpiano, in lege eleganter, §. qui reprobos, ff. de pignoratitiá actione, & pondera falſa Iureconſultus dixit, in l. arbitrio, §. de eo, ff. de dolo, falſumque, & adulterinum, pro eodem accipiuntur, in lege ſi quis legatum, in principio, ff. eodem titulo.

78

79 His ergo ſic præmiſſis, nouem erunt pertractandæ concluſiones, quibus facilè noſtrũ textum intelligemus.

Prima erit de attentante, non autem perficiente falſam monetam.

Secunda erit de fabricante, efficienteque falſam monetam.

Tertia erit de percutiente monetam, etiam probam, non habente authoritatem cudendi.

Quarta erit de non vtente falſa moneta, quanuis fabricauerit eam.

Quinta erit de vtente, licet non fabricante.

Sexta erit de tondente, radẽte, & circuncidente monetam.

Septima erit de tingente monetam.

Octaua erit, de eo qui potuit impedire.

Nona & vltima erit de expẽdente monetam antiquam reprobatam, & de huius criminis probatione.

80 Quoad primam concluſionem vulgus recepit affectum, & attentatum non puniri, niſi ſequatur effectus, vt habetur in lege cogitationis pœnam, gloſſa, & Doctores ibidem, ff. de pœnis in l. ſi quis non dicam rapere, C. de Epiſcopis, & clericis, lege prima in fine, ff. quod quiſque iuris, l. qui falſam, ff. ad legem Corneliam de falſis, lege qui ea mẽte, ff. de furtis, & vtrobiquè ſcribentes: & quanuis in dicta lege 81 ſi quis non dicam rapere, in atrociſsimis delictum attentatum puniatur falſæ, monetæ delictũ, ab hac regula excipitur, lex prima, & ſecunda, C. de falſa moneta, l. qui falſam, de falſis: vbi qui falſam monetam percuſsit, ſi totam non formauit, abſoluitur.

82 Sed ommiſsis multis, quę hic adduci poſſunt, diſtinguendum eſt in hac re cum Cino in d. l.

ſi quis non dicam rapere, num:
tertio, qui omnino vidēdus eſt,
in hac materia: nam ſi tractatur,
de actione ciuili, & delictum,
non perfectum eſt, non datur
actio, l. vulgaris, §. qui furti, ff.
de furtis, §. furti autem actio, in
ſtitutis de obligationibus, quæ
83 ex delicto naſcuntur. Aut agi-
tur depuniendo delicto, & ſic
principaliter ad pœnam, & in
hoc caſu adhùc ſubdiſtinguen-
dum eſt: nam aut quæritur de-
puniendo delicto, quod princi-
paliter quis committere inten-
debat, & tunc aut non conſum-
mauit, quia noluit, aut quia
non potuit, ſi quia noluit non
punitur, & hic eſt verus intelle-
ctus textus in dicta l. qui falſam,
ibi: *Suffragio iuſtæ pænitentiæ abſol*
84 *uuntur*: aut quia non potuit, &
hoc caſu etiam diſtinguere de-
bemus, nempè, vt ſi impediatur
quis impedimento facti, quomi
nus faceret, puniatur eodem mo
do, ac ſi delictum perficeret, iux
ta textum in lege is qui cū Tel-
lo, C. de ſicarijs, &. §. item lex
Cornelia de ſicarijs, inſtituta, de
publicis iudicijs, & hæc eſt vera
huius delicti, non perfecti falſæ
monetę, interpretatio, cui diſtin
ctioni ſuffragatur textus in le-
ge prima, & ſecunda, ff. de effra-
ctoribus, gloſſa, & Albericus in
lege qui ea mente, ff. de furtis.
85 Quoad ſecundam concluſio-
nem, de iure ciuili antiquo re-
ceptum fuit, fabricantem fal-
ſam monetam legis Corneliæ
pœna de falſis plecti, lege qui
falſam, ff. de falſis: pœna autem
erat in libero, & nobili, aquæ, &
ignis interdictio, lege vltima de
falſis, in cuius locum deinde de
portatio ſuceſsit, lege ſecunda,
§. primo de pœnis, lege tertia, ff.
ad legem Iuliam peculatus, l. pri
ma, §. fin. de falſis: humiliores ta
men in metallum damnabātur,
lege ſi quis, §. qui viui, de pœ-
86 nis: in ſeruos verò vltimo ſuppli
tio animaduertebatur, iuxta tex
tum in §. item lex Cornelia, de
publicis iudicijs.
87 Iure autem Codicis Theodo-
ſiani, ſi Decurio, vel eius filij
adulterinum numiſma facerēt,
perpetuò exulabantur, & ſuper
facultatibus ſuis Princeps con-
ſulebatur: plebeius autem re-
bus amiſsis in metallum dam-
nabatur, ſi ſeruus vltimo ſup-
plitio ſubiungebatur, iuxta tex
tum in l. prima, Codicis Theo-
doſiani de falſa moneta, titulo
vigeſimoprimo.
88 Iure autem Codicis Iuſtinia-
nei pœna mortis flammarum
nummos adulterinos perficiens
plectitur, vulgaria ſunt iura, in
lege prima, & ſecunda, C. de fal
ſa moneta, & quanuis Accur-
ſius opponat de textu in dicta le
ge prima, vbi non videtur præ-
dicta pœna mortis ſtatui, in no-
89 ſtro Regno abſque dubio præ-
dicta

dicta pœna ignis, fabricans fal-
ſam monetam plectetur ex no-
ſtra lege, & in l. decima, titulo
duodecimo, libro quarto fo-
ri, lege quarta, & nona, & de-
cima, titulo ſeptimo, part. ſepti-
ma, lege quarta, titulo ſexto, li-
bro octauo ordinamenti, lege
quinta, & ſexta, titul. 17. lib. octa
uo Compilationis, & ex Gotho
rum iure prouiſum fuit, ex l. 2.
titul. 6. lib. 9.
90 Ex quibus iuribus iam vide-
tur ſublata diuerſitas, an numiſ-
ma falſa fuſione formatum au-
reum eſſet, necne, vt Accurſius
voluit, in dicta lege ſecũda ver-
bo, pecuniæ, C. de falſa moneta:
ad cuius interpretationem vi-
detur alludere, textus in l. quin-
ta codicis Theodoſiani, titul. 21.
libro nono, vbi adulter aureo-
rum, ſolidorum, flammarum ex-
uſtionibus mancipatur, à qua
lege ſumpta eſt prædicta lex ſe-
cunda, C. de falſa moneta, de
qua re diſputat Salicetus, in di-
cta lege ſecunda, numero ſecun-
91 do. Nam ſiuę aurea, argen-
tea, ſiue ærea moneta ſit, adulter
ipſius conuictus, concremabi-
92 tur.
Rurſus & ex prædictis legi-
bus Regijs ceſſat illa quæſtio,
an qui monetam falſam, non ta
men Imperialem fabricaret, pœ
ne ignis plectetetur: commu-
nis enim placitum ſcribentium
93 fuit, vt non pœna ignis, ſed ca-
pitis delinquens puniretur, iux-
ta dictam legem primam, C. de
falſa moneta, vt ſic ſcilicet Cõ-
ciliaretur, cum dicta lege ſecun
da, quæ pœnam ignis ſtatuit
prædictaquè capitis pœna non
naturalis, ſed ciuilis interpræ-
tationem ſumebat, vt interpre-
tatur Accurſius, in lege finali,
C. de veterum numiſmatum,
&c. Et teſtatur Salicetus in di-
cta lege ſecunda, & Ioannes An
dreas, & communiter ſcripto-
res tractant, in capite quanto de
iure iurando: & prædicto iure
94 Codicis omnes facultates mo-
netam adulterantis fiſco addi-
cebantur, iuxta dictam legem
ſecundam, C. de falſa moneta,
& eadem pœna in Codice Theo
doſiano præfinita fuit, in lege
nona, ſub titulo vigeſimopri-
mo, de falſa moneta, libro no-
no. Prædicta tamen lex parti-
tæ de bonorum amiſsione men
tionem non fecit, lex tamen fo
ri ſeptima, titulo duodecimo,
libro quarto in pœnam dimi-
diæ partis bonorum amiſſio-
nis reum punit, cui conuenit,
lex vigeſimatertia, titulo quin-
quageſimonono, libro octauo
ordinamenti, lege quinta, ti-
tulo decimoſeptimo, libro o-
ctauo Cõpilationis, à qua lege
tanquam proditor prædicta ſe-
miſsis bonorũ pœna falſi nũmiſ
95 matis author punitur: iure ta-
mẽ nouiſsimo pœna amiſsionis

omnium bonorum irrogata eſt
ex leg.67.titu.ſecundo,lib.quin
to Compilationis. Domus ve-
96 rò;ſeu fundus,vbi prædicta fal-
ſa moneta fabricatur, etiam ſi a-
liena ſit,fiſco addicitur,iuxta di
ctam legem primam, C.de falſa
moneta, verſiculo, *domus verò*,
cui conuenit textus in lege de-
cima, titulo ſeptimo, part.ſep-
tima, vbi Gregorius adnota-
uit.

97 Deinde,& ſi prædicti numiſ-
matis adulter clericus ſit, ab or
dine, & beneficio deponendus
eſt, & in carcere perpetuò deti-
nendus,iuxta vulgatem Abba-
tis doctrinam in capit. tuæ, nu-
mer.quarto,de pœnis,docentis
pœnam mortis impoſitam, de
iure ciuili; iure Pontificio eſſe
depoſitionem; & in carcerem
perpetuum coniectionem: inue
nio tamen in falſi crimine,Cle-
98 ricos conuictos omnibus Eccle
ſiaſticis muneribus,&beneficijs
priuari,& per Eccleſiaſticum iu
dicem degradari, deindeque ſe-
culari poteſtati tradi puniẽdos,
iuxta textum in capit. ad falſa-
riorum, de crimine falſi, & ad-
notauit Bernardus Diaz in pra-
ctica criminali canonica,verbo,
falſarij, capit.117. & in caſu no-
ſtro, criminis ſcilicet adulteri-
næ monetæ, latè differit Dida-
cus Perez in leg.vigeſimatertia,
titulo decimonono, libro octa-
uo ordinamẽti,Scholio primo,
verſicul. *Quarto principaliter quæ-*
99 *ritur*. Et quanuis hoc crimen fal
ſæ monetæ non ſit de expreſsis,
per quæ clericus actualiter de-
gradandus ſit, & traddendus
magiſtratui,propter criminis ta
men immanitatem actualiter
degradãdum, & poteſtati trad-
dendum contendit. Eum ta-
men improbat Salcedo in addi
tionibus ad Bernardum Diaz di
cto capite.117.annotatione fina
li,vbi negat hoc caſù locum ha-
bere temporalis curiæ traddition
nem cum textus in dicto capite
ad falſariorum, tanquam odio-
ſus,& pœnalis ad alios ſimiles,
vel maiores caſus trahendus nõ
ſit, quam Salcedi opinionem
admiſit Vela de delictis,capi.11.
verſiculo, Pontificium autem
ius.

100 Quoad tertiam concluſio-
nem dicendum eſt,fabricantem
monetam, etiam probam,ſi ta-
men cudendi eam authorita-
tem non habeat; pœna mor-
101 tis puniri: nam quanuis adul-
terina moneta proprie dici non
poſsit,falſa tamen eſt,cùm præ-
dictum ius numiſma forman-
di Principibus tantum ſit tri-
butum, ſitquè ornamentum
Regis, & Regni, cum in eo
Regis imago repræſentetur,
eiuſquè memoria conſerue-
tur, iuxta textum in capite
vnico, quæ ſint Regalia, & in
lege, quicunque, ad legem

Cor-

Corneliam de falſis quibus con
uenit, l. ſecunda, titulo. 1. part. 2.
nam cùm authoritas Principis
vſurpata ſit, etiam in materia
proba, monetam ſuo nomine
perficiens, mortis reus erit, vt
arbitratus eſt, Petrus Gregorius
in ſintagmate iuris, capit. ſecun
102 do. part. tertia, numer. 3. Nam
in omni numiſmate ad hoc, vt
falſum non ſit, tria animaduer-
ti debent. Primum, materia pu
blicè electa, cum præfinito pō-
dere, iuxta textum in lege pri-
ma, & quæ ibi ſcribentes tra-
dunt, ff. de contrahenda emp-
tione. Secundum character, quo
inſignitur, ſeu notatur. Ter-
tium, valor ſeu functio decreta,
vt conſtat ex dicta lege prima,
& tradit gloſſa, in capit. quanto
verbo, *Patris*, de iure iurando.
Itaque quanuis duo in hac pro-
bæ monetæ functione interue-
niant, cùm character, & publica
authoritas ei deficiat, falſa mo-
neta erit, ſecundum prædicta iu
103 ra, & gloſſæ opinionem. Mo-
netam enim, ſuo nomine per-
cutere alij, quàm regi crimen
capitale eſt, iuxta prædicta iu-
ra, vt teſtatur gloſſa in lege ſa-
crilegij, ff. ad legem Iuliam pe-
culatus, & Alexandr. in lege ſin-
gularia, ff. ſi certum petatur,
poſt Bartulum in l. qui falſam
in principio, de falſis: itaquè ſe-
cundum prædictam doctrinam,
non ſolum punietur falſæ mo-
netæ adulter, ſed etiam, & bo-
104 ni, & iuſti numiſmatis forma-
tor, ſi ius a ſuperiori datum illi
non ſit. Inuenio tamen Hippo-
lytum de Marſilis, in dicta lege
qui falſam, numer. 86. aliter ſen
ſiſſe nempe: vt prædictus probæ
monetæ fabricator, non dica-
tur falſam monetam perfeciſſe,
vel ſaltim falſitatem commiſiſ-
ſe, ſed potius inobedientaim
ſui ſuperioris, puniri itaquè nō
debere tanquam nummi falſi a-
dulteratorem, ſed mitiori pœ-
na plectendum, & numer. quin-
quageſimo ſeptimo, & quinqua
geſimo octauo, latè diſputat, &
non paucis fundamentis prædi-
ctam opinionem amplectitur,
cui cùm difficultate aſſentior ex
ad notatis à Tiraquelo de retra
ctu, §. primo, gloſſa. 10. numer.
vigeſimotertio, vbi Saliceti. Co
nani, & aliorum authoritate,
ait huius monetæ adulterato-
rem eſſe puniendum pœna cu-
dentis falſam monetam cum ei-
quanuis non deficiat pondus,
deficit tamen authoritas, docet
Menochius. libro ſecundo, cen-
turia quarta caſu. 319. numer. vi-
geſimo octauo, Maſcardus. de
probationibus, concluſio. 1700.
volumine ſecundo, numero ſe-
cundo.
105 Quoad quartam conclu-
ſionem conſideranda ſunt om-
nia, adducta in prima conclu-
ſione, nempè, vt quanuis quis

perfecerit falſum numiſma, ſi tamen eo vſus non fuit, quia noluit delicti ſui pœnitens ei hoc caſu ſuccurrẽdum ſit, iuxta deciſionem textus in dicta lege, qui falſam, ff. ad legem Corneliam, de falſis, vbi Bartolus, numer. 1. & in l. qui ea mente, nu-
106 mer. 3. & 4. ff. de furtis, vbi in delictis iam perfectis, & conſummatis docet pœnitentiæ locum eſſe, quando crimen non erat punible ab origine, ex textu in l. 1. §. dixerit, verſiculo, quod ſi fecerit, ff. de publicanis, & in l. ſi cum exceptione, §. ſatis demẽter, ff. de eo quod metus cauſa, ibi: *Si vult pœnam euitare*, cui
107 doctrinæ accedit: nam affectus alicuius rei prohibitæ, etiam ſi habuiſſet effectum, ſi nemini nocuiſſet, conſiderandus non eſt, iuxta adnotata à gloſſa in capit. quanto, de iure iurando, & ea quæ ex illa ſcribentes eliciunt, nempe, vt quando falſitas committitur circa id quod de ſe nõ probat, non noceat, & teſtatur Innocentius ibidem.

108 Quibus ſuffragatur, quia quãdo delictum non habet actum exteriorem impunibile eſt, iuxta ea quę tradit Albertus de Roſa, in ſecunda parte ſtatu. quæſt.
109 168. quibus adhæret. Nam ſi ſtatutum puniat facientem actum cum exercitio, non comprehẽdit facientem actum, & illum non exequentem, iuxta gloſſam in cap. auaritiæ, de electione in 6. quam ibi ita declarat Domi-
110 nicus, numer. 9. Ex qua doctrina gloſſæ infert interpretationem ad ſtatuta, quæ imponunt pœnam portantibus aliquas veſtes prohibitas, nam licet faciant nõ tamen portent, pœnam non mereantur, & Dominico adſtipulatur illud, quod dici ſolet de fa-
111 cto, quod non durat, factum enim nõ dicitur, l. item, §. quod ſi actor, ff. quod cuiuſque vniuerſitatis nomine, l. ſi pro parte, §. verſum, ff. de in rem verſo, l. ali-, C. de his quibus vt indignis, cũ
112 vulgaribus: ideoque coniectum in carcerem qui aufugit, ſi reuertatur, fugiſſe non dici, teſtatur Baldus in l. 1. C. de ædilitio edicto, & in l. prima, C. de ſeruis fugitiuis, & prædictis conducunt adnotata, per Alexandrum conſil. 104. volum. 1. aſſerentem, for-
113 mantem, & fabricantem monetam non vſualem, pœna ordinaria non puniri, cùm ſtatutum loquens de moneta intelligi debeat de vſuali, & expendibili, de qua re latè tractat Tiraquelus de retractu, gloſſa. 2. numer. 14. & 15. ex quibus iuribus, & Doctorum authoritatibus putarem,
114 vt quamuis quis perficeret falſum numiſma, ſi tamen antequam expendat, eoque vtatur pœnituerit, plecti non debeat pœna ordinaria, ſed extraordinaria, & quidem mitiſsima, & præ-

prædictis accedit doctrina Bal-
di, conſil. 55. libr. 3. & Pariſij con
ſil. 196. numer. 30. libr. 4. exiſti-
115 mantium non puniri eum, qui
adulterinum numiſma in arca
habet, ſi non expendit, nequè
eo vſus eſt: aiunt tamen eſſe à iu
116 dice conſiderandum, an veroſi-
mile eſſet velle expendere nec-
ne, cum maxima ſuſpicio inſit
aduerſus eum, qui adulterinum
nummiſma conflauit, licet non
probetur expendiſſe, quæ om-
nia arbitrio iudicis relinqun-
tur, qui inſpicere debet bonam,
vel malam conditionem, & fa-
mam delinquentis, vt teſtatur
Menochius de arbitrarijs, lib. 2.
centuria. 4. caſu. 316. numer. 64.
& 65. & 66. vbi mentionem fa-
117 cit cuiuſdam ſtatuti Ferrariæ,
lib. 3. ſub Rubrica: *Facietium fal-
ſam monetam*, dum punit, etiam
habentes in arca falſum numiſ
118 ma. Si tamen quis adulterinis
nũmis, quia non potuit, vſus nõ
fuit, non ambigo, pœna mor-
tis flamatum eſſe plectendum,
iuxta ea quæ in prima conclu-
ſione animaduertimus.
119 Quoad quintam concluſio-
nem diſtinguendum eſt: expen
dens enim ignoranter falſam
monetam, nulla pœna punitur,
cùm regulariter ignorantia ig-
norantem excuſet à pœna, iux-
ta textum in l. 35. §. ſed enim, ff.
de incendio ruin. & naufragio,
& in l. Metrodorum, ff. de pœ-
nis, & tradit gloſſa, in l. 1. ff. de re
120 ceptatoribus, vbi ignoranter re
ceptans excuſatur a pœna recep
tantium, cui concinnit textus
in l. item apud Labeonem, §. ſi
quis virgines, ff. de iniurijs, vbi
121 attentans virginem, vel eius pu
dititiam, nõ tenetur actione in-
iuriarum, ſi iuſtè ignorare po-
tuit virginitatem cum veſte me
122 retritia inducta eſſet, & de igno
ranter contrahẽte inceſtas nup
tias, excuſationem habere poſſe
reſponſum fuit, in l. ſi adulte-
rium, cum inceſto, ff. de adulte-
rijs: In cuius rei confirmationẽ
adduci quoquè ſolet textus in
123 capit. Apoſtolicè, de clerico ex-
comunicato miniſtrãte, vbi cle-
ricus probabiliter ignorans ſe
ſuſpenſum, licet celebret, nõ in-
currit irregularitatem, & his cõ
ducũt omnia adnotata per Hip
polytum de Marſilis in dicta le-
ge, qui falſam, numer. 66. vſquè
ad numerum. 88. vbi plene diſ-
putat omnibus prædictis nume
ris plura iura, & authores con-
124 gerens: ex quibus cõtendit ex-
pendentem falſum numiſma ig
noranter nulla pœna plecten-
dum, niſi ignorantia eſſet craſ-
ſa, & ſupina, quæ ignorantem
non excuſaret cum ſcientiæ cõ-
125 paretur, iuxta textum in cap. 1.
de poſtulatione prælatorum, &
in capit. cum in tua, qui matri-
monium accuſare poſſunt, l. re-
gula, ff. de iuris & facti ignoran-

tia,cap.quod clericus. 6.diſtin-
ctione,c.qui humanis 12.quæſt.
2.& in cap. quoſdam, & in cap.
quanto,de præſumptionibus.

126 Rurſus & à prædicta regula
excipitur ignorantia affectata,
cum & ſcientiæ ſimilis ſit,ſecun
dum gloſſam in Clementina.1.
verbo,ſcienter de conſanguini-
tate,& affinitate,& in capit.eos,
verbo,affectata de tempo. ordi-
nationum, lib.6. & in cap. vlti
mo,§.vt autem,de officio de le-
gati, eodem lib.6. & latè tractat
idem Hippolytus de Marſilis,
in leg.1.§.cum quis latrones, de
quæſtionibus.Inter ignorantiã
itaquè diſtinctio quoquè eſſe de
bet:nam ſi craſſa ſupina, vel affe
ctata ſit,expendentem non libe
rat,ſi tamen vera ignorantia ſit,
tunc nulla pœna in expenden-
tem ſtatuenda eſſet, iuxta iura
127 ſuperius allegata: ſed ſi ſcienter
quis expẽdat falſam monetam,
hoc caſu pœna falſi punitur, ſi-
cut ille qui adulterinam fabrica
uerit,iuxta textum in lege,lege
Cornelia,ff. de falſis verſic. *Ea-
dem lege exprimitur*,vbi qui num-
mos adulterinos conflauerit,vel
expenderit,æquiparantur.quan
uis Bartolus in dicta lege, lege
128 Cornelia, numer.3. contendat
expendentem falſum numiſma
crimine falſi teneri,ſi plumbeũ,
vel ſtagneum eſſet: hanc enim
æris ſpeciem tantum nomina-
uit textus in dicta lege,lege Cor
nelia:ſi tamen æs alterius quali-
tatis eſſet,extraordinem expen-
dentem,non autem pœna ordi-
naria eſſe plectendũ aſſerit: ad-
ditque ipſe Bartolus dicto nu-
mer.3. in fine hac diſtinctione
plures liberaſſe à pœna legis,le-
gis Corneliæ de falſis:argumen
to textus in lege ſaccularij,de ex-
traordinarijs criminibus,vbi ip-
ſemet Bartolus teſtatur: Salice-
129 tus tamen in l.2.C.de falſa mo-
neta,num.6.hæſitat,de hac Bar
toli opinione, ait enim illud
quod in prædicta lege cauetur
de nũmo plumbeo, vel ſtagneo
exempli cauſa dictum, & Salice
ti opinionem refert, & ſequitur
Ioannes de Anania,in cap.ad fal
ſariorum,de crimine falſi,& An
gelus de maleficijs, verbo falſa-
rio, verſiculo: *Quæro an aurifex*,
Hippolytus de Marſilis, in di-
cta lege qui falſam, numer.64.
Petrus Gregorius in ſintagm.
iuris, lib.36.capit.2.numer.34.
& contra Bartolum crebior opi
nio eſt, adulterinum numiſma,
ſcienter,& doloſe expendẽtem,
eadem pœna plecti, ac ſi formaſ
ſet,& fabricaſſet,ſiue aureum,ar
genteum,vel ſtagneum numiſ-
ma eſſet.

130 Quoad ſextam concluſionẽ,
probam monetam radẽtem, to-
dentem,aut circuncidentem, ſi
homo liber ſit veſtijs ſubijci,ſiue-
ro ſeruus vltimo afficiſupplicio
dicendum eſt,iuxta textum in l.
qui

quicunque,ff.de falſis,& ibi do-
cet Accurſius,verbo, *Ad beſtias*,
hanc in hoc crimine ſpecialem,
pœnam eſſe,& ibidem Bartolus
in principio, & Accurſius in le-
ge ſecunda,C.de falſa moneta,
& ibi ſcriptores,& in cap. quā-
131 to, de iure iurando: De iure ta-
men regio lex partitæ.9.titul.7.
part.7.nullam diffinitam pœnā
irrogat, probam monetam ra-
denti,aut tondenti,ſed arbitrio
132 Regis relinquit:iure autem no-
uiſsimo, prædictam monetam,
circuncidens, pœna mortis pu-
nitur,& amiſsionis omnium bo
norum, iuxta textum in legē
67.titul. 21.libr.5. Compilatio-
nis:cum habeamus itaque legē
expreſſam Regni, amplius de
hac concluſione non erit diſpu-
tandum.

133 Quoad ſeptimam concluſio-
nem animaduerto,prędictam le-
gem quicunque,de falſis, candē
pœnam ſtatuere in tingētes mo
netam, quàm in circunciden-
tes, & hæc quoque crimina æ-
quiparat textus in dicta lege.9.
titul.7.par.7.quæ in vtroque ca
ſu pœnam arbitrariam Regis ar
bitrio irrogat, & ibi Gregorius
Lopez,& Accurſius,& ſcriben-
tes tractant in l.2.C.de falſa mo
neta,&in dicta lege quicunque,
& in dicta legē qui falſam,de fal
ſis, & ex prædicta æquiparatio-
ne putarem,iure regio nouiſsi-
mo prædictum numiſma tingē
tē puniri pœna mortis, & amiſ-
ſionis bonorum,iuxta dictam le
gem.67.titul.21.lib.5. Compi-
134 lationis, & in vtroque caſu fin-
gentis,tingentis,& circuncidē-
tis exiſtimo pœnam mortis nō
debere eſſe cum qualitate flam-
marum,cum dicta lex non aſſe-
rat,& prædictam tingentis pœ-
nam contra Pariſium,& Marſi-
135 lium extendit Menochius dicto
caſu.136. ad tingentem monetā
alterius Principis ex rationibus
ab eo adductis.

136 Quoad octauam concluſio-
nem dicendum eſt, eadem pœ-
na affici,etiam eum qui cū pro-
hibere poſſet adulterinum nu-
miſma non prohibuit,vt eſt tex
tus expreſſus in lege, lege Cor-
nelia,ff.de falſis, & probat tex-
tus in l.ſi ſciente,& in l.frater,ad
legem Pōpeiam,de parricidijs,
& Accurſius in ſcholijs ad præ-
dictas leges arbitratus eſt.

137 Quoad nonam concluſionē
aſſero,monetam veterem repro
batam,expendētem,pœna ordi
naria non plecti, cùm hæc falſa
nō ſit,quia ęre,vel forma ſit adul
terata,ſed quia quanuis vera eſ-
ſet,reprobata fuit,hic itaque de
linquens extraordinem punie-
tur iudicis arbitrio, vt in indiui
duo docet Baldus conſilio.494.
138 libr.1.& conſ.366.libr.3. Princi-
pem enim poſſe vetus numiſma
reprobare,teſtatur Frāciſcus de
Marchis,queſ.152.&.186.&.187.
Et no-

& noſtris temporibus contigit.

139 Philippus enim III. Inuictiſsimus Rex noſter Hiſpaniæ, numiſma æreũ reprobauit, aliudquè de nouo conflare fecit, & vt in veteri numiſmate certũ ſignũ obſignaretur, ſinequo expendi non poſſet: nam quãuis quis expenderet numiſma vetus in pœnam mortis non incideret, ſecũdum prædictos Doctores, ſed arbitrio iudicis puniendus eſſet, & meminit Menochius prædicto caſu. 316. numer. penultimo: quod eſt notandum.

140 Et de huius criminis probatione, præſumptione, ſuſpitione, & inditio, & de diuerſis pœnis apud diuerſas gentes, & nationes, latè tractant, ex noſtratibus, Gregorius Lopez in lege 9. titul. 7. part. 7. Didacus Perez, in lege. 4. titulo. 6. lib. 6. ordinamenti Montaluus in l. 7. titul. 12. lib. 4. fori Azeuedo, in l. 5. & 6. tit. 17. lib. 8. Compilationis Villadiego in l. 2. titul. 6. lib. 7. fori iudicum Gothorum, Couarruuias in titu. de falſa moneta, Bernardus Diaz in praxi crimin. canonica, c. 117. ad finem, & ex exteris Bart. & ordinarij in l. quicunquè, & in l. quiſalſam, ff. de falſ. & in l. 1. & 2. C. de falſa moneta Cuiacius in Codicẽ Theodoſianum, titul. 21. lib. 9. & Doctores tractant in cap. ad falſariorum de crimine falſi, & in capite quanto, de iure iurando, Cœpola in conſilio. 77. numer. 4. Alexand. conſilio. 104. volumin. 1. pertotum Boſsius in ſua praxi, titulo, *de falſa moneta*, Azo in ſumma ad legem Corneliam de falſis, Papienſis in praxi in titulo de reſcindenda ſententia, verbo, *Procurauit*, Menochius de arbitrarijs, lib. 2. centuria. 4. caſu. 316. part. 3. capite. 2. pertotum caput Maſcardus de probationibus, concluſione. 1700. pertotam, Capela Toloſana, deciſion. 162. Damhuderius in praxi, capite. 65. Franciſcus Marcus, deciſ. 87. Tiraquelus de vtroque retractu, §. 1. gl. 20. n. 13. Grãmaticus deciſ. 74. Afflictis in commentarijs ad cõſtitutiones Regni, ſub Rubrica decudente falſam monetam, Pariſius cõſ. 69. lib. 4. Fabius Mõtelio, in praxi, particula. 3. num. 392. Raphael Cominis cõſ. 138. Crauetta conſi. 224. Alciatus reſponſo. 461. Baconius, lib. 1. declationum iuris cap. 14. Barbacia conſ. 51. Baldus conſ. 155. lib. 3. Franciſcus de Marchis, quæſt. 152. & 186. & 187. Martinus Laudẽſis in tractatu de monetis pertotum, Franciſcus Curtius Senior in tractatu de monetis pertotum, Ioannes Regnãdi in tractatu de monetis pertotũ, Albertus Brunus in tractatu de augmento, & diminutione monetarum Alex. ab Alex. genialiũ dierũ, lib. 4. c. 15. & lib. 6. c. 4. & libr. 4. cap. 25. & lib. 1. c. 2.

Tex

Textus LXXIX.

SObre la ley que comiença: Quando, &c. que es en el titulo de las acuſaciones, ſobre aquella palabra el Alcalde ante quien fuere el pleyto embielo à dezir à aquel pariente. Si el mas propinquo parięte es fuera de la tierra, no es tenido el pariente que acuſaua de irle à fazer la pregunta fuera de la tierra, ſino quiſiere: mas eſtonce el Alcalde atenderlo ha vn año al pariente mas cercano, ſegun dize la dicha ley. Y eſte atender del año deue començar, deſpues que es moſtrando al Alcalde que no lo puede fallar al pariente mas cercano.

SVMMARIVM.

1 *IVdex, qui ex officio procedit principio iudicij offenſum, vel eos, qui accuſare poſſunt, terminum ſtatuere debet intra quem accuſent.*

2 *Si accuſator accuſationem produxit, eamquè non proſequitur, & hoc caſu terminum ſtatuere debet accuſatori iudex qui de cauſa cognoſcit.*

3 *Contumax multis modis dicitur.*

4 *Quando accuſator accuſationem non produxit, ſed tantum reum diffamauit, & hoc caſu iudex terminum ſtatuet, vt accuſationem intendat.*

5 *Si in accuſando aliquis præferri debet, tanquam proximior, & hic citari à iudice debet, licet alius remotior accuſationem propoſuerit, eamquè proſequatur.*

6 *Dubia quæſtio eſt, an vnica citatio, vnicuſq; terminus, eiuſq; lapſus, ſufficiat ad hoc, vt iudex accuſatorem repellere queat.*

7 *Si accuſator ſit abſens, terminus & dilatio anni ei ſtatuenda eſt: & hinc ortum habuit praxis legis Regiæ, vt & intra annum reus abſens condemnatus audiatur de nouo.*

Lex LXXXI.

IN TEXTV IBI.

Embielo à dezir à aquel parięte, &c.

Scholium Primum.

1 QVatuor in iure caſus ſunt, in quibus magiſtratus poteſt, & debet offenſo diem præſtituere, vt accuſationem proponat, & propoſitam proſequatur.

2 Primus erit, quādo magiſtratus ex officio ius dicit: adſtringitur enim principio iudicij offenſum, vel eos qui accuſare poſsūt eorum iniuriam proſequendo diem ſtatuere, intra quem accuſſent, l. 2. § vltimo, ff. de adulterijs, l. Diuus Adrianus, ff. de cuſtodia reorum, & ibi communiter ſcribentes, quæ iura, & Do-

ctores

rei, accuſator non admitteretur, quam quæſtionem latè diſputat Antonius Gomecius delictorum, capite primo, num. 24. vnicamque denũciationem ſufficere contendit cõtra gloſſam, & Doctores in dicta lege qui crimen, & pro Gomecio vrget expreſſus textus in dicta lege. 17. ex qua idem adnotauit Gregorius, Scholio. 5. vt ſic accipiatur textus in lege prima, §. ſi frater, ff. de collatione bonorum, vbi per contumaciam actiones, & accuſationes denegantur. Sed ſatius erit nõ ſemel admoneri accuſatorem.

IN TEXTV IBI:
Mas eſtonce el Alcalde atenderlo ha un año.

Scholium II.

7 Dicta in ſcholio anteriori accipienda ſunt in accuſatore præſente: ſi tamẽ abſens ſit, dilationem anni accuſatori ſtatuendam decidit lex noſtra, & ante eam lex. 15. titul. 20. libr. 4. fori: vbi adnotauit Montaluus ſcholio. 1. ex quibus legibus puto ortam fuiſſe praxim, vt ſicut abſens accuſator intra annũ admittitur, ita etiã reus accuſatus intra annum à die prolatæ ſententiæ diffinitiuæ, ſi iudicio ſuperſit, audiendus ſit, quoad pœnam ſcilicet pecuniariam, iuxta textum in lege tertia, titulo decimo, libro quarto Compilationis (quoad crimen enim poſt annum auditur, vt ex ipſius legis ſerie conſtat) annuſque à noſtra lege datus intelligendus eſt, niſi ipſe accuſator contumaciter abeſſet; iuxta textum in l. ſicut proponis, C. quomodo & quando iudex, vel negligeret, lex conſentaneum, eodem titulo, vel ſe celaret, lex ſancimus, §. vltimo, C. ad Senatuſcõſultum Trebelianum.

Textu LXXX.

Sobre la ley que comiença: Defendemos, que es en el titulo de las vendidas, ſobre aquel: E ſi el hombre libre, ſobre aquellas palabras: Fue vendido no lo ſabiendo, &c. Es a ſaber, que ſi aquel hombre libre que vende, ſi lo ſabe, e lo contradixo, e lo vendio, deſpues eſte que lo vendio, y el que lo compro deue morir por ello. E aſsi ſe entiende en la ley primera, que es en el titulo de los que venden los hombres libres, en el capitulo: E quien a ſabiendas. Mas ſi eſte hombre que vendian lo ſupo que lo vendian, e no lo contradixo, pudiendolo contradezir, el vendedor no ha de auer pena, e quiteſe el vendido ſi quiſiere. E ſi el vendido no ſupo el quando lo vendian, eſtonce el vendedor ha de pechar cien marauedis, o ſer ſieruo, ſegun dize en eſta ley: Defendemos, en el capitulo: E ſi el hombre.

SVM-

SVMMARIVM.

Homo liber vendi non poteſt, huiuſmodiquè venditor crimen legis Flauiæ, de plagiarijs committit, & num. ſeq.

3 Emptor ſciens, eadem pœna tenetur.

4 Inter ignorantes venditio ſuſtinetur, quatenus emptor pretium conſequatur.

5 Qui ſeipſum vendi patitur, libertate priuatur.

6 Prædictusquè etiam manumiſſus, liber non efficitur.

7 Quinquè requiruntur ad hoc, vt homo liber ſeruus fiat.

8 Quod de venditione dicitur, ad aliumquemlibet titulum extenditur, per quem liber homo in alium transfertur.

9 Homo liber an per pactum conſtituere ſe poſsit hominem alterius, & de intellectu l.p. & numer. ſequenti.

11 Vxor illius, qui paßus eſt, ſe venundari poteſt, eum in libertatem reuocare.

12 Hominis liberi emptori & venditori pœna mortis imponitur ab hac noſtra lege, & quomodo hæc pœna accipiatur vſque ad numerum 15.

16 Pœna iuris veteris refertur aduerſus emptorem, & venditorem hominis liberi.

17 Liber homo vſucapi non poteſt.

18 Liber homo non pignoratur, niſi in duobus caſibus.

19 Cauſa vrgentis famis, poteſt pater filium occidere, edereq.

20 Homo liber poteſt dari obſes pro pace.

21 Homo liber capi poteſt, vt ſeruiat creditori pro debito.

22 Qui dicerentur addicti apud veteres.

23 Aliud eſt ſeruus eſſe, aliud ſeruire.

24 Diuerſitas magna inter ſeruum, & addictum adnotatur.

Lex LXXX.

IN TEXTV IBI, E ſi el hombre libre.

Scholium primum.

Ait hæc lex, hominem liberum vendi non poſſe, quæ ſententia de iure communi probatur in l. & liberi, & in l. ſi emptione, §. liberum hominem, & in l. liberi hominis, ff. de contrahenda emptione, §. final. inſtitutis eodem, l. inter ſtipulantem, §. ſacram rem, ff. de verborũ obligationibus, & de iure partitarũ in l. 15. tit. 5. part. 5. & de iure fori, in l. 8. titul. 10. lib. 3. & Gothorum iure antea ſtatututum fuit in lege 12. titulo 4. lib. 5. fori iudicum, & Græcorũ, & Athenienſium iure prædictã vẽditionem prohibitam fuiſſe, tradit Xenofon libro ſecundo, de dict. & fact. Socrat. & Conſt. Har-

Harmenop. lib. Iur. epito. tit. 8. Imperatorq; Conſtantinus vetuit in lege vnica, titulo decimooctauo, ad legem Flauiam, de plagiarijs, in Codice Theodoſiano: & iure diuino vetita
2 fuit prædicta venditio, Exodi capite vigeſimoprimo. Huiuſmodique venditor crimen legis Flauiæ de plagiarijs committit, lex prima, & final. & per totum titulum, C. ad legem Fla-
3 uiam, de plagiarijs. Et emptor quoq; ſciens, eiuſdem criminis reus eſt, cum ab ipſa natura liberi hominis venditio prohibea-
4 tur, iuxta prædicta iura. Inter ignorantes tamen hominis liberi venditio, quamuis nulla fiat, ſuſtinetur verò eatenus, vt emptor pretium conſequatur, l. liberi hominis, 70. ff. de con-
5 trahenda emptione. Qui tamen ſe ipſum vendi patiatur, ſi maior viginti annis ſit, ſciatquè coditionem ſuam liberam eſſe, emptorquè ignoret, libertate priuatur, ſeruitutiquè perpetuæ mancipatur, lex non ideò, 5. lex ſi myſterium, 16. C. de liberali cauſa, Authentic. ad hoc, C de Latina libertate tollenda, lex ſi vſumfructum, de liberali cauſa, lex liberis, §. ſi quis ſciens, eodem, lex prima, C. quibus ad libertatem proclamare non licet, lex & ſeruorum, ff. de
6 ſtatu hominum, §. ſerui autem, inſtitutis de iure perſonarum. Ita vt ſpe redeundi ad libertatem priuetur, cum ea abuſus ſit lex homo liber, 21. ff. de ſtatu hominum, lex cum pacto, 40. ff. de liberali cauſa. Quibus iuribus Hermogenianus, & Modeſtinus ſanxerunt, hominem liberum maiorē viginti annis venalem ſe præbētem, nec poſt manumiſsionem ad libertatem proclamare poſſe, qua ſe abdicauit, ſed effici libertinæ conditionis.

7 Quinquè itaquè, ſecundum iura ſuperiora, neceſſaria ſunt ad hoc, vt homo liber ſeruus fiat. Primò enim requiritur, vt maior viginti annis ſit. Secundò, vt venditio fiat gratia pretij participandi. Tertiò, vt verè participet. Quartò, vt qui emit, credat eum ſeruum eſſe. Vltimò, vt & is qui venditur, ſuæ conditionis non ſit ignarus.

8 Ruſuſquè & quod de venditione his caſibus diximus, accipiendum eſt in quolibet alio titulo, per quem liber homo in alium ſe transferri patiatur, iuxta textum in l. ſi vſumfructum, §. 1. ff. de libe. cauſ. in illis verbis: *Etiam ad donatos, & in dotem datos, referri poſſe, item ad eos, qui pig-*
9 *nori dari paſsi ſunt.* Et hinc fluxit, vt & homo liber per pactū ſe cōſtituere hominē alterius poſsit, l. cum ſcimus, C. de agricol. & cenſitis, lib. 11. l. fin. C. de tranſa-

ctionibus, vbi multa congerit Lucas de Pena in gloſſa, *vtroq;*, in principio,& Iacobus Rebuſſus num.1.& probatur in lege 89.titulo 18.part.3. Quæ huius contractus formam perſcribit, & de multiplici conditione hominum,qui huic ſeruitutis generi aſtringuntur, tractat gloſſa in Rubrica prædicti tituli de agricolis & cenſitis,verſ. *& dic de agricolis*, & Ioannes de Platea in l. fin. prædicti tituli, ex nu.3. vſquè ad 10.& ante eum Speculator titulo de feudis, §. quoniam,vbi per totum illum §.ſignanter tradit innumeras in hac materia quæſtiones: Baldus tamē in lege vltima,C.de tran-
10 ſactio.numer.2. ad finem,ait ex pacto non poſſe quem fieri hominem alterius: argum. textus in lege nec ſi volens,C. de liberali cauſa,cui aſſentitur Gregorius Lopez in dict. l. 89. ſchol.1. ad finem, vbi teſtatur, prædictū contractum,inſtrumentiq; formam dictę legis Partitæ in Regno Hiſpaniæ, in deſuetudinē abijſſe.

11 Non tamen hic ſilentio prætereundum eſt,quod tradit Lucas de Penna in dicta lege cum ſcimus, C. de agricolis & cenſitis, verbo, *corporis*, verſic,*ex quiquibus arguitur*, columna 3.nempè vxorem illius, qui ſe ad pretium participandum venundari paſſus fuit, repetere cum poſſe,& in libertatem reuocare: argumento textus in lege prima, in fine, & in lege ſecunda,ff. de liberali cauſa, & textus in cap. perlatum,29. quæſtione 2. quæ eſt notabilis theorica ad textū in l.homo liber, de ſtatu hominum,& ad legem cum pacto de liberali cauſa: quibus iuribus omni modo prohibetur libertatis reclamatio, & ad textum in l.tutelas, §.ſi libertate, de capitis diminutione, ex quo elicit Petrus Gregorius in ſintagmate iuris, lib.25. 3.part. capite ſeptimo,num.1.Proximos eius qui ſe venalem præbuit,eum in libertatem reuocare non poſſe, quanuis ignominia ſeruitutis, labequè,& macula ipſius aſpergantur. Solum enim vxori indulgetur.

IN TEXTV IBI: *Eſte que lo comprò, y el que lo vendio deuen morir.*

Scholium II.

12 Pœna mortis irrogatur à lege noſtra in hominis liberi emptorem, & venditorem, idemquè probatur in cap.1. de furtis,vbi gloſſa vnica, & docet Abbas ibidem num. 2. & Ioannes Andreas in princ. & Ioannes de Anania,num.1.& 2. Antonius de Butrio nu. 2. Ancar. num. 1. & Cardinalis in principio,

pio, & prima oppoſitione, Ma-
rianus Socinus numero primo:
qui omnes teſtantur, pœnam
ſupradictam dicti capitis, cuius
deciſio loquitur in vendente lo
cum habere in emente, donan-
te, donatario, & ſimilibus: gloſ-
ſa tamen in dicto capite primo
ait, ſecundum Canones, hanc
pœnã mortis irrogari non poſ-
ſe, iuxta textum in capite in Ar
chiepiſcopatu, de raptoribus, &
in cap. inter hæc, 33. quæſtio. 2.
& ſanè Abbas in dict. c. a. nu. 4.
13 inquit, mortem in iure Ponti-
ficio intelligi debere de ſenten-
tia excommunicationis, per te-
xtum in c. per venerabilem, qui
filij ſint legitimi: adijcitquè in
fine illius numeri eſſe caſum in
dicta Decretali prima, de fur-
tis, in quo iudex eccleſiaſticus
iuriſdictionem habet in ſecula-
res prædantes, & vendentes, ſeu
aliter exponentes homines li-
beros: excõmunicationis enim
cultro in eos poterit animaduer
tere, vt ibidem cenſet Anania
in dict. cap. 1. numer. 3. Licet an-
ceps, ne videatur dict. Decreta-
lis ſuperflua, & in c. 1. de homi-
14 cid. nu. 5. Aliter mortẽ de iure
Pontificũ interpretatur, id eſt,
de æterna, vt ſit ſenſus quoad
lethale peccatũ, ſi quis homi-
nem liberum vendat, aut fure-
tur, & gloſſæ, & Abbatis doctri-
na recepta eſt ab omnibus ſcri-
ptoribus ibi. Et hoc caſu quan-

uis Eccleſia nõ nouerit ſangui-
nis pœnam, iuxta textum in di-
cto capite in Archiepiſcopatu.
15 In tã graui tamẽ ſcelere, iudicẽ
eccleſiaſticum ſeculari curiæ ſi-
miles reos traddere debere exi-
ſtimat Petrus Gregorius in ſin-
tagmate iuris, 3. part. lib. 36. ca-
16 pite 31. nu. 9. Olim tamẽ pœna
huius criminis pecuniaria erat,
l. in fuga, C. ad legem Flauiam,
de plagiarijs, l. fin. ff. eodem tit.
quæ pœna aboleta eſt, & prædi-
cti rei metalli pœna damnaban-
tur, cum cæteris antea cognitis
ſupplitijs, ex textu in dict. l. fin.
ff. & C. prædicto titulo de pla-
giarijs, & gloſſa ibi, verbo, *ſup-
plitijs*, quæ putat reũ prius ver-
beradum, & mox in metallum
mittendum. Poſtmodum verò
pœna mortis impoſita eſt de
iure ciuili, vt conſtat ex textu
in l. 1. ff. ad legem Flauiam, de
plagiarijs, l. quoniam ſeruos, C.
eodem, l. quæ Conſtantini vni-
ca, ad legem Flauiam, de plagia
rijs, lib. 9. Codicis Theodoſiani;
eademquè pœna decreta eſt le-
ge antiqua Græcorũ: nam qui
liberum hominẽ alienabat cæſ-
ſus, & raſus, manu truncabatur,
vt conſtat ex Conſt. Armenop.
lib. 6. iur. epitom. titulo octauo,
& de diuerſis pœnis apud diuer
ſas gentes nonnulla congerit
Petrus Gregorius in ſintagma-
te iuris, libro. 36. capite. 31. per
totum.

17 Vlterius & eadem quoq; ratione ſtatutũ eſt, liberum hominem vſucapi non poſſe, iuxta legem vltimam, C. de præſcriptionibus longi temporis, legem 2. cum gloſſa ibi, C. de ingenuis, Baldum in l. 1. in principio, C. de annali exceptione, Angelũ in l. non ſolum, in principio, de vſucapionibus, l. 6. titul. 29. partita 3. & ibi Gregorium ſcholio ſecundo.

18 Hinc etiam infertur, hominem liberum pignori dari non poſſe, cap. 2. de pignoribus, text. in authentico vt nulli iudicum, §. quia verò, collatione 9. l. 3. tit. 13. part. 5. Hoc tamen in duobus caſibus excipitur. Primus eſt, ſi captiuus pro eius redemptione pignonaret ſe, l. liber captus, & l. vltima, C. de captiuis, l. penultima. titul. 29. l. 3. tit. 30. part. 2. Secundus, quando pater filium cauſa famis pignoraret, vel venderet: nam hoc caſu venditio, & pignoratio hominis liberi locum habet l. 2. C. de patribus qui filios diſtraxerunt, l. 8. & 9. titulo decimoſeptimo, partita quarta.

19 Quinimo propter prędictam neceſsitudinem poterit pater filium ſuum occidere, edereque, iuxta notabilem prædictam legem Partitæ octauam. Data enim patri in filium maior poteſtas fuit, quàm domino in mancipium: nam ſeruus ſemel venditus, deinde libertatem adeptus in poſterum ſui iuris fiebat. At filius à patre venditus, ſi liber fuiſſet factus, redibat in poteſtaté patris: iterumq; atquè iterũ venditus, & libertate donatus, ſeruus patris, vt ante efficiebatur: ita vt vſquè ad tertiam venditionem ex filio quęſtum pater facere poſſet, poſteà verò ex patris exiret poteſtate, quarta venditione omnino interdicta: vt tradit Dionyſius Halicarnaſeus antiquit. Rom. lib. 2. pagina 53. litera A. Nec ſilentio prætereo, hanc vẽdẽdi poteſtatẽ à lege 12. tabularum ortum non habuiſſe, vt cõmuniter falſo receptum extat, quod ex multis authoribus, præcipuequè ex Numæ Pompilij lege colligi poteſt, in qua ita ſcriptum eſt: *Si pater permiſerit filio vxorem ducere, quæ ex legibus particeps ſit, & ſacrorum & bonorum, patri poſt hac nullum ius eſto vendendi filium.* Ex qua ſanè legis exceptione perſpicuum eſt, filij venditionem ex Numæ temporibus, & forſan ipſius Romuli, & vrbis initio permiſsã fuiſſe, vt ex Halicar. cõſtat vbi ſup.

20 Rurſus & homo liber poterit dari hodie obſes pro pace inducijs, vel ſecuritate, cap. vt pridem, 23. q. 8. l. Diuus, ff. de iure Fiſci, l. obſides, ff. de teſtamẽtis, cum vlgaribus, quibus cõuenit l. 3. tit. 23. part. 5. vbi Gregorius Schol. 8.

21 Vlterius & homo liber capi poteſt, vt ſeruiat creditori pro debito, de qua re intuenda ſunt iura in l.2.tit.8.lib.3. Fori legũ, l.5.tit.4.libr.2. eodem Foro, l.5. & 6.tit. penult.lib.5.Ordinam. & l.4.tit.16.lib.5. Compilationis, vbi ſcribentes latè tractant, & Gaſpar Baccius in tractatu de inope debitore creditorib⁹ ad-
22 dicendo, per totum. Qui addicti dicebantur apud veteres, illi ſcilicet, qui pecuniæ damnati, quod iudicatum facere nõ poſſent nexi in ſeruitutem creditoribus addicebãtur, vt ille Vectius, de quo ſcribit Valerius Maximus lib.6. cap.1. & Quin-
23 tilianus lib. 5. Inter prædictos tamen diuerſitas eſt: aliud enim eſt ſeruos eſſe, aliud ſeruire, qualis eſſe in addictis quæſtio
24 ſolet, qui ſeruus eſt: ſi manumittatur, fit libertinus: non item addictus, qui recepta libertate ingenuus eſt: ſeruusquè inuito domino libertatem non conſequitur: addictus tamen ſoluẽdo citra voluntatem creditoris libertate potietur: ad ſeruũ nulla lex pertinet, addictus legẽ habet, propria poſsidet, pronomẽ, nomen, & cognomen, retinet, & ciuitatem quoquè Hotomanus de verbis iuris, verbo, addicti.

Textus LXXXI.

SI En vna pelea, o contienda muchas palabras de denueſtos ſe dizen, no ſe juzga ſino la pena del vn mayor denueſto, ſi los denueſtos fueron de ambas las partes: maguer mas ſean los vnos que los otros: ſaluo ſi fueron dichos muchos mayores denueſtos de la vna parte, e menores denueſtos de la otra parte, entonce no ſe ygualaran los menores con los mayores.

SVMMARIVM.

1 *VNica tantum pœna pro iniuria grauiori imponitur: & ſi plura conuitia dicantur, dumtamen proferantur vno cõtextu.*

2 *Prædicta ſententia nulla legẽ deciſa eſt, fulcitur tamẽ grauiſſimorum Doctorum opinione.*

3 *In delicto, & iniuria, eiuſdem ſpeciei, doctrinam noſtræ legis plerique admittunt.*

4 *Statutum puniens blaſfemum, & non adijciens pro qualibet vice de vnica pœna accipiẽdum eſt, licet pluries blaſfemauerit. Secus ſi pro qualibet vice, ſicut in lege Regni.*

5 *Quando delicta & conuitia ſunt diuerſæ ſpeciei, licet vna oratione dicantur plura conuitia reputantur, & pro quolibet delinquẽs punitur.*

6 *Siue delicta, & conuitia ſint vnius, aut diuerſæ ſpeciei, ſi nullo aliena*

lo alieno actu intermixto proferantur vnicum conuitium eſſe, lex noſtra nouiter declarat, quæ notabilis eſt.

Lex LXXXV.

IN TEXTV IBI: *La pena del mayor denueſto.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, vnicam tantum pœnam pro iniuria grauiori irrogandam, etſi plura conuitia, vno tamen contextu proferantur, in quo notabilis eſt lex noſtra, & omninò menti tenenda, nullam enim aliam legem Regni, neque iuris communis intueor, in qua ſanciatur.

2 Inter ſcribentes tamen controuerſium fuit, & quæſtionem mouit Bartolus in l. item apud Labeonem, §. ait prætor, ff. de iniurijs, & Accurſius in lege, ſi quando, C. de bonis vacãtibus, lib. 11. vbi Platea, Lucas de Penna, & Iacobus Rebuffus, qui aſſerunt pro pluribus conuitijs, vna oratione, vel vnico contextu prolatis, vnicam tantum pœnam irrogandam eſſe, illam ſcilicet, quæ pro grauiori iniuria inſligi debeat, quã opinionem admiſit Auguſtinus in additionibus ad Angelum, in parte *verba iniurioſa*, num. 6.

3 Prædictam tamen ſentẽtiam præfati authores accipiũt quoties iniuriæ eſſent eiuſdem ſpeciei: nam tunc ſi in continenti, neque vllo interiecto tempore, vel interpoſito interuallo conferantur, licet iterentur, vnica ſola pœna reus erit afficiendus, ſecundum Bartoli diſtinctionẽ in l. nunquam plura, ff. de priuatis delictis, num. 1. & 2. & Angeli in l. ſi non conuitij, in principio, C. de iniurijs, & Bartol. Socini in l. ſi familia, ff. de iuriſdictione omnium iudicũ, nu. 8. & 9. docentium plura verba iniurioſa prolata eodem inſtanti, & inducentia vniforme delictũ ſiue vniformen iniuriam vnicũ verbum iniurioſum reputari.

4 Ex quo infert Bald. in d. l. ſi familia, num. 3. ſtatutũ puniens execrantem, id eſt, blaſfemum (quanuis Latinum verbum nõ eſſe agnoſcam) & non adijciens, pro qualibet vice de vnica pœna intelligendum eſſe, licet pluries execratus quis ſit, vno inſtanti, & vnico contextu, ex qua Baldi doctrina infertur intellectus ad l. 5. tit. 4. lib. 8. Compilationis, per quã imponitur pœna execranti pro qualibet vice, tunc enim ſi pluries execratus fuerit, pluries punitur, cum lex exprimat, & ita interpretatur doctus Gomecius delictorum, cap. 1. num. 2. & 3.

5 Quando verò conuitia ſunt diuerſæ

diuerſæ ſpeciei, etiamſi vnico contextu proferãtur, plura cenſeri, & non ſolum pro grauiori, ſed pro quolibet conuitio reum puniendum, author eſt idem Bart. vbi ſupra, & Socinus in dicta l. ſi familia, prædicto num. 9. quibus aſſentitur Plaça delictorum, cap. 1. num. 17. Lex tamen
6 noſtra, ſiue conuitia ſint diuerſæ, ſiue eiuſdem ſpeciei, ſi vna oratione, & contextu, nullo alieno actu intermixto proferãtur, vnica pœna punienda ſancit: illudquè quod grauius delictum ſit, ſolum eſſe conſiderandum ait, & praxim recepiſſe ex Couarru. & aliorum teſtimonio admittit Plaça vbi ſupra: nullus tamen huius noſtræ legis ſtyli pro hac opinione ſcriptor meminit.

Textus LXXXII.

OTRO Si en las penas que manda dar el fuero por calunia de mugeres caſada, eſſas miſmas ſe entienden por la que es deſpoſada por palabras de preſente.

SVMMARIVM.

Leges Fori, de quibus hic mentio fit, declarantur.
2 *Sponſa adultera, pœnis adulterij ſubijcitur, tanquam ſi nupta eſſet.*
3 *Sponſalia, & matrimoniũ valdè diſtant.*
4 *Diſtinctio eſt, an loquatur in odioſis, an in fauorabilibus.*
5 *Interpretatur text. in l. 47. Taur.*
6 *Sponſaliorum etymon traditur.*
7 *In ſponſalibus dirimendis, quibus verbis vteretur.*
8 *Interpretatur textus in l. ſi vxor, §. Diuus, ff. ad legem Iuliam, de adulterijs.*

Lex LXXXII.
IN TEXTV IBI:
Que manda el Fuero.
Scholium I.

1 Fori leges, de quibus hic mẽtio fit, extãt in tit. 7. lib. 4. l. 2. & in tit. 1. lib. 3. l. 11. vbi Montaluus nonnulla conſiderat, quæ & hic cõducunt, & hùc quoq; pertinent Gothorum leges tit. 4. ſub lib. 3. & ea quæ in eatũ adnotationibus Villadiegus ſcripſit, & huius Fori, de quo in noſtra lege, meminit quoq; text. in l. 2. tit. 15. lib. 8. Ordinam. vbi non pauca Diegus Perez ſcribit.

IN TEXTV IBI:
Por calunia de muger caſada.
Scholium II.

2 Sponſa enim adultera, pœnis adulterij ſubijcitur, tanquã ſi nupta eſſet, vt probatur in l. 2. tit. 15. lib. 8. Ordin. vbi latiſſimè Diegus Perez, & prædicta

Ordin.lex cõpilata eſt in l.3.tit. 20.lib.8. Vbi Azeuedo, quæ antea fuit l. 81.Tauri.Vbi ſcribentes abundè tractant, & non ſolùm prætextu prædictæ ſponſæ, & eius pœnæ, ſi adulterium cõmittat, ſed & aliorum qui iniuriam ei inferunt, calumnia locũ habet l.2.tit.3.lib.4.Fori,l.2.tit. 10.lib.8.nouæ Collectionis.Vbi Montaluus, & Azeuedo, pœnã Palinodię ad conuitium inferẽtes in ſponſam extendunt,tritaque & petuulgaris materia eſt: in ea itaquè immotari non erit, fas cùm fœcundi commentarij de ea extent.

3 Animaduerto tamẽ cum iudicio, legẽ noſtrã prætextu calumniæ, ſponſam nuptæ compa raſſe, in alijs enim, ſponſalia & matrimoniũ valdè diſtãt, vt ex his inferatur intellectus ad text. in l.ſolet,ff. de his qui notantur infamia: ex quo Baldus, & Angelus ibi aſſerunt, matrem contrahentem, ſponſalia non amittere tutelam filij, cum hoc caſu non ſubijciatur pœnæ authenticæ eiſdem C.de ſecundis nup-

4 tijs. Et de diuerſitate inter ſponſalia & matrimonium, innumera congerit Baldus in l.1. 2. lectura, C. de ſponſ. Cardinal, in cap. is qui fidem,de ſponſ.Idem Baldus in l.ſi quis ſeruo,ad finẽ, C.de furtis, verſic. Quæro nunquid, Abbas in cap. ex publico, de conuerſione coniugatorum, & in Rubrica de ſponſalibus, & in cap.2.de ſponſa duorum,& in cap. 1. de poſtulatione prælatorum. Diſtinctioquè vera in hac materia eſt,vt diſtinguamus,ſcilicet, an loquamur in odioſis, aut in fauorabilibus: ex qua diſtinctione intelligeretur quoq;

5 text.in l.47. Tauri. Vbi ſponſus filius non eximitur à patris poteſtate: hicquè eſt caſus etiã de iureRegio, in quo & nepoti ſub ſtitui pupillariter poteſt.

IN TEXTV IBI: *Deſpoſada por palabras de preſente.*

Scholium III.

6 QVæ premiſſa erat, ſponſa appellabatur,vt Seruij authoritate docet Aulus Gelius Noctium Ath.lib.4. c.4. Quippequi ait, eum qui vxorẽ ducturus erat, ab eo vnde ducẽda erat, ſtipulari eam in matrimonium ductum iri, & qui daturus erat, itidem ſpõdebat, qui contractus ſtipulationum, ſponſionumquè dicebatur ſponſalia, cuius ethimi meminit quoquè Alexander ab Alexand. Genial. dier. lib.2.c.5. & ante eos Plautus in Aulularia Pluthar. in problemat.29.Feſtus Pompeius lib. 7. Quanuis in ſponſalibus dirimendis diuerſis verbis, & quæ prædictæ ſeruij æthimologiæ, non conueniunt, vti placuerit

Caio

Caio in l.2.verſ.in ſponſal.ff.de diuortijs,quorum & Alexander ab Alexandro meminit lib. 4.c. 8. & ibi Tiraquelus litera O.& aſtruit Ludouic. Cœlius lib.17. c.29. litera C. Et ſolennẽ ſponſaliorum formam latè diſertèq; perſcribit Briſon. de formulis, lib.6. Fol.543. Prædictaq; ſponſa, ſecundum noſtram legem de præſenti accipitur: calumniæ enim,& reliquæ pœnæ ad futura ſponſalia nõ extenduntur, neq; obſtabit textus in l. ſi vxor, §.
8 Diuus,ff.ad l.Iuliam, de adulterijs. Ibi enim adulterium non coercetur,ſed ſponſus agere poteſt actione iniuriarum, ratione atrocis iniuriæ ſibi illatæ,ob ſpẽ matrimoni, vt non indoctè interpretatur Couar. de ſponſ.c.1. 1.part. num.6. Et ideo text. noſter ſponſalia de præſenti deſidetar,vt pœnæ locus ſit.

Textus LXXXIII.

QVando pena no fallan en el fuero, eſcrito ſobre el yerro fecho, e prouado, deueſe juzgar la pena ſegun derecho comunal. E ſi el Iudio firiere al Chriſtiano, no puede el Chriſtiano demandar que peche el Iudio la pena que en el priuilegio de los Iudios ſe contiene: mas merece auer pena el Iudio que hiriere al Chriſtiano: e ſegũ derecho mayor pena aura el Iudio q̃ hiriere al Chriſtiano, quanto es mejor el Chriſtiano que el Iudio. Mas la pena de los priuilegios no ſe eſtiende a otras perſonas, ſino a aquellas que en los priuilegios ſe contienen. Saluo ſi el Rey que dio el priuilegio, o en otra guiſa la quiſiere declarar.

Textus LXXXIIII.

ES A ſaber, que ſi Criſtiano mata a Iudio, o Moro a tuerto, en pelea, o en otra manera, que deue auer la pena que en los ſus priuilegios ſe contiene. E ſi no han de ello priuilegio en algun lugar, e lo han en otros lugares, aura eſta miſma pena que en los otros priuilegios de los lugares ſe contiene. E ſino han pena pueſta por priuilegios, entonce deue auer la pena de muerte o de deſpachamiento, o en otra manera: aſsi como el Rey tuuiere por bien. E ſegun derecho no ſe deue dar tan gran pena al Chriſtiano que matò al Moro, o al Iudio, como al Moro que matò al Chriſtiano.

SVMMARIVM.

IVdæi ab Hiſpania exacti ſunt.
2 *Iudæi à cœtu Chriſtianorum exploſi fuerunt in Gallia.*
3 *Publico edicto Iudæi eiecti fuerũt ab Anglia.*
4 *Claudius Cæſar Iudæos expulit.*
5 *Siſebutius Rex Gothorũ ſub pœna expulſionis compulit Iudæos*

ad fidem Christianam ſuſcipiendam.

6 *De iudaico ritu, Iudaeorumquè ſuperſtitionibus multa ſcripſere Iur. C. & Imperatores.*

Lex LXXXIII. & LXXXIIII.

IN TEXTV IBI: *E ſi el Iudio, &c.*

Scholium vnicum.

1 HÆc iura de Iudæis tractant, qui cùm ab Hiſpania exacti ſint iuſſu Regum Catholicorum Ferdinan. & Eliſabeth, vt ſcribitur in l. 2. tit. 2. lib. 8. Compilationis, & iuſtiſsimis equidem cauſis, quæ ibi recenſentur, nullius itaquè, aut modicę vtilitatis hæ noſtræ leges ſint, de eis verba facere non libuit.

2 Animaduerto tamen, & à cœtu Chriſtianorum exploſos fuiſſe in Gallia, vt teſtatur Pe. Grego. in ſintagmat. Iuris, par. 3. lib. 22. cap. 3. num. 23. Et publico edicto ab Anglia eiectos feciſſe ſcribit Poly. Virgil. c. 17. hiſtor. Angli. Et Eutrop. libr. 16. refert Iudæos, & Samaritas caput contra Imperatorem erigentes, a Iuliano victos, moxq; a Iuſtiniano fuiſſe trucidatos, & ipſe Eutropius narrat lib. 17. Phocæ Iudæos in Chriſtianos ſæuientes oppreſſos, & Sueton. Tranquil. in Claudio cap. 25.

4 inquit, Claudium Cęſarem Iudæos tumultuantes expuliſſe,

5 Siſebutiusquè Rex Gothorum in Hiſpania Regnum adeptus anno Domini 595. Iudæos, qui his temporibus Hiſpaniam incolebant, compulit ad Chriſti fidem recipiendam, aliàs enim puniendos, & expellendos edicto iuſsit, ſi credimus Franch. Tarapha lib. de Regn. Hiſp. in Siſebutio, ad quod alludit text. in l. 14. tit. 2. lib. 12. Fori Iudicũ, cuius inſcriptio eſt Siſeburi, &c. & meminit Villadiego ibi nu. 1.

6 Labitur tamen in cõputo anni. Et de Iudaico ritu ſcripſit Paul. libr. 5. ſententiarum, tit. 22. Iudaicæquè ſuperſtitionis meminit Vlpianus in l. generaliter, 3. §. finali, ff. de Decurionibus: & Quintil. lib. 5. ibi: *Infamis eſt primus iudaicæ ſuperſtitionis author*: nequè hic omittendus eſt Modeſtini locus in l. circuncidere, 11. ff. ad l. Corneliam, de ſicarijs. Vbi ex Imperatoris reſcripto indulgetur Iudęis filios ſuos circuncidere, non autem alijs hoc permittitur: qui ſi hoc fecerint, caſtrantis pœna plectuntur. Fit & Iudæorum mentio in l. ſpadonem, 15. ff. de excuſat. tutor. & Iuſtinian. & Theodoſius meminerunt in titulis de Iudæis, in Iuſtinianeo & Theodoſiano Codicibus: Iudæorumquè ſacra, ritus, & cæremoniæ ex vrbe depulſæ

depulſæ ſunt. Tiberiusq; apud Suetonium in eius vita, cap. 36. externas cęremonias, Egyptios Iudaicosquè ritus compeſcuit, coactis, qui ſuperſtitione ea vtebantur religioſas veſtes, cum inſtrumento omni comburere. Vbi intuendus eſt Veroaldus, Seruiusq; enarrans eum locum lib. 8. Æneidos, hos verſus ſcribit.

Hanc tanti numinis Aram,
Vana ſuperſtitio, veterumuè ignara
Deorum impoſuit.

Scribitquè apud Athenienſes, & Romanos, cautū lege fuiſſe, ne quis nouas religiones introduceret. Ideoq; Socratem damnatum fuiſſe, & Chaldæos, & Iudæos fuiſſe expulſos, inſpiciē dusquè eſt Plutarchus in vita Romuli, & Dionyſ. & Cicero lib. 2. de legibus, & Balduinus in 7. lege Romuli, & Plin. libro 30. cap. 1. in eosquè inuehitur Iuuenal. Satira 14. his verſibus.

Quidam ſortiti metuentem Sabbatha patrem,
Nihil præter nubes, & cœli numen adorant.
Nec diſtare putant humana carne ſuillam,
Qua pater abſtinuit, mox & præputia ponunt,
Romanas autem ſoliti contemnere leges,
Iudaicum ediſcunt, & ſeruant, ac metuunt ius,
Traddidit arcano quodcūquè volumine Moſes,
Non monſtrare vias eadem, niſi ſacra colenti,
Quæſitum ad fontem ſolos deducere verpos,
Sed pater in cauſa cuiq; ſeptima quaquè fuit lux,
Ignaua, & partem vitæ non attigit vllam,
Sponte tamē iuuenes imittantur cætera ſolam,
Inuiti quoq; auaritiam exercere iubentur.

Textus LXXXV.

OTroſi es a ſaber, que el hijodalgo no ſerâ aſsi juzgado, como otro que no es hijodalgo. E la pena de la deshonra del hijodalgo, es quinientos ſueldos. E ſi qualquiera otro, que no ſea hijodalgo demanda pena de deshonra, ſi por fuero ay pena, eſſa juzgaran, e ſi no juzgaran la pena de quantia de quinientos ſueldos ayuſo: porque no ha de auer tan gran quantia como el hidalgo. Pero es a ſaber, que ſi los hombres que ſon de ſu juzgado fieren al Alcalde ſuyo, o lo matan, o lo deshonran, el Rey darles ha pena en los cuerpos, y en los aueres, qualquiſiere: e deue hazer dar emienda al Alcalde por los ſus bienes de la deſhonra, e de las feridas como a oficial del Rey, o como a otro hombre hijodalgo, que tal deshonra recibieſſe. E deſto diremos mas cumplidamente adelante en la ley que comiença: Otroſi es a ſaber, que ſi los hombres ſon de ſu juzgado.

SVM.

SVMMARIVM.

1 *De Quingentorum ſolidorum, pœna tractatur.*
2 *Vnde ſolidorum vindicatio originem habuerit.*
3 *An ante leges ſtyli nobilis à plebeio diſtingueretur in iniuria illata.*
4 *Ætymon ſolidorum ſcribitur.*
5 *Solidum, id eſt, totum integrum, & non diminutum interpretatur.*
6 *De diuerſitate ſolidi tractatur.*
7 *Solidarij milites, qui?*

IN TEXTV IBI: *E la pena de la deshonra del hijodalgo, es quinientos ſueldos.*

Scholium vnicum.

1 Prædictæ quingentorum ſolidorum pœnæ meminit lex 131. huius Codicis, & lex 2. tit. 10. lib. 8. Nouæ Compilar. quæ noſtræ legi conuenit, quãuis Compilator eius immemor fuerit, & ſolum referat legem 2. tit. 3. lib. 4. Fori, in qua mentio non fit prædictorum ſolidorũ prætextu nobilis, ita vt iniuriam illatã hac pecuniæ quantitate luat, & cùm ſtyli leges ad interpretationem legum Fori latæ ſint: hanc pœnam ſtatuit in illuſtri perſona, cùm à lege Fori ſtatuta non
2 eſſet. Et vnde hæc quingentorum ſolidorum vindicatio originem habuerit, latè diſſeritur à Montaluo ibidẽ, & in l. 1. tit. 5. libr. 2. Fori legum, Otalora de nobilitate, 2. part. cap. 4. ex nu. 11. Ioãne Garcia de nobilitate, gloſſ. 1. ex nu. 11. Meneſio in l. 1. C. de iuris & facti ignorantia,
3 Auileſio in proœmio num. 19. Gracian. reg. 433. Parlad. c. 17. num. 9. Salced. ad Bernar. Diaz cap. 66. verbo, *Se mentitum*, Plaça delictorum cap. 1. numer. 22. qui & diſputant, an ante leges ſtyli, extante Fori lege, qua nobilis à plebeio non diſtinguebatur eadem pęna qua plebeius illuſtris plecteretur. Et de valore horũ ſolidorum eis redactis ad ſummam nummi noſtratis præfati authores tractant, & omninò inſpiciendus eſt Couar. de Collatione vet. numiſmatum, c. 3. num. 3. Et de ſolidi ætymo, Accurſ. C. de vet. numiſm. poteſta.
4 neq; omittendus Vlpiani locus in l. ergo, §. creditoribus, ff. de fideicommiſſ. libert. & innumeras leges in quibus mentio fit de prædictis ſolidis congeſsit Otalora vbi ſupra, num. 13. qui ſolidum putat dici, *Quaſi nihil illi deeſſe videretur*: pro quo adduci poſſunt plurima iura, nam ſolida præſtatio dicitur a Iureconſulto in l. 2. §. idem, ff. de admiſtratione reum ad ciuit. pettin.
5 id eſt, *integra*, & in l. & quæ nondum, §. fin. ff. de pignorib. & ſolidum

lidum fideicōmiſſum, in l. qui ſolidum, de legat. 2. & ſolida legata, id eſt, *integra & non diminuta*, in l. ſi legatarius, ff. de dolo: & ſolidum pretium, id eſt, *totum*, in l. cùm fundus, §. vltimo, ff. ſi certum petatur: & ſolida tempora, in l. fin. C. de temp. in integr. & ſolidus grex, id eſt, *integer*, in l. 2. de reiuendicat & ſolidus fundus, in l. 3. ff. de ſeruitute legata: & ſolidum capere dicitur, *Qui totum quod ei relinquitur, capere, & acquirere poteſt*, in l. 6. ff. de vulgari & pupillari: & ſolidum recipere quis dicitur: & ſolidum ſoluere, id eſt, *integrè omne illud quod debetur*, in l. 2. C. qui bon. no. ceſſ. l. 3. ff. ad l. Falcidiam, l. 1. §. interdum, eod. tit. Et ſic ſolidi ſolutio interpretatur à Iureconſulto, *de ſorte ſcilicet & de vſuris debitis*, in l. 4. §. addici, ff. de fideicommiſ. libert.

6 Et hæc omnia iura de ſolido aureo accipi debent velut *integre, neq; vlla ex parte diminuto*. Eorum interititione, qui ſemiſſes dicuntur, aut tremiſſes, vt expõnit Ludouicus Cælius libro, 10. cap. 2. litera F. Nam & ſolidus argẽteus inuenitur, de quo verba facit prædictus author ibidẽ. Et ſolidi numeri idem Ludouicus meminit lib. 22. c. 15. paulò poſt principiũ: & de ſolido integro, qui ex ſexmille denarijs conſtat, agit Alexand. ab Alexandro lib. 4. cap. 24. & de diuerſo ſolidi valore nonnulla cumulat Petrus Gregorius in ſintag. lib. 28. cap. 13. num. 7. & 9. & lib. 37. cap. 12. num. 12. & lib. 36. c. 2. num. 15. & libr. 21. cap. 18. nu. 10.

7 Et hinc ſolidarij milites dicti ſunt, id eſt, ſtipendiarij, vt teſtatur Radenicus libro tertio, cap. vigeſimo.

Textus LXXXVI.

Otro ſi es a ſaber, que el que es hijo de cauallero de partes del padre, maguer dende arriba viniesse de otros hombres que no fueſſen hijoſdalgo, recebirlo han a repto, y en toda houra de hidalguia, ca eſte tal es juzgado por hidalgo.

SVMMARIVM.

De nobilitate agitur, remiſſiuè.
2 *Genus, & ſanguis ex proauo deriuatur.*
3 *Romæ nobiles à cenſu cœperunt.*
4 *Quoad reptationem, & alios effectus à patre nobilitatem deſcẽdere ſufficit.*

Lex

Lex LXXXVI.

IN TEXTV IBI: *Hijo de cauallero de partes del padre.*

Scholium vnicum.

1 NON Culpa carerem, ſi de nobilitate commentarium facerem: cũ ex noſtratibus Ioannes.Arce ab Otalora, & Ioann.Garcia, & Hieronymus Oſorius Luſitan: longos tractatus ſcripſerint, & ex exteris Clytoueus, & Bonus de Curtili Brixienſis, & omnium eloquentiſsimè Tiraquellus, & ab antiquioribus licet nõ ex propoſito, plura ſcripta ſunt, vt cernere eſt ex Barto.in l.1. C. de dignitat.lib.12.& Abbate in cap. venerabilis, de præbendis, Bald.in l.nobiliores, C.de comi. & merca. Felino in cap. ſuper eo, de teſtibus, cum relatis à Tiraquelo, cap.1. Et quanuis prædicti authores, triplicem eſſe nobilitatem contẽdant, & in qua-
2 tuor ſpecies diuidant. Quoad noſtrã legem tamen omnes cõueniunt, nobilitatem à ſanguine, & genere, maioribusq; noſtris originẽ ducere: genus autẽ ex proauo deriuatur, ſi Ouid. credimus Metamor.lib.13.ibi:

Nam genus & proauos, & quæ nõ fecimus ipſi,
Vix ea noſtra puto.

3 Plinius tamen lib. 33. cap.2. in principio, ait, Romæ nobiles à cenſu initium habuiſſe, dumtamen ex ingenuo patre, auoquè paterno procreati eſſent: quiq; hic cenſus fuiſſet, conſtat ex illis Plinij verbis: *Hac de cauſa cõſtitutum, ne cui ius eius eſſet, niſi cui ingenuo ipſi patri, auoq; paterno ſextertia cccc, cenſus fuiſſet?* Pater ergo nobilitatẽ à proauo, ſaltêvè ab auo deſcendere debere: & hinc ius noſtrum Regium eum nobilem putat, qui natus ex parentibus, patre ſcilicet, auo, & proauo, nobilibus ſit, iuxta textum in l. 3.tit.21.part.2.& Plinij ſententiæ aſſentiuntur leges 7.
4 8.& 9.lib.2.tit.11.nouæ Collectionis. Quibus aduerſatur lex noſtra ſtyli, quæ in patre tantũ nobilitatem deſiderat: loquitur tamẽ reſtrictiuè, quoad effectus ſcilicet prouocandi, & aliorum ſimilium honorũ, ad quos ſufficit patria nobilitas ex noſtra lege, quam praxis admiſit, & notabilem teſtatur Otalora ſecunda parte, capite tertio, num. decimonono: & ex hac lege defendi quẽdam nobilem, in quo à Magiſtratu dubitatio fuit, an capitis, alteriusvè plebeiorum, mortis pœna afficeretur, & tandem ei caput trucidatum fuit: licet aui nobilitas non eſſet nota.

(.?.)

Textus

Textus LXXXVII.

SI Pleyto criminal acaece entre Iudio y Iudio, los Adelantados, y los Rabbies lo deuen librar. E ſi el Rey tiene por bien que ſe libre por ſu caſa, los ſus Alcaldes que oygan el pleyto, e fagan ay venir los Adelantados, o los Rabbies, que lo oygan con ellos, e que les mueſtren la ſu ley por do ſe ha de dar la pena al Iudio acuſado, ſegun ſu ley, ſi fuere vencido: e los Alcaldes con los Adelantados, e con los Rabbies, juzguenlo aſsi ſegun ſu ley.

Textus LXXXVIII.

OTroſi, ſi Iudio contra Iudio ha demanda en pleyto ciuil, o criminal, eſte tal pleyto ſe ha de librar por ſus Adelantados, o por ſus Rabbies. E ſi algun Iudio ha querella de los Adelantados, el Rabbi lo ha de librar: e ſi del Rabbi, el Rey.

Textus LXXXIX.

OTroſi es a ſaber, que en caſa de los Reyes, aſsi acuerdan, e juzguan, que los pleytos, e las poſturas que los Iudios fazen entre ſi, e los juyzios, y las poſturas de los pleytos, e los dichos de los teſtigos, e las cartas, e los inſtrumentos que entre ellos ſe hazen, eſſe ordenan que ſe deue juzgar por la ley de los Iudios tambien en los pleytos criminales, como en los ciuiles. E aun ſi el Rey demanda a algun Iudio los bienes de otro algun Iudio ſu deudor, por ſu deuda quel deue, o por caluñia en que el cayo, quier lo demande ante los Rabbies, o ante los Alcaldes Chriſtianos, por ley de los Iudios ſe libra todo el pleyto; e ſe prueua el pleyto ſobre que contienden.

Textus XC.

OTroſi como quier, ſegun dicho es de ſuſo, los pleytos ciuiles, e criminales, que acaecen entre los Iudios, ſe deuen librar por ſus Adelantados. Pero en los pleytos criminales, el Rey de ſu oficio deue ſaber verdad por quantas partes, aſsi como de los yerros que acontecẽ entre los Chriſtianos: e ſabida la verdad del hecho, por prueuas, o por peſquiſas, o por preguntas, o por conocencias, o por preſunciones, o por tormento: ſegun es derecho deuen dar la ſentencia, ſegun la ley la pena que deue auer.

IN TEXTV IBI,

Entre Iudio y Iudio.

Scholium vnicum.

HÆ Leges de Iudæis tractant, videnda itaquè ſunt ea quæ de eis adnotantur in l. 83. Nullis enim alijs ſcholijs indigent iura hæc.

Textus

Lex XCI.

IN TEXTV IBI:
Por Corte de Rey.

Scholium Primum.

1 HÆc lex de caſibus Curiæ tractat, quos cum recenſuerimus in legibus anterioribus, hic reſcribere non erit fas, & quæ ibi deſunt inſpicienda ſunt in l.5.tit.3.par.3. l.23.tit.9.parr.2.l.14.tit.2.libr.3. ordinam.& in l.4.tit.17.lib.8.& in l.7.tit.2.lib.6.eiuſdem ordinamenti, l.8.&.9. titu.3.lib.4.l.21.tit.5.lib.2.l.4.tit.15.lib.9.l.2, tit.6.lib.8.l.4.tit.1.lib.3.l.11.tit.3.lib.4.& in l.5.tit.13.eod.lib.4. Compilationis.

IN TEXTV IBI:
Saluo repto.

Scholium II.

2 ENumerat textus noſter caſus, de quibus Regij curię magiſtratus ius dicunt in prima inſtantia, in prouocatione tamen limitationem adijcit lex, cuius cognitio ad ipſam Regiam perſonam ſpectat, vt ſancit expreſſus textus in l.2.ad finem, tit.3.part.7.quæ accipi debet, quando quis prouocat, deſideratur enim Principis conſpectus, vt in noſtræ legis ſtyli ſerie adnotatur, cuius ſententia ſatis confirmatur ex l.penult. & vlti-

3 ma prædicto tit.& partita. Atſi per accuſationem procedatur, alij Magiſtratus citra Regē poterunt generoſum de crimine proditionis damnare, vt adnotauit Gregorius Lupus in d.l.2. ſcholio vltimo.

IN TEXTV IBI:
Biudas, huerfanos, y de cuytadas perſonas.

Scholium III.

4 VEteres & recentiores leges miſerabilibus perſonis admodum fauēr, ita vt deſignatę perſonæ eſſent, quæ huiuſ-

5 modi cauſas tutarentur. Sophocles itaquè orphanorum tutores orphaniſtas nūcupat, vt teſtatur Ludouicus Cęli, lib.15.c.9. litera F.qui & adijcit eodem loco apud Athenienſes, Magiſtratus nūcupatim creatos fuiſſe ad cognitionem cauſæ miſerabilis perſonæ: & hinc orphanotrophi dicti ſunt hi qui præponuntur orphanis nutriendis, tanquā tutores, ſeu curatores: & hinc quoque orphanotrophium appellatū eſt locus in quo filij orbi alūtur, vt patet ex l. ſi quenquā, & ex l. omnia priuilegia, C. de Epiſcopis, & clericis, & ex l.illud, & ex l.ſancimus, C. de Sacroſanct.Eccleſ.Prædictis ergo, viduis, orphanis, & orbis, noſtra lex fauens, in curia, eorum cauſas pertractari præcipit: nulloque alio commentario eget.

Ff Tex-

Textus XCII.

SI alguno viene diziendo al Alcalde, que fulano hombre, que es ay en el lugar, que hizo algun mal fecho, que no atañe à el, si se quisiere obligar à acusarle, ò obligar en la pena que el otro deue auer, sino gelo prouare, deuelo oyr el Alcalde: mas en otra guiſa non lo deue oyr, ſaluo ſino moſtrare carta, ò alguna otra coſa que hizieſſe alguna fe al Alcalde, porque ſe ouieſſe de mouer contra el acuſado 1

SVMMARIVM.

1 *AD accuſandum non admittitur, niſi qui ſe ad pœnam talionis ſubſcribit.*

2 *Forma huius ſubſcriptionis traditur.*

3 *Non ſolùm ſubſcriptio, ſed & ſatiſdatio de lite exercenda deſiderabitur.*

4 *Pœna ſubſcriptionis, & pœna talionis, non eſt in vſu.*

Lex XCII.

IN TEXTV IBI

O obligar en la pena que el otro deue auer.

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt: non proſequentẽ ſuam, vel ſuorum iniuriam ad accuſandum non admitti, niſi ſubſcribat ſe ad pœnã talionis.

2 Forma huius ſubſcriptionis erat: *Ego ille aduerſum te in rationibus publicis adſiſto, ſi te iniuſtè interpellauero, & victus exinde apparuero, eadem pœna, quam in te vindicare pulſaui, me conſtringo, atquè conſcribo, partibus tuis eſſe damnandum, atquè ſubiturum, & pro rei totius firmitate manu propria firmo, & bonorum virorum iudicio roboradũ trado.* Hanc formam ex Odoranno Monacho Senonenſi decerptã tradit Briſon. de formul. libr. 5. pag. 469. breuior tamẽ ſubſcriptio à IC. ſcribitur in l. vltima, ff. de priuat. delictis, & in l. vltima, ff. de furtis, & in l. athales, ff. ad leg. Cornel. de falſ. & in l. ſi cui, ff. de accuſat. & iure Codicis idẽ ſtatutũ eſt ſolẽnibus enim ſubſcriptionibus aſtringere ſe ſe eum, qui ad accuſandum proſiliebat, iubent Imperatores, in l. ſi crimen, C. de accuſat. & in l. i. C. de his, qui accuſare non poſ-
3 ſunt. Quę iura non ſolùm ſubſcriptionem, ſed & ſatiſdationẽ de exercenda lite expoſcũt, cuius praxis meminit Bart. in l. ſi
4 cui, num. 2. ff. de accuſat. Sed cũ noſtris temporibus de conſuetudine nõ obſeruetur prædicta ſubſcriptio, cùm & pœna talionis ſublata ſit, iuxta adnotata ab Speculatore, quem omnes communiter ſequuntur in tit. de accuſat. §. 1. nu. 4. his tũ inuſitatis, tum peruulgaribus immorandũ non erit.

Textus XCIIII.

EN el titulo de los Adulterios, en la primera ley, dize aſsi: Si muger caſada faze adulterio, ambos ſean en el poder del marido, è faga dellos lo que quiſiere: e de lo que an aſsi, que no pueda matar el vno dellos, y dexar al otro, ſobre eſtas palabras: Si acaece que ſe vaya el vno, e prenden al otro, y el preſo es vencido de adulterio por juyzio, dargelo han los Alcaldes, en poder del marido, y el marido deuelo tener, mas no lo deue matar faſta que aya el otro, y le vença por juyzio: porque los mate à ambos, ſi quiſiere.

SVMMARIVM.

1 *ARgiuus Hiectus primus fuit, qui in adulteros legem ſanxit.*

2 *Mox lex Iulia, de adulteris coercendis, lata eſt.*

3 *Domitianus, & poſt eum, multi Imperatores leges addiderunt cõtra adulteros.*

4 *De pœna adulterij, iure recẽtiori.*

5 *An maritus adulteros ſimul accuſare, & occidere debeat.*

6 *Maritus accuſans Iudicialiter adulteros, excuſat pœnas, quæ imponuntur à iure, conſentiẽtibus impudititiam vxoris ſuæ.*

7 *Corollarie tractatur vnde nomen cornutus deſcendat, originemque trahat.*

Lex XCIIII.
IN TEXTV IBI:
Si muger caſada haze adulterio.
Scholium primum.

LEx hæc de adulterij crimine, & eius ſupplitio tractat, ad cuius intellectum ſciendum eſt, Argiuum Hiectum, ſiue Hiettum, vt ex Pauſania legitur, lib. 9. fuiſſe primum, qui in adulteros legem tulit: mox ta-
2 men Diuus Auguſtus legem Iu
liam ſanxit, qua graui coertione, & multiplici pœna adulteria vetuit, vt conſtat ex Sueton. in Auguſto, cap. 19. Plutharco in apotheg. & Vlpiano in l. 1. ff. ad legẽ Iuliã, de adulter. & Tiraq. in connubialibus, l. 13. num. 16. Deinde Tiberius, pœnam grauiorẽ de adulteris ſciuit, vt Cor
3 nel. Tacit. lib. 2. adnotauit. Do-
mitianus quoquè, & poſt eum multi Imperatores Iuliam legẽ nouis æditionibus innouarunt, huiuſquè legis Iuliæ innumera capita fuerũt, nequè enim temeratores ſolùm nuptiarũ, lex Iulia acceſſiuit, vt videre eſt ex Alex. ab Alex. lib. 4. c. 1. qui huius rei innumera cõgeſsit, patetquè ex toto tit. ad legẽ Iuliã, de adulter. & de diuerſis pœnis, apud diuerſas gentes in adulteros ſtatutis, inſpiciendus omnino eſt idẽ Alex. prædicto loco, & ibi Tiraque. in eius ad notationibus. idẽ Tira. in l. 13. con. exn. 16. Vbi materiam hanc latè proſequitur, & videnda ſunt ea, quæ adnotauimus in l. 62. ſupra.

IN TEXTV IBI·
Faga dellos lo que quiſiere, è de lo que han.

Scholium II.

4 HÆc pœna prouiſa fuit, ex l. 1. tit. 7. lib. 4 fori, & ex l. 2. tit. 15. lib. 8. ordinaméti, eadem pœna electa eſt, lege què, 81. Tauri, & l. 4. titul. 20. lib. 4. nouæ collectionis idem quoquè ſtatutum eſt, quæ omnia iura huic noſtræ legi conueniunt, latequè ibi ſcribétes tractát, quos hic non tranſcribimus.

IN TEXTV IBI:
Mas no lo deue matar.
Scholium III.

5 PRobat hæc lex, maritũ, qui adulterum, & adulteram vxorem accuſauit (vnus tamen tantum captus fuit, alterve rò fugit) non poſſe conuictum, & tradditum vltimo ſupplitio afficere, donec alter capiatur, & conuincatur, vt pœna in adulterum, & adulteram ſimul irrogetur. Quæ ſententia difficilis mihi ſemper viſa fuit, nequè vllo iure ſuſtineri poterit poſt fori, & ſtyli leges quibus cautũ fuit, vt cõtra abſenté procedi queat, quod antea vetabatur ex vulgari lege abſentem de pœnis, & ſuperius latè docuimus: exiſtimo itaquè alludere noſtram legé ad id illud ius vetus, quo maritus adulteros ſimul accuſare nequibat, ſed vnum tantùm, l. maritus in 2. §. fin. l. vim paſſam. §. duos, ff. de adulterijs, l. reos, C. eodem ibi: *Sed ordine peragi vtroſquè licet:* & de illarum legum ratione, ne his moremur, latè ſcribétes diſſerunt, præcipuè Salicetus in d. l. reos, & tunc legendum erit in noſtra lege: *Faſta que acuſe al otro,* & non, *Faſta que aya el otro,* vt cõmuniter legitur: quæ lectura quadrat diligenter perſpecta l. ordinam. 2. tit. 15. lib. 8. quæ marito permittit ſimul adulteros accuſare, quemlibetvè eorum, quaſi aſſerat legibus anterioribus ſtyli nõ licere, alioqui enim fruſtra prædicta poteſtas à recentiori lege data eſſet, & vtrũquè ius reſpiciens l. 80. Tauri, vnius accuſationem vetat, cùm ambo igitur accuſentur, & conuincantur, quanuis vnus prehendi non poſsit, in alium pœna irrogari poterit, vt probant expreſſa iura in l. adulter, & in l. nihil, & in l. quod ait lex, §. vltimo, ff. de adulterijs: Vbi adulter, qui non auffugit, occidi poteſt, & quæſtionem video mouiſſe Cifuentes in l. 82. Tauri, verſ. *Tertio dubitatur,* vbi ex dictis iuribus præfatam ſententiam admittit, & noſtram legem ſtyli in deſuetudinem abijſſe firmat, abrogatamuè eſſe recentiori lege melius diceret.

IN

IN TEXTV IBI:
Y le venga perjuyzio.

Scholium IIII.

6 HIc ergo maritus qui iudicialiter accuſat, excuſabit pœnas cõtra cõſentientes vxoris impudicitiam latas, à lege.9.tit.19.lib.8. Compilation. & qui aſſentitur vxoris impudicitiæ cornutus à noſtratibus dici ſolet vulgari modo, ideſt, corde nudus, cũ dedecus tale patiatur, quod Ætymon ex Doctore Moya placuit Ioanni Patladorio rerum quot.cap.17. nume.2. Ego tamen hæſiro de hac æthymologia, cum cornutus à cornu originẽ traxerit, corollariè ita-
7 què & non abs re ommiſsis multis, quæ hic congeri poterãt, animaduerto cornutũ dici, ideſt, *Habẽtẽ cornucopiæ*, explicatioquè fabuloſa, hæc erit Amaltheã, ſcilicet, nimpham educaſſe Iouem in inſula Chipræ, & tanquã virginem lacteque carentem vſam fuiſſe lacte cuiuſdam capræ, quę Iouis nutrix fuiſſet, hęc capra fregit inarbore, cornu trũcaquè dimidia parte decotis erat, quod cornu ſuſtulit prædicta nimpha cinxitquè decentibus herbis, & plenũ pomis Ioui obtulit Iupiter autem, poſtquam res cæli tenuit gratus nimphæ, & capræ nutricibus, ſidera nutrices fecit, appellanturquè Amalthea, & capra cæleſtis, ab aſtrorum ſciẽtiæ profeſſoribus, & huius quoque capræ cornu fertile fecit, & hoc eſt, *Quod vocatur cornucopiæ*, & hinc ortum habuit adagium, vt hic qui vxoris impudititiam cõſentiebat, eius ocaſione cornu copiæ habere diceretur, cũ eius vxor alia capra cæleſtis eſſet, ad quod alludit illud Plauti Bach. *Fælix Polcagrus fouet cæleſtẽ caprã, quæ ſibi opes ſuppeditat.* Hinc itaquè cornutus dicitur maritus, qui cornu conſentiendo cæleſtẽ caprã in domo fouet, cuius cornu copiæ prætextu omnibus abundat, vt colligitur ex Ouid. Faſtor.lib.5.illis verſibus.

Nais Amalthea Cratea nobilis Ida.
Dicitur inſyluis oculuiſſe Iouem.
Huic fuit hædorum mater formoſa duorum.
Inter dicteos conſpicienda greges.
Cornibus arijs, atque in ſua terga recuruis.
Vbere, quod nutrix poſſet habere Iouis.
Lac dabat illa Deo, ſed fregit in arbore cornu.
Trũcaquè dimidia parte decoris erat.
Suſtulit hoc nimpha, cinxitq; decentibus herbis.
Et plenum pomis ad Iouis ora tulit.
Ille vbi Res cæli tenuit ſolioque paterno.
Sedit, & inuicto nihil Ioue maius erat.
Sidera nutricẽ, nutricis fertile cornu.

Fecit, quod domina nunc quoque nomen habet.

Quæ hic adiungere volui: nã ab hac fabula forſan cornuti, nomen originem habuit, Moiæ & Parladorij ætymologia reiecta.

Textus XCIIII.

LOS pleytos de los que eſtan preſos, e de los que fueren en fiados ante el Alcalde, ha de eſcriuir la fiaduria el eſcriuano del Rey, que eſcriue con el Alguazil, è los pleytos de los ſobredichos, ha los de tener, è deſcriuir el eſcriuano del Rey, que eſcriue con el Alguazil en caſa del Rey.

SVMMARIVM.

1 *Tabellio in cauſa criminũ cautiones, & fideiiuſsiones recipere debet, neque alij committere.*

2 *Iuramentum recipitur a tabellione ante officij ingreſſum de cuſtodiendis his, quæ à lege iubentur.*

3 *Forma litis actorum aliorumquè ad officium concernentia perſcribitur à legibus collectionis, quæ hic recenſentur.*

Lex XCIIII.

IN TEXTV IBI:

Los pleytos de los que eſtan preſos.

Scholium Vnicum.

1 INquit hæc lex, tabellionem in cauſa criminum reorum cautiones fideiiuſsiones, aliaquè acta ſcribere debere, nec alij committere poſſe.

2 Huic noſtræ l. conuenit, textus in l. 1. tit. 21. lib. 2. cõpil. quæ & huic iuramẽtum addit, quod à prædictis tabellionibus recipi debet de cuſtodiendis his, quæ à noſtra lege iubentur, antequã ad officij exercitium admittantur, & à lege. 2. & ſequẽtibus for 3 ma perſcribitur litis actorum teſtium, & cautionum fideiuſſorum, quæ receptionum, & in integro titul. precipuè in l. 7. & 8. tit. 20. lib. 2. eiuſdem nouæ collectionis, nulloquè alio ſcholio opus eſt ad huius legis cognitionem.

Textus XCV.

OTroſi, ſi alguno acuſa à otro, que le quemò ſus caſas, ò que le matò ſu pariẽte, ò ſobre otra coſa deſaguiſada, que le aya hecho, y el Alcalde lo hizo emplazar e llamar à los plazos que el fuero manda, è no viniere, entonces deue el Alcalde ſaber del fecho, de que querellò ſi fue fecho: mas no ha de ſaber quiẽ lo fizo: è ſi fallare que tal fecho es fecho, entonces lo deue dar por fechor.

SVMMARIVM.

1 *Reus non cõdemnatur, niſi prius conſtet delictũ fuiſſe cõmiſſum.*

2 *Intellectus textus in l. 1. §. item illud ad Silanianum.*

3 *Aliter*

3 *Aliter debet de delicto conſtare, quoad effectum procedendi, & inquirendi, quam quoad effectũ condemnandi.*

4 *Adnotatur diuerſitas inter delictum facti tranſeutis, & facti permanentis.*

Lex XCV.

IN TEXTV IBI:

Entonce deue el Alcalde ſaber del fecho.

Scholium Vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, iudicem accuſatione accuſantis admittere poſſe, in cauſaquè procedere, quamuis ipſi de delicto non liqueat, nequibit tamen reum condemnare, niſi prius ei conſtet crimen fuiſſe commiſſum, quæ ſententia admodum iuri conſentanea eſt, & expreſſe probatur in vulgari textu in l. 1. §. item illud, ff. ad Silan. & quamuis cõmuniter allegetur, is textus ad hoc, vt ad nullum actum iudex procedat, niſi prius illi crimen pateat: errant tamen, qui hunc §. in hunc ſenſum accipiunt, cuius intellectus eſt, ſecun-
2 dum noſtræ legis interpretationem, nempe, vt ad ſententiam iudex non deſcẽdat antequàm de crimine ei liqueat, quod manifeſte indicat prædicti §. ſententia, dum decidit reum tormento non ſubijciendum, donec de delicto pateat, non tamẽ ex hoc negat ante ſententiam torturæ, accuſationem admitti aliaquè litis acta exerceri poſſe.
3 Aliter enim debet, de crimine conſtare ad effectum inquirendĩ, quàm quoad effectum condemnandi: ad inquirendũ enim ſola accuſatio, vel denuntiatio ſufficit ad condemnandum tamen, tum probatio, tum & criminis exiſtentia præcedere debet, vt optime interpretatur Baldus in lege mancipia, numer. 1. C. de ſeruis fugit. Scioque diuerſitatem conſtitui in delicto facti tranſeuntis, & permanentis, quaſi illud probationes tantum legitimas requirat, nulloquè tẽpore de eo conſtare opus ſit: nã cum nulla prędicti criminis remaneant veſtigia fruſtra tractabitur de delicti exiſtentia, hoc tamen cum permanens ſit, vltra probationes legitimas exiſtentis corporis indagationem deſiderat. Veritas enim facti aliter conſtare non poteſt, vt ex Bald. adnotauit Blanc. in praxi criminali in principio, numer. 6. eſtque recepta, & communis opinio ab omnibus criminum ſcriptoribus, nulla itaquè alia interpretatione eſt opus.

(?)

Textus XCVI.

Sobre la ley que comiença: Toda muger, que es en el titulo de los teſtimonios, es à ſaber, que pueden las mugeres ſer recebidas en teſtimonio ſobre las coſas, quier ſean ciuiles, quier criminales, que ſe fazen en tal lugar, que no es razon ni aguiſado de ſer, y hombres con las mugeres. E otroſi, ſe reciben las mugeres en teſtimonio en las vendidas y en las compras, que vſan de hazer las mugeres, y ſobre las contiendas y maleficios que acaecen entre las mugeres, prueueſe por ſu dicho de mugeres en teſtimonio. E otroſi, en la peſquiſa que ſe faze de los yerros hechos de noche en yermo, ſi ellas dan teſtimonio de viſta, juzguenlo por prueua. E otroſi, fazen los ſus dichos preſumpcion para poder tormentar, mas en aquellos lugares do es cierto, que el fecho fue fecho ante hombres, no ſon creydas, ſi los hombres que ſe acertaron ò alguno dellos no teſtimonia, eſſo miſmo que ellas dizen en ſu teſtimonio.

SVMMARIVM.

1 *Apud veteres, per quem Deũ iurare mulieres deberent, per quem & homines.*

2 De iuris iurandi forma, *remiſsiue multa tractantur.*

3 *Recenſentur caſus in quibus fœmina teſtis eſſe poteſt.*

4 *Omnis teſtis idoneus eſt, niſi qui lege prohibitus reperiatur.*

5 *In omni actu, in quo quis libere rogare maſculos poteſt, fœmina teſtimonium reijcitur.*

6 *In factis mulierum, & vbi fœmina cõueniunt, inteſtes admittuntur.*

Lex XCVI.

IN TEXTV IBI:

Que pueden las mugeres ſer recibidas en teſtimonio.

Scholium primum.

1 LEX noſtra, de mulieris tenionio agit, in quo cum ius iurandum præſtari debeat, & ſolum Deum trinum, & vnũ religio noſtra agnoſcat ceſſabit veterum quæſtio, per quem Deũ iurandum eſſet, cũ in veteribus ſcriptis, neque mulieres, per Herculem deieraſſe, neque viros per Caſtorem legatur, cum id Caſtoris iuramentũ tantum fœminarum fuiſſet, ita vt meCaſtor à viro dici in nullo veteri ſcripto inueniatur, vt adnotauit Aul. Gelius noctium Atthicarum, lib. 11. cap. 6. per Polucẽ verò vtrique tã maſculo, quàm fœminæ iurare non vetabatur, cum Deus communis eſſet, vt ex ipſomet authore videre eſt, itaque Donatus in Andriã Terentij, actu. 3. Scena. 2. *Per Caſtorem*, inquit, *& Polucem ornatiua ſunt iurandi apta fœminis*: nam ibi, apud ipſum Terẽtiũ Lesbia fœmi-

mina, ſic loquuta eſt: *Perècaſtorſci tu puer natus eſt Pamphilo*, & de iureiurandi apud veteres Romanos formula multa ſcripſit Ludouicus Cælius lect. antiq. libr. 21. cap. 15. & de forma iuraméti innumera congeſsit Briſonius de form. lib. 5. fol. 461. & ſequenti, & lib. 8. fol. 712. 713. & 705.

I N T E X T V I B I: 5

Quier ſean ciuiles, quier criminales.

Scholium Secundum.

TExtus noſter recenſet caſus in quibus fœmina teſtis eſſe poteſt, quaſi regulam conſtituẽs, vt his exceptis teſtimoniũ fœminæ non admittatur, quod & antea prouiſum fuit ex l. 8. titul. 8. lib. 2. fori: iuri tamen com
4 muni aduerſatur, quo alia regula conſtituitur, nempe, vt in omni caſu fœminæ teſtimonium recipiatur, cũ ille teſtis eſſe poſſit, qui prohibitus non reperiatur, lex. 3. §. lege Iulia, ff. de teſtibus: at fœmina in teſtamento tantum prohibetur, l. hac conſultiſsima, cum vulgaribus, C. de teſtam. l. 1. 2. & 9. titul. 1. 6. parte, niſi dicamus, alludere legem noſtram ad ius canonicum, quo mulieris teſtimoniũ reijcitur, iuxta textum in cap. forum ad finem, de verborum ſignificatione, quaſi aſſerat illo iure non obſtante in caſibus hic enumeratis, teſtem eſſe poſſe fœminã: ſcio tamen gloſſam ibi, verbo, *Non fœmina*, illud caput intelligere in cauſis criminum, quaſi in his ſolum fœmineũ teſtimonium recipi nequeat, iuxta textum in cap. mulierem. 33. quæſtion. 5. In ciuilibus enim, & ſecundum canones teſtificari poteſt, cap. tam literis, de teſtibus: ad cognitionem itaque huius vulgaris materiæ, & noſtræ legis interpretationem alia tertia & in praxi recepta regula conſtituenda eſt, vt in omni actu, in quo libere quis maſculos rogare in teſtes poſsit, teſtimonium fœminæ nullum ſit, qua ratione in teſtamentis, & contractibus idonei teſtes non erunt, in actu tamen in quo eligi teſtes non poſſunt, fœminæ teſtimonium firmum erit, vt agnouit Ioann. Fab. in §. teſtes, num. 1. & 2. inſt. de teſtamen. Hic ergo ſenſus noſtræ legis eſt, vt vbi hominum copia ſit, fœminæ non admittãtur, in factis tamen mulierum, & vbi ipſę, & non viri conuenire ſolent ſummo iure huiuſmodi teſtimonia fidem faciant, quam exiſtimo veram, & breuem noſtræ legis interpretationem.

(*i*)

Tex-

21 Lextus X C V II.

EN caſa del Rey aſsi lo vſan, que ſi alguno faze coſa, porque merezca muerte, è lo fizo el fecho eſtando el Rey en el lugar, lo mandò el Rey ſacar de la Ygleſia para fazer del juſticia aquella que fuere fallada por derecho.

SVMMARIVM.

1 *AB Eccleſia poteſt extrahi delinquens, quando in Regia domo deliquerit.*

2 *Regia domus Palatium nuncupatur, & qua ratione.*

3 *Palatiar, vnde dictum ſit.*

4 *Apollo Palatinus, vnde dictus.*

5 *Tribus Palatina, vnde inſtituta.*

6 *Vnde Palatini ludi nucupati ſint.*

7 *Palatinus mons quid.*

8 *Palatij præfectura quãti habita ſit*

9 *Palatiũ Regium immunitate potitur, à quo nullus extrahitur, niſi Rex iubeat.*

10 *Qui Palatium offendit. delinquẽdo non potitur eius priuilegio.*

11 *Si ex caſu fortuito rixa orta in Palatio ſit, non extrahitur ab eo delinquens.*

12 *Delinquẽs in vna Eccleſia, ſi ad aliam confugiat nõ gaudet eius priuilegio.*

13 *Delinquẽs in Eccleſia ad Palatiũquè fugiens, ab eo extrahẽdus eſt.*

14 *Immunitate non gaudet, qui commiſit homicidium in palatio, non tamen extenditur ad alia leuiora crimina.*

Lex XCVII.

IN TEXTV IBI: *En caſa del Rey aſsi lo vſan.*

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, ab Eccleſia extrahi, delinquentem poſſe, ſi in Regia domo delictum cõmiſſiet.

2 Regia domus cuius noſtra lex meminit, Palatium nũcupatur, & quidem apud probatiſsimos Latinę linguæ authores, quę Regis domus, Palatij nomine inſigniri cœpit Auguſti Cæſaris tempore, nempe quia is Palatinum montem incoleret, ac inibi eſſet prætorium, domus item Romulia loco dicta Palatium eſt, & hinc fluxit, vt vbicumquè fuerit Rex eius domus Palatij aſſequatur nuncupationẽ, vt adnotauit Ludouicus Cælius, libr. 8. cap. 1. ad fin. ſic & *Palatiar*,
3 dictum eſt pro ſacrificio, quod in monte fiebat Palatino, vt ex Feſto Pompeio, idem Cælius teſtatur, lib. 28. c. 24. paulò poſt principiũ, Feſtus enim lib. 17. narrat ſacrificium, quod veteres Romæ in monte Palatino ſacrabãt, *Palatiar appellaſſe, ſiue Palatuar*, in idem enim conuenit, niſi in altero locorum mendum ſit, & hinc Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 11. quod in Palatio ſacrum fiebat, *Palatiar* quoquè vocari tradit. Apollo

4 Apollo quoquè Palatinus di-
ctus eſt,tanquam regum conſer
nator, vt animaduertit Briſo-
5 nius de formulis,libr.1.pag.49.
ad finem,& Palatina tribus,vn-
de inſtituta,traditur à Plinio,li-
bro.18.c.3.& à Lucio Floro Epi
to.Liuij,lib.20.ibi: *Libertini in*
quatuor tribus redacti ſunt,cum an-
tea diſperſi fuiſſent ex quilinam Pa-
6 *latinam ſuburranā colinam,*& hinc
Palatini ludi nuncupati ſunt:
quia in Palatio triduo celebrabā
tur in Diui Iulij honorem, qui
victam armis rem publicam in
dominationē vertit: de quibus
meminit Sueton.in Caligula,c.
56.& ſcribit Ioſephus antiquita
tum Iudaicarum, libr.19.cap.1.
7 Palatinus verò mons a Palantia
vrbe Arcadiæ dictus fuit, aut à
balatu pecorum, ſeu Pale paſto-
rum Dea, vel a Palatia Latini v-
xore,ſiue ab Hiperborea Palan
tis filia,vel quod ibi Palas defun
ctus ſit, vt conſtat ex Varrone,
lib.1.& 4.linguæ Latinæ, & Vir
gil.lib.8.Æneidos,his verſibus.

Arcades his oris genus à Palante profectum.
Qui Regem Euandrum comites, qui ſigna ſequuti.
Delegere locum, & poſuere in montibus vrbem,
Pallantis proaui de nomine Pallātū.

8 Idemque colligitur, ex Liuio,
1.Deca,lib.1. Palatijque præfe-
ctura multi habita fuit,vt ſcrip-
tum extat apud Alexand.ab A-
lex.lib.6.cap.20.& ibi Tiraquel.
in eius ad notationibus, verbo,
Ac præfectus Palatij, & verbo, *Cui*
præfecturæ, vbi Alexā dri lapſum
notat,& Palatio præfectus, quis
hodie ſit docet Petrus Grego-
rius, in ſintag.libr.6.cap.8.nu-
mer.11.

IN TEXTV IBI: *Lo mādò el Rey ſacar de la Igleſia.*
Scholium II.

9 PRædictum Regis Palatium immunitate potitur, nullus enim delinquens ab eo extrahendus eſt, niſi de ſpeciali mādato Regis, vt Mōtaluus docuit in l.7.titul.5.lib.1.fori, ſcholio 1.in fine, & eum refert & ſequitur Remigius de Gōni, de immunitate Eccleſiarum.25. ampliatione,numer.1.vbi.2.3.&.4. ſequentibus hanc opinionē confirmat, & Palatij Ærymon, ex Platea, & alijs traditidiuerſitatemquè inter Palatium & aulam,& prætoriū,conſtituitquè, ibi inſpici poterunt, quo breuiter adnotato facilis redditur noſtræ legis ſententia,quę alioqui difficilis viſa eſt,ait enim crimē *Committentem* in Regio Palatio immunitate Eccleſiæ non frui: nam cum Montaluus & Remigius eādem immunitatem,qua gaudet Eccleſia Palatio indulſerint,ſicut qui in Eccleſia delinquit,eius non vtitur indulto,ita

&

& eadem ratione eo non potiatur, qui in Palatio deliquit, argumento textus in cap. vltimo, de immunitate Eccleſiarum, & in l. 4. tit. 11. p. 1. & eorum, quæ in dict. c. adnotauit Abbas, num. 7. Nauarrus in Manuali. cap. 25. num. 20. Remigius Fallent. 3. Iulius Clar. §. fin. quæſtion. 30. numer. 15. Couarr. variar. reſol. lib. 2. cap. 20. nume. 15. Ex duabus, nempe communiter receptis ra-
10 tionibus, quia conſentaneū non eſſet, vt qui Eccleſiam delinquē do offendit eius beneficio iuuaretur, argumento textus in cap. de viro. 12. quæſ. 2. & in cap. quia fruſtra, de vſuris, & quia qui intra Eccleſiam crimen commiſit eius ſpe delinquere videtur, vt ab ea defendatur, in quo graui iniuria Eccleſia afficitur, quas rationes Couarr. vbi ſupra reddit eaſdemquè, & regio Palatio conducunt, à quo eius offenſor non defenditur, eadem itaquè diſtinctio, quæ in pijs locis traditur eadem, & in Palatio conſtituenda erit, vt ſi ex caſu fortui-
11 to rixa orta ſit, homicidiumquè ſequutum Palatij indulto rixantes potiātur, ſecus verò ſi ex propoſito, ſcundum Hoſtienſem Cardinalem, & Ancharr. in d. c. vltimo, vbi & Ioannes Andreas eandem opinionem admiſit.
12 Rurſus noſtri textus ſententia cōfirmatur, ſi animaduertamus delinquentem in vna Eccleſia, & ſi ad aliam confugiat, eius immunitate non frui, iuxta Couarr. opinionem, dicto cap. 20. numer. 15. Remigij Fallentia. 11. num. 2. improbata Syluestri con-
13 ſuetudine, cuius meminit in ſūma, verbo immunitas. 3. quæſt. 2. priuilegium enim vnius loci, & alteri indulgetur, eadem ergo militat ratio in Principis Palatio, ſecundum anteriorem opinionem, vt ſi ad alium immunem locum, quis auffugit eo nō potiatur, eiuſquè indulto, & immunitate, ſicut idem ſtatueremus, quando quis intra Eccleſiā crimen commiſiſſet, ad Palatiūquè fugeret, eius enim priuilegio Eccleſię offenſor nullatenus frueretur: hicquè eſt verus noſtræ legis intellectus, quæ profectò ſatis notabilis eſt.

IX TEXTV IBI:
Porque merezca muerte,

Scholium. III.

14 Inquit tex. noſter, Palatij immunitate nō potiri illum, qui homicidium commiſerit in ipſomet Palatio, quaſi diuerſum conſtituens, quando aliud leuius delictum cōmiſſum ſit, in quo cū anceps quæſtio eſſet elegit lex noſtra opinionem Goſ. quam amplectitur Cardinalis, in dict. cap. fin. de immunitate Eccleſiarum, num. 1.

Textus

Textus XCVIII.

OTroſi, ſobre las palabras de denueſto, maguer ſean dichas de noche, no hazê peſquiſa: E otroſi ſobre querella, que alguno, ò alguna de, en que querella que le ferieron, ſi non parecen liuores, no hazen peſquiſa.

SVMMARIVM.

1 *SVperleui iniuria verbo illata, non formatur inquiſitio.*

2 *Vbi adeſt ſanguinis effuſſio, iniuria atrox eſt.*

3 *Liuor pro hulcere, & pro inuidia, quoquè vſurpatur.*

Lex XCVIII.

IN TEXTV IBI: *Sobre las palabras de denueſto.*

Scholium Primum.

1 CVm ſuperius latè tractauero de inquiſitione, hic repetere non eſſet fas: ſententia, quæ noſtri textu iuri admodum, & rationi proclivis eſt, abundequè probatur in l. 3. & 4. tit. 10. lib. 11. Compil. cuius verba de noſtra lege ſumpta, & tranſcripta fuerunt.

IN TEXTV IBI: *Sino parecen liuores.*

Scholium II.

2 HOc antea prouiſum fuit à lege. 20. tit. 9. p. 7. vbi Gregor. Lopez, ſcholio. i. de liuore, & ſanguinis effuſsione verba facit, & omninò inſpiciendus eſt Bart. in l. nòn ſolum, §. ſi manda to, ff. de iniurijs. Vbi adeſt enim ſanguinis effuſsio, iniuria atrox putatur, ſecundum eundem Bartol. dict. loco. Et hinc forſam ſanguinem ſuum quemlibet redimere poſſe dictum eſt, l. 1. ff. de bonis eorum, qui ante ſentent.
3 mort. ſibi conſc. Liuor autem pro iniuria accipitur, vt conſtat ex Lucano, lib. 1. ibi: *Liuor edax tibi cuncta negat*: & ex Claudiano, lib. 3. ibi: *Rabiem liuoris acerbi nulla poteſt placare quies.* Et ex Ouidio in illis verſibus.

Pallor in ore ſedet macies in corpore toto.

Nuſquam recta acies liuent rubigine dentes.

Pectora felle virent, lingua eſt ſuffuſa veneno.

Riſus abeſt, niſi quem viſi fecere dolores.

In noſtra tamen lege, liuor accipitur pro percuſsione, aut côtuſione, ſiue hulcere, vt & accipit Plinius lib. 20. cap. 22. in principio, in illis verbis: *Illinuntur & liuoribus, ſuggillatiſquè cum melle, & adipe anſerino, aut cara Cypria:* hinc liuo-

Digitized by Google

liuorem cõtrahere,ideſt; nigreſcere Columel. dixit lib.12.cap. 47.& in Eccleſiaſtico legimus, flageli plagam liuorem facere.

Textus XCIX.

Otroſi, en caſa del Rey, el que es condenado por coſtas, prendanle por ello el ſu cuerpo, ſi no ha bienes de que lo pague.

SVMMARIVM.

Pro expenſis, & ſportulis nemo in carcerem mittendus eſt.

Lex XCIX.

IN TEXTV, IBI:

El que es condenado por coſtas.

Scholium Vnicum.

Sententia huius legis eſt: In expenſis condemnatum, ſi pauper ſit, in carcerem conjiciendum, donec prædictas expenſas ſoluerit: quæ ſentẽtia dura profectò eſt, & cõtraria probatur in l.20.21.& 22.tit.12. lib.1. Compilat. ſemper itaquè mihi ſum perſuaſus, literã noſtri textus mendum habere Impreſſoris vitio, legẽdumquè eſſe cum negatione: *No le prendan por ello el ſu cuerpo:* nulloquè alio ſcholio indiget hæc lex.

Textus C.

Otroſi, ſegun el fuero de Caſtilla, ſi alguno es acuſado de algun maleficio q̃ hizo, y el lo niega en juyzio, ſi deſpues ſe lo prueuan, magner deſpues ponga por ſi defenſion alguna porque con derecho hizo aquello que negò, que han prouado, no le reciban defenſion, è juzguen ſegun fue prouado el fecho.

SVMMARIVM.

1 *Negans delictũ cõmiſiſſe, de quo cõuictus eſt, allegare non poteſt ad ſui defẽſionẽ feciſſe.*

2 *Controuerſa opinio fuit, an prius delicto negato, exceptio defenſionis admitteretur: inter dubiaſquè opiniones elegit lex noſtra eam, quæ rem publicam intuetur, & malè factorum punitionem.*

Lex C.

IN TEXTV IBI:

No le reciban defenſion.

Scholium vnicum.

1 Sententia noſtræ legis eſt, negantem crimen cõmiſiſſe, de quo conuictus eſt, tueri ſe nequaquã poſſe, adjiciendo ad ſui defenſionẽ feciſſe.

2 Accurſij opinionem noſtra lex amplectitur in l. nemo ex his 43. de reg. iur. ſchol. 1. ibi: *Hæc autem vera ſunt, niſi lex impediat, impedit enim quandoq; ecce enim ſi is, qui cõuenitur no xaliter negauerit ſe ſeruum ſe habere in poteſtate, conuictus de mẽdatio inſolidum tenetur, nequè* enim

enim poteſt pœnitere, vt ſupra de noxalibus, l. quoties, §. Prætor. & l. ſi ſeruus deportatus, §. ſi negauerit: eodẽ tamẽ loco Accurſ. cõtrariã ſententiã multis quæ allegat iuribus probari conatur, & eũ refert & ſequitur Bart. ibidẽ in princ. idẽ Bart. in l. cũ de indebito, ff. de probat. & ibi Floria. de Sãcto Georgio, idẽ Bart. Paul. Bald. Salicet. & Alber. in auth. cõtra qui propriã, C. de nonnumer. pecu. qui hãc partem tanquã æquiorẽ admittunt, negantes prohiberi reũ diuerſis exceptionibus vti, quia probationũ facultas cũ publica vtilitas in eis verſetur, reſtringẽda non eſt, præſertim cũ cõfeſsio reuocari poſsit, lite nõdũ finita, l. error, C. de iuris & facti ignorantia, & quia in dubijs reo fauendũ eſt, ſecundũ vulgaria iuris principia, alijs tamẽ ſẽtẽtia noſtræ legis placuit cũ admittendæ nullatenus ſint excuſationes, quæ confeſsionẽ perimunt, vel negationẽ interimunt, c. cũ dilecti, de accuſat. Itẽ & quia qui contrarijs, & repugnãtibus nititur non defenditur, quinimo punitur, c. dilectus, de tẽpore ord. & quia in teſte varietas non admittitur, niſi incõtinenti ſe corrigat, & emẽdet, c. præterea, de teſtibus cogẽdis, quod in principali, & multò fortius locũ habebit, & quia in iudicijs nihil debet illuſoriũ agi, l. ſi prætor, ff. de iudicijs, & huius opinionis fuit Ioan. Andr. in c. ex tenore ad finẽ, de teſtibus, Innoc. in c. ad audiẽtiã, de homicidio ad fin. aliorũ tamen ſententia fuit, vt diſtinctione quæſtio decideretur diuerſitate conſtituta, an exceptio defenſionis appoſita eſſet ante publicationẽ teſtiũ, vel ẽ cõtra. Primo enim caſu exceptionem admittũt. In ſecundo verò vetãt, vt teſtatur Lucas de Pœna in l. profeſsio. 6. C. de muneribꝰ patrimoniorũ, lib. 10. verſ. hæc quæſtio. In qua quæſtione innumeros variaſſe cõmemorat, & tãquam ancipitẽ, & dubiã latè diſputat, & poſt eũ Nicolaus Boerius deciſ. 164. nu. 14. verſ. *ſecundo aut à principio negat*: vbi innumeros authores recenſet, & Decius, & Cagn. Socin. & ordinarij in d. l. nemo, plenè tractant, & Egidius Boſsius tit. de defenſione reorũ, nu. 4. Iulius Clarus lib. 5. §. homicidiũ, nu. 35. in hoc igitur opinionũ diſcrimine lex noſtra eã amplexa eſt, quæ rempublicã intuetur, & malefactorum punitionem, argumento texus in l. ſi à reo, ff. de fideiuſſoribus, ſancitque exceptionem, de qua hic in ipſo initio proponi debere.

Textus CI.

O Troſi, en los pleytos criminales, en q̃ ſi fueren probados ay muerte, ò perdimiento de miembro, no dan alçada, ni en la ſentencia difinitiua, ni interlocutoria, que acaciere de dar en los pleytos criminales.

SVM-

SVMMARIVM.

1 A Principe, legeuè ius appellandi, ex cauſa tolli poteſt.

2 Citatio cum iure naturali, inſtituta ſit, interdici nulla ratione poteſt.

Lex CI.

IN TEXTV IBI: *No dan alçada.*

Scholium vnicum.

1 Ratio autem ea eſt: à Principe enim legeuè ius appellandi ex cauſa tolli poteſt, c. 2. de reſcript. l. 1. §. interdum, ff. à quibus appellare licet, l. 13. tit. 23. p. 3. Nam quãuis appellatio defenſio ſit, l. 1. ff. de appell. defenſio, quæ à Rege tolli nequeat, Clem. paſtoral. de re iud. loquitur tamen ille tex. in citatione, quæ iure naturali in-
2 ſtituta eſt. Itaquè interdici citatio nequit, vt ibi ſcribentes teſtantur, & in c. 1. de cauſ. poſſ. & propriet. appellatio autem, cùm defenſio iuris poſitiui ſit à Rege, & lege prohiberi poteſt in caſibus à lege noſtra congeſtis, & ſimilibus, docet Abb. in c. dilecti, nu. 14. de except. vbi omnes Angel. Aret. in d. l. 1. vltimo notab. de appell. nullaquè alia expoſitione hic eſt opus.

Textus CII.

EN el titulo de los omecillos, ſobre la ley que comiença: Todo hombre que fallare, ſobre aquellas palabras: ſea tenido de moſtrar quien lo mató, ſino tenido ſera de reſponder à la muerte, ſaluo el ſu derecho para defenderſe ſi pudiere. Y es à ſaber, que quando tal fecho acaece, el Alcalde deue ſaber la verdad por quantas partes pudiere, porque ſepa ſi es otro en la culpa, ò otra razõ derecha, porque el ſeñor de la caſa es ſin culpa ſino matarlo han por ello, ſi el Rey no le haze merced: Pero ſi contra el ſeñor de la caſa no fuere fallado por prueuas, ò por peſquiſa, que es culpado de la muerte de aquel que fallaron muerto, y liuorado, y eſte liuorado lo ſaluara ante de ſu muerte al ſeñor de la feridas y de la muerte, y por preguntas, ni por otra manera no es fallado en culpa el ſeñor de la caſa, darlo han por quito los juezes. Y lo que dize en eſta ley ſe juzga, y ſe guarda en el Reyno de Leon, y en los otros Reynos del Rey. E ſi firen à alguno en caſa de otro, y no pueden ſaber quien lo firio, es à ſaber, ſi el ſeñor de la caſa ſi eſtaua ay entonces: y ſi eſtaua ay deue ſer preguntado, que diga quantos, y quales hõbres, y mugeres eſtauã en aquella ſu caſa à aquella ſazon que el ferido dize que le firieron: e ſino lo dixere, entonce el ſeñor de la caſa es tenido de monſtrar quien lo firio, y ſino ſera tenido à la ferida. Empero que juzgan algunos Alcaldes, que ſi el ſenor eſtaua en la caſa quando acaecio el hecho, que el es tenido de moſtrar quien lo firio, y ſino que ſea tenido à la pena.

SVM-

SVMMARIVM.

Contra habitantem præſumptio eſt, ſi in eius domo occiſus inueniatur.

2 *Lex noſtra de probabili præſumptione accipi debet.*

3 *Ex probabili præſumptione ſolùm oritur ſemiplena probatio.*

4 *Finis præſumptionis eſt, transferre in aduerſarium onus probandi.*

5 *Leuius actor probare aſtringitur, quando præſumptio eſt cōtra reū.*

Lex CII.

IN TEXTV IBI: *Sea tenido de moſtrar quien lo mato.*

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis hæc eſt. Si in domo alicuius occiſus, vel vulneratus reperiatur, cōtra habitantē præſumitur, niſi de percuſſore conſtet: lexq; fori, quæ à noſtra lege refertur, eſt l. 3. tit. 17. lib. 4. fori, quæ indiſtinctè prædictam opinionē admittit: lex tamen noſtra ſtyli eam interpretādo, nōnullas huius regulæ exceptiones ſcribit, iudiciq; præcipit, vt diligēter inquirat de crimine hoc, curetq; habitantē defendere: regulariter enim cōtra habitatorē ius præſumit, iuxta noſtrā l. & præd. l. fori, vbi ex Bar. & alijs animaduertit Mōtaluus 1. ſchol. de præſumptionibusq;

2 plura hic adduci poſſent. Pro intellectu tamen noſtræ legis ſatis erit animaduertere, accipiēdam eſſe de probabili præſumptione, vt in l. final. ff. quod met. cauſ. Ex qua ſolum oritur ſemiplena pro-

3 batio, c. illud, cap. afferte, de præ-

4 ſump. Finis ergo huius præſumptionis erit, liberare acuſatorē à probandi onere, quod ei regulariter incumbit: vt Bald. docuit in l. cum de indebito, & in l. ei incumbit, de probationib. quod cum iudicio lex noſtra conſiderauit in vltima parte, ibi: *El ſeñor de la caſa es tenido de moſtrar quiē lo firio*: non tamen ex hoc putarem, ab omni probatione accuſantem

5 liberari. Leuius verò ei incūbit probandi onus, l. non omnis, §. a barbatis, ff. de re militari, cap. præterea, de teſtibus.

Textus CIII.

Demandan algunos ombres omezillos a los concejos de fulano, de los ombres muertos en ſus terminos. Y es a ſaber, que ſi ſon Chriſtianos los ombres muertos, no les deuen dar omezillos: y aun los que guardan la Ronda no ſon tenidos a los omezillos por los ombres ay muertos: mas ſon tenidos de pechar lo que les fuerō robado. Mas ſi es Iudio al que fallan muerto en el camino en el termino, el concejo donde es el termino ha de pechar al Rey mil marauedis de los buenos: y mas por los otros Moros de las Aljamas, que ſon libres, no pecharā ſtos mil marauedis, ſino lo huuieren por cartas de merced de los Reyes. Y eſte dicho ſe entiende, ſino ſe puede ſaber quien lo mato.

SVMMAIRIVM.

HOmicidij calumnia propter cõtumaciam, & homicidiũ culpabile debetur, & non alioquin.

Lex CIII.

IN TEXTV IBI:

Homezillos a los concejos.

Scholium Vnicum.

1 DVobus caſibus homicidij calumnia debetur, propter contumaciã videlicet, iuxta l.4.tit.3.lib.2.For. aut propter homicidium, in quo culpa tantum non vero dolus interuenit, l.7.tit.17.lib.4.For. & ſupra oſtẽdimus, cum igitur hic neq; contumacia, neq; dolus adſint homicidij calumnia locum non habet: hæcq; eſt vera tũ & breuis huius legis interpretatio.

Textus CIIII.

ES aſaber, que ſi algun lego mata a algun clerigo, la yglesia demanda el ſacrilegio, y deſpues el Rey el homezillo, ca primeramente deue ſer entregada la yglesia del ſacrilegio, y deſpues el Rey. Y eſtas dos penas ambas ſe pueden demandar, y cada vno puede demandar el tuerto que recibio, o hazer ſu demanda.

SVMMARIVM.

OCcidens clericum, ſacrilegij & homicidij calumniam luit.

2 Sacrilegij calũnia, quæ ſit.

3 Quis ſit ſolidi valor, adnotatur.

4 Sacrilegij cognitio ad quem iudicem pertineat.

Lex CIIII.

IN TEXTV IBI:

Si algun lego mata Clerigo.

Scholium I.

1 SEntentia huius legis hæc eſt: occidens clericum, ſacrilegij & homicidij calumniam luit, ſacrilegium tamen homicidio præfertur: hactenus concluſiõ. Non in-
2 diſtinctè ſacrilegij calumnia hic accipienda eſt, inter ſacros enim ordines diuerſitas conſtituitur: ſi quis enim occidat presbyterũ, ſoluit pro ſacrilegio ſexcẽtos ſolidos, ſi diaconũ quadringentos, ſi ſubdiaconum tercentos, ſi religioſum, vel religioſam 400, ſi Epiſcopũ nongentos, vt elicitur ex text. in cap.1. de pœnis, & ex cap. qui ſubdiaconum, 17. q. 4. quibus conuenit l.7.tit.18.par.1. Soliduſq; 8. pars eſt vncię, & nonaginta, & ſex ſolidi, ſiue aurei librã auri perficiunt, libra autẽ 12. vncijs conſtat, vt ex Bartolo, & Ioan. de Platea teſtatur Greg. Lupus in l.7.tit.18.p.1. qui igitur eccleſiaſticũ occiderit vltra alias corporis coerciones, ſacrilegij calũnia coercetur, quantitas autem ſacrilegij accipiẽda erit, ſecundũ pręd. iura. Et de vero ſolidi valore in l.114. ſupra tractabo.

IN

IN TEXTV IBI: *Y deſpues el Rey el homezillo.* *Scholium II.*

EX his ſanè verbis deprehendo, criminis ſacrilegij cognitionẽ ad Regẽ, eiuſq; magiſtratus pertinere poſſe, quod animaduerſione dignũ eſt, cũ iudex eccleſiaſticus de iure cõmuni cognoſceret, cap. cum ſit generale, de for. comp. c. quiſquis, 17. q. 4. cui iuri, & ius regium partitarũ aſſentiũr, vt adnotauit Gregorius in ſchol. 3. l. 6. tit. 18. p. 1. & in ſchol 2. l. 9. eod. tit. & part. quod verius iudico. Scribẽtes tñ hoc ſacrilegij delictũ mixti fori, eſſe communiter aſſerunt, vt videre licet ex Innocen. & Abbate in d. c. cũ ſit generale: at lex noſtra ſtyli, ſi clericus à laico occiſus ſit iudicis eccleſiaſti cognitionẽ omninò vetat: in quo notabilis eſt, & hoc iure vtimur.

Textus CV.

EN las calunias, el Rey por razon del ſeñorio deue primero ſer entregado, que el querellòſo. Y ſi el acuſado juzgado no quiere bienes para pagar la calunia, deue primero ſer entregado al Rey ante que al querelloſo, que le ſirua haſta q̃ ſea entrega lo por ſu ſeruicio de lo que ha de auer de la calunia.

SVMMARIVM.

1 *DEbitor ex delicto, an ſit addicendus creditori.*

2 *Aliud pœna eſt, aliud calumnia, pro qua non denegatur ceſſio bonorum.*

3 *Calumnia fiſco prius quàm offenſo ſoluenda eſt.*

4 *Si per ſententiam fiſco, & offenſo condemnatio applicetur, quis alteri præferatur, an verò fiat inter eos concurſus, ſi bona delinquẽtis vtriq; non ſufficiant.*

Lex CV.

IN TEXTV IBI: *Haſta que ſea entregado por ſu ſeruicio. Scholium Primum.*

1 DIfficultatem habet hęc lex, cũ debitor ex delicto nõ ſit addicẽdus creditori, l. ſi ex parte, §. quãquam, ff. quod cũ eo, l. ſi rerũ amotarũ, ff. de re iud. vbi DD. tractant, necnon & in c. Odoardus, de ſolutio. & Baeſius, qui plures refert de inope, c. 11. nu. 1. Hæc tñ ſententia nõ indiſtinctè accipiẽda eſt, aliud ẽm pœna eſt, aliud verò calunia: illa ẽm corporalis eſſe debet, ſi bonis reus careat, c. 1. §. homicidiũ, de pace 2 tenend. l. 1. ff. de pœn. Hæc verò tum reipublicæ ſatisfactionẽ nõ intueatur, pecunię tantùm ſolutionem reſpicit, ſeruiendo itaq; debitor liberabitur, cũ ex delicto debitor, etiã appellatione debitoris cõprehẽdatur, & cui debet dicatur creditor, Bart. & omnes in l. 1. ſi cert. pet. & egregiè conſiderauit Iaſ. in §. pœnales, de act. nu. 43. ad quod alludens lex noſtra ceſſionẽ bonorum pro calumnia non denegat, iuuaturq; ex l. 9. tit. 16. lib. 5. Compil.

pagaron aquellos dineros a aquel cogedor, q̃ dixeron en la peſquiſa que auiã pagado: y eſto ſe entiende tan ſolamente que ſe ha de juzgar aſsi contra los cogedores del Rey, o de la Reyna de los ſus pecheros, mas no en otro pleyto.

SVMMARIVM.

Exactor collectarum Regi obligatur, tranſacto tempore deſinito ad eas recipiendas.

2 *Si terminus deſignatus non ſit exactori, annus ei datur de iure.*

3 *Hunc terminum exactor prorogare non poteſt.*

4 *Si in tempore præfinito, exactor ab aliquo collectam nõ receperit, intendere contra eum actionem poterit, Rege prius ſatisfacto.*

Lex CVI.

IN TEXTV IBI: *Sera tenido de pagar al Rey el cogedor. Schol. vnicum.*

1 Sententia huius legis hæc eſt: exactor collectarũ Regi exactionem, & collectam ſoluere aſtringitur elapſo tẽpore ſibi definito ad eam recibiendam, nec excuſabitur, allegãdo deſcriptos nõ ſoluiſſe, quinimo eorum iuramento in caſu dubio ſtatur. Poſtea verò quam, Regi facta ſolutio ſit, non denegatur cõtra incolas exactori actio.

Ratio autem huius ſentẽtiæ ea eſſe poteſt, ſemper enim dies præſtituitur ipſi exactori, intra quẽ exigat ipſas collectas, aut ſi hic definitus non ſit de iure annus ei datur ad eas colligendas, lex ſicut, de exactorib. & peræquat. lib. 10. Hanc ergo diẽ exactor prorogare nõ poteſt, vt docet Petrus de Vbald. de collect. in prin. numer. 16. & Felicianus ibidem in eius additione, idem Petr. de Vbald. conſ. 6. Nicolaus Feſtaſius de æſtimo, & collectis, p. 1. c. 1. nu. 26. Ægidius Tomat. de muner. patrimo. c. 11. nu. 29. Hic ergo exactor, ſi negligentiam adhibeat in collectis recipiendis, de eius bonis Regi debet ſatisfacere, nec excuſari poterit, ſi afferat ſibi non fuiſſe ſolutas, vt idẽ Ægidius docet d. c. 11. nu. 23. & 24. Actionem tamẽ intendere poterit ipſe exactor contra incolas deſcriptos in æſtimo itra tẽpus à iure ſtatutũ, l. ſicut in rem, C. de præſcrip. 30. vel 40. annorum, & ibi Accurſ. verbo: *proſequuti*: nulloquè alio ſcholio eſt opus ad huius text. cognitionem.

Textus CVII.

Otroſi es aſaber, que en tiempo del Rey don Fernando, y del Rey don Alfonſo, quãdo a algũ cauallero, o otro hombre mataſſen en caſa del Rey por juſticia, el ſu alguazil del Rey tomaua la ſu cama, e la ſu mula en que caualgaua, y el vaſo de la plata con que el beuia, y los paños que el veſtia, mas no los otros paños, ni el cauallo, ni otra coſa ninguna de las ſuyas.

SVMMARIVM.

1 *Arabicè a'gazellus Latinè iuſtitia nuncupaturr*

2 *Veſtes vltimo ſupplitio dãnati ad lectorem pertinent.*

3 *Ad regium miniſtrum olim cuſtodia carceratorum ſpectabat.*

4 *Proceres apud veteres mula vehebantur.*

Lex CVII.

IN TEXTV IBI: *El ſu a'guazil del Rey tomaua la ſu cama, y la mula.*

Scholium vnicum.

1 ALgazellus Arabico ſermone, Latino *Iuſtitia* nuncupatur, cùm eius executio ipſi incũbat, l. 20. tit. 9. part. 2 Nec inuenio legem, qua lectum, mula, & vas argẽteum, veſteſq; illius, de quo iuſtitia ſumebatur, vltimoq; ſupplitio dãnabatur, ad ipſum pertinerent,
2 ſicut in noſtra adnotatur. Ex nouaq; Philippi II. ſanctione veſtes tantum Lictori addicũtur, l. 1. tit. 32. lib. 4. Compil. & puto, vt ex noſtræ legis verbis innuitur de iuſtitia publica text. noſtrum non loqui, ſed de ea quæ clam fit, vt ſæpe contingit: pro cuſtodia enim capti, prædicta bona ad regium miniſtrũ, qui Algazellus vulgo appellatur,
3 pertinebant: ad quos iure veteri in carcerem coniectorum cuſtodia ſpectabat, l. 15. tit. 14. lib. 2. ordinamen. qui & apparitores regij dicebantur apud Romanos, teſte Caſiodoro lib. 12. in epiſt.
4 *oportet*. De mulaq; , non verò de cauallo hic mẽtio fit: apud veteres ẽm, proceres, ſiue maſculos, ſiue fœminas mula vehi vſus admiſit, & in Chronicis fertur dominum Regẽ Henricũ cognomentum IIII. & dominam Reginam Ioanã eius vxorem Maditij mula vectos, ex cœnobio diui Hieronymi, vſquè ad palatiũ: ita enim apud bonos authores nũcupatur ampla regia domus, à Pallante Gigãte, qui primus palatium ob magnitudinẽ ſui fabricaſſe dicitur, vt nõnulli autumant, & nos meminimus in l. 97. ſupra: apud priſcos verò magis equs quam mula vſitabatur, quó vehi nobilitatẽ à plebe vulgus diſtinguebat, vt docet Strabo in lib. 15. Matronæ verò nobiles nõ mula, ſed lecticis vectabantur, vt adnotauit Alex. ab Alex. lib. 5. c. 18. & ibi Tiraq. in eius annotationibus.

Textus CVIII.

OTroſi, ſi alguno en caſa del Rey querella de alguno a lo fazer prender, por demanda que ha contra el criminal, o ciuil: y ſe va de la Corte ſin mandado del Alcalde, no lo deue por eſſo ſoltar de la priſion, mas ante deue ſer emplazado el que le hizo prender.

SVM-

SVMMARIVM.

SI cœptam accuſationem deſerat accuſator, intimatur ei vt eam proſequatur.

Lex CVIII.

SEntentia huius legis hæc eſt. Si quis in carcerem coniectus fuerit, ad alterius accuſationē, accuſatórque receſſerit, no ex hoc dimittendus captus eſt, ſed accuſans euocatur, eumquè iubet prætor, vt accuſationem incœptam proſequatur. Eſtquè hic vnus ex quatuor caſibus, in quibus denūtiatio fit accuſanti, de quibus egimus in leg. 76. ſupra, cuius ſcholia, & hic conueniunt: accuſatoreque non proſequēte, magiſtratus officio lis pertractatur, & ibi animaduertimus.

Textus CIX.

OTroſi es aſaber, q̃ ſi alguna beſtia, o otra coſa es hurtada en caſa del Rey, y es hallada deſpues: a quien quier que la fallan ha de reſponder por ella ante el Rey, o ante ſus Alcaldes. Y eſſo miſmo deuē hazer los Alcaldes en las villas do fue furtada la coſa, ſi ay la fallaren, maguer no demanden al que la tiene la coſa, que la furto el.

Lex CIX.

IN TEXTV IBI

O otra coſa es hurtada.

Schol. vnicum.

SEntētia huius legis hæc eſt. Si aliqua res ſubtracta ſit, ille apud quē reperitur, accuſari & conueniri poteſt, & ratione rei ſitæ forum ſortietur, huius ſentētiæ meminimus in l. 5. ſuperius, & ideo hic non tranſcribimus.

Textus CX.

OTroſi es aſaber, q̃ maguer ſea abierta la peſquiſa, que el Alcalde de ſu oficio, puede aun peſquirir, y ſaber la verdad ſobre aquellas coſas, ſegun que eſta notado de ſuſo en la ley q̃ comiença: Otroſi es a ſaber, que maguer la peſquiſa ſea abierta. Y entiendeſe eſto ſegū eſta ay notado. E otroſi es a ſaber, que maguer la peſquiſa ſea abierta, y alguno en la peſquiſa dize muchas razones en ſus dichos, como por agrauar mas el hecho, que ſe da por ello por ſoſpechoſo. E otroſi, ſi en la peſquiſa ay alguno q̃ dixere, que el oyò a fulano que auia fecho eſte fecho, de que peſquieren, o que gelo auia oydo a el, por eſto no lo atormentaran: maguer el otro niegue que eſto no ge lo dixo.

Lex CX.
IN TEXTV IBI:
Abierta la peſquiſa.

Scholium vnicum.

SENTENTIA huius legis hæc eſt. Et publicatis teſtimonijs Magiſtratus recipere teſtes poterit. Hactenus concluſio huic legi ſcholia adiecimus in l.54.ſupra, cuius & noſtra lex meminit, vt ex eius ſerie patet ibi itaquè adnotata inſpicienda ſunt.

Textus CXI.

OTroſi el carcelero que tiene en guarda preſo, ſi el preſo en trayendolo al Rey por el camino, dize que ſe echo en el rio, y murio, deuelo prouar, ſino ſera tenido a la muerte.

SVMMARIVM.

1 *Captus defunctus ſit, contra cuſtodem præſumptio eſt.*

2 *Hæc determinatio ſpecialis eſt in cuſtode, quanuis alioqui culpa nõ præſumatur, niſi probetur.*

Lex CXI.
IN TEXTV IBI:
Sino ſera tenido a la muerte.

Scholium vnicum.

1 SENTENTIA huius legis hæc eſt. Et prehenſus defunctus ſit, caſuquè, aut impetu mortem obueniſſe aſſerat eius cuſtos, caſum probare aſtringitur: quæ ſententia confirmatur ex pulchra deciſione textus in l.vltim, ff.de cuſtod.reo. In qua ita ſcriptum eſt: *Sed ſi ſe cuſtodia interfecerit, vel præcipitauerit, militis culpa adſcribitur:* & rurſus: *Ergo ſi caſu cuſtodia defuncta dicatur, teſtationibus id probandum eſt, & ſic venia dabitur.* Et ſanè 2 hæc traditio iuri refragatur, ſecundum Martinum veterẽ ſcriptorem, ab Accurſio relatum in dicta lege vltima, verbo, *probandum eſt.* Quippequi ait, culpam priùs probari debere nec reum, niſi ea præceſſerit ad defenſionem aſtringi, eſſe tamen in milite & cuſtode ſpeciale firmat, quia & ſpeciale eius officium erat cuſtodire, ſicut & in argentario dicimus in lege ſi quis ex argentarijs, §.vltimo, de ædendo, vbi Accurſius plenè diſputat, qui omnino inſpiciendus eſt, & Angelus in dicta lege vltima, num.6. qui de huius probationis qualitate nõnulla animaduertit, & Iulius Clarus §.vltimo, quæſt.46. numero.5.

(?.)

Textus

Textus CXII.

OTro ſi es a ſaber, que el mayordomo de aquel hombre, cuyos dineros deſpendio, deuele dar quenta: y ſi a la quenta entre ellos ay deſauenencia, y en lo recebido que dize que recibio el mayordomo del ſeñor, deue ſer creydo por ſu juramento. Mas ſi es otro mayordomo, que recaude las ſus heredades, o los otros ſus bienes; entonce ſi entre el ſeñor y el ay alguna duda ha de ſaber la verdad dende por quantas partes pudiere ſaber el Alcalde. Y el ſeñor puede a qualquier deſtos mayordomos ante que ſe deſpidan del prenderlos, y tenerlos preſos, y tomar lo que huuieren. Mas ſi ſe deſpidio del el mayordomo, y ouiere otro ſeñor, no lo puede recaudar por ſi, ni lo prender, mas querellelo a los oficiales. Y es a ſaber, que en Zamora, y en Salamanca, que aſsi lo han de coſtumbre, que ſobre qualquier mayordomo de los ſobredichos ſera creydo por ſu juramento el ſeñor.

SVMMARIVM.

QVilibet adminiſtrator adminiſtrationis ſuæ rationē reddere debet.

2 *In crimen falſi incidit adminiſtrator, labeq́ infamiæ notatur, ſi rectam non reddiderit rationem.*

3 *Adminiſtrator ſiue voluntarius, ſiue neceſſarius, rationem reddere aſtringitur.*

4 *Rationum redditio, Reipublicæ expedit.*

5 *Adminiſtratoris iuramento ſtatur, ſi dubium verſetur ſuper accepto, modicaq́ quantitas ſit.*

6 *Expenſæ modicæ hæ ſunt, quas iudex arbitratur.*

7 *Si acceptum magnæ quantitatis eſt, & expenſum exactè probari debet.*

8 *Adminiſtratore defuncto iuramentum, an ad hæredes tranſmittatur.*

9 *Mors illius, qui in libro ſcripſit iuramento ſubrogatur, cùm non præſumatur immemor vitæ æternæ.*

10 *Etiam in non modicis expenſis expendentis, iuramento ſtatur, ſi alia adminicula adijciantur.*

11 *De origine verbi expendere.*

Lex CXII.
IN TEXTV IBI:
Deuele dar quenta.

Scholium I.

RAtio huius ſcholij eſt, quia quilibet rationē adminiſtrationis ſuæ reddere debet, vulgaris lex 1. §. officio, ff. de tutel. & ratio. diſt. l. aduerſus, C. de adminiſt. tuto. Quæ iura licet de tutoribus, curatoribusvè verba faciāt ia omni adminiſtratione accipiūtur, vt citra alios innumeros recen-

ſens, docet Muñoz de Eſcobar, de ratiocinijs, cap. 3. in princip. quæ rationes, veritatem & rectitudinem habere debent, iuxta textum in l. 26. tit. 12. part. 5.
2 In crimen enim falſi incidit administrator, qui rectam rationẽ non præſtiterit, l. 1. §. tutores, ff. de falſis, vbi ſcribentes communiter, nec omittenda etiam eſt lex i. ff. de his qui notantur infamia, qua, ſecũdum eius deciſionem non caret, qui malè in ad-
3 miniſtratione verſatus ſit. Cùm igitur omnis adminiſtrator, ſiue neceſſarius, ſiue voluntarius, rationem referre aſtrictus ſit, vt eleganter docuit Romanus conſ. 414. in princip. iuri admodum procliuis redditur noſtri textus ſententia, quæ rationes referri iubet, cum hic actus rationẽ reddendi, adminiſtrationis quam quis ſuſcepit admodum vtilis ſit, reipublicæq; expediat: de qua re intuendus eſt
4 Afflict. in conſtit. Siciliæ, cuius initium eſt minoribus prope finẽ, Caſaneus in conſuet. Burg. Rub. 6. §. 6. verſ. *reddere*, nu. 20. Baerius de decim cap. 2. nu. 159. Aym. conſ. 218. per totum. Roland. conſ. 49. numer. 13. Abbas conſ. 63. in fi. Rebuſ. in l. boues, §. hoc ſermone, verſ. ad primũ, ff. de verborum ſignificatione. Menoch. libro. 2. de arbit. caſu 209. Deciſio Genuenſis, cap. 26. num. 9. Barbatia conſil. vltimo, dubio 4. lib. 3. Caſtillo in l. 27. Tauri, num. 18. Gregor. in l. 26. tit. 12. part. 5. verbo, *quenta*: & inſpiciendæ ſunt l. argentarius, §. ædi, ff. de ædendo, l. 23. tit. 19. lib. 9. Nouæ Collectionis.

IN TEXTV IBI, *De ſer creydo por ſu juramento.*

Scholium II.

5 SAncit lex hæc, adminiſtratoris iuramento ſtandum, quando dubium verſetur ſuper pecunia recepta, cui ſententiæ, quæ non leuis difficultatis eſt, accedit Speculi doctrina in titulo de inſtrum. æditione, *§. nunc verò aliqua*, verſ. *vigeſimo quid ſi executor*, docentis, ſi expenſæ modicæ ſint, ſufficere ius iurandum illius, qui expendit, conſiderata tamen eius qualitate, à quo non diſſentit Plotus in tractatu de in litem iurando, §. 12. nu. 8. Ioan. Garcia de expenſ. cap. 20. num. 23. Baecius de de-
6 cima, cap. 21. num. 28. Expenſæque modicæ hę ſunt, quas iudex æſtimabit, vt eidem Ioanni Garcia placuit, vbi ſupra, & cap. 21. num. 16. Neque in his modicis expẽſis dies apponi debet, ita tamen vt cauſa expenſi exprimatur, l. cũ plures, §. in primis, ff. de adminiſtratione tuto. Bald. in Rubrica, C. de fide inſtrumentorum, num. 33. & 34.

Ex

Ex quo elicitur tria deſiderari ad hoc, vt prædictæ opinioni ſit locus. Primum, vt expenſæ modicæ ſint quantitatis. Secundũ, vt cauſa expẽſi adſcribatur. Tertium, vt expendentis iuramentũ adijciatur lex ſi quis pro redemptione, C. de donationib. & ſanè de his modicis expẽſis ſentit lex noſtra ad hoc, vt prædicto iuramẽto ſtetur, vt ſubijcit in verſ. *Mas ſi es o'ro mayordomo,*
7 *que recaude las ſus heredades.* Quo caſu quando ſcilicet acceptum maioris conſiderationis eſt expenſum, exactè probari debet, nec expendenti (ſolo iuramẽto adiecto) credetur, lex quæ ſub cõditione: vbi Bartolus, & Doctores de condit. & demonſtr.
8 Hicquè ambigi ſolet, nec omitti quidem poteſt ad noſtræ legis intellectũ, an adminiſtratore defuncto, iuramẽtum hoc ad hæredes transmittatur; an verò aſtringatur probare defunctum non recepiſſe, vel ſi accepit, expendiſſe; & ſanè Baldus vbi ſupra, adminiſtratore viuẽte Sacramẽto locum eſſe, teſtatur, quaſi cõtrarium innuat eo mortuo. Illud tamẽ receptum eſt in his modicis expenſis ſatis ſufficere, ſi in Codice expenſi, & accepti
9 ſcriptæ ſint. Nam quamuis iuramentum tranſmiſſibile non ſit, mors tamen illius qui ſcripſit loco eius ſubrogatur, & perinde habetur, ac ſi ipſe ante obitum iuramentum præſtitiſſet, vt egregiè docuit Bartol. in l. admonendi, num. 27. ff. de iure iurando, Baldus in l. comparationes, num. 14. C. de fide inſtrumentorum, Paulus conſil. 131.
10 Ruinus conſ. 18. num. 2. Et his quoq; addo etiam in non modicis expenſis expendentis iuramento ſtari, ſi ei adhęreãt expendentis qualitas, veriſimilitudo, & iudicis motus, vt docuit Damhauderius in tractatu de tutoribus, & curato. titul de tutoris iuſtificatione, num. 33.
11 Huius autem verbi expendere, originem à peruetuſto appendendi aſsis more elicit, Plinius lib. 33. cap. 3. his verbis: *Populus Romanus, nec argento quidem ſignato ante Pyrrhum Regem deuictũ: Libralis: vnde etiam nunc libella dicitur, dupondius appendebatur aſſis: qua re æris grauis pœna dicta: & adhuc expendere, & expenſa in rationibus dicuntur: item impendia, & impedere.*

Textus CXIII.

*SI alguno es acuſado, y eſta preſo en alguna villa, y embia el Rey a mandar, que gelo traygan el alguazil deue lo deue traer a coſta del acuſador, mas no acoſta del acuſado, ni del cõcejo de la villa, o del lugar: y de lo q̃ fue re*dado juyzio cõtra el acuſado, entõces pagara eſtas coſtas, y las otras, y no ante.*

SVM-

SVMMAIRIVM.

A *D Expenſarum ſolutionem, nõ aſtringitur accuſatus ante diffinitiuam ſententiam.*

2 *Si expenſæ ipſa diffinitiua ſententia non adiudicantur, peti non poſſunt.*

3 *Sumptus æſtimantur, quando in ipſa ſententia exprimitur.*

4 *Expenſæ factæ ab actore ante litem conteſtatam, nominatim petendæ ſunt, ſecus poſt litis conteſtationem, tũc enim generalis petitio ſufficit.*

5 *Fructus abſque ſpeciali condemnatione non debentur.*

6 *Petitio, in qua res & fructus petũtur, diuerſa habet capita, aliud ſcilicet de re, aliud de fructibus, ſpecialis itaq; determinatio de vnoquoq; requiritur.*

7 *Quamuis iudex condemnet in bonis petitis, non ex hoc reus in fructibus condemnatus exiſtit.*

8 *Actor appellare poteſt, & ſi rès adiudicetur, ſi fructus vel expenſæ ei non addicantur.*

Lex CXIII.

IN TEXTV IBI *A coſta del acuſador.*

Scholium vnicum.

1 SEntẽtia huius legis eſt, accuſatoris expenſis reum ad ſuperius tribunal remittendum: huiuſquè ſententiæ ratio redditur à noſtri text. litera, dũ ait, reum ante diffinitiuam, & expenſarum condenatione nõ aſtringi, inſpiciẽduſq; eſt Abbas conſ.78. Gregorius Nata in Clemẽtina ſæpe, §. quæ omnia, de verb. ſignificatione Hippolytus in praxi, §. ſupereſt: quod adeò perſpicuum eſt, vt diſpu-
2 tatione nõ indigeat. Quinimò ſi hæ expenſæ, ipſa diffinitiua ſententia non adiudicentur, peti nõ poterunt, nec noua lis ſuper eis mouenda eſt, nec earum
3 æſtimatio facienda: æſtimantur namq; ſumptus, quãdo in ipſa ſentẽtia exprimitur, & nõ alioquin, quod nõ ita accipiendum eſt, vt iudex neceſſariò debeat penès ſe reſeruare ſumptuũ taxationem: ſaltem tamen debet condemnare, ad hoc vt æſtimatio, & taxatio petatur, lex omnes, §. ſiue autem alterutra, C. de iudicijs, l. omnes qui, §. fin. de Epiſcop. & cleric. §. hæc autem omnia, inſtit. de pœna temerè litig. l. eum quem temerè, ff. de iudic. cap. finem litibus, de
4 dolo, & contum. Quoad intellectum tamen noſtræ legis adnotandum eſt, expenſas, quas refert lex noſtra, tanquam factas ante litem conteſtatam nominatim peti debere ab actore ad hoc vt iudex in eis cõdemnare poſsit, lex ædiles, §. item ſciendum, ff. de ædilitio edicto, lex item

item ſi ſerui, §.1. eodẽ tit. Itaquè tantum abeſt; vt debeantur ipſi actori ante ſententiam, & condemnationem, vt etiam nõ ſufficiat generalis petitio expenſarum, ad hoc vt iudex cõdemnet; niſi ſpecialis præceſſerit: hæc enim diuerſitas cõſtituitur inter ſumptus factos ante & poſt litis conteſtationem, illi enim neceſſariò exprimi debent, hi generali petitione continentur, vt eleganter docuit Bernardus in dicto cap. finem litibus, ſchol. *Expenſas*. Cũ igitur, ſiue iure actionis, ſiue iudicis officio; ſpeciali; aut generali petitione expenſæ debeantur, condemnatio debeat præcedere, l. terminato, C. de fructibus, & litium expen. à iure nõ diſſentit lex noſtra, dum ſtatuit, hos ſumptus prius ſoluẽdos eſſe ab actore, cum reus, niſi expreſsè condemnatus ſit, eos reficere nõ debeat.

5 His conſequens eſt, & fructui cõdemnatio, cum & hi ſicut expenſæ abſquè ſpeciali condemnatione non debeantur, cum fructus diſtincti ſint ab ipſa re principaliter in iudicio deducta, petitioquè in qua res & fructus petitur, duo diuerſa habet capita, aliud ſcilicet de re, aliudquè de fructibus, ſpecialiſquè determinatio de vnoquoquè requiritur,
6 vt larè docet Menoch. de adipiſc. remedio 4. nu. 872. Cæſar Contardus in l. vnica, C. ſi de mom. poſſ. fuerit appel. 1. limitatione, num. 24. cum ſeqq. Non itaquè ſufficit bona peti ſimpliciter, ad hoc vt tacitè inſit, & fructuum petitio, iudexquè ſuper ipſis pronuntiare poſsit, vt doctè conſiderat idem Contardus ibidem, ex num. 90. Bartolus in l. ſi duo, nu. 4. ff. vti poſsidetis. Menoch.
7 de retinend. rem. 3. nu. 715. Itaq; quanuis iudex cõdemnet in bonis petitis, nõ ex hoc reus in fructibus condemnatus exiſtit, licet & fructus petiti eſſent, vt teſtatur idem Cæſar vbi ſupra nu. 59.
8 Prædictiq; Doctores aiunt, actorem poſſe appellare, quanuis ei ſit addicta res, ſi fructus, vel expenſæ ei non addicantur, & ante eos ſenſit gloſſa in dicto cap. finem litibus, verb. *expenſas*, ad finem; quo reſpiciunt adnotata per Boerium deciſione 18. Socinum conſ. 18. nu. 8. volu. 3. Fulgoſ. conſ. 139. Menoch. conſ. 110. nu. 18. & 19. lib. 2. Hæc ergo noſtræ legis mens fuit, vt expenſæ tunc eluantur, quando condemnatio præceſsit, & non alioqui.

Textus CXIIII

ES A ſaber, que en las leyes o dize pena de marauedis de oro, que ſe juzgo aſsi por el Rey don Alfonſo, que fallaua el, que al tiempo que acaecio fue aſsi eſtablecido, que la moneda que corria entonce, que era de oro: y fizo traer ante ſi los

los marauedis de oro, que andauā al tiempo antiguo: y fizolos peſar con ſu moneda: y por peſo fallaron que los ſeys marauedis de la ſu moneda del Rey, que peſauan vn marauedi de oro, e aſsi el marauedi de oro haſe de juzgar por ſus marauedis deſta moneda.

SVMMARIVM.

De valore aurei, tempore Regis Alfonſi, tractatur & num. ſequenti.

3 *De valore aurei Romani agitur.*

4 *Valor ſextertij traditur.*

5 *Agitur de valore denarij.*

6 *Tractatur de valore dragma.*

7 *De aurei valore ad intellectum legis ſancimus, C. de donat.*

8 *De valore aurei ex Valliſoletana deciſione.*

9 *De aurei valore ſecundum deciſionem, quam Iaſon. refert.*

10 *Aureus, & ſolidus an idem ſint, & num. ſequenti.*

12 *De ſolidi valore tractatur.*

13 *De diuerſitate inter aureum, & ſolidum.*

14 *De ſolido argenteo agitur.*

15 *De valore ſolidi integri nonnulla adnotantur, & de diffentia inter ſolidum, & aureum, & ſolidum integrum.*

Lex CXIIII.

IN TEXTV IBI:

Marauedi de oro.

Scholium vnicum.

1 TRactat lex hæc de aureo nummo, cui valorem expendit, vt ſex ſcilicet quadrantes monetæ Regis Alfonſi pro aurei valore æſti-
2 mentur. Quadrás autem Regis Alfonſi, decem quadrantibus æreis, quibus hodie vtimur, conſtabat: quo fit vt attenta noſtræ legis ſtyli ſupputatione, nummus aureus tempore Regis Alfonſi, eſſet valoris ſexaginta quadrantum noſtræ tempeſtatis, vt docet Couar. lib. 1. cap. 11. nu. 4. & memini in leg. 18. ſupra, cuius omnia ſcholia, & hic conueniūt.
3 Animaduerto tamē, aureum de iure communi maiorē habuiſſe valorē, quam à noſtra lege æſtimatur: quo iure aureus Romanus conſtabat centum nummis
4 æreis, ſiue centū ſextertijs: quilibet autem ſextertius conſtabat duob' aſsib' & dimidio: as autē valet quatuor quadrātes, quib' vtimur, ſecūdum quam computationē aureus illis temporibus æſtimabatur, & conſtabat mille quadrantibus noſtræ tempeſtatis. Et hic eſt verus & peculiaris noſtræ legis intellectus: prædictiquè aurei valor deducitur ex Alciato in Cornel. Tacitum, ex libr. 11. annotatione 4. cuius initium eſt vſq; ad dena ſextertia,
5 & tradit Diodorus lib. 55. Quippequi ait, aureum valere viginti quinquè denarios, ſeu centum ſexter-

ſextertios: ex quo obiter adnota tur, denarium valere quadragin ta quadrantes noſtri temporis.

6 Denariusquè & dragma, idem ſunt ex Alexan. ab Alexan. Gen. cap. 24. lib. 4. & ex Budeo docet ibi Tiraquelus in eius commentarijs, verbo, *dragmam*, litera X.

7 Et hinc infertur intellectus ad l. ſancimus, C. de donationibus, vbi ſi egrediatur donatio quingentos aureos inſinuari deber, ad aliasq; innumeras leges, quæ de aureo mentioné faciút, l. 2. ff. de in ius vocand. vt eant, l. penultima, ff. de in ius vocand. l. vnica, ff. ad legem Iul. ambitus, l. ſi quis id, ff. de iuriſd. omn. iudicum, l. Papinianus, §. vltimo, l. ſi autẽ, ff. de inoffic. teſtam. l. lege Cornelia ad Silania. & alibi paſsim. Senſus enim eſt, vt priſcis temporibus aureus cóſtaret, vt prædiximus, mille quadrantum valore, ſecundum quam computationem, ſi donatio egrediatur quingentos mille quadrãtes, inſinuationem deſiderat.

8 Sententia tamen, & deciſione Vallisoletana, vnicuiquè aureo valor tantum quingentorũ quadrantum adſcriptus fuit: itaquè ſi donatio egreſſa ſit, ducentos & quinquaginta mille quadrantes inſinuanda erit, ſecundum prædictam Senatus deciſionem, quam refert Monterroſus in ſeptimo tractatu, in princ. Quanuis Iaſon in lege ſtipulatio, §.

9 ex his, num. decimoſexto, ff. de verborum obligat. interpretando dictam legem ſancimus, diuerſam numerationẽ aureo adſcribat, & donarionem ſine inſinuatione, vſquè ad octingentos ducatos valere contendat, id eſt, ſecundum monetam noſtram, vſquè ad tercentos mille quadrãtes, & ita iudicatũ fuiſſe in quadam lite refert ipſe Iaſon vbi ſupra: itaquè deciſio hæc, à Valliſoletana differt in quinquaginta mille quadrantibus.

10 Ex his etiam infertur intellectus ad alias plures leges, quæ nõ de aureo, ſed de ſolido mentionem faciunt, & verius eſt aureũ & ſolidum idem valere, vt conſtat ex tex. in l. ſi vero, §. prætor ait, ff. de his qui effund. vel deie. iuncto textu in §. itẽ is ex cuius, inſtit. de obligat. quæ ex delicto naſcuntur, vbi inſeruntur verba textus in dicto §. prætor ait, & tamen dicta lex vſa eſt vocabulo *ſolidus*, & dictus §. item is, vocabulo *aureus*, cum idem ſit, & ibi interpretatur Accurſius verbo,

11 *decem aureorum*, & ex textu in l. 4. ff. de manumiſſ. teſtamen. iuncta lege Papinianus, & lege ſequenti, ff. de inofficioſo teſtamento, & lege 2. C. de fideicommiſſ. & lege 1. §. hoc autem, ff. de fugitiuis, & lege qua vulgo, ff. de ædilitio edicto, & in l. Imperatores, ff. de iure fiſci, & in alijs pluribus iuribus, quæ omitto, quibus adſcri-

SVMMARIVM.

1 *Teſtis teſtimonium non valet, ſi pecuniam recepit, vel ei promiſſa fuit.*

2 *Si pecuniam teſtis accepit, ne teſtimonium diceret, & poſt teſtificetur, an valeat teſtimonium.*

Lex CXV.

IN TEXTV IBI: *Porque dixeſſen ſu teſtimonio.*

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, teſtis teſtimoniũ non valere, quãdo pecuniam recepit, eiuè prommiſſa fuit cauſa teſtimonij, perhibendi, quę ſanè ſentẽtia adeò perſpicua eſt, vt commentarium non
2 expoſcat. Quæro tamen è conuerſo, ſi pecuniã teſtis accipiat, ne teſtimonium diceret, & tamẽ teſtificetur, an eius teſtimoniũ valeat, & quidem hoc caſũ valet teſtimonium, Baldus in c. 1. nu. 2. ſide inueſtitura inter militem & vaſſallum.

Textus CXVI.

Otroſi, los fiadores, ſi ſe fazẽ ſobre pleyto criminal, ſon tenidos faſta en quãtia de cien marauedis de la buena moneda. E ſi es ſobre muerte de hõbre faſta en quantia de quinientos ſueldos: è ſi es ſobre querella q̃ ſea en quantia de marauedis faſta en aquella quantia ſe ha de tomar la fiaduria, el Alguazil no deue tomar fiaduria, ſino la que fuere fallada por el Alcalde que deue ſer fecha: pero ſi el Alguazil tomare la fiaduria en mayor quantia, vale en la quantia que ſe obligò, ſaluo ſi el Rey le fiziere merced al enfiado, è à ſus fiadores.

Lex CXVI.

De huius legis materia tractaui in l. 18. & in l. 114. anterioribus, quarum ſcholia hic conueniunt.

Textus CXVII.

Otroſi, maguer el fuero viejo de alguna villa mande, que den fiadores de ſaluo, ſi alguno de quien los demandã no pudiere dar los fiadores de ſaluo, o lo jurare aſsi que no los pudo dar, deuenle mandar que ſe aſſegure, o que de tregua: è ſi eſto hiziere no lo deuen apremiar por otra pena. Ca en el ſu fuero lo manda.

Lex CXVII.

Ad huius legis cognitionẽ inſpiciendæ ſunt leges. 39. & 40. & quinquè ſequentes, quæ huc ſpectant.

Textus CXVIII.

OTroſi,el que es Clerigo,ſi recaudò los pechos,e las rentas del Rey, e faze alguna falta en ellos,que le puedan los Alcaldes del Rey mandar prender, e ſer preſo en la priſion del Rey.

SVMMARIVM.

1 *Clericus exactor Regij tributi apud iudicem ſecularem conuenitur.*

2 *Clericus depoſitarius nominatus à iudice ſeculari,qui depoſitum ſuſcepit,ſuper eo apud eundem iudicem conuenitur.*

3 *Ipſemet Rex videtur poſsidere tributum,quod alius ſuo nomine collegit.*

4 *An clericus poſsit pro ciuili debito in carcerem conijci.*

Lex CXVIII.

IN TEXTV IBI: *Si recaudò los pechos.*

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, clericum exactorem & collectorem collectarum, & tributorum Regis ſuper ipſis prehendi, & conueniri poſſe apud iudicem temporalem: hanc ſententiam admittit Baldus in l.acceptam, C.de vſuris Gregorius Lupus in l.3.titul.3.part.5.ſcho
2 lio.3.qui non ſolum in hoc caſu,verumetiam quando clericus electus depoſitarius fuit à Magiſtratu temporali,poſſe apud eũdem conueniri ſuper depoſito contendunt,rationem autem eã eſſe exiſtimant,quia non proceditur cõtra eum propie per modum iudicij,ſed impropie, & extraordinem ex conſequentia ſuſ
3 cepti officij,& ipſummet Regẽ videri poſsidere tributum,quod alius ſuo nomine collegit, adnotauit Bart.in l.ſequitur,§.ſi viã in princip.ff. de vſucapionibus.

4 Indiſtinctè tamen, clericum pro debito in carcerem conijci non poſſe, probatur in cap.ſi clericos,de ſententia excom.lib.6. & Doctores communiter admittunt in c.Odoardus,de ſolutionibus, Abbas tamen in c.1.de depoſito,nu.7.clericum capi poſſe non ſolum cum agitur de crimine criminaliter,vt in c.vlrim.de ſententia excom.lib.6.ſed etiam cũ agitur de crimine ciuiliter, arbitratus eſt, vt in indiuiduo noſtræ legis,vbi clericus Regiã adminiſtrationem geſsit,quam cum male reddiderit in carcerẽ conijcitur,quanuis contrariam opinionem defendat Hoſtiẽſis, in d.c.1.de depoſito, quẽ Abb. refert prædicto loco,& in hac re diſtinctionẽ adducit,quã veram iudico:omnino itaque inſpiciẽdus eſt ad intellectũ noſtri textus & Greg.Lupeſius in l.23.tit.6.p.1.ſchol.6.niſi enim aliã legis mentẽ conijciamus ipſius deciſionis anceps eſſem,putarẽ enim clericum prehendi non poſſe.

Textus

Textus CXIX.

SI matan, o fieren en algun lugar hombres que andẽ en ſeruicio del Rey, y en ſus coſas del Rey, libran por ſu mandado, deue ſer ende hecha peſquiſa: e aquellos q̃ fueren culpados por la peſquiſa deuen ſer juzgados por caſa del Rey: ſino los pueden auer deuẽlos emplazar a los plazos del fuero de las leyes. E demas de los plazos del fuero deuẽlos atẽder, ſino vinierẽ a los plazos que ſon de la Corte, por cada plazo nueue dias, e tercero dia de pregon en cada vno de los plazos: ca en todo pleyto q̃ deue ſer librado por caſa del Rey à qualquier emplazã. Y el emplazado que no viniere deue ſer atẽdido demas del plazo nueue dias, y el tercero dia de pregon: e ſi en cada vno de los plazos el Alcalde no le atẽdieſſe los nueue dias, y el tercero dia del pregon, el Alcalde deuelo atender en fin de todos los plazos eſtos dias que ſon dados de la Corte, que ſon tres nueue dias, y nueue dias de pregon, que ſon por todos treinta y ſeys dias en todos los tres plazos: e faſta entonce no lo deue dar el Alcalde por fechor.

Scripſi in l. 50. & ſequentibus ſupra quarũ ſcholia inſpicienda ſunt.

Textus CXX

OTroſi, en qualquier villa de todos los ſus Reynos, tãbien en los de los ſeñorios do es el Rey: ſi alguno deſſa villa fizo algun tuerto, o firio à alguno de los del raſtro del Rey porque deue ſer preſo, el Alguazil del Rey lo deue tener preſo, y no el de la villa, y los Alcaldes del Rey lo deuen juzgar: maguer la villa ſea de ſeñorio.

SVMMARIVM.

1 *AD regem ſpectat omnes tueri.*
2 *Vbi Princeps ibi ſecuritas.*

Lex CXX.

IN TEXTV IBI: *O firio à alguno de los del raſtro del Rey.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, vbicũq; Rex adſit: eius Magiſtratus punire poſſe delicta, & reos in carcerẽ Regiũ conijcere, licet Rex eſſet, in aliquo municipio alicuius domini, quæ ſententia ad eo plana eſt, vt in ea immorari non liceat, & antea deciſſum fuit, in l. 3. tit. 16. p. 2. vbi latiſsimè Gregor. in omnib' ſcholijs: ad Regẽ enim ſpectat omnes tueri, qui ibi extẽt vbi Rex præſẽs eſt præcipuè ſi Principis familiares ſint, qui eũ cõmittátur, vt lex noſtra decidit, & ei cõuenit lex. 1. tit. 16. ead. p. 2. & de iure cõmuni, hæc ſentẽtia ſatis probatur in l. 1. C. de his qui per metũ iudicis non appellauerũt, ibi: *In ſacro enim cõmittatu noſtro nihil timere potuiſti,*
2 ex quibus verbis ellicit Bald. in ſummario vbi Princeps ibi ſecuritatem eſſe, cui aſſentitur Bart. in eadẽ lege, & ibidẽ Paul. & Salice. cui ſimilia iura ſũt, l. ſequẽs eod. tit. & l. vlt. ff. quod met. cauſ.

Textus CXXI.

SObre la ley que comiença, ſi algun hombre, que es en el titulo delos que fuerçan, ò roban las mugeres. Aquella muger que querella que la forço fulano hombre, ſi luego que dize que acaecio la fuerça ſe raſcò ò ſe meſſo, è viene dando vozes, ò querello luego à los oficiales: entonce los oficiales deuen ſeguir la ſu querella en fazer peſquiſa: y en ſaber la verdad del fecho prendidos los hombres è las mugeres que ſe acertaron, entonce en la caſa do hizo la fuerça: è ſi meneſter fuere meterlos han à tormento, è fazer peſquiſa en la verdad. E ſi ella ſe raſcò ò ſe quexò, è ſe meſsò luego fuera en la calle: è aquel de quien querellaua, fallaron luego en la caſa, o ſe prueua que eſtaua y, cumple para fazerſe juſticia contra el: mas ſi luego no hizo: ni querello ſegun dicho es: è aquel de quien querella ſegun dicho es deſpues gelo negare, deuelo prouar por teſtigos.

SVMMARIVM.

1 *EX quibus præſumptionibus dicatur vim paſſa mulier.*

2 *Ob raptus nō punitos clades, & bella orta fuere.*

Lex CXXI.

IN TEXTV IBI: *Roban las mugeres.*

Scholium Vnicum.

1 LEx quę à noſtra refert, eſt lex 1. tit. 10. lib. 4. fori, vbi intuendus eſt, Montaluus inſpiciendeque, l. 3. & 4. illius tituli in quibus pœna ſtatuta fuit, contra rapientem mulierem, de probatione tamen criminis non meminetunt, quas interpretando inquit, text. hic, dici mulierem vim paſſam, ſi accuſatione propoſita in eius facie liuores appareant, & ſi vim iu domo paſſa eſſet, ab ea exeat clamando, & voces emittē do contra aliquam nominatam perſonam accuſationem & querelam intendens contra eam accuſatusquè intus in ipſa domo reperiatur, ſufficere enim prædictam præſumptionem, ad imponendam pœnam ſancit lex noſtra dum tamen in cōtinenti accuſet prædicta mulier, quæ vim paſſa eſt, alioquin enim alieno actu inter mixto probatio legitima deſideratur, nequè prædictis præſumptionibus ſtandum erit, & ſane noſtri textus ſententiam admiſsit, Baldus in leg. prima, §. potuiſſe, ff. ad Silanian. aſſerens violentiam illatam alicui puellæ probari, ex voce illius, & ploratu, ſi alia adminicula interueniant, & Bald. ſequitur Petrus Gerardus ſingulari. 8. num. 3. & Angelus in dicta lege prima, §. final, quippequi ait ſi mulier acclamat veriſimili, argum. & cōiectura exiſtimādū violatā fuiſſe,

de

de qua acclamatione innumera congeſsit Maſcardus cóclus. 22. &.23.lib.1.& de his raptus præſumptionibus latè tractat concluſ.1254.ex num.24.lib.3.& cō
2 cluſ.1411.nu.26. Nam cum hoc crimen grauiſsimum ſit, & in probatione difficile ſola violenta præſumptione contenta eſt noſtra lex, vt delinqués coerceatur: nam cũ prædicti raptus antiquitus puniti non fuiſſent clades apud veteres, & bella orta fuerunt, quorum meminit Herodotus in principio libr.1. Notum etiã bellum, & ſtrages fuit ob Hælenam, vt videre licet ex Homero in libris Illiad.& Horatio.1.Carm.Od.15.& de bello maximo inter Lacædemones, & Mæſenios, quod Mæſſenij. Spartanas virgines ad templum Dianæ violaſſent, plura ſcribit Strabo.in lib.1.

Textus CXXII.

Otroſi, ſi el Rey emienda la pena de algun fuero, que diga, quien forçarẽ muger que ſalga por enemigo: ſino viniere a tres nueues dias que manda ſu fuero. Y emiendelo el Rey en eſta guiſa, que el que forzare muger que muera por ello, porque eſto es aſsi por el fuero, E deue ſer emplaçado por los plazos que ſon pueſtos por el fuero de las leyes: y no por los plazos del otro fuero, maguer el Rey no lo emiende en los plazos que no hablo dellos.

SVMMARIVM.

1 *Pæna raptus mors eſt.*

2 *Raptus etiam ſine commixtione, pœna mortis coercetur.*

Lex CXXII.

IN TEXTV IBI: *Muera por ello.*

Scholium vnicum.

1 Agit hæc lex de raptu, & eius pœna, quam mortis eſſe aſſerit, & ei concinnit, l.3.tit.20.part.7.l.1.&.3. tit.10.lib.4.fori, lex vnica, C. de raptu virginum, l.raptores, C. de Epiſcop. & cler.l.1.&.2. eodẽ tit. de raptu virg. in Cod Theodoſiano, & Gothicæ leges huius criminis meminere, quanuis pœnam mortis non irrogarent, ſed aliam mitiorem, vt cernere licet ex lege.1.&.2.tit.3.lib.3. fori iudicum, & iure recẽtiori eadem pœna mortis raptor coercetur, vt conſtat ex lege.2.tit.13.
2 lib.8.Compil.& quancumi textus noſter commixtionem deſideret: at verius eſt ſolum raptũ ſine ea prędicta mortis pœna plecti, vt prædicta lex partitæ oſtendit, vbi Grego. ſchol.2. adnotauit, & omnes ſcriptores ſuis locis, latè tractãt de hac raptus materia, quam tanquam vulgarem conſulto omitto.

Textus CXXIII.

OTroſi, para rubricar qualquier peſquiſa que el hombre quiera rubricar, deue tomar en ſuma todo el hecho deſde aquel lugar donde comiença la pelea, ò el furto, ò el robo, ò otro fecho qualquier, ſobre que aya peſquiſa. y dē de adelāte recuētelo en ſuma de grado en grado faſta do ſe acaba el fecho, y por eſſe recōtamiēto catar la peſquiſa ſobre cada articulo del recontamieto, y eſcriuir y rubricar lo que ſe falla por la peſquiſa ſobre cada articulo de lo que acaecio en el fecho, y rubricar contra cada vno ſobre quien tañe la peſquiſa, y que es lo que falla por la peſquiſa contra el: E ſi la peſquiſa contra otro alguno dixere, eſcriuanlo apartadamente ſobre el: E ſi ſon clerigos, ò legos aquellos ſobre quien tañe la peſquiſa, deuen apartar ſobre ſi algunos clerigos y cado vno dellos por ſi, y los legos apartarlos, y eſcriuirlos à otra parte cada vno dellos por ſi: y ſobre los legos a el Alcalde poder, mas no ſobre los clerigos, è deue apartarlos de los clerigos, porq̄ lo pueda moſtrar al Rey, y el Rey que faga ſobre ello lo que tuuiere por biē. Y deſque fuere aſsi rubricada la peſquiſa, deue poner los teſtigos que hablan de viſta, en vno contra qualquier que habla, y luego los de creencia, y luego los de oyda, y apartar por eſcrito los teſtigos, y ſobre quien tañe la peſquiſa, y en que manera tañe contra cada vno de viſta y de creencia, y de oydas.

Lex CXXIII.

LAtiſsimè egi, in l. 50. vſque ad legem. 56. quarum ſcholia inſpici poterunt, & ideo hic non tranſcribo.

Textus CXXIIII.

OTroſi es à ſaber, que los omezillos ſi los han de auer los ſeñores de los muertos, ò ſus parientes dellos, ò ſi acaecieſſe la muerte de algun vaſſallo en otra villa, y el ſeñor del vaſſallo ſi ha de auer el omecillo, todo eſto ſe libra ſegun los fueros, y las coſtūbres vſadas de las tierras do acaecen las muertes.

SVMMARIVM.

1 *CAlumnia homicidij in contumacem tantum irrogatur.*

Lex CXXIIII.

IN TEXTV IBI:

Que los omezillos.

Scholium vnicum.

LEx hæc de homicidij calumnia tractat, quæ his, & alijs veteribus legibus diuerſis perſonis addicebatur, & nos egimus ſupra.

Nunc verò hæc pœna ſolum in contumacem irrogatur, & iudici adſcribitur, ex l. 3. tit. 10. lib. 4. Compil.

Textus CXXV.

OTroſi, es à ſaber, quando el Rey, ò la Reyna allegan à algunas de ſus villas, è quieren por bien partimiento de los oyr è librar los pleytos foreros miẽtra que ay moraren, deuenlos oyr è librar, ſegun los fueros de aquel lugar en que oyeren los pleytos, è los emplaçamientos que mandaren fazer, ſegun el fuero, deuen valer, è no los pueden eſtoruar otras leyes ningunas: mas quando libraren los pleytos que ſon ſuyos, deuen emplaçar è oyr, ſegun las leyes, y el vſo y coſtumbre de ſu Corte, y quando ſe fueren de las villas do ouieren los pleytos foreros deuen mandar a aquellos Alcaldes del fuero ò otros Alcaldes, ſi los ay quiſieren dexar, que tomen los pleytos que fincan en aquel lugar do lo ellos dexaron, q̃ vayan por ellos adelante, è los libren, ſegun el fuero del lugar.

SVMMARIVM.

1 Fori æthymologia traditur.

2 Forus vniuerſalis propie forus nuncupatur.

3 Ad cauſarum deciſionem forus introductus eſt.

Lex CXXV.

IN TEXTV IBI: *Pleytos foreros.*

Scholium Primum.

Fori æthimõ, à foro publico fluxit, illo ſcilicet, quo res venales afferuntur: nam ſicut hoc manifeſtum eſt, & omnibus notum, ita eſſe debere forum, communiter receptum eſt, & hinc etiam locus, in quo iudicia exercẽtur forum dictum fuit, vt cõſtat ex Cicerone ad Athicum, illis verbis: *Quod me in forum vocas, eo vocas, vnde etiam bonis meis rebusfugiebã.* & fora tria iudiciaria antiquitus Romæ fuiſſe ſatis comper tũm eſt, forum nempe, *Latium*, forũ, *Cæſaris dictatoris*, & forum, *Augusti*, ſicut, & publica fora, plura fuerunt, forum enim, *Suarium, boarium, piſcarium, olitoriũ*, Romæ erant, vbi ſcilicet ſues, boues, piſces, & olera, vendebantur, teſte Varrone, lib. 1. & foro vti à veteribus dictum fuit, ideſt præſentem rerum ſtatum boni conſulere, & vtcunq; ſe obtulerit fortuna animum applicare, teſte Terentio in Phormion. *Cæpi his omnia facere obſequi quæ vellent. D. ſciſti vti foro,* vbi Donatus animaduertit à mercatoribus, qui merces ad forũ aduehunt metaphoram ſumptam, quæ æthymologia foro vniuerſali cõuenit, hic enim proprie forus nũcupatur, l. 7. tit. 3. p. 1. lex verò noſtra agit, de foro municipali, qui impropie forus appellatur, vt teſtatur Greg. ibi. 3. ſchol. vterq;, tamen ſiue vniuerſalis, ſiue ſpecialis ſit, ad cauſarum deciſionem introductus eſt, vt ibidem

Gregor. animaduertit, ideoquè lex noſtra lites decidendas aſſerit, ſecundum prædictum municipalem forum, vbi vigeat, cuius rei argumentum eſt, l. 6. Tauri, quæ forum municipalem cuſtodire iubet, quanuis ibi rigorem, & odium habeat, cum parẽtes deſcendentiũ ſucceſsione priuet, de qua re Doctores latè ibi tractant, nullaquè aliâ hic interpretatione eſt opus ad noſtræ legis cognitionẽ, nec ignoro etiã alluſionẽ, text. in c. forus, de verbor. ſignific. vbi gloſſa, & ſcribẽtentes omnino inſpiciẽdi ſunt.

Textus CXXVI.

Es à ſaber, que ſi ſeyendo alguna villa de la Reyna, o de otro ſeñor que ge la dio el Rey, ò la Reyna ò el ſeñor del lugar dio ſentencia, en que dio à algun hombre deſſa villa por fechos de alguna muerte, ò de otro yerro, y ant q̃ la juſticia ſe cumpliſſe en aquel hombre en ſu vida deſta Reyna, ò deſte ſeñor, que le dio por fechor, paſſa aquella villa à ſer de otro ſeñor, porque ge la dio el Rey por camino que le dio, ò en otra manera. Y eſte ſeñor perdonò à aquel hombre ſobre dicho, que la Reyna auia dado por fechor: ſi vale eſte perdon, ò no, eſto no es à juzgar à otro ſino al Rey.

SVMMARIVM.

1 *Calumnia condemnationis ad iudicem, qui condemnauit pertinet.*

2 *Lucrum pœnæ ad primum dominum ſpectat.*

3 *Si delictum commiſſum ſit, tempore, quo iuriſdictio erat penès vnum dominum, & penes alium ſententia feratur, adhunc pertinet fructus ſententiæ.*

4 *Si cœpta ſit lis vſq; ad diffinitiuam, apud primum dominum, & apud ſecundum ſentẽtia pronuntietur, cui eueniat commodũ?*

5 *Commodum ſententiæ pertinet ad iudicem à quo.*

Lex CXXVI.

IN TEXTV IBI: *Que ſi ſeyendo alguna villa de la Reyna.*

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt iuriſdictione conceſſa à Rege non videri ceſſam calumniam cõdemnationis illius ſententiæ, quæ ab eius Magiſtratu, ante ceſsionẽ lata fuerat, cuius executio nondum erat facta, & Rurſus probat nouum dominum iuriſditionis non poſſe remittere huius criminis ſupplitium, cũ prædi-

dicta remiſsio ad Regē ſpectet, hæc ſententia iuri conuenit, & quæſtionē reperio mouiſſe Baldum, qui eam extraordinariam nuncupat, in l. vltima, numer. 9. verſ. *Modo quæro*, C. de fructi. & liti. expenſ. qui diſputat, & tandē noſtri textus opinionem cōfirmat, ea nēpe ratione fructus, nam quę iuriſditionis ad eūdem
2 nantem pertinent, iudex enim calumniam non lucratur, niſi per ſententiam, l. 3. §. 1. ff. de minoribus, authent. bona damnatorum, C. de bonis proſcripto. l. defuncta, ff. de vſufruct. & eiuſdem opinionis eſt Barba. in annotatio. ad Baldū ibidem, ait enim quæſtum pœnæ, primo domino addici debere, argumento textus in lege quęcumquè, ff. de actio. & obligatio. & in lege vltima, ff. arbor. furtim. ceſſ. leg. 1. §. fundum, de aqua quotidiana, & æſtiua, & in l. is qui in puteum, §. ſi poſtea, ff. quod vi aut clam. de qua re inſpiciendus eſt Bart. in l. & quia, ff. de iuriſdictione omnium iudicum, Ancharr. in capite. 1. ne prælati vices ſuas, & ibidem Barbatia, & hinc cenſet
3 idem Bald. vbi ſupra, ſi delictum commiſſum eſſet, tempore quo iuriſdictio penes vnum erat, & ſententia proferatur, quando apud alium hæc eadem iuriſdictio ſit, huius ſententiæ commoda, ad illum qui ſententiam profert ſpectare, cum in pœnis criminalibus, ante ſententiam nullum ius habeamus.

4 His, & proxima eſt alia quæſtio ſi lis cœpta eſſet, vſque ad diffinitiuam, apud priorem dominum, & apud ſecundum ſententia proferatur, ad quem calumnia pertineat, & quāuis Baldus hanc quęſtionem non definiat, refert tamen alios exiſtimantes, pro condemnato habendum illum, qui condemnationi proximus fuit, argumento textus in l. ſi ideo, ff. de euictionibus, ita vt hoc caſu pœna pertineat ad dominum veterem: quibus accedit alia quæſtio, eiuſquè definitis, nēpe, vt ſi ex pacto inter nouum, & veterem dominum calumniæ diuiderētur accipiatur, de his quæ poſt ſententiam eueniunt: quo etiam reſpicit, quod de iudice à quo, & ad quem ſtatutum eſt, nam ſi ex lege portio condemnationis iudici adſcripta ſit, iudexquè ad quem ſenten-
5 tiam confirmauerit, commodū commune non erit, ſed ſolius iudicis à quo, licet executio ſentētiæ ad eum non remittatur, ſed per iudicem ad quem executio fiat, ex textu in l. ſi filius, ff. de verborum obligatio. nam ſecundum eundem Baldū vbi ſupra, num. 10. iudex ad quem potius videtur eſſe confirmator, quā diſpoſitor, & cauſa prima plus influit, quam ſecunda.

Tex-

Textus CXXVII.

LOS cogedores de la Reyna en las ſus villas, toman hazedores de los padrones, ò les dan las quadrillas â las colaciones: Es à ſaber, que lo que los hazedores jurados empadronaren, que los deuen empadronar por ciertos, y no poner à ninguno por duda, y eſtos que ellos empadronaren por pecheros ciertos, fincan luego por pecheros llanos, que los prende el cogedor: y lleue dellos el pecho: E ſi los pecheros dixeren que no han quantia, porque los hazedores de los padrones los puſieron, los hazedores ſon tenidos de les monſtrar bienes ſuyos, porque ellos puſieron los pechos ciertos en aquella quantia. Y otroſi, el cogedor de la Reyna porna peſquiſidores ſobre los hazedores de los padrones: E ſi eſtos peſquiſidores fallaren por dicho de hombres buenos, que ay otros hombres que deuian ſer dados por pecheros en los padrones los cogedores, ſi los pecheros negaren que no hã la quantia que dizen los peſquiſidores que fallaren ſobre los cogedores de la Reyna, de dos coſas deuen hazer la vna, ò darles la quantia, ò moſtrarles los algos en que lo han: è non han, porque dezir los nombres de aquellos que dixeron en la peſquiſa. Y entonce ſi los hazedores de los padrones, ſabiendo los algos que ellos auian, los encubrierõ, deuẽ pechar el pecho doblado, y los que fueren hallados por pecheros, que pechen ſencillo.

SVMMARIVM.

1 *PEr æquatorum æſtimationi ſtãdum eſt.*

2 *Æſtimũ apud bonos authores nõ inuenitur, & quid ſignificet.*

3 *Deſcriptio, & æſtimum apud cõſultos cenſus appellatum fuit.*

4 *Syndicus ciuitatis debet eſſe præſens deſcriptioni prædictæ.*

5 *Cenſus, perſonarum & bonorum deſcriptionem amplectitur.*

6 *Cenſitores per æquatoribus ſociabantur.*

7 *De cenſu luſtrali non nulla adnotantur.*

Lex CXXVII.
IN TEXTV IBI:
Toman hazedores de los padrones.
Scholium Primum.

1 PRobat hæc lex, ad æſti
mum collectarum &
regalium tributorum
peræquatores nominari debe-
re, quorùm æſtimationi regula
2 riter ſtandum eſt. Æſtimum a-
pud bonos authores, nũquã re-
peri, hoc tamen vocabulo recen
tiores Iuriſconſulti vtuntur eui
dentioris intelligentiæ gratia;
ſignificatquè æſtimationem ſeu
taxationem, quæ fit de alicuius
patrimonio, vt conſtet quantũ
ſit eius æs, ad effectum onera in
dicendi, ne vllus pro alio graue-
tur, argumento text. in l. forma,
ff. de curſibus, & adnotauit Fe-
ſtaſius de æſtimo. cap. 1. num 2.
& Florez practicarum, quæſt.
21. § .1. num. 106. hi ergo æſtima
tores

Digitized by Google

tores iure iurãdo firmant fideliter ſe verſari in officij exercitio, in codiceque taxationẽ ſcribũt:
3 qui, cenſus ab Vlpiano nominatus fuit, in d.l. forma cenſuali, ff. de cẽſib. & hic codex, ſeu deſcriptio iuſſu cõmunitatis cõfici de-
4 bet, cuius Syndicus huic deſcriptioni præſens eſt, iuxta text. in l. inceptores, C. de incepto. & archa. lib. 10. vbi Bart. & Crauet. conſ. 195. in princ. & Nicol. Feſtaſius vbi ſupra, n. 11. quibus adſtipulatur lex. 4. tit. 14. lib. 6. Cõpil. Quæ omnia cum deſiderentur, ad huius æſtimationis confectionẽ, meritò fides integra, codici huic adhibetur, ſecundũ noſtri textus ſentẽtiã, quę admodũ iuri conuenit, vt exprædictis patet.

IN TEXTV IBI:
Los hazedores ſon tenidos de les moſtrar bienes ſuyos.

Scholium II.

5 Alt hæc lex, deſcriptos ſi grauamen ſentiant, poſſe peræquatores, deſcriptores, & æſtimatores adire, qui grauamẽ prædictum tollant, tam bonorũ, quàm perſonarũ: hic enim codex vtrumq; caput amplectitur, cẽſus enim, perſonarũ, & bonorum deſcriptionẽ ſignificat, l. 2. §. poſt deinde, ff. de orig. iur. & Theophi. autor eſt, in §. vltimo, inſtitu. de libert. & Vlpian. in l. 3. & 4. ff. de cenſib. & tradit Varro. lib. 4. de lingua Latina, & Caſiodo epiſt. 52. libr. 3. var. ibi: *Auguſti ſiquidẽ tẽporibus orbis Romanus agris diuiſus, cenſuq́ deſcriptus eſt, vt poſſeſsio ſua nulli haberetur incerta, quam pro tributorũ ſuſceptorũ quantitate ſoluenda:* quæ verba mi-
6 rum immodũ fauent noſtri textu ſententiæ: hinc cẽſitor dictus eſt, qui cenſum agit, l. 4. §. 1. ff. de cenſibus, & cenſitores qui codẽ munere funguntur, vt cõſtat ex Rubr. de cenſib. & cenſitoribus, libr. 11. in C. Iuſtinianeo, hi autẽ peræquatoribus ſociabãtur, iuxta tex. in l. 1. C. de immuni. nemini conced. lib. 10. & rubricam de cenſitoribus, & peræquator. in C. Theodoſiano, l. ſecundam, & tertiam de prædijs Senatorum, cod. C. & hinc, ſi quid iudico, praxis fluxit, quam ſcribit prædicta lex. 4. Compil. quæ præſentiam Decurionũ deſiderat, vna cum ipſis æſtimatoribus, ſi conſuetudo de hoc inſit, quod neq; Azeuedo ibi, neque Flores vbi ſupra perceperunt, pluraquè hic non contemnenda de cenſu adnotare poſſemus, de eiuſquè lu-
7 ſtro, cuius Vlpianus meminit, titul. 1. regularũ: propterea, quod quinto quoquè anno cẽſebatur, luſtrabaturquè vrbs, vt tradit Seruius. 6. Æneid. & Varro refert lib. 5. de lingua Latina, & interpretatur Liuius lib. 1. & 3. & Cicero pro Flacco omitto tamen breuitati conſulendo.

Tex-

Textus CXXVIII.

Otroſi es à ſaber, que el que ſale à alarde por eſcuſar los pechos, jura que es ſuyo el cauallo, y ſe falla deſpues que jurò mentira, deue pechar el pecho doblado: Y eſſo miſmo el pechero que jurò que no auia la quantia, ſi es falla do deſpues que jurò mentira, pecharà el pecho doblado. Y eſta pena le daran por el perjuro en los pechos, y no en otra pena: maguer mayor pena ſe ponga en el libro juzgo en el perjuro. Ca aquello es en los otros pleytos.

SVMMARIVM.

1 *Periurus qua pœna puniatur.*

2 *Periurium grauiſsimum eſt crimen, & infamia periurus notatur, & à quolibet accuſari poteſt.*

3 *Diuerſitas inter iuramentum promiſſorium, & aſſertorium.*

4 *Periurus prætextu iuramenti aſſertorij pœna tantum exilij de iure communi plectebatur.*

5 *Variæ, & graues pœnæ ſtatutæ fuerunt in periuros prætextu iuramenti promiſſorij.*

Lex CXXVIII.

IN TEXTV IBI: *Y ſe falla deſpues que jurò mentira.*

Scholium vnicum.

1 Sententia noſtræ legis eſt, periurum in caſibus, de quibus hic duplici pœna afficiẽdum, ad cuius cognitionem breuiter animaduertendum eſt, textum noſtrũ loqui de iuramento aſſertorio, de quo verba facit textus in c. teſtimonium, de teſtibus, & in cap. vltimo de iure iurando, & in c. 1. & c. 2. de iuramento calumniæ,
2 lib. 6. Et quanuis communiter receptum ſit, periurum tanquã mendacem cum iuramento graue committere crimen, execratoriquè comparari, & ipſo iure infamia notari, crimenquè publicũ eſſe periurij facimus vt in l. ſiquis maior, C. de tranſatio. c. infamis. 6. quæſtion. 1. l. 24. titul.
3 22. par. 3. adnotatur. At prædicta in iuramẽto promiſſorio, quoad Magiſtratus punitionem locũ habent, vt docet gloſ. in leg. Lucius, ff. de his qui notan. infam. & cap. quicunquè. 6. quæſt. 1. iuramentum enim aſſertorium, tã graui pœna non coercetur, vt teſtatur Felin. in dict. cap. teſtimonium, numer. 20. Gregor. in dicta l. partitè, verbo, *la jura*: cũ itaquè aſſertorium periurium minoris conſiderationis ſit, Leuior in eo pœna irrogatur à noſtro textu, cum & periurus in prædi
4 cto aſſertorio iuramento pœna tantum exilij ad tempus de iure com-

communi puniretur, ex l.1. & vltima, ff. de crimine ſtellionatus in promiſſorio, verò iuramento
5 variæ, & quidem graues pœnæ in periuros ſtatutæ fuerunt, l.2. C. de reb. credit. quam interpretatur, Iaſ. in §. ſiquis ſtipulatus inſtit de actio. l. prima, titulo ſexto, libro octauo ordinamenti, lege prima, tit. 17. lib. 8. Compil.

Textus CXXVIIII.

ES à ſaber, que los Alcaldes que ſon dados por los otros Alcaldes, q̃ ſon pueſtos en las villas para en todos los pleytos librar por ellos, que pueden oyr todos los pleytos: ſaluo aquellos que les fueren defendidos por aquellos que en ſu lugar los puſieron: mas no pueden juzgar à muerte, mas puedenlos dar por fechores, ſino vinieren à los plazos que el Alcalde les puſo.

SVMMARIVM.

1 *SI delegato commiſſa ſit, cauſæ cognitio de deciſione mentione nõ facta, an pronuntiare poſsit ad intellectum huius legis diſputatur.*

Lex CXXVIIII.

IN TEXTV IBI: *Mas no pueden juzgar.*

Scholium vnicum.

1 AD intellectum huius legis præmittendum eſt, controuerſum fuiſſe inter iuris interpretes, ſi delegato commiſſa ſit cauſæ cognitio, & nihil adijciatur de deciſione an poſset decidere, & pronũtiare: quam quæſtionem mouit Speculat. in tit. de iudice delegato, §. ſequitur, colum. 5. verſiculo, *Et nota, quod ſimpliciter*, numero tertio, vbi illum cui cauſæ cognitio committitur de deciſione nulla factamẽtione pronuntiare poſſe contendit, & ibi Ioannes Andreas, ex non nullis conſiderationibus cõtrariam opinionem admittit diuerſitatem, tamen conſtituit inter delegatum Principis, vel iudicis ordinarij, quaſi ille pronuntiare poſsit, quanuis cognitio tãtummodo mandata ſit, hic verò nequeat, niſi ſpecialiter in delegatione deciſio ſit commiſſa, qua diſtinctione Speculatorem defendere conatur, Accurſius tamen, in l. qui procuratorem, ff. de procurat. verb. *peragere*, in diſtincte aſſerit ſententiam proferre delegatum non poſſe in illis verbis: *Sed nunquid, qui delegat iudicem, vt cognoſcat deffinitionem cõmittere videtur? Reſpondeo non*, Abbas tamen, in c. cũ ſuper de cauſ. poſſ. & propter, nu. 13. verſiculo, *aduerte tamen*, Speculatori aſſentitur

titur aliam verò adducit diſtinctionem cã ſcilicet, an cauſa ſimpliciter comiſſa ſit, quo caſu diffinitio commiſſa videtur: ſecus verò, vbi ſola cognitio, cum hæc non extendatur ad pronuntiationẽ diffinitiuæ ſententiæ, quæ diſtinctio antea Bart. fuit in l. à Diuo Pio, nu. 13. ff. de re iudicat. qui Accurſium ſequitur, & Speculatorem impugnat. Angelusquè, in d. l. qui procuratorẽ, nu. 1. duas tradit diſtinctiones: nempe an ſit Principis delegatus, vt ſuperius diximꝰ Princeps enim non conſueuit, ſibi ſentẽtam reſeruare. Rurſus an à iudice iudex datus ſit, ad vniuerſitatẽ cauſarum, quo caſu, & ſi cognitio tantum mandetur pronuntiare poterit, ſecus verò ſi vnius cauſæ cognitio ſpecialiter ei committatur, tunc enim cognoſcere nõ diffinire queat, inter has igitur diuerſas opiniones ſtatuit lex noſtra à iudice iudicem datum, ſi expreſſe ſententia non mãdetur diffinitiuam non poſſe proferre, & hic ſi quid ſentio eſt verus ſenſus noſtræ legis nullamquè aliam interpretationem deſiderat.

Textus CXXX.

OTroſi es à ſaber, que ſi el Rey embia por ſu carta à mandar à los ſus Alcaldes de alguna villa, que ſi la peſquiſa tañe en fulano que mato à fulano, o que es en culpa, quando acaecio el fecho e ſe metio en la Igleſia, que lo prẽdan, è vſen de la peſquiſa, è que lo librẽ aſsi como fallarẽ por derecho, ſo pena de cien marauedis de la moneda nueua. Entonce los Alcaldes, à quien va la carta ſi por la peſquiſa lo fallaren culpado, ò que lo fallaren que quando acaecio el fecho ſe metio en la Igleſia, deuenlo prender, è ſi lo ſueltan deſpues por fiadores fazẽ mal è caen en pena de los cien marauedis que en la carta ſe contiene. Pero ſi el dicho fulano ſe metio en la Igleſia luego que el fecho acaecio, y por la peſquiſa no es fallado en culpa, ſi deſpues de ſu voluntad ſe ſalio de la Igleſia, è vino a cũplir de derecho, como quier que gran preſuncion es contra el, porque ſe metio en la Igleſia. Pero pues el ſalio de la Igleſia deſpues de ſu voluntad à cũplir de derecho, es preſuncion que no es en culpa: e la vana preſuncion tuele a la otra. Y eſta preſuncion ſegunda es mas fuerte que la otra primera, è la vna preſuncion vence a la otra, è la verdad vẽce a la opiniõ. E ſi los Alcaldes lo dierõ por fiador no cayerõ en la pena de los dichos ciẽ mrs, pues en la carta les dio el Rey poder q̃ vieſſẽ la peſquiſa, è la libraſſẽ como fallaſſẽ por derecho. E aſsi les dio poder de conocer el pleyto.

Lex CXXX.

Scripſi in l. 50. & ſequentibus anterioribus.

Textus CXXXI.

EN la ley q̃ comiẽça. Qualquier, q̃ es en el titulo de los denueſtos, e de las deshonrras alli. O dize à muger de ſu marido puta: deſdigalo ante el Alcalde al plazo

plazo que le puſieren:e ſino quiſieren deſdezir, e ſi fuere hijo dalgo denueſtado, demandele que peche quinientos ſueldos,e deue gelos pechar. E ſi fuere otro hombre que no ſea hijo dalgo,peche por la deshonra que le dixo qual fuere la perſona,y el denueſto,y el lugar do gelo dixo:e la quantia ſea en que deue ſer penado de quinientos ſueldos ayuſo ha viſta del Alcalde.

SVMMARIVM.

1 *Pæna retractationis inter plebeios, & quingentorum ſolidorũ inter nobiles locum habet ex noua huius.l.ſtyli deciſione.*

2 *Otalora, & Ioannes Garſia impugnantur.*

Lex CXXXI.

IN TEXTV IBI: *O dize à muger de ſu marido puta,&c.*

Scholium unicum.

1 Sententia huius legis, eiuſq; deciſio ſatis notabilis eſt, quãuis ad modũ trita,pauca itaq; verba faciemus,& ad eius cognitionem animaduertendũ eſt,ex l. fori.2. tit.3.lib.4.quæ hic refertur,pœnã retractationis imponi conuitiũ huius legis nuptæ mulieri inferenti,alijsq; perſonis ibi contentis,qua pœna,cum omnes ſiue nobiles ſiue plebei adſtringerentur,lex noſtra inter ipſos diſtinguit,ita vt ſi nobilis conuitium dicat,pœna tantum quingentorũ ſolidorum afficiatur,& huic noſtrę legi concinit textus in l.2.tit.10.lib.8.Compil.&latè hanc materiam proſequitur Mõtaluus in d.l fori Greg.Lop.in l. 1.tit.9.p.7.Dieg.Perez in l.2.tit. 10.lib.8.ordinam. Azeued.in d. l.Compil. Parlad.lib.1.quotid.
2 c.17.hinc exiſtimo falſos fuiſſe Otaloram,& Ioan.Gar.illum.2. p.c.4.nu.12.hũc glo.1.nu.11.exiſtimantes nobilẽ vindicationis quingentorũ ſolidorũ dici,quia iniuriã illatã hac quantitate luebant,cùm lex fori holũ ſolidorũ mentionem non faciat, & tamẽ notiſsimum eſt ante eam nobiles dici vindicandi quingentos ſolidos,ſecundum Hiſpaniæ forum.

Textus CXXXII.

Otroſi es à ſaber,que ſi el Alguazil yendo empos de algun hombre para lo prender,va diziendo matalde,matalde, è alguno lo mata,maguer no ſea ſu hombre,ni viua con el,no es tenido a la muerte eſte q̃ lo mato por mandado del Alguazil,porque es oficial,mas el Alguazil es tenido a la muerte. Ca el Alguazil deue prender,o mandar prender,mas no matar,ni mandar matar ſin mandado del Alcalde. Pero ſi aquel que lo mato por mandado del Alguazil,ſegun dicho es:es hombre que le queria mal,da ſe ha entender,que mas lo mataua por mal querẽcia q̃ por mandado del Alguazil. E ambos a dos tãbien el Alguazil como el:da ſe ha entẽder que ambos ſon en culpa,e ſon tenidos a la muerte.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *SI iuſſu illius, qui iubere poteſt, quis aliũ occidat, à pœna mortis liber eſt, alijs tamen pœnis coerceatur.*

Lex CXXXII.

IN TEXTV IBI:

No es tenido à la muerte.

Scholium vnicum.

1 SEntentia legis eſt occidentẽ aliquem iuſſu miniſtri iudicis legitimam excuſationem habere, hanc eandem ſentẽtiam admittũt Cyn. Bal. Alber. & Salicet. in l. 1. C. vnde vi. Animaduerto tamen prædictum homicidã non in totum excuſari, ſed à pœna mortis tantum: alijs tamen pœnis poterit coerceri, argum. text. in cap. in primis, 2. quæſt. 1. & in c. ſacris, de his quæ vi met. vè cauſ. fiunt, vbi inſpiciendus eſt Abbas, & Greg. Lopez in l. 1. ſchol. 2. & in l. 8. ſchol. 3. titul. 8. & in l. 8. titul. 10. part. 7.

Textus CXXXIII.

OTroſi es à ſaber, que maguer el mal fechor conozca el yerro que fizo ante el merino, como quier que faze grã preſuncion, ſino lo conoce ante el Alcalde, no vale aquella conocencia ante el merino, como quier que ſe faze gran preſuncion.

SVMMAIRIVM.

1 *COnfeſsio extraiudicialis nõ probat, etiam ſi fiat coram iudicis miniſtro.*

2 *Ex extraiudiciali confeſsione oritur indicium ad tormentum.*

Lex CXXXIII.

IN TEXTV IBI:

No vale aquella conocencia ante el merino.

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, confeſsionem factã à reo in cauſa criminis coram iudicis miniſtro nõ probare, ſed ex ea magnã oriri præſumptionẽ, ratio autẽ ſatis perſpicua eſt, omne enim illud, quod apud iudicẽ, & apud acta non fit, extraiudiciũ fieri dicitur, at extraiudicialis cõfeſsio non officit reo, l. 1. & vlt. ff. de interogato. actio. c. fin. de confeſ. Specul. in tit. de cõfeſ. § ſequitur, & § nunc videdũ, & de cõfeſsione extraiudiciali, quando fit parte præſente an plene probet, videre licet ex l. publica, ff. depoſiti, & l. cũ de indebito, § fi. de probat. & ad noſtræ legis cognitionẽ omnino intuendi ſunt Paul. cõſ. 209. lib. 2. Abb. & Felin. in c. olim, de reſcript. & in c. at ſi clerici, de iudici. & in c. de hoc de ſimonia, Bald. in l. 1. C. de confeſ. Vlterius ait tx. noſter ex hac extraiudiciali confeſ. oriri ſuſpitionẽ, de quo inſpiciẽda eſt glo. notabilis in l. capite quinto, ff. ad l. Iul. de adulter. quippe quæ ait ex 2 hac extraiudiciali confeſsione indiciũ ad quæſtionem oriri.

Textus

Textus CXXXIIII.

ES aſaber, que el fiador no ſera dado por preſo por la deuda q̃ hizo, maguer los ſus bienes no cumplan a pagar el deudo: ſaluo ſino ſe obligo, diziendo que obligaua a ſi, e a todos ſus bienes.

SVMMARIVM.

Fideiuſſoris obligatio ſtricti iuris eſt.

Lex CXXXIIII.

IN TEXTV IBI: *El fiador. Schol. vnicum.*

1 SEntentia huius legis nullã habet difficultatẽ: & ratio eius eſt, quia perſona nunquam aſtricta manet, niſi ſpecificè obligetur, pręſertim in fideiuſſoris obligatione, quæ ſtricti iuris eſt, & extenſionem non admittit, l. ſi ſub impoſsibili, cũ vulgar. ff. de fideiuſſorib. nulloq; alio ſcholio indiget hæc lex.

Textus CXXXV.

SI alguno ſe viene a querellar al Rey de algũ alcalde de las ſus villas, q̃ no cũplio la ſu carta, deue ende moſtrar ſe de lo q̃ hizo el alcalde: e ſino deuenle dar carta de emplazamiẽto para el alcalde. Pero ſi dixere q̃ el eſcriuano no le quiſo dar ende teſtimonio, o q̃ gelo defendio el alcalde, deuenle dar entõce carta de emplazamiento para ellos. Otroſi, ſi alguno querellare del alcalde de alguna villa, que le agrauio en ſu pleyto en defenſion q̃ el no quiſo recebir, o de fiaduria, que el fizo dar, agrauiandolo mas q̃ no deuia ſegun fuero, o q̃ el fizo tomar algo de lo ſuyo, ſegun oficio del alcalde; deue el Rey embiar a mandar ſobre ello, ſegun fuere la querella: mas no lo deue embiar a emplazar en aquella carta ſino cũpliere, faſta q̃ mueſtre el querelloſo lo q̃ fizo ſobre ello. Y en la ſegunda carta q̃ deue mandar dar, ſegun entẽdiere que deue ſer dada por lo q̃ mueſtra en la querella el querelloſo, entõce puede e deue embiar a e emplazar al alcalde para ante el Rey: mas ſi alguno ſe q̃rellare al Rey del alcalde q̃ le tomo lo ſuyo, no como en manera de oficio de alcalde, o ſe querellare del alcalde de coſa q̃ es ya juzgada por el por ſentẽcia difinitiua, e mãdada entregar, y entregada por ſu mãdado, o querellare, a tal querella ſi aſsi es; q̃ vea el Rey q̃ q̃rella es: e ſi querella con derecho del, entõce deue el Rey mãdar al querelloſo dar carta de emplazamiento para el alcalde q̃ parezca delãte del. E otroſi deſpues q̃ ſaliere el alcalde del oficio, por las coſas q̃ querellarẽ del q̃ fizo ſeyẽdo oficial, es aſſi vſado, q̃ ſi le demãdan por fecho de juſticia de muerte, q̃ le deuẽ demãdar ante el Rey, y el Rey le deue dar quiẽ lo oya en ſu caſa, o algun hõbre bueno en la tierra dõde ſon naturales. E ſi demãdan al alcalde por otras coſas q̃ no ſon criminales, deue cumplir de derecho por ſi miſmo en treinta dias para ante los alcaldes de aquel lugar donde el fuere alcalde, de todas las querellas que en aquellos treyntadias fueron dadas, o querelladas.

SVMMARIVM.

1 A*D capturam ſummaria cognitio præcedere debet.*

2 *Iudex in ſyndicatu adeſſe debet.30.diebus.*

3 *Poſt triginta dies contra magiſtratum querela non admittitur, terminatur tamen poſt prædictum terminum.*

IN TEXTV IBI:
Faſta que mueſtre el querelloſo.
Scholium I.

1 PRobat hæc lex in prima parte, in cauſa criminis neminẽ euocari, neq; prehendi poſſe, niſi ſummaria cognitio prius criminis præcedat, argu. text. in l.2.C.de exhib.reis, qui cõmuniter ad id allegatur, & tradunt DD. in c.ſi clericos, de ſent excõ. in 6. Angel. in tract. de malefic. verbo, *fama publica*, col.2. latè Iul. Clar. §. fin. q.28. ex nu.2. Alioquin iudicem ſine cauſæ cognitione aliũ in carcerẽ conijcientẽ, in ſyndicatu puniri docuit Bald. in l.2. nu.3.C.de his qui latro. Bald. & Iaſ. in l.ſi pacto quo pœnã, C. de pact. qui omnes ſcribentes limitant, niſi quis in fragãti, vt aiũt, apprehẽdatur: alijq; caſus excipiuntur in l.12. tit.17. & in l.2. tit.29.p.7. Quod vulgatiſsimũ eſt, & in quo, & hoc breue ſchol. excuſarari poterat, ad vlteriora itaquè non progredior.

IN TEXTV IBI:
E ſi demandan al Alcalde.
Scholium II.

2 IN ſecunda parte ait text. iudicem in ſyndicatu adeſſe debere 30. diebus, ex qua lege antiquata eſt l.vnic.C.vt omnes iudic. & l.6.tit.4.part.3 per quæ iura quinquaginta dies præſtituti fuerũt, & noſtræ legi cõuenit l.23.tit.7. & l.3.titul.9.lib.3. compil. Hiq; triginta dies continui eſſe debent: arg. tex. in cap. vlt. de ferijs.

IN TEXTV IBI:
De todas las querellas que en aquellos treynta dias fueron dadas.
Scholium III.

3 APertè oſtendũt hæc vltima verba intra prędictũ tẽpus 30. dierũ, magiſtratus conueniri debere, & tẽpore elapſo amplius nõ agi, etiã in propria iudicis patria, ſecundũ Bal. in l. obſeruare, § proficiſci, de offic. procõnſ. innuit tñ l. noſtra cauſas in iudiciũ deductas intra 30. dies, & poſt eos expediri poſſe, & hoc iure vtimur. Inſpiciedusquè Cataldinus de ſyndic.q.70. num 4. & 6.

Textus CXXXVI.

OTroſi, ſi alguno quiere acuſar a aquel cõ quien ha pleyto ſobre jura de calunia, q̃ juro y encubrio la verdad, e dixo la mentira, y que ge lo quiere prouar, en tal caſo de la jura que es dada a la parte en el pleyto, no ha otro vengador,

vẽgador ſino Dios:e no lo puede otro ninguno acuſar. E maguer por el libro juzgo dan pena al perjuro, enla jura de calunia, que es de creencia, no le daran pena, maguer lo quiera prouar que dixo mentira porque es de creencia.

SVMMARIVM.

NEmo compellitur ad iurandũ de calũnia, niſi iuſta cauſa iudicem moueat.

2 *Iuramentũ de calũnia, de ſubſtantialibus eſt.*

3 *A parte bis peti debet, ad hoc vt omiſsio iuramenti vitiet litem.*

4 *Nonnulli caſus ſunt in iure, in quibus non eſt locus iuramento de calumnia.*

5 *Si pars celat veritatem, à iudice non punitur.*

Lex CXXXVI.

IN TEXTV IBI: *Sobre jura de calunia.* Et Rurſus, ibi *No ha otro vengador ſino Dios.*

Scholium vnicum.

1 AD hoc calũniæ iuramentũ
nemo cõpellitur, niſi iuſta
cauſa ad id ius dicentẽ im
pellat, vt docuit Dieg. Per. ad Se-
gurã, in l. 3. §. fin. nu. 83. de lib. &
poſth. In his tñ, in quibus iudex
hoc iuramentũ præſtari iubeat,
2 ex ſolẽnib⁹ erit, & eius omiſsio
vitiabit litem, Afflict. in Conſt.
Neapo. lib. 2. Rub. 23. num. 6. Itã
tñ ſi à litigatore petitũ fuerit, &
3 quidẽ bis, iuxta l. fin. tit. 4. lib. 3.
ordi. & latè tractat Gutier. prac.
4 lib. 1. q. 99. Et nonnulli caſus in
iure ſunt, in quib⁹ delationi hu-
ius iuraméti locus nõ eſt, quos
recenſet Curti. ſeni. in l. admo-
nendi, de iur. iur. Soci. reg. 204.
5 Maſcar. concl. 953. Si igitur præ-
dicta requiſita interueniãt, & iu
randũ ſit, litigatorq; celauerit,
negaueritvè id de quo interro-
gatur, Deum vltorẽ habere, iu-
dicẽ verò periurij prætextu, liti-
gatorẽ punire nequire contẽdit
text. noſter, quãuis pœnã à lege
fori iudicũ imponi hoc caſu aſ-
ſerat, quæ lex inuenitur ſub tit.
2. lib. 2. l. 6. vbi Villadiegus non-
nulla adnotauit, nullãq; aliam
interpretationem noſter textus
deſiderat.

Textus CXXXVII.

COmo quier que los paſtores tengan priuilegios, e cartas de los Reyes, ſi alguno les paſſa contra ellas: o les tomã ganados, o otras coſas de ſus cabañas, aquellos de quien querellan en eſta razon, no deuẽ ſer emplazados por eſta razon ante el Rey, mas demandenlo por ſus Alcaldes de los paſtores, q̃ ſon dados de los Reyes q̃ los juzguen en ſus lugares con vno de los Alcaldes del lugar, ſegun los ordenamientos de los Reyes. E ſi algun otro querellare de otro, que lo forço, o lo robo, maguer ſe querelle al Rey, deuelo embiar a ſu fuero del demandado. Mas ſi la coſa robada fallo en el lugar do le fue robada: deue reſponder el tenedor de la coſa.

Textus CXXVII.

LOS cogedores de la Reyna en las ſus villas, toman hazedores de los padrones, ò les dan las quadrillas à las colaciones: Es à ſaber, que lo que los hazedores jurados empadronaren, que los deuen empadronar por ciertos, y no poner à ninguno por duda, y eſtos que ellos empadronaren por pecheros ciertos, fincan luego por pecheros llanos, que los prende el cogedor: y lleue dellos el pecho: E ſi los pecheros dixeren que no han quantia, porque los hazedores de los padrones los puſieron, los hazedores ſon tenidos de les monſtrar bienes ſuyos, porque ellos puſieron los pechos ciertos en aquella quantia. Y otroſi, el cogedor de la Reyna porna peſquiſidores ſobre los hazedores de los padrones: E ſi eſtos peſquiſidores fallaren por dicho de hombres buenos, que ay otros hombres que deuian ſer dados por pecheros en los padrones los cogedores, ſi los pecheros negaren que no hã la quantia que dizen los peſquiſidores que fallaren ſobre los cogedores de la Reyna, de dos coſas deuen hazer la vna, ò darles la quantia, ò moſtrar les los algos en que lo hame non han, porque dezir los nombres de aquellos que dixeron en la peſquiſa. Y entonce ſi los hazedores de los padrones, ſabiendo los algos que ellos auian, los encubrierõ, deuẽ pechar el pecho doblado, y los que fueren hallados por pecheros, que pechen ſencillo.

SVMMARIVM.

1 *PEr æquatorum æſtimationi ſtãdum eſt.*

2 *Æſtimũ apud bonos authores nõ inuenitur, & quid ſignificet.*

3 *Deſcriptio, & æſtimum apud cõſultos cenſus appellatum fuit.*

4 *Syndicus ciuitatis debet eſſe præſens deſcriptioni prædictæ.*

5 *Cenſus, perſonarum & bonorum deſcriptionem amplectitur.*

6 *Cenſitores per æquatoribus ſociabantur.*

7 *De cenſu luſtrali non nulla adnotantur.*

Lex CXXVII.

IN TEXTV IBI:

Toman hazedores de los padrones.

Scholium Primum.

1 PRobat hæc lex, ad æſti
mum collectarum &
regalium tributorum
peræquatores nominari debe-
re, quorùm æſtimationi regula
2 riter ſtandum eſt. Æſtimum a-
pud bonos authores, nũquã re-
peri, hoc tamen vocabulo recen
tiores Iuriſconſulti vtuntur eui
dentioris intelligentiæ gratia;
ſignificatquè æſtimationem ſeu
taxationem, quæ fit de alicuius
patrimonio, vt conſtet quantũ
ſit eius æs, ad effectum onera in
dicendi, ne vllus pro alio graue-
tur, argumento text. in l. forma,
ff. de curſibus, & adnotauit Fe-
ſtaſius de æſtimo. cap. 1. num 2.
& Florez practicarum, quæſt.
21. § .1. num. 106. hi ergo æſtima
tores

tores iure iurãdo firmant fideliter ſe verſari in officij exercitio, in codiceque taxationẽ ſcribũt:
3 qui,cenſus ab Vlpiano nominatus fuit,in d.l.forma cenſuali,ff. de cẽſib.&hic codex,ſeu deſcriptio iuſſu cõmunitatis cõfici de-
4 bet,cuius Syndicus huic deſcriptioni præſens eſt,iuxta text.in l. Inceptores,C.de incepto. & archa.lib.10. vbi Bart. & Crauet. conſ.195.in princ. & Nicol. Feſtaſius vbi ſupra,n.11.quibus adſtipulatur lex.4.tit.14.lib.6.Cõpil. Quæ omnia cum deſiderentur,ad huius æſtimationis confectionẽ,meritò fides integra,codici huic adhibetur,ſecundũ noſtri textus ſẽtẽtiã,quę admodũ iuri conuenit,vt expræditis patet.

IN TEXTV IBI:
Los hazedores ſon tenidos de les moſtrar bienes ſuyos.

Scholium II.

5 At hæc lex,deſcriptos ſi grauamen ſentiant, poſſe peræquatores, deſcriptores, & æſtimatores adire, qui grauame prædictum tollant, tam bonorũ,quàm perſonarũ:hic enim codex vtrumq; caput amplectitur,cẽſus enim,perſonarũ, & bonorum deſcriptionẽ ſignificat, l.2.§.poſt deinde,ff.de orig.iur. & Theophi.autor eſt,in §. vltimo,inſtitu.de liberti.& Vlpian. in l.3.&.4.ff. de cenſib. & tradit Varro.lib.4.de lingua Latina,& Caſiodo epiſt.52.libr.3.var. ibi: *Auguſti ſiquidẽ tẽporibus orbis Romanus agris diuiſus,cenſuq; deſcriptus eſt,vt poſſeſsio ſua nulli haberetur incerta,quam pro tributorũ ſuſceptorũ quantitate ſo'uenda:* quæ verba mi-
6 rum immodũ fauent noſtri textu ſententiæ:hinc cẽſitor dictus eſt,qui cenſum agit,l.4.§.1.ff. de cenſibus, & cenſitores qui codẽ munere funguntur, vt cõſtat ex Rubr.de cenſib.& cenſitoribus, libr.11.in C.Iuſtinianeo, hi autẽ peræquatoribus ſociabãtur, iuxta tx.in l.1.C. de immuni.nemini conced.lib.10.& rubricam de cenſitoribus, & peræquator. in C.Theodoſiano,l.ſecundam,& tertiam de prædijs Senatorum, eod. C, & hinc, ſi quid iudico, praxis fluxit, quam ſcribit prædicta lex.4.Compil.quæ præſentiam Decurionũ deſiderat, vna cum ipſis æſtimatoribus,ſi conſuetudo de hoc inſit, quod neq; Azeuedo ibi, neque Flores vbi ſupra perceperunt,pluraque hic non contemnenda de cenſu adnotare poſſemus,de eiuſquè lu-
7 ſtro,cuius Vlpianus meminit,titul.1.regularũ:propterea, quod quintoquoquè anno cẽſebatur, luſtrabaturquè vrbs, vt tradit Seruius.6. Æneid. & Varro refert lib.5.de lingua Latina, & interpretatur Liuius lib.1. & 3. & Cicero pro Flacco omitto tamen breuitati conſulendo.

Tex-

Textus C X X VIII.

OTroſi es à ſaber, que el que ſale à alarde por eſcuſar los pechos, jura que es ſuyo el cauallo, y ſe falla deſpues que jurò mentira, deue pechar el pecho doblado: Y eſſo miſmo el pechero que jurò que no auia la quantia, ſi es fallado deſpues que jurò mentira, pechara el pecho doblado. Y eſta pena le daran por el perjuro en los pechos, y no en otra pena: maguer mayor pena ſe ponga en el libro juzgo en el perjuro. Ca aquello es en los otros pleytos.

SVMMARIVM.

1 *PEriurus qua pœna puniatur.*
2 *Periurium grauiſſimum eſt crimen, & infamia periurus notatur, & à quolibet accuſari poteſt.*
3 *Diuerſitas inter iuramentum promiſſorium, & aſſertorium.*
4 *Periurus prætextu iuramenti aſſertorij pœna tantum exilij de iure communi plectebatur.*
5 *Variæ, & graues pœnæ ſtatutæ fuerunt in periuros prætextu iuramenti promiſſorij.*

Lex C X X VIII.

IN TEXTV IBI:
Y ſe falla deſpues que jurò mentira.

Scholium vnicmu.

1 SEntentia noſtræ legis
eſt, periurum in caſi-
bus, de quibus hic dup
plici pœna afficiēdum, ad cuius
cognitionem breuiter animad-
uertendum eſt, textum noſtrū
loqui de iuramento aſſertorio,
de quo verba facit textus in c. te
ſtimonium, de teſtibus, & in cap.
vltimo de iure iurando, & in c.
i. & 2. de iuramento calumniæ,
2 lib. 6. Et quanuis communiter
receptum ſit, periurum tanquā
mendacem cum iuramento gra
ue committere crimen, execra-
toriquè comparari, & ipſo iure
infamia notari, crimenquè pu-
blicū eſſe periurij facimus vt in
l. ſiquis maior, C. de tranſlatio. c.
infamis. 6. quæſtion. 1. l. 24. titul.
3 22. par. 3. adnotatur. At prædicta
in iuramēto promiſſorio, quoad
Magiſtratus punitionem locū
habent, vt docet gloſ. in leg. Lu-
cius, ff. de his qui notan. infam.
& cap. quicunquè. 6. quæſt. i. iu-
ramentum enim aſſertorium, tā
graui pœna non coercetur, vt te-
ſtatur Felin. in dict. cap. teſtimo-
nium, numer. 20. Gergor. in di-
cta l. partitè, verbo, *la jura*: cū ita-
què aſſertorium periurium mi-
noris conſiderationis ſit, Leuior
in eo pœna irrogatur à noſtro
textu, cum & periurus in prædi
4 cto aſſertorio iuramento pœna
tantum exilij ad tempus de iure
com-

communi puniretur, ex l.1.& vltima, ff. de crimine ſtellionatus in promiſſorio, verò iuramento
5 variæ, & quidem graues pœnæ in periuros ſtatutæ fuerunt, l.2. C.de reb.credit.quam interpretatur, Iaſ.in §. ſiquis ſtipulatus inſtit de actio.l.prima, titulo ſexto, libro octauo ordinamenti, lege prima, tit.17.lib.8. Compil.

Textus CXXVIIII.

ES à ſaber, que los Alcaldes que ſon dados por los otros Alcaldes, q̃ ſon pueſtos en las villas para en todos los pleytos librar por ellos, que pueden oyr todos los pleytos: ſaluo aquellos que les fueren defendidos por aquellos que en ſu lugar los puſieron: mas no pueden juzgar à muerte, mas puedenlos dar por fechores, ſino vinier en à los plazos que el Alcalde les puſo.

SVMMARIVM.

1 *SI delegato commiſſa ſit, cauſæ cognitio de deciſione mentione, nõ facta, an pronuntiare poſſit ad intellectum huius legis diſputatur.*

Lex CXXVIIII.

IN TEXTV IBI: *Mas no pueden juzgar.*

Scholium vnicum.

1 AD intellectum huius legis præmittendum eſt, controuerſum fuiſſe inter iuris interpretes, ſi delegato commiſſa ſit cauſæ cognitio, & nihil adijciatur de deciſione an poſset decidere, & pronũtiare: quam quæſtionem mouit Speculat. in tit. de iudice delegato, §. ſequitur, colum.5. verſiculo, *Et nota, quod ſimpliciter*, numero tertio, vbi illum cui cauſę cognitio committitur de deciſione nulla factamẽtione pronuntiare poſſe contendit, & ibi Ioannes Addreas, ex non nullis conſiderationibus cõtrariam opinionem admittit diuerſitatem, tamen conſtituit inter delegatum Principis, vel iudicis ordinarij, quaſi ille pronuntiare poſsit, quanuis cognitio tãtummodo mandata ſit, hic verò nequeat, niſi ſpecialiter in delegatione deciſio ſit commiſſa, qua diſtinctione Speculatorem defendere conatur, Accurſius tamen, in l. qui procuratorem, ff. de procurat. verb. *peragere*, in diſtincte aſſerit ſententiam proferrẽ delegatum non poſſe in illis verbis: *Sed nunquid, qui delegat iudicem, vt cognoſcat deffinitionem cõmittere videtur? Reſpondeo non*, Abbas tamen, in c.cũ ſuper de cauſ. poſſ.& propter, nu.13. verſiculo, *aduerte tamen*, Speculatori aſſentitur

titur aliam verò adducit diſtintionem tā ſcilicet, an cauſa ſimpliciter cōmiſſa ſit, quo caſu diffinitio commiſſa videtur: ſecus verò, vbi ſola cognitio, cum hæc non extendatur ad pronuntiationē diffinitiuæ ſententiæ, quæ diſtinctio antea Bart. fuit in l. à Diuo Pio, nu. 13. ff. de re iudicat. qui Accurſium ſequitur, & Speculatorem impugnat. Angelusquè, in d. l. qui procuratorē, nu. 1. duas tradit diſtinctiones: nempe an ſit Principis delegatus, vt ſuperius dixim' Princeps enim non conſueuit, ſibi ſentētam reſeruare, Rurſus an à iudice iudex datus ſit, ad vniuerſitatē cauſarum, quo caſu, & ſi cognitio tantum mandetur pronuntiare poterit, ſecus verò ſi vnius cauſæ cognitio ſpecialiter ei committatur, tunc enim cognoſcere nō diffinire queat, inter has igitur diuerſas opiniones ſtatuit lex noſtra à iudice iudicem datum, ſi expreſſe ſententia non mādetur diffinitiuam non poſſe proferre, & hic ſi quid ſentio eſt verus ſenſus noſtræ legis nullamquè aliam interpretationem deſiderat.

Textus CXXX.

OTroſi es à ſaber, que ſi el Rey embia por ſu carta à mandar à los ſus Alcaldes de alguna villa, que ſi la peſquiſa tañe en fulano que mato à fulano, o que es en culpa, quando acaecio el fecho e ſe metio en la Igleſia, que lo prēdan, è vſen de la peſquiſa, è que lo librē aſsi como fallarē por derecho, ſo pena de cien marauedis de la moneda nueua. Entonce los Alcaldes, à quien va la carta ſi por la peſquiſa lo fallaren en culpado, ò que lo fallaren que quando acaecio el fecho ſe metio en la Igleſia, deuenlo prender, è ſi lo ſueltan deſpues por fiadores fazē mal è caen en pena de los cien marauedis que en la carta ſe contiene. Pero ſi el dicho fulano ſe metio en la Igleſia luego que el fecho acaecio, y por la peſquiſa no es fallado en culpa, ſi deſpues de ſu voluntad ſe ſalio de la Igleſia, è vino à cūplir de derecho, como quier que gran preſuncion es contra el, porque ſe metio en la Igleſia. Pero pues el ſalio de la Igleſia deſpues de ſu voluntad à cūplir de derecho, es preſuncion que no es en culpa: e la vna preſuncion tuelle a la otra. Y eſta preſuncion ſegunda es mas fuerte que la otra primera, è la vna preſuncion vence a la otra, è la verdad vēce a la opiniō. E ſi los Alcaldes lo dierō por fiador no cayerō en la pena de los dichos ciē mrs, pues en la carta les dio el Rey poder q̄ viesē la peſquiſa, è la libraſē como fallaſē por derecho. E aſsi les dio poder de conocer el pleyto.

Lex CXXX.

Scripſi in l. 50. & ſequentibus anterioribus.

Textus CXXXI.

EN la ley q̄ comiēça. Qualquier, q̄ es en el titulo de los denueſtos, e de las deshonrras alli. O dize à muger de ſu marido puta: deſdigalo ante el Alcalde al plazo

plazo que le puſieren:e ſino quiſieren deſdezir, e ſi fuere hijo dalgo denueſtado, demandele que peche quinientos ſueldos,e deue gelos pechar. E ſi fuere otro hombre que no ſea hijo dalgo, peche por la deshonra que le dixo qual fuere la perſona,y el denueſto,y el lugar do gelo dixo:e la quantia ſea en que deue ſer penado de quinientos ſueldos ayuſo ha viſta del Alcalde.

SVMMARIVM.

1 PÆna retractationis inter plebeios, & quingentorum ſolidorũ inter nobiles locum habet ex noua huius l. ſtyli deciſione.

2 Otalora, & Ioannes Garſia impugnantur.

Lex CXXXI.

IN TEXTV IBI: *O dize à muger de ſu marido puta, &c.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis, eiuſq; deciſio ſatis notabilis eſt, quãuis admodũ trita, pauca itaq; verba faciemus, & ad eius cognitionem animaduertendũ eſt, ex l. fori. 2. tit. 3. lib. 4. quæ hic refertur, pœnã retractationis imponi conuitiũ huius legis nuptæ mulieri inferenti, aliiſq; perſonis ibi contentis, qua pœna, cum omnes ſiue nobiles ſiue plebei adſtringerentur, lex noſtra inter ipſos diſtinguit, ita vt ſi nobilis conuitium dicat, pœna tantum quingentorũ ſolidorum afficiatur, & huic noſtræ legi concinit textus in l. 2. tit. 10. lib. 8. Compil. & latè hanc materiam proſequitur Mõtaluus in d. l fori Greg. Lop. in l. 1. tit. 9. p. 7. Dieg. Perez in l. 2. tit. 10. lib. 8. ordinam. Azeued. in d. l. Compil. Parlad. lib. 1. quotid. 2 c. 17. hinc exiſtimo falſos fuiſſe Otaloram, & Ioan. Gar. illum. 2. p. c. 4. nu. 12. hũc glo. 1. nu. 11. exiſtimantes nobilẽ vindicationis quingentorũ ſolidorũ dici, quia iniuriã illatã hac quantitate luebant, cùm lex fori horũ ſolidorũ mentionem non faciat, & tamẽ notiſsimum eſt ante eam nobiles dici vindicandi quingentos ſolidos, ſecundum Hiſpaniæ forum.

Textus CXXXII.

O Troſi es à ſaber, que ſi el Alguazil yendo empos de algun hombre para lo prender, va diziendo matalde, matalde, è alguno lo mata, maguer no ſea ſu hombre, ni viua con el, no es tenido a la muerte eſte q̃ lo mato por mandado del Alguazil, porque es oficial, mas el Alguazil es tenido a la muerte. Ca el Alguazil deue prender, o mandar prender, mas no matar, ni mandar matar ſin mandado del Alcalde. Pero ſi aquel que lo mato por mandado del Alguazil, ſegun dicho es:es hombre que le queria mal, da ſe ha entender, que mas lo mato por mal querẽcia q̃ por mandado del Alguazil. E ambos a dos tãbien el Alguazil como el:da ſe ha entẽder que ambos ſon en culpa, e ſon tenidos a la muerte.

SVMMARIVM.

1 *SI iuſſu illius, qui iubere poteſt, quis aliũ occidat, à pœna mortis liber eſt, alijs tamen pœnis coercetur.*

Lex CXXXII.

IN TEXTV IBI:

No es tenido à la muerte.

Scholium vnicum.

1 SEntentia legis eſt occidentẽ aliquem iuſſu miniſtri iudicis legitimam excuſationem habere, hanc eandem ſentẽtiam admittũt Cyn. Bal. Alber. & Salicet. in l. 1. C. vnde vi. Animaduerto tamen prædictum homicidã non in totum excuſari, ſed à pœna mortis tantum: alijs tamen pœnis poterit coerceri, argum. text. in cap. in primis, 2. quæſt. 1. & in c. ſacris, de his quæ vi met. vè cauſ. fiunt, vbi inſpiciendus eſt Abbas, & Greg. Lopez in l. 1. ſchol. 2. & in l. 8. ſchol. 3. titul. 8. & in l. 8. titul. 10. part. 7.

Textus CXXXIII.

OTroſi, es à ſaber, que maguer el mal fechor conozca el yerro que fizo ante el merino, como quier que faze grã preſuncion, ſino lo conoce ante el Alcalde, no vale aquella conocencia ante el merino, como quier que ſe faze gran preſuncion.

SVMMAIRIVM.

1 *COnfeſſio extraiudicialis nõ probat, etiam ſi fiat coram iudicis miniſtro.*

2 *Ex extraiudiciali confeſſione oritur indicium ad tormentum.*

Lex CXXXIII.

IN TEXTV IBI:

No vale aquella conocencia ante el merino.

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, confeſſionem factã à reo in cauſa criminis coram iudicis miniſtro nõ probare, ſed ex ea magnã oriri præſumptionẽ, ratio autẽ ſatis perſpicua eſt, omne enim illud, quod apud iudicẽ, & apud acta non fit, extraiudiciũ fieri dicitur, at extraiudicialis cõfeſſio non officit reo, l. 1. & vlt. ff. de interogato. actio. c. fin. de confeſ. Specul. in tit. de cõfeſ. § *ſequitur*, & § *nunc videdũ*, & de cõfeſſione extraiudiciali, quando fit parte præſente an plene probet, videre licet ex l. publica, ff. depoſiti, & l. cũ de indebito, § fi. de probat. & ad noſtræ legis cognitionẽ omnino intuendi ſunt Paul. cõſ. 209. lib. 2. Abb. & Felin. in c. olim, de reſcript. & in c. at ſi clerici, de iudici. & in c. de hoc de ſimonia, Bald. in l. 1. C. de confeſ. Vlterius ait tx. noſter ex hac extraiudiciali confeſ. oriri ſuſpitionẽ, de quo inſpiciẽda eſt glo. notabilis in l. capite quinto, ff. ad l. Iul. de adulter. quippe quæ ait ex hac extraiudiciali confeſſione indiciũ ad quæſtionem oriri. 2

Textus

Textus CXXXIIII.

ES aſaber, que el fiador no ſera dado por preſo por la deuda q̃ hizo, maguer los ſus bienes no cumplan a pagar el deudo: ſaluo ſino ſe obligo, diziendo que obligaua a ſi, e a todos ſus bienes.

SVMMARIVM.

Fideiuſſoris obligatio ſtricti iuris eſt.

Lex CXXXIIII.

IN TEXTV IBI: *El fiador. Schol. vnicum.*

SEntentia huius legis nullã habet difficultatẽ: & ratio eius eſt, quia perſona nunquam aſtricta manet, niſi ſpecificè obligetur, preſertim in fideiuſſoris obligatione, quæ ſtricti iuris eſt, & extenſionem non admittit, l. ſi ſub impoſsibili, cũ vulgar. ff. de fideiuſſorib. nulloq; alio ſcholio indiget hæc lex.

Textus CXXXV.

SI alguno ſe viene a querellar al Rey de algũ alcalde de las ſus villas, q̃ no cũplio la ſu carta, deue ende moſtrar ſe de lo q̃ hizo el alcalde: e ſino deuenle dar carta de emplazamiẽto para el alcalde. Pero ſi dixere q̃ el eſcriuano no le quiſo dar ende teſtimonio, o q̃ gelo defendio el alcalde, deuenle dar entõce carta de emplazamiento para ellos. Otroſi, ſi alguno querellare del alcalde de alguna villa, que le agrauio en ſu pleyto en defenſion q̃ el no quiſo recebir, o de fiaduria, que el fizo dar, agrauiandolo mas q̃ no deuia ſegun fuero, o q̃ el fizo tomar algo de lo ſuyo, ſegun oficio del alcalde, deue el Rey embiar a mandar ſobre ello, ſegun fuere la querella: mas no lo deue embiar a emplazar en aquella carta ſino cũpliere, faſta q̃ mueſtre el querelloſo lo q̃ fizo ſobre ello. Y en la ſegunda carta q̃ deue mandar dar, ſegun entẽdiere que deue ſer dada por lo q̃ mueſtra en la querella el querelloſo, entõce puede e deue embiar a emplazar al alcalde para ante el Rey: mas ſi alguno ſe q̃rellare al Rey del alcalde q̃ le tomo lo ſuyo, no como en manera de oficio de alcalde, o ſe querellare del alcalde de coſa q̃ es ya juzgada por el por ſentẽcia difinitiua, e mãdada entregar, y entregada por ſu mãdado, o querellare, a tal querella ſi aſsi es, q̃ vea el Rey q̃ q̃rella es: e ſi querella con derecho del, entõce deue el Rey mãdar al querelloſo dar carta de emplazamiento para el alcalde q̃ parezca delãte del. E otroſi deſpues q̃ ſaliere el alcalde del oficio, por las coſas q̃ querellarẽ del q̃ fizo ſeyẽdo oficial, es aſſi vſado, q̃ ſi le demãdan por fecho de juſticia de muerte, q̃ le deuẽ demãdar ante el Rey, y el Rey le deue dar quiẽ lo oya en ſu caſa, o algun hõbre bueno en la tierra dõde ſon naturales. E ſi demãdan al alcalde por otras coſas q̃ no ſon criminales, deue cumplir de derecho por ſi miſmo en treinta dias para ante los alcaldes de aquel lugar donde el fuere alcalde, de todas las querellas que en aquellos treynta dias fueron dadas, o querelladas.

vẽgador ſino Dios: e no lo puede otro ninguno acuſar. E maguer por el libro juzgo dan pena al perjuro, enla jura de calunia, que es de creencia, no le daran pena, maguer lo quiera prouar que dixo mentira porque es de creencia.

SVMMARIVM.

1 *NEmo compellitur ad iurandũ de calũnia, niſi iuſta cauſa iudicem moueat.*

2 *Iuramentũ de calũnia, de ſubſtantialibus eſt.*

3 *A parte bis peti debet, ad hoc vt omiſsio iuramenti vitiet litem.*

4 *Nonnulli caſus ſunt in iure, in quibus non eſt locus iuramento de calumnia.*

5 *Si pars celat veritatem, à iudice non punitur.*

Lex CXXXVI.

IN TEXTV IBI: *Sobre jura de calunia.* Et Rurſus, ibi *No ha otro vengador ſino Dios.*

Scholium vnicum.

1 AD hoc calũniæ iuramentũ nemo cõpellitur, niſi iuſta cauſa ad id ius dicentẽ impellat, vt docuit Dieg. Per. ad Segurã, in l. 3. §. fin. nu. 83. de lib. & poſth. In his tñ, in quibus iudex hoc iuramentũ præſtari iubeat,
2 ex ſolẽnib' erit, & eius omiſsio viriabit litem, Afflict. in Conſt. Neapo. lib. 2. Rub. 23. num. 6. Ita tñ ſi à litigatore petitũ fuerit, &
3 quidẽ bis, iuxta l. fin. tit. 4. lib. 3. ordi. & latè tractat Gutier. prac.
4 lib. 1. q. 99. Et nonnulli caſus in iure ſunt, in quib' delationi huius iuraméti locus nõ eſt, quos recenſet Curti. ſeni. in l. admonendi, de iur. iur. Soci. reg. 204.
5 Maſcar. concl. 953. Si igitur prędicta requiſita interueniãt, & iurandũ ſit, litigatorq; celauerit, negaueritvè id de quo interrogatur, Deum vltorẽ habere, iudicẽ verò periurij prętextu, litigatorẽ punire nequire contẽdit text. noſter, quãuis pœnã à lege fori iudicũ imponi hoc caſu aſſerat, quæ lex inuenitur ſub tit. 2. lib. 2. l. 6. vbi Villadiegus nonnulla adnotauit, nullãq; aliam interpretationem noſter textus deſiderat.

Textus CXXXVII.

COmo quier que los paſtores tengan priuilegios, e cartas de los Reyes, ſi alguno les paſſa contra ellas: o les tomã ganados, o otras coſas de ſus cabañas, aquellos de quien querellan en eſta razon, no deuẽ ſer emplazados por eſta razon ante el Rey, mas demandenlo por ſus Alcaldes de los paſtores, q̃ ſon dados de los Reyes q̃ los juzguen en ſus lugares con vno de los Alcaldes del lugar, ſegun los ordenamientos de los Reyes. E ſi algun otro querellare de otro, que lo forço, o lo robo, maguer ſe querelle al Rey, deuelo embiar a ſu fuero del demandado. Mas ſi la coſa robada fallo en el lugar do le fue robada: deue reſponder el tenedor de la coſa.

SVMMARIIVM.

ANtiqua eſt in Hiſpania gregis tuitio.

2 Omne pecus, & eius paſtores à Rege defenduntur.

Lex CXXXVII.

IN TEXTV IBI:

O les toman ganados, o otras coſas de ſus cabañas.

Scholium Vnicum.

1 HÆc lex de omni pecore, & armẽtorum grege tractat, notabilemq; iudico, vt ex ea cernere liceat, quã antiqua in Hiſpania fuerit gregis cuſtodia
2 quę ſub tuitione regia eſt ex noſtra lege: pleraq; priuilegia ei indulta fuerũt, vt patet ex integro codice legum, quæ latę ſunt de pecore, & pecude, eiuſq; paſtoribus, & Plinius meminit lib. 8. c. 49. ibi: *Eſt & in Hiſpania non diſſimile pecori genus, &c.* Et noſtris temporibus omnis grex à Rege defenditur; ex l. 11. tit. 27. lib. 9. Compilat.

Textus CXXXVIII.

SI es pueſto plazo a las partes, en q̃ vẽgan a oyr ſentencia faſta tal dia ſino vinierẽ aquel dia, deue el juez atender por vſo de la Corte los nueue dias y el tercero dia del pregõ. E ſi el alcalde no lo fiziere aſſi, e diere ſentẽcia ante de los nueue dias: e del tercero dia del pregon: e la diere contra aquel q̃ no vino a el demanda contra el: porq̃ no lo atendio del daño q̃ le vino: mas valdra la ſentencia: ſaluo ſi la parte moſtrare razon derecha porque no pudo venir e luego q̃ vino, e lo ſupo ſe alço. Ca por eſſo ſe reuoca el juyzio.

Lex CXXXVIII.

Dixi in l. 35. anteriori.

Textus CXXXIX.

LO q̃ dicho es de ſuſo en el capitulo antes deſte, del q̃ es emplazado para oyr la ſentencia quel deue atender el Alcalde de la Corte del Rey los nueue dias de la Corte y el tercero dia del pregon: entiendeſe en eſta guiſa, ſi es emplazado por carta q̃ le embio el Rey a emplazar q̃ viniеſſe a oyr ſentẽcia tal dia, o ſi el Alcalde les puſo plazo en el proceſſo a cierto dia para dar ſentẽcia cõ entẽciõ, q̃ las partes q̃ ſe pudieſſen yr de la Corte, o con ſu licencia, ſe fueſſe dende: e q̃ vinieſſe aquel dia a oyr ſentẽcia. Ca entõce deue atẽder el alcalde a los plazos de la corte, ſegũ dicho es: e no deue dar ante la ſentencia. E ſi ante la dieſſe, e la parte quãdo vinieſſe lo ſupieſſe, podeiſe ya alçar de la ſentẽcia, e reuocarſe por eſta razon: e ſeria el alcalde tenido a los daños, e a los menoſcabos q̃ la parte auia recebido por eſta razõ: mas ſi el alcalde les pone plazo para dar ſentẽcia para cierto dia en el proceſſo: e no cõ intencion, ni con mãdado del alcalde q̃ ſe vayã de la corte. Entõce la parte q̃ no viniere a oyr ſentẽcia, el Alcalde no es tenido de lo atender los nueue dias, ni el tercero dia de la corte puede dar la ſentẽcia en eſſe dia, o atenderlo

Digitized by Google

derlo mas,e dar ſu ſentencia.Y eſto que de ſuſo diximos en el poner del plazo, aquella ſentencia que pone el Alcalde de plazo a las partes en el proceſſo: eſſo miſmo ſe ha de guardar quando pone el Alcalde plazo a ambas las partes en el proceſſo para yr por el pleyto adelante. Ca entonce atenderlo ha el Alcalde a la parte que no viniere haſta los nueue dias:y el tercero dia en la manera que dicha es de ſuſo.

Lex CXXXIX.

Scholia legis.25.& 27.ſupra hic conueniunt.

Textus CXL.

E*S a ſaber otroſi,q̃ ſi alguno es emplazado ſobre alguna demãda ante el Rey, ſino viniere al primero plazo,pechara las coſtas a la parte:e pechara la pena de los cien marauedis,q̃ es pueſta en la carta:e luego ſera emplazado por otros dos plazos.E ſi no viniere a eſtos dos plazos,deue el Alcalde entonce mãdar aſſentar por mengua de reſpueſta: mas ſi parecen las partes ante el Alcalde, y el Alcalde les pone plazo a que parezcan,o ge lo aluenga a dia cierto que parezcan ante el:e con licencia que ſe puedan yr de la Corte. E ſino viniere la parte como quier q̃ en eſte caſo quando le da licencia q̃ ſe vaya, deue ſer atendido los nueue dias,e los tres dias,aſsi como dicho es de ſuſo en eſte capitulo. Pero el Alcalde no le deue hazer emplazar otros dos plazos:mas deuele emplazar vna vegada:e yr por el pleyto adelante,quanto fuere de derecho por aſſentamiento,o en otra manera de derecho q̃ el Alcalde pueda,e deua fazer con derecho:pero q̃ para oyr ſentencia ſobre el principal,deuele hazer emplazar.*

Lex CXL.

Memini in l.25.& 27.& alijs ſupra, cuius ſcholia ad huius legis cognomentum videre licet.

Textus CXLI.

O*Troſi es a ſaber,que ſi el Rey,o los Alcaldes en ſu caſa juzgan algun hombre a muerte:y el Rey le perdona deſpues la ſu juſticia: e ſi el Alguazil ha de auer los trezientos e quarenta marauedis q̃ han vſado de leuar del tiempo del Rey don Sancho aca,y el alguazil de la Reyna lieua cien marauedis de los q̃ ella perdona en ſu caſa,o en las ſus villas:e ſi el querelloſo pidiere al Rey que a eſte que perdono que le de el omezillo: y el Rey deueſelo dar: porq̃ los yerros no eſcapen ſin pena deuele mandar dar las coſtas:e deſte omezillo aura el alguazil ſu parte,q̃ es de cinco partes las tres:mas en otra guiſa no puede demandar el alguazil ſin el querelloſo omezillo,ni en otra calunia alguna:mas demando el querelloſo: e dãdo ſentẽcia por el en las calunias, o en los omezillos,entonce aura ſu parte el alguazil de lo q̃ fuere juzgado:mas no en otra manera:ni puede hazer demãda della,maguer ſea dada la querella al alcalde,o al merino:maguer diga q̃ ſe auenierõ las partes entre ſi:ca no uale la auenẽcia en las calunias,ſino ſe haze cõ mãdado del alcalde,o del merino aq̃l a quiẽ fue dada la q̃rella,o ante q̃ fue comẽçado el pleyto.*

E ſi el merino, o el alguazil piden al Alcalde, que apremie al querelloſo, que lleue la querella a delante: o quando pone la querella primeramẽte demãdandole fiador, que lieue la querella adelante: porque ſi fuere hombre no vuiado de otro lugar, q ſe torne al fiador: e en las otras acuſaciones de juſticia de ſangre no ſe pudo hazer auenencia, ſino con otorgamiento del Rey. E ſi con otorgamiento del Rey ſe haze la auenencia, no le finca al alguazil, que aya de auer ninguna coſa del omezillo. Y es a ſaber otroſi, que ſi el Rey perdona la ſu juſticia de que es dada la ſentencia: e manda que le entreguen todos ſus bienes, entonce el alguazil no deue auer ninguna coſa del omezillo, ni de las calunias. E por eſſa razon q̃ le mando entregar ſus bienes, que dizen en Latin reſtituere. Mas el querelloſo aura ſu parte q̃ ha de auer. Y en la carta del perdon q̃ le da el Rey, aſsi ſe deue poner que cumplan de drecho e de fuero al querelloſo.

SVMMARIIVM.

D*E calumnia homicidij, & ad quem pertineat, hac lege tractatur.*

Lex CXLI.

E ſi el alguazil ha de auer.

IN TEXTV IBI: *Los treẽientos y quarenta marcos dis.*

Scholium vnicum.

1 AD Interpretationẽ huius legis, & aliarum huius codicis, in quibus ſæpè mentio fit de homicidij calumnia, animaduertendum eſt vltra pœnas à iure irrogatas, in homicidas, introductam eſſe iure fori homicidij calumniam, qua homicida condemnabatur in quingẽtis ſolidis: vt videre eſt ex l. 4. tit. 17. lib. 4 fori: vbi Montaluus ſchol. 1. ait, Gothorũ iure idem obſeruari, allegatque l. 11. tit. 5. lib. 6. fori iud. Sed ſane ipſe peritiſsimus author hallucinatus fuit, vt ex ipſa lege oſtẽditur: ibi enim pœna homicidij imponitur pro homicidio voluntario: de calũnia verò nihil tractat prædicta lex, cũ à prædicta ergo lege fori expreſſus nõ eſſet valor 500. ſolidorũ, à noſtra lege exprimitur, vel reſtringitur ad valorem 340. quadrantum, hodie tamẽ ex l. 1. tit. 10. lib. 3. & ex l. 12. in fi. tit. 9. lib. 6. & l. 3. tit. 10. lib. 4. Compil. Quãtitas huius calumniæ 600. quadrantũ valore conſtat, ad quam pœnã reducuntur omnes leges fori, & ſtyli, quo recentiori & veteri iure, hęc calũnia ſolum in abſentes irrogabatur propter eorũ contumaciam, vt ex ipſa l. fori patet, & ibi animaduertit Montal. ſchol. 3. Niſi homicidium eſſet culpabile, & non doloſum, tunc enim & homicidij calumnia locũ habebat in reo præſente, vt adnotauimus in ll. anterioribus, ſecundũ quã interpretationem intellectũ accipiũt alię ſtyli leges, quæ innuere viden-

videntur huic calunię locũ eſſe, etiã ſi cõtumax reus non fuerit: ſenſus enim eſt, vt regulariter in contumaces hæc pœna inferatur, aliquando in non contumaces prætextu culpæ, & non doli.

Rurſus ad intellectum huius legis, & earũ, quæ huius calumniæ meminerunt, adnotandum eſt, hanc homicidij pœnam ex diuerſis legibus, diuerſis perſonis fuiſſe adſcriptam, vt conſtat ex l.4.tit.17.lib.4.fori: quæ hanc calumniã in quinq; portiones diuidit, tresq; fiſco, duas occiſi conſanguineis adſcribit, ex l. tamen noſtra tota hæc calumnia reglo magiſtratus miniſtro adicitur: debet enim accipi de curiæ miniſtris, & iure recentiori eadẽ obſeruatio eſt, ex l.29.tit. 14.lib.2.ordinam. & l.16. tit.23. lib.4. compilat. In tribunalibus vero inferioribus ad ipſummet magiſtratũ hæc calumnia ſpectat, de generali conſuetudine, quæ in his ſportulis ſeruari debet, ex dict. l. compil. & ex toto 2
tit.10. lib. 3. eiuſdẽ collectionis.

Textus CXLII.

OTRO SI ES A SABER, Que los que matan a los oficiales del Rey, o de la Reyna. E mayormente los oficiales, que ſon pueſtos para fazer la juſticia, e para juzgarla. Por razõ del oficio repreſentã la perſona del ſeñor. Y como quier q̃ los matadores ſon tenidos a los parientes del muerto, para cumplirlos de derecho: mucho mas ſon tenidos al Rey, o a la Reyna por la muerte del ſu oficial, por que fueron contra el ſu ſeñorio, e maguer que los parientes no quiſieſſen demandar ni querellar la muerte de tal oficial: el Rey, o la Reyna la pueden demandar, y deuenlo hazer tambien por peſquiſa, como en otra manera qualquier: porque la verdad ſe pueda ſaber para eſcarmentarlo: e tomar ende derecho: porque fueron contra ſeñorio, Ca de tal fecho nacen dos demandas que no embarga la vna a la otra: la vna que es del Rey, y la otra de los parientes del muerto: por dos coſas pueden hazer peſquiſa dello: la vna porque fizieron contra ſu ſeñorio matando el oficial. E la otra porque es hecho muy deſaguiſado, porque puede ſegun fuero fazer peſquiſa ſobre ello: e quanto en razon de querella ſi la dieron los parientes del muerto: aquello puedelo la Reyna, o el Rey librar ſegun fuero: e por eſſo no dexaran de peſquerir, e ſaber la verdad de aquellos que fueron culpados en la muerte, maguer el fecho acaeca de dia, o en poblado.

SVMMARIVM.

R Ex accuſare, & vlciſci poteſt mortem magiſtratus ſui.

2 *Qui magiſtratũ occidit, in crimẽ læſæ maieſtatis incidit, eademq́ pœna irrogatur in opem auxilium, conſiliumuè præbentem.*

3 *An prædicta læſæ maieſtatis pœna extendatur ad inferiores magiſtratus.*

Lex CXLII.

IN TEXTV IBI: *Los oficiales que ſon pueſtos para fazer la juſticia.*

Scholium Vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, Regẽ vlciſci poſſe de occiſione magiſtratus ſui, quæ ſententia confirmatur ex pulchra deciſione l.1.tit. 2 2.part.7. Qua magiſtratus occiſor incidit in crimẽ læſæ maieſtatis, quod & Vlpianus docuit in l.1.ff. ad l. Iuliam maieſtatis, vbi non ſolum occiſorem, ſed & auxiliatorẽ eadẽ pœna coercet, in hæc verba: (*Cuiusuè opera conſilio dolo malo, conſilium initum erit, quo quis magiſtratus populi Romani, quiuè Imperium, poteſtateuè habet, occidatur*: vbi notant Angelus, & ſcribentes, qui argumẽtum ſumũt ex ipſa lege, ad hoc t opes, conſilium, & tractatus occidenda poteſtate, ſufficiẽs ad mortis pœnam, infamiæ iè notam, & proditionis malam, quo reſpexit textus in l. tiſquis, C. eodem, ibi: *De nece iam virorum illuſtrium, qui conſiliis, & conſiſtorio noſtro interſunt, Senatorum etiam (nam & ipſi pars corporis noſtri ſunt) vel cuiuslibet poſtremo, qui nobis militat, cogitauerit, eadem enim ſeueritate voluntatem ſceleris, qua effectum puniri iura voluerunt, ipſe quidem, vtpotè maieſtatis reus gladio feriatur, bonis eius omnibus fiſco noſtro addictis.* Iniuriã itaquè irrogatam magiſtratui, ipſimet Principi illatam videri, expreſsis verbis oſtendit lex noſtra, & ante eam l.1.tit.16.part.2. de qua re inſpiciendi ſunt ſcribentes in dict.l.1.& in dicta lege quiſquis, & omninò Andreas de Iſernia in cap. vnico, quæ ſint regalia in vſibus feudorum, ſuper parte, & bona committentium crimẽ læſæ maieſtatis, qui latiſsimè proſequuntur, & Gregorius Lupus in dicta lege [illegible] ſchol.1.& in dicta lege 1.titul.2. 3 part.7.ſchol.12.13.& 14. Vbi diſputat, an prædicta pœna extendatur ad inferiores magiſtratus, inſpiciendæquè ſunt l.1.2.& 3. tit.12.lib.8. Ordinam. vbi Diegus Perez, & l.1.2.3.& 4.& 5.tit.22.lib.8. Compil. vbi Azeuedo nulloquè alio cognomẽto opus eſt ad huius legis interpretationem.

Textus CXLIII.

Otroſi es a ſaber, que ſi los hombres que ſon de ſu juzgado, fieren al ſu Alcalde, o lo matan, e lo deshonran en la tierra de ſu juzgado, o en otra tiera, el Rey deles la pena enel cuerpo, y en los aueres qualquiſiere, y deue hazer emienda

emienda al Alcalde de los ſus bienes, de la deshonra de las feridas, y como oficial del Rey, y como hombre fijodalgo, que tal deshonra recibieſſe. Y ſi el hombre que no era del juzgado del Alcalde lo mata, o lo fiere, o lo deshonra, entonces es de catar ſi lo mato, o lo firio en aquella tierra que el Alcalde auia de juzgar, o fuera della. E ſi en la tierra de ſu juzgado lo mato, o lo firio, o lo deshonro, tal pena deue auer como ſi fueſſe de ſu juzgado ſi cõtra razõ derecha no ſe defendiere. Y ſi lo mato, o lo deshonro, o lo firio fuera de ſu juzgado, deuen ſer juzgados ſegun fuero del lugar, o ſegun derecho comunal, como otras perſonas ſus yguales.

Lex CXLIIII.

AD Huius legis cognitionem inſpicienda eſt lex 142. anterior.

Textus CXLIIII.

SI El hõbre ſe fuye con los dineros, o con otra coſa de ſu ſeñor con quiẽ moraua, deueſe juzgar ſegun el departimiento de la ſetena partida, que es en el titulo de los furtos, en la ley que comiença: Moço menor, en el capitulo: E otroſi dezimos, que ſi algun mancebo ſe fuere con dineros, o con otra coſa de lo ſuyo, yendo con el en hueſte, en romeria, o yendo con el en alguna menſageria, o por ſu proueñe por fuera de ſu tierra, o yendo en ſeruicio del Rey, ca en eſtos caſos mereceria mayor pena, que eſtablecio el Rey don Alfonſo, que quier que ſea el furto pequeño, o grande: y aun ſi lo deſampararе, maguer no le furte ninguna coſa, matarlo han por ello, mas no en otra manera, ſino en eſtas coſas, maguer ſe le vaya con furto grande, y aunque abra la puerta de la caſa no le mataran por ello, ni le tajaran por ello la mano, ni las orejas, mas dargelo han por preſo e por ſieruo a ſu ſeñor, y ſiruaſe del haſta que ſea quito de lo que lleuo furtado, y deſpues entreguengelo al que huuiere de auer las ſetenas.

SVMMARIVM.

1 *FVrti domeſtici prætextu ad reſtitutionem quis tenetur, no ad pœnam furti.*

2 *Si furtum magnum ſit, & extra domum, dominum ſociando, emque deſerendo, pœna mortis familiaris coerceri poteſt.*

Lex CXLIII.

IN TEXTV IBI; *Ca en eſtos caſos mereceria mayor pena.*

Scholium vnicum.

1 REfert lex noſtra, furta domeſtica, quorũ meminit lex 17. titul. 14. part. 7.

part. 7. quæ à noſtro textu allegatur, aitq; præfata partitæ lex, furantem aliquam domini rem, pœna furti non aſtringi, ſed ad eius reſtitutionem tantũ teneri, niſi furtum magnũ ſit, quo caſu & furti pœna famulus coercetur, iudiciquè arbitrio committitur furti qualitas, & quãtitas, ita vt hoc arbitrium ad pœnam mortis, membriquè abciſionẽ non extẽdatur, quod cum prouidiſſet prædicta partitæ lex, ei addit textus noſter, prædictam pœnam accipi debere in dome-
a ſticis furtis: ſi tamẽ furtum domino familiaris faciat, non domini, ſed extra eam dominum ſociando, grauius puniri lex noſtra iubet, quæ & mortis pœna famulum coercet. Et hanc noſtri textus ſententiam, probat textus in l. reſpiciendum, §. furta, ff. de pœnis: & qui dicantur domeſtici, Cepola tractat in repetitione authenticæ ſed nouo iure, C. de ſeru. fugit. inſpiciẽdusquè eſt Baldus in l. apud antiquos, ad fin. C. de furt. & in §. iniuria, de pace iutam. firmand. & Barto. in l. ſi quis vxori, ff. de furt. num. 1. Angel. Aretin. verſ. *Et veſtem cæleſtem*, col. 7. Ioan. Faber in §. hi autem, de oblig. quæ ex delicto, gloſſ. in l. ad ea, ff. de regulis iuris, & Gregorius in ſcholijs ad dictã legem partitæ.

Textus CXLV.

Otroſi es a ſaber, que ſi al Rey furtan alguna coſa los ſus oficiales: e los otros hombres de ſu caſa, que el Rey puede mandar hazer qual eſcarmiento quiſiere, mas ningun Alcalde deue juzgar tal fuero, ſino ſegun dicho es en el capitulo antes deſte.

Lex CXLV.

Videnda ſunt adnotata in l. quæ præceſſit.

Textus CXLVI.

Otroſi, ſi algun concejo va a robar, o forçar algunas coſas, o van a hazer algun otro maleficio en ſu termino, o fuera de ſu termino: es a ſaber, que quando el concejo haze dentro en ſu termino robo, o alguno de los otros maleficios, e pone algunas razones para defenderſe de culpa q̃ ſea de derecho, puedelo prouar por teſtigos de ſu villa, o de ſu termino, o por ſu fuero, o por ſu priuilegio, o por derecho, o por razon. E ſi puſiere razon de derecho por ſe defender de aquel maleficio que fizieron en ſu termino, puedelo prouar por teſtigos de ſu villa, o de

ſu termino, que no ſean de los que fueron principales en fazerlo, o en ayudarlo, o en conſejarlo. Otroſi, ſi fizieron el robo, o el maleficio fuera de ſu villa, o de ſu termino: han de prouar la defenſion con teſtigos de fuera de ſu termino, que no ſiã de ſu juridicion, ni de ſu mandamiento.

SVMMARIVM.

1 *TEſtes de vniuerſitate, idonei teſtes ſunt, niſi cauſa ſpectet ad ſingulorum commodum.*

2 *Si vniuerſitas litigat ſuper paſcuis, & nemoribus, in quibus ſingulorum armenta paſcuntur, idonei teſtes ciues non ſunt.*

3 *Si vniuerſitas exigua ſit, licet cauſa non ſpectet ad ſingulorũ emolumentum, teſtes idonei ciues non ſunt, niſi aliter factum probari nequeat.*

Lex CXLVI.

IN TEXTV IBI: *Que no ſean de los que fueren principales.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, teſtes de vniuerſitate, legitimos teſtes eſſe dummodo cauſa nõ ſpectet ad cõmodum ſingulorum, quo caſu ciues idonei teſtes nõ erũt; & hanc ſententiã admittit Bart. in l. in tantum, §. vniuerſitatis, ff. de rerum diuiſ. & Ioan. Andr. in cap. cum nuntius, de teſtibus, qui frequuẽter allegari ſolet, ad
2 hoc, vt ſi vniuerſitas litiget ſuper paſcuis, vel nemoribus, in quibus ſingulorum armenta paſcũtur, & ſinguli ligna ſcindunt, teſtimonium vizinorum fidem nõ faciat, & docet Barto. in dict. §. vniuerſitatis, & in l. ſed ſi hac, §. qui manumittitur, ff. de in ius vocand. & Marcell. Bon. in additio. ad Bar. de Capua, ſingul. 4. cuius initium eſt, *Sed animus*, & Perr. Chirar. de Petraſancta, ſingul. 24. quos refert & ſequitur Maſcard. concl. 295. in fin. vol. 1. & in Regijs Auditorijs hãc praxim obſeruari docet Gregorius Lopez in l. 18. tit. 16. part. 3. ſchol. 6. & innumeros huius opinionis recenſet, & ad eius cõprobationem meminit ipſe peritiſsimus Doctor huius noſtræ legis ſtyli, cuiuſque diſtinctionem veram eſſe teſtatur Maſcard. vbi ſupra,
3 numer. 17. Niſi vniuerſitas adeò exigua eſſet, vt illi de ipſius corpore magis domeſtici, quàm ciues nuncupari poſſent. Tunc enim etſi non ſpectet ad ſingulorum emolumenrum, idonei teſtes non erunt, niſi factum per alios probari nequiret, quã per ipſos ciues, quo caſu in teſtes adhibentur, licet vniuerſitas parua ſit, vt tradit idẽ Maſcard. plures conge-

furti ſimpliciter iudicium dari: Peculatum Labeo definit, pecuniæ publicæ, vel reipublicæ cõtrectationẽ, ſeu interruptionẽ, l. 1. & l. ſacrilegij, §. eo capite, ff. ad l. Iuliam pecul. l. vnica, C. de
2 crimin. peculat. quibus cõuenit lex 14. & l. 18. tit. 14. part. 7. De reſiduis verò crimen eſt, quando quis pecuniam publicam ad certos tamen vſus deſtinatã retinet ſibi in toto, vel in parte, l. lege, §. l. Iulia, ff. ad l. Iul. pecul. §. penult. inſtit. de public. iudici. quo crimine notatur iudex, qui cum regiam pecuniam adminiſtret, ea vtatur, & cum ea negotietur, l. 2. & 4. dicto titulo ad l. Iuliam peculat. l. 14. dicto tit. 14. part. 7. vbi Gregorius ſcholio. 1. quo reſpicit Ioan. Fabri doctrina in §. item l. Iulia peculatus, de public. iudici. num. 3. Quippequi ait, regios receptores, ſi regia pecunia vtantur ad alium vſum, quam deſtinata ſit in hoc crimen incidere: rurſus tamen ſi magiſtratus nõ publicam, ſed priuatam rem, aut pecuniam auferat, vel intercipiat crimen peculatus, aut de reſiduis nõ committit, ſed furti ſimpliciter, iuxta noſtram legem. Hic enim eſt verus eius ſenſus, & intellectus, & ei ſimile eſt Papiniani, reſponſum in l. ob pecuniam, ff. de furt.
3 ibi: *Ob pecuniam ciuitati ſubtractã actione furti, non crimine peculatus tenetur*: quamuis Anton. Auguſt. mendat. libr. 1. cap. 3. mendum habere hanc literam opinetur, exiſtimat enim legendum, *nec non pro non*, vt ſit ſenſus ob pecuniam ciuitati ſubtractam actionem furti, necnon peculatus dari, ne cõtra Papinianus, & Martianus dixiſſe videantur in l. lege Iulia peculatus, prope fin. ff. ad legem Iuliam peculat. ibi: *Sed etſi de re ciuitatis aliquid ſurripiatur cõſtitutionibus Principũ Diuorũ Traiani cauetur peculatus crimen cõmitti, & hoc iure vtimur*. Communis tamen aſſenſus eſt, vt Martiani reſponſum de vrbe Romana, & pecunia fiſcali accipiatur: Papiniani verò de pecunia ciuitatis, priuatæquè perſonæ, quo caſu actio furtiua tantum competit, ſicut ex noſtra lege oſtenditur, & ita interpretatur Accurſ. in d. l. lege Iulia, cui aſſentitur ipſemet Auguſti. putans, conſultos caſum diuerſum, & non contrarium propoſuiſſe: &
4 hæc eſt vera interpretatio, licet non ignorem his vocabulis, & criminibus promiſcuè vti cum ea quæ ciuitatis priuatæ ſunt publica aliquãdo dici queãt, vt Iureconſultus animaduertit in lege inter publica, ff. de verbo. ſignific. & Cicer. Philip. 12. ſcribit hæc verba: *Sexterttium ſepties millies auertiſſe Antonium pecuniæ publicæ iudicauiſtis*: nũ fraude poterit carere peculatus? Et idẽ actio. 5. in Verrem: *Vectius frater, tui*

tui quaſtoris impudentiſſimũ tuum furtum, certiſsimum q; tuum peculatum. Hiſque criminibus proximum eſt, & repetundarum crimen, cuius quoq; meminit textus, qui prædictis delictis, & hoc annectit in l. vltima, ff. ad legem Iuliam pecul. ibi: *Publica iudicia peculatus, & de reſiduis, & repetundarum:* in qua lege ſingulare eſt, & ad noſtri textus intellectum animaduerſione dignum, vt & contra hæredes actio de turpto his criminibus: etſi lis non eſſet conteſtata cum defuncto, vt & Accurſius adnotauit ibi de verbo, *hæredem*, & de horum criminum pœna, inſpicieda ſunt prędicta iura, & præcipuè textus in dicta l. 18. partitæ, & ibi Gregorius Lupelius ſchol. 11. & Petrus Gregorius in ſintagmate iuris, lib. 33. cap. 19. & 20. Illud tamen non omitto, hæc crimina poſt quinquennium obijci nõ poſſe, vt probat textus in l. peculatus crimen ad leg. Iul. pecul. cui lex prædicta 18. partitæ addit, vt hoc accipiatur quoad pęnã capitalẽ.

8 Quadrupli verò pœnã ob præfata delicta, & poſt quinquenniũ in magiſtratus irrogari poſſe ſancit.

Textus CXLVIII.

SI algun hombre fuere demandado ſobre muerte, o ſobre otra coſa que merezca muerte, &c. Y es a ſaber, que ſi por peſquiſa, o por teſtigos es fallado: o alguno que es culpado en otro yerro que ſea a tal que no merezca muerte, entonce emplazarlo han primero por el primero plazo de nueue dias, que venga a ver leer, e publicar la peſquiſa que es hecha ſobre tal yerro, en q̃ le fallã por culpado de aquel hecho. E ſino viniere, emplazarlo han por el ſegũdo plazo por otros nueue dias, que venga a dezir lo que dezir quiſiere contra la peſquiſa, e contra los dichos, e las perſonas q̃ dixeron en ella. E ſino viniere emplazarlo han por el tercero plazo de otros nueue dias, e que venga a oyr la ſentencia: e ſino viniere, juzgara el Alcalde lo que fallare por derecho por la peſquiſa.

Lex CXLVIII.

Inſpicienda ſunt latè tradita in l. 50. & ſequentib. quæ & huc ſpectant.

Textus CXLIX.

ES a ſaber, que ſi el juyzio que da algun Alcalde de algun lugar, es reuocado por el juez de la alçada fincara el pleyto ay en la Corte ante el Alcalde de la alçada. Mas ſi el juez de la alçada da el pleyto por ninguno por mengua del

del Alcalde, como ſe falle que el pleyto no es conteſtado, o en otra manera: porque es ninguno el pleyto por mengua del Alcalde. Entonce puede embiar el pleyto a otro Alcalde: ſi ay otro Alcalde en eſſe lugar donde era el Alcalde que dio el juyzio. E ſi otro Alcalde no ay, pues por mengua del Alcalde fue dado por ninguno: puede ſi quiſiere retener en ſi el pleyto, y yr por el cabo adelãte: e librarlo a audiencia de ambas las partes, e deuelo embiar a otro que lo libre: e ſi el pleyto es dado por ninguno por mengua de la parte, como que la demanda fue mal formada, porque no era tal la demanda porque deuieſſe paſſar: entonce a pedimiento de la otra parte como el quiſiere: e pidiere ſera retenido el pleyto en caſa del Rey: y embiado a los Alcaldes de aquel lugar.

Lex CXLIX.

Inſpicienda ſunt ſcholia legum, quæ ſequuntur vſque ad legem 164.

Textus CL.

OTroſi, ſi alguno contra quien es dada ſentencia, dize que ſe agrauia. E al tercero dia no demãdo la alçada, por eſto no ſe entiende q̃ ſe alça, pues no dixo que ſe alçaua: ni le recebiran deſpues del tercero dia el alçada: mas ſi fueſſe muger, o hombre ſimple eſte que ſe agrauio, e no ſe alço al tercero dia, e demanda alçada, ſi tiene Abogado pechara el pleyto el Abogado: e ſino tiene Abogado, tomaran aquello que ſe agrauio: demandando la alçada al tercero dia: e tenerlo han por alçada.

SVMMARIIVM.

1. *Intra decem dies appellari poteſt, ſuntque continui, & de momento ad momentum.*
2. *Horum dierum computatio fit à die inſinuationis ſententiæ non à tempore ſcientiæ.*
3. *Intra quinquè dies appellatur iure recentiori.*
4. *Diuerſitas inter appellationem, ſcripto, vel viua voce.*
5. *Tempus ad appellandum non poteſt prorogari ex litigantiũ conſenſu.*
6. *Contumacia procuratoris non nocet mulieri, & ruſtico.*
7. Diuerſitas inter interceſsionẽ, *prouocationem, & appellationem.*

Lex

ad libellos appellatorios recurrendum erat, l. à ſententia, §. vltimo, ff. de appellatio. & hic quęri ſolet, ſi poſt hos dies appelletur, & aduerſarius non oppoſuerit, imo ſciens tacuerit, & ſententia lata ſit, an ſit ſuſtinenda ex prædicto litigatorum conſenſu an vero nullitatem habeat, & ſanè Bald. in d. auth. hodie tempus appellationis etiam ex litigatorum aſſenſu prorogari nequire contendit, & ideo ſententiã ipſo iure nullam eſſe cui aſſentitur Greg. in d. l. 22. ſchol. 5. per text. in Clemen. ſi appellationem de appellation. & in authen. ei qui, C. de tempo. appellatio.

IN TEXTV IBI:
Muger ò hombre ſimple.
Scholium II.

6 IN vltima parte inquit lex cauſi dici, & procuratoris, contumacia ſiue negligentia tẽpora appellationis fuiſſe finita, quo caſu hanc deſsidiam mulieri, minori, & ruſtico, non nocere decidit, quod & Bald. & Ang. adnotauerũt, in l. vbi exigitur in princip. ff. de æ'did. & docet Grego. Lup. in l. 9. tit. 23. p. 3 ſch. 2. ad fi.

IN TEXTV IBI:
E tenerlo han por a'çada.
Scholium III.

7 QVando finita ſunt appellationis tempora, & ex aliqua iuſta cauſa grauamen ſentiens auditur, appellatio non poteſt hoc caſu propriè nuncupari, vt noſter text. optimè conſiderat, quoad effectum tamen appellatio eſt, propriè vero interceſsio vocabitur, quæ tunc dicitur quando ille, qui nõ admittitur appellans ope tamẽ exceptionis auditur: ſunt itaq;
1 qui autumant inter appellationem prouocationẽ, & interceſſionẽ diuerſitatẽ conſtitui, nempe, vt interceſsio ſit, illa, cuiusme minimus, appellatio vero inter æquales, prouocatiò tamẽ, quando inæquales litigatores ſunt, quã diſtinctionẽ, ſolus, quẽ vide rim tradit Glareanus in annotationibus ad liuiũ lib. 3. decad. 1. formulã, itaq; appel. fuiſſe, *prouoco*, vel *apello*. Author eſt Barnab. Briſsin. de form. libr. 5. pag. 465. verſ. *Cæterũ*, de interceſſione tamẽ, cũ remediũ extraordinariũ eſſet, nihil cauebatur antiquitus

Textus CLI.

AQuel q̃ ſe a'çopara caſa del Rey ſea tenido de ſeguir el a'çada, e ſino la ſigue haſta el tiẽpo pueſto, ſegũ dicho es de ſuſo en el titulo delos emplazamiẽtos en la ley q̃ comieça. Otroſi, el q̃ es emplazado, o ſi viene al plazo a ſeguir la alzada, e ſe va de la Corte ſin ſu mãdado del alcalde q̃ oye la alzada por tãto tiẽpo a viſta del Alca'de q̃ finca por el de no ſeguir la alçada, maguer vẽga deſpues, e la quiere ſeguir ante q̃ la parte, ouieſſe carta del Rey, q cũplieſſe el juyzio dado aſſi, finca el juyzio de q̃ ſe alço firme, pues dexo de ſeguir la alçada. Otroſi,

 aquel por

por quien fue dado el juyzio, no es tenido de ſeguir la alçada que el ſu contrario fizo. Y el Alcalde ſi el que ſe alça ſigue el alçada, deue ver la alçada, è librarla ſegun fallare por derecho. Pero ſi el que ſe alço puſiere ante el Alcalde de la alçada razones de nueuo que ſe ayan de poner demas de las que vienen en el proceſſo de la alçada, entonce el Alcalde que oye la alzada, deuelo hazer ſaber a la parte por carta de emplazamiento de como ſu contrario pone razones de nueuo, en que el es meneſter que venga à oyrlas, e ſeguir ſu derecho: è ſi el que ſe alza viene à ſeguir el alzada, e adoleſce en el camino en guiſa que viene deſpues del plazo, e quiere prouar, e traer teſtimonio de como adoleſcio, el Alcalde deuelo hazer ſaber à la parte que venga à oyr la eſcuſa, que eſte que ſe alzo pone por ſi: y el teſtimonio que mueſtra, o quiere moſtrar en eſta razon, è la coſta para gelo fazer ſaber deue la dar el que adoleſcio, ò que pone razones de nueuo, porque han de embiar à emplazar.

SVMMARIVM.

1 *APpellationibus proſequẽdis modus poſitus eſt.*

2 *Sexaginta dies dati ſunt, ad proſequendam appellationem.*

3 *14 dies citra portus, et 40. vltra portus iure Regio recentiori dantur.*

4 *Dilationes ad proſequendam appellationem diuerſa fuerunt.*

5 *Tempus proſequendæ appellationis non prorogatur à litigatoribus,*

6 *Iudex à quo poteſt, diem deſignare ad appellationẽ proſequendã.*

7 *An ſit diuerſitas inter dum a lege, & à iudice datum.*

8 *Terminus à iudice prorogari poteſt.*

9 *Per lapſũ termini in cauſa criminali an appellatio deſerta reddat.*

10 *Appellanti ſubuenitur, quando eius iuſto impedimento, vel procuratoris ſui tempus proſequendæ appellationis finitum eſt.*

Lex CLI.

IN TEXTV IBI:

Sea tenido de ſeguir el alçada.

Scholium Primum.

CVm lex, quæ præceſsit
1 de appellatione verba
feciſſet, hæc de ea proſe
quenda agit, & fori legem refert
in qua modus appellationibus
proſequendis poſitus eſt, omni
enim iure vincenti ſuccurſum
eſt, diei prȩfinitione intra quem
victus appellans appellationem
proſequeretur, vt præſcindãtur
litiũ tẽpora tex. in auth. de iudi.
§. appell. col. 7. lex. 1. C de tẽpor.
2 appel. l. 23. tit. 23. p. 3. vbi ſexagin
ta dies appellanti præſtituuntur
ad ſequendã appellationẽ iure ta
mẽn recentiori citra portus. 15.
dies vltra portus 40. deſignãtur
3 l. 8. tit. 16. lib. 3. ordin. l. 2. & 5. tit.
18. lib. 4. Cõpil. itaq; quãuis à iu
re ex cauſa duo menſes darẽtur,
iuxta prædicta iura, itẽ & plures
in alijs negocijs habita ratione
iudicũ, vel loci vbi appellatio. ſe
quenda erat, l. 2. l. cum antiquio
ribus, C. de tempo. appellatio.
& in

& in alijs daretur annus, & bien nium, & non amplius, l. 2. & authent. ei qui, C. eod. titul. cap. cũ ſit Romana de appellatio. om-
4 nes tamen dilationes hæ quæ in iure diuerſæ fuerunt, ſecundum prædictam Compilationis legẽ accipi debent, ita vt 40. dies non egrediantur alioquin enim appellatio deſſerta fit, vt ibidem cauetur, & de iure communi in le ge negotiorum, §. final. de appel latio. non tamen finiendæ appellationi prædicti dies dati ſunt, hoc enim ad iudicem, ad quem ſpectat, ſed ſolum intra eos iudicio ſuper eſſe debent litigatores, qui appellarunt iuxta prædictam, l. 8. ordinam. & ſecundam nouæ Compilatio. nec hoc proſequendæ appellationis tempus à litigatoribus prorogari poteſt, eorum enim conſenſus ni-
5 hil operatur, vt Accurſius communiter receptus docuit in leg. properandum in principio, C. de iudic. ſicut, & in temporead appellandũ ſuperiori lege oſtendimus, quod a partibus differri non potuit hæ enim dilationes appellandæ, & proſequendæ, li-
6 tis fatales ſunt, ideoq; interitum inferũt cauſæ, ſi dies labatur, hęc tamen iura ſic accipi debent, népe ſi iudex diem appellanti non ſtatuat, permittitur enim Magiſtratui, à quo, diẽ pręfigere, quod vtroq; iure ſtabilitum fuit, c. ex inſinuatione, c. ad hæc de appellatio. cap. cum cauſa de re iudicata, prædicta lex. 2. titul. 18. lib. 4. nouæ collectio. Marant. titul. de appellatio. nume. 194. & 401. Abbas in cap. perſonas vlti. notabil. Felin. primo de appellatio. Gregorius Lupeſius in dict. leg. 23. ſcholio. 1. Rota antiqua deci
7 ſion. 485. in fin. Caſsiod. deciſ. 4. titul. de appellatio. non nulli tamen intereſſe putant inter diẽ à lege, vel à iudice datum hunc enim Magiſtratus ſtatuere non poteſt, niſi appellationi deferat, & eodẽ contextu nulloquè alieno actu inter mixto diem appellationi proſequendæ deſignauerit, vt animaduertit Octauian. Veſtrius in Roma. Aulæ actionem, lib. 7. c. vlt. nu. 3. verſiculo dixi, ibi: *Dixi quoq́ eodem contextu, quia ſi iudex à quo, primo dẽferat appellationi, nec alias tunc terminũ præfigat, nõ poterit poſt modum ex interuallo terminum appellanti præfigere*, hanc tamen opinionem non ſe-
8 quitur Nicola. Antonius Grauatius in eius additio litera B. numer. 24. Nec puto veram eſſe cum iura, non diſtinguant: hácquè dilationem à iudice prorogari poſſe commune placitũ eſt, etiã inuito, & renittente appellato cuius inter ſit prorogationẽ non fieri, vt Franc. voluit in d. c. perſonas, & in capite ſępe de appell. & in c. cũ appellationi bus, eodem titulo libr. 6. in §. ſi verò, & plures refert, & ſequitur

 præ-

Lex CLII.

IN TEXTV IBI: *E afrontò â eſte perſonero.*

Scholium Vnicum.

1 RAtio autem ea eſſe poteſt: nam & citatio à procuratore poteſt,incipere præſertim in his, quæ leuis præiudicij ſunt, vt in litera noſtri rex.ita enim conciliãda eſt,hæc cõtrouerſa opinio,vt putat plures referens Octauianus Veſtrius in Romanæ Aulę actionem,lib.4.c.3.nu.2.& ibi Nicolaus Antonius in anotationib',nu.10.alioquin enim ſatis eſt,ipſum reum in ius vocare?contumacia enim procuratoris domino nõ officeret,Bar.in l.quãuis,ff.de damn.in fect.

Lex CLIII.

OTroſi,porque los Iudios han priuilegio de los Reyes, que en las ſus deudas quando las demandan que no aya alçada para el Rey es â ſaber que ſi el juyzio ſe da ſobre la deuda no aura el alçada, mas dara el juez traslado de todo el juyzio,è de todo lo al que paſſa en el pleyto que lo mueſtre al Rey, la parte contra quien fue dado el juyzio,y el Rey mande ſobre ello lo que tuuiere por bien:mas ſi el Alcalde diere juyzio ſobre otra coſa que nazca en el pleyto, è la parte que ſe touiere por agrauiada ſe alçare,dar le deuen el alçada para el Rey: è ponerle plazo a las partes â que la vayan a ſeguir.

Lex CLIII.

Inſpiciendæ ſunt,leges.83.&.84.& lex.151.ſupra.

Textus CLIIII.

SI el Alcalde que oye el pleyto por alçada da el pleyto por ninguno, maguer no juzgue biẽ,ſi la parte,o el perſonero no ſe alça finca el juyzio e vale,mas ſi juzga el pleyto por alguno,e no lo es,maguer no ſe alçe no vale tal juyzio ſi fuere fallado que es ninguno.(a lo que es ninguno no lo puede fazer alguno.

SVMMARIVM.

1 *SEntentia nulla appellationem, non deſiderat.*

2 *Dum agitur de nullitate non labuntur temposa appellationis.*

3 *Nullitas.iudici cognitionem nõ interdicit.*

4 *In Gallia primus iudex de nullitate non cognoſcit,ſed & de ſententia nulla apellandum eſt.*

5 *Nullitas de iure communi,perpetuo opponi poterat.*

6 *Iure partitarum intra 20.annos opponitur nullitas.*

7 *Iure Compilationis intra 60. dies.*

d.tit.26.Et ſi ſententia lata erat per falſos teſtes, & inſtrumenta intra viginti annos de eius retractatione agebatur,l.2.d.titul. 26.l.13.tit.22.part.3. vbi Greg. ſchol.7.& tanquam nullam primus Magiſtratus reſcindere poterat.vt in prediſtis iurib⁹ cauetur.Iure tamen recentiori intra 60. dies de nullitate agendum eſt,l.2.titul.17.lib.4.Compil. & plura huius rei ibi congerit Azeuedo Auend.in declaratione, l. 4.&.5.tit.de exceptioni.lib.3.ordinam.n.53.Diegus Perez in l.2. tit.15.lib.3.i.hol.1.Bãtiũquè,& alios innumeros authores cuiuis obuios,qui hãc vulgarẽ nullitatis materiã ſatis extendũt cõſulto prętermitto ad cognitionem enim noſtrę legis prædicta tãtũ adnotaſſe arbitratus ſum.

Lex CLV.

OTroſi ſi alguno viene à querellar del Alcalde que no quiere dar alçada del juyzio que dio cõtra el, del qual juyzio ſe alço, el Rey lo deue embiar à mandar que gela de ſi el moſtrare como ſe alço, e que le de las coſtas de quatro dias de morada: e de tantos de yda, e de tantos de venida, ſegun fuere el lugar donde es Pero ſi en razon de las coſtas algo quiſiere dezir, que ſea ante el haſta tal dia, o dezir lo que dezir quiſiere.

SVMMARIVM.

1 *Iudex appellationi deferre adſtringitur.*

2 *Appellatio, & eius auxilium ad quid adinuentum.*

3 *Appellatio eſt ius ſpeciale aduerſus iudicis ſententiam.*

4 *Appellationis auxilio damnato conſultum eſt in non nullis iuribusque referuntur.*

5 *Sẽtẽtia iudicis à quo ſæpè cõſeruata fuit in legibus quæ referuntur.*

6 *Lex noſtra in expẽſis cõdemnat magiſtratũ qui appellationi nõ defert ius tamen cõmune. 30. libris auri.*

7 *Maior pœna imponitur iure partitarum.*

8 *De pœna iudicis iniuriam inferentis appellanti.*

Lex CLV.

IN TEXTV IBI.

Que no quiere dar alçada.

Scholium Primum.

1 IVbet hæc lex, Magiſtratũ, vt appellationi deferat, & nihil aliud ex tota eius ſeriè colligitur, & idẽ de iure cõmuni ſtatutũ eſt in l. quoniã iudices.l. iudicibus, l. immunitas, C.de appella.l.lege Iulia,ff.ad l.Iuli.de vi pub.& iure partit.l.4.tit.10.p.7.Et quidẽ
2 merito,cũ appellatio admodũ neceſſaria ſit,l.1.ff.de appellatio. eiuſquè remedium ad præſidium innocentiæ adinuentum caput cum ſpeciale, §. porro

de appellatio.& ne via præcludatur defenſioni, quæ iuris natura lis eſt Clementina Paſtoralis, de re iudicat.& vt merita cauſæ exactius excutiantur, l.1.l. addictos, C.de appellatio.l. addictos
3 de Epiſcop audient. Eſtquè appellatio ſpeciale ius aduerſus ſententiam iudicis, & eius rigorem: nam quanuis pro ea præſumptio
4 ſit, ſæpe verò iniuſta eſt, & reuocatur: & ſic hoc appellationis auxilio damnato conſultum eſt, vt cernere licet ex Paulo in l. maritus, ff. de quæſtionibus, & ex Papiniano in l. Offilius, ff. de leg. 3. & ex Seuero Imperatore in l. 1. C. de appellat. & ex Diocletiano in l. hi qui, C. de appellat. & ex Alexandro in l. 1. C. ſi vni ex pluribus, & in l. 1. eodem titul. & alibi ſæpe vbi ſententia retracta tur, & rectè prouocatum dicitur
5 In alijsquè iuribus ſententiam conſeruari, legi; nempe in l. vltima: prope finem, ff. quod cum eo, qui in aliena pot. & in l. Romanus Appullus, ff. de tutoribus, & cur. datis ab his; & in l. tutor, ff. de vſuris, & in alijs innumeris I.C. reſponſis: cum igitur lites hoc appellationis remedio melius excutiantur litigatoribus conſulens lex noſtra Magiſtratus iubet, vt appellationibus deferant, nulloquè alio egemus ſcholio ad eius cognitionem.

IN TEXTV IBI:
E que le de las coſtas.

Scholium II.

6 LEX noſtra in vltima parte, Magiſtratum, qui appellationi non defert, in expenſis tantum condemnat, mitiſquè profectò eſt, grauior enim pœna de iure communi ei impoſita fuit, quo triginta librarũ auri coertione coercetur iudex prouocationem denegans, l. quoniã iudices, C. de appellatio. quam pœnam non video præſtitui legibus partitarum, ſed aliam grauiorem, vt conſtat ex l.4. tit. 10. partit. 7. quæ iudicem appellationi non deferentem, pœna, l. Iu-
7 liæ de vi plectit, ſumptaquè illa lex eſt à textu in l. l. Iulia, ff. ad l. Iuliam de vi publica, iure tamẽ recentiori iudici iubetur, vt appellationem ſuſcipiat, nulla tamen pœna irrogata, vt patet ex l. 12. titul. 16. lib. 3. ordinamenti, l. 12. titul. 18. lib. 4. Compil. pœna enim, quæ ibi ſtatuitur aduerſus iudicem non quod appellationi non detuliſſet, ſed quòd
8 conuitiũ dixiſſet irrogatur. Graui enim pœna afficiebatur Magiſtratus, qui appellantem in carcerem cõjiceret, percuteret, aut occideret, vt probatur in dict. l. lege Iulia, & in dict. l. 4. partitæ, quæ tamen conuitij non meminerunt, prædictæ itaquè leges ordi-

ordinamen. & Compil. Et pœna affici iudicem, qui verbo iniuriam infert decidunt, inſpicienda que eſt lex. 16. titul. 23. 3. part. vbi Gregorius & idem in dicta lege. 4. ſcholio. 1. & 2.

Textus CLVI.

OTroſi, ſi los que vienen a la Corte del Rey à ſeguir alguna alçada, ni ſon de alueñe mas de dos jornadas no pueden alegar las ferias que ſon dadas por razon de coger el pan, y el vino que no ſon por honra de los Sãtos, è los Alcaldes librã las alçadas: mas ſi ſon de acerca, aſsi como dos jornadas, o ſi el pleyto es començado de nueuo en caſa del Rey que no ſea por alçada, en eſte caſo maguer ſean alueñe, darle han ferias ſi las pidiere. E ſi ſon las partes de acerca, en la alçada, maguer ſean las razones encerradas e plazo pueſto para oyr ſentencia, podra la parte demandar ferias, e deuen gelas otorgar las que vinieren deſpues.

SVMMARIVM.

1 *AN iudex appellationis ferias concedere poſsit.*

2 *In Regijs auditorijs, feriæ non conceduntur.*

3 *Feriæ meſsium, & vindemiæ in iudicio appellationis non dantur, aliæ verò ſic.*

4 *Quæ ſint feriæ menſtruæ, & nonnulla de ferijs.*

5 *De ferijs annuis tractatur.*

6 *De ferijs conceptionis, ſiue legitimis agitur.*

7 *De ferijs ſtatis tractatur.*

8 *Feriarum quatuor ſunt genera, ſtatiuæ, conceptiuæ, imperatiuæ, aut nundinæ.*

9 *His et feriæ præcidaneæ adduntur.*

10 *De ferijs ob dei honorẽ tractatur.*

11 *Etiam partiũ conſenſu iudicium non datur in ferijs ob dei honorẽ.*

12 *Confeſsio debiti in die feriata facta non valet.*

13 *De feſtorũ diterũ apud veteres obſeruatione, non nulla adducantur.*

14 *Hoc vocabulum præcias, quid ſignificet.*

15 *Per præconem denũtiabatur, vt opifices in diebus feſtis ab opere abſtinerent, & contra faciens multabatur.*

Lex CLVI.

IN TEXTV IBI: *Vienen à la Corte à ſeguir alguna alçada, y ibi, no pueden allegar las ferias, &c.*

Scholium Primum.

1 IVdicem appellationis, & ferias concedere debere, ſi litigatorum domicilium parum diſtaret à loco vbi ius reddirur, ſancit lex noſtra, quod ea forſam ratione ſtatuit, nam ſi longè diſtarent liti-

gatores, dilatione præmerëtur, in commodum itaquè eis feriæ afferent contra deciſionem, textu in authentico de iudicijs, §. appellationes, colatione. 7. & eadem, ſi quid iudico, ratione prædictæ feriæ non conceduntur.

2 In Regijs Auditorijs noſtri Regni, vt docet Grego. Lup. in l. 37. titul. 2. part. 3. ſcholio. 2. ſicut & in curia Romana, non ſeruari, ſimiliterquè nec in curia Regis Galliæ, vt venientes de longinquis partibus citius expediãtur, docet ſpeculat. titul. de ferijs, §. 1. ad finem, & prædicta ſuperiorum tribunalium huius Regni praxis ortũ fortaſsis habuit ab hac noſtra ſtyli lege, quanuis ad eam nõ ſoleat animaduerti, nec Greg. meminit vbi ſupra.

IN TEXTV IBI: *Que ſon dadas por razon de coger el pan y el vino.*

Scholium I I.

3 FErias, quas vetat textus noſter in appellrtionum litibus, illæ ſunt, quæ meſsium, & vindemiæ nuncupantur, de hiſquè ſenſerunt ſpecul. & Gregor. in locis ſupra citatis, quas puto à veteribus, *Ferias meſtruas*,

4 nũcupatas, vt teſtatur Varro lib. 5. de lingua Latina, quò reſpiciunt Arnobij verba libr. 7. aduerſus gentes, ibi: *Lauatio Deum matris eſt hodie: Iouis epulũ cras eſt: Æſculapij geritur, celebraturq́ vindemia, lectisternium Cereris erit Idibus proximis: telluris natalis eſt:* Ad meſsiũq; ferias illud Plinij pertinet lib. 8. c. 3. *Augurio*, inquit, *Canario agendo dies conſtituantur prius quam frumenta vaginas exuant, & antequam in vaginas perueniant*, & harum menſtruarum feriarum meminit, text. in l. 37. titul. 2. p. 3. ibi: *E eſtos ſon dos meſes*, aitquè prædicta lex iudicem cum fructus eodem tempore vbique nõ colligantur, ſtatuere debere ferias prędictas loco, & tẽpore cõgruentibus, & hinc intelligi exiſtimo Ciceronis locum lib. 1. de diuinatione docentis, præconẽ edicere ſolere feriarum tempus, quo litibus, & iurgijs abſtineretur, cum dies, nempe certa, ſtatui nõ potuiſſet proinde Ouid. lib. 1. faſtorum de ferijs Calendarũ Ianuarij agẽs ſcribit hos verſus.

Lite vacent aures inſanaque protinus abſint.
Iurgia, differ opus liuida lingua tuũ:

Et Martialis lib. 10. Epigr. 9. ait:

Natalem colimus tacete lites.

Et Liuius lib. 38, de Scipione ſcribit hæc verba: *Hodie tribuni plebis voſque quirites cum Hannibale, & Cartaginenſibus ſignis collatis in Africa, benè ac fideliter pugnaui, itaque hodie cum litibus, & iurgijs ſuperſedere æquum ſit, ego hinc. ex templo in Capitolium ad Iouem optimũ maximum Iunonemq́, ac Mineruã,*

cate-

cæteroſq; deos, qui capitolio, atq; arci
præſident ſalutādos ibo: quo circa Ci
cero in his, quas ædit legibus,
hoc caput ponit lib. 2. *Ferijs iur-*
gia amouento. Itaq; ſi aliquis con
ueniretur, legitima exceptio e-
rat, ſi de vindemialibus ferijs op
poneretur vt adnotauit Aulus Ge
lius lib. 16. c. 4. in illis verbis: *De*
inde ita concipiebatur ius iurandum
vt adeſſent hi. additis exceptionibus,
niſi harunce aliqua cauſa erit, funus
familiare, feriæ vindemiales, &c. &
de ferijs æſtiuis mentionem fa-
cit idem author lib. 9. c. 15. alięq;
feriæ apud antiquos non *Men-*
5 *ſtruæ*, ſed, *Annuæ*, appellabantur:
quippe cum quotannis conce-
derentur, quarum meminit Var
ro dict. lib. 5. de lingua Latina *cō-*
pitalia nuncupans, & quibus ver
bis à prætore conciperentur. tra
dit Aul. Gellius Noct. Atic. lib.
10. c. 24. ibi: *Die noni populi Roma*
ni quiritibus compitalia erunt, quan-
do concepta fuerint nefas, quæ ver-
ba prętoris exponēs ipſe author
ait: *Hæc verba die noni prætor dicit*
non die nono neq; prætor ſolum, ſed ple
raq; omnis vetuſtas ſic loquuta eſt:
6 Et feriarum *conceptiuarum*, memi
nit Macrobi. lib. 1. ſaturna c. 4.
quas ferias *legitimas*, nūcupat O-
uid. Faſto. 2. ibi.

Curio legitimis tūc fornacalia verbis
Maximus indicit, nec ſtata ſacra facit

7 Hæq; feriæ, quæ in hoc verſu
ab Ouidio *ſtatæ* vocantur, à Var
rone libr. 5. linguæ Latinæ, & à
Macrobio lib. 1. ſaturnal. c. 16. ap
pellantur ſtatiuæ: feſtus autē lib.
6. ſicut & Ouidi. *ſtatas* vocat,
quód certo ſtatutoq; die obſer-
uarentur, & ſic intelligūtur illi
eiuſdem Ouid. verſus faſtorum
1. qui ſic ſe habent:

Terquater euolui ſignātes tēpora faſtos
Nec ſementina eſt vlla reperta dies
Cum mihi (ſenſit enim) lux hæc indi
citur inquit.
Muſa, quis à faſtis non ſtata ſacra
petis?
Vtq; dies incerta ſacris, ſic tēpore certo
Seminibus iactis eſt, vbi fœtus ager.

Vt ſingulariter interpretatur
Tiraq. in Alex. libr. 5. c. 7. litera
B. verbo, *Cum enim feriarum*, nec
8 omittēdus eſt ipſius Alex. ab A-
lex. locus d. c. 7. qui ferias diuer
ſis nominibus nuncupat, verbis
ſequentibus: *Cū enim feriarū qua*
tuor eſſent genera, ſtatiuæ, cōceptiuæ,
imperatiuæ, & nundinæ: ſtatiuæ au-
tē fuerūt, quæ ſtatis diebus, ac mēſibus
ſeruabātur veluti Saturnalia, Luper
calia, Agonalia, cōceptiuæ, quæ in diē
certā à Pontifice, vel Magiſtratu
cōcipiūtur, quemadmodū Latinæ, ſe-
mētinæ Paganalia, vel Cōpilatia: im
peratiuæ, quas conſul prætorue, aut Pō
tifex maximus pro arbitrio indixit:
nundinæ verò ſemper paganorū ha-
9 *bitæ ſunt feriæ.* Et de his quatuor
feriarū generibus authore ſup-
preſſo mētionem facit Petr. Gre
go. in ſyntag. libr. 2. c. 16. num. 3.
& his ferias præcidaneas addit
Aul. Gellius lib. 4. c. 6.

IN

IN TEXTV IBI:
Por honra de los Santos.

Scholium III.

10 DE alio feriarũ genere agit, text. noſter de his ſcilicet, quæ ob dei honorem intro ductæ fuerunt, hę enim maioris conſiderationis ſunt, itaq; & iudicem appellationis has ferias concedere debere ſtatuit, lex noſtra, cum etiam litigatorum aſſenſu iudicium fieri vetetur, in
11 his ſolemnibus diebus, & ſi fiat nullum redditur, quanuis aliter diſpoſitum ſit, in ferijs anterioribus vindemiarum, & meſsiũ in quibus ex litigatorum cõſenſu iudicium datur, c. vltimum de ferijs, l. 34. tit. 2. p. 3. & adnotauit Accurſius in l. omnes dies, C. eod. & ideo merito ambigit, Alber. in prædicta l. de ſtatuto permittente in diebus his ſolemnibus, lites agitari, & idem author ibidem ad finem aſſerit confeſſionem debiti, à debitore factã
12 in die feriata ad honorem Dei, non valere, nec pręiudicium afferre confitenti, quod profecto eſt notabile, & Gregor. refert in d. l. 34. titu. 2. p. 3. ſchol. vlt. quæquæ hæ feriæ ſint recenſentur à prædicta lege. 34. & de illis feriarum generibus, quorum meminimus *ſtatuarum genus*, ad Dei honorem pertinet, cum anni certis *ſtatis*, & *reuolutis*, contingant diebus, vt in d. l. 34. ad notatur, & de iur. com. in d. c. fin. de ferijs & in l. dies feſtos, C. eodem, & in c. fin. de iudicijs, & in c. placita
13 15. q. 4. nec prætermittendæ etiã ſunt, apud priſcos feſtorum dierum obſeruationes, vt videre licet, apud Ciceronẽ lib. 2. de leg. ibi: *Feriarum feſtorumq́ dierum ratio, in libris requiem habet litium, & iurgiorum*, quin etiã ferijs publicis, ante flamines quoſdam in ceſiſſe, qui opere abſtinere monerent, Sext Pompo, lib. 14. teſtatur in illis verbis: *Præclamitatores dicuntur, qui flaminibus diali Quirinali Martiali antecedentes ex clamant ferijs publicis, vt homines abſtineant ſe opere, quia his, opus facientem videre irreligioſum eſt*, & eodẽ loco ſcribit ſequentia, *Præcias dicebant, qui à flaminibus præmittebãtur, vt denuntiarent opificibus, manum abſtinerẽt, ab opere ne ſi vidiſſet ſacerdos facientem opus, ſacra pollue-*
14 *rentur*, quæ verba, vt benẽ percipiantur animaduerto, *præcias*, ex alluſione dici ideſt, *præcoquas*, quod cito matureſcant colum. lib. 3. c. 2. Et hinc illud Vergilij, *purpureæ præciæq́, &c.* niſi fortaſſis illud vocabulum *præcias*, referatur *Ad ferias præcidaneas*, de quibus ſupra egimus, vt oſtendere videntur Aul. Gelij verba d. lib. 4. c. 6. in fin. ibi: *Feriæ præcidaneæ in atrum diẽ in augurata ſunt, collegiũ decreuit, non habẽdum religioni, quin eo die feria præcidaneæ eſſent*: & ad prædi-

prædicta alludit Vergilij verſus 1. Georgi:

Quippe etiam feſtis quædam exercere diebus.

Vbi ſeruius multa non contẽnenda, tradit, in verſiculo, *ſunt etiam aliqua, &c.* & Macrobi. lib. 1. Saturnal. c. 16. ſcribit, *Præterea Regem ſacrorum flaminesq́ non licebat*
15 *vider ferijs opus fieri, & id o per præconem denuntiabant, nequid tale ageretur, & præcepti negligens mulctabatur*, & ex Plutharco, & alijs innumera recenſet Briſon. de formulis, lib. 1. pag. 19. Petr. Greg. in ſyntagm. lib. 2. c. 16 per totu, Alex. ab Alex. geniel. dier. lib. 5. c. 7. & lib. 3. c. 18. Plutarch. problemat. c. 23. Macrobi. lib. 1. Saturnal. c. 15. & 16. Varro lib. 2. & 5. linguæ Latinæ, Plinius lib. 18. c. 3. Feſtus Pompei. lib. 3. 6. & 12. Dioniſi Hallicarnaſ. lib. 4. Aulus Gelli. Noƈti. Aticar. c. 24. lib. 10. & lib. 4. c. 6. & lib. 9. c. 15. Tiraquel. in Alexand. in prædiƈtis locis Arnoo. libr. 7. aduerſus gentes Liuius lib. 38.

Textus CLVII.

Otroſi, en pleyto de las alçadas en caſa del Rey el perſonero de la alçada: maguer en la perſoneria del pleyto no le ouieſſe dado poder para ſeguir la alçada: recibenlo por aquella perſoneria à ſeguir la alçada.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad lites prouocare poteſt, & ſi ad appellandum mãdatum non habuerit.*

2 *An per diffinitiuam ſententiam mandatum expiret.*

3 *Refertur, et improbatur intelleƈtus quem non nulli aſsignant, ad noſtra legis literam.*

4 *Verius eſt in diſtinƈte appellari poſſe, ſine ſpeciali mandato, ſiue lis in curia, ſiue alibi vertatur.*

Lex CLVII.

IN TEXTV IBI:

En caſa del Rey,

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, procuratorem ad litem conſtitutum prouocare poſſe, à ſententia contra Dominum latã, & ſi ad appellandum mandatum non habuerit, quæ uerba tran-
2 ſcripſit lex noſtra, à text. in l. tertia, titul. 23. part. tertia, & ratio dubitandi huius ſentẽtiæ, ea eſſe potuit finitum enim videtur mandatum per diffinitiuam ſententiam, argument. text. in l. inuitus, C. de procurator. Rurſus quia huic legi, & prædiƈtæ legi partitæ obſtare videtur, l. 23. titulo quinto eadem partita: ſunt itaque non nulli, qui exiſtimarunt, (vt correctio euitetur) hanc

Digitized by Google

hanc legē ſtyli,& prædictā legē tertiam accipi, quando lis verti tur incuria Regis iuxta illa verba, *En caſa del Rey*, & hāc opinionē refert,& non ſequitur Greg. Lup. memor huius noſtræ legis in prædicta l.3. ſchol.2. Sed verius eſt,in diſtinctè accipiendam noſtri text. concluſionem, vt ſiue incuria,vel alibi lis ſit procurator appellare poſsit, licet in mandato de appellatione, nihil dictum ſit,& alia quæ huc attinent,latè tractaui in legibus anterioribus,& ideo hic referre nō erit congruens.

Textus CLVIII.

SI alguno ha pleyto,y en la demanda puſo muchos articulos, e juzga el Alcalde ſobre vn articulo:y ante que viniesſe a juzgar ſobre los otros articulos,o ſobre las penas en que auia caydo que le demandauan, ſe alço,en caſa del Rey aſsi lo vſan,en eſſa hora que ſe aſſento el Alcalde para juzgar, maguer ſe alço la parte ſobre vn articulo que el Alcalde juzgara,e ſobre los otros articulos. E otroſi ſobre los frutos,e las rentas,e las coſtas juzgara,e ſobre los otros articulos el Alcalde en todo eſſe dia:maguer ſe aya la parte alçado. Pero la Santa madre Igleſia guarda el contrario deſto.

SVMMARIVM.

1 *IVdex à quo ſuper vno articulo appellatum ſit, ſuper alijs ſententiā proferre poteſt.*

2 *Prima inſtantia non finita iudex ſecundæ inſtantiæ pronūtiare nequit.*

3 *De diuerſitate inter incidentem, & emergentem quæſtionem.*

Lex CLVIII.

IN TEXTV IBI: *Y en la demanda puſo muchos Articulos.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt iudicem,à quo ſuper vno articulo appellatū fuit; ſuper alijs ſententiam dicere poſſe rationē autem eam eſſe puto: nā de qua re cognouit iudex pronuntiare quoquè cogendus eſt vulgar.l. de qua re.74. ff. de iudicijs, cap. cūm ſuper de cauſ. poſſeſ.& proprie.itaquè ſi actor ſuper pluribus articulis actionem intēderet,vt oſtēdunt verba noſtri textus,illi de quibus iudex ſententiam non tulit ommiſsi cenſentur, & ſic inſtantiam non faciūt lex in hoc iudicio,ff familiæ herciſcund. prima itaquè inſtantia
2 non finita,iudex ſecundæ inſtātiæ,pronuntiare non poterit, vt noſtra

noſtra lex ſtatuit, quę iuxta admodum procliuis eſt, ſolita tamen breuitate ad huius legis intellectum animaduertendum eſt, regulariter articulū, aut quæſtionem, de qua agitur incidentem, aut emergentem eſſe, ſi incidens fuit quæſtio, & oppoſita in modum exceptionis, non opus eſt expreſſe ſuper ea pronuntiari tacitè enim ſufficit, aut fuit emergens, & per ſe principalis, & tūc expreſſam ſententiam deſiderat abſoluendo, vel damnando, aliter enim non poteſt dici iudicatum eſſe, glo. Magiſtral. in d. l. de qua re, vbi latè Scribentes, & litera noſtri text. minorem difficultatem habet, ſupponit enim litem cōteſtatam principaliter, apud iudicem à quo, ſuper omnibus articulis, abſquè dubio, itaquè de omnibus pronuntiare debebit, ſuccedit enim, regula textus in lege, vbi 30. ff. de iudicijs, ibi: *Vbi acceptum eſt, ſemel iudicium, ibi, & finem accipere debet.*

Textus CLIX.

Otroſi, al que es pueſto plazo que vēga à tomar la alzada, ſino viene a tomar el alzada al dia que fueſſe pueſto a que la vinieſſe a tomar, y otra eſcuſa derecha por ſi no ha, no le deue dar el alzada.

Lex CLIX.

Inſpicienda ſunt ſcholia legis. 151. quæ huc attinent.

Textus CLX.

Otroſi ſi aquel por quien es dada la ſentencia, viene à ſeguir el alzada deſta ſentencia, de que ſe alzo ſu contendor, e parecio ante el juez, è ſe fue deſpues de la Corte, ſi en razon de nueuo no ouieſſen entrado, no lo ha el juez porque emplazar, mas deue ver la alçada, e librarla mas ſi auia entrado en razon de nueuo, o las puſiere la parte deſpues, deuele hazer emplazar:

SVMMARIVM.

1 *Et in cauſa appellationis citatio deſideratur.*

Lex CLX.

IN TEXTV. IBI: *Deuele hazer emplazar.*

Scholium vnicum.

1 LEX hæc de citatione agit, quæ & in iudicio appellationis deſideratur: cùm enim defenſio ſit, omitti non poteſt, iuxta adnotata in l. 101. ſupra, & ab hac lege ortum forſitam habuit praxiſquè obſeruat in ſuperioribus

ribus auditorijs, in quibus Regiæ literæ expediuntur, quæ citatoriç vulgo nuncupantur, qui bus citatur litigator ad appellationem proſequendam, vt ſancit tex. in l. 5. tit. 18. lib. 3. Cõpil.

Textus C L X I.

O*Troſi ſi el Alcalde da juyzio contra el demandado, del qual no ſe alzo, o ſi ſe alzo, ſinco firme: dara el Alcalde carta que le entreguẽ el juyzio: mas no deue yr en la carta en que den audiencia a la otra parte: mas ſi el ouiere alguna defenſion por ſi peremptoria, digalo el e prueuelo.*

SVMMARIVM.

1 I*N executionibus copia non datur reo.*

2 *Inſtrumenta, an habeant paratam executionem.*

3 *In cauſis executiuis non conteſtatur lis.*

4 *Exceptiones peremptorias oppone re poteſt reus, contra quem executio fit, & de his, & alijs exceptionibus impedientibus viam executiuam remiſſiuè tractatur.*

Lex CLXI.

IN TEXTV IBI:
Del qual no ſe alzò, ò ſi ſe alzò ſinco firme.
Scholium I.

1 AIt lex hæc ſententiam, quæ tranſijt in rem iudicatam, exequi poſſe, formamquè executionis mox perſcribit decidens ipſius copiã denegandam illi, contra quem executio fit, non tamen peremptoriarum exceptionũm oppoſitionem: his enim ſe defendere reus poterit. Quam ſententiam probat tex. in l. poſt rem iudicatã, ff. de re iud. & latè tractat Maranta, 3. par. 6. par. act. 3. nũme. 2. Rebuf. in tracta. de ſentẽtijs executorijs, Roderic. Xuarez in d. l. poſt rem, cum iudicioquè lex noſtra de executione ſententiæ agit, cùm inſtrumẽnta publica 2 paratam executionem, non habeant, l. minor viginti quinque annis, ff. de minorib. niſi in quibuſdam caſibus, quos recenſet Alexand. in l. ait prætor, §. ſi iudex, ff. de re iudic. & in l. fin. C. de ædict. Diui Adr. Xuarez in dict. l. poſt rem, à caſu. 4. doctiſſimus Gometius in l. 64. Rebuf. in tracta. deliter. obl. art. 6. glo. 3. iure tamen recentiore indiſtinctè exequuntur inſtrumenta, l. 1. & 2. titul. 21. lib. 4. Compil.

IN TEXTV IBI:
Mas no deue yr en la carta en que den Audiencia à la otra parte.
Scholium II.

3 DEcidit lex in 2. parte executionis copiam reo dandam nõ eſſe. Et ratio huius recep-

receptiſsimę ſententiæ eſt: quia in cauſis executiuis lis non conteſtatur, vt latè poſt Scribentes, in d.l.poſt rem, tradit Rebuf. de liter.oblig.artic.6.gloſſ.3.num. 5.& 6. Nulla itaque præcedente citatione debitoris, iudex executionē fieri iubet, nec ex hoc defenſio tolletur. Ad vltimam enim executionem ante diffinitiuā ſententiam reus citatur & euocatur, & ita praxis admiſsit, qam à lege noſtra putò ortam cum iure cōmuni receptius eſſet prædicta prima citatione eſſe opus, ſine qua executioni ſententia non mādabatur, vt adnotauit Bald. in l.ab executore, nume.8.C.quorum appell. non recip.& innumeros congerit Didacus Perez in l. 4. titul. 8. lib. 3. ordinament. & nouiter lex noſtra confirmatur, à l. 19. titu. 21 libr.4. nouæ compilationis; vbi iudici præcipitur executionem decernernere ſine vlla debitoris citatione.

IN TEXTV IBI.

Alguna defenſion por ſi peremptoria.

Scholium III.

4 IN hac vltima parte in defenſum reum nō reliquit text. noſter. Exceptiones enim pereporias opponere poſſe teſtatur, quas ſi probauerit, ab executione abſoluendus erit, quæq; hę exceptiones ſint videre licet, ex l. 1. & 2. titu.21.lib.4.compi. Recenſent enim leges hæ debiti ſolutionē, pacti de non petēdo, vſurarum, vis, aut metus, vel falſitatis, exceptiones: quas doctè explicat Auenda. in declaratione legis 4. & 5. à num.29. Et prædictas exceptiones tāquā præcipuas enumerat prædict. l.1. non tamen alias vetat, vt ex ipſius ſeriè patet, & latè proſequitur Auenda. vbi ſup. Auileſius in capitulis prætorum, c.10.gloſ. verb. *Execucion*, Roder. Xuarez in dict.l. poſt rem iudicatam, in 2.par.declarationis Legis Regni, §. *Sed pro euidētia*, nu.49.& 50. Didacus Per. in l.4.tit.8. ordinamen. Palatius Rubeus, Ciſuētes, & Caſtellus in l.64. Tauri, Petrus de Salazar, de vſu, & conſuetud. cap. 1. nu.77. Couar. in regu. poſſeſſor. 2.par.§.11.nu.2. Mencha. de ſucceſſ.creat.lib.1.§.10.num.21. Xuarez de Paz, 4.part. 1.tom. cap.3. Qui omnes ex noſtratibus de intellectu prædictarum legum compilat. latè tractāt, & à prædictis legibus dilatio decem dierum tantum ad hatū exceptionū probationē cōceditur, nullā quę aliā interpretationē noſter tex. deſiderat: peruulgaris enim materia eſt, & in qua plenè prędicti authores ſcripſerūt, nullus tamē memor noſtræ legis fuit.

Textus CLXII.

EN los pleytos en que ſe dan juyzios, ſi alguna de las partes ſe alça, puedeſe alçar de alçada en alçada, maguer paſſen las alçadas mas de por dos alçadas, ſiempre ſe puede alçar de alzada en alzada, haſta que por alzada llegue el pleyto a la perſona del Rey: y eſto es porque no ſe deſtaje ni ſe mengue la ſu juridicion del Rey.

SVMMARIVM.

1 *APpellari pluries poteſt.*
2 *Intelligitur textus in l. vnica, C. ne liceat tertiò prouocare.*
3 *Secunda ſupplicatio quando locũ habeat.*
4 *Appellationes in opidis dominorũ ſolum vnam inſtantiam faciunt.*
5 *Suprema iuriſdictio appellationis ad Regem ſpectat.*
6 *Ad dominos & eius iudices, de iure non appellatur.*

Lex CLXII.

IN TEXTV IBI. *Haſta que por alzada llegue el pleyto à la perſona del Rey.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis, eſt, quem piam pluries appellare poſſe, quatenus ad Regem prouocetur, & ſanè ſimilem deciſionem inuenio in lege Æmilius Larianus 38. ff. de minoribus, quæ refert pupillam, quæ in integrum reſtitui deſiderabat victam fuiſſe, apud Prætorem, mox appellaſſe ad Præfectum vrbi à quo quoque condemnata fuit, ſtatimque ad Imperatorem prouocauiſſe, qui pronuntiauit in integrum reſtituendam, illis verbis: *Imperator autem motus eſt, quod dies committendi in tempus incidiſſet, eaquè effeciſſet nè pareretur legi venditionis, dicebam poſſe magis eam reſtitui, quòd venditor denuntiando poſt diem quo placuerat eſſe commiſſum, & pretium petendo receſſiſſe, à lege ſua videretur non me moueri, quod dies poſtea tranſiſſet non magis quàm ſi creditor pignus detraxiſſet poſt mortem debitoris die ſolutionis finita; quia tamen lex commiſſoria diſpliecbat ei, pronuntiauit in integrum reſtituendam.* Et Vlpianus narrat in l. non putabam, 48. ff. de cond. & demoſ. ex Germania ad Imperatorem fuiſſe prouocatum, ibi: *Et ita etiam Aurelius Imperator Antoninus ad appellationem ex Germania iudicauit.* De Prætore etiam ad Præfectum, & de Præfecto ad Imperatorem prouocatum fuiſſe, memorat Paul. in lege vltima, ff. quod cum eo. deci-

Vbi inter Conſultos magna cõtrouerſia fuit, & tandem ſententiam præfecti, confirmauit Imperator. Imperialiumq; ex appellatione ſententiarum exempla innumera habemus in iure, l. intra vtile, ff. de minorib. ibi: *Si finita appellationis apud Imperatorem cognitione*, l. i. l. hi qui, C. de appell. l. 2. & 3. C. ſi vn. ex plur. & alibi ſæpè nec noſtræ legis deciſioni, quæ pluries appellare permittit reſſragatu, text. in l. vnic. iuncta rubrica, C. nè liceat tertio prouocare, & in cap. directè, de appellationib. & in c. ſiquis in quacunque, & in cap. ſua nobis, 2. q. 3. & in l. 23. titu. 23. part. 3.

Hæc enim iura ſicut & noſtra lex accipi debent quãdo ad Principem, & eius Regia Auditoria fuit prouocatum: quo caſu tertio prouocare non eſt fas. & hæc eſt ratio text. in l. 1. cum ſequent.

3 tit. 20. lib. 4. compi. Vbi ſecunda ſnpplicatio tunc locũ habet quãdo lis cœpit in Regio Auditorio. Vnica enim tunc ibi appellationis inſtantia agitatur. Locus itaque ſecundæ patet ſupplicationi, nec rurſus obſtant innumeræ appellationes, quæ in dominorum oppidis proponũtur.

4 Hæ enim omnes ſolam vnam inſtantiam faciunt, cum verius ſit totam ciuilem poteſtatem, & iuriſdictionem, quæ apud Rempublicam exiſtebat in Pri-

cipem fuiſſe tranſlatam, l. 1. ff.
5 de conſtitutionibus Princip. Et ex Principe in alios fluere excepta ſuppræma iuriſdictione appellationis, quæ ſemper apud Regem conſiſtit, in dominos verò hæc tranſlata non fuit, quanuis Rex eis merum & mixtum imperium conceſſerit, vt latè proſequitur Couarruuias practicarum, cap. 1. ex nume. 9. quæ opinio probatur expreſſè in hac noſtra ſtyli lege, ibi: *Maguer paſſen las alçadas, &c.* & ibi: *Siempre ſe puede alçar de alçada en alçada*, & ibi: *Haſta que por alçada llegue el pleyto a la perſona del Rey.* & rurſus ibi: *Y eſto es, porq̃ no ſe deſtage, ni ſe mengue la juridicion*
6 *del Rey*. Ex quibus verbis apertè oſtenditur inſtantias dominorum, pro vna haberi quanuis plures ad eorum iudices appeletur, cum nullo iure ſuprema grauaminum, appellationiſquè, iuriſdictio eis conceſſa fuerit: Hæc enim ad Regem ſpectat, notabilis itaquè eſt lex hæc, ad quam animaduerti non ſolet. Senſuſque eſt appellari perpetuo poſſe quouſque Regium Auditorium, de cauſa cognoſcat, à quo appellari & ſupplicari poterit, ita tamen vt inſtantiæ appellationis duæ tantum ſint cum tertia à iure prohibita ſit.

Textus CLXIII.

Otro ſi, en los pleytos criminales, que ſi fuerē prouados: ay muerte, o perdimiē to de miembro, no dan alçada, ni en la ſentencia difinitiua, ni en la interlocutoria.

SVMMARIVM.

1 *Conuictus, & confeſſus reus non appellat.*

2 *Confeſſus ſimpliciter, an prouocare queat.*

3 *Ab interlocutoria nō appellatur, cum diſtinctione tamen.*

Lex CLXIII.

IN TEXTV IBI:

Ni en la ſentencia difinitiua, ni en la interlocutoria.

Scholium Primum.

1 PRobat lex hæc in criminum iudicijs, vbi capitalis pœna, vel abſciſsionis membri irroganda eſt appellationi locum nō eſſe tàm à difinitiua, quàm ab interlocutoria ſententia, quæ ſanè verba quoad diffinitiuam, ſcilicet, de reo conuicto & confeſſo, accipere debemus, qui prouocare nequit, l. 2. C. quorum appellationes non recipiuntur: vbi quinque crimina recenſentur, in quibus iudex appellationi deferre non aſtringitur ſi prædicta duo requiſita interueniant confeſsio nempè, necnon & probatio, noſterque textus generice ſancit in omnibus criminibus appellationi non deferri, & hæc potuit eſſe dubitandi ratio noſtræ legis, cùm controuerſum fuiſſet de iure cō muni: an vltra illa delicta appellationi eſſet locus, etiamſi conuictus, & confeſſus reus eſſet, vt cernere poterimus, ex Igneo in l. & ſi certus, nume. 19. ff. ad Silanian. Receptior tamen opinio fuit, vt appellatio non admitteretur in alijs criminibus, licèt de eis mentionem nōn feciſſet prædicta lex 2. vt memorat Imola in l. ſi iuſſus, nu. 8. ff. de appellation. & innumeros referens Iulius Clarus, §. fin. quæſ. 94. Licèt non ignorem pleroſq; tenuiſſe confeſsionem ſolam ſufficere ad appellationem denegandā, quāuis crimen probatum non ſit, vt teſtatur Boſsius de appel. ex nu. 27. Sed veriùs eſt, probationem ſimul deſiderari, vt Auctor eſt Bald. in l. 2. num. 11. C. quorum appellationes non recipiātur, & peritiſsimus Gomezius delictorum, cap. 13. nu. 31. Iul. Clar. vbi ſup. n. 1. propè fin. Lex tamē noſtra prædictam cōmunē opinionem

nem ita intelligit, ſi mors, vel alia pœna grauis ſequēda ſit, nec eam indiſtinctè recipit in omnibus criminibus. Et hic eſt meo iudicio verus intellectus. In ſecunda verò parte dum ab interlocutoria appellationem vetat de iure quoque procedit, & ei conuenit l. 1. §. quæſitum, ff. de appellatio. l. 2. C. de Epiſcopal. Audientia. l. ante ſententiæ, C. quorum appel. nō recip. l. 13. tit. 23. par. 3. l. 4. titu. 16. lib. 3. ordina. l. 3. titu. 18. lib. 4. compi. niſi interloquutoria cōtineret grauamē, quod per diffinitiuam emendari non poſſet, vt probat dicta prędicta lex & ante eam l. 2. ff. de appel. nullisq; alijs commentarijs indiget lex hæc.

Textus CLXIIII.

EL que ſe alça para caſa del Rey, ſi es vencido ante el Alcalde de la alçada, ha de pechar las coſtas al vencedor, ſino vino a ſeguir la alçada, e ſi ſe alçò ſobre dos articulos, ò mas que dieron juyzio contra el, y el juez de la alçada cō firmò el juyzio ſobre vn articulo, e reuocò ſobre otro: con todo eſſo el que ſe alçò, y es vencido ſobre vn articulo, tan ſolamente pechara las coſtas de la Corte, cumplidamente a la otra parte, porque fue dado el juyzio. E las coſtas de la Corte ſon eſtas: al de beſtia, diez y ſeys dineros, y al de pie, ocho dineros deſta moneda. Y el que ſe alçò en caſa del Rey, del juyzio del Alcalde del Rey, que libro por alzada, y fuere vencido, ante aquel que oyere las alzadas, las ha de cumplir y pechar eſtas coſtas dichas dobladas. E ſi ſuplica, y es vencido el que ſuplicare, pechara las coſtas del quatrotanto. Y eſtas meſmas coſtas ſe juzgan dobladas al que tiene alguna carta ſin derecho, è ſeyendo oydo con la parte ſobre ello, y quatro dobladas ſi tieſta carta librada por ſuplicacion: que ſon, al de beſtia, ſeys marauedis y quatro dineros por cada dia: y el de pie, de tres marauedis y dos dineros por quantos dias feriados ò no feriados anduuiere en la Corte, aura coſtas por cada dia de la vna parte a la otra: el vencedor del vencido las coſtas que dichas ſon: maguer los que han el pleyto en la Corte, ſe ayan de yr de la villa do el Rey eſta.

SVMMARIVM.

1 *Victus victori condemnatur in expenſis in cauſa appellationis.*

2 *Si litigator iuſtam habeat litigandi cauſam an in expenſis condemnetur in cauſa appellationis, & quid ſi noue probationes interueniant: & num. ſequenti.*

4 *Si in vno articulo condemnetur appellans, & in alio abſoluatur, an in totis condemnetur expenſis.*

5 *De expenſis neceſſarijs & vtilibus tractatur.*

Lex CLXIIII.

I N T E X T V I B I: *Ha de pechar las coſtas al vencedor.*

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, victum victori in cauſa appellationis condemnandum, in expẽſis ſimilis deciſio eſt in l.27. tit. 23. part.3.quæ ſumptę fuerũt à tex. in cap.omnino,2.quæ ſ.6. & à c.
2 vt debitus,de appellat. hancquè diuerſitatem inter primam & ſecundam inſtantiam conſtituere noſter tex.videtur,in illa enim ſi litigator victus iuſtam habuerit litigandi cauſam in expenſis,nõ condemnatur:argum. text.in l. qui ſolidum, §.1.ff. de lega. 2: & eorum,quæ ad notauit Speculator titu.de expenſis, §: nunc videndum,ad fin.gloſ.& Scribentes in cap.finem litibus, de dolo & contum. Quæ autem dicatur iuſta litigandi cauſa,Iudicis arbitrio relinquitur, vt latè tractat Bald.in l.generaliter,C.de Epiſ. & cleri. & in l.1. C. de aduocatis diuerſo.iud. ita vt ſi expreſſè in ſtatuto caueatur,vt victus victori condemnetur in expenſis accipi debeat excepta iuſta litigandi cauſa,quæ a condemnatione expenſarum liberat victum, docet Paul.in lib.1.conſiliorum,cõſil.16.cuius initium eſt,*ſi ponderarentur*,ad finem.In hac verò indiſtinctè victus in expenſis damnãdus eſt,ſiue appellans iuſtam,iniuſtamuè cauſam litis habuerit, iuxt.gloſſam cõmuniter receptam in cap.finem litibus, de dolo & contuma. Et ita accipiẽdus eſt textus noſter, qui in cauſa appellationis indiſtinctè victum in expenſis mulctat, de qua re inſpiciendus eſt, Innocentius in d. cap.finem litibus,num.4. qui inter primam & ſecundam inſtantiam illud intereſſe putat. In ea enim producuntur probationes facti, in quo probabilis eſt ignorantia. In hac verò iuris allegationis, in quibus improbabilis ignorantia, eſt,lex regula, ff. de iur.& fact.ignorantia, qui Innocen.ex eadem ratione infert, &
3 in cauſa appellationis ſi nouę adſint probationes,quæ iuſtum litigatorem efficiant, hunc condẽnari non poſſe in prædictis expẽſis licèt fuerit victus, ſecundum quam opinionem intelligenda quoq; eſt lex noſtra, vt ita demũ expenſarum condemnationi ſit locus,ſi victus ex ijſdem actis litigauerit,nouoſquè teſtes,vel inſtrumenta non produxerit: hoc enim poſteriori caſu, prima diſtinctio, primæ inſtantiæ, & in hac ſecunda locũ habebit, & omnino inſpiciendus eſt, Abb.

in

in d.cap.finem litibus, qui ex nu me.25.latè hanc materiam proſequitur, & Grego. in d.l.27.ſchol. 3. & innumeros referens Ariſminus Tepatus lib. 1. rubr. *De expenſis cauſæ appellationis*, verſi. *Sententia*. Prædicta tamen iuris traditio, vt iuſtus litigator ab expenſarum cōdemnatione liberetur in eo qui cōdemnatur ſolum accipi debet, è conuerſo tamen quādo reus abſoluitur in expenſis dānari nequit, nulla enim id iuris ratio patitur, nunquam enim actor, niſi vincat iuſtam litigandi cauſam fouere poteſt, vt reū quē non efficit in principali lite damnari, in expenſarum pœna cōdēnare poſsit, quòd tam in ciuili, quàm in criminoſa lite cuſtodiē dum cenſeo, licet nonnulli magiſtratus non apprimè docti contrarium obſeruent, ſcioque hoc anno milleſimo ſexcēteſimo octauo, in Curijs quæ Madritij ce- 5 lebrātur, regi à Regno fuiſſe ſupplicatum, vt ſanctionem æderet, qua ſtatueret, vt nullus iudex eū quem abſoluebat in expenſis cōdēnare poſſet, fuitq; mihi à Regno cōmiſſum, nōdum tamē huius petitionis reſponſum accepimus.

IN TEXTV IBI:

Y es vencido ſobre vn articulo.

Scholium II.

4 IN Secunda parte decidit lex noſtra victū in expēſis condemnari, licet appellationis iudiciū introductum ſit ſuper duobus articulis, & in vno eorum appellans abſolutus ſit: approbatq; in hoc lex noſtra opinionem, Ioannis Andreæ, & Innoc. in dict. cap. finem litibus, quos refert & ſequitur Abb. ibidem nu. 27. qui ea ratione mouētur debuit enim appellans ſolùm ſuper iniuſto articulo appellare.

IN TEXTV IBI:

E las coſtas de la Corte ſon eſtas:

Scholium III.

DE expenſis neceſſarijs & vtilibus tractat gloſſa in d. c. finem litibus, latè Specula. titulo de expenſ. §. fin. vbi Ioannes Andr. & latiſsime Abb. in dict. cap. finem litibus, ex nu. 28. & Scribentes communiter.

Textus CLXV.

EN razō de las coſtas de q̄ ha de ſer cōdenado el vencido, al vēcedor ſerān cōtados los dias en q̄ eſtuuo en la Corte des q̄ fue emplaçado, maguer el Alcalde a'ōgaſſe el pleyto por dilaciones, è maguer el vencido diga q̄ ſe pudiera yr ſu cōtrario de la Corte entretanto. E otroſi, han de cōtar en las coſtas los dias de venida e de tornada.

Lex CLXV.

Inſpicienda ſunt ſcholia l. quæ præceſsit.

Textus CLXVI.

OTroſi ſi el concejo que es emplazado embia muchos hombres por ſus perſoneros, y vencierō el pleyto ſobre que fue emplazado el concejo: maguer muchos ſean los perſoneros, no auran coſtas ſino tan ſolamente por vno: y el concejo no es contado ſino por vna coſa. E otroſi, ſi muchos hombres contra quien tañe vn hecho, ſon emplazados, y embian todos vn perſonero: y eſte perſonero vēce el pleyto: en eſte caſo fue eſtablecido, y guardado en tiēpo del Rey dō Alfonſo: y es agora guardado eſte departimiēto q̄ ſe ſigue. Caſi eſtos muchos a quien tañe vn fecho faſta tres fizierō vn perſonero: ſi venciere el pleyto, aura coſtas faſta eſtos tres: e ſi mas de tres eſtos a quien tañe el fecho, e todos fizieron vn perſonero, y eſte perſonero vēcio el pleyto, no aura coſtas mas de por vno. Y es eſta la razō, porq̄ quādo ſon muchos q̄ ſon mas de haſta tres, y les dieſſe coſtas por tres, naceria ende contienda para quales tres ſerian aquellas coſtas: e la generalidad deueſe reprimir. E otroſi, ſi muchos ſon los hombres, y ſon muchos los fechos, apartadamente a cada vno atañe los hechos que todos hazen vn perſonero: e vence eſte perſonero por cada vno deſtos hombres: cuyo perſonero el es, aura por cada vno coſtas: e las pechara la parte cuyo perſonero es a cada vno ſi vencido fuere. Y eſto de ſuſo dicho, ſe entiende tambien en el proceſſo de los demandadores, e de los demandados, que ſe deuen pechar las coſtas en la guiſa que dicha es.

Lex CLXVI.

Inſpicienda eſt lex, quæ ſtatim ſequitur.

Textus CLXVII.

OTroſi, ſi alguno es emplazado porque venga a oyr la ſentencia, e no viene, y el alcalde da ſentencia contra el: e aquel por quien es dado el juyzio es perſonero de aquel por quien es dado el juyzio: y el alcalde a ſu pedimiento condeno al vencido en las coſtas derechas. Y eſte perſonero dize que no ſabe quantas ſon las coſtas, ni quales, porque el las pueda demandar: e demanda plazo a q̄ lo ſepa el alcalde, deuegelo dar eſte plazo: mas para el eſtimar de las coſtas, deue ſer emplazado la otra parte que venga a ver taſſar las coſtas ſi quiſiere: maguer que fue el rebelde que no vino a oyr la ſentencia que ſe dio en el pleyto. E ſi el ſeñor del pleyto ſe va de la Corte ſin mādado, y dan la ſentencia contra el: maguer ſea demandador, deuele el alcalde condenar en las coſtas, mas por la taſſacion dellas deue ſer emplazado ante que faga la taſſacion, ſegun dicho es, primero lo deue hazer pregonar por tres dias, ſegun es vſo de la Corte.

SVM-

SVMMARIVM.

1 AD expenſarum æſtimatione reus citari debet.

2 In ipſomet iudicio apud veteres taxatio fiebat.

3 in domo magiſtratus taxationes fiunt.

4 In iudicio fit æſtimatio quãdoquis ſe grauatum ſentit.

5 In expenſis contumacis citatio non deſideratur.

6 Citatio tunc requiritur quando in ipſa ſententia ſumptus æſtimati non ſunt.

Lex CLXVII.

IN TEXTV IBI:
Que venga à ver taſſar las coſtas.

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, non ſolùm ad ſententiã, ſed ad æſtimationẽ expenſarũ reum in iudiciũ accerſiri debere: ratio autem huius notabilis ſententiæ eſt; eadem enim forma deſiderabatur in taxatione, quæ & in condemnatione. Itaque in ipſomet
2 iudicio, apud veteres taxatio fiebat, cap. vltimum, quod metus cauſa, l. 1. §. dies autem, ff. quando appellãdum ſit. (Et quamuis in Hiſpania ex præſcripta conſuetudine extra tribunal æſtimatio fieri queat, in omnibuſque Auditorijs praxis admiſerit, vt in domo magiſtratus hæ
3 taxationes fiant, vt eſt notiſsimum; niſi condemnatus ex taxatione ſe grauatum iudicet ad iudicium enim, tunc taxationẽ reuocat, & in ipſomet iudicio
4 fit: in quo & ſententia condemnationis prolata fuit, iuxt. d. §. dies autem) citatio tamen omnino neceſſaria eſt; ex noſtri
5 text. deciſione. Cui non refragatur, cap. conſtitutus, & cap. querellam, de procuratoribus, cum adnotatis à gloſſa ibi. Et Innocentio, & Ioanne Andrea in cap. finali de dolo & contuma. putãtibus ex præfatis iuribus in prædictis expenſis nouam citationem non deſiderari. Hæc enim traditio vera erit in illorum iu-
6 rium ſpecie. Nempè in expenſarum condẽnatione propter contumaciam. Quo caſu, ſi in ius acceſſitus non veniat, alia citatione non eſt opus ad expenſarum condemnationem, earumquè æſtimationem. At diuerſitas eſt in caſu noſtro, hic enim præſens litigator fuit, primæ in ius vocationi obtemperans, & ſanè in præſente litigatore, & alia citatio requiritur, ad ſententiam videlicèt, nec non ad expenſorum taxationem, ſi in ipſa ſententia æſtimati ſumptus non fuerunt. In quo ſententia noſtri text. iuri admodum conuenit, & eam

optimè interpretatur Panormitanus in cap. de quo vult Deo, nu. 30. & 31. de iudicijs, qui omnino intuendus eſt, & DD. notant in l. ſancimus, C. de iudicijs.

Textus CLXVIII.

OTROSI, En caſa del Rey el que es condenado en las coſtas prendenle por ellas el ſu cuerpo.

SVMMARIVM.

1 Pro expẽſijs in carcerem, quis non conijcitur, neque in eo detinetur.

Lex CLXVIII.

IN TEXTV IBI: Prendenle por ellas el ſu cuerpo.

Scholium II.

De Alijs forſam expenſis loquitur. l. noſtra alioquin enim nimis dura videtur, & merito abrogata per leges 20. & 21. 22. & 23. titul. 12. lib. 1. compilationis, quæ in carcerem reum conijci, aut in eo pro prædictis ſumptibus detineri vetant.

Textus CLXIX.

OTroſi, ſi el Alcalde que es en alguna villa dio juyzio contra algun demãdado, que dieſſe alguna loriga, ò otra coſa, ſobre que contienden en juyzio al demandador, haſta nueue dias, è ſino gela dieſſe à aquel plazo que puſo, que pagaſſe haſta en quinienientos marauedis en que la eſtimaua: quanto juraſſe el demandador, y el demandado ſe alçara para el Rey: y el Alcalde de la alçada confirmò el juyzio: y embiò mandar el Rey por ſu carta al Alcalde, primero que diera el juyzio, que viesſe el juyzio que diera, è que lo cumplieſſe. Eſto ſe entiende aſsi en la Corte del Rey, que eſtos nueue dias ſobre dichos q̃ juzgò el primero Alcalde, faſta que dieſſe la loriga, è fue deſpues confirmado que eſtos nueue dias comiencen deſde el dia que fue moſtrada la carta del Rey al Alcalde que cumplieſſe el juyzio.

SVMMAIRIVM.

1 Dies incipit à die rei iudicatæ.

Lex CLXIX.

IN TEXTV IBI: Que eſtos nueue dias comiençan.

Senten-

Sententia huius legis eſt, diem datum à iudice ad alicuius rei traditionē incipere à die quo quo ſententia rei iudicatæ authoritatem habet, quæ adeò eſt perſpicua, vt interpretatione non indigeat. Primum enim iudiciū nūquā attenditur ſi ab eo prouocatū ſit. l. 1. §. fi. ad Turpi.

Textus CLXX.

SI Auiendo dos hombres pleyto en vno, el Alcalde que oye el pleyto dieſſe alguna ſu carta enel pleyto, q̄ entienda alguna de las partes que es cōtra el ſu derecho, ſi la carta es embiada, o dada por el Alcalde, no ſe deue ni puede eſta parte alçar. Ca en ſaluo le finca adelante para poner plazo por ſi contra aquello que ſe hizo: porque la carta contradezir puede de derecho, mas ſi ha mandado el Alcalde darle la ſu carta ante que la ouieſſe, ni la embiaſſe, ſi ſe alçaſſe, puedelo hazer, y aura lugar de ſe poder alçar, ſi entiende que ay agrauio en ello.

Intuenda ſunt ea, quæ adnotauimus in l. 63. ſupra.

Textus CLXXI.

OTroſi es a ſaber, que en ſentencia interlocutoria no ha lugar ſuplicacion: mas en ſentencia difinitiua, do no ſe puede alçar, puede auer ſuplicacion, y el que oye ſuplicacion, no deue oyr ningunas otras razones de nueuo fecho, ſaluo las que ſon de derecho.

Textus CLXXII.

OTroſi es à ſaber, q̄ ſi el q̄ oye la ſuplicacion, y da juyzio ſobre la ſuplicacion, maguer ſe agrauiare la parte, no ſe deue emendar: ca no ay ſegunda ſuplicacion, y por eſſo deue catar a quien dan a oyr la ſuplicaciō: ca lo que juzgare valedero es.

Textus CLXXIII.

EL que es rebelde, verdaderamēte no es recebido à apelar de ſentēcia que dà contra el: mas puede ſuplicar, y aun ſi pudiere moſtrar razon derecha porque no pudo venir a oyr la ſentencia: eſtonce deue ſer oydo para ſe poder alçar, è valdra la alçada, moſtrada y prouada la eſcuſa delante el Alcalde de la alçada, e reuocara la ſentencia. Otroſi es a ſaber, que porque el Rey es ſobre los derechos, que ſi aquel contra quien es dada la ſentencia, pide merced al Rey por ſuplicacion, como quier que en la ſuplicacion no ſe pueden poner razones de nueuo,

de

Textus CLXII.

EN los pleytos en que ſe dan juyzios, ſi alguna de las partes ſe alça, puedeſe alçar de alçada en alçada, maguer paſſen las alçadas mas de por dos alçadas, ſiempre ſe puede alçar de alzada en alzada, haſta que por alzada llegue el pleyto a la perſona del Rey: y eſto es porque no ſe deſtaje ni ſe mengue la ſu juridicion del Rey.

SVMMARIVM.

1 *APpellari pluries poteſt.*
2 *Intelligitur textus in l. vnica, C. ne liceat tertiò prouocare.*
3 *Secunda ſupplicatio quando locũ habeat.*
4 *Appellationes in opidis dominorũ ſolum vnam inſtantiam faciunt.*
5 *Suprema iuriſdictio appellationis ad Regem ſpectat.*
6 *Ad dominos & eius iudices, de iure non appellatur.*

Lex CLXII.

IN TEXTV IBI. *Haſta que por alzada llegue el pleyto à la perſona del Rey.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis, eſt, quempiam pluries appellare poſſe, quatenus ad Regem prouocetur, & ſanè ſimilem deciſionem inuenio in lege Æmilius Larianus 38. ff. de minoribus, quæ refert pupillam, quæ in integrum reſtitui deſiderabat victam fuiſſe, apud Prætorem, mox appellaſſe ad Præfectum vrbi à quo quoque condemnata fuit, ſtatimque ad Imperatorem prouocauiſſe, qui pronuntiauit in integrum reſtituendam, illis verbis: *Imperator autem motus eſt, quod dies committendi in tempus incidiſſet, eaquè effeciſſet nè pareretur legi venditionis, dicebam poſſe magis eam reſtitui, quòd venditor denuntiando poſt diem quo placuerat eſſe commiſſum, & pretium petendo receſſiſſe, à lege ſua videretur non me moueri, quòd dies poſtea tranſiſſet non magis quàm ſi creditor pignus detraxiſſet poſt mortem debitoris die ſolutionis finita; quia tamē lex commiſſoria diſplicebat ei, pronuntiauit in integrum reſtituendam.* Et Vlpianus narrat in l. non putabam, 48. ff. de cond. & demoſ. ex Germania ad Imperatorem fuiſſe prouocatum, ibi: *Et ita etiam Aurelius Imperator Antoninus ad appellationem ex Germania iudicauit.* De Prætorē etiam ad Præfectum, & de Præfecto ad Imperatorem prouocatum fuiſſe, memorat Paul. in lege vltima, ff. quod cum eo.

deci-

Digitized by Google

Vbi inter Conſultos magna cōtrouerſia fuit, & tandem ſententiam pręfecti, confirmauit Imperator. Imperialiumq; ex appellatione ſententiarum exempla innumera habemus in iure, l. intra vtile, ff. de minorib. ibi: *Si finita appellationis apud Imperatorem cognitione*, l. i. l. hi qui, C. de appell. l. 1. & 2. C. ſi vn. ex plur. & alibi ſæpè nec noſtræ legis deciſioni, quæ pluries appellare permittit reſragatu, text. in l. vnic. iuncta rubrica, C. nè liceat tertio prouocare, & in cap. directè, de appellationib. & in c. ſiquis in quacunque, & in cap. ſua nobis, 2. q. 3. & in l. 23. titu. 23. part. 3.

Hæc enim iura ſicut & noſtra lex accipi debent quādo ad Principem, & eius Regia Auditoria fuit prouocatum: quo caſu tertio prouocare non eſt fas. & hæc eſt ratio text. in l. 1. cum ſequent.
8 tit. 20. lib. 4. compi. Vbi ſecunda ſupplicatio tunc locū habet quādo lis cœpit in Regio Auditorio. Vnica enim tunc ibi appellationis inſtantia agitatur. Locus itaque ſecundæ patet ſupplicationi, nec rurſus obſtant innumeræ appellationes, quæ in dominorum oppidis proponūtur.
4 Hæ enim omnes ſolam vnam inſtantiam faciunt, cùm verius ſit totam ciuilem poteſtatem, & iuriſdictionem, quæ apud Rempublicam exiſtebat in Principem fuiſſe tranſlatam, l. 1. ff.
5 de conſtitutionibus Princip. Et ex Principe in alios fluere excepta ſuppreme iuriſdictione appellationis, quæ ſemper apud Regem conſiſtit, in dominos verò hæc tranſlata non fuit, quamuis Rex eis merum & mixtum imperium conceſſerit, vt latè proſequitur Couarruuias practicarum, cap. 1. ex nume. 9. quæ opinio probatur expreſſè in hac noſtra ſtyli lege, ibi: *Maguer paſſen las alçadas*, &c. & ibi: *Siempre ſe puede alçar de alçada en alçada*, & ibi: *Haſta que por alçada llegue el pleyto a la perſona del Rey*. & rurſus ibi: *Y eſto es, porq̃ no
6 ſe deſtage, ni ſe mengue la juridicion del Rey*. Ex quibus verbis apertè oſtenditur inſtantias dōminorum, pro vna haberi quanuis plures ad eorum iudices appeletur, cum nullo iure ſuprema grauaminum, appellationiſquè, iuriſdictio eis conceſſa fuerit: Hæc enim ad Regem ſpectat, notabilis itaquè eſt lex hęc, ad quam animaduerti non ſolet. Senſuſque eſt appellari perpetuo poſſe quouſque Regium Auditorium, de cauſa cognoſcat, à quo appellari & ſupplicari poterit, ita tamen vt inſtantiæ appellationis duæ tantum ſint cum tertia à iure prohibita ſit.

Textus CLXIII.

O Tro ſi, en los pleytos criminales, que ſi fuerẽ prouados ay muerte, o perdimiẽto de miembro, no dan alçada, ni en la ſentencia difinitiua, ni en la interlocutoria.

SVMMARIVM.

1 Conuictus, & confeſſus reus non appellat.

2 Confeſſus ſimpliciter, an prouocare queat.

3 Ab interlocutoria nõ appellatur, cum diſtinctione tamen.

Lex CLXIII.

IN TEXTV IBI:

Ni en la ſentencia difinitiua, ni en la interlocutoria.

Scholium Primum.

1 PRobat lex hæc in criminum iudicijs, vbi capitalis pœna, vel abſciſsionis membri irroganda eſt appellationi locum nõ eſſe tàm à difinitiua, quàm ab interlocutoria ſententia, quæ ſanè verba quoad diffinitiuam, ſcilicet, de reo conuicto & confeſſo, accipere debemus, qui prouocare nequit, l. 2. C. quorum appellationes non recipiuntur: vbi quinque crimina recenſentur, in quibus iudex appellationi deferre non aſtringitur ſi prædicta duo requiſita interueniant confeſsio nempè, necnon & probatio, noſterque textus genericè ſancit in omnibus criminibus appellationi non deferri, & hæc potuit eſſe dubitandi ratio noſtræ legis, cùm controuerſum fuiſſet de iure cõmuni: an vltra illa delicta appellationi eſſet locus, etiamſi conuictus, & confeſſus reus eſſet, vt cernere poterimus, ex Igneo in l. & ſi certus, nume. 19. ff. ad Silanian. Receptior tamen opinio fuit, vt appellatio non admitteretur in alijs criminibus, licèt de eis mentionem nõn feciſſet prædicta lex 2. vt memorat Imola in l. ſi iuſſus, nu. 8. ff. de appellation. & innumeros referens Iulius Clarus, §. fin. quæſ. 94. Licèt non ignorem pleroſq; tenuiſſe confeſsionem ſolam ſufficere ad appellationem denegandã, quãuis crimen probatum non ſit, vt teſtatur Boſsius de appel. ex nu. 27. Sed veriùs eſt, probationem ſimul deſiderari, vt Auctor eſt Bald. in l. 2. num. 11. C. quorum appellationes non recipiãtur, & periciſsimus Gomezius delictorum, cap. 13. nu. 31. Iul. Clar. vbi ſup. n. 1. propè fin. Lex tamẽ noſtra prædictam cõmunẽ opinionem

nem ita intelligit; ſi mors, vel alia pœna grauis ſequēda ſit, nec eam indiſtinctè recipit in omnibus criminibus. Et hic eſt meo iudicio verus intellectus. In ſecunda verò parte dum ab interlocutoria appellationem vetat de iure quoque procedit, & ei conuenit l. 1. §. quæſitum, ff. de appellatio. l. 2. C. de Epiſcopal. Audientia. l. ante ſententiæ, C. quorum appel. nō recip. l. 13. tit. 23. par. 3. l. 4. titu. 16. lib. 3. ordina. l. 3. titu. 18. lib. 4. compi. niſi interloquutoria cōtineret grauemē, quod per diffinitiuam emendari non poſſet, vt probat dicta prędictæ lex & ante eam l. 2. ff. de appel. nulliſq; alijs commentarijs indiget lex hæc.

Textus CLXIIII.

EL que ſe alça para caſa del Rey, ſi es vencido ante el Alcalde de la alçada, ha de pechar las coſtas al vencedor, ſino vino a ſeguir la alçada, e ſi ſe alçò ſobre dos articulos ò mas que dieron juyzio contra el, y el juez de la alçada cōfirmò el juyzio ſobre vn articulo, e reuocò ſobre otro: con todo eſſo el que ſe alçò, y es vencido ſobre vn articulo, tan ſolamente pecharà las coſtas de la Corte, cumplidamente a la otra parte, porque fue dado el juyzio. E las coſtas de la Corte ſon eſtas: al de beſtia, diez y ſeys dineros, y al de pie, ocho dineros deſta moneda. Y el que ſe alçò en caſa del Rey, de juyzio del Alcalde del Rey, que libro por alzada, y fuere vencido, ante aquel que oyere las alzadas ha de cumplir y pechar eſtas coſtas dichas dobladas. E ſi ſuplica, y es vencido el que ſuplicare, pecharà las coſtas del quatrotanto. Y eſtas meſmas coſtas ſe juzgan dobladas al que tiene alguna carta ſin derecho, è ſeyendo oydo con la parte ſobre ello, y quatro dobladas ſi tieſta carta librada por ſuplicacion: que ſon, al de beſtia, ſeys marauedis y quatro dineros por cada dia: y el de pie, de tres marauedis y dos dineros por quantos dias feriados ò no feriados anduuiere en la Corte, aura coſtas por cada dia de la vna parte a la otra: el vencedor del vencido las coſtas que dichas ſon: maguer los que han el pleyto en la Corte, ſe ayan de yr de la villa do el Rey eſta.

SVMMAIRIVM.

1 *VIctus victori condemnatur in expenſis in cauſa appellationis.*

2 *Si litigator iuſtam habeat litigandi cauſam an in expenſis condemnetur in cauſa appellationis, & quid ſi noua probationes interueniant? & num. ſequenti.*

4 *Si in vno articulo condemnetur appellans, & in alio abſoluatur, an in totis condemnetur expenſis.*

5 *De expenſis neceſſarijs & vtili bus tractatur.*

Lex CLXIIII.

IN TEXTV IBI:
Ha ȝde pechar las coſtas al vencedor.

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis
eſt, victum victori
in cauſa appellatio-
nis condemnandum, in expẽſis
ſimilis deciſio eſt in l.27. tit. 23.
part.3.quæ ſumptę fuerũt à tex.
in cap.omnino,2.qua ſ.6. & à c.
2 vt debitus,de appellat. hancquè
diuerſitatem inter primam & ſe
cundam inſtantiam conſtituere
noſter tex.videtur,in illa enim ſi
litigator victus iuſtam habuerit
litigandi cauſam in expenſis,nõ
condemnatur argum. text.in l.
qui ſolidum, §.1.ff. de lega. 2: &
eorum,quæ ad notauit Specula
tor titu.de expenſis, §: nunc vi-
dendum,ad fin.gloſ.& Scriben-
tes in cap.finem litibus, de dolo
& contum. Quæ autem dicatur
iuſta litigandi cauſa,Iudicis arbi
trio relinquitur, vt latè tractat
Bald.in l.generaliter,C.de Epiſ.
& cleri. & in l.1.C. de aduocatis
diuerſo.iud. ita vt ſi expreſſè in
ſtatuto caueatur,vt victus victo-
ri condemnetur in expenſis ac-
cipi debeat excepta iuſta litigan
di cauſa, quæ a condemnatione
expenſarum liberat victum, do-
cet Paul.in lib.1.conſiliorum,cõ
ſil.16.cuius initium eſt, *ſi pondera rentur*,ad finem.In hac verò indi-
ſtinctè victus in expenſis damnã
dus eſt,ſiue appellans iuſtam,in-
iuſtamuè cauſam litis habuerit,
iuxt.gloſſam cõmuniter recep-
tam in cap.finem litibus, de do-
lo & contuma. Et ita accipiẽdus
eſt textus noſter, qui in cauſa ap
pellationis indiſtinctè victum in
expenſis mulctat, de qua re inſ-
piciendus eſt; Innocentius in d.
cap.finem litibus,num.4. qui in
ter primam & ſecundam inſtan
tiam illud intereſſe putat. In ea
enim producuntur probationes
facti, in quo probabilis eſt igno
rantia. In hac verò iuris allega-
tionis, in quibus improbabilis
ignorantia, eſt,lex regula, ff. de
iur.& fact.ignorantia, qui Inno
cen.ex eadem ratione infert, &
in cauſa appellationis ſi nouę ad
ſint probationes,quæ iuſtum li-
3 tigatorem efficiant, hunc condẽ
nari non poſſe in prædictis expẽ
ſis licèt fuerit victus, ſecundum
quam opinionem intelligenda
quoq; eſt lex noſtra, vt ita demũ
expenſarum condemnationi ſit
locus,ſi victus ex ijſdem actis li-
tigauerit,nouoſquè teſtes,vel in
ſtrumenta non produxerit: hoc
enim poſteriori caſu, prima di-
ſtinctio, primæ inſtantiæ, &
in hac ſecunda locũ habebit, &
omnino inſpiciendus eſt, Abb.

in

in d.cap.finem litibus,qui ex nume.25.latè hanc materiam proſequitur,& Grego.in d.l.27.ſchol. 3.& innumeros referens Ariſminus Tepatus lib.1.tubr. *De expenſis cauſæ appellationis,* verſi. *Sententia.* Prædicta tamen iuris traditio,vt iuſtus litigator ab expenſarum cōdemnatione liberetur in eo qui cōdemnatur ſolum accipi debet,èconuerſo tamen quādo reus abſoluitur in expenſis dānari nequit, nulla enim id iuris ratio patitur, nunquam enim actor, niſi vincat iuſtam litigandi cauſam fouere poteſt, vt reū quē non efficit in principali lite damnari,in expenſarum pœna cōdēnare poſsit, quòd tam in ciuili, quàm in criminoſa lite cuſtodiēdum cenſeo,licet nonnulli magiſtratus non apprimè docti contrarium obſeruent, ſcioque hoc anno milleſimo ſexcēteſimo octauo,in Curijs quæ Madtitij celebrātur,regi à Regno fuiſſe ſupplicatum,vt ſanctionem æderet, qua ſtatueret,vt nullus iudex eū quem abſoluebat in expenſis cōdēnare poſſet, fuitq; mihi à Regno cōmiſſum, nōdum tamē huius petitionis reſponſum accepimus.

IN TEXTV IBI;
Y es vencido ſobre vn articulo.
Scholium II.

4 IN Secunda parte decidit lex noſtra victū in expēſis condemnari,licet appellationis iudiciū introductum ſit ſuper duobus articulis,& in vno eorum appellans abſolutus ſit:approbatq;in hoc lex noſtra opinionem,Ioannis Andreæ,& Innoc.in dict.cap.finem litibus, quos refert & ſequitur Abb.ibidem nu.27.qui ea ratione mouētur debuit enim appellans ſolùm ſuper iniuſto articulo appellare.

IN TEXTV IBI;
E las coſtas de la Corte ſon eſtas.
Scholium III.

5 DE expenſis neceſſarijs & vtilibus tractat gloſſa in d. c. finem litibus, latè Specula. titulo de expenſ. §.fin.vbi Ioannes Andr. & latiſsime Abb. in dict.cap.finem litibus, ex nu.28. & Scribentes communiter.

Textus CLXV.

EN razō de las coſtas de q̄ ha de ſer cōdenado el vencido, al vēcedor ſeran cōtados los dias en q̄ eſtuuo en la Corte des q̄ fue emplaçado, maguer el Alcalde alōgaſſe el pleyto por dilaciones, è maguer el vencido diga q̄ ſe pudiera yr ſu cōtrario de la Corte entretanto. E otroſi,han de cōtar en las coſtas los dias de venida e de tornada.

Lex CLXV.
Inſpicienda ſunt ſcholia.l.quæ præceſsit.

Textus CLXVI.

OTroſi ſi el concejo que es emplazado embia muchos hombres por ſus perſoneros, y vencierõ el pleyto ſobre que fue emplazado el concejo: maguer muchos ſean los perſoneros, no auran coſtas ſino tan ſolamente por vno: y el concejo no es contado ſino por vna coſa. E otroſi, ſi muchos hombres contra quien tañe vn hecho, ſon emplazados, y embian todos vn perſonero: y eſte perſonero vẽce el pleyto: en eſte caſo fue eſtablecido, y guardado en tiẽpo del Rey dõ Alfonſo: y es agora guardado eſte departimiẽto q̃ ſe ſigue. Caſi eſtos muchos a quien tañe vn fecho faſta tres fizierõ vn perſonero: ſi venciere el pleyto, aura coſtas faſta eſtos tres: e ſi mas de tres eſtos a quien tañe el fecho, e todos fizieron vn perſonero, y eſte perſonero vẽcio el pleyto, no aura coſtas mas de por vno. Y es eſta la razõ, porq̃ quãdo ſon muchos q̃ ſon mas de haſta tres, y les dieſſe coſtas por tres, naceria ende contienda para quales tres ſerian aquellas coſtas: e la generalidad deueſe reprimir. E otroſi, ſi muchos ſon los hombres, y ſon muchos los fechos, apartadamẽte a cada vno atañe los hechos que todos hazen vn perſonero: e vence eſte perſonero por cada vno deſtos hombres: cuyo perſonero el es, aura por cada vno coſtas: e las pechara la parte cuyo perſonero es a cada vno ſi vencido fuere. Y eſto de ſuſo dicho, ſe entiende tambien en el proceſſo de los demandadores, e de los demandados, que ſe deuen pechar las coſtas en la guiſa que dicha es.

Lex CLXVI.

Inſpicienda eſt lex, quæ ſtatim ſequitur.

Textus CLXVII.

OTroſi, ſi alguno es emplazado porque venga a oyr la ſentencia, e no viene, y el alcalde da ſentencia contra el: e aquel por quien es dado el juyzio es perſonero de aquel por quien es dado el juyzio: y el alcalde a ſu pedimiento condeno al vencido en las coſtas derechas. Y eſte perſonero dize que no ſabe quantas ſon las coſtas, ni quales, porque el las pueda demandar: e demanda plazo a q̃ lo ſepa el alcalde, deuegelo dar eſte plazo: mas para el eſtimar de las coſtas, deue ſer emplazado la otra parte que venga a ver taſſar las coſtas ſi quiſiere: maguer que fue el rebelde que no vino a oyr la ſentencia que ſe dio en el pleyto. E ſi el ſeñor del pleyto ſe va de la Corte ſin mãdado, y dan la ſentencia contra el: maguer ſea demandador, deuele el alcalde condenar en las coſtas, mas por la taſſacion dellas deue ſer emplazado ante que faga la taſſacion, ſegun dicho es, primero le deue hazer pregonar por tres dias, ſegun es vſo de la Corte.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *AD expenſarum æſtimatiõe reus citari debet.*
2 *In ipſomet iudicio apud veteres taxatio fiebat.*
3 *in domo magiſtratus taxationes fiunt.*
4 *In iudicio fit æſtimatio quãdoquis ſe grauatum ſentit.*
5 *In expenſis contumacis citatio non deſideratur.*
6 *Citatio tunc requiritur quando in ipſa ſententia ſumptus æſtimati non ſunt.*

Lex CLXVII.

IN TEXTV IBI:
Que venga à ver taſſar las coſtas.

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis
eſt, non ſolùm ad ſen
tentiã, ſed ad æſtima
tionẽ expenſarũ reum in iudi-
ciũ accerſiri debere: ratio autem
huius notabilis ſententiæ eſt;
eadem enim forma deſideraba-
tur in taxatione, quæ & in con-
demnatione. Itaque in ipſomet
2 iudicio, apud veteres taxatio fie
bat, cap. vltimum, quod metus
cauſa, l. 1. §. dies autem, ff. quan-
do appellãdum ſit. (Et quanuis
in Hiſpania ex præſcripta con-
ſuetudine extra tribunal æſti-
matio fieri queat, in omnibuſ-
que Auditorijs praxis admiſe-
rit, vt in domo magiſtratus hæ
3 taxationes fiant, vt eſt notiſsi-
mum; niſi condemnatus ex taxa
tione ſe grauatum iudicet ad
iudicium enim, tunc taxationẽ
reuocat; & in ipſomet iudicio
4 fit: in quo & ſententia condem-
nationis prolata fuit, iuxt. d. §.
dies autem) citatio tamen om-
nino neceſſaria eſt; ex noſtri
5 text. deciſione. Cui non refraga
tur, cap. conſtitutus, & cap. quę-
rellam, de procuratoribus, cum
adnotatis à gloſſa ibi. Et Inno-
centio, & Ioanne Andrea in cap.
finali de dolo & contuma. putã-
tibus ex præfatis iuribus in prę-
dictis expenſis nouam citatio-
nem non deſiderari. Hæc enim
traditio vera erit in illorum iu-
6 rium ſpecie. Nempè in expenſa
rum condẽnatione propter con
tumaciam. Quo caſu, ſi in ius ac
cerſitus non veniat, alia citatio-
ne non eſt opus ad expenſarum
condemnationem, earumquè
æſtimationem. At diuerſitas eſt
in caſu noſtro, hic enim pręſens
litigator fuit, primæ in ius voca
tioni obtemperans; & ſanè in
præſente litigatore, & alia cita-
tio requiritur, ad ſententiam vi
delicèt, nec non ad expenſarum
taxationem, ſi in ipſa ſententia
æſtimari ſumptus non fuerunt.
In quo ſententia noſtri text. iu-
ri admodum conuenit, & eam

Digitized by Google

Sententia huius legis eſt, diem datum à iudice ad alicuius rei traddition ẽ incipere à die quo quo ſententia rei iudicatæ authoritatem habet, quæ adeò eſt perſpicua, vt interpretatione non indigeat. Primum enim iudiciũ nũquã attenditur ſi ab eo prouocatũ ſit. l. 1. §. fi. ad Turpi.

Textus CLXX.

SI Auiendo dos hombres pleyto en vno, el Alcalde que oye el pleyto dieſſe alguna ſu carta enel pleyto, q̃ entienda alguna de las partes que es cõtra el ſu derecho, ſi la carta es embiada, o dada por el Alcalde, no ſe deue ni puede eſta parte alçar. Ca en ſaluo le finca adelante para poner plazo por ſi contra aquello que ſe hizo: porque la carta contradezir puede de derecho, mas ſi ha mandado el Alcalde darle la ſu carta ante que la ouieſſe, ni la embiaſſe, ſi ſe alçaſſe, puedelo hazer, y aura lugar de ſe poder alçar, ſi entiende que ay agrauio en ello.

Intuenda ſunt ea, quæ adnotauimus in l. 63. ſupra.

Textus CLXXI.

OTroſi es a ſaber, que en ſentencia interlocutoria no ha lugar ſuplicacion: mas en ſentencia difinitiua, do no ſe puede alçar, puede auer ſuplicacion, y el que oye ſuplicacion, no deue oyr ningunas otras razones de nueuo fecho, ſaluo las que ſon de derecho.

Textus CLXXII.

OTroſi es a ſaber, q̃ ſi el q̃ oye la ſuplicacion, y da jüyzio ſobre la ſuplicacion, maguer ſe agrauiare la parte, no ſe deue emendar: ca no ay ſegunda ſuplicacion, y por eſſo deue catar a quien dan a oyr la ſuplicatiõ: ca lo que juzgare valedero es.

Textus CLXXIII.

EL que es rebelde, verdaderamẽte no es recebido à apelar de ſentẽcia que dã contra el: mas puede ſuplicar, y aun ſi pudiere moſtrar razon derecha porque no pudo venir a oyr la ſentencia: eſtonce deue ſer oydo para ſe poder alçar, è valdra la alçada, moſtrada y prouada la eſcuſa delante el Alcalde de la alçada, e reuocara la ſentencia. Otroſi es a ſaber, que porque el Rey es ſobre los derechos, que ſi aquel contra quien es dada la ſentencia, pide merced al Rey por ſuplicacion, como quier que en la ſuplicacion no ſe pueden poner razones de nueuo,

de

de fecho que tangan al fecho. (a las de derecho ponerlas pueden. Pero el Rey de ſu oficio no a pedimiento de la parte, ſi razon le mueue al Rey: aſsi como ſi eſte dize, q̃ es heredero de aq̃l q̃ deuia el deudo, de q̃ fue dada la ſentẽcia cõtra el, y el no lo ſabiẽdo q̃ aq̃l a quiẽ heredo auia pagado eſte deudo, y q̃ fallò inſtrumentos, deſpues de los quales el no ſabia para lo razonar, y los moſtrar ante el Alcalde de la alçada, ò ſi dixeſſe que eſte deudo de que dieron ſentencia contra el, no ſabia que el ſu mayordomo, ò otro, lo ouieſſe pagado por el en tales coſas: porque el Rey ha razon de le hazer merced en la ſuplicacion: è recebirle ha eſta prueua de ſu oficio, mas no a pedimiento de la parte.

SVMMARIVM.

1 *Vbi remedium ordinarium à iure conceditur fruſtra, de extraordinario agitur.*

2 *Definitio ſupplicationis traditur.*

3 *Appellatio inſtitutur iuri communi, ſupplicãtio æquitati.*

4 *Definitiua ſententia eſſe debet, vt ſupplicationi deferri poſsit.*

5 *Ex eiſdem actis an in ſupplicatione procedatur, probationeſq́ue de nouo admittantur.*

6 *Supplicatio ſemel proponitur.*

7 *De diuerſitate inter ſupplicationẽ iuris communis, & ſecundam ſupplicationem.*

8 *Contumax an ſupplicare poſsit.*

Lex 171. 172. 173.

IN TEXTV IBI:

Do no ſe puede alçar, puede auer ſuplicacion.

Scholium Primum.

1 VBi remedium ordinarium à iure cõceditur, fruſtra de extraordinario agẽdum eſt, l. In cauſæ, de minoribus, l. 1. C. de iure liberorum, quòd vulgare principium conſiderans lex noſtra ſupplicationem vetat, vbi appellatio locum habere potuit. Quinimò etſi hæc omiſſa ſit, ita vt tempora ei præſtituta præſcripta ſint, nihilo magis ſupplicatio concedetur, l. vltima, C. ſentẽtiam reſcindi non poſſe, l. cauſas vel lites, C. de tranſactionib. cap. expoſita, de arbitris, l. 5. titu. 24. part. 3. vbi Gregor. ſcholio 1. Quòd 2 indicat ſupplicationis definitio, quæ eſt à Principe imperatio, in lite, quæ per appellationem vel nullitatẽ retractari nequit. Quã definitionem ſcribit Rebuſus in tracta. de ſupplicationibus, nu. 9. quæ ſanè longe verior eſt, quã ea quæ traditur à doctiſsimo Gregorio in ſumma, l. 1. titu. 24. par. 3. Inſtituitur itaq; appellatio 3 iuri communi, eius verò rigorẽ ſupplicatiò temperat, vt ex ipſa partitæ lege colligitur, & non paucas differencias cõſtituit Rebuſ. vbi ſupra, ex nume. 84. qui omnino inſpiciendus eſt, & prædictæ ſupplicationis innumera iura

iura meminerunt, l. 1. C. de vſu cap. pro dote, l. i. de abolitionib. l. 1. de Carbon. ędict. l. 2. C. communia, de vſu cap. l. 1. C. vt lite pē den. l. vltim. ff. de hæredib. inſtituen. l. vlt. C. de ſucceſſorio ędicto, & alibi ſæpè.

IN TEXTV IBI:

En ſentencia interlocutoria.

Scholium II.

4 Diffinitiua ſententia eſſe debet, vt ſupplicationi deferri poſsit, vt lex noſtra ſancit, quæ tranſcripta eſt à lege 7. titu. 20. lib. 4. cōp. & à legibus eiuſdem tituli & libri, & in alijs Regnis eadem obſeruatio eſt, teſte Rebuſo, de ſupplicatione, art. 1. gloſ. 26. quæ do... vera eſt, etiam ſi interlocutoria vim habeat diffinitiuæ: de qua re eſt omnino intuendus; Xuarez de Paz in praxi, de forma ſecundæ ſupplicationis, ex numero. 80.

IN TEXTV IBI:

Non deue oyr ningunas otras razones de nueuo.

Scholium III.

5 INquit lex noſtra exciſdem actis in hac ſupplicatione procedēdum; cui ſimilis eſt l. 2. titul. 20. lib. 4. compil. quæ libellum, petitionē allegationem, probationem, inſtrumentaquè reijcit, quanuis emergentia admittat Màtienzo, in Dialogo Relat. 3. part. cap. 48. num. 3. Quæ opinio ſemper mihi diſplicuit, iuuatur tamen Matientij opinio à noſtra lege 173. quæ probationes & inſtrumenta de nouo reperta admittit; quæ notabilis eſt quanuis nullus (quem viderim) Doctor prædictæ noſtræ legis meminerit.

IN TEXTV IBI:

Calo que juygare, valedero es.

Scholium IIII.

6 A Diffinitiua bis appellari poteſt, vt conſtat ex rubrica, C. nè liceat tertio prouocare. Supplicatio autē ſemel tantum proponitur, l. ſi quis, C. de precib. Imperat. offerend. Nec his reffragatur ſecun- 7 da ſupplicatio, quæ à noſtris recentioribus legibus admittitur: ſupplicatio enim prima in omnibus appellationi comparatur. Hæc itaque ſecunda ſupplicatio, primaque, de qua tractat ius commune, & lex noſtra in idem conueniunt, quod breuiter adnotaſſe ſat erit ad harum legum intellectum.

IN

IN TEXTV IBI: *Mas puede ſuplicar.*

Scholium V.

1 Contumacem appellare nõ poſſe air lex noſtra, ſupplicationem tamen ei non interdicit, nec puro ei reſiagari, gloſſ. & DD. in l. vltima, C. vt lite pendẽte, quam admittit Imola in l. ex conſenſu, § fin. ff. de appellar. Ruynus 5. volu. conſ. 157. nu. 5. De verò enim contumace prædicti Doctores loquuntur, lexquè noſtra de ficto accipi poteſt, & in contumace quoque verò longe verius exiſtimo ſupplicationi locum eſſe.

Tcxtus CLXXIIII.

Es à ſaber, que ſi el Alcalde recibe a qualquiera de las partes a prouar ſobre tal articulo, maguer lo prouaſſe que no ſe aprouecharia de aquello que prouaſſe. Y eſte que fueſſe aſsi recebido por el Alcalde a la prueua, no lo prouò aquello que ſe obligo a prouar: no deue ſer condenado en las coſtas la otra parte: mas ha de pechar las coſtas a la otra parte, porque le recibio a tal prueua valdia.

Lex CLXXIIII.

Hic interpretarione non eſt opus.

Texrus CLXXV.

Otroſi, en aquellas coſas quando ſe han de recebir los teſtigos ſobre el pleyto que ſea criminal, o en otro ante que el pleyto ſea conteſtado, el que los ha de dar, deuelos nombrar por nombres quienes ſon: è ſi tales fueren como el fuero manda, de los que deuen ſer recebidos ante que el pleyto ſea conteſtado, recebirlos han, e ſino fueren tales, no los recebiran.

SVMMAIRIVM.

1 *Regulariter teſtes lite non conteſtata non recicipiuntur.*

2 *Nominari debent teſtes qui ante litem conteſtatam recipiendi ſunt.*

Lex CLXXV.

IN TEXTV IBI: *Ante que el pleyto ſea conteſtado.*

Scholium Primum.

1 Iuris principium eſt teſtes lite non conteſtata recipi nulla ratione poſſe, vt conſtat ex rubrica, vt lite non conteſtata capite. Et quoniam frequenter in prædicto titulo, cuius regulæ octuaginta duas exceptiones à numerat Marianus in dicto cap. quoniam

niam frequenter ex nume.9. In his ego caſibus, in quibus de iure teſtes ante litis conteſtationē admitti poſſunt, ait lex noſtra nominari prius debere à proferente: quod & Marian. vbi ſup. adnotauit, nul'oq; alio commētario hic eſt opus.

Textus CLXXVI.

O*Troſi, ſi dize el demādado al demandador, que es deſcomulgado porque hirio a tal clerigo, ſino es denūciado por deſcomulgado, y la Ygleſia no lo aparta ni le eſtraña, no le recebirá al demandado tal defenſion, maguer diga q̄ lo quiere prouar q̄ hirio al clerigo, como quier q̄ en la Ygleſia lo recibā à tal prueua: e ſi dixeſſe el demandado contra el demandador, que es deſcomulgado, e que le deſcomulgò fulano Vicario por tal coſa, e que lo eſquiua la Ygleſia, recibirlohan entonce en caſa del Rey à la prueua: e ſi el otro quiſiere prouar que la Ygleſia lo acoge en las otras, recibirlohā à la prueua. Eſſo miſmo ſi quiſiere prouar q̄ el q̄ firio clerigo q̄ es denūciado por deſcomulgado por aq̄l q̄ ha poder de denūciar por deſcomulgado, diziendo, que es aquel que deſcomulgò ò denunciò por deſcomulgado de deſcomunion mayor, ò que lo conoce aſsi en juyzio, ò que fue dada ſentencia contra el, ò que es el fecho notorio: por qualeſquier deſtas coſas lo recebirá el Alcalde à prueua.*

Textus CLXXVII.

O*Troſi, ſobre la ley que comiença, padres, que es en el titulo de los teſtigos, dize, que el deſcomulgado mientra lo fuere no puede teſtimoniar. E ſobre eſto es à ſaber, que ſi la parte ſabia que eran deſcomulgadas las prueuas quando las truxo, que entonce ſu teſtimonio no es valedero, pues teſtimoniarō ſeyēdo deſcomulgados: è ſabiēdo la parte, ò deuiēdolo ſaber como erā denunciados publicamēte por deſcomulgados. Ca el les deuiera ante fazer abſoluer, ò atender haſta q̄ fueſſē abſueltos. Mas ſi quādo los traxo por teſtigos, no lo ſabia q̄ erā deſcomulgados, ni erā denūciados por deſcomulgados, e los preſentò ante el Alcalde, è recibierō ſus dichos dellos, è los publicarō los dichos dellos, è deſpues aq̄l cōtra quiē fueron aduxos, dixo contra ellos que eran deſcomulgados, maguer lo prueue que eran deſcomulgados, vale lo que dixeron en ſu teſtimonio. Mas ſi ante que dixeſſen ſu teſtimonio los teſtigos, dixo la parte contra quien fueron traydos, que eran deſcomulgados, e que no recibieſſen ſu teſtimonio, ſi prouaſſe deſpues que ſon deſcomulgados, no vale lo que dixeron. Y eſto ſe prueua por la Decretal nueua, que comiença, Pia, en el titulo de exceptionibus: en la gloſſa, por ay ſe toma eſte entendimiento. Ca todas las coſas que ſon fechas e paſſadas en el proceſſo, valen, faſta q̄ la deſcomulgacion ſea pueſta e prouada: ſaluo ſi el juez en*

te

te quien es el pleyto, es deſcomulgado manifieſtamente ca entonce la deſcomuniō, maguer no ſea pueſta contra el, no vala el proceſſo ni la ſentēcia. Y eſſo miſmo en el deſcomulgado que ganó carta, que no vale la carta pues la ganó ſeyendo deſcomulgado: y eſſo miſmo es en el eſcriuano publico q̄ es deſcomulgado publicamente: é fizo carta alguna, que no vale la carta, extra de hæreticis, cap. excommunicamus.

Textus CLXXVIII.

O*TROSI es a ſaber, que en aquellas coſas que el derecho pone ciertos dias faſta que hombre prueue lo que dize: maguer ciertos dias ponga faſta que prueue lo que dize. Pero el Alcalde que oye el pleyto ſegun ſu fuero le deue dar ſus plazos a que prueue: pero en caſo de excepcion de deſcomunion, que ſea prouada, ocho dias, ſin el dia en que fuere otorgado el plazo a que prouaſſe la deſcomunion: en eſte caſo no le deue el Alcalde poner otro plazo, ſino dezir que le atendia, faſta aquellos ocho dias a que prueue la deſcomunion.*

SVMMARIIVM.

1 E*Xcommunicatus agere non poteſt.*

2 *Excommunicatus conueniri poteſt.*

3 *Excommunicatus dicitur ille qui denunciatus eſt.*

4 *Veteri iure excommunicatus excommunicatione cognita vitari poterat ante publicationem ſecus hodie poſt extrauagantem mart. 5. niſi in notorio excommunicato.*

5 *Excommunicatus teſtis eſſe nequit.*

6 *Excommunicati teſtimonium non valet, licet poſt teſtimonium excommunicatio probetur ſi de ea oppoſitum ſit.*

7 *Abſolui poteſt teſtis ad effectū, teſtemonij dicendi.*

8 *Iudex excommunicatus ſententiam dicere nequit.*

9 *Dilatio 8. dierum conceditur ad probandam exceptionem excommunicationis.*

Lex 176. 177. & 178.

IN TEXTV IBI: *Si dize el demandado al demandador que es deſcomulgado.*

Scholium Primum.

1 SEntētia noſtræ legis eſt, excōmunicatum actorem, audiendum non eſſe. Quòd anteà prouiſum fuit à lege 4. titu. 10. lib. 2. fori, & pleraq; iura ſunt de iure cōmuni, c. intelleximus, de iudicijs, c. excōmunicamus, in 1. §. credentes, de hæreti. c. à nobis, de exceptio. cū alijs innumeris rationē autē huius veriſsimę ſententiæ reddit

reddit,text.in c.i.de exception. lib.6.cum ibi,à glo.& ſcribentibus adnotatis,nempe iudicij authoritas,participationis periculum,& delicti pœna:In actore tamen lex noſtra loquuta eſt, quaſi
2 in reo cõtrarium decidat,quippe qui conueniri poteſt quanquam excommunicatus exiſtat, ne ex ipſo delicto commodum conſequeretur vti prædicta iura oſtendunt,& ſane in re,equidẽ per vulgari nõ immorabimur.

IN TEXTU IBI: *Sino es denunciado por deſcomulgado*
Scholium II.

3 VLterius decidit lex noſtra, reum excommunicationẽ excipere nõpoſſe,niſi actor denuntiatus ſit, ante denuntiationem enim excommunicatus à iudicio non expellitur,iuxta tex.in c. inquiſitioni de ſentẽtia excom.& verum Innocentij intellectum ibi, licet oppoſitum admiſſerint, Abb. & Felinus in c.cum non ab homine eod.tit.
4 Illud tamen ſummatim volo animaduertere veteri iure excõmunicatum excommunicatione cognita vitari,vt aiunt poſſe, ante publicationem, ſecundum deciſionem,tex.qui ſic debet interpretari,in d.c.cum non abhomine,& glo.ibi,quanquam non ignorem diſcrimen nõ mediocre fuiſſe huius opinionis apud iuris interpretes,quod diſſoluit extrauagans,Martini quinti cuius initium eſt,*Ad vitandum ſcãdala,&c.*qua ſtatuitur excõmunicatũ ante excõmunicationis denuntiationem,vitari, nequaquam poſſe,inhac igitur opinionum controuerſia,elegit,lex noſtra extrauagantis deciſionẽ excõmunicatũ,itaq; actorẽ repelli à iudicio nõ poſſe,ante ipſius excommunicationis publicationẽ,aſſerit,veruſq; hic eſt noſtræ legis intellectus, quæ tamen accipienda eſt,ſecundum prędictã extrauagantem, ita vt notorius excõmunicatus, qui excuſationẽ non habet,nullaq;,vt dicitur tergiuerſatione celari poſſet, à iudicio arceatur,quanuis denuntiatus non ſit,ſed de his ſatis.

IN TEXTU IBI: *No puede teſtimoniar.*
Scholium II.

5 RVrſus inquit lex excõmunicatum teſtem eſſe nõ poſſe,refertq; fori legem, qua hæc ſententia probatur,quæ habetur,ſub tit.8.lib.2.l.9.& antea deciſſum fuit, à textu in cap.veniens cũ vulgaribus dę teſtibus, & quod in actore docuimus,idẽ in teſte receptum eſt,nempe, vt prædicta excõmunicatio publicata ſit,iuxta d.extrauagantem, & docet gloſ.penul.in c.ſine.24. quæſtion.2. & noſtra lex probat ibi: *O deuiẽdolo ſaber como erã denunciados*,quinimo, & ſi excommunicatio probetur poſt teſ-

6 tis teſtimonium fidem,eius dictum non facit dummodo litigator exceptionem ex communicationis anteaoppoſuiſſet,iuxta textum in c.pia iuncta glo. de exceptionibus,lib.6.quæ decretalis refertur, à noſtra lege hic abſolui vero poſſe teſtē,ad hunc
7 teſtimonij dicundi effectum docet,textus gloſ.& Scribentes in c.veniens de teſtibus,& Montaluus in d.l.9.verbo:*Deſcomulgado*.

IN TEXTV IBI:
Saluo ſi el juez.

Scholium III.

8 IVdicem quoque.ſi excommunicatus ſit,ſententiam dicere non poſſe, probat textus noſter,nec non & tabellionem inſtrumentum conficere non debere,ſi excommunicatus ſit cōtendit, iuxta textū in c.excommunicamus de hæreticis, Rurſusquè à Doctoribus dubitatur, an excommunicatus poſtulare, & patronus eſſe queat inſpiciendusq; eſt Grego.in ſchol.7.8. & 9.l.6.titul.9.part.1.

IN TEXTV IBI:
Ocho dias.

Scholium vltimum.

9 POſtremo ait lex noſtra, ad excommunicationis exceptionem probandam à iudice concedi debere octo dierum dilationē,quæ dilatio antea conceſſa fuit,à text.in c.de exceptione in 6.ibi:*Intra octo dierum ſpatium*,à quo ſumpta noſtra lex,& ideo ibi,ab ſcribentibus ad notata,& hic conueniunt.

Textus CLXXIX.

O*Troſi,ſi alguno en el pleyto que ha con ſu contrario ha de traer prueuas ſobre algun articulo,è por partir ſoſpecha,toma la vna parte vn eſcriuano por ſi,e la otra parte otro eſcriuano ,que eſcriuan los dichos de los teſtigos: eſta coſta de los eſcriuanos ambos aquel que truxo las prueuas las ha de pagar luego de mano.*

Lex CLXXIX.

Nullo ſcholio indiget lex hæc.

Textus CLXXX.

S*I en algun pleyto que aya en caſa del Rey,en que aya la parte de traer teſtigos,y es el fecho tal que parece ſoſpecha para no ſe poder ſaber verdad en el pleyto,ſi los teſtigos no fueſſen ay traydos: entonce por tal ſoſpecha deuen los teſtigos ſer llamados,y emplazados para caſa del Rey, a que vengan a dezir lo que ſaben en eſte pleyto.*

SVM-

SVMMARIVM.

1 Suſpectus teſtis, apud iudicem adducitur, nec eius receptio committi poteſt.
2 Iudex teſtis ſuſpecti requiri debet, vt ad litis magiſtratum teſtem mittat.
3 Veroſimilis ſuſpitio eſſe debet ad hoc, vt teſtis, mittatur in locum vbi ius redditur.

Lex CLXXX.

IN TEXTV IBI: *Entonces por tal ſoſpecha deuen los teſtigos ſer llamados.*

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, abſentem teſtem, & ſuſpectum apud iudicem litis adduci debere, nec eius receptionem commiti poſſe, quàm ſententiam, quæ veriſſima eſt, exornat Ioan. de Immola, in l. cum in initio ad finem, ff. quemadmodum teſtamẽta aperiantur, vbi inquit in cauſa graui, etiam ciuili, ſi iudex arbitraretur teſtes fore ſuſpectos, non adſtringi eorum receptionem
2 committere illi magiſtratui, vbi teſtes domicilium habẽt, ſed ipſum requirere debere, vt teſtes mittat in locum, vbi iudicium reddendum eſt, quod ante eum docuerat Accurſ. in §. hæc omnia ſcimus in autnen. de teſtibus collation. 7. & Azo in ſumma, C. de teſtibus, verſ. producendi
3 Archid. & Ioan. Andr. in capite præſentium, §. teſtes de teſtibus lib. 6. qui omnes iuris profeſſores noſtræ legis ſententiæ aſſentiuntur, ita tamen: vt verò ſimilis ſuſpictio contra teſtem ſit, & non alioquin.

Textus CLXXXI.

Otroſi, el quarto plazo para traer los teſtigos ſi ſe demandare faſta aquel tiẽpo ante que ſe abran los dichos de los teſtigos recebidos, el Alcalde deue otorgar el quarto plazo con la ſolenidad que el fuero manda.

SVMMARIVM.

1 Antiquitus vnica tantum dilatio ad probandum concedebatur.
2 Iure recentiori tres dilationes ad probandum conceſſæ ſunt.
3 Prædictæ tres dilationes ſucreſsiuè dabantur, vna nempe poſt aliam.
4 Iure nouiori ſimul, & coniunctim tres dilationes dantur.
5 Secunda dilatio cum iuramento petenda eſt.

Lex CLXXXI.

IN TEXTV IBI: *Deue otorgar el quarto plazo.*

Scholium vnicum.

1 IN multis fori legibus, & in nonullis ſtyli huius vocabuli (*Quarto plazo,*) mentio fit, ad cuius interpretationẽ breuiſsimè animaduerto antiquitus vnicam tãtum dilationem, ad probandum conceſſi, ſaltẽ in cauſis pecuniarijs, l.vltima, ff. de ferijs, vbi Bart. & Scribentes, Maranta de ordine
2 iudiciorum.6.part.in rub.de dilatione, nu.2. Iure tamen recentiori non plures, quàm tres dilationes conceſſæ, & permiſſæ fuerunt, c.in cauſis de teſtibus, & ibi glo. verbo, *Productionem*, quarta vero dilatio prohibita, & interdicta fuit, niſi ad hibita iuris ſolemnitate, de qua in c. vltra tertiam de teſtibus, & Accurſ. docet in d.l. vltima de ferijs: & prę
3 dictæ tręs dilationes ſucceſsiuè dabantur, vna nempe poſt aliam iuxta textũ in auth. de teſtibus, §. quia verò, collatione.7. mox tamen iure fori, & prædictę tres dilationes conceduntur, ſimul tamen, & non ſucceſsiuè, l.15.tit.8.lib.2 fori, vbi conſiderat Montaluus.1.ſcholio, & hoc iure vtimur praxiſquè admiſsit, licet cõtrarium deciſſum videam, in l. 33.titul.16.parte.3. omnis ergo dilatio, quæ huic primæ ſuccedar, ſub qua continentur præ-
4 dictæ tres dilationes, vulgo, *quarto plazo nuncupatur in iudicijs*, quanuis pluries probatorium diem, iudex prorrogauerit exemplo nuptiarum, & ſubſtitutionum, quæ ſecundæ ſemper ſunt, gloſ. in rubrica de ſecundis nuptijs, nec ignoro dilationum plures dariſpeties, quas erudite congeſsit, Speculat. rubri. de dilationibus, ſ; quia libello eas verò prolixum eſſet recenſere ad intellectum enim noſtri textus prædicta præſcire ſufficit, & de prædictis dilationibus omnino inſpiciendus eſt, Petr. Gregor. in ſintagm. lib.48. cap.8. pertotum, Maſcardus concluſione.516. Ariſminus Tepatus, lib.1. rub. de dilationibus.

IN TEXTV IBI: *Con la ſolenidad que el fuero mãda.*

Scholium Primum.

5 POſteriori loco ait, lex hæc, hãc dilationem, de qua verba fecimus, cum ſolemnitate legum fori peti debere, hæcq; ſolemnitas eſt, petentis iuramẽtum, qui iurare debet doloſe dilationem, non potere, vt latis demonſtrant verba, textus in d.l. 15. titul.8.lib.2.fori, nulloq; alio commentario indiget lex hæc.

Textus

Lex CLXXXII.

Otroſi, el teſtimonio de la carta del Rey que le fue dada eſtando ambas las partes delante ſeñaladamente en teſtimonio de verdad de tregua, o de otra coſa, es valedera la tal carta del Rey y prueua: maguer otras prueuas no aya mas de la carta que parezca del Rey, e laq̃ no ſea da la aſsi como dichas mas que es dada por querella, o en alguna otra manera, no haze fe para prouarſe el fecho. Ca ſiempre finca a la otra parte que diga contra ella.

Lex CLXXXII.

Non indiget interpretatione, textus hic.

Textus CLXXXIII.

Otroſi ſi alguno demanda a otro, que le tomo, o le mando tomar vna loriga o otra coſa, y el demandado niega la demanda ſobre que han el pleyto, y el demandador dize, que lo quiere prouar, y truxo hombres por prueuas, y dan teſtimonio, que vieron como el demandado conocio en juyzio, o fuera de juyzio que le mandara al demanda lo tomar aquella loriga ſobre que es el pleyto: tales prueuas no valen, porque teſtiguan ſobre lo que no fueron traydas, y ſobre lo q̃ no auian jurado, y el demandador no puſo en ſu demanda, ſino que le auia tomado, o mandado tomar vna loriga, y ſe obligo a prouarlo, porque el demandado lo nego: mas ſi ſe prouaſſe por la eſcritura firmada, o proceſſo que ouieſſe paſſado ante algun juez que el demandado auia venido, conociendo ſobre demanda que a ella le fazian deſta loriga que le auia tomado, o mandado tomar eſta loriga, en tal prueua que es hecha por eſcritura firmada, o por proceſſo, vale tal proceſſo, y prueuaſe que el la tomo, o la mando tomar. Y eſto es porque quando ſe prueua la coſa no puede dezir que no auia prouado, pues la eſcritura es cierta. Pero es a ſaber, que ſi algun hombre faze demanda a otro que le dexo alguna coſa encomẽdada, y pide que gela de: y el demandado lo conoce en juyzio: mas dize que fulano hombre le tomo aquella coſa que tenia encomendada por fuerça, y que lo queria prouar, y traer por prueua vn inſtrumento publico, en que ſe contiene que aquel fulano hombre conozca que le tomo aquella coſa: tal prueua no vale, por dos razones. La vna razon es, porque no ſe prueua la fuerça, porque no conoce ſino que la tomo. La otra razon es, porq̃ eſte fulano hombre es tercera perſona, y no ſe prueua por el inſtrumento que el tomaſſe aquella coſa, ſino que dize en el inſtrumento que lo conoce que la tomo. E tal conocencia que eſta tercera perſona faze, no embarga al demandador a la ſu demanda.

temporalia ad agẽdum eſſe perpetua ad excipiendum, l. pure, §. vltimo, ff. de doli exceptione, l.
3 licet, C. de exceptio. Hoc enim iuris principium, locum habet in eo, qui agendo, ius ſuum in iudicio deducere nequit, ſed tantum excipiendo, quo caſu excipere pertuo poteſt, at ſi dies definita ſit, tam ad agendum, quam ad excipiendum prædictum tẽpus percurrit, l. Papinianus, §. ſi filius, ff. de inofficioſo teſtamento, ſecundum quam doctrinam interpretanda eſt, noſtri textus ſententia, Rurſus, & accipienda in via executiua, ita vt debitor prædictam non nnmeratæ pecunia, exceptionẽ oponere poſsit, nec probare adſtringatur intra decem dies à vulgari Regia lege; prꝗſtituros, ſibi non fuiſſe nu-
4 meratam, creditor enim numerationem probare compellendus eſt, alioquin executio impedietur, vt contra Bald. in l. pecuniæ, C. de ſolutionibus, num. 4. & in leg. 3. Cod. depoſtuland. ad finem, contendit iuris interpres præſtantiſsimus Gometius variarum, tomo. 2. cap. 6. numer. 3. Rodericus Xuarez in l. poſt rem iudicatam, in 2. part. declarationis legis Regni, §. ſed pro euidẽtia num. 12. Diegus Perez in l. 4. titul. 8. lib. 3. ordin. ſcholi. Auẽdan. de exequendis mandatis, 1. par. c. 16. num. 11. Petrus Dueñas regul. 260. numer. 7. Rebufus in tractatu de ... horũ recognitione, a. numer. 10. Xuarez de Paz, 1. tomo. 4. part. cap. 3. num. 5. In qua re hallucinatus fuit, Parladorius lib. 2. rer. quotidian. c. fin. 5. p. §. 11. nu. 51.

IN TEXTV IBI: *Porque el demandador ſea tenido de prouar deſpues de los dos años.*

Scholium II.

5 ANceps quęſtio fuit, an poſt bienniũ poſsit debitor probare pecuniam numeratã non fuiſſe, & partem affimatiuã admiſsit, gloſſ. in l. generaliter verbo Religionem, C. de non numerata pecunia, vbi Bart. numer. 10. Bald. in l. ſi ex cautione, eod. titul. quæſt. 9. Salicetus, numer. 6. Negatiuam longe veriorem dixit, Alberic. in d. l. ſi executione, num. 2. & 3. Curtius Iunior, in l. 2. §. appellata eſt autẽ mutui datio, ſi certum petatur, & hanc Alberici, & Curti opinionem amplexa eſt d. l. p. rt. 9. tit tul. 5. part. 5. & ibi Greg. r. ſcholio. 6. qui plures huius ſententiæ refert. Afirmatiuã verò elegit l. noſtra, quæ poſt biennij lapſum debitorem admitit, ſi probare curet numeratam pecuniã non fuiſſe, quæ ſanè opinio equior eſt: rum etiam, & iuris rigori nititur illud enim biennij ſpacium introductum tantum

 fuit

demandá:entonce cumple la prueua,pues prueua que por mandado del Alcalde tomo vna beſtia:maguer no le prueua el color. Y eſſo miſmo es en otro caſo ſemejante deſte.

Lex CLXXXV.

Interpraetatione non indiget lex haec.

Textus CLXXXVI.

SI algun concejo,o otro hombre qualquier embia ſobre algun fecho algun hombre con ſu carta de creencia á otro,e deſpues eſte concejo,o aquel hombre que embio la carta de creencia le niega que no le mando dezir aquello que el dixo,no le empece al concejo,o al hombre que el embio, ſino gelo prouaren que gelo mando dezir.

Lex CLXXXVI.

Scholijs non eget lex haec.

Textus CLXXXVII.

SI alguno mueſtra carta de eſcriuano publico de deuda,o de prometimiento que el ouieſſe fecho á alguno en que dixeſſe aſsi. Yo fulano otorgo,que deuo á fulano tantos marauedis:y el deudor dize,que verdad es, que tal prometimiento fizo,mas que no eſtaua preſente entonce delante aquel á quien fizo el prometimiento,y aſsi que no vale el prometimiento,ni el obligamiento. Aſsi ſe libra en caſa del Rey,que el que demanda el deudo,ha de prouar que eſtando el otro y el preſente. Ca eſto es de la ſuſtãcia del prometer vno a otro,y por eſſo ſe hade prouar,mas no las otras ſolenidades que ſon meneſter para ſer en la obligacion. Y entonce entiende é preſume el derecho que todas ſe fizieron. Otroſi,el eſcriuano publico no puede coger pleyto por aquel que no eſtuuiere preſente en los contratos,ſino en las coſas que paſſan en juyzio,o que atañen al oficial del juez.

SVMMARIVM.

1 DOnatio incipiens, à tradditione an locum haberet inter abſentes.

2 Si non erat,qui pro abſente ſtipularetur,nullius roboris erat donatio.

3 Inter abſentes iure recentiori contractus valet.

4 Iure veteri conſenſus contrahentium non ſufficiebat,deſiderabatur,enim,ſolemnis ſtipulatio.

5 Iure nouiori pactum nudum ſufficit,ſine ſolemnitate ſtipulationis.

6 Stipulatio priſcis temporibus commune erat adſtringendarum obligationum vinculum.

te quien es el pleyto, ēs deſcomulgado manifieſtamente (Ca entonce la deſcomuniō, maguer no ſea pueſta contra el, no vala el proceſſo ni la ſentēcia. Y eſſo miſmo en el deſcomulgado que ganò carta, que no vale la carta pues la ganò ſeyendo deſcomulgado: y eſſo miſmo es en el eſcriuano publico q̄ es deſcomulgado publicamente: è fizo carta alguna, que no vale la carta, extra de hæreticis, cap. excommunicamus.

Textus CLXXVIII.

O *TROSI es a ſaber, que en aquellas coſas que el derecho pone ciertos dias faſta que hombre prueue lo que dize: maguer ciertos dias ponga faſta que prueue lo que dize. Pero el Alcalde que oye el pleyto ſegun ſu fuero le deue dar ſus plazos a que prueue: pero en caſo de excepcion de deſcomunion, que ſea prouada, ocho dias, ſin el dia en que fuere otorgado el plazo a que prouaſſe la deſcomunion: en eſte caſo no le deue el Alcalde poner otro plazo, ſino dezir que le atendia, faſta aquellos ocho dias a que prueue la deſcomunion.*

SVMMARIIVM.

1 E*Xcommunicatus agere non poteſt.*

2 *Excommunicatus conueniri poteſt.*

3 *Excommunicatus dicitur ille qui denunciatus eſt.*

4 *Veteri iure excommunicatus excommunicatione cognita vitari poterat ante publicationem ſecus hodie poſt extrauagantem mart. 5. niſi in notorio excommunicato.*

5 *Excommunicatus teſtis eſſe nequit.*

6 *Excommunicati teſtimonium non valet, licet poſt teſtimonium excommunicatio probetur ſi de ea oppoſitum ſit.*

7 *Abſolui poteſt teſtis ad effectū, teſtemonij dicendi.*

8 *Iudex excommunicatus ſententiam dicere nequit.*

9 *Dilatio 8. dierum conceditur ad probandam exceptionem excommunicationis.*

Lex 176. 177. & 178.

IN TEXTV IBI: *Si dize el demandado al demandador que es deſcomulgado.*

Scholium Primum.

1 SEntētia noſtræ legis eſt, excōmunicatum actorem, audiendum non eſſe. Quòd anteà prouiſum fuit à lege 4. titu. 10. lib. 2. fori, & pleraq; iura ſunt de iure cōmuni, c. intelleximus, de iudicijs, c. excōmunicamus, in 1. §. credentes, de hæreti. c. à nobis, de exceptio. cū alijs innumeris rationē autē huius veriſsimę ſententiæ

reddit

reddit,text.in c.i.de exception.
lib.6.cum ibi,à glo.& ſcribenti
bus adnotatis,nempe iudicij au
thoritas,participationis pericu-
lum,& delicti pœna:In actore ta
men lex noſtra loquta eſt, quaſi
2 in reo cõtrarium decidat,quip-
pequi conueniri poteſt quan-
quam excommunicatus exiſtat,
ne ex ipſo delicto commodum
conſequeretur vti prædicta iura
oſtendunt,& ſane in re,equidẽ
per vulgari nõ immorabimur.

IN TEXTV IBI:
Sino es denunciado por deſcomulgado
Scholium II.

3 VLterius decidit lex noſtra,
reum excommunicationẽ
excipere nõpoſſe,niſi actor
denuntiatus ſit, ante denuntia-
tionem enim excommunica-
tus à iudicio non expellitur,iux
ta tex.in c. inquiſitioni de ſentẽ
tia excom.& verum Innocentij
intellectum ibi, licet oppoſitum
admiſſerint, Abb. & Felinus in
c.cum non ab homine eod.tit.
4 Illud tamen ſummatim volo a-
nimaduertere veteri iure excõ-
municatum excommunicatio-
ne cognita vitati,vt aiunt poſſe,
ante publicationem, ſecundum
deciſionem,tex.qui ſic debet in
terpretari,in d.c.cum non abho
mine,& glo.ibi,quanquam non
ignorem diſcrimen nõ medio-
cre fuiſſe huius opinionis apud
iuris interpretes,quod diſſoluit
extrauagans,Martini quinti cu
ius initium eſt,*Ad vitandum ſcã
dala,&c.*qua ſtatuitur excõmu-
nicatũ ante excõmunicationis
denuntiationem,vitari, nequa-
quam poſſe,inhac igitur opinio
num controuerſia,elegit,lex no
ſtra extrauagantis deciſionẽ ex
cõmunicatũ,itaq; actorẽ repel-
li à iudicio nõ poſſe,ante ipſius
excommunicationis publicatio
nẽ,aſſerit,veruſq; hic eſt noſtræ
legis intellectus, quæ tamen ac-
cipienda eſt,ſecundum prędictã
extrauagantem, ita vt notorius
excõmunicatus, qui excuſatio-
nẽ non habet,nullaq;,vt dicitur
tergiuerſatione celari poſſet, à
iudicio arceatur,quanuis denun
tiatus non ſit,ſed de his ſatis.

IN TEXTV IBI:
No pued: teſtmoniar.
Scholium II.

5 RVrſus inquit lex excõmu-
nicatum teſtem eſſe nõ poſ
ſe,refertq; fori legem, qua
hæc ſententia probatur;quæ ha
betur,ſub tit.8.lib.2.l.9.& antea
deciſſum fuit, à textu in cap.ve-
niens cũ vulgaribus de teſtibus,
& quod in actore docuimus,idẽ
in teſte receptum eſt,nempe, vt
prædicta excõmunicatio publi-
cata ſit,iuxta d.extrauagantem,
& docet gloſ.penul.in c.ſine.24.
quæſtion.2. & noſtra lex probat
ibi: *O deuiẽdolo ſaber como erã de-
nunciados*,quinimo, & ſi excom-
municatio probetur poſt teſ-

6 tis teſtimonium fidem, eius dictum non facit dummodo litigator exceptionem ex communicationis antea oppoſuiſſet, iuxta textum in c. pia iuncta glo. de exceptionibus, lib. 6. quæ decretalis refertur, à noſtra lege hic abſolui vero poſſe teſtẽ, ad hunc
7 teſtimonij dicundi effectum docet, textus gloſ. & Scribentes in c. veniens de teſtibus, & Montaluus in d. l. 9. verbo: *Deſcomulgado.*

IN TEXTV IBI: *Saluo ſi el juez.*

Scholium III.

8 IVdicem quoque, ſi excommunicatus ſit, ſententiam dicere non poſſe, probat textus noſter, nec non & tabellionem inſtrumentum conficere non debere, ſi excommunicatus ſit cõtendit, iuxta textũ in c. excommunicamus de hæreticis, Rurſusquè à Doctoribus dubitatur, an excommunicatus poſtulare, & patronus eſſe queat inſpiciendusq; eſt Grego. in ſchol. 7. 8. & 9. l. 6. titul. 9. part. 2.

IN TEXTV IBI: *Ocho dias.*

Scholium vltimum.

9 POſtremo ait lex noſtra, ad excommunicationis exceptionem probandam à iudice concedi debere octo dierũm dilationẽ, quæ dilatio antea conceſſa fuit, à text. in c. de exceptione in 6. ibi: *Intra octo dierum ſpatium*, à quo ſumpta noſtra lex, & ideo ibi, ab ſcribentibus ad nota ta, & hic conueniunt.

Textus CLXXIX.

OTroſi, ſi alguno en el pleyto que ha con ſu contrario ha de traer prueuas ſobre algun articulo, è por partir ſoſpecha, toma la vna parte vn eſcriuano por ſi, e la otra parte otro eſcriuano, que eſcriuan los dichos de los teſtigos: eſta coſta de los eſcriuanos ambos aquel que truxo las prueuas las hade pagar luego de mano.

Lex CLXXIX.

Nullo ſcholio indiget lex hæc.

Textus CLXXX.

SI en algun pleyto que aya en caſa del Rey, en que aya la parte de traer teſtigos, y es el fecho tal que parece ſoſpecha para no ſe poder ſaber verdad en el pleyto, ſi los teſtigos no fueſſen ay traydos: entonce por tal ſoſpecha deuen los teſtigos ſer llamados, y emplazados para caſa del Rey, a que vengan a dezir lo que ſaben en eſte pleyto.

SVM-

SVMMARIVM.

1 SVſpectus teſtis, apud iudicem adducitur, nec eius receptio committi poteſt.
2 Iudex teſtis ſuſpecti requiri debet, vt ad litis magiſtratum teſtem mittat.
3 Vero ſimilis ſuſpitio eſſe debet ad hoc, vt teſtis mittatur in locum vbi ius redditur.

Lex CLXXX.

IN TEXTV IBI: *Entonces por tal ſoſpecha deuen los teſtigos ſer llamados.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, abſentem teſtem, & ſuſpectum apud iudicem litis adduci debere, nec eius receptionem commiti poſſe, quàm ſententiam, quæ veriſſima eſt, exornat Ioan. de Immola, in l. cum in initio ad finem, ff. quemadmodum teſtamẽta aperiantur, vbi inquit in cauſa graui, etiam ciuili, ſi iudex arbitraretur teſtes fore ſuſpectos, non adſtringi eorum receptionem
2 committere illi magiſtratui, vbi teſtes domicilium habẽt, ſed ipſum requirere debere, vt teſtes mittat in locum, vbi iudicium reddendum eſt, quod ante eum docuerat Accurſ. in §. hæc omnia ſcimus in autnen. de teſtibus collation. 7. & Azo in ſumma, C. de teſtibus, verſ. producendi
3 Archid. & Ioan. Andr. in capite præſentium, §. teſtes de teſtibus lib. 6. qui omnes iuris profeſſores noſtræ legis ſententiæ aſſentiunrur, ita tamen: vt verò ſimilis ſuſpicio contra teſtem ſit, & non alioquin.

Textus CLXXXI.

OTroſi, el quarto plazo para traer los teſtigos ſi ſe demandáre faſta aquel tiẽpo ante que ſe abran los dichos de los teſtigos recebidos, el Alcalde deue otorgar el quarto plazo con la ſolénidad que el fuero manda.

SVMMARIVM.

1 ANtiquitus vnica tantum dilatio ad probandum concedebatur.
2 Iure recentiori tres dilationes ad probandum conceſſæ ſunt.
3 Prædictæ tres dilationes ſucreſſiuè dabantur, vna nempe poſt aliam.
4 Iure nouiori ſimul, & coniunctim tres dilationes dantur.
5 Secunda dilatio cum iuramento petenda eſt.

Lex CLXXXI.

IN TEXTV IBI:
Deue otorgar el quarto plazo.

Scholium vnicum.

1 IN multis fori legibus,
& in nõnullis ſtyli hu
ius vocabuli (*Quarto
plazo,*) mentio fit,ad cuius inter
prætationẽ breuiſsimè animad
uerto antiquitus vnicam tãtum
dilationem,ad probandum con
cedi,ſaltẽ in cauſis pecuniarijs ,
l.vltima,ff. de ferijs, vbi Bart. &
Scribentes, Maranta de ordine
2 iudiriorum.6.part.in rub.de di-
latione,nu.2.Iure tamen recen-
tiori non plures,quàm tres dila
tiones conceſſæ,& permiſſæ fue
runt,c.in cauſis de teſtibus,&ibi
glo.verbo,*Productionem*,quarta
vero dilatio prohibita, & inter-
dicta fuit,niſi ad hibita iuris ſo-
lemnitate,de qua in c.vltra ter-
tiam de teſtibus, & Accurſ. do-
cet in d.l.vltima de ferijs:& pręd
3 dictæ tres dilationes ſucceſsiuè
dabantur,vna nempe poſt aliam
iuxta textũ in auth.de teſtibus,
§.quia verò, collatione.7.mox
tamen iure fori,& prædictę tres
dilationes conceduntur, ſimul
tamen,& non ſucceſsiuè,l.15.tit.
8.lib.2 fori,vbi conſiderat Mon
taluus.1.ſcholio,& hoc iure vti-
mur praxiſquè admiſsit,licet cõ
trarium deciſſum videam , in l.
33.titul.16.parte.3.omnis ergo
dilatio , quæ huic primæ ſucce-
dat,ſub qua continentur prædi-
4 ctæ tres dilationes,vulgo,*quarto
plazo nuncupatur in iuditijs*, quan-
uis pluries probatorium diem,
iudex prorrogauerit exemplo
nuptiarum , & ſubſtitutionum,
quæ ſecundæ ſemper ſunt, gloſ.
in rubrica de ſecundis nuptijs,
nec ignoro dilationum plures
dariſpecies, quas erudite con-
geſsit, Speculat.rubri.de dilatio
nibus,§. quia libello eas verò pro
lixum eſſet recenſere ad intelle
ctum enim noſtri textus prædi-
cta præſcire ſufficit, & de prædi
ctis dilationibus omnino inſpi-
ciendus eſt,Petr.Gregor. in ſin-
tagm. libr.48. cap.8. pertotum,
Maſcardus concluſione.516. A-
riſminus Tepatus,libr.1.rub.de
dilationibus.

IN TEXTV IBI:
Con la ſolenidad que el fuero mãda.

Scholium Primum.

5 POsteriori loco ait, lex hæc,
hac dilationem, de qua ver-
ba fecimus,cum ſolemnita-
te legum fori peti debere,hæcq;
ſolemnitas eſt,petentis iuramẽ-
tum,qui iurare debet dolose di-
lationem,non potere,vt ſatis de
monſtrant verba , textus in d.l.
15.titul.8.lib.2.fori,nulloq; alio
commentario indiget lex hæc.
Textus

Digitized by Google

Lex CLXXXII.

O Troſi, el teſtimonio de la carta del Rey que le fue dada eſtando ambas las partes delante ſeñaladamente en teſtimonio de verdad de tregua, o de otra coſa, es valedera la tal carta del Rey y prueua: maguer otras prueuas no aya mas de la carta que parezca del Rey, e la q̃ no ſea dada aſsi como dichoes. mas que es dada por querella, o en alguna otra manera, no haze fe para prouarſe el fecho. Ca ſiempre finca a la otra parte que diga contra ella.

Lex CLXXXII.

Non indiget interpretatione, textus hic.

Textus CLXXXIII.

O Troſi ſi alguno demanda à otro, que le tomo, o le mando tomar vna loriga o otra coſa, y el demandado niega la demanda ſobre que han el pleyto, y el demandor dize, que lo quiere prouar, y truxo hombres por prueuas, y dan teſtimonio, que vieron como el demandado conocio en juyzio, o fuera de juyzio que le mandara al demandado tomar aquella loriga ſobre que es el pleyto: tales prueuas no valen, porque teſtiguan ſobre lo que no fueron traydas, y ſobre lo q̃ no auian jurado, y el demandador no puſo en ſu demanda, ſino que le auia tomado, o mandado tomar vna loriga, y ſe obligo à prouarlo, porque el demandado lo nego: mas ſi ſe prouaſſe por la eſcritura firmada, o proceſſo que ouieſſe paſſado ante algun juez que el demandado auia venido, conociendo ſobre demanda que à ehle fazian deſta loriga que le auia tomado, o mandado tomar eſta loriga, en tal prueua que es hebha por eſcritura firmada, o por proceſſo, vale tal proceſſo, y prueuaſe que el la tomo, o la mando tomar. Y eſto es porque quando ſe prueua la coſa no puede dezir que no auia prouado, pues la eſcritura es cierta. Pero es à ſaber, que ſi algun hombre faze demanda a otro que le dexo alguna coſa encomẽdada, y pide que gela de: y el demandado lo conoce en juyzio: mas dize que fulano hombre le tomo aquella coſa que tenia encomendada por fuerça, y que lo queria prouar, y traer por prueua vn inſtrumento publico, en que ſe contiene que aquel fulano hombre conozca que le tomo aquella coſa: tal prueua no vale, por dos razones. La vna razon es, porque no ſe prueua la fuerça, porque no conoce ſino que la tomo. La otra razon es, porq̃ eſte fulano hombre es tercera perſona, y no ſe prueua por el inſtrumento que el tomaſſe aquella coſa, ſino que dize en el inſtrumento que lo conoce que la tomo. E tal conocencia que eſta tercera perſona faze, no embarga al demandador à la ſu demanda.

temporalia ad agẽdum eſſe perpetua ad excipiendum, l. pure, §. vltimo, ff. de doli exceptione, l.
3 licet, C. de exceptio. Hoc enim iuris principium, locum habet in eo, qui agendo, ius ſuum in iudicio deducere nequit, ſed tantum excipiendo, quo caſu excipere pertuo poteſt, at ſi dies definita ſit, tam ad agendum, quam ad excipiendum prædictum tẽpus percurrit, l. Papinianus, §. ſi filius, ff. de inofficioſo teſtamento, ſecundum quam doctrinam interpretanda eſt, noſtri textus ſententia, Rurſus, & accipienda in via executiua, ita vt debitor prædictam non nmeratæ pecunia, exceptione oponere poſsit, nec probare adſtringatur intra decem dies à vulgari Regia lege, prçſtitutos, ſibi non fuiſſe nu-
4 meratam, creditor enim numerationem probare compellendus eſt, alioquin executio impedietur, vt contra Bald. in l. pecuniæ, C. de ſolutionibus, num. 4. & in leg. 3. Cod. depoſtuland. ad finem, contendit iuris interpres præſtantiſsimus Gometius variarum, tomo. 2. cap. 6. numer. 3. Rodericus Xuarez in l. poſt rem iudicatam, in 2. part. declarationis legis Regni, §. ſed pro euidẽtia num. 12. Diegus Perez in l. 4. titul. 8. lib. 3. ordin. ſchol. 1. Auẽdan. de exequendis mandatis, 1. par. c. 16. num. 11. Petrus Dueñas regul. 160. numer. 7. Rebuſus in tractatu de ... hoiũ recognitione, a. numer. 10. Xuarez de Paz, 1. tomo. 4. part. cap. 3. num. 5. In qua re hallucinatus fuit, Parladorius lib. 2. rer. quotidian. c. fin. 5. p. §. 11. nu. 51.

IN TEXTV IBI: *Porque el demandador ſea tenido de prouar deſpues de los dos años.*

Scholium II.

5 ANceps queſtio fuit, an poſt bienniũ poſsit debitor probare pecuniam numeratã non fuiſſe, & partem affimatiuã admiſsit, gloſſ. in l. generaliter verbo Religionem, C. de nonnumerata pecunia, vbi Bart. numer. 10. Bald. in l. ſi ex cautione, eod. titul. quæſt. 9. Salicetus, numer. 6. Negatiuam longe veriorem dixit, Alberic. in d. l. ſi executione, num. 2. & 3. Curtius Iunior, in l. 2. §. appellara eſt autẽ mutui datio, ſi certum petitur, & hanc Alberici, & Curti opinionem amplexa eſt d. l. p. rt. 9. titul. 5. part. 5. & ibi Greg. r. ſcholio. 6. qui plures huius ſententiæ refert. Afirmatiuã verò elegit l. noſtra, quæ poſt biennij lapſum debitorem admittit, ſi probare curet numeratam pecuniã non fuiſſe, quæ ſanè opinio æquior eſt: tùm etiam, & iuris rigori nititur illud enim biennij ſpacium introductum tantum

demanda: entonce cumple la prueua, pues prueua que por mandado del Alcalde tomo vna beſtia: maguer no le prueua el color. Y eſſo miſmo es en otro caſo ſemejante deſte.

Lex CLXXXV.

Interpretatione non indiget lex hæc.

Textus CLXXXVI.

SI algun concejo, o otro hombre qualquier embia ſobre algun fecho algun hombre con ſu carta de creencia à otro, e deſpues eſte concejo, o aquel hombre que embio la carta de creencia le niega que no le mando dezir aquello que el dixo, no le empece al concejo, o al hombre que el embio, ſino gelo prouaren que gelo mando dezir.

Lex CLXXXVI.

Scholijs non eget lex hæc.

Textus CLXXXVII.

SI alguno mueſtra carta de eſcriuano publico de deuda, o de prometimiento que el ouieſſe fecho à alguno en que dixeſſe aſsi. Yo fulano otorgo, que deuo à fulano tantos marauedis: y el deudor dize, que verdad es, que tal prometimiento fizo, mas que no eſtaua preſente entonce delante aquel à quien fizo el prometimiento, y aſsi que no vale el prometimiento, ni el obligamiento. Aſsi ſe libra en caſa del Rey, que el que demanda el deudo, ha de prouar que eſtando el otro y el preſente. Ca eſto es de la ſuſtãcia del prometer vno a otro, y por eſſo ſe hade prouar, mas no las otras ſolenidades que ſon meneſter para ſer en la obligacion. Y entonce entiende è preſume el derecho que todas ſe fizieron. Otroſi, el eſcriuano publico no puede coger pleyto por aquel que no eſtuuiere preſente en los contratos, ſino en las coſas que paſſan en juyzio, o que atañen al oficial del juez.

SVMMARIVM.

DOnatio incipiens, à tradditione an locum haberet inter abſentes.

2 *Si non erat, qui pro abſente ſtipularetur, nullius roboris erat donatio.*

3 *Inter abſentes iure recentiori contractus valet.*

4 *Iure veteri conſenſus contrahentium non ſufficiebat, deſiderabatur, enim, ſolemnis ſtipulatio.*

5 *Iure nouiori pactum nudum ſufficit, ſine ſolemnitate ſtipulationis.*

6 *Stipulatio priſcis temporibus commune erat adſtringendarum obligationum vinculum.*

Textus CLXXXVIII.

SI quando ante los Alcaldes las partes, o alguna dellas ſe obligare à prouar, las partes han de tomar vn receptor en q̃ conſientan ambas las partes enſendos receptores que recibàn los dichos de los teſtigos con eſcriuano publico, con el que las partes ſe auinieren: y eſtos receptores que ſe ayunten en lugar cierto, y q̃ den plazos ſegun fuero para preſentar los teſtigos, e que tomen la jura dellos, e ſi alguno de los dos receptores no viniere, que el otro receptor que faga lo que dicho es y la parte porq̃ no vino el ſu receptor, q̃ peche las coſtas deſſe dia à la otra parte.

Lex CLXXXVIII.

Nullius conſiderationis, lex hæc eſt cõmentariũ, itaq; non deſiderat

Textus CLXXXIX.

OTroſi, las cartas en que los eſcriuanos publicos ponen ſus ſignos, como quier que algunas dellas ſon eſcritas por mano de otros: es a ſaber que deuen ſer valederos: ſaluõ ſi fueſſe defendido por fuero, o por priuilegio, o por vſo, o por coſtumbre del lugar que no valieſſe ſino fueſſen todas eſcritas por mano de eſcriuano publico que en ellas puſieſſe ſu ſigno.

Lex CLXXXIX.

IN TEXTV IBI:

Eſcritas por mano de otro.

Scholium I.

NVllam difficultatem habet, lex hæc, cuius ſententia eſt inſtrumentum, dummodo à notario ſignetur propia manu ſcribi neceſſe non eſſe, niſi forus, vel cõſuetudo aliter ſe habeant: rationem autem dubitandi habuit, hæc lex, veteri iure inſpecto, quo propria manu ſcribere, & ſignare tabelio debebat, l. in fraudem, §. quoties, ibi: *Eaq́ manu Commentarienſis adnotãda ſunt*, D. de iure fiſci, nullumq́; ſi contra fieret inſtrumentum erat, vt teſtarur Baldus in l. i. C. de ſportulis inſpiciquè omnino deber, Gregorius Lupeſius, in l. 7. tit. 9. part. 2. ſchol. 5. nulloquè alio Commentario opus eſt, ad huius legis interpretationem.

Textus CXC.

SI deſpues de la ſentencia dada, dize la parte contraria contra quien ès dada la ſentencia, que quiere prouar como es pagado deſpues que la ſentencia fue dada, e que no ſe deue fazer la entrega, o pone otra defenſiõ peremptoria, deuelo prouar â los plazos que el Alcalde le puſiere ſegun fuero. E ſi jurare ſegun fuero, darle han el quarto plazo.

SVMMARIVM.

1 *Probatoria dilatio iudici arbitraria eſt.*

2 *In noſtro Regno, non poteſt iudex egredi formam legis compilationis in aſsignatione termini probatorij.*

3 *Vt ſecundæ dilationi locus eſſet, debebat iurari ſecundum leges fori.*

1 Lex CXC.

IN TEXTV IBI: *Deuelo prouar à los plazos que el Alcalde le puſiere.*

Scholium Primum.

1 AGit lex hæc, de probatoria dilatione, quę ius dicenti arbitraria eſt, iuxta textum, in cap. quo ad cõſultationem de re iudicata, & in l. 1. C. de dilationibus, & Speculator docet in rub. de citatione, §. nunc de temporũ in fine, Bar. in d. l. 1. Ripa in l. 2. num. 26. ff. de re iudicata, menochius lib. 2. de arbitrarijs, centur. 1. caſu. 52. nu. 10. egredi tamen hodie iudex nõ
2 poteſt formam. legis. 1. tit. 6. lib. 4. compilat.

IN TEXTV IBI: *E ſi jurare, ſegun fuero, darle han quarto plazo.*

Scholium II.

De hoc fori iuramento, vt ſecundæ dilationi locus ſit dixi, in l. 118.

Textus CXCI.

OTroſi es à ſaber, que por aquellas razones que puede el ſeñor deſechar el juez per razon de ſoſpecha, que por eſsas miſmas lo pueden deſechar ſus hombres que viuen con el, y ſus ſieruos, y ſus criados, y ſus ſeruiẽtes. E otroſi ſus fijos, è ſu muger, e todos eſtos que ſon dichos familiares: mas no ſe ſigue eſto en los parientes que ouiere eſte que deſechan al Alcalde. Ca como quier que los ſus hombres lo pueden deſechar, los ſus parientes no lo pueden deſechar: porque el pariente no ha mandamiento ſobre ſus parientes, como el ſeñor ſobrr ſus hombres, è maguer eſte Alcalde à tal es ſoſpechoſo, por las razones que pone el fuero cõtra el, ponerlas puede, è ſi las prouare, deſecharlo ha que no ſea ſu Alcalde, y el Rey no deue mandar dar ſu carta en eſta razon, y ninguno de aquel lugar que no ſea ſu Alcalde aquel contra quien ha eſtas ſoſpechas: mas quando pleyto ouiere ante èl, ponga la ſoſpecha que ouiere contra el, y entretanto que ſe libra la razon de la ſoſpecha, deue alguno de los otros Alcaldes que ſon del lugar ſin ſoſpecha librar la demanda del querelloſo.

Textus CXCI.

Dixi in legibus anterioribus.

Textus

Textus CXCII.

OTroſi, como quier que el que tiene la coſa, no ha de dezir el titulo de ſu poſeſion ſino en demanda que es dicha en Latin, Petitio hæreditatis. Segun dize la ley, C. gi, de petitione hæreditatis eodice. Pero ſi el tenedor de la coſa ſe defiende por tiempo de año, y de dia, y el Alcalde por preſuncion derecha ſoſpechare contra el tenedor que no tenga la coſa derechamente, puedele preguntar y apremiar que diga el titulo por do huuo la tenencia de aquella coſa: y deſta manera es notado en las Decretales en el titulo de las preſcripciones, en la Decretal: Si diligenti, y eſto aſsi lo entendio Maeſtro Fernando de Zamora.

Lex CXCII.

Interpretabor hanc l. in l. 242. vbi proprius locus eſt.

Textus CXCIII.

SI alguno ha poſtura firmada con alguno que venga à fazer pago, o dar cuẽta alli do el le dixeſſe, ſi eſto ſe dize en caſa del Rey, y le dize que le vaya à dar cuenta â Atiença, o a otro lugar ſemejãte, y dize el demandado que quiere poner razones por ſi, en lo que el quiere demandar en la paga que el ha de fazer: es à ſaber, que eſtas razones que el quiere poner por ſi, que gelas deue oyr en caſa del Rey, que es el lugar comunal a todos, que quando alla en Atiẽça lo tuuieſſe, y ſe embiaſſe querellar al Rey, mandarle deue el Rey traer ante ſi, o ante ſus Alcaldes, y mandarlo oyr y librar.

Lex CXCIII.

Dixi in legibus anterioribus, quæ de curia loquuntur, l. 91. & alijs.

Textus CXCIIII.

ES à ſaber, q̃ el teſtar ſe ha de hazer deſta guiſa, ſi es raygado aquel à quien quiere teſtar algo de lo ſuyo: entonce deueſe fazer eſte teſtamento por mandado del Alcalde, y ſino es raygado, puedele hazer el teſtamento el merino ſin mandado del Alcalde E ſi teſtan lo que fallan en la poſada, el teſtamento no ſe entiẽde ſino a las coſas de aquel porque ſe haze, y no a las de los otros que poſan ay en eſſa poſada. E ſi teſtan tambien coſas de los otros que eſtan en la poſada, y alguno, o todos, le fueren con lo ſuyo, la pena del teſtamento, que es ciẽ marauedis de la moneda nueua, puedela el Alguazil demandar al que mora en la caſa, porque dexo ſacarlo, o porque no dio vozes y apellidos, ſi por fuerça ſe lo ſacauã: mas los otros que ſe fueron con lo ſuyo, no ſon tenidos a la pena del teſtamento: E ſi aquel a cuya voz ſe fizo el teſtamento, lleuo las ſus coſas ſin mandado del teſtamento, o del Alcalde, es tenido de las tornar a aquel lugar de donde las lleuo, y tornandolas, es quito de la pena del teſtamento.

Textus

Textus CXCV.

SI algano tieſta carta en la Chancilleria, deue venir ſeguir el teſtamento ſiẽpre al tercero dia, faſta que ſea librado. E ſi al tercer dia no recudiere, no le han de pregonar, e ſellaran la carta.

Lex CXCIIII. & CXCV.

Leges hæ commentarios non deſiderant.

Textus CXCVI.

OTroſi, ſi a querella de alguno prende el Alguazil à ſu deudor deſte querelloſo, porque no es valiado, y lo fiziera prẽder, como ha querella de diez mil marauedis, o de otra quantia, e deſque fuere preſo ſe auiniere cõ el querelloſo, o fuere conocido el deudo: maguer no ſe auenga con el por tanta quãtia como puſo en ſu demanda, o no ſea vencida por tanta quantia, por tanto lleuara el diezmo el Alguazil, por quanto querello el querelloſo, porque fue preſo eſte de quien querello, mas eſte que dio la querella por mas de quanto fue fallado por juyzio, que deue auer, es tenido de le dar el diezmo de lo demas, ſegun la quantia de que querello el Alguazil.

SVMMARIVM.

1 *DE decima executionis loquitur lex hac.*

2 *Decima non debetur, vbi menor quantitas ex conſuetudine præſcripta eſt.*

3 *Actor, qui exequitur in maiori quantitate, quâm ipſi debeatur integram decimã ſoluere adſtringitur in odium vltra debitam ſummam petentis.*

Lex CLXXXVI.

IN TEXTV IBI: *Lleuara el diezmo el Alguazil.*

Scholium Primum.

LEx hęc de decima loquitur.
1 a qua putò ortum habuiſſe, legẽ.10.&.32.tit.6.libr.3.& l.17.&.27.&.32.&.33.&.64.tit.4.eod.lib.3.& l.primam, titu.31.lib.4.& l.13.tit.8.lib.2.& l.7.tit.21.lib.4.Compil. ſecũdum quæ
2 iura accipiẽda eſt l.noſtra, vt decima executori debeat, niſi minor quantitas ex præſcripta cõſuetudine executori competat ſtylũ enim iudiciorum, in hoc obſeruandum eſt, vt prædicta iura oſtendunt.

IN TEXTV IBI: *Por mas de quanto fue fallado por juyzio que deue auer.*

Scholium II.

PRobat hæc lex actorem exe
3 quentem in maiori, quantitate, quàm ipſi debeatur integram

tegrã decimã executori ſoluere debere in odiũ, ſcilicet, vltra debitã ſummã petẽtis, quæ lex no tabilis eſt, & praxi recepta, & ad quã animaduerti nõ ſolet ad huius iudiciorũ, vſus, probationẽ.

Textus CXCVII.

Otroſi es a ſaber, que magner el Rey ſea ydo del lugar do eſtaua, ſi fuere ay la ſu Chancilleria todo quanto fuere ay fecho deſpues q̃ el Rey es ydo dende, ſeyendo ay la Chancilleria es valedero, bien aſsi como lo ſon los contratos que ſe fazen ſeyendo el Rey en el lugar, è los Alcaldes mientra ay eſtuuiere la Chancilleria pueden juzgar: maguer no ſea ay el Rey.

SVMMAIRIVM.

1 *Curia Regis dicitur, & ſi Rex abſens ſit.*

2 *Pœna impoſita curiam ingredieti committitur, & ſi Rex abſens eſſet.*

Lex CXCVII.

IN TEXTV IBI:

Maguer no ſea ay el Rey.

Scholium vnicum.

1 Ait lex hæc cuuam Regis dici, & ſi Rex ſit abſens, & Grego. Docer. in l. 27. titul. 9. part. 2. ſchol. 1. & 2. & ante eum Bart. in l. qui tibi num. 3. ff. de auro, & argento legato, pœna itaq; impoſita curiã
2 ingrediẽti, & ſi Princeps ibi, nõ adſit cõmitetur, nullo quæ alio ſcholio opus eſt, ad huius textus interpretationem.

Textus CXCVIII.

Otroſi es à ſaber, que las fazañas de Caſtilla ſon aquellas por què deuẽ juzgar de lo que el Rey juzgo, o confirmo en ſemejantes coſas, diziendo, o moſtrando el que alega la fazaña al fecho ſobre lo que juzgo el Rey, è quien erán aquellos entre quien era el pleyto, e quien tiene la ſu voz, e qual fue el fuyzio que el Rey dio: e a eſte tal juyzio en que ſon aſsi prouados todos eſtos caſos, e que lo juzgo aſsi el Rey, o el ſeñor de Vizcaya, e lo confirmo el Rey, eſta tal fazaña deue ſer cabida en juyzio por fuero de Caſtilla: tal fue la reſpueſta que dõ Simon Ruyz ſeñor de los Cameros, e don Diego Lopez de Salzedo ouieron dado al Rey don Alfonſo en Seuilla ſobre pregũta que le ouo fecho, que le dixeſſe verdad en eſte fecho, y en eſta razon.

SVMMARIVM.

1 *Exempla in iudicando non debet iudex ſequi.*

2 *Exẽplũ Regis ſequẽdũ eſt.*

3 *Quæ requiſita interuenire debeãt, vt Regis ſententia ſequatur.*

4 *Nunq̃ præſumitur principem iura ſubertere vele.*

Lex

Lex CXCVIII.

IN TEXTU IBI:

Es a ſaber que las fazañas de Caſtilla

Scholium Vnicum.

PRudentum reſponſa, 1 nec eminentiſsimorũ magiſtratuum ſententiam, ſequi quis in iudicando nõ adſtringitur iuxta textum vulgarem, ſingularem tamen, in l. nemo. 13. C. de ſentent. & interlocut. omn. iudi. Si tamen ipſius 2 met principis ſentẽtia ſit, ſequẽda ſanè eſt, & ſecundum eam, in ſimilibus factis iudicandum, & in hunc ſenſum accipienda eſt, l. vltima, C. de legibus, & conſt. princip. in qua ita ſcriptum eſt. *Si Imperialis maieſtas cauſam cognitionaliter examinauerit, & partibus comminus conſtitutis ſententiam dixerit omnes omnino iudices, qui ſub noſtro Imperio ſunt, ſciant hanc eſſe legem non ſolum illi cauſæ pro qua producta eſt, ſed & omnibus ſimilibus,* cui legi ſimilis eſt lex noſtra, vt ex eius verbis videre licet, & antetã, ſimilem Alphonſus legem tullit in l. 14. titul. 22. part. 3. ibi: *Otroſi dezimos, que non deue valer ningun juyzio, que fuere dado por fazañas de otro fueras ende ſi tomaſſen aquella fazaña, de juyzio, que el Rey ouieſſe dado, Ca eſtonce bien pueden juzgar por ella, porque la del Rey ha fuerça é deue valer como ley en aquel pleyte ſobre que es dado, é en los otros que fueren ſemejantes.* Quæ tamen l. noſtra, & prædicta partitæ lex non indiſtinctè accipiẽda ſunt; ſed cum Bald. explanatione in l. 3. nu. vlt. C. de legibus, nẽpe quãdo Regis ſententia iuri contraria non eſſet deciſsiua vè noui caſus, lataque cũ plena cauſæ cognitione, vt præfata verba legis, vltimæ demonſtrant, ibi: *Cauſam cognitionaliter examinauerit*, alioquin enim principis ſentẽtia ge- 3 nerale ius non facit, nec factũ egreditur, de quo ædita eſt, non enim præſumitur principem ſemel interloquentem omnia iura ſubuertere velle: eandem doctrinam ſcribit, Salicet. in d. l. 3. prope fine, quã Baldi diſtinctionem ante eum tenuit Cinus in d. l. 3. & Cinũ, ſequitur Abb. in c. in cauſis, nu. 4 & 6. de ſentẽtia & re iudicata, & ibi docuit Innocent. & eſt, communis opinio.

Textus CXCIX.

OTroſi, en todo pleyto en que pena ſea pueſta ſino cumpliere, o diere lo que prometio de dar, ſino lo dio todo, por aquella parte que no dio cae en la pena, no en toda la pena, mas en razon de aquello que no pago, quier lo ouieſſe a dar por poſtura, o por pena de commiſſo, o en otra manera. E eſto es de piedad: mas no por fuerça de derecho. Y en eſte caſo la piedad eſcrita es ſobre el derecho.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *POEna an ſolum committatur pro parte non ſoluta, licet totum ſoluere quis adſtrictus ſit.*

2 *Partem debiti ſoluens, nihil ſolui ſſe videtur.*

3 *Anterioris regulæ limitationes adijciuntur.*

4 De *æquitate concluſio noſtra legis procedit, vt noſtra legis verba oſtendunt.*

Lex CXCIX.

IN TEXTV IBI: *Por aquella parte que no dio, cae en la pena.*

Scholium Vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, pœnam tantum committi pro parte non ſoluta, licet totum ſoluere quis promiſſerit; difficultatem hæc ſententia habet, ex text. in l. qui ſolidum, 78. de legatis 2. & l. tutor, 41. §. Lucius Ticius,
2 ff. de vſuris, vbi partem debiti ſoluens, nihil ſoluiſſe videtur; & ibi docent Barto. & Bald. in princip. Angel. in dicto §. Lucius, numer. 1. cuius rei, ſolas duas exceptiones ſiue limitatio-
3 nes Doctores ſcribunt. Prima eſt, niſi debitor promiſiſſet in pluribus vicibus eſſe ſoluturum, vt cernere poſſumus ex congeſtis à Hieronymo Aluaro in lucubrationibus ad Barto. in dict. §. Lucius, numer. 1. Secunda limitatio eſt, ſi partem debitor ſoluiſſet nomine fideiuſſoris: quæ ſingularis ſane exceptio eſt, & omnino menti commendanda, & indiuidualiter docet Angelus in dicto §. Lucius, numero final, argumento textus in lege in his, §. ſi duos, qui textus expreſſus eſt, ff. de ſolutio-
4 nibus. De æquitate tamen in omnibus caſibus, ſine nulla limitatione accipiendam noſtri textus ſententiam eius verba demonſtant, & nihil aliud probat noſtra lex.

Textus CC.

SI alguno fizieſſe ſu teſtamento, e tal fuero fueſſe en el lugar, que el padre pudieſſe mandar la tercia parte de mejoria à vno de ſus hijos: y gela mandaſſe eſta tercia parte en ſu teſtamento, e ante que finaſſe dieſſe el Rey otro fuero à aquel lugar, en q̃ ſe contenia, que no podieſſe el padre mandar mas à vn fijo q̃ à otro. ſi el padre murio en eſte otro fuero, è no auia reuocado la mãda q̃ auia fecho enel teſtamẽto ò ſino fizo otro teſtamẽto, porq̃ fincaſſe reuocado el primero, vale la mãda fecha enel teſtamẽto q̃ fue fecho enel primero fuero: Ca lo q̃ dize enel fuero

fuit adhoc [illegible] probandi in creditorem [illegible] erretur, cuius lapſus debitori, probationẽ, non interdicit, vt docet Fulgoſius in l. ſub ſpecie, num. vltimo, Cod. de poſtulád. Decius in l. iuræ naturæ, num. 5. de regul. iur. & hãc noſtræ legis oppinionem, de iure pontificio obſeruandam lege Partitæ, non obſtante, docet Gregor. vbi ſupra,

IN TEXTV IBI:
Pero el Alcalde de ſu oficio.
Scholium vltimum.

6 DIſcrimen quoquè fuit, inter Scribentes, an creditor iurare cogi poſſet, an pecuniam numeraſſet, & pleriſquè viſum fuit, ad prædictum iuramentum creditores, nõ adſtringi, argum. textus in l. in contractibus, §. illud videlicet, C. de nonnumerata pecunia, Rurſus & quia creditor plenè intentionem probat ex ipſo contractu, in quo fatetur debitor recepiſſe, quo caſu iuramentum, quis præſtatare non compelletur, c. ſecũdum de probationibus, ex quo cõmuniter DD. elliciunt, illum qui plenè probauit intentionem ſuam iurare non cogi, & quanuis in iuris rigore, hæc oppinio defendi poſſet, contrariam docet Bart. in dict. l. in contractibus, §. 1. quippe qui ait, admitti debitorem ponentem poſſitionem creditori poſt biennium: & ab hac opinione propter eius eximiam æquitatem, recedendum non eſſe, teſtatur Gregor. in d. l. 9. ſchol. 6. ad finẽ doctiſsimus Gometius, vbi ſupra, num. 7. qui ad hoc allegat hanc noſtram legem, ſed ipſius legis verbis, rectè inſpectis, ex offitio iudicem iuramentum recipere poſſe probant, vetant tamẽ partis poſitionem, vt indicat text. ibi: *Pero el Alcalde de ſu oficio, no a pedimiento de la parte*, putò tamen ex offitio, & ad litigatoris petitionem iuramentum recepi poſſe, & hic eſt verus huius, l. intellectus, dictio enim illa, *No*, ideſt quanuis exponi debet.

Textus CLXXXV.

OTroſi, ſi alguno demanda alguna beſtia de tal color, que dize que le tomò el demandado, y el demandado dize que gela tomo por el Alcalde, y el demandado gelo niega que no gela tomo por mandado del Alcalde, y el demandado prueua q̃ le tomo vna beſtia a eſte hombre demandador por mandado del Alcalde: mas no dizen nada las prueuas, del color de la beſtia, y el demandador no faze demanda de otra beſtia contra el demandado, ni algun otro hombre no le faze demanda de alguna beſtia del tal color como eſte demandador puſo en ſu deman-

demanda: entonce cumple la prueua, pues prueua que por mandado del Alcalde tomo vna beſtia, maguer no le prueua el color. Y eſſo miſmo es en otro caſo ſemejante deſte.

Lex CLXXXV.

Interpretatione non indiget lex hæc.

Textus CLXXXVI.

SI algun concejo, o otro hombre qualquier embia ſobre algun fecho algun hombre con ſu carta de creencia à otro, e deſpues eſte concejo, o aquel hombre que embio la carta de creencia le niega que no le mando dezir aquello que el dixo, no le empece al concejo, o al hombre que el embio, ſino gelo prouaren que gelo mando dezir.

Lex CLXXXVI.

Scholijs non eget lex hæc.

Textus CLXXXVII.

SI alguno mueſtra carta de eſcriuano publico de deuda, o de prometimiento que el ouieſſe fecho à alguno en que dixeſſe aſsi. Yo fulano otorgo, que deuo à fulano tantos marauedis: y el deudor dize, que verdad es, que tal prometimiento fizo, mas que no eſtaua preſente entonce delante aquel â quien fizo el prometimiento, y aſsi que no vale el prometimiento, ni el obligamiento. Aſsi ſe libra en caſa del Rey, que el que demanda el deudo, ha de prouar que eſtando el otro y el preſente. Ca eſto es de la ſuſtãcia del prometer vno a otro, y por eſſo ſe hade prouar, mas no las otras ſolenidades que ſon meneſter para ſer en la obligacion. Y entonce entiende è preſume el derecho que todas ſe fizieron. Otroſi, el eſcriuano publico no puede coger pleyto por aquel que no eſtuuiere preſente en los contratos, ſino en las coſas que paſſan en juyzio, o que atañen al oficial del juez.

SVMMARIVM.

Donatio incipiens, à traddicione an locum haberet inter abſentes.

2 Si non erat, qui pro abſente ſtipularetur, nullius roboris erat donatio.

3 Inter abſentes iure recentiori contractus valet.

4 Iure veteri conſenſus contrahentium non ſufficiebat, deſiderabatur, enim, ſolemnis ſtipulatio.

5 Iure nouiori pactum nudum ſufficit, ſine ſolemnitate ſtipulationis.

6 Stipulatio priſcis temporibus commune erat adſtringendarum obligationum vinculum.

Textus CLXXXVIII.

SI quando ante los Alcaldes las partes, o alguna dellas ſe obligare á prouar, las partes han de tomar vn receptor en q̃ conſientan ambas las partes en ſendos recepteres que reciban los dichos de los teſtigos con eſcriuano publico, con el que las partes ſe auinieren: y eſtos receptores que ſe ayunten en lugar cierto, y q̃: den plazos ſegun fuero para preſentar los teſtigos, e que tomen la jura dellos, e ſi alguno de los dos receptores no viniere, que el otro receptor que faga lo que dicho es y la parte porq̃ no vino el ſu receptor, q̃ peche las coſtas deſſe dia á la otra parte.

Lex CLXXXVIII.

Nullius conſiderationis, lex hæc eſt cõmentariũ, itaq; non deſiderat

Textus CLXXXIX.

OTroſi, las cartas en que los eſcriuanos publicos ponen ſus ſignos, com o quier que algunas dellas ſon eſcritas por mano de otros: es a ſaber que deuen ſer valederos: ſaluõ ſi fueſſe defendido por fuero, o por priuilegio, o por vſo, o por coſtumbre del lugar que no valieſſe ſino fueſſen todas eſcritas por mano de eſcriuano publico que en ellas puſieſſe ſu ſigno.

Lex CLXXXIX.

IN TEXTV IBI, *Eſcritas por mano de otro.* *Scholium I.*

NVllam difficultatem habet, lex hæc, cuius ſentẽtia eſt inſtrumentum, dummodo à notario ſignetur propia manu ſcribi neceſſe non eſſe, niſi forus, vel cõſuetudo aliter ſe habeant: rationem autem dubitandi habuit, hæc lex, veteri iure inſpecto, quo propria manu ſcribere, & ſignare tabelio debebat, l. in fraudem, §. quoties, ibi: *Eaq́ manu Commentarienſis adnotãda ſunt*, D. de iure fiſci, nullumq́; ſi contra fieret inſtrumenrum erat, vt teſtatur Baldus in l. i. C. de ſportulis inſpicique omnino deber, Gregorius Lupeſius, in l. 7. tit. 9. part. 2. ſchol. 5. nulloquè alio Commentario opus eſt, ad huius legis interpretationem.

Textus CXC.

SI deſpues de la ſentencia dada, dize la parte contraria contra quien es dada la ſentencia, que quiere prouar como es pagado deſpues que la ſentencia fue dada, e que no ſe deue fazer la entrega, ó pone otra defenſiõ peremptoria, deuelo prouar á los plazos que el Alcalde le puſiere ſegun fuero. E ſi jurare ſegun fuero, darle han el quarto plazo.

SVM.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 PRobatoria dilatio iudici arbitraria eſt.

2 *In noſtro Regno, non poteſt iudex egredi formam legis compilationis in aſsignatione termini probatorij.*

3 *Vt ſecundæ dilationi locus eſſet, debebat iurari ſecundum leges fori.*

1 Lex CXC.

IN TEXTV IBI: *Deuelo prouar à los plazos que el Alcalde le puſiere.*

Scholium Primum.

1 AGit lex hæc, de probatoria dilatione, quę ius dicenti arbitraria eſt, iuxta textum, in cap. quo ad cõſultationem de re iudicata, & in l. 1. C. de dilationibus, & Speculator docet in rub. de citatione, §. nunc de temporũ in fine, Bar. in d. l. 1. Ripa in l. 2. num. 26. ff. de re iudicata, menochius lib. 2. de arbitrarijs, centur. 1. caſu. 52. nu. 10. egredi tamen hodie iudex nõ
2 poteſt formam legis. 1. tit. 6. lib. 4. compilat.

IN TEXTV IBI: *E ſi jurare, ſegun fuero, darle han quarto plazo.*

Scholium II.

De hoc fori iuramento, vt ſecundæ dilationi locus ſit dixi, in l. 118.

Textus CXCI.

OTroſi es à ſaber, que por aquellas razones que puede el ſeñor deſechar el juez per razon de ſoſpecha, que por eſſas miſmas lo pueden deſechar ſus hombres que viuen con el, y ſus ſiervos, y ſus criados, y ſus ſeruiẽtes. E otroſi ſus fijos, è ſu muger, e todos eſtos que ſon dichos familiares: mas no ſe ſigue eſto en los parientes que ouiere eſte que deſechu al Alcalde. Ca como quier que los ſus hombres lo pueden deſechar, los ſus parientes no lo pueden deſechar: porque el pariente no ha mandamiento ſobre ſus parientes, como el ſeñor ſobrr ſus hombres, è maguer eſte Alcalde à tal es ſoſpechoſo, por las razones que pone el fuero cõtra el, ponerlas puede, è ſi las prouare, deſecharlo ha que no ſea ſu Alcalde, y el Rey no deue mandar dar ſu carta en eſta razon, y ninguno de aquel lugar que no ſea ſu Alcalde aquel contra quien ha eſtas ſoſpechas: mas quando pleyto ouiere ante el, ponga la ſoſpecha que ouiere contra el, y entretanto que ſe libra la razon de la ſoſpecha, deue alguno de los otros Alcaldes que ſon del lugar ſin ſoſpecha librar la demanda del querelloſo.

Textus CXCI.

Dixi in legibus anterioribus.

Textus C X C II.

Otroſi,como quier que el que tiene la coſa,no ha de dezir el titulo de ſu poſeſion ſino en demanda que es dicha en Latin,Petitio hæreditatis.Segun dize la ley,Cogi,de petitione hæreditatis codice. Pero ſi el tenedor de la coſa ſe defiende por tiempo de año,y de dia,y el Alcalde por preſuncion derecha ſoſpechare contra el tenedor que no tenga la coſa derechamente,puedele preguntar y apremiar que diga el titulo por do huuo la tenencia de aquella coſa:y deſta manera es notado en las Decretales en el titulo de las preſcripciones,en la Decretal:Si diligenti,y eſto aſsi lo entendio Maeſtro Fernando de Zamora.

Lex C X C II.

Interpretabor hanc l.in l.242.vbi proprius locus eſt.

Textus C X C III.

SI alguno ha poſtura firmada con alguno que venga à fazer pago,o dar cuenta alli do el le dixeſſe,ſi eſto ſe dize en caſa del Rey,y le dize que le vaya a dar cuenta à Atiença,o a otro lugar ſemejãte,y dize el demandado que quiere poner razones por ſi,en lo que el quiere demandar en la paga que el ha de fazer:es à ſaber,que eſtas razones que el quiere poner por ſi,que gelas deue oyr en caſa del Rey,que es el lugar comunal a todos,que quando alla en Atiẽça lo tuuieſſe,y ſe embiaſſe querellar al Rey,mandarle deue el Rey traer ante ſi,o ante ſus Alcaldes,y mandarlo oyr y librar.

Lex C X C III.

Dixi in legibus anterioribus,quæ de curia loquuntur,l.91.& alijs.

Textus C X C IIII.

ES à ſaber,q̃ el teſtarſe ha de hazer deſta guiſa,ſi es raygado aquel à quien quiere teſtar algo de lo ſuyo: entonce deueſe fazer eſte teſtamento por mandado del Alcalde,y ſino es raygado,puedele hazer el teſtamento el merino ſin mandado del Alcalde E ſi teſtan lo que fallan en la poſada, el teſtamento no ſe entiẽde ſino a las coſas de aquel porque ſe haze,y no a las de los otros que poſan ay en eſſa poſada. E ſi teſtan tambien coſas de los otros que eſtan en la poſada, y alguno,o todos,le fueren con lo ſuyo,la pena del teſtamento,que es ciẽ marauedis de la moneda nueua,puedela el Alguazil demandar al que mora en la caſa, porque dexo ſacarlo,o porque no dio vozes y apellidos,ſi por fuerça ſe lo ſacauã:mas los otros que ſe fueron con lo ſuyo,no ſon tenidos a la pena del teſtamento: E ſi aquel a cuya voz ſe fizo el teſtamento,lleuo las ſus coſas ſin mandado del teſtamento,o del Alcalde,es tenido de las tornar a aquel lugar de donde las lleuo,y tornandolas,es quito de la pena del teſtamento.

Textus

Textus CXCV.

SI algano tieſta carta en la Chancilleria, deue venir ſeguir el teſtamento ſiẽ pre al tercero dia, faſta que ſea librado. E ſi al tercer dia no recudiere, no le han de pregonar, e ſellaran la càrta.

Lex CXCIIII. & CXCV.

Leges hæ commentatios non deſiderant.

Textus CXCVI.

OTroſi, ſi a querella de alguno prende el Alguazil à ſu deudor deſte querelloſo, porque no es valiado, y lo fiziera prẽder, como ha querella de diez mil marauedis, o de otra quantia, e deſque fuere preſo ſe auiniere cõ el querelloſo, o fuere conocido el deudo: maguer no ſe auenga con el por tanta quãtia como puſo en ſu demanda, o no ſea vencida por tanta quantia, por tanto lleuara el diezmo el Alguazil, por quanto querello el querelloſo, porque fue preſo eſte de quien querello, mas eſte que dio la querella por mas de quanto fue fallado por juyzio, que deue auer, es tenido de le dar el diezmo de lo demas, ſegun la quantia de que querello el Alguazil.

SVMMARIVM.

1 *DE decima executionis loquitur lex hac.*

2 *Decima non debetur, vbi menor quantitas ex conſuetudine praſcripta eſt.*

3 *Actor, qui exequitur in maiori quantitate, quâm ipſi debeatur integram decimã ſoluere adſtringitur in odium vultra debitam ſummam petentis.*

Lex CLXXXVI.

IN TEXTV IBI: *Lleuara el diezmo el Alguazil.*

Scholium Primum.

1 LEx hęc de decima loquitur, a qua putò ortum habuiſſe, legẽ.10.&.32.tit.6.libr.3.& l.17.&.27.&.32.&.33.&.64.tit. 4.cod.lib.3.& l.primam, titu.31. lib.4.& l.13.tit.8.lib.2.& l.7.tit. 21.lib.4.Compil. ſecũdum quæ
2 iura accipiẽda eſt l.noſtra, vt decima executori debeat, niſi minor quantitas ex præſcripta cõſuetudine executori competat ſtylũ enim iudiciorum, in hoc obſeruandum eſt, vt prædicta iura oſtendunt.

IN TEXTV IBI: *Por mas de quanto fue fallado por juyzio que deue auer.*

Scholium II.

3 PRobat hæc lex actorem exequentem in maiori, quantitate, quàm ipſi debeatur integram

tegrā decimā executori ſoluere debere in odiū,ſcilicet,vltra debitā ſummā petētis,quæ lex no tabilis eſt,& praxi recepta, &ad quā animaduerti nō ſolet ad huius iudiciorū, vſus, probationē.

Textus CXCVII.

Otroſi es a ſaber, que magner el Rey ſea ydo del lugar do eſtaua, ſi fuere ay la ſu Chancilleria todo quanto fuere ay fecho deſpues q̄ el Rey es ydo dende, ſeyendo ay la Chancilleria es valedero, bien aſsi como lo ſon los contratos que ſe fazen ſeyendo el Rey en el lugar, è los Alcaldes mientra ay eſtuuiere la Chancilleria pueden juzgar: maguer no ſea ay el Rey.

SVMMAIRIVM.

1 *Curia Regis dicitur, & ſi Rex abſens ſit.*

2 *Pœna impoſita curiam ingredięti committitur, & ſi Rex abſens eſſet.*

Lex CXCVII.

IN TEXTV IBI:

Maguer no ſea ay el Rey.

Scholium vnicum.

1 Ait lex hæc cuuam Regis dici, & ſi Rex ſit abſens, & Grego. Docet. in l.27.titul.9. part.2. ſchol.1. & 2.& ante eum Bart. in l. qui tibi num.3.ff.de auro,& argento legato, pœna itaq; impoſita curiā

2 ingredięti, & ſi Princeps ibi, nō adſit cōmitetur, nullo quæ alio ſcholio opus eſt, ad huius textus interpretationem.

Textus CXCVIII.

Otroſi es à ſaber, que las fazañas de Caſtilla ſon aquellas por què deuē juzgar de lo que el Rey juzgo, o confirmo en ſemejantes coſas, diziendo, o moſtrando el que alega la fazaña al fecho ſobre lo que juzgo el Rey, è quien erān aquellos entre quien era el pleyto, e quien tiene la ſu voz, e qual fue el Iuyzio que el Rey dio: e a eſte tal juyzio en que ſon aſsi prouados todos eſtos caſos, e que lo juzgo aſsi el Rey, o el ſeñor de Vizcaya, e lo confirmo el Rey, eſta tal fazaña deue ſer cabida en juyzio por fuero de Caſtilla: tal fue la reſpueſta que dō Simon Ruyz ſeñor de los Cameros, e don Diego Lopez de Salzedo ouieron dado al Rey don Alfonſo en Seuilla ſobre pregūta que le ouo fecho, que le dixeſſe verdad en eſte fecho, y en eſta razon.

SVMMARIVM.

1 *Exempla in iudicando non debet iudex ſequi.*

2 *Exēplū Regis ſequēdū eſt.*

3 *Quæ requiſita interuenire debeāt, vt Regis ſententia ſequatur.*

4 *Nunq̄ præſumitur principem iura ſubertere vele.*

Lex

SVMMARIVM.

1 *POEna an ſolum committatur pro parte non ſoluta, licet totum ſoluere quis adſtrictus ſit.*

2 *Partem debiti ſoluens, nihil ſoluiſſe videtur.*

3 *Anterioris regula limitationes adijciuntur.*

4 *De æquitate concluſio noſtra legis procedit, vt noſtra legis verba oſtendunt.*

Lex CXCIX.

IN TEXTV IBI: *Por aquella parte que no dio, cae en la pena.*

Scholium Vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, pœnam tantum committi pro parte non ſoluta, licet totum ſoluere quis promiſſerit, difficultatem hæc ſententia habet, ex text. in l. qui ſolidum, 78. de legatis 2. & l. tutor, 41. §. Lucius Ticius,
2 ff. de vſuris, vbi partem debiti ſoluens, nihil ſoluiſſe videtur, & ibi docent Barto. & Bald. in princip. Angel. in dicto §. Lucius, numer. 1. cuius rei, ſolas duas exceptiones ſiue limitatio-
3 nes Doctores ſcribunt. Prima eſt, niſi debitor promiſiſſet in pluribus vicibus eſſe ſolutu-rum, vt cernere poſſumus ex congeſtis à Hieronymo Aluano in lucubrationibus ad Barto, in dict. §. Lucius, numer. 1. Secunda limitatio eſt, ſi partem debitor ſoluiſſet nomine fideiuſſoris: quæ ſingularis ſane exceptio eſt, & omnino menti commendanda, & indiuidualiter docet Angelus in dicto §. Lucius, numero final, argumento textus in lege in his, §. ſi duos, qui textus expreſſus eſt, ff. de ſolutio-
4 nibus. De æquitate tamen in omnibus caſibus, ſine nulla limitatione accipiendam noſtri textus ſententiam eius verba demonſtant, & nihil aliud probat noſtra lex.

Textus CC.

SI alguno fizieſſe ſu teſtamento, e tal fuero fueße en el lugar, que el padre pudieſſe mandar la tercia parte de mejoria à vno de ſus hijos: y gela mandaſſe eſta tercia parte en ſu teſtamento, e ante que finaße dieſſe el Rey otro fuero à aquel lugar, en q̃ ſe contenia, que no pudieße el padre mandar mas à vn fijo q̃ à otro. ſi el padre murio en eſte otro fuero, è no auia reuocado la mãda q̃ auia fechó enel teſtamẽto ò ſino fizo otro teſtamẽto, porq̃ fincaſſe reuocado el primero, vale la mãda fechá enel teſtamẽto q̃ fue fecho enel primero fuero: Ca lo q̃ dize enel fuero

que dio el Rey deſpues,no ſe entienda à las coſas paſſadas,y de anteſechas,ò mãdadas,ò otorgadas,mas a las por venir.

SVMMARIVM.

1 *An lex 27. Tauri, declaratoria ſit.*

2 *Lex declaratoria ad caſus præteritos trahitur.*

3 *Leges Tauri an generaliter declaratoriæ ſint.*

4 *Circa intellectum legis 9.fori,titulo de las mandas,lib.3.quæ patri meliorationem permitteie,pleraq; dubia orta fuerunt ante l.27.æditionem.*

5 *Dubitatur an ante leges Tauri, auus poſſet meliorare nepotem patre eius viuo,& num.ſeq.*

8 *Dubitatum fuit ante leges Taurinas,an pater in tereij melioratione vincula & grauamina adijcere poſſet.*

9 *An tertium bonorum ſit legitima, & num.ſeq.*

15 *Ad tollẽda omnia dubia ſtatuit l.27.Tauri.patrem poſſe meliorare filium vel deſcendentes,quanuis à filio præcederentur, eiſque apponere grauamina & ſubſtitutiones.*

16 *Correctoriam eſſe legem 27. nonnulli putarunt.*

17 *Lex 27.partim declaratoria, partim correctoria eſt , & noui iuris deciſiua,& nu.ſeq.*

19 *De intellectu ſanctionis dñæ Ioãnæ Reginæ agitur,& nu.ſeq.*

21 *Quãuis lex ſtatuat, vt eiꝰ diſpoſitio extẽdatur ad caſus præteritos nõ debet extẽdi ad illos, in quibꝰ tolleretur ius tertio quæſitum , et num.ſeq.*

25 *Lex declaratoria , quæ ad caſus præteritos trahitur , nõ extẽditur ad perfectos cõſummatos,vel ad eos qui ex his dependent.*

26 *Etiã actũ futurũ lex non reſpicit ad infirmandũ ius tertio quæſitũ,*

27 *Fruſtra, lex non editur, et num. ſeq. ad declarationẽ l.Tauri.27.*

29 *Quoad formam nũquam lex quã tunuis declaratoria trahitur ad caſus præteritos.*

30 *Lex 27. Tauri, quæ de tertio loquitur, an habeat locum quando de omnibus bonis primogeniũ inſtitutum eſt.*

31 *In filio vnigenito,an cadat grauamen , & quomodo hoc accipiatur , et quid ſi alijs fratribus extantibus vltra tertium primogenium inſtitutum ſit ſine facultate Regia, & quomodo ſuſtineri poſſit, & num.ſeq.*

37 *Per tempus triginta annorum excluditur filius à grauaminis impugnatione.*

38 *Ex ordine ſuccedendi in vno,ex familia maioratus inducitur.*

39 *Tempus triginta annorum afficie rem tali conditione, vt perpetuo maioratui ſubiecta ſit. & num.ſeq.*

42 *Vna progenies inducere poteſt*

Digitized by Google

teſt ſucceſsionem in alliquibus bonis iure maioratus.

43 Spatio 30. annorum omne ius præſcribitur.

44 Bona maioratus præſcriptione immemoriali præſcribuntur

45 Præſcriptio. 40. annorum, cum titulo immemoriali comparatur.

46 Poſſ. 40. annorũ ſuffiſciẽs nõ eſt, ad præſcriptionẽ maioratus ſine tit.

47 Ex lapſu 30. annorum interueniſſe præſumitur facultas, Regia in caſibus, vbi requiritur.

49 Bona maioratus, an præſcribi poſſint, & numeris ſequentibus.

54 Aſſenſus filiorũ cum lapſu 30. annorum ſufficiens eſt, ad inducendum primogenium.

55 Mortuo poſſeſſore trãsfertur poſſeſsio in ſequentem, etiam ſi ab alio occupata ſit, ex num. ſeqq.

58 Contra ciuilieer poſsidentem præſcribi nulla ratione poteſt.

59 Cõſẽſus expreſſus præiudicat filijs

60 Cõſẽſus tacitus an præiudicet filijs

61 Duæ in iure ſunt formæ alia iuſticiæ alia ſolemnitatis.

62 Forma iuſtitiæ ſuffieit adimplèri, quoad effectum.

63 Solemnitatis verò inſpicifieaforma Formæ inductiua dieitur, lex, quãdo ſi contra fiat nullitatem ponit.

64 Quando ſolemnitas deſideratur; non ſufficit iuſtitiæ forma, quanquam hæc interueniat, & num. ſequentibus.

67 Forma legis 27. vt pote ſubſtantialis præciſſè obſeruanda eſt, & in qualibet parte, etiam minima non mutanda, cum quælibet mutatio vitiet diſpoſitionem.

68 Forma eſt, de genere, indiuiſsibilium.

69 In his quæ ſunt, de forma ſi receditur aparte receditur à toto, & numer. ſequenti.

71 Forma vocationũ legis 27. Tauri, an ſit ſubſtãtialis an verò modalis.

72 Si facta vocatione deſcendentiũ alliquis omittatur, vel excludatur in fauorem tranſuerſalis, an tota diſpoſitio corruat, vel quoad tranſuerſales tantum.

73 Forma legis 27. an in diuidua ſit, ita vt ſi ordo ab ea præſcriptus, nõ obſeruetur totus actus annulletur

74 Quatuor modis alliquid cenſetur indiuiduum.

75 In indiuiduis vtile per inutile vitiatur.

76 Vbi forma requiritur non valet, actus modo, quo valere poteſt.

77 Quando appouitur clauſula decreti irritãtis cenſetur actus efficaciſſimè prohibitus, ſi forma in minimo mutetur.

78 Quando apponitur decretũ actus irritatiuum inducitur effectus, in cauſa efficiente.

79 Si lex reſiſtit potentiæ, quando forma non ſeruetur, non valet actus eo modo, quo poteſt, etiam ſi adijciatur clauſula, vt valeat omni meliori modo, & numero ſoquẽti.

81 Etiam ſi ſimplex prohibitio ſit, ſi pars opponat actus annullatur.

82 De diuerſitate inter ſimplicẽ prohibitionẽ; et eã quæ actũ annullat

gradu, & in alijs inſtitutus ſit, omnes gradus rumpit.

116 *Intelliguntur l. pen. ff. de iniuſto rupto, & l. ſi ſub conditione, eodem titu.*

117 *Intelligitur l. 3. §. fin. de iniuſto rupto, & l. 1. §. ſi venter. ff. de ventre in poſſeſſionem mittendo, & num. ſeqq.*

119 *Intelliguntur iura in l. nam & ſi miles, ff. de iniuſt. rupt. & in l. ſi is qui ſoluendo, de hærd. inſt. & in l. ſi quis habẽs. ff. qui et à quib.*

120 *Formæ indiuiſibilitas accipiẽda eſt, in quotlibet grad. m. ſubſtitutionum.*

121 *Regula in indiuiduis vtile per inutile vitiari, quomodo accipiatur, & in num ſeqq.*

124 *Excluſio deſcendẽtis, tãtũ inualidabit vocationem tranſuerſalium, nõ tamen aliorũ deſcendentiũ qui vocari potuerũt, & excluſo præferri.*

125 *Intellectus l. humanitatis, C. de impub.*

126 *Inſtitutio illius qui inſtitui potuit, nõ vitiatur, quanuis extraneus admixtus ſit, qui inſtitui nõ potuit, & num. ſeqq.*

128 *In cõditionibus turpibus & impoſſibilibus habet locũ iuris principiũ, vt illis ſublatis pura maneat inſtitutio.*

129 *Intelligitur tex. in auth. de nõ mẽliorãd. §. emphiteuſim, et nu. ſeq.*

131 *Si Eccleſia cõſueuit infeudare in maſculos, & cõcedat in maſculos & fœminas, quãtũ ad eas infeudatio, non valet, quoad maſculos verò ſuſtinetur.*

132 *Quæ differẽtia ſit inter obſeruãtẽ & cõtraueniẽtẽ legi formæ, licet in vtroque caſu actus ſuſtineatur, & num ſeq.*

134 *Semper lex debet operari, id ad quod lata fuit.*

135 *Explicatur l. ſi Titio, et ei, de leg. 2*

136 *Interpretatur l. Plautius, de condit. & demonſt.*

137 *Interpretatur l. Sancimus, C. de donation.*

138 *Ælioratio 3. & 5. pre tx. filiorũ non eſt legitima. & num. ſeq.*

140 *Quomodo intelligatur illa vulgaris regula æqualis determinationis, & nu. ſeq.*

145 *An qui filio meliorato ſubſtitutionem facit teneatur omnes deſcẽtes ſubſtituere, & nu. ſeq.*

146 De differẽtia huius cõceptionis *reſtitue familiæ, vel reſtitue in familia, & nu. ſeq.*

148 *Interpretatur l. filius fam. §. cum pater, de leg. 1. & nu ſeq.*

150 *Gradus ſubſtitutionis inualidus prætextu formæ nõ adhibitæ; an ſtatim annulletur, an verò quãdo caſus contingat.*

151 *Poſthumus inſtitui debet, vel exhæredari, ſicut filius, cũ diſtinctione tamẽ. Filius enim præteritus ſtatim rũpit poſthumus verò ſi naſcatur, nã dũ in vẽtre eſt teſtamẽtum valet.*

152 *Filius captiuus præteritus nõ rũpit, niſi redeat, dũ ergo in captiuitate eſt teſtamentum ſuſtinetur.*

153 *Poſthumus illius qui apud hoſtes erat ab auo præteritꝰ nunquã rumpit, niſi pater moriatur apud hoſtes.*

154 *Vocati ad primogenia poſthumis comparantur, & numeris ſeqq.*

157 *Monachꝰ, clericꝰ, nec fœmina excludi poſſũt in primogenio inſtituto de tertio bonorũ, & in nu. ſeq.*

160 *An formal. 27. nõ ſeruata ſubſtitutionibuſq; inualiditatis bona libera remaneant, an verò reſtitutioni ſubiecta, & num. ſeqq.*

163 *Sub familia qui cõprehendãtur, & num. ſeqq.*

165 *An deſcendens non vocatus alijs præferatur, an verò poſteriorem locũ obtineat, & num. ſeqq.*

167 *Exceptio quæ reſpicit potẽtiã teſtatoris, an poſsit tractari in iudicio poſſeſſorio, & nu. ſeqq.*

169 *Remediũ poſſeſſoriũ cõpetẽs hæredibus ſcriptis nõ denegatur eis licet alius impugnet teſtamẽtum.*

170 *Leges Taurinæ in trãsferẽda poſſeſsione nõ reſpexerunt fauorem ſuccedentis, ſed fundatoris.*

171 *Iudex cognoſcens de cauſa principali, vniuerſam, incidentẽ quæſtionẽ examinare poteſt.*

172 *Intellectus l. quoties, C. de iudic.*

173 *In omni actu neceſſaria eſt poteſtas, & voluntas.*

174 *Ante omnia examinãda eſt potentia diſponentis.*

175 *In cauſa tenutæ de proprietatis quæſtione cognoſci poteſt.*

176 *Dicitur in continenti probari illud, quod probatur intra terminum inſtantiæ.*

177 *Exceptio nullitatis, vel quælibet alia admittitur contra inſtrumẽtum executiuum, dũmodo probetur infra decem dies à lege conſtitutos.*

178 *In edicto diui Adriani nõ requiritur vera exiſtẽtia hæredis, ſed prima figura, & inſpectio teſtamenti.*

179 *In edicto diui Adriani, ad impediendam poſſeſsionẽ admittuntur quælibet exceptiones, dummodo incontinenti probentur.*

180 *Vitiũ viſibile & nullitas, cõſtãs ex eadem ſcriptura, admittitur in remedio poſſeſſorio edicti diui Adriani.*

Lex CC.

IN TEXTU IBI: *La tercia parte de mejoria à vno de ſus fijos*, & rurſus, ibi: *No ſe entiẽde à las coſas paſſadas, y de ante fechas, mas à las porvenir.*

Scholium Vnicum.

AB hac lege ſumpta eſt, l. 27. Taur. & aliæ quæ de prælegatis & meliorationibus loquuntur (vocabulo quidẽ à Latino dogmate, nõ diſſimili, cũ verb. Melioreſco, & Melioraſco, apud bonos authores reperiatur teſte Colume. lib. 2. c. 10. in illis nempè verbis: *Napus deuexam amat, & ſic ea tenuiquè propriorem terram atque Glareoſis, ſabuloſiſquè aruis melioreſcit*: & quia difficilis hæc lex viſa fuit com-

commentarioque indigeat eam interpretari decreui, & rationem ipſius reddere, perſuaſſum enim habeo (nō vt in alios Scriptores inuehi velim) hanc legem Taurinā, ſatis intellectā non fuiſſe, in eius tamen explanatione nō diutius immorabor quā ad huius noſtrę legis,& illi' cognitionē ſit op', de hac ergo re pręfari cupio ſeqq. queſtion.

Prima queſtio ſit, an l.27. ſit declaratoria noſtræ legis.

Secūda quæſtio, an l.27.& noſtra lex, quæ de tertio loquūtur locū habeāt, quādo in omnibus bonis, vel in maiori parte eorū grauamē imponatur, primogeniumquè inſtitutum ſit.

Tertia quæſt. an prædicta l.27 inducat formam.

Quarta quæſt. an forma graua minū contēta, in d.l.27. ſit indiuidua, at verò in quotlibet gradu ſubſtitutionum abhibita forma ſit.

Quinta quæſt. an teſtator debeat ſubſtiruere omnes gradus & perſonas ſpecificatas in ſeriè, & contextu prædictæ legis.

Sexta quæſ. an gradus ſubſtitutionis inualid' prætextu formę nō adhibitę ſtatim nullus ſit, an verò quando caſus contigerit.

Septima queſt. an forma nō ſeruata prædict. l.27. ſubſtitutionibusque, vel excluſionib' inualiditatisbona libera remaneāt, an verò reſtitutioni ſubiecta.

Octaua queſ. an deſcēdēs nōvo catus alijs, pręferatur an verò poſteriorem locum obtineat.

Nona quæſ. an in iudicio poſſeſſorio tenutę, poſsit tractari de inualidatione maiorat' prætextu formę non ſeruatæ prædictæ l.27. an verò ſit articulus proprietatis.

Prima quæſtio an lex 27. ſit declaratoria.

1 IN hac 1.quæſt. cōtrouerſum eſt, an prædict. l.27. Tauri declaratoria ſit, effect' autē maximus eſt cū propriū ſit legis futura reſpicere,& ad pręterita nō trahi, l. leges & conſtitutiones, C.de legib. c.vlti. de cōſtitutio, & probat tx.in auth. vt factę no-

2 uæ cōſtitutiones. Lex tamen declaratoria ex ſui natura ad caſus præteritos, trahitur l.nō dubiū, C.de legib.l.vlt.& pen. C de ſacroſ.Eccle. ſ.d.c. fin. de cōſtitut. text.in auth. de filijs natis ante dotalia inſtrumenta, §.1.& vtrobiquè tradunt DD. & eſt cōmunis cōcordia ſecundū Imolā, & Fel.in d.c.vlt.de cōſtit. & Hier. Magon, deciſ.Flor.60.n.7. & ad notauit gloſ.vlt.in princip. prooemij 6.libri.

In qua ancipiti quæſtione parti affirmatiuæ fauet generalis legū Taurinarū ſanctio generaliter enim oēs declaratoriæ ſunt, vt teſtantur Burgenſis à Paz in procemio, l.3. Tau.n.432.& 439. Moli.de primog.lib.3.c.6.n 24.

4 Et huc ſpectat nam lex 9.fori,
tit.*De las mandas*,lib.3. & noſtra
lex ſtatuũt patrẽ poſſe melioreſ
cere, ſiue meliorare (quo vtor
verbo in hac materia quanuis,
nõ caſto ab ſcriptoribus electo)
vnum ex filijs in tertio bonorũ
quam legem ſemper receptam
in vſu fuiſſe ſatis oſtenditur, ex
adnotatis à Roderico Xuarez,
in l.quoniam in prioribus,in de
claratione ad legem Regni,2.li
mitatione,num.3.& Gloſſogra-
phi agnoſcunt in l.18.Tauri, &
ſic cum prædicta lex fori facul-
tatem concederet, meliorandi
vnum ex filijs vel nepotibus,nõ
nulla dubia orta fuerunt ante le
gum Taurinarum æditionem,
circa intellectũ prædictæ legis,
5 fori. Et primum dubium fuit,
an auus poſſet meliorare nepo-
tem, qui non habebat primum
locum & gradum in ſucceſsio-
ne,nẽpè, quia pater viueret cui
legitima debebatur, in qua du-
bitatione ante promulgatas le-
ges Tauri, noſtrates interpre-
tes potius admittebant,nepotẽ,
de quo loquitur dicta lex fori,
debere eſſe immediatũ aui ſuc-
ceſsioni,mortuo,ſcilicet,patre,
vt per Segurã, in l.cohæredi, §.
cum filiæ,nume.91.& 92.& in l.
vnum ex familia,§.ſed ſi fundũ,
num.109. & Palatios Rub. in l.
18.Tauri,nu.2.viuente enim pa
tre, nepos non ſuccedit auo, l.
poſthumorũ,de inoffic.teſt.l.ſi-
quis filium, C.eodem,l.Gallus,
§.nunc de lege, de lib. & poſth.
l.ſiquis poſthumos, §.ſi filium,
eod.titu.l.ſiquis filio exhæreda
to,ff.de iniuſt.rupto, tx.in §.po
ſthum. Inſti.de exhær. liberorũ,
text. in auth. in ſucceſsione,C.
de ſuis & legitim.lib.& in auth.
de hæred.ab int.venientibus, §.
1.collation.9. Inuito igitur pa-
tre,nihil poterat filio per auum
relinqui,vt per Bald.in l.penul.
§.quia filio, C.de adoption.nu.
2.& in authen.reſque, C.cõmu
6 nia, de legat. nu.12. adnotatur:
& ſecundum hanc opinionem
pluries fuiſſe iudicatũ, nempè,
vt patre viuo, nepos meliorari
non poſset,docet Palacios Rub.
vbi ſup.
7 Alij tamen contrarium deſ-
fendebant contendentes etiam
patre viuo, nepotem meliorari
poſſe, vt cernere eſt per Couar.
lib.1.varia.cap.19.num.4. vbi ait
reſpectu deſcendentium extan-
te prædicta l.fori, tertium bono
rum,in quo melioratio permit
tebatur legitimam nõ cenſeri,
nam ſi legitima eſſet,non poſſet
melioratus grauari,etiam in deſ
cendẽtium fauorem, iuxt. dict.
l.quoniam in prioribus, & ante
eum tenuit Palac.Rub.plenè diſ
putans,& pro vtraquè parte fun
damenta adijciens in d.l.27.ex
num.24.
8 Secundum dubium erat an
in hac tertij melioratione pater
poſſet

poſſet adijcire grauamina vincula& ſubſtitutiones cõtrouerſum enim fuit ex eo, quia quanuis lex fori, meliorare permitteret, non tamẽ declarabat an teſtator grauare poſſet melioratũ,& dubium ortum fuit: nam
9 tertium bonorum ſaltim reſpectu extraneorum eſt legitima, quam non niſi filijs pater relinquere adſtringebatur, iux.l.9.titul. *De las mandas*, foro legum, libr.3. & ſi extraneis relictum tertium eſſet, poſſent filij impugnare teſtamentum patris, l.ſi quando, C. de inofficioſo.

10 Rurſus quia ſicut in legitima conſiderantur bona patris tempore mortis, l.cum quęritur, C. de inofficioſ.& Doctores tractãt in authent.nouiſſima, C.eodẽ, ita etiam quando agitur de valore, 3. part. bonorum, tempus mortis inſpicitur, vt cauetur in l.23.Tauri, vt ex his argumentari queat tertiam portionẽ legitimam eſſe ſaltem reſpectu extraneorum, vt cum multis, quos rẽcenſet docet Auenda.in d.l. 27. gloſ.1.num.7. Grauamini itaq; locum non eſſe, cum tertia portio legitima ſit: quibus accedit text.in l vnum ex familia, §.ſed etſi fundum, de lega.2. vbi ſi teſtator grauet hæredem, vt vni ex familia quem elegerit fundũ det, hic hæres, electum grauare nequibit, vt hunc fundum alteri extraneo relinquat: quibus & alijs fundamentis hanc opinionem admiſsit Segura in d.l. cohæredi, §.cum filiæ, num.250 & in dict. §. ſed ſi fundum, nu. 157.

11 Pro contraria autem opinione adducebatur vulgare iuris principium, quo docemur filiũ honoratum cenſeri, quia ſi pater non elegiſſet in tertio bonorum cæteri fratres, ſimul haberent: Grauari itaquè poſſe plerique cenſuerunt, ex l.ab eo, C.de fideicommiſ. (quanuis hæc ratio prætextu extraneorum non multum ſatisfaciat)& huic opinioni adhæret, l. ſi fundum per fideicommiſſum, §.fin.de legat.
12 1. Vbi veniẽtes ab inteſtato grauari poſſunt in legitima filij cũ pater, ei, poſſet dare ſubſtitutũ,
13 & eos excludere. Prætereà, quia quoad poteſtatem imponendi onus, ſeu grauamẽ, alicui paria ſunt ei prælegare, vel ab eo non adimere id quod adimi potuit, l.1.§.ſciendum, de legat.3.l.conficiuntur, de iure codicillorum, quibus & alijs fundamentis an-
14 te legem Tauri, poſſe patrẽ grauamen imponere filio vel nepoti meloratis, docet Palac. Rub. in d.l.27.ex num.27.& Couarr. vbi ſup. qui ſatisfaciunt contrarijs Seguræ fundamentis, in d. §.cũ filiæ, & in dict. §.ſed ſi fundum, eſtquè omnino inſpiciendus Matien. in l. 1.titul.6. lib.5. compil.gloſ.2. per totam, & in

l.2.gloſ.1.num.3.Gomez Arias in l.25.num.13.Tellus nume. 3. & omnes Cōmentatores legum Tauri, in prædictis legibus, & præcipuè in d.l.27.

15 Hæc ergo dubia tollens prædicta l.27. Tauri, ſtatuit patrem poſſe meliorare filium, vel nepotem aliosvè deſcendentes eiſq; inijcere grauamina vincula & ſubſtitutiones, ſeruato ordine à lege perſcripto, vt ex hoc dici poſsit hanc Tauri legem declaratoriam eſſe.

16 Negatiuam tamen partem amplectitur Menchaca de ſucceſsion.creatio §.18.num.264. docens legem 27.Tauri, correctoriam eſſe non verò declarato-
17 riam. Ego tamen in hac opinionum diuerſitate exiſtimo, prædictam l.27. partim declaratoriam eſſe, dum decidit, patrē poſſe meliorare filium nepotē, vel deſcendentem, & rurſus dū ſancit patrem, grauamē in prælegato & melioratione apponere poſſe: cum ſuper his ab Scriptoribus diſcrimē eſſet, vt ſupra
18 oſtendi. In ſecunda verò parte, in qua prædicta lex perſcribit ordinem grauaminum correctoria erit, & contra text. in l. licèt, C. de naturalibus liber. & in l. Titius, ff. de hæredib. inſtituend. vel ſaltem noui iuris promulgatiua, cum ab ea diſpoſitū ante eius promulgationem æditum non fuiſſet prædictis fori & ſtyli legibus, nec nouum eſt vnam & eandem legem partim declaratoriam eſſe, & partim correctoriam, aut noui iuris deciſiuam, vt docet Iaſ. in l. non dubium, nu. 11. C. de legib.

19 Prædicta tamē diſputatio & diſtinctio inanis videtur, ſtante dominæ Ioannæ Reginæ ſanctione, quæ habetur in noua cōpilatione, ſub lib.2.titu.1.l.6. cuius ſententia eſt, leges Tauri locum habere in omnibus cauſis poſt earum promulgationē inceptis, etiam ſi ante æditionem accidiſſent, & ſic fruſtra agimus an l.27. Taur. declaratoria ſit, ſiue correctoria, ſiue noui iuris deciſiua, cum quanuis corrigat, vel de nouo ſanciat ad caſus præteritos trahenda ſit, contra correctoriæ, & noui iuris promulgatiuæ legis naturam, ex prædicta dominæ Ioannæ Reginæ deciſione, quæ indiſtinctè loquitur diuerſitatemque non conſtituit inter leges Tauri, declaratorias, & correctorias, diſtinguere itaque non debemus, l. vnica, §. ſin autem. C. de caducis. Præſertim: quia dicta ſanctio excipit caſus in legibus Taurinis declaratos, in quibus mentio fiat, vt ad præterita negotia prædictę Tauri leges non extendantur, in quibus ſolum excipere debemus, alioquin enim maneret imperfecta dicta exceptio, & contra tex. in c. erit autem lex 4. diſtin.

Digitized by Google

4.diſtinct. & propoſitio illa vniuerſalis eſſet falſa, ſi in aliquo caſu præter exceptos prædicta Reginę ſanctio ſeruanda non eſſet, l.Iulianus,de leg.3.l.ſi is qui ducenta, §.vtrum,ff. de regulis iuris,& quia prædicta exceptio firmat regulam in cõtrarium,l.nã quod liquide,§.fin. de penu. lega.l.quæſitum,§. denique,ff.de fundo inſtructo,refert plura Decius in l.1.num.7.de regul.iuris: vbi eſt itaquè caſus legis adeò expreſſus & formalis, vt in dicta Reginæ deciſione nullo modo ambigi poterit, ſecundum gloſ. in l.ancillæ,C.de furtis, vbi Baldus plura adnotauit,& Anchar. conſ.371.nume.4 & Decius in l.illam,i.notabil. C.de collatio. & quia lex ita ſcripta eſt, & ſecũdum eam iudicandum, lex proſpexit,ff.qui & à quibus,&tradit Menoch.in antiquis conſi.3.nu. 25.lib.1.& Natã conſil.480. nume. 9.

20 Nihilominus tamen reſponderi poſſet prædictam deciſionem , non in ſpecie decidere,vt ex hac noſtra l. 27. vel alia lege Tauri, cauſæ decidantur, & ad præteritos caſus trahantur, ſed generaliter diſponere, vt legibus Tauri iudicetur in omnibus cauſis & negotijs , quanuis ante ipſarum legum æditionem acci diſſent,in qua generalitate ſolũ leges declaratoriæ,de iure comprehendi debent,quarum vis, & effectus eſt dubia declarare, & ſic retrotrahuntur,vt ſupra oſtẽ

21 di, quæ doctrina procedere minime poterit in legibus correctorijs,aut noui iuris promulgatiuis,præſertim ſi eſſet ius quæſitum partibus,ſi enim hoc auferretur,diceremus continere legem vinculum iniquitatis,vt docet Angelus conſ.53. cuius initium eſt: *In quæſtione propoſita*, num.5.verſic.*Tertio fallit*,vbi aſſerit,vt quanuis lex ſtatuat,vt eius diſpoſitio extendatur ad caſus præteritos (vt habetur in dictæ

22 Reginæ ſanctione)nõ debet extendi ad illos: in quibus tolleretur ius tertio quæſitũ,ne ex ipſa iuſticia iniquitas oriarur: idemquè docet Albericus in tract.ſtatutorum,quæſt.70.num.17. Abbas in cap.2. nume. 4. poſt gloſ. ibi, de conſtitut. cuius doctrina eſt,ſtatutum non deberi trahi ad præterita,nec prætextu damni, vt damnificetur, qui actum geſſit, nec reſpectu retractationis actus,quia actus prius geſtus nõ debet retractari, idem Abb.in c. vlti.de conſtitutio.num. 10. vbi ait ad præterita, ex quibus præiudicium fiat iuri iam quæſito,

23 in re, legem non extendi: etiam ſi Princeps expreſſè aſſerat, vt eius conſtitutio ad præteritos caſus trahatur,ideoquè iura, quæ ad præterita extenduntur , non

24 comprehẽdere ea , quæ ſunt deciſſa ſententia, tranſactione, ſolutione,

ſolutione,vel præſcriptione,neque ea,de quibus pēdet lis in ſecunda inſtantia, docet notabiliter Aretinus conſil. 104. prope fin.Paul.Caſtrenſ.conſ.89. & cōſil.244.Alexand.conſi.85. Barb. conſil.86. & Additio. Caſan.in conſuetud.Burgund.in text.cōcluſionis & approbationis conſuetudinis, verbo, *Edentendons*, nume.1.Abb.in cap.fin. de conſtitutionibus,nume.9. & in ipſo met prædictæ dominæ Ioannæ Reginæ ſanctionis caſu, ſcribit Menchaca de ſucceſ. creat. §.18. num.274. idem Controuerſ. Illuſtrium,cap.44.nume.3.

25 Quibus ſuffragatur nam quāuis generalis declaratoria lex, ex eius natura extēdatur ad præterita,non tamen extenditur ad caſus perfectos & conſumatos, vel ad eos, qui ex his dependēt, vt teſtatur Calcaneus conſil.15. num.12. Iaſ.conſ.120.libr.4.Cephal.conſ.591.num.15.lib.4.On
26 dedeus conſ.16.num.17. Firmās etiam actum futurum legem nō reſpicere ad infirmādum ius tertio quæſitū in re, Felin. in cap. vltimo, de conſtitutionibus, in 5.Fallentia, verſi. *Reſpicit autem*, Onded.vbi ſup.n.18. & ante eos docuit Bart.in l.vltima,C,ſi contra ius vel vtil. pub. nu.4.ibi:*Et ideo puto quod non ſufficeret ſi diceret aliquo, non obſtante quia iſtud eſt generaliter loqui*:quæ doctrina,& ex
27 alio ſuadetur nempè, quia ipſamet Reginæ ſanctio in fine ait, caſus prēteritos iudicandos Taurinis legibus,niſi in eis expræſſe dictū ſit,vt ad præterita negotia non extendātur, at in omnibus Tauri legibus (ſi me memoria non fallit) nulla eſt quæ ſpecialiter hoc decidat, & ſic ne fruſtra lex impoſita ſit contra regulam text.in l.Labeo,de Carbon.ædicto,l.3 ff.de mili. teſt. l.2.ad finē, C.cōmunia,de leg. tacite virtualiter,vt ita doctrinæ gratia loquar,& implicite debemus acci
28 pere eius verba,ſecundum anteriorem interpretationem.Ita vt quotieſcunque lex Tauri, nō declaret,ſed nouum ius conſtituat, corrigatvè ad præterita negotia non trahatur:Hic itaquè erit verus intellectus noſtrę legis 27. nempè vt in 1.par.dum lex declarat,ad prēteritos caſus extendatur:in vltima verò parte dum corrigit,vel nouum ius ædit, futuros tantum proſpiciat.

29 Poſtremo, prædicta dominæ Reginę Ioannæ ſanctio declarāda,& limitāda eſt,in his quæ formam reſpiciunt, ex pulchra deciſione, textus in l.iubemus, C. de teſtamen.in illis verbis: *Quid enim peccauit antiquitas,quæ præſentis legis inſcia priſtinam ſequuta eſt obſeruationem*,& in l.teſtium, C. de teſtibus, ibi: *Scientes in poſterum*, docet Crotus in l.omnes populi,ff de iuſti.& iure, 5.quæſtione principali, Belug. in ſpeculo. §.

41.

41.verſi. *Lege Regni*, num.5. quibus addo gloſſam celebrem, in cap.1.verb.de cætero, de poſtulatione Prælatorum, in 6. illis verbis: *Licet iſta conſtitutio, ſit iuris veteris declaratoria, puto tamen per hoc verbum* Papam, *præcedentes electiones ſic factas noluiſſe comprehendere, et potuit eſſe ratio, quia omni communi iudicio ante iſtā decretalem forma hæc bona eſſe putabatur, vnde iniiceretur laqueus ei, qui communi iudicio non peccauit:* quæ gloſſa communiter ab omnibus recepta eſt, & eſt alia gloſſa ſimilis, in procemio Clementinarum, verb. *De cætero:* alioquin enim abſurdum magnum ſequeretur (à quo tolendo valet in iure argumentū, vt in l. nam abſurdum, ff. de bon. libertorū) omnes enim diſpoſitiones ante leges Taurinas factę, præcipuè illæ, in quibus non ſeruata eſt forma vocationum legis 27. Tauri, corruerēt innumeraquè Hiſpaniæ primogenia à parentibus de tertio & quinto conſtituta ſubuerterentur, cum forma legis Taurinæ, ante eius æditionem cognita non fuiſſet, & ſic à diſponentibus ſeruari minime poſſet.

Oritur itaq; ex prædictis noſtra acutiſsima vtiliſque, & omni no menti commendanda concluſio, nempè, vt quanuis lex declaratoria ad præterita extendatur, non procedat quando in ea apponitur forma, quoad hanc enim nulla ratione trahi poteſt ad caſus præteritos, etiam ſi à legis cōditore explicite & expreſſè ſanciatur, vt ad eos extēdatur debet enim accipi, & interpretari ſecundum iuris terminos, quos ſupra monſtrauimus. Has igitur duas prædictas exceptiones amplectitur lex noſtra ſtyli, in illis verbis. *E ge la mandaſſe eſta tercia parte en ſu teſtamento, è ante que finaſſe dieſſe el Rey otro fuero a aquel lugar*, & rurſus, ibi: *Vale la manda fecha en el teſtamēto, que fue fecho en el primero fuero: Calo que dize en el fuero que dio el* Rey *deſpues, nō ſe entiende à las coſas paſſadas e de ante fechas, o mandadas, o otorgadas, mas ha las por venir.* Aperte enim hæc verba demōſtrāt legem quā tunuis declaratoriam, nunquam præterita negotia reſpicere, quæ perfecta & conſummata erant, & ex eis alicui ius erat quæſitū. Itidē, & nouam formam à lege appoſitam, non comprehendere ea, quæ ante legis æditionem facta ſunt, ſed ſolum in futuris negotijs obſeruandam. Quæ profecto lex omnino menti ad ſcribēda eſt, licet nullus ſcriptor, quē legerim eius meminerit, decidit enim caſum iuri rationi, & Doctorum oppinioni admodū procliuem, & ad intellectum l.27. ſatis vtilem, & perſpicuū, & in indiuiduo declaratorię legis, vt ex inſcriptione legum, huius Codicis conſtat.

Secun-

Digitized by Google

Secunda quæſtio.

30 QVoad ſecundam quæſtionem, in qua tractare cupimus, an l.27.Tauri, quę de tertio loquitur habeat locum, quando in omnibus bonis, vel in maiori parte eorũ grauamen adjiciatur, primogeniũque inſtitutum ſit, dicendum eſt prædictæ l.deciſionem, ſuper tertio bonorum æditam procedere, quoquè poſſe, quando maioris, quam tertiæ portionis primogenium inſtituatur, Molina lib.2.c.11.nu.11.verſ. *Secundo quia ordo*, Xuarez in l. quoniam, ſuper l.regia, limitation.2.per totã Rubeos in cap.per veſtras notabili.3.§.4.numer.3.& §.21.num.1.& §.24.numer.7. vbi diligens, Baldeſius in nouis additionibus, & Rurſus tradit Molina, libr.2.cap.15.per totum: dificultatem tamẽ habere poteſt in prædicti primogenij inſtitutione, abſquè regia facultate, poteſtate ſola prædictæ, l.Taurinæ dificultas autem in duobus conſiſtit.

Primum, nam ſi filius vnigenitus eſſet, nequè ex tertio primogenium ei fieri poſſet? Cùm omnia paterna bona, abſquè grauamine ad eum ſpectent.

31 Secundum, nam ſi alios fratres haberet, vltra tertium nõ poſſet grauamen imponi, primogeniũquè inſtitui, prædicta itaquè ſecunda quæſtio inanis videtur, cũ caſus contingere nequeat, ſed nihilominus pro ipſius intelligentia animaduertendum eſt, in primo caſu, quando primogenium inſtituitur ex tertio bonorum in filio vnico, abſquè principis facultate, ſinè controuerſia nullũ
32 eſſe, cum enim omne æſ. patris ſit legitima filij de tracta quinta portion.l.9.tit.5.l.3.for.& tertiũ ſit tantum liberis relinquẽdum inter quos, ex deciſione, l.27.grauamen locum habet, ſi vnicus filius extet, id pater in jicere nequibit, cum & hoc tertium, ſicut cætera bona ſinè grauamine, ad
33 vnigenitum filiũ pertineant, nullam itaquè in eum liberalitatẽ, pater exerceret, vt cenſet Palac. Rub.in d.l.27.numer.2. Grego. in l,8.titul.4.part.5.ſchol.4.& in l.2.titul.15.part.2.in gloſ. verbo, *Maioria*, ad finem Anton. Gomez in l.17.Tauri, nume.19. idẽ in l.40.numer.55.Tellus in l.20. Taur.numer.2.Couarr.variarũ, lib.1.cap.19.nume.73. Bernard. Diaz, reg.141. & alij plures quos recenſet Molin.lib.2.cap.11.numer.3. vbi firmat hanc opinionẽ, apud omnes Hiſpanos ſcrip
34 tores, abſquè controuerſia eſſe receptam, hocquè iure vtimur, licet Parladorius quotid. libr.1. cap.7.vnici filij patrem poſſe, ei prælegatũ adſcribere tertiæ portionis aduerſus communem cõtendat per totum caput, ex pluribus argumentis, quæ ibi inſpici pote-

poterunt, qua in re non immora
bimur cum contrarium longe
verius ſit. In ſecundo verò caſu
quandoquis plures liberos ha-
bens vltra tertium & quintum
primogenium inſtituat præter
tu dict. l. 27. nulli dubium eſt, cę
teros filios poſſe reuocare in eo,
quod egrediatur tertiã & quin
tã portionem, cum in ipſorum
legitima grauamen iniici ne-
queat, iuxta l. quoniam, & ibi
ab Scribentibus adnotata.
35 Scio tamen nonnullos caſus
euenire poſſe, in quibus primo-
genium in vnico filio inſtitutũ,
& in alijs vltra tertiam portio-
nem, & quinti reſiduum ſubſi-
ſtineri poſſit, veluti ſi primo-
genium irreuocabile à parente
in perſona filij vnigeniti inſti-
tutum fuiſſet, cum bonorum
traditione, abſq; vſusfructus re
ſeruatione: tũc enim cũ pater ho
noret filiũ tradẽdo eidem, quod
non adſtringebatur, vſque ad
mortem relinquere grauamen
iniici poterit, ex vulgati regu-
la; l. ab eo, C. de de fidei com-
miſſ. Rurſus & verificari po-
36 terit in filio, qui alios deſcenden
tes habet: nam cum & hi ab auo
meliorari poſſint, & inter ipſos
filij vnici electio à patre facta ſit,
& grauare, quoad tertium po-
terit, licet non inficiar contro-
uerſam hanc opinionem eſſe,
inter Couarruuias lib. primo va
riarum, capite. 19. numero. 4.
qui affirmatiuam partem ad-
mittit, & inter Antonium Go-
metium in l. 17. Tauri, numer.
19, qui negatiuam tanquam ve-
riorem eligit) rurſus præ di-
ctis accedit ſi filius vnicus à gra
uamine primogenij non recla-
maſſet, ſed per totum tempus vi
37 tæ tacuiſſet. Vel in ſecundo ca-
ſu cæteri fratres, conſenſiſſent
meliorationi, vltra tertium &
quintum, & vi huius conſen-
ſus bona titulo primogenij 30.
annis poſſiderentur: tunc enim
ex huius temporis lapſu iure
communi inſpecto à grauami-
nis impugnatione filij exclu-
dentur bonaque ipſa perpetuò
reſtitutioni erunt obnoxia, iux-
ta gloſſ. in l. licet, C. de iur. de-
liber. Xuarez in l. quoniam, C.
de inoffic. 10. ampliatione, nu-
24. Baetium de non melioran.
cap. 9. numer. 10. quos refert &
ſequitur Molin. libr. 2. cap. 11.
num. 7. licet iam apud nos obſer
uanda ſit forma, l. 41. Tauri.
38 Quibus addo, nam ex ordine
ſuccedendi in aliqua re, in vno
ex familia primogenium indu-
citur, vt in indiuiduo tradit Her
nia, in capit. Imperialem, §. præ
terea ducatus, de prohibit. feu-
dal. alienatione, numer. 37. v-
bi illum ſequitur Afflictis, nu-
mer. 11. idem Iſernia, libr. 3. con-
ſtitution. rubr. *In aliquibus*, nu-
mero 40. & in cap. 1. de contro-
uerſia inter pares terminanda,
num.

nume.11.vbi ait, tempus trigin
ta annorum rem afficere tali cō
39 ditione, vt perpetuo primoge-
nio ſubiecta ſit: idemque teſta-
tur Afflictis in capite. 1. ex qui-
bus cauſis feudum amittatur,
nume.72. & indiuidualiter Gui
do Papę conſi.131.cuius initium
eſt, *Circa proceſſum*, num.4.verſic.
40 *Et iſta reducendo*, vbi ait, lapſum
triginta annorum ſufficere ad
inducendam primogenituram,
& melius Bald. in l. Explacito,
in fin. C.de rerum permutatio-
ne: idem in l.ſcimus, in princi-
pio, nume.10.verſ. Quinto quæ-
ritur, C.de inofficioſ. Gramma-
ticus conſil.145.num.3. Faber.
in §.Ex non ſcripto, numer.6.
de iure naturali.

41 Quinimò, & quod verius eſt
ſufficeret fratrem melioratum
vltra tertium & quintum bo-
na poſſediſſe primogenij titulo
per ſpatium dictorum triginta
annorum, eius fratribus, viden-
tibus, ſcientibus, & non repug
nantibus ad hoc, vt deinde re-
clamare nulla ratione queant,
ex deciſione textus in capite
Cum de beneficio, de præben-
dis in ſexto, & declarat Affli-
ctis in dicto §. Præterea duca-
tus, à numer.10. vſque ad 12.&
& refert plures Molina libr.2.
42 capite 6. à numero 24. Et con-
firmatur nam regulare eſt v-
nam progeniem inter perſo-
nas familiæ tacite inducere poſ
ſe ſucceſsionem, in aliquibus
bonis iure primogenij, doctri-
na eſt Ioann. Andreę in Addi-
tionibus ad Speculum, titu. de
inſtrumen. æditione, §.compen
dioſe, verſicul. *Sed nunquid pro*
qua, & pro hac opinione ſolet
allegari textus in l. 2. §. deinde
de origine iuris, & hanc opi-
nionem tanquam magis com-
munem amplectitur, Anton.
Gabriel lib. 6. communium o-
pinionum, titul.de conſuetudi-
ne, concluſione 5. numero.7. &
plura retulit Molina dicto cap.
6.nume.1. qui licet nume.6.velit
diſſentire: tamen intelligendus
eſt, quando hæc conſuetudo tra
heretur, vt faceret ius inter a-
liquos extraneos, ſed quando
illa inducitur inter ipſos fra-
tres, vt in noſtro caſu, vel in-
ter aliquos de familia, tunc
abſque dubio vera eſt prædi-
cta communis opinio, de qua
ſupra: quia ſpatio triginta an-
43 norum omnis actio, & ius
præſcribitur, & tollitur, lege
omnes, l. ſicut, de præſcriptio-
ne triginta, l. licet, C. de iure
deliber. vbi Doctores, & teſtan
tur communem Socinus, nu-
mero 3. Iaſon. numero 9. in le
ge ſi filius qui patri, ff. de vul-
gar. Præſertim ſi res eſſet qua-
lificata, quo caſu primogenium
ſubſtinebitur, ex gloſſa in l.
Quoties, prima, ibi: *Quia*
turris, de fidei commiſsis, Bar-

bat.

bar.conſ.32.lib.2. Socinus Iun. conſ.108.lib.2.num.33.Vetoius coſ.84.num.11.& 71.lib.2.Gra-
44 tus conſ.124.num.4.lib.2. Quibus ſuffragatur:nã bona primogenij,vt manifeſtum eſt, aduerſus omnes ſucceſſores præſcribi poſſunt pręſcriptione immemoriali,iux.l.41.Tauri,idemquè dicẽdum erit in pręſcriptione 30. vel 40.annorum cum titulo, cũ hęc poſſeſsio,ſeu pręſcriptio immemoriali comparetur,adeo,vt quoties lex immemorialem deſiderat pręſcriptio 40.annorum cum titulo huic comparetur, c.
45 cum perſonæ,§.quod ſi tales de priuilegijs lib.6.vbi ad probandam exemptionem ab ordinario,in qua ius commune præſcribenti reſiſtit,&per conſequẽs requiritur tempus immemoriale ſufficit præſcriptio 40. annorum cum titulo,& ita ex illo textu arbitrati ſunt, ibi Archidiaconus,Ioan.Andr.Philip.Francus,& alij Scribentes, & probat etiam tex.in cap.1.de præſcript. lib.6 vbi Doctores,& tradit *Doctor* Molina libr.2.cap.6.nu.52. vbi huius opinionis innumeros recenſet, & communem appellat Burgenſis de Paz,conſ.33.numer.26.& conſ.41.num.10.nam quãuis noſtrates interpretes ma-
46 gis communiter doceant poſſeſſionem 30.vel 40.annorum ſufficientem non eſſe,ad hoc, vt aduerſus omnes ſucceſſores primogenij præſcribatur, eum titulo tamen nullus negat, præſcribi primogenium poſſe lapſu prædicti temporis, vt videre licet ex Molina, & Burgenſi vbi ſupra, & ex ario Pinelo in authẽtica, niſi tricennale, numer.55. C.de bonis maternis,vbi defendit præſcriptionem longiſsimi temporis, etiam abſquè titulo ſufficere aduerſus omnes ſucceſſores,tam natos quam naſcituros, itaquè cum in noſtro caſu titulus ipſius teſtamenti,& primogenij inſtitutionis, & lapſus quadraginta annorum interueniant,abſquè dubio prædicta opinio procedet. Quibus adſtipulatur: nam & in caſibus in qui-
47 bus facultas Regia deſideratur, ex lapſu quadraginta annorum interueniſſe videtur, ex ſententia Mathei de Afflictis.in c. Imperialem,num.27. verſ. *Vigeſimo quarto quæro*, de prohibita feudi alienatione,per Federicum, vbi ait aſſenſum Regium in alienatione feudi requiſitum ex lapſu 30.annorum præſumi licet Doctor Molina lib.4. de Hiſp. primogen.c.10.nu.vltimo contendat,hoc admittendum non eſſe in primogenijs Hiſpaniæ, ſcilicet,vt ſoli 30.anni ſufficiant, ad huiuſmodi aſſenſum Regium præſummendum,longius enim tẽpus deſiderari defendit, vt ibi inſpicere licet, in noſtro vero caſu,quãdo titulus & lapſus 30.

Digitized by Google

etiam cum titul. ſufficiens eſſe,
quo caſu veriorem exiſtimo ſu-
perius relatam opinionem., de
qua re intuendus eſt, Alexan-
der conſilio. 101 nume. 21. &. 22.
volumi. 7. nam licet res reſtitu-
53 tioni ob noxia poſsit præſcribi
legitimo tempore, iuxta ſenten
tiam Pauli, in l. vltima, C. com-
munia de legat. intelligetur, ta-
men reſpectu illius contra quē
eſt, decurſa præſcriptio: reſpectu
autem ſequentiam, qui poſteà
ſuccedunt in dictis bonis præſ-
criptio nocere non poteſt præci
pue, de iure huius Regni extan-
te, lege. 45. Tauri, vbi cauetur
54 in ſucceſſores primogenij mor-
tuo anteceſſore transferri poſſeſ
ſionem ciuilem, & naturalem
bonorum primogenij; etiam ſi
ab alio occupata ſint, quo fiet, vt
ille tertius, qui occupauerat prę
ſcribere nequeat cum nō habeat
poſſeſsionem ciuilem, & illa re-
55 ſideat penes ſucceſſorem ſequē
tem, cum ciuilis poſſeſsio ſit,
cauſa præſcriptionis, & contra
ciuiliter poſsidentem; nequa-
quam pręſcribi poſsit, iuxta glo
ſas ordinarias communiter re-
ceptas in lege male agitur, C.
de præſcriptione. 30. vel 40. & in
lege prima, C. de ſeruis fugiti-
uis, & ita declarat Gregorius Lo-
pez, vbi ſupra, Anton. Gomez,
in l. 40. Tauri, numer. 90. qui ad
hoc inducunt dictam, l. 45. Pine
lus in authentica, niſi tricennal-

le, C. de bonis maternis numer.
56 49. Rurſus alius caſus erit, ſi fi-
lius, ſcilicet, vnicus grauamen
acceptaſſet, & ei expræſſe con-
ſenſiſſet cæterivè fratres in alio
ſecundo caſu explicite quoquè
57 aſſentirent grauamini in legiti-
ma eorum impoſito, & ei renun
ciaſſent cum ſolemnitatibus à
iure requiſitis, vt quotidie con-
tingit præſertim in filijs, & filia
58 bus cænobitis in his enim om-
nibus caſibus, & alijs congeſtis
à præfatis ſcriptoribus, & præ-
cipuè à Molina in dicto capite
11. ex numero quarto, vſquè
ad decimū ſubſtineri primoge-
nium poſſet, vi, & poteſtate, præ-
dictæ, l. 27. Tauri, etiam ſi de om
nibus bonis, vel de maiori par-
te inſtitutum fuiſſet. itaquè quę
de tertio lex ſtatuit, idem de a-
lijs bonis admittemus in caſi-
bus prædictis, & ſic non fruſtra,
hanc quæſtionem adiecimus: aſ-
59 ſeroquè in renuntiatione, & cō-
ſenſu à filio vnigenito, vel alijs
fratribus præſtito in caſibus ſu-
pra adnotatis nullam dubitatio
nem eſſe communis enim om-
nium ſententia eſt, & in l. ſi quā-
do in §. illud, C. de inofficioſo
60 expreſſè deciditur. Illud tamen
ſilentio prætereundum non eſt,
an conſenſus tacitus filiorum ip
ſis præiudicet, & ſanè Paulus in
l. filio præterito, numer. 7. de in
iuſto rup. teſtatur ſimilem con-
ſenſū filijs præiuditiū nō afferre

licet pluribus annis tacuerint, ratio autem ſecundū eum eſt, quia a lege ſummouetur grauamen ipſo iure, l. quoniā, C. de inoffi. ſimplex: itaq; conſenſus non ſufficiet, cum non reperiatur ſuper quo cadere queat, quæ Caſtrenſis doctrina pulchra eſt, theorica, ad Molinam in d. c. 11. n. 7. lib. 2. qui contrariā opinionē, Paul. ſuppreſſo conatur defendere.

Tertia quæſtio an prædicta lex. 27. inducat formam.

61 QVamuis in iure noſtro duę formæ ſint, altera ſubſtantiæ, quoad iuſtitiam contractus alia verò ſolemnitatis, & inter eas hæc diuerſitas cōſtituatur: nam forma iuſtitię ſufcit adimpleri, quoad effectū iuxta tradita à Menoch. conſ. 1. n. 415. lib. 1. Symon de Prętis, conſ. 179. nu. 15. Cephalo cōſ. 156. n. 9. lib. 2. quo caſu hęc forma dicitur ad iuſtitiam contractus, vt cōmuniter ſcriptores docent, forma verò ſolemnitatis non ſolū, quoad
62 effectum & iuſtitiam, ſed & in ſpecifica forma adimpleri debeat, vt latè proſequitur Albertus Brunus in tract. de forma & ſolem. in c. *Quando cenſeatur aliquid traditum pro forma*, fol. 37. col. 2. verſ. *Ego igitur in hac difficili*, & in fine quoq; illius capitis, Pariſius cōſ. 99. nu. 15. & 16. 3. p. prædicta tamen lex noſtra. 27. Tauri abſque dubio, de forma ſolemnitatis, loquitur: & ex ea prædictam ſolemnem formam induci nuncupatim tradunt Palacios Rub. ibi, nu. 50. Gomez Arias nu. 18. Caſtillo n. 36. Tellus nu. 7. & n. 22. Aued. glo. 2. nu. 2. & ſeqq. Molin. de primog. lib. 2. c. 11. nu. 12. Mieres 2. part. quæſ. 6. num. 25. Matienço in l. 11. titul. 6. libr. 5. compil. gloſ. 11. num. 1. Angulo de meliorat. l. 11. glo. 4. numer. 1. Gutierrez lib. 3. practicarū, quæſtion. 51. numer. 5. & ſic negari nequit quin hæc ſit vera, & cōmunis opinio, iure, & authoritate, tantorum iuris peritorum fulcita, vt nullatenus ab ea diſcedi poſsit. Tū quia lex. 27. nullitatem inducit, ſi ordo ab ea preſcriptus non ſeruetur: procul dubio itaquè eſt formæ inductiua, quoniam requiſitū ex cuius defectu inducitur nullitas pro for-
63 ma habetur, docet Alex. in l. 1. col. 2. n. 7. de lib. & poſt. & Oſaſcus in deciſ. 165. nu. 16. ratio itaquè finalis prædictæ legis 27. nō ſolum eſt, ex eo, quia tertiū ſit legitima inter filios, nec ne, in quo forma iuſtitiæ reſpicitur, ſed quia prædicta lex ſtatuit, vt ſecūdum formam ibi contentā, ſubſtitutiones fiant, & non aliter, & ſic hęc ſolemnitatis forma interuenire debet, ſicut idē ſtatuitur, in l. humanitatis, C. de impube, a qua noſtra lex deſumpta eſt, itaq; quāuis forma iuſtitiæ interueniat

niat,ſi ſubſtantialis,formalis, &
ſolemnis,non interſit, prædictæ
l.27. non erit ſatisfactu, ſicut de
ſolemnitate probatoria, & ſub-
ſtantiali dicimus: nam quanuis
veritas probetur non ſufficit, ni
ſi &ſolemnitas intercedat lex 2.
C.de fideicom.lex ſi veritas, vel
ſolemnitas, C.eod.tit.ibi:*Si veri
tas, vel ſolemnitas iuris de eſt*, & in
65 fine,ibi:*Ad ſolutionē vrgere non po
teſt*,et docet Bart. in l.nemo po-
teſt in princ.de leg.1.Iaſ.ibi in 1.
lectura,nū.17.& in 2.nu.21.&Ri
pa nu.35.Dec. in l.2.C.de bono.
poſſ.ſecundū tabul.n.5.&6.Are
tin in d.l.nemo pot.col.2. circa
principiū nu.6.Alex.in l.1.ff. de
cond.in debiti in prin.& ibi Iaſ.
n.17.Couar.in c. cū eſſes,n.8. de
teſt.Alcia.in d.l.nemo pot.n.23.
66 Tel.in l.3.Taur.2.p.n.21.&ſeqq.
et non ſolū in foro exteriori in
quo neceſſario iudicandū eſt,ſe-
cundū præd.ſolemnitatē, ſed et
in foro interiori deſiderari,pro-
bat Bal.in rep.l.1.n.55. C.de Sa-
croſ.Eccleſ.Iaſ. in l. ſi poſt diui-
ſionē, C.de iuris,et fact.ignorā-
tia,Fortunius Garcia de vltimo
fine illatione 15. Dec.in l.2. poſt
glo.ibi de bonor.poſſ.ſm̄ tab.n.
3.Soto de iuſt. lib.4.art.3.col.4.
67 Ex indeq; infertur formā prædi
ctæ,l.27.vt pote ſubſtancialē eſ-
ſe præciſſe obſeruandā,& in qua
libet parte,etiā minima immu-
tari nō poſſe,cū quælibet muta-
tio vitiet diſpoſitionē,vt docet
Ant.de Butr.in c.Piſanis notab.
7.n.9.de reſt.ſpol.Bald.Immola
Cuman.Caſtrenſ,& cōmuniter
Scribentes in l.1.ff.de lib.&poſt.
Dec.in auth.qui rē,n.19.verſ. *Et
pro modica*, C.de Sacroſ.Eccl. E-
gregiæ Franc.Bechius cōſ.12.n.
68 29.& 30.& latè Syluester Aldo-
brādinus.cōſ.1.nu.262. & ſeqq.
nā forma eſt,de genere indiuiſi-
biliū,vt adnotauit Bald.in l. Pæ
dius poſt initiū,ff.de arbitr. idē
Bal.in l.certi cōdictio,§.quoniā
col.9.n.27.verſ.*Pone quod vtile*,ſi
cert.peta.Brunus de forma & ſo
lemnitate,tit.de poteſt. & effe-
ctu formæ, col.35. verſ. *Septimo
69 prædicta regula*, & ideo quælibet
diuiſio,ſeu mutatio totū corrū-
pit,Iacobus Butricarius,& Albe
ric.in d.l.certi cōdictio, §. quo-
niā,Bechius in præallegato,cōſ.
12.& Aldobrādinus in prędicto
70 cōſ.1.nu.263. & Nata cōſ.162.n.
7.& 8.in his enim, quæ ſunt de
forma,ſi receditur à parte recedi
tur à toto forma enim ex inte-
gritate ſua conſiſtit, vt teſtatur
Bald.in c.cū adeo,ſub nu.3.verſ.
Itē ex paruo de reſcriptis,& for-
ma ſemper præſumitur ſubſtan
tialis,& ſolemnis,vt tradit Tira.
cū pluribus de retract. cōſangui
neorū,§.36.gl.2.n.29.& à Docto
ribus cōmuniter traditū firmat
Ludol.Scrader.in tract.feudorū
p.10.ſect.20.nu.270.&Franc.Be
chius conſ.66. nu.10. & Surdus,
conſ.282.num.9.& 10.libr.2.

Non

Digitized by Google

71 Nõ tamen omitto, Angulũ ad
dict.l.11.titul,6.lib.5.Compilat.
glof.4.numer.9.13.& ſeqq.con-
tendere formam vocationũ præ
dictæ legis 27.eſſe modalem, cũ
vſa ſit lex dictione dummodo,
ibi. *Con tanto*, formaquè modalis
non reſoluat in totum, ſed obli-
get, & aſtringat ad obſeruantiã
ſecundum Bald. in cap. dudum
in ſecundo de electione, ſed Gui
do Papæ, conſ.205.numer.23.&
Ripa libr.2.reſponſ.conſiliio.9.
pertotum aiũt dictionem dum-
modo conditionẽ inducere, de
his quæ latius in ſequenti quæ-
ſtione tractebo.

Quæſt. quarta, an forma grauaminũ contenta, in d.l.27 ſit indiuidua, at vero in quolibet gradu ſubſtitutionum.

72 EXemplum huius quæſtio-
nis eſt, vt pote ſi teſtator fa-
ciat vocationem deſcenden
tium, & aſcendentium, & tranſ
uerſalium. In ſubſtitutionequè
deſcendentium alliquem omit-
tat, vel excludat, in fauorẽ tranſ-
uerſalis, quæſtio erit an hæc diſ-
poſitio valeat, quoad deſcenden
tes, & illos quos potuit & de-
buit præferre teſtator impugne
turquè, quoad trãſuerſales quos
nulli deſcendenti, vel aſcen-
denti anteponere potuit, an ve-
ro tota diſpoſitio, & ſubſtitu-
tio, quoad omnes corruat, & pro
nõn ſcripta habeatur.
73 In hac quæſtione duæ ſũt opi
niones, prima eſt formam dictæ
legis 27. indiuiduam eſſe, ita vt
debeat ſeruari, in totum nulla,
etiam minima parte deficiente,
aut immutata alioquin totum
actum factum cõtra formam, &
ordinem legis irritũ eſſe, & nul
lius effectus iux. Barr. doctrinã,
vbi omnes cõmuniter in l. Græ-
ce, §.illud, ff. de fideiuſſ. qui do-
cent quatuor modis aliquid cẽ-
ſeri indiuiduũ, ratione formæ
74 in actu requiſitæ iux. l. §.illud. 2,
ratione neceſſariæ dependẽtiæ,
l.1.&.2. ff.de pocul. legato. Ter-
tio propter voluntatem contra-
hentium, l. Pedius, ff. de arbitris
quarto, ex natura & ſubſtantia
rei, vt in ſeruitutibus, l.4. §. cato
lex ſeruitutes non diuiduntur,
de verbor. oblig. erit ergo hic ca
ſus indiuidui præ tex. formæ re-
quiſitæ à dict.l.27.
75 Vlterius, & ſecundo quia in in
diuiduis, vtile, per inutile vitia-
tur, & impeditur, l.1. §. itẽ quæ-
ritur, ff. de aqua quotid. & eſtiua,
& docet Petrus Pechius in regu
la vtile, per inutile 37.nu.11.dere
gu.iur.in.6.& Sebaſt. Medicis in
tractatu de reg. iur. 2.p. regul.6.
cuius initium eſt vtile per inuti
le, nu.24.2.thom.ibi: *Forma cum
ſit de genere indiuiſibilium in ea vti-
le per inutile vitiatur*, Doctores cõ
muniter in l. certi cõdictio §. quo
niam

Digitized by Google

555

niã,ff.ſi cert.petat.& in l.1.§.ſed
& ſi,de verb.oblig. Rol. a Valle
conſ.73.nu.65.vol.3.& idem Se
baſtianus Medicis,1.part.eiuſdẽ
tractatus reg.5.quæ incipit, *Mi
nimum*,pagina.36. numer.35.ibi:
*Forma diſpoſitionis ſi deficit in mini
mo vitiat actum*,& Euerardus in
loco,ab effectu formæ, numer.
2,& indiuidualiter tractat,Ioan.
Crotus conſ.76. articul.3. num.
24.& 25.lib.1.& Sfortia in conſ.
96.nu.7.&.8.& pulchre Came-
rarius in repetitione,l.Imperia-
lẽ de prohibita feud.alienation.
pag.245. & ex noſtris Sarmiẽto
Select. libr.6. cap.5.pertotum.

76 Deinde,& tertio,quia vbi for
ma requiritur non valet etiam
actus modo, quo valere poſsit,
vt notabiliter inquit Baldus, in
l.quæcunquè poſt principium,
C.de bon.quæ liberis,& probat
text.in l.an inutilis, ſecundum
vnicum intellectum,ff. de accep
tilationibus,& in l.non codicil-
lum,C.de teſtam. vbi Iaſ. num.
4.Salicetus,num.2.Crotus con
ſil.76.num.27.& docuit Bartol.
in l.1.§.ſed ſi mihi,ff.de verborũ
obligation.& ibi Alciatus, nu.
2.& ſequentibus,& Bertrandus
conſ.269.num.10.lib.3.

77 Huc pertinet,quia in caſu,&
ſpecie noſtrę legis 27.apponitur
clauſula annullatiua, & decreti
irritantis:nam vltra formam ab
ea contentam,ſi cõtra fiat annul
lando procedit, & ſic ex verbis
prohibitiuis,& denegãtibus po
tentiam aliter diſponendi,cenſe
tur actus efficaciſsimè prohibi-
tus,vt per Iaſon. in l.non dubiũ
num.60. C.de legibus,Baldum,
Fulgoſ.& Alex in l.vltima,ff.de
ferijs, Baez.de non meliorand.
cap.35.quando enim apponitur
decretum actum irritando in-
ducitur effectus in cauſa efficiẽ-
te,vt Doctores cõſiderãt in lege
78 non poteſt,ff.de furtis,& in reg.
1.de reg.iuris in 6.& notat Iaſ.
in dict.l.non dubium aſſerẽtes,
ſi non valet actus eo modo, quo
fit,non valere, vt valere poteſt,
quando deffectus exiſtit in cau-
ſa efficienti,vt reſoluit Domini
cus Gem.in cap.1.§. idem quo-
què,num.9.de deſponſ. impub.
lib.6. vbi ita ſcribit: *Quando id
quod agitur non valet, vt agitur
propter deffectum poſſe,& ſic eſt def-
fectus in cauſa efficienti,tunc ſi lex re
ſiſtit,& ſi non valet,vt agitur ne-
què,vt valere poteſt*, idẽ teſtatur
Ludouicus Ranenſis in l.1. §. ſi
quis ita, de verb. oblig. & ex eo
Felin. in c. cũ ſuper Abbatia de
offi.& pot.iudicis de legat. poſt
Abbatẽſ.ibi,nu.12. quibus ſuffra
gatur,tex.in d.c.cum ſuper.ibi:
*Voluntate,& poteſtate ſibi mutuo ad
uerſantibus,cũ voluerit quod potuerit,
& quod voluit adimplere nequiue-
79 rit*,quod vſquè adeo verũ eſt, vt
ſi lex reſiſtat potentiæ,ſi erratur
in forma nõ valet actꝰ eo modo,
quo poteſt etiã ſi adſit clauſula,

Digitized by Google

ter maſculos remotioris lineæ,
a. gradus excludantur, & num.
5. ſcribit hæc verba: *Quod is qui
ex legum Regiarum facultate ex ter
tia bonorum portione primogenium in
ſtituit nullo pacto poterit filias fœmi-
nas, ab eius ſucceſsione propter maſcu-
los tranſuerſales excludere*, & Rur-
ſus, num. 55. ibi: *Quod cum in ter-
tij prælegato, ex l. 27. Tauri parenti
conceſſa ſit facultas faciendi quaſcū-
què vocationes ac ſubſtitutiones dum
modo prius teneatur vocare deſcendē
tes, & eis deficientibus tranſuerſales
iſq; ordo adeo præciſſe debeat obſerua
ri, vt illud quod in contrarium factū
fuerit nullum futurum ſit, conſequens
eſt, quod eo ordine tā in fœminis, quā
in maſculis præpoſterato, maioratus
ſubſiſtere non poſsit.*

85 Et prædictis, & ſeptimo adhæ
ret ſingularis Bartoli doctrina
in l. ex facto de vulgar, num. 29.
vbi in caſu, l. humanitatis, C. de
impub. quæ perſcribit ordinem
ſubſtituendi mēte captis, ait ſub
ſtitutionem factam non ſerua-
to ordine illius legis in totum
vitiari, & tradit Baldus in dict.
l. humanitatis, verſic. 6. nota &
Paulus ibi, nu. 2. & 3. idem Paul.
conſ. 222. numer. 3. & conſ. vlti-
mo lib. 2. Angel. de Peruſ. inter
conſilia Saliceti vltim. volunta-
tū, conſ. 134. num. 207. volum. 1.
& ſequitur Simō de Præt. de in-
terpretatione vltima. voluntatū
lib. 3. interpretatione. 1. dubita-
tione. 2. ſolutione. 7. numer. 14.
& 17. & Molin. libr. 2. cap. 11. nu.
12. & 13. qui docent ſubſtitutio-
nē factā non ſeruato ordine pręe
dictæ, l. humanitatis non conua
leſcere per mortē illius, qui erat
primò ſubſtituēdus, vt in l. quod
ab initio, ff. de regulis iuris, & in
l. ſerui, & filij, ff. de furt. à Iuriſcō
ſultis traditur.

86 His, & octauo adſtipulatur,
quia quando actus fit contra for
mam legis, etiam ſi cauſa ceſſa-
uerit non tamen ceſſat nullitas,
neque cauſa ceſſante ceſſat effe-
ctus eius, tradit Imola in l. qui
ſoluendo, ff. de hæred. inſt. Ro-
manus conſ. 509. quem refert, &
ſequitur Decius in dict. regula,
quod ab initio, Nata conſ. 676.
num. 33. cum ſequentibus, lib. 4.
vbi in materia feudi elegāter lo
quitur, & copioſe confirmat hāc
cōcluſionē. Cui & nono ad hæ-
ret. nam forma prædictæ, l. 27.
fortior eſt, quàm forma dict. l.
humanitatis prædicta enim, l.
humanitatis, vt ex ea patet ſolū
enumerauit perſonas, quæ ſuo
ordine erant ſubſtituendæ nòn
tamen cum clauſula annullatiua,
l. tamen 27. ordinē perſcripſ-
ſit cum clauſula irritatiua, ſi cō-
tra fieret, vt ex eius litera con-
ſtat. Vlterius, & decimo vrget:
nam prædicta l. 27. Tauri, vtitur
87 verbo, *Non poſsit* per quod indu
citur præciſſe neceſsitas ſubſti-
tuendi, & nullitas actus ipſo iu-
re: iuxta gloſ. receptam in cap. 1.

verſ.non poteſt,de regulis iuris
in ſexto,& Bart.doctrinam in l.
vltima, colum.2. verſic. quæro,
quod ſi iudex,numer.9.ff. de fe-
rijs,idq́; plures referens probat
Tiraquel. poſt leges connubia-
les gloſ.4.in principio, Couarr.
in regul.poſſeſſor,2.part.§.4.nu
mer.4.& vbi lex remouet potē-
tiam,quod contra fit nihil valet
Bald.in tractatu de allodijs, nu-
mer.17.in fine,per l.ſi non fortē,
ff.de conditione indeb.& l.cum
lex,ff.de fideiuſſ.& pulchre com
probat Lancelot. Galiaula in cō
ſuetudine, Alexandr. verb. non
poſsit in principio.

88 His & vndecimo adjicitur,
nam quando apponitur illud,
quod lex iubet non apponi, vel
omittitur, vel excluditur, ille
quē lex vetat, diſpoſitio,prō non
ſcripta habetur,& pro nō ſcrip-
to idem eſt,quod nullum,iuxta
Bald.doctrinam,conſil.204.col.
2.lib.1.& conſ.336.circa princi-
pium,lib.3.Lanceloti vbi ſupra,
num.20.

89 Rurſus, & duodecimo huic
opinioni ad ſtipulatur, tex-
tus in authe.de non alienandis,
§.emphiteuſim,& Bart. doctri-
na in l.1.§.ſed ſi ita, de verbo.&
in §.ſed mihi,nu.11.& Redoa-
ni, de rebus Eccleſiæ, quæſt.58.
num.38.vbi alienatio rei Eccle-
ſiaſticę facta,ſine forma non va-
let,etiam intra tempus permiſ-
ſus fieri,ſinē tali forma.

90 Deinde,& decimo tertio fa-
cit ſubtilis ratio:nam ſi etiā for
ma vocationum nō ſeruata deſ-
cendentiſq; excluſo,vel ommiſ
ſo in fauorem tranſuerſalis non
vitiaretur diſpoſitio, quoad om
nes deſcendentes,idem eſſet ſer
uare,vel non ſeruare formam le
gis, cum teſtator idem conſe-
quatur diſponendo,hoc caſu cō
tra legem, ac ſi ſecundum eam
diſpoſitionem faceret.

91 His,& decimo quarto conſe
quens eſt,nam alioqui,l.27.Tau
operaretur effectus contrarios,
cūm ex vna parte annullet totā
diſpoſitionem ex aliaquē per iu
ris interpretationē voluerimus
eidem diſpoſitioni fauere,ita vt
conſeruetur,ac ſi ritè & rectè,&
ſecundum ordinem prædictæ le
gis teſtator diſpoſuiſſet, fruſtra
enim legis implorat auxilium,
qui committit in eam ex vulga
ribus iuribus.Nec huic conſide
rationi obſtabit deciſio,text. in
l.ſi titio,& ei de legat.2. vbi vo-
cato eo,qui capere poteſt, & eo
qui capere non poteſt,quoad ca
pacem admittitur, & quoad in-
capacem rejicitur diſpoſitio,ibi,
92 enim lex non præbet formam,
nec nullibi in iure datur textus,
qui prohibeat legari ſimul ca-
paci,& incapaci.l.tamen.27.for
maliter diſponit,vt ſupra oſten-
dimus.

93 Nec obſtabit Rurſus, l.huiuſ-
modi,§.ſi titio de legat.1. lex. is
qui

qui duos deliberatione legat.l. planè,§.ſi coniunctim de leg.1. Vbi diſpoſitiones in vnocaſu va lent,& in alio irritantur in illis enim iuribus non apponitur for ma coniunctim collectiuè,& co
94 pulatiuè,ſicut in d.l.27. Tauri, neque etiam poterit opponi de lege.4.& l.qui duabus,& l.Plau- tius de cond.& demo. loquuntur enim in materia, in qua res & perſonæ ſunt diuiſibiles,ſine iu- ris læſione,quod procedere non poteſt, in forma appoſita à d.l. 27.quæ ex ſui natura requirit v- nitatem,& indiuiſibilitatem.

95 Neque etiam prædicto intel lectui obſtabit,l.ſancimus,C. de donationibus,vbi apponitur for ma inſinuationis in donatione, quæ egrediatur quingentos ſoli dos,& tamen omiſsio illius for- mæ non vitiat donationẽ in to- to, ſed tantum in exceſſu: mirũ in modum enim fauet prædicta lex opinioni prædictæ cũ enim
96 ibi,Imperator,conſideraret for- ma non obſerbata totum actum corrui,& ſic etiam donationem ſubſtineri non potuiſſe,vſquè ad 500.ſolidos ipſemet declarauit, vſquè ad hanc quantitatem do- nationem valere.

97 Vlterius,& 15.ſuffragatur præ dictæ opinioni,tex.in l.inter cæ tera,de lib.& poſth.vbi pater ad ſtringitur inſtituere, vel exhæ- redare , omnes filios collectiuè, nec ſufficeret aliquos inſtituere aliumquè omittere, idem ergo dicendum erit in d.l.27. ex qua teſtator debet.1. loco & gradu omnes deſcendentes ſubſtitue- re,non ob temperabit:itaq; præ dictæ legi,ſi alios vocãdo excluſ ſerit deſcendentes, nulla itaquè redditur diſpoſitio prætextu ſci licet ordinis dictæ. l. Taurinæ non obſeruati.

98 Poſtremo,& 16.huic opinioni ſuffragatur vulgaris iuris regula l. iã hoc iure cum vulgaris,ff. de vulgar.vbi vna determinatio re- ſpiciẽs plura determinabilia pa ri formiter determinat, & ſen- ſus ſit,vt ſicut ſubſtitutio tranſ- uerſalium reſcinditur,& annul latur propter excluſionem deſ- cendentium, vel aſcendentium qui eos præceſſerunt, ita etiam & eodem modo reſcindatur reſ pectu aliorum deſcendentium, & aſcendentium,cũ quibus præ dictus excluſſus vocatus nomi- natus & ſubſtitutus non fuit.

99 Secunda opinio eſt,vt diſpoſi- tio vitietur,quoad trãſuerſales, eoſquè qui deſcendẽribus & an teriori gradui,qui ſubſtitui de- bebat præferri non potuerũt,va leat, tamen quoad deſcẽdentes, & eum gradum , & perſonam, quam potuit teſtator præferre.

100 Primo, quia vnius cuiuſquè perſonæ vocatæ diuerſa eſt ſub- ſtitutio,vt tradit Paul. in l.ſi pe- cuniam,nu.11.ff. de cond. cauſa data, Moli.lib,1.c.1.nu.17. ita vt

vnuſ-

Digitized by Google

vnuſquiſq; Gradus de per ſe iu-
dicari debeat,& ſenſus ſit,vt vo-
cationes,& ſubſtitutiones,inqui
bus ordo d.l.27.ſeruatus non ſit
corruant:illæ verò in quibus for
mam diſponens obſeruauit: fir-
mæ maneant, cum prædicta for
ma conſideretur reſpectiua vni-
cuiquè gradui non verò toti di-
ſpoſitioni:nācū vna ſubſtitutio
poſsit,ab alia ſeparari nullitas v-
ni' ſubſtitutionis,& vocationis
prętextu formæ nō ſeruatæ,nō
poteſt operari nullitatē diſpoſi-
tionis,vocationis,& ſubſtitutio
nis,in qua formā adimpleta eſt,
vt patet in l.i.§.idē quæritur, &
in §. Trebatius,ff. de aqua quo-
tid.& in l.1.§.ſed &ſi mihi,ff.de
verb.oblig.vbi latè Iaſ.nu.4.

101 Neq; obſtabit,ſi opponatur de
l.27.quę inducit formā nō enim
negatur prædictam legē formā
inducere,& quidem indiuiduā
accipi tamen debet,vt indiuidui
tas nō ſtet in tota diſpoſitione,
ſed inquotlibet gradu ſubſtitu-
tionis &vocationis,forma enim
ibi, non inſpicit vniuerſalē diſ-
poſitionem , ſed diſtributiue v-
numquenquè gradum.

102 Neq; Rurſus obſtabit ſi adiji-
ciatur,vt quāuis lex apponat for
mā diſtributiuā,inquotlibetgra
du,ita tamē intelligatur,vt gra
dū non faciat quælibet perſona,
ſed quodlibet genus perſonarū,
cū d.l.27. gradū vniuſcuiuſquè
perſonæ non reſpiciat ſpeciali-
ter,ſed in genere,faciēdo gradū
1.in deſcendentibus legitimis.
Secundum,in illegitimis, tertiū
in aſcendentibus,quartū in trāſ
uerſalibus , quintū in extraneis,
ſicq; ſi diſpoſitio peccet præfe-
rendo gradū trāſuerſaliū alicui
perſonę ex deſcendētibus,vel aſ
cendentibus non ſolū debere ir-
ritari , quoad hunc deſcenden -
tem, cui tranſuerſalis antepoſi-
tus fuit, ſed etiā omnes gradus
deſcendentiū vocationeſquè,&
103 ſubſtitutiones,ex eis factas, nul-
las remanere dicendū ſit. Reſpō
detur enim hanc argumentatio
nem omni ratione deſtitutā eſ-
ſe:nam quamuis lex iubeat prius
debere ſubſtitui gradum deſcen
dentium mox aſcendentium,&
ſic de cæteris,ſub gradu deſcen-
dentium comprehenduntur tot
gradus,quot ſunt perſonæ, quæ
ſuccedere poſsūt:ex vnico enim
verbo plures ſubſtitutiones de-
ducuntur,iux.l.cohæredi,§.qui
diſcretas,ff.de vulg.per quē tex.
in ſpecie notat ibi Aretinus do-
cens ex vnica oratione,& ex vni
co verborū contextu poſſe dedu
ci plures gradus ſubſtitutionū,
& refert & ſequitur Iaſon ibidē,
nu.5.ex quibus hanc opinionem
admittit Molin.lib.1.c.4.nu.16.
& in indiuiduo primogenij tot
ſubſtitutiones eſſe , quot perſo-
nas vocatas,ac ſi vnicuiq; ſpeci-
fice facta fuiſſet ſubſtitutio innu
meris relatis docet idē Mol. lib.
1.c.1.

Digitized by Google

r.c.1.n.17.& 18.vbi extendit non
ſolũ ad eos,qui tẽpore inſtitutio
nis nati erãt,ſed etiã ad naſcitu-
ros,vt quilibet eorũ,quãdo ſuc-
ceſsio ei deferatur gradũ faciat,
idem tradit Molin.lib.1.c.4.nu.
16.& lib.2.cui nu.39. & libr.3.c.
6.nu.39.ante eum Bart.in c.1.§.
filius de lib.& poſt.ibi: *Sed quan-
do ſunt plures ſubſtitutiones,quæ con-
currere ſimul non poßunt,ſed vna in
defectum alterius dicuntur diuerſa
capita,& diuerſi gradus,vt inſtitu-
tio et ſubſtitutio*,refert & ſequitur
Felinus in c.cũ inter nu.7.verſ.
Et docet Bartolus,de re iudic. Me
noch.de arbit.caſu 95.nu.22.Pe
regrinus de fideicom.art.16.nu.
103.Rubeos in d.l.27.nu.14.&
15.& in primogenijs probabi-
lior,hęc opinio eſt,cũ duo in eis
ſuccedere non poſsint,ſed vnus
poſt alium:impoſsibile itaq; eſt,
vt quælibet perſona gradũ non
faceret,iuxta ad notata à Molin.
lib.1.c.6.per totũ,& ſatis proba-
tur in l.Gallus,§.quidam recte
iuncta declaratione gloſſæ ver-
bo nõ exprimat,ff.de lib.& poſt.
vbi ſi pater inſtituat filiũ,& ne
potem vna oratione,& vnico cõ
textu,quamuis in verbis vna ſub
ſtitutio videatur,ſed quia ex ip-
ſius mente colligitur prius vo-
luiſſe inſtituere filium conſtituũ-
tur duo gradus,& in primo ad-
mittitur filius,& in 2.nepos,vt
videre licet,per Manticã innu-
meros recenſentẽ,lib.4.tit.7.nu.
1.

104 Exquibus concluditur diſpo
ſitionem,quę peccauit in forma
præferendo gradum tranſuerſa
liũ alicui perſonæ ex deſcenden
tibus,vel aſcendentibus,non eſ-
ſe nullam dum extent non nulli
ex aſcendẽtibus,vel deſcenden
tibus vocati,tunc tamen nul-
la efficietur,quando illa perſo-
na,cui antepoſitus tranſuerſalis
fuit,cum eo concurrat: quibus
accedit viua ratio deducta ex d.
l.27.quæ formam tantũ prætex-
tu finis adhibuit,hic autem fuit,
vt omnes vocati,& ſubſtituti ſu
ccederent ordine ab ea præfixo,
& ſic ſi nullus fieret alius gra-
dus,niſi ille,qui anteriori præfe
105 tatur,ipſi legi fraus fieret,cuius
intentio fuit ſolum nullam face
re,illam vocationem,in qua for
ma non fuerit ſeruata: ſuccedit
itaquè ratio legis ſi mater,C.de
inſtitu.& ſubſt.vbi non curatur
de forma,quando reſultat effe-
ctus à lege contemplatus,& ibi
notat Iaſon,nu.1.& ſimilis text.
eſt,in l.vltima,C.de donat.quæ
ſub modo,ex quo ſumpta fuit,l.
4.tit.5.par.5.exemploquè patet
propter abſurdum euitandum.
106 Supponamus enim patrem filiũ
melioraſſe eiquè ſubſtituiſſe om
nes deſcendentes,& aſcendẽtes
mox extraneos ſtatim tranſuer-
ſales præpoſterato in hoc vlti-
mo ordine vocationũ ipſius le-
gis Taurinæ,quis hoc caſu aude
ret dicere?Diſpoſitionẽ eſſe nul
lam

lam, reſpectu deſcendentium, & aſcendentium, quia inter tranſ-
uerſales, & extraneos forma ſer
uata non fuiſſet: ex quo exemplo
planè conſtat formã accipi debe
re, vt ſupra mõſtratum eſt reſpe-
ctiuè & diſtributiuè vnicuiquè
107 gradui, & perſonæ non tamẽ to
ti diſpoſitioni, conſequens ita-
què eſt nullum effici non potuiſ
ſe, niſi tantũ gradum illum, in
quo egreditur à forma legis, ad
hoc enim, vt nulla eſſet tota diſ-
poſitio neceſſaria erat expreſſio
vt pote ſi lex diceret, & exprime
ret, vt omnes vocationes & ſub-
ſtitutiones ordine, non ſeruato
corruerẽt, etiam ſi in aliquibus
ordo obſerbatus fuiſſet, tunc e-
nim forma reſpiceret vniuerſã-
lẽ diſpoſitionem, & non diſtri-
butiuam cuilibet gradui.
108 His accedit, l. ſancimus, & l. pe
nul. C. de donation. vbi in inſi-
nuatione exceſſus tãtus cõſide-
ratur, & ratio eſt, quia forma le-
gis exceſſum ſolũ reſpicit: valet
itaq; in quantitate illa, in qua in
ſinuatio donationis non deſide
ratur ſimile eſt, in grauamine fi
lio appoſito in tota hæreditate,
109 tolitur enim de legitima in reſi
duo, tamen toleratur, eadem in
quã rationẽ, quia forma legis le
gitimã tantũ conſiderauit, vt la-
tè proſequitur Xuarez in l. quo-
niã, C. de inoffi. idemq; patet in
ſimili exẽplo, l. [illegible] ſcnobris
ff. de vſur. & l. ſi is qui ex bonis,
ff. de vulg. & ſunt innumera alia
110 iura, quæ cõſulto omitto. Et pre
dictis accedit: nã quãdo capaces
& incapaces, ſimul vocati & ſub
ſtituti ſunt, quoad eos qui cape-
re poſſũt valet ſubſtitutio, quoad
eos verò, qui capere nequeunt
nulla efficitur, l. ſi Titio 7. de leg.
2. ibi: *Si Titio & ei qui capere nõ po-
teſt decẽ legata ſint, quia duobus hæres
damnatus eſt, & vnus capere non po
teſt, quinquẽ ſolatitio debẽtur*, & idẽ
probat tex. in l. huiuſmodi, §. ſi
Titio de leg. 1. & colligitur à ma
iori, ex tex. in l. ſi is qui duos an
te pen. de liberatione leg. & in l.
planè, §. ſi cõiunctim de leg. 1. &
in l. vnica, §. pro ſecũdo, C. de ca
ducis, & in l. ſi filio. 75. ff. de hæ-
red. inſt. vbi nullitas vnius gra-
111 dus alios nullos non efficit me-
lior, tex. in l. ex facto, §. Lirius, ff.
de vulg. ibi: *Quia non in totũ teſta-
mentũ infirmant filij, ſed tantum eũ
gradũ, qui ab initio non valuit*, his
112 conſequens eſt, quia rupta 1. ſub
ſtitutione cæteræ, quæ ab eã de-
pẽdẽt nullæ ſunt, vt ex pluribus,
tradit Peregrinus de fideicom.
articul. 29. num. 29. rupta tamen
ſecunda ſubſtitutione, primam
corruiſſe nõ patitur, l. ſed ſi pla
res, §. nemo, ff. de volgar. iuncta
glo. verbo *Nõ valere*, his congru
113 eſt, l. inter cætera de liberis &
poſthumis, vbi forma apponi-
tur de filio inſtituendo, aut ex
hæredando nihilominus, ta-
men ſi filius in vno gradu præte
teri

ritus ſit, & ex alio exhæredatus, vel ſubſtitutus hic valebit: ille tamen ſolũ vitiabitur, in quo præteritio interuenit, l. ſi filius. 75. de hæred. inſt. l. ſi à primo de liber. & poſth. l. non putauit, §. ſi ab vno de contra tabul. l. 3. §. vltimo de iniuſto rupt. l. ex facto, §. Luci', de vulg. Nec huic veriſſimæ ſententiæ opponi poterit, l. nam, & ſi ſub conditione, & l. pen. de iniuſto rupt. vbi poſthumus præteritus in primo gradu non ſolum illum rumpit, ſed & cæteros quanuis in illis eſſet inſtitutus, vel exhæredatus, nam ex his iuribus potius ſuperius dicta confirmationem recipiunt ratio autem harum legum eſt, nam poſthumus cũ naſcitur, & inueniat ſe, a primo gradu præteritum illum rumpit, & per cõſequens cæteros, quanuis ab ipſis inſtitutus, vel exhæredatus ſit, in caſu, tamen l. 27. vocationes, & ſubſtitutiones factæ contra formam legis non ſunt validæ à principio, ſed ab ipſo initio nullæ, & ſic nullitas impedit, vt cæteri gradus rumpi nequeant, ſicut dicimus in eo gradu à quo filius in poteſtate præteritus eſt, nam cum ille gradus nullus ſit, à principio, nihil eſt quod rumpi poſsit, & ſic ſolũ ille gradus, à quo præteritus eſt vitiatur, cæteri autem in quibus inſtitutus, vel exhæredatus eſt validi ſunt, vt in iuribus ſupra allegatis. Secundo reſpondetur, nam in dictis legibus, & ſi ſub conditione & penult. de iniuſto rupt. vitiũ eſt in primo gradu, à quo cæterorum ruptura deriuatur, ſed in noſtra quæſtione cũ primi gradus validi ſint, & ſolum nullitas

118 conſiſtere poſsit reſpectu tranſuerſalium, propter vitium poſterioris ſubſtitutionis corrui præcedentes non potuerũt, vt ſupra oſtendi, ſicut etiam dicimus in ipſo poſthumo, qui ſi è contra à primo gradu ex hæredatus ſit, & forma legis obſeruata, quanuis à ceteris gradibus ſeqq. contra formã legis ſit præteritus, ſolum, quando naſcitur rũpit gradum præteritionis, eũ, tamen in quo exhæredatus fuit, nullatenus rũpit, l. 3. §. vltimo de iniuſto rupt. ibi: *Tamen interdum euenit, vt pars teſtamẽti rũpatur, vt puta ſi proponas poſthumũ à primo gradu exhæredatum à ſecũdo præteritũ, nã hic primus gradus valet ſecũdus ruptus eſt*, l. 1. §. ſi venter de ventre in poſſeſsione mit. Illud namq; in diſpoſitionibus teſtamentarijs,

119 perpetuo obſeruatur, vt ſolũ corruat, illud quod vitiũ habet, & quod eo caret firmũ maneat, vt vltra iura allegata eſt, tex. in l. nã & ſimiles de iniuſto rupto, l. ſi is qui ſoluẽdo 55. & l. ſi is qui ſoluẽdo 57. ff. de hæred. inſt. l. ſi quis habens 24. ff. qui & a quibus: Accipio itaq; hanc opinionẽ tanquam veriorem, quam quanuis non

non ex his conſiderationibus, ſed ex alijs vulgaribus iuris prin cipijs defendunt Palacios Rub. in d.l.27.num.50.& ibi Caſtillo verbo, *Eſtraños*, num.38.& Melius Tellus ibi.nu.7. Gutierrez lib.3.pract.q.51.nu.15. Ayora de partit.2.p.q.43. Angulo in l.11. tit.6.lib.5.Compil.gloſ.5.nu.1. & gl.4.nu.9.& 13.& indiuidualiter in caſu.l.humanitatis.C.de impub.à qua videtur deſumpta, l.27.hanc opinionem tenuit Simon de Prætis de vltimis volũ. interpretat.2.dubitatione.1.ſolut.7.num.17.lib.3.fol.102.in impreſsis Lugdun.anno 1588. qui quanuis allegat Paulum de Caſtro in conſ.222. cuius initium eſt, *Super primo*, num.2.lib.2. non ita perſpicue loquitur, vt ex eo prædicta opinio deduci poſsit.

120 Neque vrgent primæ opinionis fundamẽta: primò enim, vbi diximus formam, dict.l.27. indiuiduam eſſe, ſatis reſpondetur ſupra in fundamentis ſecundæ opinionis, in princ. vbi latè tractatur vniuſcuiuſquè perſonæ vocatæ diuerſam ſubſtitutionem eſſe, formæquè indiuiſibilitatem accipi debere, in quolibet gradu non vero vniuerſaliter in tota diſpoſitione.

121 Neque obſtat, ſecundum fundamentum, vbi dicitur in indiuiduis vtile per inutile vitiari in diuiduum enim hic accipitur, ſecundum anteriorem interpretationem non ſcilicet reſpectu, Totius diſpoſitionis, ſed cuiuslibet gradus ſubſtitutionis, & vocationis.

122 Neque obſtat tertium fundamẽtum, in quo diximus, vbi forma requiritur non valere, etiam actum, modo, quo valere poſſet fatetur enim.? Negatur tamen formam totam diſpoſitionẽ reſpicere: debet enim accipi diſtributiue, vt ſuperius docui.

123 Non obſtat, & quartũ fundatũ, in quo dixi in prædicta l.27. vltra formã, apponi etiam clauſulã annullatiuã, & decreti irritãtis, huic enim argum. ſatis fit, ex prædicta doctrina, & intellectu d.l.27. & formæ ab ea inductæ, quæ cum non apponatur in toto actu, ſed in quolibet gradu hic ſolus, ſi in eo deficit forma irritabitur, & in eo habebit locũ clauſula decreti irritantis, qua reſponſione, & quinto fundamento reſponſum manet.

124 Neque obſtat, ſextũ fundamẽtũ, vbi etiam in ſimpliciter prohibitis actus corruit, ſi cõtra fiat & multo, forti⁹ in d.l.27.cũ vltra prohibitionẽ diſpoſitio nulla ſit ex legis diſpoſitione, ſi teſtator ordinẽ ab ea præſtitutũ non obſeruauerit, vocando, & ſubſtituẽdo, prius deſcendentes, vt lex iubet, itaq; ſi aliquis excluſus fuerat in tranſuerſaliũ fauorem, nõ ſolũ, quoad tranſuerſales irritetur diſpoſitio, ſed & quoad deſcen-

Digitized by Google

deſcendentes propter omiſsionem formæ, idquè probari oſtēdi, ex Molina lib. 2. cap. 12. nume. 53. & 55. Nam verius eſt excluſionem deſcendentis tantum irritā efficere vocationem transuerſalium, non tamen aliorum deſcēdentium qui vocari potuerunt, & excluſſo præferri, nec Molina contrarium arbitratus eſt: obſcurè tamen fuit loquutus in annotationibus itaque quas fecit ad finem libri, num. 10. ſe interpretando ſcribit hæc verba: *Item eodem libro cap. 12. num. 53. & 55. dixi, in maioratu ex tertia bonorum portione à parente, ex legibus Regijs, abſque Regia facultate inſtituto, non poſſe ipſum parentem filias fœminas, neque etiam filios Religioſos, clericos, vel mentecaptos, & ſimiles defectus patientes, propter maſculos transuerſales excludere, qua in re annotandum eſt, poſſe parentes etiam abſquè Regia facultate fœminam proximiorem, atque vltimi poſſeſſoris filiam à maioratus ſucceſsione excludere propter maſculos remotiorer ipſius vltimi poſſeſſoris, transuerſales, dummodo ab ipſo inſtitutore deſcendant, ſimiliterque poſſe excludere filios atque deſcendentes vltimi poſſeſſoris, Religioſos, clericos, vel furioſos, vel ſimiles defectus patientes, propter alios agnatos vel cognatos eidem vltimo poſſeſſori transuerſales, dummodo à primo inſtitutore deſcendentes: lex namque Tauri ſolum prohibet quod deſcendentibus excluſis transuerſales ad meliorationem admittantur, non autem parenti inter ſuos deſcendentes electionem denegat.*

125 Neque obſtat ſeptimum fundamentum, in quo ex Bartol. Baldo, Simone de Prætis, Molina, & alijs diximus in caſu legis humanitatis, quæ perſcribit ordinem ſubſtituendi, mentecaptis, ſubſtitutionem factam, non ſeruato ordine illius legis in totum vitiari. Primò, quia Doctores in dicto fundamento relati, non ita perſpicue loquuntur, vt ex eorum dictis prædicta concluſio affirmari queat, & Molina lib. 2. capite. 11. numero. 12. & 13. qui Bartol. pro hac opinione allegat in lege, ex facto, de vulgar. num. 29. omnino allucinatus eſt: non enim hoc Bartol. docet, neque in numero illo, neque in repetitione totius illius legis. Nihilominus tamen Molinæ doctrina veriſsima eſt, caſum enim narrat quando forma l. humanitatis, in totum obſeruata non fuit: nam ſubſtituendi erant primo loco liberi, & deſcendentes, furioſi, & eis deficientibus fratres, & in eorū defectū, quos pater voluiſſet, quo ſuppoſito, ſi cū deberet vocare, & ſubſtituere liberos extraneos ſubſtituit, nulla dubitatio eſt, quin tota diſpoſitio & ſubſtitutio irritetur, vt pote forma

Pp non

non ſeruata, idemquè dicēdum eſſet in caſu, l. 27. Tauri, nam cū primo loco eſſent ſubſtituendi deſcendentes, ſi eis excluſsis teſtator ab extraneis ſubſtitutionem inciperet, abſque dubio diſpoſitio nulla erit, & multo vrgētivs in caſu, l. humanitatis, vbi ſolum vnica ſubſtitutio teſtatori conceditur, & ſi hæc deſſiciat, & in ea ordo nō ſeruetur, nihil eſt, in quo teſtamentum poſsit ſuſtineri noſter tamen caſus lōge diſtat: quæſtio enim tantum eſt, an pater ſubſtituendo prius deſcentes & aſcendētes aliquem ex eis excluſſerit in fauorem tranſuerſalium: nā hoc caſu quanuis irritetur ſubſtitutio, reſpectu tranſuerſalium concurrentium cum deſcendenti excluſo, non tamē nulla efficiētur quoad alios deſcendentes qui ei præferri potue- 127 runt, vt ſuperius demonſtrauimus. Idemquè dicendum erit in caſu. l. humanitatis, vbi ſi cum filijs mentecapti eſſet ſubſtitutus extraneus: quoad hunc tantum ſubſtitutio corrueret, quoad legitimè tamen vocatos non euerteretur, propter admixtionem extraneę perſonæ, argumento text. in l. hac conſultiſsima, §. ex imperfecto, C. de teſtamentis, ibi: *Licet liberis extranea ſit admixta perſona dicendum eſt, quoad* 128 *illam dum taxat admixtam perſonam, pro nullo haberi, ſed liberis accreſcere*, & indiuidualiter docet Prætis de vltimarum voluntat. interpretatione 2. dubitat. 1. ſolutio. 7. num. 17.

126 Cui addo textum ſingularem in l. mater decedens, 19. de inofficioſo teſtamento, vbi mater extraneum inſtituit hæredem in certa hæreditatis portione, filiam vnam, in alia portione, alteramque filiam præterijt, quæ de inofficioſo egit, aitque textus obtinuiſſe contra extraneum teſtamentumquè nullum declaratum fuiſſe contra eum, non tamen aduerſus ſororem hæredem ſcriptam inſtitutio enim illius non vitiatur, quā uis extraneus eſſet inſtitutus ſororquè preterita, ſecundum quā interpretationem accipi debet, octauum & nonum fundamentum.

127 Neque obſtat decimum, in quo diximus prædictam legem Tauri vti, verbo, *Non poſsit*, per quod inducitur preciſſe neceſſitas ſubſtituendi, verbum enim illud, *Non poſsit*, grauaminibus tantum adiectum fuit, vt ſcilicet alia grauamina præter expreſſa ab ipſa lege apponere diſponens nequear, de quo quęſtio noſtra nō eſt hic enim nonnobiſtamus de vlterioribus grauaminibus.

128 Neq; obſtat 11. fundam. vbi dixi haberi diſpoſitionem pro nō ſcripta, quando excluditur ille quem lex vetat excludi, hoc enim

enim locum habet in conditionibus turpibus, vel impoſsibilibus, quibus ſublatis pura manet inſtitutio & ſubſtitutio, iuxta vulgatia iura in l. obtinuit, ff. de conditio. & demonſtr. §. impoſſibiles, Inſtit. de hæredib. inſtit. l. conditiones quæ contra edicta, ff. de condit. inſtit. l. quoniã, C. de in officio. teſta. l. 3. titu. 4. par. 6. & hæc doctrina noſtri caſui, non adaptatur: Nõ enim ſumus in terminis, turpis, vel impoſsibilis cõditionis: neque obſtabit ſi opponatur conditionẽ contra ius impoſsibilem eſſe, ſi miles itaque cõditiones reijciẽdas à diſpoſitione, vt innumeros recenſens, teſtatur Molina, cap. 12. num. 43. lib. 2. Nos enim tantum agimus de vocatione, & ſubſtitutione, deſcendentium, quibus quanuis aliquo excluſſo admixtus extraneus ſit, quoad extraneum tantum, pro nõ ſcripta diſpoſitio habebitur, quoad alios tamen deſcendentes, qui ſubſtitui potuerunt, nihil turpe eſt, quod reijci poſsit, neque contra ius diſpoſitio dicetur cũ potuerit teſtator eos vocare & præferre, ſecundum dict. l. Taurinæ deciſionem.

129 Neque obſtat 12. fundamentum, text. in authent. de non alienand. §. emphiteuſim, iuncta Barto. & aliorum doctrina, vbi alienatio rei Eccleſiaſticæ facta ſine forma, nõ valet, etiam intra tempus permiſſum fieri ſine tali forma. Reſpondetur enim textum in dicto, §. emphiteuſim, ſolum decidere emphiteuſim conceſſam vltra tres generationem, non valere, non tamen ſancit, an valeat intra ipſas tres generationes, & quanuis Bart. & Redoanus vbi ſup. aſſerãt nõ ſolum prædictam emphyteuſim viciari in exceſſu, ſed etiam in illis tribus generationibus, in quibus valere potuit, contraria tamẽ opinio verior eſt, & cõmunior, vt ex multis refert Couar. lib. 2. variar. cap. 16. num. 5. verſ. *Sed præmiſſa*, Iulius Clarus, §. Emphiteoſis, quæſt. 6. nu. 2. verſ. *Scias etiam*, Sed quãuis præ-

130 dicta Bartoli opinio, vera eſſet fateremurque conceſsionem vltra tres generationes factam, intra ipſas quoque vitiari ratio erit, quia in conceſsione emphyteoſis, ſeu locatione ad longum tempus, non militat eadem ratio in parte, reſpectu partis, quæ in toto reſpectu totius: nanqui recipit emphyteoſim, vltra tres vitas non eandem penſionem daret, quam ſi intra tres ſolas ei concederetur. Eccleſiaque, quæ emphyteoſim vel locationem concedit, ſi locatio eſſet ſolum per tres annos maiori penſione locaret, ſicque cum reductio emphyteoſis vel locationis, ad tres generationes reduci nequeat ſine cõtrahentium in-

verſ.non poteſt,de regulis iuris in ſexto,& Bart.doctrinam in l. vltima, colum.2. verſic. quæro, quod ſi iudex,numer.9.ff. de ferijs,idq; plures referens probat Tiraquel. poſt leges connubiales gloſ.4.in principio, Couarr. in regul.poſſeſſor,2.part.§.4.numer.4.& vbi lex remouet potentiam,quod contra fit nihil valet Bald.in tractatu de allodijs, numer.17.in fine,per l.ſi non ſortè, ff.de conditione indeb.& l.cum lex,ff.de fideiuſſ.& pulchre com probat Lancelot. Galiaula in cõ ſuetudine, Alexandr. verb. non poſsit in principio.

88 His & vndecimo adjicitur, nam quando apponitur illud, quod lex iubet non apponi, vel omittitur, vel excluditur, illè quẽ lex vetat,diſpoſitio,prò non ſcripta habetur,& pro nõ ſcripto idem eſt,quod nullum,iuxta Bald.doctrinam,conſil.204.col. 2.lib.1.& conſ.336.circa principium,lib.3.Lanceloti vbi ſupra, num.20.

89 Rurſus, & duodecimo huic opinioni ad ſtipulatur, textus in authe.de non alienandis, §.emphiteuſim,& Bart. doctrina in l.1.§.ſed ſi ita, de verbo.& in §.ſed mihi,nu.11.& Redoani, de rebus Eccleſiæ, quæſt.58. num.38.vbi alienatio rei Eccleſiaſticę facta,ſine forma non valet,etiam intra tempus permiſſus fieri,ſinè tali forma.

90 Deinde,& decimo tertio facit ſubtilis ratio:nam ſi etiã forma vocationum nõ ſeruata deſcendentibq; excluſo,vel ommiſſo in fauorem tranſuerſalis non vitiaretur diſpoſitio, quoad omnes deſcendentes,idem eſſet ſeruare,vel non ſeruare formam legis, cum teſtator idem conſequatur diſponendo,hoc caſu cõtra legem, ac ſi ſecundum eam diſpoſitionem faceret.

91 His,& decimo quarto conſequens eſt,nam alioqui,l.27.Tau operaretur effectus contrarios, cùm ex vna parte annullet totã diſpoſitionem ex aliaquè per iuris interpretationẽ voluerimus eidem diſpoſitioni fauere,ita vt conſeruetur,ac ſi ritè & rectè,& ſecundum ordinem prædictæ legis teſtator diſpoſuiſſet, fruſtra enim legis implorat auxilium, qui committit in eam ex vulgaribus iuribus.Nec huic conſiderationi obſtabit deciſio,text. in l.ſi titio,& ei de legat.2. vbi vocato eo,qui capere poteſt, & eo qui capere non poteſt,quoad capacem admittitur, & quoad incapacem rejicitur diſpoſitio,ibi, 92 enim lex non præbet formam, nec nullibi in iure datur textus, qui prohibeat legari ſimul capaci,& incapaci.l.tamen.27.formaliter diſponit,vt ſupra oſtendimus.

93 Nec obſtabit Rurſus, l.huiuſmodi,§.ſi titio de legat.1. lex. is qui

qui duos deliberatione legat.l. planè,§.ſi coniunctim de leg.1. Vbi diſpoſitiones in vnocaſu va lent,& in alio irritantur in illis enim iuribus non apponitur for ma coniunctim collectiuè,& co

94 pulatiuè,ſicut in d.l.27. Tauri, neque etiam poterit opponi de lege.4.& l.qui duabus,& l.Plautius de cond.& demo. loquntur enim in materia, in qua res & perſonæ ſunt diuiſibiles,ſine iuris læſione,quod procedere non poteſt, in forma appoſita à d.l. 27.quæ ex ſui natura requirit vnitatem,& indiuiſibilitatem.

95 Neque etiam prædicto intellectui obſtabit,l.ſancimus,C. de donationibus,vbi apponitur forma inſinuationis in donatione, quæ egrediatur quingentos ſolidos,& tamen omiſsio illius formæ non vitiat donationé in toto, ſed tantum in exceſſu: mirū in modum enim fauet prædicta lex opinioni prædictæ cū enim

96 ibi,Imperator,conſideraret forma non obſerbata totum actum corrui,& ſic etiam donationem ſubſtineri non potuiſſe,vſquè ad 500.ſolidos ipſemet declarauit, vſquè ad hanc quantitatem donationem valere.

97 Vlterius,& 15.ſuffragatur prædictæ opinioni,tex.in l.inter cætera,de lib.& poſth.vbi pater ad ſtringitur inſtituere, vel ex hæredare, omnes filios collectiuè, nec ſufficeret aliquos inſtituere aliumquè omittere, idem ergo dicendum erit in d.l.27. ex qua teſtator debet.1. loco & gradu omnes deſcendentes ſubſtituere,non ob temperabit:itaq; prædictæ legi,ſi alios vocādo excluſſetit deſcendentes, nulla itaquè redditur diſpoſitio prætextu ſcilicet ordinis dictæ. l. Taurinæ non obſeruati.

98 Poſttemo,& 16.huic opinioni ſuffragatur vulgariſiuris regula l. iā hoc iure cum vulgatis,ff. de vulgar.vbi vna determinatio reſpiciēs plura determinabilia pari formiter determinat, & ſenſus ſit,vt ſicut ſubſtitutio tranſuerſalium reſcinditur,& annullatur propter excluſionem deſcendentium, vel aſcendentium qui eos præceſſerunt, ita etiam & eodem modo reſcindatur reſpectu aliorum deſcendentium, & aſcendentium,cū quibus prædictus excluſſus vocatus nominatus & ſubſtitutus non fuit.

99 Secunda opinio eſt,vt diſpoſitio vitietur,quoad trāſuerſales, eoſquè qui deſcendētibus & anteriori gradui,qui ſubſtitui debebat præferri non potuerūt,valeat, tamen quoad deſcēdentes, & eum gradum, & perſonam, quam potuit teſtator præferre.

100 Primo, quia vnius cuiusquè perſonæ vocatæ diuerſa eſt ſubſtitutio,vt tradit Paul. in l.ſi pecuniam,nu.11.ff. de cond. cauſa data,Moli.lib,1.c.1.nu.17. ita vt vnuſ.

vnuſquiſq; Gradus de per ſe iudicari debeat, & ſenſus ſit, vt vocationes, & ſubſtitutiones, inquibus ordo d.l.27. ſeruatus non ſit corruant: illæ verò in quibus formam diſponens obſeruauit: firmæ maneant, cum prædicta forma conſideretur reſpectiua vnicuiquè gradui non verò toti diſpoſitioni: nā cū vna ſubſtitutio poſsit, ab alia ſeparari nullitas vniꝰ ſubſtitutionis, & vocationis prętextu formæ nō ſeruatæ, nō poteſt operari nullitatē diſpoſitionis, vocationis, & ſubſtitutionis, in qua formá adimpleta eſt, vt patet in l.i.§.idē quæritur, & in §. Trebarius, ff. de aqua quotid. & in l.1.§.ſed & ſi mihi, ff. de verb. oblig. vbi latè Iaſ. nu. 4.

101 Neq; obſtabit, ſi opponatur de l.27. quę inducit formā nō enim negatur prædictam legē formā inducere, & quidem indiuiduā accipi tamen debet, vt indiuiduitas nō ſtet in tota diſpoſitione, ſed inquotlibet gradu ſubſtitutionis & vocationis, forma enim ibi, non inſpicit vniuerſalē diſpoſitionem, ſed diſtributibe vnumquenquè gradum.

102 Neq; Rurſus obſtabit ſi adijciatur, vt quáuis lex apponat formā diſtributiuā, inquotlibet gradu, ita tamē intelligatur, vt gradū non faciat quælibet perſona, ſed quodlibet genus perſonarū, cū d.l.27. gradū vniuſcuiuſquè perſonæ non reſpiciat ſpecialiter, ſed in genere, faciēdo gradū 1. in deſcendentibus legitimis. Secundum, in illegitimis, tertiū in aſcendentibus, quartū in trāſuerſalibus, quintū in extraneis, ſicq; ſi diſpoſitio peccet præferendo gradū trāſuerſaliū alicui perſonę ex deſcendētibus, vel aſcendentibus non ſolū debere irritari, quoad hunc deſcendentem, cui tranſuerſalis antepoſitus fuit, ſed etiā omnes gradus deſcendentiū vocationeſquè, &
103 ſubſtitutiones, ex eis factas, nullas remanere dicendū ſit. Reſpōdetur enim hanc argumentationem omni ratione deſtitutā eſſe: nam quamuis lex iubeat prius debere ſubſtitui gradum deſcendentium mox aſcendentium, & ſic de cæteris, ſub gradu deſcendentium comprehenduntur tot gradus, quot ſunt perſonæ, quæ ſuccedere poſsūt: ex vnico enim verbo plures ſubſtitutiones deducuntur, iux. l. cohæredi, §. qui diſcretas, ff. de vulg. per quē tex. in ſpecie notat ibi Aretinus docens ex vnica oratione, & ex vnico verborū contextu poſſe deduci plures gradus ſubſtitutionū, & refert & ſequitur Iaſon ibidē, nu. 5. ex quibus hanc opinionem admittit Molin. lib. 1. c. 4. nu. 16. & in indiuibuo primogenij tot ſubſtitutiones eſſe, quot perſonas vocatas, ac ſi vnicuiq; ſpecifice facta fuiſſet ſubſtitutio innumeris relatis docet idē Mol. lib. 1. c. 1.

r.c.1.n.17. & 18. vbi extendit non
ſolũ ad eos,qui tẽpore inſtitutio
nis nati erãt,ſed etiã ad naſciturο-
ros,vt quiliber eorũ,quãdo ſuc-
ceſsio ei deferatur gradũ faciat,
idem tradit Molin.lib.1.c.4.nu.
16.& lib.2.c.11 nu.39. & libr.3.c.
6. nu.39.ante eum Bart.in c.1.§.
filius de lib.& poſt.ibi: *Sed quan-
do ſunt plures ſubſtitutiones,quæ con-
currere ſimul non poßunt,ſed vna in
defectum alterius dicuntur diuerſa
capita,& diuerſi gradus,vt inſtitu-
tio et ſubſtitutio*, refere & ſequitur
Felinus in c.cũ inter nu.7. verſ.
Et docet Bartolus,de re iudic. Me
noch.de arbit.caſu 95.nu.22. Pe
regrinus de fideicom.art.16.nu.
103. Rubeos in d.l.27.nu.14. &
15. & in primogenijs probabi-
lior,hęc opinio eſt,cũ duo in eis
ſuccedere non poſsint, ſed vnus
poſt alium impoſsibile itaq; eſt,
vt quælibet perſona gradũ non
faceret,iuxta ad notata à Molin.
lib.1.c.6.per totũ, & ſatis proba-
tur in l. Gallus,§. quidam recte
iuncta declaratione gloſſæ ver-
bo nõ exprimat,ff.de lib.& poſt.
vbi ſi pater inſtituat filiũ, & ne
potem vna oratione,& vnico cõ
textu,quanuis in verbis vna ſub
ſtitutio videatur,ſed quia ex ip-
ſius mente colligitur prius vo-
luiſſe inſtituere filium conſtituũ-
tur duo gradus, & in primo ad-
mittitur filius,& in 2. nepos, vt
videre licet, per Montică innu-
meros recenſentẽ,lib.4.tit.7.nu.
1.27.

104 Exquibus concluditur diſpo
ſitionem,quę peccauit in forma
præferendo gradum tranſuerſa
liũ alicui perſonæ ex deſcenden
tibus,vel aſcendentibus,non eſ-
ſe nullam dum extent non nulli
ex aſcendentibus,vel deſcenden
tibus vocati, tunc tamen nul-
la efficietur, quando illa perſo-
na,cui antepoſitus tranſuerſalis
fuit,cum eo concurrat: quibus
accedit viua ratio deducta ex d.
l.27.quæ formam tantũ prætex-
tu finis adhibuit,hic autem fuit,
vt omnes vocati,& ſubſtituti ſu
ccederent ordine ab ea præfixo,
& ſic ſi nullus fieret alius gra-
dus,niſi ille,qui anteriori præfe
105 tatur,ipſi legi fraus fieret, cuius
intentio fuit ſolum nullam face
re,illam vocationem,in qua for
ma non fuerit ſeruata: ſuccedit
itaquè ratio legis ſi mater,C. de
Inſtitu.& ſubſt.vbi non curatur
de forma,quando reſultat effe-
ctus à lege contemplatus, & ibi
notat Iaſon,nu.1.& ſimilis text.
eſt,in l.vltima,C.de donat. quæ
ſub modo,ex quo ſumpta fuit,l.
4.tit.5.par.5.exemploquè patet
propter abſurdum euitandum.
106 Supponamus enim patrem filiũ
melioraſſe eiquè ſubſtituiſſe om
nes deſcendentes, & aſcendẽtes
mox extraneos ſtatim tranſuer-
ſales præpoſteraro in hoc vlti-
mo ordine vocationũ ipſius le-
gis Taurinæ,quis hoc caſu aude
ret dicere? Diſpoſitionẽ eſſe nul
lam

lam,reſpectu deſcendentium,&
aſcendentium,quia inter tranſ-
uerſales,& extraneos forma ſer
uata non fuiſſet:exquo exemplo
planè conſtat formā accipi debe
re,vt ſupra mōſtratum eſt reſpe-
ctiuè & diſtributiuè vnicuiquè
107 gradui,& perſonæ non tamē to
ti diſpoſitioni, conſequens ita-
què eſt nullum effici non potuiſ
ſe, niſi tantū gradum illum , in
quo egreditur à forma legis , ad
hoc enim,vt nulla eſſet tota diſ-
poſitio neceſſaria erat expreſsio
vt pote ſi lex diceret,& exprime
ret,vt omnes vocationes & ſub-
ſtitutiones ordine, non ſeruato
corruerēt, etiam ſi in aliquibus
ordo obſerbatus fuiſſet , tunc e-
nim forma reſpiceret vniuerſa-
lē diſpoſitionem , & non diſtri-
butiuam cuilibet gradui.
108 His accedit,l.ſancimus,& l.pe
nul. C.de donation. vbi in inſi-
nuatione exceſſus tātus cōſide-
ratur,& ratio eſt,quia forma le-
gis exceſſum ſolū reſpicit: valet
itaq; in quantitate illa,in qua in
ſinuatio donationis non deſide
ratur ſimile eſt,in grauamine fi
lio appoſito in tota hæreditate,
109 tolitur enim de legitima in reſi
duo,tamen toleratur , eadem in
quā rationē,quia forma legis le
gitimā tantū conſiderauit,vt la-
tè proſequitur Xuarez in l.quo-
niā,C.de inoff.idemq; patet in
ſimili exēplo,l.nunquam ſchobris
ff.de vſur.& l.ſi is qui ex bonis,
ff.de vulg.& ſunt innumera alia
110 iura,quæ cōſulto omitto.Et præ
dictis accedit:nā quādo capaces
& incapaces,ſimul vocati & ſub
ſtituti ſunt,quoad eos qui cape-
re poſſūt valet ſubſtitutio,quoad
eos verò , qui capere nequeunt
nulla efficitur,l.ſi Titio 7.de leg.
2.ibi:*Si Titio & ei qui capere nō po-
teſt decē legata ſint,quia duobus hæres
damnatus eſt, & vnus capere non po
teſt,quinquè ſolatitio debētur*,& idē
probat tex.in l.huiuſmodi,§.ſi
Titio de leg.1.& colligitur à ma
iori,ex tex.in l.ſi is qui duos an
te pen.de liberatione leg.& in l.
planè,§.ſi cōiunctim de leg.1.&
in l.vnica,§.pro ſecūdo,C.de ca
ducis,& in l.ſi filio.75.ff. de hæ-
red.inſt.vbi nullitas vnius gra-
111 dus alios nullos non efficit me-
lior,tex.in l.ex facto,§.Litius,ff.
de vulg.ibi:*Quia non in totū teſta-
mentū infirmant filij,ſed tantum eū
gradū,qui ab initio non valuit*, his
112 conſequens eſt,quia rupta.1. ſub
ſtitutione cæteræ,quæ ab ea de-
pēdēt nullæ ſunt,vt ex pluribus,
tradit Peregrinus de fideicom.
articul.29.num.19.rupta tamen
ſecunda ſubſtitutione, primam
corrui ius nō patitur,l.ſed ſi plu
res,§.nemo,ff.de volgar. iuncta
glo.verbo *Nā valere*,his conda
113 cit,l.inter cætera de liberis &
poſthumis, vbi forma apponi-
tur de filio inſtituendo, aut ex
hæredando nihilominus , ta-
men ſi filius in vno gradu præte
teri

ritus ſit,& ex alio exhæredatus,
vel ſubſtitutus hic valebit:ille ta
men ſolũ vitiabitur,in quo præ
teritio interuenit, l. ſi filius.75.
de hæred.inſt.l.ſi à primo de li-
ber.& poſth.l.non putauit, §.ſi
ab vno de contra tabul,l.3.§.vl-
timo de iniuſto rupt.l.ex facto,
§.Luci°,de vulg. Nec huic veriſ-
ſimæ ſententiæ opponi poterit,
l.nam,& ſi ſub conditione, & l.
pen. de iniuſto rupt.vbi poſthu-
mus præteritus in primogradu
non ſolum illum rumpit,ſed &
cæteros quanuis in illis eſſet in-
ſtitutus, vel exhæredatus, nam
ex his iuribus potius ſuperius di
cta confirmationem recipiunt
ratio autem harum legum eſt,
nam poſthumus cũ naſcitur,&
inueniat ſe,a primo gradu præ-
teritum illum rumpit, & per cõ
ſequens cæteros, quanuis ab ip-
ſis inſtitutus, vel exhæredatus
ſit,in caſu, tamen l.27. vocatio-
nes,& ſubſtitutiones factæ con-
tra formam legis non ſunt vali-
dæ à principio,ſed ab ipſo initio
nullæ,& ſic nullitas impedit, vt
cæteri gradus rumpi nequeant,
ſicut dicimus in eo gradu à quo
filius in poteſtate præteritus eſt,
nam cum ille gradus nullus ſit,
à principio,nihil eſt quod rum-
pi poſsit, & ſic ſolũ ille gradus,
a quo præteritus eſt vitiatur,cæ
teri autem in quibus inſtitutus,
vel exhæredatus eſt validi ſunt,
vt in iuribus ſupra allegatis. Se-
cundo reſpondetur, nam in di-
ctis legibus,& ſi ſub conditione
& penult. de iniuſto rupt. vitiũ
eſt in primogradu,à quo cætero
rum ruptura deriuatur, ſed in
noſtra quæſtione cũ primi gra-
dus validi ſint,& ſolum nullitas
conſiſtere poſsit reſpectu tranſ-
118 uerſalium,propter vitium poſte
rioris ſubſtitutionis corrui præ
cedentes non potuerũt, vt ſupra
oſtendi, ſicut etiam dicimus in
ipſo poſthumo, qui ſi èeontra
à primo gradu exhęredatus ſit,
& forma legis obſeruata, quan-
uis à ceteris gradibus ſeqq.con-
tra formã legis ſit præteritus,ſo
lum,quando naſcitur rũpit gra-
dum præteritionis,eũ,tamen in
quo exhæredatus fuit, nullate-
nus rũpit, l.3.§. vltimo de iniu-
ſto rupt.ibi: *Tamen interdum eue-
nit, vt pars teſtamẽti rũpatur, vt pu
ta ſi proponas poſthumũ à primogradu
exhæredatum a ſecũdo præteritũ, nã
hic primus gradus valet ſecũdus rup
tus eſt*, l.1.§.ſi venter de ventre in
poſſeſsione mit. Illud namq; in
diſpoſitionibus teſtamentarijs,
119 perpetuo obſeruatur, vt ſolũ cor
ruat, illud quod vitiũ habet, &
quod eo caret firmũ maneat, vt
vltra iura allegata eſt,tex. in l.nã
& ſimiles de iniuſto rupto,l.ſi is
qui ſoluẽdo 55.& l.ſi is qui ſoluẽ
do 57.ff. de hæred. inſt. l. ſi quis
habens 24.ff.qui & a quibus: Ac-
cipio itaq; hanc opinionẽ tan-
quam veriorem, quam quanuis
non

Digitized by Google

non ex his conſiderationibus, ſed ex alijs vulgatibus iuris principijs defendunt Palacios Rub. in d.l.27.num.50.& ibi Caſtillo verbo, *Eſtraños*,num.38.& Melius Tellus ibi.nu.7. Gutierrez lib.3.pract.q.51.nu.15. Ayora de partic.2.p.q.43. Angulo in l.11. tit.6.lib.5.Compil.gloſ.5.nu.1. & gl.4.nu.9.& 13. & indiuidualiter in caſu.l.humanitatis.C.de impub.à qua videtur deſumpta, l.27.hanc opinionem tenuit Simon de Prætis de vltimis volũ. interpretat.2,dubitatione.1.ſolut.7.num.17.lib.3.fol.102.in impreſsis Lugdun.anno 1588. qui quamuis allegat Paulum de Caſtro in conſ.222. cuius initium eſt,*Super primo*,num.2.lib.2. non ita perſpicue loquitur, vt ex eo prædicta opinio deduci poſsit.

120 Neque vrgent primæ opinionis fundamẽta:primò enim, vbi diximus formam, dict.l.27. indiuiduam eſſe,ſatis reſpondetur ſupra in fundamentis ſecundæ opinionis, in princ. vbi latè tractatur vniuſcuiuſquè perſonæ vocatæ diuerſam ſubſtitutionem eſſe, formæquè indiuiſibilitatem accipi debere,in quotlibet gradu non vero vniuerſaliter in tota diſpoſitione.

121 Neque obſtat,ſecundum fundamentum, vbi dicitur in indiuiduis vtile per inutile vitiari in diuiduum enim hic accipitur, ſecundum anteriorem interpretationem non ſcilicet reſpectu, Totius diſpoſitionis, ſed cuiuslibet gradus ſubſtitutionis,& vocationis.

122 Neque obſtat tertium fundamẽtum,in quo diximus,vbi forma requiritur non valere,etiam actum,modo,quo valere poſſet fatetur enim.? Negatur tamen formam totam diſpoſitionẽ reſpicere:debet enim accipi diſtributiue,vt ſuperius docui.

123 Non obſtat,& quartũ fundatũ,in quo dixi in prædicta l.27. vltra formã,apponi etiam clauſulã annullatiuã, & decreti irritãtis, huic enim argum.ſatis fit, ex prædicta doctrina,& intellectu d.l.27. & formæ ab ea inductæ,quæ cum non apponatur in toto actu, ſed in quotlibet gradu hic ſolus, ſi in eo deficit forma irritabitur, & in eo habebit locũ clauſula decreti irritantis, qua reſponſione,& quinto fundamento reſponſum manet.

124 Neque obſtat,ſextũ fundamẽtũ,vbi etiam in ſimpliciter prohibitis actus corruit,ſi cõtra fiat & multo,fortiꝰ in d.l.27.cũ vltra prohibitionẽ diſpoſitio nulla ſit ex legis diſpoſitione, ſi teſtator ordinẽ ab ea præſtitutũ non obſeruauerit,vocando,& ſubſtituẽdo,prius deſcendentes,vt lex iubet,itaq; ſi aliquis excluſus fuerit in tranſuerſaliũ fauorem, nõ ſolũ,quoad tranſuerſales irritetur diſpoſitio, ſed & quoad deſcen-

deſcendentes propter omiſsionem formæ, idquè probari oſtēdi, ex Molina lib. 2. cap. 12. numē. 53. & 55. Nam verius eſt excluſionem deſcendentis tantum irritā efficere vocationem tranſuerſalium, non tamen aliorum deſcēdentium qui vocari potuerunt, & excluſſo præferri, nec Molina contrarium arbitratus eſt: obſcurè tamen fuit loquutus in annotationibus itaque quas fecit ad finem libri, num. 10. ſe interpretando ſcribit hæc verba: *Item eodem libro cap. 12. num. 53. & 55. dixi, in maioratu ex tertia bonorum portione à parente, ex legibus Regijs, abſque Regia facultate inſtituto, non poſſe ipſum parentem filias fæminas, neque etiam filios Religioſos, clericos, vel mentecaptos, & ſimiles defectus patientes, propter maſculos tranſuerſales excludere, qua in re annotandum eſt, poſſe parentes etiam abſquè Regia facultate fæminam proximiorem, atque vltimi poſſeſſoris filiam à maioratus ſucceſsione excludere propter maſculos remotiorer ipſius vltimi poſſeſſoris, tranſuerſales, dummodo ab ipſo inſtitutore deſcendant, ſimiliterque poſſe excludere filios atque deſcendentes vltimi poſſeſſoris, Religioſos, clericos, vel furioſos, vel ſimiles defectus patientes, propter alios agnatos vel cognatos eidem vltimo poſſeſſori tranſuerſales, dummodo à primo inſtitutore deſcendentes: lex namque Tauri ſolum prohibet quod deſcendentibus excluſis tranſuerſales ad meliorationem admittantur, non autem parenti inter ſuos deſcendentes electionem denegat.*

125 Neque obſtat ſeptimum fundamentum, in quo ex Bartol. Baldo, Simone de Prætis, Molina, & alijs diximus in caſu legis humanitatis, quæ perſcribit ordinem ſubſtituendi, mentecaptis, ſubſtitutionem factam, non ſeruato ordine illius legis in totum vitiari. Primò, quia Doctores in dicto fundamento relati, non ita perſpicue loquuntur, vt ex eorum dictis prædicta concluſio affirmari queat, & Molina libr. 2. capite. 11. numero. 12. & 13. qui Bartol. pro hac opinione allegat in lege, ex facto, de vulgar. num. 29. omnino allucinatus eſt: non enim hoc Bartol. docet, neque in numero illo, neque in repetitione totius illius legis. Nihilominus tamen Molinæ doctrina veriſsima eſt, caſum enim narrat quando forma l. humanitatis, in totum obſeruata non fuit: nam ſubſtituendi erant primo loco liberi, & deſcendentes, furioſi, & eis deficientibus fratres, & in eorū defectū, quos pater voluiſſet, quo ſuppoſito, ſi cū deberet vocare, & ſubſtituere liberos, extraneos ſubſtituit, nulla dubitatio eſt, quin tota diſpoſitio & ſubſtitutio irritetur, vt pote forma

Pp non

enim locum habet in conditionibus turpibus, vel impoſsibilibus, quibus ſublatis pura manet inſtitutio & ſubſtitutio, iuxta vulgaria iura in l. obtinuit, ff. de conditio. & demonſtr. §. impoſſibiles, Inſtit. de hæredib. inſtit. l. conditiones quæ contra edicta, ff. de condit. inſtit. l. quoniã, C. de in officio. teſta. l. 3. titu. 4. pat. 6. & hæc doctrina noſtri caſui, non adaptatur: Nõ enim ſumus in terminis, turpis, vel impoſsibilis cõditionis: neque obſtabit ſi opponatur. conditionẽ contra ius impoſsibilem eſſe, ſimiles itaque cõditiones reijciẽdas à diſpoſitione, vt innumeros recenſens, teſtatur Molina, cap. 12. num. 43. lib. 2. Nos enim tantum agimus de vocatione, & ſubſtitutione, deſcendentium, quibus quanuis aliquo excluſſo admixtus extraneus ſit, quoad extraneum tantum, pro nõ ſcripta diſpoſitio habebitur, quoad alios tamen deſcendentes, qui ſubſtitui potuerunt, nihil turpe eſt, quod reijci poſsit, neque contra ius diſpoſitio dicetur cũ potuerit teſtator eos vocare & præferre, ſecundum dict. l. Taurinæ deciſionem.

129 Neque obſtat 12. fundamentum, text. in authent. de non alienand. §. emphiteuſim, iuncta Barto. & aliorum doctrina, vbi alienatio rei Eccleſiaſticæ facta ſine forma, non valet, etiam intra tempus permiſſum fieri ſine tali forma. Reſpondetur enim textum in dicto, §. emphiteuſim, ſolum decidere emphiteuſim conceſſam vltra tres generationem, non valere, non tamen ſancit, an valeat intra ipſas tres generationes, & quanuis Bart. & Redoanus vbi ſup. aſſerãt nõ ſolum prædictam emphyteuſim vitiari in exceſſu, ſed etiam in illis tribus generationibus, in quibus valere potuit, contraria tamẽ opinio verior eſt, & cõmunior, vt ex multis refert Couar. lib. 2. variar. cap. 16. num. 5. verſi. *Sed præmiſſa*, Iulius Clarus, §. Emphiteoſis, quæſt. 6. nu. 2. verſ. *Scias etiam*, Sed quãuis prædicta Bartoli opinio, vera eſſe

130 fateremurque conceſsionem vltra tres generationes factam, intra ipſas quoque vitiari ratio erit, quia in conceſsione emphyteoſis, ſeu locatione ad longum tempus, non militat eadem ratio in parte, reſpectu partis, quæ in toto reſpectu totius: nanqui recipit emphyteoſim, vltra tres vitas non eandem penſionem daret, quam ſi intra tres ſolas ei concederetur. Eccleſiaque, quæ emphyteoſim vel locationem concedit, ſi locatio eſſet ſolum per tres annos maiori penſione locaret, ſicque cum reductio emphyteoſis vel locationis, ad tres generationes reduci nequeat ſine cõtrahentium in-

tionem, ex aliaq; per iuris inter
pretationẽ cõſeruat, ac ſi rite &
rectè, ſecudũ ordinẽ prædictæ le
gis teſtator diſpoſuiſſet. Reſpõ-
detur enim finẽ legis eſſe, vt or-
do vocationũ ſetuetur, quæ in
quãtũ plus obſeruẽtur melius le
gi obtẽperatur, & ſic null' effe-
ctus cõtrarius reſulrare poteſt,
præcipuè, quia in nõſtro caſu ſi
ne iuris interpretatione deciſio
legis obſeruatur: nam cũ pater
ſubſtituerit deſcendentes, legis
formam obſeruat, & ſi aliquibus
excluſis tranſuerſales præferat,
quoad eos nulla diſpoſitio red-
ditur: in vtroq; itaquè caſu lex
operat' illud, ad quod lata fuit.
Neque obſtat etiã obiectio, de l.
ſi Titio, & ei, de leg. 2. vbi dixi-
135 mus ea ratione ei qui capere po
teſt, & qui capere non poteſt, le-
gato relicto, cum tantum qui ca
pere poteſt admitti, quia lex for
mã nõ apponit: quaſi ſeçus dicẽ
dũ eſſet? in d. l. 27. quæ formam
prçſtituit. Reſpõdetur enim nul
lã extare diuerſitatis rationem,
cur & hic nõ procedat ſeparatio
eius, qui capere poteſt, ab eo qui
capere nequit, vel gradus vtilis
ab inutili, nã quãuis d. l. 27. for-
mã inducat, reſpicit vt diximus
quẽlibet gradum, & nõ totã diſ
poſitionẽ: qui grad' itaq; capere
poteſt admittetur, excludeturq;
ille capere nequit: neq; qui ad rẽ
facit opoſitio de lege huiuſmo-
di, §. ſi Titio, de legat. 1. & l. qui
duos, de liber. lega & l. piarũ, §.
ſi cõiunctim, de leg. 1. vbi diſpoſi
tiones in vno caſu valẽt, & in a-
lio nullæ ſunt, quia nõ apponi-
tur forma cõiunctim collectiuè
& copulatiuè. Reſpõdetur enim
formã d. l. 27. diſtributiuè appo-
ni, nõ collectiuè: ita vt oẽs neceſ
ſario vocari & ſubſtitui debeãt.
Nec rurſus opponi poterit de
135 l. 4. & l. qui duabus, & l. Plautius
de cõd. & dem. quę quãuis diui-
ſionẽ permittãt loquũtur in
materia, in qua res & perſonæ
ſunt diuiſibiles, abſq; iuris læſio
ne. Reſpondetur enim prædi-
ctam doctrinam, ſiue iuris læſio
ne, & hic verificari cũ in hac diſ-
poſitione repellam' ſubſtitutio
nẽ quæ vitiũ habet, & admittam'
137 eã quæ eo caret, ſecũdũ prędictũ
d. l. 27. intellectũ. Neq; in cõtra
riũ allegari poterit, l. Sãcim', C.
de donat. quaſi omiſsio formæ;
ibi nõ vitiet donationẽ in toto,
ſed in exceſſu quaſi ſecus eſſet ſi
lex nõ exprçſſiſſet. Solutio enim
eſt, ſi animaduertamus ibi Impe
ratores, nihil ſpecialitatis indu-
xiſſe, ſed tãtũ ſãxiſſe illud, quod
de iure deciditur in alijs multis
iuris locis, vt cernere licet, ex
gloſſ. & Scriptoribus, ibi, qui plu
ra iura in confirmationem ad-
ducunt, & quãuis l. expreſsit do
nationẽ valere, vſque ad 500. ſoli
dos, & nõ vltra hæc expræſsio ne
ceſſaria nõ erat implicite ẽm hoc
intelligebatur, & in alijs legibus

 caue-

do repugnat natura determinabilium, tunc enim debet determinari ſecundum naturam vniuſcuiuſque determinabilis, ſecundum Cardinalē in capit. olim, ex literis, per illum textum de reſcriptis, & in cap. ab excōmunicato, eodem titul. & Ruynum in conſil. 157. num. 14. vo-
143 5. Ex quibus iuribus ſatis colligitur prædictam regulam æqualis determinationis limitari in prædictis quatuor caſibus, nempè, quando non eſt eadem ratio in vno determinabilium, & quando vnum ex determinabilibus eſt magis fauorabile. Tertiò, cum in vno determinabili conſideratur ius ſpeciale: & vltimo quando natura determinabiliim repugnat, vt latè proſequitur Ruynus conſil. 64. numero 7. libr. 3. & conſil. 169. numero 11. eodem libr. & conſilio 157. nume. 7. libr. 2. & conſil. 157. numero 14. libr. 5. & conſil. 2. nume. 10. libr. 2. Imola in lege Caius, ff. ſoluto matrimonio. Sapia in lege hæreditatum, numero 7. C. de Impuberum, & alijs ſubſtitutionibus, Pariſius conſilio 110. numero 15. volumine 3. Benedictus de Plumbino in l. Si ita ſcriptum, ff. de manumiſſ. teſtamento, Alexan. in l. iam hoc
144 iure, ff. de vulgari. quæ omnes cauſæ in æqualis determinationis noſtri caſui conueniunt, cū & fauor ſpecialitas, & repugnantia naturæ, & diuerſa ratio non patiantur, vt idem dicamus, de ſubſtitutionibus, & vocationibus tranſuerſalium, reſpectu deſcendentium, ſicut de ſubſtitutionibus, ipſorummet deſcendentium, cum vnus alij præferri potuerit, ſecundum dictam l. 27. Tranſuerſales tamen nulli deſcendentium anteponi poſſunt, etiam ſi excluſſus vel omiſſus deſcendens ſit, quod & de iure communi, & Regio procedit, ex dicta l. 27. & ordine ab ea præſtituto, non itaquè adeſt ratio æqualis determinationis.

Quæſtio Quinta.

An teſtator debeat ſubſtituere omnes gradus & perſonas ſpecificatas, in ſerie huius legis 27.

145 IN hac quæſtione communis aſſenſus eſt omnium ſcribentium in dict. l. 27. patrem ſubſtituentem non aſtringi ad omnes legis vocationes, & ſuſtitutiones, dubium tamen inſurgit, an ſi filio meliorato ſubſtitutionem facere velit in fauorem alterius gradus adſtringatur omnes deſcendentes primo ſubſtituere, & omiſsis nonnullis oppinionibus, & diſputationib', & quia plenè in anteriori quęſtione dictū eſt. Verius purò patrē non teneri ſubſtituere omnes

què caſum complectitur, tex.in
in l.hæredes mei, §. vltimo, ff.
ad Trebel.iuncta gloſ. ibi verb.
Filijs meis, & verbo, *Cui volueris*:
quæ opinio ſi nõ admitteretur,
plura ſequerentur abſurda,nam
ſi præciſſa eſſet omnium deſcẽ-
dentium vocatio,& ſubſtitutio,
eadem ratione dicendum eſſet
omnes alios gradus ſubſtitui de-
bere & corolarie ſequeretur vo-
cationes & ſubſtitutiones ad tẽ-
pus eſſe non poſſe, ſi neceſſario
omnes gradus eſſent ſubſtituen
di.

Quæſtio Sexta.

An gradus ſubſtitutionis inualidus, prætextu formæ non adhibitæ ſtatim nullus ſit, an vero quando caſus contigerit.

150 Exemplum huius quæſtio-
nis erit, vt puta ſi teſtator
nonnullos deſcendentes vo
caret aliumve, vel alios exclude
ret, vel omitteret, in fauorẽ trãſ
uerſalium, tũc extat dubium an
ſtatim hic deſcendens excluſſus
poſsit reſcindere ſubſtitutionẽ
tranſuerſalium, extantibus deſ-
cendentibus vocatis & ſubſtitu
tis, & in hoc articulo verius eſt,
non ſtatim reſcindi poſſe tranſ
uerſalium ſubſtitutionem, ſed
quando caſus contigerit ſoluſ-
que extaret deſcendens excluſ-
ſus, tunc enim rumpet tranſuer
ſalis ſubſtitutionem, iuxt. text.
in l.3.in principio, iuncto verſ.
151 *Ex his apparet*, ff.de iniuſt. rupt.
vbi poſthumus inſtitui debet,
vel exhæredari ſicut filius natus,
cum diſtinctione tamen filius
enim tanquam natus, & præte-
ritus ſtatim rumpit, poſthumus
tamen non ſtatim, ſed ſi naſca-
tur, & confirmatur, ex text.in l.
qui ſoluendo, 42.ff.de hæredib.
152 inſtit.& in l. dum apud hoſtes,
ff.de liber.& poſthum. Vbi quã
uis inſtitutio vel exhæredatio fi
lij pro forma requiratur, iuxta
vulgarem deciſionem text.in d.
l.Inter cætera, de liber.& poſth.
Si tamen filius captiuus ſit, quã-
uis pater eum prætereat iure te-
ſtamentum facit, rediens tamẽ
filius teſtamentum rumpit, inte
rim vero ſuſtinetur, ex text.in
l.Gallus, §.in omnibus,& in l. ſi
quis exheredato, §.ſed ſi pater,
eodem titul. vbi nepos, qui erat
in vtero tempore mortis aui, &
pater eius erat apud hoſtes ab a-
uo prætetitus, non ſemper teſta
153 mentum rũpit, niſi pater apud
hoſtes mortuus fuerit, ſi reuerta
tur enim inſtituendi vel exhæ-
redandi nepotem ratio ceſſat, &
ſic nullo tempore rumpit, quæ
iura ſatis conueniunt primoge
154 niorum inſtitutionibus, nam ad
eorum ſucceſsionem vocati pro
priè poſthumis comparantur,
cum ferè omnes ſubſtituti ſecũ-
dum naturæ ordinem poſt inſti
tutoris mortem naſcantur, &

quando poſt prim.ã ſubſtitutio-
nem pater aditus excluſſo, quia
excludi non potuit, hic tũc qua
ſi renaſcitur & rumpit, vt in l.
poſthumorum, de iniuſt. rupto.
155 Contingentiam itaquè ſucceſ-
ſionis, quæ defertur contempla
re debemus, ita vt ſi abſque le-
gis 27. læſione vocatus admitti,
queat teſtamentum valeat, ſi ta-
men offendatur legis formæ:
tunc quando hic caſus contin-
gat omiſſus vel excluſſus rũpat,
& nõ aliter: quibus accedit, tex.
in l. 1. §. ſi vẽter, ff. de vẽtre in poſ
ſeſsionem mittendo, & in l. Iu-
lianus, ff. qui & à quibus, ibi: *Ne
que aduentitij caſus cõputandi ſunt*,
& in l. ſi ali⁹, § eſt & alia, ff. quod
vi aut clam, ibi: *Quia non ex poſt
facto, ſed ex præſenti ſtatu damnum
factum ſit, necne, æſtimare oportere
labeo, ait*: & in l. ergo, ff. de ſidei
commiſſ. libert. ibi: *Ergo quando
incertum ſit vtrum exiſtat ſucceſſor
an non, ceſſabit constitutio, cum certũ
eſſe cœperit erit conſtitutioni locus*, &
ſatis probatur iure regni, ex l. 11.
156 titul. 5. part. 6. Vbi ſi pater exem
plariter ſubſtituẽs filio furioſo,
non ſubſtituat primo gradu fu
rioſi filios, cum eis careret, & po
ſteà naſcantur teſtamentum rũ-
pitur, à principio tamen va-
luit. Ad cuius rei cognitionem
ſuppono, patrem vocauiſſe filios
& deſcendentes, excluſsiſſe ve-
rò aliquem, vt puta ſi eſſet mu-
tus, clericus, vel monachus, ex
aliauè cauſa, eiquè tranſuerſales
prætuliſſe, eos ſcilicet ſubſtituẽ
do, hoc nempè caſu ſi deſcendẽs
vocatus extat, nullus pater adi-
tus excluſſo: tunc verò caſum cõ
tingere dicemus, quando nul-
157 lus alius extaret deſcẽdens: ſed
quæſtio ſit, inter tranſuerſalẽ
vocatum, & ſubſtitutum, & deſ-
cendentem excluſum: hic enim
præfertur, & ſubſtitionem tranſ
uerſalis rumpit, alioqui enim
ſubuerteretur Taurina ſanctio,
& ordo ab ea perſcriptus, ille, ſci
licet, vt dum adſint deſcenden-
tes, ſiue hi ſint muti, ſiue fœmi-
næ, monachi, vel clerici, tranſ-
uerſales non admittantur, docet
Gomez Arias in dict. l. 27. num.
59. Tellus ibidem nume. 16. ex-
actius Molina de primoge. lib.
2. cap. 12. nume. 53. & duobus ſe
quentibus. Itaque quanuis in
primogenio quod teſtator inſti
tuit, ex tertia portione, non de-
beat excludi deſcendens mona-
chus, nec furioſos, fœmina, nec
clericus: eorum tamen præteri-
tio, vel excluſio, & exhæreda-
tio, valida vel inualida erit, pro-
ut caſus acciderit, nam ſi extent
alij deſcendentes vocati, valet
prædicta excluſio, ſi non extent,
ſed ſolum tranſuerſales qui vo-
cati & ſubſtituti fuerunt, non va
let, perindequè Monachus, mo-
nialis, mutus, vel fœmina, ad-
mittuntur, ac ſi excluſi non eſ-
158 ſent. Neutiquam ergo dicen-
dum

dum clericum,& ſimiles, nullatenus excludi poſſe, ſed ex accidenti, vt puta quando fiat concurſus clerici, vel monachi, & tranſuerſalis, caſus enim contingentia hanc excluſionem,& diſpoſitionem, diuiduam, vel indiuiduam efficiet, propter diuerſitatem nempè ſubſtituiorum, nã quãuis vna & eadem ſit, ſunt tãmen ei ſubſtituti alij deſcendentes, rurſus & tranſuerſales, quoad illos ſubſtinetur, quoad hos irrita fit: non ſtatim ſed ſi tempore delatæ ſucceſsionis deſcendẽtes, vel alij anterioris gradus extent, qui præferri neceſſario debuerunt tranſuerſali, ſecundum ordinem & formam prædictæ l. 27. Conditio itaque hæc diuidua efficitur prætextu perſonarum, l. ſi ita ſcriptum, ff. de manumiſ. teſta. l. cui fundus, ff.
159 de cond. & demonſtr. in hęc verba: *Nam quamuis ſumma vniuerſæ conditionis ſit ſcripta, enumeratione tamen perſonarum poteſt videri eſſe diuiſſa.* Nec enim eſt in iure nouum vnam & eandem conditionem ſcindi, & diuidi, quando alioquin ſuſtineri nequit, l. Plautius, verſic. Item ſcinditur, ff. de condi. & demonſtr. nec cõtrarium ſenſit Molin. dict. cap. 12. num. 55. ibi: *Parentes nanque ex tertio primogenium inſtituentes nõ poterunt filios clericos, religioſos, vel furioſos, vel mutos, & ſurdos, ſeu etiam filias moniales excludere, cum neceſſario teneantur ordinem, à d. l. 27. Tauri præſtitutum obſeruare ea, què lex id non permittat, prout in præcedenti quæſtione in fœminarum excluſione, dictum & probatum eſt,* Ex quibus ſanè verbis nonnulli falſo autumant, eum, qui ex legum Regiarum facultate, ex tertia bonorum ſuorum portione primogenium inſtituit, non poſſe prædictos deſcendẽtes excludere, & ſi contra fiat diſpoſitionem infirmari, mens enim Molinæ fuit illud verbum, *Non poterunt*, ad tranſuerſales referre, vt ſit ſenſus, clericos, furioſos, & ſimiles, propter tranſuerſales, excludi non poſſe, & quoad hos cũ caſus contigiſſet teſtamentum infirmari, & non alioqui, vt ipſe Molina explicuit in num. 53. præcedenti, ibi: *Nullo pacto poterit ab eius ſucceſsione filias fœminas, propter maſculos agnatos, tranſuerſales excludere:* & quod in hoc numero arbitratus eſt in fœminæ excluſione, idem nume. ſequenti, in monachi, furioſi, & aliorũ excluſione ſtatuit, vt conſtat ex illis vltimis verbis, dicti nume. 55. ibi: *Prout in præcedenti quæſtione in fœminarum excluſione, dictum & probatum eſt.*

Quæſtio

Quæſtio Septima.

An forma l.27. integre non ſeruata ſubſtitutionibuſquè, vel excluſionibus aliquibus inualiditatis bona libera maneant, an vero reſtitutioni obnoxia.

160 IN hac quæſtione verior opinio eſt bona perpetuo reſtitutioni manere obnoxia ſiquis primogenium perpetuum inſtituere velit, licet in eo formã & ordinem à dicta l.27. præſtitutũ non obſeruauerit, lex enim vocationes & ſubſtitutiones ſupplet: Sufficit enim collectiuo nomine ſucceſſores vocare, licet ſub proprio nomine, neque ſub certo numero perſonarum, nequè forma legis obſeruata, vocationes & ſubſtitutiones fiant, lex quæ conditio ad genus, ff. de cõdit. & demonſtrationib. in hæc verba: *Quæ conditio ad genus perſonarum, non ad certas & notas perſonas pertineat, eam exiſtimamus eſſe totius teſtamenti, & ad omnes hæredes pertinere*, l. ſi plures 99. de leg. 3. ibi: *Si plures ſint gradus hæredum, & ſcriptum ſit hæres meus dato, ad omnes gradus is ſermo pertinet, ſicuti hæc verba, quiſquis mihi heres erit*, l. 3. §. filius intermedias, ff. de lib. & poſth. l. 1. C. de liber. præteri. Anchar. conſ. 27. Menoch. conſil. 117. nume. 14. & 16. Hippoly. Riminald. conſi. 844. lib. 5. Iacobus Mandel. conſi. 51. num. 7. & per totum, Molina de primoge. libr. 1. cap. 4. nu. 15. & c. 5. nu. 19. & c. 6. nu. 15. & 43. et c. 3. nu. 1. et ſequent. Burgenſis de Paz in 2. quæſtio. ciuili, numero. 68. cum
161 ſeqq. Ideoquè in caſu noſtræ legis ſiquis filium, ſimpliciter melioraret, ita vt bona perpetuò titulo primogenij, in familia manerent: hæc interpretatio faciẽda eſt, vt omnes gradus dict. l. 27. vſque ad tranſuerſales ſubſtituti videantur, extraneis exceptis, cum de familia non ſint, nec hic ſummo iure familia accipiẽda eſt, quando enim inſtituens ad eam affectionẽ habuit, vt perpetuo eius primogenium conſeruaretur omnes cõſanguinei comprehenduntur, vt pleraquè iura ſanciunt, l. vlt. C. de verbo.
152 ſignificatione: vbi in fideicommiſſo familiæ relicto, non ſolũ deſcendentes, ſed & tranſuerſales ſubſtituuntur: & ibi Scriptores notant, & in l. cum ita legatur, §. in fideicommiſſo, ff. de le-
163 gat. 2. Rurſus quia & pro tota cognatione familia capi ſolet, vt aperte demonſtrat Iuriſconſultus in l. 1. ff. de gradib. cogn. his verbis: *Gradus cognationis alij ſuperioris ordinis ſunt alij inferioris,*
164 *alij ex tranſuerſo, ſiue à latere*: Niſi inſtituens adijceret, vt in perpetuũ tertia portio iure primogenij poſsideretur. Exiſtimarem enim in perſona vltimi tranſuerſalis bona libera non mane-

re

re electionemquè ei dari extraneum inſtituendi,ita tamen vt reſtitutioni ſubiecta, prædicta bona ſiat,quam doctrinam veram arbitror,ex l.27.verbis quę in defectum tranſuerſalium inſtituenti permittunt, vt extraneos vocare poſsit,cũ ergo ſubſtitutiones debeant ſuppleri, vt ſeruetur voluntas inſtitutoris, cui placuit perpetuum primogeniũ, & extranei quoquè ſubſtituti videntur,ad hoc,vt volũtas quę reſpexit primogenij perpetuitatem,perpetuo duret, & nullo tempore bona deſint reſtitutioni eſſe obnoxia legiſq; prouiſioni,& diſponentis voluntati ſatisfiat.

Quæſtio Octaua.

An deſcendens non vocatus alijs præferatur; an verò poſteriorem locum obtineat.

165 PRæcedentibus quæſtionibus oſtendimus patrem nõ aſtringi omnes deſcendentes ſubſtituere: ita tamen accipiendum eſt, vt omiſſus vel excluſſus deſcendens tranſuerſali vocato & ſubſtituto anteponatur:in electione tamen inſtituẽtis eſt deſcendentes præferre, & quos voluerit primo loco nominare &ſubſtituere,fœminã,maſculo,& clericum, ſeculari,præferendo,vel èconuerſo ad libitũ voluntatis, de quo ambigi non poteſt,& docet Tellus in dict.l. 27.num.5.& 60. Molina de primogenijs, in annotationibus, num.10.ibi: *Non autẽ parenti inter ſuos deſcendentes electionem denegat.*
166 Et probatur expreſſè in l.18. Tauri.Quo ſuppoſito conſtanter aſſerimus filium vel deſcendẽtem omiſſum,vel excluſſum, nullatenus concurrere poſſe,cũ deſcendenti vocato & ſubſtituto, ſed ſolum prælationem habebit inter omnes aſcendentes, & tranſuerſales,non tamen ſub ſtitutis deſcendentibus praferẽdus erit,licet ſubſtitutus nominatus, & vocatus,eſſet monachus, vel fœmina, vel furioſus, & excluſſus eſſet maſculus, laycus,& primogenitus:Lex enim quæ eius vocationem ſupplet, eum conſtituit in eo gradu ſubſtitutione & vocatione, quam inſtitutor primogenij ei tollere nequit,ſecundum formam d.l. 27.Non tamen eum collocat in eo loco gradu & ſuſtitutione, qua inſtituens eum priuare potuit,admittitur enim prędictus filius excluſſus,l.27.Prouiſione non verò diſponentis voluntate,dum hæc igitur abſque iuris læſione ſeruari poteſt ſemper à lege conſeruatur, quando verò lex repugnat, nihil operatur excluſio,& ideo hic excluſſus, incluſſus manere non poteſt,cum his, qui ei præferri potuerunt,

ſed

ſed ſolum cum illis, qui eum ex
cludere nequiuerunt, & inter
eos habet primum locum & grà
dum ſubſtitutionis, l. ſi Titio &
ei, de legat. 2. l. ſi filius de hære-
dib. inſtituend. gloſ. verbo, *Infir
mari*, in l. etiam, ff. de in officioſ.
teſtamento.

Quæſtio Nona & vltima.

*An in iuditio poſſeſſorio Tenutæ poſ
ſit tractari de inualidatione maiora-
tus prætextu formæ dict. l. 27.
non ſeruatæ, an verò ſit arti
culus proprietatis.*

167 HÆc quæſtio anceps eſt nõ
nulli enim autumant hāc
exceptionem, quæ reſpi-
cit potentiam teſtatoris, nõ poſ
ſe tractari in iudicio poſſeſſo-
rio, in quo ſolum debet conſide
rari, quis vocatus & ſubſtitutus
ſit, non tamen teſtatoris poten-
tia, iux. tex. in l. 45. Tauri, in illa
verba, *Que ſegun la diſpoſicion del
mayorazgo huuiere de ſuceder en el:*
Que verba manifeſtè indicant
vocatum & ſubſtitutum, ſucce-
dere debere, quoad poſſeſsioné,
& in eam mittendum, moxquè
agi de proprietate, & an teſtator
potuerit ſubſtituere illum, quē
ſubſtituit, & excludere eũ quem
excluſsit quaſi illa verba, dict. l.
45. teſtatoris voluntatem ſolũ
reſpiciant, & eum ſolum com-
prehendant qui vocationem &
ſubſtitutionem habet: nā ſi præ
dictum legis remedium vnicui
que etiam non vocato & ſubſti
tuto, competeret, eis verbis lex
contenta eſſet, quæ poſſeſsioné
ſine actu apprehenſionis inſe-
quentem in gradu transferunt,
nec adijceret: *Que ſegun la diſpo-
ſicion del mayorazgo huuiere de ſuce
der*: Quæ voluntatem tātum in-
ſtituentis denotant, & pro hac
168 opinione inducitur tex. (qui a-
lias ei videretur refragari) in l.
non putauit, §. nõ quæuis, ff. de
bonor. poſſeſsione, contra tabu
las, ibi: *Non quæuis exheredatio
ſummouet filium à contra tabulas bo
norum poſſeſsione, ſed quæ rite facta
eſt*, qui text. loquitur in reme-
dio poſſeſſorio à prætore intro-
ducto in fauorem filiorum, qui
patris voluntatem aduerſus ſe
habent, & ideo appellatur bo-
norum poſſeſsio contra tabu-
las, & ſic ad obtinēdũ in hoc poſ
ſeſſorio remedio opus eſt exclu
ſione, & legitima exhæredatio-
ne. Infertur ergo, vt ſicut hoc re
medium poſſeſſoriũ ſolum ex-
cluſis datur, & nullis alijs com-
petit, ita remedium dictæ l. 45.
quod vocatis datur his tantum
competat, & nõ excluſis qui ex
cludi & præteriri non poſſe con
tendunt: & argumento tex. in
l. 2. C. de edict. diui Adr. & l. 2. ti
164 tu. 14. par. 6. vbi remedium poſ-
ſeſſorium competens hæredi-
bus ſcriptis non denegatur eis,
licet

Digitized by Google

licet alius impugnet teſtamentum & inſtitutionem hęredum, & tradit Menochius de adipiſcend.poſſeſsio.remedio 4. num. 726. Paul. in l. ſi ſcriptum, num. 1.C.de probationibus,ibi: *Et nota,quod ſi ſcriptus hæres petit ſe mitti in poſſeſſionem bonorũ, & aliquis ad impediendam miſsionem poſſeſsionis allegat defectum teſtamenti, vel ex perſona teſtatoris,quia non poterat teſtari,vel hæredis quia erat incapax, non admittitur, etiamſi velit probare iſtos defectus, qui potius concernũt iudiciũ petitorium quam poſſeſſoriũ,* quæ opinio adiuuatur ex ipſis legibus Taurinis, quæ in transferẽda poſſeſsione, ſine actu apprehenſionis,non reſpexerunt fauorem vocati,ſed vocantis & inſtituentis ſicut etiam fauore teſtatoris(dominium licèt ſine traditione non acquiratur vulgaris
170 lex tradditionibus, C.de pactis) transfertur in hæredem ab adita hæreditate,&in legatariũ à morte teſtatoris, l. cum hæredes, de acquir.poſſeſsione, l. à Titio, ff. de furt.ad trãſlationem itaq; huius poſſeſsionis vi & poteſtate, l. Tauri voluntas tantummodo conſiderari debet, nec de poteſtate diſputandum, proprietatẽ enim concernit altioremque,vt Doctores aiunt indaginem cum in iuditio tenutæ tractari nequeat de nullitate inſtitutionis quomodocumque enim conſtet, de voluntate hæc exequenda eſt, & ordo ſcripturæ vocationum & ſubſtitutionum præferendus.

171 Verior tamẽ opinio eſt ſuper hac nullitate in iudicio tenutæ tractari poſſe,tanquam re & articulo incidenti, vt ſingulariter docet Paulus in l.filio præterito, de iniuſto rupto,nume.6.vbi tradit,vt ſi filius qui fuit à patre pręteritus petat hæreditatem,(agere enim hæreditatis petitione, poteſt tanquam hæres abinteſtato, & auocare hæreditatem à quocunque poſſeſſore, nec petere aſtringitur,vt teſtamẽtũ nullũ declaretur) & ei opponatur, de teſtamento patris, & ipſe replicet de eius nullitate, poſsit de ea tractari in eodem iudicio, per modum incidentiæ. Regulare enim eſt, iudicem qui cognoſcit de cauſa principali omnem incidentem quæſtionem, quæ in iudicium deuocatur, examinare poſſe, etiam ſi alias non ſpectaret ad eius cognitionem, l.quoties,C.de iudicijs,l.2. C.de ordin.cognit.Bart.in l.Titia,nu 4.ff.ſoluto matrimonio,Romanus ibidem numero 5. Alexand. numero 7.idem Bartol in l.1.numero 2. de iuriſdictione omniũ iudicum, vbi Curtius numero 48. & Oroſcius numero 27. Ripa in rubric.de iudicijs, numero 27.

172 Quibus ſuffragatur, quia in omni actu neceſſaria eſt poteſtas,

ſtas & voluntas, cap. cum ſuper Abbatia, de officio de legat. & prius de poteſtate agendum eſt, quam de voluntate, l. ſi quæramus.4.de teſtamentis,per quam docet Paulus nume.3. Vbi arbitratus eſt, vt ſi agas contra me petitione hæreditatis aſſerens te inſtitutum ab aliquo,& ego objiciam illum, non potuiſſe teſtari,prius iudicem, debere præſtituere diem ad probationem potentiæ teſtatoris, quia alioquim fruſtra tractaretur de teſtamenti exequutione, ſi teſtator teſtari nequiuiſſet,& ibidem numero 4. putat exceptionem impotentiæ teſtandi eſſe præiudicialem ad intentionem agentis:

174 quia non dicitur teſtamentum, vbi non eſt potentia teſtatoris, firmat itaquè prius eſſe examinandam potentiam diſponentis, quantumcumquè iudicium ſummarium ſit.

175 Vlterius quoniam in cauſa poſſeſsionis & tenutæ, de proprietate cognoſci poſſe, & de exceptione eam concernenti commune placitum eſt,ex Molin.libr.3.cap.13.numero 11.& 14. Ait enim hoc remedium poſſeſſorium tenutæ eius naturæ & qualitatis eſſe, vt habeat admixtam cauſam proprietatis multiſquè fundamentis hanc opinionem defendit, cuius opinio ſine dubitatione procedit quando incontinenti exceptio nullitatis

176 probatur: Dicitur tamen incontinenti probari illud,quòd probatur intra dies præſtitutos inſtantiæ,vt in ſpecie voluit Bart. in extrauagan. ad reprimẽdum, verſic. *Summaria*, nume.4.& Iacobinus de Sancto Georgio in l. 2.C.de ędict. diui Adri. num.7. Alexand.conſil.166.vol.2.& conſil.101.volum.4.& Molin. libr.3. cap.13.num.16.& cap.4.num. vltimo,quibus ſuffragatur,text.In l.ſi is à quo,ff.vt in poſſeſsionem legat.& in l.1.titu.21.lib.4.Compilationis, iuncta l.3. eodem tit. vbi exceptio aduerſus contractũ vel eius nullitatem admittitur, quanuis executionem paratam
177 habeat.Si tamen probetur intra decem dies, illi inſtantiæ præfixos, ex quo text. ſatis probatur infra diem à iure præfixũ inſtantię nullitatem, vel aliam exceptionem poſſe probari:neque obſtat fundamentum legis vltimę, C.de ędicto diui Adrian. & l. 2. eiuſdem tituli, vbi vitium teſtamenti, vel obiectio contra teſtamentum, vel contra perſonam teſtatoris, vel hæredis inſtituti, nõ impedit poſſeſsionem bonorũ.Reſpõdetur enĩ in ędicto diui Adriani nõ requiri verã exiſtentiã hęredis,ſed primam figuram & inſpectionẽ teſtamẽti, & ideò non admittitur exceptio nullitatis, & falſitatis, neque aliæ exceptiones, quæ altiorem indaginem requirunt. In remedijs tamen

178 tamen poſſeſſorijs tenutæ non ſufficit prima figura, ſed vera, & indubitabilis exiſtentia ſucceſſionis, vt verificentur illa legis taurinæ verba, *Que ſegun la diſpoſicion del maytrazgo huuiere de ſuceder*, & ſic omnes exceptiones admittuntur, vt eleganter docet, Molina vbi ſupra, Rurſus, quia & in ædicto diui Adriani prædictæ falſitatis, & nullitatis, & aliç
179 exceptiones admittuntur dummodo in continenti probentur, & in indiuiduo dictæ, l. ſecundę tradit Salicetus ibidem in principio, & eſt communis opinio,
180 & quia de iure vitium viſibile, & nullitas conſtans, ex eadem ſcriptura regulariter admittitur in remedijs poſſeſſorijs ædicti diui Adriani, Bart. in l. prima ſecunda oppoſitione, C. de ædicto diui Adrian. & in l. vltima, numero ſecundo eodem titulo, cui doctrinæ ad ſtipulatur conſilium integrum omnino inſpiciendum Oldradi 106. cum adductis abſcriptoribus in clemẽtina prima de re iudicata, & à Felino in c. inter cętera codẽ titul.

Textus CCI.

OTroſi, por la coſtumbre que ſe juzgan los diezmos en los vnos puertos ſe han de librar en los otros puertos.

SVMMARIVM.

1 *Redditus, & decima portuum ad principem ſpectant.*

Lex CCI.

IN TEXTV IBI:

Los diezmos en los vnos puertos,

Scholium vnicum.

AD intellectum huius legis, quę de decimis loquitur inſpicienda eſt, lex prima, titul. 31. libro ſecundo compilationis, & integri tituli. 28. & 29. eiuſdem libri noui, & de iure communi, l. inter publica, §. primo, ff. de verborum ſignificatione, & caput vnicum, quæ ſint regalia in vſibus feudorum, & lex nemo, §. flumina, ff. de rerum diuiſione, & l. Portus, ff. de verborum ſignificatione, redituſquè, & decimas prædictorum portuum ad Regem ſpectare in dicto capite, primo, quæ ſint Regalia, & in dict. lege inter publica, §. primo ſatis probatur, quibus addendæ ſunt, lex vniuerſi, & lex ex pręſtatione, C. de Vectigalibus, & vtrobiquè gloſſæ, & Scribentes.

Textus CCII.

Troſi, en razon de las ſalinas en los mojones ſabidos, e vſados antiguamente no deuen fazer alholies de la ſal, e los alholies juzganſe en eſta guiſa, al que fallan la ſal deuenle contar quanta ſal ha meneſter para deſpenſa para todo el año, e contada eſta ſal que auia meneſter, la quantia del alfoli, es de cinco ſanegas arriba de ſal demas de quanta ha meneſter para ſu caſa para todo el año.

SVMMARIVM.

1 *Omnes putei ſaliſq; fontes, ad Regem pertinent.*

2 *Aqua ſalſa pars fundi eſt.*

3 *De ſale confecto in priuatis puteis, princeps partem habet.*

Lex CCII.

IN TEXTV IBI:
En razon de las ſalinas.

Scholium Primum.

1 AD huius legis cognitionem intuendæ ſunt l.2. tit.13. lib.6. & l.19. titul.8. libr.9. compilationis, & l.8. titul.1. lib.6. ordinamẽti, vbi Scriptores, & de iure communi l. inter publica, §.1. verſ. item Salinarum, ff. de verborum ſignificatione, & l. creditor, ff. de actioni empti, & l. ſi quis, C. de vectigalibus, ex quibus iuribus omnes putei ſaliſquè fontes, ad principem pertinent, ita tamen, ſi in publico ſint, vel in Regis prædijs iuxta ea, quæ de argenti fodinis, & alijs minerijs ſcribit Andreas de Iſernia, in titu. quæ ſint regalia verbo argentariæ. Salinæ, vero priuatorum, ad eos ſpectant, cum aqua ſalſa pars fundi ſit, l. is qui in puteum, ff. quod vi aut clam, Iuan. de Platea in lege prima, C. de Theſauris, libro decimo, cui addenda eſt, l. forma, §. Salinæ, ff. de cenſibus, hodie tamen quilibet Salinarum Domini Regijs conductoribus, de ſale in ſuo fundo cõfecto certam quãtitatem ſoluere adſtringuntur, vt eſt notiſsimum. 2

IN TEXTV IBI:
Al que fallan ſal,

Scholium II.

SAlinarum conductores eiuſquè miniſtros domos priuatorum inſpicere poſſe, & ſalem quærere permittit lex noſtra, in quos domuum inſpectores inuehitur, l. id ab vna quaque de annonis, & tributis, libro decimo, vbi Accurſius, verbo eorum.

Textus

Textus CCIII.

Como quier que en el derecho diga, que todas las coſas que han marido, é muger, que todas preſume el derecho que ſon del marido, faſta q̃ la muger mueſtre que ſon ſuyas. Pero la coſtumbre guardada, es en contrario, que los bienes que han marido y muger, que ſon de ambos por medio: ſaluo los que prouare cada vno que ſon ſuyos, apartadamente.

SVMMARIVM.

1 *Bona mariti, & vxoris communia præſummuntur.*

2 *Diuiduntur prædicta communnia, bona matrimonio diſſoluto.*

3 *Societas durat, etiam coniuge mortuo, quoad bona diuidantur,*

4 *Romulus legem tulit, qua cauit, vt omnia bona inter maritum, & vxorem diuiderentur.*

5 *Qua ratione veteres nuptias ſacras appellauiſſent.*

6 *Antiquitus non in omnibus nuptijs lucra communicabantur.*

7 *Vxorum tria genera erant.*

8 *Ius, viri bona præſummebat, non communia.*

9 *Errant, qui putant inter virum, & vxorem ſocietatē nō cōtrahi.*

10 *Conſuetudo introduxit, vt omnia bona mariti, & vxoris præſummerentur communia.*

11 *Prædictam conſuetudinem ſcripto iure approbabit lex noſtra, quæ cauit mariti, & vxoris præſumi communia bona, niſi contrarium probetur.*

Lex CCIII.

IN TEXTV IBI:

Que los bienes que han marido y muger, que ſon de ambos por medio.

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, bona conſtāte matrimonio adquiſita, præſumi mariti, & vxoris diuiſibiliaquè, niſi contrarium probetur hactenus lex.

2 Bona inter coniuges matrimonio durante acquiſita communia ſunt, & coſoluto inter virū, & vxorem, & eorum hæredes diuiduntur, prætextu enim coniunctionis animi, & corporis inter eos initæ, & ſocietas contrahitur, & exemplo ſociorum lucra communia ſunt, lex prima, ff. de ritu nuptiarum, lege nuptias, ff. de regulis iuris, capite cū ſocietas. 27. quæſtione ſecunda, lex prima, ſecunda, & tertia, titulo tertio, libro tertio fori, lex prima, & ſequentes, titulo quarto, libro quinto ordinamenti; lex ſecunda, & quarta, titulo nono, libro quinto compilationis, vbi Montaluus, Perez, Azeuedo, & Matienço inſpicieudi ſunt, quę ſocietas non ſolum durat, quo ad matrimonij diſolutionem, ſed & quo ad bonorum diuiſio-
3 nem, ita vt ſi his non diuiſsis aliquid, & poſt mortem obueniat, & lucretur, diuiſibile fiat, vt prædicta

diſta iura, & Scribentes ag noſcũt, nihil enim intereſt, an vnus ex cõiugibus defunctus ſit, ſi diuiſio tamen nõ fuerit facta, quæ ſanæ determinatio ab ipſius vr-
4 bis initijs deſcendit Romulus enim legem tulit, qua cauit omnia quæſita bona, viri & vxoris fieri, lex autem hæc erat: *Mulierem nuptam, quæ ex ſacratis legibus, in manum mariti conueniſſet, cum eo*
5 *omnium & bonorum, & ſacrorũ participem eſſe*, vocabant autem veteres: ſacras nuptias Romana quadam appellatione eas exprimẽtes, *Confarreationem*, à farris communicatione, quemadmodum enim Græci exiſtimarunt hordeũ omniũ frugum antiquiſsimum eſſe, ita vt in ſacrificijs ab hordeo initium ducerẽt, ita Romani putantes far eſſe omnium frugum preçioſiſsimum, ab hoc in omni ſacrificio, in quo victima cremabatur igne initium faciebant, quòd igitur mulieres, cum viris ſacrati, & primi cibi fierent participes, & valde bona fortuna, & bonis communibus conuenirent, ea res nuncupata fuit *Farris communicatio*, quæ virum & vxorem neceſſario coniugij, & communicationis bonorum vinculo coniugebat, iuxta ad notata, à Dioniſio Halicarnaſeo Romanarum antiquitatum, lib. 2. fol. 51. litera E. Quãuis non nulli exiſtimauerint nõ in omnibus nuptijs omniũ for-
6 tunarum cõiuges participes fieri; vt Author eſt Boecius in Thopica Ciceronis, quẽ refert Am-
7 broſius Calepinus, verbo, *Farreatio*, quippequi aiunt tria eſſe genera vxorum. Vnum, cum vxor tantum in lecti partẽ veniebat, quam matronam appellabant aliud cum certa ſacrificij ſolemnitate. Alterũ vero, & tertium cum in manum mancipiumquè viri vxor conueniebat. Tunc enim omnia bona erant commu nia, & non alioquin, eiuſmodiq; vxores matres familias vocabãtur, & viris abinteſtato ſuccedebãt, ita tamẽ, ſi ſine liberis obijſſent, ſin autem liberos habuiſſent, ex æquo cum liberis bonorum participes erant, quod non diſſentit, ab his quæ Doniſius ad notauit vbi ſupra, confirmaturq;, ex ſingulari loco, & nõ ſatis in propoſito animaduerſo, cuiuſdam legis numę Pompilij, qui poſt Romulum regnauit, in qua ita ſcriptũ eſt: *Si pater permiſſerit filio vxorem ducere, quæ ex legibus particeps ſit, & ſacrorum, & bonorum: patri poſt hac nullũ ius eſto vendendi filium*, quæ ſane verba manifeſte indicant alia eſſe matrimonia, abſquè bonorum participatione, & communicatione. Cuius veteris legis, licet non adhoc, Halicarnaſeus meminit, dicto libro ſecundo, fol. 53. litera B. quibus per vetuſtis legibus conſideratis, ad miror equidẽ recentius

10 centius ius à noſtra lege relatũ, in eius initio, quo fuit cautum, omnia bona viri, & vxoris, viri præſumi, & non communia, in quo alludit, ad legẽ quintus, ff. de donationibus, & ad legẽ etiã, C. eodem quibus conuenit, lex ſecunda, titul. 19. part. tertia in quibus probatur, res pœnes vxorem viro mortuo ad inuentas mariti præſumi, & non vtriuſq; coniugis quorum iurium mentionẽ fecit, Palacios Rubeos in Rubrica, cap. per veſtras, §. ſexto numero primo, Couarruuias in capite primo de teſtamentis, numero ſexto, Rurſuſq; ad miror Tellum in leg. 16. num. 13. quippequi teſtatur inter virum & vxorem ſocietatem non cõtrahi priſci iuris ignarum ſatis. Hunc ergo nouioris iuris errorem ipſa conſuetudo tolerare non potuit, quæ introduxit veteris iuris exemplo recentioris rigore mitigato, vt omnia bona, quæ apud coniuges ſupereſſent præſumerentur communia, vt illa verba noſtræ legis demonſtrant ibi: *Pero la coſtumbre guardada es en contrario*, à iuris itaquè interpretibus receptum fuerat, ante hanc noſtram ſtyli legem ipſam conſuetudinem iuri derogauiſſe bonaquè omnia, & quæſitus viri & vxoris præſumi, nec vxorẽ adſtringi probare durante matrimonio fuiſſe quæſita, cuius receptæ conſuetudinis meminit, Montaluus in l. 1. tit. 3. lib. 3. fori
11 verſi. *De conſuno*, hanc ergo conſuetudinem ſcripta lege aprobauit, textus noſter qua aſſerit bonorum omnium participem eſſe vxorem, nec viri præſumi. niſi contrarium probetur.

Textus CCIIII.

Es a ſaber, que las coſas que ſon vedadas, que no ſaquẽ del Reyno, què eſto es eſtablecido del Rey, e deue ſer guardado, ſegun el Rey lo manda por ſu carta, e deſque el Rey fuere muerto, luego queda el defendimiento, y el eſtablecimiento del Rey, e no caera en pena aquel que contra defendimiento y eſtablecimiento faga, faſta que el otro Rey viniere deſpues de l, y ordene y mande ſobre ello. E otroſi, ſi el Rey embia defender por ſu carta, que no ſaquen del Reyno coſas ſeñaladas que ſe contienen en ſu carta del Rey, y alguno ſaca alguna otra coſa que no ſe contenga en la carta del Rey. Y eſta coſa maguer ſea vſada de los Reyes de la defender en ſus cartas ſi alguno la paſſa, porque es vſado de paſſar en aquella tierra, y por vſo no es defendida, aſsi como ſon los dineros monedados, què vſan de los paſſar, no caera en pena ninguna.

Lex CCIIII.

IN TEXTV IBI.

Las coſas que ſon vedadas que no ſaquen del Reyno.

Scholium vnicum.

AD intellectum huius legis inſpiciendæ ſunt, lex prima, titulo 25. libro quinto, & libr. 14. titul. 11. libro ſexto, & lex

lege prima, ſecunda, & tertia, ſeptima, octaua, 11.12.13,14.15.16.17.18.20.24.& 28.47.& 48 titul. 18, eodem, libro ſexto, & lege 14. titul. 16. libro octauo, & lege decima, titulo ſecundo, libro octauo, & lex 35. & 56. titul. 19. noui compilationis.

Textus CCV.

SI alguno ſeyendo caſado con alguna muger compro alguna heredad, o otra coſa que gano, eſtando en vno con ſu muger, eſtos bienes que aſsi compro puedelos vender el marido ſi meneſter le fuere, en tal que no lo faga el marido maliciosamente, maguer la muger aya ſu meytad en aquella ganancia de lo que el marido auia ganado, o comprado.

SVMMARIVM.

1 *MAritus conſtante matrimonio, bona acquiſita vendere poteſt, niſi dolo faciat.*

2 *Alienationis verbum an donationem comprehendat, & nume ro ſequenti.*

4 *Ex bonis matrimonio conſtante acquiſitis primogenium maritus inſtituere non poteſt, niſi vxoris cõſenſu in ea parte, quæ ei ex lege competit.*

5 *Adminiſtratio in vendendo conſiſtit.*

6 *Donatio à marito facta, ex portione vxoris, non transfert dominium in donatarium.*

7 *Impropie maritus dominus dicitur illius portionis communis, quæ ad vxorem pertinet.*

8 *Propie quilibet ſuæ partis dominus eſt.*

9 *Id quod habet vir in communione, cum vxore proprium nuncupatur.*

10 *Totius lucri domina vxor dicitur impropie tamen.*

11 *Non eſt opus maritum emere rem nomine vxoris, vt ei dimidia pars adquiratur.*

12 *Ex legis miniſterio transfertur dominiũ in vxorẽ prætextu ſuæ portionis licet traditio nõ interueniat.*

13 *Si maritus vxori donat conſtante matrimonio transfert in eam, dominium rei donatæ.*

14 *Legis potentia, & pactum æquiparantur.*

15 *Anceps quæſtio eſt, an adquiſita conſtante matrimonio ſtatim acquirantur, pro dimidia vxori.*

16 *Et ſi non portio, ſed ius ad eam vxori acquiratur matrimonio conſtante non poteſt ab ea tolli, ſine eius facto.*

17 *De iure, tantum quod quis habet in re diſponere poteſt licet inuito dominus, & poſſeſſor ſit.*

18 *Maritus ex bonis adquiſitis aliqua poteſt tempera-*

te

uate donare abſquè vxoris placito.

19 *Tutor & adminiſtrator moderate donare poteſt.*

20 *Pretium ſuccedit loco rei venditæ, & particeps vxor eſt.*

21 *Donare eſt perdere.*

22 *Defenditur litera noſtra legis, vt maritus non donet.*

23 *Leges ordinamenti, & compilationis ſunt confirmatoriæ huius legis ſtyli, & non correctoriæ, nec declaratoriæ.*

24 *In conſcientia adſtringitur maritus vxori reſtituere, ab eo donata, in ea parte, quæ ei competit, ex Nauarri opinione.*

25 *Improbatur opinio tenentium vxorem non poſſe conſentire alienationi, per maritum factæ.*

Lex CCV.

IN TEXTV IBI:

Eſtos bienes que aſsi comprò, puedelos vender el marido.

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, maritum conſtante matrimonio bona acquiſita vendere poſſe, niſi dolo vendiderit, quæ ſententia probatur in lege quarta, titulo quarto, libro quinto ordinaméti, & Rurſus in lege quinta, titulo nono, libro quinto cõpilationis, quæ ſane recentiores leges non verbo, *Venditionis*, ſicut lex noſtra ſtyli, *Sed alienationis*, vtuntur exquibus perſpicuũ eſſe à pleriſquè recipitur non ſolum in venditione, ſed & in alienatione facta, titulo donationis.
2 literam noſtri textus accipi debere eum alienationis verbum, donationem comprehendat; lex vltima, C. de rebus alienis non alienan. textus in authentico de non alienando, §. alienationis, col. ſecunda cuius opinionis eſt, Caſanẽus in conſuetudinibus, Burgundiæ in titulo, *Le mari conſtante le Mariagua*, in verbo, *Par donatione*, Ancharranus conſilio. 102. numer. 3. Boerius in conſtitutionibus Bituricenſ. in titulo, *Des coſtumes concernens les Mariagues*, §. ſecundo verſiculo, *Deſdict sbiens, & conqueſtes*, conſtanter peretiſsimus Antonius Gomezius in leg. 51. Tauri, numer. 73. & fluctuans Rodericus Xuarez in lege prima, titulo, *De las ganancias*, libro tertio fori, octaua limitatione, verſiculo, *Quaro vlterius de quotidiana quæſtione*, exquo, nec vna nec altera ſententia percipi poteſt, Baeza de decima, capite 27. nume. 28. Ayora in tractatu de partitionibus, ſecunda parte, quæſtione 41. numer. 46. Nauarrus in manuali Latino capite. 17. numero. 155. Azeuedo in lege quinta, titulo nono, libro

quinto Compilationis,numero nono,Couarruuias variarum,libro tertio,capite nono,numero
3 ſecundo. Alij contra putant,nec ad donationem noſtram legem extendunt,vt videre eſt, ex Baldo conſ.235.lib.2.cuius initium eſt: *Statuto trigeſti cauetur*, Angelo in lege domus,§.fin.ff. de legatis primo,Riminaldo in §.primo inſtitutio.de donationibus, numer.73. Immola in lege illæ autem inſtitutiones,ff.de hæredibus inſtitur. Palacios Rubeos in Rubrica de donation.inter virum, & vxorem, §.66. numer. 29.Segura in tractatu de bonis lucratis conſtante matrimonio, ex numero.35. Tello in leg.19. Tauri,ex numero ſecundo, Molina de Hiſpan.primogenijs libro ſecũdo,c.10.nu.65.& 66.Simancas de inſtitutionibus Catholicis,titul.9 numer.86.Mieres de primogenijs,1.part. quæſtion.23.numer.14.Diego Perez in l.4.titul.4.lib.5.ordinamenti verbo: *El marido*, Roxas de ſucceſsionibus abinteſtato,cap.33. numer.25. Auendaño reſponſo 20.numer.8.limitatione.3.Angulo de meliorationibus,l.3. gl. ſecundo,numero quinto inferẽtibus,ex hac noſtra Regia legis ſtyli deciſione maritum ex bo-
4 nis matrimonio conſtante adquiſitis,abſquè vxoris conſenſu prælegatum meliorationem, & primogeniũ inſtituere non poſſe,in ea,nempe portione,quæ vxori ex legis diſpoſitione competit,cũ interdicta donatio marito ſit,etiam filio communi donando, (in quo ſatis profectò abſquè fraude, & dolo donatio fieri videbatur) multo,itaquè vrgentius prædicti ſcriptores docent in alijs extraneorum donationibus prohibitam alienationem eſſe,in quibus fraus ſatis pate fit;nec obſtat maritum adquiſita bona vendere poſſe,vt in noſtra lege,vt ad aliam alienationẽ extendamus, adquiſita enim ad maritum pertinent, quoad ad-
5 miniſtrationem,quæ in vendendo conſiſtit ex legis permiſſione ex alijs,tamen cauſis,vxorem nequit dominio abdicare,quod habet prætextu ſuæ portionis,l. ſecunda, §. ſi vir,ff.ad Sylanianum,l.quæ de tota,ff. de rei vindicatione,lex prima, titulo tertio,libro tertio fori, lex prima, titulo quarto,libro quinto ordinamenti,nec deſinet domina eſſe vxor,quamuis vendendo maritus transferat in emptorem, vtriusquè acquiſitæ portionis dominium,ſine vxoris facto, & aſſenſu: transfert enim in caſu neceſſario venditionis,ex noſtra
6 lege,quæ eam marito permittit, non tamen legis deciſionem ad alias alienationes extendere debemus,formã enim legalem egredérentur, & ſic dominium hoc caſu non transferrent,

Baldus

Digitized by Google

Baldus in lege prima in principio, C. de vẽditione rei fiſca. im-
7 propiè, itaquè, Scribentes, agnoſcunt maritum totius rei adquiſitæ conſtante matrimonio dominum dici. Propie enim quilibet ſuæ partis, dominus eſt, &
8 quanuis ex multis iuribus, id quod habet vir, cum vxore cõ-
9 mune, proprium nuncupetur, l. illud, ff. de ritu nuptiarum, l. ſerui electione, §. vltimo de legatis primo, l. pupillus, §. vltimo, ff. de verborum ſignificatione, l. ſi quis ſuos de legatis tertio. In propie accipi debet, propie enim ſuę portionis tantum vterque coniux dominus eſt, Accurſius in l. id quod noſtrum, ff. de regulis iuris, Baldus & Doctores in dicta lege illud, ff. de ritu nupt. Romanus conſil. 291. prope fine, eodemquè modo, & de vxore dicere poſſumus, quæ & totius lucri domina impropie dici poteſt, quia communio-
10 nem, cum viro habet in re ac-
11 quiſita, & empta à viro, nec opus eſt ipſum emere nomine vxoris, vt ei acquitatur, ex l. multum intereſt, C. ſi quis alteri, vel ſibi, ex legis enim noſtræ deciſione, hoc lucrum vxorı obuenit, ex cuius miniſterio, ſine vllo
12 facto, nec tradditione dominium transfertur, argumento textus in lege à Titio, ff. de furtis, & in lege prima, C. communia de legatis, & lege ſi eum, §.
13 vltimo, ff. de donation. inter virum, vbi ſi maritus vxori donat conſtante matrimonio transfert, dominium rei donatæ in vxorem, idem itaquè oritur effectus ex prædicta legali donatione, & communione, vt in ſimili ſtatuto docet, Baldus in lege vltima in fine, C. de bonis maternis, & ſuffragantur huic opinioni, lex hac lege, C. de pactis conuentis, lex ergo, §. dotis, ff. de iure dotium, vbi ex pacto domina vxor dicitur, nimirum, itaque ſi ex legis diſpoſitione domina, quoque dici queat, ita vt ſine eius voluntate alienate donationis titulo maritus nequeat, cum
14 & legis potentia. Illud efficere poſſit, quod & pactum operatur, lege vt ea, ff. de legibus, lege non impoſsibile, vbi Scribentes, ff. de pactis Accurſius in lege non ſolum, §. morte, ff. de noui operis nunciatione. Licet nõ ignorem quæſtionem ancipitẽ
15 fuiſſe an quæſita conſtante matrimonio acquirantur ſtatim, pro dimidia vtriquè conjugi, & in vtrunquè tranſeat dominium alij enim exiſtimant maritum, tantum dominum eſſe, & ſolum ad communicandum adſtringi, & debitorem poſt mortem, matrimoniumvè ſolutum, quo conſtante pœnes mulierem dominium, nec poſſeſſionem in actu reſidere negant: alij vero opinantur domi-

nium ſtatim in vxorem trans
ferri, quoad eius portionem, a-
lij, &. poſſeſsionem quoque in
eam tranſire contendunt: ſunt
& qui aſſerunt ſocietatem vni-
uerſalẽ inter coniuges contrahi
Rurſus, & qui etiam ſpecialem
ſocietatem negant, nec leges ci-
uiles eos ſocios appellare ſimpli
citer, ſed diuinæ, & humanæ do
mus, ita vt beneficium aliorum
ſociorum vxori non indulgea-
tur, ſunt & qui putent inter ius
commune, & Regium diuerſita
tem eſſe, dubitentquè an verba
legum Regni directa ſint, an cõ
munia, nempe, quia ſi directum
verbum eſſet, dominium trans-
ferret, vtroque cõiuge viuente,
& matrimonio conſtante. Si ta-
men commune verbum ſit, do-
minium translatum nõ dicatur,
Vlterius & non nulli teſtantur
vtrunquè ſenſum leges regias
habere poſſe amplectendumquè
illum intellectum, qui minus de
roget iuri communi, alij diſtin-
gunt inter rem communẽ emp-
tam nomine coniugum, aut no-
mine ſolius viri, vt in primo caſu
vterq; dominium & poſſeſsio-
nem nanciſcatur, in ſecundo ſo-
lus maritus, de qua re inſpicien-
di ſunt, Rodericus Xuarez in l.
1. titu de acquiſitis matrimonio
conſtante, lib. 3. fori, num. 54. Se
gura in tractatu de bonis com-
munibus, & lucratis, ex num. 36.
cum multis ſequentibus, & in l.
3. §. vltimo, numer. 78. de libe-
ris & poſthumis, Caſtillo in l.
16. Tauri, verbo, *Ha de auer*, Co-
uarruuias variarum libr. 3. cap.
19. numer. 2. Palacios Rubeos in
Rubrica de donationibus, §. 66.
numer. 24. Tellus in l. 16. ex nu-
mer. 9. verſic. *Attende quæſo*, Gre
gorius in leg. 55. titul. 5. part. 5.
verbo, *Comunalmente*, doctus vir
Antonius Gomezi⁹ in l. 51. Tau
ri, numer. 76. Auendaňus Reſ-
ponſo 20. per totum Matienços
in lege ſecunda, titulo nono, li-
libro quinto Cõpilationis, glo.
13. numer. 13. Burgenſis de Paz,
quæſtione nona, Velaſquius de
Auẽdaño in leg. 14. Tauri, gloſ.
prima, Gutierrez quæſtione 118.
Angulo in l. tertia, gloſſa ſecun
da, numero ſeptimo, in legibus
meliorationum, Ancharranus
conſil. 102. Tiraquelus libro pri
mo de retractu, §. 32. gloſſa pri-
ma, numer. 100. Caſaneus in cõ-
ſuetudinibus, Rubrica 4. §. 2. nu
mer. 6. verſ. *Sunt ergo*: quoad no-
ſtram vero attinet ſtyli legem,
& eius intellectũ de his opinio-
nibus non eſt diſputandum ſa-
tis enim eſt vxori, ius habere ad
rem matrimonio ſoluto ad hoc
vt abſque eius facto ei toli non
16 poſsit. Hæc ergo vltima opinio
tutior videtur, eique aſsẽtior ex
contraria enim plura equidem
ſequerentur incommoda, poſ-
ſet, namquè maritus lucrum à
lege vxori datum extraneis, do
nare

Digitized by Google

donare,& potius eis ſubuenien-
di,quam fraudandi cauſa:quan-
uis itaquè vxori fraus,nō fieret?
fieret,tamē legi,quę fruſtra por
tionem ſemiſſem mulieri adſcri
beret,ſi in manu & poteſtate ma
riti eſſet cuilibet donare. Rurſus
& quia affectio ceſſaret in filijs
quos coniuges haberent,ſi quos
diligebat mulier meliorare nō
poſſet, ſi maritus ex toto lucro
id efficere poſſet, ex legis per-
miſsione. Vlteriuſquè,& de bo-
nis cōmunibus,& ad ſocios con
iuges pertinentibus ſolum ma-
ritum, abſque vxoris volunta-
te primogenium inſtituere poſ-
ſe nefas eſſet,denique,& quia cō
tractus,& ſocietas, æqualitate ca
reret, ſi vno ex ſocijs in re com-
muni concederetur,quod alij de
negatur,natura enim huius con
tractus,& aliorum ſimilium eſt,
vt tantum poſsit,quis diſpone-
17 re de iure,quod habet in re,l.do
mus,vbi Doctores,§. vltimo de
legat.primo,& quanuis non ex
his conſiderationibus, hanc opi
nionem tuentur noſtrates Tel-
lus,& Molina in ſupradictis lo-
cis,cum hac tamen limitatione,
18 &declaratione,vt maritus ex bo
nis acquiſitis poſsit aliqua tem-
perate,& ex iuſta cauſa donare,
exqua fraus & bonorum diſsi-
patio præſumi nequeat,ne alio-
quin diminuta, & reſtricta vi-
ri authoritas videatur, cum &
hæc poteſtas data ſit tutori, &
19 adminiſtratori,qui ex bonis alie
nis donare poſſunt,ea quę domi
nis,& minoribus expediunt,ſe-
cundum eorum qualitatem, l.fi
lius fam.ff.de donationibus,l.cū
plures, §. vltimo,ff.de admini-
ſtrat. tutorum, quam donandi
licentiam marito denegare non
eſſet ciuile? Nec his reſtragatur,
ſi dicamus eadem incommoda
oriri poſſe ex venditione, quæ
nullo iure reclamante marito,
permittitur. Reſpondetur enim
id fieri, tum ex legis permiſsio-
ne,quę hunc caſum,& non alios
expreſsit. Tum & quia prætium
20 ſuccedit loco rei vēditæ,de quo
vxor particeps eſt,l.cum qui, §.
qui in iuriarum, ff.ſiquis cautio
nibus:donare,tamē perdere eſt,
21 ſine vxoris,itaque aſſenſu dona-
tionem permitti abſurdiſsimū
eſſet,& à ratione,æquitate, & æ-
qualitate alienum,lex contra iu
ris, §.1.ff. de pactis, l. filius fam.
cum ſimilibus, ff. de donation.
Ex quibus defendenda,& ample
ctenda eſt, litera noſtri text.ibi:
22 *Eſtos bienes que aſsi compro,puedelos*
vender el marido, & reijcienda le-
gis.4.titul.4.lib.5.ordinamenti,
ibi: *Que los pueda enagenar el mari-*
do durante el matrimonio, quæ trā-
ſumpta eſt,à lege quinta, titulo
nono,libro quinto Compilatio
23 nis,hæc enim leges confirmato-
riæ ſunt, vt ita loquar noſtræ le
gis ſtyli non autem abrogato-
riæ, correctoriæ, declaratoriæ,

vel noui iuris deciſiuæ, verbũ
enim alienare, de quo in legibus
ordinamenti, & Compilationis,
Id eſt vendere, accipi debet, nec
enim ibi ſcriptum fuit ad hoc,
vt ad donationem extendere-
mus, quod ex ſequentibus ver-
bis probatur, illis nempe. *Y que* 24
el tal contrato de enagenamiento va
la, ſaluo ſi fuere prouado que ſe hizo
cautelosamente par defraudar ò dam
nificar a la muger, quæ ſanè verba
manifeſtè indicant, de venditio
ne tantum legem loquutam eſ-
ſe: nam ſi donare maritus poſſet
in donatione cautela, & dolus in
eſſe nõ poſſent, cum iure ſuo do-
nando vteretur, ideoquè non de
donatione eſſe legis exceptio-
nem, cum in regula nunquam
fuiſſet comprehenſa, ſed de con
tractu venditionis, in quo pote-
rat fieri fraus, ex l. ſi quis dona-
tionis cauſa, ff. de contrahenda,
emptione, (quia nomine tantũ
eſſet venditio effectu, verò do-
natio,) defendit Tellus vbi ſu-
pra, num. 6. & ad hanc opinionẽ,
Nauarri ſcripta alludunt in ma
nuali, c. 17. num. 155. in fine, qui
licet fateatur maritum acquiſi-
ta bona matrimonio conſtante
donare poſſe, (quod negamus)
in conſcientia tamen adſtringi,
vxori tantundem reſtituere, do
natariumquè, ad id teneri, ſi cre
diderit maritum non certiora-
turum vxorem, pie, ac doctè cõ-
tendit. Ex ſupradictis ergo ſen-
tentia legis noſtræ firma manet
ea nempe, vt maritus acquiſita
bona matrimonio conſtante vẽ
dere poſſit, niſi dolo vendat: do-
nare, tamen prohibitus ſit, niſi
vxor donationi conſenſerit: im-
probata, Auend. opinione conſ.
25 37. numer. 3. qui aſſerit etiam ſi
vxor conſentiat alienationi, per
maritum factæ adhuc defuncto
marito ſuam dimidiam portio-
nem petere poſſe, hæc enim opi
nio nullo nititur fundamento
omnibuſquè iuris principijs re-
pugnans eſt.

Textus C C V I.

OTroſi, han por vſo en algunos lugares do ſon los mercaderes, porque hã lo ſuyo todo lo mas en mueble, y que ſi las mugeres con quien ſon caſados han heredad, o otras coſas de ſu matrimonio, o que ſon ſuyas en otra manera, y vende el marido con conſentimiento de ſu muger alguna heredad de las ſuyas, o ſi vende todo lo de la muger, auia el marido ſu meytad en todo, y ſi la muger no conſiente que ſe vendan ſus bienes, es aſſi de vſo que auia el marido la meytad en todos ſus bienes de la muger, y eſto es porque la muger quiere auer la meytad en todo lo que ha ſu marido, que lo ha todo en mueble, o lo mas: y es aſſi como naleza que aya el marido la meytad en los bienes de la muger.

Lex

Digitized by Google

Lex CCVI.

Ad intellectum huius legis inſpicienda eſt lex 203. ſupra.

Textus CCVII.

TOdo el deudo que el marido y la muger fizieren en vno paguelo. Otroſi en vno. Y es a ſaber que el deudo que faze el marido, maguer la muger no lo otorgue ni ſea en la carta del deudo tenida es à la meytad de la deuda. E otroſi es à ſaber, que ſi la muger ſe obliga con el marido o al deudor de mancomun, y cada vno por todo, que ſi a la muger demandan toda la deuda que lo puedē fazer, es tenida de pagar toda la deuda. Otroſi, ſi la muger es menor de edad que el fuero manda, y es caſada è ſe obliga con ſu marido en el empreſtido, en la carta del deudo, tenida es ella à la ſu meytad del deudo, è ſi ſe obligo de mancomun, è cada vno por todo ſera tenida a todo el deudo ſi gelo demandā, maguer ſea menor de edad, Ca el caſamiēto e la malicia ſuple la edad. E como quiere parte en las ganancias aſsi ſe deue parar a las deudas, mas ſi la que es menor de edad no ſe obligo en la carta con ſu marido no ſera tenida à la deuda. Y el hombre menor de edad deſque caſado es, ſera tenido à todo empreſtido è obligamiento de deuda que faga, pero enlas otras coſas donde es otorgada reſtitucion a los menores podra demandar reſtitucion.

SVMMARIVM.

1 *MAritus & vxor ſi ſimul obligentur, tanquam rei debēdi vterque conueniri poteſt.*

2 *Non ſolum tanquam rea obligatur vxor, quando explicite obligauit ſe, ſed etiam ſi implicite.*

3 *Vxor non obligatur, niſi pro ea parte, qua vtilitas ad eam peruenit.*

4 *Verus noſtri textus aſsignatur intellectus, vt mulier nunquam obligata maneat, niſi vtilitatem ſenſerit, vel prætextu lucrorum in quibus vxor eſt debitrix licet expreſſe ſe non obligauerit.*

5 *Acquiſita inter virum & vxorē, ſeorſum haditantes non communicantur.*

Lex CCVII.

IN TEXTV IBI: *Todo el deudo que el marido y la muger.*

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, maritum & vxorē ſimul obligatos, tanquā reos debendi vtrunquè conueniri poſſe, & quenlibet ex eis, quæ ſententia iuri conſentanea

 eſt,

eſt,ſiue ex cauſa oneroſa,ſiue lucratiua, rei debendi exiſtant, & ſiue vterque ſentiat contractus vtilitatem,ſiue vnus tantum,l.1. & in toto titulo, ff. de duobus reis authentica,hoc ita,C.eodé, l.cum apparebit,ff.locati,l.Paulus in ſecunda, ff.de re iudicata, hác ergo opinionem, quam ius generice in alijs reis debendi,admiſsit,elegit lex noſtra, & inter virum & vxorem, & ante eam lex 14.titul.10.lib.3.fori, quam interpretando docet hæc ſtyli, lex,non ſolum obligatá eſſe prędictam vxorem,ſimul cum viro ſuo,quando expreſſe adſtrinxit ſe,vt in dict.l.fori, ſed etiá ſi explicite obligata non ſit, vt demonſtrát illa verba. *Y es á ſaber q̃ el deudo que faze el marido, maguer la muger no lo otorgue,ni ſea en la carta del deudo,tenida es á la mitad de la deuda*,& in hunc ſenſum allegat,hanc ſtyli, & fori legem doctiſsimus Gometius in l.61.Tauri,numer.3.quas abrogatas eſſe ait,ex dict.l.61.qua deciſum extat vxorem adſtrictam non eſſe, niſi pro ea parte, qua vtilitas ad eam peruenerit.Ego tamen noſtram legem defendendo,& correctionem excuſando longe verius eſſe puto,verba eius prætextu lucrorū accipi debere, in quibus ſane mulier debitrix eſt, licet ſe non obligauerit, nec commodum ſenſerit,vt expreſſe probatur in l.60.Tauri, & in l.9.tit.10.lib.5.Compi.qui intellectus ſuadetur,ex verbis noſtri textus ibi. *E como quiere parte en las ganancias, aſsi ſe deue parar á las deudas*, quæ poſteriora verba priorum declaratoria ſunt,extra lucra enim, nec de iure communi adſtringebatur vxor, niſi commodum ad eam perueniſſet authentica,ſi qua mulier, C. ad Velleianum.

IN TEXTV IBI: *Fueren en vno.*

Scholium II.

EX hac lege deducit, Palacios Rub.in Rubrica de donationibus, §.62.num.1.acquiſita conſtante matrimonio, per coniuges ſeorſum habitantes non communicari, ſed eſſe propria adquirentis.

Textus CCVIII.

ES á ſaber,que ſi alguno que es caſado le deuen deudas, e aquel que le deue la deuda le da alguna coſa en donadio, en tal manera que lo herede ſu fijo mayor,o con otra qualquier condicion le quita la deuda que le deuia, vale la condicion,y el donadio. Otroſi,vale el quitamiento de la deuda, e los otros hermanos fijos deſte q̃ quito el deudo,ni la muger del no hãdé demãdar nin guna

guna coſa deſpues de la vida de ſu padre en la donacion que fue fecha cō condicion que la heredaſſe ſu fijo el mayor, ni les finca demanda en razon del quitamiento de la deuda, que el marido es ſeñor de las deudas que deuen: e de los frutos, e del otro mueble que ganaron en vno marido y muger por mantener la caſa e à ſu muger, e a ſu compañia, e puede dello fazer lo que quiſiere, en tal que no ſea deſtruydor. E à entonce puede demandar la muger al juez que las ſus arras, e los ſus otros bienes ſean pueſtos en poder de otro, porque ſe gouierne el marido, y ella de los frutos.

SVMMAIRIVM.

1 M*Aritus à debitore inuita vxore, rem in ſolutum accipere poteſt, ſub conditione, vt filius primogenitus in ea ſuccedat.*

2 *Rem communem maritus donare nequit poteſt tamen vendere.*

3 *Moderate maritus donare poteſt, etiam inuita vxore.*

4 *Maritus acquiſita rei matrimonio conſtāte dominus eſt, nec vxor domina dicitur.*

5 *Primogenium inſtitui non poteſt à viro de bonis acquiſitis abſque vxoris aſſenſu.*

6 *In rebus mobilibus ſucceſsio datur, & primogenium inſtituitur.*

7 *Maritus conſtante matrimonio, omnes fructus ſuos facit.*

8 *Matrimonio conſtante non agit vxor pro dote, niſi maritus diſſipet.*

9 D*uo beneficia indulgentur vxori, quando maritus diſsipat, vt dotem recuperet, & ei non marito electio datur.*

Lex CCVIII.

IN TEXTV IBI:

En tal manera que lo herede el hijo mayor.

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, maritum cui plura debita debentur, quæ inter eundem, & vxorem ſunt communia, poſſe à debitoribus, in ſolutum pro eis accipere rē. Immobilem ſub conditione, vt in ea, ſolus filius communis maior ſuccedat, etiam in vxoris, & aliorum filiorum præiuditium. Hæc ſane ſententia, & cōcluſio difficilis admodum iuris interpretibus viſa eſt, & interpretatione digna, eius, tamen intellectus pendet ab illa quæſtione an ſcilicet ex bonis conſtante matrimonio acquiſitis ſolus maritus valeat, abſq; vxoris conſenſu cui dimidia portio debetur viuēte eadē vxore primogeniū, vel meliorationē in perſona filij primogeniti inſtituere, Rurſus & ab illa an maritus abſq; vxoris aſſenſu diſponere poſsit de re

quæ

Digitized by Google

quæ communis eſt inter coniuges, in qua ex legis authoritate partem dimidiam vxor habet,
2 & hanc vltimam quęſtionem in l.205.anteriori reſoluimus amplectentes opinionem eorum, qui donationem verant, in venditione enim commune eſt placitum, vxoris conſenſum non requiri, cum citra eum maritus vẽdere queat: Ex cuius reſolutione, & 1. quæſtio deciditur, abſq; dubio enim maritus, qui tantũ vendere poteſt, (ita vt fraus abſit) donationem meliorationẽ, vel aſsignationem, & prælegatũ in perſona filij cõmunis propia authoritate facere nequibit ſine vxoris licẽtia, quæ prætextu ſuę dimidiæ portionis, domina dicitur, eius itaquè conſenſus deſiderabitur: cuius opinionis eſt, Tellus in l.19. Tauri, nu.2.licet difficilem dicat ex diuerſitate opinionũ ex cuius rationibus, ſequitur Molina de primogen. lib.2.c.10.nu.67. Mieres 1. part. quæſt.23.nu.14. Angulo de melioratio.l.3.glo.2.ex nu.3.& inſpicienda eſt, l.205.ſupra, vbi Latius diſſeritur, & tractatur quoque, an domina vxor ſit, quod velius habeat ad cõmunẽ rẽ conſtãte matrimonio adquiſitam. Rurſus, & pẽdet noſtri tex. interpretatio, à quæſtione illa an maritus qui (anteriori opinione admiſſa) res cõmunes donare, nequit, poſsit tamen partẽ earum,

3 in quo verius eſt maritũ, ſine vxoris aſſenſu aliqua donare poſſe non ſolũ inter filios, ſed & inter extraneos, dũ tamen temperanter donet cauſaq; iuſta ſuadẽte: inter ſuos vero maior poteſtas à iure ei data eſt, cũ filiam cõmunẽ abſq; vxoris volũtate, dotare queat, vt deciſſum extat in l. 55. Tauri, & ibi Scribẽtes agnoſcũt, & in l.8.tit.9.lib.5.nouę cõp. vbi ſcriptores, & docet Moli. de primog.lib.2.d.c.10.nu.66.verſ.
4 *Qua ratione*, cum maritus ergo dominus ſit, & poſſeſſor rei cõmunis ab ipſo, & vxore acquiſitæ, ita vt hoc dominium, & poſſeſsio pœnes ipſum ſolum inſit, ſecundum veriorem opinionẽ, quã defendit Tellus in l.16.Tauri, nu.12.& 13. Angulo de meliorat.l.3.glo.2.nu.7. nullo apud vxorem dominio ac poſſeſsione manente, reſtrictum ſatis dominiũ, & mariti authoritas, & poteſtas, diceretur, ſi cum moderamine donationem facere nequiret, cum & adminiſtratori, Rurſus & tutori, qui domini non ſunt hæc modicæ donationis nõ tollatur facultas, l. cũplures, §. vltimo, ff. de adminiſtratione tutorũ, ex his ergo conſiderationibus, ſi quid iudico decidit lex noſtra rem immobilẽ ex pacto, cũ debitore poſſe aſsignari vni filio in vxoris, & aliorũ, præiuditiũ, & ſine eius libito, & volũtate, intelligi enim hæc lex debet,

quan-

quãdo prædicta res, quàm in ſo
lutum maritus à debitore acce-
pit modicæ conſiderationis, &
quantitatis eſſet, ita vt non con-
ſumeret donatio hæc, omnia bo
na cõmunia lucrata, & acquiſita
matrimonio conſtante, nec ma
iorem eorum partem, ſi eximia
enim donatio eſſet retractari de
bet, ex his quæ adnotauimus in
ſcholijs, ad dict. l. 205: ſecundum
quam expoſitionẽ, melius forta
ſis intellegitur lex noſtra, quam
intellexit Molina de Hiſpa. pri-
mogenijs, d. lib. 2. c. 10. nu. 67. pu
tans vſu receptam nõ fuiſſe no-
ſtræ legis deciſionem ſibi enim
contrarius eſt, nu. anteriori verſ.
5 ſimiliter: fateor enim veram eſ-
ſe, Molinæ opinionem docentis
primogenium inſtitui non poſ-
ſe, à viro de bonis acquiſitis, abſ
què vxoris aſſenſu aſſero, tamen
ad hoc induci non poſſe, vt ipſe
inducit, hanc legem noſtrã ſty-
li. Aliud enim eſt primogeniũ
inſtituere, ex omnibus bonis ac-
quiſitis, vel maiori parte, aliud
vnam rem aſsignare, quàm nec
coniuges acquiſiuerãt, ſed in ſo
lutum maritus receperat, à debi
tore ſuo, hæc enim eſt, vera no-
ſtri tex. ſententia, hancquè aſsig
nationem, & prædictam cum de
bitore conuentionem valere ſta
tuit lex noſtra, ex decidendi ra-
tione, quã traddidimus, Rurſus
& ex alia, quæ colligitur ex ver-
bis noſtri tex, ibi. *Ca el marido es ſe*
ñor de las deudas que deuen, e de los
frutos, e del otro mueble que ganaron
en vno marido è muger, para mante
ner la caſa, y a ſu muger, è a ſu compa
ñia, è puede dello fazer lo que quiſie-
re, ex qua ratione decidendi con
ſtat non animaduertiſſe, Moli-
nã dicto nu. 67. verſ. *Tertio, quia*
quod maritus, quippequi ait, de re
immobili noſtram legẽ accipiẽ-
dã, cum expreſſe contrarium de
cidat, ibi: *E de los frutos, è del otro*
mueble que ganaron en vno. Ex qui-
bus verbis ſenſus eſt maritũ poſ
ſe à debitore accipere in ſolutũ
rem mobilẽ ſub conditione, vt
hæc res non ſit cõmunis cum v-
xore & liberis, ſed ſolũ in ea pri
mogenitus ſuccedat. Ratio autẽ
vltra prædicta ea eſt, quia cũ ma
ritus ſit, dominus, debitorum, &
mobilium rerũ, & fructuum ad
ſubſtinenda matrimonij onera
conſummereque, & expendere
queat ſatius eſſe iudicauit lex
noſtra ſtyli, ſi vni filio hanc rem
deſsignauerit ex pacto inito, cũ
6 debitore, non enim eſt nouum
ſucceſionem dari, & etiã primo
genij inſtitutionẽ in rebus mo-
uilibus, vt idẽ Molin. docuit vbi
ſupra num, 7.

IN TEXTV IBI:

O con otra qualquier condicion.

Scholium II.

NOn neceſſario adſtringit
lex maritum creditorem,
qui à debitore rem in ſolu
tum

Digitized by Google

tũ accepit, vt filio maiori relinquat, cum enim expendere debita poſsit, resquè mobiles, & fructus ex ratione decidendi noſtrę legis, in quo vxoris, & filiorum authoritas non deſideratur, ſub qualibet alia conditione in ſolutum recipere poſſe docet lex, cũ quo quomodo expendat, & conditionem ad hibeat ſuo iure vtatur, ex textu ibi. *Y puede dellos fazer lo que quiſiere.*

IN TEXTV IBI.
De las deudas q̃ deuen, e de los frutos

Scholium III.

7 CONſtante matrimonio, maritũ fructus ſuos facere exploratı iuris eſt, ſiue induſtria les naturales, vel ciuiles ſint (ſecundum doctorum doctrinę gratia diſtinctionem) hos enim marito addicit lex pro matrimonij onere, ita vt etiam, ſi onus egrediantur nihilominus ad maritum integri fructus ſpectent, l. pro oneribus, cum vulgaribus, C. de iure dotium, dixiquè matrimonio conſtante, nam eo ſoluto fructus, qui ſuper ſunt communicantur, ſicut cætera omnia acquiſita bona lex 2. tit. 2. libr. 3. fori, l. 3. tit. 4. lib. 5. ordinamenti l. 3. tit. 9. lib. 5. compilationis.

IN TEXTV IBI:
En tal que no ſea deſtruydor.
Scholium IIII.

8 REgula eſt vxorem pro dote agere non poſſe matrimonio conſtante, l. 1. ff. ſoluto matrimonio, exceptio tamen regulę eſt, quando maritus diſsipat, & ad inopiam vergit, tunc enim repetere dotem, & arras vxor poteſt, non tamen alienare cum integra propietas permanere debeat, vt ex eius fructibus cõiuges ali poſsint, l. ſi conſtante, vbi ſcriptores, ff. ſoluto matrimonio, l. vbi ad huc lex in rebus, C. eodem, cap. per veſtras, vbi late Palacios Rub. de donationibus inter virum, & vxorem, lex 29. titul. 11. part. quarta, vbi Gregorius Lopez omnino inſpiciẽdus eſt, & docuit lex noſtra, ibi. *Porque ſe gouierne el marido, y ella de los frutos.*

IN TEXTV IBI:
Sean pueſtos en poder de otro.

Scholium vltimum.

9 DVo beneficia indulgentur vxori, pro dote recuperanda, aliud eſt, vt apud ſequeſtrum dos deponatur, vt ex fructibus alimenta ipſa, & maritus percipiant lex, ſi cum dotem, §. autem in ſæuiſsimo ſoluto matrimonio, caput per veſtras de donationibus inter virum, & vxorem, alterum eſt, vt maritus ſatisdet de dote, reſtituẽda, quo caſu

caſu ex actio dotis, & ſequeſter, locum non habent, iuxta deciſionem, textus in dicto cap. per veſtras, vbi latè Doctores, & expreſſe decidit lex 29. titulo. 11. part. quarta, vbi hæc duo beneficia alternatiuè vxori indulgentur, dubium itaque oritur, ex huius legis litera an maritus eligat, ita vt ſi ſatisdet vir, non poſſit vxor, apud ſequeſtrum deponere, commune tamen eſt placitum vxorem eligere poſſe, cum in hac alternatiuà, electio, ſemper ſit actoris, l. quàuis, ff. de pignoribus, l. cum proponas, C. de tranſactionibus, l. quod in hæredem, §. eligere, ff. de tributoria, gloſſa, & Doctores in lege, vbi adhuc, C. de iure dotium, & omnino intuendus eſt, Greg. Lopez in dicta lege partitæ ſcholio. 4.

Textus C C I X.

EN la Corte del Rey guardan todas las fieſtas de todos los Apoſtoles, que no ſe aſſienten los Alcaldes à librar pleytos.

Textus C C X.

EN la Paſqua de Reſurrecion, en la Corte del Rey, no libran pleytos deſde el jueues antes de la fieſta, al jueues deſpues de las ochauas, y en eſſe jueues comieçan à librar los pleytos, y en la fieſta de la Natiuidad guardan los Alcaldes tres dias deſpues de la fieſta, y en la quinquageſsima eſſo miſmo.

Lex C C I X. & C C X.

Ad intellectum harum legum, quæ de ferijs loquuntur inſpicienda eſt, lege 15. vbi ſupra.

Textus C C X I.

EL juyzio que el Alcalde del Rey da en ſu caſa: deuelo mandar entregar el Alguazil del Rey aqui en la Corte. E ſi la entrega ſe ha de hazer fuera de la Corte, dara entonce carta del Rey al portero del Rey, para que entregue el juyzio al portero del Rey, mas aqui, en la Corte los porteros del Rey no ha de fazer entrega del juyzio del Alcalde, ni de otra coſa, ſaluo que prendara el portero por mandado del Alcalde los ſeſenta marauedis de los emplazamientos de los Alcaldes, y los porteros en caſa del Rey pueden teſtar por mandado del Alcalde.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Miniſter Arabicæ Algazelus curiæ, decimas executionum ſuas facit.*

Lex CCXI.

IN TEXTV IBI: *Deuelo mãdar entregar el Alguazil*

Scholium vnicum.

INquit lex hæc in executionib' petitis, apud magiſtratus curiæ, miniſtros curiæ executores eſſe, decimas quæ prædictarum executionum eis compere, quod & hodie vigit, vt eſt notiſsimum, & & probat, l.7.titul.21.lib.4.& lex 10.titul.6.lib.3.& l.31.titul.4.& l.64.titul.4.eodem lib.3. compilationis interpretationemque, aliam hic in re notiſsima, & peruulgari non deſideramus.

Textus CCXII.

SI alguno da todo quanto ha à ſu fijo clerigo, entiendeſe que lo faze malicioſamẽte por eſcuſar los pechos: e no ſe deue eſcuſar que no peche, ni vale la donacion: mas el pechero que es el padre, bien puede dar cien marauedis de la moneda nueua à ſu fijo clerigo de ſus bienes, para auer titulo, para ordenarſe de ordenes ſagradas, y no pechar por ellos: mas ante ni para al no puede dar ninguna coſa para eſcuſar el pecho, E ſi el padre no ouiere mas deſta quantia deſtos cien marauedis de la moneda nueua: y no ouiere mas de vn fijo, pueda gelos dar eſtos cien marauedis en el titulo. E ſi mas fijos ouiere, no puede darle mas de haſta lo que eſte fijo heredare de la razon de los otros fijos.

SVMMARIVM.

1 *NOn excuſatur, quis à collectis, quando bona in earum fraudem in filium clericum tranſtulerit.*

2 *Clericus à collectis immunis eſt.*

3 *Non valet donatio in fraudem collectarum.*

4 *Tractatur de aſſumentibus ordinem, vel habitum in fraudem publicorum munerum.*

5 *Pater donare poteſt filio, vt ordines recipiat ad titulum (vt dicitur) patrimonij, quæ donata bona collectarum immunia erunt.*

Lex CCXII.

IN TEXTV IBI: *No ſe deue eſcuſar que no peche.*

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, nõ excuſari, quem à collectis, quando bona in earum fraudem in filium clericum tranſtulerit.

Eccle-

2 Ecleſiam, clericum, vel Eccleſiaſticam perſonam à collectis, & tributis immunes eſſe nemo neſcit, cap. quanquam, de cenſibus, in 6. cap. 1. de cenſibus, eodem lib. 6. clementina vnica, de immunitate Eccleſ. cap. Aduerſus, de immunit. Eccleſ. l. placet, C. de ſacroſanct. Eccleſ. l. 52. 54. & 56. titul. 6. part. 1. l. 3. 11. 12. tit. 13. lib. 1. nouæ compil. Quam receptiſsimam regulam limitat, text. noſter in clerico cui pater aliusvę omnia bona ſua donauit.
3 Præſumitur enim dicta donario facta in fraudem collectarum, ab eis itaque hæc clerici bona libera non erunt, eandemquè ſententiam probat textus in l. penult. C. de reſcindenda venditione, vbi pulchrè Aluericus, & l. 59. titulo. 5. part. 5. vbi Gregorius Lupus ſchol. 1. & text. in l. 6. titul. 9. libro 5. ordinamenti, vbi Didacus Perez, & l. 11. tit. 10. lib. 5. nou. comp. vbi Scribentes, Matien. & Azeu. immemores tamen huius legis ſtyli, Auenda. c. 14. num. 30. Dueñas limitatio. 5. & latiſsimè proſequitur Florez variarum lib. 2. quæſt. 21. §. 2. ex num. 70. qui omnino inſ-
4 ſpiciendus eſt, & de aſſummentibus ordinem vel habitũ in fraudem publicorum munerũ, egregiè tractat Bar. in l. ſemper, §. fi. ff. de iure immu. Ioan. de Platea, in l. 1. C. vt nemo ad ſuum patrocinium, &c. lib. 11.

IN TEXTV IBI.

Para auer titulo para ordenarſe.

Scholium II.

5 RVrſus probat lex hæc patrem donare poſſe filio, vt ordines recipiat ad titulum (vt dicitur) patrimonij, quæ donatio ſi legitimam non egrediatur, valida erit, & in ea fraus ceſſat, Auendañusquè Matienzus, & Azeuedo vbi ſupra agnoſcunt. Nullus tamen huius noſtræ l. ſtyli (quos admiror) meminit. Longioremquè tractatum, res hæc non deſiderat, eſt tamen animaduerſione digna lex noſtra, à qua cæteræ Regni leges, ſuperius citatæ, originem habuerunt.

Textus CCXIII.

EL padre puede mandar a vno de ſus hijos de mejoria el tercio de quanto ha, ſegun el fuero de las leyes, y algunos dizen, que eſte tercio que deue ſer tomado de todos los bienes, mas no en vna coſa apartadamente, y eſto no es, aſsi ca bien puede darle eſte tercio de mejoria en vna coſa apartadamente de las ſuyas, mayormente ſi ſon caſas o torres, o otra coſa que no ſe pudieſſe partir ſin menoſcabo de la coſa.

SVMMARIVM.

1 *PRælegatum & melioratio in re certa conſtitui poteſt.*

2 *Legitima an debeatur in ſingulis corporibus.*

3 *Tertium prætextu filiorum legitima non eſt.*

4 *Legitima non in omni corpore, ſed tantum in parte hæredtatis debitur.*

5 *Si aſsignata res pro prælegato non æquiualeat tertio, an ex alijs bonis ſuppleri debeat.*

Lex CCXIII.

IN TEXTV IBI:

Ca bien puede dalle eſte tertio de mexoria en vna coſa.

Scholium Vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt prælegatum & meliorationem in re certa conſtitui poſſe; dummodo tertij valorem non egrediatur eandem ſententiam, confirmat text. in l. 19. Tauri, & in l. 3. titu. 6. lib. 5. Compil. vbi Scribentes & Angulo, ſchol. 1. Dubitandi-
2 que rationem eam omnes fuiſſe teſtantur legitima enim debetur in ſingulis corporibus, l. 2. C. quando & quibus quarta pars, l. Plautius, ad l. falcid. Idem què in tertio ſtatuendum videbatur cum quaſi legitima ſit, cõtrarium verò ſtatuit lex noſtra, cuius decidendi ratio ea eſt.

3 Nam tertium licet prætextu extraneorũ ſit legitima, prætextu verò filiorũ propiè legitima non eſt cum electio patri detur vnũq; filiũ meliorare poſſit, cæteroſq; excludere, & quãuis cõmune placitũ ſit omniũ Scribẽtium, non tamen omnino ſatiſfacit prædicta reſponſio: nam ſi legitima debetur in omni corpore prædicta aſsignatio certæ partis, vel rei, meliorationis cauſa fieri nequiret, ratione partis, quã cæteri filij prætextu legitimæ habent in illa re, vera tamen
4 erit decidendi ratio ſi animaduertamus longe receptius fuiſſe legitimã in ſingulis corporibus nõ deberi, ſed ſolũ in parte hæreditatis, teſte Bart. in l. ſuus quoq;, nu. fi. de hæred. inſt. & cõmunẽ aſſerit Anton. Gabr. titul. de legitima, cõcluſ. 3. Angu. vbi ſup. nu. 3. Ampliãdaq; & extendenda erit noſtrę legis ſentẽtia, quãuis res aſsignata pro melioratione eſſet, cæteris pręſtãtior, vt defendit Tell. in d. l. 19. Taur. nu. 1. Gutie. lib. 2. pract. q. 55. contra Cou. in c. Raynald. § 2. nu. 5. quẽ ſequũtur Matiẽ. & Azeu. in
5 d. l. 3. ſchol. 1. Rurſuſq; hic quæri ſolẽt ſi prędicta deſignata res nõ ęquiualeat tertio, ſed minoris ęſtimationis ſit: an ex alijs bonis ſuppleatur, quã quęſtionẽ diſputat Gomezius

Gomezius in lege 17. Tauri, numero 14. pluresque alias quæſtiones Scriptores mouet in di-ẽta l.19. & in d.l.5. quæ huc pertinent, & in eorum commentarijs inſpici poſſunt.

Textus CC XIIII.

Sobre la ley que comiença: Ningun hombre que ouiere fijos, que es en el fuero de las leyes, en el titulo de las mandas, en el capitulo: Pero ſi quiſiere mejorar a alguno de ſus hijos, o de ſus nietos, puede lo mejorar en la tercia parte de ſus bienes, ſin la quinta parte ſobredicha. Y es a ſaber ſobre eſta quinta ta parte, y ſobre eſta tercia parte; quando no ay otro fuero ni coſtumbre que ſea contra la ley que ſacan primero: por razon del alma, el quinto de quanto ouiere: y mandarlo ha a quien quiſiere: y de todo lo al que finca mejorara à alguno de ſus fijos: y mandarle ha el tercio: y aſsi ſe vſa eſta ley.

SVMMARIVM.

1 *Quintum animæ prius deducendum eſt à defuncti hæreditate, quã tertium in quo filium pater meliorauit.*

2 *Quæ iure veteri eſſet filiorum legitima.*

3 *Lex fori auxit legitimam filijs, & patri meliorare permiſit.*

4 *Ante legem hanc Styli dubitatio fuerat, an tertium vel quintum prius deduceretur.*

5 *Statuit lex Styli ſi filius in tertio melioratus, & anima in quinto concurrant, animam præferendam.*

6 *Si prædictum quintum extraneo relinquatur, & filius melioretur in tertio: prius deducetur tertium.*

Lex CCXIIII.

IN TEXTV IBI:

Que ſacan primero por razon del alma el quinto.

Scholium vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, quintum animæ, prius quàm tertium meliorationis elliciendum eſſe à defuncti hæreditate.

2 Ad huius ſententiæ cognitionem ſcire oportet iure veteri; legitimam filiorum eſſe quartam partem bonorum patris, lex Papinianus, ff. de in officioſo teſtamẽto. Iure vero recentiori ſi parẽtes haberẽt quatuor filios pauciores vę corũ legitima triens erat, ſi plures ſemis,

Rr 2 iuxta

iuxt. text. in authenten. de triente & ſemiſſe, §. 1. & 2. collat. 3. authent. nouiſsima, C. de in offic. Iure tamen nouiſsimo legitima filiorum eſt totũ as præter quintũ, de quo pater in vita vel morte diſponere poteſt, in animæ alteriuſvę cauſæ, vel perſonæ fauorem,
3 vt deciſum extat in l. 9. tit. 5. lib. 3. fori, qua patri quoq, permittitur in tertio filium, quẽ velit eligere, & meliorare, ante hãc ergo noſtram legem ſtyli concertatio fuerat apud Scribentes, an quintum vel tertium prius eliceretur ab hæreditate teſtatoris, vt Doctores referunt in l. 17.
4 Tauri. Interpretando ergo lex noſtra prędictã fori legem prius quintum animę fauore deduci
5 aſſerit, vt quinta portione detracta de vniuerſo hæreditatis corpore maior pars ad animam ſpectet, vt innuunt, verba illa: *Porrazon del alma, &c.* Ex quibus ſanè verbis manifeſtè demonſtratur
6 tertium meliorationis prius detrahendum, ſi non animæ, pioquè operi quintum relinqueretur, in quo notabilis lex, hæc eſt, vberiore tamen commentario non indiget.

Textus CCXV.

SI Alguno deue a otro deuda que le deue pagar faſta dia cierto, ſo pena cierta, é diole peño por eſta deuda, que ſino pagaſſe eſte deudo faſta aquel dia q̃ vendieſſe, ò podieſſe vender los peños, ſi venido el plazo no pago, y el no vẽdio los peños porque no los pudo vender: ò fizo afrenta a la parte que los vendieſſe ſus peños, que el no los queria vender: y el deudor no los quiſo vender, entonce cacria el deudor en la pena, mas en otra guiſa no.

Textus CCXVI.

SI alguno deue a otro deudo faſta tal dia, ſo cierta pena cada dia, y el juez deſpues por ſentencia ge lo manda pagar con la pena, ſiempre corre la pena cada dia faſta que pague el deudo, maguer que la ſentencia ſea dada.

SVMMARIVM.

1 *AGitur de pacto appoſito vendendi pignus ſi intra præſtitutam diem non ſoluatur.*

2 *Quæ denuntiationes requirantur, vt pignus vendi poſſit.*

3 *Si apponatur pactum de non vẽdendo pignore, quæ ſolemnitas interuenire debeat, vt vendi poſſit.*

4 *Bene poteſt concurrere pignus prætorium cum conuentionali.*

Lex

Lex CCXV. & CCXVI.

IN TEXTV IBI:

Que ſino pagaſſe eſte deudor faſta aquel dia.

Scholium Primum.

1 Agit hæc lex de pacto appoſito, & permiſsione vẽdendi pignus ſi quãtitas intra præſtitutam diem nõ ſoluatur, de qua revidendę ſunt, l. vltima, §. 1. C. de iure dominij impetrando, & l. ſi conuenerit, in 1. ff. de pignor. actione, & l. creditor, C. de diſtractione pignor. & totus titul. 13. par. 5.

IN TEXTV IBI:

O fizo afrenta à la parte.

Scholium II.

2 IN hoc caſu vnica denuntiatio ſufficit, l. vltima, §. 1. C. de iure domin. imp. l. Titia, §. vſuras, ff. de legat. 2. Si tamen ècõuerſo pactũ appoſitum fuiſſet, vt pignorata res venditi nõ poſſet denuntiationes tres deſiderã-
3 tur diebus diuerſis. Inter vnam & alteram interueniente, ſaltem vna die, iuxt. gloſſam, & Barto. in l. 4. ff. de pignoratitia actione. Hac enim ſolemnitate præcedente vendi pignus poteſt, non obſtante prædicto pacto, de non vendendo pignus, quã gloſ. ex tollit Iaſ. in l. qui bis, ff. de verborum obligation. Bald. in rubr. C. de nouo, C. compon. Alexander. in addirio. ad Bartol. in l. 1. §. Diuus Seuerus, ff. de quæſtionib.

IN TEXTV IBI:

Maguer que la ſentencia ſea dada.

Scholium III.

4 BEnè enim poteſt concurrere pignus prætorium cum cõuentionali, vt optimè declarat Aluericus in d. l. vlti. §. 1. C. de iure domin. Bald. in l. vlti. ad fin. C. de bon. auth. iudic. poſsid.

Textus CCXVII.

O Troſi maguer que por fuero de ciudad ay ley en que dize, q̃ Iudio no tenga ſu boz, ni agena, ſi el Iudio la tiene por ſi en ſu pleyto, vale a lo que ſe juzga: maguer ſe dè la ſentencia por el: mas ſi por otro tiene la boz el Iudio, no vale lo que fuere juzgado por el.

Lex CCXVII.

Inſpiciendæ ſunt leges 83. & 84. ſupra.

Textus CCXVIII.

OTROSI, Dos juezes, o mas ſon ordinarios y conocen de oyr un pleyto en uno. E al tiempo de la ſentencia dar, o ante, ſe va el uno de los juezes ordinarios: el que finca ſin el otro dara la ſentencia, è vale. Ca los juezes ordinarios cada uno ha juridicion en todo: ſaluo en las villas que ſon pueſtas que juzguen de dos en dos, el uno de un vando, y el otro del otro vando, porque ſon dos vandos: ca entonce no deue librar ni juzgar el uno ſin el otro. E los juezes delegados, ò los arbitros no pueden juzgar ſino todos, eſtando preſentes, ſaluo ſi en el compromiſſo los arbitros, o el mandamiento ouieren los delegados de juzgar, e de librar: maguer los otros juezes delegados, y arbitros no eſtuuieſſen preſentes.

SVMMARIVM.

1 *IVdices ordinarij ſi duo ſint unus, ſine alio ſententiam proferre poteſt.*

2 Delegati *& Arbitri ſi duo ſint, unus ſine alio ſententiam non proferunt.*

3 *Interloquutoriam ſententiam, unus ſine alio, delegatis, & arbiter dicere poſſunt.*

Lex CCXVIII.

IN TEXTV IBI. *Dos Iuezes, ò mas, ſon ordinarios.*

Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, iudices ordinarios, ſi duo ſint, vnũ ſina alio ſententiam proferre poſſe, ſecus in delegatis & arbitris. Huius ſententiæ ratio in ordinarijs magiſtratibus, eſt apud eos enim, & quenlibet eorum ratione officij reſidet meum imperium, lex illicitas, §. qui vniuerſas, ff. de officio præſidis.

In delegatis verò & arbitris, ratio eſt, nam cum omnes iudicare iuſſi ſint, vno abſente, alter iudicare nequit: cum nullam aliam habeant iuriſdictionem, niſi illam, quæ à litigatoribus, vel ordinarijs mandata ſit, inſolidum itaque iudicare nequeunt cum apud omnes: nõ vero apud quenlibet imperium ſit l. duo ex tribus, 39. de re iudicata, cap. cauſam matrimonij, de officio de legati, cap. diffinitiua, verſi. Item ſi plures, ſecunda quæſ. 6.

quam

quam ſententiam Doctores accipiunt in diffinitiua ſententia. Secus in interloquutoria, iuxta gloſſam receptam in lege Pomponius, alias ſi vni, ff. de re iudicata, vbi Paulus Caſtrenſis, ad finem, & inſpicienda ſua iura, in capit. vltimo de arbitris libro 6. & in lege 17. & 18. titul. 22. part. 3. & lege 4. titulo. 26. eadem partita, & ibi Gregorius Lopez, ſententiam tamen hanc (noſtra lex limitat quando litigatores vel ordinarij inſolidum alijs abſentibus delegatis, vel arbitris) vni ſoli iuriſdictionem mandarũt, quo caſu quilibet iudicare poteſt, vt ex vltimis verbis noſtræ l. videre licet.

Textus CCXIX.

SI El Rey embia a mandar por ſu carta à alguno que el mandè tomar los bienes de fulano, è que los venda luego, eſte que recibe tal mandado, deue los tomar y vender, pregonandolos primeramente a los plazos que el fuero manda que ſe deuen vender, è no los deue ante vender: è ſi el no lo fizo, ò los vendio, è paſſa mas de quanto le fuere mandado: deue ſer emplaçado el vendedor para ante el Rey: è ſi aſsi fuere fallado, deuenle dar la vendida por ninguna, è deuenle tornar ſus bienes a eſte cuyos eran, aſsi como fuere fallado por derecho, y ſi el comprador fuere fallado en el lugar, deue ſer ante llamado. E ſino fuere ay en el lugar maguer no ſea oydo el comprador: daran carta que les ſean tornados ſus bienes que le fueron aſsi vendidos a eſte cuyos eran: y que fagan al vendedor que le torne los dineros que le pagò el comprador. Pero que dara a ſaluo el comprador ſi algo quiſiere dezir contra el vendedor. Y eſto ſeria como que le fizo pleyto de gelo hazer ſano: y que recibia daño en ſacar los dineros a logro, ò vendiera alguna de ſus coſas, à menoſcabò por cumplir eſto que vendieron, que ſean ante el Rey el vendedor y el comprador faſta tal dia: y el vendedor ſerle ha tenido a la poſtura, ſi la obo con el, o al daño: maguer no ouieſſe poſtura con el.

SVMMARIVM.

1 *Bona vendenda, vt Regi ſolutio fiat, in publica ſubhaſtatione vendi debent.*

2 *An bona mobilia & immobilia praconium deſiderent.*

3 *Ad haſtam locare, quid ſit.*

4 *Vẽdita re ſubhaſta an primus crẽditor ius ſuũ ammittat, et de haſta publica*

publica nonnulla adnotantur.

Lex CCXIX.

IN TEXTV IBI.

Si el Rey embia à mandar.

Scholium Vnicum.

1 SEntẽtia huius legis eſt bona vẽdenda ad hoc, vt fiſcus ſolutionem debiti recipiat publica ſubhaſtatione, & non aliter vendi poſſe; licet in commiſſione Regioque vendendi mandato de ſubhaſtatione nihil adijciatur, & ratio eſt nam Regium mandatum, ſecundum ius, & loci conſuetudinem, vbi res venditur accipiendum eſt, vt in indiuiduo in ſpecie noſtræ legis, docuit Bald. in l. 1. C. ſi propter publicas penſitationes, nu. 4. verſi. *Sed pone quod dominus Rex*, quæ doctrina notabilis eſt.

IN TEXTV IBI.

Què el mandò tomar los bienes.

Scholium II.

2 IN diſtinctè docet lex noſtra, ſiue bona mobilia, ſiue immobilia ſint, in publica ſubhaſtatione vendi debere, vt regi ſolutio fiat, quod inter iuris interpretes, non eſt ſinè difficultate, nõnulli enim exiſtimarunt præconium ſolùm in immobilibus deſiderari: in qua re diſtinguit Bald. in dict. l. 1. numer. 5. Atq; bona mobilia, quæ venduntur in foro publico, vt frumentum aliaquè victualia ſubhaſtationẽ non requirere cum pretium manifeſtum ſit, colluſioque interuenire non poſsit. Secus vero in alijs mobilibus rebus, in quibus affectio conſiſtere poteſt: hæ enim publicum præconium requirunt; & hæc opinio placuit Ioanni de Platea in l. 1. C. de fide inſtrumen. & iure haſtæ lib. 10. Noſtra verò lex ſine vlla diſtinctione præconiorum ſolemnia deſiderat; & hic eſt verus eius intellectus eadem enim ſolemnitas requiritur in exigendo tributo Regio, ſi bona vendãtur, quæ & in locando interuenire ſolet, cum haſta quoq; poſita locationes publicorum fiant, vt eſt notiſsimum, & oſtendit Ouid. lib. 4. de Ponto, eleg. 5. his verſ.

Aut populi redditus poſitam componet ad haſtam.
Et minui magnæ non ſit vrbis opes.
Nunc longi redditus haſtæ ſupponere luſtri.

3 Et ad haſtam locare Collum, dixit in præfatione lib. i. & de haſtarum ſolemnitate inſpicienda eſt, rubr. de iure haſtæ fiſcalis, & l. fin. C. ſi aduerſ. fiſcũ, & l. ſi hypothecas, C. de remiſsione pignorum, & l. 1. de domib. ad rem pri-

priuat.pertin.in Cod.Theodonã,&vt Feſtus Pompe.lib.8.ſcribit,haſtæ ſubijciebãt veteres ea quæ publicè venibant fiſcusque omnino ea vti debet, vt noſtræ legis verba demonſtrant, cui tã ta authoritas data eſt, vt anterior creditor ius ſuum amittat ſi vendita re ſubhaſta tacuerit, iuxt.dict.l.Si hyppothecas, quæ quoquè ratio potuit mouere Legiſlatorem, hic dum haſtã deſiderat in venditione rei mobilis, ſiue immobilis, ſine vlla diſtinctione,& de haſta publica, plura congeſſit Alexand. ab Alexan. lib.3.cap.16.vbi Tiraquel. in annotat.litera P, verb. quæ publica Cicero, 2. officior. & Philipp.2. Senec.controuerſ.3.lib.9.& declam.3.eod.lib. Acron.in ſatyra 6.lib.1.ſerm. Orat. Ouid. libr.4. de Ponto,eleg.5.& 9.Feſtus dict. lib.8.Briſſon.de verbor.ſignif.libr.8.verbo, haſta, Hotoman.in Legicon.verb.haſtę, Alex.Scot. in vocab.verb.haſtæ,qui Hotomanum ad literam tranſcripſit.

Textus CCXX.

OTroſi es a ſaber, que en las vendidas que ſe fazen por las almonedas, tanto vale la coſa, quanto puede ſer vendida, y no ſe puede desfazer la vendida porque diga aquel cuya es la coſa, que le fue vendida por menos de la meitad del derecho precio, ni los parientes mas cercanos no puedan ſacar la coſa vendida en el almoneda por mandado del Alcalde, ò del cogedor, ò del entregador, maguer faſta los nueue dias que pone el fuero, quiera dar el comprador lo que coſtò: mas quando ſacan la coſa en almoneda tanto por tanto, deuelo dar ante el que la demandò por auolengo, y la quiſiere ſacar de la almoneda, que no otro eſtraño. E ſi el Alcalde mandò vender alguna coſa, y es fallada deſpues que la vendio el Alcalde ſin derecho, ſi el comprador la tuuo año y dia en faz y en paz, no ſe deshara la vendida, mas el Alcalde ſera tenido al daño y al menoſcabo que recibio aquel cuyos eran los bienes.

SVMMARIVM.

1 *IN Re vendita in publica ſubhaſtatione, an habeat locum remedium, l.2. C. de reſcind. vendit.*

2 Diuerſitas *inter ſubhaſtationem neceſſariam & voluntariam.*

3 *Intelliguntur iura in l.1.C. de prædijs decur. & in l. ſi quos, C. de reſcind. vend.*

4 *Retractus locum habet in re, in licitatione vendita, ſiue volunta ria, ſiue neceſſaria venditio ſit.*

ralis affectio; quam quis habet ad res maiorum ſuorum, militat quoque ſiue res in licitatione vendatur, ſiue non, l. Lex quæ tutores, verſ. *Neque vero*, C. de administratione tutorum, latè Tiraquelus, de retractu, in præfatione.

Textus C C X X I.

OTROSI es a ſaber, que por las ſus deudas q̃ han de auer de los Iudios, è por los pechos, y por los derechos que ha de auer el Rey, venderã los bienes contra quien el Rey, è los Iudios han tales demandas: maguer no ſeã en la tierra los deudores, ni los pecheros. Pero deſpues que vinieren, ſi moſtrar quiſieren que auian pagado, ò otra razon derecha porque no auian a pagar aquel deudo, ò aquel pecho, oyrloshan. E ſi lo prouar prouaren, è año y dia era ya paſſado, que tiene el comprador los bienes en faz y en paz, el que los fizo vẽder, ſerà tenido al daño y al menoſcabo que recibio aquel cuyos eran los bienes que vendierõ: è los bienes fincan en el comprador, pues los tuuo año y dia en faz y en paz: E ſi año y dia no era paſſado, desfazerſeha la vendida.

SVMMAIRIVM.

1 *Res immobiles per annum & diem cum titulo & bona fide preſcribitu.*

2 *Preſcriptio prædicta, tàm quoad poſſeſſionem, quàm quoad proprietatem effectum ſortitur.*

3 *Alij opinantur prædictam preſcriptionem, quoad poſſeſſionem, tantum intelligi.*

4 *Alij exiſtimant nec quoad poſſeſſionem, nec quoad proprietatem noſtri textus deciſionem procedere.*

5 *Quædam diſtinctio traditur ad huius noſtræ legis intellectum.*

Lex C C X X I.

I N T E X T V I B I: *E año y dia era ya paſſado que tiene el comprador los bienes en faz y en paz.*

Scholium Vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, rem immobilem per annum & diem cũ titulo & bona fide præſcribi. Eãdem ſententiam probat text. in l. 192. ſupra, & in l. 241. ſupra. & prius cautum fuit in l. 1. titul. 11. lib. 2. fori, cuius verba tranſcripſit l. 1. titu. 13. lib. 3. ordinamenti, in noua Compilat. l. 3. titu. 15. libr. 4. quæ iura in praxi fuiſſe recepta, teſtatur Doctor Gomez in l. 45. nume. 102. & Didacus Perez, in dict. l. ordinamenti, ſcho. 1. Salazar de vſu & conſuetudi-
2 ne, cap. 9. num. 1. Animaduertoque

que, iura hæc, & præcipuè textũ in dicta l. 242. huius noſtri Codicis accipienda eſſe, tàm quoad poſſeſsionẽ, quã quoad proprietatem, vt manifeſtè indicant verba illa: *No ſera tenido de reſponder ſobre la poſſeſsion, ni ſobre la propiedad.* Et ita interpretatur Pelaez de Mieres, de maiorica. 3. part.
5 quæſt. 6. num. 6. Coua. tamen in regula poſſeſſor. 2. part. §. 11. num. 7. quoad poſſeſsionem tantum prædicta iura intelligit. Ita vt quoad proprietatem etiam ſiquis per annum, & diem, & cũ titulo & bona fide quietus & pacificus poſſeſſor ſit tueri nequeat, & eandem opinionem admittit Villalobos in Antinomia iuris ciuilis & Regij, litera P. nume. 22. Gutierrez verò pra
4 ctic. quæſt. lib. 1. quæſt. 8. Longe verius putat quoad poſſeſsionẽ, & quoad proprietatem, hæc iura locum non habere, niſi vſus & conſuetudo alicubi vigeret quaſi poſſeſſor hanc probare adſtringatur cum hæ leges locales
5 ſint: & forenſes: forum itaque & eius obſeruantiam probandam contendit, non obſtante prædicta l. Compil. & ordinamen. quibus ipſe ſatisfacit: ego tamẽ Couar. & Villalobos aſſentior.

Textus CCXXII.

OTROSI ès a ſaber, què por deuda què deua vn hombrè à otro, ſi el merino haze entrega de ſus bienes muebles, e los toma el merino, y ſale del oficio, y tieneſe los bienes q̃ no paga la deuda al querelloſo, ni le da la entrega, entonce el deudor finca quito de la deuda en quanto valian aquellos peños muebles que el merino auia tomado, y el merinò finca obligado ſi ha bienes: è ſino aquel que le puſo por merino. Y eſſo miſmo ſi mas valian los peños que no era el deudo.

Lex CCXXII

Interpretatione non indiget hæc lex.

Textus CCXXIII.

OTROSI, Si el marido es mayordomo, ò arrendador, ò cogedor, tambiẽ ſera la muger, e ſus bones de la muger tenidos como los del marido, ſaluo ſi la muger ante hombres buenos tomaſſe recaudo en como ella dezia, què no queria ſer tenida à ninguna coſa que ſu marido huuieſſe de auer y de recaudar deſtas coſas ſabredichas, ni auer ende pro ni daño.

SVM.

SVMMAIRIVM.

1 *VXoris bona obligata ſunt quãdo maritus exactor regius fuit.*

2 *Pretextu lucrorum anterior cõcluſio accipienda eſt.*

3 *In primipilari debito bona dotalia tacite obligata ſunt.*

4 *Quis diceretur primipilus adnotatur.*

5 *Primipili etimologia tradditur.*

6 *De primipilari honore plura iura remiſsiue recenſentur.*

Lex CCXXIII.

IN TEXTV IBI:

E ſus bienes de la muger tenidos como los del marido.

Scholium Vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, vxoris bona adſtricta eſſe quãdo maritus exactor, adminiſtrator, vel conductor fuit, cuius textus ſententiam ego accipio prætextu lucrorum, vt eſt notiſsimum, quoad bona tamen pro-
2 pria ipſius vxoris rigorem habet lex, & eius deciſionem ſolum cuſtodiri video in primipilari debito, pro quo bona dotalia tacitè obligata ſunt, l. ſatis notum, C. in quibus cauſis pigno. vel hyppothe. contrahitur, l. vtilitas publica, C. de primipilo, libr. 12. Primipi-
3 lus autem nuncupatus eſt. *Qui quatuor Centuriones, & eius milites regebat, caputquè, & primus legionis dicebatur:* vt tradit Begetius in 2. de re militari, & idem
4 libr. 2. cap. 8. inquit: *Hunc aquilæ vexillo præeſſe, & quatuor Centurijs.* Liuiuſque libr. 2. decada 5. & libr. 7. decada. 1. *Primum haſtatum nuncupat.* Saloniumque Tribunum militum, & primum Centurionem fuiſſe, ideſt *Primumpilum*, aſſerit. *Pi-*
5 *lum* appellans *quaſi per illũ*, quòd hoſtis ab eo periret, ſecundum Barronem libr. 4. de lingua Latina. Et Primipilum *Legionis Ducem*, ſexagintaque Centutionum Præfectum nuncupat Halicarnaſeus antiquit. Romanus libro 9. litera D. folio 300.
6 Et primipili, primipilariſque honoris pleraquè iura meminere, quæ recenſetur à Barnab. Briſonio, de verborum ſignificatione, libro 19. verbo, *Primipilus*, & de primipilo ordineque primo non pauca ſcribit Alexander ab Alexandro, libro 1. cap. 5. vbi Tiraquelus in eius adnotationibus, verbo, *Cui primipili.*

Tex-

Textus CCXXIIII.

OTROSI, Si el Rey perdona à alguno ſu juſticia, y le dio ende carta, è deſpues le paſſan contra aquel perdon, e demanda carta al Rey, ò al alcalde del Rey, que le guarden el perdon que el Rey le fizo: bien puede el Alcalde dar carta del Rey en eſta razon, ſi el Rey ge lo manda, o ſi el notario pone primero en la carta la ſu viſta, y entonce el libramiento deue ſer fecho en eſta guiſa: Fulano alcalde lo mando fazer por mandado del Rey, y yo fulano eſcriuano la eſcriui. Y eſte miſmo libramiento deue fazer el Alcalde en las cartas que no ſon foreras, que el Rey le mandaria librar.

Lex CCXXIIII.

Dixi in lege 38. ſupra.

Textus CCXXV.

OTROSI, el menor de edad que ha tutor, ſi le demandan alguna heredad, o caſas, y el Alcalde faze emplazar a ſu tutor, e nr quiere venir, y por razon de ſu rebeldia aſsientan en aquellas coſas que ſon rayz del menor, paſſado el año: el menor por reſtitucion ſera tornado en ſus biene, que no perdera la verdadera tenencia. Mas el tutor ſera tenido a la coſta è a los daños que recibio el menor, y al daño que la parte recibio por la ſu rebeldia.

Lex CCXXV.

Perlegi in lex 28. ſupra.

Textus CCXXVI.

OTroſi es à ſaber, que los concejos de las villas ſi combidan a rico hombre, ò à otro ſeñor qualquier, que lo pueden fazer: maguer los de las ſus aldeas no ſe ayan acertado hallar al cõbidar, pagaran la coſta los que ſuelen pechar en tales coſas: mas ſi algunos del concejo apartadamente ſin acuerdo del concejo fizieſſen tal combite, eſtos pagaran la coſta, y no los que lo ſuelen pechar.

Lex CCXXVI.

Non indiget interpretatione.

Tex-

Digitized by Google

Textus CCXXVII.

OTro ſi es a ſaber, que maguer las puentes de algunos lugares no ſean adobadas, y eſtan foradadas, y algun viandante reciba daño en la puẽte en ſus coſas, no ſon tenidos los del lugar al daño.

Lex CCXXVII.

Scholia non deſiderat lex hæc.

Textus CCXXVIII.

OTro ſi, quando el Rey quiſiere encomendar a otro que oya algun pleyto de riepto, con ſabiduria, y con plazer de ambas las partes, porque no ayan el juez por ſoſpechoſo: eſſo miſmo ſe ha de hazer y de guardar en todo otro pleyto de qualquier materia que ſea, que quiera el Rey encomendar a otro.

SVMMARIVM.

1 *Solus Rex iudicat de cauſa riepti.*

2 *Cauſam hanc abſq; partiũ conſenſu Rex non committit.*

Lex CCXXVIII.

IN TEXTV IBI: *Algun pleyto de riepto.*

Scholium vnicum.

1 CVM Solus Rex de cauſa riepti, (vt ita in quam doctrinæ cauſa) iudicare queat, vti probatur in lege 22. titulo 9. part. 2. 2 & latè oſtendi in lege 39. & ſequent. ſupra: merito lex noſtra, abſque partiũ conſenſu Regẽ alij comittere nõ poſſe aſſerit, & nihil aliud ex eius contextu elicitur, adnotata itaq; in d. l. inſpicienda ſunt.

Textus CCXXIX.

SI Alguno fia à otro que eſtè a derecho, y ſe va el enfiado, eſte que lo fiò, es tenido de lo traer a derecho, ò de tomar el pleyto por el ſi quiſiere; y cumplir quanto fuere juzgado: mas ſi alguno faze abonado a el demandado, entonce la ſentencia que fuere dada contra el, deueſe entregar en ſus bienes del demandado: è ſi alguna coſa mengua, que no ſe puede entregar en ſus bienes, deuenle entregar en los bienes deſte que le fizo abonado, mas primeramente ſe deue començar a fazer entrega, ſegun dicho es, en los bienes de aquel a quien fizo abonado.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *DE cautione iudicio ſiſti latè agitur.*

2 *Vadimonium quid ſit.*

3 *Antiqua ſatiſdatio iudicio ſiſti, cui cautione aſsimiletur.*

4 *Quæ dicatur ſatiſdatio iudicatum ſolui, & inter quas ſtipulationes annumeretur.*

5 *Hæc cautio iudicatum ſolui, tres habet partes.*

6 *Iudicatum ſolui ſtipulatio, in quo differat hodie à veteri ſatiſdatione.*

Lex CCXXIX.

IN TEXTV IBI:

Que eſtè a derecho.

Scholium Primum.

1 TRactat lex hæc, de cautione illa, quæ *iuditio ſiſti* nũcupatur. Cuius origo fuit, vt prædicta ſatiſdatione præſtita in iudiciũ ire, quis non adſtringeretur, nec ab aduerſario arripi poſſet, quo reſpiciunt innumeræ pandectarum rubricæ, & præcipuè illa, *In ius vocati vt eant, aut ſatis, vel cautum dent*, & dixi in l. 11. ſupra. Et hinc in docte plerique autumãt perſonaliter in ius vocatum iudirio ſuper eſſe debere, aut vadimonium præſtare, ideſt ſponſo-

2 res. Iudicio ſiſti, quippè cum lõge verius ſit vadimonium tantum dici in cauſis criminum: & quidem capitalibus, cuius rei vltra ea, quæ adnotauimus in dicta lege 11. Argumentum eſt, quod de Ceſone ſcribit Dioniſius Halicarnaſeus, antiquitat. Rom. libr. 10. pag. 332. litera D. qui Ceſo, cum Lucium interfeciſſet de eo author, inquit: *Tunc igitur iuſtitiæ ratio hominum audaciorum impetum repreſsit, & iudiciũ dilatum eſt, non ſine magna contentione illis dubitantibus vtrum interim reus in vinculis eſſet aſſeruandus an datis vadibus eſſet dimittendus, vt pater poſtulabat, tunc Senatus decreuit, vt pecunia à vadibus promiſſa dimitteretur, & vſque ad iudicij diẽ liber eſſet, poſtridie tribuni, populo ad concionem conuocato, cum iuuenis vadimonium deſſeruiſſet, eum abſentem damnarunt, & à vadibus, qui erãt decẽ, pecunias, quas pro vadimonio ſpoponderant exegerunt.* Quæ verba recenſere libuit, vt ex eis conſtet quantum vadimonium, & vades diſtent à ſponſoribus iudicio ſiſti, in cauſa enim tantum ciuili hæc cautio exigitur, vt cum iudicio animaduertit lex noſtra verbo, *Eſte a derecho*, & verb. *De mandado.* Effectus autem huius cautionis erit, *Res iudicata.* Nãm ſi reus damnetur, fideiuſſor adſtrictus eſt, vt innuit lex noſtra differt, itaque ab antiqua illa, *iudicio ſiſti*, ſatiſdatione qua ſpõſor liber

Digitized by Google

liber erat, reum ſiſtendo, cui ſimilis noſtris tẽporibus eſt fideiuſsio illa, quæ vocatur *De la haz*. Cuius meminit text. in leg. ſciendum, qui ſatiſdare cogant. latè Xuarez in l. 2. tit. *De los emplazamientos*, lib. 2. fori, num. 7. Matienzo in l. 3. tit. 16. lib. 5. Comp.

IN TEXTV IBI: *E cumplir quanto fuere juzgado.*

Scholium II.

4 HÆc ſatiſdatio, cuius noſtra lex meminit, *Iudicatũ ſolui*, appellatur, quæ inter ſtipulationes Prætorias enumeratur à Iuſtiniano in principio de ſatiſdationib. & iudicatum ſolui eo dicitur, ſtipulabatur enim quis, vt ſolueretur ſibi quod fuiſſet iudicatum, vti ex eius formula cõmemorat Cuiatius libr. 10. ob-
5 ſeruation. c. 29. Hæc ergo cautio *Iudicatum ſolui*, tres habebat partes, vtpotè *de re iudicata, de re defendenda, & de dolo malo*, vt apertè colligitur ex l. iudicatũ, ff. iudic. ſolui, in illis verbis: *Iudicatũ ſolui, ſtipulatio tres clauſulas in vnũ collatas habet. de re iudicata, de re defendenda, de dolo malo*: quas clauſulas exponit Accurſius ibi, & Vigelius lib. 6. digeſtorum, c. 10. & Cuiatius ad Affrican. tract. 6. in l. vlt. de procurato. præcipuaquè pars illa eſt, quæ de iudicato loquitur, cũ propter hanc cæteræ interponerentur: quæ in id committitur, quod iudex actori deberi iudicauerit, l. ſi accepto, ff. de acceptilatio. l. iudicati, ff. iudicatum ſolui. Et probat lex noſtra, ibi: *E cumplir quanto fuere juz-*
6 *gado*: hodieq; iudicatum ſolui, ſtipulatio generica eſt, ſiue quis alieno, ſiue ſuo nomine conueniatur, diſtat itaq; à veteri ſatiſdatione, quam tantũ præſtabat, qui reali, vel perſonali conueniebatur, non ſuo, ſed alieno nomine, vt Iuſtinianus commemorat in dict. princ. de ſatiſdationib. & nouam formã adiecit Iuſtinianus in § . ſi verò, eodem titulo: quæ omnia omitto, cùm de his ſatiſdationibus in lege 11. ſupra, tractauerim.

Textus CCXXX.

OTroſi en tierra de Leon las heredades, e las otras rayzes que vienen de patrimonio, o de abolengo: e las vende aquel cuyas ſon: e viene el pariente mas cercano, a quien fue fecho ſaber por el vendedor que quiere vender la heredad, e quiere la ſacar. Y eſto ſe libra en tierra de Leon por fuero de las leyes tambien como en Caſtilla, como quier que en otro tiempo en tierra de Leon el pariente faſta vn año la podia ſacar. Y eſto del año ſe vſo aßi, quando el vendedor no le fizo ſaber la vendida.

Textus CCXXXII.

Q*Vando la fuerça de las libertades de muchos priuilegios ſe ponen en vn priuilegio, e no los confirmò el Rey, no aura mas de vna chancilleria por todos los priuilegios.*

SVMMARIVM.

E*Tſi ſub vna ſententia contineantur plura capita, vnica ſententia erit.*

2 *Quot ſunt perſonæ, an tot ſint ſententiæ, licet ſub vna ſubſcriptione.*

Lex CCXXXII.

IN TEXTV IBI:
No aura mas de vna Chancilleria.
Scholium vnicum.

1 RAtio eſt. Nā & ſi ſub vna ſententia contineantur plura capita, vnica ſentētia erit, & vnica ſpor-
2 tula debetur. Secus verò ſi ſub vna ſubſcriptione continerētur plures perſonæ, & plura debita, vel debitor vnus eſſet: ſummæ verò, & quantitates diuerſæ. De qua re inſpiciendus eſt iuris interpres, Antonius Gomezius variar. cap. 11. tom. 2. numer. 19. Plenè enim diſputat, eiuſq; commentarij, & hic conueniunt.

Textus CCXXXIII.

O*Troſi, como quier q̄ los arbitros en tres años es eſtablecido por derecho haſta que libren los pleytos que ſon pueſtos en ſu poder. Pero ſi las partes ſe auinieren, e les dieren poder que en todo tiempo ayan ellos poder de librar los pleytos que puſieron en ſu poder, eſtonce puedenlo librar deſpues de los tres años.*

SVMMARIVM.

A*Rbitri poteſtas triennio finitur.*

2 *A die ſuſcepti arbitrij, triēnium enumeratur, diuerſæq; in hoc opiniones recenſentur.*

3 *Et poſt triennium pronuntiare arbitri poſſunt, ſi à litigatoribus poteſtas conceſſa ſit.*

4 *Si plenum ius arbitris conceſſum ſit, intra quod tempus ſentētiam dicere debeant.*

IN TEXTV IBI:
Como quier que los arbitros en tres años.
Scholium Primum.

1 SEntentia huius legis eſt, arbitri poteſtatē, & iuriſdictionē finiri triennio, niſi aliud à litigatoribus prouiſum ſit. 2

Ss 2 Nullam

Nullam iuris communis, quã viderim, legẽ habemus, qua dies arbitris præfinita fuiſſet ad ſententiam proferendam. Speculator tamẽ titulo de arbitris, §. deſert ad finem, verſ. *Item, vt intra triennium*, in ea fuit ſententia, vt quotieſcunque in compromiſſo dies nõ apponeretur, egredi nõ poſſet trium annorum ſpatium. Et quanuis ſcribentibus hæc opino placuit, aliud diſcrimẽ ortum fuit, à quo tempore prædictum triennium ſupputaretur. Et ſanè Alberic. & Bald. in l. ſed
2 ſi compromiſſum, ff. de arbitris, cum Azone, & Iacob. de Raue, quos referunt intereſſe putant. An lis eſſet conteſtata necne? Ita vt anteriori caſu triennium percurrat: ſi verò lis nõ fuerit cœpta, perpetuò duret. Lex tamen Partitę 27. tit. 4. p. 3. Speculatoris opinionem elegit, ſiue lis cœpta vel incępta eſſet, à die enim ſuſcepti arbitrij triennium enumerandũ decidit, cui concinnit lex noſtra in hac 1. part. Et Gregor. adnotauit in dicta lege Partitæ, Scol. 5.

IN TEXTV IBI: *Les dieren poder, que en todo tiempo.* *Scholium II.*

3 ET poſt triennium ſententiã arbitros dicere poſſe decidit lex noſtra, ſi à litigatoribus hæc poteſtas data ſit, quod antea prouiſum fuit à l. non diſtinguemus, §. fin. ff. de arbitr. & in prædicta leg. 27. adnotatur, &
4 ibi Greg. ſchol. 1. Et quando plenum ius à litigatoribus arbitris datum eſt prorogãdi cõpromiſſum, intra quod tempus pronũtiare debeant, latè diſſerit Alex. conſ. 70. ex nu. 1. vſq; ad 5. vol. 2. qui omnino inſpiciendus eſt.

Textus CCXXXIIII.

O*Troſi es aſaber, que el Rey puede dar a quien tuuiere por bien de los terminos de las villas que han partido entre ſi los concejos, e vale tal donacion, mager el concejo lo contradiga: mas ſi los han partido, o dado, no los puede dar el Rey. E deſtas tales donaciones, que aſſi hazen los cõcejos, e otro, maguer el Rey confirmò la donacion que haze el concejo, no puede hazer, ni ordenar della aquel a quien la dio el concejo, ſino como manda el fuero de las leyes, en que puede dar de todo lo que ha el tercio de mejoria a vno de ſus hijos: y el quinto por ſu alma: mas la donacion que haze el Rey, puedela aquel a quien la haze eſſa coſa que le dio el Rey dar en mejoria, o por* Dios*, o por ſu alma, o hazer, o ordenar della como quiſiere, demas de la tercia parte: e de la quinta que puede dar,*

o ordenar

o ordenar por fuero: y eſto es porque es donadio de Rey, que es aſsi priuilegio en la Corte del Rey el ſu donadio que el haze.

Textus CCXXXV.

O Troſi es a ſaber, que ſaluo en las tres coſas que quiere el derecho de la Yglesia, que ſe puede poner la defenſion peremptoria ante del pleyto conteſtado: aſsi como es el vn caſo de la coſa juzgada, y el otro de tranſacion, y el otro de pleyto acabado por jura, que en todas las otras defenſiones peremptorias ante conteſtara el pleyto por demanda, e por reſpueſta, conociendo la demanda, o prouandogela, e deſpues recebirlohan a la defenſion peremptoria, aſsi lo vſan en caſa del Rey.

Lex CCXXXVI.

E S a ſaber, que las defenſiones ſon en quatro maneras: perentorias las vnas, e las otras perjudiciales, e las otras dilatorias, e las otras declinatorias. E ſon perentorias las que rematan el pleyto: pero que ſe puede dexar dellas el que las pone, e poner otras razones por ſi, e yr por ſu pleyto adelante. E deſtas perentorias ay tres maneras dellas, porque ſe embarga la conteſtacion del pleyto, aſsi como dize el derecho de re tranſacta, et iudicata, et finita, per iuramētū à parte parti delatū vel per actū de nō agēdo, vel per longā diuturnitatē tēporis. Mas las otras defenſiones perētorias no embargā a la cōteſtaciō del pleyto: e conociēdo luego puede poner la defenſiō perētoria: e las perjudiciales ſon aſsi como ſi dize cōtra el demādador, que es ſieruo, o que no es heredero, o que no es ſuya la demanda. Y eſta perjudicial es de tal natural, que retiene el pleyto de no yr por el adelante, faſta que cónozca el juez, e libre ſobre eſta defenſion perjudicial. E las dilatorias ſon las que vſan de cada dia, aſsi como pedir Abogado, e pedir plazos en las coſas que acaecen en el pleyto. E declinatorias ſon aſsi como dezir, que no es juez: e que le embien a ſu fuero: o dezir que le fizo poſtura, e pleyto de no demadar lo, ni fazerle aquella demanda, que el faze, es a ſaber, q̃ las defenſiones perentorias en qualquier manera quier que ſean pueſtas, como quier que las leyes fazē departimiento ſobre ello en el Digeſto, y en el titulo de re iudicata: y en el derecho de la Yglesia lo diga en otra guiſa ſegun ſe nota, extra, de ordine cognitionum intelligimus, que el vſo de la Corte es, que el Alcalde ante quien ſon pueſtas eſtas defenſiones perentorias, que primero juzgue por ellas, e deſpues venga a juzgar ſobre lo principal. Y eſſe miſmo pleyto ha de juzgar ſobre las perjudiciales, ante que vayan por el pleyto adelante. E otroſi primero ha de juzgar ſobre las defenſiones dilatorias ante que vayan adelante por el pleyto.

Digitized by Google

da noſtra lex eſt, quippè cũ præiudicialis exceptio, peremptoria ſit, & declinatoria inter dilatorias annumeretur, cap. ad probandũ, de exceptio. c. poſtremo, de appell. l. apertiſsimi, C. de iudicijs, ex quibus iurib' ſatis probatur quouis nomine exceptiones vocentur in perẽptorias, & dilatorias reſolui. Quamuis doctrinæ gratia iura, & Scribentes alijs ſpeciebus vtantur: incidentes enim, & emergẽtes, appellãt anomalaſq; & mixtas, gloſſa & DD. in c. exceptionẽ, de except. aliaſq; iudicij & facti exceptionis proponit Iulian. in l. ſi poſt litẽ, ff. de exception. & labeo in l. Paulus, eodem titu. aliaſq; exceptiones Reales, alias perſonales, dixit Paulin l. exceptiones quę, ff. de excep. & in l. 2. §. legation. ff. de iudicijs. Et vt in pauca cõferrã omnes exceptiones, quæ proprio aliquo nomine in iure noſtro memorãtur colligit diligẽtiſsimus Briſonius de formulis, lib. 5. pag. 405.

IN TEXTV IBI: *E ſon peremptorias las que rematan el pleyto.*

Scholium II.

4 PEremptoriæ enim exceptiones ſunt, quæ decidũt, & perimũt, ſeu tollũt prorſus intentionem agentis quales ſunt, exceptiones iuris iurandi, doli mali, metus, erroris, rei iudicatæ, non numeratæ pecuniæ, pacti de nõ petendo, in perpetuũ, & ſimilium, vt videre licet, ex l. 1. & 2. & l. 4. §. metus, & §. aduerſus, & ex l. Iulianus, ff. de doli mali exceptione, l. nihil, de regulis iuris, & integro titulo, ff. de except. rei iud. & toto titulo, C. de non numerat. pecuniæ, l. qui pecunias, ſi cert. petat. & l. 3. in princip. de exceptionib.

IN TEXTV IBI: *E deſtas peremptorias ay tres maneras dellas, porque ſe embarga la conteſtacion del pleyto.*

Scholium III.

5 EX his peremptorijs exceptionibus, tres appellati litis finitæ ait tex. noſter, vt poſte exceptio iuris iurandi tranſactionis, & rei iudicatæ, quæ omnes in litera, tx. recẽſentur, ideo que ſic nũcupãtur: quia finẽ litibus imponũt, & de trãſactionis exceptione, eſt tx. In l. fratris, C. de tranſact. & de exceptione iuris iurã. in l. 1. ff. de iur. iur. & de rei iudicatę exceptione, in l. i. ff. de re iudic. & in c. i. de litis cõteſtatione in 6. latè DD. tractant.

6 Has igitur litis finitæ exceptiões, ſi ante litem cõteſtatam opponantur conteſtationem impedire, docet text. noſter, quod antea deciſum fuit in dict. cap. 1. de

Digitized by Google

litis conteſtatione in 6. non tamen omitto, ita accipi debere legem noſtram ſi oponens has litis finitę exceptiones incontinenti offerat ſe eas probaturum: alioquin enim litis conteſtatio non impeditur, ſed iudex reſeruat ad diffinitiuam, iuxt. Barto: doctrinam communiter receptam in l. ille à quo, §. ſi de teſtamen. ff. ad Trebel.

IN TEXTV IBI:

No embargan a la conteſtacion del pleyto.

Scholium IIII.

7 CÆtetas pereptorias exceptiones litis conteſtationi impedimento non eſſe inquit lex hæc, & probatur in lege peremptorias, C. ſententiam reſcindi nō poſſe, & iure huius Regni debet litigator opponere intra viginti dies poſt litis conteſtationem, niſi iurauerit de nouo emergiſſe. l. 1. tit. 5. lib. 4. cōp.

IN TEXTV IBI:

Y eſta perjudiciales de tal natura.

Scholium Quintum.

8 SVper exceptione præiudiciali prius iudicem cognoſcere debere ait, tex. hic, naturam enim pereptorię exceptionis litis finitæ ſequitur, vt ſupra oſtēdi, quod ita accipiendū eſt, ſi ſuper prejudiciali exceptione cognoſcere magiſtratus queat. Nā ſi interdicta cognitio ſit, & incidenter tātum in iudiciū proponatur, examinare poterit, nō tamen pronuntiare: litis itaq; conteſtatio non impedietur, l. 1. C. de ordine iudiciorum.

IN TEXTV IBI:

E las dilatorias ſon.

Scholium Sextum.

9 DIlatoriæ exceptiones ſunt, quæ nō extingunt intētionē agentis, ſed tantū differunt, §. appellatur, inſtit. de except. harum plures caſus notari poſſunt, & nonnulli à noſtra lege annumerātur, qui iudiciales nuncupātur: quia iudiciū ipſum reſpiciūt, vt ex illis verbis ellicitur. *Pedir abogado, e pedir plazos*: alia exempla ſunt ad differendā ſolutionem, vt ex pacto de non petendo ad certū tēpus, vel quia ſub conditione promiſſum ante aduertendū diei, & conditionis implemētū petatur, l. 3. §. 1. de exception. l. cedere diem, de verborum ſignif.

IN TEXTV IBI:

E declinatorias ſon.

Scholium Septimum.

10 HÆ declinatoriæ exceptiones dilatoriæ, quoq, ſunt, & dicūtur illæ quæ aduerſus

ſus ipſum iudicẽ proponuntur, l.vlt.C.ſi à non competenti iudice, C.de cauſis,de offi.de leg.vel contra iudicia,quia non in loco debito, & tuto, vel feriatis dieb⁹ fiant,l.omnes,C.de ferijs, l.ſi feriatis,ff.eodem.

IN TEXTV IBI: *Ante que vayan adelante con el pleyto.*

Scholium vltimum.

11 OMnes ergo prædictæ exceptionis dilatoriæ,peremptoriæuè,quæ in vim dilatoriatum opponuntur proponi debent ante litis conteſtationem, iuxt.l.vltimam,C.de exceptionib.& l.exceptionem,C. de probation.quibus conuenit l. 1. tit.5.lib.4.compil.

Qibus breuiſsimis adnotationibus explanatur ſatis noſtri textus. Litera,illud tamen ſilentio prætereũdem non eſt priſcis tẽporibus exceptiones à prætore poſtulatas,& impetratas, atque ab eo vnà cum actione, & interdicto datas,vt ex Cicerone libr. 2.de inuentione,& lib.1. de oratore,ſatis conſtat, & ex Vlpiano in l.1.§.ſunt qui putẽt,ff.nequid in flumine publico,ibi: Hoc tamen iure vtimur,*Vt Prætor ex cauſa æſtimet, an hanc exceptionem dare debeat.* & in l. 1. §. labeo, ff. de fluminibus, & ex Pomponio in l.ſiquis ſub,ff.de condit.inſtit.& de varijs exceptionibus, & quibus dictionibus conciperentur plura ſcribit Briſonius de formulis,lib.5.pag.402.&403. Et de ſpecialibus exceptionũ formulis pleraq; non contẽnenda,tradit idem doctiſsimus(profecto) vir eodem libr.pag.404. nec hic etiã omittendũ eſt aduerſus rei exceptionẽ, actori replicationẽ interdum re ita exigente æquitateq; dictante dari, l.nã poſteà quã,§.ſi minor,ff. de iur. iur. & integer titul⁹ de replicationib⁹ inſti. Rurſus & alia allegatione interdũ opus erat adiuuandi rei gratia,quæ duplicatio vocabat. Et ruſ⁹ alia allegatione,qua actor tueretur,quæ triplicatio nũcupabatur,l.cõſilio,§.1.de curatore furioſo,& deniq; allegatione alia iuuabatur, reus quadruplicatioque appellabatur, l.2.ff. ff.de except. nullaque alia allegatio permittebatur, iure tamẽ recẽtiori hæ duæ poſteriores abrogatæ ſunt,l.2.tit.5.lib4. cõpil. l.9.tit.6.eod.lib.

Textus CCXXVII.

OTro ſi que el entregador entregue en eſta guiſa:yo vos entrego en eſtas coſas de fulano,y en todos los otros bienes,ò en tales bienes q̃el ha,vale eſta entrega en todo:pues eſpecialmẽte entrego vna coſa:y deſpues ſe ſigue la clauſula general,y en todos los otros ſus bienes,ò en tales otros bienes otroſi.

SVMMARIVM.

1 *Tradita vna re omnes traditæ videntur.*

2 *Aditio hæreditatis in vniuerſum inducitur aditione facta in vna ſola re hæreditaria.*

3 *Re vna apprehenſa non quæritur poſſeſsio in alijs.*

4 *Per ingreſſum partis adquiritur poſſeſsio in totare.*

5 *Natura poſſeſsionis eſt, vt apprehenſionem neceſſario deſideret.*

6 *Si omnes res in præſentia exiſtant per ſolum aſpectum omniũ quæritur poſſeſsio.*

Lex CCXXXVII.

IN TEXTV IBI: *Vale eſta entrega en todo: pues eſpecialmente entregò vna coſa.*

Scholium vnicum.

1 HAnc legem ego accipio, prætextu iurisvniuerſalis, vt ſtatim tradita vna re omnes traditæ videantur, argumento text. in l. reſtituta, ff. ad Trebel. vbi reſtitutione vnius rei tantum facta ab hærede grauato in fideicommiſſariũ, inducitur plena reſtitutio in omnibus alijs rebus: & argu. text. in l. ſiquis mihi bona, §. ſed quid ſi mandauit, ff. de acquirenda hæred. vbi aditio hæreditatis & actus geſtus in vna ſola re hæ-

2 reditaria, qui non poteſt fieri citra ius & nomen hæredis aditionem inducit in vniuerſo corpore hæreditatis.

3 Prætextu verò acquiſitionis poſſeſsionis nullatenus deciſio noſtræ tex. locum habebit: quippè cũ re vna apprehẽſa non quæratur poſſeſsio in alijs, iux. text. in l. cum hæredes, ff. de acquirẽ. poſſeſ. & l. Caius, §. Titius, ff. de lega. 2. & l. ſiquis duas, §. ſiquis partẽ, verſ. planè, ff. communia prædiorum, & l. communi diuidundo, §. Neratius, ff. communi diuidundo, docet Bart. in l. 1. nu. 3. ff. de reb. dubijs, & in d. l. reſtituta, in principio, vbi communiter Scribentes, Pau. in d. l. 1. nu. 2. idem Paul. in d. §. Titius.

Nec huic ſentẽtiæ obſtat tex. in d. l. Caius, §. Titius, de lega. 2. vbi ſi teſtator legauerit fundũ ſeianũ, quẽ per partes locabat omnes partes in legato contineantur. Ex quo text. eliciunt communiter DD. per ingreſſum partis acquiri omnium poſſeſsionem: 4 accipitur enim hæc doctrina in prædicto caſu, quando fundus vnus & cõtinuus eſt, licet in partes diuiſus. Secus verò ſi fundi, vel res eſſent pœnitus ſeparatæ: Nam per ingreſſum vnius poſſeſsio in alijs non acquiretur, docet Accurſius in l. 3. vltimo ſcholio, ff. de acquirenda poſſeſsione, vbi Cumanus numero. 4. Alexan. num. 21. & Iaſ. num. 30.

Hæc

5 Hæc enim natura poſſeſsionis eſt, vt apprehẽſionem neceſſariò deſideret: cuius prætextu l. noſtra accipienda nõ eſt, ſed prætextu vniuerſalis iuris, vt ſupra monſtrauimus, niſi forſitam intelligamus eam quando omnes res in præſentia exiſtebant: tunc enim licet ſint diſtinctæ, & ſeparatæ per ſolum aſpectum omnium quæretur poſſeſſio, l. 1. §. ſi iuſſerim, ff. de acquir. poſſeſ. & docet Romanus in l. 3. eod. tit. nu. 9.

Textus CCXXXVIII.

Otro ſi es a ſaber, que cinco coſas ſon que embargan los derechos eſcritos. La primera, la coſtumbre vſada, que es llamada conſuetudo en Latin, ſi es razonable. La ſegunda, ſi es poſtura que ayan las partes pueſto entre ſi. La tercera, es perdon del Rey, quando perdona la juſticia. La quarta, es quando faze ley de nueuo, que contraria el otro derecho eſcrito con voluntad de fazer ley. La quinta, es quando el derecho natural es contra el derecho poſitiuo que fizieron los hombres: ca el derecho natural ſe deue guardar, ca en lo q̃ no fallaron en el derecho natural eſcriuieron, y puſieron los hombres leyes.

SVMMARIVM.

Conſuetudo ſcriptum ius tollit.

2 *Princeps legẽ condendo, nunquam cõſuetudini derogaſſe videtur.*

3 *Si lex eius cuſtodiam, & obſeruationem præcipiat, non obſtante conſuetudine; immemorialis, his verbis excluſa non cenſetur, nec quadragenaria.*

4 *Opus eſt ſpeciali excluſione immemorialis, vt excluſa cenſeatur.*

5 *Si lex ſanxerit, vt nemo excuſetur ab eius obſeruantia, ex quolibet titulo, nec priuilegio, niſi ſcriptum ſit in libro Regio* De lo ſaluado: *hæc verba immemorialẽ; an excludant, diſputatur & numero ſequenti.*

6 *Pacta dolo malo non inita ſeruari debent, & num. ſeq.*

8 *Diuerſitas inter hæc verba derogare, abrogare, & antiquare, & an promiſcuè eis vtamur.*

9 *Legem naturæ apud omnes gentes receptam, nullum tempus delere poteſt.*

Lex CCXXXVIII.

IN TEXTV IBI:

La primera la coſtumbre.

Scholium I.

1 Probat lex hæc, conſuetudidem ſcriptum ius tollere: quæ ſanè determinatio à iure duodecim tabularum deſcendit, quæ ritus familiæ, patriæq; conſuetudines cuſtodiri iubebat, illis verbis: *Ritus familiæ, patriæq; ſeruãto.* Et Cicero de legibus ſatis demonſtrat dum inquit:

inquit: *Ex patrijs ritibus colunto optima*: quo reſpicit l. noſtra ibi: *Si es razonable*, cui aſsẽtitur Iuriſconſulti reſponſum in l. de quibus, cum vulgaribus, ff. de legib. vbi conſuetudo legem vincit, ita vt meritò conſuetudinis potentiam extolat gloſſ. in in cap. fruſtra, 8. diſt. de qua quoq; latè agit Salazar de vſu & conſuetudine, cap. 2. moreſq, receptos legum neruos eſſe, Iuſtinianus teſtatur in §. ſine ſcripto, de iure natur. de qua re Cicero, vel quis ille ſit, ad Herennium plura congeſsit: & quaſi quandam conuentionẽ inter partes conſuetudinẽ nuncupauit Plato in Cratylo, tantaquè cõſuetudinis authoritas eſt,
2 vt Princeps legẽ condendo conſuetudini nunquã derogaſſe videatur, cũ facti ſit, & quę facti ſũt Princeps ignoraſſe præſumatur, c. 1. de conſti. in 6. Specialis itaq; conſuetudinis mentio, & reuocatio fieri debet, iuxta Archidiaconi doctrinã in c. in his, 11. diſt.
3 Quinimo etiam, ſi Rex legem ſanciendo eam cuſtodiri præcipiat per clauſulam, Non obſtãte conſuetudine, &c. ſaltem immemorialis excluſa nõ videtur, nec etiam quadragenaria cũ titulo, vt docet Accurſi, in authent. vt de cætero commutationes, verſ. pręſcriptione, Baldus in l. vnica, C. de Annal. exceptio. Ang. in l. omnes, C. de pręſcrip. 30. vel 40. annorum, nu. 3. Felin. in Rubric. de præſcrip. n. 18. Boer. deciſ. 39. nu. 12. Tiraq. de retract. tit. 2. §. 1. gloſ. 2. nu. 28. late Ant. Gabriel, lib. 5. com. opin. tit. de præſcrip. concl. 1. nu. 27. & Bald. omninò intuendus, de præſcript. 5. part. princip. q. 9. per totã, Padilla in l. 2. num. 29. C. de ſeruit. Couar. lib. 3. variarum, c. 13. nu. 5. Pelaez de Mieres de maiorat. 4. p. q. 30. nu. 51. Otalora de nobilit. 3. part. c. 7. nu. 11. Auend. reſpon. 16. n. 1.
4 Ioann. Gutier. pract. quæſt. 2. p. lib. 3. q. 76. nu. 24. Velazquez de Auendaño in l. 6. Tauri, gloſ. 11. num. 9. Rurſus etſi lex adjiceret quacunq;, vel qualicunq; conſuetudine non obſtante, nihilominus excluſa non cenſetur immemorialis cõſuetudo: illa enim verba quanuis generalia ſint ad alias conſuetudines trahi debẽt, immemorialem verò non comprehendunt, vt egregiè Bald. docuit vbi ſupra nu. 3. Couar. d. nu. 5. Gutier. vbi ſup. q. 31. n. 4. Opus itaq; eſt ſpeciali excluſione ipſi⁹ immemorialis, ad hoc vt excluſa, & ſublata cẽſeatur, & expreſſè decidere videtur l. 2. tit. 18. lib. 9. compil. Ex quibus infero falſam fuiſſe gloſſam in clem. 2. de rebus Eccleſię, quæ docet excluſa quacunquè præſcriptione, & conſuetudine, immemorialem quoq; excluſam cẽſeri, quanuis eam conetur defendere Greg. in l. 6. tit. 29. p. 3. verbo, *Tributo*, qui omninò allucinatus eſt.

Nec

5 Nec hic ſilentio prætermittē-
dum etiā, immemorialis cōſue-
tudinis tantam poteſtatem eſſe,
vt etiam ſi lex ſanxerit, vt nemo
excuſari poſsit à legis obſeruā-
tia, ex quolibet titulo, nec priui-
legio, nec ex alia qualibet cauſa,
& ratione, niſi priuilegium ſcri-
ptum ſit in Codice, quod voca-
tur *De lo ſaluado:* hæc verba im-
memorialē non excludant, qui-
nimo ſi hæc probetur titulo &
priuilegio *De lo ſaluado* cōpara-
bitur, prædicta enim verba, acci-
piuntur de priuilegio corporeo,
quod adſcribi, & ſaluari (vt ita
loquar doctrinę gratia) poteſt in
libris *De lo ſaluado.* At conſuetu-
do immemorialis eſt quoddam
priuilegium incorporeū, quod
ſcribi nulla ratione potuit, vt ſin
gulariter declarat Iaſ. in §. om-
nium, nu. 73. inſti. de actio. Ioan.
Garc. de nobil. gloſ. 12. à princ.
nu. 59. cum ſeqq. & Ioan. Gutier.
pract. lib. 3. q. 14. ex num. 70. &
præcipuè n. 76. Afflic. deciſ. 239.
in fin. Ant. Gabr. lib. 5. commu.
tit. de præſcrip. concl. 1. nu. 7. Ex
quibus inferri poteſt ad Auen-
dani lapſum de exeq. mand. c. 4.
nu. 27. qui genericè firmat, con-
ſuetudinē immemorialē habere
vim priuilegij, nō tamē habere
poſſe vim priuilegij ſcripti, cui⁹
corpus videri debet, nec ſufficit
tantundē intellectualiter videri
per immemorialem, contrariū
enim expreſsè probat l. 16. ti. 27.
lib. 9. Compil. cuius verba ſunt
*Porque ſomos informados, q̄ ha auido
duda ſobre ſi los nouenta dias, en q̄ la
ley precedēte fabla para preſentar los
titulos, o priuilegios q̄ tienen los q̄ pre-
tenden lleuar las coſas en la dicha ley
contenidas: y la diſpoſicion della, ſi ſe
entiende cō el q̄ no tuuiere titulos que
preſentar, y ſe ayuda de preſcripcion
immemorial. Y por euitar eſto, decla-
ramos q̄ la dicha ley no ſe entiende cō
el q̄ alega, y prueua la preſcripcion in-
memorial.* Satisquè ſuadetur hæc
opinio ex text. in l. 1. tit. 18. lib. 9.
comp. quæ duo præcipit primū,
vt nemo excuſet à gabellæ præ-
ſtatione, quamuis priuilegiū ha-
beat, niſi hoc ſcriptū ſit in libris
Regijs *De lo ſaluado.* Secundū, vt
nō ſufficiat immemorialis con-
ſuetudo, ad hoc vt quis excuſet
6 à gabellæ ſolutione. Animad-
uertēs enim legiſlator anterio-
ra verba, immemorialē conſue-
tudinē excludere non poſſe, ver-
bis expreſsis excluſit eā: nō ſatis
itaq; videtur percepiſſe Auend.
materiā hanc, dum nimis gene-
raliter loquitur, cuius opinionē
ſolū in gabellis admiſit Laſſarte
c. 19. nu. 6. Firmá ergo redditur
noſtri tex. ſentētia, quę ſecundū
anteriorē interpretationē acci-
pienda eſt, ita vt conſuetudo le-
gem tollat, etiāſi ab ipſa lege ex
cludatur, ſaltē prætextu imme-
morialis cōſuetudinis niſi & hęc
verbis expreſsis excluſa quoquè
ſit, nec hic ignoro difficultatem

text.

text.in l.2.C.quæ ſit longa conſuetudo:cuius ſolutionẽ longũ, & prolixum eſſet recenſere, Accurſiusq́;, & ordinarij interpretes latè ibi tractant, & nõ pauca de eius intellectu congeſsit Rebuf.ad ll.Regias,3.tom. tract. de conſuet.in præfatio.ex nu.59.

IN TEXTV IBI:
Poſtura que ayan las partes pueſto entre ſi.
Scholium Secundum.

7 IN hac ſecunda parte, nullam difficultatẽ habet lex noſtra, dũmodo prædicta pacta iuri non repugnent, neq́; dolo malo inita ſint,l.pen. C. de pact. & de eorũ formulis innumera cõgeſſit Briſon.de formul.lib.6.ad fin.

IN TEXTV IBI:
La tercera es perdon del Rey.
Scholium III.

ET in ipſis literis Regijs remiſsionum legibus derogatur,vt latè dixi in lege 38.& 39.ſupra.

IN TEXTV IBI:
Quando faze ley de nueuo.
Scholium IIII.

8 LEgibus recẽtioribus veteres tolli parte legis, vel tota detracta, pluſquã manifeſtum eſt,l.derogatur, cũ vulgar. ff. de verb.ſign.propriè q́; noſter text. loquitur de abrogatione, tunc enĩ abrogatur lex, quæ poſtquã perlata eſt, retractatur, antiquatur tamen quando promulgata non recipitur, licet promiſcuè, impropriè tamen his vocabulis interpretes vtantur,& à propria verborũ ſignificatione recedens cõiungit apud Liuiũ Minutius lib.22.inquiens: *Itaq́ plebiſcitum, quo oneratus magis quam honoratus ſum primus antiquo abrogoq́.*

IN TEXTV IBI:
Ca el derecho natural ſe deue guardar.
Scholium V.

9 IN vltima parte ait lex noſtra, naturalia iura firma, atq́; immutabilia ſemperpermanere, §.ſed naturalia,de iure natur.legem enim naturæ apud omnes gentes receptã nullum tempus delere poſſe ſatis oſtendit Hallicarnaſ.lib.1.pag.3.

Textus CCXXXIX.

OTroſi el que recibe la coſa empreſtada, o alogada, o encomendada,e ge la demandan en juyzio:e conoce aquella coſa que le demandan empreſtada, o alogada,o comendada:e aquel demandador quando le quiere entregar la coſa eſte demandado dize que no es aquella la coſa: y eſtonce el demandador es tenido de prouar que aquella coſa es la que el le preſtò,o alogò,o encomendò. Pero ſi el demãdado quando le demandauan dixo,conozco que la coſa q̃ parece,me preſtaſtes,o alogaſtes,o encomendaſtes,e no otra:entonce el demandador ha de prouar, que es la otra coſa.

Lex

Lex CCXXXIX.

Non indiget interpretatione hæc lex.

Textus CCXL.

QVando el alcalde da por juyzio, q̄ faga juramento alguna de las partes en la ygleſia ſobre la Cruz, o ſobre el altar, o ſobre los Euangelios: deue el alcalde hazerles q̄ tomen fieles ante quiē ſe faga la jura: cà en otra guiſa podria auer pleyto entre ellos ſobre la jura ſi la auia fecho como deuia, o ſino la auia fecho. E ſi fueſſe el pleyto entre Chriſtiano e Iudio, podria dezir el Iudio, maguer el Chriſtiano lo prouaſſe cō hombres buenos Chriſtianos, que auia fecho la jura q̄ no ge lo prouaua con Iudio: e ſeria todo nada. Y esto ha de fazer el alcalde, que tomen fieles ante que faga la jura.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentū fieri non debet tactis rebus ſacris, & plura de hoc num. ſeqq. uſq; ad num. 5.*

5 *Etiam apud veteres per ſacra iurabatur, & ſuper ardentes victimas à rectoq; gladio, & num. ſeqq. uſq; ad num. 7.*

8 *Cum iuſiurandum publicè præſtandum erat, adhibebantur qui præiurationes facerent.*

Lex CCXL.

IN TEXTV IBI:

Sobre la Cruz, o ſobre el altar. Schol. I.

IVramentū, licet factū nō fuerit, tactis reb⁹ ſacris, validū eſt, & omninō ſeruādū, vt oēs in rubr. de iureiur. & ibi Alciat. n. 29. hanc appellat cōmuneōpinionē, & Couar. latè tractat in cap. quāuis pactū, de pact. lib 6. §. 1. 1. p. n. 1. noſtra tñ lex aſſerit, in iuramēto debere intereſſe ſacræ rei tacturā, idē affirmat gl. in clem. 1. de heret. verb. *tactis*. Hoc enim videtur iuramentū efficacius, quā illud quod ſolo verbo fit, vt ex his ſummatim intelligam⁹ verba tex. in l. ſi alterius, C, ſi min. ſe mal. dix. quæ ſic ſe habēt: *Huiuſmodi autem ſacramēto corporaliter præſtito nullum tibi ſupereſſe auxiliū perſpicui iuris eſt.* Ecce ergo tex. expreſsū, vbi ad hoc vt denegaretur in integrū reſtitutio nō ſolū verbo iurādū erat, niſi & rei ſacræ corpus tāgeretur: & huius iuramēti *tactaſacra* re formā ſcripſit tx. in l. 19. tit. 11. par. 3. Hodie tñ verbo, vel cruce tantū tacta, vel Euāgelijs iuramentū præſtandū eſt: in eccleſia tñ pio loco ſiu per altari; & ſuper corpore ſancto prohibitum eſt, l. 67 in ll. Taur. l. 5. tit. 8. lib. 4. Nou. comp. Tactura tñ Euāgeliorū deſideratur in caſibus enumeratis à Clemen. 1. de hæret. Tuncq; ſi ſine tactu præſtetur iuramentū, nō erit ſatisfactū cōſtitutioni, in rei tñ veritate iuramētū erit. In caſu tñ, in quo ius expreſsè tactū ſacrorū euāgeliorū non requirit, fieri debet iuramentū in forma cōmuni & cōſueta, iuxta Bart. doctrinā, in l. qui per ſalutē, ff. de iureiur. & Bald. in c. 1. de nō. for. fidel. & Nec hic colloratiè omittendū eſt etiā apud veteres per ſacra iurari, teſte Diony. Halicar. Romā. antiq. lib. 6. pag. 219. lit. A. ibi: *Etne inpoſterū liceret plebi hāc legem abrogare, ſed ut inpoſterū immobilis maneret, decretū fuit*

fuit, vt omnes ciues Romani iurarent per ſacra vtiq́, ſe ſuoſq́ poſteros imperpetuum hac lege vſuros. Et eodẽ lib. pag. 221. litera B. inquit: *In has igitur conditiones Romani, & Latini fœdus inter ſe per omnia ſacra iurantes fecerũt.* Rurſus lib. 9. pag. 314. litera D. ait: *Et per ſacra iurauit ſe in propoſito permanſurũ.* Et ſuper ardẽtes victimas
6 iurare vetuſtiſsimi ſoliti fuere, ſi eidẽ authori credimus, libr. 4. pag.
7 136. Et arecto gladio iuſiurandum proferre militaris cõſuetudo fuit, vt idem Dionyſius oſtendit lib. 9. pag 30. litera D. Et de priſca iuſiurãdi per tactũ obſeruatione non omittendos cenſui Plauti verſus, Actu 5. Scena 3. ibi: *G. Tange aram hanc Veneris, L tango. G. Tene aram hanc, L teneo. G. Deiurate mihi argentum daturum.* Et in idem conueniunt Ciceron. verba pro Flacco, ibi: *Is ſi aram tenens iuraret crederet nemo.* Quo reſpicit Iuuenalis Satyra 14. *Falſus erit teſtis, vendet periuria ſumma. Exigua Cereris tangens, aramq́, pedemq́.* Rurſus idem Iuuenalis Satyra 13. inquit: *Atq́ adeò intrepidi, quæcunq́ altaria tangunt.*

IN TEXTV IBI:
Que tomen fieles ante quien ſe faze la jura.
Scholium Secundum.

8 Alludit in hoc lex noſtra ad veterẽ morem, qui obſeruabat, vt cum publicè iuſiurandum præſtandum eſſet adhiberentur, qui præiurationes facerent, quemadmodum Feſtus Pompeius in verb. *Praiurationes,* ſcribit. Et cũ iuramenti forma à noſtra lege tradita, legibus recentioribus dãnata ſit: & prædicta perſonarum interuentione non erit opus.

IN TEXTV IBI:
E ſi fueſſe el pleyto entre Chriſtiano e Judio.
Scholium Tertium.

De forma iuramenti Iudæorũ ſcribitur in l. 20. tit. 11. 3. par. qui cum ab Hiſpania expulſi ſint, nec de prædicto iurando verba faciemus.

Textus CCXLI.

Otroſi como quier q̃ de derecho comunal el ſobrino hijo del hermano, o de hermana es en ygual grado con el tio, para heredar en los bienes de ſu hermano finado. Pero ſi es coſtumbre en el lugar, que el hermano por quien tienen los hombres q̃ es pariente mas cercano que hereda los bienes de ſu hermano: e que no heredan con el ſobrino hijo de otro ſu hermano: eſtonce eſta coſtumbre ſe guarda, e ſera auida por ley en razon de la coſtumbre: maguer no ſe pueda moſtrar, ni prouar quando començo la coſtumbre, e tal como es hallada en el lugar q̃ ſe vſo tal ſera guardada, maguer no ouieſſe venido, ni acaecido pleyto, ni juyzio ſobre tal coſa, o fecho.

Lex CCXLI.

Ad intellectum huius legis inſpiciendi ſunt commentatores legis octauæ Tauri, vbi proptius locus eſt.

Textus CCXLII.

OTroſi, en el fuerô de las leyes, en el titulo de las coſas que ſe ganan, o ſe pierdẽ por tiempo en la primera ley deſte titulo dize aſsi: todo hombre que demandare à otro heredad, o otra coſa qualquier, ſi el tenedor de la heredad, o dela coſa que el demanda, quiere mampararſe por tiẽpo, y dixeſſe que año y dia es paſado, y que lo tuuo en faz y en paz de aquel que la demanda, y que por ende no leſ deue reſponder, ſi le prouare que año y dia la tuuo en faz y en paz, entrando y ſaliẽdo el demandador en la villa, no le reſpõdera: Aquellas palabras deſta ley entiẽden y juzgan, aſsi los ſus Alcaldes en la Corte del Rey. En aquello que dize en faz que ſe entiende deſte demandador de la coſa, entrando y ſaliendo el demandador en la villa: entienden en la villa, o en el lugar do es aquella coſa ſobre que contiẽden. Y en paz entienden ſino la demando, o no embargo al tiempo del año y dia al tenedor, o al que la tiene: maguer la tuuieſſe por el. E otroſi entienden eſta ley en razon dei año y dia, pueſto que ſea prouado que lo tuuo año y dia en faz y en paz que ſe entiende que no ſea tenido de reſponder eſte tenedor quanto en la tenencia, y que finca el tenedor por el año y dia en verdadreru tenencia deſta coſa: mas la propiedad, que es el ſeñorio de la coſa en ſaluo finca a la parte, que no lo puede demandar, aſsi como el demãdador, que es metido por mengua de reſpueſta en tenencia de la coſa q̃ demãda: ſi la tiene vn año: mas finca tenedor en verdadera tenẽcia de aquella coſa, y no reſpondera por la tenencia, finca el ſeñorio de la coſa que gela puede demandar la parte. Empero ſi eſte que tiene la coſa moſtrare que la compro, o otro titulo derecho, è moſtrare que la tuuo año y dia en faz y en paz, el demandador no ſera tenido de reſponder ſobre la poſseſsion, ni ſobre la propiedad, que es en el ſeñorio de la coſa.

Lex CCXLII.

Scripſi in l.192.

Textus CCXLIII.

OTroſi, en las preguntas que fizieron los Alcaldes de Burgos al Rey, dize, que mando el Rey, que el que fiziere deuda, o fiaduria ſobre lo que ha, que no puede vender ninguna coſa dello, faſta que aquel que ouiere la deuda ſobre ello ſea pagado. E ſi alguna coſa vendiere el dello, mandara el Rey que ſe pueda tornar a ello, y que ſea entregado en ello: y vendida que fizieren no vale. Pero aſsi ſe juzga, que ſi eſte deudor es raygado y valiado en los orros bienes que fincan, que puede vender de los otros bienes e que vala la vendida, ſaluo ſi los bienes que vendieſſe fueſſen ſeñalamente obligados a eſta deuda.

SVMMARIVM.

1 *Hypotheca ſequitur ipſam rem*
2 *Habens hypothecam praefertur omnibus priuilegijs perſonalibus.*
3 *Si hypotheca perempta ſit, an agi poſsit ad pretium deductum ex re vendita.*

Lex CCXLIII.

IN TEXTV IBI: *Señaladamẽte obligados aeſta deuda*
Scholium Vnicum.

1 Ypotheca enim ſequitur ipſam rẽ, l. reſcriptum, ff. de pactis, habenſquè hypotecam praeſertur omnibus priuilegijs perſonalibus, l. eos, C. qui potio. in pigno. 2 habeãt. rei itaquè ſpecialiter obligatae venditionem vetat lex noſtra alioquin enim agi poterit hypothecaria contra poſſeſſorẽ, 3 & ſi haec perempta ſit, an agi poſſit ad pretiũ deductũ ex illa re vendita, glo. & Bart. notabiliter tractãt in l. 1. ff. de diſtractio. pig.

Textus CCXLIIII.

Otroſi, en el titulo de las deudas, y de las pagas, en la ley que comiença: Maguer, aſsi que muger de ſu marido no puede fiar ni fazer deuda ſin otorgamiento de ſu marido eſtas palabras, ni hazer deuda. Y entiendenlas aſsi en caſa del Rey en las deudas en que no ſe le ſigue a la muger algun pro: mas ſi compra la muger caſada alguna coſa, tenida es de pagar que cõpro y lleuo: y eſſo miſmo en el impreſtido, o en toda coſa de que pro ſe le aya ſeguido, cà los menores, y aun entonce tenidos ſon.

SVMMARIVM.

1 *Nupta ſine viri licentia contrahere nequit, niſi ex cõtractu vtilitatem ſentiat.*
2 *Sine curatoris authoritate in eius cõmodum cõtrahere minor poteſt.*
3 *Iudicium alias nullum validum efficitur in minoris vtilitatem.*
4 *Tranſactio ſuper alimentis valet, in alendi vtilitatem.*

Lex CCXLIIII.

IN TEXTV IBI: *Sin otorgamiento de ſu marido.*
Scholium Primum.

1 Ententia huius legis eſt, nuptam, ſine viri licentia cõtrahere nõ poſſe, niſi ex contractu vtilitatẽ cõſequatur, breuiterquè ad cognitionem huius textus ſcire oportet, nuptam ex lege fori. 13. titul. 10. libro tertio, contractũ facere nequire, niſi in caſibus ab eadem lege enumeratis, quibus, & noſtra lex vtilitatis caſum addit, in quo licet viri aſſenſus non accedat vxor adſtricta erit, & ita agnoſcunt legum

Tau-

Taurinarum interpretes,inl.55. quorum ſcripta, & hic conueniunt.

I N T E X T V I B I:

Ca los menores,e aun entonce tenidos ſon.

Scholium II.

2 ARgumentatur lex noſtra, de nupta,ad minorem, vt ſicut hic,ſine curatoris au thoritate, in eius commodum contrahere poteſt,l.nec,C.de cõ trah.& committend,ſtipulatio.
l.1.C.de auth.præſt.§.pupillus,
de innutilibus ſtipulatio,eadem
ratione,& illa contractui obno-
xia ſit,vtilitas enim legitima ex
3 ceptio eſt anterioris regulæ, cũ
& iudicium illuſſorium non re-
datur, ſi hæc verſetur, l. non eo
minus,C.de procurato.&valeat
pactum ſuper alimentis in alen-
4 di vtilitatem, quod aliàs vetitũ
eſt,l.cum hi,§.eam transſactionem, ff. de tranſactio. vtilitate, enim cognita, omnia ſolemnia ceſant, vt prædicti ſcriptores ſunt arbitrati.

Textus CCXLV.

SObre la ley que comiença. Padres è hijos, eſſo miſmo vſan de los yernos de no los recebir en prueua.

SVMMARIVM.

1 GEner ſuſpectus teſtis eſt.
2 *Ad probandam innocentiam non integri teſtes admittuntur.*
3 *Generi an præiudicium afferat ſententia lata contra ſocerum, rem defendentẽ in iudicio ipſo ſciente.*
4 *Refertur antiquus mos, quo gener, cum ſocero ſimul balneum ingrediebatur.*

Lex CCXLV.

I N T E X T V I B I:

Eſſo miſmo vſan de los yernos.

Scholium Vnicum.

1 OStendit lex noſtra in
teſtimonio dicendo,
generum filio compa
rari,cum in ſoceri lite ſuſpectus
teſtis ſit,quæ ſententia iuri ad-
modum pro cliuis eſt,cũ & qui-
libet domeſticus repellatur,l.18.
tit.16.par.3.niſi excuſatio,vel in
nocentia probanda ſit,tũc enim
2 gener, aliiq; non integri teſtes
admittuntur,vt placuit Archi-
diacono,in c.manifeſtè,& §.ſe-
quenti.12.q.1.Alex.conſ.24. ad
fin.lib.1.Greg.in d.l.18. ſchol.5.
nec hic ommitti poteſt, generi
3 præiudicium afferre, ſententiã
latam contra ſocerum ſuum rẽ
defendentẽ in iudicio ipſo ſcien

te, l. ſæpe, ff. de re iudicata, vbi Accurſi, verbo, *Experiri*, cuius opinionem elegit, l. 20. titul. 22. p. 3. vbi adnotauit Grego. Lupeſi. ſchol. 12. & hic quoquè narrare cupio veterem morem, quo generi vnà cum ſoceris, ſicut cum filijs balneum ingrediebantur, cuius priſcæ conſuetudinis meminit Cicero, lib. 1. officio. Pluthar. in Catone Cenſorio, fol. 118. litera D. licet Cato ita filios & generos inſtituerit, vt ipſe Plutharcus refert, vt cum eis nunquam lauiſſet, quanuis à Romanis factitatum eſſet.

Textus CCXLVI.

OTroſi, en el titulo de las arras, en la ley que comiença. Todo hombre que caſare, dize que no puede dar en arras mas de faſta el diezmo de lo que ouiere. Pero es à ſaber, que ſi ante que el caſamiento ſea fecho por palabras de preſente le venda a ella, o a otro de ſus bienes: maguer mas ſean del diezmo aquellos bienes, vale la vendida como cada vn hombre puede vender lo ſuyo, y ſegũ derecho vale tal compra, y tal vendida.

Lex CCXLVI.

Ad huius legis cognitionem inſpiciendi ſunt commentatores legis 50. in legibus Taurinis.

Textus CCXLVII.

EN el titulo de los pleytos que deuen valer, o no, en la ley que comiença: Ningun hombre. E ſi de otra guiſa fuere pueſta la pena, no vale el pleyto ni la pena. Y eſto ſe entiende quanto en aquello que fue pueſto mas del dos tanto. E ſi otro pleyto de dineros, o de doblo: o ſi era ſobre pleyto qualquier que no fueſſe de dineros, mas por el dos tanto, o otro tanto, ſegun dicho es, valdra el pleyto, y la pena.

SVMMARIVM.

1 *PÆna duplum non egreditur, et quomodo hoc duplum accipiatur, & numer. ſequenti.*

3 *De pœna ſimpli agitur.*

4 *Sub pœna dupli ſimplũ cõputatur.*

5 *Interpretatur l. hoc edicto, de publican. & vectiga.*

Lex CCXLVII.

IN TEXTV IBI;

Mas por el dos tanto, ò otro tanto.

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, pœnam duplum egredi nõ poſſe: ratio autem ea redditur, nam ex maiori ſuma fraus præſumitur, quod ſatis probatur ex l. cum allegas, C. de vſuris, vbi lex contractus non excedit pœnam legitimam, ideoquè ibi quadrupli pœna appoſita non valuit, & quia dubium erat, quæ pœna legi-

legitima diceretur, ſtatuit lex noſtra legem, & conditionem non improbatam dici, quando pœna ad duplum tantum extẽditur, quanuis & hæc dura viſa fuiſſet Papiniano, vt Vlpianus refert in l. Iulianus, §. ibidem Papinianus, ff. de actio. empti, ſed æqua Iuſtiniano in l. 1. C. de actio. empti, ibi: *Hoc quod intereſt, dupli quantitatem minime excedere:* & Rurſus, ibi: *Cum ſciamus eſſe naturæ congruum, eas tantummodo pœnas exigi, quæ vel cum competẽti moderamine proferuntur, vel à legibus certo fine cõcluſæ ſtatuũtur.* Vltimo animaduerti debet, hanc dupli actionem ad pœnæ perſecutionẽ pertinere, vltra ipſius rei perſecutionem, & ideo inquit lex: *Mas por el dos tanto:* alia verò pœna eſt ad ſimplum, & ita intelliguntur verba illa: *O otro tanto*, exemplo tex. in l. 1. de publicanis, ibi: *Si id reſtitutum non erit in duplum, aut ſi poſt annum in ſimplum iudicium dabo*, ſenſus ergo noſtræ legis eſt, vt minor dupli pœna in conuentione apponi queat duplum vero egredi non poſsit, licet maior pœna à contrahentibus præfixa ſit, hoc verò duplum accipiatur, abſquè ſimpli ſupputatione, iuxta tex. in §. vltimo de obliga. quæ ex delicto, ibi: *Nam ipſius rei perſecutionẽ extrinſecus habet dominus, &c.* Hæcquè noſtræ legis deciſio neceſſaria admodũ fuit, alioquin enim ſub pœna dupli, ſimplum computabitur, iuxta egregiam deciſionem tex. in l. hoc edicto, §. vltimo, ff. de publican. & vectigalibus, *Quærentibus autem nobis*, inquit lex, *vtrum duplum totum pœna ſit, & præterea rei ſit perſecutio, an in duplo ſit, & rei perſecutio, vt pœna ſimpli ſit, magis placuit vt res in duplo ſit*, de qua re inſpiciẽd' omnino eſt Bar. in l. ſanctio legum, ex num. 6. ff. de pœnis, & quia in interpretatione legũ pœnæ molliendæ ſunt, potius quam aſperãdæ, l. interpretatione. 42. ff. de pœn. cautè expreſsit lex noſtra, quomodo pœna dupli accipienda eſſet, videlicet, ne ſimplum ſub eo intelligeretur, ad cuius cognitionem iudico prolixiori commentario non eſſe opus, hæc tamen nõ abs re congeſta ſunt.

Textus CCXLVIII.

EN la ley que comiença. Quien por deuda, que es en el titulo de las deudas, dize. O ſi por ſi hazer no lo quiſiere, o no pudiere, aya derecho por los Alcaldes: y por eſto no pierda ninguna coſa de ſu derecho, de como fue pueſto entre ellos. Y es a ſaber, ſi el que ha de auer el deudo haze emplazar a ſu deudor, deſpues no ſe puede tornar a la poſtura que ſe pudieſſe por ſi entregar: mas maguer ſe querella al Alcalde ante del emplazamiento, poder ſe ya entregar por la poſtura.

Lex CCXLVIII.

IN TEXTV IBI: *De como fuere pueſto entre ellos.*

Scholium Vnicum.

AIt lex hæc valere pactum inter debitorem, & creditorem de ingredienda re, propria authoritate, ſi debitum intra diem diffinitam ſolutum non fuerit, quod antea deciſum fuerat in l.2.titul.20.libr.3.fori, quam interpretando lex noſtra aſſerit, creditorem, qui reum cõuenit, & in iudicium accerſiuit, pœnitere non poſſe, & propria authoritate ingrediendi iure vti, ſi lis, ſcilicet conteſtata ſit, & cum latè de prædicto ingrediendi pacto egerim, in l.4. ſuperius hic non transcribo.

Textus CCXLIX.

OTroſi es a ſaber, que ſi el que ha de hazer la jura la refierta, diziendo a la parte, que el toma la jura en confundiendo lo q̃ el dize à hõbre, ſino a vos, que por eſto es caydo, y es vencido del pleyto.

SVMMARIVM.

1 *DElator iuramenti, illud recuſare non poteſt.*

2 *Triplex iuramentum eſt.*

3 *Iudicialis iuramenti vis eſt, vt is cui refertur recuſare non poſſit, ſub pœna amiſsionis litis.*

Lex CCXLIX.

IN TEXTV IBI: *Que ſi el que ha de hazer la jura la refierta.*

Scholium vnicum.

1 SEntentia huius legis eſt, iuramenti delatorem nullatenus illud recuſare poſſe, etſi recuſauerit, condemnandum eſſe.

2 Ad cuius vulgatiſsimæ ſententiæ cognitionem ſciendum eſt, triplex eſſe iuramentum, voluntarium nempe, neceſſarium, & iudiciale: de voluntario inſpiciẽdus eſt text. in l. ius iurandum, quod ex conuentione, ff. de iure iur. de neceſſario caput vltimũ de iure iurando, de iudiciali lex generaliter, §. ſed iuramento, C. de rebus credit. quę tria iuramẽta congeſsit, l.2.tit.11.p.3. lex er-
3 go noſtra nõ agit de voluntario, nec neceſſario, ſed de iudiciali tã tum iuramento, cuius vis eſt, vt is cui refertur recuſare non poſſit, alioquin enim litem amittit, iuxta tex. in d. §. ſed iuramento, verſ. neceſsitate, & prædictam legem partitæ ad finẽ, decidit itaquè lex noſtra illud, quod à vetuſtioribus legibus deciſum erat nullum itaquè alium commentarium expoſcit.

Textus C C L.

OTroſi es à ſaber, que ſi alguno arrendo de otro, digamos cien ouejas, o eſquilmos dellas, por cinco años por quantia cierta cada año: y deſpues eſte ſeñor de las ouejas, teniendo ya ſus cien ouejas, y ſtyendo ya pagado dellas, demã do a eſte que las arrendo la quantia de la renta deſtos cinco años, y el que las tomo a renta, dize que no las tomo, ſino por tres años, y el ſeñor dize que las tuuo, y eſquilmo todos los cinco años, y que no le dio, ni le pago las ſus cien ouejas, ſino de q̃ fueron los cinco años cumplidos: eſte demandado q̃ arrendo para ſer quito de la demanda que le hizo el ſeñor del ganado de la rẽta de todos los cinco años, ha de prouar como le pago, y le dio las ouejas a los tres años. E otroſi, que le pago la renta de los tres años.

Lex C C L.

Commentario non indiget lex hæc.

Textus C C L I.

SI el Alcalde del dia que juzga ſobre la principal demanda, ſino condena a la parte en los fructos, y eſquilmos de la coſa ſobre que juzga ſi puede deſpues juzgar en los eſquilmos: es à ſaber que no, y ſi la parte los demando, y el Alcalde no los juzgo, pecharlo ha el Alcalde: y ſino los demanda perder ſe los ha la parte: y eſſo miſmo es en las coſtas.

SVMMARIVM.

1 Iudex apud quem, res cum fructibus petita fuit, ſi fructus ommiſſerit, an de eis iudicare poſſit.

2 Officium iudicis eius ſententia extinctum eſt.

3 Quando fructus officio iudicis debentur eis ommiſſis, in ſententia amplius de eis non iudicatur.

4 Si a parte fructus petantur duæ actiones ſunt, duoque capita alterum de re, aliud de fructibus ſpecialis, itaq́ determinatio de vno quoque deſideratur.

5 De vna quaq́ re, de qua iudex cognouit, de ea pronuntiare debet.

6 Declaratur deciſio pedemontana Theſauri 135.

7 In remedio tenutæ, ſi primogenium cum fructibus petitũ ſit, et ſupremus Senatus fructus ōmiſſerit an peti poſſint, apud eoſdẽ iudices

8 An in remedio tenutæ fructus veniant.

9 Septẽ conſiderationes adnotantur, ad hoc vt fructus non veniant in tenuta.

10 Verius eſt fructus nõ venire in tenutæ remedio, ex legis expreſſione, cum ſolum quoad cognitionem de poſſeſſione tractetur, apud ſupremũ Senatũ in omnibus vero alijs ſimplex remediũ tenutæ eſt.

11 Inter effectus tenutæ fructus, non annumerantur.

12 Fructus non ſunt pars maioratus, ſed quid diſtinctum ab eo.

13 In edicto diui Adriani, & eius remedio poſſeſſorio nõ veniũt fructus.

14 *In petitione hæreditatis de fructibus tractatur.*

15 *Per tenutã, & edictũ diui Adriani conſequimur corporalia tãtum.*

16 *Ad conſequendam tenutam remediũ adipiſcendæ, & retinẽdæ intentatur, & quid de recuperãda*

17 *Longe verius eſt alijs ſeptem conſiderationibus fructus venire in tenutæ remedio.*

18 *Fructus ſecundum iuris regulas pertinent ad legitimum poſſeſſorẽ*

19 *In interdictis poſſeſſorijs veniunt fructus, ex l. in interdictis, ff. de interdictis, quæ interpretatur.*

20 *In primogenijs ſucceditur titulo vniuerſali.*

21 *In iuditio vniuerſali veniunt fructus.*

22 *Sine fructibus non eſt remedium poſſeſſorium.*

23 *Sine actu apprehenſionis transfertur poſſeſſio, ex l. 45. Tauri, etiam ſi à tertio hæc poſſeſſio occupata ſit.*

24 *Duo non poſſunt in ſolidum poſſidere eandem rem.*

25 *In primogenijs non poteſt dari vacans poſſeſſio.*

26 *Poſſeſſio, quam lex transfert, an ſit eadem, cum illa, quam vltimus poſſeſſor habebat.*

27 *Tenuta interdictum poſſeſſorium eſt, & ex neceſſaria conſequentia, cum fructibus.*

28 *Caſus ommiſſus remanet in iuris diſpoſitione.*

29 *Alienare prohibitus fructus vendere poteſt.*

30 *Ædictum diui Adriani, in quo differat, à remedio tenutæ.*

31 *Hæreditas iacens non poſſidet.*

32 *Non datur hæreditas iacens ſuo hærede relicto.*

33 *Agenti interdicto poſſeſſionis nõ obſtat exceptio proprietatis.*

34 *Ex ædicto diui Adriani, iura etiam incorporalia conſequuntur.*

35 *Poſſeſſionis trãslatio, ex l. 45. nedum in poſſeſſione rerum corporalium, ſed etiam in iurium incorporalium, quaſi poſſeſſione procedit.*

36 *Adipiſcendæ retinendæ, & recuperandæ remedia cumulare maioratus ſucceſſor poteſt.*

37 *Si à ſupremo Senatu ommiſſi fructus ſint iterum, de eis iudicare poteſt.*

38 *Quando lex transfert poſſeſſionẽ declaratio iudicis neceſſaria non eſt, quoad poſſeſſionem, fructus, & alios poſſeſſorios effectus, ſed ſolum quoad cognitionem perſonæ, in quam transfertur.*

39 *In Vniuerſalibus ſententia lata, ſuper re, facit ius quoad fructus.*

40 *Remedium poſſeſſorium legis taurinæ mixtam habet proprietatem*

41 *Omnis cauſa poſſeſſionis, cum fructibus à die mortis vltimi poſſeſſoris in ſuppremo Senatu finiri debet.*

42 *In primogeniorum ſucceſſione, a iudice fructus ſupplentur licet à partibus petiti non ſint.*

Lex

Lex CCLI.

IN TEXTV IBI: *Sino condena à la parte en los frutos.*

Scholium Vnicum.

1 Sententia huius legis eſt, iudicem apud quẽ res, cum fructibus petita fuit, ſi fructus ommiſſerit amplius de eis iudicare non poſſe.

2 Ratio huius ſententiæ, ea reddi poteſt, nam offitium iudicis eius ſententia extinctum eſt, amplius itaquè iudicare nequit, l. 4. C. de poſ. glo. in l. 3. §. ſi rem, verſic. forraſsis de legat. 3. glo. vltima, in l. non ſolum, verſ. oportere, de rei vindicatione, gloſ. in l. 1. verſi. circa, de re iudicata, Iaſſon. in §. actionum de action. nu
3 mer. 52. Sed ſanè determinatio, hæc ex communi omnium placito locum habet, quando fructus offitio iudicis debẽtur, quaſi tunc eis ommiſsis, iterum iudicare magiſtratus non valeat, cum offitio ſit functus, quod manifeſte indicat prędicta lex 4. ibi, *Non enim duæ ſunt actiones alia ſortis alia vſurarum, ſed vna exqua, condemnatione facta, iterata actio rei iudicatæ exceptione repellitur*, difficilis, itaquè redditur noſtri textus ſententia quippe cum, lex noſtra de fructibus debitis, ex ipſa actione, & non offitio iudicis loquatur, vt oſtendunt verba illa,
4 *E ſi la parte los demandò*, difficultas autem in eo eſt: nam quando à parte fructus petũtur, duæ actiones ſunt altera, de re, alia vero de fructibus, ſpecialis itaquè determinatio deſideratur, de vnaquaquè, vt ex dicta lege quarta, ſatis demonſtratur, glo. & Doctorib. in lege prima, C. ſi aduerſus rem iudicatam, docet Menochius de. adipiſcenda remedio quarto, numer. 872. Cæſar conrardus in l. vnica, C. ſi de moment. poſſeſſione, prima limitatione, nume. 24. ſuccedit, itaquè vulgaris re-
5 gula, vt de vna quaquè re iudex, cognouit, de ea pronuntiet, noſtræ itaquè legis deciſio prædictis iuribus repugnare videtur.
6 Animaduerto tamen deciſionẽ noſtri textus confirmari, ex deciſione pedemontana, Theſauri 135. numer. 2. vbi in caſus contingentia peritum prædium fuit, cum fructibus, & iudex condemnauit, ad prædij reſtitutionem, & de fructibus, nihil dixit, cenſuitquè Senatus fructus non deberi, nec peti poſſe noua actione, apud eundem iudicem, motus autem Senatus fuit, quia grauatus, in hoc appellare potuit, & nulla alia ratio, ab ipſo Theſauro redditur,

7 Exqua ratione infertur in remedio tenutæ, ſi primogenium, & eius poſſeſsionis trãslatio petita, cum fructibus ſit, ex legum

Tauri, & partitæ deciſionibus, & ſuprem⁹ Senatus fructus om miſſerit peti fructus, apud ipſos met iudices poſſe, cum ab hac ſentētia appellari, quoad poſſeſſionem, ex noua ſanctione, nequear, Theſauri itaq; ratio hoc
8 caſu ceſſat, huius tamen quęſtionis reſolutio, ab ea pendet an in remedio tenutæ, fructus veniāt, nec ne.

9 In qua quæſtione defendi, ſane poteſt in remedio tenutæ fructus non venire, ex ſequentibus conſiderationibus.

10 Prima, quia quanuis, ex lege decima, titulo ſeptimo, libro quinto, nouæ cōpilationis, hoc iudicium, de quo agimus ſit veræ poſſeſsionis, non autem ſolū tenutæ, ſicut antea erat, in omnibus verbo alijs eiuſdem naturæ remanet, vt ex prædicta lege 10. colligitur de fructibus, itaq; tractari nequit, ſed prædictum iudicium cum propietate remmittendum eſt, ad regia prætoria, vbi quoad propietatem cognoſcitur.

11 Secūda, quia prædicta l. 10. adſcribit effectus prædictæ tenutæ, & tamen de fructibus mentionem non facit, quaſi hi peti non poſsint, & ſi petantur condemnatio, vel abſolutio in eis fieri, nequeat, vt ex dict. l. 10. videtur ſentire Molina lib. 3. cap. 13. numer. 69.

12 Tertia, nam fructus nō ſunt, pars maioratus (ad hoc, vt in tenuta veniant, licet iā vera poſſeſsio tenuta ſit, ex legibus recētioribus, ſed quid diſtinctum ab eo, Palacios Rubeos in repetitione rubricę, §. 62. numer. 10. verſ. *Vnde fructus*, doctiſsimus Antonius Gomezius in l. 40. Tauri, numer. 64. Gregorius Lopez in l. 26. titul. 11. part. 4. glo. 3. in fine, Matienço in l. 5. tit. 9. lib. 5. glo. 5. Mieres 3. part. quæſtion. 9. numer. 4. Antonius capit de inueſtitura fæudorum. §. fæudorum fructus in principio.

13 Quarta, quia in ædicto diui Adriani, & eius remedio poſſeſſorio, non veniunt fructus, cum tantum detur poſſeſsio eorum bonorum, quæ defunctus poſſedit tempore mortis, fructus tamen, poſt mortem percepti, nullatenus dici poteſt teſtatoris fuiſſe Speculator titul. de teſtamentis, §. ſequitur, numer. 38. verſic. *Sed nunquid acceſſiones*, Alexand. conſ. 184. numer. 9. lib. 5.

14 Quinto, quia quanuis in hoc remedio poſſeſſorio, fructus poſſeſſori non addicantur, eos non ammittit, cum petitione hæreditatis conſequi queat, l. item veniunt, §. non ſolum, ff. de petitione hæreditatis, l. ſi poſt mortam. §. fructibus, C. eodem.

15 Sexta, quia per tenutā, & ædictum diui Adriani cōſequimur corparalia, tantum, hæc ſi quidem ſola poſidentur, fructus er-

go

go collecti,& ſeparati à ſolo cõſumpti,& non extãtes, quid corporale dici nequeunt, vt ex remedio tenutæ competant,vt docet Accurſius in dict.l.fin. C.de
16 edicto Diui Adriani, verbo, *Legitime*,in parte,*Item à petitione*.7. quia quanuis ad conſequendam actualem tenutã bonorum maioratus interdictum adipiſcendæ intentari ſoleat,item & retinendæ,vt docuit Ioannes Faber in §. retinendæ,inſt. de interdictis, Guillermus Benedictus in cap. Rainutius, verbo, *Mortuo itaquè teſtatore*,in ſecundo, num. 71.remedium tamen recuperandæ hæredi competere,quando poſt defuncti mortem alius occupauit poſſeſsionem,& fructus eius multi negant relati à Tiraquelo in tractatu,*Le mort*.6.par. 4.declaratione, numer.8.& ab Anton.Gabriele de acquirenda poſſeſsione, concluſione ſeptima,numer.1.

17 Ego tamen longe verius puto fructus venire in tenutæ remedio,ex ſequentibus.

18 Primo, quia fructus ſecundũ iuris regulas pertinent ad legitimum poſſeſſorẽ,prætextu, què veræ poſſeſsionis competunt,c. conſultationibus,de iure patro. & §.ſiquis à non Domino,de rerum diuiſione,l.in litibus, C.de agricolis,& cenſitis,lib.11.l. Põponius,ff.quibus modis vſusfructus amittitur, vbi Doctores, latè tractant, Accurſius in l.3.§. ex contrario,verbo,*Ex contrario*, verſ.item quilibet,de acquirẽnda poſſeſsione,& in l.ſi ego, §. partus,verbo,*Poſſeſſus*,de pub.in rem action. docte, Menochius de retinend.remedio 3. nu.564.

19 Secũdo,quia in interdictis poſſeſſorijs veniũt fructus,l.interdictis,ff.de interd.præcipuè in interdicto tenutæ,quod eſt fauorabile,introductũquè,vt primogeniorum ſucceſſores facilius ius ſuum conſequantur, quam ex interdictis ordinarijs conſequi poterant, ideo ex noua ſanctione de tenutis ædita,cauſa, vnica finitur ſententia, quod non ita obſeruatur in alijs interdictis poſſeſſorijs, c. cùm ad ſedem,de reſtitutione ſpoliatorum,clemẽtina vnica,de cauſ. poſſeſsionis, & prop.in hoc itaquè fauorabili remedio negare,quod in alijs poſſeſſorijs remedijs,quæ minorem fauorem habent introductum eſt,iuri admodum repugnaret,& deciſioni,tex.in l.quod fauore,C.de leg.

20 Tertio,quia in primogenijs ſuccedit tit.vniuerſali,nõ verò ſpeciali,egregie Molin.lib.1. de
21 primogen. cap. 26. numer. 20. & fructus ſunt ipſius vniuerſi pars, ita vt ſi fructus in hac ſucceſsione non veniant,vniuerſale ius dici non poſsit,vt in indiuiduo docet Bart.in Rubrica,ſoluto matrimonio,num.18. Paulus

Digitized by Google

lus in l.ſi poſt motam,num.3.& 4.C. de petitione hæredit. Baldus in cap.ſignificauit,de reſcriptis,num.4.& docet expreſſe Cõſultus in l.item veniũt.22.§.fructus, de petitione hæreditatis, ibi: *Fructus autem omnes hæreditatẽ augent ſiue ante aditam hæreditatem, ſiue poſt acceſſerint*, idem quẽ probatur in l.quod dicitur,de expẽſis in rebus dotalibus factis, & in l. peculium.41.ff. de peculio, Barr.& Angelus in l. ex diuerſo §.vbi autẽ, de rei vendicatione, Abb.in cap. graui,de reſtitutione ſpoliatorum, Peregrinus de fideicom.articul.49.nume.148. verſ.8.concluſio.

22 Quarto, quia antiquis temporibus remedium hoc pro cõſequenda actuali tenuta,tantum conceſum fuit,hodie verbo iam remedium poſſeſſorium effectũ eſt,ex l.10.titul.7.lib.5.nouæ cõpilationis,vbi in hoc iudicio ſũmario,etiam de poſſeſsione cognoſcitur ſolaquè propietatis cauſa ad regios conuẽtus remittitur, fructus itaquè & poſſeſſoria emolumenta in hoc interdicto negare non poſſumus, ſine fructibus enim non eſſet remedium poſſeſſorium, vt ſupra oſtendi.

23 Quinto,quia ex l.45.Tauri,ciuilis,& naturalis poſſeſsio transfertur in maioratus ſucceſſorẽ, ſine vllo actu apprehẽſionis,etiã ſi ab alio occupata poſſeſsio fuerit,quod antea deciſum fuit per legem.7.titul.4.part.5.quam expendit Gregor.ibi,verbo, *Poſſeſion*, Molin.lib.3.cap.12. numer. 4 & probat textus in cap.cõtingit, de dolo, & contum.& latè tractat Antonius Gabriel de fideicom.concluſ.9.ſi igitur ſucceſſor cum fructibus non ſuccederet,innutilis poſſeſsio eſſet,lex què eſſet impoſita verbis,& non rebus,contra tex.in l.2.C. com-
24 muo. de legatis, præcipuè,cum prædictus tertius non poſideat ciuiliter, nec naturaliter,cum duo non poſsint vnam ac eandẽ rem in ſolidum poſsidere,&ille à quo occupata poſſeſsio eſt,tantum habeat nudam detentationem, ideoquè lucrari fructus nõ poſsit, vt ſingulariter notat Gomecius in dict.l.45.num.117.

25 Sexto,nam ciuilis & naturalis poſſeſsio,quæ ex legis Taurinæ deciſionę transfertur,ſtatim mortuo vltimo poſſeſſore,in ſequentem ſucceſſorem continuatur,ita vt dici nequeat, etiã per momentum hanc poſſeſsionem vacare, gloſſa ordinaria in l. cum hæreditas,verbo, *Succeſſeritis*,C. depoſiti,quam refert, & ſequitur Molina lib.3.cap.12. numer.20.Si ergo ſupremus Senatus pronunciet, ſine fructibus poſſeſsionem translatam fuiſſe, non diceremus continuatã fuiſſe poſſeſsionem, minus itaquè ius in ſucceſſorem trãsferret ſenatus

natus

Digitized by Google

natus,quam ab ipſa lege translatum eſt,cõtra ipſius diſpoſitionem,& deciſionem textus in l.ſi ſotori,C.de iure deliberandi.

26 Septimo, quia hæc poſſeſſio non eſt noua,nec diuerſa,ſed eadem in ſubſtantia,& qualitate cum illa, quam vltimus poſſeſſor primogenij habebat,l. legatum,de adimendis legatis.Bald. in authentica defuncto, Cod.ad Tertulian. num.6. Tiraquelus plures allegans in tract. le mort 5.p.declaratione.1.nu.7.licet nõ ignorẽ,pleriſq; placuiſſe diuerſam poſſeſsionẽ eſſe,quoad ſubſtantiam,omnes tamen fatẽtur, quoad qualitatem habitualem, vnam & eandem poſſeſsionem eſſe,iuxta Baldi declarationem, de contentione inter maſcul.& fœmin.nu.1.doctiſsimi, & vigilantiſsimi Gometij in d.l.45.numer.114.Molin.lib.3. cap.12. nu. 22.Si ergo eadem poſſeſsio eſt, fructus, qui ſpectabant ad vltimum poſſeſſorem,ijdem pertinent ad nouum ſucceſſorem, l. ſi adimendo,ff.de adimendis legatis.

27 Nec obſtant ſuperiores conſiderationes,quibus ex ſequentibus ſatis fit.Primæ ergo conſiderationi reſpondetur ex l.10. tit.7.lib.5.nouæ compilationis, hoc iudicium, de quo agimus veræ poſſeſsionis eſſe, & quãuis in omnibus alijs remedio antiquo tenutæ cõparetur, & eiuſdem naturæ maneat: non tamẽ inde ſequitur fructus in hoc interdicto non venire, ſicut iure veteri in tenuta non veniebant: nam poſtquam interdictum poſſeſſorium eſt, cum fructibus ex neceſſaria conſequentia accipere debemus,l in interdictis,ff.de interdictis.

28 Et parum vrget ſecunda conſideratio ex prædicta l.10. quæ inter effectus tenutæ, de fructibus mentionem non facit, quaſi in hoc iudicio peti non poſſint, nec opinio Molinæ,quam retulimus.Prædictus enim diligentiſsimus author, hæſitauit omni ratione deſtitutus,dicta enim lex.10. non enumerat tenutæ, & poſſeſsionis effectus,ſolum enim perſcribit formam,quæ ſeruari debet in lite, & cauſa,tenutæ,& in quo diferat à iure veteri,innouando ſcilicet, vt in hoc iudicio ſummario,etiam depoſſeſsione cognoſcatur,ſolaq; propietatis cauſa ad regios conuentus remittatur, ad quos videlicet antiquitus,quoad poſſeſsionem,& propietatẽ cauſa remittebatur, cũ pro ſola tenuta hoc iudicium à principio cõceſſum fuiſſet,vt idem Molina conſiderauit in principio,d.c.13. & nu. 64.Rurſus,quia quãuis ſine præiudicio veritatis fateremur nõnullos effectus, ennumeratos fuiſſe in principio.d.l.10. & fructus fuiſſent ommiſsi caſus ommiſ-

Digitized by Google

miſſus remaneret in diſpoſitio-
ne iuris, vulgaris l. commodiſsi-
mè, de liber. & poſth. alias enim
inducetetur correctio legum,
per ſub auditos intellectus con-
tra gloſſam in cap. cupientes, §.
quid ſi per viginti de electione
in 6. l. præcipimus in fine, vbi
Accurſ. ſchol. vltimo, & ibi Do
ctores, Cod. de appellationibus,
29 Rurſus nihil ob eſt. 3. conſidera-
tio, in qua diximus fructus non
eſſe partẽ maioratus, illud enim
dicitur prætextu alienationis,
videlicet, vt alienare prohibitus
fructus vendere, donare, & cede-
re, queat, & pro debitis poſſeſſo-
ris executio in fructib' fieri poſ-
ſit, l. in ædibus, §. ex rebus, ff. de
donationibus, tradit Bald. in c.
i. §. donare, qualiter olim feu. a-
lien. pot. & in auth. ei qui, C. de
bonis, auth. iudicis poſidendis.
30 Nec obſtat. 4. conſideratio, in
qua docuimus in ædicto Diui
Adriani, & eius remedio poſſeſ-
ſorio fructus non venire, diſtat
enim hoc remedium, à remedio
tenutæ diſcrimẽquè, in hoc ver
ſatur in ędicto enim Diui Adria
ni ea ratione fructus nõ veniũt,
ſi ab alio percepti fuerunt, fru-
ctus enim ratione veræ poſſeſ-
ſionis acquiratur, §. ſi quis à nõ
domino, de rerũ diuiſione poſ-
ſeſsioquè ſine apprehenſione
non transfertur, l. cum hæredes,
de acquirenda poſſeſsione, nec
hæreditas iacens poſsidet, l. 1. §.
Scæbola, ſi quis teſtamẽto liber
eſſe iuſus fuerit, itaquè cum hæ-
reditas poſſeſsionẽ non habeat.
Rurſus nequè hæres ante quam
aprehendat? fructus venire non
potuerunt in hoc ædicto, cum
tãtum competat, pro his bonis,
quæ defunctus poſsedit tempo-
re mortis, at in primogenijs poſ
ſeſsio transfertur, ex prædicta l.
45. ſine vlla apprehenſione, con-
tinuaturquè in ſucceſſorem, ita
vt nullum tempus medium con
ſiderari poſsit, inter mortem vl-
timi poſſeſſoris, & poſſeſsionis
traslationem. Sicut dicimus in 32
hæreditate, quæ non poteſt dici
iacens, quando quis decedit ſuo
hærede relicto, cum non detur
medium inter obitum defuncti,
& exiſtentiam ſui hærédis, cum
ſtatim ipſo iure continuetur do
minium bonorum patris, in ip-
ſum filium, etiam ignorãtẽ, iux-
ta doctrinam Bald. in l. apud Ho
ſteſ. C. de ſuis, & legitimis hære
dibus, num. 6. verſ. ſed circa prę-
dicta, Romani, in l. apud Iulia-
num, §. idem Iulianus, ff. ad 5. c.
Trebel. Socini in l. ſi filius qui
patri de trãſmiſsione hæredita-
tis Cornei in l. 3. C. de iure de li
ber. num. 104. Decij in l. qui ſe pa
tri in principio, C. vnde liberi,
& prædictam continuationem
in primogenijs agnouit, Moli-
na lib. 3. cap. 13, num. 21. & 24. ex
quo ſequitur tertiũ fructus per-
cipere non potuiſſe, poſt mortẽ
vlti-

vltimi poſſeſſoris,cum poſſeſsio,
& eius emolumentum transla-
ta ſit in ſucceſſorem,fructus ita-
què ex his rationibus in hoc iu-
dicio veniũt,licet in ædicto *Di*
ui Adriani non veniant,ex defe
ctu continuationis poſſeſsionis,
vt ſic intelligatur *C*iceronis lo-
cus in epiſtolis familiaribus,lib.
7.epiſtola.122.In qua ita ſcriptũ
eſt:*Illuſeras heri inter ſciphos, quòd*
dixeram controuerſiam eſſe poſſet, ne
hæres,quod furtum antea factum eſ-
ſet,rectè furti agere, itaquè, & ſi do-
mum l en potus ſeroquè redieram,ta-
men id caput, vbi hac cõtrouerſia eſt
notaui, & deſcriptum tibi miſi, vt ſci
res,id quod tu neminem ſenſiſſe dice-
bas.Sex. Ælium, M. Manilium,
M: Brutum ſenſiſſe,ego tamen Sce-
uola, & Teſta aſſentior. Exquibus
ſane verbis, ſi recte percipiãtur,
ſatis prædicta opinio confirma-
tur, ad quorum cognitionem
animaduertere debemus,Treba
tium Ciceronẽ interrogaſſe,poſ
ſet ne hæres crimen furti inten-
dere pro re ſubtracta hæredita-
te iacente,ante eius aditionem,
cui reſpondẽs Cicero ait, de hac
re diſcrimen conſtitui inter Iu-
riſconſultos, quem Trebatius
irridet,ſentiens nullam contro-
uerſiam eſſe, cum notiſsimũ ſic
iuris principium hæreditati ia-
centi furtum fieri non poſſe: ra-
tio autem petenda eſt à Sceuo-
la in l.1.§.Sceuola,ff.ſiquis teſta
mẽto liber eſſe iuſſus fuerit, vbi
inquit ea ratione hæreditati fur-
tum non fieri: actionem itaquè
furtiuam hęredi ante aditionẽ,
& apprehenſionem poſſeſsionis
non competere,quia furtum nõ
fit, niſi illius rei, quæ ab aliquo
poſſeſſa ſit,at hæreditas non poſ
ſidet? nec rurſus hæres ante ap-
prehenſionem poſſeſsionis, hæ-
reditas itaquè cum careat poſſeſ
ſione,quæ facti,& animi eſt,non
potuit eam in hæredem trans-
fundere hæres: ergo antequam
apprehendat poſſeſsionem non
habet? & ideo actio furtiua non
datur: nã ſi nullus ſit poſſeſſor,
furtum fieri nequit, Cicero au-
tem huius opinionis fuiſſe Sce-
uolam,& Teſtam Iuriſcõſultos
teſtatur,quam & ipſe tanquam
veriorem amplectitur,negat ta-
men alios contrariam non ſen-
ſiſſe,vt ipſe Trebatius fuerat ar-
bitratus, cum Ælius Manilius,
& Brutus contra putauerint exi
ſtimantes,furti crimen intende-
re hæredem poſſe,pro re ſubtra-
cta iacente hæreditate.Sceuolæ-
què,& Teſtæ opinionem,quam
Cicero refert, Vlpianus, & alij
Iuriſconſulti in pleriſquè iuris
capitibus admittunt, vt cernere
licet ex d.l.1. §. Sceuola, ff. ſi is
qui teſtamento liber eſſe iuſſus,
l.2.& l.ſi rem hæreditariam, ff.
de crimine expil.hæred.l. in eo
quod 33.ff.de acquir.rerum do
minio,l.1.ff.rerum ammotarũ,l.
hæreditariæ,ff.de furtis,l. ſi ho-
mo,

Digitized by Google

mo, ff. de vſucap. & alibi ſæpe, nec ſcio in toto ciuili corpore, vllam eſſe legem (quam ego viderim) illius opinionis, quã Cicero narrat Sex. Ælium, & alios Iuriſconſultos tenuiſſe, quæ omnia non in eleganter, neque inutiliter congeſta ſunt ad cognitionem diuerſitatis inter poſſeſſionem, quæ acquiritur ex ædicto Diui Adriani, & eã quæ ex legibus Tauri, & partitæ, in primogenij ſucceſſorem transfertur, illa enim hæredi competit, poſtquam adierit, & tunc poſſeſſione aprehenſa, fructus in hoc ædicto, & interdicto, quod ex eo reſultat venient, fructus itaquè antea percepti, in hoc iudicio non veniunt, cum ratione veræ poſſeſsionis acquirãtur, quæ defecit in perſona hæredis, niſi adeat, & eam aprehendat, ſola enim aditio non ſufficit. Hęc verò ſucceſſori primogenij competit, cum mortuo poſſeſſore, ex legibus Regijs, in eũ transferatur omnis poſſeſsio naturalis, & ciuilis, ſine actu apprehẽſionis, ita vt vacans momento poſſeſſio non ſit, cum fructus itaquè eius ratione obueniant, in tenuta veniunt, illiuſquè efficiuntur, qui declaratus ſucceſſor fuit, etiam ſi ab alio eſſent percepti, à quo aufert maioratus poſſeſſor, cum ille, qui perceperit, poſſeſſionem non habuerit, & ſine ea fructus ſuos non fecerit, nec obſtat, etiam ſi apprehenderit, nulla enim poſſeſsio eſt, intruſioq; dicetur: nam cũ trãſlata eſſet in ſucceſſorem, alius poſsidere nõ potuit, cum duo in ſolidum poſſidere nequeant dominiũ enim & poſſeſsio pœnes duos non cõſiſtunt, l. ſi vt certo, §. ſi duobus vehiculum, ff. commodati, l. 3. §. ex contrario, ff. de acquirendã poſſeſsione, trãſlatio itaquè poſſeſsionis legis Tauri, & partitæ miniſterio, ſolum attenditur, & conſideratur, poſſeſsio enim inter media, per quẽcunquè apprehenſa nullius momẽti eſt, vt explicat Couarr. lib. 3. variarum, c. 5. num. 6. verſ. & in hac, *Specie*, Decius cõſ. 84. verſ. *Et vlterius*, Iaſ. conſ. 146. nu. 5. vol. 4. omnis itaq; apprehenſa poſſeſsio aduerſus legum Regiarum deciſionem ad non poſſeſsionem reducitur, & ideo fructus à poſsidente, percipi non poſſunt, vt aliàs dixit Iuriſconſultus in l. filio, §. contra tabulas, ff. de inoſficioſ. teſtamento, ibi: *Poßeſsio, quam pater accepit, ad irritũ recidit*, & ſenſit Baldus in conſ. 454. cuius initiũ eſt, *Quidam Ioannes*, num. 2. & 3. lib. 1. quippe qui ait, ſi ſtatuto caueatur (ſicut in lege Tauri deciditur,) vt poſſeſsio transferatur, ſine actu apprehenſionis, hoc caſu fructus, in hoc iudicio venire cum alius non potuerit percipere, nec poſsidere, vt verbis illis ſatis demonſtrat: *Conſidera etiã, quod*

cum

cum ſtatutum faciat hæredem immediatè impoſsibile eſt, quod ſoror in poſſeſsione concurrat, quia factum legis potentius eſt facto hominis, & magis immediatè operatur, & docet Fulgoſius conſ.230.nu.4. Nicolaus Belonus conſ.35.num.8. Benedictus in cap. Rainutius, verbo, *Mortuo itaquè teſtatore*, in ſecundo, numer.72.

Nec ad rem facit, quinta conſideratio: nam licet in propietatis lite hi fructus peti poſsint, ex iuribus adductis, damnum tamen & incommodum ſucceſſoris ſequeretur, ſi fructuum cognitio differretur, tum quia huius interdicti ſunt, vt ſuperius
33 docui. Tum etiam, quia agenti interdicto poſſeſsionis non obſtat exceptio proprietatis, vt ex multis docet Tiraquelus in dict. tractat.6.part.quinta declaratione, num.8.

34 Non vrget, & 6. conſideratio differt, enim edictũ Diui Adriani, à remedio tenutæ, vt ſupra mõſtraui. Rurſus, quia & verior opinio eſt, per prædictam Diui Adriani conſtitutionem, iura etiam incorporalia conſequi, vt videre eſt ex Viglio in l.fin.C.de edicto Diui Adriani, num.53. illud tamen abſquè controuerſia eſt, poſſeſsionis tranſlationem,
35 ex d.l.45. Nedum in poſſeſsione rerum corporalium, ſed etiam iniurium in corporalium, quaſi poſſeſsione procedere, ac locum habere, vt pluribus relatis agnoſcet Molina lib.3.cap.12.nu.23.

36 Nec vltimo obſtat, ſeptima conſideratio, cum receptius ſit, poſſe maioratus ſucceſſorem adipiſcendæ, retinendæ, & recuperandæ, remedia cumulare, vt plenè tractat Molin. innumeros recenſens, in dict.cap.15.nu.7.

37 Cum ex ſupradictis, ergo ſatis demonſtretur, in hoc remedio tenutæ de fructibus petitis iudicandum eſſe? puto ſi à ſupremo Senatu ommiſsi ſint, de eis cognoſcere poſſe, & ſententiam proferre debere, nec ad regios conuentus, cum propietate tacitè, nec expreſſe, remittere poſſe.

38 Nec huic cõcluſioni, quæ veriſsima eſt obſtat noſtræ legis deciſio, quæ contrarium diſponit, loquitur enim in dominio, & proprietate, petitorioquè iudicio, vltimaquè ſententia, & re iudicata, vt innuunt illa verba: *Y el Alcalde no los juzgo, pecharlos ha el Alcalde*. Quæ verba maniſeſtè indicant, nullo alio remedio actori ſuccurſum eſſe, tum etiam, quia deciſio noſtræ legis, lõge diſtat à maioratibus, & primogenijs, & poſſeſsionis trãslatione legis Taurinæ miniſterio, & remedio, in quo cum ipſa lex transferat, declaratio iudicis, & eius ſentẽtia nihil operatur circa poſſeſsionem, fructus, & alios poſſeſſorios effectus, ſed ſolum, quo ad cognitionem perſonæ,

Vu quæ

quæ ſuccedere debet, ita vt ex
hac conſideratione,ad quam de
bet aduerti,dici nequeat fructus
à iudice ommiſſos fuiſſe, nec o-
mitti potuiſſe,ſufficit enim poſ-
ſeſſorem declaraſſe, & perſonã,
in quam poſſeſsio translata fuit,
ad hoc,vt in neceſſariam conſe-
quentiam fructus poſſeſſori ad-
iudicari cenſeantur,cum ſenten
tia lata in his vniuerſalibus ſu-
39 per re faciat ius, quo ad fructus
ſine vlla expreſsione, nec decla-
ratione, ita Bald. & Angelus in
l.ex diuerſo,§.vbi autem, de rei
vendicatione,Abb.in cap.graui
de reſtitutione ſpoliatorum,Pe-
regrin.de fideicommiſsis,artic.
49.num.148. verſ.8. concluſsio:
& deciſio Pedemontana, ſupra
relata in principio, & reliqui
Doctores, qui aſſerunt fructus
ommiſſos,apud eundem iudicẽ
peti nõ poſſe?in dominio, & rei
propietate loquuntur: ea ratio-
ne moti, quia in appellationis
iudicio peti poſſunt:hæc tamen
negatur in tenutis, vnica enim
ſententia,ſecundum nouam ſan
ctionem lis poſſeſsionis finitur,
& ſic nullus iudex adiri poteſt,
ad fructuum declarationem,qui
in hoc interdicto poſſeſſorio ve
niunt, ex ſuperius traditis, ſola
enim propietatis cauſa, in Re-
gijs prætorijs tractatur, ea ita-
què, quæ poſſeſſoria ſunt, hoc
propietatis iudicio non experiũ
tur, lex Papinianus exuli, ff. de
minoribus,& quia quanuis fru-
40 ctus,quid proprietatis eſsét,hoc
remedium poſſeſſorium,de quo
agimus eius naturæ, & qualita-
tis eſt, vt habeat mixtã cauſam
41 propietatis, latè Molim lib.3.c.
15. num.9. concluditur, itaquè
omnem cauſam poſſeſsionis,cũ
fructibus, à die mortis vltimi
poſſeſſoris, in Regio ſupremo
Senatu terminari,& finiri debe-
re, ſiue ſint apud ſequeſtrũ præ-
dicti fructus, ſiue, à tertio per-
cepti,ſiue in ſententia poſſeſsio-
nis, Senatus de eis iudicauerit,
ſiue ommiſſerit: nam ex inter-
uallo poteſt,& debet pronuntia
re,vel declarare: Rurſus prædi-
cta Pedemontana deciſio,omni-
no falſa eſt,in caſu etiam,quo lo
quitur,in ea enim frequentius,
itum eſt ſententia, vt ſupra ad-
notaui, vt eius deciſio tantũ ad-
mittatur in fructibus debitis iu
42 dicis officio. Quinimo in pri-
mogeniorum ſucceſsione intre
pide affirmo,etiam ſi à poſſeſſo-
re fructus petiti non ſint,iudicis
officio poſſe ſuppleri, ſiue in ip-
ſa ſentẽtia poſſeſsionis ſiue poſt
prætextu ſcilicet translationis
poſſeſsionis Taurinæ legis,& e-
ius cõtinuationis, ſufficiet enim
remedium dictæ legis 45. ſimpli
citer proponi, ad hoc, vt &
fructus petiti cenſeantur,
ex anterioribus conſi-
derationibus.

(:)

Textus

Textus CCLII. qui vltimus eſt.

Sobre la ley, que es en el titulo de las fuerças que comiença, que por mandado de ſu ſeñor, quier ſea fijo dalgo, quier libre, quier ſierno, quicr franqueado, fiziere algun daño, ò fuerça: no aya pena ninguna, &c. Y eſto ſe entiende ſi el demandado prneua por teſtigos, o por cartas valederas: mas no por cartas ſelladas con ſu ſello, que mueſtra de ſu ſeñor, o que embie ſu ſeñor en que ſe contẽga que gelo mando, ſaluo ſi ſon cartas del Rey, o ſi el ſeñor viene ante el Alcalde, y conoce que gelo mando hazer, entonce daran al hazedor por quito, y cumplirã en el ſeñor lo que deue de derecho qual fuere el fecho, o por echamiento de tierra, o por deſechamiento, o en otra manera: mas en tiempo del Rey don Alfonſo librauãlo de otra guiſa, ſi el que faze el mal lo fizo eſtando ſu ſeñor delante, y por ſu mandado à eſte daran por quito, mas ſi el ſeñor no eſtaua delante, libraranlo entonce por el derecho comunal, y conſentia el Rey don Alfonſo, è tenialo por bien.

Lex CCLII.

IN TEXTV IBI:

Eſtando ſu ſeñor delante, è por ſu mandado.

Scholium Vnicum.

Scripſi in lege. 57. ſupra cuius ſcholia intueri poſſunt.

Finis huius operis.

INDEX IN SCHOLIA LEgum ſtyli.

A.

ABigeus quis dicatur, & in quo diſtet à fure, l. 76.n.1.pag.403.

Abigeus qua pœna puniatur ibidem,num.2.

Abigere verbum quid,ibidē, numer.vltimi.

Abrogare derogare, & antiquare in quo diferant, l.138. nu. 8.pag.642.& 643.

Abſens ſiquis ſit aduerſus eius bona actio intenditur,& cōtra eorum detentatorem,l.3.nu. 1.pag.55.

Abſens dicitur ille qui venire de proximo non ſperatur,ibidem,num.1.

Abſentia debet cōſtare apud acta litis ibidem,num.3.pag.56.

Abſentiæ cognitio præcedere debet, vt actio intendatur contra abſentem, & eius bona ibidem,num.4.

Abſentis hæreditatem ſiquis petat illius mortem debet probare ibidem,num.7.pag.56.

Abſentis bonis non datur curator quando ipſe abfuit procuratore relicto ibidem.num.9.

Abſenti non datur curator ſi relictis bonis apud alium abijt ibidem,num.10.pag.56.

Abſentis bona detinens defendere debet in iuditio, & extra iuditium ibidem,num.11.

Abſentis bona defendi debēt à detentatore ſicut à curatore his bonis dato ibidem,num.12. pag.57.

Abſentis bona detinens de omnis cura, & diligentia adſtrictus eſt,l.3.num.14.pag.57.

Abſentis bonorum detentator ſi turbetur in eis habet officium nobile,vt non expellatur à ſua detentatione, ſed & in ea cōſeruetur ibidem,num.15.

Abſentis bonorum detentor ſimplex curator dicitur,ibidem, num.18.

Abſentis procurator omnia negocia tractare poteſt,& delatam ſibi ſucceſsionem adire,l. 3.num.19.pag.57.

Abſente debitore,non poteſt agi contra tertium poſſeſſorē, ſi

alia bona abſens reliquerit quibus actori conſultum ſit, ibidē, num. 21. pag. 58.

Abſente debitore nulla excuſsione facta agitur contra tertium poſſeſſorem, l. 3. nume. 22. & 23. pag. 58.

Abſens in ius non vocabatur antiquitus, quia duci ad iuditium nequibat á litigatore, l. 28. num. 27 pag. 151.

Abſens ex cauſa neceſſaria non eſt compellendus cōſtituere procuratorem, ſicut nec ipſe iuditio ſupereſſe aſtringitur, l. 35. num. 5. pag. 178.

Abſentia ſi eſſet longo tempore duratura reuocandi domū priuilegium competit, non tamen vt is qui priuilegium habet, nec in domo conueniri poſſit, l. 35. num. 9. & 10. pag. 179.

Abſens in cauſis criminum iure veteri non euocabatur, nec contra eū procedebatur, l. 38. n. 47. pag. 199.

Abſentis bona pro delicto annotari poterant, ibidem, nu. 50. pag. 200.

Abſentis bona pro quib' delictis annotari poſsēt, ibidē, n. 49.

Abſens non euocabatur, nec contra eū procedebatur antiquitus, niſi in tribus criminibus, ibidem, num. 49. & 50.

Abſētis bona iure veteri, pro delicto annotabantur, & ſi intra annū iuditio nō ſupereſſet fiſco addicebāt, ibidē, n. 50. & 51. p. 200

Abſens hodie poteſt euocari cōdēnari, & contra eum, & eius bona procedi, ibidē. nu. 51. & 52.

Abſentis annus intra quē iuditio debebat ſupereſſe iure antiquo, & recētiori aquo die enumerandus eſſet, ibidem, numer. 54. & 55. pag. 201.

Abſētis annus an currat quādo ſententia nulla fuit, ibidem, num. 53. & 54.

Abſens reus ſi ex falſis probationibus fuiſſet conuictus bona poſt annum recuperat, ibidem, num. 58. pag. 201.

Abſens ſi elapſo anno doceat de iuſta cauſa abſētiæ audit', etiā quoad bona, ibidē, n. 59. pa. 202.

Actione intētata quæ nō cōpetit iudex ab obſeruatione iuditij abſoluere debet, l. 1. nu. 25. p. 38.

Actione ad decē intētata ſententia hanc ſummam egredi nō poteſt, quamuis actor viginti deberi probauerit, ibidem. nu. 27.

Actio nō requirit cōteſtationem in his quæ ipſius naturæ veniunt, l. 1. num. 35. pag. 40.

Actio exprimi debet ſecūdū iura ciuilia, ibidē, n. 67. pag. 45.

Actionis expreſsio nō deſideratur ad agendum, ſecūdum ius Pontificium, ibidem. num. 68.

Actionis expreſsio duplex eſt, explicita, & implicita, l. 1. nu. 69. pag. 45.

Actionis expreſsio factum includit, ibidem, num. 72, pag. 46.

Actio perſonalis requirit factū ex-

expreſſum,l.1.num.73.pag.46.

Actio realis includit actionẽ conformem perſonalis, informem,ibidem,num.74.

Actorem iudex iubere debet, vt actionem incertam, declaratione certa declaret quãdo dubium eſt,quid petat ibidem,nu. 77.pag.46.

Actor ſi decem petat & viginti reus fateatur cũ iuramẽto, an in viginti poſsit condẽnari reus l.1.num.107.pag.51.

Actio perſonalis nõ ſequitur fundi poſſeſſorem.l.3. num. 28. pag.60.

Actio ſine mandato pro alio non intẽditur,l.10.nu.1.pag.89.

Acta iudicij magnam præſtãt firmitatem,l.12.num.2.pag.98.

Acta iudicij tollunt incertitudinem,ibidem,pag.98.

Actus nonnulli ſunt qui per procuratorem non miniſtrantur,l.30.num.32. pag.161. vſque ad num.38.

Actio cõtra municipium apud curiæ iudices poteſt moueri, eſt enim de curiæ caſibus,l.37. nu. 2.pag.191.

Actio non oritur ex interlocutoria.l.47.num.43.pag.251.

Actus nõnulli ſunt quibus lex non aſsiſtit alij quibus expreſſe lex reſiſtit & inter hos diuerſitas eſt,l.200.num.83.pag.578.

Actus omnis potẽtiam & voluntatem requirit,l.200.nu.173. pag.597.& 598.

Actio datur contra hæredem in criminibus repetũdarum, de reſiduis,& peculatus,licet lis nõ eſſet cum defuncto conteſtata l. 147.num.6.pag.510.

Actio prædicta in prædictis criminibus lite nõ conteſtata cũ defuncto in hæredem quinquennij lapſu preſcribitur,ibidẽ n.7.

Acceſſoria cõſequtiua & depẽdentia in libello tacite inſunt l.1. nu.88.pag.48.

Acceſſoria & in compromiſſo continẽtur,l.1.nu 89.pag.48.

Acceſſoria in iuriſdictione cõtinẽtur,licet ſtricti iuris ſit ibid.

Acceſſoria ſi emergant ante litẽ cõteſtatã in libello peti debẽt ſecus ſi ſuccedant poſt litis cõteſtationem, l.1. nu.92. pag.48.

Acceſſoria & cõnexa inſunt tacite in mãdato.l.1.n.90.pag.48.

Acceſſoria an quãtiate expreſſa in iuditio deduci debeãt, l.1. num.93. pag.48.

Acquiſita inter virum & vxorem ſeorſum habitantes non cõmunicantur,l.207. n.5.pag.617.

Additione facta vnius rei tota hęreditatas addita cẽſetur,l.237. num.1.pag.640.

Adulterium cõnumeratur inter crimina grauiſsima, & in eo de iure diuino pœna mortis irrogabatur,l.62.num.1.pag 327.

Adulterij pœna quæ ſit iure Pontificio, ibid.

Adulterij pœna quæ ſit iure ciuili vetuſto digeſtorum,ibid.

Digitized by Google

Adulterij pœna quæ ſit de iure codicis Iuſtiniani & Theodoſiani, ibidem.

Adulterij pœna quæ ſit de iure authenticorum, ibidē nu. 1. ad finem pag. 327.

Adulterium in Gallia non plectitur, ibid. num. 2.

Adulterium in Italia pœna tantum plectitur pecuniaria, ibidē, num. 3.

Adulteria apud Indos, Æciopes Maſagetas, & alias nationes nulla pęna coercētur, ibid. nu. 4.

Adulteria Lacedœmonij non nouerūt, ideoq; Licurg⁹ in adulteros nullā ſanxit legē, ibid. n. 5.

Adulterium non fuit cognitū apud Nomades qui cōmunes habuerunt vxores, ibidem, nu. 6.

Adulterium non fuit punibile apud Scytas, ibidem, num. 7.

Adulterium nō fuit punibile apud Thraces, ibid. num. 8.

Adulterium punitur apud Hiſpanos & quæ pœna ſit legibus partitæ, fori, ſtyllo, ordinamēti, Tauri, cōpilat. & ex iure Gothorum, ibid. nu. 8. vſq; ad 12.

Adulterium directo probari nequit & ideo præſumptiones in eo admittūt, ibid. n. 12. pa. 329.

Adulterij vehemēs eſt pręſumptio ſi teſtes teſtificentur adulteros vidiſſe nudos & ſolos, ibid. num. 15.

Adulterium, an probetur ſi vir & mulier in domo abſcōditi reperiātur, ibid. num. 17. pag. 330.

Adulterium probatur ex actu propinquo ibidē, nu. 18.

Adulterium no probatur præſumptione etiam vehemēti, niſi ei fama adiuncta ſit, ibid. nu. 19.

Adulterium quibus ſignis, inditijs, & ſuſpitionibus probari queat, ibid. nu. 20. & 21. pag. 331. nu. 22. vſq; ad 27. pa. 332. & 333.

Adultei torqueri nō poſſunt, ibid. nu. 28. pag. 333.

Adulterij lex prima quo tēpore fuerit ædita, l. 23. n. 1. pag. 451.

Adulterij lex magis cognita, fuit à D. Auguſto lata quę lex Iulia vocata fuit, ibid. num. 2.

Adulterij lex Iulia à Domiciano, & alijs nouis æditionibus innouata eſt, ibid. num. 3.

Adulteri accuſari ſimul debēt ex legibus recentioribus: antiquioribus enim, vnus tātū accuſari poterat, & ſimul accuſari vetabatur, ibid. nu. 5. pag. 452.

Adulteri ſi ſimul accuſētur & vnus ſolum pręhendi queat, an in hunc pœna exequi poſſit, & quid iure veteri in hoc obſeruaretur, ibid. num. 5.

Aduocat⁹ aduerſario potētior an eligi queat. l. 17. nu. 11. pa. 113.

Aduocati honorarium non excedit centum quadrātes, l. 18. num. 1. pag. 115.

Aduocati æthimon adnotatur, ibid. num. 3. pag. 115.

Aduocatorum perfidia venalis admodum fuit antiquitus, ibid. num. 2.

Ad-

Aduocatorum perfidiæ ædita fuit Titia, ſiue Cinthia lex qua cautum fuit nequis ob cauſam defendendam pecuniam, nec donum acciperet, ibid, num. 2.

Aduocatis ex Senatuſconſulto modus fuit poſitus pecunijs capiendis, l. Cinthia abrogata, ibidem, num. 4. pag 116.

Aduocati merces in qua quantitate æſtimetur iure veteri & nouo, ibid. num. 6. 7. & 8. pag. 116.

Aduocati centum quadrantes cuius eſſent valoris, ibidem, nu. 9. 10. 11. & 12. pag. 117. & 118.

Aduocatorum mercedes iure regni cuius quantitatis ſint, ibidē, nu. 14. pag. 188. & 119.

Aduocatus alijque Curiæ officialis poſſunt pro ſtipendijs ſuis apud Curiæ iudices reos conuenire, l. 33. nu. 1. pag. 171.

Aduocatos omnes quis recipere nequit, l. 19. nu. 1. pag. 129.

Aduocatum petenti iudex dabit, ibidem num. 3. pag. 120.

Aduocatus à iudice datus, nec amicus, nec conſanguineus aduerſarij eſſe debet, ibidem, numer. 7.

Ædes monetæ Iunoni dicatæ fuerunt antiquitus, l. 58. nu. 20. & 21. pag. 410.

Ædictum Diui Adriani non requirit veram hæredis exiſtentiam, ſed primam figuram, & inſpectionem teſtamenti, l. 200. num. 178. pag. 599. & 600.

Ædictum D. Adriani ad impediendam poſſeſsionem admittit omnes exceptiones quæ incōtinenti probentur, ibidem num. 179. pag. 600.

Ædictum D. Adriani regulariter admittit vitium viſibile & nullitatem quæ conſtat ex ipſa ſcriptura, ibidem, num. 180.

Ædictum D. Adriani explicatur, & an in eo veniat fructus l. 251. num. 13. pag. 657.

Ædictum D. Adriani & Tenutæ remedium in quo differant, ibidem, num. 30. pag. 663.

Ædictum D. Adriani etiam iura incorporalia in hæredem transfert, ibidem nu 34.

Ærarium pecuniæ publicæ repoſitorium erat, necnon & res quæ commodum reipub. allatura erant, ibi reponebātur, 1. par. rubricæ, num. 44. pag. 13.

Æra quid, l. 78. num. 20. pag. 410.

Ærametum quid, ibidem, nu. 52. pag. 413.

Æraria annona quid, l. 78. num. 68. pag. 414. & 415.

Ærariū ſanctius quid apud veteres, ibidem, num. 56. pag. 413.

Ærarium primum apud veteres fuit in æde Saturni, ibidem num. 59. pag. 414.

Ærarium Gimilarchium appellatū fuit à veteribus, & à Iuſtiniano, idem num. 60.

Ærarium apud Athenienſes cella erat poſt ædem Mineruæ, ibi-

ibidem,numer.62.pag.414.

Ærarium in hoc regno Hiſpaniæ,an ſit vtile,ibidem,num.66

Ærarium in quo diſſet à fiſco ibid.num,63.

Ærarius Tribunus quis diceretur,ibid.num.67.pag.415.

Ærosa inſula Ciprus dicta eſt, quia in ea plurimum æris naſcebatur,ibidem num.54. pag.413.

Æs pro aſſe accipitur, & inde per æs, & Libram, ibidem nu. 48.pag.413.

Aes multifariam dicitur, ibidẽ,nu.50.vſque ad 54. pag.413.

Aeſtimatio ſuccedit quando reſtitui nequit,l.1.num.81. pag. 47.

Aeſtimationi per æquatorũ ſẽper ſtatur,l.127.nu.1. pag. 490.

Aeſtimum apud bonos authores non inuenitur, & quid apud recentiores ſignificet, l.127.nu. 2.pag.490.

Aeſtimum & deſcriptio apud conſultorũ cenſus appellabatur ibidem,num.3.

Aeſtimum ſemper fit præſente ciuitatis ſindico, ibidem, numer.4.

Aetas quæ requiratur ad accuſandum,l.70.num.1.pag.388.

Aetas definita nunquã fuit pubertati, ibidem,num.8.

Aetas perfecta quæ dicatur, ibid.num.1.

Aetas legitima quæ ſit, ibid, num.13.pag.390.

Aetas prima & ſecunda quæ dicatur,ibid,num.21.pag.391.

Aetas plena quæ ſit & quæ pleniſsima,ibidem nu.23.pag.392.

Aetatis humanę varij gradus, ibid.num.26. pag.392.

Aetas imperfecta quę dicatur ibidem,num.21.pag.392.

Aetas infirma quę dicat, ibidẽ.

Affectus quando puniatur,l. 78.nu.80.vſque ad 84. pag. 418.

Affinis admittitur prò affine, ſine mandato,l.10. n.10. pag.90.

Agere ſine mandato nonnullæ perſonæ poſſunt,l.10. num. 2. pag.89.

Agens ex vna cauſa & probãs ex alia,vincere nequit, & adnotatur hic Auedañi lapſus,l.1.nu. 23.& 24.pag.38.

Aggreſſus à quolibet defendi poteſt,l.57. nu.35.pag.309.

Aggreſſore iam receſſo,an eũ quis offendere poſsit,& quo modo hoc caſu defenſio accipiatur, l.58.nu.6.pag.311.

Aggreſſus auxiliũ petere debet ad hoc,vt ab extraneo defendi queat, & aggreſſor ab eo offẽdi poſsit,l.57.num.36.pag.309.

Aggreſſus ab extraneo defendi poteſt,nõ tamen punitur ſi nõ defendat,ibid.num.37.

Aggreſſus à cõſanguineo,defendi debet,ita vt ſi nõ defendat puniri poſsit,ibid.nu.38.

Aggreſſus defendi poteſt,debet tamẽ eſſe defenſio cum moderatione,ita vt culpa abſit,l.57. num.1.pag.310.

Aggreſ-

Aggreſſor dormiens furioſus, & mentecaptus, an impune offendi poſsit, ibidē.n.2.&.3.p.311

Aggreſſus ſemper præſumitur, equs viuus, & mortuus aggreſſor, in duobus equis currētibus, & ſibi obuiantibus, dñs itaque animantis viui liberatur à noxa, ibidem, num.2.

Aggreſſus ſi in defenſione excedat non punitur pœna ordinaria, ibidem, num.7.

Aggreſſus ſi in defenſione excedat leuiſsima, aut leui culpa nō punitur, ſi tñ lata culpa? plectit' iudicis arbitrio, ibidē.n. 10.

Aggreſſus ſi in defenſione dolo excedat grauius punitur, ſed nullo caſu pœna ordinaria, ibidem, num 11.

Algacelus, Arabicè, & Latinè iuſtitia idem ſunt, lex.107.numer.1.pag.670.

Algacelus olim delinquentes cuſtodiebat, & carceratorū cuſtodia ad eū ſpectabat, ibidē, n.3.

Algacelus in curia decimas executionum ſuas facit, l.211.n.1.pag.66.

Alienatio rei Eccleſiaſticæ facta ſine forma, quæ in prædictis alienationibus intereſſe ſoler, non valet, etiam intra tempus permiſſum fieri ſine prædicta forma, l. 200. numer. 89.pag. 579.

Alienationis verbum an donationem comprehendat, l.205. num.2.pag.603.

Alienare prohibitus an fructus vendere poſsit rei prohibitæ alienari, l.251. n.29 pag. 663.

Amicitia triplex eſt, l.49.nu. 2.pag.258.

Animus malè ſe gerendi præſumitur ex affectu alicuius, l.35. num.21.pag. 181.

Appellans iudicatis poteſt ſe opponere, & quomodo accipiatur regula hæc, l.1.nu.28.pa. 38.

Appellatione interpoſita res deducitur ad ſtatum in quo erat tempore primæ inſtantiæ, l.1.n. 29.pag.28.

Appellationis iudex non cognoſcit vltra ea de quibus cognouit iudex cauſæ principalis, l.1. num.30.pag.39.

Appellationis inſtantia diuerſa eſt cauſa tamen eadem, l.1 n. 31.pagin.39.

Appellatio ex cauſa tolli poteſt, l.101.nu. 1.& 2.pagina.464.

Appellari tertio non poteſt, & quid in oppidis dominorum, & an ad eos appellari queat, l. 192.num.4.5.& 6.pag.533

Appellatio, & ſupplicatio in quo differāt tā iure cōmuni quā iure Regio, l.173. ex num 1. vſq; ad 8.pag.539.& 540.

Appellatio intra quos dies interponi debeat iure communi, & Reigio, tàm in tribunalibus ſuperiorib', quàm inferioribus l.150. ex numero.1.ad 3. pagin. 512.

Appellatio ſcripto, & viua vo-

ce

ce differunt inter ſe, ibidem, nu. 4. pag. 512.

Appellationis tēpus nō prorrogatur ex partium conſenſu ibidem, num. 5.

Appellatio, prouocatio, & interceſsio, in quo differant, ibidē, num. 7.

Appellationibus proſequendis qui dies, tàm de iure cōmuni quàm regio dati ſint, l. 151. nu. 1. 2. & 3. pag. 514.

Appellationis proſequendæ, tempus non poteſt prorrogari à litigatoribus ibidem, numer. 5. pag. 515.

Appellationis proſequendæ dies poteſt deſignari à iudice, a quo ibidem, num. 6. & 7.

Appellatio in cauſa criminali, an deſerta dicatur per lapſum diei ad appellandum præ finiti, ibidem, num. 9. pag. 516.

Appellanti quomodo ſubueniatur, quando eius iuſto impedimento finitum fuit tempus appellationis proſequendæ, ibidē, num. 10.

Appellationi iudex deferre adſtringitur, l. 155. numer. 1. pag. 519.

Appellatio, & eius auxilium ad quid ad inuētum ibidem, ex num. 2. vſq; ad 6.

Appellanti ſi conuitium inferat iudex qua pœna puniatur iure communi, & regio, ibidem, num. 6. vſq; ad 8.

Appellationis iudex, an ferias concedat, l. 156. num. 1. pag. 521.

Auxilium caſu, & non expro poſito interueniſſe præſumitur in caſu dubio ibidem, nu. 11. pag. 297.

B.

Bannitus impune offendi poteſt, l. 47. numer. 15. pag. 247.

Bannum apud veteres proſcriptio dicebatur ibidem.

Banno bannitione, & bannito, iura, & interpretes receptiores vtuntur.

Bannitus ad hoc, vt offendi poſsit alicuius grauiſsimi criminis perpetrator declarari debet, ibidem, num. 18. pag. 248.

Bannum ſi procedat ex leui cauſa, non valet lex, nec ſtatutū permitens offenſionem ibidē, num. 19.

Banniti pœna de iure quæ ſit ibidem, num. 21.

Bannitus relegato æquiparatur ibidem, num. 21.

Bannitus deportato comparatur, ibidem.

Bannitus, neque deportato, nec relegato ſm̄ alios comparatur, ſed eſt quædam pœna innominata, ibidem, num. 22.

Banniti definitio ibidem, numer. 23.

Bannitiones contra contumaces fuerunt adinuētæ, & qua de cauſa, ibidem, num. 25. & 27. pag. 248. & 249.

Banni-

iuditijs ad vltimas voluntates,l. 30.num.14.pag.159.

Aureus Romanus quid,& de eius valore.l.114.num.1.2.3.pag. 478.

Aurei valor ad intellectum,l. Sancimus, C. de donationibus quæ donationem vetat ſine inſinuatione vltra 500. aureos, idẽ, num.7.

Aurei valor & declaratio ex Vallisoletana deciſ.ibidem,numer.8.

Aurei valor ex alia deciſione quam refert Iaſon, ibidem, numer.9.

Aureus,&ſolidus an idem ſit, ibidem,num.10.

Aureus & ſolidus integer differunt.ibidem,nu.13. & 15. pag. 480.

Aurei valor tẽpore Regis Alphonſi cuius eſſet quãtitatis redactæ ad valorem nũmi noſtratis,ibidem,num.11.pag. 478.

Auxilium præbẽs delinquenti,an pœna ordinaria puniatur? l.56.num.1.pag.295.

Auxilium quãdo dicatur præſtari per actum remotũ, ibidẽ, num.6.

Auxilium præſtitum ante delictum commiſſum,in ipſo delicto,&poſt id commiſſum, multum differũt, ibidem, nu.2.vſq; ad 5.pag.296.

Auxiliũ caſu, & nõn ex propoſito interueniſſe præſumitur in caſu dubio,ibidẽ,n.11.pa.297.

B.

Bannitus impune offendi poteſt,l. 47. num. 15. pag.247.

Bannum apud veteres proſcriptio dicebatur,ibidem.

Banno bannitione, & bannito, iura, & interpretes receptiores vtuntur.

Bannitus ad hoc, vt offendi poſsit alicuius grauiſsimi criminis perpetrator declarari debet, ibidem,num.18.pag.248.

Bannum ſi procedat ex leui cauſa, non valet lex, nec ſtatutum permittens offenſionem, ibidem,num.19.

Banniti pœna de iure quę ſit, ibidem,nu.21.

Bannitus relegato æquiparatur,ibidem, nu.21.

Bannitus deportato compara tur,ibidem.

Bannitus, neque deportato, nec relegato ſecundum alios comparatur,ſed eſt quędam pœna innominata, ibidem, numer.22.

Banniti definitio,ibidem, numer.23.

Bannitiones contra contumaces fuerunt adinuẽtæ,& qua de cauſa,ibidem,num.25.& 27. pag.248.& 249.

Bannitio duplex eſt, ibidem, num.28.& 29.pag.249.

Bannitus non poteſt occidi neq; offendi poſtquã captus & carce-

carceratus eſt, ibidem, num. 30.

Blaſphemus, qui plures Blaſphemias dixit vno contextu & nullo alieno actu inter mixto, an pro qualibet puniatur, l. 81. nu. 9. pag. 136.

Bona mariti & vxoris commu nia præſumuntur, niſi contrariũ probetur, l. 203. numer. 1. pag. 603.

Bona acquiſita conſtante ma trimonio, an acquirantur ſtatim pro dimidia vxori l. 205. nu. 15. pag. 606.

Bona acquiſita inter maritum & vxorem ſeorſum habitãtes, non communicatur, l. 207. num. 5. pag. 617.

C.

CAlata comitia quæ fuerint apud Romanos, l. 7. num. 4. pag. 76.

Calatis comitijs teſtamẽtum quid, l. 7. num. 5. pag. 76.

Calumnia homicidij, vulgo, *Homecillo*, in contumacem irrogatur, & contra præſentes locũ non habet, niſi homicidium ſit culpabile, l. 69. num. 1. vſque ad 4. pag. 186. & l. 124. num. 1. pag. 486.

Calũnia condemnationis ad Iudicem qui ſentẽtiam primam tullit pertinet, l. 126. num. 1. pag. 488.

Calumniæ lucrum ad primũ dominum ſpectat, quando poſt ſententiam iuriſdictio vendita fuit, licet non fuiſſet facta executio calumniæ tempore venditionis, ibidem, num. 2. 3. & 4. vbi tractatur quid iuris ſit quando vendita fuit iuriſdictio lite concluſa ad diffinitiuam, nondũ tamen ſententia lata pag. 489.

Calumniæ commodum ſemper ſpectat ad iudicẽ aquo, ibid. num. 5. pag. 488. & 489.

Calumniæ iuramentum non debet iudex deferre, niſi iuſta cauſa ſuadente, l. 136. nu. 1. pag. 499.

Calumniæ iuramentum de ſubſtantialibus eſt, ibidem, numer. 2.

Calumniæ iuramentum ſi nõ interueniat, vitiatur lis, ibidem, num. 3.

Calumniæ iuramento in nõnullis caſibus locus non eſt, ibidem, num. 4.

Calumnia homicidij ad quem pertineat, l. 141. numer. 1. pag. 502.

Canonicus non agit pro eccleſia ſine mandato, l. 6. numer. 3. pag. 71.

Capax & incapax ſi vocentur, & ſubſtituantur reſpectu capacis ſubſtitutio eſt valida, l. 200. num. 100. pag. 584.

Capitulum ſine Epiſcopo ſtatuere poteſt, l. 8. numer. 10. pag. 82.

Capturam impediens qua pœna plectatur, l. 56. numer. 22. pag. 299.

Capi

Capi delinquẽs an poſsit propria authoritate & quandiu poſſit detineri,l.56.nu.23.pag.299.

Captura ſummariam cognitionẽ ſaltem deſiderat,l.135. nu. 1.pag.498.

Caput triplex quilibet habet, l.63.nu.43.pag.346.

Carceratus ſi moriatur,contra cuſtodem præſumptio eſt, l. 111.nu.1.& 2.pag.471.

Caſu delinqui ſolet & quomodo hoc intelligatur,l.63. nu. 25. pag.339.& 340.

Caſus omiſſus remanet in diſpoſitione iuris antiqui.1.par. rubricæ,nu.58.pag.15.

Caſus fortuitus & improuiſus in quo differant, l. 63.nu.26. pag.340.

Caſus Curiæ qui ſint,l 31. nu. 2.pag.165.

Caſus fortuitus, & improuiſus in quo differant, l.63. nu.26. pag.340.

Cauſa probabilis & neceſſaria quid,l.47.nu.8.pag.247. & nu. 31.& 32.pag.249.

Cautio iuditio ſiſti ſubrogatur loco depoſiti, l.5. nu.4. pag. 69.

Cautio de rato præſtari debet quãdo quis agit pro alio ſine mãdato, l.10. nu.14.pag.90.

Cautio iuditio ſiſti ſimpliciter, vel ad certam diem,differunt,l. 23.num.1.&2.pag.129.

Cautio iu ditio ſiſti,an deſideretur quando quis gaudet priuilegio reuocandi domum, l.35. numer.42.pagin.184.

Cautio ſi non inueniatur,qui pignora tradit ſatis cauiſſe videtur,l.66.nu.vltimo, pag.381.

Cautio vetus iuditio ſiſti cui aſsimiletur cautioni,l.229.num. 3.pag.632.

Cautio iudicatum ſolui tres habet partes,l.229. num.5. pag. 633.

Cenſus,perſonarum,& bonorum, deſcriptionẽ ſignificat,l. 127.num.5.pag.491.

Cenſitores qui,& cenſus luſtralis quid eſſet, ibidem,num 6. & 7.

Citatio à quibus perſonis poſſit fieri,l.21.num.1. pag.122.

Citari quibus dilationibus quis debeat.l.22. nu.1. pag.124.

Citat' tribus citationibus vere contumax dicitur,l.22.nu.3. pag.124.

Citatus ſemel perſonaliter,an vlterius debeat citari, ibidẽ, nu. 5.pag.125.

Citatus qui non comparauit expenſas reficere debet, ibidẽ, num.11.pag.126.

Contumacia incuſari debet adhoc, vt quis contumax dici queat, & pena locũ habeat, ibidem,num.12.

Citati pœna qui non comparuit quæ ſit,l. 25. numer.2. pag. 131.

Citationis pœna contra ciuitatem vna eſt propter contumaciam,licet plures citentur ciues, nec

nec quilibet pœnam contumaciæ luet.l. 26.nu.1.pag.133.

Citationis pœna non trãſit ad heredes, quanuis defunctus cõtumax fuiſſet, ibidem, nu.4. & 11.pag.134.

Citatio fit per literas regias, l. 27.nu.7.pag.137.

Citatio fieri poteſt per epiſtolam, ibid.nu.8.

Citatio fieri poteſt per ædicta, ibid.nu.9.

Citatio per ædicta, an poſsit fieri à delegato, ibid. nu. 10.

Citatio per ædicta, an fiat à iudicibus arbitris, ibidem, nu.11. pag.137.

Citatio fieri poteſt per ſcripturam, ibidem, num.11.pag.137. & 138.

Citationi trinæ comparatur iudicis citatio quando ipſemet citauit ibi. 3.l.& l.66.numer.1. pagn.367.

Citatio tabellionis in iudicis præſentia trinę cõparatur, ibid. num.4.

Citatio vnica ſufficit quando quis neglexit iudicis additum, & citatus dixit ſe nolle venire, iuditio ſuper eſſe, ibidem, nu.6. & 8.pag.148.

Citatio quæ tribus comparatur breuiloqua appellatur exemplo ſubſtitutionũ, ibidem, numer.9.

Citatio peremptoria fieri nõ debet niſi grauis cauſa ad id ſuadeat, ibidem, nu.10.& pag.149.

Citare verbum apud Pontifices & Cæſares & in ius vocare apud Iurecõſultos idem eſt, ibidem, num.11.pag.149.

Citatio apud Iuriſcõſultos ſignificat publicam præconis acclamationem, ibidem, nu.17.

Citatio nihil differt à vocatione in ius, ibidem, numer.19. pag. 150.

Citatio requiritur ad ſententiam diffinitiuam, & ſi ter in lite citatus reus fuiſſet, ibidem, nu. 19.& 20.

Citatio & in ius vocatio in quo differant, ibidem, numero. 21.

Citatio quare apud veteres vocaretur vocatio in ius, ibidem, num.22.

Citatio antiquitus ſine apparitore, nec iudicis pręcepto fiebat, ſed vnicuique aduerſarium in ius vocare permittebatur & inuitum in iuditiũ ducere, ibidem, num. 22.23.& 24. pag.151.

Citatæ mulieres ſi non irent inuitæ non ducebantur, ibidem num.23.

Citatus patet à filio inuitus in iuditium ire non aſtringebatur, ibid.nu.24.

Citatus qui ſatiſdabat inuitus non rapiebatur à petitore, ibid. nu.25.pag.151.

Citatio trina in Regno non deſideratur, nec perẽptoria vnica enim & ſimplex ſufficit, ibid. num.29.pag.152.

Citatus perſonaliter quando,& quo modo procuratorem mittere queat. l. 30. numer. 1. pag. 157.

Citatus in cauſa criminis ipſemet iuditio ſuper eſſe debet, nec procuratorem mittere poterit, l. 65. num. 2. & 2. pag. 363.

Citatio prima, an poſsit incipere à procuratore, l. 152. nu. 1. pag. 517.

Ciues, ciuitatis, ciuitate ligante pro vno corpore accipiuntur & ſi ſint cōtumaces, ſola vna pœna cōtumaciæ debetur, l. 26. nu. 1. pag. 133.

Ciuis in caſu dubio ſēper quis præſumitur illius ciuitatis vbi reperitur, l. 64. numero 13. pagin. 354.

Ciuis dicitur infans expoſitus illius ciuitatis, vbi expoſitus eſt, ibid. num. 14.

Ciuis dicitur, & qui non habitat in ciuitate ſi ſoluit onera, ibidem, num. 15.

Ciuicis & incola diferūt, ibidem, num. 46. pag. 361.

Clauſula conſtituti vtrum afficiat tertium poſſeſſorem. l. 4. num. 24. pag. 67.

Clauſula conſtituti transfert poſſeſsionem ciuilem & naturalem, ibid.

Clauſula & cōceptio, *reſtitue familia*, vel *reſtitue in familia* differunt, & in quo diuerſitas conſtituatur. l. 200. numer. 146. pag. 591.

Clericus à collectis immunis eſt niſi in fraudem earum donatio bonorū ei fuerit facta. l. 212. num. 2. & 3. pag. 618.

Clerius ratione feudi, an laici, poſsit eſſe vaſſallus, l. 34. nu. 7. pag. 174.

Clericus exactor regij tributi apud iudicem ſecularem, an conueniri poſsit, l. 118. numer. 1. pag. 481.

Clericus depoſitarius conſtitutus à iudice ſeculari, an ante eum conueniatur pro depoſito, ibid. nu. 2.

Clericus pro ciuili debito, an poſsit, in carcerem conijci, ibidem, num. 4.

Colonus ad ſcriptitius familiaris dicitur, l. 32. n. 31, pag. 170.

Compaternitas per procuratorem contrahi poteſt. l. 30. nu. 40. pag. 161.

Cōdemnatio fieri poteſt pro parte licet totū petatur. l. 1. nu. 96. pag. 49.

Cōfeſsio vim conteſtationis habet, l. 26. nu. 9. pag. 134.

Confeſsio extraiuditialis nō probat etiamſi fiat coram iudicis miniſtro, l. 133. nume. 1, pag. 496.

Cōfeſsio extraiuditialis quid operetur, ibidem, num. 2.

Confeſsio extraiuditialis, an ſufficiens ſit adhoc vt reus poſſit ex ea torqueri, ibidem, num. 2. in fine.

Cōfeſsio extraiuditiales ſi fiat

parte

parte pręſente, an probet, ibidẽ, num. 1.

Confeſsio debiti in die feriata, an valeat, l. 116. n. 12. pag. 524.

Confeſsio ordinẽ iuditij non deſiderat. l. 1. nu. 106. pag. 51.

Confiſcatio bonorũ no impedit alienationẽ, l. 40. n. 26. pa. 211

Coniunctus ad agendũ admititur iure communi, vſq; ad decimũ gradũ, l. 10. nu. 7. pag. 90.

Coniunctus iure regio pro cõiuncto non admittitur ad agendum, niſi intra quartũ gradum, l. 10. num. 8. pag. 90.

Coniunctus quoque pro coniuncto cõiunctione ciuili admititur ad agendum ſine mãdato, vtpote canonicus pro eccleſia, & ſimilibus, ibidem, num. nu. 9.

Coniunctus affinitate ad agẽdum pro affine ſine mandato admittitur, ibid. num. 10.

Coniunctus quilibet dicitur quoad defenſionẽ rei, licet extraneus omnino ſit & ignotus, ibid. num. 15.

Coniunctus & ſimiles qui agunt ſine mandato debent ſatiſdare de rato, ibidem, num. 16. & in quibus, hęc ſatiſdatio nõ deſideretur, ibidem, num. 17. & ſequentibus pag. 91.

Conſors eiuſdem litis ſine mãdato agere poteſt, l. 10. num. 12. 13. & pag. 90.

Cõſanguineus vſque ad quem gradum dicatur adhoc, vt actionem iniuriarum pro conſanguineo intẽdere poſſet. l. 49. ex nu. 6. vſque ad 13. pag. 254.

Cõſuetudo probatur ex aſſertione periti doctoris. 1. part. rub. nu. 84. pag. 19.

Cõſuetudo ſcriptum ius tollit, l. 238 nu. 1. pag. 641.

Conſuetudo nunquã tollitur per legẽ, niſi expreſſe in ea ſancitum ſit, ibidem, num. 2.

Cõſuetudine non obſtante ſi lex præcipiat aliquid obſeruari his verbis non derogatur cõſuetudini immemoriali, ibidẽ, nu. 3. & 4.

Conſuetudo immemorialis ſpecialem requirit excluſionem adhoc, vt excluſa cenſeatur, nõ enim ſub generalitate comprehenditur, ibidem, num. 5.

Conſilium an poſsit eſſe dãnoſũ, & an ex eo quis teneatur, l. 50. n. 38. vſq; ad nu. 55. pag. 271.

Conteſtari verbum teſtes producere vocare, & nominare, ſignificat, l. 1. nu. 58. pag. 43.

Cõteſtatio litis quare ſic antiquitus diceretur, l. 1. n. 41. pa. 41

Conteſtationis litis definitio traditur, ibid. nu. 42. & 43.

Conteſtari verbum nõ ſolum actiua, ſed & paſsiua ſignificatione in iure inuenitur, ibid. nu. 46. pag. 42.

Cõteſtatio litis ſi nõ fiat ad diffinitiuã nõ peruenitur, ib. n. 47.

Cõteſtatio litis eſt fundamẽtũ iuditij, ibid. num. 52. pag. 43.

Conteſtatio litis non requiritur

Digitized by Google

tur in cauſis ſummarijs, ibidem num.55.

Conteſtatio an fiat per cõfeſ-ſionẽ, an vero per negationem? ibid.nu.57.& 58.pag 43.

Conteſtationis effectus plu-res ſunt, ibidem,nu.59.pag.44.

Conteſtatur antiquitus diuer ſis modis lis,& quid hodie de iu re regio,ibid.nu.61.

Contractus ſtricti iuris reci-pit interpretationem extenſiuã quando aliàs ſubſtineri nequit, l.42.num.13.pag.224.

Contentum pro cõtinente & èconuerſo vſurpantur,l.35. nu. 63.pag.188.

Contumax punitur per mo-dum multæ,l.27. nu.1. pag.136.

Contumax non ſolũ reus,ſed & actor punitur , ſi contumax ſit,& quæ dicatur in actore cõtu macia,ibid.num.2.

Contumax ſi reus ſit quibus remedijs Conſultũ ſit actori ad-uerſus eum,l. 27.nu.15.pag.138.

Contumacia magna quæ dica tur,l.27.nu.53.pag.145.

Contumacia vera eſt quando citatus reſpõdit citationi ſe nol-le iudicio ſuper eſſe,ibidem.nu. 59.pag.146.

Contumacia æquiparatur do-lo,l.40.num.3.4.& 5. pag. 208. & 209.

Cõtumatię æthimõ tradit̃, ib.

Contumax verus non auditur ſi poſt iudicio ſuper ſit, nullã eũ habet excuſationẽ. l.47. nu.10. vſq; ad 13.pag. 247. & nu.31. & 32.pag.249.

Cõtumax fictus ſi iudicio adſit & cauſas abſcentiæ alleget,audi-tur,ibid.num.9. & 14.pag.247.

Contumax verus,etiam appel lans non auditur, ibid.nu.13.

Cõtumax non auditur,niſi re-fectis expẽſis,l.14.nu.1.pag.103.

Contumax varijs modis dice-tur,ibid. nu.2.3.& 4.

Cõtumax etiam actor dicitur ſicut reus, & quib⁹ remedijs Cõ ſultũ ſit reo aduerſus actorem contumacem, l.14. num.5.& 6. pag.103.

Conueniri quis poteſt in loco contractus, licet ibi nõ inuenia-tur ſi cum regis familiari,& Cõ-ſiliario contraxerit,l.31. num.7. pag.166.

Conueniri quis non põteſt in loco cõntractus,niſi ibi inuenia tur,l.31.num.7.pag.166.

Conuitia ſi plura dicantur vno tamen contextu & nullo alieno actu inter mixto,vnica pęna ple-ctuntur,l.85.nu.1.pag.436.

Cõuitia ſi ſint vnius ſpeciei & nullo interiecto interuailo pro-ferãtur,licet plura ſint,vnica pœ na puniuntur, eã tamẽ pœna eſt quæ pro iniuria grauiori impo-ni ſolet,ibid.num.3.

Cõuitia ſi ſint diuerſæ ſpeciei etiamſi vnica oratione proferã-tur,& nullo tempore interpoſi-to pro quolibet cõuitio,reus pu-nitur,ibidem.num.5.

Cor-

Cornutus qui vxoris impudicitiam conſentit, qua pœna puniatur, l. 93. num 6. pag. 453.

Cornutus à quo deriuetur, & quare ſic appelletur, l. 93. num. 6. & 7. pag 453.

Cornuti æthimõ traditum ab Scribentibus reijcitur, ibidem, num. 6.

Creditor propria authoritate ſine iudicis iuſſu bona debitoris ſibi hyppothecata ingredi nequit, l. 4. num. 1. pag. 64.

Creditor propria authoritate poteſt ingredi rem hyppothecatam ſi pactum ei permittat, l. 4. num. 2. pag. 64.

Creditor propria authoritatē occupans debitoris rem amittit ius quod habebat ad eam, l. 4. nu. 3. pag. 64.

Creditor propria authoritate occupans rem debitoris amittit ius totius debiti, l. 4. num. 4. pag. 65.

Creditor occupans rem debitores punitur iudicis arbitrio pœna, cum enim priuationis iuris ſui non eſt in vſu, l. 4. numer. 5. pag. 65.

Creditor qui ex conſenſu aduerſarij ingreditur poſſeſsionem, vim, neq; dolum non cõmittit. l. 4. num. 6. pag. 65.

Creditor etiamſi debitor reſiſtat poteſt eius ingredi ſi ex pacto ei liceat, l. 4. numer. 7. & 8. pag. 65.

Creditor ius ingrediendi propria authoritate cedere poteſt, l. 4. num. 9. pag. 65.

Creditori an liceat ingredi rem propria authoritate, quę penes tertium poſſeſſorem ſit, licet ex pacto inito cum debitore ei liceat, l. 4. num. 10. & 11. 12. & 13. cum declaratione legis ſtylli, pag. 65. & 66.

Creditor an poſsit propria authoritate occupare rem debitoris quãdo cum ea fugiebat, l. 71. num. 3. vſque ad 13. pag. 356. & 357.

Creditor ex pacto inito cum debitore ingrediendi rem propria authoritate, an poſsit occupare rem fideiuſſoris, ibid.

Criminalis vindicta proprie ad iudicem pertinet, l. 52. num. 1. pag. 278.

Criminalis acuſatio in Gallia, & in Flandria, non permittitur cũ ſolo iudicis offitio miniſtretur, & pars lęſa ſolum agat ciuiliter pro damno, & eo quod intereſt, l. 52. num. 5. pag. 278.

Culpa lata, leuis & leuiſsima, & de earum diuerſitate, & pœna: & an culpa lata cõparetur dolo, l. 63. nu. 4. vſque ad 18. pag. 337. & 338.

Curator audetur adulto inuito. l. 2. num. 3. pag. 52.

Curatores lege 12. tabularum ſolum dabantur furioſis & prodigis, l. 2. num. 6. pag. 52.

Curatores omnibus minoribus dabãtur ex lege Lætoria cũ

cauſæ tamen cognitione. l. 2. numer. 7. pag. 52.

Curatores dabantur omnibus ex conſtitutione, *D.* Marci, ſine cauſæ cognitione. l. 2. num. 8. pag. 53.

Curator ante omnia bonorũ abſentis peti debet, antequam à lis proſequatur, l. 3. pag. 56.

Curia Regis priuilegio potitur, vt ibi inuentus non conueniatur cum declaratione, de qua ibi. l. 7. num. 1. pag. 75.

Curiarum genera apud veteres duo fuerunt. l. 7. num. 2. pag. 75.

Curia ſine adiectione cognominis, quam ſignificet. l. 7. nu. 3. pag. 75.

Curiata Comitia centuriata tributa & calata quæ fuerunt, l. 7. num. 4. pag. 76.

Curiæ in decurias diuiſæ fuerunt, præfectique illarum dicti decuriones ſunt, l. 7. numer. 6. pag. 76.

Curiatæ leges à Curia ſic nuncupatæ ſunt, l. 7. numer. 7. pagina 76.

Curiales dicuntur qui Curijs adſcripti ſunt, l. 7. numero 8. pag. 76.

Curiales vocãtur Curiæ procuratores illarũ ciuitatum, quæ in Curijs ſuffragium habent, l. 7. nu. 9. pag. 76.

Curiales antiquitus primi ordinis, & ſecundi ordinis appellati fuerunt, l. 7. numer. 10. & 11. pag. 76.

Curia trita ſignificatione Senatus Romani conceſſum ſignificat, l. 7. num. 12. pag. 77.

Curia apud nos dicitur oppidum, vbi Rex conſidet, l. 7. nu. 13. pag. 77.

Curia denominatur à cohorte, vel à Curia. l. 7. numer. 19. pagin. 77.

Curia Regis accipitur cum quinque leucis in circuitu. l. 7. num. 15. pag. 77.

Curia Regis an dicatur quando Rex eſt abſens, l. 7. num. 16. pag. 77.

Curia Regis an dicatur quando Rex eſt abſens, l. 7. num. 16. pag. 77.

Curia Regis gaudet priuilegio, vt qui in ea eſt ibi conueniatur, nec ad ſuum iudicem remittatur, l. 7. num. 17. pag. 77.

Curia Regis omnibus eſt cõmune forum, l. 7. nume. 18. pag. 78.

Curia alio gaudet priuilegio, vt qui ex cauſa neceſſaria in ea adeſt, ibi non conueniatur, l. 7. num. 20. pag. 78.

Curiæ caſus qui ſint, l. 31. nu. 2. pag. 165.

Curiales dum ſua exercent offitia, priuilegijs ſuis potiũtur, & non alioqui, l. 31. numero 6. pag. 166.

D.

Damnum poteſt ſpectare ad aliquem, & tamẽ non principalis dicetur, l. 10. numero. 42. pagina. 94.

Declaratio deſcendit ab ipſo iure naturæ, 2. part. rub. num. 3. pag. 23.

Declaratio nulla conſtitutione poteſt prohiberi, 2. par. rub. num. 4. pag. 23.

Declaratio non debet tranſgredi terminos ſuos. 2. par. rub. nu. 7. pag. 23.

Declaratione & correctione plura iura promiſcue vtuntur, 2. part. rubr. numer. 22. pag. 26.

Decimæ portuum ad principem ſpectãt, l. 201. num. 1. pag. 600.

Decima debetur in executione ab actore quando exequitur maiorem quantitatem, quam ipſi debeatur, l. 196. num. 1. vſque ad 3. pag. 553.

Decretum irritatiuum actus inducit effectum in cauſa efficiente, in ipſa itaque initio reſiſtit, l. 200. numer. 78. pagin. 577.

Debitore pręſente non datur defenſor, licet contumax ſit, l. 3. num. 20. pag. 58.

Debitore præſente prius eius bona excuti debent, quam contra tertium poſſeſſorem agatur, l. 3. num. 25. pag. 59.

Debitore præſente, ſi tamen eius bona ſint in alio territorio poteſt agi contra tertium poſſeſſore nulla excuſione facta, l. 3. num. 26. & 27. pag. 59.

Debitum alicui ſub conditione, ſi peruenerit ad legitimã ætatem interpretatur in 25. anno completo, quamuis ætatis veniam à Principe impetrauerit, l. 70. numero. 14. pagina 390.

Delictum vbi cõmiſſum eſt, ibi deſtinatur delicti effect', & ibi puniri delinquens debet, l. 9. num. 3. pag. 86.

Denunciatio quæ fieri debet vxori, quæ domina directo eſt ſufficit ſi fiat eius marito, l. 10. n. 5. pag. 89.

Defenſor an habeat opus ſatiſdatione, l. 10. nu. 16. & 17. pag. 90. & 91.

Defenſor non poteſt recuſare ſemel ſuſceptam defenſionem, l. 10. numero. 29. pagina 92.

Defenſor ſi quis ſit alicuius in eum, poteſt fieri executio iudicati, l. 10. numer. 30. pagina 92.

Defenſor an poſſit conſtituere alium defenſorem, l. 10. num. 31. pag. 93.

De-

*D*efenſor an cautione præſtita poſsit pœnitere, & recuſare iuditium, l.10. num. 35. pag.93.

*D*efenſor dicitur quaſi dominus, l.10. num.41. pag.94.

Denfenſor non poteſt conſtituere defenſorem, niſi lite conteſtata, l.10. num.43. pag.94

Decretum primum, & ſecundum quid ſit. l.27. num. 18. pag. 139.

Decretum primum & ſecundum in quo differant, ibidẽ, nu. 40. pag.141.

Decurio præſtare debet iuramentum perſonale per procuratoré qui ad offitium decurionatus non recipitur. l. 30. nu. 44. pag.162.

*D*eſtinatio ſolutionis nõ plus operatur quàm locus cõtractus, l.35. num.56. pag.187.

*D*efenſio duplex eſt, l.47. nu. 6. pag.446.

*D*efenſio cuilibet permittitur quod & inanimantibus locum habet, l. 58. numer. 2. pag. 310.

*D*efenſionis mõdum excedẽs punitur pœna extra ordinem, & quomodo hęc regula accipiatur l.58. num.8. vſque ad vltimum pag. 312.

*D*eportatio & relegatio in quo differant. l.49. num.32. vſq; ad 36. pag.260.

*D*eſidia & negligentia quid, & in quo, l.63. nnm.41. pag.341.

*D*eprædantes qua pœna puniantur, & an antiquitus prædæ permitterentur, l.71. numer. 1. vſque ad 7. pag. 393. & 394. & l.72. num.1. & 2. pag.395.

*D*elictum facti permanentis & tranſeuntis differunt, l. 94. num.3. & 4. pag.455.

*D*elictum commiſsiſſe negãs non poteſt poſt allegare ad ſui defenſionem cõmiſsiſſe, l. 100. ex nu.1. pag.462.

*D*ebitor ex delicto an ſit addicendus creditori. l.105. numer. 1. & 4. pag.467. & ſequenti.

*D*enarij valor traditur. l.114. num. 5. pag.478.

*D*elegato ſi ſit commiſſa cauſæ cognitio & non deciſio, an poſsit pronuntiare. l. 129. nu. 1. pag.493.

*D*eterminatio quę reſpicit plura determinabilia vniformiter determinat, l.200. num.98. pag. 580.

*D*eterminatio vt æqualiter determinet quæ requiſita interuenire debeant, & de huius regulæ intellectu, & declaratione, l.200. nu.140. vſque ad 145. pag. 589. & 591.

*D*iſpoſitio limitata limitatũ producit effectũ. 1. part. rub. nu. 57. pag.15.

*D*iſpoſitio neceſſaria non poteſt prohiberi, 1. part. rub. nu. 5. pag.23.

*D*iſputatio & interpretatio fori ſummę neceſſaria eſt. 1. par. rub. num. 9. pag.24.

Dilatio trium menſium vnica citatione ſtatuitur, ſecũdum legem ſtyli.38.num.41.pag.199.

Diffidatio quando locum habeat. l.42.nu.1. vſque ad 6.pag. 223.& 224.

Diffidatio & prouocatio ſolum habet locum inter nobiles, l.43.nu.3. pag. 228.

Diffidatio & reptatio deferũt ibid.num.8.

Diffidatio ſolũ procedit quando ex delicto reſultat aleuoſia (vt ita loquar) aut proditio,l.43. nu.84.pag.237.

Diffidationis æthimologia traditur,l.49.num.1.pag.258.

Diffidatio inquocunque crimine procedit,&Regium conſpectum non deſiderat,ſecus in reptatione,l.49. nu.17.18.& 19. pag.259.& 260.

Dilationis quæ ad probandũ dari poſsint.l.181. ex nu.1. vſq; ad 5.pag. 545.

Diſpoſitio quæ peccat in forma præferendo gradum inferiorem non annullatur in quãtum extat gradus ſuperior,l.200.nu. 104.pag.580.& 581.

Domicilium ſimplex ſufficit ad hoc,vt quis in eo cõueniatur l.64.nu.47.pag.361.

Dominum ſi quis eſſe dicat ſatis concludit rei vẽdicationem, l.1.num.73.pag.46.

Dominus in inſtrumẽto procuratorio, pro procuratore ſatiſdat iuditio ſiſti iudicatum ſolui,l.10.numer.14.pag.92.

Domini domicilio libertus gaudet, & quaratione,l.32. nu. 24.pag.170.

Donatarius ex regia donatione poterit ad regiam Curiam trahere illum qui ei grauamen inferat ſuper ipſa donatione,l.34.n. 1.pag.173.

Donatio interpretatur ſecundum qualitatem donatoris,ibid. num.2.

Donatione facta, alicuius rei eccleſiæ vel clero ſi lis ſit ſuper ipſa quis ſit iudex competens, ibid.nu.4.

Dolo leui,latã, aut leuiſsima culpa ſolũdelinquitur, l.63. nu. 1.pag.337.

Dolus voluntati culpa ignorantiæ attribuitur,ibid.num.2.

Dormiens ſi delinquat, an & quando puniatur,l.63. num.24. pag.339.

Dolus in genere, an ſufficiat ad hoc vt homicida pœna ordinaria puniatur, l.63. numer.39. pag. 341.

Dolus in genere & in ſpecie differunt,ibid.

Donatio an valeat inter abſentes,& an requiratur acceptatio, & quid iure veteri.l.187. ex nu. 1.vſque ad 6.pag. 550.

Donatio non inſinuata valet in eo in quo nõ deſideratur inſinuatio & exceſſu ſolũ viciatur,l. 200.num.108. pag.583.

Donatio in fraudem collectarum

Digitized by Google

rum non valet,l.212. num.3.pa. 618.

Donare poteſt pater filio, vt ordines recipiat, l.212. num.41. pag.618.

Dragmæ valor traditur.l.114. num.6.pag.478.

Duplũ pœna non poteſt egredi,& quomodo hoc duplum accipiatur.l.247.num.1. pag.611.

Dupli pœna ſimplum comprehendit,ibid.num.3.& 4.

Duelum & reptatio an idem ſit,l.43.nu.6.pag.228.

E.

EBrius delinquẽs quomodo puniatur,l.63. n.20. pag.33.

Emptor emens ſcienter rẽ alteri obligatam,non poteſt agere de euictione,l.4.nu.20. pag.67.

Emptor alicuius animalis in loco vbi campo reperitur ſuper eo conueniri poteſt.l.5. num.1. pag.69.

Emphyteota, ſi denuntiat marito non cadit incõmiſſum,quãuis alienet ſine licentia vxoris quæ domina erat,l.10.numer.6. pag.89.

Enuntiatio qualitas quæ non pendet à voluntate enunciãtis & contrahentium,nullius conſiderationis eſt,l.64.numer.49.pag. 361.

Effractor pœna mortis plectitur,l.74.num.6.pag.401.

Epiſtola quæ exerceri queãt, l.66.nu.7.pag.370.

Epiſtolæ epithetæ quid,ibid. num.9.

Epiſtolis,antiquitus,Iuriſcõſulti cõſuli ſolebant, ibid.nu.13.

Epiſtola poteſt quis citari,ibid. num.11.

Epiſtolarũ libros plures ſcripſerunt Iuriſconſulti, ibidem, num.8.

Epiſtolarum imperatorũ mẽtio ſit in multis iuris partibus, ibid.num.8.

Epiſtola & reſcriptum, idem l.66.num.6.pag.369.

Epiſtola conueniri poteſt inter abſentes,ibid. num.7.

Epiſtola negotia contrahuntur,ibid.

Epiſtola mandatum ſuſcipitur,ibid.

Epiſtola ſponſalia conſtituuntur,ibidem.

Epiſtola iuſiurandum poteſt præſtari,ibid.

Epiſtola venditio inter abſentes poteſt interuenire, ibid.

Epiſtola precario conſiſti poſſeſſio poteſt, ibid.

Epiſtola aſsignatur libertas, ibid.

Epiſtola donari aliquid poteſt ibid.

Exactor collectarũ Regi, obligatus manet elapſo tẽpore definito ad eas colligendas.l.106.ex num.1.vſque ad 4. pag.469.

Exceptiones dilatoriæ, ante litem

tem conteſtatam opponuntur,l. 1.num.8.pag.34.

Exceptio dilatoria opponitur ad impediẽdum litis ingreſſum,l.1.num.9.pag.34.

Exceptio quæ reſpicit potentiam teſtatoris,an poſsit tractari in iuditio poſſeſſorio,l.200. nu. 167.pag.606.

Exceptio nullitatis vel qualibet alia admittitur aduerſus inſtrumẽtum exequibile, dummodo probetur intra decẽ dies à lege præſtitutos, ibid. nu.177. pag.607.

Exceptio & defenſio an differant,l.235.nu.1.pag.647.

Exceptionũ quatuor ſunt ſpecies,ibid.num.2.& 3.

Exceptio peremptoria quę dicatur,ibid.num.4.

Exceptio litis finitæ quæ dicatur,ibidem,num.5.

Exceptiones peremptoriæ opponuntur intra 20. dies poſt cõteſtationem,ibid.nu.7.

Executio inſtrumẽti quomodo fiat,l.161.ex nu.1. vſque ad 4. pag.531.

Exceptio præiudicialis conteſtationem impedit,ibid. num.8.

Exceptiones dilatoriæ quæ dicantur,ibid.num.9.

Exceptio declinatoria quæ ſit ibid.num.10.

Exceptiones peremptoriæ, vel dilatoriæ quæ opponuntur in vim dilatoriarum exceptionum proponuntur ante litis cõteſtationem,ibid.num.11.

Exceptiones priſcis tempori bus à prætore poſtulabãtur,ibidem,num.12.

Exceptionum formulæ quæ eſſent,ibid.num.13.

Excuſator & defenſor accipitur pro reo in cauſa criminis,l. 39.num.19.pag.205.

Excuſator an admittatur pro abſente,l.65.num.3.pag.363.

Excommunicatus agere nequit nec eſſe teſtis,neque iudex, & de qua accipiatur excommunicatione,l.178.nu.1. vſque ad 8.pag.545.

Exiſtens cum Balliſta in vno territorio & percutiens cum ea aliũ in alio territorio poteſt puniri à iudice loci percuſionis, l.9.num.8.pag. 87.

Exemplo Regis quando iudicetur,l.158.ex n.1. ad 4.pa.560.

Expenſæ ſi liquidæ non ſint pro eis ſatiſdatur,l.27.num. 5. pag.137.

Expenſarum taxatio, an requirat partis citationem. ibid. num.6.& l.167.nu.1. & 2.pag. 537.

Expenſæ & ſportulæ neminẽ poſſunt in carcere detinere.l.99 num.1.pag.462.

Expenſæ vtiles & neceſſariæ & de earum taxatione,l.164.nu. 5.pag.535. & l.167.num.1. pag. 537.

Expẽſis debet abſolui ille qui abſoluitur in principali lite,nũquam

quam enim actor habet iuſtam litigandi cauſam quando ſuper principali reum non condemnat,l.164.num 3.pag 535.

Expenſarum taxatio non requirit partis citationem,quando fuit contumax in lite principali,l.157.num.5. & 6. pag.537.

Expenſarum taxatio in ipſa ſententia interuenire poteſt,ibidem,num.6.

Error iuris,&facti in quo differant,l.63.num.27.pag.340.

Expreſſe non ſancitum,non præſumitur, neque ſubauditur, 1.part.rub.nu.50.pag.14.

Extenſio non fit in iure de perſona ad perſonam , 1. part. rub. n. 59.p.15.& l.42.nu.16.pag.225.

Extenſio permittitur, vt res ad ſuam naturam redeat.1.part, rub.num.63.pag.16.

Euocatio cauſæ fit quádoquis grauat' fuit in duobus actus interlocutorijs.l.48. num.11. vſq; ad 16.pag.255.

F.

Facultas regia an præſumatur interueniſſe ex lapſu 30 annorum, l. 200. num. 37. pag.577.

Famulus Regis trahere reum poteſt ad Curiam, l. 31. num. 4. pag.165.

Familiaritas multiplex eſt, l. 31 num.9.pag.168.

Famulus clerici non trahit reũ ad clerici tribunal. ibid. nu. 19. pag.169.

Famuli ſtudentium gaudent eorum priuilegio,dum ſeruiunt & non aliter,ibi.num.23.

Familiaritas auget affectum cõſanguinitatis,ibidem,nu.98. pag.238.& 239.

Fama ſuſpitio & rumor in quo differant,l.55.num.8.& 19.pag. 260.& 291.

Fama duplex eſt, ibid.nu.17.

Fœmina propter maſculos remotiores,an excludi poſsit in melioratione tertij & quinti, l. 200.num.84.pag.580.

Fœmina quando & in quibus caſibus teſtis eſſe poſsit, l. 98. num.3.pag.456.& 457.

Fœmina in veteribus ſcriptis per Caſtorem ſolũ iurabat, ibidem,num.2.

Fœmina per polucem quoq; iurabat erat enim antiquitus Deus communis maſculorũ & fœminarum,ibid. num.3.

Fœmina teſtis non eſt de iure Pontificio,ibidem num. 4.

Fœminæ nõ ſunt teſtes in cauſa criminis, niſi alij non reperiãtur,ibid.num.5.& 6.

Feriæ nõ conceduntur in regijs Auditorijs,l.156.nu.2. pag. 522.

Feriæ meſsium & vindemię in auditio appellationis non cõceduntur,ibid.num.3.

Feriæ menſtruę,quę ſint?ibidem,num.4.

Feriæ

Feriæ annuæ quæ ſint, ibidē, num.5.
Feriæ conceptiuæ quæ ſint, ibid.num.6.
Feriarum quatuor ſunt genera, ibid.num.7.
Feriæ ob Dei honorem quæ ſint, ibid.nu.10.
Feriæ præcidaneæ quæ ſint, l.156.num.9.pag.523.
Feſtorum dierum obſeruationes apud veteres adnotantur, ibid.num.13.14.& 15.pag.525.
Feudi dominus ſi lis feudales ſit, de ea cognoſcit.l.34.num.5. pag.171.
Feudi dominus eccleſiaſticus an habeat iuriſdictionem in laicum, ibid.num.8.
Ficta poſſeſsio non acquiritur per procuratorem, l.30.nu.47. pag.162.
Fictiones duæ non poſſunt interuenire, l.30. nu.39.pa.161.
Fideiuſſoris obligatio ſtricti iuris eſt, l.134.num.1.pag.497.
Filiusfamilias iudicio ſuper eſſe non poteſt, ſine patris cōſenſu, l.6.nu.12.pag.72.in fine.
Filius familias in multis caſibus permittitur quod monacho denegatur, l.6. num.13. pag. 73.
Filius patrem ſine venia in ius vocare non poteſt, l. 28. nu. 24. pag.151.
Filius per lapſum.30.annorū excluditur à grauaminis impugnatione, l.200.numer.37.pag. 575.
Filijs præiudicat in legitima cōſenſus expreſſus, nō tacitus, l.200.num.59.& 60.pag.579.
Filiorum aſſenſus cum lapſu 30.annorū ſufficiens eſt ad inducendum primogenium, ibidem, num.54.pag.578.
Filius captiuus præteritus non rūpit, niſi reddeat interim, itaut teſtamentum ſuſtinetur, l.200. num.152.pag.600.
Filius ſi præteritus ſit in vno gradu, in alio vero inſtitutus ille ſolus viatur, l.200.num. 114.pa. 598.
Fiſcus propria authoritate poterit occupare bona debitoris, quamuis ſint à tertio poſſeſſa. l. 4.num.25.pag.67.
Fiſci debitores abſque interpellatione in mora ſunt, l.24.nu. 1.& 2.pag.130.
Fiſcus, quid ſit, l.78.num. 65. pag.414.
Fiſcus in quo diſtet ab ærario, ibid.
Fori æthimon traditur, l.125. num.1.pag.487.
Forum ſortitur quis ratione rei ſitæ, & an de re immobili ſicut de mobili hæc regula intelligatur.l.5.num.3.pag.69.
Forenſis ſi coueniatur, debet ſatiſdare, l.5.num.7.pag.70.
Forum ſortitur quis ratione delicti, l.9.num.1.pag.85.
Forus an ſortiatur ratione mandati, l.9.num.2.pag.75.
Forus ſeruandus eſt, & proprie

prie forus quomodo ſumatur l.43.num.85.pag.237.

Forus vniuerſalis, proprie forus nuncupatur,ibidem,num.2.

Forus ad cauſarum deciſionem introductus eſt,ibid.num. 3.

Formæ duæ ſunt in iure alia iuſtitię contractus,alia ſolemnitatis,l. 200. numer. 61. pagina 579.

Forma iuſtitiæ ſufficit ad impleri quoad effectum, ibidem, num.62.

Forma ſolemnitatis in ſpecifica forma adimpleri debet, ibid. nu.63.

Forma ſolemnitatis ſi à lege requiratur non ſufficit adimpleri quoad effectum, ſed ipſamet ſolemnis forma à lege requiſita interuenire debet,idem, nu.64.vſque ad 67.

Forma legis 27. Tauri vtpote ſubſtãtialis præciſe obſeruãda eſt,& in qualibet parte,etiam minima non mutanda,alioquin enim actus vitiatur,ibidem, numer.67.

Forma eſt de genere inuiſibilium,ibid.num.68.

Forma totum requirit à quo receditur,ſi recedatur à parte, ibid.num.69.

Forma.l.27.Tauri an ſit ſubſtantialis,an vero modalis, ibidem,num.70.& 71.

Forma legis 27.Taur.an indiuidua ſit,ita vt ſi ordo vocationum ab ea per ſcriptus non obſeruetur,corruat tota diſpoſitio, ibid.num.71.72.& 73.

Forma vbi requiritur non valet actus,modo quo valere poteſt,ibid.nu.76.

Formæ ſi adijciatur clauſula decreti irritantis cenſetur actus efficaciſsimè prohibitus, etiãſi in minimo forma mutetur, ibidem,nu.77.

Forma quando requiritur in aliquo actu, ita vt ſi ea nõ ſeruetur non valeat,etiamſi in diſpoſitione adijciatur ad diſponẽte, vt valeat act⁹ omni meliori modo quo poſsit,corruit ex defectu formæ,& in nihilo ſeruatur ibid.num.79.

Forma ſi requiratur, & ea nõ ſeruetur, licet cauſa ceſſat,non ceſſat nullitas,ibid. nu.86.

Forma legis 27. in totum debet adimpleri, & quæ ſit ratio, ibid.num.90.

Forma legis 27.inſpicitur reſpectiue vnicuique gradui &perſonæ,non tamen reſpectiue toti diſpoſitioni,ibi. nu.105.

Forma ſi apponitur in gradibus illę inualidatur in quo egreditur à forma,cæteri vero gradus in quibus forma ſeruatur valid remanent,licet ſub vna clauſula contextu & diſpoſitione, ibid.num.107.

Formæ indiuiſibilitas accipiẽda eſt in quodlibet gradu ſubſtitutionum, ibid.num.110.

Formã obſeruans & ei contrauenięs in quo differant, licet actus, vtroque modo ſubſtineatur, ibidem, l.200.numer.132. & 133.

Forma legis 27. non ſeruata, & ſubſtitutionibus inualidatis, an bona libera remaneant, vel reſtitutioni obnoxia, ibidẽ, nu. 150.

Fructus differunt à re principali, & ideo ſpecialem requirũt ſententiam, & idem eſt in expẽſis quæ quoque ſpecialem requirunt condemnationẽ, ſunt enim articuli diſtincti, l.113.ex num.1. vſque ad 8.pag.476.& ſequen.

Fructus ſi debeantur officio iudicis & in ſententia ſint omiſſi amplius de eis non poteſt iudicari, l.251. num. 3. pag. 660. & 661.

Fructus ſi à parte petãtur duæ actiones ſunt alia de fructibus alia de re, ſpecialis, itaque ſentẽtia de vnoquoq; requiritur, ibibid.num.4.

Fructus non ſunt pars maioratus, ſed quid diſtrictum ab eo, l. 251.num.12.pag.657.

Fructus veniunt in petitionẽ hæreditatis, ibid.nu.14.

Fructus ſecundum iuris regulas pertinẽt ad legitimos poſſeſſores, ibidem, num, 18. pag.659.

Fructus veniunt in interdictis poſſeſſoriis, ibidem, nu.19.

Fructus veniũt in iudicio vniuerſali, ibidem, num, num.21.

Fructus ſi non veniant deſinit eſſe remedium poſſeſſorium ibid.num.22.

Fructus in remedio tenutæ ſi omiſſi ſint à ſupremo Senatu iterũ de eis iudicari poteſt, ibid. num.37.

Fructus in remedio poſſeſſorio tenutæ à iudice ſupplentur, licet à parte non ſint petiti, ibidem num.42.

Fuga ſola an reus condemnari poſsit, l.39.num.8.pag.204.

Fuga à militia reũ mortis militem efficit, ibidem.num.8.

Fuga à carcere reum confeſſum efficit, ibidem, num.13. pagin.205.

Fuga à domo, vel iuriſdictione antequam capiatur, an poſsit torqueri, ibidem.num.14.

Furioſus delinquens quomodo puniatur & in quo caſu, l.93. num.21.vſque ad 23.pag.339.

Furioſo ſubſtitutione facta nõ ſeruata forma & ordine præſtituto à, l. humanitatis. C. de impuberum, an in totum vitietur, l.200.num.85. pag.581.

Furtum quando dicatur manifeſtum, l.73.nu.1.pag.398.

Furtum manifeſtum eſt cum fur, cum re furtiua deprehenditur, ibid.nu.2.

Fur qui viſſus eſt furari manifeſtus quoq; dicitur licet cũ furto non fuerit deprehenſus, ibidem, num.3.& 4.

Furtum quãdo dicatur nõ manife-

Digitized by Google

niſeſtum,ibidem,numer.3.pag.399.

Fures domos ingredientes aut foramina facientes,qua pœna puniatur,l.74.nu.1. pag.400

Fur & famoſus latro quis dicatur,l.75.ex num.1. ad vltimũ, pag.401.

Furis pœna quæ ſit,ibidem.

Furtum domeſticum ponitur pœna furti & quomodo hęc regula accipiatur,l.144.num.1.& 2.pag.505.& 506.

Furta impunita fuerunt apud nõnullas nationes,l. 67. nu. 4. pag.383.

Fur apud nonnullas gentes infamia non fuit notatus,ibidẽ, num.6.

G.

GEneralis diſpoſitio non comprehendit odioſa, 1.part.rubric.num.64. pag.16.

Genere ſuſpectus teſtis eſt in cauſa ſoceri,l.245.nume.1. pag. 650.

Generi an præiudicium afferat ſententia lata contra ſocerũ rem defendentem in iudicio ipſo ſciente,ibid.num.2.

Gener antiquitus vnà cum ſocero ſicut ſi eſſet filius balneum ingrediebatur, & qui hic eſſet mos,ibid.num.4.

Gradus ſubſtitutionis inualidus reſpectu formæ non adhibitæ, an ſtatim vitietur, an verò, quando caſus contingat, l. 200. num.150.pag.600.

Gregis tuitio antiqua eſt in Hiſpania.l.137.nu.1.pag.500.

Grex & eius paſtores à Rege defenduntur,ibidem, num.2.

H.

HÆreditas iacens,an habeat poſſeſsionẽ,l. 231. nu. 31. pag. 670.

Hæreditas iacens non datur ſuo hærede relicto, ibid. nu.32.

Hæreditas delata monacho, monaſterio acquiritur ſine facto monachi.l. 6. num. 16. pag. 73.

Hæres nõ tenetur ex delicto defuncti, niſi lite cũ eo conteſtata,niſi quoad rei perſecutionẽ, vel eius æſtimationem,l.67.nu. 1.pag.383.& num.9.pag.384.

Hæres litis immotæ cum defuncto reus nõn fit,ibid.num.2.

Hæres pro fructibus ſubtractæ rei conueniri poteſt,licet cũ defuncto non fuiſſet lis cõteſtata,ibid.num.12.pag.384.

Hæres pro dãnis, & eo quod intereſt,& rei furatæ deterioratione conueniri poteſt, licet lis conteſtata cum fure non fuiſſet, ibid.num. 13.

Hæres furis non poteſt conueniri actione lucri ceſſantis,ſi lis non fuiſſet cũ defuncto conteſtata, ibid.num.14.

Hæres intra quod tẽpus poſſit conueniri in caſibus prædictis, nõ conteſtatæ litis cum defuncto, ibid. num. 17.

Hæres non poteſt conueniri pro calũnia, niſi lite mota cum defuncto. l. 68. num. 1. pag. 385.

Haſta locare quid ſit. l. 219. n. 1 pag. 632.

Haſta debet interuenire quãdo bona vẽduntur, vt Regi ſolutio fiat, l. 219. num. 1. pag. 631.

Haſta interuenire debet in prædictorum bonorum venditione, ſiue ſint mobilia, ſiue immobilia, ibid. num. 2.

Haſtæ ſolemnitas requiritur in vendendo, vel locando Regio tributo, ibid. numer. 2. ad finem.

Haſtæ ſolemnitas quæ eſſet antiquitus, ibid. num. 3.

Haſta publica quæ diceretur apud veteris, ibidẽ ad finem legis.

Hyppotheca ſequitur ipſam rem. l. 243. num. 1. pag. 649.

Hyppothecam habens præfertur omnibus priuilegijs perſonalibus, ibid. num. 2.

Hyppotheca perẽpta, an poſſit agi ad pretium, ibid. num. 3.

Hiſpalis forus obſeruatur, vt teſtes inſtrumentorum ſint Tabelliones, & alij non recipiãtur, l. 64. num. 1. pag. 353.

Homicidium caſuale & doloſum differunt. l. 63. num. 32. pag. 341.

Homicida culpabilis à quo dolus abfuit punitur pęna extra ordinem iudicis arbitrio, ibidem, num. 32. pag. 342.

Homicida in dubio ſemper præſumitur dolo occidiſſe, ibidem, num. 33.

Homicidium ſi fiat iuſu illius qui iubere poteſt à pœna ordinaria excuſat, l. 132. num. 1. pag. 426.

Homicidij calumnia ſolũ debetur quando homicida contumax eſt, l. 103. num. 1. pag. 466.

Homicidij calumnia debetur quoque in reo præſeute, quãdo homicidium fuit culpæ, & non doli, ibid.

Homo liber vendi nõ poteſt, l. 80. num. 1. pag. 430.

Homo liber ſi vendatur venditor, & emptor ſciens pœna, legis Flauię de plagiaris pũniũtur, ibid. num. 2. pag. 431.

Homo liber ſi ſe vendi patiatur ad pretium participandum libertate omnino priuatur, ibidem, num. 5.

Homo liber qui ſe venales prębuit, etiam manumiſſus ad libertates proclamare non poteſt, ſicut antea erat, ſed efficitur libertiuæ conditionis, ibid. num. 6.

Homo liber, vt ſeruus fiat quæ requiſita deſiderentur, ibidem, num. 7.

Homo liber pignorari, neque donari poteſt, nec quolibet alio titulo in alium transferri, ibidem,

dem,numer. 8. pag. 431.

Homo liber an per pactus cō ſtituere ſe hominē alterius poſſit,ibidem,numer.9. & 10. pag. 432.

Homo liber ſi ad pretium participandum ſe venales præbuit illius vxor in libertatem poteſt eum reuocare & liber manebit, non autem libertinus, ibidem, num.11.

Hominis liberi emptor & vēditor pœnā mortis puniuntur, ibid. num.12.

Hominis liberi emptor, & venditor qua pœna puniantur de iure Pontificio ciuili, & Regio,ibidem,nu.13.14.& 16. pag. 433.

Homo liber vſucapi nequit, ibidem,num.17.

Homo liber pro eius redemptione poteſt ſe pignorare ſi captiuus ſit,ibidem,num.18.

Homo liber poteſt à patre pignorari, & vendi cauſa famis, ibidem.num.18.

Homo liber cauſa famis poteſt à patre occidi, & ædi, ibidē, num. 19.

Homo liber à patre venditus & liber effectus pretio ſoluto iterum redibat in patris poteſtatem, niſi tertio eſſet venditus,ibidem,num.19.

Homo liber an à patre vendi poſſet, l. 12. tabularum permiſſione aliave lege antea cautum fuiſſet,ibid.num.19. in fine.

Homo liber poteſt da i obſes pro pace inducijs vel ſecuritate, ibid.num.20.

Homo liber capi poteſt, vt ſeruiat creditori pro debito,qui additus dicitur, & de eo ad ſeruum diuerſitas annotatur,ibidē, num.21.vſque ad 24. pag.435.

Homo liber additus dicebatur apud veteres qui pecuniæ damnatus,quia iudicatus ſoluere nō poterat nexus in ſeruitutem creditoribus addicebatur, ibidem,num.22.

Homo liber additus cum iudicatum ſoluere nequiret, ſoluēdo etiam citra voluntatem creditoris libertate potiebatur, & omnibus indultis quæ ad liberos pertinent, ibidem, num.22. & 23.pag.435.

I.

IAnus primus fuit qui æs ſignauit,l. 78. numer. 36. pag. 411.

Illuſtris perſona per ſe litigare nō debet, ſed procuratorem conſtituere,l.30.numer.10.pag. 158.

Impedimentus longum, & perpetuum quid ſit,l. 35. nu. 11. pag.179.

Impedimentus in caſu dubio ſemper interpretatur perpetuū, ibid.num.14.

Impedimentum longum dicitur quando ſubeſt vltra ſpatiū quin-

quinque annorum, ibidem, numer.13.

Impedimentum proueniens ex priuilegio, diſtat ab eo quod ex accidenti prouenit, l. 31. nu. 17. pag 180.

Impedimentum & priuilegiũ litem non differunt quando cauſa deſiderat celeritatem, ibidẽ, num.18.

Immunitas quæ competit ex priuilegio, vel mero iure in quo differant, l.35. num. 4. pag. 184.

Impoſsibile reputatur quod pendet à Principis voluntate, l. 39. num. 27. pag. 205.

Impetu delinquitur, & quomodo hoc contingat, l. 63. nu. 19. pag. 359.

Interpretatio illa ſemper facienda eſt per quam reducatur ſubſtantia rei ad ſuam primordialem legem, & primeuum ius 1 part. rub. num. 61. pag. 16.

Interpretatio extrinſeca, & intrinſeca, valde differũt prima parte rubricæ, num. 78. pag. 18.

Interpretatione eſt opus in caſibus dubijs, 1. part. rub. num. 2. pag. 23.

Inſcriptio nõ attenditur quãdo eſt cõtraria ſcripturæ, 2. part. rub. num. 25. pag. 26.

Inſtrumenta producta ſuper non petitis nihil operantur, l. 1. num. 19. pag. 37.

Inauditus & indefenſus non punitur, l. 25. num. 1. pag. 131.

Inuentus in Curia Regia, ibi non conuenitur, ſi habeat ius reuocandi domum, l. 35. nu. 1. pag. 177.

Intellectus aptior dicitur qui verbis quadrat, l. 35. num. 56. pagin. 189.

Interpretari eius eſt, cuius eſt condere, & quomodo hæc regula accipiatur, l. 39. num. 22. pag. 205.

Interpretari poſſunt iudex, & conſuetudo in caſu de qua tractatur ſi de verbis legis dubitetur, ibidem, num. 23.

Interpretatio neceſſaria, & inſcriptis redigendæ ſoli Principi licet, ibid. num. 24.

Induciæ & treuga, an differant, l. 41. num. 1. pag. 215.

Induciarum definitio, ibidẽ, num. 2.

Induciæ pro qualibet dilatione vſurpantur, ibid. nu. 6.

Inducione pro intermiſsione furoris appellatę quoq; ſunt, ibidem, num. 8. pag. 216.

Induciæ & treuga temporales ſunt, ibidem, num. 9.

Induciæ & ſecuritas, an differant, ibidem, num. 10.

Inducijs ruptis à bona parte, an alia rumpere poſsit, ibidem, num. 11. pag. 217. vſque ad num. 19.

Inducię & pax in quo differãt, ibidem, num. 30. & 31. pag. 219.

Induciæ quibus modis fiant, & de pœna eas rumpentis, ibidẽ, nu. 36. vſque ad vlt. pag. 220.

Inqui-

Inquiſitio quid, l.50. num.1. pag.267.

Inquiſitio differt à denuntiatione, ibid.nu.2.

Inquiſitio differt ab accuſatione, ibid.nu.3.

Inquiſitio duplex eſt, ibid.nu. 4.& 5.& ſequentibus.

Inquiſitio generalis Regio mandato præcedente & in ſex caſibus fieri poteſt, l.51. num.1. vſque ad 5.pag.276.

Inquiſitio & in cauſis ciuilibus fieri poteſt, l.52.num.8.vſq; ad vltimum, pag-279.

Inquiſitio permiſſa eſt pro ſtatu eccleſiæ, & ſubditorum, & vt grauamina tolantur, l.55. nu. 3. pag.288.

Inquiſitio ceſſat ſi accuſatio interueniat, ibid.nu.11.

Inquiſitio de iure canonicó, & ciuili in quo differant, ibidē, num.14.pag.290.& numer. 24. pag.291.

Infans expoſitus ciuis dicetur illi⁹ loci vbi exponitur, l.64. nu.14.pag.354.

Indicium quotuplex ſit, l.62. nu.21.pag.331.

Incidens & emergens quæſtio in quo differant, l.158. num. 3.pag.528.

Indiuiduum quid & quibus modis.l.200.num.74. pag.582.

Indiuiduum vtile per inutile viciat, & corrumpit, ibidem; numer.75.

Inſtitutio illius qui inſtitui poteſt non vitiatur quamuis extraneus ei admixtus ſit qui inſtitui non potuit, l.200.num.126.pag. 594.

Inſtitutio facta cum conditione turpi, vel impoſsibili eà reiecta pura manet, ibidē.num. 127.& 128.

Incontinenti dicitur probari illud quod probatur intra terminum inſtantiæ, l.200.num.176. pag.608.

Iracundia & nonnulla de eà, l.60.num.2.pag.316.

Iudæi ab Hiſpania exacti ſunt à Gallia, & à Regibus Gothorū & plura de hoc, l.83. per totam pag.400.

Iudicium incipit à litis conteſtatione, l.1.num.1.&3.pag,33.

Iuditium an incipiat à citatione, l.1.num.2.pag.33.

Iuditium cœptū dicitur à citatione, formatum, & integrum à litis conteſtatione, l.1, num.4. pag,34.

Iuditium proprie à litis conteſtatione improprie vero à citatione inchoatur, l.1. numer.5. pag.34.

Iuditium initium ſummit à citatione quoad incommodum actoris, l.1.nu.6.pag 34.

Iuditium reſpectu rei incipit à litis conteſtatione eiusfauore, l.1.nu.7.pag.34,

Iuditium quoad innumeros actus incipit à citatione, l.1.nu. 10 pag.35.

Iu-

Iuditium non conſiſtit ſuper non expreſsis in actione,l.1.nu. 17.pag.36.

Iudex ſuper non petitis non poteſt pronuntiare.l.1.num.18. pag.36.

Iuditium non extenditur vltra metas actionis,l.1.num.22. pag.37.

Iuditium debita forma caret ſi libellus deficiat.l.1.num.64.

Iudex à iuditio debet repellere obſcurum libellum,l.1.nu. 65.pag.45.

Iuditium nõ ſubſiſtit ſine petitione.l.1.num.66.pag.45.

Iudex non debet pronunciare de his quæ non veniunt in actione,aut de eius natura ſunt. l.1.num.79.pag.47.

Iudex vltra petita poteſt pronuntiare,quando aliter cauſa nequit expediri.l.1.num.82.pag. 47.

Iuditij natura magis inſpicitur quam modus agendi.l.1.nu. 83.pag.47.

Iudex independentibus vltra petita poteſt pronũtiare.l.1.nu. 84.pag.48.

Iudex &ſi res ſpoliata tãtum petatur,poteſt in ſpolij pœnam condemnare.l.1.nume.85.pag. 48.

Iudex &ſi petatur, vt confirmetur electio,poteſt pronũciare,vt infirmetur,ibidem.nu.86.

Iudex in conſecutiuis &acceſſoris,poteſt pronũtiare,licet petitum non ſit,l.1.nume.87.pag. 48.

Iuditiũ vniuerſale eſt quoad omnia capita quæ in eo inſunt, ibid.num.91.

Iudicis officium reſpiciunt ea quæ poſt litis conteſtationẽ eueniunt,l.1.num.97.pag.49.

Iudex in criminalibus,& vltra petita condemanre poteſt. l.1.nu.98.pag.49.

Iuditium ciuili reſpicit ius radicatũ in agente, ſecus in criminali,lex.1.num.100.pag.49.

Iuditium corruit ſine curatore in lite minoris,l.2.nu.5.pag. 52.

Iuditium ſemel ſuſpectum, etiam redditur in inuitum.l.27. num.3.pag.136.

Iudex delegatus non citat per ædicta,ibidem, nu.10.pag.137.

Iudex intra triginta dies ſindicatus procuratorem cõſtituere non poteſt,l.30.num.57.pag. 163.

Iuditium quotuplex ſit,l.62. num.21.pag.331.

Iudex procedẽs ex officio requirere debet offenſus,an accuſare velint.l.79.ex num.1.ad vltimum,pag.428.& 429.

Iudex cognoſcens de cauſa principali vniuerſam incidentẽ quæſtionem examinare poteſt, l.100.num.171.pag.607.

Iudices ordinarij ſi duo ſint, vnus ſine alio ſententiam proferre poteſt ſecus indelegatis, vel

vel arbitris, qui omnes debent iudicare, niſi aliud à litigatoribus prouiſus ſit.l.218.num.1.& 2. pagin.624.

Iudex in ſindicatu adeſſe debet triginta diebus continuis.l.135.num.2.p.498.

Iudex reſidere non debet poſt triginta dies, poſt eos tamen poſſunt terminare cauſæ contra eũ intra triginta dies inceptæ, ibidẽ num.3.

Iudicis officium eius ſententia extinguitur,l.251. pagi. 654. num.2.

Iudex apud quem res cum fructibus petita fuit, ſi fructus omiſſerit, an de eis iudicare poſſit ibid.n.1.

Iudex, de qua re cognoſcere incępit, pronuntiare debet, ibid. num.5.

Iuramentum appoſitum in fœdere obſeruandum eſt,l.41.n.28 pag.219.

Iuramentum viri & mulieris, differebant antiquitus,l.96. n.1. & 2.pag.456.

Iuramentum promiſſorium, & aſſertorium, in quo differant, l.128.nu.3.p.492.

Iuramentum fieri non debet tactis rebus ſacris,l.240.nu.1.vſque ad 5.pag.646.

Iuramentum antiquitus fiebat per ſacra, & ſuper ardentes victimas.l.240.nume.6. pagina 649.

Iuſiurandum antiquitus gladio arrecto, & alijs fiebat ceremonijs, ibid.nu.6.& 7.

Iuſiurandum, quando publicè præſtandum erat adhibebantur, qui præiurationes facerent, ibid.nu.7.& 8.

Iuramentum deferens illud recuſare nequit ſi referatur a litigatore.l.249.numer. 1. pagin. 653.

Iuramentum triplex eſt, ibid. nu.2.

Iuramenti iudicialis vis eſt, vt is cui refertur ſi recuſet litem amittat, ibid.nu.3.

Iuriſdictio iudicis delegati perpetuatur per ſolam citationẽ etiam ſi nondum ad notitiam citati peruenerit,l.1.nume. 12. pagin.35.

Iuriſdictio penes Regem ſolam conſiſtit.l.37.num.4.pagin. 191.

L.

LEX Duodecim tabularum pleniſsimam dedit poteſtatem hæredis inſtituendi, prima part.rubric.numer. 12.pagina.7.

Leges fori ſolum locum habent, in his in quibus vſus eas admiſsit, & ideo allegami eam incumbit vſus probatio,1.par.rub. num.36.pag.11.

Leges fori ideo requirũt vs pro bationẽ, quia ab ipſo vſu deſcẽdunt

dunt,1.part.rub.nu.38.pag.12.

Legum peculiare eſt, vt vſu earum non ſit opus,1.par.rubr. num.40.pag.12.

Legis promulgatio, & vt a populo recipiatur neceſſaria ſunt ad eius validitatem,1.par.rub.n. 41.pag.12.

Lege promulgata ab ea non eſt diſcedendum,1.parte rub.nume.42.pag.12.

Leges antiquitus in ærario recondebatur,& quæ eſſet ratio,1. p.rub.num.43.pag.13.

Legis iuſtitia ſemper præſumitur 1.part.rub.numer.45.pagin.13.

Leges ſtyli alleganti non incumbit onus probandi vſum eas recepiſſe,prima parte rub.n.46. pag.13.

Leges ſtyli connumeratur inter alias Regias ſanctiones,1.p. rub.num.47.pag.13.

Leges Regni recentiores explicite declarari debebant vſus probationem requiri in ſtyli legib' ad hoc vt eius probatio eas alleganti incumberet,1.p.rub.n. 49 pag.14.

Leges reſtricte intelligi debeat,ſi ex eis inducatur iuris correctio,prima par.rub. num.53. pag.15.

Lex quæ aliam excepit,exorbitans dicitur. 1.par.rub.nu.54. pag.15.

Lex noua nunquam antiquæ derogat,niſi explicet, & ſpecialiter & nuncupatim prouideat, prima parte rubricæ,n.55.pa.15.

Leges ita interpretari debent, vt vna aliam non lædat, etiam verba impropriando,1.p. rub.num.60.pag.16.

Leges vt conſeruentur,multa debent permitti,1.p.rubr. n. 62. pag.16.

Lex quia vetus non eſt abijcienda,prima part. rubr. nu. 68. pag.17.

Legis nouæ condendæ, qui cauſam dabat apud Eginetas execrabilis fiebat,1.p.rub.nu.69. pag.19.

Leges, vt Licurgus faceret perpetuas quandam fecit fictionem Appolinej,ſcilicet, eas conſulturum,1.p.rub.num. 70. pagin.19.

Leges eſſe perpetuas Iuſtinianus, & ante eum Numa Pompilius voluerunt, & ſemper in intentione legis conditoris eſt, vt perpetua eius lex fiat.1.p.rub. nu.71.pag.19.

Leges ſtyli a quo Rege fuerint latæ,prima parte rubr.num. 72. pag.19.

Lex declaratoria non regulatur ſecundum legem quam declarat,nec efficitur eius naturæ, ſed tanquã noua ſanctio in omnibus accipienda eſt,1.p.rub.nu. 74.pag.20.

Leges declaratoriæ fori innumeræ ſunt in noua compilatione, in quibus non requiri-

cur

tur probatio vſus, ſicut deſideratur in ipſis fori legib', 1. par. rub. num. 75. pag. 20.

Lex fori inſerta in compilatione, nomen legis fori amittit, & lex recopilationis cenſenda eſt. 1. part. rub. numer. 76. pag. 20.

Legum inuſitatarum ſanctio, nunquã præſumitur. 1. part. rub. num. 95. pag. 20.

Legem nullam ſacrauit Alexander Seuerus quin prius de ea cõſuluiſſet plures diſertiſsimos 1. part. rubr. num. 97. pagin. 21.

Lex iuſta dicitur quæ præcedente examine fit. 1. par. rub. nu. 98. pag. 21.

Leges promulgantur ad reſecandas dubias opiniones doctorũ quæ illa quæ opinio, tãquam verior eligitur, redigitur in legem prima part. rub. num. 99. pag. 21.

Lege lata ſecundum eam eſt pronunciandum, & non diſputandum de eius validitate, vſu & firmitate, 1. part rub. nu. 100. pag. 21.

Legis verba licet præciſam interpretationem admittunt, & quomodo hoc accipiatur. 2. par. rub. num. 6. pag. 23.

Lege etſi caueatur, vt ſuper ea non fiat interpretatio, accipitur de hominis non legis declaratione. 2. part. rub. nume. 8. pag. 24.

Legum ambigua declarare ſolum Regi licet. 2. part. rubr num. 10. pag. 24.

Legis diſpoſitio ad præterita non trahitur. 2. part. rub. num. 15. pag. 25.

Lex declaratoria ad præterita extenditur. 2. part. rub. nu. 16 pag. 25.

Leges ſtyli tanquam declaratoriæ ad præteritos caſus retrotrahuntur. 2. par. rub. numc. 17. pag. 25.

Leges nonnullæ ſtyli declaratoriæ ſunt. 2. part. ubr. num. 18. pag. 26.

Leges aliquæ ſtyli correctoriæ ſunt. 2. part. rub. nu. 20. pag. 26.

Leges aliquæ ſtyli, nec interpretantur, nec corrigunt, nec nouam ſanctionem ædunt, ſed alijs iuribus conueniunt. 2. parte, rubr. numero. 21. pagina 26.

Lex in dubio declaratoria cẽſenda eſt. 2. part. rub. num. 23. pag. 26.

Leges ſtyli in caſu dubio tanquam declaratoriæ accipiendæ ſunt. 2. par. rub. numer. 24. pag. 26.

Lex in aliqua parte correctoria, in alia declaratoria ſcinditur & declaratoria ad caſus præteritos, correctoria ad futuros tãtum extenditur. 2. part. rub. nu. 26. pag. 26.

Leges fori poſt leges partitæ conditæ fuerunt contra Greg. opinio-

opinionem, l. 43. num. 90. pag. 238.

Lex declaratoria ad caſus prę teritos trahitur, l. 200. numer. 2. pag 567.

Lex 27. Tauri, an ſit declaratoria, correctoria, vel noui iuris deciſiua diſputatur, ibidē. nu. 1.

Leges Tauri, an generaliter declaratoriæ ſint, ibid. num. 3.

Lex 27. Tauri partim eſt correctoria, partim declaratoria, partim noui iuris deciſiua, ibid. num. 17. pag. 570.

Lex & pragmatica ſanctio dominæ Ioannæ Regnæ noſtrę, circa intellectum legum Taurinarum, quomodo interpretāda ſit, ibid. l. 200. num. 18. pag. 570.

Lex quanuis ſtatuat, vt eius deciſio trahatur ad caſus prętericos nō debet trahi ad illos in quibus tolleretur ius tertio quæſitum, ibid. num. 21. pag. 571.

Lex etſi ſpecialiter ſanciat, vt eius deciſio extendatur ad præterita negotia non comprehendit ea quæ deciſa ſunt, ſententia tranſactione, ſolutione, vel preſcriptione, nec ea de quibus lis pēdet, ſaltem in ſecunda inſtantia, ibid. num. 24.

Lex declaratoria ad perfectos & conſumatos actus non trahitur, ibid. num. 25. pag. 572

Lex etiam actum futurū non reſpicit ad tollendum ius tertio quæſitum, ibid. num. 26.

Lex nunquam fruſtra æditur, & in caſu non neceſſario, ibidē, num. 27. & 28.

Lex declaratoria & ſi ex ſui natura trahatur ad præterita negoria, quando tamen formam adhibet, quoad eam nunquā diſpoſitio ad præterita trahitur, ibidē, nu. 29. pag. 572.

Lex 27. Tauri quæ de tertio loquitur, an habeat locum quādo de omnibus bonis primogenium inſtitutum ſit, ibid. nu. 30. pag. 573.

Lex quando ſi contra fiat, vt ipſa ſancit nullitatem actus ponit, dicitur inductiua formæ, l. 200. num. 63. pag. 580.

Lex 27. Tauri & forma ab ea requiſita indiuidua eſt, reſpectu cuiuslibet gradus, non totius diſpoſitionis, ibidem, nu. 101. pag. 588.

Lex 27. Tauri & ordo ab eā perſcriptus, an gradū faciat in qualibet perſona, an vero in genere perſonarum, ibidem, numer. 102.

Lex ſemper debet operari id ad quod lata fuit, l. 200. nu. 134. pag. 597.

Lex Taurina in transferenda poſſeſsione ſine actu apprehenſionis non reſpexit fauorem ſuccedentis, ſed fundatoris primogenij, ibidem, nu. 170. pag. 607.

Leges regni in quo auxerunt legitimam filiorum, l. 214. num. 2. pag. 624.

Legem

Legem naturę nullum tempus delere poteſt,l.238.num.9. pag. 652.

Legatus ius habet reuocandi domum,l.35.nu.2.pag.178.

Legatus vel ijs qui teſtimonij perhibendi,vel ius dicendi cauſa,vel ad litem ciuitatis ſuæ proſequẽdam, vel aliam ſimilem in Curiam ſit euocatus apud Curię iudices conueniri nequit,ibidẽ, num.2.& 3.pag.178.

Legatus priuilegio reuocandi domum potitur, necnon & eo, vt dum legatione fungitur in ea non conueniatur, ibidem, nu.3.

Legatus & cauſa reipublicæ abſens in Curia,ſi aduerſus eum ſentẽtia in ea feratur reſtitui poteſt,ibidem,num.5.6.& 7.

Legatus dicitur Curiæ procurator illarum ciuitatum quæ in Curijs ſuffragium habeat, & ita reuocandi domũ priuilegio potitur,& ne cõueniatur in domo dum legationis officio fungitur, ibid.num.9.pag.179.

Legatus & ille qui habeat impedimẽtum longo tempore duraturum,licet habeat priuilegiũ reuocandi domum, ita vt in Curia non conueniatur non tamen habet priuilegium litem differẽdi,donec reuertatur in domum ſuam , hoc enim caſu mittere debet procuratorem , ibidem num.10.pag.179.

Legatus ſi cauſa celeritatem requirat, tunc quamuis gaudeat priuilegio reuocãdi domum, & trahendi iuditium ad eius domicilium,ibi tamen ſtatim erit experiendus, nec impedimentum le tionis hoc caſu litẽ differet, ibidem,num.17. & 18 pag.180.

Legatus ſi ſuffragio dignitatem,& munus perceperit,an habeat priuilegum reuocandi domum,ibidẽ, num.19. & 20. pag. 180.

Legatus ſi lis moueatur ſuper re mobili , & ſemouenti an habeat priuilegium reuocandi domum,& in ea litẽ differendi donec legatio finita ſit, ibidem,nu. 23.pag.181.vſque ad numer. 29. pag.182.

Legatus qui reuocandi domũ priuilegio potitur ſi alios ipſe in Curia conuenerit ab ipſis in ea reconueniri poteſt , nec hoc caſu reuocandi iuditium reconuẽtionis ad domum ſuam priuilegio potietur,ibidem, num.32.

Legatus in cauſa appellationis reconueniri non poteſt, ibidem,num.32.pag.183.vſque ad num.37.

Legatus ciuitatis alicuius cauſæ ſpecialis,licet Regio mãdato ad curiam acceſſerit reuocandi domum priuilegio non gaudet, ibidem,ex numer.38.pag.183.& 184.

Legatus in Curia conueniri poteſt ſi priuilegio reuocãdi domum expreſſe renũtiauerit,ibidem,num.40. pag.184.

Legatus

Digitized by Google

Legatus ſi priuilegium reuocandi domum non allegauerit in Curia conueneri poteſt, nec de nullitate poſt ſententiam dicere poterit, ibid.num.41.

Legatus qui priuilegio reuocandi domũ potitur, an debeat præſtare cautionem iuditio ſiſti, ibidem, num.42.pag.184. vſque ad num.44.

Legatus munere functo poteſt in Curia conueniri, ſi ibi ſubſiſtat, ibidem, num.44.pag.185.

Legato tempus debet præſtitui à magiſtratu Curiæ intra quod domũ reuertatur, nec interim in Curia conueniri poteſt, ibid.num.45.& 46.

Legatus ſi conueniatur pro contractu celebrato extra domicilium, & eius Prouintiam, an habeat priuilegium reuocandi domum, ibid.num.47. & 48.

Legatus ſi ante aſſumptũ oſſitium in Curia cõtraxiſſet, an habeat priuilegium reuocandi domum, ſi in Curia conueniatur, ibidem, num.49. vſque ad num. 66.pag.186.& 189.

Legationis priuilegium accipitur de his quæ ante legationẽ habuerit, lex 35.numer.27. pag. 182.

Legitimatio filij nõ poteſt peti per procuratorem, l.30.nu.56. pag.163.

Legitima audebatur in ſingulis corporibus, l.213. num. 1. & 4.pag.626.

Legitimum non eſt tertium meliorationis reſpectu filiorũ, ibid.nu.3.

Legitima filiorum de iure veteri quæ eſſet, l.214.num.2. pag. 627.

Libellus neceſſarius non eſt, qualiſqualis tamen petitio, licet verbalis deſideratur, l.1. nu.80. pag.47.

Libellus certus eſſe debet, l. 1.num.70.pag.45.

Libertus pro patrono & è cõuerſo, patronus pro liberto ſine mãdato agere poſſunt, l.10.nu. 11.pag.90.

Lis ardua fuit, an à conteſtatione, an à citatione iudicium inciperet, l.1.nu.13.pag.35.

Lite conteſtata non poteſt innouari, l.1.num.14.& 15. pag.36.

Litis conteſtatio habet vim quaſi contractus. l.1. numer. 16. pag.36.

Lis non poteſt introduci ſuper non conteſtatis. l.1. num.21. pag.36.& 37.

Lite non conteſtata corruit iudicium. l.1.num. 26. pag.38.

Lite conteſtata non admittitur actionis mutatio, l.1. nu.40. pag.41.

Litis conteſtationis æthimõ ad notatur, l.1.n.41.& 42.pa.41.

Litis conteſtatio actiua & paſſiua ſignificatione ſumitur, l.1. num.46.pag.42.

Litis cõteſtationis proprietas deducitur ex atteſtatione, & teſtifi-

ſtificatione,l.1.nu.49.pag.42.

Lis conteſtata dicitur cum iudex per narrationẽ negotij cauſam audere cœpit,l.1.nume.50. pag.42.

Litis conteſtationis diffinitio adnotatur,l.1.num.51.pag.42.

Litis conteſtationis actus prę cipuus eſt,inter omnes alios iudiciales,l.1.num.52.pag.43.

Litis conteſtatio ſi omittatur, nulla lis redditur,l.1.num.53. pagin.43.

Litis conteſtatio eſt iuris publici.l.1.nu.54.pag.43.

Litis conteſtatio non requiritur in cauſis ſummarijs.l.1.n.55 pag.43.

Litis conteſtatio non deſideratur in tribunalibus ſuperioribus.l.1.nu.56.pag.43.

Litis conteſtatio, an fiat per confeſsionem,l.1.n.56.& 57. pagin.43.

Litis conteſtatio, an fiat per negationem,ibid.nu.58.

Litis conteſtationis effectus propriè ex negatione, non autẽ ex confeſsione rei reſultant,l.1. num.59.pag.43.

Litis conteſtatio olim pluribus verbis fiebat.l.1.num.61. pagin.44.

Litem conteſtari,etiam eſt teſtes producere,vocare & nominare,l.1.num.58.pag.43.

Litis conteſtatio iure Regio, quibus verbis fiat,l.1.nu.61. pagin.44.

Lite conteſtata actio mutatur quando ante litis conteſtationẽ, actionis concluſio & declaratio, non interfuit,l.1.num.62. pagina.44.

Liuor,quod ſit,l.98.numer.2. pag.461.

Liuor,& ſanguinis effuſio,idẽ ibidem.

Liuor pro iniuria quoque accipitur,ſine ſanguinis effuſione, ibidem,nu.3.

Liuor accipitur pro percuſſione,aut contuſione,ibid.nu.3.pagin.462.

Liuor in Eccleſiaſtico,quomodo accipiatur,ibid.nu.vltim. pagin.462.

Lucra acquiſita inter virum & vxorem,iure veteri inter eos cõmunia erant,l.203.num.6. pagi. 609.

Lucra ex lege Romuli ſunt cõmunia inter coniuges, ibidem, num.4.

Lucrorum communicatio, quo nomine apud veteres nuncuparetur.l.203.nu.5.p.608.

Lucra in aliquibus,non tamẽ in omnibus nuptijs antiquitus, inter virum & vxorem communicabantur,ibid.nu.6.

Lucra non erant communia inter virum & vxorem apud veteres,quando vxor tantum in lecti partem veniebat ibidem. numer.7.

Lucra communia erant inter coniuges cum in manum mancipium

pium quæ viri vxor cõueniebat ibidem.

M.

Magiſtratus ipſe citare reũ poteſt, vt iudicio ſuperſit, l.21.nu.2.pag.122.

Magiſtratus qui eius perſona reum citat, non aſtringitur cauſas ſuæ citationis exprimere.l.21 nu.2.pag.122.

Magiſtratus bene poteſt aſsignare litigatori diem ad comparẽdum in cauſa appellationis, vel alia, licet a lege dilatio præfixa ſit, hæc enim accipitur, niſi iudex eam præſtituerit.l.22.nu.9. pag.126.

Magiſtratus creati ſunt a Rege, vt ſubditorum commodis conſuleretur, l.37.nu.5.pag.191.

Magiſtratus occiſionem Rex vlciſcitur l.142.nu.1.pag.504.

Magiſtratus occiſſor, an incidat in crimen læſæ Maieſtatis, ibid.num.2.

Magiſtratus occiſsioni ſi quis opem, vel conſilium adhibuerit, qua pœna puniatur, ibid.n.2.

Magiſtratui iniuria irrogata, an ipſimet Regi irrogata videatur, ibidem.

Magiſtratus offenſor ſæuera pœna plectitur, & de quibus Magiſtratibus iura loquantur, ibid. num.3.

Magiſtratus rem alienam cauſa officij contre ctans pœna furti aſficitur.l.147.num.1.pag.508.

Magiſtratus qui rem alienam intercepit peculatus, & de reſiduis iudicio animaduertitur.

Maioratus induci poteſt ex ordine ſuccedendi, in vno ex familia l.200.nu.38.pag.575.

Maioratus inducitur ex lapſu triginta annorum, ibidem, n.39. & 40.

Maioratus induci poteſt ab vna progenie, ordine ſucceſsiuo, abſque primogenij fundatione, ibidem, num.42.pag.576.

Maioratus inſtituere nequit maritus, ex bonis conſtante matrimonio acquiſitis, niſi vxoris conſenſus interueniat in ea portione, quæ ei ex lege competit, l.205.num.4.pag.603.& 604.

Maioratus ſi petitus ſit cum fructibus in remedio tenutæ, & Senatus fructus omiſerit, an peti poſsint apud eoſdem iudices tenutæ, an verò ſit articulus proprietatis, & ad Chancellarias remiſsio eorum fieri debeat.l.251. num.7.pag.660.& 661.

Mandati ratione non ſortitur quis forum.l.9.num.11.pag.87.

Mandatarius ſortitur forum loci commiſsi delicti, ibid.nu.11. & 12.

Mandans & mandatarius obligantur quilibet de per ſe, & ſic quilibet conuenitur in ſuo foro: mandans vbi mandauit: mandatarius, vbi delictum commiſ-

ſit

vel arbitris, qui omnes debent iudicare,niſi aliud àlitigatoribus prouiſus ſit.l.218.num.1.& 2. pagin.624.

Iudex in ſindicatu adeſſe debet triginta diebus continuis.l. 235.num.2.p.498.

Iudex reſidere non debet poſt triginta dies,poſt eos tamen poſſunt terminare cauſæ contra eũ intra triginta dies inceptæ,ibidẽ num.3.

Iudicis officium eius ſententia extinguitur,l.251.pagi.654. num.2.

Iudex apud quem res cum fructibus petita fuit, ſi fructus omiſſerit,an de eis iudicare poſſit ibid.nu.1.

Iudex,de qua re cognoſcere incępit,pronuntiare debet,ibid. num.5.

Iuramentum appoſitum in fędere obſeruandum eſt,l.41.n.28 pag.219.

Iuramentum viri & mulieris, differebant antiquitus,l.96.n.1. & 2.pag.456.

Iuramentum promiſſorium, & aſſertorium,in quo differant, l.128.nu.3.p.492.

Iuramentum fieri non debet tactis rebus ſacris,l.240.nu.1.vſque ad 5.pag.646.

Iuramentum antiquitus fiebat per ſacra, & ſuper ardentes victimas.l.240.nume.6.pagina 649.

Iuſiurandum antiquitus gladio arrecto, & alijs fiebat ceremonijs,ibid.nu.6.& 7.

Iuſiurandum, quando publicè præſtandum erat adhibebantur,qui præiurationes facerent, ibid.nu.7.& 8.

Iuramentum deferens illud recuſare nequit ſi referatur a litigatore.l.249.numer.1.pagin. 653.

Iuramentum triplex eſt,ibid. nu.2.

Iuramenti iudicialis vis eſt, vt is cui refertur ſi recuſet litem amittat,ibid.nu.3.

Iuriſdictio iudicis delegati perpetuatur per ſolam citationẽ etiam ſi nondum ad notitiam citati peruenerit,l.1.nume. 12.pagin.35.

Iuriſdictio penes Regem ſolam conſiſtit.l.37.num.4.pagin. 191.

L.

LEX Duodecim tabularũ pleniſsimam dedit poteſtatem hæredis inſtituendi,prima part.rubric.numer. 12.pagina.7.

Leges fori ſolum locum habent,in his in quibus vſus eas admiſit,& ideo alleganti eam incumbit vſus probatio,1.par.rub. num.36.pag.11.

Leges fori ideo requirũt vſ probationẽ, quia ab ipſo vſu deſcẽ

 dunt

dunt,1.part.rub.nu.38.pag.12.

Legum peculiare eſt, vt vſu earum non ſit opus,1.par.rubr. num.40.pag.12.

Legis promulgatio, & vt a populo recipiatur neceſſaria ſunt ad eius validitatem,1.par.rub.n. 41.pag.12.

Lege promulgata ab ea non eſt diſcedendum,1.parte rub.nu me.42.pag.12.

Leges antiquitus in ærario recondebatur,& quæ eſſet ratio,1. p.rub.num.43.pag.13.

Legis iuſtitia ſemper præſumitur 1.part.rub.numer.45.pagin.13.

Leges ſtyli alleganti non incumbit onus probandi vſum eas recepiſſe,prima parte rub.n.46. pag.13.

Leges ſtyli connumeratur inter alias Regias ſanctiones,1.p. rub.num.47.pag.13.

Leges Regni recentiores explicite declarari debebant vſus probationem requiri in ſtyli legib' ad hoc vt eius probatio eas alleganti incumberet,1.p.rub.n. 49.pag.14.

Leges reſtricte intelligi debeat,ſi ex eis inducatur iuris correctio,prima par.rub. num.53. pag.15.

Lex quæ aliam excepit,exorbitans dicitur. 1.par.rub.nu.54. pag.15.

Lex noua nunquam antiquæ derogat,niſi explicet, & ſpecialiter & nuncupatim prouideat, prima parte rubricæ,n.55.pa.15.

Leges ita interpretari debent, vt vna aliam non lædat, etiam verba impropriando,1.p. rub.num.60.pag.16.

Leges vt conſeruentur,multa debent permitti,1.p.rubr. n.62. pag.16.

Lex quia vetus non eſt abijcienda,prima part. rubr. nu. 68. pag.17.

Legis nouæ condendæ, qui cauſam dabat apud Eginetas execrabilis fiebat,1.p.rub.nu.69. pag.19.

Leges, vt Licurgus faceret perpetuas quandam fecit fictionem Appolinei,ſcilicet, eas con fulturum,1.p.rub.num.70.pagin.19.

Leges eſſe perpetuas Iuſtinianus, & ante eum Numa Pompilius voluerunt, & ſemper in intentione legis conditoris eſt, vt perpetua eius lex fiat.1.p.rub. nu.71.pag.19.

Leges ſtyli a quo Rege fuerint latæ,prima parte rubr.num.72. pag.19.

Lex declaratoria non regulatur ſecundum legem quam declarat,nec efficitur eius naturæ, ſed tanquã noua ſanctio in omnibus accipienda eſt,1.p.rub.nu. 74.pag.20.

Leges declaratoriæ fori innumeræ ſunt in noua compilatione, in quibus non requiri-

tur probatio vſus, ſicut deſideratur in ipſis fori legib. 1. par. rub. num. 75. pag. 20.

Lex fori inſerta in compilatione, nomen legis fori amittit, & lex recopilationis cenſenda eſt. 1. part. rub. numer. 76. pag. 20.

Legum inuſitatarum ſanctio, nunquã præſumitur. 1. part. rub. num. 95. pag. 20.

Legem nullam ſacrauit Alexander Seuerus quin prius de ea cõſuluiſſet plures diſertiſsimos 1. part. rubr. num. 97. pagin. 21.

Lex iuſta dicitur quæ præcedente examine fit. 1. par. rub. nu. 98. pag. 21.

Leges promulgantur ad reſecandas dubias opiniones doctorũ quæ illa quæ opinio, tãquam verior eligitur, redigitur in legem prima part. rub. num. 99. pag. 21.

Lege lata ſecundum eam eſt pronunciandum, & non diſputandum de eius validitate, vſu & firmitate, 1. part. rub. nu. 100. pag. 21.

Legis verba licet præciſam interpretationem admittunt, & quomodo hoc accipiatur. 2. par. rub. num. 6. pag. 23.

Lege etſi caueatur, vt ſuper ea non fiat interpretatio, accipitur de hominis non legis declaratione. 2. part. rub. nume. 8. pag. 24.

Legum ambigua declarare ſolum Regi licet. 2. part. rubr. num. 10. pag. 24.

Legis diſpoſitio ad præterita non trahitur. 2. part. rub. num. 15. pag. 25.

Lex declaratoria ad præterita extenditur. 2. part. rub. nu. 16. pag. 25.

Leges ſtyli tanquam declaratoriæ ad præteritos caſus retrotrahuntur. 2. par. rub. nume. 17. pag. 25.

Leges nonnullæ ſtyli declaratoriæ ſunt. 2. part. ubr. num. 18. pag. 26.

Leges aliquæ ſtyli correctoriæ ſunt. 2. part. rub. nu. 20. pag. 26.

Leges aliquæ ſtyli, nec interpretantur, nec corrigunt, nec nouam ſanctionem ædunt, ſed alijs iuribus conueniunt. 2. parte, rubr. numero. 21. pagina 26.

Lex in dubio declaratoria cẽſenda eſt. 2. part. rub. num. 23. pag. 26.

Leges ſtyli in caſu dubio tanquam declaratoriæ accipiendæ ſunt. 2. par. rub. numer. 24. pag. 26.

Lex in aliqua parte correctoria, in alia declaratoria ſcinditur & declaratoria ad caſus præteritos, correctoria ad futuros tãtum extenditur. 2. part. rub. nu. 26. pag. 26.

Leges fori poſt leges partitæ conditæ fuerunt contra Greg. opinio-

opinionem, l.43. num.20. pag. 238.

Lex declaratoria ad caſus prę teritos trahitur, l.200. numer.2. pag 567.

Lex 17. Tauri, an ſit declaratoria, correctoria, vel noui iuris deciſiua diſputatur, ibidē. nu.1.

Leges Tauri, an generaliter declaratoriæ ſint, ibid.num.3.

Lex 17. Tauri partim eſt correctoria, partim declaratoria, partim noui iuris deciſiua, ibid. num.17.pag.570.

Lex & pragmatica ſanctio dominæ Ioannæ Regnæ noſtrę, circa intellectum legum Taurinarum, quomodo interpretāda ſit, ibid.l.200.num. 18.pag.570.

Lex quanuis ſtatuat, vt eius deciſio trahatur ad caſus pręteritos nō debet trahi ad illos in quibus tolleretur ius tertio quæſitum, ibid.num.21.pag.571.

Lex etſi ſpecialiter ſanciat, vt eius deciſio extendatur ad præterita negotia non comprehendit ea quæ deciſa ſunt, ſententia tranſactione, ſolutione, vel prę ſcriptione, nec ea de quibus lis pēdet, ſaltem in ſecunda inſtantia, ibid. num. 24.

Lex declaratoria ad perfectos & conſumatos actus non trahitur, ibid. num.25.pag.572.

Lex etiam actum futurū non reſpicit ad tollendum ius tertio quæſitum, ibid. num.26.

Lex nunquam fruſtra æditur, & in caſu non neceſſario, ibidē, num.27.& 28.

Lex declaratoria & ſi ex ſui natura trahatur ad præterita negotia, quando tamen formam adhibet, quoad eam nunquā diſpoſitio ad præterita trahitur, ibidē, nu.29.pag.572.

Lex 17. Tauri quæ de tertio loquitur, an habeat locum quādo de omnibus bonis primogenium inſtitutum ſit, ibid.nu.30. pag.573.

Lex quando ſi contra fiat, vt ipſa ſancit nullitatem actus ponit, dicitur inductiua formæ, l. 200 num.63.pag.580.

Lex 17. Tauri & forma ab ea requiſita indiuidua eſt, reſpectu cuiuslibet gradus, non totius diſ poſitionis, ibidem, nu. 101. pag. 588.

Lex 17. Tauri & ordo ab eā perſcriptus, an gradū faciat in qualibet perſona, an vero in genere perſonarum, ibidem, numer.102.

Lex ſemper debet operari id ad quod lata fuit, l. 200. nu. 134. pag.597.

Lex Taurina in transferendā poſſeſsione ſine actu apprehenſionis non reſpexit fauorem ſuccedentis, ſed fundatoris primogenij, ibidem, nu. 170. pag. 607.

Leges regni in quo auxerunt legitimam filiorum, l.214. num. 2.pag. 624.

Legem

Legem naturę nullum tempus delere poteſt,l.238.num.9.pag. 651.

Legatus ius habet reuocandi domum,l.35.nu.2.pag.178.

Legatus vel ijs qui teſtimonij perhibendi,vel ius dicendi cauſa,vel ad litem ciuitatis ſuæ proſequẽdam, vel aliam ſimilem in Curiam ſit euocatus apud Curię iudices conueniri nequit,ibidẽ, num.2.& 3.pag.178.

Legatus priuilegio reuocandi domum potitur, necnon & eo, vt dum legatione fungitur in ea non conueniatur, ibidem, nu.3.

Legatus & cauſa reipublicæ abſens in Curia,ſi aduerſus eum ſentẽtia in ea feratur reſtitui poteſt,ibidem,num.5.6.& 7.

Legatus dicitur Curiæ procurator illarum ciuitatum quæ in Curijs ſuffragium habeat, & ita reuocandi domũ priuilegio potitur,& ne cõueniatur in domo dum legationis officio fungitur, ibid.num.9.pag.179.

Legatus & ille qui habeat impedimẽtum longo tempore duraturum,licet habeat priuilegiũ reuocandi domum, ita vt in Curia non conueniatur non tamen habet priuilegium litem differẽdi,donec reuertatur in domum ſuam , hoc enim caſu mittere debet procuratorem , ibidem num.10.pag.179.

Legatus ſi cauſa celeritatem requirat, tunc quamuis gaudeat priuilegio reuocãdi domum, & trahendi iuditium ad eius domicilium,ibi tamen ſtatim erit experiendus, nec impedimentum legationis hoc caſu litẽ differet, ibidem,num.17. & 18 pag.180.

Legatus ſi ſuffragio dignitatem,& munus perceperit,an habeat priuilegum reuocandi domum,ibidẽ, num.19. & 20. pag. 180.

Legatus ſi lis moueatur ſuper re mobili , & ſemouenti an habeat priuilegium reuocandi domum,& in ea litẽ differendi donec legatio finita ſit, ibidem,nu. 23.pag.181.vſque ad numer. 29. pag.182.

Legatus qui reuocandi domũ priuilegio potitur ſi alios ipſe in Curia conuenerit ab ipſis in ea reconueniri poteſt , nec hoc caſu reuocandi iuditium reconuẽtionis ad domum ſuam priuilegio potietur,ibidem, num.32.

Legatus in cauſa appellationis reconueniri non poteſt, ibidem,num.32.pag.183.vſque ad num.37.

Legatus ciuitatis alicuius cauſæ ſpecialis,licet Regio mãdato ad curiam acceſſerit reuocandi domum priuilegio non gaudet, ibidem,ex numer.38.pag.183.& 184.

Legatus in Curia conueniri poteſt ſi priuilegio reuocãdi domum expreſſe renũtiauerit,ibidem,num.40. pag.184.

Legatus

Legatus ſi priuilegium reuocandi domum non allegauerit, in Curia conueniri poteſt, nec de nullitate poſt ſententiam dicere poterit, ibid.num.41.

Legatus qui priuilegio reuocandi domũ potitur, an debeat præſtare cautionem iuditio ſiſti, ibidem, num.42.pag.184. vſque ad num.44.

Legatus munere functo poteſt in Curia conueniri, ſi ibi ſubſiſtat, ibidem, num.44.pag.185.

Legato tempus debet præſtitui à magiſtratu Curiæ intra quod domũ reuertatur, nec interim inCuria conueniri poteſt, ibid.num.45.& 46.

Legatus ſi conueniatur pro contractu celebrato extra domicilium, & eius Prouintiam, an habeat priuilegium reuocandi domum, ibid.num.47. & 48.

Legatus ſi ante aſſumptũ offitium in Curia cõtraxiſſet, an habeat priuilegium reuocandi domum, ſi in Curia conueniatur, ibidem, num, 49. vſque ad num. 66.pag.186.& 189.

Legationis priuilegium accipitur de his quæ ante legationẽ habuerit, lex 35.numer.27. pag. 182.

Legitimatio filij nõ poteſt peti per procuratorem, l.30.nu.56. pag.163.

Legitima audebatur in ſingulis corporibus, l.213. num, 2. & 4.pag.626.

Legitimum non eſt tertium meliorationis reſpectu filiorũ, ibid.nu.3.

Legitima filiorum de iure veteri quæ eſſet? l.214.num.2. pag. 627.

Libellus neceſſarius non eſt, qualiſqualis tamen petitio, licet verbalis deſideratur, l.1. nu.80. pag.47.

Libellus certus eſſe debet, l. 1.num.70.pag.45.

Libertus pro patrono & è cõuerſo, patronus pro liberto ſine mãdato agere poſſunt, l.10.nu. 11.pag.90.

Lis ardua fuit, an à conteſtatione, an à citatione iudicium inciperet, l.1.nu.13.pag.35.

Lite conteſtata non poteſt innouari, l.1.num.14.& 15. pag.36.

Litis conteſtatio habet vim quaſi contractus. l.1. numer. 16. pag.36.

Lis non poteſt introduci ſuper non conteſtatis. l.1. num.21. pag.36.& 37.

Lite non conteſtata corruit iudicium. l.1.num.26. pag.38.

Lite conteſtata non admittitur actionis mutatio, l.1. nu.40. pag.41.

Litis conteſtationis æthimõ ad notatur, l.1.n.41.& 42.pa.41.

Litis conteſtatio actiua & paſſiua ſignificatione ſumitur, l.1. num.46.pag.42.

Litis cõteſtationis proprietas deducitur ex atteſtatione, & teſtifi-

ſtificatione,l.1.nu.49.pag.42.

Lis conteſtata dicitur cum iudex per narrationẽ negotij cauſam audere cœpit,l.1.nume.50. pag.42.

Litis conteſtationis diffinitio adnotatur,l.1.num.51.pag.42.

Litis conteſtationis actus prę cipuus eſt,inter omnes alios iudiciales,l.1.num.52.pag.43.

Litis conteſtatio ſi omittitur, nulla lis redditur,l.1.num.53. pagin.43.

Litis conteſtatio eſt iuris publici.l.1.nu.54.pag.43.

Litis conteſtatio non requiritur in cauſis ſummarijs.l.1.n.55 pag.43.

Litis conteſtatio non deſideratur in tribunalibus ſuperioribus.l.1.nu.56.pag.43.

Litis conteſtatio, an fiat per confeſsionem,l.1.n.56.& 57. pagin.43.

Litis conteſtatio, an fiat per negationem,ibid.nu.58.

Litis conteſtationis effectus proprie ex negatione, non autẽ ex confeſsione rei reſultant,l. 1. num.59.pag.43.

Litis conteſtatio olim pluribus verbis fiebat.l.1.num. 61. pagin.44.

Litem conteſtari,etiam eſt teſtes producere,vocare & nominare,l.1.num.58.pag.43.

Litis conteſtatio iure Regio, quibus verbis fiat,l.1.nu.61. pagin.44.

Lite conteſtata actio mutatur quando ante litis conteſtationẽ, actionis concluſio & declaratio, non interfuit,l.1.num.62. pagina.44.

Liuor,quod ſit,l.98.numer.1. pag.461.

Liuor,& ſanguinis effuſio,idẽ ibidem.

Liuor pro iniuria quoque accipitur,ſine ſanguinis effuſione, ibidem,nu.3.

Liuor accipitur pro percuſione,aut contuſione,ibid.nu.3.pagin.462.

Liuor in Eccleſiaſtico,quomodo accipiatur,ibid.nu.vltim. pagin.462.

Lucra acquiſita inter virum & vxorem,iure veteri inter eos cõmunia erant,l.103.num.6. pagi. 609.

Lucra ex lege Romuli ſunt cõmunia inter coniuges , ibidem, num.4.

Lucrorum communicatio, quo nomine apud veteres nuncuparetur.l.103.nu.5.p.608.

Lucra in aliquibus,non tamẽ in omnibus nuptijs antiquitus, inter virum & vxorem communicabantur,ibid.nu.6.

Lucra non erant communia inter virum & vxorem apud veteres,quando vxor tantum in lecti partem veniebat ibidem numer.7.

Lucra communia erant inter coniuges cum in manum mancipium

pium quæ viri vxor côueniebat ibidem.

M.

MAgiſtratus ipſe citare reũ poteſt, vt iudicio ſuperſit, l.21.nu.2.pag.122.

Magiſtratus qui eius perſona réum citat, non aſtringitur cauſas ſuæ citationis exprimere.l.21 nu.2.pag.122.

Magiſtratus bene poteſt aſsignare litigatori diem ad comparẽdum in cauſa appellationis, vel alia, licet a lege dilatio præfixa ſit, hæc enim accipitur, niſi iudex eam præſtituerit.l.22.nu.9. pag.126.

Magiſtratus creati ſunt a Rege, vt ſubditorum commodis conſuleretur, l.37.nu.5.pag.191.

Magiſtratus occiſionem Rex vlciſcitur l.142.nu.1.pag.504.

Magiſtratus occiſſor, an incidat in crimen læſæ Maieſtatis, ibid.num.2.

Magiſtratus occiſsioni ſi quis opem, vel conſilium adhibuerit, qua pœna puniatur, ibid.n.2.

Magiſtratui iniuria irrogata, an ipſimet Regi irrogata videatur, ibidem.

Magiſtratus offenſor ſæuera pœna plectitur, & de quibus Magiſtratibus iura loquantur, ibid. num.3.

Magiſtratus rem alienam cauſa officij contrectans pœna fortiaſficitur.l.147.num.1.pag.508.

Magiſtratus qui rem alienam intercepit peculatus, & de reſiduis iudicio animaduertitur.

Maioratus induci poteſt ex ordine ſuccedendi, in vno ex familia l.200.nu.38.pag.575.

Maioratus inducitur ex lapſu triginta annorum, ibidem, n.39. & 40.

Maioratus induci poteſt ab vna progenie, ordine ſucceſsiuo, abſque primogenij fundatione, ibidem, num.42.pag.576.

Maioratus inſtituere nequit maritus, ex bonis conſtante matrimonio acquiſitis, niſi vxoris conſenſus interueniat in ea portione, quæ ei ex lege competit, l.205.num.4.pag.603.& 604.

Maioratus ſi petitus ſit cum fructibus in remedio tenutæ, & Senatus fructus omiſerit, an peti poſsint apud eoſdem iudices tenutæ, an verò ſit articulus pro pietatis, & ad Chancellarias remiſsio eorum fieri debeat.l. 251. num.7.pag.660.& 661.

Mandati ratione non ſortitur quis forum.l.9.num.11.pag.87.

Mandatarius ſortitur forum loci commiſsi delicti, ibid.nu.11. & 12.

Mandans & mandatarius obligantur quilibet de perſe, & ſic quilibet conuenitur in ſuo foro: mandans vbi mandauit: mandatarius, vbi delictum commiſſit

ſit idem,numer.12.

Mandatum nō requiritur ad defendendum, quilibet enim quanuis extraneus ſit,ſine mandato reum abſentem, poteſt defendere, & pro eo reſpondere,l.10.num.15.pag.90.

Mandatum quanuis non requiratur ad defendēdum abſentem reum cautio tamen de rato in defenſore deſideratur, licet in aliquibus caſibus, nec ſatiſdatione ſit opus, ibidem nume.16. & 17.pag.91.

Mandatum nec cautio nō requiritur quando quis abſentem exactis cauſæ, vult defendere, nec aliis allegationibus & probationibus vti deſiderat,ibidem num.19.

Mandatū, nec ætas, nec capacitas,requiritur ad defendendū reum, exactis eum minor ruſticus & mulier, defendere poſſint,ibidem num.20.

Mandatum non requiritur in Prælato, quando iudicio adeſt ad defendendam Eccleſiam, ibidem num.21. Qui nec ſatiſdare de rato aſtringitur, vt ibi adnotatur.

Mandatum, nec cautio, non requiritur in patre qui iudicem addit pro filij defenſione, ibidē num.22.

Mandatum domini preſentia renouatum manet,&.quomodo hoe accipiatur,l.13.num.1.&2. pag.100.

Mandatū non finitur lata diffinitiua ſententia, cum & prouocare procurator aſtrictus ſit,ibidem num.3.pag.101.

Mandatum finitur lata difinitiuā ſentētia,& appellatione interpoſita, proſequitur enim appellationem nō aſtringitur procurator volens tamē,poteſt proſequi ſine nouo mandato:niſi ſit procurator ad certā cauſam, hic enim nec volens appellationem poteſt proſequi,ſine nouo mandato,ibidem num.8.& ſeq. pag.101.& 102.

Mandatum licet,non producatur in litis initio lis nulla non efficitur, dummodo procurator offerat mandatum ante diffinitiuam ſententiam,l.16. nu.1. & 2. pag.106.

Mandatum ſi producatur à procuratore,& aduerſus id à litigatore allegetur, prius de mandato à iudice cognoſci debet; antequam progrediatur in lite, ibidem num.4.& 5.pag.107.

Mandatum in litis exordio oſtendi debet,ex legibus Regni, ibidem num.5.in fin.

Mandatum debet produci in ſcriptis,nec per teſtes probatur, inſtrumentum enim deſiderat, ibidem num.6.

Mandatum de iure communi ſufficit probari per teſtes,ibidem num.7.

Mandatum de iure Regio in ſcriptis deſideratur, & ipſum

met mandatum procuratorium produci debet: nec ſufficit tabellionem fidem adhibere, de mandato, ibidem, numero 8. pagina 108.

Mandatum productum ante diffinitiuam confirmat retrogeſta. ibid. nu. 9.

Mandatum licet non habuiſſet procurator initio litis, ſi ante ſententiam recipiat & producat, valet ſententia, retrotrahitur enim ad omnia acta iudicij, ibid. num. 10.

Mandatum ſi producatur poſt diffinitiuam lite pendente in gradu appellationis, vtrùm retrogeſta ratificentur, ibid. nume. 11. vſque ad 15. pag. 108. & 109.

Mandatum generale, non extenditur ad iuramentum de callumnia præſtandum, l. 50. nu. 24. pag. 160.

Mandatum ſpeciale, an requiratur in iuramento de veritate, & in quo differat de iuramento callumniæ, ibidem nu. 27 pag. 160.

Mãdatum ſpeciale, in quibus cauſis requiratur. l. 30. num. 60. pag. 163.

Mandans omnino obligatur, & tenetur, ac ſi feciſſet, l. 50. nu. 57. pag. 273.

Mandans delictum fieri fictè, videtur facere vere enim ſolum fit per committentem, & ideo faciens eſt principalis, mandãs acceſſorius, ibidem num. 61. & ſeq.

Mandans & mandatarius reſpectu delicti ſecuti, in quo differant, ibid. vſque numerum 66. pag. 274.

Mandatum acceptari debet ad hoc, vt obliget mandantem, ibid. num. 67.

Mandans non obligatur quã do alioquin mandatarius facturus erat, ibid. nu. 69.

Mandans non obligatur quã uis mandatarius acceptauerit ſi mandato ſpreto ex interuallo delictum à mãdatario commiſſum ſit, ibidem num. 70.

Mandans ex aliorum opinione tenetur, quanuis longo tempore elapſo, niſi mandatum reuocauerit, ibid. nu. 71. pag. 274.

Mandans initius punitur ſi mandatarius facturus erat, quãuis mandatum non interueniſſet, quo caſum mandatum vim conſilij obtinet, ibid. nu. 73.

Mandans, exortans, perſuadens, conſulens, commendans, permittens, & demonſtrans, differunt in iure, ibidem num. 74. pag. 274.

Mandans quibus verbis mandare debeat, vt delictũ eius agnoſcatur, ibidem, nume. 75. pagina 275.

Maritus conſtante matrimonio acquiſita bona vendere poteſt, niſi dolo vendiderit, l. 205. numero 1. pagina 611.

Maritus conſtante matrimonio

nio, ſicut vendere poteſt acquiſita bona, ſine vxoris permiſſione, poſſet quouis alio titulo alienare, ibidem numero.2.pagin. 611.

Maritus vxore non conſentiente, an poſsit donare bona quæſita conſtante matrimonio, ibidem num.3.pag.611.

Maritus conſtante matrimonio de bonis acquiſitis, an poſsit prælegatum, & meliorationem primogeniũquè inſtituere, ibidem num.4.pag.612.

Maritus conſtante matrimonio, bona acquiſita adminiſtrare poteſt, ibidem nu.5.pag.612.

Maritus in alienando lucra, nõ debet egredi formam legis, ibidem num.6.

Maritus an totius rei acquiſitæ dominus ſit vxore viuente, ibidem num.7.pag.613.

Maritus res emptas cum vxore communicat, quanuis eius nomine non emat, ibidem nume. 11.pag.613.

Maritus dimidię portionis lucrum in vxorem transfert, ſine vlla tradditione, ibidem num. 12.

Maritus, ſi vxori donat conſtante matrimonio, transfert dominium rei donatæ in vxorem ſine tradditione, ibidem nume. 13.pagin.613.

Maritus, an ſit dominus lucrorum conſtante mãtrimonio, & eo ſoluto ad communicadum ſolum aſtrictus ſit, an verò in vita mariti vxor ſit domina, diſputatur, ibidem num.14. vſquè ad numerum 16.

Maritus ex bonis lucratis, matrimonio durante, nonnulla donare poteſt, cum moderatione ſcilicet, ibidem numer.17. vbſq; ad .19.pag.614.& 615.

Maritus vendere poteſt, non donare, quia in venditione pretium ſuccedit loco rei, inquo habet vxor dimidiam, donare verò eſt perdere, ibidem num.20. pag.615.

Maritus donando, ſuo iure vtitur, nec in hoc fraus, nec dol[us] interuenire poſſunt, ibidem numer.23.pag.616.

Maritus ſi donet vxore non conſentiente, vxori debet reſtituere dimidiam partem rei dodonatæ, & donatarius, ſi maritus non reſtituat, ad prædictã reſtitutionem aſtrictus eſt, ibidem num.25.pag.616.

Maritus, ſi donet conſentiente vxore, mortuo marito, non poteſt repetere contra Auendañi opinionem, ibidem numer. vltimo pag.616.

Maritus & vxor, ſi ſimul obligentur, tanquam duo rei debendi vterquè conueniri poteſt, leg.207.numero primo, pagina 617.

Maritus ſolus, ſi obliget ſe re-

pectu lucrorum,&vxor quoquè obligata manet,ibidem numer. 4.pagin.618.

Maritus a debitore vxore inuita poteſt in ſolutum rem accipere,ſub conditione,vt filius primogenitus in ea ſuccedat,l.208. numer.1.pag.619.

Maritus non poteſt, de bonis communibus primogeniū inſtituere, ſine aſſenſu vxoris, ibidem num.5.pag.621.

Maritus conſtante matrimonio omnes fructus ſuos facit,pro oneribus ſuſtinendis, ibidem numer.6.pag.621.

Maritus conſtante matrimonio,ſine vxoris conſenſu poteſt expendere debita, & res mobiles, ibidem numero.6.&.7. pagin.622.

Maritus conſtante matrimonio fructus lucratur.ſiue ſint induſtriales naturales vel ciuiles, ibidem num.7.pag.622.

Maritus fructus omnes expendere ad libitum poteſt, etiā ſi fructus onus egrederētur,ibidem numero.7. in fine, pagina 622.

Maritus matrimonio ſoluto,etiam fructus communicat, cum vxore, & hæredibus ſicut cætera omnia ſuper lucrata, & acquiſita bona,ibidem.

Maritus, ſi diſipet poteſt vxor dotem repetere,ibidem numer.8.pag.622.

Marito diſipante, & ad inopiam vergente vxori bona addicuntur dotalia, ita tamen, vt alienare nequeat, cum integra propietas permanere debeat, vt ex eius fructibus coniuges ali poſsint,Ibidem nume.8. pag.622.

Marito diſipante duo remedia indulgentur vxori,pro dote recuperanda vnum, vt apud ſequeſtrum deponatur, aliud, vt maritus ſatisdet, de dote reſtituenda matrimonio ſoluto, & cum hæc remedia alternatiuè concedantur electio erit vxoris; ibidem numero nono. pagina 623.

Medicorum iudicio, quando ſtetur,l. 61.nu.2. pagina 230.

Medicorum aſſertio debet conſtare in actis,ibidem nume. 3.pag.321.

Medicos iudex eligit,& chirurgos, qui de qualitate vulneris deponant, niſi actor, & reus conueniant de medicis aſſumēdis iudex enim hoc caſu eis debet acquieſcere, ibidem pagina 321.

Medicorum aſſertioni iudex debet ſtare, & ſecundum eā iudicare,ibidem.

Medicorum iudicium,an habeatur,pro re iudicata,admittaturve probatio in contrarium, ibidem numer.4. pagin.321. & 322.

Medico-

Medicorum aſſertio debet eſſe,cum iuramento in forma iudicij,ibidem numer.8. pagina 322.

Medici iurant,de credulitate nõ de veritate,ſicut teſtes ibidem num.8.pag.322.

Medici deſsignati ad officium viſitationis non iurant, cum initio officij aſſumpti iurauerint,ibidem numer.9. pagina 322,

Medico ſingulari an credatur,ſi in oppido vbi deponit medicorum copia non eſt, ibidem numero nono,& decimo, pagina.323.

Medico vnico creditur, ſi peritiſsimus ſit tutius tamen eſt vicinos medicos perquiri, ibidem pagin.323.

Medico ſingulari, an ſtetur ſi ſtipendium,publicum habeat, ibidem numer.11. & 12. pagina 323.

Melioratio tertij legibus fori permiſſa fuit ante æditionem vero legum Tauri plura dubia, orta fuerunt de intellectu legũ fori,leg.200.numero 4. pagina 568.

Meliorari an poſſet nepos ab auo,viuo patre ante legem Tauri,ibidem numer.5.

Melioratio ante leges Tauri an fieri poſſet, cum vinculis grauaminibus,& ſubſtitutionibus,ibidem num.8.pagin.569.

Meliorare pater poteſt ex legibus Tauri filium, vel deſcendentes,etiam ſi à filio præcederentur,eiſquè imponere grauamina, & ſubſtitutiones, ibidem numer.15.pag.570.

Melioratio,an fieri poſsit filio vnico,ibidem numer.31.in l. 200.pagin.574.

Melioratione, & vocatione deſcendentium facta, ſi aliquis ex eis excludatur,vel omittatur in fauorem tranſuerſaliſs, an tota corruat diſpoſitio, vel quoad tranſuerſales tãtum,ibidem numer,72.pag.582.

Melioratione facta in fauorem tranſuerſalis omiſſo,vel excluſo aliquo deſcendenti vitiatur,quoad tranſuerſales, ſed nõ in totum corruit diſpoſitio,leg. 200. num.99.pag.587.

Melioratione, & ſubſtitutione pluribus facta vniuſcuiuſquè perſonę vocatę diuerſa eſt ſubſtitutio,ibidem numer.20. pagin. 588.

Melioratio tertij, & quinti reſpectu filiorum non eſt legitima,l.200.num.138.& 139.pagi. 598.

Meliorationem tertij,ſi quis faciat in fauorem alicuius filij, an cæteros liberos ſuos ſubſtituere aſtringatur, ibidem num. 145.pagin.599.

Melioratione facta,& deſcẽdentibus vocatis,vnoquè exclu-

ſo in fauorem transuerſalis, an vocatus maneat tacitè, & implicitè, hic excluſus, ibidem num. 165. pag. 605.

Melioratis filijs, vnoquè excluſo, etiam melioratus cenſetur, quem verò locum, & gradũ obtineat, diſputatur, ibidem l. 200. num. 166. pag. 605.

Melioratio in re certa conſtitui poteſt, l. 213. numer. 1. pagin. 626.

Melioratione facta, & aſsignata re, quæ non æquiualeat tertio, an ſupplemẽtum fiat de alijs bonis, ibidem numer. 5. pagina 626.

Melioratione facta in incerta, & cæteris præſtentiare, an ſuſtineatur melioratio, ibidem numer. 4. pagin. 626.

Melioratione filio in tertio facta, & animæ quinto relicto, prius deducẽdum eſt, quintum de tota hęreditate mox tertium l. 212. numer. 3. pag. 628.

Melioratione facta in tertio in fauorem deſcendentium, & extraneo quinto legato, prius deducendum eſt, tertium mox quintum, ibidem numer. 4. pag. 628.

Menſis ſimpliciter conſtat, & intelligitur de 30. diebus, l. 38, num. 35. pag. 198.

Menſis intercalaris, quid? ibidem num. 36. & 37. pag. 198.

Minor in iudicio non experitur ſine curatore, l. 2. n. 2. pag. 52.

Minori ex lege duodecim tabularum, non dabatur curator, ſed ſolum prodigo, & furioſo, ibidem num. 6. pag. 52.

Minori ex lege Iætoria, ſiue Iatoria, à quinto Latorio lata curator datus eſt, cum cauſæ tamẽ cognitione, ita vt malis moribus pręditus minor eſſet, ibidem numer. 7. pag. 52.

Minoribus ex conſtitutione, Diui Marci curatores dati fuerunt ſine vlla cauſæ cognitione, ibidem num. 8. pag. 53.

Minores curatore carẽtes indefenſi dicuntur, & lis nulla redditur, licet ipſi iudicio ſuperfuerint, ibidem num. 11. pag. 53.

Minori nunquam datur curator, niſi parte petente, l. 2. num. 14. pag. 54.

Minor, & res publica differũt, valet enim ſententia cõtra rem pub. in defenſam, cui iudex præcipiſſet, vt defenſorem conſtitueret, ibidem num. 13. pag. 53.

Minor in iudicio ſupereſſe poteſt in rebus ſpiritualibus, beneficialibus, & alijs in quibus maior reputatur, ibidẽ n. 15. pag. 54.

Minor ſine curatoris authoritate contrahere poteſt, in his quæ vtilia ſunt, l. 144. numer. 2. pagin. 660.

Minor, ſi contrahat nulliter validatur contractus quoad eius commodum, ibidem numer. 3.

Mino-

Minans reus efficitur, quando minatus poſt minas emiſſas, occiſſus, vel percuſſus apparuerit, l. 60. nu. 1. pag. 316.

Minæ in dubio accipiuntur, vt vindictā quis ſumere cupiat, non ſua, ſed iudicis authoritate, ibid. nu. 4. pag. 317.

Minę non ſufficiunt ad cōdēnationem, nec etiam ad quæſtionem, niſi alia adminicula ei ſint adiuncta, ibid. nu. 4. pag. 317.

Minas inferēs, ſi probæ famæ ſit, non ex eis cōdemnatur, ſi re probæ ſine alijs coniecturis, cōdemnare poteſt, ibid. nu. 6. pag. 317.

Minator & minax, valde diſtāt, ibi. nu. 6. in fin. pag. 317.

Minæ & coniecturæ, quæ ex eis reſultare poſſunt, iudicis arbitrio cōmittuntur cum regula certa conſtitui nequeat, ibid. numero 9. pag. 318.

Minans qui ſolitus eſt minas exequi puniri poteſt, & quomodo hoc accipiatur, ibid. nu. 10. & ſeqq. pag. 318. & 319.

Miſsio in poſſeſsionem, locum non habet, niſi partis petitio procedad, l. 27. nume. 12. pagina 138.

Miſsio in poſſeſsionem & eius forma adnotatur, ibid. num. 33. pag. 140.

Miſſus in poſſeſsionē ex primo decreto, quomodo poſsideat, ibid. nu. 44. pag. 43.

Monachus in iudicio eſſe poteſt ſine ſuperioris conſenſu, in caſibus in quibus filius familias ſine conſenſu patris. l. 6. num. 1. pag. 71.

Monachus regulariter, ſine ſuperioris licētia in iudicio ſupereſſe nequit, l. 6. nu. 2. pag. 71.

Monachus etiam cū ſuperioris licentia, non poteſt eſſe procurator pro alio cœnobio, ibid. num. 4.

Monachus nō poteſt eſſe aduocatus, etiā extante paupertate cœnobij, & quanuis monachus ſuo patrocinio poſſet bona acquirere, & cœnobiū alere, ibid. nu. 8. pag. 72.

Monachus quoad iudicia, & quoad acquiſitione bonorū, æquiparatur filio fam. ibid. nu. 10. & 11. pag. 72.

Monachus nomine proprio in iudicio ſupereſſe nequit, & in hoc caſu filio familias æquiparatur, nomine verò alterius prædicta æquiparatio nō procedit cū multa filio permittātur, quæ monacho denegantur, ibid. nu. 13. pag. 73.

Monacho ſi hæreditas deferatur ſine facto ipſius, in monaſterium hæreditas trāsfertur, & ius adeundi trāſmittitur, ibi. nu. 14.

Monachus poteſt cōpelli à ſuperiori, vt adeat ſecus in ſeruo qui à dn̄o nō compellitur, ibid. nu. 15. 16. & 17. pag. 73.

Monachus an ſeruo cōparetur, & quomodo hoc accipiatur, ibi.

Monachus quidquid acquirit cœnobio, acquiritur ſicut filius patri, & ſeruus domino, ibid. nu. 18 pag. 74.

Monachus inutilibus ſuperioris licentiam, non deſiderat, & ideo ſine conſenſu ſuperioris lucroſam hæreditatem adire poteſt, ibidem nu. 18. pag. 74.

Moderamen quis egreditur in defenſioni, quando aggreſſorem inſequitur. l. 59. nume. 1. pagi. 313.

Moderamen quis non egreditur quando ſine vitę, aut honoris diſcrimine fugere non potuit, quanuis lęthaliter aggreſſorem ofendat. ibidem num. 7. & 8. pagina 314.

Moderamē quãuis quis in ſui tutela egrediatur, nunquã punitur pœna ordinaria, ſed extraordinē judicis arbitrio, ibi. num. 9. pag. 314.

Moderamen an quis egrediatur quando ſolæ minæ præceſſerunt ab aggreſſore, & ipſe minatus minantem percutiatur, ibid. nume. 13. pag. 315. vſque ad nu. vltimum.

Moneta à monēdo fluxit, l. 78. num. 19. pag. 410.

Moneta notabatur numero & æſtimatione, qua expendi deberet, & hinc moneta dicta, quia ipſa nos monebat quanti æſtimare deberemus, ibidem num. 20. pag. 410.

Monetæ cognomento ædes iunoni à priſcis dicatæ fuerunt, ibidem num. 21.

Monetæ ęthimon traditur, ibidem dict. num. 21. pag. 410.

Moneta publica, quæ, ibidem nu. 22. pag. 410.

Moneta ſacra, quæ, ibidem.

Moneta adulterina, quæ, ibid.

Monetarij qui ducerētur, ibidem num. 22. pag. 410.

Monetariorum corpus, quid, ibid. nu. 23. & 24.

Monetalis æris trium iuratus, quod officium eſſet, ibid. nu. 25. pag. 410.

Monetariorum bellum, grauiſsimum refertur, ibid. nu. 26.

Monedula dicta eſt, quædam auis ex graculorum genere, quæ monetam ſurripit, ibidem num. 28. pag. 411.

Monetā ex boum corijs priſcis temporibus primo percuſſa fuit, l. 78. num. 29. pag. 411.

Moneta ſcortea Lacedæmonij antiquitus, vbi ſunt, ibidem, num 30.

Moneta ſcortea vſus fuit Carolus Quintus, inuictiſsimus Rex noſter inſtricta belli occaſione, ibid. numer. 31. & 32. pagina 411.

Moneta nō ſignata, ſed in rudi materia achiui vſi ſunt, ibid. num. 34. pag. 411.

Moneta ſignata primò vſus fuit, Ianus ibidem, num. 36. pag. 411.

Moneta apud priſcos, ex vna

parte

parte Iano ſignabatur ex altera, prora nauis, ibidem num. 37. pagina 412.

Moneta argẽtea primũ Lydi vſi fuerunt, licet nonnulli prius Æginæ ſignatum argenteum teſtentur, ibidem numer. 39. pagina 412.

Moneta aurea primùm in Perſide percuſſa à Dario fuit, ibidem num. 41.

Moneta à Rege ſolũ, & eo qui ſuperiorem non agnoſcit, tantũ cudi poteſt, ibidem num. 72. pagina 416.

Monetæ percuſsio alij à Rege committi poteſt, dummodo ciuitas, & poteſtas ſit, priuatæ etiã perſonæ committi non poſſet, & reſcriptum non valeret, l. 78. num. 73. pag. 416.

Moneta falſa, & adulterina idẽ, ibidem num. 74. vſq; ad 78 pagina 417.

Monetæ falſæ cudendæ affectus, an puniatur, effectu non ſequuto, & quomodo hoc intelligatur, & cum qua diſtinctione, ibidem l. 78. num. 82. & ſeqq. pagina 417. & 418.

Monetam falſam fabricãs, legis Corneliæ de falſis pœna, plectitur, ibidem num, 85. pag. 418.

Monetam falſam cudens, qua pœna puniatur, ex Iure C. Theodoſiani, ibidem num. 87.

Monetam adulterinã cudens, qua pœna puniatur, Iure C. Iuſtiniani, ibidem nu. 88.

Monetam falſam fabricans, pœnâ ignis punitur, ſiue ſit aurea, argentea, vel ærea, ſublata in hoc differentia antiquorum interpretum, ibidem nu. 89. & 90.

Monetam falſam fabricans, etiam non Imperialẽ, pęna mortis plectitur, ſublata in hoc veterum diuerſitate, ibidem nu. 93. pag. 419. vbi legendum eſt commune, & non communis.

Monetã falſam fabricans iure communi, vltra mortis pœnam punitur amiſsione omnium bonorum, legibus tamẽ Regni recentioribus ſemis bonorũ fiſco addicitur, ex lege verò compilationis omnes facultates fiſco addicuntur, ſicut & de iure communi erat cautum, l. 78. num. 95, pag. 419.

Monetæ falſæ fabricator, punitur quoquè in amiſsione fundi, vel domus vbi falſa moneta fabricatur, ibidem num. 96. pagina 420.

Monetæ falſæ fabricator, ſi ſit clericus, qua pęna puniatur, l. 78, num. 97. & ſeqq. pag. 420.

Monetam probam, non falſam fabricans, ſi non habeat authoritatem eam cudendi, an puniatur pœna mortis, ibidem nu. 100. & ſeqq. pag. 420. & 421.

Moneta falſa dicitur illa, in qua materia publicè electa pondus, valor, & functio decreta, & character, quo notatur, & inſignitur, non interſunt, ibidem nu-

102.pag.421.

Monetam falſam conficiens, ea tamen non vtens, an puniatur pœna mortis, ibidem num. 105. & ſeqq. pag. 422.

Monetam non vſualem formans, an pœna falſi puniatur, ibid. nu. 113. pag. 422.

Monetam falſam perficiens, ſi antequã expendat, pœniteat, & eius crimen manifeſtũ iuduci faciat, qua pœna puniri debeat, ibidem numero 114. pagina 422.

Monetam falſam, qui apud ſe habet, & non fabricauit, nec ea vtitur, an puniatur, ibid. nu. 115. pag. 423.

Monetam falſam cudens, ſi ea non vtatur, quia non potuit, an puniatur pœna mortis, ibidem nu. 118. pag. 423.

Monetam falſam ignoranter expendens, non punitur, ibidem nu. 124. pag. 423.

Moneta falſa ſcienter vtens, quamuis non fabricauerit, pœna mortis punitur, ibidem nu. 127. pag. 424.

Monetam probam radens, aunt tondens, aut circuncidens, qua pœna plectatur, ibidem numero 130. cum ſequentibus, pagina 424. & 425.

Monetam tingens, qua pœna puniatur, ibidem numero 133.

Monetam falſam, qui prohibere potuit, ne fabricaretur, nõ prohibens, quo ſupplitio afficiatur, ibidem numero 136. pagina 425.

Monetam veterem reprobatam, tamen, expendens pœna ordinaria, an puniatur, ibidem numero 137.

Moneta ærea noſtris temporibus fuit reprobata, niſi vetus numiſma eſſet, certo ſigno obſignatum, quo caſu ſi veterem nummum quis expenderet, ſine prædicta obſignatione, qua pœna plectatur, ibidem numero 138. & 139. pagina 425. & pagina 426.

Monetæ falſæ crimen, quam probationem deſideret, ibidem nu. 140. pag. 426.

Mora rei quãdo purgari queat, l. 23. nu. 4. pag. 129.

Mora nõ purgatur, dic, & pœna appoſitis, ibidem numero 4. ad finem.

Moram committens, perinde habetur, ac ſi litẽ fuiſſet conteſtatus, l. 26. numero. 10. pagina 134.

Mora in reſpondendo comparatur confeſsioni, ibidem nu. 12. pag. 134.

Mora rei non auget obligationem fideiuſſoris, l. 33. num. 5. pag. 172.

Mora rei nocet fideiuſſori ratione vſurarum, non verò eius quod intereſt: in hoc enim diuerſitas conſtituitur, ibid. num. 8. pag. 172.

Mora

Mora rei nocet fideiuſſoribus quoad perpetuandam, non verò quoad augendam obligationē, ibid. nu. 9. pag. 172.

Mors ſecura ſemper excipitur in Regis remiſsione, l. 39. nu. 1. pag. 203.

Mors ſecura quid, ibid. nu. 2. pag. 203.

Mors ſecura, & induciarum ruptio æquiparantur, ibid. nu. 2. in principio, pag. 203.

Mors ſecurè ſequuta dicitur, cum interfectus nullo modo potuiſſet præcauere, ibidem nu. 3. pag. 203.

Mortuus an quis præſumatur ſi elapſum eſſet quinquennium, quo ignoraretur viuere, l. 3. nu. 6. pag. 56.

Mortem debet probare quis, quando abſentis hæreditatē petit, ibidem nu. 5. pag. 55.

Mortem abſentis, an ſufficiat probare per famam publicam, ibid. nu. 7. pag. 56.

Mortem abſentis, ſi quis non probauerit, & de abſentia diù conſtet bona eius tradūtur propinquiori cum cautione, ibidem nu. 7. in fin. pag. 56.

Mula vehebantur proceres apud veteres, l. 107. numer. 4. pagina 470.

Mula vectos Regem Henricum Quartum, & dominā Ioannam coniugē Madriti, ex Cœnobio Diui Hieronymi, vſquè ad palatium Hiſtorici narrant, ibidem num. 4. pag. 470.

Mula non vtiabatur apud Priſcos, ibidem numer. 4. ad fin. pag. 470.

Mula, & vas argenteum, illius de quo iuſtitia ſumebatur, ad iuſtitiam Arabicè Algacellu pertinebat, ibidem numero 1. pagina 470.

Mulieris in ius vocatæ corpus, non attingebatur, neque inuita ab aduerſario in iudicium ducebatur, l. 28. numero 23. pagina 150.

Municipium poteſt conueniri in Regis Curia in prima inſtantia, l. 37. nu. 1. pag. 191.

Municipium ad hoc vt poſsit conueniri apud Curiam in prima inſtantia, debet eſſe caput iuriſdictionis: vici enim non conueniuntur, niſi in ſuo foro, ibid. nu. 8. pag. 192.

N

Nobilis delinquens mitiori pœna afficitur, quam plebeius, l. 43. numero 24. pagina 230.

Nobiles non condemnantur, niſi Principe conſulto, ibidem nu. 25. pag. 230.

Nobilis in captura præfertur plebeio, ibidem numero 26. pagina 231.

Nobilis in cauſis ciuilibus ſedet in ſecretarijs iudicantium, l. 43. nu. 27. pag. 231.

Digitized by Google

Nobilibus à Romulo vrbis authore, qui in duos ordines populum diuiſit ingenuas artes reliquiſſe fertur: militiam ſcilicet & magiſtratus, ſacra facere: Ius dicere publica, & vrbana negotia adminiſtrare: plebeijs verò agrorum curam, & ſimilia, ibidem nu. 28. pag. 231.

Nobilium apud Germanos, quantus fuiſſet reſpectus, traditur, ibidem nu. 28. ad medium, pag. 231.

Nobilium filios tantum ſacrificio mactatos: non verò plebeiorum, oſtenditur, ibid. num. 28. pag. 231.

Nobilitas à vulgo in multis diſtinguitur, ibidem.

Nobilis in ſupplitio ſumēdo à plebeio diſtinguitur, ibidem.

Nobilis inducias rūpens, prouocari poteſt: plebeius verò mortis pœna afficitur, ibidem nu. 29. pag. 231.

Nobilis quoad pœnam pecuniariam maiori pœna afficitur, quam plebeius, ibidem num. 30. pag. 231.

Nobiles ſolum propriè inducias conſtituunt, l. 43. numer. 31. pag. 231.

Nobiles in cauſa Riepti, ſeu prouocationis, ſolùm teſtes adhiberi poſſunt, non verò plebei, l. 43. nu. 15. pag. 230.

Nobiles non poſſunt inducias inire, niſi diffidatio præceſſiſſet, lex 46. numero 1. pagina 243.

Nobilis cum nobili inducias inire poteſt, ſi pugna præceſſerit, & non aliter, ibidem num. 4. pag. 243.

Nobilitas propriè dicitur ex vtroquè parente, l. 49. nu. 4. & 5. pag. 258.

Nobilitas hodie accipitur à patre, licet ex plebeia matre quis æditus ſit, l. 49. numero 3. pagin. 258.

Nobilitas geminata in aliquibus caſibus requiritur, ibidem nu. 3. in fin. pag. 258.

Nobilitas antiquitus à iuris originem ſumpſit, non à fœminis, l. 49. nu. 4. pag. 258.

Nobiles antiquitus quādam fidem inter ſe conſtituerūt, à qua ſine diffidatione diſcedere non poſſunt, l. 49. nu. 1. pag. 257. & 258.

Nobilis, qui prouocauit, proditor dici nequit, l. 49. num. 23. pag. 260.

Nobilis non prouocatur, neque ad certamen cum eo deuenitur, niſi diffidationem omiſerit, ibidem numero 23. pagina 260.

Nobilis, qui diffidationem ſpræuit, teptari poteſt tanquam proditor, ibidem numer. 24. pagina 260.

Nobilitas à ſanguine, & genere origınem ducit, quod ex proauo deriuatur, l. 86. nume. 2. pag. 444.

Nobi-

Nobiles Romæ à cenſu initium habuere, quiquè hic cenſus fuiſſer, demonſtratur, ibidem nu.3.pag.444.

Nobilitas à patre, & auo ſaltem debet deriuari, nec alioquin nobilis dicetur, ibidem numero 4.

Nobilitas ex patre ſolum ſufficit quoad nonnullos effectus congeſtos, in l.86. numero 4. pa-pag.444.

Nummus dicitur, quia eſt quodam medium inter homines, meritur enim cuncta, l.78. nu.10.pag.409.

Nummus, & numiſma idem ſunt, ibidem numero 11. pagina 409

Nummus geminato M. ſcribitur, in dictione tamen numiſma corripitur, ibidem numero 15.

Nummi Æthimon à Græco deducitur, l.78. numero 16. pagina 409.

Nummularius à nummo dictus eſt, ibid.nu.17.

Nummarij quoquè iudices à nummo ſunt dicti, quanquam iuriſdictionem haberent, ibidem numero 18. pagina 409. & 410.

Nuncupare, eſt non ſcripto, ſed verbo cauere, vnde teſtamētum nuncupare dictū eſt, 1. part. Rub.num.13.

Nuntius quis dicatur, l.66. nu.28.pag.374.

Nuntius, apparitor dicitur, ibidem nu.30.pag.375.

Nuntius miſſus dicitur, ibid. numero 31.

Nuntius, officialis appellatur, ibid.num.32.

Nuntius, notarius nuncupatur, ibid.num.33.

Nuntius, executor dicitur, ibidem num.34.

Nuntius, portarius dicitur, ibid.num.35.

Nuntius executor dicitur, ibidem num.34.

Nuntius, portarius dicitur, ibidem num.35.

Nuntius, miniſter appellatur, ibidem num.36.

Nuntius, Cæſarianus vocatur, ibidem num.37.

Nullum, & illud quod fieri non poteſt, & ſimiles negatiuæ prohibitiones cōparātur, l.100. num.87.& 88.pag.586.

Nullitas vnius gradus, alios non annullat, ibidem num.111. pag.590.

Nulla ſententia appellationē non deſiderat, l.154. numero 11. pag.518.

Nullitas dum tractatur, non labitur tēpus appellationis, ibid. num.2.

Nullitas poteſt tractari, & determinari ab ipſo iudice, qui ſententiam tulit, ibidem numero 3.

Nullitas in Gallia appellationem requirit, ibid.nu.4.

Nullitas

Nullitas de iure cõmuni perpetuò opponebatur. Iure Partitarum intra 20. annos. Iure Cõpilationis intra 60. dies, ibidem nu. 6. & 7.

Nullitas ab appellatione diſtat. Illa enim apud iudicem primæ inſtantiæ, qui ſententiam tulit, agitatur. Hæc primo iudici cognitionẽ interdicit, l. 154. nu. 3. pag. 518.

Nullitas per appellationem iure communi tractari poterat, ibid. nu. 4. pag. 518.

O

ODioſum eſt quid quid à iure recedit 1. part. Rubricæ, nu. 65. pag. 16.

Officium mercenarium dicitur, quia actioni inſeruit, legumque formulis, & partis petitioni, l. 1. nu. 101. pag. 49.

Officium nobile dicitur, quia iudicis Imperium magis in eo præualet, nec magiſtratus inhærere debet partis accuſationi, nec actioni, ibid. pag. 50.

Obligationes multifariam accipiuntur, l. 1. numero 75. pagina 46.

Origo contractus ſemper deſideratur, l. 35. numero 26. pagina 182.

Orphanorum cauſæ, iudices deſignatos olim habebant, l. 91. nu. 4. pag. 449.

Orphanorum tutores Orphaniſtæ nuncupantur, ibidẽ nu. 5. pag. 449.

Orphanotrophi dicti ſunt hi, qui conſtituuntur orphanis nutriendis, ibid. pag. 449.

Orphanotrophium appellatum eſt locus in quo filij orbi aluntur, ibid. pag. 449.

Orphanorum cauſæ in Curia tractantur, ibidem pag. 449. & 450.

P

PÆna de nouo ædita, non extenditur ad factum præteritum, 2. part. Rubric. nu. 27. pag. 27.

Parladorius improbatur dũ feſtum, & Tiraquelũ impugnat, l. 1. nu. 48. pag. 42.

Pactum de non alienando, & hypotheca operantur, vt contra tertium poſſeſſorem agi poſsit ſine excuſsione, l. 3. numero 29. pag. 60.

Pacto de non alienando æquiparatur hypotheca, & abſentia debitoris, l. 3. numero 30. pagina 60.

Pactum de ingrediendo duo operatur: vnũ immediatè, aliud mediatè, l. 4. numero 14. pagina 66.

Pactum de ingrediẽdo, & ingreſſus ex eo ſecutus, habet vim tradditionis, l. 4. numero 15. pagina 66.

Pactũ de ingrediẽdo plus nõ afficit rem, quam per hypothecam,

cam,l.4.num.16.pag.66.
Pactum cum debitore initũ de ingrediendo, tantum obligat ad patiendum ingreſſum, donec res penes debitorem ſit,l.4.nu.17.pag.66.
Pactũ de non alienando operatur, vt nulla facta excuſsione poſsit agi contra tertium poſſeſſorem,l. 4. numero 18. pagina 66.
Pacto de ingrediendo, ſi adijciatur pactum de non alienando, poterit creditor propria authoritate ingredi poſſeſsionem rei hypothecatæ,l.4. numer. 22. pag.67.
Pactum & conuentio de pretio, ſine prohibitione alienationis, an afficiat tertium poſſeſſorem, diſputatur ibidem,l.4.nu. 23.pag.67.
Pactum inter litigantes, eos non aſtringit, ſi paciſcantur de comparendo apud iudicem certa die, vel renuntient termino, & dilationi à iudice præfixæ,l.22.nu.15.pag.127.
Pactum inter litigatores initum,eos aſtringit, ſi ſimul cum pacto pœnam apponant, ibid. pag.127.
Pactum inter litigantes,iudice præſente,initum,an liegt, ſicut ſi pœna appoſita eſſet, ibidem numero 15. in fine, pagina 127.
Pactum de litigando cũ pœna, non aſtringit litigatores, quando conſenſerunt in iudicẽ non ſuum,ibidem numero 16, pag.127.
Pactũ de litigãdo, vel aliud ſimile, inter litigatores appoſitum cum pœna, ſolum ad pœnam aſtringit, non autẽ ad eius implementum.
Pactum initum inter litigantes,etiam cum pœna, non inducit aliquam iuriſdictionis prorogationem, ibidem numer. 18. & 19.pag.127.
Pactum de prorogando cum in futurum ſit, non ſequitur actualem conſenſum de præſenti, ibidem numero 19. pagina 127.
Pactũ & potentia legis æquiparantur, l.205. numero 14. pagina 673.
Pater pro filio ad agendum admittitur ſine mandato, l. 10, nu.22.pag.91.
Pater pro filio in iudicio ſupereſſe poteſt ſine ſatiſdatione, ibid.pag.91
Pauper ſi quis efficiatur poſt contractum, cum tempore contractus diues eſſet, ſatiſdare tenetur,l.11.nu.11.pag.97.
Pauper tempore contractus nõ poteſt compelli ad ſatiſdandum creditori ſuo, ibid. nu.11. in fin.pag.97.
Pauper non poteſt prehendi, nec in vinculis detineri pro mercede aduocati,l.20. numero 1.pagina 121.

Pauperi

Pauperi compellitur aduocatus præſtare gratuitum patrocinium, ibidem pag.121.

Pauperibus fauendis publica ſtipendia aduocatis, & procuratoribus præſtituta ſunt, ibidem num.1.in fin.pag.121.

Pauperũ cauſæ in ſpeciali tribunali ad hoc deſignato Romæ agitabantur antiquitus ibidem num.2.pag.121.

Pauper pro expenſis in carcerem non conijcitur, ibidem numero 2pag.121.

Pœna capitis multiplex eſt, l.43.nu.59.pag.234.

Pœna capitis accipitur, mortis ſcilicet naturalis, ſeruitutis, & amiſsionis ciuitatis, l.43.nu.59.pag.234.

Pœna capitalis ſemper intelligitur de mitiori pœna, niſi aliud expreſſum ſit, ibidem num.60.& 61.pag.234.& 235.

Pœna mortis appellatione interitus non neceſſariò cõprehẽditur, ibidem num.62.pag.235.

Pœna mortis arbitrio iudicãtis commiſſa, quam mortis pœnam debeat arbitrari diſputatur, ibidem num.63.pag.235.

Pœna mortis naturalis interpretatur quãdo lex loquitur per verbum *Seueriſsima mors*, ibidem num.65.pag.235.

Pœna mortis naturalis etiã quando lex verba facit de acerrima morte, ibid nu. 66.pag.535.

Pœnam mortis non poteſt arbitrari iudex, niſi in graui facinore, ibidem num.68.pag.235.

Pœnam mortis non poteſt arbitrari magiſtrat⁹, ni in ſi delicto conſummato, non autem in attentato, ibidem nu.69.

Pœnam mortis non arbitratur iudex, quando ex delicto ſimilis pœna mortis non imponitur, ibidem nu. 70. & ſequentibus, pag.235.

Pœna quadrupli, quando imponatur à iure, ibidem num. 79. pag.236.

Pœnales actiones, quæ ſint, ibidem nu.81.pag.236.

Pœna quando irrogatur, non propter delictum, ſed propter contumaciam delinquentis nõ tranſit ad hæredes, l.47.num.41. pag.250.

Pœna ordinationis, an ligat exterum, l.63.nu.29.pag.340.

Pœnarum genera, quæ ſint, ibidem nu.42.pag.345.

Pœna capitalis eſt mors, & hæc multis modis irrogatur, dicitur enim capitalis; & pœna morti proxima, cum mors ciuilis ſit, vt puta pęna in metallum, vel aquæ, & ignis interdictionẽ, l.63.nu.42.pag.345.

Pœna capitalis quoq; eſt deportatio, quamuis deportati nõ amittant libertatem, ſed tãtum ciuitatem, ibidem nu.42. in fin. pag.345.

Pœnæ non capitales, quæ dicantur, ibidem nu.44.pag.346.

Pœna

Digitized by Google

INDEX.

Pœna capitalis, an ſit relegatio diſputatur, ibidem numer. 44. ad finem, pagin. 346.

Pœna infamię dignitatis, muneriſquè priuatio, & corporis coertio, cui pœnæ adſimiletur, l. 63. numero. 44. in fine, pagina 347.

Pœna ſi à lege præfinita ſit, ei ſtandum eſt, ibidem numer. 45. pag. 347.

Pœna ſi à lege impoſita ſit, ſatis eſt iudicem pronunciare, ſecundum legem, licet non exprimat pœnam, ibidem numer. 46. pag. 347.

Pœna ordinaria, ſi à iudice ſtatuatur, intelligitur de illa, quæ conſueuit imponi ſuper illo crimine, ibidem numer. 46. pagin. 347.

Pœna ſtatuta à lege, vel ſtatuto cognito crimine, & pœna cognita eſt, licet eius ſpecialis mentio non fuerit facta, ibidem pagin. 347.

Pœnis diuerſis ab eadem lege pro crimine impoſitis, an iudex in omnibus debeat condemnare diſputatur, ibidem numer. 47. pagina. 347.

Pœnis diuerſis à diuerſis legibus impoſitis iudicis electio eſt, non tamen poteſt in omnibus reum damnare, ibidem numer. 47. pag. 347.

Pœnis diuerſis copulatiuè, aut alternatiuè à lege impoſitis qua forma iudex debeat eligere, lex. 53. numero. 47. paginâ 347.

Pœna incerta de certis, à lege irrogata, an hoc caſu magiſtratus pœnæ electionem habeat, lex. 63. numero 47. pagina. 347.

Pœna à lege abſolute impoſita, quomodo accipienda ſit, lege. 63. numero. 47. pagina 347.

Pœna ſpeciali, & pœna generali interuenientibus, ſpecialis præualet, l. 63. numer. 47. pagin. 347.

Pœna ordinaria, & extra ordinem à lege impoſita, quæ præualeat, ibidem.

Pœnam mortis iudex eligere poteſt, poterit enim leniorē viliorem, & nobiliorem injicere, lex. 63. numero. 48. pagina 348.

Pœnam à lege præfinitam, iudex cauſa cognita poteſt augere, vel minuere, l. 63. numero 49. pagin. 348.

Pœna propter criminis immanitatem poteſt leges egredi, & earum rigorem, l. 63. numer. 49. pagin. 348.

Pœna à iudice immutata ſubrogatur loco pœnæ legalis, ibidem, numero. 30. pagina 348.

Pœnæ augmenti, vel temperamenti ſeptem cauſæ enumerantur, leg. 63. numero. 51. pagina. 348.

Pœna omnis,an iudici ſit arbitraria diſputatur,ibidem numer.51.pag.348.

Pœnæ mutatio habet ſe,ſicut genus, quod in qualibet ſpecie repræſentatur,l.63.numer.52.pagin.349.

Pœnæ mutatio non nuncupatur iudicis arbitrium, ſed pœnæ ſubrogatio,ibidem.

Pœnæ ſubrogatio aſſumit in ſe naturam principalem,non accidentalem , ibidem pagina 349.

Pœnæ mutatio non extraordinaria,ſed ordinaria pœna dicetur,ibidem.

Pœna adulterij,& legis Iuliæ peculatus repetũdarum, & ſimilium,mutata fuit,& tamen delictum publicum permanſit,ſicut antea erat,l.63.numer.52.pagin. 349.

Pœna quanuis mutetur,& in eius locum alia ſubrogetur , nõ ex hoc inducitur nouum delictum,nec nouum nomẽ delicti, l.63.numero. 52. in fine, pagina 349.

Pœna nulla à iure præfinita, tũc ſuccedit iudicis arbitrium, l.63.num.54.pag.349.

Pœna arbitraria originalis, quæ dicatur, ibidem numer.55. pag.349.in fine.

Pœna arbitraria ex accidenti, quæ dicatur,l.63. numero.55. pag.350.

Pœnæ Talionis,quis ſe ſubſcribere debebat, alioqui non admittebatur ad accuſandum, niſi ſuam,vel ſuorum iniuriam proſequeretur,l.92.numero.1. pagina.450.

Pœnæ Talionis, & eius ſubſcriptionis forma traditur ,l.92. num.2.pag.450.

Pœna Talionis,nõ ſolũ ſubſcriptionem, ſed & ſatiſdationẽ expoſcebat ,l.92.numer. 3.pag. 450.

Pœnam Talionis conſuetudo abrogauit , l.92.num.92.numer.4.pag.450.

Pœna,& calumnia,in quo differant,l.105.num.2.pag.467.

Pœna tantum committitur pro parte non ſoluta , licet totũ ſoluere, quis promiſerit, l.199. num.1.pag.561.

Pœnam nõ committit , qui partem ſoluit nomine fideiuſſoris,ibidem num.3.pag.561.

Pœna retractationis imponitur conuitia maiora inferenti ,l. 131.num.1.pag.495.

Pœna retractationis non afficitur nobilis iniuriam inferens, quanuis ex grauioribus ſit , ſed tantum pœna quingentorum ſolidum , vt inde dubium verſetur , an ex hoc nobiles vindicationis quingentorum ſolidorum nuncupentur,l.131. num.2. pag.495.

Palatium nuncupatur Regia domus,leg.97.numer.2.pagina 458.

Pala-

Palatij nomen originem habuit à Augusti Cæſare, ibidem.
Palatinus mons, qui diceretur, ibidem, & num.7.pag.459.
Palatiar dictum à priſcis ſacrificium, quod fiebat in monte Palatino, ibidem numer.3. pagina 458.
Palatiar, quid, ibidem.
Palatinus Apollo dictus eſt à veteribus tanquam Regum conſeruator, ibidem nu.4. pag.459.
Palatina tribus vnde inſtituta, ibidem num.5.
Palatini ludi nuncupati ſunt; quia in palatio triduo celebrabantur, in Iulij honorem, ibidē num.6.pag.459.
Palantia dicta eſt, vrbs Arcadiæ, ibidem nu.7.
Palas fabuloſe paſtorum deá dicta eſt, ibidē n.7.&.8.pag.459.
Palatia Latini vxor fuit, ibidem.num.7.
Palatij præfectura multi habita fuit, ibidem num.8.
Palatium Regis immunitate potitur, nullus enim delinquens ab eo extrahi poteſt, ibidem numer.9.pag.459.
Palatij Ærhimon traditur, l. 97.nu.9.pagin.459.
Palatium, aula, & prætorium differunt ibidem.
Palatij immunitate non potitur, qui in eo delinquit, ibidem.
Palatij immunitate, & priuilegio delinquens gaudet, quando non ex propoſito, ſed rixa ex accidenti mota in eo deliquit; ibidem nu.10.& 11.pag.460.
Palatij indulto non gaudet, qui deliquit in Eccleſia, nam ſicut ea non potitur, nec palatio potiri debet, l.97.numer.13. pagin.460.
Palatij indulto potitur, qui in eo leue cōmiſit delictum, ibidem nu.14.pagin.460.
Pater non excuſatur à collectis, quando in earum fraudem bona omnia tranſtulit in filium clericū l. 212.nu.1.pag.624.
Pater ſi filio donet, præſumitur facta donatio in fraudē collectarum, ibidem nu.2.&.3.pag. 625.
Pater donare poteſt filio, vt ordines recipiat ad titulum patrimonij, l.212. numer.5. pagin. 625.
Pecuniæ vſus, quando incepérit, l.78.num.1.pag.408.
Pecuniæ vſus in locum contractus permutationis fuit ſubrogatus, ibidem numer.2.pagi. 408.
Pecuniæ nomine omnes res, & corpora continentur, cum pecunia adquiri, æſtimariue poſſint, ibidem nu.4.pag.408.
Pecunia pro hæreditate ponitur, ibidem nu.5.
Pecunioſus homo, quis dicatur, ibidem numero. 7. pagina 409.
Pecunia omne pecus dicta eſt, ibidem num.8.pag.409.

Pecunia pecudis nota ſignabatur antiquitus,l.78.numer.9.pagina.409.

Pecunia ex boum corijs priſcis temporibus,primò percuſſa fuit,l.78.num.19.pagin.411.

Pecunia ſcortea vſus fuit Carolus Quintus inuictiſsimus Imperator,& Rex noſter in ſtricta belli occaſione,l.78.num.32.pagin.411.

Pecunia rudi maſa æris primò cuſa fuit,& nullo ſigno, neque caractere in ea impreſſo, l.78.num.34.pagin.411.

Pecunia non ſignata æs graue appellata olim fuit,l.78.numer.35.pagin.411.

Pecuniam æream Ianus fuit, primus qui eam ſignauit,in cuius pecuniæ ſignaculis Saturni capitis effigies, & nauis prora, pro caracteribus exprimebatur, vt in poſteros memoria propagaretur,l.78.num.35.pag.411.

Pecuniam ſiue æream, aureã, vel argenteam veteres,æs appellare ſunt ſoliti,l.78.numer.45.pagina.413.

Pecunia argentea Æginæ primò ſignata fuit à Phidone,& an prius à Lydis fuerit inuenta, l.78.num.37.&.38.pag.412.

Pecunia aurea primum conflata fuit à Dario,ibidem nu.41.

Pecuniam auream,ſi quis ſtipuletur,& reſpondeatvr, de pecunia argentea, vel ærea, valet ſtipulatio,cum hoc caſu non dicatur rerum diuerſitas,l.78.numer.71.pag.416.

Pecuniaria condemnatio, ſi fiſco,& priuato applicetur,quis præferatur, quando reus bona non habet, quibus rei ſatisfiat condemnationi,l.105.numer.4.pagin.468.

Pecuniæ non numeratæ exceptio intra biennium opponi poteſt, creditorique incumbit probandi onus,l.184.num.1.pagin.150.

Pecuniæ non numeratæ exceptio, poſt biennium opponi poteſt,incumbit tamen probandi onus debitori,l.184. nume.1.pag.150.& nu.5.diſputatur pag.151.

Pecuniæ nonnumeratæ exceptionem, & in via executiua proponere poteſt debitor,& creditor, hoc caſu numerationem probare adſtringitur,ibidem numer.4.pagin.551.

Pecuniæ nonnumeratę exceptio poſt biennium opponi poteſt,&quanuis creditor biennio elapſo numerationem probare, non adſtringatur, compelli tamẽ ad iurandum an numeraue rit poteſt,præcedente debitoris petitione,ibidem nu.6.pag.552.

Percuſſor de homicidio nõ tenetur,quando percuſſus eius culpa deceſsit,l.61.nu.1.pag.320.

Percuſſus, ſi moritur in vno loco,& in alio percutiatur,quoad punitionem locus percuſſionis

nis conſideratur,l.9.nume.7.pagina.87.

Percuſſus ex vulnere lethali viuere nequit,vltra 40.dies,l.61. num.17.pag.324.

Percuſſus præſumitur in caſu dubio ex vulnere mori, l.61. num.16.pag.324.

Percuſſus, vbi quis eſt, ibi videtur interfectus, ibidem nu. 8.pag.87.

Percutiens ex vno territorio alium exiſtentem in alio territorio,à quo iudice puniatur, ibidem numero.8. & 9. pagina 87.

Percutientem cum ſagitta, ſi ſtatutum puniat, an attẽdatur locus eiectæ ſagittæ,vel locus,vbi percuſsio ſucceſsit, ibidem num.10.pag.87.

Peremptoria citatio multifariam accipitur, l.27.nume.20. pag.139.

Peremptorio comparantur tres citationes,licet de peremptorio nihil adiectum ſit,l.27. numer.21.pag. 139.

Peremptoria citatio requiritur de iure communi,vt deueniatur ad poſſeſsionem, ex primo,& ſecundo decreto,l.27. numer.18.& 19.pag.139.

Peremptoria citatio an requiratur iure Regio,ibidem numer.25.

Perſona,ſi eſt de forma actus, ab ea non receditur,nec procurator hoc caſu admittitur, l.30. numer.54.pagin.162.

Perſonale iuramentum debet præſtare decuriones, ad hoc vt recipiantur ad officium decurionatus,nec procurator admittitur,l.30,nu.44.& ſequentibus, pag.162.

Perſonale eſt iuramentum præſtitum à ciuibus,ibidem numer.46.

Perſonale eſt iuramentum fidelitatis, ibidem numer.49. pagin.162.

Perſonaliter debet,quis cõmitari dominum,quando vaſallus eſt,nec poteſt procuratorem mittere,ibidem numer.51.pagina 162.

Perſonaliter debent iurare Conſules, alioqui non poſſunt ingredi conſulatum,ibidem numer.53.

Perſonaliter debet aſsidere iudex triginta diebus cõtinuis, quãdo ſyndicatur, nec procuratorem conſtituere poteſt, niſi præſens ſit,ibidem num.57. pagin.163.

Perſonaliter non ſupereſt iudicio fœmina, ſed per procuratorem propter eius pudorem, quanuis actus aliàs per procuratorem miniſtrari non poſſet, ibidem numero.36.pagina 161.

Perſonale debet eſſe iuramẽtum, quod Eccleſiæ pro feudo fit, ibidem nũmero.52. pagina 162.

Perſonale priuilegium perſonam non egreditur,l.32. nume. 21.pag.169.

Periurus,qua pœna puniatur l.128.nu.1.pag.492.

Periurium grauiſsimum eſt crimen, & infamia periurus notatur,ibidem nu.2.pag.492.

Periurus ratione iuramenti aſſertorij & promiſſorij,qua pœna plectatur,& in quo differat iuramentum promiſſorium à aſſertorio,l.128.nu.3.&.4.pag.492

Pignus an vendi poſsit, ſi debitor intra præſtitutam diẽ non ſoluat, & hoc caſu an vnica denuntiatio debitori fieri debeat, l.216.nu.1.pag 629.

Pignus, ſi ex pacto non poſſit vendi,quo remedio conſulatur creditori, & hoc caſu, quæ denuntiationes requirantur, l. 216.num.3.pag.629.

Pignus prætorium, & conuentionale, ſimul concurrere queunt, ibidem numer. vltimo pagin.629.

Poſſeſsio 40.annorum, ſine titulo an ſit ſufficiens ad præſcriptionem primogenij, l.200. num.46.pagin.577.

Poſſeſsio longiſsimi temporis,etiam abſque titulo ſufficit aduerſus omnes ſucceſſores, tã natos quàm naſcituros, ibidem num.46.pag.577.

Poſſeſſore maioratus mortuo trãsfertur poſſeſsio in ſequẽtẽ in gradu, ſine vllo actu apprehenſionis,etiã ſi ab alio occupatã poſſeſsio ſit,l. 200. n.55.pag.597.

Poſsidere duo eandem rem in ſolidum nequeunt,l.231.num. 24.pagin.668.

Poſſeſsio vacans non poteſt dari in primogenijs,ibidem numer.25.pag.668.

Poſſeſsio quam lex transfert, an ſit eadem, cum illa quam poſſeſſor vltimus habebat, ibidem num.26.pagin.669.

Poſſeſsionis interdicto agenti non obſtat exceptio proprietatis,ibidem numer.33.pag.670.

Poſſeſsionis translatio ex legibus Tauri, & partitæ nedum in poſſeſsione rerum corporaliũ ſed etiam iniurium corporaliũ, quaſi poſſeſsione procedit,ibidẽ num.35.pag.673.

Poſſeſsionem, ſi lex trãsferat declaratio iudicis non eſt neceſſaria,quoad poſſeſsionẽ fructus, & alios poſſeſſorios effectus,ſed ſolum quoad cognitionem perſonæ,in qua transfertur,l.151.numer.38.pagin.673.

Poſſeſſorium remedium legis Taurinæ,& partitę in Hiſpanis primogenijs mixtam habet proprietatem,ibidẽ nu.40.pag.674.

Poſſeſsionis cauſa,cum fructibus,à die mortis vltimi poſſeſſoris in ſupremo Senatu finiri debet, nec quoad fructus ad alios Regios conuentus remittenda eſt,l.151.nem.41. pagin.674.

Poſſeſſor ſi fructus non petat iudex

iudex ei adiudicare debet,ſi ſimpliciter remedium legis 45. Tauri propoſuerit, ibidem num. vltimo, pag. 674.

Poſſeſsionis lis vnita ſententia in tenutis finitur, l. 151. num. 39. pag. 674.

Poſſeſsionis veræ tenutæ remedium eſt, ſecundum Regni leges recentiores, ibidem num. 10. pag. 666.

Poſſeſſorium remedium, ex edicto Diui Adriani competẽs, non comprehendit fructus, leg. 151. num. 13. pag. 666.

Poſſeſsionis adipiſcendæ, retinendæ, & recuperandæ, remedia intentari poſſunt in tenuta bonorum primogenij, l. 151. numer. 16. pag. 667.

Poſſeſſorium remedium non eſſet, ſi fructus in eo non venirent, l. 151. num. 19. pag. 667.

Poſſeſsio, quæ transfertur in ſucceſſorem primogenij, non eſt noua, nec diuerſa, ſed eadem in ſubſtantia, & qualitate cum illa, qua habebat vltimus poſſeſſor, l. 151. num. 26. pag. 669.

Poſſeſsio, ſine aprehenſione, non transfertur, ibidem numer. 30. pag. 670.

Poſſeſsionem hæreditas non habet, ibidem num. 31. pag. 670.

Poſſeſsione cum non habeat hæreditas iacens, ea ratione ei non fit furtum, l. 151. num. 32. pagin. 671.

Poſſeſsio, quæ adquiritur ex edicto Diui Adriani, & illa quæ competit ex legis Tauri remedio, valde diſtant, l. 151. num. 32. pagin. 671.

Poſthumus inſtitui debet, vel exhæredari ſicut filius, cum diuerſitate tamen filius enim præteritus ſtatim rumpit, poſthumus verò ſi naſcatur, l. 200. num. 151. pag. 601.

Poſthumus à primo gradu præteritus, & ab alijs inſtitutus, omnes gradus rumpit, l. 200. num. 115. pag. 591.

Poſthumus, ſi à primo gradu ſit exhæredatus quãuis ab alijs ſit præteritus hos tantum, cum naſcitur, rumpit, ibidem numer. 118. pag. 591.

Poſthumus illius, qui apud hoſtes erat, ab auo præteritus nũquam rumpit, niſi pater moriatur apud hoſtes, ibidem numer. 153. pag. 601.

Poſthumis comparantur omnes ad primogenij ſucceſsionẽ vocati, & ſubſtituti, l. 200. num. 154. pag. 601.

Prælatus pro Eccleſia admittitur ad agendum ſine mandato, nec ſatiſdatione de rato, l. 10. num. 21. pag. 91.

Præſcriptio per annum, & diem, an ſufficiat in re immobili, & quid quoad poſſeſsionem, quid verò quoad proprietatem, l. 221. num. 1. pag. 629.

Præſumptio iuris transfert in alium onus probandi, l. 64. numer.

mero.45.pagina.360.

Præſumptio,quæ habeat locum in adulterij probatione,l. 62.num.12.pag.316.

Præſumptio inditium,& ſuſpitio, quid, ibidem numer.20. pag.327.

Præſcriptio immemorialis, & quadragenaria,cum titulo æquiparantur, l.200. numer.44. & 45.pag.577.

Præſcriptibile eſt omne ius lapſu 40.annorum, ibidem numer.443.pag.577.

Præſcriptio an habeat locũ in bonis maioratus, ibidem numer.49. vſquè ad 53.pag.578.& 579.

Præſcriptio non procedit cõtra ciuiliter non poſſidentem,l. 200.num.56.

Primipilus quis dicatur, & de eius æthimologia, & de primipili honore,& dignitate,reg. 223.numer.4.& duobus ſequentibus,pag.630.

Primogenij ſucceſsio competit vniuerſali, non ſpeciali titulo.l.251.num.20.pag.667.

Primogeniũ,& in rebus mobilibus inſtitui poteſt,l.208.numer.6.pag.621.

Principi afferenti de ſtylo credendum, 1.parte rubricæ, num. 85.pag.20.

Priuilegium famuli accipitur dum in modo dedit,l.32.numer.36.pag.171.

Priuilegium reuocandi domum an competa‑, quando lis eſt ſuper rebus mobilibus, l.35. numer.22.&23.pag.181.

Priuilegium reuocandi domum,non habet locum in recõuentione,l.35.numer.31.pagina 182.

Priuilegio reuocandi domum non potitur procurator ciuitatis,ibidem numer.38. pagina.183.

Priuilegio reuocandi domũ renunciari poteſt,ibidem num. 39.pag.183.

Priuilegium reuocandi,domum non durat officio finito, ſi dilatio ſtatuatur domum reuertendi,ibidem num.43.& 44.

Priuilegium officij durat, in ſyndicatu,ibidem num.46.

Priuilegium reuocandi domum an competat, ſi quis ante officium aſſumptum incuria contraxiſſet,ibidem numer.47. vſquè ad 50.

Priuilegium clauſum,& nõ clauſum in corpore iuris,in quo differant,l.35. num.52. pag.186,

Procurator poſt litem conteſtatam procuratorem conſtituit & non alioquin,l.20.numer.34. pag.93.

Procuratore apud acta conſtituto,ſatiſdatione non eſt opus, l.12.numer.1.pagina.97.

Procurator ſiue in rem, ſiue in perſonam non auditur, ſine ſatiſdatione,& de forma ſatiſdationis, l.22. numero.4.vſque ad octa-

octauum,pag.98.& 99.

Procurator rei, etiam apud acta conſtitutus, ſatiſdat de iudicato ſoluendo,l.12. numero 8, pag.99.

Procurator actoris in cauſa reconuentionis etiam ſatiſdat, l.12.nu.8.& 9.pag.99.

Procurator releuatus non ſatiſdat,l.12.nu.10.pag.99.

Procurator omnino debet prouocare,etiamſi in mandato non contineatur,l.13.nu.3.pag.101.

Procurator appellare tenetur, non tamen proſequi appellatione,l.13.nu.9. pag. 101. & nu.ſeq.

Procurator & defenſor,in quo differant,l.13.nu.11.pag.107.

Procurator ad certam cauſam, & generalis ad vniuerſitatē differūt inter ſe,l.13.nu.12.pag.102.

Procurator domino præſente, nō tenetur proſequi appellationem,l.13.nu.14.pag 102.

Procurator in cauſis criminalibus,in duobus tantum caſibus conſtitui poteſt,l.15.num.1.& 5, pag.104.

Procurator admittitur in gradu appellationis,ibidem num 3. & 4.& vltim.pag.105.

Procurator non poteſt conſtitui illequi aduerſario ſit potentior,l.17.nu.5. vſque ad 8.pag. 111.& 112.

Procurator aduerſario poteſt eſſe potētior pro miſerabili perſona,ibid.nu.9.

Procurator potēs, an admitti poſsit in lite contra æquè potentiorem,ibid.nu.10.pag.113.

Procurator potētior non repellitur poſt litem conteſtatam, ibid.num.12.

Procuratoris exceptio,ſi à parte non opponatur, a iudice opponi poteſt,ibidem numero 14. pag.114.

Procurator ad lites poteſt prouocare, etiamſi ad ad id mandatum non habeat,l.157.numer.1. pag.525.

Proditor non gaudet Eccleſiæ immunitate,l.38. numer.18. pag. 195.

Proditor alienus eſt à Principis facie,l.38.num.17.pag.195.

Proditores priuantur officijs nobilium,ibidem numer.19.pagina 195.

Proditor fœda morte plectitur, ibidem nume.18. pag. 195.

Proditor viliori, & maiori pœna quàm ignobilis plectitur, ibid.nu.19.pag.196.

Proditor appellans, non admittitur,ibidem numero 21.pagina 196.

Proditor apud Græcos ſepulchro nō humabatur,ibid.nu.22. pag 196.

Proditores tantiſper dū prodiunt, amantur, & nonnulla de hoc congeruntur,ibid.num.22. pag.196.

Proditor, & aleuoſus, in quo differant, ibidem numero 22. in fine.

Proditio quãdo, & in quibus caſibus dicatur committi, ibid. num.23.

Proditio in proprio ſignificatu, ſolum ſumitur pro crimine læſæ maieſtatis, ibidem numero 24.

Proditor dicitur multis modis largo modo loquendi, ibidem numero 24. & 25. pagina 196.

Proditorum iudicium ab antiquis, & accuſatio, quæ aduerſus eos proponetur, Iſangelium dicta eſt, ibid. nu.26. pag.197.

Proditio eſt, ſi quis cõtra Rempublicam machinetur, ibidem num.26. pag.197.

Proditionis crimen alia comprehendit, ibidem nu. 27. & 28. pag 196.

Proditor iure Regio nouiſsimo, quis dicatur, l.39. num.6. pagina 204.

Proprietas verbi ſemper attẽditur, l.35. num.65. pagina.188. & 189.

Publicatio atteſtationum, an ſit neceſſaria de iudicij forma, l.53. ex num.1. pag.280.

Publicatis atteſtationibus teſtes non recipiuntur, l.53. num.2. pag.280.

Publicatio atteſtationum in cauſa criminis neceſſaria eſt, ibidem num.2. pag.280.

Publicatio atteſtationum in cauſis ciuilibus non eſt neceſſaria, ibidem num.3.

Publicatio atteſtationum, an ſit neceſſaria de iure regio, ibidem num.4. pag.281.

Publicatione teſtium, eſt opus in Inquiſitione, ibidem numero.5.

Publicatis atteſtationibus teſtes recipi poſſunt in nonnullis caſibus, ibidem nume.8. vſque ad 11. pag.281. & 282.

Publica ſubhaſtatio requiritur ad hoc, vt bona vendi poſſint, vt Regi ſolutio fiat, l.219. numer.1. pagin.625.

Publica ſubhaſtatione re vẽdita an habeat locum remediũ, l.2. C. de reſcindenda venditione, lex.200. numero. 1. pagina 617.

Pubertas ordinaria, quæ dicatur, lex.70. numero.1. pagina 383.

Pubertas plena, quæ ibidem num.2. & 3.

Pubertas perfecta, quæ dicatur, ibidem numero.4. pagina 388.

Q

QVadrans cuius valoris ſit, & de quadrante aureo, l.18. num.8. & 9. & 11. pagin.116. & 117.

Quadrans qui expendebatur tempore Regis Alphonſi, cuius valoris eſſet, ibidem, numero 10.

Qua-

Quadrãtes boni, cuius eſſent valoris, ibid. num. 12.

Quintum animæ prius deducendum eſt, quàm tertium, in quo melioratio facta eſt, lex 214. nu. 1. pag. 621.

Quintum ſi extraneo relinquatur, & filio tertium meliorationis, prius deducitur tertium, mox quintum, ibidem nume. 1. & 2. pag 621.

R

Raptus ex quibus præſumptionib' præſumatur, l. 121. nu. 1. pag. 484.

Raptus, quia puniti non fuerunt, quę bella orta fuiſſent, l. 121. ibidem num. 2.

Raptus pœna mors eſt, l. 122. num. 1. pag. 485.

Raptus etiam ſine commixtione pœna mortis coercetur, ibid. nu. 2. pag. 484.

Reges iura condere poſſe nemo dubitauit, 1. p. Rubri. nu. 73. pag. 18.

Regio iure deficiente, interpretatio ſumitur à iure Pontificio, 2. part. Rubricæ, numero 13. pag. 25.

Regis familiaris, vel officialis non poteſt eſſe in Curia procurator, l. 17. numero 1. pagina 110.

Rex leges debet ſeruare, & quomodo hæc regula accipiatur, l. 30. numero 61. & 62. pagina 164.

Regis miniſter priuilegium habet vocandi reos ad Regium prætorium, l. 32. numero 1. pagina 167.

Reges Hiſpaniæ antiquitus per ſe audiebant lites, & eas diffiniebant, lex 37. numero 6. pagina 191.

Regis eſt omnes tueri, l. 120. num. 1. & 2. pag. 483.

Regi proprium eſt indulgere & parcere, l. 38. numero 1. pagina 194.

Regia poteſtas limitata eſt, vt cum ratione, & cauſa diſponat omnia, l. 38. numero 4. pagina 194.

Rex ſine cauſa poteſt remittere, quando ſolum fiſci intereſſe verſatur, ibidem num. 5.

Rex nunquam indulget in tertij præiudicium, ibidem numero 6.

Reges creati ſunt pro iuſtitia adminiſtranda, ibidem numero 9.

Regis opus dicitur, quando iuſtitia miniſtratur, ibidem numero 12. pag. 195.

Regina bonorum eſt iuſtitia, ibid. num. 13.

Rex quando remittit iuſtitiã, adijcit clauſulam eam, *Excepta proditione, &c.* ibidem numero 14.

Rex ſolus iudex eſt in cauſa repti, lex 45. numero 2. pagina 242.

Reus ſi plures habeat iudices, eius eſt electio,l.48. num.3.& 4. pag.154.

Regium officialem offendens, an incidat in crimen læſæ maieſtatis,l.54.numer.7. vſque ad 11. pag.284.

Rex ſi afferat ſibi conſtare de delicto, plena probatio eſt,l.55. nu.25.pag.292.

Regis eſt omnes tueri,l. 120. nu.1.& 2.pag.483.

Reconuentio non habet locũ in cauſa appellationis,l.35.n.33. pagina 183.

Releuare nequit, qui immobilia non poſsidet,l.10.num.25. pag.92.

Rem petere ſufficit ad hoc vt iudex poſsit condemnare in reſciſsionem contractus.

Re vna apprehenſa,non quæritur poſſeſsio in alijs,l.237. nu. 3.pag.650.

Re tradita, omnes videntur traditæ, & quomodo hoc accipiatur, l. 237. numero 1. pagina 650.

Remedium reſcindens, non eſt ſeparatum à reſciſſorio, l.1. nu.39.pag. 40.

Reſciſsio contractus in petitione, comprehenditur tanquã neceſſarium antecedens,licet de reſciſsione,in petitione nihil dictum ſit,l.1.nu.38.pag.40.

Reo fatente, nullæ ſunt partes iudicis,l.1. numero 60. pagina 44.

Reo fatente,nulla ſolemnitas requiritur, l.1. numero 105. pagina 50.

Reus conuentus ſi nõ eſt idoneus,vel ſatiſdat, procuratorem non conſtituit,l.11.numero 1.pagina 95.

Reus idoneus dicitur, ſi immobilia poſsidet, quæ æquiualeant quantitati rei petitæ, ibid. vſq; ad nu.7.

Reus ſi non inueniat cautionem iudicio ſiſti, præſtabit iuratoriam,lex 11. numero 8.pagina 96.

Reus conuentus perſonali,nõ tenetur ſatiſdare,l.11. num.9. & 10.pag.97.

Reus debendi, poteſt ad Curiam trahi ratione priuilegij,nõ verò ei' fideiuſſor aduerſus quẽ priuilegium non extenditur, l. 33.nu.3.pag.172.

Reus abſens quomodo euocetur,l.38.numer. 30.vſque ad 34. pag.197.

Reuocandi domũ priuilegiũ quomodo accipiatur,&cum declaratione legum Regni,l.7.nu. 22.vſq; ad 27.pag.78.

Reptatus, & conuictus reus, qua pœna puniatur, l.43.num 1. pag.228.

Reptatio an vſitata ſit,ibidem nu.5.15.pag.230.

Reptatio à verbo repetere dicta,l.43.num.7.pag.229.

Reptatio ante ſolum Regem fit,ibidem nu.10.& 11.

Repe-

Repetundarum crimen, quid, l. 147. numero 5. pagina 509. & 510.

Retractus locum habet in re, in licitatione vendita, ſiue volũtaria, ſiue neceſſaria ſubhaſtatio ſit, l. 220. num. 4. pag. 628.

Romulus legem tulit, qua cauit, vt bona inter maritum, & vxorem diuiderentur, l. 203. nu. 4. pag. 640.

S

Sacrilegij calumnia quæ ſit, & eius cognitio ad quẽ pertineat, l. 104. ex numero 1. ad vltimum. pag. 466.

Satiſdatione nõ eſt opus, quãdo quis eſt releuatus à principali, l. 10. num. 22. pag. 91.

Satiſdans inuitus non rapiebatur in iudicium, l. 28. num. 25. pag. 151.

Satiſdatio iudicatum ſolui, quæ ſit, l. 229. numero 4. pagina 632.

Sententia debet eſſe conformis libello, l. 1. nu. 78. pag. 46.

Sententia vltra petita, poteſt ferri quoad acceſſoria, & implicitè comprehenſa, l. 1. nume. 36. pag. 40.

Sententia in tribus conuenire debet, l. 1. nu. 102. pag. 50.

Sententia lata contra minorem carentẽ curatore, nulla eſt, l. 2. nu. 10. pag. 53.

Sententia valet contra Rempublicam indefenſam, lex 2. numero 13. pagina 53.

Sentẽtia interloquutoria, appellationem excludit, & quomodo hæc regula accipiatur, l. 163. num. 3. pag. 534.

Sententia vna eſt, etſi plura habeat capita, ſed ſi plures perſonæ in ea contineantur, quot ſunt perſonæ, tot ſunt ſententiæ, l. 232. num. 1. & 2. pag. 645.

Sententia lata in vniuerſalibus ſuper re, facit ius quoad fructus, l. 251. num. 39. pag. 665.

Sequeſtratio quando fieri poſſit, l. 40. nu. 1. pag. 208.

Sequeſtratio prohibita eſt, & odioſa, ibidem numero 6. & 25. pag. 211.

Sequeſtratio nõ permittebatur iure veteri, niſi in illis criminibus in quibus licebat cõtra abſentem procedi, ibidem num. 9. pagina 209. & numero 12. pagina 210.

Sequeſtratio non extenditur ad bona extra iuriſdictionem, ibid. num. 17.

Sequeſtratio bonorũ nõ comprehendit bona futura, nec iura conditionalia, ibidem num. 19. & 20. & ſequentibus, vſquè ad 24. pag. 210. & 211.

Sequeſtratio, & adnotatio bonorum, an differant, ibid. nu. 30. pag. 211.

Sextertij valor adnotatur, lex 114. nu. 4. pag. 478.

Scholaſtici an poſſint eſſe teſtes in teſtamẽto nuncupatiuo, l. 64.

l.64.ex num 32. vbi latè diſputatur ex pag. 357.

Schalarum appoſitio, graue crimē eſt, & de eius pœna, l.74. nu.3 pag 400.

Simplum cōputatur ſub pœna dupli, & quomodo hoc accipiatur, l 247.nu.3.pag.651.

Sigillum multis modis accipitur, l.61.num. 39. 40. & ſeqq. vſq; ad fin. legis, vbi plenè diſſeritur, pag.380.

Sponſa adultera, pœnis adulterij, ſicut nupta ſubijcitur, l.82. nu 2.pag.437.

Solidus argenteus, & ſolidus integer, & in quo differt ab aureo, & de ſolidi valore plenè diſputatur, l. 114. ex num. io. pag. 479. & 480.

Sponſus de præſenti pro ſponſa agit ſine mandato, l. 10. nu. 3. pag.89.

Statuta & ordinationes à populo fieri poſſunt, quæ honeſtæ ſint, & ad ea condenda à populo perſonæ eligi poſſunt, l.8. nu.1. & ſeqq.pag.81.

Statuta contra leges fieri nequeunt, l.8.num.5. & ſequentib. pag.81.

Statuta an requirant regiam confirmationem, l.8.numero 8. pag 81. & numero 12.pag.83.& 22.& 23.pag 89.

Statuta an vici ſubiecti condere poſsint, l. 8. numero 11. pagina 83.

Statuta dominus an condere queat ſine conſenſu populi, l.8. num.14.vſq; ad 17.pag.83.

Statuta an condant vniuerſitates, & collegia ſine regia confirmatione, l.8.numero 19.pagina 83.

Statutum puniens ſagittantes in aliqua pœna interpretatur, vt ſagittans puniatur in loco de quo ſagittam eiecit, quamuis in alio territorio percutiat, l.9.nu.9. pag.87.

Statuti forma ſufficit ſeruari per æquipollens, l.30.num.16.& ſeqq.pag.159.

Stipulationis verba extēſionem non patiuntur, l.42. nu.15. pag.225.

Stipulatio iudicatum ſolui, an differat à veteri ſatiſdatione l.229.nu.6.pag.634.

Subſtitutione prima rupta, cæteræ quæ ab ea dependent annullantur, l.200.numero 112.pagina 583.

Subſtitutione ſecunda rupta, non corruit prima, ibidem numero 113.

Stylum, y, Græca ſcriptum, differt à ſcripto litera Latina, 1.part.Rub.nu.1.pag.5.

Stilus ſcriptus Latina litera, i, cum duabus literis ll. ſcribi debet, 1. part. Rubricæ, numero 2. pag.5.

Stills, quid ſit, & ab ea caſtillicidium ortum habuit, 1. part. Rubricæ, num.3.pag.5.

Stilla diminutiuū eſt à ſtiria, quæ

quæ ſignificat aquas frigore concretas,1. part. Rubricę numer.4. pagin.5.

Stiricidium à ſtiria dictum fuit, ſicut à ſtilla ſtilicidium, ibidem.

Stilicidium, & ſtiricidium differunt, 1. part. Rubricę, numero 5. pag.5.

Stilicidij ius habenti non permittitur per canales, qui Gutariæ vocantur, in ædes ſeruientes aquam pluuiam dimittere, 1. parte Rubricæ num.6. pagin.5.

Stilicidij ſeruitus ſuperioris loci eſt, 1. parte Rubric. nume. 7. pagin.6.

Stilicidio conuenire, & ab eo fluere ſtylum actus iudiciarij peritiſsimus dixit author, qui omnino allucinatus eſt, 1. parte Rubricæ numer.9. pagin.6.

Stylum cum Y græca ſcriptũ multiſariam accipitur, 1. parte Rubric.num.10.pag.6.

Stylum dicebatur inſtrumentum æneum, quo ſcribebatur in albo, ibidem.

Scripturæ ordo affectione demonſtrat, l.6 3. numero. 35. pagina.342.

Stylus ſcriptura dicitur, 1. parte Rubric. num. 11. pag.7.

Stylus accipitur pro ſcripta diſpoſitione, ibidem.

Stylum, in quo differat ab arbitrio, ibidem.

Stylus ordinem arbitrium verò ſubſtantiam diſpoſitionis reſpicit, 1. part. Rubricæ nume. 14. pagina.7.

Stylum pro ordine diſpoſitionis accipitur, 1. parte Rubric. numer.15. pagin.8.

Stylus modus dicendi dicitur, 1. parte Rubric. nume.20. pagina 9.

Stylum pro punctione, ac reprehenſione accipitur, 1. parte Rubric.num.21.pag.9.

Stylus pro ordine accipitur, 1. parte Rubric. nume. 22. pag.9.

Stylum pro conſuetudine accipitur, 1. parte Rubric. numer. 23. pagin.9.

Stylus, & conſuetudo diſtãt, 1. parte Rubric. num. 24. pag.9.

Stylum pro cõmuni vſu loquendi ſcribendi receptæque in tribunalibus praxis ſumitur, 1. parte Rubric. numer. 25. pag.10.

Stylum etiam inducitur ex actu extraiudiciali, 1. parte Rub. numer.26. pagin.10.

Stylus an incognitus à iure fuerit, 1. parte Rubric. numer. 27. pagin.10.

Stylus pro pręſcriptione ſumitur, 1. parte Rubri. numer.28. pag.10.

Stylum pro Tudicula, quoquè accipitur, 1. parte Rubric. numer.29. pagin.10.

Stylus pro radice recta, & oblonga accipitur, 1. parte Rub. numer.30. pagin.10.

Stylum pro iudicio, animo, & mente alicuius interpretatur, 1. par-

1.part.Rubricæ, numero 31. pagina 10.

Stylus accipitur pro columna, 1.part.Rubricæ, numero 32. pag.10.

Styli legum Æthimon apponitur, 1.part.Rubricæ, num.33. pag.10.

Stylus, qui vim legis habet, leges corrigere poteſt, 1.part.Rubricæ, num.35.pag.11.

Styli leges nō deſiderant probationem vſus, 1.part. Rubricæ, num.37.pag.12.

Stylus nō eſt forus, 1.part.Rubricæ, nu.39.pag.12.

Solemnitas iuris ſublata eſt quoad pias cauſas, aliaquè quamplurima eis indulgentur beneficia, 1.part. Rubricæ, numer.14. pag.7.

Statutum ſemper loquitur, nec à verbis eius recedendum, 1.part. Rubricæ, numero 52. pagina 14.

Styli leges in deſuetudinem abiiſſe negatur, 1.part. Rubricæ, nu.66.pag.17.

Styli leges nonnullæ compilatæ ſunt in noua legum Regni collectione, 1.part.Rubr. nu.67. pag.17.

Stylus interpretatiuus nō requirit vſus probationem, 1. par. Rubricæ, nu.77.pag.18.

Styli authoritas tanta eſt, vt etiam ab vno iudice introducti vim habeat legis, 1.part.Rubric. nu. 79.pag.19.

Stylum inducere poteſt magiſtratus magnæ poteſtatis, 1.p. Rubricæ, nu.80.pag.19.

Stylum non ligat, niſi vbi receptum eſt, 1.part. Rubri.nu.81. pag.19.

Stylus Ruriæ Romanæ non comprehendit alias Eccleſias, 1. part.Cubricæ, numero 82. pagina 19.

Stylus regius omnes ligat, 1. part.Rubricæ, numero 83. pagina 19.

Stylum non ſcriptum, vim habet conſuetudinis, 1.part.Rubricæ, nu.86.pag.20.

Stylus ſi conſuetudini aduerſetur, ſtylo ſtandum eſt, 1. parte Rubr.nu.87.pag.20.

Stylum ſicut lex obſeruari debet, 1.parte Rubricæ, numer.88. pag.20.

Stylus Curiæ ius facit, 1.part. Rubr.nu.89.pag.20.

Styli tranſgreſſor punitur ſicut ille qui legi nō obtemperat, 1.part.Rubricæ, numero 90. pagina 20.

Stylum ſcriptum omninò eſt ſeruandum, 1.part.Rubri.nu.91. pag.20.

Stylus Curiæ poteſt allegari in deciſionibus cauſarum, ſi ius in contrarium non reperitur, 1. part.Rubr.nu 93.pag.20.

Stylus à Rege confirmatus, ſeruatur, quanuis legi aduerſatur, 1.parte Rubricæ, numer.94. pag.20.

Styli

INDEX.

Styli effectus eſt ambigua declarare, 1.par.Rubr. num.11. pagina 23.

Stylus dubius interpretationem ſumit à iure communi,1.p. Rub.nu.11.pag.24.

Stylus Curiæ ſecularis interpretationem ſumit à iure ciuili, Eccleſiaſticæ à iure Pontificio, 2.part.Rub.num.12.pag.24.

Stylum, & praxis iudiciorũ, à iure Pontificio fluxit, 2.part. Rubricæ, nu.13.& 14.pag.25.

Scholaſtici an ſint idonei teſtes in teſtaméto nuncupatiuo, & in eis verificetur viciniratis qualitas,l.64.numero 31.pagina 357.

Scholaſticus comprehenditur ſub lege, vel ſtatuto faciente mẽtionem de ciue, ibid.num.32.& 33.pag.358.

Scholaſtici quoad munera & onera, & alias functiones, ciues, & vicini non dicuntur, ibidem num.34.

Scholaſticus tantum conſidet in ſtudio, animo reuertendi ad patriam,ibid.nu.37.

Scholaſticus dum ſtudet,à patria abeſſe non dicitur, ibidem pag.358.

Scholaſtici dum ſtudent, dicũtur eſſe in via: viatores itaquè à iure appellantur, l. 64. num.38. pag.359.

Scholaſticus vt comprehendatur ſub lege, ſpecialis eius mẽtio in ea fieri debet, l.64. numer.40 pagina 359.

Scholaſticus licet aſsideat in ſtudio per longiſsimum tẽpus, non contrahit ibi domicilium, ibid.nu.41.pag.359.

Scholaſticus an comparetur vicino, cum in Codice ſtudentium adſcripus ſit, domumquè & parochiam certã habeat,ibid. num.35.pag.358.

Scholaſticus dicitur, qui per ſpatium quinquenni in ſtudio aſsideat, ibidem numero 36. pagina 358.

T

Tabellio, ſi aſſerat de aliqua ſolénitate, non ex hoc probatur interueniſſe, l.64. nu. 52.pag.362.

Tabellio ſi aſſerat, teſtatorem eſſe in ſuo naturali ſenſu, an probet, ibidem numero 50.& ſeqq. pag.362.

Tabellio non poteſt fidẽ præſtare de intrinſeca qualitate, ibidem.

Tabellio ſi aſſerat, teſtes eſſe vicinos, & ſtantes, an ex hoc vicinitas probetur, l.64. num 48. pag.361.

Tenura an ſit poſſeſsio, & an in tenuta veniant fructus, l.251. numero 8.cum ſequentibus, pagina 666.

Tenuta quãuis ex lege recentiori vera poſſeſsio ſit, in omnibus verò alijs veræ tenutæ eſt, & eiuſdem naturę, ſicut antea erat,

l.251.numero 10.pagina 666.

Tenuta,& remedio D.Adriani, an conſequantur corporalia tantum, vel etiam incorporalia, l.251.nu.15.pag.666.

Tenutæ remedium ſimplex eſt,ibid.num.10.

Tenutæ effectus à lege Regni recenſenrur,l.251. numer.11. pagina 666.

Tenuta vt conſequatur, tria intentantur interdicta, ibidem num.16.pag.667.

Tenuta, cum poſſeſsio ſit, ex neceſſatia conſequentia fructus in ea veniunt, l.151. numero 27. pag.669.

Tenuta, & eius remedium, ſi ſolum intentetur, an in hoc iudicio poſsit tractari, & cognoſci de proprietatis quæſtione,l.200. ex nu.163.pag.604.

Tertium bonorum an ſit legitima,l.200. ex nu.9. vſque ad 14 pag.569.

Terminus, & dilatio ſemper iudici ſunt arbitrarij,quanuis à lege dies ſit præfixa, l.22.nu. 20. & ſeqq.pag.128.

Teſtatoris præceptū ſine cauſa non valet,l.30. numero 13.pagina 159.

Teſtis,qui examinatus per iudicem ſuum ad requiſitionem alterius falſum dixit, poteſt puniri à iudice requirēte, l.9.nu.5. pag.86.

Teſtis in cauſa reptationis debent eſſe nobiles,l.43.numer.14. pagina 230.

Teſtis in inquiſitione,an poſſit interrogari de occultis,l.50. num.23.pag.269.

Teſtis ſolum de notorijs poteſt interrogari, ibidem numero 25.

Teſtis,qui de occultis teſtatus eſt,non punitur, ibidem nu.26. pag.270.

Teſtis per appellationem,vel aliam,cautelā debet ſubterfugere iudicium,quando interrogatur de occultis ibid.nu.27.

Teſtis malè interrogatus, nō poteſt condemnare delinquentem,ibidem num.28.pag.270.

Teſtis in inquiſitione generali nō debet interrogari de criminibus occultis,ibidem nu.29. pag.270.

Teſtis de acceſſorijs interrogari poteſt, ibidem numero 34. pag.270.

Teſtis interrogandus eſt de cauſa efficienti finali,& naturali formali,& ſcientiæ, & ſecūdum ſubſtantiam,eſſentiam,& qualitatem rei,ibidem numero 37.pagina 271.

Teſtes non poſſunt produci poſt publicationem,l.53.num.7. pag.281.

Teſtes an poſsint produci poſt publicationem, quando iudex procedit per inquiſitionē, ibid. num.8.pag.281.

Teſtes ex iudicis officio, in qualibet litis parte examinarī poſſunt,

Digitized by Google

poſſunt, ibidem numero 9. pagina 281.

Teſtes debēt eſſe vicini in teſtamentis nuncupatiuis, lex 64. nu. 2. pag. 353.

Teſtes debent eſſe tabelliones in inſtrumentis Hiſpali confectis, ibid. nu. 1. pag. 353.

Teſtes vicinos falſitatem excludere ius præſumit, ibid. numero 3.

Teſtis vicinus ab eodem vico nuncupationem habuit, ibidem num. 4.

Teſtis vicinus quoad teſtamēta, quas vicinitatis debeat habere qualitates, ibidem numero 5. & 6. pag. 354.

Teſtis vicinus dicitur, qui inuicem clamās audiri poteſt, ibidem numero nono & 10. pagina 354.

Teſtis vicinus antiqus, domeſtico, & familiari comparatur, ibidem nu. 11.

Teſtis vicinus ſemper in dubio præſumitur illius loci vbi recipitur, niſi de alio conſtet domicilio, lex 64. numero 12. pagina 354.

Teſtis vicinus dicetur, quāuis non habitet, ſi ſoluit onera, ibidem nu. 15. pag. 354.

Teſtis vicinus dicitur filius vicini, ibidem numero 16. pagina 354.

Teſtis vicinus requiritur, quia melius præſumitur ſcire facta vicini, lex 64. num. 17. pag. 354.

Teſtis omni exceptione maior, admittitur in defectum illius qualitatis, vt vicinus ſit, ibidem num. 18. pag. 355.

Teſtium qualitas, vt debeant eſſe vicini, non ſolum eſt probatoria, ſed & ſubſtantialis, ibidem num. 19. pag. 355.

Teſtis vicini qualitas, an accipiatur in ſtricta & propria vocabuli ſignificatione, an verò in lata, vt comprehēdat quemlibet municipem, lex 64. num. 21. pag. 355.

Teſtes ſi ſunt noti, & habitātes, quanuis ſtrictè, & propriè vicini non ſint legi ordinamenti, an ſit ſatisfactum in teſtamentis, ibidem numero 23. pagina 356.

Teſtis qualitas debet probari ab eo qui ſe fundat in prædicta qualitate, lex 64. numero 43. pagina 360.

Teſtes vicini præſumūtur iuris præſumptione, quando itaquè vicinitatis qualitas interuenire debet, aduerſarius qui contendit vicinos teſtes nō eſſe, debet probare, ibidem numer. 45. pag. 360.

Teſtis in adulterio cuius debeat eſſe qualitatis, l. 62. num. 14. pag. 326.

Teſtis ſi in adulterio teſtificetur de adulterorū commixtione ſuſpectum redditur eius teſtimonium, ibidem numer. 14. pagina 326.

Teſtis ſi deponat in adulterio vidiſſe adulteros nudos, & ſolo plenè probat, ibid. num. 15.

Teſtis teſtimonium probat, licet de veritate non deponat, ſi tñ teſtificetur de credulitate proxima ſenſui, l. 62. nu. 16. pag. 330.

Teſtis, ſi deponat adulteros vidiſſe abſconditos, quam inducat probationem, ibid. num. 17. pag. 330.

Teſtis, qui deponit de actu propinquo, an probet, ibidem num. 18.

Teſtes domeſtici in cauſa adulterii recipi poſſunt, ibid. nu. 29. pag. 333.

Teſti domeſtico maior fides datur in his quę domi fiunt, ibidem num 30. pag. 333.

Teſtis melior cęteris eſt conſanguineus in probanda conſanguinitate, ibid. nu. 31.

Teſtis domeſticus, quis dicatur, ibid. nu. 32.

Teſtis, licet domeſticus, quoad defenſionē idoneus eſt, ibidem num. 33. pag. 334.

Teſtimonium ſerui admittitur contra dominum ſuum: ita tamē ſi quæſtio de eo habeatur, l. 64 nu. 34. pag. 335.

Teſtimonium ſerui admittitur, quādo nullus alius teſtis inuenitur, ibid. nu. 35. pag. 334.

Teſtis legitimus ſi deficiat inhabilis, admittitur, ibidem numero 36.

Teſtimonium laici cōtra clericum admittitur quando teſtes clerici non inueniuntur, ibidem num. 37.

Teſtis ſocius criminis, an admittatur contra ſocium, ibidem num. 38. pag. 334.

Teſtis ſingularis admittitur propter inopiam probationum, l. 64. nu. 40. pag. 334.

Teſtes inhabiles admittūtur, vbi materia eſt difficilis probationis, ibid. nu. 42. pag. 335.

Teſtis teſtimonium nō valet, ſi pecuniam recepit, vel ei promiſſa ſit, l. 115. nu. 1. pag. 483.

Teſtis ſi pecuniam reciperet, ne teſtimonium diceret, & poſt teſtificetur, an valeat teſtimonium, ibid. nu. 2. pag. 483.

Teſtes de vniuerſitate idonei non ſunt, ſi cauſa ſpectet ad ſingulorum commodum, lex 146. num. 1. pag. 507.

Teſtes de vniuerſitate idonei teſtes non erunt, quamuis cauſa non ſpectet ad ſingulorum commodum, quādo vniuerſitas exigua ſit, l. 146. nu. 3. pag. 507.

Teſtes nō integri, admittuntur ad probandam innocētiam, l. 245. nu. 2. pag. 659.

Tranſactio ſuper alimētis nō valet, niſi in alendi vtilitatē contractus fiat, l. 244. numero 4. pagina 659.

Treuga, & induriæ, in quo differant, l. 41. nu. 1. & 13. pag. 216. & 217

Treuga comprehendit omnē ſecuri-

ſecuritatem rerum, & perſonarum, l.42.nu.7.pag.224.

Treuga, & induciæ temporalis ſunt, vt in hoc differant à pace, quę perpetua eſt, l.41.nu.9. pag.216.

Treuga, & inducię propriè eſt inter nobiles, lex 41.numero 10. pag.216.

Treuga, induciæ, & ſecuritas, idem lata ſignificatione, ibidem num.10.in fine, pag.216.

Treuga rupta ab vna parte, an alia pars rumpere poſsit, ibidem num.11.& ſeqq.pag.216.

Treugæ Æthimon adnotatur, ibidem numer.13. & 14. pagina 216.

Treuga comprehendit familiares, & eos qui familiæ adhærent, l.42.numer.10. & ſeqq. pagina 224.

Treuga poteſt conſtitui inter nobiles, & plebeios, l.43. nu.91. pag.238.

Treuga, perſonas, & bona comprehendit, ibidem numero 107. pag.239.

Treugæ ruptio æquiparatur proditioni, l.44.nu.1.pag.241.

Treuga rupta ſolus offenſus poteſt accuſare, iudex enim ex officio non procedit, l.45.num.1. pag.242.

Tutor, aut curator agere, vel accuſare poteſt in lite minoris, l.2.num.1.pag.52.

Turpis rei, nulla obligatio eſt, l.9.num.4.pag.85.

V

Vadimoniũ quid ſit, l.229. num.2.pag.640.

Vadimonium, propriè tantum dicitur in cauſis criminum, & quidem capitalibus, lex 229.num.2.pag.640.

Vadimonium, & vades diſtāt à ſponſoribus iudicio ſiſti, cùm hæc cautio in ciuilibus tantum cauſis præſtetur, ibidem num.3. & ſeqq.

Venditio ſi fiat in fraudē primi creditoris, & de ea emptor participet, poterit creditor reuocare rem actione reuocatoria, l.4.nu.21.pag 67.

Verbum, aliud, denotat ſimilitudinem, l.35.nu.24.pag.181.

Vicinus quis dicatur, lex 64. nu.4.pag.353.

Vicina loca, quæ dicātur, ibidem num.6.& 7.

Vicinitas ad quas dietas extēdatur, ibidem nu.8.

Vicini dicuntur filij vicinorum, & eorum famuli, ibidem num.16.pag.254.& 255.

Vicinitatis probatio incumbit ei, qui in ea ſe fundat, ibidem nu 42.pag.358.

Vicinus, vt quis dicatur per decennium debet conſidere, ibidem num.29.pag.357.

Vicinos, & ſtantes, ſi tabellio afferat, an ex hoc vicinitas probetur, l.64.nu.48.pag.361.

Victus victori condemnatur in

in expenſis, & quid in cauſa appellationis,& quando victus habuit litigandi iuſtam cauſam, l. 164.ex numero 1. ad vltimum, pagina 535.

Victus ſi actor ſit,quanuis habuerit iuſtam cauſam litigandi, non poteſt condemnari reus in expenſis,ibidem num.finali, pagina 535.

Vtile an vitietur per inutile,l. 200.nu.92.pag.586.

Vtile per inutile vitiatur in indiuiduis,l.200. numer.121.pagina 592.

Vxorum antiquitus tria erãt genera,l.203.nu.7.pag.609.

Vxor dominium habet ſine traditione legis miniſterio, reſpectu dimidiæ portionis ad eã pertinentis ex legibus regijs, l. 205.nu.12.pag.613.

Vxor non obligatur, niſi pro ea parte, pro qua ad eam peruenit vtilitas,l.207.nu.3.pag.616.

Vxoris bona obligata ſunt pro debito primipilari,quanuis non contraxerit,l.225.ex num.1.pagina 637.

Vxor ſine licentia mariti contrahere nequit,niſi vtiliter contrahat,vel fideiuſſorem præſtet, qui efficaciter eſt obligatus,cùm vxor ſaltem naturaliter obligata maneat,l. 244. numero 1. pagina 658.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX.
IVRA, QVÆ HOC VOLVMINE EXPLICANTVR in Pandectis.

LEX vltima, ff. de ſeruitutibus vrbanorum prędiorũ, 1. part. Rubri. nu. 7. pag. 6.

Lex ſi ita ſcriptum ſit, §. quidam teſtamento, ff. de bonorum poſſeſsione, ſecundum tabulas, 1. parte Rubricæ, num. 7. pag. 7.

Lex. 1. ff. quod iuſſu explicatur l. 1. num. 43. pag. 41.

Lex qui teſtamento, §. vltimo, ff. qui teſtamenta facere poſſunt interpretatur in l. 1. n. 44. pag. 41.

Lex ſi ex plagis, §. in cliuo ad l. aquil. interpretatur. in l. 1. numer. 71. pag. 45.

Lex. 1 ff. de minoribus interpretatur in l. 2. num. 4. pag. 52.

Lex. 1. ff. de nequis eum, qui in ius vocatus interpretatur, in l. 28. num. 21. pag. 150.

Lex. 4. ff. ne quis eum, qui in ius vocatus explicatur, ibidem.

Lex. 4. ff. de in ius vocando interpretatur, in l. 28. n. 24. pag. 151.

Lex qui nequè, ff. de verborũ ſignificatione interpretatur, in l. 28. num. 26. pag. 151.

Lex centum Capuæ, ff. de eo, quod certo loco interpretatur, in l. 33. num. 4. pag. 172.

Lex vniuerſi, ff. de legationibus interpretatur, in l. 35. num. 20. pag. 181.

Lex ſi legationis, ff. de iudicijs explicatur, in l. 35. nume. 25. pagin. 182.

Lex ſi legatus, ff. ad S.C. Trebel. interpretatur, in l. 35. nume. 30. pagin. 183.

Lex 2. §. ſi extra prouintiam, ff. de iudicijs explicatur, in l. 35. num. 47. & 48. pag. 184. & 185.

L. 2. ff. de appellationibus exponitur, in l. 150. nu. 5. pagi. 511.

L. cum quæritur, ff. de legationibus exponitur, in l. 35. numer. 54. pagin. 186.

L. eum qui ephefum, §. 1. ff. de cõſtitut. pocunia interpretatur, in l. 35. num. 55. pag. 186.

L. cum furioſus, §. quod legationis, ff. de iudicijs interpretatur, in l. 35. num. 58. pag. 187.

L. ob hæc verba, ff. de his qui notãť infamia exponitur ibidẽ.

L. ſæpe, ff. de verborum ſignificatione interpretatur, ibidem.

L. congruit, ff. de officio præſidis interpretatur, in l. 51. nume. 6. & 8 pag. 276.

L. magna negligentia. ff. de verborum ſignificatione explica-

I tur

Digitized by Google

tur in l.63.num.12.pag.336.
L.prima,§.ſi quis ideo,ff.neuis fiat ei explicatur,in l.63.numer. 12.pag.336.
L.1.verſ.lata culpa,ff.ſi menſor falſum mod.dixerit explanatur in l.63.numer.336.
L.1.§.hæc actio,ff.ſi menſor falſum mod.dixerit exponitur, in lege.63.num.18.pag.337.
L.Camilla Pia, ff.de iure patro.explicatur,in l.154.n.4.p.518
L.vltima, ff.de minoribus interpretatur.in l.66.nu.16.pa.372
L.miles,§.quidam accuſſare, ff. de ad legem Iul.de adult. explanatur,in l.66.nu.18.pag.372.
l.Latinus Largus,ff. de legat. 2.interpretatur,in l.66.num.19. pag.372.
l. Latinus Largus,ff. qui ſine manumiſ.ad libert. perueniunt interpretat᷑ in l.66. n.20.p.372.
l.poſtulante,§.ſed & in huiuſmodi,ff.ad S.C.Trebel.exponitur,in l.66.num.22.pag.372.
l.domitius, ff. qui teſtamenta facere poſſunt exponitur, in l.66.num.23.pag.373.
l.Plotiana,ff.de iure codicilorum interpretatur in lege 66. num.24.pag.373.
l. Licinius Loquſta,ff.de leg.2 interpretatur, in l.66.nume.25. pag.373.
l.Saluius Ariſto,ff.de legatis præſtandis,ibidem num.26.
l.Claudius Seleucus, ff.de his quibus, vt indignis exponitur, ibidem nume.27.
l.Flauius Ianuarius, ff. de ſolution. exponitur, ibidem numer.27.pag.373.
l.Athilicinus Proculo, ff. de pact.dotalibus explanatur, in l. 66.num.26.pag.373.
l.Neſennius Appollinaris,ff. de negot. geſt. ibidem num.28. pagin.373.
l.Licinnius Rufinus, ff. quibus ad libertatẽ pro clam. ibidem num.27.pag.373.
l.Nepos Proculo,ff. de verborum ſignificatione interpretatur,ibidem num.27.
l. Attius fundi,ff.de hered.inſtituend.interpretatur,ibidem.
l.Sulpitius Marcello exponitur,ibidem, ff.de donationibus inter virum & vxorem.
l.ad teſtium,§.ſi ſigna,ff.de teſtamentis,ibidem.
l.cum filio de legatis 3.interpretatur in l.70. nu.11.pag.390.
l.hæc conditio,ff.de conditionibus,& demonſt.ibidem n.12.
l.prima de minoribus, ibidẽ numer.15.pag.390.& 391.
l.quæro, §. fin.ff.de teſtam. tutela interpretatur in l.70.numer.16.pag.491.
l.miles ſi teſtamentum, ff. de teſtamento militis interpretatur,ibidem num.18.
l.vltima,ff.vltimo,ff.de extraordinarijs criminibus interpretatur,ibidem nu.25.pag.391.
Lex duobus,ff.de negotijs geſtis

ſtis interpretatur, ibidem num. 25.& 26.

l.tres fratres,ff.de pactis interpretatur,ibidem nu.26.pag.592.

l.cum filio,ff.de legat.3.ibid.

l.prima,ff.de contrahen.emptione,interpretatur in l.78. numer.34.pag.411.

l.ſi vxor,§.Diuus,ff.ad l.Iul. de adul.interpretatur in l.82.numer.8.pag.438.

l.1.ff. de verborum obligatione,interpretatur in l.61.num.12. pagin.325.

l.1.§.item illud,ff.ad S.C.Sylan.exponitur in l.94. numer.2. pagin.485.

l.penultima,ff.de iniuſto rupto,interpretatur in l.200.numer.116.pagin.591.

l.ſi ſub conditione,ff. de iniuſto rupto,ibidem.

l.3.§.vltimo,ff. de iniuſto rupto,ibidem num.117.pag.591.

l.prima,§.ſi venter,ff.de ventre in poſſeſ.mitt.ibid.nu.118.

l.nam & ſimilem,ff.de iniuſt. rupto,interpretatur ibidem.

l.ſi is, qui ſoluendo,ff. de hæredibus inſtit.interpretatur in l. 200.nu.119 pag.592.

l.ſi quis habẽs,ff.qui & à quib. interpretatur in l.200.num.19. pag.592.

l. ſi Titio, & ei, ff. de legat.2. interpretatur in l.200.num.135. pag.597.

l.Plautius,ff.de condit. & demonſt. interpretatur ibid.n.136.

l.filiusfamil.§.cum pater, interpretatur ibid. l.200. nu.147. & 148 pag.600.

l.ob pecuniam, ff. de furt.interpretatur in l.147.nu.3.p.509.

l. lege Iulia,§.fin.ff. ad l.Iulia pecul.interpretatur ibid.

l.Fulcinius,§.vltim.ff.quibus ex cauſ.in poſſeſ.eatur,interpretatur in l.27.nu.58.pag.145.

l.Diuus,ff.de reſtit.in integr. interpretatur in l.28.numer. 18. pag.149.

l.ſi quis ita,§.penult.ff.de teſtam. tut. interpretatur in l.42. nu.18.19.& 20.pag.225.

l.quæ extrinſecus,ff. de verb. oblig. interpretatur in l.78. nu. 71.pag.415.

In Codice Iuſtinianeo.

Lex 1.C. de ſacrſanct. Eccleſ. explicatur in.1.p.Rub.num.11.& 14.pag.7.

lex ſi quando, C.de bon. vac. lib.10.interpretatur 1.par. Rub. nu.16.pag 8.

lex ſi quis poſthac,eodem tit. declaratur 1.part.Rubr. num.18. pag.8.

l.vltim.C.de poſtul.interpretatur 1.part.Rub.nu.19.pag.8.

l. poſtquam diſtraheretur.C. de diſtract.pignor. declaratur in l.1.nu.45.pag.41.

l.2.C.de Epiſcop.& cleric.interpretatur in l.32.nu.3.pag.168.

l.neminem,C. de ſacroſanct. Eccleſ.ibidem.

l. aſſumptio,§.fin.C.ne filius pro

pro patre,ibidem.

Authentica habita, C. ne filius pro patre, exponitur ibidem num.3.vſq; ad 8.pag.168. & 169.

Lex 1.C.de Epiſcop.& cleric. explanatur in l.32.n.35.pag.171.

Lex cum anterioribus, §.1. C. de tempor. appellat. explicatur in l.38.nu.38.& 39.pag.198.

Lex iubemus, C. de ſacroſan. eccleſ.interpretatur in l.78. nu. 61.pag.414.

Lex vltima, §.ſin autem, C.de bon.authorit.iudic.poſsid.ibid.

Lex litibus, §.ſin autem, C.de agricol.& cenſit.lib.11.ibid.

Lex annonas, C. de erogat. militaris annonæ, exponitur in l.78.nu.69.pag.415.

l.ſeptem diebus, eodẽ tit. interpretatur ibid.

l.militaris, C. de milita.veſte, interpretatur ibid. nu.70.p.415.

l.vnica, C. ne liceat.3.prouocare, explicatur in l.162.num.2. pag.532.

l.humanitatis, C. de impube. exponitur in l.200·nu.85.p.578.

l.ſancimus, C.de donat.declaratur in l.200.nu.137.pag.597.

l.quoties, C.de iudicijs, interpretatur in l.200.nu.172.p.607.

l.1.C.de prædijs decur. interpretatur in l.220.nu.3.pag.627.

Rubrica de iure haſtæ fiſcalis, interpretatur in l.219.n.3.p.632.

l.ſi hypothecas, C. de remiſ. pign.exponitur ibid.

l.ſi quos, C.de reſcind.vendi. interpretatur in l.220.numer.3. pag.634.

l.cõſentaneum, C. quomodo & quando iudex, interpretatur in l.27.nu.56.pag.145.

l. nemo, C. de Iudæis, interpretatur in l.51.nu.6.pag.276.

l.apoſtatarum, C. de apoſtat. ibidem.

l.1.C.de falſa mon. ibidem.

In Inſtitut.

§.fin.inſt.de teſtam.interpretatur in 1.p.Rubr.nu.13. pag.7.

§.Inuiti, inſti. de curator. interpretatur in l.2.nu.9. pag.53.

§. item furioſi, de curatoribus ibidem.

§.ſi minus, Inſt.de action.explicatur in l.1.nu.33.pag.39.

FINE

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE ROMA